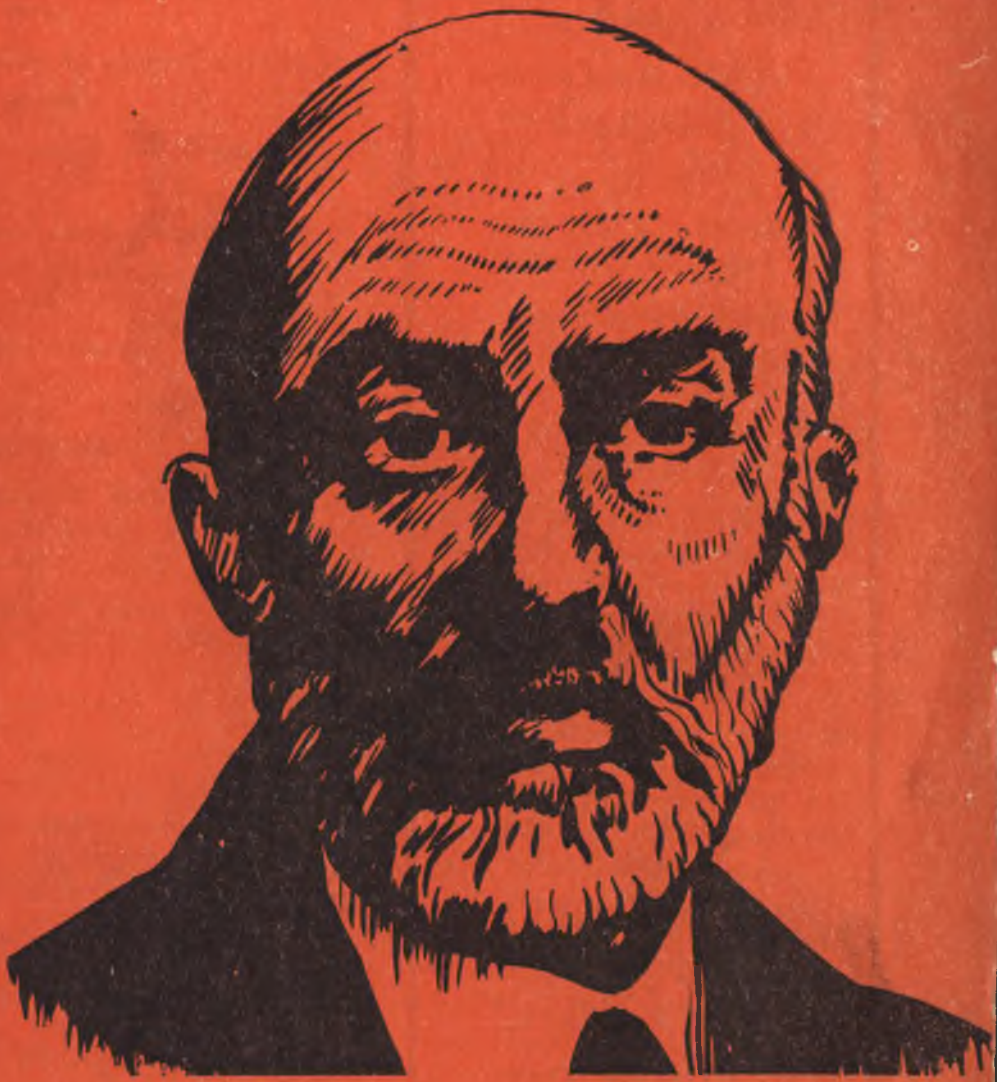
PINAR

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

Ocak 1972 Sayı: 1

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ :

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Kapak Resmi:

Saim OKAN

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.
Öğrenciler 2 TL. dan abonmen yapılır.

Ocak 1972 - Sayı: 1

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı Tarih: 14.1.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucuları
PINAR

2) Âkif'i Anıyoruz
Nebil ALPASLAN

3) Bugünü ile İst. Yük. Öğrt. Okulu
Turan BİRİNCİ

4) Karanlık Günlerin Ardından
Hikmet ŞİMŞEK

5) Tarihten Yaprak Yaprak
PINAR

6) Eğitim Yeniden Düzenlenirken
Mehmet MENTEŞOĞLU

7) Niğbolu Zaferi
Veli ŞİRİN

8) San'at ve Doktrin
Hüseyin GÜLERCE

9) Tarihe Bir Kara Sayfa Daha Eklendi
İsmail KAYA

10) Yolumuza Kurulan Tuzaklar
Âşir ÇÖLOĞLU

11) Emperyalizm Yaşlanmaktadır
Gazi ALTUN

12) Kültür ve Gelişme
Ahmet KABAKLI

13) Almanya'da Ömür Tüketen Hayat Kavgası
Fevzi SARIKAMIŞ

14) Ölümden Korkanlar ve Ölüme Koşanlar
Abdullah EFE

15) Rahibeler
M. Ali TAŞÇI

16) Okulumuzdan Mezunlar

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Aradan bir yıl geçti. Yine sizin elinizdeyiz. Uzun bir ayrılık döneminden sonra. Bir koca yıl çıkamadık. Kalemlerimiz üzerinde bombalar patladı, dinamitler düşüncelerimiz üzerinde söndü, mavzerlerin ve stenlerin namlusu şakaklarımızın ardına dayandı uykularımızda. Ders kitaplarımızın kâğıtlarına kanlı bir hançer saplanmış olduğunu gördük uyanınca. Ve ulaştırmadılar, görüştürmediler, kaynaştırmadılar sizlerle bizi. Bir koca yıl...

Kültür savaşı verelim, dedik. Konuşalım, yazalım, anlatalım dedik. Siz de söyleyin; siz de yazın dedik. Anlatamadık. Kan bürümüş gözler, artık doğru düşünme imkânı kalmamış beyinler, karşı fikri dinleyemeyecek kadar korkak yürekler, kalem yerine kanlı bıçakları, düşünce yerine, bilmedikleri yerlerden ellerine tutuşturulmuş bomba, dinamit ve molotofları, kâğıt yerine savaş meydanlarını, konuşmak yerine kavgayı tercih ettiler. Koca bir yıl, kavga ve onun beklenen hesaplaşma dönemiyle geçti. Şimdi, fikir yerine kuvvet mücadelesini seçenler, büyük bir ezilmişliğin içerisindedirler. Yalnızlıkları, millete yabancılıkları daha çok artmıştır. Daha çok yabancı ellere bağımlı hale gelmişlerdir. 12 Mart öncesinin çetin kavga dönemi, bu çevrelerde düşünce çoraklığının, fikir seyrekliğinin hâkimiyetini pekiştirmiş ve ruhlarını yılların yeşertemeyeceği bozkırlar haline getirmiştir.

Anadolu'nun ruhunu dile getiren düşünceler şimdi daha güçlüdürler. Çoban Mehmed'in kavalındaki içli ses şimdi daha berrak, başı yaşmaklı ninenin samimîyet dolu duası şimdi daha canlı, kundaktaki çocukların yaşama azminin ifadesi çığlıklar, yabancı eller tarafından ülkemize gönderilen bombalardan molotofdan, stenden, şimdi daha kuvvetli, Çiftçi Hasan Emmi'nin çağlar eskiten inancındaki doğruluk şimdi daha belirlidir. İşte bu inanç menbaından beslenen PINAR bunca zor dönemlerin arkasından yine size ulaşıyor. Anadolu insanının ıstırabını, sevincini, düşüncesini, kederini, bayramını, matemini söylemek için. Anadolu insanının, yıllardır kökü tırpanlanan kültürünü diriltmek, insana kurtuluş getiren mesajını duyurmak, gözünde parlayan yücelme ümidini pekiştirmek ve tarihi içinde doğup gelişen değerlerini yüceltmek için...

Gönlünde millet ıstırabı tomurcuklanan Anadolu'nun genç aydını, öğretmeni, öğrencisi, çalışmalarını PINAR'da birleştirsin istiyoruz. Şiiri, hikâyesi, denemesi, makalesi, tenkidi, incelemesi PINAR'ın sayfalarında derlensin; vatan hasreti, saadet çağı özlemi, ulvî sevgisi, uykularını kaçıran düşünceleri, milletine bağlılığı, ıstırabı, neşesi hep, Pınar'ın sesinde dile gelsin, istiyoruz. PINAR, bütün Anadolu'nun yanık ıstırabını söylesin, anlatsın sizin kalemlerinizden.

Yüksek Öğretmen Okullarından, İlk Öğretmen Okullarına kadar, öğretmenlerden öğrencilere kadar bütün eğitim kesiminde, yabancı uyduluğunu tekmeleyip milletin temiz sinesine kesin dönüşü görünce, beyinlerine kan üşüştüğünü hissedenler, eminiz ki, PINAR'ın bundan sonraki sayılarını ellerine aldıkları zaman, ruh çöküntüsünün en acısını tadacaklardır. Aydının artık millet sinesine dönüşünü sembolize edecek olan PINAR, yıllarca hatta asırlarca, milletimizin düşünen kafalarını harabeye döndürmüş, millet yararına bir tek fikir yeşermesine imkân vermemiş, düşünen kafalarda baykuş yuvaları kurmuş olanların hazmedemeyeceği kadar, milletin malı olacaktır.

Artık genç beyinleri cenderesinde öğütmek için bekleyenler, genç aydınları karanlık emellerinin girdabında boğmak için fırsat kollayanlar, bütün meziyetleri rotatif ağalığı ile beyin avcılığı yapmak olanlar ümitlerini kessinler. Milletin evlâdı milletin hizmetindedir. Yabancı diyarların köleleri bundan böyle yalnızlık içinde tükeneceklerdir.

Kıymetli Pınar okuyucusu, sayfalarımız sana açıktır. Artık hep Pınar sayfalarında buluşalım.

pınar

AKİF'i ANIYORUZ

Yokoluşu Göğüsleyen Bir Hayat Ve Zulme Başkaldıran San'at Abidesi

Nebil ALPASLAN
Y.Ö.O. Fizik Bölümü

Büyük şairimiz Mehmet Akif'in ölümü üzerinden tam otuz beş yıl geçti. Fakat Akif'in yarım asır önce parmak bastığı millî meselelerimiz, içtimaî problemlerimiz hâlâ halledilemedi. Aksine o günlerin dertlerine günbegün yenileri eklendi. Istırap ve sıkıntılarımız gitgide katmerleşti. Akif, Millî Mücadele yıllarında vatanın düştüğü felâketleri, milletin başına gelen musibet ve dertleri yakından görmüş, yaşamış ve bunlara çözüm şekli aramıştı. Onun şiirlerinin her mısraında millî ıstırabın izleri görülür. Her kelimesi ağlar. Her cümlesi felâketler içine düşmüş milletle figan ve feryat eder. "Safahat"ı alıp okuyanlar, bunu yakından görebilirler. Safahat'ın her satırı millî ıstırabımızı, içtimaî, ailevî dertlerimizi terennüm eder.

Akif'i, diğer şair ve yazarlardan ayıran en mühim özelliklerden biri de, kaleminin kuvvetliliği ve ustalığı yanında, gerçekten "millî şair" oluşudur. O, zamanın güç şartları karşısında bile, şahsî menfaat ve dertlerinden milleti namına feragat etmiştir. Başka bir şairde egoizmi parçalayan bir cesaret misalini Akif'teki kadar bariz bir şekilde görmek zordur. Akif;

Hânümanlar çöküyor, zelzele yalnız bana mı?
Ortalık can çekişirken açamam ben yaramı.

derken her türlü ferdî ıstırabı ayaklarının altına almıştı. Bu da onun tam bir halk adamı olduğunu gösterir.

Akif, milletimizin ıstırap içinde yüzdüğü karanlık bir devirde yaşamıştır. Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi ve nihayet İstiklâl Harbinde kalemiyle mücadeleye katılmış, yazdığı şiirleriyle milletimizi beynelmilel güçlere karşı vahdete davet etmiştir.

20. yüzyılın başında bütün dünyanın gözleri önünde tarihin en şeni cinayeti işleniyordu. Zalim Avrupa devletleri Osmanlı İmparatorluğunu yıkmaya karar vermişlerdi. İngiltere, Amerika, Fransa, İtalya vb. gibi Hıristiyan devletleri birleşerek büyük bir ordu-donanma kurdular. Haçlı donanması Çanakkale önlerine geldi. Çanakkale'de bütün dünya milletimize karşı birleşti. Ayrı ırktan, ayrı dilden, ayrı renkten olan bütün kavimler tek bir hedef için toplanmışlardı: Osmanlı İmparatorluğunu yıkmak. Akif bunu şöyle dile getirir:

Eski dünya, Yeni dünya, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi... Mahşer mi hakikat mahşer,
Yedi iklimi cihanın duruyor karşında;
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk.
Sade bir hâdise var ortada: Vahşetler denk
Kimi hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani tâûna da züldür bu rezil istilâ...

Fakat hain düşman Çanakkale'de milletimizin iman kalesiyle karşılaştı. Yarım milyon mehmetçik vatan için, bayrak için, din için, devlet için şehit düştü. Dünya tarihinde olmayacak hadise oldu. Düşman donanmasına karşı piyadelere hücum emri verildi. Çanakkale sırtlarındaki çukurlar kanla doldu. 400 bin Mehmed'in su gibi akıttığı kanıyla...

Düşmanın ihanetleri Cihan Harbinden sonra da durmadı. Bütün Hıristiyan ve Yahudi âleminin destekleyip teçhiz ettiği Yunan palikaryası Anadolu'ya saldırdı. Anadolu perişandı. Millet yarım milyon evlâdını iki yıl önce Çanakkale'de kaybetmişti. Silâh yok, cephane yok, yiyecek ve giyecek yoktu. İşte böyle bir zamanda Akif, adım adım Anadolu'yu dolaşıyor; köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir bütün halkı Millî Mücadeleye çağırıyordu. Kastamonu'da verdiği hutbe, sonradan bastırılarak bütün Anadolu'ya dağıtıldı.

Beynelmilel kuvvetler tarafından parçalanıp yutulmak istenen İslâm ülkesi yalnız Anadolu değildi. Emperyalizm; İran'dan ta Cezayir'e kadar, bütün İslâm ülkelerini boyunduruğu altına almaya çalışıyordu. Akif bu durumu şöyle özetliyor:

Bir değil mahvedilen devleti İslâmiye
Girdiler aynı siyasetle bütün makbereye
İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir gitti.
İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi.

Gerçek emperyalizm tarafından tezgâhla-

KÜFR OLUR, BAŞKA DEĞİL, KAVMİNİ SÜRMEK İLERİ,
ARAB'IN TÜRK'E; LÂZ'IN ÇERKEZ'E, YAHUT KÜRD'E;
ACEM'İN ÇİNLİYE RÜÇHANI MI VARMIŞ? NERDE!
MÜSLÜMANLIKTA "ANÂSIR" MI OLURMUŞ? NE GEZER!
FİKR-İ KAVMİYYETİ TEL'İN EDİYOR PEYGAMBER.

ÂTİYİ KARANLIK GÖREREK AZMİ BIRAKMAK...
ALÇAK BİR ÖLÜM VARSA, EMİNİM BUDUR ANCAK!
DÜNYADA İNANMAM, HANİ GÖRSEM DE GÖZÜMLE:
İMANI OLAN KİMSE GEBERMEZ BU ÖLÜMLE.

nan **"İslâm ülkelerini parçalama ve yok etme oyunu"** bugün de aynı şekilde oynanmaktadır. Beynelmilel güçler tarafından bütün İslâm devletleri küçük küçük bölünmüş ve esaret altına alınmıştır. Bunun son örneğini de çok kısa bir zaman önce Pakistan dramıyla gördük. Şimdi sıra Türkiye'de. Bundan sonra Pakistan'da oynanan oyun Anadolu'da oynanmak istenecektir. 12 Mart vasatına gelişimizin sebebi bu değil midir? İşte Akif, bugün zuhur eden hadiseleri daha yarım asır önce tespit etmiş, haber vermişti.

Tanzimat ve Meşrutiyetten sonra beynelmilel Yahudilik ve Hıristiyanlık bir taraftan sıcak harbi sürdürürken, öbür yandan da harbin en tehlikelisi olan psikolojik harbi hızlandırmıştı. Millî müesseselerimizde dejenerasyonla başlayan maziyi inkâr hareketleri, ajan yuvalarının da kurulmasıyle daha fazla arttı. Batılılaşma adı altında, Avrupa'nın; inanca, kültüre, ahlâka, örf ve âdetlere ait nesi varsa ithal edildi. Sadece ilim ve teknik hariç. Milletimizin saf akidesi, temiz inancı bulandırıldı. Millî hayat soysuzlaşmaya yüz tuttu. İşte bunun da adına **"batılılaşmak"** denildi. Batılılaşmanın öncüleri bir taraftan da milletimizin inançlarına alabildiğine saldırmaya koyuldular. Şimdi hem Akif devrinin, hem de zamanımızın sapıklarına yönelen sese kulak verelim. Akif, zamanının ve zamanımızın İslâm düşmanı sakat ideoloji müntesiplerinin fikirlerini şöyle özetler:

İçtimaî, edebî, hâsılı her meselede,
Garbı taklit edemezsek, ne desek beyhûde
Bir de din kaydını kaldırmalı, zira o belâ,
Bütün esbab-ı terakkimize engel hâlâ.

Kültür ve ahlâk üzerindeki dejenerasyonu en feci yürüten vasıtalar şüphesiz basın organlarıydı. İlk çıkan gazeteler: **İkdam, Sabah, Tasvir, Tanin, İleri, Akşam** vb. gibi gazetelerdi. Bunlardan her biri **İttihat ve Terakki çetesinin** elinde zehir kusuyordu. Köksüz ve ruhsuz sözde aydınların "Batılılaşma" gayretleri en çok bu gazetelerde belliydi. Bunlar millî olan ne varsa hepsine söğüyorlar, ahlâk ve namus telâkkilerini çiğneyip millî hayatı dejenere ediyorlardı. Akif, bu soysuzlaşma hareketlerini şöyle belirtir:

Türlü adlarda çıkan nâmütenâhi gazete
Ayrılık tohumunu bol bol atıyor
memlekete.

İt yetiştirmek için toprağı gayet mümbit
Bularak, fuhş ekiyor salma gezen bir sürü
ıt

Sövüyor dine, beş on maskara alkışlanıyor
Neslî hâzır bunu hürriyeti vicdan sanıyor.

Bugün de millî kültür ve ahlâkımız üzerinde en fazla tesir icra eden şey gayrı millî basın değil mi? Rotatif ağalarının sayfaları kasap dükkânlarının vitrinlerine benzemiyor mu? Zamanımızın ve geçmişin seks tüccarlarını gelin Akif'in ağzından dinleyelim:

Kimi garbın yalnız fuhşuna hasbi simsar,
Kimi İran malı der, köhne alır, hurda
satar!

Eski divanlarımız dopdolu oğlanla şarap,
Biradan, fahişeden başka nedir şi'ri şebap?

Serseri hiçbirinin mesleği yok, meşrebi
yok,

Feylesof hepsi fakat pek çoğunun mektebi yok.
Şimdi Allah'a söver... Sonra biraz bol para ver,
Hiç utanmaz, Protestanlara zangoçluk eder.

Bugün kesin olarak biliyoruz ki, millî varlığımızı yıkma hareketi, Hıristiyan kiliselerinin zangocu olan köksüzler, kozmapolitler ve onların fikir ürünü olan komünistlerin iğrenç sanatıdır. Bu sebepten Akif'in sözleri eskimiyor, aksine her geçen gün değer kazanıyor.

Akif; köksüz ve ruhsuz kimseler tarafından ilim düşmanı, cahil olarak damgalanmak istenir. Halbuki Akif, terakkinin sırlarını bilen gerçek bir aydın ve üstün bir âlimdir. Cehalete sonsuz hücumları yaparken ilerlemenin altın anahtarını elimize verir:

Sırr-ı terakkinizi siz,
Başka yerlerde taharriye haveslenmeyiniz,
Çünkü, her noktada taklit ile sökmez hareket
Alınız ilmini garbın, alınız san'atını
Veriniz hem de mesainize son süratini

Yine o kendisine mürteci, gerici demek isteyen zangoçlara ve papaz yamaklarına şöyle seslenir:

Biri ecdadıma saldırdı mı hatta boğarım.
— Boğamazsın ki
— Hiç olmazsa yanımdan kovarım
Üçbuçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle
Yumuşak başlı isem kim demiş uysal koyunum
Kesilir belki fakat çekmeye gelmez boynum
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ciğerim
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim
Adam aldırma da geç git diyemem aldırırım
Çiğnerim çiğnenirim Hak'kı tutar kaldırırım
Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu
İrticaın şu sizin lehçede manası bu mu?

Millî istiklâlimizin şairi Akif, millî istiklâli; din, namus, vatan, ahlâk ve rızkın yegâne teminatı bilir. Ve istiklâlin kıymetini vatan sevgisinin burcu burcu koktuğu bir şiirinde şöyle anlatır:

Düşmeden pençesinin altına istikbâlin,
Biliniz kadrini hürriyetin, istiklâlin.
Hem vatan gitti mi, yoktur size başka bir vatan
Çünkü, mirasyedi sail, kovulur her kapıdan.

Mehmet Akif, kalemini eline aldığı zamandan ruhunu Allah'a teslim ettiği ana kadar kesif bir mücadele içinde bulundu. Yüreğini kavuran millî ıstırap, felâketin nasıl kovulacağını düşünmesine mani olmadı. Akif, kurtuluşumuzun ancak ilme, İslâm'a, milliyete ve ahlâka dönmekle doğacağına inanıyordu. İşte bunun için Mehmet Akif, ideolojimizin, kurtuluşumuzun ve istiklâlimizin şairidir.

Bugün buhranlar, felâketler ve ıstıraplar içinde yüzen milletimizi kurtarabilmek için, Akif'in haykırışlarına kulak verelim. Karanlık yolları bir projektör gibi aydınlatan bu iman ve halk adamının ideolojisine sahip çıkalım. Kurtuluşumuz ancak bu şekilde gerçekleşecektir.

Ey Akif!

Cemiyetimizin içinde yüzdüğü buhrandan kurtuluşu, vatanımızın parçalanması, ideolojimizin darbelenişi karşısında, senin ideallerine sahip çıkacağımıza ASIM'ın nesli olarak söz veriyoruz.

Kabrinde rahat uyu, ruhun şad olsun!

Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar
Taşıp da kaplasa âfakı bir kızıl sarsar;
Değil mi cephemizin sînesinde iman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaye aynı, vicdan bir;
Değil mi sinede birdir vuran yürek...

Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!

Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor;
BİR HİLÂL uğruna, ya Rab, ne GÜNEŞLER batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdad inerek öpse o pâk alnı değer.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe!" desem sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitap...
Seni ancak ebediyetler eder istiâp.
"Bu, taşındır" diyerek KÂBE'yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sana gök kubbeyi alsam da, ridâ namıyle,
Kanıyan lâhdine çeksem bütün ecramıyle;
Ebr-i nisanı açık türbenc çatsam da tavan
Yedi kandilli Süreyya'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvizenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ haşre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvizeni lebriz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları, sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.

M. Âkif

BUGÜNÜ İLE İSTANBUL YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULUMUZ

Turan BİRİNCİ
Y.Ö.O. Müdürü

Şu satırlara başlarken, kalpten bağlı bulunduğumuz yuvamızdaki yöneticilik görevimin üçüncü ayı henüz dolmamış bulunuyor. Görüşlerimde eksik ve yanlışlar olursa, bunu, zaman azlığına bağışlamanızı dilerim.

Yirmibir yıllık sürekli yöneticilikten sonra tekrar böyle bir görev almamaya karar vermiş olmanın huzuru içinde idim. Ancak, bir gün beni mezunu bulunduğum bu aziz okulda hizmete çağırdıkları zaman Türkiyemiz en kritik günlerini yaşıyordu. Halen devam eden böyle bir devrede, hizmetin şekli ve önemi ne olursa olsun, kimsenin ondan uzak kalmaya hakkı bulunmadığını düşünerek bana tebliğ edilen bu şerefe «hayır» diyemedim.

* * *

Dün, Pınar adlı dergimiz, benden okulumuzun meseleleri hakkında bir yazı istedi. (Mesele) ya da (sorun) sözcükleri yerine, izin verirseniz ben (dert) demeyi tercih edeceğim. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı yüksek dereceli okullarda on bir yıl sorumluluk almış biri sıfatıyle hemen söyleyeyim ki okulumuzun dertleri, şekil bakımından diğerlerinden farksızdır. Ne var ki Istanbul Yüksek Öğretmen Okulu, gerek tarihini, gerek mezunlarının dün ve bugün yüklenegeldikleri üstün sorumlulukları düşünerek, şimdi içinde bulunduğu durumdan ıstırap duymaktadır. Geçirdiğimiz krizi üç bölümde özetlemek isterim:

1) **Öğrenciler arası ilişkiler:** Bütün dünyada ve bütün Türkiye'de, son iki yıl zirveye varmış bulunan fikir çatışmaları, şüphesiz okulumuzu da derinden etkilemiştir. Bahtiyarlık duyarak ifade edeyim ki, hükümetimizin ciddî tedbirleri yanında, öğrencilerimizin de övgüye lâyık olgunlukları, hoşgörüleri sayesinde bugün bu çatışmalar ortadan kalkmış görünmektedir. Ancak, yayınladığım ilk iki bildirimde de ısrarla belirttiğim gibi Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda ve Istanbul Yüksek Öğretmen Okullu olmanın gururu içinde eriştiğimiz bu birliği böylece korumaya mecburuz. Aksi halde, daha başka dertlerden söz açmak dahi lüzumsuz kalır.

2) **Eğitim-Öğretim durumu:** Birinci bölümde işaret ettiğimiz fikir çatışmalarının Istanbul Üniversitesini nasıl yaraladığı pek malûmdur. Bu üniversitede okuyan öğrencilerimizden oldukça kabarık sayıda bir bölümü arzu edilen başarıyı gösterememiştir. Geçici bir durum saydığımız bu derdi hafifletmek için müdürlüğümüze düşeni yapmaya çalıştık. Bugün Istanbul Üniversitesi de normal çalışmasına döndüğüne göre, esasen seçilmiş öğrenciler olan gençlerimizin, yıllık çalışma planlarını gerçeklemelerine engel kalmamış bulunuyor.

Diğer yandan, ücret azlığına rağmen, çok değerli üniversite öğretim üyeleri ve öğretmenlerimiz, geleneksel gece derslerini ciddiyet ve başarı ile sürdürmektedirler. Bu noktada önemli derdimiz, lâboratuvar yetersizliğimizdir ki, ona daha sonra temas edeceğim.

3) **Ekonomik durumumuz:** Istanbul Yüksek Öğretmen Okulu olarak en önemli davamız, bugün içinde bulunduğumuz malî ve maddî çıkmazdır. Bunların bazılarını şöylece sıralayalım:

a) Bütün Türkiye'den koşup gelen

hastalara deva dağıtan bir büyük Çapa Üniversite kliniklerinin yanı başında bulunuyoruz. Böyle muazzam bir hastanede kovalarla su taşınarak ameliyat yapıldığını gazetelerde okumayan kalmadı. İşte bizim okulumuz da aynı su hattı üzerinde bulunmak talihsizliğine duçardır. Günlerce, sayıları bine yaklaşan mensuplarımızın yemesi, içmesi, banyosu, tuvaleti için bir damla su bulamadıktan sonradır ki, devamlı temaslarımız ve Istanbul Sular İdaresinin ilgisi sayesinde bugün daha az sıkıntı içindeyiz ve bu sıkıntıyı da yok etme çareleri peşindeyiz.

b) Dış görünüşü ile, tarihî değeri ile övündüğümüz ana binamız ve yatakhane bloku, yakından görenler için iflâs halindedir. Nereye elinizi sürerseniz dökülür, kalır. Kaloriferler, kazanlar bilmem kaçıncı defa tamir edildikleri halde gene de bir yerden patlak verirler. Zira bakımları mümkün olmaz. Bakım için ehliyetli teknisyen ister, bugün ise Türkiye' de kazara işini bırakmış bir odacının yerine yenisini tayin etmek bile Personel Kanununun pek malûm maddeleri yüzünden imkânsızdır.

c) Ödeneklerimiz: İki hafta önce Bayındırlık Müdürlüğüne rica ile yaptırdığımız bir keşfin raporu elimizde duruyor. Bu rapora göre, okulumuzda bir yıl içinde yakılması zarurî olan kömür, mazot ve fuel-oil'un tutarı (400.000.— TL) dır. Bu miktara odun, su, elektrik, kırtasiye gibi en vazgeçilmez giderleri de eklersek bu konulara ayrılan ve adına «Büro Giderleri» denen bütçe faslından okulumuza en az (620.000 T.L.) gönderilmesi gerekirdi. Buna karşılık görüyorum ki geçen yıl aynı fasıldan verilebilen ödenek (220.000 T.L.) dır. Bu müthiş farkı, şüphesiz Millî Eğitim Bakanlığımız da yakından bilmekte ve örnek olarak verdiğimiz bu ödenek dışındaki diğer bütün ödenekler için de, bütçe müzakereleri sırasında en kesin dille talepte bulunmaktadır. Bu husus yazışmalarla, zabıtlarla, Bakanlıkla karşılıklı görüşmelerimizle belli ve delillidir. Buna rağmen sonuç alınamayışının büyük sebebini ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik şartlara bağlamaya mecburuz. Ancak, iddia edildiği gibi, örneğin bir Yüksek Denizcilik Okulunda öğrenci başına tahsis edilen yemek istihkakı bizimkinden fazlaysa, izahı imkânsız olan bu tip adaletsizlikleri saygıdeğer bütçe teknisyenlerinin süratle düzeltmesi gerekir. Bugün, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bütün yüksek okullarda öğrenci başına günlük yemek istihkakı (yakacak da dahil) sadece 4,5 T.L. dır. Biz bunun en az 10 liraya yükseltilmesi temennisi ve çabası içinde iken hayretle öğreniyoruz ki, bu yıla kadar 300 gün üzerinden hesaplanıp gönderilen yemek paraları, önümüzdeki marttan itibaren 250 gün üzerinden tahakkuk ettirilecek ve belki çok cüz'i (meselâ günde kişi başına 1,5 lira) ilâve yapılacaktır. Yani aslında artma değil belki azalma olacaktır. Okulumuzda fiilen 300 gün öğretim var olduğuna göre 300 gün de yemek verilecektir. Bu husus Bakanlığımızca bütçe yapanlara duyurulmuştur. Buna rağmen bir çare bulmak imkânı yok ise bize daha fazla konuşmak düşmez, ancak bu büyük dert de halledilmeden ortada kalır. Tıpkı yılda 450 liralık giyim kuşam parasındaki yetersizlik gibi... Bugün en ekonomik pardesü 375 lira iken, geri kalan 75 lira ile üniversite çağındaki öğrenci bu para ile ne yapacağını bize sorunca cevap veremiyoruz.

Istanbul Yüksek Öğretmen Okulu topluluğu, ülkemizin ekonomik bunalımını yakından bilmektedir ve her vatandaş gibi devlete yardımcı olmayı gönülden istemektedir. Ancak yukarıda uzun uzun belirttiğimiz isteklerimiz arasında bir tek «lüks» bulmak mümkün değildir. Bir yandan üniversite öğrenimi diğer yandan pedagojik şekillenme vererek liselere öğretmen yetiştirmek istediğimiz bir okula verilen manevî değer yanında, asgarî maddî ilgiyi de isteyişimiz, bu okulun yok olmasına gönlümüzün, gönüllerimizin razı olmayışındandır.

Bana bu dertleri kısmen de olsa ortaya koymak imkânını veren Pınar Dergimize teşekkür eder, mezun ve öğrenci bütün Istanbul Yüksek Öğretmen okullulara sevgiler, selâmlar sunarım.

Süleymaniye Kürsüsü'nde

Durda Ma'buduna yükselmek için ilme basan,
Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ iman!..
Yüce dağlar gibi âfâka düşerken sâye,
O, bekadan daha cazip kesilen âbideye
Bir nazar, zevk-i bediîni yeter tatmine...
Durma öyleyse uruc et, o ziyâ âlemine
O ziya âlemibilmez ki karanlık ne demek;
O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek!
Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen i'lâ...
Etse dünyaları tufan gibi levs istilâ.
Bu, semalarda yüzen şahikanın pâk eteği,
Karşıdan seyredecektir o taştan mezbeleyi.
Yerin altında sinen zelzeleler fışkırsın;
Yerin üstünde ne bulduysa devirsin kırsın
Hakkı son sadme-i kahrıyle bitirsin isyan;
Edebin şimdiki mânasına dersin "hezeyan".
Kalmasın, hâsılı, altüst olarak hissiyat.
Ne yüreklerde şehamet, ne şehamette hayat.
Yine kursî-i mehibinde Süleymaniyye,
Kalacak, doğruluğun yerdeki tek yurdu diye.

M. ÂKİF

KARANLIK GÜNLERİN ARDINDAN

Hikmet ŞİMŞEK
Y.Ö.O. Matematik Bölümü

Geçmişin muhasebesini yapmak, gelecek için olursa faydalıdır. Olmuş hadiselerden çıkartılacak dersler, neticeler, olacaklarda hatalarımızı azaltacaktır. Ortaya sereceğimiz hadiseler, nakledeceğimiz sözler, işaret edeceğimiz gerçekler bir milletçe yaşanmışlardır. Hem de bir sene gibi çok kısa bir zaman sınırı içinde. Bu bir sene, son iki asrın neticesidir. Bu bir sene tarihe gömülmek istenen bir milletin halâ bitmemiş dramının düğümü yapılmak istenmiş senedir. Beynelmilel komploların, milletimizin sırtına gömdüğü hançerin kalbe ulaşmakta olduğu sırada durdurulduğu sene...

12 MART MUHTIRASI

12 Mart'a sebepsiz gelindiğini iddia etmek ne kadar güç ise, bu sebepleri açıklamamak da o kadar hatalıdır.

12 Mart bir dönüm noktasıdır. Yeni bir kavşak ve yeni bir yön başlangıcıdır. Bu yön tarihin akışını doğrulayan, millî hayata doğru giden müspet bir yöndür. 12 Mart millî muhtırası Türk Silâhlı Kuvvetleri adına verildiği gün şu belirtiliyordu:

"Anayasa'nın kabul edildiği 1961 yılından bu yana, her önüne geleni Anayasa dışına çıkmış olarak tehdit eden ve Atatürk'e ihanet edildiğini ileri süren çevreler, son zamanlarda Anayasa'yı rafa kaldırmak ve Atatürk'ün yerine kendi liderlerini ikame etmek ve Türkiye'de Sosyalizm maskesi altında tam bir komünist rejimi kurmak hevesine kapılmışlardı. Ve bu hedeflerine ulaşabilmek için de, Türk Silâhlı Kuvvetlerini vasıta kılmak sevdasına kapılmışlardır.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin muhtırasının ve alârma geçirilen Silâhlı Kuvvetlerinin hareket tarzlarının nedeni bu açıdan değerlendirilmelidir."

Açıkça görülmektedir ki, millî ve vatansever mahiyetteki bu muhtıranın gayesi son müstakil Türk devletini, Sovyet emperyalizminin kahredici pençesine terk etmek isteyenlere lâyık oldukları dersi vermek, komünizmin batağına doğru akan gidişe dur demektir. Bu müdahale zarurî olmuştur.

12 Mart hareketi, milletin özlediği millî bir hareketin büyük başlangıcı olduktan başka, aydın kadrolarda son derece kesin ve karşı konulmaz bir millî heyecan potansiyelinin biriktiğinin de işaretidir.

BU NOKTAYA NASIL GELİNDİ ?

Türkiye neden beynelmilel siyaset arenasının odak noktası olmaya namzettir? Niçin bütün azgın iştahlar, hıyanetler vatanımıza yönelmiştir. İçten ve dıştan sürdürülen ve halen vahametini devam etti-

ren komplolar bizim için tezgâhlanmış, bizim için sahneye konmuştur. Sebepsiz midir?

Jeopolitiğinin icabı boğazlara sahip Türkiye, bugün dünyanın en sayılı stratejik yerlerinden birisidir.

II. Dünya harbinden sonra Yalta'da Amerikan nüfuz bölgesine terk edilen Türkiye, daha sonraları komünist faaliyetlerinin mihrak noktası haline geldi. Ve meyve 12 Mart'a yaklaşan günlerde alınmak istendi! Kimdi bu gidişin mesulü? Millet hayatını **"Var veya yok olma"** gibi bir tercihle yüz yüze bırakanlar kimlerdi?

Tecavüzlerinde hiç bir sınır tanımayan ve dünya ihtilâline yönelen komünizm, Türkiye'de de hempalar bulmakta zorluk çekmedi. Komünizme kiralanan kafalar, bedenler aramızda dolaşmaya, çalışmaya başladılar. Vatanı tehlikeye sokan, parçalamaya gayret eden orak-çekiçli zincir, yeni halkalarla uzamaya, güçlenmeye başladı. Mustafa Suphiler, Nazım Hikmetler, Aleksandr İsrael Heplandlar, Fakir Baykurtlar, Behice Boranlar, Çetin Altanlar, Mehmet Ali Aybarlar, Hikmet Kıvılcımlılar, Mihri Belliler bu zincirin ne ilk ne de son halkası oldular. Zehir yavaş yavaş okullara, üniversitelere, işçi muhitlerine, fabrikalara, köylere yayılmaya başladı.

Tarih Mayıs 1968. Bütün Avrupa, talebe hareketleriyle kaynaşıp duruyor. İşgaller, boykotlar, grevler bir moda gibi bütün Avrupa şehirlerini kaplıyor. Tarık Aliler İngiltere'nin başına musallat olurken, aynı hareketler Fransa'da De Gaulle'ü iktidardan düşürüyordu.

Derken hastalık bize sıçradı. 1968 işgallerine kadar son derece mahdut sayıda aydını tesir altına alabilen komünizm, bu tarihten sonra üniversitelerde teşkilâtlanmaya başladı. Boykotların tahriplerin, ardı arkası kesilmez oldu. Hareket çok geçmeden fabrikalara sıçradı. İşçiyi de arkasından sürüklemeye, kandırmaya başladı. Felâket yayılıyordu. 1968 Haziranında Erdek civarındaki kamplarda militanlar yetiştiriliyordu.

Üniversiteler birer silâh deposu ve çete barınağı haline geldi. Milliyetçi talebeleri dövmek, milliyetçi öğretim üyelerini silâhla tehdit etmek, yaralamak, okul basmak sadece mesullerden gelen sükûtla cevaplandırıldı! Üniversite özerkliği maskesi ile suçluların yakalanmasına adice mani olunuyor, hadiseler **"sağ-sol çatışması"** tarzında propaganda edilerek kamufle ediliyordu. ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi), SBF (Siyasal Bilgiler Fakültesi), İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi) gibi öğretim müesseselerinde profesör sıfatlı tahrikçiler komünist eşkiyalarla forumlara katılıyor, anfilerde onlarla birlikte sol yumruk sıkıyorlardı.

7.9.1969 günü SBF anfisinde Ho Şi Minh anılıyor, Deniz Gezmiş, Doğu Perincek, Doçent Türkkaya Ataöv, İlhan Selçuk konuşuyor, "Ho Amca" larına ağıtlar düzüyorlar. 14.1.1970 tarihinde Ankara Üniversitesi Konferans salonundaki bir açık oturumla Anayasa'nın 141. ve 142. maddeleri tartışılıyordu. Anayasa Prof'u Muammer Aksoy aynen:

"Anayasa'nın 20. maddesiyle bu maddeler asla bağdaşmaz. Sayın Çetin Özek en güzel şekliyle bu maddeleri tenkid etmiştir. Faşizmi korumak için getirilmiştir bu maddeler... Bendeniz de bu maddelerden takibata uğramak şerefine nail oldum. Türkiye'deki iç ve dış sömürücü güçler çıkmaz içindedirler. Demokratik nizama müsaade etseler de düşecekler, etmeseler de yeraltı faaliyetleriyle düşeceklerdir. Ama ikinci düşüş feci olacaktır." demekten çekinmez halde idi. Üniversitelerimiz Moskova'nın Lumumba, Küba'nın Havana Üniversitesi yapılmak istendi.

Kültür Sarayı esrarengiz şekilde yanıyor, gümrük depoları anlaşılmaz şekilde havaya uçuruluyordu. İşgalleri sabotajlar boş yere izlememişti. Artık banka soygunları ve adam kaçırmalar başlayacak ve **"Şehir Gerillası"** uygulanacaktı.

Gayri millî basın, olanlar karşısında ya susuyor, ya da devlet güvenlik makamlarını itham yağmuruna tutarak, devlet güvenlik kuvvetlerini iş göremez hale getiriyordu. Büyük bir öğretmen kitlesi

TÖS'ün istismarına terk edilmiş halde iken, sözde aydın durumun vehametini göremiyordu.

Özmenler, Güçlüler, İmamoğullar, Kılıçkıranlar kurşunlanıyor, ama kanlı cinayetler basit **"öğrenci çatışması"** yorumundan kurtulamıyordu.

Sıra orduya gelmişti. Komünizm, ordumuzu istismar edilmesi ya da yıkılması zarurî bir kuvvet olarak görüyordu. Bu his, 16 Haziran **"Kızıl Salı"** hadiseleri ile saklanmaz hale gelmişti. Millî ordu burjuva ordusu diye itham edilirken **"Halk Orduları"** kuruluyor, ODTÜ'de Anadolu'nun yağız delikanlısı er Mevlid Meriç komünist kurşunlarıyle şehid ediliyordu.

Millet sahipsizdi.

Durumun vehametini anlayan vatanseverler mesulleri her fırsatta vazifeye davet ediyor, ama müspet cevap alamıyorlardı.

Sosyal bünye sarsılıyor, moraller çöküyor, vatan parçalanmaya gidiyor, Türkiye siyasîlerinden mesuliyet namına hâlâ bir davranış gelmiyordu. Zamanın iktidarı, milletin varlığını tehlikeye düşüren kızıl ihtilâl hareketine mani olmadığı gibi gösterdiği kayıtsızlıkla tehlikeyi daha da derinleştiriyordu. Komünist saldırıları, **"Sokaklar yürümekle aşılmaz"** **"Her demokraside biraz da anarşi vardır"** vurdumduymazlığı ile âdeta teşvik görüyordu. Birtakım mesuliyetsiz ihtiras zebûnu politikacılar da **"Boykotla işgal aynı şeydir."** diyerek yangına körükle gidiyor, sıkışınca dâ söylediklerini tevil ediyorlardı.

Ufuklar kararıyor, vehamet büyüyordu. Devlet ve millet varlığını tehlikeye düşüren bu duruma, parlamento içinden bir müdahale çıkmadığına göre bu vazife, tarihin her devrinde olduğu gibi yine ordumuza düşüyordu.

İşte 12 Mart hareketi bunun için asil bir jesttir.

Eğer 12 Mart'ta dur denilmeseydi, iç harp ve kardeş kavgası alevlenecek, pusuda bekleyen asırlık düşmanlar vatanın parçalanmasını kolaylaştıracaklardı. 12 Mart, küçük gösterilen, kamufle edilen tehlikenin, aydınların kafasında kabul edilmesini temin ettiği için ayrıca önemlidir. Bu netice bile bir uyanış, yeni bir silkinişti.

83 sanıklı Sıkıyönetim davasında savcı Yarbay Fırat'ın iddianamesinde belirttiği:

"Bu dava asırlar boyu bütün dünyaya, insanlık, fazilet, medeniyet... dersi vermiş; gelenek ve göreneklerine bağlı şanlı bir milletin davası, var olmak veya yok olmak savaşı veren Türk'ün haysiyet davasıdır." gerçeği;

"... menfur bilince ve fiile sahip kimselerin, milletimizin başına nasıl korkunç badireler açmak istediklerini belirtecek, şanlı tarih olan şehitlerimizin ruhları ile beraber, Türk'ün hiç bir zaman komünist olmadığını haykıracak, tescil edeceğiz." çığlığı bunun ifadesidir.

Yazımıza başlarken, geçmişteki hadiselerin kritiğinin, geleceğe ışık tutmak için yapıldığında faydalar sağlayacağına bilhassa dikkat çekmiştik. Vazifenin büyüğü, Türkiye'de gerçekten ıstırap duyan, gerçek vatansever, gerçek milliyetçi aydın kadrolara düşmektedir. Milletiyle beraber ağlayan, milletiyle beraber gülen aydını, milletimiz seneler vardır ki görememiştir. 12 Mart'a gelesiye kadar olanlar bize bir derstir. Milletle beraber olamamanın samimî aydına, hakikî vatansevere verdiği bir ders.

En zayıf anlarımızda, sayıları ve ihanetleri çoğalan düşmanlarımız ne zaman susacaktır? Elbet, kuvvetli olduğumuz, kendimize itimat ettiğimiz, tek bir ses, tek bir düşünce, tek bir el olduğumuz zaman. Uzağı değil, bizzat kendi tarihimizin sayfalarını tetkik, bize bunun sayısız misallerini gösterecektir. Unutmayacağız! Düşmanın ihaneti bitmek bilmez. Her sahte barış tebessümü, yeni bir ihaneti gizler.

Kuvvetli olmaya bugün her zamankinden daha fazla muhtacız. Ordusuyla, milletiyle, aydınıyla topyekûn olduğumuz yarınlara doğru, millî hayata doğru kararlı yürüyüş başlamıştır.

TARİHTEN YAPRAK YAPRAK...

Milletler daima tarihleri ile övünürler. Atalarının devlet idaresinde, ordu kumandasında ve normal yaşayışları içerisinde görülen iyi, doğru ve güzel hasletlerini, kendi içerisinde bulunduğu devir ve istikbâllerinin garantisi için en büyük rehber olarak kabul ederler. Aynı zamanda tarihte yapılan hatalar, ihanetler ve haksızlıklar da, aynı duruma düşmemek için ders alınacak hadiselerdir.

Asırlarca insanlığa önderlik etmiş, insanlığı, ilmi ve medeniyeti, kıtalardan kıtalara, okyanuslardan okyanuslara yaymış, yeryüzünden fitneyi, fesadı ve haksızlığı kaldırmayı hayatının gayesi bilmiş bir milletin nesli olarak, ecdadımızı iyi tanımak mecburiyetindeyiz. Büyük imparatorlukları, sayısız düşmanların her türlü saldırılarına rağmen ayakta tutabilen, dehâ mertebesindeki kumandanlık örnekleri idealimiz olmalıdır.

Pınar dergisi, edebiyat, san'at ve kültür dergisi olarak, tarihimizin her devirlerinde rastlanan büyük kumandanlık, sonsuz kahramanlık, kesin irade ve kararlılıklarla beraber, sayısız ihanet vesikalarını bu sütünlarında, okuyucularına aktarmayı vazife bilmektedir. Bugünkü nesle kasıtlı olarak veya ihmal edilerek duyurulmamış çok kıymetli vesikaları yorumsuz olarak, tarihimizde cereyan ettiği şekli ile duyurmaya çalışacağız.

Aşağıda okuyacağınız satırlar, büyük kumandan Yavuz Sultan Selim Han'ın, cephede düşmanlarına, harp meydanında askerlerine ve hasta yatağında yatarken yanındakilere söylediği sözlerdir. Ecdadına lâyık olmak isteyen her ferdin, bu sözler üzerinde iyice düşünmesi zaruridir.

YAVUZ SULTAN SELİM HAN'IN ŞAH İSMAİL'E HİTABI...

"BENİM MEMLEKETİMİN HUDUDU ÜZERİNDE görünmekle bana meydan okudun; bizi beklemekte olduğunu bildirdin. Biz de davete icabetle uzun yollar aşarak memleketine girdik. Haftalarca yürümekte devam ettiğimiz halde, ne senden, ne de askerinden bir haber yok. Padişahların ellerindeki memleket onun nikâhlısı gibidir; erkek ve yiğit olanlar kendisinden başkasının elini ona dokundurtmazlar. Halbuki bunca gündür askerimle memleketine girdiğim halde senden bir haber yok. Ölü müsün, yoksa sağ mısın bilemem? Hile ve hud'adan başka bir şey bilmez misin? Eğer korkuyorsan bir tabip getir ki, seni tedavi etsin. Seni çok korkutmamak için askerimden kırk bin kişiyi ayırarak Kayseri ile Sivas arasında bıraktım. Hasma mürüvvet ancak bu kadar olur. Bundan sonra da gizlenmekte devam edersen, erkeklik sana haramdır. Miğfer yerine yaşmak, zırh yerine çarşaf giyerek serdarlık ve şahlık sevdasından vazgeç."

MUFASSAL OSMANLI TARİHİ
s. 728

YAVUZ SULTAN SELİM HAN'IN YENİÇERİLERE HİTABI :

"Biz henüz kasdettiğimiz yere varmadık. Düşmanla karşılaşmadık; Dönmek ihtimali yoktur; hatta bunu düşünmek bile fasit hayaldir. Teessüf olunur ki, Şah'ın maiyyeti kendi efendileri yoluna can verdikleri halde biz şeriat-ı Ahmediye'ye muhali hareket eden bunları yola getirmek için bu serhatlere kadar gelmişken birtakım gayretsizler bizim mesaimizi akim bırakmak için geri çevirmek isterler. Biz katiyyen yolumuzdan geri dönmeyeceğiz. Ülül-emre itaat edenlerle kasdettiğimiz yere kadar gideriz. Kalpleri zayıf olanlar, ehl-ü ıyallerini düşünenler ve yol zahmetini bahane edenler kendileri bilirler. Dönenler ise din-i mübin yolundan dönerler. Eğer bahane düşmanın görünmediği ise düşman ilerdedir. Er iseniz, benimle beraber gelin. Ve illa ben tek başıma da giderim."

MUFASSAL OSMANLI TARİHİ
CİLT II, SAYFA 729

YAVUZ SULTAN SELİM HAN'IN HASTALIĞINDA SÖYLEDİKLERİ

Hastalığı boyunca gece gündüz yanında bulunan Hasancan ile padişahın arasında son demlerinde şöyle bir konuşma cereyan etmiştir.

— Hasancan, bu ne haldir?

— Sultanım, cenab-ı Hakka teveccüh edip Allah'la beraber olacak zamandır!

— Bizi bunca zamandan beri kiminle bilirdin? Cenab-ı Hakka teveccühümüzde kusur mu fehmettin?

— Haşa ki, bir zaman zikr-i rahmandan gufûl müşahade etmiş olayım: Lâkin bu zaman gayr-i zamana benzemediğinden ihtiyaden cesaret eyledim.

Hasancan'ın bu cevabı üzerine Yavuz Selim:

Sure-i Yasin tilavet eyle. demiş ve kendisi de onunla birlikte hafif şekilde okumaya başlamıştı.

MUFASSAL OSMANLI TARİHİ
CİLT II, SAYFA 785

Arkadaş, yurduma alçakları
uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu
hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği
günler hakk'ın,
Kim bilir, belki yarın, belki
yarından da yakın.

EĞİTİM YENİDEN DÜZENLENİRKEN

Mehmet MENTEŞOĞLU
Y.Ö.O. Matematik Bölümü

Durmaksızın gelişen, hiç bir istisna tanımadan gürül gürül sabit bir istikamete doğru akan kâinat, milletleri, insanları hayat ve eşyanın objektif gerçekleriyle karşı karşıya bırakmaktadır. Kâinatı değişmez, kesin kanunlarla itirazsız kuşatan kudret, eşyayı ve insanı büyük hakikatlere doğru koşturmaktadır. Bu koşu ne kadar sürer? İnsan için meçhuldür.

Bilinen şudur ki, hayatın, hayattan önce tesbit edilmiş kanunlara doğru yaptığı koşu, disiplinsiz, dağınık ve ferdî olamaz. Toplayan disipline eden ve ilme doğru yürüten bir vasıtaya ihtiyaç vardır. İşte bu vasıta eğitimdir.

Eğitim; insanın mensubu bulunduğu millete, insanlığa ve kendisine karşı vazifelerini yerine getirebilmesi için şuur ve beden kabiliyetlerini düzenleyen, geliştiren, terbiye ve öğretim faaliyetidir. Eğitim, insanın doğuştan getirdiği kabiliyetlerini tespit edip, kristalleştirmektir. Budanmayan ağaç sıhhatli ve olgun meyve verir mi? Odunu mobilya, pamuğu kumaş, çeliği top yapan eğitimdir.

EĞİTİMİN MİLLÎ OLMA ZARURETİ

Eğitimin mevzuu insandır. Fakat insan aynı zamanda bir milletin parçası da olduğu için, eğitim topyekûn milleti kucaklamaya mecburdur. İnsanların milletler halinde yaşama mecburiyetleri eğitimin millîliğini zarurî kılmaktadır. Yani eğitim millî olmalıdır.

Eğitimin Türkiye'deki görüntüsü nedir? Türk eğitiminin hedefleri çizilmiş midir? Milletin tarihi vazifesini yerine getirmek üzere, halkın, öğrencilerin hangi hedeflere göre yetiştirileceği düşünülmüş müdür? Tarihinin derinliklerinden süzülüp

gelen, billûrlaşan değerler manzumesinin eğitimdeki yeri ne olmak gerekir? Herşeyden önce gerçek manada eğitimde fırsat eşitliği sağlanmış mıdır? Önemle ve titiz bir şekilde üzerinde durulması gereken konulardır bunlar.

Milleti yükseltecek dimağları lâyıkıyle yetiştirmeyi kendine gaye edinmeyen, neticesi milletin en ulvî değerlerine bigâne fertler kazandırmak olan bir eğitimin, millîliğinden bahsetmek zordur.

Eğitimin ana gayesi nedir? Dünya vatandaşı mı yetiştirmektir? Süflî, zelîl ve pis cemiyetlere yenilerini mi iltihak ettirmektir? Gaye halka inmek değil mi? Halk için, halkı eğitmek değil mi? Unutmamak lâzımdır ki, eğitim ancak millet için vardır. Halka inmeyen, dünya vatandaşı yetiştiren, halkın ihtiyaçlarına tekabül etmeyen ve belirli bir zümrenin malı olmaktan öteye gitmeyen eğitim sistemleri millî olmaz. Milletin olmaz. Her terbiye sistemi, ait olduğu cemiyetin en aslî ve hakikî ihtiyaçlarına göre ayarlanmalıdır. Ancak tarihi akışın çerçevesi içinde eğitim inkişaf eder.

Eğitim ilmî olmalıdır. İnsanî olmalıdır; verimli olmalıdır. Hayatın ve kâinatın gerçeklerini doğru olarak tesbite yaramayan, materyalizmin kontrolündeki eğitim kördür. Bugün sadece kâinat ve hayatın maddeci izahını yapmaya çalışan eğitim, zihinleri köleleştirmekte, bünyeler üzerinde emperyalizm kurmaktadır. **Eğitim, modern kesimlerin gelişmesini güçlendirmeye yönelmek zorundadır. Geleneksel kesime uyum değil, bunu değiştirmeye çalışmak gereklidir."** (1). Nedir "Geleneksel kesimi değiştirmeye çalışmak" tan kasıt? Milletin inancı, idealleri, örfü ve âdetleri mi? Modern kesimleri geliştirmek ve makineleşmeyi sağlamak için inançlarımızı terke lüzum yoktur ki, Japonya inançlarını terk ettiği için mi dünyanın sayılı ülkelerinden birisi haline geldi? Kaldı ki Türk milleti, en gerçek, en insanî ve eşyanın en tam ifadesi olan bir doktrine bağlıdır.

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ VAR MI?

Üzerinde durmak istediğimiz önemli meselelerin hepsi bunlar değildir. Eğitim yuvalarının hedefsiz, millet ıstırabından habersiz, düşmanlarına gizli bir hayranlıkla dolu, sığ malûmatlı ve zihnen tembel fertler yetişmesinden başka, zihinleri kurcalayan önemli bir soru da **"Eğitimde fırsat eşitliği var mıdır?"** sorusudur. Yani Türk milletinin her ferdi aynı yetişme imkânlarına sahip midir? Israrla düşünelim.

Doğmasıyle beraber terkedilmişliğin öldürücü batağına yuvarlanan, yüzüstü bırakılan, horlanan, gayrı millî güçlerin paryası haline getirilen, halkının dramıyla beraber acı hayat hikâyesi başlayan, kendi öz yurdunda köleleşmenin kahredici ortamında büyüyen Türk çocuğu, asırların ihmaline uğramanın ezikliğini taşımaktadır, üzerinde. Anadolu'nun gerçeği bu, bizim gerçeğimiz...

Aynı dert, aynı problem eğitimde de kapısını çalmaktadır, Anadolu insanının. Eşit eğitim imkânlarından istifade edememek, Anadolu'daki binlerce zekâyı toprağa gömmektedir. Gerçekte bütün varlığıyle Türk milletine hizmet edecek olanlar, boy atmaya müsait mümbit topraklar bulamamaktadırlar. Bereketli topraklar böylece betonlaşmaktadır. Halk tabakalarını ve çilekeş evlâtlarını eğitmek, her türlü vasıtaları ayaklarına taşımak asılken, büyük şehirlerde kümelenmiş, millîlik endişesinden tamamen sıyrılmış, ekseriyetini azınlıkların teşkil ettiği gruplar, eğitimin balına- kaymağına sahip görünmektedir. "Eğitim Reformunda Strateji ve yöntem" adlı taslak memleketimizdeki gelir dağılımındaki bozukluğun, adaletsizliğin eğitimi etkilediğini belirtmektedir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik neyi ifade eder? Bugün yurdumuzda maliye, Türk milletinin idealleri ne, tarihiyle teşekkül etmiş hayat modeline, yüksek medeniyet harikalarına düşman beynelmilel güçlerin veya ortaklarının tekelindedir. Öyleyse gelir dağılımındaki adaletsizlik yalnız Türk milletinin öz evlâdının boynunu büker olmaktadır.

Türkiye'de %3 azınlığın ve azınlıklara katılmış %5-10 kadar yabancılaşmış Türklerin çocukları en lüks okullarda okuyabilmektedir. Yahudi, Rum, Ermeni ve diğer yabancı unsurların her biri özel okullarda en modern usullerle öğretim yapmaktadır. Sadece Istanbul'da 400 civarında yabancı okul olduğu düşünülürse, buradan mezunların devletin, kilit mevkilerine oturdukları da hatırlanırsa, buhranlarımızın temelleri tesbit edileceği gibi, eğitimin belirli çevrelerin malı haline geldiği düşüncesi de izah kazanmaktadır. Robert Kolej, Amerikan kolejleri, Saint Josefler gibi yabancı liseler çok küçük istisnalar dışında belirli çevrelerin çocuklarını eğitmiştir. Anadolu'nun ıstırabı ve çilesiyle yüklü, millî ideallerle dopdolu, Anadolu lisesini bitiren Türk çocuğu Avrupa'ya gitmek ve ihtisaslaşmak imkânını bulamamakta, milletine hizmet aşkıyle yanmasına rağmen, Türk'ün adını zihinlere bir kere daha perçinlemek arzusu akîm kalmaktadır. En kötüsü, tarihi emsalsiz zaferlerle dolu millet evlâdı bir kenara itilmektedir. Neticede önemli mevkiler, Anadolu liselerinden yetişmiş talebeye kapanmış, kolejlerden ve diğer yabancı okullardan mezun olanlar için ardına kadar açılmıştır. Hariciyecilerin %90'ının yabancı okullardan mezun olduğu unutulmamalıdır.

Denecektir ki, biz imtihanla, bilgileri ölçerek, kabiliyetleri tespit ederek alıyoruz, lâzım olanları. Subjektif olarak hazırlanan şartların tabiî bir neticesidir bu zaten. Anadolu lisesindeki fert, öğretmensizlikten ve imkânsızlıktan lâyıkıyle nasıl yetişebilir? Eşit şartlar altında nasıl imtihana girebilir? Bu durum elbette ki, belirli bir çevreye istikbal kapılarını açacaktır.

Yine taslakta bölgeler arası farklılığın da eğitimimizi etkilediği belirtilmektedir. Bu husus çok doğrudur. Anadolu'daki liselerin büyük bir kısmı merkezîleşmiş liselerdeki gibi teşekküllü hale gelememiştir. Bunun ötesinde dersinin öğretmenine dahi kavuşamamıştır. Fizik ve Kimya derslerini en son tekâmül etmiş lâboratuvarda yapan, biyoloji derslerini en modern haliyle şekillendirilmiş şemalarla okuyan, her türlü imkânlarla teorik dersleri pratikle pekiştirerek öğrenen talebeyle, dersinin gerçek öğretmeninden dahi mahrum okulun talebesine aynı imkânlara sahiptir diyebilir miyiz? Sadece suçu Anadolu'da doğmak olan gencin fışkıran zekâsı körletilirse suçlu olmaz mıyız?

Aklı başında her insan kabul eder ki, küçük ve imkânları olmayan bir liseden mezun olan bir gençle, her türlü imkânı olan bir kolej mezunu gencin üniversiteye girme şansları aynı değildir. Mağdur ve yalnız bırakılmış Anadolu liselerinden mezun olanlarla, merkezîleşmiş liselerin mezunlarının üniversiteye giriş oranları istatistik haline getirildiğinde, fark açık olarak, hiç bir tevile lüzum kalmaksızın görülecektir. Öğretmensiz ortaokul ve lise açmanın manası yoktur.

Eğitimde fırsat eşitliği olmadığı böylece kesindir.

Netice olarak şunu diyebiliriz ki, senelerden beri ilim adamı yerine adapteci, tercümeci ve sadece malûmat aşırıcı insanlar yetiştiren, içinde yaşadığı dünyanın meseleleri hakkında alâkasız, milletinin davalarından habersiz ve yüz milyon esir kardeşinin bulunduğu Türk dünyasının ıstırabına sırt çevirmiş; lüks, para ve zevk dışında hiç bir davası olmayan nesiller yetiştirmeye yarayan bir eğitim sistemi, topyekûn bir reforma muhtaçtır. Fırsat eşitliğini de beraberinde getirecek, Türkiye'nin maddî ve manevî kalkınmasına hizmet edecek bir millî eğitim planının başarı kesbedebilmesinin tek şartı realistliği ve millîliği olacaktır.

---

(1) Eğitim reformunda Strateji ve Yöntem.

(2) Aynı taslak.

Ordu, Hilâl şeklinde mevzi almıştı
Hilâlin iki ucu kapanınca, Haçlı ordusundan eser kalmayacaktı...

BÜTÜN AVRUPA'YI YENDİĞİMİZ

NİĞBOLU ZAFERİ

Veli ŞİRİN
Y.Ö.O. Tarih Bölümü

1396 yılı başlarında Avrupa'da birtakım faaliyetler hızlanmıştı. Macar Kralı Sigismund, tek başına Müslüman Türk'ü yenemeyeceğini anladığından, Türk'lere karşı bir Haçlı Seferi düzenlemek için birkaç senedir uğraşıyordu. İşte 1396 yılı başlarında bu iş tamamlanmak üzere idi. Harekâta bütün Avrupa katılıyordu. Köhne Bizans, Macaristan Krallığı, Fransa Krallığı, İngiltere Krallığı, Almanya İmparatorluğu, Lehistan, Venedik, Kastilya, Rodos şövalyeleri, Papalık, Eflâk Prensliği, meşhur Alman Töton şövalyeleri, Norveç ve İskoç krallıkları, Küçük İtalyan devletleri, hülâsa bütün Avrupa harekete geçmişti. Papa IX. Bonifaçyüs katılmayan devletleri afaroz edeceğini ilân ediyordu. Hareketin hararetli taraftarlarından Fransa Kralı VI. Charles, prensleri, subayları toplamış onlara:

«Efendiler! Mukaddes Pederin sayesinde şu anda bütün Hıristiyanlık dünyası bütün Avrupa kıtası Türklere karşı kıyam etmiştir. Sultan Beyazıd Bizans'ı almak istiyor. Sonra sıra Macaristan'a ve kimbilir hangi Hıristiyan ülkesine gelecek. Biz önümüzdeki aylarda harekete geçireceğimiz yeni Haçlı seferi ile sadece Bizans İmparatorluğunu, Macar Krallığını kurtarmakla kalmayacağız! Dinsiz Türkleri, geldikleri yere, Asya'ya süreceğiz. Onları Balkanlardan Tuna üzerinden söküp atacağız. Bu derece harikulâde orduları bir araya getirmişken, Birinci Haçlı Seferinde olduğu gibi, Anadolu'ya geçip, Mısır Türk sultanının memleketine giderek, mukaddes makamları, Kudüs'ü, Nasıra'yı, Beytüllahm'ı kurtaracağız. Kudüs Krallığını yeniden kuracağız. Hz. İsa'nın ruhu bizimle beraberdir.» diyordu.

Niğbolu Haçlı seferinin hazırlığı birkaç sene sürmüş ve Avrupa'nın çıkarabileceği en seçkin ve büyük 130.000 kişilik bir ordu hazırlanmıştı. Tabiî bu hazırlık çok da pahalıya patlamıştı. Hatta Fransızlar, harp değil âdeta Bursa'da yapacakları resmî geçit için kıyafet hazırlıyorlardı. Çünkü Müslüman Türk'ü onlar daha tanımamışlardı. Zannediyorlardı ki, hazırlanan bu ordu karşısında, Sultan Yıldırım Beyazıd Han Mısır'a doğru kaçacak!

Fransız tümeninde namlı kişiler yer alıyordu. Kimler yoktu ki bu tümende: Burgonya veliahdı Prens Jean (Korkusuz Jean), Fransa orduları başkomutanı Eu Kontu Prens Philipe de Capet-Artois, Fransa Maraşali Boucicault, seferin tarihini yazacak olan ünlü Saint-Denis Rahibi, kontlar, senyörler, şövalyeler, baronlar ve neler neler...

İngiltere birliğine müstakbel Kral IV. Henry, Rodos şövalyelerine ustâd-ıazam Philibert de Noillac kumanda ediyordu.

Bütün orduya da Macaristan Kralı I. Sigismund kumanda ediyordu.

Nihayet büyük harp meclisi Macar kralı Sigismund'un reisliğinde Budin'de toplandı. Zaferden emin olmayan tek kişi olarak ve Yıldırım'ı bilen, Türkleri tanıyan birisi olarak Kral Sigismund şöyle dedi: «**Türkiye hududunu geçmeyelim. Onları kendi topraklarımda yenmek kolay değildir. Macar topraklarında bekleyelim ve onları burada imha edelim.**» Mağrur Fransız Prensi Korkusuz Jean ayağa fırladı ve. «**Majeste, bu bize hakarettir. Biz fütühat için toplandık, böyle bir fırsat yüz yılda bir ele geçmez. Osmanoğlu ne köpektir ki bizim karşımıza çıkabilsin? Elbet bütün Türkiye'yi fethedip, mukaddes Kudüs'ü de dinsiz Türklerin elinden alacağız.**» Harp meclisi üyeleri hararetle Prens Jean'ı desteklediler.

Sultan Yıldırım Beyazıd Han, Avrupa'nın kalbinin atışını bile kuvvetli istihbarat teşkilâtı ile haber alıyordu. Bütün bu hazırlıklardan haberdardı. Şubat 1396 da Macaristan'a harp ilân etmiş, mayısta hududu geçeceğini Sigismund'a bildirmişti. Budapeşte'deki toplantı ise haziranda yapılıyordu. Sultan Beyazıd hâlâ görünürlerde yoktu. Sigismund biraz ümitlendi. Ordusuna Türk sınırını geçme emri verdi. Sultan Yıldırım Beyazıd Han Bizans'ı muhasara ediyordu. Muhasarayı kaldırdı. Süratle Tırnova'ya vardı. Bu sıralarda Haçlı öncüleri de Tırnova'ya yaklaşıyorlardı. 70.000 kişilik Müslüman Türk ordusu ile 130.000 kişilik Haçlı sürüsü...

Haçlılar Tuna'ya kadar ve ondan sonra geçtikleri, (Katolik ve Ortadoks) Hıristiyan ülkelerini yağmalamışlar, zulüm, soygun ve ahlâksızlığın içine itmişler ve böylece de bizzat milletleri onlardan bıkmıştı. Sefere katılan Hıristiyan tarihçiler bunları teessürle yazmaktadırlar. Halbuki Müslüman Türk ordusu geçtiği yerlerde Hıristiyan halka değil zulmetmek, onların bağlarından bir üzüm bile koparmıyordu. Onlara hakkı ve adaleti götürüyordu. İnsanca yaşamalarını temin ediyordu. Bunun için de Bizans'lı vatandaş «**Kardinal külâhı görmektense, Müslümanın muhteşem sarığını görmek elbette daha iyidir.**» diyebiliyordu. Haçlı orduları Bulgarların oturduğu Vidin'e girince onları güyâ Türk zulmünden kurtarmak için kılıçtan geçirdiler, mallarını yağmaladılar!

Vidin'den sonra Haçlı ordusunun hedefi Niğbolu kalesi oldu. Kale komutanı Sultan Murad'ın namlı askerlerinden Doğan Bey idi. Kalede kuvvet azdı. Fakat cephane, erzak boldu. Ve askerleri disiplinli, harp görmüş gazilerdi. Hepsi namus, millet ve vatan için ölmeye hazır yiğitlerdi. 8 eylül 1396'da Haçlı sürüsü kaleyi kuşattı. Doğan Bey teslim olmaktansa şereflice şehit olmaya karar verdi ve teslim olmadı. Zaten Haçlılar da Hıristiyanlardan yağmaladıkları ile birbirine ziyafet veriyor, eğleniyor, içip sarhoş oluyorlardı. Sultan Beyazıd'ın değil Niğbolu'ya geleceğine Avrupa'ya geçeceğine bile inanmıyorlardı. Kuşatmanın on beşinci günü ileri hattan gelen bir asker Yıldırım'ın gelmekte olduğunu bildirdi. Kral Sigismund «**Olabilir Türkler çok seri hareket ederler, onları başkalarıyle karıştırmayalım**» dediyse de, Fransa Mareşali Boucicault «**Tahminime göre Sultan Beyazıd Anadolu'yu bırakmış, Kahire'ye kaçmış, Türk-Memlûk sultanına sığınmıştır. Yalan yanlış haber getiren askerin kulakları kesilsin**» dedi ve zavallı asker kulağından oldu. Halbuki gerçekten Yıldırım Beyazıd Han, yıldırımlar gibi ordusu ile geliyordu. Ve kuvvetli casus teşkilâtı ile Haçlı ordusunun teşkilâtını ve gücünü iyice biliyordu. Macar kralının, Bizans'a gönderdiği mektupları ele geçirmişti.

Müslüman Türk ordusu süratle Şıpka'yı geçti ve Niğbolu'ya yaklaştı. Yıldırım Beyazıd Han 20.000 kişilik bir kuvveti Şıpka'ya bıraktı. Haçlı ordusuna bir konaklık mesafeye kadar, ordu geldi. Yıldırım Beyazıd Han Doğan Beyin çok üstün düşman karşısında kaleyi teslim etmesinden endişe ediyordu. Ona güvenirdi. Ama haber göndermemişti. 23 eylül gecesi orduda kimseye haber vermeden tek başına Niğbolu surlarının dibine vardı. Haçlıların arasından öyle geçmişti ki kale çepeçevre sarılı olduğu halde onu gören olmamıştı. Bağırdı:

— Bre Doğan, Bre Doğan! Doğan Bey uyumuyordu. Padişahının sesini tanıdı. Kulaklarına inanamadı. Bir düşman hilesi sandı. Sultan Yıldırım Beyazıd Han'ın emrinde binlerce asker vardı, akıncılar varcasuslar vardı, onları göndermemiş ve kimseye de haber vermeden kendisi gelmişti. Bu büyük bir kahramanlıktı. Haçlılarınsa böyle bir şey zihinlerinden geçmezdi. Doğan Bey burçtan başını uzattı ve muhteşem beyaz atının üzerinde Sultan Yıldırım Beyazıd Han'ı dimdik gördü.

— Buyur Saâdetlü Hünkârım, dedi, Yıldırım Han:

— Bre Doğan halin nicedir? Doğan Bey cevap verdi:

— Düşman karadan ve nehirden kaleyi tazyik eder. Surlar sağlam, erzak boldur. Hemân Saâdetlü Padişahım da yetişmiştir, ne ihtimaldir ki kale düşe!

— O halde var bir-iki gün daha dayan. İşte biz dahi vardık. Seni ve gazilerini Cenab-ı Allah'a ısmarladım!

Konuşmayı duyan Haçlılar hemen harekete geçtiler, ama Yıldırımlar gibi giden Sultan Beyazıd'a erişemediler. Durumu komutanlarına anlattılar, ve mükâfat olarak kulakları kesildi. Çünkü onlar böyle bir hadiseyi hayal dahi edemiyorlardı.

Son hazırlıklarını Tırnova'da yapan Türk ordusu Osma suyunu atlamış ve 24 eylül gecesi Tuna'nın az güneyine karargâhını kurmuştu. 25 eylül 1396 sabahı bütün Haçlılar Müslüman Türk ordusunu gördüler. Hilâl şeklinde mevzii almıştı. Hilâlle Haç karşı karşıya idi. Bakalım **«gök göçse mızraklarımızla tutarız»** diyen mağrur prensler ne yapacaktı. İşte o mühimsemedikleri ordu karşılarında idi. 50.000 Müslüman Türk, 130.000 Haçlı sürüsü...

Sultan Yıldırım Han zekî, cesur ve herkesin kabul ettiği eşsiz bir asker; büyük bir milletin padişahı idi. Ordusuna tam hâkimdi. Haçlı ordusunda bir düzen görünmüyordu.

Muharebe bütün şiddeti ile başlamıştı. Hilâlin uçları açılıyor ortası gittikçe geri çekiliyordu. Haçlılar da süratle Müslüman Türk ordusunun derinliklerine dalıyorlardı. Sigismund tehlikeyi gördü ve kaçtı. Hilâlin uçları kapanmış ve ülkeler fetheden, devletler yıkan meydan muharebesi Türk ordusu lehine gelişmeye başlamıştı. Fransız tümeni hilâlin tam içine düşmüştü, müthiş imha başlayınca kendilerine gelebildiler ama iş işten geçmişti. Haçlı ordusunda panik başlamıştı. Tuna'ya atlayanlar boğuluyor kaçabilenler kurtuluyor, geriye kalanlar da esir oluyordu. Osmanlının kuvvetini Avrupa'ya anlatacak olanlar da bu esirlerdi. Bu arada müstakbel İngiltere Kralı IV. Henry kaçmıştı. Haçlı ordusu perişan olmuştu.

Gururlu prensler, zafer alayı değil esir alayı içinde Edirne ve Bursa'ya gittiler. Esirler arasında 27 büyük Fransız asilzadesi vardı. Gösterdiği cesaretten dolayı Korkusuz ünvanı alan, Fransa kralının amca oğlu, Burgonya veliahdı Prens Jean, Fransa başkomutanı Eu Kontu Prens Philipe, krallık hanedanından Dela Marche kontu Prens Jacques, Bar kontu Prens Henry, Mareşal Boucicault ve senyörler, kontlar esir düşmüşlerdi.

İslâm âlemini galeyana getiren bu zafer üzerine, Halife I. Mütevekkil tebriknâme yolladı. Avrupa teessür içinde idi. Kimse inanmak istemiyordu.

Sultan Yıldırım Beyazıd Han, zafernâmelerle İslâm âlemine Niğbolu zaferini bildirdi. Hanlara hediyeler gönderdi. Mısır Sultanı Berkuk'a da 60 zırhlı şövalyeyi hediye gönderdi.

Fransa kraliyet ailesinden olan Korkusuz Jean, Yıldırım'ın kendisini öldürmemesi üzerine, onunla savaşmayacağına dair yemin etti. O zaman Sultan Yıldırım Beyazıd Han dedi ki:

«Bana karşı bir daha silâh kaldırmayacağına dair ettiğin yemini sana bağışlıyorum. Bilâkis şerefini kurtarmak üzere, bana karşı Hıristiyanlığın bütün kuvvetlerini topla, yeniden gel! Bana din, millet ve vatana hizmet için yeni fırsatlar bahşet.»

Bizim ordudan da 30.000 kadar şehit vardı. O topraklar mübarek şehitlerin kanları pahasına alınmıştı. Ve Niğbolu zaferi Avrupa'ya vurduğumuz bir mühür oldu.

SAN'AT VE DOKTRİN

Hüseyin GÜLERCE
Y.Ö.O. Fizik Bölümü

Asrımızın sosyologları, psikologları, düşünürleri ve her çeşit ilim-sanat adamı aynı soruyla meşgul: İnsan nedir? Lüzumsuz gibi bir soru. Ve düşündürücü, 20. yüzyılın son çeyreğine girerken hâlâ insanı tanımamak düşündürücü.

Etrafınıza bakınız her şey insan için. Dert, sıkıntı, "İnsanı nasıl mutlu edebiliriz?" de düğümleniyor. İnsanı gerçek saadetin, insanca yaşayışın kucağına nasıl çekebiliriz? Onun problemlerini, acılarını nasıl dindirir, nasıl paylaşabiliriz? Sanat da insan için. İnsana mahsus. Madem hareket noktamız insandır, insanı bilmek ama, gerçek olanıyle bilmek mecburiyetindeyiz.

İnsanı tam olarak anlamadan, insanın gerçek bir tarifini yapmadan sanattan bahsetmek ne derece doğru olabilir?

Kısaca belirtelim. İnsan bir realite olarak, zaman ve mekân içersinde hem biyolojik, hem de ideolojik (inanç, ahlâk, kültür, akıl, hisler bütünü) bir varlıktır. Düşmekte olan bir taşın uyduğu yerçekimi kanunu gibi, insan da vazgeçilmez birtakım kanunlara tâbidir. Ve insan görünen

ve görünmeyen varlığıyle bir bütündür. İşte insanı anlarken, tanırken ve tarif ederken bu bütünün bazı parçalarına imtiyaz tanımak bizi yanıltacaktır. İnsanı sadece "homo ekonomicus" olarak görmek, çalışan bir makine telâkki etmek elbette hatalıdır. Onu sadece mide gurultularının istikametinde tetkik etmek ve anlamak şüphesiz sanata da tesir edecektir.

Doktrin mevzuuna gelince. Doktrin hayat ve kâinatı izah eden fikirdir. Ama bu izah ediş tarzı çarpık çurpuk, birbirinden müstakil, aralarında herhangi bir yakınlık mevcut olmayan fikir toplulukları şeklinde değil, sistemli bir tarzdadır. Doktrin doğrudur veya yanlıştır. Ama sistemlidir.

Mevcut doktrinden hayat bulan bir kültür ve bu kültürle inşa edilmiş bir nizam, cemiyet mevcuttur. Doktrinsiz insan tasavvur edilebilir mi? Ama yanlış, ama doğru her insan hayat ve kâinat hakkında bir bilgiye sahiptir. Müspet veya menfî bir ideoloji sahibidir. İnsanlardan meydana gelen topluluk da öyle. Ya onlardan fışkıran sanat, elbette o da bir inancın, ahlâkın, kültürün, hissin ve heyecanın ifadesidir. Sanatı doktrinsiz olarak düşünmek, meyveyi gövdesiz ve köksüz olarak düşünmeye benzer.

Neden Eski Mısır ölülerini yıkılmaz pramitlere (Firavun mezarları), mastabalara (aristokrat mezarlarına) gömmüştür? Mezarların etrafını yiyecek, giyecek resimleriyle, figürleriyle süslemiştir? Cesetleri mumyalamıştır? Mısır'ın ruhun ölmezliğine olan inancı bilinmeden sorulanlara cevap vermek manasız olacaktır elbet. Belli bir düşünce ve hayatı anlayış tarzı Eski Mısır sanatını belli bir çerçeve dahilinde mütalâa etmemizi sağlıyor.

Niçin Yunan sanatını bir sürü tanrı heykelleri doldurmuştur da, bu Hint sanatında 20 kollu tek bir tanrı halindedir? Mısır'da çıplak olarak karakterize edilen erkek ve kadın figürleri, Asurlularda geniş elbiseler içindedir.

IV. ve daha sonraki yüzyıl Hıristiyan eserleri İsa, Meryem motifleri ile doluyken, aynı Hıristiyanlık XIII. yüzyılda karşımıza **Notre Dame de Paris** katedraliyle çıkmaktadır. Ve hâkim olan anlayış, Gotik sanatı tarzındadır.

Roger Van der Weyden "Çarmıhtan İndiriliş" i, Leonardo da Vinci "On iki havarinin duruşları - La Çena" yı tablolaştırırken, Mikelancelo "Musa Heykeli" ni taşa işlerken belli bir inancın, düşünüşün ve hissin içinde değiller miydi?

İslâmın yayıldığı ülkelerde türlü ırklardan binlerce usta, binlerce sanatkâr, binlerce el, kafa, kol yeni bir sanatın, yeni bir üslûbun doğmasına vesile olmadılar mı? Kudüs'teki Kubbetüssahra, Tunus'taki Zeytûne Camii, Kahire'deki Tolûnoğulları Camii, Camiülezher, Tebriz'deki Gök Mescit, Hindistan'daki Tacmahal, Gırnata'daki Elhamra Sarayı yeni bir hayat ve kâinat anlayışının hayranlık uyandıran nişaneleri değil midir?

Konya'daki Alâeddin Camii'ni, Sivas'taki Çifte Minare'yi Alpaslan'ın Malazgirt'te okuduğu nutkun pınarından ayrı mütelâa edebilir misiniz? Pınar, tek kaynaktan çıkar ama, bir bakarsınız buğday tarlalarını sulamış, bir bakarsınız bir gül bahçesine hayat vermiş, ötede bir çınarı yükseltmiş, beride bir çayırı yeşertmiştir. Bursa'da Ulu Camii olmuş, Yeşil Türbe'ye yeşilliğini vermiş, Istanbul'da Süleymaniye, Edirne'de Selimiye olmuştur. Selimiye'nin, Süleymaniye'nin etrafına serpelenmiş çil çil kubbelerin altındaki medreseler, kitaplıklar, bimarhaneler (hastane), imaretler, Sinan'ın ideolojisinin tezahürü değil midir?

SANAT NEDİR ?

Sanat, insanda estetik duygusu dediğimiz duyguya hitap eder. Sanatın muhatabı, insan hayatının en dinamik, en hassas ve en derin yanı olan şuuraltıdır. Orada fırtınalar estiren, kabaran iri gövdeli dalgaları güzelliğin sahillerinde söndüren sanattır. Eğer bir ses, bir çizgi, bir renk, bir söz, yaradılıştan güzele meyleden insana; en süflî, en bayağı en çirkin değerleri sunsaydı, ona sanat eseri denir miydi? Çağları aşıp gelen bir sanat eseri karşısında, bizim olmasa dahi hayranlık duy-

mamazlık yapabilir miyiz? Hangi Fransız, "Bleu Masque" Sultanahmet Camii'nde çinilere işlenmiş ruhun karşısında hislerini tutabilir? Değişen teknik, ihtiyaçların tatmin vasıtaları, engin bir denizin sularına aksetmiş âdeta dalgaları okşayan bir ay ışığının tesirini değiştirebilir mi? O anda duyulan güzel hisler, bambaşka duygular gerçek sanatın eseri sayılmaz mı?

Sanat güzel olandır, güzeli arayan, güzeli bulandır. Ama zamanın hükümlerince güzel olmuş geçici olanı değil. Değişmeyeni, sönmeyeni...

YENİ BİR SANAT ANLAYIŞINA DOĞRU

Bugün elimizde iki asırdan beri darbelenmiş, hor görülmüş bir inanç, düşünce, akıl ve ahlâk silsilesinin temsilcisi bir millet ve onun sanatı var. Bu sanat, yeni bir yoruma, yeni bir tahlile muhtaç. İki asırdan beri, şiirde, romanda, tiyatro ve mimaride bazı istisnalar hariç sadece yaşadığı devirde beğenilebilenlerden başka elimizde ne kalmıştır?

Tanzimatla hızlanan yıkımımız sanatımızı çökmekte olan "batı"nın kör bir taklitçisi yapmamıştır da ne yapmıştır? Dünü tenkit, yarın için de çarpık düşünceler hazırlamak ve takdim etmek bu devrin en bariz vasfı olmuştur. Mâziye karşı körüklenen hissî düşmanlık, maalesef sanatımızı da batı taklitçiliğinin cenderesine terk etmiştir. Kendisini ayakta tutacak hali kalmadığı halde, çürüyüp kokuşmaya başladığı halde illâ da "batı" denilmiştir. Bugün tarafsız tarihçi ve sosyologların birleştiği nokta, batının çökmekte olan bir medeniyet manzarası arzettiğidir.

Artık doğrulacağız, ayağa kalkacağız. Bizi bekleyenler, yüzleri bize dönük olanlar var. Biz Avrupalısına, biz Afrikalısına ışık tutalım. Üç kıta yedi denize tuttuğumuz gibi. Göreceksiniz onlardan itiraz sesleri yükselmeyecektir. Gerçek doğruya, gerçek güzele sunmasını bildikten sonra itiraz olur mu? Hakikate, ilme bilerek isyan olur mu ki?

Ya nasıl yapacağız?

Önce, mâziye tiksinerek, aşağılık duyarak değil, yeni bir gözle bakacağız. Halkımızın yaşayışının tam bir tasvirini vermeye çalışırken, millî yaşayışa tesir eden sebepleri ve mesüllerini de göstermeyi ihmal etmeyeceğiz. İnsanın mutluluğu ve idealindeki şahsiyetle, mevcut ekonomik, sosyal, siyasî ve moral şartlar arasındaki tezadı alabildiğine çıplak, alabildiğine müşahhas olarak gözler önüne sereceğiz. Kalemimizden sızan mürekkepde, millî ıstıraptan başka ıstırap tanımadığımızı haykıracağız. Neşeli, mesut ve müreffeh yaldızlarla maskelenen genç kızın göz yaşını, genç adamın sızısını, annenin feryadını, biçâre babanın ıstırabını bütün gönülleri parçalayan, deşen bir çığlıkla anlatacağız. Sanatçımızın göz pınarlarından süzülen ıstırap gözyaşları, çığlığımızın "sefalet edebiyatı" ve istismar olmadığını belgelemeye yetecektir. Duymayan kalbe, incinmeyen gönüle, sızlamayan dile, buğulanmayan göze bizim saflarımızda yer yoktur. Sanatımıza hak ettiği mesuliyeti yüklerken hayaller ve lüzumsuz teferruat da bizden uzak duracaktır. Seçtiğimiz kahraman, şefkatin, sadakatin, safiyetin, namusun, faziletin, temiz ve derin sevginin sembolüdür. Çirkin, kötü ve sahte gayri insanî ve gayri millî düşüncelerin temsilcilerinde yer bulacaktır.

Milletin ve insanın dramını, tarihin ve ilmin kesinlikle ispatladığı tezlere dayandıracağız. İnsanın mukadder olan mutluluğunu, Müslüman-Türk'ün zafer ve saadetine güvenle dolu bir idealizmi bayraklaştıracağız. Tarihin zaptedilmez olan akışının kulakları uğuldatan bir sesle çağıldarken bizi teyid etmekte olduğunu hatırlayacağız.

Şu gerçeği de unutmayacağız. Sanatın temeline, yürüdüğü yolu aydınlatan ışıklara; insana gerçek değerini veren, insanı insan yapan tek doğru, tek haklı doktrin yerleşmedikçe önümüz yine karanlıktır. Ufkumuz yine sislidir.

Haydi, kalkın ey milletin ideallerini yükseltecek gönüllüler, kalkın hep birlikte el ele, omuz omuza o ufku aydınlatmaya çalışalım.

Pakistan'da Barış Güvercinini Oklayan Zalimler Kimdi?

İsmail KAYA
Y.Ö.O. Fizik Bölümü

Hintliler önce çevirdiler, Doğu Pakistan'ı. Her tarafla bağlantısını kestiler. Karadan, denizden, havadan hiç bir yerden yardım alamayacak vaziyete soktular. Sonra... Sonra, saldırdılar dört bir yandan. Hem de acımadan. İnsafsızca, merhametsizce kurşun yağdırdılar. Bütün insanlığın gözü önünde, savunmasız halk kitlelerini bombardımana tâbi tuttular. Şehirlerin üzerinden geçen Sovyet yönetimindeki uçaklar ateş kustular. Ölüm saçtılar. Genç, ihtiyar, çoluk çocuk herkes titredi. Canını kurtarmak için evlerine kaçtı. Evler yıkıldı. Enkazların altında binlerce insan artık cansızdı. Konuşamıyordu. Ölmüşlerdi. Hele hele Çocuk esirgeme yurduna düşen bomba, ne kadar korkunçtu. Dört yüz tane kimsesiz yavruyu acımadan, bir anda yok etmişti. Körpe yavrular daha dünyalarına doymadan, duvarların arasında, çöken damın altında, farkında bile olmadan, ne olduğunu anlayamadan can verdiler. Ve bunlar bütün insanlığın gözleri önünde oldu. Kimseden çıt yok... Veya iki kelime ile geçiştirme: Çok yazık...

Ve Doğu Pakistan düştü. Saldırgan Hint birlikleri Doğu Pakistan'ı işgal etti. Nerede barış güvercinleri?.. Barış için her-

şeyini ortaya koyanlar!.. Birleşmiş Milletler de mi?.. Nerede kuvvet zoruyla, toprak işgaline karşı çıkanlar? Nerede, Avrupa devletleri veya diğer büyük devletler? Hangisi, zâlimin zulmüne dur dedi? Hangisi Hint tecavüzüne samimiyetle karşı çıktı ve Doğu Pakistan'a yardım elini uzattı?.. Hiç biri... Sadece, Türk Milleti Pakistanlılarla beraber, çaresizliğin, bir şey yapamamanın ıstırabını, yüreğini dağlayan bir kor şeklinde duydu. Üzüldü. Ağladı. Çaresiz kaldı...

Bu ıstırap ve bir şey yapamamanın üzüntüsü Anadolu'ya dalga dalga yayıldı. Pakistan'ın üzerini kaplamış olan felâket bulutları Anadolu'yu da aynı mâtemin içerisine soktu.

Anadolu insanı, dostunu düşmanını iyi tanır. Tarihte kendisine yapılmış olanları, unutmaz. Ne dostunun yaptığı yardımı, ne de düşmanının zulmünü. Sırası gelince de intikamını almasını bildiği gibi, eski yardımları da cevapsız bırakmak istemez.

Pakistan harbinin milletimizi bu kadar üzmesinin sebebi de budur. Doksanüç Harbinde, Balkan Harbinde, İstiklâl Harbinde bizi herşeyi ile destekleyen, Hint Müslümanlarına, yani bugünkü Pakistanlılara, şimdi biz ne yapıyoruz? Ne yapabiliyoruz? Hangi aktif yardımda bulunabiliyoruz?

Hiç olmazsa basın yoluyle dahi olsun Pakistan'ı müdafaa edebiliyor muyuz? Ne gezer. Senelerden beri Vietnam tellâllığını yapanlar, şimdi susmuş vaziyette. Pakistan, ıstırabının dile getirilmesi bir yana düşman propagandası yapıyorlar. Güya B. Pakistan Doğuyu sömürüyormuş. Onun için Doğu Pakistan ayrılmalı imiş diyerek, koskoca bir ülkenin yabancılar tarafından işgalini alkışlıyorlar. Kafaları Moskova veya Pekin tarafından şartlandırılmış olan bu adamlar, acaba memleketimizin bir parçası koparılmış olsa, meselâ Doğu Anadolu Rus işgaline uğrasa ne yapacaklardır? Rus askerleriyle birlik olup, halkı katletmeyeceklerini kim garanti edebilir? İpleri Moskova ve Yeni Delhi'nin elinde olan Mukti Bahini gerillaları şimdi Doğu Pakistan'da ne yapıyorsa, onların buradaki yoldaşları da fırsat bulunca, şüphesiz aynı şeyi yapmak isteyeceklerdir. Türk milleti ile ve millî ideallerimizle arası bu kadar açılmış olanlardan başka bir şey beklenemez.

Milletimizin Pakistan'la olan bağı tarihî ve çok eskidir. Bundan asırlarca önce, Hindistan yine kalabalık bir memleketti. İnsanları perişandı. Yanlış dinî inançlar kitleleri uyuşturmuş, tam bir karanlığın içerisine sokmuştu. Ülkeye ve insanlara; Budizm, Brahmanizm ve benzeri dinlerin papazları hükmediyordu. Bunların inançlarına göre papazlar tanrının başından, diğer insanlar ise ayaklarından yaratılmıştı. Dolayısıyle halk, aşağı, papazlar ise üstündü. Bunun için kanun önünde eşitlik düşünülemezdi. Brahmanlar (Hint papazları), tanrının (Brahman'ın) temsilcisi, gözü, kulağı ve diliydiler. Tıpkı Katolik kilisesi gibi. Yahut gerçeğin tek bilicisi(!) komünist partisi gibi... İşte böyle korkunç bir emperyalizm Hindistan'da hora tepiyordu.

Derken Türk atlılarının nal sesleri duyuldu. Gazneli Mahmud'un ve askerlerinin idealleri, kendileriyle beraber Hindistan'a yayıldı. Halk, şu gür sese kulak verdi: "Ey insanlar hepiniz Adem ve Havva'nın çocuklarısınız. Dilleriniz,, renkleriniz ayrı ise, bu anlaşmanız içindir. Ey insanlar, hepiniz Allah'ın kanunu önünde bir tarağın dişleri gibisiniz. Allah'tan başka ilâh yok..." Kalabalıklar bu sesin etrafında birleştiler. Daha güçlü, daha kuvvetli hale geldiler. Eski miskinlikleri gitti. Memleket imar edildi. Yeni şehirler kuruldu. Her taraf, cami, medrese, han, hamam ve kervansaraylarla süslendi. Herkese adaletle hükmedildi.

On altıncı asırdan itibaren ise Hindistan'a, Orta Asya'dan gelen, Babür Han ve onun soyundan gelenler hâkim oldu. İslâm âbidelerine yenileri eklendi. Dünyanın en güzel eserlerinden biri olan Taç Mahal yedinci asrın ikinci yarısında, bunlar tara-

fından inşa edildi. Orta Asya'dan gelen Türk askerleriyle, Hintli Müslümanların konuştukları diller birbirine karıştı. Yapma bir dil meydana geldi. Daha ziyade kışlalarda kullanılan bu dile, ordu dili denildi. Böylece ta o zamanlardan bugünkü Pakistan'ın temelleri atılmış oluyordu. Ancak Pakistan'ın devlet olarak ortaya çıkışı, çok eski değildir.

Hint yarımadasında, Hintli Müslümanlarla, Türklerin hâkimiyeti on sekizinci asra doğru zayıfladı. Bir müddet sonra bütün memleket İngilizlerin kontrolüne girdi. İngiltere, ülkenin bütün zenginliğini senelerce sömürdü. Saltanatını devam ettirebilmek için olmadık ihânetlere girişti. Yerli halkın uyanışını durdurabilmek için, kendine hizmet edecek, sözünden çıkmayacak ajanlara ihtiyacı vardı. Bu maksatla okullar, üniversiteler kuruldu. Tamamen İngiliz kültürüyle yetişmiş insanları mevkii, makam sahibi yaptı. Halk İngilizlere karşı ayaklanınca; madem ki gitmemizi istiyorsunuz, gideriz dedi. Ancak, İngiltere ülkeyi terkederken, devletin bütün kademelerinde kendi mutemet adamlarını bırakmıştı. Ve sömürgecilik, gizli bir şekilde eskisinden bir şey kaybetmeksizin devam ediyordu.

1940 yıllarında, Hintli Müslümanlar ayrı bir devlet olarak, yaşamak istediler. Nihayet, uzun mücadelelerden sonra Pakistan doğuyordu. Alt kıtanın Müslümanlarca en kalabalık olan Doğu ve Batı Pakistan, Hindistan'dan böylece koptu. Ve istiklâline kavuştu.

Ancak, bunu ne İngiltere, ne de Hindular hazmedemiyorlardı. Sınırlar çizilirken birçok çıban başları bırakılmıştı. Meselâ Keşmir bunlardan birisi. Keşmir halkının %80'i Müslüman olmasına rağmen, başına bir Hindu getirildi. Halk Pakistan'a bağlanmak istedi. Fakat baştaki Hindu Keşmir'i Hindistan'a teslim etmek istiyordu. Daha önceki Hint-Pakistan harpleri bunun için çıkmıştı.

Son harbin sebebi ise Pakistan'ı bölmek ve yarısını yutmaktı. Bunun böyle olmasını, bütün süper güçlerle beraber, İngiltere de arzu ediyordu. Nasıl ki Anadolu'muzu Yunan sürüleri işgal ederken, bütün dünya bunları desteklemişse, Doğu Pakistan da aynı tarz tecavüze maruz kaldı. Tek farkla, o da, Yunan sürülerinin yerine Hinduların olmasıydı. İşte bu acı benzerlik bile, Pakistan dramı için yas tutmamıza kâfidir.

Türkiye, Millî Mücadele yıllarında beynelmilel güçler karşısında nasıl yalnız kalmışsa, Pakistan da şimdi öylece kaldı. Güya birtakım devletlerle müttefikti. Meselâ İngiltere CENTO vasıtasıyle müttefiki idi. Gel gör ki, İngiltere'den yardım yerine, ihânet geldi. Birleşmiş Milletlerde dahi olsun, Pakistan'ı desteklemedi. Hattâ Hindistan'ı alkışladı. El altından yardım etti. Hint Dışişleri Bakanı Swaram Sing, Birleşmiş Milletlerden dönüşünde Londra'ya uğradı ve efendilerine davranışlarından dolayı teşekkür etti. Yeni talimatlar aldıktan sonra memleketine döndü.

Tarihî bağlarımız bu kadar eski, hayat ideallerimiz bu kadar müşterek, kardeş memleket Pakistan'ın büyük bir bölümü, Doğu Pakistan şimdi Hindu ve komünist Mukti Bahini çizmeleri altında esir. Ellerinde Rus silâhları, kafalarında İngiliz kültürü, kalplerinde batıl inançların kara lekelerini taşıyanlar bugün Doğu Pakistan'a zulmediyorlar. İstilâ ordularına karşı çıkmış olan en vatansever insanları, meydanlarda, kalabalıkların önünde süngülüyorlar. Küçücük çocukların başlarını, kanlı potinleri ile eziyorlar. Hunharca öldürüyorlar. Yunan'ın Anadolu'da yaptıklarının aynısını yapıyorlar. Yüzlerce insanı aynı anda kurşuna diziyorlar. Tarihe kara bir sayfa daha yazılıyor. Hem de bütün insanlığın gözü önünde... Ama bu durum ilelebet böyle devam edebilir mi? Asla devam edemez. Tarih zalimlerin saltanatının sınırsız olmadığını kaydediyor. Zalim devletler istemeseler de bütün diğer esir milletlerle beraber, Doğu Pakistan da kurtulacaktır.

Tarihin akışı bu istikamettedir. Durdurulamaz...

YOLUMUZA KURULAN TUZAKLAR

Aşir ÇÖLOĞLU
Y.Ö.O. Kimya Bölümü

İnsan; hepimizin bildiği gibi hem biyolojik bir varlıktır, hem de his, heyecan, fikir ve düşünce şeklinde tezahür eden ideolojik bir varlıktır.

İnsanın değişmesi deyince, elbette ki hem biyolojik değişmesi hem de fikir yapısının değişmesi akla gelir. Ancak ben burada insanın, ideolojik olarak değişmesini esas alıyorum. Yani fikir yapısının, düşünce yapısının değişmesini.

İnsan doğduğu günden itibaren çevresi ile hep alış-verişte bulunur. Düşünceler teşekkül eder. Birtakım alışkanlıklar, bilgiler maharetler kazanır. Ama bu teşekkül eden fikir yapısı sabit değildir. Mütemadiyen müspet veya menfî yönde değişir.

Bugün memleketimizde, inancı; milletimizin inancına ters; düşünce si, milletimizin düşüncesine aykırı olan bir azınlık zümre var. Ve bu zümre üzülerek belirtmek lâzım ki, aydın tabaka üzerine bir hâkimiyet kurmuş. İşin daha acı tarafı, hâkimiyetini de devam ettirmek için büyük bir gayret içinde bulunmaktadır. Bu amaçla, nice yüksek ideal ve ümitlerle yüksek öğrenime girmiş bulunan, o saf, ıstıraplı gençlerimizin en tabiî problemlerini istismar etmek suretiyle, onları, ilmin, aklın ve insanlığın reddettiği bir fikriyatın kurbanı yapmak istiyorlar. Özellikle, birçok öğretim kademelerine çöreklenen bu ihanet şebekeleri, beynelmilel kuvvetlerin imkânlarıyle besleniyor ve faaliyet gösteriyorlar.

Bu ihanet yuvasında; saf, tertemiz ve ahlâklı gençlerin, nasıl fikirleri değiştirilir, nasıl ahlâksız ha-

le getirilir, nasıl kendi milletine düşman hale getirilir, hep bunlar öğretilir.

Bu ihanet şebekesi vatana, millete ihanet etme hususunda profesyonel hale gelmiştir. Yüzünde Anadolu'muzun o tertemiz ve iyi niyet ile dolu saflığı görülen bir fert, bu şebeke ile rastgele tanışıverirse, vay artık onun başına gelen. Evet, bu ıstıraplı Anadolu çoğuğu, yüksek öğrenime girerken, "Okuyacağım, vatanıma ve milletime hayırlı bir evlât olacağım, şanlı ecdadıma lâyık olacağım." diye girmiştir ama, tecrübesiz olduğu için, politik şuuru olmadığı için belki şimdiye kadar yalan duymadığı, her söyleneni doğru zannettiği için bu ihanet şebekesi tarafından rahatlıkla bir istikamete sürüklenebilecektir. Böylece bu fert karanlık bir koridorda yürümeye başlayacaktır. Artık o nereye gittiğini bilmemektedir.

Bu karanlık koridordaki yürüyüş esnasında ona neler anlatılmaz ki, çözüme muhtaç problemlerin dejenere edilmesinden tutun da, dinin afyon olduğu hususuna kadar. Ahlâk denilen şeyin bir hile, bir sahtekârlık ve insanın kafasını bozan bir şey olduğundan tutun da, Tanrı fikrinin en iyi niyetlerle dahi olsa, haklı çıkarılmasının en büyük gericilik demek olduğuna kadar, neler neler.

O tertemiz Anadolu gencinin bir an olsun kendi kendine düşünmesine meydan verilmez. Ufak tefek ihtiyaçları da yavaş yavaş temin edilmeye başlanır. Artık yolda, belde, sinemada vs. rastgelinen her yerde düşünce yapısının üzerine müthiş bir baskı kurulmuştur.

İnsanlar aynı şeyleri duya duya yanlış dahi olsa şartlanırlar, meseleleri sağlam esaslara oturtamayan, sistemli bir düşüncesi olmayan bir fert bu ihanet şebekesi ile temastan sonra, iki yaşındaki çocuğun koşma sevincine benzer bir tavırla, bir şeyler öğrenmenin verdiği güvenle çevresine fakirlik, emperyalizm, materyalizm edebiyatçısı kesilir. Bilinmesi gerekli bu temel kavramları, hür düşünceye mahal bırakmayan şebekenin açısından öğrendiğinden, objektif değil fakat, ilmin, aklın ve insanlığın reddettiği bir ideolojinin adına, namına anlatır durur.

Asıl tehlike, kuvvetini ilimden alan, aklın yön verdiği, insanlığın tasvip ettiği bir ideolojinin mensubu tarafından, ona bu hayatî gerçeklerin, meselelerin anlatılmamış olmasıdır.

Artık, düşüncesi dejenere edilen fert, kendi kendine kılık kıyafetinde de bir değişikliliği zarurî görür.

TUZAKLAR

Yıllardır sürdürülen plânlı bir yıkıcılık, bölücülük, millî değerlere düşmanlık, hemen belirtelim ki; milletimizin üzerinde tam tersi bir rol oynamıştır. Milletimiz tehlikeyi sezmiş daha fazla millî değerlere bağlanmanın lüzumunu idrak etmiş, millî birlik ve beraberliğin zarurîliğini anlamıştır. Milletimizin fikriyatına zıt bir düşünceye sahip, bu ihanet şebekesi, bu sefer de onunla her cephede alay edercesine onun değerlerinin tam tersi bir yaşayış icat etmiştir. Milletimizin canını sıkan meselelerden biri de -belki en önemlisi- kendi evlâdının, kendi okullarında millî değerlerini öğrenmesi yerine gayr-i ilmî ideolojiler tarafından beyninin yıkanmasıdır. İşte en büyük üzüntü kaynağı olan bu faaliyetin başarıya ulaşmaması için bütün orta öğretim müesseselerinde öğrenciye bu tehlike, seminerler halinde anlatılmalı ve komünist blokun beşinci kolu sayabileceğimiz bu millet düşmanlarının istismar mevzuu yaptığı bütün konular ve bütün yurt ve dünya gerçekleri ilmî ve milletimizin değerlerine bağlı şekilde izah edilmelidir.

Eğer bu tedbirler zamanında alınmaz ise gençlerimiz; bir fikir boşluğu içinde, karşısına kim çıkarsa onun fikrinin güdüleni olmaktan kurtulamayacaktır. Ancak karşısına, gerçekten milletin ıstırabını duyan, onun hor görülen imanının, yıkılan ahlâkının, ayak altına atılan namusunun acısını hisseden, ona reva görülen cahillikle, işsizlikle, ziraî ve teknik imkânlardan mahrumiyetle mücadeleyi kendine şiar edinmiş birisi çıkarsa, işte o zaman gayri millî ideolojilerin değil, bizzat Türk milletinin düşüncesinin istediği istikamette yürümeye başlayacaktır. Böylece milletinin yüzünü güldürecek ve istikbal garanti altına alınmış olacaktır.

Fakat bunun bir de aksi olursa, milletimizin tarihî düşmanı, imanımızın hasmı, emperyalizmin güdücüsü hain Moskof ve onun uşakları, milletimizi ölüm kamplarında öldürürken, kendileri boğazlarımızda manevra yaparak, Deli Petro'nun vasiyetini yerine getirmenin haşin bahtiyarlığını duyacaktır.

İşte, bu türlü gaflet oyunlarına gelmemek için aziz genç kardeşim, her zaman uyanık ve tedbirli olmaya mecbursun. Bir an ALPARSLANLARIN, OSMAN GAZİLERİN, FATİHLERİN, YAVUZLARIN, ve MİLLÎ MÜCADELE ŞEHİTLERİNİN torunları olduğunu unutmamalısın.

Emperyalizm yaşlanmaktadır

Esir kardeşlerimizin sabırlı direnişi bitmiyecektir

Gazi **ALTUN**
Y.Ö.O. Fizik Bölümü

Esir millet deyince, bir milletin başka bir millet tarafından idare edilmesini anlıyoruz. Bir millet kendi kaderini kendi tayin edebiliyorsa o millet hürdür, millî irade sahibidir, diyebiliriz. Yok eğer kendi kaderini kendisi tayin etmesi yerine yabancı bir milletin emir ve arzularına tâbi olarak yaşamak mecburiyetinde bırakılıyorsa diyeceğiz ki bu millet esirdir.

Bir milletin esaretini emperyalizm tarifi genel olarak açıklayıcı mahiyettedir. Yani emperyalizm ile esirlik arasında bir münasebet vardır. Zira emperyalizm; bir **milletin hayatının sakat, yanlış gayrı insanî, insan ve eşyanın kanunlarına uymayan bir ideolojinin tanzimiyle ortaya çıkan durumdur.**

Bu tarife göre, insan şahsiyetinin temel prensiplerinden olan hürriyeti ve adaleti yıkan veya yıkmaya müncer olan her ideolojinin de emperyalist olduğunu kabulde tereddüt duyulmaz.

Çağımızda birbirinden farklı görünüşler altında emperyalist sistemler hâkim bulunmaktadır.

Hür milletleri imha istikametinde, harbin bütün nevileri ve vasıtaları kullanılmaktadır.

Bugün dünyanın esir milletler meselesi yönünden manzarayı Türkiye bakımın-

dan tetkik edilince bu meselenin ne kadar hayatî olduğu görülür.

Zira 20. asırda hürriyetine kavuşmamış toplum kalmamış gibidir. Birkaç asırdan beri esirlik ve kölelik içinde yaşayan zenciler, Afrika'daki Pigmeler, insan eti yiyen yamyamlar bile istiklâllerini kazanmışlardır. Ancak bugün Çin'den Romanya içlerine kadar yayılan Türk boyları esirdirler. Ve bu 150 milyon esir Türk; Türkiye Türklerinin soy, dil, kan ve din kardeşidir. Ve bu kardeş boylar Timurdan sonra haşmetli Doğu imparatorluğu yavaş yavaş çökmeye başladı. Timur'un oğulları ve daha sonraki devlet idarecileri Timur'un mirasını koruyamadılar. Kısa zamanda iç savaşlar, kargaşalıklar baş gösterdi.

Türkistan'da Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş yıllarında Anadolu'daki beylikleri andıran hanlıklar türedi. Hanlar arasında tesanüt yoktu. Türkistan'daki dağınıklık ve kargaşalık uzun yıllar devam etti. Ne yazık ki, hanlıkları birleştirip kuvvetli bir devlet kuracak bir Osman Bey nasip olmadı. Ruslar 11. yüzyıldan sonra doğuya doğru ilerlediler. Fakat Rusya'nın Türkistan'ı istilâsı 16. yüzyılda başlar. 1552'de Kazan'ı işgal ettiler. Bundan sonra Türkistan'ın yüzü gülmedi.

Türkistan, bugünkü Türkiye'nin 5 misli büyüklüğünde olan ve Türklerin anayurdu diyebileceğimiz Orta Asya'da 1716'dan 1897'ye kadar Çin ve Rus sürülerinin işgalinde olan vatan parçasıdır.

Türkistan coğrafya kavramı doğu edebiyatında 6 yüzyıldan beri kulanılagelmiştir. Çar zulmünden, 1917'de komünist zulmüne düşen Türkistan, siyasî sebeplerle 5 parçaya ayrılmıştır. 14 ekim 1924'de çıkarılan Taksim kararı ile "Türkistan" adı resmî kaynaklardan çıkarılmış ve Özbekistan, Türkmenistan, Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan Sovyet Cumhuriyetlerine ayrılmıştır.

1917 Komünist ihtilâlinden sonra komünist taktiği icabı parçalanan kardeşlerimizin dillerindeki lehçe farklılıklarından dolayı ayrı ayrı milletler olduğu telkin edilerek birbirine düşman hale getirilmeye çalışıldı. 5 ülkenin anlaşmasına mani olmak için Rusça mecbur edildi. Komünistler Türkiye ile de dil ve kültür birliğini bozmak için Türkiye'de Osmanlı harfleriyle eğitim yapıldığı yıllarda Batı Türkistan'da Osmanlıcayı kaldırıp yerine Lâtin harflerini getirdiler. Cumhuriyet devrinde Türkiye'de Lâtin harfleri kabul edilince Türkistan'da Lâtin alfabesi kaldırıldı, yerine Rus Kiril alfabesi kabul ettirildi.

Deli Petro'dan beri Türkistan'ın stratejik önemini iyi bilen Ruslar hem bugünün Batı Türkistan'ını, hem Doğu Türkistan'ını ellerinde bulundurmak istiyorlardı.

Lenin buraya **"Doğunun kapısı"** diyordu. Hele Doğu Türkistan açık denizlerden uzak, etrafı Himalaya, Kuenlun ve Altay, Sayan gibi yüksek dağlarla kapalı bir havza olduğundan, Polaris atom menzilinin dışında kalır ve hava hücumlarına karşı oldukça mahfuzdur.

Yine bilindiği gibi dünyanın en zengin ve en kaliteli uranyumu Doğu Türkistan'da 6 ocaktan istihsal edilir. Çok zengin petrol rezervlerine sahiptir. Yüzyıllarca işlenecek demir ve kömür yatakları mevcuttur.

Bahsettiğimiz çok önemli stratejik mevkiî dolayısıyle Doğu Türkistan Asya'nın kalbi ve kilit noktasıdır.

Uzak Doğudan Batıya doğru her türlü istilâ hareketlerinin buradan geçmek mecburiyeti vardır. Asya'ya hâkim olmak Türkistan'a hâkim olmakla mümkündür. Hunlar, Göktürkler ve bunları takip eden büyük Türk hâkimiyetleri, Türkistan'ın bu mevkiînden ötürü bütün Asya'ya, hatta Avrupa'ya kadar yayılabilmiştir.

Bunun içindir ki komünizm buraların gerçek sahiplerini imhaya yönelmiştir. Bir taraftan Çin, bir taraftan Moskof. 103 senede 17 defa kurtuluş savaşı veren Doğu Türkistan'ın Abdülaziz zamanındaki başkanı ve kurucusu olan Yakup Beyin cesedi mezardan çıkarılmış, yakılmış ve külü savrulmuştur.

1876 Çin işgali ile adı yeni toprak manasına gelen (Sinkiyang) olarak değiştirilmiştir.

1933'de Hoca Niyazların başlattığı mücadele ile Doğu Türkistan kurtulmuştur. Fakat 1937'de Çin generaline yardım eden Rus birlikleri ile beraber yeniden işgal edilip Çin'e teslim edilmiştir.

100 binden fazla Türk bu esnada 125 çeşit işkence usulü tatbik edilerek şehit edilmiştir.

1944'de Ali Han Töre mücadele bayrağını açtı.

1940'dan beri mücadelesine devam eden kahraman Osman Batur İslâmbay da bu harekete katıldı. Millî devlet ilân edildi. 1949'da Kızıl Çin D. Türkistan'ı fiilen işgal etti.

On binlerce kişiyle isyan eden büyük kumandan Osman Batur İslâmbay Çin'le amansız bir mücadeleye yeniden başladı. Öyleki üzerine gelen Çin keşif uçaklarını kementlerle düşürüyordu.

Osman Batur İslâmbay'ın diri diri yakalanması emredildi. Nihayet hiç bir yerden yardım alamayan Osman Batur tek olarak yakalandı.

Tung-Hukang şehrinde çeşitli işkencelere tâbi tuttuktan sonra at sırtında sokakları dolaştırdılar. **"Türkistan'ı Çinlilerın elinden kurtaracak adamın haline bakın."** diye güldüler. Ama ağzını tıkamayı unutmuşlardı. O halde bile **"Ben ölebilirim ama dünya durdukça benim milletim mücadeleye devam edecek"** diye bağırdı.

Sonra Urumçi'ye götürüldü. 29 nisan 1951'de **"Yarabbî Türkistan'ı sana emanet ediyoruz"** diye ölümsüz vasiyetini edip 90 000 kişinin gözleri önünde hunharca şehid edildi.

Zulüm bununla bitmedi. Müslüman Türkler sıkı kontrol altında; ağlamak, iç çekmek dahi rejimden memnuniyetsizliği belirtiyor diye cezalandırıldılar.

Tatbik edilen cezalardan sadece birkaçını anlatacağım (Türkistan Şehitleri sayfa 24).

1) Çıplak vücut üzerine kızgın yağ dökmek,

2) Baş ve bütün vücudun derisini yüzmek,

Gülen başkalarıdır,
Ağlayan menem
Oynayan başkalarıdır,
İnleyen menem
Hürriyet masalları işiten başka
Kölelik şarkısın dinleyen menem
Hür başkalarıdır esir
menem
Hayvan katarında sürülen
menem

TÜRKİSTANLI ÇOLPAN

3) Tırnakların arasına çivi çakmak,

4) İnsanı cesedin yanına bağlayarak günlerce olduğu yerde bekletmek,

5) Kadınları çırıl çıplak soyarak memelerine vurmak,

6) Vücutta delik açarak döğümlü ip sokup bunu 2 gün beklettikten sonra açık yaranın içinde testere gibi sürterek işkence etmek,

7) Mahpusların gözleri önünde çeşitli gayri insanî usullerle ailelerine işkence etmek,

8) Mahpusların gözleri önünde zevcelerini kendi ajanlarına peşkeş çekmek,

9) Askerlerin atış eğitimi için hedef olarak kullanmak,

10) Diri diri gömmek suretiyle öldürmek,

11) Hamile kadınların üzerine kocasını veyahut başka bir mahkûmu çıkarıp çiğneterek öldürmek,

12) Mezarlarını bizzat kendilerine kazdırdıktan sonra, diğer bir mahkûma diri diri gömdürmek.

ve nice işkence şekilleri.

Çin'de durum bu iken Rusya'da 1917 Komünist ihtilâlden sonra Batı Türkistan'da Müslüman Türk'e olan tavrını değiştirmişti. Onları kandırabilmek için vaktiyle Semerkant'ta bulunan Halife Osman'a ait olup Petersburg'a götürülen Kur'an-ı Kerim Müslümanlara iade edilmişti.

Şûra-yı Ulema'nın kurulmasına müsaade edildi. Haftalık dinlenme günü resmî tatil olarak cuma günü kabul edildi. Dinî bayramların yapılmasına müsaade edildi.

17 haziran 1918'de Sovyet hükümetinin Türkistan'daki özel temsilcisi "KLEVLEYEV" Türkistan Komünist Partisinin 1. kongresinde şöyle diyordu:

"Müslümanların Peygamberleri Muhammed tarafından yapılan bütün telkinlerin komünist eğilimde olduklarına kanaat getirmiş olmam dolayısıyledir ki kendisini bir komünist olarak kabul ediyorum."

Bunu söylerken en büyük din istismarcılığını yapıyordu.

Bu olaylara rağmen Türkistan Komünist Partisi kurucuları arasında bir tek Türkistanlı yoktu. 1917 ile 1922 arasında ancak 261 komünist çıkmış ve bunlardan istatistiğe göre 28 tanesi Türkistanlı imiş. Bu küçük rakam Müslüman Türkler arasında komünist hareketin yayılacağına dair yeter delil sayılmıştır.

1926'da komünizmin yeni bir din, Lenin'in de peygamber olup olmadığını Taşkent'te münazara konusu yapmışlar ve İslâm alimleri komünistleri çok zor ve utanılacak bir duruma düşürmüşlerdir.

Bundan sonra İslâma kesin savaş ilân edilmişti.

Çar zamanında İslâma karşı alınan cephe, iktidarı kaptırmamak kaygusundan doğmaktaysa da, komünistler ideoloji yönünden girmişlerdir. Açık bir tartışmada alt edemeyecekleri nüfuzlu din adamlarından 1928 ile 1935 arasında 25 000 kişi tutuklanmıştır. 10 bin cami kapatılıp yıkılmış ve 14 000'den fazla ortaokul ile 500 den fazla üniversite seviyesinde medrese kapılarına kilit vurulmuştur.

1926 ve 1942 yılları arasında terör faaliyetlerini sürdüren "Dinsizler Cemiyeti" kuruldu. Daha sonra adı "Bilgi Derneği" ondan sonra da 1959'da bunun devamı olarak 14 tane dinsizler üniversitesi kuruldu.

Sovyet Özbekistan Cumhuriyeti'nde yalnız 1962 yılı içinde din aleyhine verilen konferansın sayısı 23 500'ü aştı. 800 radyo ve sinema salonunda dinsizlik konusunda toplantı yapıldı ve 6 "dinsizler evinde" halk İslâma karşı kışkırtıldı. (Bu bilgiler "Kızıl Özbekistan" gazetesinin 6.4.1963 tarihli sayısından alınmıştır.)

Mahkemeye intikal etmiş bir vakayı anlatalım. İbadet için camiye gitmekte olan Hatice Koşgan adında bir Türkistanlı bacımız, 1960 yılında 2 dinsiz genç tarafından parçalanarak şehit edildi. Devlet savcısı alaylı bir şekilde "Eğer din diye bir şey olmasaydı bu gençler bu cinayeti işlememiş olacaklardı" diye suçu dine yükledi ve komünist gençleri serbest bıraktı.

Bütün bunlara rağmen bir Sovyet yazarı hakikati dile getiriyor.

"Özbekistan'da İslâmiyet bütün canlılığı ile yaşamaktadır. Mü'minlerin kıldıkları namaz, kutsal yerlere yapılan hac, adaklar, kesilen kurbanlar bunun delilidir."

Bu gösteriyor ki Türkistanlı kardeşlerimiz Türklüklerinden ve Müslümanlıklarından hiç bir şey kaybetmemişlerdir, kaybetmeyeceklerdir.

Türkistan'da Ruslaştırma politikasına uygun olarak 1926'dan sonra Türk bölgelerinde nüfusun %22'si yabancı, 1939'da %32'si, 1959'da %41, 1968'de %47'si yabancıdır.

1926'da yerli nüfus %78 iken 1968'de %53'e düşmüştür ve bu düşüş devam etmektedir. 1961'de Sovyet Komünist Partisinin Türkistan'daki üye ve taraftar sayısı 780 000'di. Bunun yarısından azı Türkistanlıdır. Türkistan Komünist Partisi Merkez Komitesinin on bürosunda; 41'i görevli Rus, 28'i Türkistanlıdır. Bütün bunlar Komünist liderlerin Türkistan komünistlerine olan güvensizliğini artırmıştır.

İşleri daha da sıkı tutmak için 15'ten fazla Temerküz kampı ve 80'den fazla ağır hizmet kampı vardır.

Bunun için Rusya katliama devam etmektedir. Kollektif yaşamanın neticesi olarak kısırlık meydana gelmekte, Sovyet Şûrası çok çocuklu Sovyet anasını "KAHRAMAN ANA" diye nişanlarla süslerken, Türk çocuğunu ana rahminde iken öldürmeye teşebbüs etmektedirler.

Evet... Komünistlerin kanlı bıçakları Türk hayatının menbaı olan Türk analarının rahmine kadar ulaşmıştır. Türkistan'da "mecburî çocuk düşürme" nizamnameleri uygulanmakta. Böylece doğmadık yavruların hayatına kastedilmektedir.

Bütün bu izahlardan anlaşılacağı gibi Rus-Çin anlaşmazlığının da hedefi sınır boylarını dolduran Türklerin imhasıdır. Müslüman Türklerin imhasıyle her iki (Doğu-Batı) Türkistan'ı birden eline geçiren komünizm insanlığın mahvuna sebep olabilir. Rus-Çin çatışmasına **doğru teşhis** konmalı ve çare aranmalıdır.

Kızıl Çin ekonomi ve ağır sanayiini burası beslemekte, D. Türkistan'ın Lobnor havzasında kurduğu atom merkezinde atom başlıklı füzeler imal etmektedir.

Türkistan Çin harp sanayiinin merkezi ve silâh deposu olmasının yanında yüzlerce milyonluk açlar sürüsünü doyurmak ve giydirmek için de kullanılmaktadır.

20. asrın yüzkarası Moskof canilerinin jenosid hareketleri bir müddet sonra toplu, millî kıyamlarla karşılaşacaktır. Bu şaşmaz bir gerçektir. Milletlerin yaşama arzusu, millî devletlerini kurma ve gerçek kurtuluşa ulaşma özlemi ne Sibirya trenlerinin kulak tırmalayan sesleriyle bastırılabilir, ne de kızıl ordunun hain darbeleriyle kaybolabilir. Hürriyet hasreti sönmeyecektir.

Bir müddet sonra, Macarı, Polonyalısı, Bulgarı, Romanyalısı, dünyanın en korkunç emperyalizmine karşı toptan ayaklanacaktır. Hiç şüphesiz bu kurtuluş fedailerinin başını yıllardır, mücadelesi durdurulamayan Türkistan'ın çileli mü'minleri çekecektir.

Kafkasya, Kırım, Azerbaycan, Batı Trakya, Kerkük, Kıbrıs'daki kardeşlerimizin de akibetleri Türkistan'dan farklı değildir. Biz de bu akibete düşmeyelim. Esir milletlerin kurtuluşunda Türkiye'nin mesuliyeti gerçekten büyüktür. Bu kurtuluşa hizmet etmek Pan-Türkizm veya Pan-İslâmiz'min değil insan olmanın gereğidir. Unutmayalım.

TÜRKİYELİM GEL ARTIK

Öksüzem, Türkiye'lim bilmiyir!
Esirem, Türkiyelim görmiyir.
Ünniyrem, ünniyrem,
Sesim duyulmiyir!
Aramızda dağlar var,
Aramızda düşmen!
Aramızda
Uzaklık...
Türkiye'nin yıldızları
Işıldıyir ta uzaktan
Mene yıldız
Doğmiyir!
Türkiye'nin üstüne güneş,
Hep gün doğiyir.
Men Türkistanlı;
Güneş görmiyirem
Hep günün,
Karanlık...
Yüzün gülmiyir Türkiyelim
Yüzüm,
Papatca sarısı,
Dudaklarım çatlak,
Dudaklarım,
Kefli...
Dudaklarım ortasından,
İkiye ayrık.
Biri Türkiye
Biri Türkistan
Gibi...
Arasında uçurum var!
Te dibinde,
Kayalık...
Türkiyelim kurtar meni!
Hıçkıriyrem!
Yalvariyrem!
Türkiyelim gel
Artık...

GÖMÜLÜ ÇOBAN

KÜLTÜR VE GELİŞME

Ahmet KABAKLI

Bugün Türk gençlerinin yapacakları başlıca şey, geçmişi tartışarak ayrılma sebepleri bulmak değildir. Bugün yapılacak iş, ilmin kılavuzluğunu kabul ederek *kültür* konusunun belli noktalarında anlaşmaktır. Asıl çalışma ve ilerleme hamlesi, bu anlaşmadan sonra başlayacaktır. Türkiye'deki gençlik ve fikir grupları arasında eksik olan: "asgarî müşterekler" deki bu anlaşma ve birleşmedir.

Kültürümüzün *temel unsurlarını* sayıp onlar üzerinde anlaşmak, birbirlerinden ayrı sanılan ve ayrılığı teferruatta olan fikir gruplarımız için hiç de zor değildir. Bu hususa tabiatı taklit eden bir metot bulunabilir:

Dünyaya gelmiş olan kişiyi, anası, babası, çevresi ile ayırdeder, bir de soy kütüğüne, bir ülkeye ve ikametgâha bağlarlar. Bunun yanısıra maddî manevî unsurlar vardır:

O kişinin inançları, zevkleri, huyları, saygıları, nefretleri, tutkunlukları, bilgisi, karakteri vs. Bu tabiat ve hukuk unsurlarını, milletleri ayırdetmek bakımından da (tabiî geniş bir teşbih havası içinde) düşünebiliriz.

Türk milleti nasıl meydana geldi? Tarihin beş bin yıllık karanlığını bırakarak Türk'ün vesikalarla doğduğu zamanlara bakabiliriz.

Elimizdeki sağlam belgeler 1300 yıl önceye ait, Orkun ve Yenisey yazıtlarıdır. Dili, devleti, edebiyatı ve bazı inançları orada yazılı olan Türk'ün ondan sonraki üç dört asır içinde yeni bir şahsiyete kavuştuğunu tarih yazıyor. Zamanla milletimizin büyük bir kısmı gelip Anadolu ve Balkanlara, Karadeniz, Akdeniz kıyılarına yerleşmiştir. Türlü medeniyetlerle temasa gelip onların bir kısım unsurlarını benimsemiştir. Yerleştiği bu vatanı 900 yıldan beri savunmuş, üst üste devletler, imparatorluklar kurmuştur. Şu halde:

Bu büyük bünye Türk-İslâm olarak ulu bir ağaç halinde bakımını, suyunu, havasını, toprağını temin ederek yaşamış, gelişmiştir.

Bizim Türk milletinden, İslâm dininden, Asya'dan sonra Akdeniz

çevresinden olduğumuza, 1300 yıllık belgelerin gösterdiği tarzda *"Türkçe"* konuştuğumuza, yabancı tesirleri sindirmekle birlikte kendimize mahsus zevk, sanat ve karakterleri yaşattığımıza, Selçuklu, Osmanlı, Cumhuriyet devletlerini kurduğumuza kimsenin şüphesi olamaz. Tıpkı bir çocuğun bir ana ile babadan ve onların soylarından geldiğinden şüphe edilemeyeceği gibi.

* * *

Bu noktalarda birleşmek, ilmin, tarihin ve tabiatın müsbet emirleridir. Anlattığımız unsurlardan birini inkâr, müsbet olan her şeye karşı çıkmak demektir. Şu halde "duygu" karıştırmadan, sadece mantıkla bile bugünkü Türk milletini meydana getiren unsurları ayırdetmiş bulunuyoruz. Bu tesbit ettiğimiz unsurlar, aynı zamanda "millî kültürümüz" ün nirengileridir. Maddî olan bünyemiz gibi manevî vasıflarımız da bu "anâlar" dan doğmuş, bu "toprak, su, hava" içinde gelişmiştir.

Kültürümüz budur. Budur ama, bu kültür bugün yaşamakta mıdır? Yaşamakta ise milletimize hız veren, onu saran ve ileri götüren nitelikte mi yoksa baskı altında mıdır? Diğer bir deyişle motor mudur, yoksa başka motorların sürüklediği canlı bir kalıp halinde midir?

Bunun cevabı: Gerçi yaşamaktadır fakat milletimizi yeni feyizlere koşturan bir *kültür varlığı* gösteremektedir. Kendisinden çok daha hafif ve değersiz kültürler, onu çekip canlı bir kalıp halinde sürüklemektedir. Nereye gideceği, hangi karaya oturacağı, hangi dağa çarpıp parçalanacağı veya yolun neresinde uyanıp kendine geleceği de bilinmemektedir.

O, neden bu hale gelmiştir? Çünkü halk, yüzyıllar boyu yaşattığı, bütün değerlerine, zevklerine, inançlarına, faydalarına, yaratıcı gücüne inandığı halde, öteden beri münevver (aydın) denilenler onu gönülden anlamamışlar, manasını, değerini kavrayamamışlardır. 150 yıldan beri gelenler ise, başka kültürleri yarı buçuk anlamanın şaşkınlığı, sarhoşluğu içinde onu, kuru bir kütük kadar hor görmüşlerdir. Birkaç kere parçalayıp yakmaya teşebbüs etmişlerdir.

Bu yüzden, Türk'ün, İslâmın Osmanlı olarak yeşerttiğimiz ulu çınarlar gibi heybetle büyüttüğümüz *kültür ağacı* tam kurumamışsa bile özsuyu çekilmiş, yara bere içinde kalmış ve artık taze filizler veremez olmuştur.

Şimdi gençliğe gerekli olan birinci hüner, bu ağacı iyi tanımak ve benimsemek... Sonra "baltayı çocuklar eline" geçirtmeden, onu bin bir itina ile yeniden kendi toprağına, kendi suyuna, havasına kavuşturmak, aşı gerekiyorsa kendi bünyesinden, kabuğundan çıkartmak... Kurumuş görünen ulu çınarın yeni filizler vermesini sağlamaktır. Bugünün kültür milliyetçiliği ancak bu *itina* idrakine varmıştır. Yarınkiler ondan yeni zevkler, san'atlar ve hünerler çıkarmayı bileceklerdir.

ALMANYA'DA ÖMÜR TÜKETEN HAYAT KAVGASI

Fevzi SARIKAMIŞ
Y.Ö.O. Matematik Bölümü

Yeni yılın yaklaştığı şu günlerde yurdumuza bol işçi akını olmaktadır. Akraba veya tanıdıklarımızdan birçoğu yabancı memleketlerde çalışıyor. Istanbul'da bulunmamız münasebetiyle gelenleri karşılıyor, çeşitli meseleler hakkında konuşuyoruz. İşçilerimizi yurda döndükleri zaman sevinçli, geleceğinden memnun olarak görmek isterdik. Maalesef böyle olmuyor. Zor şartlar altında çalıştıklarını söylüyorlar. Bir işçimiz **"Bize verilen her kuruş, eriyen yağımızın karşılığıdır"** diyor. Dev fabrikaların ağır ve yıpratıcı işlerinde çalıştıklarını, bu işlerin tehlikeli ve gayri sıhhî olduğunu belirtiyorlar. Maden ocaklarında, demir döküm fabrikalarında, tünellerde vs. yerlerde ezildiklerini, çile doldurduklarını söylüyorlar. Orada eziyetlere katlanmanın büyük bir sabır meselesi olduğunu görüyoruz.

Vatandaşlarımız Avrupa'da birçok yabancı propagandalara maruz kaldıklarını anlatıyorlar. **"Yahova şahitleri"** denen kimselerin sık sık odalarına kadar geldiklerini, çeşitli telkinlerde bulunduklarını söylemektedirler. Bazen bunları tekme-tokat dışarıya attıklarını, konsolosluğa yapılan şikâyetlerin bir sonuç vermediğini üzülerek belirtiyorlar. Köşe başlarını tutan bu kimseler binlerce kitap, broşür, mecmua dağıtmaktadırlar. Bunları okuyan işçilerimiz farkına varmadan tesir altında kalmaktadır. Enerjisinin alabildiğine sömürülen işçilerimizin, fikir mekanizmasının da sömürülmesine fırsat verildiğini görüyoruz. Bunlar da gösteriyor ki, işçimizin kendi iman, ahlâk ve kültüründen uzaklaştırma hedefi güdülüyor. Çeşitli fikirlerle tesir altına alınmaya çalışılıyor. Beynelmilel kuvvetler ve onun yan kolları, işçinin sefaletini istismar vasıtası yapıyorlar. Zaten birçoklarının kadın ve para ile kandırıldıklarını söylüyorlar. Düşmanlarımız, işçilerimizin zaaf taraflarını yakalamaya çalışıyor. Çeşitli faaliyetleri ile onu

sadece midesinden emir alan varlık haline getirmeye çalışıyor. Bu kadar kesif propaganda altında insanın değişemeyeceği düşünülemez. Bütün bunlardan sonra maksat sınıf kavgasını tahrik ederek komünizme zemin hazırlamaktır.

İşçimizin Türkiye'deki çevresi ile yabancı ülkelerdeki çevresi pek birbirini tutmamaktadır. Türkiye'deki imkânlarıyle, dışarıdaki imkânları farklıdır. Onun için, ilk anda uyum yapamamakta ve bir müddet şaşkınlık içinde dolaşmaktadır. Zira Avrupa'da hayal ötesi bir muhitle karşılaşıyor. Büyük makineler, apartmanlar altında âdeta eziliyor. Modern müesseseler karşısında aşağılık kompleksine uğruyorlar. İş gücü ithalî, o memleketler için aynı zamanda bir psikolojik harp vasıtası olmuş oluyor. İşçi evden fabrikaya; fabrikadan eve mekik dokuyor. Tatil günleri kumarhanelerin, meyhanelerin dolup boşaldığını, buralarda bazen tabanca namlularının konuştuğunu, sokaktaki gençlerin ise gayrî insanî hayat yaşadığını görüyor. Hiç bir hazırlığı olmadığı için bunalıma düşüyor. Geniş muhit içinde her gün binlerce insanla karşılaşıyor. Etrafındaki olaylara ve manalarına yabancı kalıyor. Aile özlemi, vatan hasreti yüreğini dağlıyor. Kaçmak, uzaklaşmak istiyor, olmuyor, millî kültür boşluğu onu sarsıyor. Maddî ve manevî sarsıntı karşısında işçinin bunalıma düştüğü görülüyor. Bu sırada harıl harıl çalışan düşmanlar, zavallı işçilerimizi kendi ağlarına takıyorlar ve komünist çapulcu kervanının bir eri olarak yetiştiriyorlar. Zaten milletimizin düşmanları bunu istiyor.

Biz her zaman böyle perişan halde değildik. Niçin bugün bu duruma düşmüş bulunuyoruz. Geçmişini temin etmek için bir zamanlar yalnızca öz malını imal eden, öz istihsaliyle yabancıya muhtaç olmadan yaşayan, her şeyiyle huzur içinde olan; gürbüz, sıhhatli milletimiz, bugün perişan. Dün haşmetle girdiği düşman kapısına, bugün ekmek dilenmeye gidiyor. Ordularının seslerinden inleyen yollarda, boynu bükük çöplük süpürüyor. Dün hakkın, doğrunun hâkimiyetini kurmak, adalet ve faziletin sancağını dikmek için girdiği topraklarda, bugün hakir görülüyor. Dün Avrupa vahşetine son vermek, zalimin elinden mazlumu kurtarmak için akıncılarımızın geçtiği memleketlerde bugün bize bir tuhaf bakıyorlar. Dün Anadolu içlerine yapılan haçlı seferleriyle elde edilemeyenler, bugün Avrupa'ya giden işçilerimizi inançlarından uzaklaştırmak suretiyle yapılmaya çalışılıyor.

Bütün bunlar çok düşündürücüdür. İşçimiz atasından kendine kalan değerle, kuvvetli iradesiyle güçlüklere karşı koymaktadır. Zaten bizi millet olarak çile ve ıstırap yoğurmuştur. Düşman ihanetine karşı işçinin tek silâhı imanı ve fedakârlığı olmaktadır.

Türkiyemizde karnını doyuramayacak fakirlerin sayısı bir hayli kabarık. Gizli, açık milyonlarca işsiz insan var. Memleketimizin de dövize ihtiyacı var. Fakat bu, memleket işçisinin yabancı kapılarda şerefi beş para edilerek çalıştırılmak suretiyle temin edilmez. Üç buçuk azınlığın yurt dışına kaçırdığı dövize engel olmak, işçilerimizin getireceği dövizden daha fazladır.

Şurası muhakkak ki işçinin ıstırabı millet ıstırabından ayrı değildir. İşçi kendi iman, ahlâk ve kültürüyle, mataryalistlerin gayretine karşı büyük direniş göstermektedir. Bütün bunalım sebeplerini ve mesullerini teşhis ediyor ve etmektedir. Istırabı milletimizin ideolojisine zıt Judeo-Grek menşeli gayri ilmî sistemden doğmaktadır. Kafaları ve mideleriyle Rusya'ya satılanlar, onun ajanlığını yapanlar, işçi haklarından bahsetmezler, işçi bu milletin işçisidir. O'nu bu milletten ayıranlar ancak hainler olabilir. Millet bir bütündür, bölünemez. Türk milletinin işçisi, düşman komplolarına karşı çok uyanık olmalıdır. Düşmana fırsat vermemelidir. Bu da ancak, topyekûn milletimizle beraber, yurt dışına giden işçilerimizin millî kültürle yetiştirilmesi, millî ahlâkı yaşar hale getirilmesi ve millî değerlere bağlılığını artırmakla mümkündür. Vazife büyüktür...

Ölümden Korkanlar ve Ölüme Koşanlar

Abdullah EFE
(Y.Ö.O. Fizik Bölümü)

Yaratılan her canlıya her an biraz daha yaklaşan ölüm, insanın biyolojik hayatının sona ermesidir. Yaratılma ve yaşama gibi yok olma veya hayat değiştirme de canlının bir kanuniyetidir. Her canlı doğar, büyür ve takdir edilen zaman gelince ölür.

Ölüm iki hayat arasında bir basamak, ebedî hayata bir başlangıçtır. Ölümün, yepyeni bir hayatın başlangıcı olduğu kabul edilmezse, her geçen gün hayata ve onun nimetlerine tapınırcasına bağlılık, bitmek bilmeyen ihtiras ve yaşama hırsı, insanda ölüm korkusunu doğurur.

Ölümün canlı varlık için bir realite oluşunu kabule rağmen, her insan ve canlı, varlığını devam ettirmek hususunda bütün kudretini harcar. İntihar hayvanlar âleminde hiç rastlanmayan bir olaydır. İsteyerek ölümü tercih eden insan çok azdır. Ölümün bir kurtuluş telakki edildiği anlarda bile, yaklaşan ölüm insanı korkutur, ölümü tercih ettiğine pişman eder.

En güç şartlarda bile canlı varlığını idame için çalışır. Susuzluk veya açlığa rağmen hayata devam hayvanlarda açıkça görülür. Çok susuz bölgelerde ineklerin 3-4 gün su içmemeye alıştıkları, köpeklerin haftada bir iki kere yiyecek yiyerek sıhhatte kaldıkları bir gerçektir.

Yine her canlı organizması yaşadığı çevrenin menfî tesirlerini yenmeye çalışır. Vücutta tahribat yapmak isteyen mikroplara karşı reaksiyon gösterir. En güç şartlar altında bile canlı, varlığını idameyi düşünür. Kuvvetli bir soğuğa rağmen vücut ısısı muhafaza edilir. Metabolizmada bir değişiklik olmaz. Ancak ölüm yaklaşınca vücut soğumaya başlar.

Tabiî varlığımızın telkin ettiği varlığın devamı kanununa muhalefet yalnız insanda görülür. Hayvanlarda hem hiç rastlanmaz. Her türlü işkenceye rağmen ölüm tehlikesi karşısında dahi inancını müdafaa ve haykırmaktan çekinmeyen insanlar pek çoktur.

Birinci Dünya harbi sonunda İtalya'da bir hayli kızışan komünizm, terörünü tam manasıyle kurmuştur. Subaylar görüldükleri yerde ya apoletleri yırtılmakta, ya döğülmekte veya öldürülmektedir. O zaman henüz bir avuç olan Faşistler, görüldükleri yerde komünistlere birer hedef olmakta ve hemen öldürülmektedir. Komünistler üniversitede Yaşasın İtalya diyen herkesi öldüreceklerini söylemişlerdir. O anda bir Faşist çıkar ve Yaşasın İtalya der hayatını feda eder. Yine İslâmın ilk yıllarında Kureyşli putperestler İslâma girenlere çok ağır işkenceler yapmaktan geri durmuyorlardı. Bilâl-i Habeşî sırtındaki elbisesi çıkarılıp kızgın kumların üstüne yatırılıyor, saatlerce elleri, ayakları bağlı tutuluyordu. Ammar'ın annesi ve babası İslâmdan dönmedikleri için develere bağlanıyor ve parçalanıyorlar fakat yine de inançlarından dönmüyorlar, ebedî istirahatgâhın, gözleri önünde olduğunu söyleyerek şehit oluyorlardı.

Çanakkale'de düşman mitralyözleriyle şehit düşen kardeşlerinin nâşlarını gören mehmetçik, kendi öleceğini de bilmesine rağmen düşmanı boğazdan geçirmemek için hayatını fedadan çekinmedi.

İşte insan biyolojik bir varlıktan daha ötede ideolojik bir vakıadır. Hiç bir mecburiyetleri olmadığı halde gençliklerini milletinin kurtuluşu için feda edenlere ölüm hiçtir. Onlar için ölüm yeni bir hayatın başlangıcı, hayat gaye değil sadece bir vasıtadır.

Çağ açıp çağ kapayanlar ölüm korkusuyle cephe gerilerinde saklananlar değil, inançları uğruna ölmeyi en büyük vazife bilenlerdir. İstikbal ölüm korkusuyle hayata bağlananların değil; fetih aşkıyle yanan ve ölümü, ölümsüz bir hayatın başlangıcı olarak telâkki edip mücadeleden yılmayanlarındır.

Hikâye

RAHİBELER

M. Ali TAŞÇI
Y.Ö.O. Türkoloji Bölümü

Üniversiteye başlayacağımız sene idi. Eminönü'nde Cumhuriyet Bayramı dolayısı ile bayrak satıyordum. İlk sıralar yadırgamıştım. İşportacı misali alel usül bir mal gibi satılışıyle değerinin düşeceğini zannediyordum. İstiyordum ki bayrak kâr mevzuu edilmesin. Temin edilişi de gönüllerdeki sevgisi gibi yüce olsun. Bütün bunlara rağmen bayramda asılacak bayrakların bir kısmına ben vesile olacağımı düşünerek alıştım. Daha önceleri satıcılık yaptığımdan zorluk çekmiyordum. İlk iki - üç gün işler pek iyi gitmedi. Akşama kadar astığım bayrakların dalgalanmalarıyle oyalandım. Serhad boylarını, eski akınları hayâl ettim. Bütün bu düşüncelerimi gelecek müşteriyi kaçırmamak için girişilen dikkat, masmavi havalardaki tektük bulutlar gibi lekeliyordu. Gelen müşteriyi tecrübeli bir satıcı, usta bir işportacı hareketleriyle karşılıyor, almaya niyetli olanları kolay kolay bırakmıyordum. Bir ara yorgun gözlerle Yeni Camii'n ihtişamına, estetiğine ve ulviyetine daldım. Ramazan için minareleri arasına yazılan mahyâyı (ışıklı yazıyı) okumaya uğraşıyor, büyüklerden duyduğum eski ramazanları hayâl ediyordum. Ziyafetler, sohbetler, ziyaretler, büyük bir ruhî inkılâbı hazırlayan binlerce olay, filim şeridi gibi hayalimde şekilleniyordu. Bu sırada ara köprüden inen elleri simitli, sandviçli, lâhmacunlu hippileri, altın yumurtlayan tavukları görmemek için arkamı döndüm. Bu ne biçim yaşayış? Ayaklarından başlarındaki kire kadar bir bütünlük. Kıvrışmış omuzlardan aşağı doğru sarkan tilki kuyruğuna dönmüş saçlardan, lifleri çıkmış pantolana kadar bir ahenk. Bilmem hangi zehiri kullanmaktan mahmur, morarmış gözler... Kaç gündür yıkanmayan gömlekten kokuyla dışarıya sırıtan pasak... Avrupa medeniyetinin iç açıcı(!), gönül ferahlatıcı (!) meyveleri... Bütün bunlar Anadolu'dan yeni geldiğim için beni yadırgatıyor. Ramazanın ruhuna yakışmayan bu tezadın tahlilini içim sızlayarak yapıyordum ki yaklaşan ayak sesleriyle tezgâha döndüm. Acayip kılıklı iki kadın. Maksivari siyah iki manto, başlarında külâha benzer arkaya atılmış başlıklar. Önce astığım ve nazlı nazlı dalgalanan bayraklara sonra da tezgâha göz gezdirdiler. Üçgen şeklinde küçük bir bayrağı incelerlerken zihnimde mi, şuuraltımda mı, nerede kaldığını bilmediğim şekiller ve bilgilerle bu iki kadınla kim oldukları arasında ilgi kurmak istiyordum.

— Kaça bu bayrak?

— Beş liraya efendim.

Aralarında yabancı bir dille konuştular. Azınlık olduklarını tahmin ettim.

— Beş para etmez bayrağa beş lira diyorsun.

Yürüdüler...

Kafam kızmıştı. Heyecanlanmanın enerjisiyle şarj eden düşüncelerim birleşti, şekillendi. Evet, bunlar rahibeydiler. On on beş metre gitmişlerdi. Koştum önlerine geçtim. Bayanlar bir dakika:

— Şu an beş para dediğiniz bayrağın gölgesinde yaşıyorsunuz. Fener'den - Vatikan'a da çekeceğimiz günler var. Ayaklarımıza kapandığınız günleri ne çabuk unuttunuz?

Döndüm.

Yüzleri sapsarı, yürüdüler...

Üzerimden büyük bir yük kalkmıştı. Kendimi rahibelerin esaretinden kurtulmuş hissediyordum. Dalgalanan bayraklar, yüzümü okşarken, yapılan hakaretin intikamını aldığım için bana teşekkür eder gibiydiler.

Birkaç gün sonra başlayacak derslerle

edineceğim arkadaşları bir rüya tecessüsü içinde merak ediyorum. Lâkin üniversitede cereyan eden olayları düşündükçe bu tecessüs lekeleniyor. Rüyasında çeşitli oyuncaklarla oynamış çocuğun uyanınca üzerindeki hırçınlık nemlenen ve gittikçe kapanan hava ile bana da geçiyordu. İskeleye yaklaşan vapur öküz gibi böğürüyor. Biliyorum ki bana da müşteriler var. Sabahtan beri yapamadığım satışı belki akşam üstü yaparım. Fakat hiç bir müşteri bayraklara bakmıyor. Lâkin renklere takılan gözler meraklarını gidermek için sadece iki-üç saniye oyalanıyorlar. Galata tıklım tıklım dolu. Belli ki Karaköy'den yolcular indi.

— Bayrak, bayrak!.. Şanlı bayrak!.. Al bayrak!..

Ne oluyor gibisine bakışlar ve yine müşteri yok. Nemlenen havayla hızlanan halk biran önce evlerine ulaşmak için acele ediyor. Duraklarda kuyruklar uzunlaştı. Ben temaşa ediyorum. Binbir kılıkta insan. Bir sohbetin acele parçaları. Bilmem hangi büroda yarım kalan işin son lafları. Çıtkırıldım kızlar, züppe oğlanlar, şımarık çocuklar, berduş gençler ve yabancı ellerle donanmış modanın her fertte tezahürleri. Bunları gördükçe ta uzaklardaki bir kuklacının kendi arzusuna göre giydirdiği ve sahneye sunduğu binlerce kuklayı gözlerimin önüne getiriyorum.

Havada tektük damlalar. Ayak seslerinde acelecilik. Yeni Camii'n kubbesi kalkmaya hazırlanan deminki vapurun kara dumanı ile gözden kaybolur gibi oldu. Sonra bir silüet halinde kaybolduğu gibi belirdi ve netlik kazandı. Rüzgâr değişti. Vapurun dumanı üzerimize geliyor. Herkes ağzına burnuna mendilini tutarak gidiyor. Zabıtadan kaçan isportacılar ve tombalacılar kalabalığa karışmaya çalışıyorlar. Vapur kalktı, duman kesildi. Ama yağmur yağdı yağacak. Yanımdaki hurmacıdan hurma, simitçiden simit alan uzun saçlı gençle, maksili kızın yüzünde iftar sofrasına yetişememenin üzüntüsünü hayretle görür gibi oldum. Karşımda kamufle edilmiş iki şahsiyet vardı sanki. Yüzleri de çarpışan iki fikrin savaş meydanı idi.

Hangisi, ne zaman galip gelecek YARABBİ?..

Şu yağmur yağmadan bir bayrak satabilsem. Hah, işte! Ara köprüden inen alacak herhalde. Gözleri hep bayraklarda.

Tezgâha doğru eski ceketi, köylüvarî dikilmiş pantolonuyle birisi yöneldi. Arkasında siyah feraceli, siyah yaşmaklı iki kadın var. Üçünün de gözleri bayraklarda. Büyülenmiş gibi gözler bayraklardan ayrılmıyor. Çok candan bakışlar tezgâhı tetkik ediyor. İyi bir müşteri bulmanın sevinci içinde tezgâhın önüne geçtim. Onların bayrağa baktığı özleyişle ben de onlara baktım. Bu alıcılar kaçırılmazdı. Bütün mütevaziliği ve sempatiyi sesimin tonlarında toplamaya çalışarak:

— Buyurun efendim. Bayraklar gayet güzeldir.

— Doğru, çok güzel.

Bu tasdik bana ilk basamağı atlatmıştı. Geriye müşteriyi oyalayarak karara sevketmek kalıyordu.

— Fiyatları da normaldir. Boylarına göre değişir. Emin olun en uygun fiyatı burada bulacaksınız. Bakınız size tesbit edilen listeyi göstereyim.

Bütün bu izahat ve hareketlerden sonra müşterinin hiç olmazsa bir iki bayrağı yakından incelemesi «Meselâ şunun fiyatı kaç?» diye sorması lâzım. Fakat bizimkilerde hareket yok.

— Bakınız efendim. (Tezgâha davet ediyordum.) Sizlere biraz ikram da edebilirim. Nasıl bir bayrak istemiştiniz? Ev, dükkân, masa.

Adam baktı, baktı... gözyaşları arasında:

— Ah!.. gardaş. Almak, hem de hepsini almak isterdim. Yunanistan'a götüremem ki...

Çöktüm... Çöktüm... Çöktüm...

Ah eşeklik... Ah eşeklik... Ah eşeklik...

— Özür dilerim ağabey, özür dilerim. Yaranızı deştim.

Gözyaşlarıma damlalar karıştı. Utancıma yağmur yetişti. Öğlenki rahibelerin intikam almışçasına karşımda sırıtışlarını görür gibi oluyordum.

Okulumuzun mezunları ve tayin edildikleri yerler

Asırlık mazisi bulunan Çapa Yüksek Öğretmen Okulu, yetiştirdiği pek çok değerli öğretmenleriyle Türk maarifine büyük hizmetleri olmuştur. Son üç senedir milletimizi topyekûn bir yok oluşa sürüklemek için başlatılan anarşi faaliyetleri, milletin ümidi olan bu müessesemize de saldırmayı ihmal etmemiştir. Fedakâr yüksek öğretmenlilerin gayretleriyle bu tecavüzler bertaraf edilmiştir.

Topyekûn üniversitelerimizde ve Yüksek Öğretmen Okulunda geçen bu buhranlı devrede de Yüksek öğretmenliler eski başarılarını muhafaza etmesini bilmişlerdir. Okulumuzdan temmuz, eylül ve ekim dönemlerinde 200'ü aşkın talebe mezun olmuştur. Kendilerini bekleyen genç Anadolulara kavuşmanın sevinci içinde tayin oldukları yerlere gitmişlerdir. Millî Eğitimimizin büyük insanları olan, genç öğretmen arkadaşlarımıza, vazifelerinde başarılar dileriz.

Okulumuzdan 1970-1971 öğretim yılı, üç imtihan döneminde mezun olanların isimlerini, tayin oldukları yerlerle beraber alıyoruz.

Öğrencinin Adı Soyadı	Tayin olduğu yer
Fevzi Yılmaz	Trabzon Akçabat Lisesi
Şerif Genç	Samsun Havza Lisesi
Mustafa Gür	Adana Kadirli Lisesi
Refik Özkan	Elazığ Lisesi
Nihat Balkı	Aydın Nazilli Lisesi
Erol Bozdoğan	Hatay İskenderun Lisesi
İzzet Ünlütürk	Niğde Aksaray Lisesi
Ayten Keskin	Isparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi
Ekrem Akarçay	Adıyaman Lisesi
Satılmış Sarıkaya	Tunceli Lisesi
Nurten Akça	İçel Anamur Lisesi
Durmuş Karakuş	Bolu Düzce Lisesi
Necmettin Türinay	Manisa Alaşehir Lisesi
Avni Karakuş	Hatay İskenderun Lisesi
Nihat Akgün	Elazığ Atatürk Lisesi
Mehmet Öztürk	Bolu Düzce Lisesi
Mustafa Yalçınkaya	İçel Anamur Lisesi
H. İbrahim Cansevdi	Erzurum Atatürk Lisesi
Alaaddin Kirman	Mardin Kızıltepe Lisesi
Yusuf Olgun	Mardin Midyat Lisesi
F. Feyza Baran Hepçilingiroğlu	İzmir K.paşa Lisesi
Yahya Altınarı	Kars Iğdır Lisesi

Öğrencinin Adı Soyadı	Tayin olduğu yer
Edip Kılıç	Elazığ Maden Lisesi
Mustafa Karabatak	Kars Iğdır Lisesi
Mehmet Tunç	Ordu Ünye Lisesi
İsmet Özbay	Adıyaman Lisesi
İsmail Karakuyu	Niğde Ulukışla Lisesi
Müzeyyen Gökçen	Adana Ceyhan Lisesi
Erbay Usta	Trabzon Vakfıkebir Lisesi
Nazım Çelik	Gaziantep Lisesi
Fehmi Yener	Ordu Lisesi
M. Salih Buluttekin	Siirt Lisesi
Neriman Çoban	Kırşehir Lisesi
Hasan Bağcı	Ankara Fen Lisesi
Hikmet Önal	Kırklareli Babaeski Lisesi
Hasan Mıdıkoğlu	Hatay İskenderun Lisesi
Ali Şahin	Ankara Kırıkkale Lisesi
Mürvet Kurt	Çanakkale Lisesi
Naşide Şahin	Hatay Antakya Lisesi
Ayşe Balcı	Eskişehir Atatürk Lisesi
Mehmet Çetin	Diyarbakır Ergani Lisesi
Dursun Şahinkaya	Çorum Lisesi
Nadide Erbay	İçel Tarsus Cengiz Topel Lisesi
Orhan Özdemir	Diyarbakır Silvan Lisesi
Esat Can	Sivas Gürün Lisesi
Osman Bahar	Kars Ardahan Lisesi
Ali Tekin	Gümüşhane Bayburt Lisesi
Şule Şensöz	Bursa Gemlik Lisesi
Taciser Refiye Soyer	Kütahya Kız İlköğretmen Okulu
Fahrettin Çavuş	Çanakkale Erkek İlköğretmen Okulu
Hacı Öztürk	Konya-Akşehir Erkek İlköğretmen Okulu
Hasan Hüseyin Yılmaz	Isparta Kız İlköğretmen Okulu
Nigâr Yavuz	Gaziantep Erkek İlköğretmen Okulu
Bekir Öztürk	Malatya Akçadağ İlköğretmen Okulu
Halil Rüzgâr	Gümüşhane Erkek İlköğretmen Okulu
Emine Kocabay	Isparta Kız İlköğretmen Okulu
Nafiz Önder	Hakkari Lisesi
Mahmut Fidancı	Siirt Lisesi Edebiyat öğretmenliği
Münir Ertan	Diyarbakır Lisesi
Filiz İnöntepe (Güler)	Bitlis Ahlat Selçuklu Lisesi
Osman Güler	Bitlis Ahlat Selçuklu Lisesi
Kâmil Aydın	Samsun Alaçam Lisesi
Seyfi Ateş	Van Erciş Lisesi
Nafiz Yılmaz	Van Erciş Lisesi
Vildan Yıldırım	Tekirdağ Hayrabolu Lisesi
Hüseyin Öcal	Trabzon Lisesi
Semra Özkan	Van Atatürk Lisesi
Osman Nuri Ekiz	Adıyaman Kahta Lisesi
Bahattin Tanrıkulu	Erzurum Lisesi
Coşkun Öztürk	Van Atatürk Lisesi
Hidayet Altın	Bitlis Tatvan Lisesi

Öğrencinin Adı Soyadı	Tayin olduğu yer
Huriye Nuran Dikici	İçel Tevfik Sırrı Gür Lisesi
Aysel İpek	Muş Bulanık Lisesi
Fahrettin Macit	Kars Kağızman Lisesi
Nurten Ergin (Öztürk)	Burdur Bucak Lisesi
Serpil Özmen	Afyon Sandıklı Lisesi
Ayser Güneş (Dikim)	Kayseri Behice Yazgan Kız Lisesi
Ömer Kuyrukluoğlu	Van Atatürk Lisesi
Mehmet Arısoy	Tunceli Erkek İlköğretmen Okulu
Şaban Potur	Kayseri Mimarsinan İlköğretmen Okulu
Kemal Karaosmanoğlu	Malatya-Akçadağ İlköğretmen Okulu
Yıldız Yoro	Sinop Kız İlköğretmen Okulu
Nurten Bilgin Öztürk	Konya Akşehir İlköğretmen Okulu
Aynur Karabal	Isparta Kız İlköğretmen Okulu
Mansur Harmandar	Isparta-Gönen İlköğretmen Okulu
İsmail Gürel	Artvin Erkek İlköğretmen Okulu
Yüksel Aslan	Trabzon Teknisyen Okulu
Celâl Faydalı	Edirne Teknisyen Okulu
Dursun Akar	Adana Motor Tek. Okunu
Vehbi Erdoğan	Erzurum Atatürk Lisesi
Hasan Başkaya	Afyon Sandıklı Lisesi
Hakkı Selçuk	Nevşehir Lisesi
Cavit Atsız	Giresun Tirebolu Lisesi
Cemil Öner	Artvin Kâzım Karabekir Lisesi
M. Hikmet Develi	Gaziantep İslâhiye Lisesi
Sami Aydın	Çorum Sungurlu Lisesi
İbrahim Sezgin	Samsun Çarşamba Lisesi
Havva Fidan	Ankara Kalecik Lisesi
Şamil Bayram	Kayseri Develi Lisesi
Hamza Işık	Urfa Siverek Lisesi
Osman Bayezid	Erzurum Atatürk Lisesi
Ali Osman Candüz	Manisa Salihli Lisesi
Ali Aydın	Urfa Birecik Lisesi
Ersin Uzun	Trabzon Lisesi
Ali Derin	Adana Kız Lisesi
Yavuz Kılıç	Giresun Şebinkarahisar Lisesi
Musa Nazkı	Bingöl Lisesi
Hasan Altın	Niğde Lisesi
Nezihe Şansız	Artvin Kâzım Karabekir Lisesi
Cemil Yapar	Trabzon Erkek İlköğretmen Okulu
Feruzan Kanter	Isparta Kız İlköğretmen Okulu
Ali Mehmet Eldaş	Manisa Demirci İlköğretmen Okulu
Ahmet Fevzi Uyar	Tokat Niksar Lisesi
Nuray Çığız	Artvin Kâzım Karabekir Lisesi
Arif Ceylan	Mardin Kızıltepe Lisesi
Hasan Turan	Kayseri Pınarbaşı Lisesi
Anuş Ceyhan	Yozgat Yerköy Lisesi
Ali Akbaş	Erzurum Atatürk Lisesi
Salim Yoncalık	Samsun Havza Lisesi
Zafer Tanrısever	Tekirdağ Malkara Lisesi

Öğrencinin Adı Soyadı	Tayin olduğu yer
Habibe Esen	Adana Erkek Lisesi
Mesut Ön	Çanakkale Biga Lisesi
Mehmet Ulaşır	Van Lisesi
Necati Akbaş	Diyarbakır Ergani Lisesi
Mehmet Aksoy	Kars Kağızman Lisesi
İsmet Uçar	Erzurum Atatürk Lisesi
Mehmet Taner Afyonlu	Elâzığ Maden Lisesi
Ulvi Avcıata	Giresun Lisesi
Seval Dedeoğlu	Zonguldak Kilimli Lisesi
Abdullah Ertürk	Çanakkale Biga Lisesi
Dilber Saraç	Isparta Eğridir Lisesi
Pakize Yavru	Konya Karaman Lisesi
Fazlı Tekmen	Fethiye Lisesi
Rıza Gül	Kırşehir Lisesi
Ali Padar	Kars Iğdır Lisesi
Mehmet Çur	Siirt Lisesi
Yusuf Kayabaşı	Tokat Zile Lisesi
Halim Delice	Konya Erkek Lisesi
Ercan Tığ	Çanakkale İl Halk Kütüphanesi
Ali Berberoğlu	Elâzığ İl Halk Kütüphanesi
Cemal Yazıcı	Diyarbakır Lisesi
Mehmet Can	Malatya Öğretmen Okulu
Ahmet Can	Adana Öğretmen Okulu
Özer Yegül	İsparta Eğridir Lisesi
Osman Salcan	Konya Selçuk Eğt. Enstitüsü
Rıza Aykut	Malatya Turan Emeksiz Lisesi
Şefik Dursun	Adana Erkek Lisesi
İmren Özdemir	Giresun Görele Lisesi
Berrin Aras	Malatya Teknisyen Okulu
Zafer Tanrısever	Tekirdağ Malkara Lisesi
H. Hüseyin Kutlu	Erzurum Makine Teknisyen Okulu
Hasan İçen	Gaziantep Teknisyen Okulu
Şaziye Ünsal	Erzurum Nenehatun İlköğretmen Okulu
Sevgi Tekin	Edirne Teknisyen Okulu
Rezzan Çelik	Tokat Erkek Öğretmen Okulu
Mustafa Bülbül	Kayseri Teknisyen Okulu
Hasan Topuz	Kepirtepe İlköğretmen Okulu
Celâl Akaslan	Yozgat Lisesi
Cemile Ünsal	Ağrı Kız İlköğretmen Okulu
Süleyman Erdem	Gümüşhane Lisesi
Ali Suat Günay	Reyhanlı Lisesi
Ayla Nalça	Sandıklı Lisesi
Cemil Öncü	Ağrı Lisesi
Özden Arkun	Asistan
Aslan Buğdaycı	Yozgat Halk Kütüphanesi
Zeki Kılıçaslan	Giresun Halk Kütüphanesi
Ahmet Özdamar	Siirt Halk Kütüphanesi
Recep Avcı	Fen Fakültesi Asistanı

KEMÂL ŞADOĞLU ve BİRADERLERİ

Kol. Şrt. Fermeneciler — 76 - 78
Tel: 45 35 89 Karaköy — İSTANBUL

En üstün cam macunları ŞADOL
En üstün boya ŞADOLİN
En üstün selülozik sentetik sanayi fırın finelleri ŞADOL
Çanakkale Seramik Fabrikaları
Kaleflex yerkaroları Bayiliği
Bilumum Boya ve Malzemeleri DYO. ÇBS İshakol Bayiliği.

NİDÂ YAYINEVİ'NİN NEŞRETTİĞİ ESERLER

1 — *İslâm'a ve Muasır Nizamlara Göre İktisat Prensipleri:* Yazan: Prof. Mevdudi. Çeviren: İhsan Toksarı. Fiyatı 4 TL.

2 — *Taharat ve Namaz:* Yazan: Hayati Ülkü. Fiyatı 10 TL.

3 — *İslâm'a ve Garplılara Göre Kadın:* Yazan: Prof. Mustafa Sibai. Çeviren: İhsan Toksarı.

4 — *İslâm Anayasası:* Yazan: Prof. Mevdudi. Çeviren: İhsan Toksarı.

5 — *İmamın Hakikatleri:* Yazan: Dr. Ali Aslan Aydın. Fiyatı 5 TL.

6 — *Peygamberimiz ve Dört Halifesi:* Yazan: Ergun Göze. Fiyatı 5 TL.

7 — *İslâm'da Kaza ve Kader:* Yazan: Mehmet Aydın. Fiyatı 3 TL.

8 — *Şark Meselesi:* Yazan: Raif Karadağ. Fiyatı 7,5 TL.

9 — *Salâhaddin Eyyûbi:* Yazan: Cavit Ersan. Fiyatı 10 TL.

10 — *Dört Halife'ye Dört Mezhebe Göre Ahkâm Âyetlerinin Tefsiri:* Yazan: Muhammed Essayis. Fiyatı 30 TL.

11 — *Mehmet Âkif:* Yazan: Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan

NİDÂ YAYINEVİ
BABIÂLİ CADDESİ, No: 31
CAĞALOĞLU
İSTANBUL

Bahar Yayınevi Takdim Eder

1 — **KUR'AN AHKÂMI ve Mezhep İmamlarının Görüş Farkları:** Yazan, Celâl Yıldırım. Lüks ciltli, saydam muhafaza içinde, ikinci hamur kâğıda baskı yapılmış olup, iki cilt halinde çıkmıştır. Birinci cildi, 36.— İkinci cildi 39 Liradır.

2 — **FATIMATÜZZEHRA** (R. Anh.): Yazan H. M. Cemâl ÖĞÜT. Peygamberimizin sevgili kızı Hz. Fatıma'nın pürüzsüz hayatını anlatan eserin kısa zamanda ikinci baskısı çıktı. Fiyatı 12.50.— Lira. Lüks ciltlisi 17.50.— Liradır.

3 — **KADIN İLMİHALİ:** Yazan; H. M. Cemâl ÖĞÜT. Fiyatı 5 Lira. Lüks ciltlisi, 10 Lira.

4 — **İSLÂM İLMİHALİ:** (İman, ibadet ve ahlâk esasları): Yazan; M. Asim Köksal. Fiyatı 7.50.— Lira. Lüks ciltlisi 12.50.— Lira. Birinci hamur kâğıt olanı 10 Lira. Lüks ciltlisi 15 Lira.

5 — **İSLÂM ŞEHİTLERİ:** Yazan; Dr. Ali Sami ENNEŞŞAR. Fiyatı 8 Lira. Lüks ciltlisi 12.50.— Lira.

6 — **KUR'AN-I KERİM VE GARP KAYNAKLARINA GÖRE HIRİSTİYANLIK:** Yazan; Ziya KAZICI. Fiyatı 7.50.— Lira.

7 — **KIZIL ZİNDANLAR:** Yazan; Cavit ERSEN. Lüks kroma kapak içinde 176 sayfa, 7.50.— Lira.

8 — **AİLEDE SAADET PRENSİPLERİ:** Yazan; Mehmed SAİD. Ter.: Ahmed Şahin. Fiyatı 4 Lira.

9 — **MUHTASAR HADİS TARİHİ:** Yazan; Muhammed Hamidullah. Ter.: Kemal KUŞÇU. Büyük boy 142 sayfa 6.50.— Lira. Lüks ciltlisi 12.50.— Lira.

10 — **YOLLARIN AYRILIŞ NOKTASINDA İSLÂM:** Yazan; Muhammed ESED. Çev.: Hayreddin KARAMAN. Fiyatı 4 Lira.

11 — **İSLÂM NİZAMI:** Yazan; Ali Riza Demircan. Lüks kroma kapak 432 sayfa, fiyatı 15 Lira.

12 — **AFRİKA'DA VE AVRUPA'DA İSLÂMİYET:** Yazan; Veli Ertan. Fiyatı 4 Lira.

13 — **MEŞHUR ŞEYHÜLİSLÂMLAR:** Yazan; Veli Ertan. Fiyatı 4 Lira.

14 — **MEHMET ÂKİF:** Yazan; Veli Ertan. Fiyatı 1.50.— Lira.

15 — **İSLÂM HUKUKU:** Yazan; Osman Keskinoğlu. Fiyatı 15 Lira.

16 — **İSLÂM DİNİ AKAİDİ:** Yazan; Hayatı Ülkü. Fiyatı 12.50.— Lira. Lüks ciltlisi 20 Lira.

17 — **HAC VE KURBAN:** Yazan; Hayati Ülkü. Fiyatı 4 Lira.

18 — **ORUÇ VE ZEKÂT:** Yazan; Hayati Ülkü. Fiyatı 4 Lira.

Son üç eser İmam-Hatip Okulları için yardımcı ders kitabı olarak tebliğler dergisinde yayınlanmıştır.

Bütün dinî, millî, ahlâkî ve tarihi eserleri yayınevimizden temin edebilirsiniz. Öğrencilere indirimli perakende satış yapılır, okullara ödemeli ve indirimli kitap gönderilir.

Adres: **BAHAR YAYINEVİ**
Beyazsaray, zeminkat No: 25
Tel.: 27 60 03 Beyazit - İst.

YAYIN HAYATINDA İNKILÂB

OTAĞ YAYINEVİ'NİN, milletini sevenlerin inanç, düşünce ve mücadelesine ışık tutacak üç büyük eseri:

1 — *İslâm İnancının Temelleri AKÂİD* — Ömer Nesefî - Hazırlayan: M. Seyid AHSEN.

2 — *Millet Düşmanlarının İhanet Plânları (Belgeler)* — Kemal YAMAN.

3 — *Millî Mücadelede Kadroların Vazifeleri* — Aykut EDİBÂLİ.

MUTLAKA OKUYUNUZ

Otağ Yayınevi'nde

Bütün aydınların okuması gereken ilmî, edebî ve tarihî eserler.

Günümüze kadar cereyan eden sosyal hadiselerin sağlam bir tahliline, tam ve doğru izahına ışık tutan yayınlar.

Elinizden düşüremeyeceğiniz en güzel kitaplar.

Ayrıca

Millî ve tarihî romanları,
Millete mal olmuş hikâyecilerimizin bütün eserlerini,
Esir Türk illerini konu edinen roman ve incelemeleri,
Okullarda temsil edilebilecek bütün piyes çeşitlerini,
Millî ve tarihî günlerde kaynak olacak en seçme şiir kitaplarını,
Doktriner, kültürel ve san'atla ilgili her türlü yayını.

Çocuklarınızı her bakımdan sevindirecek, zevkle okuyacakları, düşündürücü, faydalı, millî hislerine hitabeden "Çocuk Kitapları" nı,

Otağ Yayınevi'nden Temin Edebilirsiniz

Mevcut eserlerin listesini bildiren kataloğumuzu isteyiniz.

Ve

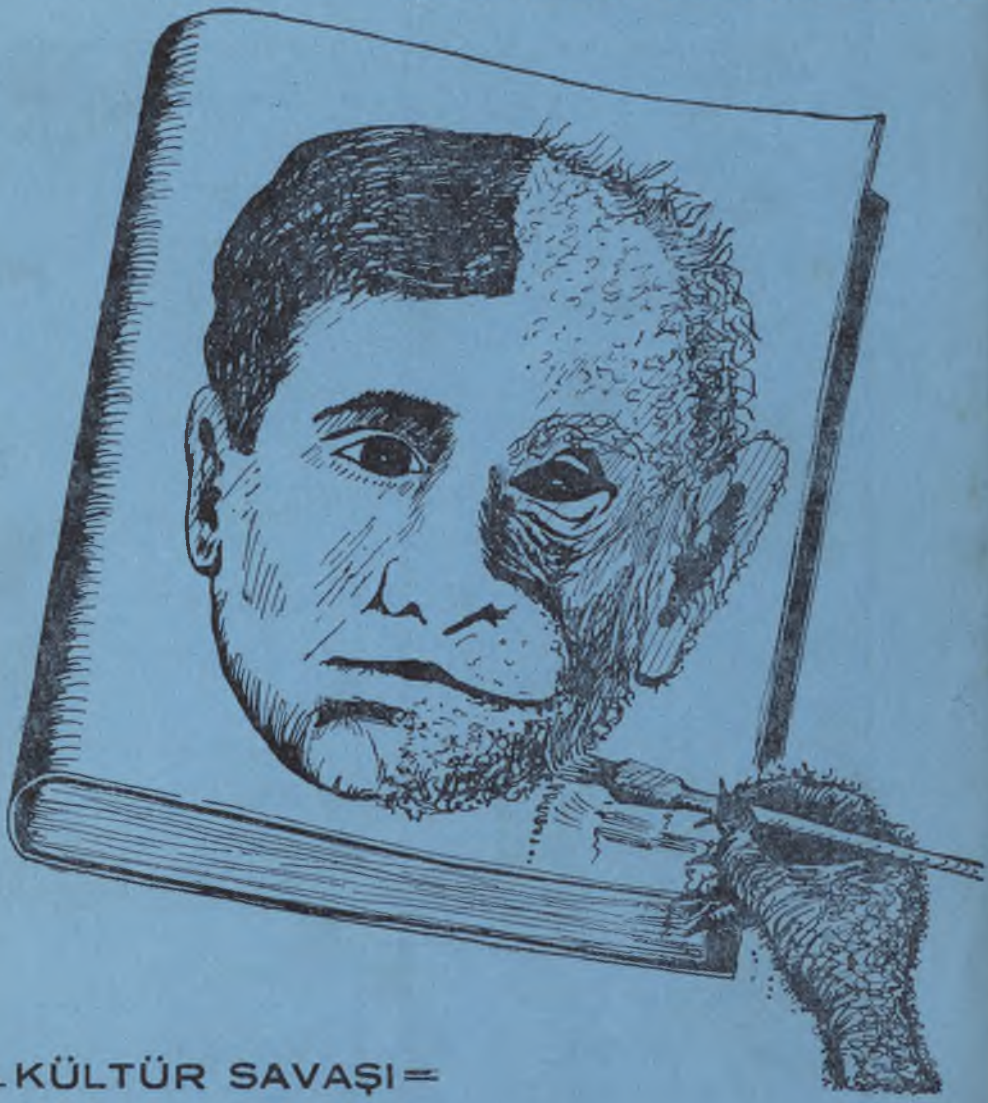
En güzel, en ucuz ve en kaliteli ciltleriniz için OTAĞ MÜCELLİTHANESİ hizmetinizdedir.

OTAĞ YAYINEVİ
Nuruosmaniye Cad. No: 8/3
Cağaloğlu
İSTANBUL

PINAR

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

KÜLTÜR SAVAŞI

Şubat 1972 Sayı : 2

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ:

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Kapak Resmi:

Saim OKAN

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.
Öğrenciler 2 TL. dan abonmen yapılır.

Şubat 1972 - Sayı: 2

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı tarih: 14.2.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR

2) Millî Kültüre Dönme Zarureti
Tevfik ARIKAN

3) Eğitim ve Millî Kültür
Prof. F. K. TİMURTAŞ

4) Yayın Hayatında Yeni İsimler

5) Jön Türkler ve Aydınların Görevi
Mehmet BÖLÜKBAŞI

6) Tarihten Yaprak Yaprak

7) Süleymaniye'ye
Seydi AĞIR

8) İnilti
Hasan KOCA

9) Şark Meselesi
Abdülkadir AKSOY

10) Kendini Arayan Adam
Hasan KOCA

11) Tekstildeki Duvar Gazetesi

12) Kurtuluş Gongu
Hatıpzâde

13) Genç San'atçılarımızı Tanıtıyoruz

14) Dünya Kitap Yılı
Ramazan ÇETİN

15) Tarih ve Millet
Veli ŞİRİN

16) Öz Mûsıkîmiz
M. Mehdi ERGÜZEL

17) Şeyh Şamil
İlhan ÖZTÜRK

18) Kâtip Çıkmazı
Gürbüz KOÇAK

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Pınar... Herkesin, duyduğu zaman içini açan kelime... Göbeğinden fışkırttığı tertemiz ve tatlı suyuyla, etrafına neş'e ve hayat kazandıran Allah vergisi... Kenarında kuzuların hoplaşması, koyunların meleşmesi, kuşların cıvıldaşması ve çakıl parçalarına çarparken çıkardığı ruhlara işleyen inceden inceye sesiyle Pınar, gerçekten bir saadet ve huzur kaynağıdır. Anadolu'da pınarların insanının bedenen güçlülüğü, moralman yüksekliği, insancıl olması bakımından yüceliği, düşüncesi ve hayat anlayışı yönünden erişilmezliği, ruhî yaşayışı bakımından derinliği ve inceliği, dillere destandır.

Anadolu, pınar ve Anadolu insanı... Ruhları heyecana veren, insanı hayata bağlayan, meselelerimizin hemen çözülüvereceği kanaatini uyandıran, duyanlara derinlik, incelik ve safiyet kazandıran tılsımlı kelimeler... Bu kelimeleri işitip de duygulanmayan, his ve heyecan dünyasında bir zenginleşme, ürperme ve derinlik hissetmeyen kişi, varlığına ters düşen bir manasızlığın kuyusuna gömülmüştür.

Anadolu'ya ve Anadolu insanına pınar safiyetini, temizliğini ve içliliğini kazandıran, şüphesiz ki, asırlar boyu sahip olageldiği millî

kültür ve düşüncesidir. Milyonlarca şehidin akan kanından fışkıran bu kültür pınarı, onun varlığı, dünyası, ve her şeyidir. Pınarın kuruması; nasıl, etrafındaki neş'eli cıvıldaşmaların, hayat dolu hoplaşmaların, canlılığın ve insana manalı bir ürperti veren âhenkli şırıltıların kesilmesi ve kaybolması demekse; millî kültür ve düşüncenin yitirilmesi de millet hayatının yıkılması ve tarih olması demektir.

Milletimizin hayat pınarı olan kültürümüzü, ve bu kültürden çıkma millî hissimizi, zevkimizi ve san'at anlayışımızı kurutmak isteyenlerin; özetle, milletimizi yıkmaya çalışanların, üzerimizdeki hain çabaları, suikastleri devam edip gidiyor.

Bütün şiddetiyle devam eden bu kültür savaşında, her gün yeni yeni kayıplara uğramamızın sızısını duyuyoruz yüreklerimizde. Maalesef, millî bir siyaset anlayışının koruyucu ve geliştirici kanatlarının himayesinden, yıllar var ki, mahrum kalan hayat pınarlarımızın, her gün bir yenisi kurutuluyor. Bizi, millet bünyesine zıt dünyalara sürükleyecek olan yollar açılıyor önümüze. Millet varlığının savaşçısı olması gereken aydınlarımız, bu, milleti yok oluşa doğru götüren yolun açılmasında, bayağı bir amele olarak kullanılmak isteniyor. Ve millet, bu yolun mühendis ve amelesine hüzünle, ıstırapların en acısıyla ve biraz da kin ve hınçla bakıyor. Ve, gönlündeki, yılların biriktirdiği yangını söndürecek ideal evlâtlarını bekliyor. Hem de özlemlerin en şiddetlisiyle.

İşte, aziz okuyucu, Pınar, milletimizin yüreğindeki bu kavurucu yangını söndürmek; ona, özlediği hayat dolu mana ve canlılığı sunmak için çıkıyor.

Milletimizin hayat pınarlarını kurutmak isteyenlere karşı vereceğimiz bu mukaddes kavga, senin de katılmanla yenilmez bir güç kazanacaktır.

Müslüman-Türk'ün şeref ve şanla yaşamasını isteyenler, bu kavgadan ırak olamazlar.

Millî kültür pınarlarımızın gürül gürül akması, ve etraftaki pislikleri yuyup yıkaması, milletimizin çağlar ötesine şanla akıp gitmesinin teminatı olacaktır.

Sizlere saygılar sunarız, aziz okuyucumuz.

pınar

MİLLÎ KÜLTÜRE DÖNME ZARURETİ

Tevfik ARIKAN
(Ankara Yük. Öğr. Okulu)

"Günümüzün en tesirli, en fazla zarar verici, yok edici harp silâhı nedir?" diye sorulsa, çoğumuz atom bombasıdır, füzelerdir, roketlerdir şeklinde cevap veririz. Ve verdiğimiz cevap da pek yanlış sayılmaz. Gerçekten düşman iradesini çözecek, onu mağlûp edecek daha tesirli ateşli silâhlar yoktur. Ancak insanın iradesini çözmenin yolu sadece ateşli silâhlar mıdır? İşte psikolojik harbin önemi burada başlar. Kültür savaşı da bunun bir parçasıdır.

KÜLTÜR NEDİR ?

"Kültür nedir?", sorusuna muhtelif sosyologlar muhtelif cevaplar vermektedirler. Ancak hemen hemen hepsinin aşağı yukarı şu neticede birleştikleri görülür: "Kültür bir halkın yaşama tarzıdır."

Madem ki; kültür bir halkın yaşama tarzıdır, bu neye göre teşekkül eder. Kültür değişir mi? Değişirse nasıl olur? Memleketimizde bu tip teşebbüslere girişilmiş midir? Girişilmişse neticesi ne olmuştur? Bundan sonrası ne olabilir veya ne olmalıdır?

Bu sorular, toplumumuzun daha iyi yaşama şartlarına kavuşmasını arzu eden herkesin kafasına takılan sorulardır. Bunlara mümkün mertebe doğru cevaplar verilebildiği takdirde cemiyetimiz çok şeyler kazanacak demektir.

Bu soruların cevaplarını araştırmaya geçmeden önce kültür ile medeniyet arasında nasıl bir münasebet vardır onu görelim. Bu konuda da değişik görüşler ve fikirler vardır. Bazılarına göre medeniyet beynelmileldir, kültür ise değildir. Kültür toplumdan topluma değişir. Medeniyetin beynelmilel olduğunu söylemek biraz güçtür. Çünkü öyle olmuş olsaydı bir Yunan medeniyetinden, Çin medeniyetinden, İslâm medeniyetinden vs. den ayrı ayrı bahsetmek mümkün olmazdı. Medeniyetin bir millete has olduğunu da söyleyemeyiz, ancak onu bir kıymet hükmü serisine dayandırırsak doğruya en fazla yaklaşmış oluruz. Kültür ise biraz değişik olup ilmin, idealin ve inancın, milletin şahsiyetine uygun olarak aldığı şekildir. Dolayısıyle millî kültürden bahsetmek mümkündür.

KÜLTÜR SAVAŞLARI :

Dünya üzerinde değişik cemiyetler var olduğuna göre değişik kültürler de daima olacaktır. İnsanlar birbirleriyle temas ettikçe yaşama tarzlarına da az çok tesir edeceklerdir. Dolayısıyle zamanla her cemiyetin kendi kültüründe bazı değişmeler olacaktır. Bu kültür değişmelerini: a) Serbest kültür değişmeleri, b) Mecburî kültür değişmeleri olarak iki grupta toplamak mümkündür. Serbest kültür değişmelerinde cemiyet dışarıdan zorlanmadığı için neticede bir huzursuzluk meydana gelmemektedir. Meselâ bir seyyahın gezdiği memleketlerde gördüklerini, öğrendiklerini mensup olduğu topluluk isterse kabul eder, istemezse etmez. Ve bu şekilde dışardan gelen herhangi bir kültür unsuru, zorlama olmadan ya yerli kültüre karışır veya hiç tesirini göstermeden unutulur gider.

Fakat mecburî kültür değişmelerinde durum daha değişiktir. Memleketimizde II. Mahmut'tan bu yana meydana gelen kültür değişmeleri hep bu şekilde olmuştur. Millî kültürümüz de gelişmekten ziyade, bu ameliyelerden, sadece zararlı çıkmıştır.

Avrupa orduları karşısında yenilmeye başlayınca telâşa kapıldık. Tekrar nasıl galip geliriz diye düşünürken, düşmanlarımızdan bize yol gösterenler çıkmaya başladı. Eski kudret ve kuvvetimizin tekrar geriye gelmesi için, Avrupa kültür ve medeniyetini kabul etmemiz icap ettiği telkin edildi. Devletimizin başındakiler Avrupa kültürünün temelinde nelerin yattığını, bizim bünyemize uygun gelip gelmeyeceğini araştırmadan Avrupa'yı taklit hastalığına tutuldular. Ne yazıktır ki; halen bu hastalık

tedavi edilmiş değildir. Bugün bile Batı'yı körü körüne kopye etme hastalığı devam ettiğine göre bu mesele üzerinde biraz durmamız faydalı olacaktır.

BATI MEDENİYETİ NEYE DAYANIR ?

Herşeyden önce, kendi bünyemize tatbik etmeye çalıştığımız Batı medeniyeti, orijinal bir şey değildir. Bizzat kendi kaynaklarına müracaat ederek bunun böyle olduğunu gösterebiliriz: **"Böylece birbirine paralel üçlü bir gelenek, ortaçağı aşıp modern çağa kadar gelecekti. Bu üç gelenekten Yunanlılarınki, düşünce birliği anlamına geliyordu, (içinde Yahudilik yankıları da bulunan) incilinki, insanî ülkücülük sembolüydü; Roma'nınki ise nizam öğretici bir gelenekti"** (1).

Demek ki, Batının dayandığı üç temel taşı a) Yunan düşüncesi, b) İncil ahlâkı, c) Roma hukuk nizamıdır. Yunan düşüncesinin aslına gelince: **"Eğer bir Yunanlının iç yüzüne bakacak olursak, manevî boşluğu hemen görürüz. Çünkü dünyanın bu ilk fatihleri, çağımızdaki eşleri olan Batılılar gibi, cedlerinden miras kalan dinlerini de çok evvelden terketmiş bulunuyorlardı. Grek kültürünün nüfuz çevresine soktukları şarklılara ve barbarlara arzedilen hayat tarzı sadece dünyevi idi. Din yerine geçmeye bakan felsefeleriyle, akıl, kalp yerine hizmete alınmış bulunuyor, bundan da boşluğun ta kendisi doğuyordu."** (2) İşte Yunan düşüncesinin esası budur. Hayatı ve kâinatı izah ediş tarzı filozoftan fitozofa değişir. Doğru tek olacağına göre; Yunan düşüncesinin hiç bir zaman hakikatı ifade edemeyeceği âşikârdır. Diğer taraftan Yunan düşüncesinin bir başka yardımcısı da da vardır: **"Yalnız Helen (Yunan) düşüncesinin geleneği ile Batı, bugün olduğu hale gelemezdi. Başka bir aşı daha gerekiyordu herhalde. İşte, Yahudi âleminin, sonra da İncilin yaptığı etki burada ortaya çıkmaktadır."** (3) **"Fert anlayışımız da ahlâksal bir birim sayıldığında, bize Hıristiyanlık yoluyle Yahudi geleneğinden gelmektedir."** (4).

Anlaşılıyor ki Batı kültürünün esası, Judeo-Grek dediğimiz Yunan-Yahudi müşterek düşüncesine hayanmaktadır. Ve hayatı, kâinatı materyalizme göre izah eder. Bu izahın ise milletimizin kendi öz düşüncesiyle ne kadar zıtlık teşkil ettiğini söylemeye lüzum yoktur. Batı medeniyetinin Yunan düşüncesi, İncil ahlâkı, Roma hukuk nizamı yanında bir dördüncü unsuru daha vardır: İlim ve Teknik. Ancak ilim ve tekniğin kaynağı Yunan değildir. **"Bugünkü Garp medeniyetinin dayandığı ve en esaslı unsuru olan, ne ilim ne de onun tatbikatı olan teknik eski Yunan medeniyetinde mevcut değildi."** (5). Zaten Avrupa'da ilim ve tekniğin gelişmesi çok eski değildir. Müsbet ilimlerin gelişmesi, ancak İslâm âlemiyle temaslar neticesinde sağlanmıştır. Hattâ deney ve gözleme müsade etmeyen skolastik zihniyetin yıkılması ancak **"Arap mekteplerinin gittikçe artan tesiriyle tecrübî ilimlere karşı uyanan ilgi"** (6) ile mümkün olmuştur. Demek ki Batının kendisine üstünlük veren ilim ve teknik, Avrupa'ya Müslümanlardan geçmiştir. Pozitif ilimlerin metodu olan deney ve gözlemin kaynağı, Endülüs ve diğer İslâm memleketleriydi.

Bizim ihtiyacımız da sadece ilim ve tekniktir. Bunu almamız kâfi gelecekti. Yoksa Yunan düşüncesine, İncil ahlâkına, Roma nizamına dayanan yaşayış tarzını, idare sistemini kopye etmemize hiç lüzum yoktu. Buna ihtiyaç göstermeyecek yükseklikte bir millî düşüncemiz, millî ahlâkımız ve üç kıtaya yayılmış muhteşem imparatorluğu idare edebilmiş bir nizam anlayışımız, zaten mevcuttu. Kendi millî bünyemizde meydana gelen aksaklıklar düzeltileceği yerde, ona bir darbeyi de biz vurduk. Hem de bu yıkım işini kendi idarecilerimiz önderliğinde yaptık. Bakınız bu yapılanları sosyoloji ilmi nasıl değerlendiriyor: **"Estetik alanda dahi acaip bir olaya şahit oluyoruz. Eski bir medeniyete, geleneksel bir sanat ve üslûba sahip Doğu ülkeleri dahi, bunları sonunda inkâr etmektedirler. Bu olaylar yakın doğuda başladı. Sultan Mahmut devrinden itibaren idareci sınıflar, giydikleri muhteşem kavukları, süslü püslü elbiseleri bırakıp Avrupa usu-**

lünce giyinmeye başladılar... Bu batılılaşma hareketi birkaç tarzda olup bitti. En geniş ve en sert biçimi altında bu, sömürgeleşmenin kendisinin bir sonucu olmadı da tersine, "kendi kendini sömürgeleştirme" diye adlandırılmasını teklif edeceğimiz bir olayın sonucu oldu. Bununla, bir milletin idareci sınıfının ona yabancı bir örnekten kopye edilmiş ya da ilham almış kurumları zorla kabul ettirmeye karar vermiş bulunduğunu anlatmak istiyoruz." (7).

Acaba kendi idarecilerimizin, kendi halkından bu kadar uzaklaşması, kendiliğinden mi olmuştur? Acaba devleti yönetenler kendi iradeleriyle mi "biz tam Avrupa gibi yaşar, kendi örf, âdet ve geleneklerimizi, hattâ ve hattâ inançlarımızı, ideallerimizi terkedersek kurtuluşumuz gerçekleşir" demişlerdir. Yoksa onlara tesir eden dış sebepler olmuş mudur? Şüphesiz olmuştur. Hem de memleketimizi sömürge haline getirmeyi kararlaştırmış olan devletlerin direkt tesiri olmuştur. Şöyle ki: **"Hollanda, müstemlekelere göndereceği memurlarını, yalnız yüksek tahsil yapmış olanların en iyileri arasından seçmekle kalmıyor, bunların ayrıca Leiden ve Utrechet Üniversitelerine göndererek buralarda dört ilâ beş sene, gidecekleri yerin dilini, içtimaî teşkilâtını, örf ve âdetlerini, hulâsa kültürünü öğrenmeye ve bu sahalarda ihtisas yapmaya mecbur ediyor.**

İngiltere'de de bazı acı tecrübelerden sonra, halkın müstemleke ahalisini doğrudan doğruya idare yerine şu meşhur bilvasıta (endireckt) idare siyasetine (yani yerli ahaliyi sözde kendi kendisine idare ettirmek tarzına) geçiyor; ve bilâhare mesul, büyük memurlara, müşavir olmak üzere, antropoloji mütehassısları kalıyor." (8).

İşte İngiltere'nin birçok sömürgelerinden kendi isteğiyle çekilmesinin sırrı buradadır. Sömürgesinin başına kendi kültürüyle yetiştirdiği bir grup yerli adamı yerleştirdikten sonra, orada daha fazla kalmasına lüzum yoktur. Çünkü bu adamlar, düşünce yapıları itibarıyle zaten İngilizleşmişlerdir. İngiltere'den ne emir gelecekse hepsini harfiyen yerine getireceklerdir.

Bu usul sadece eskiden sömürge olan memleketlere has değildir. İşgal edilmemiş memleketleri de bu yolla sömürgeleştirme denemelerine girişilmiştir. Hem de bu işe bütün emperyalist devletler (İngiltere, Amerika, Rusya vs.) tekrar edip gelmişlerdir. Aynı oyunlar, en azından iki yüz seneden beri Türkiye üzerinde de oynanmaktadır.

Sadece eğitim sahamıza bir göz atsak, Millî Eğitim zihniyetimizin, değişik devirlerde değişik memleketlerden kopye edilmiş olduğunu görürüz. Proğramına kadar adapte olan bir eğitim sisteminden yetişen kimsenin, kime daha yakın olacağını kestirmek güç değildir.

Bugün münevver veya aydın gözükenlerimize bakalım; bunların büyük nisbette halktan kopmuş olduklarını görürüz. İşte bu, yabancı kültürlerin açık, görünen tesiridir. Millet ıstırabının düğüm noktası da buradadır. Bu mesele hallolmadan memleketimizde hiç bir müsbet ilerleme yapılamaz.

Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki: Bütün düşmanlar, kendi kültürlerini yaymaya devam ediyorlar. Bütün propağanda vasıtalarını amansızca kullanarak, beyinleri köleleştirmeye çalışıyorlar. Yabancı kültürlerin yıkım faaliyeti alabildiğine hızla ilerliyor. Tarihe gömülüp gitmemenin, tek çaresi, kendi millî kültürümüzün yaşamasıdır. O halde; tarihin karanlık sayfalarında yok olup gitmek istemiyorsak bırakalım yabancı kültürleri. Ve dönelim kendi yaşatıcı kültürümüze. Kurtuluşumuzun başka bir reçetesi yoktur.

---

(1) André Siegtried - Milletlerin Karakterleri, s. 204.

(2) Prof. "Joynbi' nin bir makalesinden. Büyük Doğu Mecmuası, sayı. 13, 15.12.1965

(3) Milletlerin Karakterleri, s. 200.

(4) Milletlerin Karaklerleri, s. 201.

(5) Mümtaz Turhan - Kültür Değişmeleri, s. 39.

(6) Alfred Weber - Felsefe Tarihi, s. 179.

(7) Siyasî Doktrinler Tarihi.

(8) Mümtaz Turhan - Kültür Değişmeleri, s. 26.

"Zamanımız bir ideolojiler zamanı çağıdır. Bu tehlikeler içerisinde ayakta kalmak, yaşayabilmek ancak millî kültüre dayanmak ondan hız almakla mümkün olmaktadır."

EĞİTİM VE MİLLÎ KÜLTÜR

(Prof. F. Kadri TİMİRTAŞ)

Eğitim ve millî kültür sahaları biribirleriyle çok yakından ilgilidir. Son zamanlarda bizde de olduğu gigi, kültürle alâkalı işler, eğitimden ayrılıp başka bir bakanlığa verilmekle beraber; bu iki saha birbirine sımsıkıya bağlıdır, ayrılamaz. Bu, eğitimin millî kültüre dayanmak zaruretinden ileri gelmektedir. Her millet çocuklarına gençlerine yalnız çeşitli bilgiler değil, o millete mensup olmanın gururunu, şuurunu ve ahlâkını vermekte, öğretmektedir. Millî kültüre dayanmayan öğretim, yarım bir öğretimdir. Bizim millî eğitimimiz yıllardan beri çocuklarımızı, gençlerimizi millî kültürle beslemekten uzak düşmüştür ve bir türlü bu vazifesini yapacak duruma gelememektedir. Vaziyetin düzelmemesinde, yani eğitimimizin "millî" olamayışında, bakanlık koltuğuna oturan zevatın tutumu ve takip edilen eğitim ve kültür politikası önemli rol oynamaktadır. Eğitimimizin "millî" olmak hüviyetine kavuşması zamanı, çoktan gelip geçmiştir. Eğitimin millî olması demek, yetişmekte olan nesillerin millî kültürle beslenmesi demektir.

Büyük milletler büyük kültüre sahip olan milletlerdir. Türk Milleti de üç bin yıllık bilinen tarihi içerisinde çok geniş bir coğrafî saha içerisinde maddî ve manevî sahalarda pek büyük eserler meydana koymuştur. Tâ Orhun yazıtlarından başlayan edebî faaliyet muhteşem ve ince mimarî eserleri, duygulu ve derin bir musikî, zengin ve parıltılı bir şiir, çizgilere hayat veren bir hat ve çinicilik sanatı, daha bunun gibi nice sanatlar engin ve serbest bir düşünce ve hayat anlayışı, içtimaî hayattaki nizam fikri Türk kültürünün bellibaşlı hususiyetlerini teşkil etmektedir. Bin yıllık islâmî devre içerisinde bu kültür en zengin ve en parlak şeklini bulmuştur.

EN İYİ ÖRNEK

Türk kültürü eski ve zengin olduğu kadar kuvvetli ve şahsiyetli bir hüviyete sahiptir. Çeşitli dış tesirler ona bir şey yapamamıştır; o daima kendisini korumasını bilmiştir. Bunun en iyi örneğini dilimiz vermiştir. Yüzyıllar boyunca devam eden yabancı tesirlere rağmen o hep dipdiri kalmıştır. Bugün de yıkıcı cereyan ve faaliyetler karşısında yine canlı ve dimdik kalacaktır.

Çok eski ve çok zengin bir kül-

türe sahip olmak yetmez. Bu kültürün iyice bilinmesi ve yaşaması lâzımdır. Genç nesiller millî kültürle beslenmezse, millet hayatında büyük sarsıntılar ve boşluklar meydana gelir. İşte bugün Türkiyemizin içinde bulunduğu buhran daha çok böyle bir durumdan ileri gelmektedir. Yeni nesiller kültürümüzü bilmiyorlar, bununla beslenmeden yetişiyorlar, bu yüzden de boşlukta kalıyorlar, "bunalım" lar içerisine düşüyorlar. Millî kültürle beslenmeyen nesiller için bu hal kaçınılmaz bir husustur.

Millî kültüre ehemmiyet verilmeyen yerlerde, kültür emperyalizmi alabildiğine at koşturur. Bugün içinde bulunduğumuz dünyada emperyalist memleketler siyasî emperyalizmden çok iktisadî ve kültürel emperyalizme değer veriyorlar. Memleketimiz de bir tehlike ile karşı karşıyadır. Fransız, İngilizlerin, Amerikalının, Rus'un ve öbürlerinin kültür emperyalizminden kurtulmak için millî kültüre sarılmaktan başka çare yoktur.

Dünya bugün iki büyük kampa ayrılmış iki ayrı sistem ve görüş karşı karşıya gelmiştir. Zamanımız bir ideolojiler savaşı çağıdır. Bu tehlikeler içerisinde ayakta kalmak, yaşayabilmek ancak millî kültüre dayanmak ondan hız almakla mümkün olmaktadır. Millî kültüre ehemmiyet veren, yeni yetişen gençleri onunla besleyen milletler bu ölüm-kalım mücadelesinde başarıya ulaşmak imkânını büyük ölçüde elde ediyorlar.

Millî kültür gençlere çok küçük yaşlardan itibaren verilmelidir. Bunun için her türlü vasıta ve şartlardan faydalanmak gerekir. Çocuk daha küçük yaşta milletin büyüklerini ve geçmişini bir mimarî eserinde, bir musiki parçasında, bir şiir, bir fikir yazısında tanırsa çok kuvvetli olarak yetişir. Böyle terbiye almış bir gencin yabancı tesirlere kapılması, millî benliğini kaybetmesi, zararlı cereyanlara âlet olması mümkün değildir.

BOŞLUK İÇİNDE

Batı memleketlerinde millî kültürün aşılanması çeşitli yollardan gerçekleştirilir. Müzeler ve sayıları pek çok olan neşriyat, gençlerin henüz çocukluk çağında kendi milletinin maddî ve manevî eserlerini tanımalarını sağlar. Bizde henüz böyle bir durum meydana getirilmemiştir. Gençlerimiz tarihimizi, büyüklerimizi, millî kültürümüzü iyice bilmemektedirler. Büyük sanat, edebiyat, fikir adamlarımızı tanıtan müzeler mevcut olmadığı gibi, eski kültür eserlerimiz de bugüne kadar yayınlanmamıştır... Gençlerimiz bir boşluk içerisinde bırakılmıştır. Bu yolda atılan hayırlı bir adım, "Bin Temel Eser" serisi anlayışsızlık yüzünden maalesef durdudulmuştur.

Gençlerimiz memleket ve dünya meseleleri karşısında kuvvetli olmaya mecburdur. Bunun için de millî kültürle beslenmek gerekir. Gençlerimizi, zararlı ve yıkıcı cereyanlardan, boşluktan kurtarmak için manevî bakımdan iyice silâhlandırmak icabetmektedir. Bunun yolları zor değildir. Manevî gıdasını millî kültürün eserlerinden alan bir gencin, memleket meselelerine millî olmayan bir gözle bakmasına, yanlış yola sapmasına imkân yoktur.

YAYIN HAYATINDA YENİ İSİMLER

TÜRK EDEBİYAT MECMUASI :

Yayın hayatına Ocak 1972 tarihinden itibaren başlayan Türk Edebiyatı Mecmuası, birçok kıymetli kalemleri sinesinde toplamıştır. Prof. Mehmet Kaplan, Ahmed Kabaklı, Ergun Göze ve Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun seçme şiir, hikâye, tenkid ve denemelerini Türk Edebiyatı Mecmuasında okuyabilirsiniz.

"Türk Edebiyatı" mecmuasının, Edebiyat sahamızdaki geniş boşluğu dolduracağını temenni ederiz.

Ümidimiz, bu mecmuanın yayın hayatının uzun ömürlü olmasıdır.

Türk Edebiyatı; Aylık, fikir ve sanat mecmuası her ayın 15'inde İstanbul'da çıkar. Fiyatı, 250 kuruştur.

KUBBEALTI AKADEMİ MECMUASI :

Büyük bir yenilikle yayın hayatına başlayan Kubbealtı Akademi Mecmuası, Ocak 1972 tarihinden itibaren çıkmaya başlamıştır. Geniş bir yazar kadrosuyla yayına başlayan bu mecmuada, istediğimiz çeşitli konuları bulabiliriz.

Değerli birçok ilim adamlarımızı ve edebiyatçılarımızı bünyesinde toplamıştır. Bu bakımdan edebî sahada bir yenilik faaliyetine girişmiştir. Bütün Türk aydınlarının ve öğrencilerinin okuyabileceği bir yayın organıdır. Prof. Faruk K. Timurtaş, N. Sami Banarlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon'un şiir, hikâye, tenkid ve denemeleri mecmuanın sahifelerini doldurmaktadır.

Kubbealtı Akademi Mecmuası, üç ayda bir çıkar. Fiyatı 5 Lira, yıllık abone bedeli 20 T.L. dır. Mecmuanın Müdürü Sayın Nihad Sami Banarlı'dır.

Yayın hayatına yeni başlayan kıymetli kalemlerin kontrolünde olan bu mecmualara, millî kültürümüzü ihya, millî san'at ve edebiyatımızı koruma ve geliştirme mücadelesinde, okuyucularına faydalı olmasını diler, yayın hayatının uzun ömürlü olmasını temenni ederiz — PINAR.

JÖN TÜRKLER VE AYDINLARIN GÖREVİ

Mehmet BÖLÜKBAŞI
(Y.Ö.O. Türkoloji Blm.)

İmparatorluğumuzun son zamanlarıdır. Yüzyıl olarak ifade etmek gerekirse 19. yüzyıl diyebiliriz. Bu yüzyıla gelinceye kadar düşmanlarımız gerek toplu halde, (Haçlı seferlerinde olduğu gibi) gerekse tek tek Selçuklu ve Osmanlıdan gereken derslerini almışlardı. Birkaç istisna çıkarılırsa, büyük meydan savaşlarında düşman, gücümüzün ve imanımızın karşısında erimek zorunda kalmıştır. Nihayet biraz önce işaret edilen yüzyıla gelinmiş, düşman "kale içten fethedilir" düsturunu uygulamaya başlamıştır. **"İstanbul'da kardinal külâhı görmektense Türk sarığı görmeyi"** tercih edenlere, sanki tarih boyunca âdil davranmamışız gibi, 1839'da Avrupa'nın baskısıyle azınlıklara birtakım haklar(!) verilmiştir.

1839'dan sonra, **"memlekette, din, dil, ırk, milliyet, farkı gözetilmeden birtakım ıslahat yapılmalı, mutlakiyete son verilip meşrutiyet ilân edilmelidir"** diye faaliyete girişen bir grup, dikkati çekiyor. Bunlar fikirlerini yayabilmek gayesiyle Avrupa'ya kaçarak çalışmaya başlarlar. İşte, gerek Türkiye'de, gerekse Avrupa'da faaliyet göstererek, o zamanki Türkiye'de hürriyet, eşitlik, adalet olmadığını iddia eden bu gruba **"Jön Türk"** ler adı verilir.

Bunların en büyük silâhı basındı. Jön Türklerin, muhtelif memleketlerde 95 Türkçe, 8 Arapça, 12 Fransızca, bir de İbranice olmak üzere 116 gazete çıkardıklarına dikkat edilirse; Avrupalıların tahrikleriyle kızıştırılan "Vatan bölme" faaliyetinin küçümsenemeyeceği anlaşılır. "Vatan bölme" faaliyeti dendi, evet "Vatan bölme" faaliyetidir. Jön Türkler tarafından çıkarılan bu gazetelerden birinin adının "Arnavutluk" bir diğerinin "Kürdistan" olduğuna dikkat edilince bu faaliyete "Vatan bölme faaliyeti" demekten başka ad bulunamaz. Bugün merkezi Paris'te olan bazı teşkilâtların doğu illerimizi kaplayan bir "Kürdistan" devleti kurma emelinde oldukları hatırlanırsa, bugünkü "Vatan bölme" faaliyetinin temelinin, tanzimat devrinde atılmış olduğu anlaşılır.

1902 yılında Avrupa'da **"Birinci Jön Türk Kongresi"** düzenlenir. Bu kongrede **Ermenileri temsilen Şişliyan, Rumları temsilen de Musiris ve Doktor Fardis hazır bulunuyordu. Şişliyanlar, Lidisler, Fardisler, Jön Türk kongresinde ne arıyorlardı.** Kongrede, üzerinde durulan konular ince-

lenirse, bunların ne aradıkları anlaşılır. Bu kongrede şu iki nokta üzerinde durulur:

1 — Yalnız propağanda ve neşriyat yoluyla inkılâp yapılamaz, askerî kuvvetlerin de ihtilâl harekâtına iştiraki sağlanmalı.

2 — Ecnebî hükümetlerin müdahalesini davet suretiyle memlekette ıslahat icrasına tevessül edilmeli (1).

Sultan Abdülhamid'e karşı ihtilâl yapabilmek için yabancıların müdahalesi isteniyordu. Bunu isteyenler hürriyet havarileriydi. Daha sonra bunların çocukları İstiklâl Savaşında Amerikan mandasını isteyecekler. Bu ikinci maddenin gerçekleşmesi için, Jön Türkler, İngiliz donanmasının Akdeniz'e gelmesini sağlarken, ihtilâlde başarı kazanmak için Yunan kralından yardım isterler. Abdülhamid'e karşı ihtilâl yapmak için İngilizden, Yunandan yardım isteniyor. Daha sonra bu İngiliz, Çanakkale'de binlerce Mehmed'in kanına girecek, Yunan da, yakmadık mabet, bozmadık yuva, akıtmadık kan bırakmayacaktır.

"İkinci Jön Türk Kongresi" 1907 yılında toplanır. Kongrenin toplanması, Cenevre'deki Ermeni Cemiyeti (Taşnatsutyan) un büyük gayretleriyle olmuştur. Toplantıda müzakereler yapılır, karar alınır, sonunda bir beyanname (bildiri) neşredilir. Beyannamenin altındaki imzalara dikkat edilince bunların çoğunun tanıdık sima olmadıkları görülür. Beyannamenin altındaki imzalar:

1) Osmanlı terakki ve ittihad cemiyeti

2) Ermeni ihtilâl heyeti müttefikası

3) Mısır Cemiyeti İsrailiyesi (Mısır İsrail Cemiyeti)

4) Hilâfet heyeti tahririyesi

5) "Armenya" gazetesi idare heyeti

6) Razmik idare heyeti

7) Ahdı Osmanı Cemiyeti, cemiyeti Mısır (Mısır cemiyeti)

8) Teşebbüsü şahsî ve ademi merkeziyet. Meşrutiyet Cemiyeti (2).

Bu Ermeni ihtilâl heyetlerinin, Yahudi cemiyetlerinin toplantıda işleri ne idi, beyannamede adları ne arıyordu. Bunlar hürriyeti, adaleti, müsavatı aramıyorlardı. Bunlar Ermenistan Devletini, bunlar İsrail Devletini arıyorlardı. **Jön Türklerin Paris'te Fransızca olarak çıkardıkları "Meşveret" adlı gazete Alber Füva. Halil Ganem ve Aristidi Efendinin yardımı ile çıkıyordu. Yahudi Alber Füva Jön Türklere niçin yardım ediyordu acaba? Bu arada Hahambaşı Moşe Levi ve Teoder Herzl, Abdülhamid'e milyonlar teklif ederek Filistin'den toprak verilmesini istiyorlardı.** Yani İsrail Devletini kurmak istiyorlardı. İşte Yahudi Alber Füva da bunun için Jön Türklere yardım ediyordu.

Jön Türklerin reisi sayılan Mithat Paşa'nın, milyonlarca şehidin amaneti olan bayrağımızdaki hilâlin yanına bir haç koyup, Hıristiyan gönüllülerden meydana gelen bir bölük askerin önünde bütün İstanbul'un sokaklarını dolaştırmaktan çekinmemesi ve bu hareketini hatıratında öğünerek anlatması, hiyanetle karışık gafletin ne dereceye geldiğini göstermektedir.

İmparatorluğumuz aleyhinde içte ve dışta yapılan bu yıkıcı faaliyet sonunda Abdülhamid tahttan indirilir. Tahttan indirildiğini bildirmek üzere bir heyet gönderilir. Heyetteki adamların kimlikleri öğrenildiği zaman yıllar boyu sürdürülen propağandanın hangi gayeye yöneldiği ve bu propagandanın cazibesine şuursuzca kapılanların nasıl aldatıldıkları ortaya çıkar. Heyette bulunanlar şunlardır:

1) Selânik Milletvekili Emanuel Karaso (İtalya'nan para alan bir casus olup Libya'nın İtalya tarafından yutulmasında meşum bir rol oynamış, sonradan İtalya'ya kaçmış bir vatan hainidir).

2) Senatör Ermeni Aram (Ermeni ihtilâl komitesi ile yakın ilgisi vardır).

3) Draç Milletvekili Arnavut Esat Toptani (Birkaç yıl sonra Arnavutluk'ta isyan çıkarıp, sayısız Türk'ün kanına girecektir).

4) Senatör Bahriye Feriki Gürcü Hikmet Paşa (3).

Ve neticesi de malûmdur bu işin. Koskoca bir imparatorluk, hazırlıklı olmadığı harplere sokulmuş, eritilmiş, parçalanmış ve ufaltılmıştır. Ve bu acıklı son'un meydana gelmesinde bilerek veya bilmeyerek yabancı fikirlere ve propağandalara kananla-

rın ve bu arada Jön Türklerin büyük rolleri olmuştur.

Belli idealler etrafında toplanmış insan toplulukları olan milletler, tarih boyunca boğuşup gelmişlerdir. İnançlar, idealler, kültür ayrılıkları ve bunların şekillendirdiği menfaatler, milletleri kapışmaya sevketmiştir. İnsanın ve milletlerin tabiatı, bu kapışmayı her devirde zarurî kılmıştır. Milletler kavgasında ancak hazırlıklı olanlar galip gelmiştir. Hazırlık maddî planda olduğu kadar, moral ve kültürel alanda da çalışmayı gerektirir. Fertleri millî değerlerine bağlı karakterli ve ancak kendi milletinin menfaatlerini düşünen, yabancı fikir ve siyaset anlayışlarının kurbanı olmayan milletler, geleceklerini garanti altına almışlardır demektir. .

Propağandada mücadele vasıtalarından birisidir. Hem de en tesirlisi. Bu vasıta mileltleri kandırmakta, milletlere yön veren aydın ve idareci zümreyi şaşırtmakta en müessir bir alet olarak kullanılmaktadır. Milletimiz, bilhassa son üç asırdır bu yıkıcı vasıtanın en kahredici darbesini yemiştir. Yanıltılmış ve şaşırtılmış, kendi benliğine uzak kılınmış aydın tipi, buhranlarımızın baş sebebidir. Asırlar var ki, üzerimizde hep yabancı ve zehirli fikirler ve sistemler denene gelmiştir. Milletin kalkınmasını da hep yabancı anlayışlar ve yabancı fikrî muhtevalar model olarak alınmış; bunun için haşmetimiz sönmüş, vatanımız küçülmüş ve varlığımız tehlikelerle yüz yüze gelmiştir.

İşte, ne kadar samimî olurlarsa olsunlar, Jön Türklerin millî tarihimizdeki yeri, güçlü devletimizin haysiyetinin zedelenmesine ve üzerimizde yabancı emellerin hora tepmesine imkân vermelerinden başka bir şey olmayacaktır. İçlerinden samimileri, yanıltıldıklarını ve bir imparatorluğun yıkılmasında bir maşa olarak kullanıldıklarını anlamışlar ve ağlamışlardır, ama iş işten geçmiş ve bir haşmetli vücut toprak olmuştur.

Çeşitli sloganların ve cazip sözde fikir akımlarının üzerimizde alabildiğine estirildiği günümüzde, aydınlarımıza büyük görevler düşmektedir.

Dev propağanda vasıtalarının arkasındaki karanlık emelleri görmek zorundayız. Dün koca bir imparatorluğun, çeşitli vaatlerle ve göz boyayıcı sloganlarla yıkılmasında maalesef bir alet olarak kullanılan aydın, bugün de Anadolumuzun parçalanmasında bir piyon olarak kullanılmak isteniyor. Bu konuda, fesat merkezlerinin ve onların arkasındaki milletler arası tahrik mihraklarının hainane çalışmaları, göz önündedir. Ve devletin yıkılmasına, bu hainlerin saldırısından ancak son anlarda mani olunabilmiştir. Ve bu devlet, ucuza kazanılmış bir devlet değildir. Harcında milyonlarca insanın kanı, canı ve gözyaşı vardır. Şerefimizin, millî varlık ve bekamızın haysiyetli kalesi olan devletimizin, sonu ebedî hüsran olacak bir uçuruma yuvarlanmasında bir maşa olarak kullanılmak ne kadar ürpertici bir durumdur. Ve maalesef bu konudaki hain teşebbüsler kara bir bulut gibi Anadolu'nun üzerinde dolaşmaktadır.

Devletlerin her an kapışmaya hazır olduğu ve harıl harıl bunun çalışmasının yapıldığı günümüzün bunaltıcı siyasî ortamında, milletimize, onun menfaati istikametinde öncülük yapma ne kadar şerefli bir görevdir. Milletin ve devletin bekasının teminatı da, aydınlardaki bu millî şuur ve düşünce olacaktır.

Büyük millet ve güçlü devletin yolu şüphesiz ki, millî şuur hazinesinden geçer. Bunu yoğuracak, geliştirecek ve sistemleştirecek olan da aydındır. Millet, bu idrakteki aydını bağrına basmaya; hem de, senelerce önce yitirdiği bir kıymete tekrar kavuşmanın sevinci ve hasretiyle kucaklamaya hazırlanmaktadır. Milletin hasretinin dindirilmesi ve yüzünün güldürülmesi ise vazifelerin en mukaddesidir.

---

(1) İnkılâp Tarihimiz ve Jön Türkler. A. Bedevî Kuran, s. 152.

(2) Age. s. 234.

(3) Türkiye Tarihi. Yılmaz Öztuna, cilt. 12, s. 198.

TARİHTEN YAPRAK YAPRAK

Milletler; tarihleri ve tarihlerini yapan üstün ideallerine bağlılıkları ile varlıklarını devam ettirebilirler. Tarihlerini unutan, geçmişiyle bağlarını kesen milletlerin hakkı silinmektir.

Tarihî mirası fevkalâde zengin olan bir milletiz. Ecdadımız; kahramanlık, ilim, medeniyet ve fazilet dünyasının ufkunda sönmeyen bir yıldız gibi parlamaktadır. Bugünü bilebilmek ve yarına emniyetle adım atabilmek için dünümüzü ve dünümüzü yapan, şekillendiren varlığımızı ve kıymetlerimizi bilmek zorundayız. İdeal düşünce ve hayat anlayışını yitiren insanoğlu, sunacağımız millî kıymet hükümlerimize ne kadar muhtaç! Kültürü, hayat görüşü, mücadele anlayışı ve zihnî şekillenişi itibarıyle milletimiz, her ne kadar soysuzlaştırma metodlarının kurbanı yapılmak isteniyorsa da, dünün ve dünün şerefli ecdadının varisidir. Türk milleti olarak varlığımızı devam ettirebilmemiz ve bu veraset şuurunu devam ettirmemizle mümkündür.

Bize şerefli bir tarih ve mukaddes bir vatan hediye etmiş bulunan ecdadın zaferlerle süslü hayatını, geleceğimizin teminatı olması bakımından, ruhlarımıza sindirmek mecburiyetindeyiz. Aşağıda okuyacağımız tarihî olay, konumuzla tablolaştırdığımız Kosova zaferinin hikâyesidir. 15. asır tarihçilerimizden Mehmet Neşrî Efendinin kaleme aldığı bu zafer hikâyesini, bazı sadeleştirmelerle birlikte aynen sunuyoruz. Zaferlerin ruhu yeni zaferlerin başlangıcıdır.

1. KOSOVA ZAFERİ

Sultan Murad Hüdâvendigâr Ulu Ova'dan göçtü. Karatonlu (Kratova) nâm yerde bir zaman karar etti. Anda Sırb'dan elçi geldi:

— İşte ben hazırım, diye Sırb hükümdarının söylediklerini nakletti ve devam eyledi:

— Üç aydan beri eğer elin kanda olsa üzerime gelmeliydin. Eğer er isen gel, vuruşalım. Eğer gelmezsen, hazır olasın, ben varırım. Her gün avla meşgul olup "şimdi vardım" deyü bizi ihmal edersin!

Hunkâr bu sözü işitince gazab etti:

— Eğer elçiye ölüm olsaydı filhâl seni

tepelerdim, dedi; inşa'Allah hükümdarına Türk erliğini göstereyim!

Elçiyi kovdu. Devlet erkânı ve saltanat âyânını bir yere cem' edip müşâvere kıldı. Evvel kimse dahi söz söylemeden, Sultan Murad, Hacı Evrenoz'a hitâp etti:

— Evrenoz, bu kâfirle nice buluşup ceng etmek gerekir? Bu işin kolayı ne veçhile olur?

Evrenoz Gazi, duâ kılıp yer öptü, şöyle dedi:

— Ey Hudâvendigâr! Ben değersiz kulum. Benim fikrim ve re'yim ne ola? Süleyman yanında karıncanın ne fikri ola ve ne mikdârı ola ki söz söyliye? Leşker yasamak ve ceng ahvâlin bilmek, sultanımın harcıdır.

Hunkâr söyledi:

— Beyler, eğerçi Hak inâyetiyle çok çeri sayıp ceng ettim; ammâ bu, kalan ceng gibi değildir. **Müşâvere etmek Peygamberimiz'in sünnetidir. İttifak edip gönül berkitmek vacibdir.** Evrenoz Bey, nice zamandır ki seni bu uc'da kodum. Kâfirin âyînin, erkânın bildin ve tecrübe ettin. Senin fikrin, herkesin fikri gibi değildir.

EVRENOZ GAZİ İLE YILDIRIM BAYEZİD'İN SÖYLEDİKLERİ :

Evrenoz Gazi cevap verdi:

— Bana şöyle hoş gelir ki, Hak Taâlâ' ya tevekkül edip, erkenden varıp muharebe yerinin iyisin alalım. Kâfir bizden sonra gele. Hele cenge kâfir başlıya. Zira kâfir toplanıp durunca demirden bir hisar olur. Ona zafer bulmak kolay olmaz. Ammâ **cenge başlayınca birbirinden ayrılır. Savaşması gayet kolay olur.** Kulunun bildiği bu kadardır. Kalanını Sultânım yeğ bilir.

Sultan Murad, bu fikri beğendi. Oğlu Yıldırım Bayezid'e döndü:

— Ey canım oğul, dedi; senin dahi bu bâbda fikrin nedir?

Şehzade:

— Söz sultânımın gönlündeki ve Evrenoz Bey'in dediğidir, dedi.

Vezîr Ali Paşa da aynı reyde bulundu. Hunkâr emir verdi:

— Sabah olunca leşker göçsün. Ammâ Gazi Evrenoz, Paşa Yiğit'le önden gidip geçidi geçsin, gazilere yol etsin!

O gece geçti. Sabah olunca Gazi Evrenoz, Paşa Yiğit'le birkaç dilâver alıp önde yürüdü. Geçide erdiler. Gayet kısık yerdi. Atlı, bir bir geçerdi. Gazi Evrenoz, yoldaşları ile geçide girdi. Sırb dahi o sırada geçide otuz bahâdır kâfir gönderip Türk'den esir almayı emretmişti. Gaziler bundan habersizdi. Bu kâfirler bir tarafa durmuştu. Gazileri görüp ansızın üzerlerine at saldılar. Bir mübâriz kâfir Evrenoz Bey üzerine hücum etti. Gazi Evrenoz, kâfirin kılıcını def etti. Tirkeşinden bir ok çıkarıp kâfiri göğsünden vurup arkasından çıkardı. Kâfir helâk oldu.

Bu kâfirlerin beşin onun öldürüp, sekizin diri tutup Hunkâr'a getirdiler. Hunkâr şâd oldu. Karatonlu'dan göçtü. Geçiti geçti. Küçük Morova ırmağına varıp atladı. Orada konmayı revâ gördü.

Hunkâr'a gelen Sırb elçisi, hükümdarına vaziyeti anlattı. Hunkâr'a söylediklerini, Hunkâr'ın gazabını, cümle macerayı haber verdi. Sırb hükümdarı Vulkoğlu:

— Evvel yalnız ben Türk'e yeterim, dedi; gayrı kimse lâzım değil!

Yanındaki Venedik, Eflak ve başka müttefikleri bu sözden mest oldular.

OSMANLI ORDUSU KOSOVA SAHRASPNDA:

Hunkâr, Küçük Morava'dan göçünce bin mıkdârı bayrak ve sancaklar çözüp davul ve nakkaareler çaldırdı. Saflar tutulup alaylar düzüldü. Erenler ve bahâdırlar ve yegâneler ve gaziler pür-silâh yürüdü. Rüstem gelse, bunların gözüne sivrisinek görünmezdi. Ali Paşa, Sultan Bayezid, Eyne Bey Sübaşı, Şehzâde Yakûb, Sarıca Paşa ve Hunkâr, sırasıyle askerleriyle geldiler. Azametle Gümüşhisar önüne kondular. İki kâfir tutuldu. Hunkâr:

— Kâfir leşkeri nerededir? diye sordu:

yoksa bizi işitip Sırb kaçtı mı? Bu kâfirler:

— Sizden Sırb kaçar mı? Sizin gelmenizi bekler. Şol arada oturur, dediler.

İslâm askeri dalgalanan denize benzerdi. Çadırlar, ada ve ulu yelkenler gibi görünürdü. Aceb deryâ idi ki, içine giren, selâmet bulmazdı.

Evrenoz Gazi, kâfir askerin gördü. Gelip Hunkâr'a haber verdi. Hunkâr: "hemen tutuşmak gerek!" deyince:

— Sultanım, dedi; **şimdi gün kızgındır ve leşker yorgundur, düşman azgındır. Bu gün dinlenelim.** Erte gün Allah'a tevekkül edip tekbîr getirelim. Sultânımın önünde can ve baş oynatırız.

HARP DÎVÂNI :

Hunkâr dahi bu sözü sevâb gördü. Ol gün orada karar tuttular. Ertesi gün Hunkâr, oğlu Bayezid'le ata bindi. Bir yüksek yere çıktı. Küffar leşkerine nazar etti. Gördüler ki, baştan başa bir ovayı leşker kaplamış, askerden yeryüzü görünmez. Gûyâ ki gömgök demirden bir dağdır ve bu askerin içinde tamamen beş yüz tekfur vardı. Atlıdan ve yayadan böyle orduyu kimse görmemişti. Hunkâr bile şaşmıştı:

— Bu mel'ûn ne çok leşker cem'eylemiş, dedi; şimdi bizim topladığımız ordunun üzerine ordu olmaz sanırdım. Bu mel'ûnun leşkeri, bizimkinden iki def'a, hattâ daha da artık! İlâhî! Peygamberimiz'in hürmetine bu mü'minlere sen inâyet kıl ve beni mü'minlerin helâkına sebep kılma!

Hunkâr keşiften sonra çadırına geldi. Evvelâ oğlu Bayezid Hân'a nazar etti:

— Ey ciğer köşem, dedi; bu kâfirle uğraşmak hakkında sen ne tedbîr edersin? Zira ben bu kâfirin leşkerin bu kadar tasavvur etmez idim. Biz kendi leşkerimizin önünde deve tutalım mı? Yoksa şöyle yüzyüze mi vuruşalım?

Bayezid Hân, cevap etti:

— Hunkâr'ın fikrine bizim tedbirimiz ermez. Ammâ ben çaresize şöyle gelir ki, nice yıldır kâfirle ceng ederiz, hiç önümüze deve tutmadık, şimdi dahi tutmazız. Kâfirin leşkeri ne denlü çok ise, Hakk'ın inâyeti bizimledir. Eğer Hak Taâlâ'dan inayet olursa, yalnız ben kulun dahi askerimle bu kâfirin işin tamâm ederim. Şimdiye dek her cengde mansûr ve muzaffer olduk. Şimden gerü dahi gam yeme. Yine nusret senindir. Hele ben hiç teşviş çekmem. Eğer öldürürsek saîd, ger ölürsek şehid oluruz!

Sultan Murad Gazi, Bayezid Hân'ın re'yini beğendi ve sözünü kabul etti. Zira bu Bayezid Hân, şecâat sahibi, tedbir ehli ve yüksek himmetli bir kişiydi. Vezir Ali Paşa söz aldı:

— Şükür Hudâ'ya ki, dedi; ömrümüz müddetince mansûr ve muzaffer olageldik. Ümiddir ki, yine nusret bizim ola. Hâşâ Hak Taâlâ'nın kemâl-i kereminden ki, bu kâfir ikliminde bunca ehl-i İslâm'ı helâk ede!

Andan Gazi Evrenoz Bey konuştu. Murad Hân Gazi dahi sözü bağladı:

— Okçuların öne tutalım ki, sağa ve sola ok yağdıralar. Sonra gaziler dahi bir ağızdan tekbîr edip küffâra hücum edeler. Ya taht ola, ya baht! Ömrüm boyunca bunca gazâlar ettim, sonunda bu gazâda şehîd olup iyi adla âlemden göçem ve her dirliğin âhırı ölmek olduktan sonra ne teşvîş çekmek gerek?

SULTAN MURAD'IN ALLAH'A YAKARIŞI :

Gece yel esip âlemi öyle toz tuttu ki, adamdan at seçilmezdi. Murad Hân Gazi, herkes yattıktan sonra abdest aldı. İki rek'at hâcet namazı kıldı. Yüzünü toprak üzerine koydu. O karanlık gecede can ve gönülden Hak Taâlâ Hazreti'ne yakardı:

— İlâhî, dedi; bunca kerre hazretine duâmı kabul edip beni mahrum kılmadın. Yine benim duamı kabul eyle. Bir yağmur verip bu karanlığı ve tozu def'et Alemi nûrânî kıl. Ta ki kâfir leşkerini iyice görüp yüzyüze ceng edebileyim. Mülk ve kul senindir. Sen kime istersen verirsin. Ben dahi bir nâçiz kulunum. Benim fikrimi ve sırlarımı sen bilirsin. Mülk ve mal benim maksûdum değildir. Buraya mülk ve kul için gelmedim. Hemen hâlis ve muh-

lis senin rızânı isterim. Yârab! Beni bu Müslümanlara kurban eyle. Tek bu mü'minleri küffar elinde mağlûp edip helâk eyleme. Yâ İlâhî, bunca nüfusun katline beni sebep eyleme. Bunları mansûr ve muzaffer eyle. Onlar için ben canımı kurban ederim. Tek sen kabul eyle. Askerim için teslim-i ruh etmiye razıyım. Tek bu mü'minlerin ölümünü bana gösterme. İlâhî, beni civarında mihmân edip, mü'minler uğruna beni feda kıl. Evvelce beni gazi kıldın, şimdi şehâdet nasîb et!

Çünkü Sultan Murad Gazi bu resmile baş açıp yüz yere koyup duâ kıldı, Hak Sübhânehu Taâlâ duasın müstecâb kıldı. Hemân gökyüzünü bir bulut çevirdi. Yağmur, yeryüzünü rahmete boğdu. İslâm askeri üzerinden duman kalktı. Kâfirin üzerine karanlık bulutlar, toz ve toprak çöktü.

Kâfirler o gece içki içip birbirlerine Türk alıp satmayı hayâl ederlerdi. Herbir mel'ûn sarhoş oldu. "Yuvana" adında bir kâfir vardı, Sırb kralına:

— Bu Türk'ceğizleri ne ürkütürsün? dedi; Türk'e itibar mı olur? Sabâh olunca herbirini dirice tutalım. Kimini esir edip satalım ve kimini öldürüp kanını yere katalım!

OSMANLI ORDUSUNUN SAF TERTİBİ :

Sabah oldu. **Sultan Murad Hân Gazi buyurdu ki, kösler çalınıp, her taraftan zurna ve nefîr ve nakkaare âvâzı ayyûka çıksın.** Mehterin heybetinden niceler can verdi. Alaylar bağlanıp saflar düzüldü. **Şehenşâh-ı âzam ve Sultân-ı muazzam, kutb-ı dâire-i zamân ve iftihâr-ı Âl-i Osmân, Gazi Murad Hân bin Orhan, ordunun kalbinde İskender gibi durdu.** Öte cenahta büyük oğlu Bayezid Hân vardı ki, heybetinden Sâm-ü Nerîmân ve Rüstem-i destân can verirdi. Ol dahi alayların bağlayıp sağ kola durdu. Murad Hân'ın küçük oğlu Yâkûb Çelebi sol kola durdu. Gazi Evrenoz sağa ve Eyne Bey Sübaşı sola cenâh oldular, Saruhan ve Aydın alayları, yayabaşı olan Sarıca Paşa'nın ardında durdular. Azab ağası Kurd, İncecik Balaban, Tovu-

ca Balaban ve Hamza Beyler, yerlerini aldılar. Top atmakta üstâd-ı kâmil olan Topçu Haydar, ortada yer aldı.

Düstûr-i devrân ve âsaf-ı zamân Ali Paşay-ı kâmrân, Kur'ân'ı açtı. "Yâ eyyühe'n - Nebiyyü câhidi'l - küffâre ve'l - münâfıkıyn" (Ey Peygamber, kâfirler ve münâfıklarla cihâd et, IX, 74) âyet-i kerîmesi çıkınca Ali Paşa, şâd oldu. Mushafı öpüp başına koydu. Hemân ata binip gelip Hunkâr'a haber verdi. Hunkâr dahi şâd oldu.

Sırb ve Bosnalı ve Freng ve Eflâk ve Arnavud ve Macar ve Çeh ve Bulgar alayları, cenâhların gösterdiler. Herbirinin başbuğları seherden birkaç kadeh çekip mest olmuşlardı. **Herbiri Türk'ü esir edip satmak sevdâsında idiler. Bunun için urganlar ve zincirler hazırlamışlardı. Aralarında bir kâfir vardı:**

— Size gülerim, dedi; zirâ ömrümde görmedim ki Türk'ü bir düşmanı zincire veya ipe dize. Ammâ hemîşe Türk gelir, düşmanını ipe ve zincire dizip alır, gider. Korkarım ki yine ol Türkler sizi kendi zincirlerinize ve iplerinize dizip alıp gideler!

Kâfirler:

— Hey maskara mel'ûn, dediler; bunun gibi sözü ko. Nâgâh tekfur duyar, seni harâb eder!

Sultan Murad buyurdu, bin okçu sağa durdu. Reisleri, Hamîdoğlu'nun Malkoç'u idi. Ve bin okçu dahi sol kola durdu ki reisleri Hamîdoğlu'nun oğlu Mustafa Çelebi idi. Bunların herbir ok atmada sanki Sâ'd-i Vakkas idi. Hacı Evrenoz Bey ve Mihaloğlu İskender Bey, Hunkâr'ın nazarına geldiler. Evrenoz eyitti:

— Eğer kâfirle uğraşırken kaçarsam, Devletlü Hunkâr bizi görünce gerçek kaçar sanma. Hazret-i Peygamber "el harbu hud'atun (savaş hiledir)" buyurmuşlardır. Bu kâfirler gök demirler giyip, ellerinde meç tutup azılı domuz gibi doğrutup gelince önüne kimse durmak ihtimali olmaz. Kime erseler, çalıp ikiye bölerler. Aslaa ayrılmak, dönmek bilmezler. Yolundan ayırıp bozdoğanla tepe tepe, vura vura hakkından gelmek gerek. Zira zırhlıdır. Artık geri dönmeye mecâlleri olmaz.

TÜRK TOPÇU ATEŞİ İLE MEYDAN MUHAREBESİ BAŞLIYOR

Hunkâr tasvîb buyurdu. Topçulara emir verdi. "Bismillaah" deyip kâfirler topa tutuldu. Alayları sarsıldı. Domuz gibi birbiri ardına sığıştılar. Sonra Hunkâr eyitti. Okçular, kâfiri oklamaya başladı. Karadeniz çağlar, Yeşilırmak dalga vurur gibi kâfir alayları sallandı. Murad Hân, kâfir saflarını yara yara geçti.

Bal ve yağ ve pirinç yüklü kâfir katırları ve atları birbirine tokuştu. İki deryâ karıştı. Süngülerden yel olsa esmezdi. At ayağından sil olsa geçmezdi. Ok yere gökten dolu gibi yağardı. Figan ve feryat, yerden göğe duman gibi ağardı. Kılıç kılıca ve süngü süngüye ve çomak çomağa erişip boru seslerinden canavarlar can verirdi.

Bu hengâmede Bayezid Hân, sağ kolda ayrılmayıp vekarla sakindi. Gördü ki, İslâm leşkeri münhezim olmak üzeredir. Hemen borularını çaldırıp alaylarını kaldırdı. Şehzâdenin kaba sesli dilâverleri:

— Hây gaziler, ne durursuz? Kâfir sındı, kaçdı, diye askeri teşvik ederlerdi. Bunlara "bozguncular" derlerdi. Böyle bağırıp düşmanı sindirirlerdi.

ŞEHZADE BAYEZİD, YILDIRIM GİBİ YETİŞİYOR :

Sonra Bayezid Hân, şevketle kâfire yıldırım gibi yetişti. Kurt koyuna, şâhin kargaya girer gibi tekbîr getirip: "Ya Allah" deyip Hamza gibi nâra attı. Derhal kâfir ordusunu dağıtmaya başladı. Onu görüp Ali Paşa da Hazret-i Alî gibi kendi aske-

rin kâfir askerine vurdu. Andan diğer başbuğlar alaylarını kaldırdılar.

O esnada Bayezid Hân'ın atı ceng ederken sürçüp düştü. Yedek at hazırdı. Şehzâdenin altına çektiler. Ata iki yerden kolan çekilmişti. Bayezid Hân, yıldırım gibi sıçrayıp ata süvâr oldu. Kâfiri kırmaya başladı. Düşmandan yüz döndüren asker dahi gördü ki, ehl-i İslâm, kâfire galebe göstermektedir, yüreklenip yine dönüp kâfire kılıç vurmaya başladılar.

Allaahü ekber kebîrâ! Kâfiri ele alıp bir vechile kırdılar ki, Âdem zamanından beri bu vechile ceng olup kırgın olmamıştı. Kâfir kanı Nîl ve Ceyhûn ve Fırât gibi aktı. Henüz dahi gün zevale ermemişti ki, kâfir askeri, zevale erdi. Başlar, çakıl taşları gibi yığıldı.

Küffâr leşkeri sındı. Kıyassız kâfir kılıçtan geçti. Ve kurtulan kaçtı. Gaziler, küffarı kıra kova gittiler.

SULTAN MURAD'IN ŞEHÂDETİ :

Murad Hân gazi, muharebe meydanını seyrederken bir kâfir vardı. **"Miloş Kopile" derlerdi. Gayet bahâdır mel'ûn idi.** "Türk'ün beyini öldüreyim!" deyû dâvâ ederdi. Bir hançer saklamıştı. Yaralı olduğu halde düşman cesetlerinin arasına saklanmıştı. Gazi Murad Hân bu kâfirin üzerine doğru gelince, kâfir dahi Hunkâr'a doğruldu. Çavuşlar men'etmek istediler. Gazi Murad Hân, murâd-bahş idi: "bir maksûdu var ola, kon, gelsin!" dedi. Ol mel'ûn yeninde hançer saklamıştı. Gelip Hunkâr'ın özengisin öper gibi olup hemân Hunkâr'a hançer sançtı. Kazâ geldiği vakit göz kör olur. Ecel orada mukaddermiş. Murad Hân'ın ruh kuşu, melek gibi, Cennet'e uçtu.

Mutlak gazi idi, muhakkak şehid oldu. Hemân ol kâfiri anda pâre pâre ettiler. Murad Hân'ın üzerine çadır tuttular. Sultan Bayezid'i sancak dibine getirdiler. Sırb hükümdarını oğlu ile tutmuşlardı. Hemen getirip tepelediler. O gece asker içinde ıstırab oldu. Ertesi gün Sultan Bayezid'i tahta geçirdiler.

Bu maceranın tarihi hicretin yedi yüz doksan birinde vakı' oldu. Ve Gazi Murad Hân'ın dahi altmış sekiz yıl ömrü oldu. Babası Orhan vefâtmda otuz yedi yaşında idi ve müddet-i saltanatı otuz bir yıl oldu. Bursa'da Kaplıca'da defnolundu. Ve bu ol Sultan Murad'dır ki, şimdiki zamanda buna "Gazi Hunkâr" demekle meşhurdur.

Bu Gazi Murad Hân dahi babası gibi hayır sahibi idi. **Âdil** ve **kâmil,** dindar, himmetli, **fakir dostu, rey sahibi,** tedbirli ve yiğitti. **Ömrünü Allah yolunda gazaya sarfetmişti.** Osmanoğulları'nda onun ettiği gazâyı hiç bir padişah etmedi.

Kâfirin şevketini zâil eden odur. Hiç bir ferd kapısına gelip mahrum gitmezdi. **Avı gaayet severdi.** Nice bin altın ve gümüş halkalı av köpeği vardı. Doğanları da öyleydi. Bursa'da Kaplıca imâretini o yaptı. **Hem imâret** ve **hem cami** ve **hem medresedir.** Ve dahi muhabbet ettiği dervişlere zâviye yaptırırdı. Nitekim Baba Postînpûş'a Yenişehir'de zâviye yapıverdi. Gayri şehirlerde dahi cum'a namâzından sonra âdetiydi, fukaraya akça üleştirirdi. Sultan Murad Hân'm menkıbeleri kıyassızdır. Basîret ehline bu kadarı kâfidir. Allaahü Taâlâ rahmet eylesin!

SÜLEYMANİYE'YE

Başında dönen bulutlar niye?
Söyle kime kızdın Süleymaniye.

Ruhum yandı seyrederken muhteşem kubbeni
Zafer günlerine götürdü hayalim beni

Ululuğun alırken beni benden her saniye
Kederli gördüm seni ey ulu Süleymaniye

Konduğun tepede seyrederken kıtaları, boğazı
Görürmüsün çevrende gezen gâzileri bazı

Tarih duman gibi sinmiş avîzene rengine
İman ve nur katılmış mermerden ahengine

Güneş şâla bürünür de gelir seni görmeye
Yıldızlar sıra bekler mahyende dizilmeye

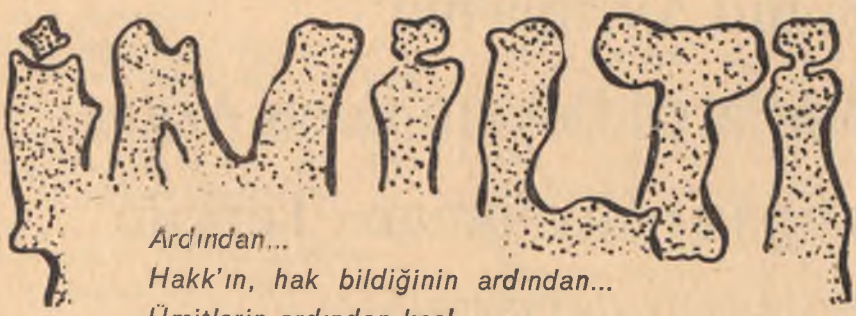
Mermerlerine düşüp ağlaşarak gülmez mi bize tarih
Söyle, söyle Süleymaniye, bu ne acıklı talih

Türkün öz dehasından yoğurmuş da seni Sinan
Sütunların direk olmuş gök kubbeye uzanan

Şafakta ışıktan bir nur olursun bu tepede
Bakan seni görür Yıldız'da Üsküdar'da her cephede

Haykırsam tarihe nedir neslimdeki bu afet
Sana lâyık olamadık Süleymaniye bizi affet

Seydi AĞIR
(İst. Y.Ö. Okulu)

Ardından...
Hakk'ın, hak bildiğinin ardından...
Ümitlerin ardından koş!
Koş, koş, koş, koş!..
Gidiyor işte, yetiş bırakma.
Tut tutabildiğince,
Sar sarabildiğince.
Alnında, göğsünde
Kolunda ayağında "KAN!"
Yetiş peşinden,
Uyan artık uyan!
Rıhtımın rüzgârında
Gurûbeden güneşe bak!
Yıldız var
Ay var. Yeter mi sanki?
Yeter deme!
Her gün bir mumumuz heba.
Bir vücut bir bütün
Aynı kafa aynı zihin
İn, in, in, in...
Derinlere in.
Gör gör ağla... ANLA!

Hasan KOCA
(İst. Y.Ö. Okulu)

Bütün Avrupa'nın Asırlarca Devam Eden Azgın İştihası: Müslüman-Türkün Yokedilme Dâvâsı

«ŞARK MESELESİ»

Abdulkadir AKSOY
(İst. Y.Ö. Okulu)

«Şark Meselesi» nedir? Fransız mekteplerinde okutulan ders kitaplarından **Sinyobos'**un tarihinde Şark Meselesi şöyle tarif edilmektedir.

«On sekizinci asırdan itibaren Rusya ve Avusturya-Macaristan devletleri Osmanlı imparatorluğunu istilâ etmeye ve onun **Hıristiyan tebaasını isyan** ettirmeye çalışmışlardır. Bu çalışmalar, Fransa aleyhine açılan muharebelerle (ihtilâl ve imparatorluk muharebeleri) inkitaa (kesilmeye) uğradı.

«1815 tarihinde Osmanlı imparatorluğu hâlâ mülkî tamamiyetini muhafaza ediyordu. Rusya'nın bu tehdidi, Osmanlı devletinin ne olacağı bir mesele idi. İşte bu meseleye bir müddet sonra isim takıldı ve adına **"ŞARK MESELESİ"** denildi.»

Fransa'nın ünlü tarihçilerinden olan **Sinyobos'**un bu tarifi, Şark meselesinin en sarih başlangıcını 18'inci asırda gösteriyor. Ve meseleyi isim takılması keyfiyetinin daha sonra yani 19'ncu asırda olduğunu söylüyor.

Tarihçilerin, "Şark Meselesi" nin mevcudiyeti hakkındaki kanaatleri çok değişik bir mahiyet arzetmektedir.

Meselâ **Abert Sorel, "ŞARK MESELESİ"** adlı kitabının ön sözüne şöyle başlıyor: **"Osmanlıların Avrupa'ya ayak bastığı andan itibaren bir 'Şark Meselesi' meydana gelmiş oldu."** "Yine bu tarihçiye göre: **'Şark Meselesinde en mühim rolleri Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu ifa ederler.,"**

Şark Meselesinin başlangıcı İslâm'ın doğuşuyla beraberdir. **Edvard Deriyo** bu konuda şöyle diyor: **"Şark Meselesi, Hazreti (Hz.) Muhammed (S.A.V.) in dünyaya gelmesi ile birlikte doğmuştur. Bu cihetle Şark meselesi, ehl-i İslâm ile gayr-ı Müslimlerin kavgasıdır."**

Raif Karadağ "Şark Meselesi" adlı kitabında: **"Şark Meselesi, Hıristiyan Avrupa milletlerinin Müslüman Şark milletlerini, siyasî, iktisadî nüfuz ve hükmü altına almak maksadından meydana gelen tarihî meselelerin hepsidir."** diyor.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki Şark Meselesi mahiyeti itibarıyle ideolojiktir.

Şark Meselesinin mühim bir cephesi de iktisadî olmasıdır. Çünkü BOĞAZLAR, SÜVEYŞ ve HİNT YOLLARI karadan ve denizden Türkiye'den geçer. Batıya elzem olan hammaddeler; petrol, kalay, nikel, krom, demir ve kömür yatakları bu topraklarda pek çok idi.

Edvard Deriyo bu hususta şöyle diyor: "Fakat bizim günümüzde Şark Meselesi, her geçen gün ehemmiyeti artan iktisadî bir sıfat alıyor. Bu sıfat öylesine şiddetli bir anlaşmazlıktır ki, hatta akraba milletleri bile birbirleri üzerine saldırtıyor."

Şimdi başka bir vesika okuyalım. "Nihayet Şark Meselesinin menşe ve mahiyetine ayırdığı bir makalesinde **M. Lhéritier,** bunu bir yollar kavşağı olan Doğu Akdeniz'in hususî jeopolitik durumuna bağlı milletlerarası bir mesele olarak görür." (1).

E. Ziya Karal Şark Meselesini şöyle tarif ediyor:

"1815'te Viyana Kongresinde Rus delegeler resmî görüşmelerin dışında kongre üyelerinin dikkat nazarını Osmanlı İmparatorluğu idaresinde yaşamakta olan Hıristiyan halkın durumu üzerine çekmeye çalıştılar ve bu durum için 'Şark Meselesi' terimini kullandılar." (Osmanlı Tarihi, V. cilt).

Bu düşüncelerden her birinin kısmen haklı olduğunu teslim etmekle beraber, biz Şark Meselesinin İslâm'ın zuhuruyla başladığı ve 1071 Malazgirt Zaferinden sonra çok önem kazandığı fikrindeyiz.

Aşağıda görüleceği gibi mesele, bazı yeni âmiller karışmış olmakla beraber, bugün, hâlâ bu haliyle bir dünya meselesi olarak ortadadır.

Bu incelememizde Şark meselesini safhalara ayıracak ve olayları ana hatlarıyle izaha çalışacağız.

BİRİNCİ KISIM

İslâm, zuhurunun daha ilk asrında yalnız Arabistan'da bir devlet teşkil etmekle kalmadı. Arabistan'ın şark ve garbındaki iki büyük imparatorluğun, İran Kisra'lığı ile Şarkî Roma kayserliğinin memleketlerini de fethederek genişledi.

Kudüs'ün (M. 634) Hz. Ömer zamanında Müslümanlar taarfından fethi, Emeviler zamanında İstanbul'un iki defa muhasara edilmesi ve İspanya'nın fethi ile İslâmın genişlemesinin karşısında Hıristiyan dünyası telâşa kapılıyor. Hıristiyanlığın ilk müdafaa hattı olan Bizans Haçlı Seferlerinin tertibi için Avrupa'ya çağrıda bulunuyor.

Türkler, İslâm ile müşerref oldukları andan itibaren daima İslâmın koruyucusu, kuvveti ve kudreti durumunda bulunmuş ve İslâm'ın yükseliş ve satvetine dayanak haline gelmiştir.

Böylece Şark Meselesinin ikinci safhası başlıyor.

İKİNCİ KISIM

1071, yani Anadolu'muzun ve bütün Ortadoğu'nun, yeni bir düzene kavuşmasının mutlu tarihi... Bizans tekfurlarının zulmü altında inleyen, Rum, Ermeni azınlığının kucak açarak, sevinçle karşıladıkları büyük fetih ve mutluluk çağının başlangıç tarihi... İşte bu mutlu andan, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarımızın azamet ve gücünün kesilmediği zamanlara kadar Anadolu, Rumeli, Balkanlar, Orta Avrupa ve özetle üç kıta üzerinde insanlık şerefinin ve adaletinin bayrağının dalgalandığına, tarih şahittir.

Güney Amerika'da, Aztek medeniyeti gibi bütün eski medeniyetleri yıkan ve yerli Amerikalıların çoğunu öldürüp geri kalanlarını assimile (kendine benzetme) eden

Portekiz ve İspanyol istilâcıları ile, yerli Amerikalıları bire kadar kıran İngiliz göçmenleri ile ve meselâ İspanya'da bütün Müslümanları katleden, cami, kütüphane, kervansaray gibi bütün medeniyet eserlerini yerle bir eden ve Endülüs toplumunu kazıyan Katolik İspanya ile, kıyas edilince Ecdadımızın koruyuculuğu ve keremi anlaşılır herhalde.

İşte Avrupa'nın 1071'den beri diline doladığı "ŞARK MESELESİ" bu âdil yönetimi yıkmak, imparatorluğumuzun gölgesinde rahatça gelişen toplumları esirleştirmek ve ülkelerin hudutsuz zenginliğini kuduzcasına sömürmek meselesidir.

HAÇLI SEFERLERİ VE ŞARK MESELESİ

Bizans artık Hıristiyan âlemini Haçlı Seferlerine çağırıyor. Müslüman şark memleketleri, iktisadî bakımdan da çok zengindir. Petrol, kömür, vs.

İşte Hıristiyan Avrupa, bu gayeyi de gözden kaçırmıyor ve hain niyetini tatbikat safhasına koyuyor.

Fransa Kralı **VI. Charles** sarayında topladığı prenslerine ve düklerine şuunları söylüyordu:

"— Efendiler! Mukaddes Pederin sayesinde şu anda bütün Hıristiyanlık dünyası, bütün Avrupa kıtası, Türklere karşı kıyam etmiştir... Dinsiz (!) Türkleri geldikleri yere Asya'ya süreceğiz. Onları Balkanlar'dan Tuna üzerinden söküp atacağız... Anadolu'yu geçip... Kudüs krallığını yeniden kuracağız." (2).

Bundan anlaşılıyor ki, **VI. Charles'in** sarayında söylediği sözler, Hıristiyan Avrupa'nın vazgeçilmez gayesi olmuştu. Koyu bir papaz taassubundaki haçlı orduları, daima Kudüs'ü hedef almışlardı.

Salib'in zaferinin ilk şartı İstanbul'un alınması idi. Alman Şark Misyonları müdürü **Doktor Lepsiyos,** İslâm mecmuasına yazdığı bir makalede şunları söylüyordu:

"Salip ve Hilâl arasındaki cidal muhit dairesi üzerinde değil, Afrika yahut Garbî Asya'da değil, İslâmî hareket ve faaliyetin Asya ve Afrika'ya intişar ettiği asıl merkezde yapılmalıdır. Bütün İslâm milletlerinin sabit nazarları İstanbul üzerindedir. Eğer orada bir şey yapılmazsa, yapılan başka şeyler de az çok heba olur." (3).

Salip seferlerinin düzenleyicilerini şu kısacık vesikadan okuyalım:

"Salip seferi teşebbüsü hakikatte esasen üç yerden çıkmıştır: Macaristan, Fransa, Bizans sonra Venedik de ister istemez sefere iştirak etmeye mecbur kalmıştır."(4).

Meselâ bir fikir vermek bakımından Niğbolu Zaferiyle neticelenen IV. Haçlı Seferine katılan kuvvetleri sayalım:

Macaristan, Fransız krallığı, İngiltere krallığı, Lehistan krallığı, Venedik cumhuriyeti, orta ve küçük devletlerden ise Kastilya krallığı, Arapon krallığı, Rodos şövalyeleri, Papalık ve Osmanlı İmparatorluğuna başkaldırmış Eflâk prensliği.

Şmdi Avrupa devletlerinden en çok Şark meselesinde rolü olan bazılarının siyasetlerini umumî hatlarıyle görelim.

1) **HABSBURGLARIN Şark Siyaseti:**

İmparator Şarlken zamanında Habsburgların şark siyaseti, Osmanlıları bir taraftan Tuna'nın cenubunda bırakarak Macaristan'a sokmamaya çalışmak, diğer taraftan Akdeniz'e hâkim olmalarına mâni olmak için mücadele diye hülâsa edilebilir. Bu siyaset Kanunî devrinde ağırlığını göstermiştir. Fakat Şarlken bunda muvaffak olamamıştır .

2) **FRANSA'nın Ananevi Şark Siyaseti:**

1519'da Birinci Fransuva, Beşinci Şarl'a rakip olarak Roma-Cermen İmparatorluk tahtına namzet iken, halk ve asilzadeler nezdinde yaptığı konuşmalarda, seçildiği takdirde bütün Avrupa'dan toplanmış muazzam bir ehl-i salib ordusunun başında Müslümanların üzerine yürüyeceğini ilân edip duruyordu. Birinci Fransuva mağlûp oldu. Şarlken'in eline esir düştü. Kanunî Sultan Süleyman Han'dan talep edilen yardım üzerine 1526'da I. Viyana seferi yapılıyor ve ehl-i salipçi, Birinci Fransuva kurtarılıyordu. Osmanlının Viyana'yı almasına (1683) mani olmakla Fransa bir kere daha aleyhimize bir harekette bulunmuştur. Buna rağmen Osmanlı-Fransız dostluğu

gelişti. Tabii Osmanlı İmparatorluğu aleyhine.

1535'de Fransa, Osmanlı imparatorluğundan kapitülâsyonlar elde etmekle, Şark ticaretini âdeta mutlak bir imtiyaz şeklinde elinde tutmuştur.

Bu imtiyazlar 1740'da artmış ve bir miras gibi 19. asra kadar sürüp gelmiştir.

Hatta bu hakları, sonraları Osmanlı İmparatorluğu hudutları dahilindeki Hıristiyan tebaanın hukuken hâmisi şeklinde kullanmıştır.

3) İTALYAN YARIMADASI'ndaki Devletlerin Şark Siyaseti:

Bu tüccar ve gemici devletler, Akdeniz'in iktisaden mutlak hâkimi olmak ve bütün bu havzanın ticaretini ellerinde bulundurabilmek istiyorlardı. Bunun için hem İtalyalı hem diğer Avrupalı Hıristiyan devletler, Osmanlı İmparatorluğuna karşı daima birlikte hareket etmişlerdir.

4) İNGİLTERE'nin Haricî Siyaseti:

İngiltere'nin bu sabit siyaseti, şu üç cümle ile hülâsa edilebilir:

1 — Denizleri kendi ticaret filolarına serbest bulundurmak veya kendi hâkimiyetlerinde bulundurmak.

2 — Hammaddesi bol, binaenaleyh alınıp yerine mamul eşya satılabilecek müstemlekelere sahip olmak.

3 — Müstemlekelerin her türlü kaynaklarından istifade etmek.

Görülüyor ki, İngiltere'nin bu siyaseti, tam manasıyle bir menfaat siyasetidir. İngiltere'nin, bugün ürettiği besin maddeleri, memleketlerini ancak bir ay besleyebilir. Bu maksatla, 18. asra kadar, Müslüman Türklerin yönettiği Hindistan'a da el atıyordu.

18. asrın sonu: ... Şarkı Akdeniz'de Hindistan yolları üzerinde, diğer bir rakip devlet meydana çıkmıştı. Bu da Rusya idi.

5) RUSYA'nın Tarihî Şark Meselesi:

Şark Meselesinde Avusturya'nın da rolü vardır. Hele 1683 Viyana bozgunundan sonra, Avusturya etrafında Papanın feryadıyle Hıristiyan âlemi toplanmıştı. Osmanlı aleyhine kurulan bu ordu, yeni bir Haçlı seferiydi. Ancak Birinci Cihan Harbine kadar, Rusya ile Avusturya birlikte bulunduklarından; önce Rusya'nın Şark meselesi hakkındaki görüşünü inceleyelim:

Albert Sorel "Rusya bir Avrupa devleti olur olmaz bu meseleyi kendi menfaatlerine en uygun şekilde halletmek yoluna girdi" diyor.

Borjva ise bu konuda şöyle diyor: "Şark Meselesi, 15. asrın sonunda, evvelce kendisinden olduğunu tanımaya tenezzül etmediği bir kavim tarafından, yeni bir gayret ve himmetle ele alındı. Ki o kavim de Ruslardır."

Şimdi de, Çarlık Rusya'sının Şark siyasetini anlamamıza yarayacak bir vesika okuyalım: **Karl Marx'ın Mektupları s. 67. "Bizans, Rus din ve kültürünün kaynağı olduğu için, Ruslar burasını ele geçirmek arzusunu daima duymuşlardır. Hatta XI. asırda Kief'e "ikinci İstanbul' adı takılmıştır.**

... Rusların gayesi hem Karadeniz, hem de Baltık denizine hâkim olmak suretiyle bütün Avrupa'yı ele geçirmektir.

... Rusların maksadı Boğazları ele geçirmektir."

Bir haham çocuğu olan ve bugünkü komünizmin teorisyeni sayılan K. Marx, mektubunda temennilerde bulunuyor: **"Türklerin İstanbul'a hâkim olmaları, Garp medeniyetinin Şark'a doğru yayılmasına bir engel teşkil eder. Osmanlılarda, bütün vatandaşlara, din ve ırk farkı aramadan, müsavî hak ve imkânlar vermelidir."?**

... Türkiye'nin Asya'da Araplarla meskûn arazisine gelince, bunlar müstakil hükümetler halini almalıdır." (5).

Boğazlar Rusların daima hedefi olmuştur. Bununla ilgili olarak; E. Zira Karal şöyle diyor: **"Fetihler siyaseti, Büyük Petro'nun bıraktığı farzedilen bir vasiyetnameye dayanan Rusya'nın İstanbul ve Boğazları egemenliğine geçirmek istemesi yalnız Çarların bir politikası olmayıp, Rusya'nın genel istilâ siyasetinin doğurduğu bir netice idi."** (6).

Çarlık devrinin siyaseti bu olduğu gibi bugünkü çarların da gayeleri aynı derecededir. Bugün Kremlin şefleri de aynı hevesi taşımaktadırlar. İspatını mı istiyorsunuz?

Stalin, Amerikan elçisi Bedell Smith'e şöyle diyor: "Türkiye zayıf. Boğazları muhafaa edebilecek kuvvette değil. Sovyetler Birliği ise Boğazların bir yabancı devlet kontrolü (?!) altına düşmesinin doğuracağı tehlikeyi tamamıyle müdrik bulunuyor."

6) OSMANLI İMPARATORLUĞU'nun Şark Meselesine Karşılık Siyaseti:

Bunda da teferruata girmeden ana hatlarından bahsedeceğiz. Yükselme devri siyasetini bir müellif şöyle anlatır:

"Elde mevcut ve tetkike tabi vesikaların ışığı altında ve cür'etle iddia edilebilir ki, Osmanlı imparatorluğunun iki büyük siyaseti vardı ve bunlardan birisini, İstanbul'un fethi ile Garp siyaseti olarak vasıflandıran büyük Rum sultanlığı siyasetini tervic eden Fatih Sultan Mehmed Han tespit etmiştir. İkincisini de yukarıda izah ettiğimiz gibi, Şark ve İslâm ittihadı siyaseti ile tesbit ve tayin eden, kuvveden fiile çıkaran Yavuz Sultan Selim Han'dır. Bu padişahların her ikisi de, tesbit, tatbik ve muvaffakiyete isal ettikleri siyasetlerini gayet vazıh bir surette mihrakına oturtmuşlar ve devam ettirmişlerdir.

"Bu iki siyasetten birincisine 'GARP veya AVRUPA SİYASETİ' ikincisine de 'ŞARK veya İSLÂM SİYASETİ' denilmiştir." (7).

Kanunî Sultan Süleyman Han zamanında "Karışık siyaset" adında 2 cepheli bir plan görüyoruz. Demin kaydettiğimiz bu iki zıt siyaset birleştiriliyor, ve bunun sonunda da bütün Orta Şark, Osmanlı imparatorluğunun nüfuz ve hâkimiyeti altına sokmak isteniyordu.

Artık bundan sonra, tarihî Osmanlı Devlet idaresi ideolojik karakterinin kararığı döneme giriyor ve 17. asrın sonlarından itibaren haricî siyasette insiyatifi elinden kaçırıyordu. Böylece Şark meselesi yavaş yavaş fiile dökülüyordu. Hasta adam nazarı ile bakılan Osmanlı imparatorluğu, Tanzimata kadar geliyor (1839).

Tanzimat, Şark meselesinin başka mühim bir yönünü teşkil ediyor. Bunu şimdi "Aylık Ansiklopedi, s. 603" den okuyalım:

"Batı devletlerinin, İngiltere ve Fransa'nın imparatorluğun ıslahı hakkındaki düşünceleri kısaca şu idi: Gayri müslimlere ve bilhassa Balkan Hıristiyanlarına, devlet idaresine kadar her sahada tam siyasî ve medenî müsavat vermekti. Fakat buna mukavemetler oldu. Büsbütün haksız da değildi bu karşı cereyan; çünkü Tanzimat türlü iyilikleri yanında hakikî kalkınma imkânlarını kaldıran, devletin istiklâline zarar veren daimî mücadeleler ve memleketin yabancılar tarafından istismarı devrinin açılmasına az yardım etmemişti. Dışarının nasihatlarıyle yürüyen bir devlet, hikmeti vücudunu kaybetmiştir."

Bundan sonra bildiğimiz gibi I. ve II. Meşrutiyet hareketleri geliyor. Tanzimattan sonra vukua gelen 93 Harbi (1877-1878 Türk-Rus Harbi) Osmanlı devletinin tarihinde ve Şark meselesinin gelişiminde dönüm noktalarından biridir. Bu harbi müteakip, imparatorluğun kurtarılmaz bir şekilde parçalanışı görülüyor.

Bu sırada II. Abdülhamit imparator olmuştur. Şark meselesinde, Fatih'in Yahudi tabibi **Yakup Hamo** tarafından zehirlenmesinden bu devreye kadar, Yahudinin tesirleri de ihmal edilemez. Osmanlı imparatorluğunun parçalanması işlerine yaradı.

Çünkü böylece Filistin'de Yahudi devleti kurulacaktı. Bu maksatla **Theodor Hertzl** defalarca Sultan Abdülhamit'e gidiyor. Filistin'i para mukabilinde istiyor. Fakat red cevabını alıyordu. Abdülhamit cevabında:

"Biz bu toprakları kanla aldık, paraylа satamayız" diyor.

Bunun üzerine 1879'da İsviçre Bale şehrinde beynelmilel sionizm kongresi yapılıyor. Ve II. Abdülhamit mutlak devrilmelidir, kararı alınıyor. Ne acıdır ki İttihat ve Terakki Partisi bu maksadı yerine getiriyor. Ve Sultan Abdülhamit hal ediliyor.

M. Zekaî Konrapa "Peygamberimiz ve İslâm Dini" adlı kitabında bu hususta şöyle diyor:

"Millî Meclis (A'yan ve Meb'usan Heyeti) adına koca bir Türk padişahını tah-

tından indirmeye giden heyetin içinde tek bir Türk'ün bulunmayışı, dikkatle incelenmeye değer bir olaydır. Osmanlı padişahları aynı zamanda Müslümanların halifesi oldukları için, ötedenberi "Hal'„ vazifesini Şeyhülislâm Efendiler yapardı. Bu usul millî tarihimizde bir anane idi. İkinci Abdülhamid'in tahtından indirilme hâdisesinde böyle yapılmadı. Sultan Abdülhamid'e hal'i tebliğ edecek ayan ve meb'usan heyetinin intihabında İttihatçılar, bu an'aneyi bozmuşlardı. Seçilen heyet: Ayandan **Ermeni Aram,** Bahriye Feriki **Lâz Ârif Hikmet** ile Selânik mebusu **Yahudi Karasu,** Draç mebusu Arnavut **Esad Toptani'**den ibaretti" (8).

20'nci Yüzyıl Şark Meselesi:

"Yirminci yüzyılda Şark Meselesi, Makedonya, Arnavutluk, Arap dünyası ve nihayet bizzat imparatorluğun kilit taşı yerinde olan İstanbul ve Anadolu üzerinde toplandı. Rusya tarafından Edirne'ye kadar atılmış ve İngiltere tarafından bırakılmış olan Osmanlı Devleti Orta Avrupa Cermen blokuna sarılmaktan başka çare göremiyordu. Nihayet I. Cihan Harbi sonunda yapılan son taksimlerle Şark Meselesi kat'i surette halledilmiş sanıldı." (9).

Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyıl başlarında 4.210.000 kilometre karelik geniş bir saha üzerinde yayılmaktaydı. Fakat Şark Meselesinin aktörleri bunu parçalaya parçalaya Müslüman Türk milletini Anadolu'ya sıkıştırdılar. Fakat Şark Meselesi bitti mi? Hayır bugün de devam etmektedir.

BUGÜN'kü Şark Meselesi:

Böylece büyük bir yaraya parmak basmış oluyoruz. "ŞARK MESELESİ"... Evet, Avrupa'nın bize hazırladığı ölüm fermanı ve milletimizi tarihin karanlıklarına gömme isteği. Mehmet Akif'in deyimiyle "tek dişi kalmış canavar", bu emelini 3 kıta 7 denize hâkim imparatorluğumuzu Anadolu'ya sıkıştırmakla yetinmiyor. Bugün hâlâ ortada bir Batı hayranlığı propagandası dolaşıyor. Acaba bu da Şark Meselesinin devamı mıdır? diyeceği geliyor insanın. Evet, devamıdır. Bugün Şark meselesi sadece isim değiştirmiştir.

Türkiye'de misyoner faaliyetleri hızlı bir şekilde yapılıyor. Robert Kolej, Fener Patrikhanesi, Heybeliada Ruhban Okulu ve yabancı okullar, milletimizi planlı bir şekilde Hıristiyanlaştırma metodu öğretmektedirler. Böylece, Şark Meselesinin kültürel gayesini yerine getirmektedirler.

Beynelmilel sionizmin Avrupa üzerindeki hâkimiyet vasıtası olan, Ortak Pazar'ın getirecekleri, milletimizi endişelendirmektedir. Bu yol ile de Şark Meselesinin iktisadî cephesi tatbik edilmektedir. Ve arkasından da siyasî gayenin tahakkukuna geçilecektir.

Türkiye'de vatan parçalama faaliyetleri, düşman devletlerin bariz desteğiyle devam etmektedir.

Kısaca, bütün millet düşmanları, aleyhimizdeki çalışmalarına amansız bir şekilde devam etmektedirler.

İşte Türk milletinin bekasını istiyorsak, inancımızın, değerlerimizin, millî ideallerimizin yaşamasını ve devletimizin yine eskisi gibi büyük ve güçlü bir devlet olmasını istiyorsak; millî idealimize sahip çıkmalı, düşman ve ihanetleri tanımalı ve bir kartal haşmetiyle varlığımız üzerinde titremeliyiz.

Milletimiz, bunca fedakârlıkla yetiştirdiği aydından, memleketine sahip çıkmasını, düşman oyunlarına karşı kendisini korumasını ve millî düşüncenin bayrağını yıktırmamasını beklemektedir.

---

(1) Aylık Ansiklopedi, c. 2, No. 19.
(2) Tarih Mecmuası - Aralık 1971.
(3) Türkiye'de Misyoner Faaliyetleri. Kırkşehirlioğlu.
(4) Venedik Menbalarına Göre Şark Meselesi. (SİLBERSCHİMİDT - Max).
(5) Karl Marx ve Şark Meselesi. F. Ziya Fındıkoğlu.
(6) Osmanlı Tarihi V. cilt. E. Ziya Karal.
(7) Şark Meselesi. Raif Karadağ. s. 123.
(8) "Peygamberimiz, İslâm Dini". M. Zeki Konrapa. s. 543.
(9) Aylık Ansiklopedi. cilt. 2, No. 19.

Hikâye

KENDİNİ ARAYAN ADAM

HASAN KOCA
(İst. Y.Ö. Okulu)

Ellerini havada depreştirerek mücrim takatini sınava soktu. İçindeki his galeyanı ruh kırıntılarını titretiyordu. Ne kalmıştı? Hezeyan çöküşünü andıran iç sızıntısı kanına hücum etti. Gözlerini kıstı, kıstı... Alnının kırışıklığı, dudaklarının gerginliği, acının pınarından içtiği suyun tepkisine karşılıktı.

Gözlerinin -nahoş, ölgün ve bedbin gözler- önünde sis düellosu başlamıştı. Her şey var, fakat hiç bir şey yoktu. Belirsizlik.

Karnını tuttu. Kıvrandı, sağladı, solladı; gıcırdayan divan ve sıkılan dişler sessizliğe inilti çeşnisiyle çıkartma yapıyorlardı. Uğultu odanın çıplak duvarlarını yalayarak kulak zarına tekrar tınladı. Nefesi sık sık, dermanı kesik kesikti. Divandan aşağıya sarkan sol elinin tırnaklarını kuru tahta zemine kürek misali daldırdı. Yüzü kızardı, gözleri yumuldu. Karışık ve sarkık saçlar yastığın üstünde sürünerek rakseder halde baygın ve hareketsiz kaldı. İri iri ter damlaları sökün etti. El gevşedi...

Pencereden sızan ay ışığı ve petrol lambasının kısık huzmesi yüzükoyun yatan siluetin ayaklarına ilişiyordu. Ayaklarındaki çamurlu kunduralarına... Çamur sızıntıları da pantalonunun paçalarına, daha sonra da üstüne başına... Terlemenin verdiği rahatlıkla hafifçe gözlerini açtı. Yastığın altına soktuğu kafasını sola doğru çevirmeye çalıştı. Arkadan benliğini hissettiren hava akımına "gel buyurun, geç" der gibi ağzına kadar açık kalmış kapı, realiteyi sırıtıyordu.

Gözleri hiç bir şey görmez oldu tekrar. "Ah!" diye acı bir feryat çıkardı. Yutkundu, yutkundu... Feci dönüyordu midesi. Karnının üstünde gezdirdi elini. Yüzü buruştu, kalkmak için davrandı. Az ilerde pencerenin önündeki masaya elini uzatma-

ya çalıştı. Dayanamadı fışkırttı!.. Odanın duvarlarını bu sefer kokunun bayıltıcı şahikası yalamaya başladı. Bütün alkolikleri dahi tiksindiren bir koku. Bir, bir daha. Divandan uzanmış yarı vücudu ılık ıslaklığa bir pırıltı ile gömüldü. Hiç bir koku duymuyordu. Sadece geçiriyordu içinden "Gitmemeliydim!.. Ah!.." Aşağı sarkan bıyıklarını favorilerine ulaştırmayan kısımları, midenin reddini almış o meş'um kusmuk birleştirivermişti.

Ayaklarını zorla aşağı çekti. Bir kütleme oldu. Biraz daha kıvrandı. Kafası bulanık, gözleri bulanık, vücudu bulanık herşey, her düşünce bulanıktı şu anda. Yalnız şunu hatırlıyordu "Davul..." Islak zemin üzerinden zorlamayla kaldırdı başını. "On iki de... Sınıfım... Çocuklarım!"

Bileğine bakacaktı, bakamadı. Göz ucuyla kapı tarafını süzdü. Bir şey göremedi. Açık değil miydi? Tekrar baktı. Tekrar, tekrar...

Kocaman bir çamur parçası. Dar bir çerçeve. Gözlerini irileştirdi. Nafile... Sonra açılıyor, genişliyor çember "ne çamuru" diyor. "Çamur..."

"Neydi o? Oh... Fazla, fazla kaçırdım. Ah!.. Nasıl geldim buraya?" Birden kapı beliriyor karşısında. Boyasız meşeden "Açık!" rüzgâr ve esinti. İçinden bir ses "ört! ört! üşütürsün" diyor. "Üşütürsün" "çocukların için, sınıfın için." "Yarın da gitmezsen? ? ? ?"

Davrandı. Dizleri üzerine oturmaya muvaffak oldu. Namütenahi hareketleri yakası açık gömleğinin, göbeğine kadar gevşemiş kıravatıyla tamamlanan muhasebesi pek ölgündü. Ruh fırtınasını koparacak işgüzarlığın en sathî hicivleriyle doluydu.

Ellerini de yere abanarak kapıya kadar sürüklendi. Beyninin uğultusunu rüzgârın uğultusuna benzetti. Öylece o havayla kendine gelmeye çalıştı. Ani hareketle sertçe kapıyı yerine mıhladı. Beyninin uğultusu yalnız kalmıştı. Hareketsiz kaldı bir süre.

"Encam..." nereden dolaşmıştı zihnine? "Son akibet..." Bu duyuş ona.. "kendine gel, kendine gel" insiyaki emrini, nasihatların beyazlığında devamlı hissettirildiğini hatırlattı.

Sıkılıyordu... Duymak istemiyordu bunları. Söylenenin tersini yapmak gibi istidat, istek biteviye zihninde zafer kazanıyor, o kazandıkça asi, asi oldukça da şeytanın dostu oluyordu.

Ah! patlıyorum... Biliyorum yanlış, yanlış, yanlış..." Yumruğunu sıktı, olanca hızıyle yere çaldı. Tahta tabandan tok bir ses kulaklarını tırmalayarak etrafa yayıldı. "Kaybettim ben. Mahvoldum" kafasını dizlerinin arasına düşürdü. İsterik buhranlarına benzeyen iç çekişlerle hıçkırmaya başladı. Hıçkırdı, hıçkırdı, hıçkırdı...

Kişi, buhranlar içerisinde yoğrulmadıktan sonra şekil alamaz. Ama bu sisler arasında kaybolmak, bir daha belirli hale gelememek de vardı. "Yok oluş..."

İnsanın içinde yaşayan bir tek değil birçok ben'ler vardır. Güneş sisteminin düzeni belki burada da mevcuttur. İşte bu

mevcudiyetin bozulması; şeref, namus ve insaniyeti, insan gibi yaşamayı her şeyin üstünde tutan ZAVALLI BEN'in mağlûbiyeti. ŞER BEN'inin üstünlük kazanmasıyla oluyordu. Bu ben'ler kavgası insan oğlunun ruh fırtınalarıdır. Fırtınaların zaman zaman nasıl geldiği belli olmaz. Ama gelir. Siler süpürür, yıkar, kavurur "encam" a götürür. Bir isyanın müeyyideleri miydi bunlar? Belki! cemiyet, çevre, arkadaş... Ve en önemlisi içindeki zafer halindeki ben. Kapı önünde diz üstündeki serzenişi, kafasının bulanıklığını daraltan, aydınlığa kavuşturan şuur altı hücumlarına maruzdu.

Borçlar... Sıkıştırılmış yaydan boşanırcasına fırlayıvermiş, çalan zilin çıldırtan sesine benziyordu.

"Harçlığın yoktur al!"

"Hayır, hayır. Daha ayın sekizi."

"Olsun, al sıkılma."

"Hayır baba, hayır. Bu ay size uğrayamadım zaten. Ne yüzle...

Hayır, hayır, hayır... Hı... Hıh!.."

"Neden bu kadar iyisiniz? Neden?.. Biraz kötü olun. İsyanımda haklı olayım. Kötü. Anlıyor musunuz kötü, kötü, kötü!.."

Zaman gıyaben ilerliyordu. Hiç bir acıya sevince, isteğe cedde aldırmadan, bir daha geri gelmemek şartıyla... En kıymetli mücevher, bir o kadar da en kıymetsiz mücevher zamandı. Bunu anlayanlar geç anlıyorlardı. Ne yazık ki. Ellerinde o büyük zaman ummanından kırıntılar kalıyordu sadece "ölümün bekleniş anları"

"Daha gencim."

"Yaşayan ölüden ne farkım var?"

'Gençliğim..."

Midesi tekrar alt üst oldu. Böğürdü, ıkıldadı. Bir nebze daha fışkırttı. Gençliğin zevklerini fışkırtıyordu. Koluyla ağzını sildi.

Suya ihtiyacı vardı. Ferahlamaya...

Karşısındaki masaya baktı. Kirpiklerini oynattı. Hâlâ silik görüyordu. Petrol lambasının titrek sarı, kısık ışığı gözlerini tırmaladı. "Petrol lambası" Şuurunun uyuşıkluğunda elektriğin olmadığını hatırlattı. Bu ışığın odanın çirkinliklerine vakıf olmayan ölgünlüğü hoşuna gitti. Bütün duygularını böyle bir ışıkta görmeyi arzuladı.

"Ben kötü müyüm?"

"Kötüsün... Kötü, kötü, korkak!"

"Korkak değilim! değil... değilim!"

"Sen iyi olmaktan korkuyorsun. İyi olmak zor. Bu mücadeleye girecek kudretin yok. Korkak! korkak, korkaksın!.. Mücadeleye giremiyorsun. İdrakini iradenle birleştiremiyorsun. İradene hâkim değilsin. İradesiz, İRADESİZ, KORKAKKK!.." Çırpındı: "Hayırrrr!.." Sıkıntı basmıştı. Yine terlemeye soğuk terler atmaya başladı. Halâ kapı önündeydi.

"Hayır" dedi. "Hayır faydalı olamamanın acısını çekiyorum. Unutmak, unutmak istiyorum."

"Teselliyi içkide arayan budala. Ruhundaki girdap daha çok şiddetlenmiyor mu? Yoksun olduğun şey İNANÇ... Hâlâ anlamıyor musun? O boşluğu ne doldurabilir? Kaderinin işveşinaslığı mı? Para mı? Hiç bir şey... Hiç bir şey..."

"Yeterrr!.." düşünceleri kovmak istermiş gibi kafasına vurdu elleriyle. "Yeter!" "Borç bataklığında her an ümitsiz kalmak..."

Para, para... Seni huzursuz kılan borçlarından kurtulsan ruh sükûnuna erebilecek misin? Korkaklığın devam etmeyecek mi? Korkaklığını ispat için kavga çıkaracaksın, büyüklük taslıyacaksın, rezalet çıkaracaksın. Herkes senden bahsedecek. Hah, korkmadım mı diyeceksin. Korkmuyorum. Bu korkaklığının neticesi olacak asıl. Kendi kendinden korkmanın neticesi. Aşağılık duyguları içerisinde ŞEREF deryasından eli boş biçare döneceksin. Ölüm kurtuluş olacak ama, ondan sonrasında ne yapacaksın?

"Ne yapacağım. Niye, niye rahat bırakmıyorsun beni. İstemiyorum sus. Sus yalvarırım sus!.."

"Susmayacağım. Dinle, ben de SEN'im. Senin herşeyden nadide meltemlerin esiştiği şu anda dışardan birileri girse, meselâ bir öğrencin... İlk önce burnunu tıkayacak, sonra gözleri fırlayacak. Gözlerinin önünde

Devamı sayfa 38'de

DUVAR GAZETELERİ

TEKSTİLDEKİ DUVAR GAZETESİ

Genç kalemler, imkânsızlıkların önlerine diktiği setleri, azmin ve fedakârlığın toplarıyla yıkarak, içerisinde bulunduğu topluma, millî kültürlerini, millî tarihlerini ve millî san'atlarını tanıtma gayreti ile çırpınıyorlar. Ufukları geniş, idealleri büyük, gayretleri sonsuz, ama imkânları mahdut. Hizmet aşkı ile içleri fokur fokur kaynayan genç kardeşlerimiz, ilerde mutlaka bütün millete hitabetme ümidi ile, şimdi sadece bir duvar gazetesiyle yetiniyorlar.

Okullarının adı; "Tekstil Sanat Enstitüsü". Topkapı surlarının yüz metre ilerisinde kurulmuş! Memleketimizin tekstil endüstrisinde ihtiyaç duyduğu, teknik elemanlar yetiştiriliyor bu okulda. Okulun, Kültür Edebiyat ve Basın Kolu Gözetici Öğretmeni, bayan Türkân Çankaya'nın yönetiminde bir duvar gazetesi çıkarılıyor. 15 günde bir çıkan "YAĞMUR" adlı duvar gazetesinin ağırlığını Kültür ve Edebiyat Kolu Başkanı Halil Akçay omuzlarında taşıyor.

Talebelerin sonsuz gayretleriyle çıkardığı duvar gazetesini, dergimizde tanıtmak için kendisiyle ayrıca konuştuğumuz sayın okul müdürü Hakkı Yazan bizlere; okulun daha yeni kuruluş halinde olduğunu ve bazı teknik imkânsızlıkların mevcut oluşu ve çeşitli problemlerin bir an önce halledilmesi için uğraşıldığını ve dolayısıyle kültürel faaliyetlere yeteri kadar alâka gösteremediklerini belirttiler.

Biz duvar gazetesini gördüğümüzde, Akif özel sayısı çıkmıştı. Iztırabımızın, buhranlarımızın ve İstiklâl Marşımızın şâiri Akif'i anıyordu Tekstil Sanat Enstitüsü öğrencileri bütün milletimizle beraber. Gazetenin başyazısında şu cümleler dikkati çekiyordu: "600 yıllık imparatorluğumuzu içerden ve dışarıdan yaptıkları ihanetlerle parçalayan, sonra da Anadolu'yu esirler ülkesi haline getirmek isteyen düşmanlarımıza karşı şiirleriyle, konferanslarıyle halkımızı millî mücadeleye hazırlayan ve millî marşımızı yazan Akif hakkında bizim yaptıklarımız bir hiçtir... Çünkü Çanakkale'de, Dumlupınar'da, Sakarya'da düşmana atılan her kurşunda Akif'in iman ve heyecanı vardır." Hemen onun altında bulunan bir diğer yazı, Akif'in bir başka yönünü anlatıyor. Dergimizde hepsini yayınlamak istediğimiz bu yazıdan da ancak birkaç cümle alabiliyoruz: "İdealistliği, sağlam ahlâk ve karakteri ile Akif, yıkılmaz bir abidedir. O, memleket ve milletimizin ilim ve teknikte en üstün noktaya çıkacağı, millî kültürün bayraklaşacağı günlerin heyecanı ve isteği ile yaşamış ve bunun mücadelesini vermiştir. Türk gençliği olarak Akif'in bu idealinin takipçisiyiz."

Pek çok orta dereceli okullarımızda rastlayabileceğimiz bu tip faaliyetler, yarının mutlu Türkiye'sinde idealist ve realist yazarların yetişeceği bir basamaktır. Ama milletten kopmuş, millî realizmden ve millî idealizmden bihaber öğretmenlerin kontrolünde yürütülen bu tip faaliyetler, körpe dimağları köreltmekten başka işe yaramamaktadır. Yarının güçlü Türkiye'sinin büyük yazarları olacak kaabiliyetlere dur diyebilecek milletten kopmuş öğretmenlere fırsat vermemek, her vatansever öğretmenin ve öğrencinin millî vazifesidir.

Bugün yağan YAĞMURLAR, hayat süzgecinden geçirdiği sularını PINARLARDA akıtarak, susayan milletin temiz evlâtlarını KIZIL alevlerden kurtararak serinletecektir.

KURTULUŞ GONGU

Eller hep gülşen, bense hep ağlarım.
Düşman eliyle, bağlandı kollarım
Onmaz yaramı hasretle dağlarım
Eller hep gülşen, bense hep ağlarım.

Gülmedim bayramda, gönlüm yaralı
Düşman var arada, yollar kapalı
Moskof, bizim beldelere sapalı
Eller hep gülşen, bense hep ağlarım.

Hür doğdum, dağlarımda köleyim
Zulüm altında ben, nasıl öleyim
Sen, sor ki hâlimi, ben de söyleyim
Eller hep gülşen, bense hep ağlarım.

Yetmez mi, bunca feryat, sözüm durdu.
Kalkın dostlar, kurtuluş gongu vurdu.
Kurtaralım biz, bunca öksüz yurdu.
Kalkın dostlar, kurtuluş gongu vurdu.

Hatıpzade

Genç San'atçılarımızı Tanıtıyoruz

Milletleri belirli inançlar etrafında kümelendiren vasıtaların en müessirlerinden birisi, şüphesiz ki, edebiyattır. Şiir, hikâye, roman ve diğer edebî neviler, belirli bir inancın ve hayat görüşünün mahsulleridir.

Topulumumuzun her şeyinde olduğu gibi, edebiyat ve san'at kolunda da sahipsizlik, lâübalilik, inançsızlık, idealsizlik ve gayr-i millîlik alabildiğine kol gezmektedir. Mide gurultularını veya âdi seks rezaletlerini san'at diye genç nesillere sunan sorumsuzların istilâsından, toplum hayatı kurtarılmalıdır. Bu da ancak kitleye millî ve ideal san'at ürünleri sunmakla mümkündür.

Kendi millî benliğimize dönme ve onu san'atın konusu ve hedefi yapma idealini alevleyen, geliştiren san'atçılarımız da yok değildir şüphesiz. Hele genç nesiller arasında gönlü vatan ve millet endişesiyle dolu pırıl pırıl beyinleri görmek, geleceğe ümitle bakmamıza vesile olacaktır.

Size burada, kendisini millî hikâyelerinden tanıdığımız bu genç kıymetlerimizden MEHMET TAÇDİKEN'i tanıtacağız. Edebî çalışmalarında başarılar dileriz.

HAYATINIZDAN BİR PARÇA BAHSEDER MİSİNİZ ?

Bahsedeyim. Doğum yerim Beyşehir, tarih 1953. İlk ve orta okulu orada bitirdim. Liseye başladım. Son sınıfı Kabataş Lisesinde okudum. Liseye gelinceye kadar hayatımın enteresan yanı olmadı.

Ancak lisede hayatımın gayesini müdrik, çocukluktan kurtulup, yepyeni bir dünyaya giriyordum. Edebiyat çalışmalarım küçük yaşlarda başlar.

HİKÂYELERİNİZDE DAHA ÇOK SOSYAL KONULARI İŞLİYORSUNUZ. FAKAT DİĞER HİKÂYECİLERİN İŞLEMESİNDEN FARKLI TUTUMUNUZ VAR. ACABA BÖYLE BİR YOL TAKİP ETMENİZİN SEBEBİNİ ÖĞRENEBİLİR MİYİZ ?

Bir hikâye analiz edildiğinde karşımıza; temel fikir (veya konu) ve bunun ifade tarzı olan anlatılış stili olmak üzere iki unsur çıkar. Ancak bir hikâyecinin her şeyden önce hikâyesini ne için yazdığını unutmaması gerekir. Fikir ve stil, bir "gaye" nin ayrılmaz parçasıdır. Yani hikâyede, fikir ve anlatılış tarzını materyal olarak kullanan, gayedir. Bu gaye; en bütüncü şekliyle, milletin buhranını dile getirecek ve okuyucuya millî buhrandan kurtuluş için davranış yolunu gösterecek bir gaye olabilir.

İşte bu hususta kimi, millî buhranın istismarını yaparak, kendi iğrenç ideallerini halkın ideali haline getirmeye uğraşırken, buhranın en şiddetlisiyle kıvranan işçi ve köylü zümresini azgın bir nihilist şivesiyle kanlı bir ayaklanmaya teşvik ederken; kimi, hikâyelerinde Don Kişot rüyalarını tefsir ediyor; kimi de, ümit ve müspet aksiyon yerine, ferdi göller, ırmaklar ve ormanlarda uyumaya davet eden bir melankoliye, romantizmin karamsar lirizmini takip ediyor.

Bu noktada hepsiyle ayrılıyorum. Hikâyeciliğimde temel fikir; millî buhran ve Türk milletinin yüksekliği ve büyüklüğü yanında, millî ideallerin yüceliği, ve gaye ise, bu millî ideallerin müesseseleşmiş hale gelmesini temin etmek olmuştur.

O HALDE REALİZM VEYA İDEALİZMDE YENİ BİR ANLAYIŞ GETİRMEK İSTİYORSUNUZ.

Evet. Millî sanat anlayışının hedefleri ancak bunlar olabilir. Millî realizm ve millî idealizm. Toplum hayatının lüzumsuz teferruatla bulandırılmamış tam bir tasviri; gözyaşı, ıstırap ve zulüm. Ve şanlı tarihimizin, fazilet ve saadetle taçlanmış ideal yaşayışı.

FAZLA KİTAP OKUMAYI SEVİYORSUNUZDUR HERHALDE ?

Fazla okumak. Elbette zarurî ve güzel bir şey. Fakat, kafamın

da, her önüne gelen sözde bilgi ve fikirlere açık bir ambar olmadığını da biliyorum.

HİKÂYELERİNİZİ BİZ DAHA ÇOK YENİDEN MİLLÎ MÜCADELE'DE ÇIKANLARIYLA TANIYORUZ. GALİBA FATİH SULTAN MEHMET ARMAĞANI HİKÂYE YARIŞMASINDA BİR DE İKİNCİLİK ALDINIZ. BAŞKA YERDE DE HİKÂYELERİNİZ ÇIKTI MI? YOKSA ÇALIŞMALARINIZI KENDİ BAŞINIZA MI YAPIYORSUNUZ ?

Hikâyelerim sadece Yeniden Millî Mücadele'de neşredildi. Fatih Sultan Mehmet Armağanı hikâye yarışmasında da geçen yıl öyle bir ikincilik aldım. Yalnız çalışıyorum. Henüz neşredilmemiş hikâye ve denemelerim mevcuttur. Ancak bunlar, bir akış içinde okuyucuya sunulacaktır.

"YENİDEN MİLLÎ MÜCADELE'DE YAYINLANAN VE BÜYÜK BİR ALÂKA İLE OKUDUĞUMUZ "LOZAN KLÜP" İSİMLİ HİKÂENİZİN ÖZETİNİ OKUYUCULARIMIZA VERİR MİSİNİZ ?

Memnuniyetle. "Lozan Klüp", halkımıza yabancılaşmış kimselerin taahhüt ettiği anlaşmalar ile fikrî ve ahlâkî esareti yüklenen Türk toplumunun bir sembolüdür.

Lozan Klüp patronu tarafından taksiyle ezdirilen Mustafa, hâfızasını kaybeder. Lozan Klüp'e girdiğinde patronun adamları Rumca küfrederek, Mustafa'ya saldırırlar. Mustafa bu darbeler altında hâfızasını toplar. Nâmusunu kaybeden kadınlar, Lozanda dönenler, ağlayan kadınlar gözünde canlanır. Üniversitede sosyoloji bölümünde bir süre okumuştur. Semra diye bir kız arkadaşı vardır. Tabancasını çeker ve patronun odasına girer. Patron beynelmilel çapta beyaz kadın ticareti yapmaktadır. Mustafa da, Semra vasıtasıyle bu şebekenin içine girmiştir. Gerçeği öğrenince şebekeyle mücadele edeceğine azmeder. Semra'ya durumu açar, sonra ezdirilir. İçeride, patronun Yahudi olduğunu öğrenir. Semra'nın asıl adı da Nadya'dır. Öldüreceği sırada orada oturan başka bir kadın, Mustafa'ya öldürmek yerine bunların hâkimiyetine son verici bir mücadele yolu tutması gerektiğini söyler. Hâfızasını toparlamıştır. Öldürmeden, onlara imkân veren zihniyet ve ortamla mücadele azmiyle dolu olarak, Lozan Klüp'ten çıkar.

YANİ LOZAN KLÜP, ASLINDA TÜRK MİLLETİNİN YOK EDİLİŞİNİ VE BU YOK EDİLİŞTE SORUMLU ŞAHISLARI VE MÜESSESELERİ ANLATMAK İSTİYOR ANLADIĞIMCA.

Doğrudur. Burada kahramanın hâfızasını kaybetmiş olması;

Türk milletinin tarihini ve kendine yapılanları, unutturulmaya çalışılmak istendiğini vermeye çalışıyor.

Temel fikir; ferdin, yukarıda taahhüt edildiğini söylediğim anlaşmalar ile getirilen ahlâkî ve kültürel vasatın kokuşmuşluğunu, iğrençliğini ve gayrimillîliğini anlamasıdır.

TÜRK HİKÂYECİLİĞİ HAKKINDA GENEL BİR HÜKÜM VEREBİLİR MİYİZ ?

Tanzimatla birlikte sislemleştirilen Türk hikâyeciliği, Batı mukallitliğini aşamamış ve bu kara lekeyi günümüze kadar alnında taşıyagelmiştir. İlk devirlerde hikâyecilik, bünyesinde Fransız klasizminin hülyacı, mağmum ve hastalıklı havasını taşıyordu. Bir süre böyle devam etti. Bunun yanısıra, realist bir hikâye akımı başlıyordu. O zamanın halktan kopmuş entellektüel zümresinin zavallılığını ve bir kısmının ihanetini gösteren bir akımdı bu. Fakat arkası gelmedi. Tâ günümüze kadar bir tempo içinde, yeknesak, hikâye başlığı altında halka küfredildi, değerleri alay mevzuu haline getirildi. Bir zümre bununla uğraşırken diğer bir zümre hayalhânelerinin zenginliği içinde, İspanya'da şato yaptırıyordu. Ve hâlâ yaptırıyor. Onlar için, ruhsuz, köksüz ve tamamen ütopist bir anlayışla "san'at san'at içindir." onlar için Müslüman-Türk'ün dram ve trajedisi manasızdır. İnsan, sosyal şartların bir otomatıdır. Özet olarak; Türk hikâyeciliğinde —cüz'i bir kısım müstesna— bütüncü millî bir ruh ve ideal bulma imkânı yoktur. Hikâye; bugünkü haliyle buhranı körükleyici bir gürültü; millî değerlerden uzak veya bîhaber hikâyeler de bir piyano klavyesidir. Bu gidiş, dejenerasyon gidişidir. Bütün bunlar, biraz evvel bahsettiğimiz "gaye" unsurunun hiç bulunmayışı veya millî olmayışından doğuyor.

Not: *Genç hikâyecimiz Mehmet Taçdiken'in bir hikâyesini gelecek sayımızda okuyucularımıza sunacağız.*

DÜNYA KİTAP YILI

Ramazan ÇETİN
(Ank. Y.Ö. Okulu)

1972 yılı UNESCO tarafından, dünyada, kitap yılı olarak ilân edilmiş bulunmaktadır. UNESCO'nun bu faaliyetine, —millî eğitim bakanı İsmail Arar'ın yaptığı bir açıklamadan öğreniyoruz ki,— Türkiye'de iştirak etmiş bulunmaktadır. Dünya kitap yılı Türkiye'de de kutlanacak; kitabın değerini anlatmak üzere konferanslar, seminerler tertiplenecek; bildiriler hazırlanacaktır. Bu hususta gazetelerde bu mevzuya ait haber ve makalelere rastlanmaktadır. Kitap yılının başlıca sloganı olarak **"her şeyin üstünde kitap"** denilmektedir.

Sanık sandalyesine oturtulmuş komünist çevrelere göre "1972 kitap yılı" ayrı bir mana ifade etmektedir. Bu malûm çevrelerce: "kitap konusundaki aşırı davranış ve yanlış uygulamaların halkta ve aydınlarda kitaba karşı nasıl bir korku ve çekingenlik meydana getirdiğine hep birlikte şahit olduk."(1). gibi laflarla ordunun millî jesti kınanmak istenmektedir.

Kitap yılı ile söylenilenler ve yapılan yorumların isabetsizliği ve karanlık yolun yolcuları tarafından yapılan istismar, kitap hakkında ciddî bir incelemeyi gerektirecektir.

Kitaptan bahsedildiği yerde, kitabın yazarını hatırlamamak mümkün değildir. Kitap okuyan fert, kitabın yazarıyla muhatap olmuş demektir. Kitap, ne kadar objektif görünürse görünsün esasında belli bir ideali ihtiva eder. Bu ideal belirli bir grubun malıdır ve yazar, bu ideali temsil etmektedir. Dünya tarihi incelendiğinde görülecektir ki gayesiz, hedefsiz bir tek kelime, cümle göstermek hemen hemen imkânsızdır. Kelimelerin ve cümlelerin birikimiyle teşekkül edecek kitabı, ihtiva ettiği idealin dışında düşünmek, mütâlâa etmek, büsbütün manasızdır.

Kitap okuyan fert, kitabın yazarıyla muhatap olmuştur, dedik. Çağımızda yazarı objektif görme imkânı kalmamıştır. Yazar tarafsız değildir ve en büyük baskıların altındadır. Çünkü yazar, terbiyesinin, çevresinin, hariçlerinin, menfaatlerinin temsilcisidir. Bu sebeple gerçeğe ne kadar yaklaşırsa yaklaşsın; olduğu gibi kabul edilemez.

Vitrinlerin boy boy tercüme eserlerle doldurulduğu günümüzde, kitap ile okuyucu arasındaki münasebet ne durumdadır? Kitap okumanın gayesi nedir? Her biri ayrı bir düşüncenin temsilcisi olan yüzlerce eserin milletimize kazancı ne olabilir? Bütün bu sorulara cevap verebilmek için konuyu biraz daha açmakta fayda mülâhaza ediyoruz.

Komünist ülkelerden tercüme edilmedik kitabın bırakılmadığı, kapitalist felsefenin olduğu gibi aktarıldığı günümüzde, mevzuyu derinlemesine incelemek zarurî hale geliyor.

Okuduğumuz kitabın yazarı, kitabın konusu hakkında bize nazaran daha hazır, daha çok bilgi sahibidir. Bu sebeple yazarın, yazılarını şuurun en atıl anında vakit geçirmek, uyuklamak için okumak yazara teslimiyet manasına gelir. Esasında kitap okumak kitabın yazarına teslimiyet anlamına gelmemelidir. Kitap okumak, düşüncemizin tezgâhında muayene edilmek, tahlil edilmek üzere, itina, dikkat ve sistemli olarak yapılan bir malzeme toplama işlemidir. Bu bakımdan kitap okumak bir gaye değil bir vasıtadır. Kitap okumayı gaye telâkki edenler, gerçeği arama gayretinden mahrum, şuurları köleliğe hazırlanmış insanlardır. Onlar okumuş olmak için okurlar. Kitap ne için okunmuştur? Bu soru onlar için manasızdır.

Kitap birçok hükümleri ihtiva edeceğine göre; okuma esnasında, değişik hükümlerle karşılaşacağız. Öyleyse biz de her adımda hüküm vermeye mecburuz demektir. Bu bizi tahlilli okumaya götürür.

Tahlilli okuyuşu büyük fikir hareketlerine tahsis etmeliyiz. Bu bize büyük kolaylıklar sağlayacağı gibi, millî kültürümüzün ilgilenmekten geri kalamayacağı, yabancı kültürleri de temelinden kavramak imkânı verecektir.

Böylece okuduğumuz kitapta, her adım başına karşılaşacağımız hükümlerin, hangi kültür pınarından süzülüp geldiğini hemen

anlayacağız. Bu, okuma işini kolaylaştıracaktır.

Okuduğumuz kitapta adım başına karşılaştığımız hükümler, hükümlerin birbiri ile bağlantısı ve ana hüküm (fikir), okuyucu tarafından hükümlenmemiş ise (değerlendirilmemiş ise) [doğrulama, yalanlama yahut düzeltme gibi] okunan şeyler temelsiz, yapı gibi kalmaya mahkûmdür. Her yeni fikir (hüküm) bizim bilgi dağarcığımıza doğrulma, düzeltme yahut yalanlama ile bağlanmıyorsa kültürün gelişmesi de mümkün olamaz.

Öyleyse okuyucu, tahlilli okuyuşa girmeden önce gerçeği öğrenmiş olmalıdır. Beşer düşüncesinin daima sorduğu ve soracağı sorular hakkında mutlak ve muhtemel gerçeği bilmelidir ki karşılaştığı hükümlerin doğru mu yoksa eğri mi olduğunu bilsin. Kültürünü sağlam temellere dayasın ve kültürünü ondan sonra zenginleştirebilsin.

Kitabın bize getirdiği malzeme hakkında düşüneceğiz. Ama ne ile düşüneceğiz.

Düşüncemize her türlü endişeden, tereddüdden uzak, sağlam, sınanmış, denenmiş gerçek hükümleri temel yapmamışsak, düşüncemize gerçekleri bulmak için izleyeceği bir yol çizmemiş isek bütün okumalar boştur. Yorgunluk, şaşkınlık ve kölelikten başka bir şey elimize geçmez.

İzah ettiğimiz ölçünün dışında kitap okumak insanı şahsiyetsizliğe itecektir. Bir gün "Kavgam" ı okuyan fert Hitlerci, ertesi gün Lenin'i okuyan aynı fert Lenin'ci veya kapitalist felsefeyi öğrenen insanın kapitalist olması icap edecektir. Bu anlayış, cemiyeti tarif edilmez bir buhranın içine itecektir. Yazımızda Andre Gide'nin hayat hikâyesini dile getirmek kitap okumanın önemini belirtecektir. Andre Gidé, Avrupa'nın kokuşmuş sisteminden nefret ettiğinden yeni bir sistem aramaya başlar. Kapitalizme nefreti karşısında, komünizme, felsefesine ve edebiyatına derin bir hayranlık duymaya başlar. Komünist neşriyatı günü gününe takip eder. Andre Gidé, özlediği sistemi bulduğu zannıyla Sovyetleri methetmekte, komünizmi övmekte, edebiyatının bütün inceliğini ortaya koyar. Andre Gidé'de komünizme olan hayranlık son haddini bulmuştur. Bu sempati özlem haline dönüşür. Mevcut hasret Andre Gidé'ye göre; bu mukaddes beldeleri (!) gezmek suretiyle giderilebilecektir ve Andre Gidé, Rusya'da seyahate çıkar. Rus Komünist Yazarlar Birliğinin davetlisidir. Hasretini çektiği cenneti (!) bir müddet dolaşır. Bu defa komünizme olan nefreti hudutsuzdur. Andre Gidé, hatıralarında "kapitalizmde nelerden nefret ettimse hepsini karşımda buldum. Bana verilen ziyafetin bir günlük masrafı bir işçinin üç beç aylık maaşına tekabül ediyordu. Bütün bu iltifatlar beni komünist parti disiplinine almak için, beni komünizme kazanmak için yapılıyordu." diyor. Andre Gidé Rusya dönüşü kuvvetli bir anti komünist olarak görünür. Lenin'in, Marks'ın komünist yazarların kitaplarına teslimiyetin neticesi komünist olan Andre Gidé, usta kalemi ile birçok kimsenin günahına girmiş onları komünist etmişti. Sonra da kuvvetli bir anti komünist hüviyete bürünür.

Bu hususta misalleri çoğaltmak mümkündür. Ancak kitap okuma hususunda zarurî olarak bilinmesi icap eden hususları zikretmek daha faydalı olacaktır.

Her okuma faaliyeti yukarıda izah ettiğimiz ölçüde yapıldığı takdirde bize şunları kazandırır:

a) Kültürümüzü sağlam temellere dayama.

b) Sağlam dayanaklar bulmuş kültürümüzü geliştirme ve derinleştirme.

c) Karşılaşılan sosyal problemleri çözme kabiliyeti.

Tekrar ifade edelim ki bu hedeflere varamayan veya yaklaşamayan her okuyuş: yorgunluk, şaşkınlık ve kölelikten başka bir şey temin etmeyecektir.

Okuma yılını ve okuma faaliyetini bu açıdan değerlendirmedikçe: yapılacak çalışmalar göstermelik bir çalışma olmaktan ileriye gidemeyecek ve zararlı olacaktır. Milleti ve milletini düşünen aydın kafasını zararlı ve gayri millî düşünce pislikleriyle doldurmak, okuma demek değildir. Tedbirler ona göre alınmalıdır.

---

(1) Cumhuriyet Gazetesi, 9 ocak 1972

TARİH VE MİLLET

Veli ŞİRİN
(İst. Y.Ö. Okulu)

Milletlerin tarihi onların tecrübesidir. Nasıl insanlar tecrübe kazanırlarsa, milletler de tecrübe kazanırlar. Kandaki vücudun askerleri bağışkanlık kazandıkları bir mikrobu yok etmede nasıl maharet gösterirlerse, yahut vücuda ikinci defa gelen mikrop kolay ve hemen yok edilirse; işte milletlerin bünyelerine musallat olan mikroplar da, ikinci gelişlerinde -bünye rahatsız değilse- daha kolay ve hızlı yok edilirler. Sağlam bünyeye sahip milletlerin hayatına musallat olan mikroplar ikinci gelişlerinde çoş şiddetli tepki görürler. Rusya'nın Çekoslovakya'ya ilk girişi ile ikincisi arasında çok fark vardır. İlkin kızıl orduyu alkışlayan Prag'lı genç, 1968'deki Rus işgaline tanklarm patenlerinde ezilesiye kadar karşı durmuştur.

Tarih, ezberlenmesi gerekli birkaç rakam, isim ve olay olarak anlaşılmamalıdır. Bunlar sadece birer kalıptır. "1453 - Fatih - İstanbul'un fethi" bu kalıptır. Asıl "Fatih düşüncesinin hedefi için 1453'de İstanbul'u aldı" demek ve "Fatih'in düşüncesi bizim de düşüncemizdir, hedefimiz için İstanbul önemli bir yerdir" neticesini çıkarmak lâzımdır. Bu husus toplum rehberlerinin tarih bilmelerini zarurî kılar. İşlerini dosdoğru yürütmeleri için liderler tarih bilmelidirler. Herhangi bir olay varsa onun sebebi de vardır ve o sebep tarihin içindedir. Yahut bir hadise varsa onun benzeri milletin tarihinde var mıdır, varsa tepkisi ne olmuştur? Bu belli ki yeni değildir. Osmanlı İmparatorluğunda Şeyh Bedrettin hareketi komünizan bir hareketti ve ölüm fermanı kendisine tasdik ettirilmişti. Keza Cumhuriyet yıllarında harekete geçen Mustafa Suphi ve çevresi Karadeniz'de boğulmuşlardı.

Harbin umumileştiği bu devirde tarih önemli yer tutmaktadır. Milletler tarihlerini daima öne sürmek ve dünya milletlerini tesir altına almak niyetindeler. Avrupa bunu kısmen yapmıştır. Ve meselâ biz bile, binlerce yıl tarihli millet olarak hâlâ tarihimize Avrupa açısından bakarız. Ortaçağ denince aklımıza hemen karanlık çağ gelir. Halbuki bizim, Avrupa'nın orta çağına rastlayan tarihlerimiz parlak devirlerimizdir. Ortaçağda karanlık olan Avrupa'dır; ağaç kökü kemiren Avrupa'dır; insanların "sizin idarenize girmek istiyoruz" dedikleri ise biziz.

Bir milletin tarihle bağı kesilirse istikbâli kararır. Dünya milletleri bunun için tarihlerini gelecek nesillerine aktarmakta dikkat göstermektedirler. Amerika çok kısa

olan tarihini her türlü vasıta ile dünyaya duyurmuştur. Resimli romanların, kovboy filimlerinin tesiri malumdur. Tarih, milletlerin sanıldığı gibi sadece manevî dayanak larmdan biri değildir. Sadece övünülmesi gereken değildir; ders alınması icap edendir de. Zaten her millet, kavimlikten millet oluşa geçinceye kadar -millet oluncaya kadar- bir tarih sahibi olur. Lâkin tarih cemiyetin hayatında aktif rolünü almazsa, cemiyet tarihinden haberdar değilse, toplumun yaşaması güçleşecektir. Çünkü o toplum için her şey sıfır olacak, sıfırdan başlayacaktır.

Mensubu olduğumuz milletin tarihi ise, insanlık, adalet, kardeşlik, zulme ve zalime karşı olmak nümûneleri ile doludur. Kahramanlık fedakârlık, cesaret örnekleri pek çoktur. Tarihimiz, düşmanlarımızı bir bir göstermektedir. Atalarımızın idaresi hakkında Lehliler: **"Türk atları vistülden su içmeyince bize adalet yoktur"** diyorlar. Maalesef milletimizin o devirleri, daha sonraki rehberlerinin ehliyetsizliğinden kaybolup gitmiştir.

Bilgi, kuruluktan, faydasızlıktan ancak bir hedef için kullanılırsa kurtulabilir. Tarih insanlara ve cemiyetlere hedef gösteren bir bilgidir de. Aydın olmak, ancak bilgilerin bir hedefe yönelmesiyle önem kazanabilir. Aydın bir kişi milletinin tarihini bilmeli ve ondan çıkaracağı hedeflere göre kendisini tamamlamalıdır. Milletinin tarihinden, kültüründen; kültür ve düşüncesinin güzel ifadesi olan san'atından kısaca medeniyetinden habersiz aydın düşünülemez. Bu habersizlik insanı zavallılığa iter. Özlenense zavallılık değil.

Kendini Arayan Adam

Baştarafı sayfa 28'de

yerde pelinperişt öğretmeni... Karmakarışık oda... Kusmuk izleri..."

"Sus, sus, sus yalvarırım. Yalvarırım..."

"Yerde bir kilim, üzerinde çamurlu postallarla dolaşılmış izler. Çıplak bir masa üzerinde bir petrol lambası, kısık ışığı, camı isli ve tozlu... Yanında bir pikap, intizamsız plaklar, defterler, kitaplar, bir kalem ve mürekkep döküntüleri. Sonra bir hediye gibi üzerlerine fışkırmış izler. Pencere ve siyah örtü yani perde.

Divan... Işık perezlemesinin gizlemesiyle bir sır. Kir ve pas. Kapının hemen yanındaki kitaplık karışıklık: izahı mümkün olmayan hengâme. Ve senin saçlarından, kutbun buzul dağları gibi soğuk yüzüne, favorilerin bıyıklarına inen miskinliğe aldırmadan "Öğretmenim" diyecek. "Rahatsız mısınız? Dersimize gelmeyecek misiniz?"

Yerden kalktı. Deli gibiydi. "Ne istiyorsunuz benden. Rahat bırakın, rahat. İstemiyorum. Çıldıracağım!" Dengesini kaybetti. Düşerken masaya tutundu. Sendeledi, sallandı... Bir gürültü koptu.

Plaklar, plaklar, plaklar... etrafa yayıldı. Pikap, defterler, kitaplar ve... ve petrol lambası...

Var olmak ve yok olmak...

Benliklerin susuşu. Alevler, alevler ve alevler!.. Gece geç vakitlerin meşum kızıllığı... Bu kızıllığa feryatlar karıştı, imdat istemeler, medet ummalar...

ÇIRPINIŞ ve kocaman bir ENCAM sözcüğü...

Kasabanın veyvelesi, günler ve daha sonraki günler. İlkokulun 5. sınıf öğrencileri hâlâ öğretmenlerini bekliyorlar. Ödev vermişti. Yapmışlar.

BEKLİYORLAR
GELECEK "AFERİN" diyecek.

Öz Mûsıkîmiz

M. Mehdi ERGÜZEL
(İst. Y.Ö. Okulu)

Zaman denilen tecrübe süzgecinden asırlarca geçerek gelişen Türkçemize, yakın mazide olgun sanat meyveleri kazandıran millî şâirimiz Yahya Kemal, musiki için:

"Açar bir altın anahatrla rûh ufuklarını,
Hemen yayılmaya başlar sadâ ve nûr akını."

mısralarını terennüm eder ve der ki:

"Çok insan anlayamaz eski mûsikimizden
Ve ondan anlamayan bir şey anlamaz bizden."

Şüphesiz milletlerin tarihte devam etmiş, hâl-i hazırda yaşanan kendilerine has hayat tarzları ve dünya görüşleri vardır. Bir topluluğa millet hüviyetini veren; dil, din, an'ane ve ideal birliği gibi temel dayanaklardır. Musiki de halkımızın ve hayatımızın en asîl aynalarından birisidir. Ruhun derinliklerine incitmeden inen bir nağmeler serinliğinde... Serapâ kanatlanış ve dünya endişelerinden kopup, mana âlemlerinde geziniş, bizim musikimizin insana tattırdığı lezzetlerdendir.

Anadolu ve Rumeli'nin havasını estiren, yerine göre şen şakrak, yerine göre yanık ve hasretli türküler, "Akıncı cedlerimizin ihtirasını" hissettiren serhat havaları, Mehterin "güm güm!" öten, uzakları, daima ileriyi arayan koca davulu, nihayet pâyitahtta ve büyük şehirlerde teşekkül eden dinî musiki; kendi ruhunun nağme iklimlerini hazırlayan milletimizin zevk potasında erimişlerdi. Biz işte hep buyuz: hayat-ahret milleti... Hem hiç ölmeyecekmiş gibi, hem yarın ölecekmiş gibi... **"Musiki sanatı an'anenin içinde idi. Osmanlı Sarayı onu 'lâzime-i saltanat'dan addederdi. Enderûn'da istidatlılar çok dikkatli bir musiki tahsili görürlerdi. O zamanki İstanbul ailesinde çocukların, musikiye umumî kültürlerinin bir şartı sayılarak sevkedilmesi bir görgü kaidesiydi."**

Bu temelli terbiye ile Buhârî-zâde Mustafa Itrî Efendi, Tab'î Mustafa Efendi, Ebûbekir Ağa, Hamâmî-zâde İsmail Dede Efendi, Hacı Arif Bey ve Tanburî Cemil Bey gibi vakarlı nağmelerle sırrın kapısını zorlayan nice geniş ruhlu sanatkârlar yetişti. Sonsuzlukta çalkalanan, sırlar âlemini arayan muhayyileleri sesleri kovaladı ve nağmeler, âhenk yağmuru halinde inerek nadide eserler vücuda geldi.

Diğer taraftan, halk müziği de Anadolu ve Rumeli'de içinde taşıdığı dinamik cevheri ozanlar ile âşıkların dilinde ve elinde nağmeleniyordu.

"San'atlerin san'ati" diye tâbir edilen musiki, san'atkâr bir fikir adamımız tarafından şöyle tavsif ediliyor: **"Musiki duaya benzer. Dua içimizde Allah'ı nasıl yüceltirse musiki de dua gibi insan ruhunu genişletir ve parlatır".** Bu düşünceyi doğrulayıcı mısralarla şâirimiz de, göğü top sesleriyle gürleyen bayram sabahlarının "saltanatlı tekbîr"inin bestekârı Itrî için:

"Mûsikîsinde bir taraftan dîn,
Bir taraftan bütün hayât akmış;
Her taraftan Boğaz, o şehrâyîn
Mâvi Tunâ'yla gür Fırat akmış
Nice seslerle gök ve yerlerimiz,
Hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz,
BİZE BENZER O KÂİNÂT AKMIŞ."

diyerek bu millî san'atımızın, öz susikimizin pîri Itrî'yi, yetişen nesillerin zevkine sunmuştur. Hemen bütün İslâm dünyasında asırlardan beri okunan "Irak" makamındaki "Kurban Bayramı Tekbîri", Segâh Salât-ı Ümîye, Dilkeş-Hâverân Gece Salâtı; Itrî'nin "Cami Musikisi" denen bölümde bestelediği ünlü eserleridir.

Musiki ruhun gıdası olarak da tavsif edilir. Ama nasıl musiki?.. Son yıllarda çeşitli isimler alan, âdeta demirin kırık cam parçalarını ufalamaya, eğelemeye çalışması gibi kulakları tırmalayan, sinirleri tahrip eden sesler mi? Değil, elbette... Musikinin ferahlatıcı ve kasvet giderici olması istenir, kulaklara tahakküm ve seslere eziyet etmesi değil! İşte bizim musiki üstatlarımız, insan denen en iyi kıvamda yaratılmış, yani "ahsen-i takvîm" vasıflı varlığın sükût ve dikkatine maddesiz ve asîl nağmeler sunmuşlardır. "Kazâ ve kaderin gizlediği" bugün birçoğu elde bulunmayan besteler, âlem şümûl bir inancın derin rahatılığı ve coşkunluğu içerisinde vücuda getirilmiştir.

Ruh tellerinin seslerini, âdeta bir melek kanadı değmiş gibi yakalamaya çalışan muhayyile nağmelerin telkini altında ferahlar. Kader tecrübesinden geçmemiş genç hiddetler ve asık suratlar musiki terbiyesi ile yumuşar. Bu terbiyeyi alan simâlarda eksilmeyen vakarlı bir tebessüm sezilir. Şahsiyetin binasında en lüzumlu dayanaklardan biri olduğu da unutulmamalıdır.

Yalnız bu terbiye verilirken ilk öğretimden itibaren milletimizin kendi havasına ve yaşayış nizamına uygun olarak terennüm ettiği, bizi aksettiren nağmeler, türküler ve serhat havalarının öğretilmesine öncelik verilmelidir. Bir müzik dersi konulmuşsa bu zorla senfoni, konçerto, melodi vs. adlar alan batı menşeli besteleri mütemadiyen empoze etme ve bizim zevkimizin asırlarca söylenmiş bestelerini hiçe sayma zihniyetine dayanmamalıdır. Batı zevkinin ve zekâsının icadı olan mandolin, piyano gitar, flüt gibi esturmanlar yanında bizim de bağlama, cura, kemençe, tanbur, ney, kaval gibi millî, telli ve nefesli sazlarımızın nice şaheserler vücuda getirdiği klâsik musikimiz öğretilerek ortaya konmalıdır ki, san'atımızda da aslımıza dönelim.

Batının çok sesli san'atı, senfonik klâsik musikilerini hiçe saymak; Bach, Haydn, Mozart ve Beethoven'i yok farzetmek insafsızlık olur. Ama bizim musikimiz de yabana atılamaz. Kendi san'atımızı yeni tekniklerle ve imkânlarla getiştirerek yeni nesillere neden vermeyelim? Uzun asırlar medenîlikte önderlik yapmış bir ecdâdın torunları, kendini inkâra varan bir taklit ve batıcılık angaryasında bata-çıka yolunu şaşırmış, zevklerinde de dejenere olmuşsa bu, ihmalin neticesidir. San'at mevzularında kuvvetli teşhisler koyan mütefekkir ilim adamımız merhum A. H. Tanpınar bir yazısında:

"... Halbuki Türk musikisi böyle bir âkıbete hiç de lâyık değildi. O, büyük bir cemiyetin, çok sıhhatli bir hayat aşkının, derin ve her an ebediyetin muammasını çözmek için sabırsızlanan bir ruhun mahsulüydü" diyor ki haklılığı gün gibi âşikârdır.

Bizim olan her kıymetin damgasının kazınmasına tahammülü olmayacak kadar şuurlu yetişmek ve irfan ordusunun millî kültürle yüklü neferleri olmak iddiasında olan bizler, diğer meselelerin yanısıra öz musikimizi de hafife almayıp onun arajman adı altında hafifletilmesine ve dejenere edilmesine müsaade etmeyecek kadar bu konuda bilgili ve uyanık olmalıyız.

Biz katı bir millet değiliz. San'atı da, din ve an'anesiyle et ile kemik gibi kaynaşan oturaklı, taşı gediğinde kısacası karakterli asîl bir milletiz. Ecdadımıza ancak muâsırlarımıza rekabet edecek bir kültürle lâyık olabiliriz.

Moskof'a Aman Dileten Kahraman:

Kafkas Kartalı

ŞEYH ŞAMİL

İlhan ÖZTÜRK
(İst. Y.Ö. Okulu)

"Allah yolunda kan dökünüz, Vatanın hürriyetine, saadetine, refahına ve servetine göz dikenlere aman vermeyin."

"Kafkasyalılar, senelerden beri göğüslemeye çalıştığımız en vahim an gelip çatmıştır. Yapabileceğimiz tek şey, düşmanla fasılasız ve amansız çarpışmaktır. Bugüne kadar harp etmek, şeref ve Vatan borcuydu. Fakat, bugün hepimizin üzerine farz olmuştur. Kafkasya'nın hürriyeti için son kurşununa, son kılıncına ve sağ kalan son bileğine kadar döğüşmeyen, kâfirdir. Küfrün ve hıyanetin cezası, merhametsizce ölümdür."

Moskof'un azgın iştihası, Kafkasya'yı vahşî emperyalizmi altında inletmek isterken, milletine bağlılığının verdiği cesaret ve heyecanla, göğsünü Rus toplarına karşı siper eden Şamil; sarsılmaz ve yıkılmaz yüce bir inancın Kafkasya'daki temsilcisi idi. İki metreye yakın boyu, kırmızıya çalan gür sakalı ve büyük sarığı ile dehşet saçan Şamil, millî mücadelenin bir kahramanı ve istiklâl mücadelesinin lideriydi. Teşkilâtçılığı, zekâsı, cesurluğu, taktikleri ve kahramanlığı ile dünyaya örnek olmuş, Moskof'a haddini bildirmek için yola çıkmıştı. O, Moskof emperyalizmine boyun eğmeyecek, insanlığın baş belâsı olan Moskof'a Kafkasya'yı vermeyecekti. Başında bulunduğu Kafkas Türk'ü namusunu ve hürriyetini Moskof'a çiğnetmemek için çırpınıyor ve bütün gücüyle durmaksızın savaşıyordu. Dağlıların imanlı göğüslerinin, her birisinin binlerce Rus tüfeğine siper olabileceğine inanan Şamil, bu bağrı yanık Kafkaslıları birleştirmek, Moskof'a haddini bildirmek istiyordu. En yüksek inanca, en büyük bir imanla bağlı olan bu Kafkas dağlısı, neden Rus toplarına hedef oluyor? Neden vatanından kovulmak isteniyordu? Moskof'un melânetlerini en ince noktasına kadar düşünen Şamil, Moskof'un bu zulmü ve vahşeti karşısında susmayacak, kanının son Damlasına kadar vuruşacaktı.

Moskof Çar'ı hain I. Nikola, Kafkasya'daki vahşetini, günden güne artırıyor, domuz sürüleri kadar iğrenç olan Rus ordularını Kafkasya'ya yığıyordu. Kafkasya

alınmalıydı. I. Nikola orayı ille de alacaktı. Fakat kolay değildi bu. Çar'm azgın generalleri ordularıyle, Kafkasya'yı tarümar ediyor, köyler yakılıyor, kadınlar kirletilip, işkence ettiriliyor, çocuklar en adi bir şekilde öldürülüyordu. Moskof'un vahşeti son haddine varmıştı. Kafkasya artık, bir vahşet meydanı, bir zulüm yeriydi. Çarın köpekçe emirlerinin tatbikçisi generaller, vahşette âdeta yarışıyorlardı.

Bütün bunlar böyle mi kalacaktı? Rus zulmü, Rus vahşeti devam mı edecekti? Hayır! Büyük bir imanla kılıncına sarılan Şamil, âdeta bir kartal gibi köyden köye koşuyor, halkı birleştirip, teşkilâtlandırarak, Kafkasya'yı Moskof'a mezar etmeye hazırlanıyordu. Artık Mücadele başlamış, Kafkas dağlıları, millet aşkıyle yeniden dirilmişlerdi. Şamil, sert ve kesin kanunlarla hareket ediyor, bir hatanın, bir hıyanetin cezasını çok şiddetli veriyordu. Askerî dehası ve kumandanlığı, onu günden güne başarıya ulaştırıyor, zafere yaklaştırıyordu. Çar'a boyun eğilmeyecekti. Millî idealler bayrak yapıldığı zaman, Kafkas dağları coşmuş, Kafkas ormanları âdeta bir süngü gibi düşmanın böğrüne saplanmaya başlamıştı. Dağların can yoldaşı Şamil, köylerde, camilerde, evlerde ve meydanlarda konuşmalar yapıyor, Kafkas dağlısının imanını alevlendiriyordu. Günden güne coşan ve toplanan Kafkaslılar, harp meydanında kılıcıyla ve kürsüde hitabetiyle ulaşılmaz dereceye çıkan İmam Şamil'e büyük bir sadakat ve güvenle bağlanmışlardı. Şamil'in inancının ifadesi olarak koyduğu kanunlar; her Kafkaslı tarafından kabul ediliyor ve harfiyen uygulanıyordu. Kafkas Türk'ünü çok iyi anlamış olan Kafkas Kartal'ı, bu bağrı yanık dağlılarla Rus imparatorluğuna karşı koyacaktı. Şahsında taşıdığı vasıflar ve inancı, onu; her hareketinde başarıya ulaştırıyordu. Artık o, Kafkaslıyı toplamış, Moskof emperyalizmini çiğnemeye başlamıştı bile. Aman dilemek Moskof'un, kahramanlık Türk'ün olacaktı. Kamasını, kılıcını eline alarak ölüme koşan Kafkas dağlıları, Rus'un topuna, tüfeğine âdeta kartal pençesini andıran pençesiyle karşı koyuyor, göğüslerini siper ediyorlardı.

'Kahrolsun sefil esaret, yaşasın güzel ve şanlı ölüm" nidaları Kafkas dağlarının yalçın tepelerinde yankılar yapıyor, dağlıların büyük mücadelesini dile getiriyordu. Günden güne teşkilâtlanan Şeyh Şamil, stratejik mevkilere kaleler dikiyor, ve buralara yerleşiyordu. Ahulgah, Surhay, Gergidilli, Dargo... bu kalelerden bazılarıydı. Sarp yamaçlara sahip yalçın tepelerde bulunan bu kaleler Kafkas kartallarının yuvalarıydı. Şeyh Şamil kumanda merkezini buralarda kuruyor, çalışıyor ve planlarını buralarda hazırlıyordu. Şamil'in sığınakları olan bu kartal yuvaları kaleler, Rus sürülerine dehşet saçan bir ordu merkezleri gibiydiler.

Kafkasya ayağa kalkmıştı. Bütün Kafkaslılar aynı inancın ve aynı imanın coşkunluğuyla haykırıyor, dağlar, ormanlar coşuyor, bir çığ gibi büyüyen Kafkas ihtilâli, Şeyh Şamil'in idaresinde yer yer patlıyordu.

Çar I. Nikola en güvendiği generallerini ve seçme askerlerini Kafkasya'ya göndermişti. Şeyh Şamil ve Kafkasya... Bu iki şey onun rüyalarına giriyor, yemeklerini boğazından geçirtmiyordu. Artık devamlı korkuyla rüyalarında Şamil'i görüyor, günler geçtikçe kuduruyordu. Onun bu ihtirası daha da vahşetini artırıyor, zulmün devam etmesi için emirler yağdırıyordu. "İdaremize boyun eğmeyen dağlıların ya teslimini, ya da kılıçtan geçirilmesini istiyorum." İşte I. Nikola en insafsızca emirlerinden birini daha veriyordu. Şamil yakalanmalıydı. Kafkasya'nın teslimi ancak İmam Şamil'in yakalanması ile mümkün olurdu. Bunu çok iyi bilen Çar, seçme generallerini ve 500.000'lik ordularını Kafkasya'ya sevkediyordu. Napolyon'un karşısında savaşmakla övünen generaller Şamil'i yakalamak için âdeta yarış ediyorlardı. Fakat o bir kartaldı. Bütün Rus generallerinin gayretleri boşa çıkıyor, Şamil karşısında sönük kalıyorlardı. İmam, 100.000'lik kollar karşısında bir avuç mücahitle duruyor. Rus ordusunu yok olmakla karşı karşıya bırakıyordu. Bu sebepten deliren ve şaşıran Moskof generalleri ne yaptıklarını bilmeden ortada kalıyorlardı. Her

Moskof'un topuna, tüfeğine, zulmüne karşı imanını, namusunu ve halkını kanının son damlasına kadar müdafaa eden kahraman, Şeyh Şamil.

birisi yüzlerce Moskof generaline bedel olan İmam Şamil'in naibleri Moskof'a dalıyorlar 200-500 kişilik gruplarla şaşkına çeviriyorlardı. En umulmadık anlarda Moskof'un içine dalan Şamil ve naibleri, Moskof sürülerini çil yavrusu gibi dağıtmış, neleri var, neleri yoksa yakıp geçiyorlardı. Onların saldırması ve kaybolması Rus generallerinin akıllarını başlarından alıyor, domuz sürülerini andıran ordularına rağmen, onlardan kurtulamıyorlardı. 200-500 kişilik süvari birlikleri, Hacı Murat, Taşof Hacı, Ahverdil, Muhammed, Şuayib Molla, Danyal Sultan, Sadu, Hacı Huzbek gibi kahraman naiblerin nezaretinde Moskof'a kan kusturuyorlardı. Her birisi birer efsane kahramanını andıran Şamil'in bu naibleri, Şeyh Şamil'e büyük bir sadakat ve güvenle bağlıydılar. Şamil'in taktiklerini harfiyyen uyguluyorlar, O'nun emirlerini hemen yerine getirerek parçalanmaz bir birlik kuruyorlardı. Kafkas yiğitlerinin durmaksızın yaptıkları baskınlar Moskof askerini deli etmiş, Çeçenler Rusların rüyalarına giren birer dev haline gelmişlerdi. Artık korkan ve imandan yoksun olan Moskof sürüleri şimşek hızıyla gelen bu akıncıların karşısında kaçacak delik arıyorlar, emperyalizmin çirkin binası çöktükçe çöküyordu. Hak galebe çalıyordu.

Şeyh Şamil'in ince zekâsı ve teşkilâtçılığının temelini teşkil eden inancının, hücumla, topla, tüfekle yok edilemeyeceğini anlayan Çar I. Nikola, Şamil'i parayla satın almayı tasarlıyordu. O bilmiyordu ki, Müslüman-Türk parayla satın alınamaz, hele de zillete hiç tahammül edemez. İnsanlığın baş belâsı Moskof, ille de Kafkasya'yı alacak ve emperyalizmi bir ülkeyi daha inletecekti. Rus'un topuna, tüfeğine, kamayla, kılınçla karşı koyan Kafkaslının imanı kolay kolay yıkılmayacaktı. Artık Çar, hile ve hainliğe baş vuracaktı: Bu yüksek bir inancın sahibi dağlılara para ve rütbe teklif etmekti.

Çar, para üzerine para teklif ediyor. Rus hazinesini, Rusya'nın bütün zenginliklerini Şamil'in ayağına seriyordu. Bütün

bunların karşılığı olarak istediği tek şey **"Şamil'in şerefli istiklâl mücadelesinden"** vazgeçmesiydi. Fakat Kafkaslının büyük imanı bunların hepsini gerisin geriye dönderiyor, verdiği cevaplar Moskof'un suratında bir kırbaç gibi şaklıyordu. Bütün bunlara rağmen Rus Çarı tekliflerini kesmiyordu. Ünlü Rus generali Van Klog Klogenov'da Çar'ın bu adî tekliflerini İmam Şamil'e bildirmekle vazifeliydi. Van Klog Klogenov Şamil'e Çar'ın şu tekliflerini getirmişti: "Şeyh Şamil Kafkasya'nın başında bulunacak istediği kadar asker ve hazineye sahip olacak, Çar'ın en güzide adamı olacak. Buna karşılık Rus Çarlığını kabul edecek. Yani Rus Çarlığına bağlanacaktı." Bu adî teklif karşısında çok kızan ve bir yanardağ gibi püsküren Şeyh Şamil unutulması imkânsız şu cevabı veriyordu: **"General, o Nikola'ya git ve de ki; şu anda karşımda kendisi olsa ve bu adi teklifi yapsaydı, ilk ve son cevabımı şu kırbacım verirdi."**

Böylece Müslüman Türk'ün para ile satın alınamayacağı gerçeği bir kere daha büyük bir hakikat olarak parlarken, gönüller hakikatin pınarında yeniden yıkanıyor, kılıçlar yeniden bileniyor, bütün dağlılar ebedî hayata doğru yol alıyorlardı.

Kafkaslının kalbinde alev alev yanan ihtilâl ateşini ne Çar'ın paraları ne de askerlerinin çokluğu söndüremiyordu. Onlar şehitliğe, en şerefli ölüm olan şehitliğe koşuyorlardı. Rus'tan hayır gelemezdi. **"Rus'tan menfaat uman ve hayır bekleyene lânet olsun."** sözleri ağızdan ağıza dolaşıyor, âdeta eskisi gibi Çeçenistan ormanlarında hür olarak ötemeyen bülbüller bile Rus'a lânet okuyordu.

Kafkas Türk'ü ya ölecek ya da sefil istilâya son verecekti. Kafkasya Moskof'un olmayacaktı. Ve işte kartallar moskof sürüsünü Dargo'da darmadağınık edecek, yakılan köylerin, şehit edilen çocukların, kirletilen nâmusların hesabını eksiksiz olarak soracaktı. Dağlıların kılıçları çok keskin ve kuvvetli idi. Moskof, vahşetinin hesabını çok pahalı ödeyecekti.

Dargo kalesinin duvarları arasında planını hazırlayan Şamil, Moskof'a güzel bir ders vermeliydi. Üç koldan ilerleyen ve başlarında harisliği ve gururuyla tanınan general Voronstov'un bulunduğu Rus ordusu geldiği yerleri yakıp yıkıyor, köyleri âdeta imha ediyordu. Çar I. Nikola'nın gözde generali, Şamil'i yakalayacağına ve Kafkasya'yı alacağından emin bir vaziyette ilerliyordu. İşte 1816 yılında Rus generali Ermolof'un Kafkasya'yı almak için hazırlamış olduğu plan, Voronstov tarafından harfiyen uygulanıyordu. "Kafkasya yarım milyonluk bir garnizon tarafından müdafaa edilen muazzam bir kaledir. Bunu ya hücumla almalı, ya da siperlerde yatmalıdır. Hücum pahalıya mal olur. Onu silâhla ele geçirmek fikrinden vazgeçmeli, bereketli topraklarına saldırıp, dağlıları dağlara ve bataklıklara sürmelidir." Ermolof'un bu planı gereğince Kafkas halkı bataklıklara doğru sürülüyordu. Fakat Dargo'da başlarına inecek şimşeklerden, beyinlerinde patlayacak olan balyozdan ve vahşetlerinin hesabını çok ağır ödeyeceklerinden Rus sürüleri habersizdiler. Elindeki kuvvetleri çok iyi bir şekilde kullanan ve tanzim eden Şeyh Şamil muhakkak ki Dargo'da Moskof'u dağıtacaktı. Bütün naiblerini stratejik noktalara yerleştirmiş, kendisi de 1600 kişilik bir kuvvetin başında olduğu halde her tarafı kontrol eden bir tepeye yerleşmişti. Moskof sürülerini Dargo'ya hazırladığı çemberin içine doğru çekiyordu.

Kudurmuş Moskof sürüleri kumandanları Voronstov'un nezaretinde Dargo'ya yaklaşıyorlardı. Şimşek çakar gibi parlayan Şamil ve naibleri Moskof'un içine dalmıştı bile. Artık gövde üstünde baş kalmıyor, her kılıç kalkışında bir baş düşüyordu. Bu anî baskın ve tuzağın karşısında şaşkına dönen general, bir türlü anlayamadığı bu baskından nasıl kurtulacağını düşünemiyordu. Domuz sürüleri Kafkas dağlılarının karşısında çil yavrusu gibi dağılıyor ve kaçmaya başlıyordu. Önceden Moskof'un erzak ve yiyecek kolları kesildiğinden büyük bir açlığın içine düşen Rus askerleri Kafkasya'da yaptıkları vahşetin ve zulmün hesabını çok ağır ödemişlerdi. Şeyh Şamil'in kumandanlık dehası Çeçenlerin sınırsız mücadele azmiyle birleşince Kafkasya Moskof'a dar geliyordu. Kurtuluşu kaç-

makta bulan Moskof ayıları, Kafkasya'ya geldiklerine bin kere pişman olmuşlardı. Üstelik Çar'ın en gözde generallerinden Binlerce Rus askeri Ahalgoh'da olduğu gibi Dargo'da da cehennemi b oylamıştı. Viktoraf, Dossek, Volkovski gibileri de geberenler arasında idiler. Buna rağmen Şamil yakalanmamış, Kafkas istiklâl savaşı daha da güçlenmişti.

Böylece 16 Temmuz 1845'te, tarihe büyük bir zafer daha ekleniyor ve emperyalizmin batmaz gibi gözüken gemisi her yandan su almaya başlıyordu. Keskin pençeli aslanlar bütün dünyayı hayrete düşüren kahramanlıklarıyle zafere olan inançlarının büyüklüğünü ve Moskof'un Kafkasya'ya giremiyeceğini ispatlıyorlardı.

Fakat Moskof'un bitmek, tükenmek bilmeyen sürüleri I. Nikola'nın yerine geçen II. Aleksandr zamanında da daha azgın bir şekilde saldırılara geçti. Kafkas halkı yok edilmek isteniyor, Şamil ile alâkası olan herkes öldürülüyor veyahut işkencelere tâbi tutuluyordu. Kafkasya bir cehennem, bir mahşer gününü andırır olmuştu, artık köyler yakılıyor her taraf harabeye dönüyordu. Alev alev yanan Çeçenistan ormanları âdeta Kafkaslının ıstırabını emmişçesine bütün dünyayı Moskof'la mücadeleye çağırıyordu. Fakat kulaklar sağırlaşmıştı. Kafkaslı'nın çilekeş feryadını kimsecikler duymuyordu!..

II. Aleksandr, Prens Brayatinski'yi görevlendirmişti. Brayatinski, canavarlığın eşine rastlanmaz örneklerini veriyor, Kafkas dağlılarını ateşlerde yakıyordu. Kafkasya'nın bu hazin ve yürekler parçalayıcı manzarası açlık ve hastalığın da eklenmesiyle tahammül edilemez bir hal alıyordu. Buna rağmen yılmayan dağlılar "Ölüm soğuksun! Ne kadar soğuk olursan ol, bana buz gibi sudan daha tatlı gelirsin." diyerek gözlerini kırpmadan ölüme gidiyorlardı. Rus ordusu son kale Gunib'e doğru ilerliyordu. Yiğitlerinin büyük bir kısmını kaybetmiş olan İmam Şamil, artık halkla temasta bulunamıyor, az bir kuvveti olduğu halde son savunmasını hazırlıyordu.

Günip köyü Şeyh Şamil'in son kalesi ve son ümidiydi. Moskof Günip'e gelmişti. Fakat Günip teslim olmayacaktı. Çünkü Kafkaslı yemin etmişti. "Ellerimizde kullanılacak kılınçlarımız ve kamalarımız varken, düşmana asla teslim olmayacağız. Bütün dünya bizi terketse ve vatanımızın en son noktasına kadar sürülsek dahi, neye muktedir olduğumuzu göstereceğiz. Kadın ve çocuklarımızı düşman eline geçmemesi için kendi ellerimizle keseceğiz. Sonra onların intikamını almak için sonuna kadar mücadele edeceğiz." naraları Kafkas Türk'ünün son haykırışlarıydı. Yüzbinlerce Rus askeri Günip'e dayanmış durmadan saldırıyordu. Şeyh Şamil, elindeki dört yüz kişilik kuvvetiyle son savunmasını yapıyor, İmanla direniyordu. Teslim olmayacaktı. Bir yandan bir avuç müslüman-Türk, bir yanda da imkânları çok fazla olan Rus imparatorluğu!..

Moskof'un domuz sürüleri 400 kişiye insafsızca saldırıyorlar, iki aya yakın bir zaman geçmesine rağmen neticeye ulaşamıyorlardı. Yakınlarının büyük bir kısmını kaybeden Kafkas kartalı halkının hazin tablosuna bakıyor, bakıyor ve için için yanıyordu. Açlık, hastalık, sefalet alıp yürümüştü. Çaresiz kalmıştı. Nihayet 6 Eylül 1859 günü Şamil, kılıcını bu zamana kadar bükülmeyen bileğinden bırakmak zorunda kaldı. Şamil teslim oluyor ve Şamil ile beraber Kafkas hürriyeti de yok oluyordu. Artık Kafkasya Rusya'nın olmuş ve Rus, emperyalizm zincirine bir halka daha eklemişti.

Kafkas evleri yanmış, ormanlar yerle bir olmuş, Kafkas dağları derinden derine göz yaşı dökmüştü. Fakat yanan Kafkas evleri değil gerçekte Kafkas hürriyetiydi. Ruslar seviniyor, bayram ediyorlardı. Kafkasya Moskof'un olmuştu.

Hayır!.. Hayır!..

Yaşlanan ve çürüyen Marksist emperyalizm, her şeyleri ellerinden alınan Türkün millî mücadelesiyle tarihe gömülecek; esir Türk illeri hürriyete kavuşacak; Kafkasya'da rüzgârlar yine bizim cenk havalarımızı söyleyecek, yine Şamiller Kafkas dağlarında kanatlanacak ve müslüman - Türk'ün gerçek hürriyete olan bu koşuşu kâinatın sonuna kadar durmayacaktır.

Tiyatro incelemesi

KÂTİP ÇIKMAZI

Gürbüz KOÇAK
(İst. Y.Ö. Okulu)

Tiyatro (temaşa), bir konuşma sanatı olarak kulağa, hareket (jest ve mimikler dahil) dekor ve kostüm olarak da göze hitap eder. Bu özellikleriyle asrımızın en yaygın bir eğlence ve tesirli bir eğitim vasıtasıdır. Nâmık Kemâl'in veciz ifadeleriyle **"faideli eğlence"** dir.

İnsanlık tarihi kadar eski olduğu tahmin edilen tiyatroya ilk defa bundan üç bin yıl öncesinin Yunanlarında rastlarız. Yunanlı Thespıs arabalarıyle diyar diyar gezerek oyunlar vermiştir.

Bizim tarihimizde bu vazifeyi —bugün maalesef yokolmaya terkedilmiş olan— Karagöz ve ortaoyunu üzerine almıştır. Karagöz her yönüyle bu milletin malıdır. Asırlarca, onu eğlendiren, çeşitli eksikliklerini alay, istihza ve hiciv yoluyle tenkid etmiş; cemiyetteki maddî ve manevî müesseselerin mükemmelleşmesine hizmet etmiştir. Yaşatılırsa 7'den 70'e her türlü ferdin eğlencesi olmanın yanında, yine bu tarihî vazifesini yapabilecektir.

17. asrın ikinci yarısından başlayarak kültür ve medeniyet buhranımızın bir parçası olarak bir tiyatro meselemiz de vardır. Tiyatronun Batıdan bize geçisi aşağı yukarı roman ve hikâye ile aynı yıllarda olmuştur.

Kanunî'den sonra bazı padişahlar sarayda Avrupa'dan gelen bazı tiyatro topluluklarına temsil verdirmişlerdir. Bizden atılan ilk adım 28 Mehmet Çelebi (1720) nin Opera hayranlığı olarak görülür. (1840) larda bu özlem Hoca Naum (İtalyan) un kurduğu tiyatro ilk meyvesini veriyor. Bundan sonra umumiyetle Ermeni ve Rum azınlıklar elinde tercüme ve adaptasyon çıraklığı olarak zamanımıza kadar gelişegelmiştir. Dârülbedayi ile devletin himayesini kazanmış, bugün Şehir Tiyatrosu ile özel sahnelerle faaliyetine devam etmektedir. Ne yazık ki bizde tiyatro sadece birkaç büyük şehrin eğlencesidir. Halbuki Karagöz ve Ortaoyunu bütün imparatorluğun eğlencesiydi; bazı aşağılık herifler tarafından imparatorlukla birlikte tarihe karıştığı iddia edilmektedir.

Türkiye'de tiyatro Hoca Naumların, Kirkorların, Thedorların, Agopların, Antoni Hocaların yolunu ne derece bırakmıştır? Kuruluşundan bu yana tiyatronun repertuarına bakmakla bunu anlayabiliriz. Görülecektir ki, millî özü arayan eser ve sanatkârlar daima zayıf bir çizgi teşkil etmiştir.

Bir tiyatro eseri, özde milletlerin büyük ideallerine yöneldiği kadarıyle millî ve insanîdir. Gerçek sanat eseri olmaya ancak bu şekilde hak kazanabilir. Bir milletin millî eğlencesi olabilmesi de buna bağlıdır. Anadolu insanının tiyatro ile, tiyatronun Anadolu insanı ve onun düşüncesiyle münasebeti üzerine yapılacak bir araştırma, bizde tiyatronun milletin eğlencesi haline gelip gelmediğini gösterebilir.

Bugün İstanbul sahnelerine bir göz atacak olursak, cemiyetteki bunalımı bütünüyle orada görebiliriz. Meselâ; Şehir Tiyatroları repertuarından F. Hayati Çorbacıoğlu'nun Koca Sinan ile Dinçer Sümer'in Kâtip Çıkmazı'nı ayırırsak geriye gerçekten bizim olan milletimizin dert, duygu,

heyecan, zevk ve düşüncesine tercüman olabilecek bir şey bulunur mu bilmem? İsimlerini sayacak olursak epey bir yekûn tuttuklarını göreceğiz ama, bunları (Türk sahnesi şimdiye kadar) insan, sahne, dil ve düşüncemize yaptıkları hizmet yönünden değerlendirirsek o zaman sayılar neyi ifade eder?

Koca Sinan ustalıkla canlandırılmış bir tarihti;

Kâtip Çıkmazı ise, Anadolu realizmidir. Anadolu insanının hep aynı saf, sade yaşayışından, Dinçer Sümer'in gözleri önünde tablolaşmıştı. Önce satırlarda sonra da sahnede seyircinin gözü önünde ebedileşmeye hak kazanmış Anadolu gençliği idi. Yazar kendi eseri için **"Kâtip Çıkmazı, benim tamklığımdır, ilk sızımdır. Kemallerin, Nerminlerin, Rızaların, Halidlerin, Kâmillerin bekleme salonlarında, kara trenlerde, gurbetlerde omuz omuza yaşadığımız insancıkların sancısıdır"** diyor.

Kâtip Çıkmazı, cemiyetimizin temel taşı olan ailenin çöküş sebeplerinden müşahhas bir tablo ve bir... zinanın, fuhşun, şehvetin kısaca ahlâk dışı bir hayat şeklinin cemiyeti zincirleme olarak nasıl yıkılışa götürdüğünün realist bir hikâyesi... Bir simsar tarafından geçici vaadler, türlü yalan dolanla kandırılarak kocasından, mesut yuvasından olan, iyi ruhlu fakat elindeki kısmı ile iktifa etmeyi beceremeyen bir kadını ve içinde yaşadığı cemiyeti bekleyen acı, tamir edilmez sonun çarpıcı bir hikâyesi... Kâtip Çıkmazı'nda Anadolu insanının dertlerini bir nevi hal çaresi ararcasına bir yoklayış var. Aile, ev, evlenme, iş, işçi, genç, gençlik, çocukluk özlemi, çok çocuktan dert yanma vs...

Üslûp: Zekî, konuşkan, hazır cevap Anadolu insanının işlek konuşmasını yakalayabilmiş sanatkâr sâde, gerçekten yaşayan Türkçeyi ustalıkla tatbik etmiştir. Şahıslar, mensup oldukları çevrelerin konuşmalarını hakkıyle verdiler. Oyuncular da bunu gereği gibi seyirciye tattırdılar.

Şahıslar ve oynayanlar:

Kemâl: Kâtip Çıkmazı'nda oturan Rıza-Halide ailesinin biricik toy oğulları. **(Burçin Oraloğlu).**

Neriman: Anadolu'nun safiyeti kadar güzel, temiz kalpli ve fedakâr kızlarından biri. **(Sibel Göksel).**

Halide: Bütün Kemallerin anaları gibi. Evin direği, çilekeş ve fedakârdır. **(Saime Arcıman).**

Rıza: Hoşgören, af edebilen bir baba. **(Özkan Gurol).**

Keriman: Zengin, güzel, iyi huylu, fakat aldatılmış olan bu genç kadın, asla bulamayacağı saadeti ararken iki yuvayı mateme garkettiği kendisine hatırlatılınca nedamet gözyaşları dökerek, damgalı bir kadın olmanın ezikliğini bütün ağırlığı ile duyar. **(Dilek Türker).**

Yalvaçlı: Karagün dostu dürüst bir işçi. **(Şener Şen).**

Simsar: Evli bir kadını ayartıp kocasından ayırdıktan sonra metres olarak kullanabilecek kadar simsar birisi. **(Cengiz Keskinlılıç).**

Kâmil: Hayatta kızından başka kimsesi kalmayan kederli bir baba. **(Rauf Ulukut).**

Cemâl: Neşe dolu bir köfteci **(Rauf Altıntak).**

Çocuk: Babasının otoritesini her yerde duyan bir çocuk. **(Mustafa Aslan).**

Kemâl Bekir'in sahneye koyuşu ve Nilgün Gürkan'ın hazırlamış olduğu (hemen hemen simetrik denilebilecek) dekora her gün İzmir'in kenar mahallelerinde rastlamak mümkün.

Müzik, konuşma ve dekorun yanında gayet ustalıkla tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılmıştır. Halk müziğinin neşe, klasik müziğimizin keder veren âhenginden istifade edilmiştir.

Kâtip Çıkmazı'nda tenkit edilecek şeyler yok değil ama, yapıcı olarak neticelenmesi, usta dili, biraz zorlama mekânı, zengin muhtevası, cemiyetin temel meselelerini ele alışı, şahısların hepsini karakter olarak geliştirmesi vb. yönleriyle takdire şayandır.

Bu konuyla, cemiyetimiz gibi, bir bunalım geçiren tiyatromuza kendini gösterme ikazında bulunan Dinçer Sümer'in ve onu başarıyla seyircilere veren değerli sanatkârları tebrik ederiz.

Alfen

ALÜMİNYUM METAL TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Karaköy, Perşembe Pazarı Cad. Mahkeme Sok.
No. 2 — İSTANBUL

Feniş Alüminyum Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'
nin perde rayları ve bilumum profillerin satış yeri.

Alüminyumdan her nevi
Perde rayları
Doğrama
Karoser
Masa kenarı
Lambri
Lama
Menlese profilleri ile
Çubuk boru
Tel
Süs ve soğutma çıtaları ve her türlü
spesial şekilleri
Çekowastik

Telefon: 49 00 45 - 49 74 23 Sicil Tic. 111113/57678
P.K. 851 Karaköy - İST. Telg. Alfenray - İST.

İRFAN YAYINEVİ

1972 Neşir Yılına 4 Büyük Eserle Girdi

1. İSLAM PEYGAMBERİ

Yazan: Prof. Muhammed HAMÎDULLAH

İlk baskıları kısa zamanda kapışılan bu güzel eserin 1. cildi yeniden neşredilerek, ikinci ciltle birlikte, takım halinde, satışa arzedildi. Çok az miktarda basılan bu kıymetli eseri kitapçınızdan temin etmede acele ediniz.

Üçüncü hamur takımı: 30 T.L.

Birinci hamur takımı: 50 T.L. (Lüks ciltli)

2. İSLAMDA TOPRAK MÜLKİYETİ

Yazan: Ebu'l-Âla el-Mevdûdî

Günümüzün konusu, memleketimizin bereketi *Toprakla* ilgili bu ilmî araştırmayı dilimize M. Yaşar ŞAHİN kazandırdı.

Toprak mülkiyeti konusunda yapılan tartışma ve tekliflere ışık tutacak görüşleri muhtevi, meseleleri en iyi şekilde izah eden bu eseri mutlaka okuyunuz.

Ofset kapak, fiyatı: 6 T.L.

3. HARABAT KARŞISINDA NAMIK KEMAL

Yazan: Prof. M. Kaya BİLGEGİL

Yayınevimizin *"Edebî Eserler Serisi'nin"* birinci kitabı olan bu kıymetli eser, Nâmık Kemâl ile Ziya Paşayı bütün edebî incelik ve münakaşalarıyle size sunacak, tarih ve edebî kültürünüzü artıracaktır.

Birinci Hamur kâğıt, iplik dikiş: 20 T.L.

4. FAİZ NAZARİYESİ VE İSLAM

Yazan: Prof. E. İkbal KUREŞİ. Terceme: Doç. Dr. Salih TUĞ

Faiz Nazariyesi ve İslâm'ın da birinci baskısı kısa zamanda bitti ve ikinci baskısı yapıldı. Bu kıymetli eser sizleri faiz hakkında sağlam bilgi sahibi yapacaktır. Mutlaka okuyunuz.

Fiatı: 12.50 T.L.

Yukarıdaki eserleri zevkle okuyacağınızdan eminiz. İRFAN YAYINEVİ'nin 1972 neşir yılı büyük hamlelerle ve yeniliklerle dolu. Bekleyiniz.

Yayınevimizin neşriyatı bütün kitapçılarda bulunur. Arayınız ve bayilerinizden isteyiniz.

Adres: *İRFAN YAYINEVİ,* Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 27 70 55

BEŞ HECE

Gerçeği aradım dopdolu
Hüzünlü arzularla,
Bir çocuk saflığında
Kanarak
Aldanarak
Hayallere...
Sonsuzda
Beni bu hallere
Düşüren telkine ters
İki kelime
Belirir...
Zihnimi koreden düşüncelerle
Varlığımı yakarak
Kibritsiz,
Ümitsiz ruhumda
Çırpınan ahenksizliğe sormuşluğum
Olur...
İnsan nasıl kurtulur?
Nasıl duygular
Durulur.
Sonumuz
Nicedir?..
Neden
İntizam içinde devameden
Kâinatta
Fikirler insicamsız.
Gönlümü teskineden
"O en büyük hadise" nin
Anında,
Yükselen beş
Hecedir.
"ALLAH YÜCEDİR."

Faik ERYILDIZ

PINAR

Mart 1972
Sayı: 3

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

EĞİTİM REFORMU İÇİNDE ÖĞRETMEN

İstiklâl Marşı ve Millî Mücadele

"Hortlaklar„ ın Hortlağı
(Tiyatro)

"Gömülü Çoban„
(Röportaj)

Kanlı Kavak Olayı
(Hikâye)

Ömer Seyfettin

Peyami Safa ve "Yalnızız„
(Kitap)

Çile

.. Ve Diğer konular

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ:

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.
Öğrenciler 2 TL. dan abonmen yapılır.

Mart 1972 Sayı: 3

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı tarih: 17.3.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR

2) Eğitim Reformu İçinde Öğretmen
İsmail KAYA

3) Çanakkale Muharebesi
Veli ŞİRİN

4) Y.Ö. Okulları Hakkında Ne Düşünülüyor
Züerşen USTA

5) Çile (şiir)
Yahya YILDIZ

6) Peyami Safa ve "Yalnızız"
Hüseyin ÖZBAY

7) 12 Mart ve Erzurum
Bahaddin DÜZGÜN

8) Uluğbey Kimdir?
Reşit BAŞ

9) İlim Teknik ve Medeniyet
Mehmet ÇAKMAKLI

10) İstiklâl Marşı ve Millî Mücadele
İbrahim GÜLERCE

11) Hortlakların Hortlağı
Remzi ÖZÇELİK

12) Gömülü Çoban (Röportaj)
Süleyman KÖSE

13) Kanlı Kavak Olayı (Hikâye)
Mehmet TAÇDİKEN

14) Tarihten Yaprak Yaprak

15) Fatih

16) Ömer Seyfettin
Bayram MERDAN

17) Klasik Türk Çini Desenleri Sergisi
Saim OKAN

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Şu anda elinizde Pınar'ın üçüncü sayısı var. 3 aylık kısa bir zaman süresi, Pınar'ın temsil ettiği düşünce, kültür ve sanat anlayışına özlemin gönüllerde ne kadar büyük bir susuzluk meydana getirdiğini ortaya koymuştur. Okuyucumuzun Pınar'a gösterdiği ilgi, yıllardır düşünce, kültür ve san'at hayatımızda esen kavurucu rüzgârlara duyulan nefretin bir tepkisi olduğu kadar, milletimizin hayat, inanç ve ideoloji kaynağından beslenen bir harekete hasret kalmanın da belirtisidir. Pınar'ın başlattığı hareket inanıyoruz ki, kendi milletinden kopuk, millî hayata yabancılaşmış, bütün fikir ve sanat akımlarına darbe olacaktır. Hatta olmuştur bile. Pınar ortaya bir kıymet ölçüsü koyacaktır. Bir mihenk taşı. Ve bütün akımlar, bu mihenk taşına vurularak değerlendirilecektir. Okuyucularımızdan gelen mektuplar, bunu anlamış, benimsemiş ve bu anlayış içersinde çaba sarfetmeye azmetmiş insanların kararlılığını hissettiriyor. Gelecek sayılarımızda gelen kıymetli okuyucu mektuplarına da Pınar sayfalarında imkân nisbetinde yer vereceğimizi müjdeleriz. Ayrıca şunu belirtelim ki, okuyucumuzun temiz duygularını dile getiren mektuplar, gücümüzü olduğu kadar mesuliyetimizi de arttırmaktadır.

Bu mesuliyet içersinde, her sayıda biraz daha gelişmiş, kadrosunu genişletmiş, yenilikler hazırlamış, milletimizin fikir ve sanat hayatına güç katmış olduğunu göreceksiniz. Pınar'ın, Anadolu'nun bağrında yeşermeye ramak kalmışken, ayrık ve ısırgan otlarının istilâsıyla boğulan, içinde büyüme potansiyeli bulunan değerlere ulaşmış bulacaksınız, Pınar'ı. Pınar geçen sayısında iki yeni konu ile, birinci sayısını aşmıştı. Bunlar "Duvar Gazeteleri" ve "Genç Sanatçılarımızı Tanıtıyoruz" bölümleri idi. Pınar, bu konulara, ilgisizliğin karanlığında kaybolmaya, tükenmeye mahkûm edilen büyük değerlere imkân hazırlamak için değinmişti. Yine geçen sayısıyla Pınar, yalnız İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu talebelerinin yazılarını neşreden bir mecmua olmak durumundan çıkmış, Anadolu'dan çağlayarak coşup gelen bir "millete bağlı aydın birikiminin hayat ve ümit sesi dolu mahiyetini kazandığının belirtilerini göstermişti." İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği, bir çırayı

tutuşturan kıvılcımsa, Anadolu'nun okumamışı-okumuşu, bu çırayı parlatmak için damla damla eriyen yağdır. İşte, millete aydınlık sunmak için kendini yakma, feda etme şuurunda olanlar, canhıraş bir feryada koşanların heyecanı içinde, Pınar sayfalarında toplanıyorlar. Geçen sayımızda, Ankara Yüksek Öğretmen Okulundan iki kardeşimizin yazısını neşrettik. Biliyor ve inanıyorduk ki, bunlar sonuncu değil, arkadan gelen, hem binlercesiyle beraber gelen bir kitlenin habercisiydiler. Nitekim öyle olduğunun anlaşılması uzun sürmedi. Şimdi bu sayımızda, İzmir Yüksek Öğretmen Okulundan, Eğitim Enstitülerinden, Öğretmen Okullarından, Liselerden, Akademi, Yüksek Okul ve Üniversitelerden haberciler var. Mutlu, umutulu günlerin habercileri, milleti için, en güzel günleri getirmeye azmetmiş kadroların habercileri. Bundan sonra da, masamızın üzerinin, yurdumuzun her bucağından yollanmış, şiir, makale, inceleme, hikâye, roman, piyes, deneme ve röportajlarla öbek öbek dolacağına inanıyoruz.

Bu sayıda, kıymetli hikâyecimiz MEHMET TACDİKEN'in "Kanlı Kavak Olayı" isimli, çok değerli ve sosyal hayatımızın bir veçhesini, hem acı bir veçhesini kendi üslûbuyla anlatan hikâyesiyle beraber; şiir hayatımıza yepyeni bir ses katan "Gömülü Çoban" la bir röportaj okuyacaksınız.

Bunlardan ayrı olarak Pınar'ın bu sayısı, Türkiye'nin en hayatî problemlerinden olan "Eğitim, Öğretmen ve Problemleri" yle ilgili bir tahlili sizlere sunmaktadır. Türkiye'nin, istikbaldeki sosyal ve kültürel hayatının şekillenmesiyle ilgili olan bu konu, dikkatle incelenmeye, üzerinde etraflıca düşünmeye ve neticelere varmaya bizi zorlayacaktır. Öğretmenin, talebesiyle olduğu kadar çevresiyle de münasebetlerinde izlenecek en realist yolun ne olacağı hususu, eminiz ki bu inceleme tahlil edildiğinde daha iyi anlaşılacaktır. Öğretmen ve Eğitim meselesiyle uğraşan ilgililerin de dikkatle okumaları ve itina ile bu konu üzerine eğilmeleri, Türkiye'nin yarınları için gereklidir kanaatindeyiz. Bunlar dışında, Pınar'ın temas ettiği her konunun kültür ve sanat hayatımızın yeni hamleler ve atılımlarla ilerlemesini temin edeceğine inanıyoruz.

El ele, omuz omuza, gönül gönüle verdikten sonra ulaşılamayacak hedef yoktur.

pınar

EĞİTİM REFORMU İÇİNDE ÖĞRETMEN

İsmail KAYA
İ.Y.Ö.O. öğrencisi

16 Mart 1972 Öğretmen Okullarının 124. kuruluş yıldönümüdür. Geride bıraktığımız yıllarda olduğu gibi, 124. kuruluş yıldönümünde de, eğitim-öğretim meselelerinden kanunlaşması beklenen millî eğitim reformundan ve bilhassa "öğretmenlik" ten bahsedenler olacaktır. Söylenecek şeyler, vaadler tenkid edilen ve beğenilmeyen bu gidişi değiştirir mi? Belki değiştirir, fakat bu kötü girişin düzeleceğini şimdilik şüphe ile karşılıyoruz. İnsan, millet, millî eğitim, millî kültür, millî devlet ve "öğretmen" mefhumlarının tam anlaşılmasına kadar da şüphemiz devam edecektir.

İnsan, bütün olarak ele alınmadıktan ve anlaşılmadıktan sonra, insanın maddî ve manevî yapısı bilinmedikten sonra, onun hakkında alınacak kararlar onun için yapılacak değişiklikler neye yarar? Bu değişiklikler insanı, insanlardan meydana gelen milleti ve milletleri huzurlu kılabilir mi? İnsan bünyesinin kanunlarını göz önüne almadan girişilen operasyonlardan fayda umulur mu? Öğretmenin mahiyeti, öğretmenin vazifesi ve millî tarihimizdeki yeri bilinmeden, onun hakkında verilecek hükümlerin gerçekle bir ilgisi olur mu?

Osmanlı imparatorluğunun kuruluşundan sonraki millî tarihimizi incelediğimizde mevzumuzla ilgili bazı gerçeklerle karşılaşırız. Bugün "öğretmen" adıyla adlandırdığımız kimselere geçmiş yıllarda sırasıyla şu adlar —ünvanlar— verilmiştir. Alp, Abdal, derviş, şeyh, molla, hoca, muallim, öğretmen (1). Bu ünvanların sayısını daha da artırabiliriz. Fakat şimdilik buna lüzum yoktur. Zaten öğretmenin mahiyetini ve tarihteki yerini anlamamış olanlardan hemen şu itirazlar gelecektir:

— Efendim, Alp ile, Derviş ile, hoca ve muallim ile öğretmenin ne ilgisi var? Bugün okullarımızda kendilerine "hocam", "muallim" dendiği için pirelenen öğretmenlerimiz yok değildir. Onlara deriz ki; evvelâ öğretmen, sadece öğreten anlamına gelir ve lügat manası itibarıyle hiç bir zaman "öğretmen" dediğimiz kimsenin yapması gereken işleri ifade edemez. Meselâ "muallim" kelimesinin karşıladığı manayı, "öğretmen" kelimesi hiç bir zaman karşılayamaz. İkincisi, "öğretmen" kelimesinin mazisi 30-40 yılı aşmaz. Pekî 30-40 yıl önce, bugün "öğretmen" dediğimiz kimseler yok muydu? Elbette ki yoktu denemez. Hatta bugünkü anlamıyla 1848'de kurulduğunu kabul ettiğimiz öğretmen okullarının mazisi, 124 yıldır. Acaba 124 yıl önce, iki yüz, üç yüz yıl önce üç kıta yedi denizi kapsayan büyük ve huzurlu yurdumuzda, bugün "öğretmen" dediğimiz kimseler yok muydu? Eğer yoktu diyenler olursa onlar en azından "öğretmen" in ne olduğundan habersiz, milletten ve millî tarihten koparılmış birer zavallıdırlar.

ÖYLEYSE ÖĞRETMEN NEDİR ?

Öğretmen, bir inancın, bir ideolojinin, bir kültürün rehberidir. Öğretmen, kavimlerin belli bir iman ve kültürle bezenerek MİLLET haline gelmelerini sağlayan usta insandır. Öğretmen, insanı bütün olarak ele

alan, onu kabiliyetlerine ve belli bir kültüre göre işleyen terbiyecidir.

Öğretmenin yapması gereken işleri, iki büyük kısma ayırmak mümkündür: 1 — Milleti millet yapan değerleri öğretmek ve o değerlerin istediği tipte insan yetiştirmek, 2 — Millî değerlerin çeşitli iç ve dış tesirlerle yok olmaması için gereken vasıtaları öğretmek.

Birinci kısımda işaret edilen, öğretilecek ve şahıslaştırılacak değerler; iman, kültür, ahlâk ve töredir. Bu değerlerin toplamına ideoloji denir. Gerçek öğretmen, bu değerlerin üzerine titrer, yetiştirdiği kimselerin bu değerlere yan çizmelerine razı olmaz.

İkinci kısımda zikredilen vasıtalar; fen, teknik, iktisat, sanat vs. dir. Milletimize bağlı öğretmenin temel vazifesi birinci kısımdaki işleri yapmaktır. Temele bağlı olan ve temelin, her türlü yıkıcı tesire karşı dimdik ayakta kalmasını sağlayan işler de ikinci kısımdakilerdir. Yani, fen, teknik, iktisat vs., millî hayatın korunması için gereken vasıtalardır. Asıl olan millettir. Onun için diyoruz ki, millî hayatın korunması ve yükselmesini gaye edinmeyen fen, iktisat, teknik ve sanat millet için manasızdır. Bu haliyle, onları savunan ve öğretenler de değersiz olmaktan kurtulamazlar.

Öğretmenin mahiyeti; onun yapması gereken işler bilindikten sonra daha iyi anlaşılabilir. Değerli öğretmen, yukarıda belirtilen iki işi birlikte yapan ve başaran insandır. Bu başarılı öğretmen elbette ki, branşına göre ağırlığı iki işten birine kaydıracak, fakat hiç bir zaman gaye ile vasıtayı karıştırmayacaktır.

Öğretmenin mahiyetini kısaca belirttikten sonra tarihe göz atıp şu hükme varabiliriz: Milletimizin en haşmetli devirleri, öğretmen ordusunun en ehliyetli olduğu yıllara rastlar. Bu ordunun ehliyetini kaybettiği yıllarda da buhranların, sıkıntıların ve tehlikelerin kapımızdan ayrılmadığını görürüz. Milletimiz, öğretmenlerinin millet ideolojisine kusursuzca bağlandığı yıllarda devamlı olarak yükselmiş, zaferden zafere koşmuştur.

Dedelerimizin, Anadolu'yu ve daha sonra kıtaları, bir devletin ülkesi haline getirmelerini izah eden tarihçiler, bu göz kamaştırıcı fetihlerin temeli olarak o devirlerdeki "öğretmen" ordularını göstermişlerdir.

"Gazi-dervişler, emirleri altına giren kitleye evvelâ yegâne gaye olarak "cihad" ve "i'lâyi kelimetullah" umdelerini aşılıyor ve sonra bu umdelerin tahakkuku için lâzım gelen bilgi ve tecrübeyi veriyor, yolu gösteriyor, teşkilâtlandırıp sevk ve idare ediyorlardı." (2).

Osmanlı imparatorluğunun yükselme devrinde, milleti yükselişe götüren her hadisede, zamanın öğretmen orduları olan bu gazi-dervişlerin hisseleri çok büyüktür. Dünya tarihinin en önemli hadiselerinden biri olan 1453 İstanbul Fethini düşünelim. Bir ideal için göz göre göre göğsünü oklara ve ateşlere siper eden Ulubatlı Hasanları düşünelim. Fakat İstanbul Fethini tebşir eden (3) Ak Şemseddin Hocayı, Molla Gürani'yi ve bunlara bağlı diğer derviş gazileri düşünelim. O çağı kapatan fethi izah edebilir miyiz? Molla Gürani, Ak Şemseddin, Molla Zeyrek, Molla Hüsrev ve adını saymamıza imkân olmayan diğer öğretmenler olmadan Fatih olur muydu? Bu birinci ordu olmadan ikinci orduyu, Fetih ordusunu düşünmeye imkân var mıdır?

1683 bozgunundan sonra devlet kademelerine iç ve dış düşmanlar sızmaya başlayınca Ak Şemseddin Hocalara da rastlanmaz oldu. Öğretmenler ordusu da bozulmaya ve iş, ehliyetsizlerle yabancıların eline geçmeye başladı. Bu bozgun 1918 imparatorluğun yıkımına, o tarihdende içinde bulunduğumuz şu ana kadar devam etti.

Arnavutluğun ve bütün Balkanların elimizden çıktığı yıllarda her aklı yeten, yenilgimizi bir başka sebebe bağlıyordu. Kimisi iktisada, kimisi orduya, kimisi de donanmaya... Sadece Millî Mücadelemizin öğretmeni, büyük şair Mehmed Âkif gerçek sebebi göstermişti. O;

"Donanma, ordu birer ihtiyac-ı mübrimdir, O ihtiyacı fakat, öğreten "muallim" dir (4)
"Mahalle mektebi olsaydı bizde vaktiyle,
Ya uğrasaydı kalanlar güzelce ta'dile;
Yarım pabuçla gezen, donsuz üçbuçuk zibidi,
Bir Arnavuluğu isyana kaldırır mı idi" (5)

diyerek, akıncı ruhunu ayakta tutan derviş-gazilerin yokluğuna, milleti adına hayıflanıyordu.

Âkif sözünü dinletemedi. Halka değil, mesullere dinletemedi. Böylece beynelmilel siyonizmin eğitim politikası milletimizi parçalaya parçalaya günümüze kadar zaferlerle ilerledi.

"Bilhassa tedrisatı istismar edelim, böylelikle bize faydalı olan fikirleri neşretmiş ve dimağları istediğimiz kalıba dökmüş oluruz." (6). İşte bu politika, millete yabancılaşmış, kafalarını millî olmayan kültürlere kiralamış öğretmen ve devlet adamlarının zuhuruna sebep oldu.

YABANCI VE YABANCILAŞMIŞ ÖĞRETMENLER :

Siyonizmin ve onun yedeğindeki bütün yabancı ideolojilerin yıllar süren sinsi faaliyetleri, imparatorluğun temelini kemirerek zayıflattı. Temeli zayıflayan gövdenin uzun zaman ayakta durması düşünülemez. İdeolojimizin rehberi ve koruyucusu kuvvetlerin ortadan kaldırılması, millî kültürümüzün bulanmasına yol açtı. İdeoloji ve kültürümüzün bulanıp, resmiyetten uzaklaşması da mağlûbiyetlerimizin sebebi oldu. Fakat yabancı telkin ve tavsiyelerle buhran ve mağlûbiyetlerimizin gerçek sebeplerini mesuller anlayamadılar. Kurtuluşu AVRUPALILAŞMAda aradılar. Bu arayış hâlâ devam etmektedir...

Avrupa'yı bilen ve Avrupalılaşmayı sağlayacak olan elbette Avrupalı yabancı öğretmenler olabilirdi. Lâle Devrinden itibaren çeşitli meslek ve meşrepten yabancı öğretmenler yurdumuzu istilâ etmeye başladılar. İş tersine dönmüştü. Artık akıncı derviş-gazilerin yerine, yabancı ideolojilerin tellalları milletimize rehberlik edeceklerdi. **O zamanki başlar, bu ajanlar vasıtasıyle yıkılışımızı durduracaklarını sanıyorlardı. Aldandılar. II. Mahmud'un, Mehteri küçümseyerek Avrupa'dan Donizetti'yi getirip (7) Mızıka-yı Humayun-u kurdurması ve diğer yabancı öğretmenlere paşalık ünvanı vererek onları Türkiye'ye çağırması da yıkılışımızı durduramadı. Daha sonraları Kont Dö Bonwal, (Humbaracı Ahmet Paşa) ve adlarını burada saymamıza imkân olmayan nice yabancı öğretmenden medet umuldu.** Her defasında ümitler kırıldığı, beklenen elde edilmediği, ve yıkılmamız hızlandığı halde bir türlü ders alınmadı.

Güneşe kelepçe vurmuşlar
Kelepçe
Demir.
Güneş
Kelepçeyi eritir.

NEBİL

Tarihten ders almamakta ısrar, son devirde de devam etti. Yapılacak her yenilik için bir yabancı öğretmen arama hastalığı günümüze kadar geldi.

Milletimizi, içinde bulunduğumuz şu huzursuzluğa iten üniversitelerimizin, kuruluş tasarısını, Hitler Almanyasından kaçan Yahudi Prof. Dr. Philips Schwars hazırladı. Schwars'ın, aynı şekilde Almanya'dan kaçan elliye yakın öğretmen arkadaşı da üniversite öğretim üyeliklerini işgal ettiler.

Türkiye'de millî kültürün parçalanıp devletin yıkılması işini, yabancı öğretmenler tek başlarına yapacak değillerdi. Kurmuş oldukları ihanet çarkları milletten kopmuş, millî ideallere düşman öğretmenler yetiştirecekti. Yıkım işini bu yeni yetmeler gerçekleştirecekti. Nitekim öyle oldu. Milletle olan bağlarını tamamen kaybetmiş, derviş-gazilere tamamen yabancılaşmış öğretmenler, millî değerlere ve millî orduya kurşun sıkacak kadar dejenere olmuş nesiller yetiştirdiler. Bu gerçek, bugün ard niyeti olmayan hemen herkes tarafından tama-

men anlaşılmıştır. Gerçi çok zaman hor görülen, hakkı teslim edilmeyen halkımız, bu neticeleri çok daha evvelden sezmiş, mesullere duyurmuş, hatta kuruyu yaştan ayırma işlemine bizzat başlamıştı.

1970 yılı içerisinde Afyon lisesinde, Bozkır'ın köylerinde, Aydın'ın Karahayıt, Cumalı, Çorum'un Mecitözü-Çiftlik köylerinde ve daha Anadolu'nun birçok yerlerinde "T.Ö.S lüyüm", Dev Gençliyim" diye ortaya çıkan, millete yabancılaşmış nice öğretmen, bizzat milletin bu ayırma işlemine maruz kalmıştı. Kimisinin başına yular takılmış, kimisi kapı kapı dolaştırılıp yüzlerine tükürülmüştür. Bunlar, gazi-dervişlerin halefi öğretmenlik mesleği adına üzücüydü. Fakat, ibret alınmalıydı.

Osman Gazi'nin Şeyh Edibali'ye, Fatih, Yavuz ve bütün şerefli ecdadımızın, bugün milletimizin gerçek öğretmenlere gösterdikleri hürmetin, halka yabancılaşmış zavallılara niçin gösterilmediği açıkça ortadadır. Devlet yıkıcılarına ve komünist eşkiyalara alet olan öğretmenlerin, niçin her yerde nefretle karşılandığını anlamak zor değildir.

Öğretmen ordusunun millî değerlere sırt çevirmesi halinde, milletin ne büyük zararlara uğrayacağını ve millî eğitime gönül vermiş gerçek öğretmenin vasıflarını, Âkif, senelerce önce şöyle izah etmişti:

"Muallim ordusu derken, çekirge orduları,
Çıkarsa ortaya, artık hesabedin zararı!
"Muallimim" diyen olmak gerektir imanlı,
Edebli, sonra liyakatlı, sonra vicdanlı." (8)

Öğretmen okullarının yüz yirmi dördüncü kuruluş yıldönümünde, şu ibretli atmosfere sahip olan mesullerin, öğretmenin millete yabancılaşmasını önleyici tedbirler almaları, hayatî bir önem taşımaktadır. Bu hususta alınacak tedbirler; millet gerçeğini ve büyük millet olma bakımından öğretmenin tarihî rolünü göz önüne alacak ve öğretmenliğin büyük problemlerini halledecek mahiyette olmalıdır.

ÖĞRETMENLİĞİN PROBLEMLERİ :

Teker teker saymakla bitiremeyeceğimiz bu problemleri üç grupta toplayabiliriz. Fikrî (kültürel), Meslekî ve İktisadî problemler.

★ **Fikrî problemler:** Bugün öğretmen hangi fikrin savaşçısı olduğunu bilmemektedir. Öğretmen yetiştiren müesseselerde bu husus öğretmene öğretilmemektedir. Milletimizin fikrini ve kültürünü öğrenmeyen, ona inanıp bağlanmayan, millî hayat görüşümüzün bayrağını dalgalandırmanın şuuruna ermeyen öğretmen, elbette ki şu veya bu tuzağa düşecektir. Elbette ki yabancılaşacaktır. Bu durum karşısında, eğitih reformunun hedefi, fikrî yönden millete bağlı öğretmenlerin yetişmesine zemin hazırlamak olmalıdır. Öğretmen, yabancı kültürlerin telkininden kurtarılmalıdır. Öğretmene, tarihin seyri içerisindeki ulvî vazifesi hakkıyle kavratılmalıdır. Öğretmene, halktan ayrılmaz bir parça olduğu, milletin gören gözü, tutan eli ve işiten kulağı olması gerektiği benimsetilmelidir. Öğretmen yetiştiren müesseselerin programlarından yabancı kültürlerin tortuları temizlenip atılmalı, yerlerine millî kültürün haşmetli pınarı yerleştirilmelidir.

Millî Eğitim Bakanımızın 14.2.1972 radyo konuşmalarında, öğretmenlere hitap ederek "derslerin yanında gençlere millî şuur aşılamanın" gerektiğini belirtti. Bu takdire şayan başlangıç sistemleşip, programların birer parçası haline gelmedikçe öğretmenlerin hepsinden bir isteği yerine getirmelerini beklemek imkânsızdır.

★ Öğretmenlik, rağbet edilmeyen ve mecbur olmadıkça baş vurulmayan bir meslek olmaktan çıkarılmalıdır. "Meslek mensubunun sayısı çoktur" vs. gibi tutarsız iddialar geçerli olamaz. Öğretmenliğin kıymet kazanması bir devlet politikası haline gelmelidir. Ancak böyle bir politikanın mevcudiyetinden sonra öğretmene değer verilebilir. Öğretmene değer vermeyen, onu tarihî rolünü hesaba katmayan hiç bir eğitim reformu tutunamaz. Neticeye varamaz. Bekleneni veremez.

Artık, öğretmenlerin azil, tayin ve terfi işleri vilâyetlere devredilmiştir. Vilâyetlerimizin birçoğunun nüfusu 10-30 bin arasındadır. Büyükçe birer kasabayı andıran bu yerlerde öğretmenin kaşındaki kara bile,

dedikoduya sebep olmaktadır. Böyle yerlerde parti başkanlarının veya keyfi kaçan kodomanların gönüllerini etmek için harcanan nice öğretmenler biliriz. Öğretmen, lerin terfi, tayin ve azil şartları mutlaka güven verici olmalıdır. Aksi takdirde öğretmen rahat çalışamaz, vazifesini yapamaz.

Diğer mesleklerde olduğu gibi, bu meslekte de tek kıstas diploma olmamalı. Kıstas olarak liyakatı da göz önünde bulundurmalı. İmtihanları kazanabilecek bir ilkokul öğretmenine "senin lise diploman yoktur üniversiteye giremezsin" demek son derece yıkıcı olur. Hatta ne gariptir ki eğitim enstitüsünü bitirmiş fakat lise diploması olmayan bir öğretmenden üniversiteye girebilmesi için lise diploması istenmektedir. Gedik Ahmet Paşa gibi ünlü bir kumandanın ahçı yamaklığından, nice kimselerin daha alt tabakalardan liyakatlarını ispat ederek yükseldiklerini göz önüne alıp, eğitim sistemimizdeki komikliklere son vermeliyiz.

★ Bugün ilköğretmen okullarına, eğitim enstitülerine, İslâm enstitülerine ve yüksek öğretmen okullarına, dengi diğer akullara ayrılan tahsisattan çok daha az bir miktar ayrıldığı, 40 yıl önce yapılan ödemelerin aynı miktarlar üzerinden ödenmeye devam edildiği bir gerçektir. Bu durum, öğretmene değer verilmediğinin açık bir delili değil midir?

124. kuruluş yıldönümünde parlak lâflar edenler, gidip Yüksek Öğretmen Okullarının veya diğer öğretmen okullarının, maddî imkânsızlık ve bakımsızlık içinde kıvranan binlerce gencini görseler herhalde utanırlar.

Personel Kanununa göre yapılan intibaklar öğretmenlere fazla bir şey sağlamamış, bilâkis birçok öğretmen mağdur edilmiştir. 25 kuruşluk gazeteyi bugün bir liraya alan ve zam yükünün altında ezilmeye terkedilen öğretmenin çözüm bekleyen daha birçok iktisadî problemleri vardır.

Öğretmen terfilerinin 5. derecede dondurulmasıyle öğretmenin üstünde 4 tip insan ve öğretmenliğin üstünde 4 ayrı çeşit mesleğin varlığı kabul edilmiştir. Ancak bir kısmı sıralanan bu problemleri çözmeye yönelmeyen eğitim reformu, öğretmenlerin dolayısıyle milletimizin yüzünü güldürmeyecektir.

Netice olarak denebilir ki, büyük millet olmamız, büyük devlet kurmamız ve içinde bulunduğumuz buhrandan kurtulmamız, öğretmenliğin tarihî rolünü anlamamıza ve gerçek öğretmenler ordusuna sahip olmamıza bağlıdır. Yok oluşa giden yıkılışımızı, ancak öğretmeni tarihî vazifesinin başında gördüğümüz zaman durdurabiliriz.

Eğitim müesseselerimiz, kafalarını sapkın fikirlere kiralamış, milletine sırt çevirmiş ve halka yabancılaşmış öğretmenlere teslim edilirse, yokoluşumuzu kendi elimizle hazırlamış oluruz. Bir milletin öğretmenleri, o milletin asırlık değerlerine bağlı olursa yükselme mümkündür. Aksi takdirde o millet adım adım milletler mezarlığına yaklaşıyor demektir.

Yukarıda çizilen durum karşısında mesuller aldırmasa da milletine bağlı öğretmenlerin mesuliyetlerini ve tarihî vazifelerini idrak edip, millî bir cephe içinde, kanunlar çerçevesinde teşkilâtlanıp, milletin yükselmesi hedefinde birleşmeleri gerekmektedir.

Öğretmenin ehemmiyetinin anlaşılıp, öğretmenlikle ilgili problemlerin tezelden çözümlenmesini temenni ederiz.

---

(1) Yılmaz Öztüna 1914 Türkiye Tarihi c. 3. İstanbul, Hayat Kitapları.

(2) Aynı eser, c. 3, s. 11.

(3) Aynı eser, c. 3, s. 202.

(4) Mehmed Âkif Ersoy 1966 Safahat, s. 280.

(5) Aynı eser, s. 281.

(6) Kemal Yaman 1971 Millet Düşmanlarının İhânet Planları, s. 163.

(7) Yılmaz Öztuna 1967 Türkiye Tarihi, c. 11, s. 169, İstanbul.

(8). Mehmed Âkif Ersoy 1966, Safahat, s. 281.

BELGELER IŞIĞINDA ÇANAKKALE MUHAREBESİ

Veli ŞİRİN
(İ.Y.Ö.O. öğrencisi)

Hudutsuz bir kan fedakârlığı. Yıkılmaz bir inanç ve azmin zaferi olan Çanakkale müdafaası, Balkan harbi ile başlayıp, Sevr'-de sona eren, bozgun çığırında yükselen bir kahramanlık destanımızdır. Bu destan yüzbinlerce Mehmetçiğin kanları ile yazılmıştır. Çanakkale muharebelerinde etten ve kemikten kaleler yapılmış düşman öylece durdurulmuştur. Çanakkale destanlaşan bir zafer abidesidir. Çanakkale cehennem ateşi gibi ateş püsküren toplara, yıldırım yağdıran mitralyözlere karşı, imanın, fedakârlığın ve kahramanlığın savaşıdır. Mehmetçiğin şahsında bütün bir milletin zulme karşı millî ve haklı bir mücadelesidir.

Birinci Dünya Harbinden evvel, Avrupa'-da sömürge kazanma yarışında Almanya geç kalmıştı. "Şarka doğru, "7 B" veya "3 B" projeleri (1) politikasını uygulamaya gayret ediyordu. müttefiklerini ve dolayısıyle menfaatlarını Türkiye ve Müslüman ülkelerden sağlamaya çalışıyordu. I. Cihan harbinin arefesinde devlete bir baskınla sahip olan Enver, Almanlara göre biçilmiş kaftan idi. Enver **"Berlin askerî ateşesi olduğu sıralarda, özellikle Prusyalılara, onların çalışmalarına ve disiplin anlayışına hayran olmuştu. Giyimine varıncaya kadar Almanlaşmıştı. Kararını vermişti orduyu Cermenleştirecekti." (2). "Donanmanın ıslahı için İngiltere'den Limpus Paşa ve Jandarma için de Fransa'dan Bauman Paşa getirilmişti. 71 subaydan müteşekkil "Alman heyet-i askeriye-i ıslahiye" si General Liman Von Sanders komutasında idi" (3). "Osmanlı imparatorluğunun Almanya'ya dönük politikasının sebebi Enver Paşadır." (4). "Enver Paşa Almanya için çok elverişli idi." (5).**

28 haziran 1914 Saray-Bosna suikasti ile fiilen başlayan I. Cihan harbinde ilk anda Osmanlı imparatorluğu tarafsızlığını ilân etmişti. Ancak bir müddet sonra 2 Ağustos 1914'de Türkiye Almanya ile gizli bir ittifak imzalamıştı. Bu anlaşma hükümetin birçok azasının haberi olmadan Sadrazam Sait Halim Paşa'nın Boğaziçi'ndeki yalı-

sında yapılmıştı. Burada, Enver Paşa, Talât Paşa, Meclis Reisi Halil Bey ve Sadrazam Sait Halim Paşa vardı (6). Bundan 9 gün sonra 11 Ağustos 1914'de İngilizlerden kaçan iki Alman harp gemisi (Goben ve Breslav) Çanakkale'ye sığınmak istedi ve gemilere müsaadeyi, Alman imparatoru II. Wilhelm'in bizzat ricası üzerine Enver Paşa verdi (7). İşte bu iki gemi olayı bizi harbe sokmak için tertiplenmiş güzel bir oyundur. Hükümet dışa karşı, tarafsızlığının bozulmadığını göstermek için gemileri satın aldığını ve mürettebatının ise donanmayı ıslah için kullanılacağını ilân etti. Goben "Yavuz", Breslav "Midilli" oldu. Türk bayrağı çekildi ve donanmaya katıldı. Amiral Şason, "Şason Paşa" edildi ve donanmayı ıslaha memur edildi. O da "manevra yapacağım" diye donanmayı Karadeniz'e çıkardı. 29 Ekim 1914'te Odesa'yı bombaladı. Hakikatte Alman, resmiyette Türk gemileri Rus sahillerini topa tutunca I. Cihan harbine girmek artık Türkiye için bir emr-i vâki haline geliyordu.

6-12 Eylül 1914'te Alman orduları Marne ırmağında Fransızlar tarafından durduruldu. Böylece Almanya'nın, Yıldırım harbi ile Fransa'yı tasfiye edeceği ve sonra Rusya'ya yükleneceğine dair planları suya düşüyordu. Savaş ta belirsiz ve herhalde Almanya'nın aleyhine uzayacağa benziyordu. İşte Türkiye'nin harbe sokuluşu bundan sonraya rastlamaktadır. Halbuki Marne mağlûbiyetinden sonra herkes, Alman veliahdı bile görmüştü ki Marne'dan geçemedikten ve İngiltere de Almanya'nın karşısında harbe girdikten sonra Almanların akıbeti iyi değildi. Bunu görmeyen sadece, Ömer Seyfettin'in deyimi ile "Mantığı kararmış Enver" ve arkadaşlarıydı.

Osmanlı ordusunun kara savunmasını yöneten Weber Paşa Türk hükümetinden habersiz Boğazdan geçişi yasaklarken, Bahriye nazırı Cemal Paşa kulüpte iskambil oynuyordu (9). "Orduyu gençleştirme" adı altında Enver Paşa kendinden yaşlı subayların çoğunu tasfiye etmiş —kıdemli subayların baskısından kurtulacaktı— ve ordu Alman Erkân-ı Harbiyesinin emir ve kumandasına terk ve tevdî edilmişti. "Bu teslimiyetle birlikte, ordunun müstakil istihbarat kolları bile lağvedilmiş, ordu, düşmanın hazırlık ve niyetlerini Almanların müsadesi nisbetinde öğrenebilmiştir. Enver, kendisine pek mahrem olarak arzolunan şeyleri Almanlara da söylüyor ve onlar da bunu münakaşaya lüzum görüyordu... Şube müdürlüklerine varıncaya kadar Erkân-ı Harbiyemizi Almanlar tamamıyle ellerine almış olduklarından Enver Paşa'yı istedikleri gibi tecrid ve idare edebiliyorlardı"(10).

Dünyanın en güçlü devletlerine karşı lüzumsuz olarak harbe girildiğinden ve kuvvetlerimiz de Türkiye'nin değil, Almanya'nın planlarına göre ve Alman subayların emrinde bir seyir takip ettiğinden; milletimizin menfaatları ile alâkası olmayan bir harp yüzünden binlerce Mehmetçik yok yere şehit oldular. Almanlar ordularımızı kendi menfaatlarına göre kullanıyorlardı. Ordularımız Galiçya'da (Polonya), Romanya hatta İtalyanlara karşı Alplerde bile çarpıştırılmıştı. Artık memleketimizin adı bile "Enverlant" olmuştu. Almanlar Anadolu'nun patatesini bile götürüyorlardı.

I. Cihan Harbinde, Kafkas cephesinde Enver Paşanın, Mısır cephesinde Cemal Paşanın çılgınca hareketleri ile binlerce Mehmetçik mahvoldu.

İşte, I. Cihan Harbinde bu vaziyette yükselen bir abide Çanakkale zaferidir. Bütün gaflet ve ihanetlere rağmen!.. Çanakkale cephesinde V. Ordunun teşkiline kadar komutan Cevad Paşa idi. Müstahkem mevkii komutanı Cevad Paşa i'tilâf devletlerinin gerek denizden ve az da olsa karadan —çıkarma suretiyle— taarruzlarını, V. Ordunun teşkiline kadar maharetle durdurmuştur. Zayiat da gayet az olmuştur. Ancak 18 Martta müttefikler denizden ümidi kesince, Gelibolu Yarımadasına çıkmayı planlamışlar, Osmanlı Erkân-ı Harbiyesi de buna karşı (84.000) kişilik bir kuvvet toplayarak V. Orduyu teşkil etmiş, ve 24

Gelibolu sırtlarına harp gemileriyle yüklenen İngiliz hücumları, Mehmetçiğin göğsünde sönmüş ve İngiliz geride varını-yoğunu bırakarak kaçmıştı. Resimde İngilizin geride bıraktıkları görülüyor.

Martta başına da Liman Von Sanders'i getirmiştir (11). Liman Von Sanders bir Almandır ve Çanakkale cephesindeki harbi Alman menfaatlarına göre sevk ve idare etmiştir. Elbette ki onun için Almanya mühimdi. Gelibolu yarımarasında yarım milyon Mehmetçiğin ölmesi, orasının muharebe meydanından ziyade mezbahaneye dönmesinden Almanlar zarar görecek değildi ki!..

Almanya aynı zamanda iki cephede birden savaşmak zorunda idi. Bu işini kolaylaştırmak için ve Rus kuvvetlerini Kafkasya'ya sevk ettirmek için; İngiltereyi de, Mısır'da müdafaaya mecbur bırakmak için Osmanlı imparatorluğunun savaşa girmesini sağladı" (12). Almanya bu hedefine varmıştır. Loyd George "Osmanlılar harbe girmeseydi Cihan Harbi iki yıl evvel biterdi" diyor. Nitekim, müttefik kuvvetler 19 Şubat 1915'de Çanakkale boğazının dış istihkâmlarını bombaladılar. 18 Mart 1915 Çanakkale boğazına kesin taarruzun yapıldığı gündür. 18 büyük zırhlı, birçok muhrip, denizaltı ve uçaktan teşekkül eden düşman kuvvetleri boğazı koruyan bataryalara ateş kusuyorlardı. Zırhlıların 506 topuna mukabil, bataryalarımız 150 topla karşılık verebiliyorlardı. Tabyalar harap olmuştu. Bataryalar susmak üzere idi. Hiç bir insanî duyguyla izah edilemeyecek ve sırf emperyalist emeller için ta Britanya adalarından, Fransa'dan, Avusturalya'dan... Çanakkale'ye gelen düşmanlar, Avrupa'yı ağaç kökü kemirmekten, derebeyi zulmünden kurtaranların torunlarına kan kusturuyorlardı. Fransız Bouvet zırhlısı bir torpile çarptı battı. Irresistible de aynı akıbete uğradı. Zulüm mutlaka yıkılırdı. Yardıma gelen Ocean zırhlısı da battı. Luflexible, Suffen, Gaulois zırhlıları yaralandı. Düşman donanması ağır zayiat vererek geri çekildi. O gün, dünyanın en büyük donanmasının yenildiği gün 25 şehit, 61 yaralı, bir cephanelik, bir ağır top zayiatımız vardı.

Mehmetçik, dünyaya anlatmıştı, "en kuvvetli donanmalar bile gelse artık Çanak-

kale geçilmezdi..." İşte 18 Mart 1915 büyük zaferden sonra müttefikler bu sefer karaya saldırdılar. Buna karşı da V. Ordu teşkil edildi. "Liman Von Sanders 26 Mart 1915'de Gelibolu'ya geldi ve V. Ordu namı verilen bu kuvvetlerin komutasını aldı"(13) "Tabiî en evvel kendi millî menfaatlarını gözetecek ve ellerindeki Türk ordusunu Alman menfaatı için kullanmak isteyecekti" (13) "Liman Paşa 1 Nisanda 9. tümen mıntıkasını teftiş ederken şöyle bir mütalea yürüttü: Deniz vasıtaları mükemmel olan bir düşman istediği bir kıyıya muhakkak çıkabilir. Buna mani olmak mümkün değildir. Bu sebeple kıyıları zayıf tutmak ve düşman karaya çıktıktan sonra kuvvetli ihtiyatlarla üzerine atılmak icap eder. Bu mütalea temel olarak derhal tümenler yeniden tertiplendiler. Evvelki Türk tertiplerinde hatalar vardı, fakat kıyıyı kuvvetli tutmak ve düşmanı karaya çıkartmamak, çıkarsa taarruzla atmak esastı. Bu suretle tehlikeli kıyılar kuvvetli tutuluyordu. Düşmanın en zayıf anı deniz üzerinde kıyıya çıkarken idi. Liman Paşa kuvvetleri birbirinden uzak üç mıntıkaya dağıtmıştı" (14). Liman Von Sanders'in bu hareketinin manası açıktır. Çanakkale cephesini genişletmek ve müttefikleri Almanya'nın üzerinden buraya çekmek. Diğer taraftan da Türk ordularını elinden geldiğince zayıflatmak ve Almanya'nın ÖnAsyaya sızmasını kolaylaştırmak.

Müttefikler Çanakkale cephesine yarım milyon asker sevk ettiler. 8 aylık muharebe boyunca Gelibolu'ya gelen Türk kuvvetleri 700 bin civarındadır. Yarım milyonu şehit olmuştur. Türkiye'de her evin bir direği mutlaka bu harpte yıkılmıştır.

Tarih hataları affetmez. I. Cihan harbinde Osmanlı devletinin tarafsız kalması menfaatine idi. Harpten sonra dünyanın en kuvvetli devleti olacaktı. Sonra Balkan harpleri orduyu yormuş, yıpratmıştı. Bir tecrübeli subaylar tasfiyesi ve Erkân-ı Harbiyenin Alman subaylarına teslimi var ki, mes'ullerin ihanetini tescil ettiren hadiselerdir. İstihbarat, donanma, Erkân-ı Harbiye, ordular Almanların emrinde, silâh cephane düşmana göre kıt, birlikler yorgun!..

İşte Çanakkale böyle bir zamanda Mehmetçiğin diktiği, kanıyla suladığı, büyüttüğü bir zaferdir. Çanakkale'de Mehmetçik şehit oluyor ama vatanını çiğnetmiyor,"milletimiz sağ olsun" diyor. Kopmuş kolunu fırlatıyor ve tek koluyla, "Allah Allah" sesleri ile düşmana atılıyor. "Türkler devamlı taarruza kalkıyorlar ve (Allah Allah) diyerek süngülerle üzerimize atılıyorlar" (15) Mutlaka bir yakınını burada kaybetmiş olan, bu milletin her evlâdı, Çanakkale'yi bilmelidir. Vatanın nasıl korunduğunu görmelidir. Çanakkale'de binlerce aydın yok olmuştur. Doğu batı kültürü ile yoğrulmuş binlerce yüksek tahsil genci bu harpte şehit olmuştur. Çanakkale'de:

Kopan koluna aldırış etmeyen kahraman Mehmet "Zararı yok... MİLLET SAĞ OLSUN komutanım" diyordu...

---

(1) 7 B: Berlin, Bükreş, Belgrad, Bizans (İstanbul), Bağdat, Basra, Bombay.

(2) 54 yıl sonra bir İngiliz gazetecisinin gözüyle Çanakkale: A. Moercehod.

(3) Türkiye Tarihi s. 336, Yılmaz Öztuna.

(4) A. Moercehod.

(5) Liman Von Sanders — Hatıraları.

(6) M. Dünya Tarihi. s. 1493 Jacques Pirenne, Çanakkale Savaşları Tarihi K. Perk. s. 4.

(7) İki Devrin Perde Arkası, Hüsamettin Ertürk.

(9) Aynı eser, sayı. 59.

(10) Kâzım Karabekir, Cihan Harbine Nasıl Girdik.

(11) Çanakkale Savaşları Tarihi, K. Perk, s. 22-23.

(12) M. Dünya Tarihi s. 1494, Jacques Pirenne.

(13) Kur. Bnb. Kadri Perk, Çanakkale Savaşları Tarihi, s. 3.

(14) Kur. Bnb. Kadri Perk, Çanakkale Savaşları Tarihi, s. 23-24.

(15) Gnl. Hamilton — Hatıralar.

YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULLARI HAKKINDA NE DÜŞÜNÜLÜYOR

Züerşen USTA
(İzmir Y.Ö.O. öğrencisi

Eğitim müesseseleri bir milletin vazgeçilmez temel müesseseleridir.

Eğitim ve öğretim sistemi olmadan bir ülkenin ayakta durduğu, bir milletin yaşadığı görülmemiştir. En basit cemiyetlerde bile, basit manada da olsa, mutlaka bir terbiye mekanizması vardır. Milletler ve insanlar eğitimle şekil kazanırlar. Milletleri birbirinden ayıran, karakteristiklerini kazandıran, eğitim ve terbiye müessesesidir.

Son yıllarda, eğitim sistemi bizim kadar değişmiş bir ülke, hemen hemen görülmemiştir. Türkiye'de eğitim Fransız, Alman, İngiliz ve Amerikan modasına uyarak ortalama her otuz yılda bir değiştirilmiştir. Hele son zamanlarda Amerikan eğitim modasının soğuk rüzgârını okullarımızda daha çok hisseder olduk. İki yüz seneden beri eğitimimiz reforma tabi tutulmuş, fakat bir türlü gerçek rayına oturmuş değildir. Her geçen gün, uyguladığımız yeni eğitim şeklinin sakatlıklarını göstermiş ve böylece tekrar eğitim sisteminiz reforme edilmiştir. Bakalım bu, ne kadar daha devam edecektir?

Türkiye'de üniversitelerde reform yapılması düşüncesi 1968 ilk talebe hareketleriyle ortaya atılmıştır. O zamanlar "Üniversite reform'unu" slogan haline getiren bir avuç marksist ajit-prop (tahrikçi, propagandacı) yüzlerce masum talebeyi bu

slogan arkasından koşturmuştur. Gerçekten üniversitedeki ders sistemi, kitap sistemi, talebenin yurt ve burs meselesi, yani kısaca üniversite eğitim düzeni ne ilmî, ne millî ne de verimlilik hüviyetini taşıyordu. Bütün bunlar gerçekti ama, bu haklı meseleleri kalkan olarak kullanıp parsa toplayanların da art niyetli oldukları muhakkaktı.

Daha sonra da bu reform istismarcılarının gerçek niyetleri açığa çıkmış ve bugün millet huzurunda hesap vermektedirler.

Eğitimde reform şarttır. Eğitim sistemi yeni baştan kurulmalıdır. Ama nasıl olacaktır? Eğitimimizin hedefi ne olacaktır? Muhtevası ne olmalıdır? Eğitim binası hangi temellere dayanmalıdır? Eğitim reformunda söz sahibi olanların icraata geçmeden önce, bu sualleri tam, doğru ve acilen cevaplandırması gerekmektedir.

Bu hususları izah etmeden önce M. Eğitim Bakanlığının hazırladığı eğitim reformu tasarısı üzerinde biraz duralım:

Türkiye'de son yıllar içinde birçok müessesede olduğu gibi, eğitim müesseselerinde meydana gelen aksaklıklarda, bütün bir millet tarafından müşahhas olarak görülmekteydi.

Bunun içindir ki milletin hissiyatına tercüman olan 12 mart Millî Muhtırası, bünyesinde millî buhranın şekillendiği bütün sahalarla beraber eğitimde de yeniden düzeltme fikrini taşıyordu. 12 mart akabinde teşekkül eden hükümet programına eğitim, maliye, tarım reformu vs. gibi hususları da almıştı. Zamanın Millî Eğitim Bakanı Şinasi Orel, hükümet programındaki eğitim reformu direktiflerinden hareketle eğitim reformu tasarısını hazırladı. Bu eğitim tasarısı üniversite reformunu da ihtiva ediyordu.

ÜNİVERSİTE REFORMU :

Millî Eğitim Bakanının başkanlığında, ilgili akademi ve üniversitelerden temsilciler çağrılmak suretiyle "Reform tasarısı komisyonu" kuruldu. Bu komisyonun hazırladığı tasarı bütün eğitim dallarını içine alıyordu. Daha sonra hükümet düştü ve yeni hükümet kuruldu. Yeni Millî Eğitim Bakanı İsmail Arar bu tasarıyı geliştirerek Bakanlar Kuruluna sundu. Bakanlar Kurulunun tasvibinden geçtikten sonra ise, önümüzdeki günlerde T. B. M. Meclisine sunulacaktır.

Büyük nisbette gizli tutulan bu tasarı T. B. M. Meclisine intikal edince iyice açıklık kazanacaktır. Bazı üniversite çevreleri tasarının hazırlanmış şekline bazı maddelerine karşı çıkmış ve tasarının üniversite özerkliğine gölge düşürdüğünü iddia etmişlerdir.

Tasarının üniversite ile ilgili bazı maddelerine bakalım:

"Çalışma ilkeleri; 1 — Yüksek öğretimin bütünlüğü ilkesi; Yüksek öğretimdeki çeşitli kurumlar (üniversite, akademiler, yüksek okullar) ortak bir politikanın çerçevesi içinde ve bir bütün olarak düzenlenecek.

2 — Yüksek öğretimin gelişmesinde ortak planlama ve örgüt ilkesi

3 — Fırsat ve imkân eşitliği ilkesi vs." (1).

.
.
.

Yukarıdaki maddeler; Şinasi Orel zamanında, İngiltere Brunel Üniversitesi profesörü Kogan'ın da raporundan istifade edilerek hazırlanmış olan tasarıdan alınmıştır. Bu ifadelerden anlaşıldığına göre, bütün yüksek okullar, akademiler ve üniversiteler ortak bir plan ve idareye sahip olacaklardır. Öğretim sisteminin bütünlüğünden, yüksek okulların ve akademilerin üniversite bünyesine kavuşması kastedilmektedir. Bu ise, Yüksek Öğretmen Okullarının üniversiteye bağlanması hususunu doğurmaktadır. Bu izahlarımızı teyid eden Bakanlık tasarısının diğer maddelerine bakalım:

Tasarının I. maddesi "Yüksek öğretim bir bütündür ve bir kamu hizmeti olarak üniversiteler ve üniversitelere bağlı kurumlar tarafından yürütülür". Diğer bir geçici maddede ise şöyle deniyor: "Üniversiteler

dışında kalan yüksek öğretim kurumları, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç yıl içinde Yüksek Öğretim Kurulunun yapacağı plan ve programlara göre, üniversite haline getirilir veya mevcut üniversitelere bağlanırlar."

Bütün bu ifadeler yukarıdaki izahlarımızı doğrulamaktadır. Kısaca ifade edecek olursak; bütün yüksek okul ve akademiler üniversiteye bağlanacak, üniversite ise bir heyet tarafından idare edilecektir. Bu üst kuruluşa Yüksek Öğretim Kurulu (Y.Ö.K.) denilmektedir. Bu kuruluşun başkanlığını ise M. E. Bakanı yapacaktır.

Tasarının diğer bir bölümünde "Hükümetin idareye el koyması" başlığını taşıyan 66. madde ise, gerektiğinde Bakanlar Kurulunun üniversite idaresine el koyacağı ve el koyma süresini, T.B.M.M.'nin bileşik toplantısına sunmak suretiyle uzatabileceğini belirtmektedir.

Üniversite reform tasarısının kapsamı içine gerek idarî, gerekse malî yönden bazı düzenlemeler girmektedir. Yukarıda ana hatlarıyla belirtmeye çalıştığım hususlar idarî reformu hazırlayan prensiplerdir. Gerçekten de iktidarların, milletin ideal düzenini gerçekleştirmek için kurulduğu ve çalıştığı bir ülkede ve zamanda, bazı müesseselerin kendi başına buyruk olarak çalışması düşünülemez. Devletin değişik müesseseleri, birbirlerini yiyen çarklar gibi, kuruluş sistemine aykırı bir çalışma sistemi içinde bulunamaz. Yani, milletin ideallerine göre şekillenmiş olan iktidarlar, devletin diğer müesseselerini kanatları altında, ezmeden ve ters çalışmasına da imkân vermeden yaşatırlar. Son senelerde, değişik devlet müesseseleri, birbirini ezen çarklara dönmüştü. Her müessese diğerine düşmandı. Her bölge, bir grubun, devlete rağmen işgal ettiği muhtariyet bölgesiydi. Üniversite de öyle. Yapılacak idarî reform, bu derdi gidermek için ise kutlanmaya lâyıktır. Ama bu yetmez. 12 mart öncesi üniversitesini, başına buyruk hale getiren ilmî muhtevayı millî hale getirmek zarureti esastır. Ve yetkili şahıslarımızın dikkatini bu noktaya çekmeyi bir görev sayarız.

YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULLARI VE REFORM :

Asıl üzerinde duracağımız husus tasarının Yüksek Öğretmen Okulları ile ilgili hükümleri ve yüksek öğretmenin akıbetidir. Üniversite reformuyla ilgili hususlar doğrudan doğruya Yüksek Öğretmen Okulunu da bağladığı için, üniversite reformundan bahsetmek lüzumunu hissettik. Bu önemli hususu izah etmeden önce Yüksek Öğretmen Okulunun kısaca tarihinden bahsedelim.

Türkiye'de ilk defa öğretmen yetiştirmek için, 16 mart 1948 yılında, İstanbul'da Darülmuallimin (Erkek Öğretmen Okulu) açıldı. İdadi okullarının açılmasından sonra da, bu okullara öğretmen yetiştirmek için aynı yılın içinde Darülmuallimin-i idadi (Yüksek Öğretmen Okulu) açılmıştır. Günümüze gelinceye kadar Yüksek Öğretmen Okulu değişik şekiller almıştır.

1911-1912 öğretim yılında Yüksek Öğretmen Okulu üniversiteden ayrılmış, kendi bünyesinde eğitim yapan akademik müessese haline gelmiştir. Nihayet 1 mart 1951 yılında Çapa'daki binasında tekrar bütün bölümleri ile açılmış ve bugünkü şekliyle öğretime başlamıştır.

Ankara ve İzmir'deki Yüksek Öğretmen Okulları ise, artan öğretmen ihtiyacını karşılamak için sonradan açılmıştır.

İşte 16 mart öğretmen okullarının kuruluş yıldönümünde, Yüksek Öğretmen Okullarının yeni bir şekil alması hadisesi ile karşı karşıyayız. Bu tarihi dönemde Yüksek Öğretmen Okullarının memleket hizmetindeki yerinin çok iyi bilinip, ona göre davranılması zarurîdir.

Bugün Yüksek Öğretmen Okulları malî imkânsızlıklar içinde kıvranmaktadır. Bu okullarda talebenin zarurî ihtiyaçları yüz üstü bırakılmıştır. Bu okullarda, bütün ihtiyaçlar, artan hayat pahalılığına rağmen karşılanmaktadır.

Bütün bunlar bir yana, Yüksek Öğretmen Okullarının hayat kaynağı pınar kurumakla yüz yüzedir. Toplam üç Yüksek Öğretmen Okuluna alınan talebe sayısı, iki yıldır 300-400'ü geçmiyor. Bu ne demektir? Bu, Yüksek Öğretmen Okullarının boşal-

ması manasına gelir. Zira sadece İstanbul Y. Ö. Okulundan bir dönemde 300'e yakın öğretmen mezun olmuştur. Her yıl alınan talebe çok az, mezun olan da çok olursa elbette okul boşalacaktır. Bu durum ise bütün Yüksek Öğretmen camiasını endişeye sevk etmektedir.

Yüksek okulların geleceğini tayin edecek olan tasarının Yüksek Öğretmen bölümünü yeniden gözden geçirelim:

Yazımızın üniversite reformu kısmında, tasarının birinci maddesini alıp izaha çalışmıştık.

Bu maddeye bağlı geçici maddeye tekrar göz atacak olursak, şu şekilde ifade edilmekteydi: "Üniversite dışında kalan yüksek öğretim kurumları, bu kanunun (1. madde) yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç üç yıl içinde Yüksek Öğretim kurulunun yapacağı plan ve programlara

ÇİLE

Sarılır boğazımıza yağlı ilmikler...
Düğüm, düğüm
Yutkunamayız.
Dudaklarımızda isyan büyüdükçe büyür...
Dağ, dağ,
Durduramayız.

Hasret çekeriz bir yerlere...
İçin için,
Gidemeyiz.
Dalar gideriz bazen tatlı hayallere...
Mışıl, mışıl
Uyanamayız.

Boğazlamak isteriz birini gırtlağından...
Göremeyiz,
Bulamayız.
Bir duygu gelir sel gibi, içimizden...
Dinletemeyiz,
Anlatamayız.

Sürer...
Bitmez çile.
Getirmek lâzım O'nu
Ölüm pahasına bile.

Yahya YILDIZ

göre, üniversite haline getirilir veya mevcut üniversitelere bağlanırlar." Görülüyor ki açık bir hüküm olmamakla beraber, Yüksek Öğretmen Okullarının Y. Ö. Kurulu tarafından (onun yapacağı plana göre) üniversite haline getirilecek veya üniversiteye bağlanacaktır.

a) Yüksek Öğretmen Okullarının bağlanması hali:

Y. Ö. Okullarının talebeleri bugünkü şekli ile derslere fen, edebiyat, kimya fakültelerine devam eden, yüksek öğretmende meslekî dersleri gören idarî yönden M. E. Bakanlığına bağlı bir düzene tabidir. Bu maddelerin tatbiki halinde Y. Ö. Okulları idarî yönden üniversiteye bağlanacaktır. Fakat tasarı Yüksek Öğretmen Okulunun meslekî formasyonu hakkında bir hüküm getirmiyor. Asıl önemli olan da budur. Y. Ö. Okulları her şeyden önce meslekî okullardır. Meslekî hüviyetini kaybedip tamamen, fen, edebiyat, kimya fakültesi şekline dönüştüğü takdirde, hiç bir önemi ve orijinalliği kalmayacaktır. O zaman bu okullar kapanmış demektir. Bu netice ise asla düşünülmemelidir.

b) Yüksek Öğretmen Okullarının üniversite olması hali:

Bu husus da son derece kapalı ifade edilmektedir. Tasarının başka maddeleri ile üniversitelerin hepsi bir elden (Y. Ö. K.) idare edileceğine göre Y. Ö. Okullarının üniversite olması hali (a) şıkkına dönüşmüş oluyor. Eğer, idarî yönden üniversiteye bağlı olmakla beraber, kendi bünyesinde eğitimini yapan meslekî formasyonunu bulunduran; "meslekî üniversite" olması düşünülüyorsa Yüksek Öğretmen müessesesi için gerçekçi bir müdahale yapılıyor demektir.

Yüksek Öğretmen Okulları üniversiteden temel hedef ve prensipleri bakımından ayrılmasa bile, mevzuu ve vazife, gayesi bakımından farklıdırlar. Bu okullar her şeyden önce öğretmen yetiştiren okullardır. Öğretmen ise eğitimcidir. Terbiyecidir. Halkın içinde ve onun rehberidir. Öğretmen sadece bilgi erbabı değildir. Milletin yükünü sırtlanacak, onun hayat soluğunu devam ettirecek genç neslin şuur ve beden kabiliyetlerinin geliştiricisi ve düzenleyicisidir. Öğretmen ve onun yetiştireceği öğrenci, hazır lop bilgi ile cilâlanmış bilgi hamalı değildir. Olmamalıdır. Onun içindir ki öğretmen; millî kültür ve bilginin yanı sıra pedagojik, sosyolojik, psikolojik zihniyete sahip ferttir. Bütün bu hususları ihmal edilmiş bir eğitim eksiktir ve neticesizdir. Yoksa, sadece "öğretmen yetiştirmek için" öğretmen yetiştirmek hiç bir mana ifade etmez. Üstelik bu tip zihniyetle yetişen öğretmen millî hayata darbe vuracaktır. Milletimiz bu hususta çok acı tecrübeler geçirmiştir. Ders alınmalıdır.

Kısaca ifade edecek olursak, öğretmen okulları en az mimar ve mühendis okullarındaki teknik bilgi kadar meslekî formasyona sahip olmalıdırlar. Çünkü öğretmenlerde toplumların bilgi ve kültür bakımından şekillenmesini temin eden mimarlardır. Bütün eğitim sistemi gibi Yüksek Öğretmen Okulları da, tarihimizin ve sosyal yapımızın tetkikinden süzülüp gelen bilgilerin ışığında ve zamanımız tekniğinden istifade ile yeniden kurulmalıdır. Yüksek Öğretmen Okulları daha genişletilmeli ve toplumumuzdaki yeri muhafaza edilmelidir.

Netice olarak diyebiliriz ki:

a) Yüksek Öğretmen Okulları kendi bünyesinde eğitim yapan fakülteler olmalı,

b) Meslekî formasyonu tam olmalı,

c) Y. Öğretmen Okulunda öğretmenler, tam bir millî kültür ve millî ihtiyaçları tatmin hedefine göre yetiştirilmeli,

d) Bugün her türlü mahrumiyetler içinde bulunan Yüksek Öğretmen Okullarına gerekli imkânlar tanınmalı,

e) Y. Öğretmen Okullarının kaynağı öğretmen okulları olmakta devam etmeli,

f) Yüksek Öğretmen Okullarının yatılılık hakkı kalkmamalıdır.

Bütün bunlar yapıldığı zaman görülecektir ki, bu okullar daha verimli ve millet hayatında daha tesirli olacaktır.

---

(1) M. E. B. Eğitim Reformu Tasarısı — 1971.

ROMAN TAHLİLİ

PEYAMİ SAFA VE

«YALNIZIZ»

Yalnızlık cemiyete rağmen, kalabalığa rağmen içimizi kaplayan ruhî bir haslettir.

Hüseyin ÖZBAY
(İ.Y.Ö.O. öğrencisi)

"Yalnızız" Türk edebiyatının şahaser bir psikolojik tahtil romanıdır. Mehmet Rauf'la başlayan (EYLÜL) bu tip roman Peyami Safa'da "derinlik psikolojisi" ve "Serbest çağrışım" metodlarına kavuşuyor "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih Harbiye, Bir Tereddüdün Romanı, Matmazel Noralya'nın Koltuğu, Biz İnsanlar ve Yalnızız" gibi herbiri edebiyatımızda eşsiz birer kıymet olan olgun meyvelerini veriyor.

Türk edebiyatı ve "Düşünce tarihi" nin büyük kalemi P. Safa'nın en son ve en büyük eserlerinden biri olan "Yalnızız" cemiyetten uzaklaşmış bir münzevinin veya ezilmiş, fakir bir kimsenin romanı değil, kalabalıklara rağmen yalnız kalmış Türk - Dünya ortak medeniyet buhranının içine düşmüş "insanlığın" romanıdır.

P. Safa ve "Yalnızız" hakkında fazla bir şey söylemeye lüzum yok. Safa'yı ve onun eserlerini, ancak bütünüyle okuyup manevî havası içerisinde hissedebiliriz. Çünkü psişik hâdiseler kesin bir istatistikî incelemeye tâbi olamazlar. Psikolojik tahlil romanlarında vak'a, zaman hatta şahıs birinci derecede önemli unsurlar değildir. Esas mesele insanın, bütün makanizmasını ufuklaştıran manevî dünyası içerisinde çok çapraşık arzu, davranış, zıtlık ve çabalamasıyle yakalanmasıdır. Vak'a ve şahıslar, anlatılmak istenen ruhî atmosferin birer sebepleridir.

'Yalnızız" romanında seçilen kahraman-

lar, yazarın halihazırdaki birçok yönden tefessüh etmiş çirkin cemiyet realitesiyle, idealindeki "simeranya" mutlu toplum yapısı için birer prototiptirler. Bunlar her iki durumun sadeleşmiş modeli hüviyetindedirler.

Eser, batı ile doğu arasında askıda kalmış bir kültür çabalamasıyle tercih hakkını kullanmak isteyen Türk cemiyetinin, aile fertlerinde meydana getirdiği buhranı dile getiriyor. XIX. yüzyıl Avrupa'sında doğan ve ilkbaharını yaşayan Marxizm ile Freudizm, insanları en zayıf noktalarından yakalamış, bilhassa iki dünya savaşı ve milyonlarca insanın telefiyle ortaya "yaşama felsefesi" denilen bir hayat tarzını çıkarmıştır. **"İnsanlığın teknik zaferiyle manevî bozgunu arasındaki tersine nisbet"** John Steinbeck'in dediği gibi, **"midesi dolu, kafası boş, kalbi hemen hemen hiç mevcut olmayan yepyeni bir insan tipi"** meydana getirmiştir. Bu durumun, millî hassasiyetini tarihinin hiç bir devrinde alçaltmamış Türk toplumunda da meydana getirdiği menfî tesirin romandaki temsilcisi Beşir ve Meral gibilerinin yazarca hükmü **"İnsanlar zoolojik bir antropolojinin verdiği hayvanca bir insan telakkisi içindedirler"** olmuştur. Gerçekten de kâinatın merkezini midesi olarak gören, derin düşünceler karşısında lâkayd, hafifmeşrepliğiyle Beşir olanca tercih tereddüdüyle dolu, Paris ile millî atmosfer, "libido" ile kalp arasında bocalayan Meral, cemiyetimizin yüz karası **"Paris âşüftesi"** Feriha, insanı makine gibi robot, kadını kuluçka makinesi gibi bir alet olarak gören tek yönlü bir medeniyetin kurbanıdırlar.

Romantik eserlerde görüldüğünün aksine, P. Safa'nın bütün eserlerinde olduğu gibi "Yalnızız" da kahramanlar müspet veya menfî yönden kesin olarak birbirinden ayırt edilemez. Çünkü yazarın gayesi herhangi bir olaydan müspet veya menfî bir kahraman oluşturmak değil, her iki kutbu içerisinde taşıyan, bütünüyle bir insan realitesi üzerinde sonuçlara gitmektir. Kahramanların bu özelliklerini P. Safa şöyle dile getiriyor. "Her tesirin cevabını bekleyen ictimaî hassasiyetimizin azdığı vakitlerde, ikinci bir insanla aramızdaki ruhî temayülü çok arıyoruz. Zıt şeyler iç içedirler. Tamamlamak fikri herkeste vardır. Anatole France nazarında haz, gece ve gündüz gibidir. Birbirlerini takip ve ikmal ederler. Fakat bu takip ve devam fikri içerisinde zıtları anlayış, bizim anlayışımıza göredir. **"Zaman ve mesafe haricinde kalan bir hissimiz var ki, onunla, bütün zıddiyetlerin içiçe olduklarını sezeriz."** Bunu kaydettikten sonra romanın kısa bir özetini vererek kahramanlara bir göz atalım.

Roman bir tereddüt ve şüpheyle başlıyor: Mefharet Hanım, kızı Selmin'in sözlüsü Ferhat'la birlikte çevirdiği bir komplo üzerine ağabeyi Samim'den şüphe eder. Samim'ın kardeşi Beşir, midesinden başka bir şeyi düşünmediği için ablasının, Selmin'de görülen gebeliğe benzer hal üzerine ağabeyinden şüphe etmesi ve bunu büyük bir mesele yapmasına rağmen, o son derece lakayd bir tavır içerisindedir. Samim derin bilgisiyle, her çeşit tesir karşısında yüksek izah kabiliyetiyle âdeta bir ruh dedektifidir. Yeğeni Selmin'in hakkında çevirdiği basit komplonun farkına varır. Büyük bir itidal ile Selmin'i konuşturur. Roman esas davasına bundan sonra geçer. Samim bir taraftan ideal cemiyet tasavvuruyla "simeranya'yı planlar, diğer taraftan Nail Beyin kızı ve Ferhat'ın kız kardeşi olan Meral'a değişik bir aşk-halet-i ruhiyesi ile buluşur. Meral'a "simeranya" dan ve aşkın insan için taşıdığı yüksek değerlerden bahseder. Zamanla eserin davasını örgüleyecek bir şekilde Meral'de değişiklikler başlar. Meral bir Fransız mektebi olan Notre Dame de Sion'da okumuş modern bir ailede yetişmiştir. Aynı okulda okuyup, bar hayatına düşmüş, sonra da yaşlı ve züppe bir adamın arkasından Paris'e gitmiş olan Feriha'nın şatafatlı bir şekilde Paris hayatını dile getiren telkinleriyle, Meral bocalamaya başlar. Bir taraftan bütün samimiyet ve derûni fikirleriyle mükemmel bir istinatgâh olan Samim, bir taraftan ikinci derecede türlü hatıralarıyle ailevî ve millî çevresi, diğer tarafta ise Feriha, en basit manada hürriyet! kur-

tulmak-kaçmak! fikri... ille de ışık, ses, eğlence, Paris hayali. İşte Meral bu iki zıt tesir altında korkunç bir kararsızlık ve tercih duygusu içerisinde çırpınır. Feriha istanbul'a gelir onunla gizli gizli buluşup konuşur. Samim ve aile efradı bunu öğrenir. Samim büyük bir ruhî itidal ile, ağabeyisi Ferhat ise öfkeyle Meral'ın karşısına dikilir. Ferhat, Feriha'yla Paris'e kaçmak üzereyken Meral'i odasına hapseder. Bu odada Meral'in geçirdiği ruhî değişiklikleri yazar şahaser bir anlatımla veriyor. Daha önceleri Meral kötü arkadaşlarının tesiriyle bir iki kere gece hayatına da karışmış ve içkili-damlı toplantılara katılmıştır. Artık adı "Kötü kadın" "iğrenç varlık" olmak üzeredir. Bütün şahsî ve cemiyete ait olayların muhasebesini hapsedildiği odada yapar. Sonunda Samim'in filozofça anlatımına yakın bir şekilde **"İntihar ediyorum. Kendi kendimden nefretimin çerçevelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım"** diye yazarak pencereden atlamak üzeredir. Son defa bir sigara yakmak isterken yangın çıkar ve yanar. Samim ve Meral'in Arnavut Köy'de babasından ayrı yaşayan annesi Necile, olayı "supra-normal" bir hâdise olan telapati (önsezi-hini kablelvuka) ile garip bir şekilde öğrenirler. Bu arada olaylar zincirinin başka bir halkası da açığa çıkar. Meral'i seven Samim, seneler önce Necile'yle de arkadaşlık etmiştir. Hatıraların ve olayların biriktiği bir anda Samim kızının ölümü üzerine Necile'nin düşmüş olduğu fena durumu sezip ona koşar. Köşkte esaslı bir hava vardır. Necile'ye ve hizmetçi kız Renginaz'a seslenir. Ses alamaz. Telefon odasında Necile'yi kalpten ölmüş olarak bulur. O gece en yakın realite ve en uzak hatıraların kaosunda Necile'nin başında bekler.

Sabah olur ve Samim "Simeranya" idealine yeni fikirler, ilâve etmek düşüncesi içerisindeyken roman son bulur.

ESERİN TEZİ VE ŞAHISLAR

Başta yaptığımız açıklamada da temas ettiğimiz gibi, yazarın savunduğu bir tez var. O materyalizme, maneviyatçılıkla; kozmopolitliğe, milliyetçilikle; Freud'izme kalple karşı koyuyor. İnsan psişik varlığı içerisinde bir "kül" dür. Hıristiyan ilim adamı Alexis Carrel'in **"İnsan üç bu'udu ve beş duyu organı içinde hapsedilmiş bir varlık değildir."** hükmünü bütün eserlerinde kuvvetli delillerle ispatlıyor. İnsan maddeyi aşma hamlesi içindedir. O "meçhul semtlerdeki yolları, beklenmedik tesadüfleri ve uzun zamandır gelmekte olduğu görülen vedaları düşünebilmelidir." Fakat asrımız insanı, bir bocalama içerisindedir. Onun **"maddeyi emri altına alan ve aşan dehasına rağmen kendini tabiat ve hayvan serisi içinde, manalandıran ters anlayışı en büyük felâkettir."** Bilhassa bu ters anlayışın, henüz teknolojik zafere erişemeyen Türk milletinde meydana getirdiği tahrip korkunçtur. Körü körüne, hiç bir millî tezi ortaya koymadan "Batılılaşacağız" diye diye "batmak" durumuna gelen, toplumumuzun millî felâketini P. Safa şu veciz hükmüyle ortaya koyuyor. "Batı medeniyetinin bizi nasıl kurtaracağını düşünmeden önce onun kendi kendisini nasıl kurtaracağını düşünmeliyiz. **"Doktoru can çekişen bir hastaya benziyoruz."** Bu hastanın doktoru, olanca hikmetleriyle ve "Simeranya" reçetesiyle Samim'dir. "Simeranya" bir kuruntu veya bir meçhul belde değildir. Simeranya, buhranlar içinde kıvranan milletimizin ruhunda özlem halinde yaşayan bir hayatın sembolüdür. Samim de, cemiyetini bu hayata kavuşturmanın sancısı içinde kıvranan bir millet evlâdını temsil etmektedir.

Eserde "can çekişen doktorun" hastası Meral, Feriha, Beşir ve biraz da Ferhat ile Selmin'dir. Meral'in **"intihar ediyorum. Kendi kendimden nefretimin çevrelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım"** feryadı, yazara göre bir cemiyetin hazin akibetidir. **"Mütevariflere karşı isyanımızı bir orijinalite sanıyoruz; bu, senin ve sizin kabahatinizden ziyade, tesiri altında kaldığınız Avrupa fikriyatının züppeliğine ait bir şaşkınlıktır."** Meral'in eserdeki bütün davranışları, bu şaşkınlığın ifadesiyle doludur. Eserde yer yer anlatılan metapsişik hâdiseler, telapati-telekinezi, rüya kerametleri, "objesiz idrak" leri gibi batı tefekküründe

"Supra-normal" adını alan metafizik duyumlar, psikolojik konuya uygun bir şekilde veriliyor. Bu hadiselere karşı çıkanlara yazar şu cevabı veriyor. "İnsanların hayatında sık sık olan bir şeye inanmamak, inanmak değil, inanmamak, izahtan aciz kaldığımız her hâdiseyi hurafe sayan bir hurafedir".

Eser veciz bir hitabe ile son buluyor. Meral ve annesi Necile'nin ölümleri karşısında derin bir vecde kapılan Samim, bu kötü sonucu Türk milletinin "şuursuz bir intiharı" olarak kabulleniyor ve şöyle feryat ediyor. "Ey insan! Bu kitabı (simeranya'yı) sana ithaf ediyorum. Başının üstünden büyük bir rüzgâr geçiyor. Yalancı bir fecirle başlayan asır kararıyor ve sana tek ümit ışığı olarak en kudretli kaynağı uraniumda değil, senin ruhunda sıkışmış maddeden koparak çıkardığın korkunç tahrip aletinin patlayışından yükselecek alevi bekletiyor. Ey bahtsız! Tarihinin hiç bir devrinde kendine bu kadar yabancı, bu kadar hayran ve düşman olmadın. Laboratuvarında aradığın, incelediğin, oyduğun, dibine indiğin, sırrını deştiğin herşey arasında yalnız ruhun yok. Onu beyin hücrelerinin bir üfürüğü sanmakla başlayan müthiş gafletin, otuz yıl içinde gördüğün iki muazzam dünya harbinin kan ve gözyaşı çağlayanlarında en büyük dersi arayan gözlerine bir körlük perdesi indirdi. Bırak şu maddeyi, boğ şu ölçü dehanı, doy şu fizik ve matematik tecessüsüne, kov şu kemiyet fikrini, dal kendi içine, koş kendi kendinin peşinden, bul onu, bul kendini, bul ruhunu, bul, sev, bil, an, gör kendi içinde gör Allah'ını. Kendine dön, kendine bak, kendine gel. Aptalca bir konfor aşkından doğduğu halde herbiri daha korkunç dünya harbi hazırlayan teknik mucizelerinin yanında, senin iç zıtlıklarını elemeye yarayacak ve seni kendi kendinle boğuşmaktan kurtaracak ruh mucizelerini ara. İnan manevilere ve mukaddeslere. İnan! Onlar hakkında bu kadar küçükçe düşünmekten utan...

Arşı geç, ferşi atla, sidreyi aş.
Gör ne var, maverada ibretamiz.

IV. MURAT YİNE SAHNEDE

Bir buçuk yıl önce İstanbul Kültür Sarayı'nda bir süre oynatıldıktan sonra sahneden indirilen **IV. Murad** isimli tiyatro eseri, Devlet Tiyatrosu tarafından yeniden sahneye konulacaktır. Hatırlanacağı üzere, **Turan Oflazoğlu**'nun yazdığı IV. Murad, 1970 yılının Kasım ayında Kültür Sarayı'nda oynanmaya başlanmıştı. Fakat daha sonra hiç bir sebep yokken sahneden indirilişi geniş tepkilere yol açtı. Bunun üzerine Devlet Tiyatrosu yetkilileri **IV. Murad**'ı tekrar sahneye çıkardılar. Ama ne var ki bu sefer de Kültür Sarayı yakıldı. Hem de **IV. Murad**'ın sergilenen en kıymetli hazineleriyle birlikte.

Aldığımız yeni haberlere göre **IV. Murad** Devlet Tiyatrosu tarafından en kısa zamanda tekrar sahneye konulacaktır. Bu yöndeki çalışmalar ve yapılan açıklamalar **IV. Murad**'ı mart ayı sonlarında seyredebileceğimizi göstermektedir.

12 MART VE ERZURUM

Bahaddin DÜZGÜN
(İ.Y.Ö.O. öğrencisi)

Millî mücadelenin temellerinin çizildiği Erzurum Kongresiyle tarihte büyük yer tutan Erzurum; Doğu Anadolu bölgesinde, Palandöken dağının eteğindedir. Bulunduğu bölgenin en büyük şehri olan Erzurum, ekonomik, ulaştırma ve kültür merkezidir de. Karadeniz'i, Ağrı dağına, Van gölüne ve İran'a birleştiren ana yolların geçmesi ve sınır boyu kalesi olması sebebiyle stratejik öneme haizdir.

Selçuklulardan beri Doğu Anadolu yaylasında millî bir kale olarak yükselen Erzurum, Birinci Cihan Savaşında uğradığımız mağlûbiyetler sebebiyle düşman eline geçmiştir. Birinci Cihan Savaşında sınırlarımızı geçen Rus sürülerine karşı çetin mücadele veren kuvvetlerimiz, ta Rus işgalinde bulunan İran'a, Azerbaycan'a kadar ilerlemeye muvaffak oldu. Fakat 1914 yılında talihsiz Sarıkamış hâdisesi, binlerce millet evlâdının Allahuekber dağlarında şehit olmasıyle sonuçlandı. Rusya içlerinde Ruslara karşı kesif mücadele veren kuvvetlerimiz, kuvvet yetersizliğinden, 1915 den sonra tutunamadı. Bunun sonucu olarak 16 Şubat 1916'da Erzurum düşman tarafından işgal edildi.

Rus işgali altında Erzurum nice zulüm ve işkencelere göğüs gerdi. Yılmadı... Çünkü muzaffer olacaklarına imanları tamdı. Sonuç da beklendiği gibi oldu.

Ruslar; 1917 bolşevik ihtilâli olunca, yerlerini Ermenilere bırakarak geri çekildiler. Rusların geri çekilmesiyle Ermeni komitacılarının yönettiği işgal, daha feci bir şekilde devam etti. İçimizdeki yerli Ermenilerin yapmış oldukları işkenceler hayvanları bile tiksindirir derecede idi. Diri diri dedelerimizi yaktılar. Canlı olarak kardeşlerimizi yere çivilediler. Gelinlerin ve gelinlik kızların namusunu kirlettiler. Yapmış oldukları bu insan dışı hareketlerle tatmin olmadılar. Milletimizin, uğruna her şeyini severek vereceği camileri hayvan barınağı yapıp kutsal kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'i parçalayıp çiğnediler. Bu Rus-Ermeni işbirliği neticesinde binlerce müslüman şehit edildi. hanümanlar söndü, ocaklar yıkıldı, Erzurum ve civarı harabeye döndü.

İşte Erzurum mücadelesi ateş püsküren toplara, yıldırım yağdıran mitralyözlere karşı; millî fedakârlığın ve kahramanlığın savaşıdır. Bu savaşta; Nene Hatunlar, Fatmalar, Mahmutlar, bozguncuların alay ettiği, hainlerin saldırdığı din, devlet, vatan ve millet için dövüştüler. Dinim hakim, vatanım payidar, devletim daim olsun diye hayatlarının baharında şehit oldular.

Sabırla, imanla mücadelelerini sürdüren kahramanlar her türlü işkenceye katlanıp yer altı faaliyetlerini yürüttüler. Bir yandan kendi aralarında teşkilâtlanırken diğer yandan komşu illerle haberleşiyorlardı. Kuvvet toplayıp biran evvel zulüm ve işkenceden kurtulmak istiyorlardı. Fakat işgal devletlerinin tahrik ettiği Ermeniler artık iyiden iyiye azmıştı. Bunların bu kudurganlıklarına bir son verilmeli idi. Can boğaza çıkmış ne pahasına olursa olsun bu esaretten kurtulmanın zamanı geçmişti bile.

Dadaşlar toplanıp millî mücadeleye karar verdiler. Ölürlerse şehit, kalırlarsa gazi olacaklar, fakat düşman esaretinden kurtulmuş olacaklardı. Girişilen çetin mücadeleden sonra Ermenilere gereken ders verildi. 12 Mart 1918'de Erzurum ve çevresi tamamen düşman işgalinden kurtuldu. Kısa bir müddet için uzak kalan ve rengini kanımızdan alan Ay-yıldızlı bayrağımız Aziziye tabyalarına çekildi.

ULUĞ BEY KİMDİR?

Reşit BAŞ
İ.Y.Ö.O. öğrencisi

Türkiye'de yıllardır sistemli bir şekilde ecdadı unutturma ve onu hor görme hareketi devam etmektedir. Maziye karşı bigânelik, yabancıya hayranlık her geçen gün daha da artmaktadır. Öyle ki; kendi âlimlerimizin keşif ve icatları da batılılara mal edilmektedir.

Avrupa'ya olan özentimiz Uluğ Bey gibi bir astronomi bilgininden, bugünkü nesli habersiz bırakmıştır. Meselenin en acıklı yönü de, kendi ilim ve sanat adamlarımızın hayatını, kişiliğini yabancı kaynaklardan öğrenmek mecburiyetinde oluşumuzdur. İlim adamlarımız hakkındaki bilgimiz ne kadar objektiftir, artık orasını batılının insafına bırakıyoruz. Belki bu yazıyı okuyanların birçoğu da Uluğ Bey adını ilk defa duymuş olacaklardır.

Bu büyük astronomu, batı bizden daha çok tanımakta ve incelemektedir. Hatta Amerikalı astronomi bilginlerinin Uluğ Beyin hesaplarından faydalandıkları bir gerçektir. Bu cümleden olmak üzere ayın bir bölgesine Amerikalılar Uluğ Bey adını vermişlerdir. Kendisini ilim âlemine kabul ettiren bu bilgini şimdiye kadar bizden birisi çıkıp da tanıtmak zahmetinde dahi bulunmamıştır. Ecdattan bu kadar habersizlik cidden çok üzücü, tasavvuru bile elem vericidir.

Eserleri ve buluşları hakkında tam bir bilgiye sahip olamadığımız Uluğ Beyi Rus kaynaklarından araştırmak zorunda kaldık (1).

Türk soyundan olan Uluğ Bey 22 Mart 1394'de İran'da Sultaniye'de doğdu. Asıl adı Muhammed Taragay (Turgay) olup, ilim âleminde Uluğ Bey nâmı ile meşhurdur. Daha küçük yaştayken kendini ilme veren bilgin, 1411'de Semerkant başkent olmak üzere Maveraünnehir eyaletine imparator naibi tayin olundu. Tam 38 yıl bu görevde kaldı. Zamanında ilim ve sanat adamlarını, kurmuş olduğu medreselerde topladı. Onlara geniş imkânlar sağlayarak ilme hizmet etti. Semerkant medresesinin ilk müderrisi (profesörü) Mevlâna Muhammed Havafi'dir. Uluğ Bey'in hocası ise Selâhadd-in Mûsâ ibn Muhammed Kadızâde Rûmi'dir.

İlmî araştırmalarını "ZİYC" adlı eserinde toplamıştır. XVII. yüzyıldan başlayarak batıda basılan bu kıymetli kitapta Eski Yunanlıların ve Arapların astronomi hesaplarını geniş ölçüde düzenlemiş; bugün elektronik beyinlerin bulduğu değerlere uygun neticeler elde etmiştir.

1908 yılında Rusların Semerkant'da yaptığı arkeolojik kazılarda Uluğ Beyin üç katlı Ayasofya yüksekliğinde olduğu tahmin edilen meşhur rasathanesinin kalıntıları ortaya çıkarılmıştır.

Yaptığı araştırma ve incelemelerle derece, dakika, saniye ve saniyenin onda birini tespit etmiş, haritalar çizmiş, yaptığı dev denilebilecek teleskoplarla bilhassa yedi büyük yıldız hakkında ayrıntılı bilgiler elde etmiştir. Bizim elimize geçmeyen önemli buluşlarının mevcut olması kuvvetle muh-

İLİM, TEKNİK VE MEDENİYET

Mehmet ÇAKMAKLI
(İ.Y.Ö.O. öğrencisi)

Etrafımıza şöyle bir baktığımız zaman, kâinat denilen muazzam mekanizmada vuku bulan tabiî hadiselerin periyodik bir ahenk içerisinde tekerrür ettiğini müşahade ederiz. Gece ve gündüzün birbirini takip etmesi, seyyarelerin güneş etrafındaki veya elektronların atom çekirdeği etrafındaki dönüşleri, eşyanın en küçük parçasından en büyüğüne kadar belirli kanunlara tabi olduğunu gösterir. Yükseğe kaldırılan bir taş bırakılırsa yere düşer. Su normal şartlar altında daima 100°C ta kaynar, 0°C ta donar. Bunlar, kâinat ve eşyayı kucaklayan kanunların aklımıza ilk gelenleridir. Kâinatın, görebildiğimiz ve göremediğimiz kısmında bildiğimiz veya bilmediğimiz daha nice kanunlar vardır.

Kâinat ve eşyayı idare eden kanunlar kesin olduğu gibi eşyanın bu kanunlarına teslimiyeti de mutlaktır. Taş yüksekten bırakılırsa her zaman düşer. 100°C sıcaklığa ulaşan su mutlaka kaynamaya başlar. Bu tespitler, eşyanın, uyması gerekli kanunlara hiç isyan edemediğini, bilâkis her

---

temel olan Uluğ Bey'in araştırmalarını devam ettiren maalesef olmamıştır. Onunla beraber çalışan talebelerinden Ali Kuşçu, ölümüyle Semerkant'ı terk etmiş ve İstanbul'da vefat etmiştir. Uluğ Bey öldükten sonra astronomi ilmi uzun bir duraklama devresi geçirmiştir.

İnsanlığa ve ilme hizmetleri hiç de küçümsenmeyecek değerde olan Uluğ Bey'i yakından tanıma biz Türk gençlerine düşmektedir. Esasında millî eğitimin esas vazifesi de bu olmalıdır. Eğitimde millîlik ecdadı tanıtmak ve yeni nesle millî tarihimizi öğretmekle gerçekleşebilir.

Uluğ Bey gibi Ali Kuşçu'lar, El-Harzemi'ler herkes tarafından tanınmalı, lâyık oldukları ilmî hüviyetleriyle ortaya konmalıdır. Asırlardır devam eden herşeyin mucidinin ve kâşifinin batılı olduğu propagandasına dur diyerek; bütün dünyanın gerçek ilmi ve sanatı bizden öğrendiğini cihana duyurmalıyız. Ama bunu söyleyebilmek için en az batı kadar ilim ve tekniğe sahip olmamız gerekmektedir. Bu da ancak, temeline millî kültürümüzün yerleştirildiği ilmî ve teknik sahalardaki araştırmalara hız vermekle mümkündür.

---

(1) Prof. W. W. Barthold. Uluğ Bey ve Zamanı, Çeviren: Tahiroğlu Akdes Nimet, İstanbul, 1930.

zaman boyun eğdiğini gösterir. O halde kâinat ve eşya yaratılırken, belirli kanunların cari olduğu bir biçimde yaratılmıştır. Ve eşya ömrü boyunca bu kanunlara uymak zorundadır.

İnsanoğlu yaratılışından bu yana hep bu kanunları aramakla, kâinattaki hadiseleri izaha yarayan prensiplerin ardından koşmakla nesiller tüketmiştir. Her birkaç yılda bir doğruluğuna inanılan teoriler ortaya atılmış, eskilerini ortadan kaldırmıştır. Bu teorilerin de ancak pek azı kanunlaşmış, büyük bir kısmı tarih olup gitmiştir. Kanun haline gelen nazariyeler sistemleşmiş, toparlanmış ve ilmî hüviyete bürünmüştür. O halde müspet ilim kâinat ve eşyayı kucaklayan kanunların doğru, tam ve kesin ifadesidir. Doğruluğundan şüphe edilen, tam ve kesin olmayan nazariyelerin; kanunla, ilimle hiç bir ilgisi yoktur. Bunlar belirli bir şahsın düşünce mahsulleridir. Meselâ Darvin nazariyesi gibi.

İnşa edilmiş bir binayı en iyi tanıyan, onu her özelliğiyle bilen onun ustasıdır. Aynı binayı bir başkası hiç bir surette mimarı kadar tanıyamaz. İşte kâinat denilen bu uçsuz bucaksız âlemi, ve tâbi olduğu kanunları da en iyi bilen onun yaratıcısı, yapıcısı yani ustasıdır. Bu da canlı cansız, görülen ve görülmeyen bütün âlemin yaratıcısı Allah'tır. Allah beşere, kendi kapasitesi kadar âlemi tanıması için, beş duyu organlarını vermiş, aklı hizmetine koymuş ve zaman zaman gerçeği tebliğ eden elçiler göndermiştir. İşte beşeriyet bu imkânlar nispetinde âlimdir. Kâinatı ancak bu pencerelerden görebilir. Bu ise çok dar bir penceredir. İlim ve tekniğin en geliştiği bir devirde, insanoğlunun ancak aya çıkabilmesi —uçsuz bucaksız âlem göz önüne alınırsa— ihmal edilebilir bir başarıdır. Beşeriyet bu başarılarından dolayı pek de öyle gururlanmamalıdır.

Her şeye rağmen beşeriyet, müspet ilmi ve buna paralel olarak inkişaf eden tekniği, meydana getirdiği medeniyetleri kurarken kullanmıştır. Ama hiç bir vakit ilim ve teknik medeniyetin hedefi olmamıştır. İlim ve tekniğin medeniyet içindeki yeri gaye değil, vasıta oluşudur.

Gerçekten de, medeniyetin sadece ilim ve teknik demek olmadığı gerçeği kabul edilirse, bu hükme varmak kabildir. Medeniyet denildiği zaman cemiyetin maddî-manevî bütün yaşama şartları akla gelmelidir. İktisadî, ahlâkî, kültürel, bedii, hukukî vb. şartların, bir cemiyetin hayatında ahenkli bir yapı kurmaları medeniyet olarak kabul edilirse, ilim ve teknik bu medeniyetin şeklî seyrini değiştiren bir imkândır.

Medeniyet esas itibarıyle cemiyetin müntesibi olduğu ideolojinin malıdır. Medeniyet, cemiyetin ideolojik değerlerine uygun olarak kurulur. İlim ve teknik ise vasıta olduğu cihetle medeniyetten müstakildir. O ideolojinin emrine uygun olarak kullanılır. Fakat ideolojinin ve medeniyetin muhtevasına tesir etmez. En basitiyle bir bıçağı bir kimse normal ihtiyaçlarını karşılamak için kullanır. Diğer bir kimse de aynı bıçakla insan öldürebilir. Burada ilim ve tekniğin tabiî neticesi olan bıçağın bu iki hadisedeki rolü sadece vasıta oluşudur. Fakat her iki hadise de fertlerin düşünce ve gayeleri istikametinde tahakkuk etmiştir.

İdeolojilerin olduğu gibi medeniyetlerin de menfisi ve müsbeti vardır. Haklı, insanî, refah ve saadet vadeden bir ideolojinin kuracağı medeniyetler o ölçüde müspet olacaktır. İnsanı insana kul yapan, belirli bir zümrenin menfaati uğrunda bütün cihanı kana bulayan ideolojilerin —insan ve eşya gerçeğine ters düşen ideolojilerin— kuracakları medeniyetler de aksine o derece vahşî olup, cemiyetleri bir değirmen taşı gibi öğütecektir. Cihan tarihi her iki tipten medeniyetlerin bıraktıkları fosillerle doludur.

Bu izahların ışığında "medenileşeceğiz" yaygarasıyle, yabancı medeniyetlerin ahlâka, kültüre, inanca, örf ve âdetlere ait ne kadar unsuru varsa memleketimize aktarmanın nasıl bir cinayet olduğunu tasavvur edin. Halbuki milletimizin bu değerlere hiç ihtiyacı yoktur. Bunların en güzeli kendi saf ve temiz hayatımızdadır. Öyle ise bize düşen, teknik imkânların ve ilmin ışığında, millî medeniyetimizi yükseltmek ve yaşatmak değil midir?

İSTİKLÂL MARŞI VE MİLLÎ MÜCADELE

İbrahim GÜLERCE
(Ank. Y.Ö.O. öğrencisi)

Milletleri, millet yapan unsurlar vardır. Yığınlar, gayesiz, hedefsiz kalabalıklar, tarihin hiç bir devrinde millet vasfını taşımamışlardır. Millet; belli bir inanç etrafında kenetlenmiş, yoğrulmuştur. Mensupları, aynı idealleri bayraklaştırmış, gönüller aynı hislerle çarpar olmuştur. Göz yaşları aynı ızdırapla boşalmıştır.

Millet, fertlerin şuurlu birliğidir. Fert ise, doğuştan getirdiği, fıtratında mevcut değerlere sahiptir. Fert, hür olmak ister. Ama gerçek manasıyla hür... İnandığını yaşamak ister. İnancını yaşanır görmeyi, hayat haline gelerek, yaşanır görmeyi arzular.

Millet de öyledir.

İşte İstiklâl marşları, halkın ruhundaki, duygusundaki heyecanları, arzuları, ümitleri alır, bayrak yapar, âbideleştirir. Vatanın her bir köşesinde, söylenir, milletin her ferdinin kalbine bir nakış gibi işlenir.

kendi anladığı manada istiklâline kavuşmuş her milletin, yine bu manada bir "İstiklâl Marşı" vardır. İstiklâl marşlarının yazıldığı zamanlardaki şartlar ve hâdiseler de milletlere göre, başka başkadır.

Türk milletinin "İstiklâl Marşı" ise, mana itibarıyle, terennüm ettiği heyecan, duygu ve inanç itibarıyle, dünyadaki istiklâl marşlarının en güzelidir. Bizim olduğu, bize has olduğu için değil, dile getirdiği idealler, ona bu payeyi lâyık görmektedir.

MEHMED ÂKİF VE İSTİKLÂL MARŞIMIZ :

Yıl 1921. Anadolu kan ağlamaktadır; **"Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ..."** olan bir sürü, müslüman Türk'ün varlığına kastetmiştir. Anadolu, tapulu mal gibi parsellenmiş, İngiliz gâvuru İstanbul'a yerleşmiş, Yunan haini Batı Anadolu'da ve vahşî işkencelerle, binlerce ocağı söndüre söndüre ilerlemiş, Güney'de Fransız, Doğu'da Ermeniler işgal ettikleri yerlerde adice ve hunharca katliamlara girişmişlerdir.

Münevver geçinen, milletten kopmuş bir kısım şahıs, ve gazete Amerikan mandasını, Anadolu'da müstakil Kürt ve Ermeni devletlerinin kurulmasını isterlerken bir ses duyulmuş, milletin bağrından:

"Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak."

Koskoca bir imparatorluğun 4 yılda lime lime edildiği bir yana, Kafkasya'dan, Galiçya'dan, Batı Trakya'dan, Balkanlar'dan yükselen feryatlar Türk milletini sarsmış, ufuklar kararmıştı. "Korkma!" haykırışı, işte böyle bir anda korkmaktan değil, endişeden; vatanın yok olması, dinin yok olması, müslüman-Türk'ün haysiyet ve şe-

refinin darbelenmesi endişesinden sıkışan gönülleredir.

Afyon'dan, Maraş'tan, Gaziantep'ten düşmana sıkılmaya başlanan kurşunlar, öldü sanılan, esareti kabul etti sanılan milletin;

"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım."

diyen tok ve gür sesinin müjdecisi oldu.

Mehmed Âkif, Anadolu'dan başlayan bu millî kıyam hareketine karşı eli kolu bağlı duramazdı. İstanbul'dan ayrıldı ve Ankara'ya kadar ekseriya yürüyerek gitti. Kasaba kasaba, köy köy çarıklı ayaklarıyla dolaştı. Milletine ümid verdi, heyecan verdi. 1920'de, Kastamonu Nasrullah Camiinde, kürsüye çıktı, vatanı parçalayan "Sevr andlaşması"nın, hazırladığı felâketi anlattı. Ve;

"Bizi mahvetmek için tertip edilen Sevr muahedesi paçavrasını mücahitlerimiz Şark tarafından yırtmaya başladılar. Şimdi bize düşen vazife, Anadolu'muzu diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır." haykırışı, çeşitli vasıtalarla köylere ve cephede askere dağıtıldı.

Millî İstiklâl Marşı'nı yazacak şair buydu. Aşiyan'a yaslananlar, Moskova sokaklarında, alnında bilmem ne damgasıyla dolaşanlar, bu ruhu terennüm edemezdi. Milletin ciğerinden bir parça olanlar, diyebilirdi ancak:

"Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak."

MARŞIN YAZILIŞI:

Başlatılan mücadelenin kudsiyetini terennüm edecek, onu genç kuşaklara aktaracak, ve millî ruhu gönüllere ölmez bir nakış gibi işleyecek bir marşa ihtiyaç hissedilir. Zamanın Maarif Vekâleti, bunun için bir müsabaka tertipler ve o gün için de 500 liralık bir mükâfat vadedilir. Bu küçümsenmeyecek para, yazılacak şiir için değil, bir takdir mahiyetindedir. Vekâlete 724 parça şiir gönderilir. Ama içlerinde, Âkif'in şiiri yoktur. Âkif, ben diyordu, milletimin istiklâlini parayla terennüm edemem. Ben parayla;

"Ruhumun senden ilâhî, şudur ancak emeli: Değmesin mabedimin göğsüne namahrem eli."

diye söyleyemem. Yazamam diyordu.

Madden sıkıntılı günlerin içinde olmasına rağmen, Ankara'nın soğuğunda paltosu olmadığı için ceketle gezmesine rağmen, o büyük insan, o milletin şairi, mükâfat konduğu için bir türlü yazmıyordu. O yazabilirdi:

"Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i namusun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehid olsun."

diyebilen yazardı, ancak milletin marşını... Çanakkale'de bir iman âbidesi olup, şehadet destanı yazan Mehmetçiğe;

"Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor;
Bir Hilâl uğruna, ya Rab, ne güneşler batıyor!"

diyebilen Mehmed Âkif yazabilirdi. Bunu herkes biliyordu.

Zamanın Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Âkif'in hissiyatını anlayarak ona bir mektup gönderdi:

Pek aziz ve muhterem efendim,

İstiklâl Marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmamalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zâtı üstâdânelerinin matlûp şiiri vücude getirmeleri maksadın husûlü için son çare olarak kalmıştır. Asil endişenizin icap ettirdiği ne varsa hepsini yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyic vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesile ile en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim."

5 Şubat 1337 (1921)
Maarif Vekili
Hamdullah Suphi

Vadedilen mükâfatın da, bir hayır kurumuna verileceğine dair teminat alan Âkif, "İstiklâl Marşı"nı, büyük bir vecd ve heyecanla kaleme aldı.

"17 Şubat 1337 Perşembe sabahı "Kahraman Ordumuza" ithaf edilen bu muazzam şiir, Sebilürreşad'ın baş sahifesinde intişar etti." (1).

Millet Meclisinin 1 Mart 1337 (14 Mart 1921) tarihli celsesinde, marş, bizzat Maarif Vekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver) tarafından, coşkun bir tezahürat ve alkışlar arasında okundu. Âkif; cihan tarihinin kubbesine, ebediyen silinmeyecek şu sözleri nakşediyordu:

"Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın
hürriyet;
Hakkıdır. Hakk'a tapan, milletimin
istiklâl!"

Millet Meclisinin 12 Mart 1337 (25 Mart 1921) Cumartesi günlü, Doktor Adnan (Adıvar) ın başkanlık ettiği "altıncı içtima ikinci celse" de, saat 16.45'ten sonra da İstiklâl Marşı Millî marş kabul edildi.

Büyük Millet Meclisi zabıt ceridesinde, bu tarihî dakikalar şöyle kaydedilmiştir:

"Riyaseti Celîliye"

"Bütün halkın ve Meclis'in takdiratını celbeden Mehmed Âkif Beyefendinin şiirinin tercihan kabulünü teklif ederim."

12 Mart 1337
Karesi (Balıkesir) Mebusu
H. Basri (Çantay)

"Riyaseti Celîliye"

"İstiklâl Marşlarını matbu varakalarda hepimiz ayrı ayrı tetkik ettiğimiz için Encümene havalesine lüzum yoktur. Mehmed Âkif Bey'e ait olanın Millî Marş olarak kabulünü teklif ederim." (12 Mart 1337. Bursa Mebusu Operatör EMİN)

"Riyaseti Celîliye"

"Kâffi ervâhı islâm üzerinde, kıraati heyecanlar tevlit edecek derecede i'cazkâr olan büyük İslâm şairi Mehmed Âkif Bey'in marşının takdiren kabulünü teklif eylerim." (12 Mart 1337. Bitlis Mebusu Yusuf ZİYA)

"Risaleti Celîliye"

"Öteden beri İslâmın ruhnevâz şairi Âkif Beyefendinin İstiklâl Marşı her vechile müreccah ve Meclis-i Âlinin rûhî mânevisine evfak olmayla kabul edilmesini teklif eylerim." (12 Mart 1337. İsparta Mebusu İBRAHİM)

. . . . . .

Reis — müsaade buyurunuz efendim. Heyet-i muhtereme bu marşı kabul ettiğinden, tabiî, resmî bir "İstiklâl Marşı" olarak tanınmıştır. Binaenaleyh ayakta dinlememiz icabeder. Buyurunuz efendiler.

(Hamdullah Suphi Bey İstiklâl Marşı'nı kürsüde okudu. Âzayı kirâm sürekli alkışlar arasında ayakta dinlediler.) (2).

İstiklâl marşı,

"Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla
sevemem,
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp
sövemem.

. . . . . .

Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık
yapamam,
Hele Hak nâmına, haksızlığa ölsem
tapamam,"

diyen, yüksek seciye ve ahlâk sahibi bir millet şairinin ve devlet olma haysiyet ve şerefinin asîl manasını en iyi bilen bir milletin marşıdır.

O marş ki, onu yazan şair, "bu benim değildir. Milletimindir" diye, Safahat'ına bile almamış, —Kahraman Ordumuza— hediye etmiştir.

1949 senelerinde, milletine ve millet vicdanına çok yakışan bu marşı, milleti köksüz bırakmak, onu mazisinden koparmak isteyen bir zihniyetin temsilcileri değiştirmek gibi süflî bir kampanya açmışlardı. Elbet muvaffak olamadılar. Arada bir, yine aynı zihniyetin temsilcileri, aynı teraneyi tekrarlar, dururlar.

Âkif'in nesli olarak, millî idealleri, millî kültürü ayakta tutmak ve yüceltmek, İstiklâl Marşı'nın ruhunu yaşamak her millet evlâdının vazifesidir.

---

(1) Eşref Edip: Mehmed Âkif. Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, 1938.

(2) İstiklâl Marşı Nasıl Millî Marş Oldu. (Mithat Cemâl Kuntay - İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif - Ankara 1944 sahife 12-23).

«HORTLAKLAR»IN HORTLAĞI

Remzi ÖZÇELİK
İ.Y.Ö.O. mezunu

Tiyatro, Türk diline İtalyanca "Teatro" kelimesinden geçmiştir. Bilinen kadarıyla tiyatronun tarihi, insan tarihi kadar eskidir. Yazımızda ise daha ziyade "Avrupalılaşma" hareketlerinin içinde tiyatrodan, yani Türk Tiyatrosundan bahsetmeye çalışacağız.

İmparatorluğumuzun son zamanlarında Avrupa'ya kapılarımız açılıverdi. Bu ise, zaten Avrupalıların istediği bir şeydi. Osmanlı ordusu gerçek hüviyetini kaybetmeye başlayınca durum değişti. Öyle ki, ordu artık padişahın kellesini dahi isteyebiliyordu. İşte bunu gören Sultan III. Selim bazı ıslahat hareketlerine girişti; Avrupalılaşma arttı. Avrupa'ya gidip gelenler çoğaldı. Kısacası Türk âdetlerinin değiştirilmesi yollarına sapıldı. Osmanlı İmparatorluğunda hâkim unsur Türk, fütuhat ve asayiş işleri ile uğraşırken, azınlıklar (Rum, Ermeni, Yahudi) ticaret işleriyle uğraşıyorlardı. Şüphesiz, azınlıklar Avrupayla daha sıkı temasta oluyorlardı. Bizde tiyatroyu işte bu Avrupa görmüş azınlıklar başlattılar. Fakat, Türk liyatro tarihinin seyrinde bu hareketleri, Türk tiyatrosunun başlangıcı olarak sayamayız. Daha sonra gelen Abdülmecid devri Saray Tiyatrosu'nu da, Türk Tiyatrosu'nun başlangıcı olarak kabul etmek zordur.

Türk tiyatro tarihinin başlangıcı olarak, edebî incelemelerde, genellikle Gedik Paşa Tiyatrosu gösterilmektedir. Bu arada, Darül Bedayi'yi de kaydetmek yerinde olur. Darül Bedayi bugünkü İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nun o zamanki adıdır.

Ne var ki, şehir tiyatrosu gibi, diğer tiyatrolar da istenilen manada vazifelerini yapmadılar. Uzun bir devre tiyatro, sadece bir eğlence vasıtası olarak anlaşıldı. Birçoğu adapte olan çeşitli eserler, kendilerini seyredenlerde, kesinlikle söylenebilir ki, yeni bir zihniyetin, yeni bir düşüncenin aşılayıcısı oldular.

Bu taklitcilik denen zihniyet, gözü kapalı bir batı hayranlığının, şuursuz bir "batılılaşma" cereyanının belirlediği zihniyetti. Bu yönüyle tiyatro, sadece bir zümrenin, milletten kopmuş modern bir azınlığın malı oldu. Millete, onun ideallerine, şahsiyetine ve inancına inen bir esere, sahnelerimizde rastlayabilmek güçleşti. Bazı istisnaların dışında, millete faydalı olmaya çalışmak imkânsız hale geldi.

Hele hele tiyatro, bir kısmıyla Beyoğlu sosyetesinin, bir kısmıyla da marksist propagandanın malı haline gelince, millet adına istenileni vermekten öte, birer yıkıcılık vasıtası oldu.

Biz bu arada, Şehir Tiyatrosu'na devamlı girip çıkan bir kişiden de bahsetmeyi uygun buluyoruz. Bu şahıs Ertuğrul Muhsin'dir.

Bu adam yıkıcı hareketlerinden dolayı birkaç defa Şehir Tiyatrosu kadrosundan çıkarılmış, ihraç edilmiştir. 1917 yılında Ertuğrul Muhsin Şehir Tiyatrosu'ndan ihraç edildikten sonra tekrar bir yolunu bulup; yeniden kadroya girdi. Bundan kısa bir zaman sonra Ertuğrul Muhsin Almanya'ya kaçtı. Dönüşte İbsen'in "Hortlaklar" adlı eserini kendi hesabına oynadı.

Hortlaklar piyesi, bir nesle; kendi ecdadına küfretmeyi en süflî şekilde öğreten bir eserdir. Eser geçmişi inkâr ettirir tarzda telkinlerde bulunur. Geçmişi hortlak olarak vasıflandırır. Geçmiştekiler, sanki mezarlarından, yaşayan nesli rahatsız etmektedirler. Aslında Hortlakları hiç kimse seyretmedi. Ertuğrul Muhsin bu durum karşısında İbsen'in "En yalnız adam, en kuvvetli adamdır..." sözünde teselli aradı. Kendi tiyatro görüşünü Ertuğrul Muhsin'in kendi ağzından okuyalım.

"Hortlaklar sözü artık mezarlar arasında beyaz kefene bürünmüş olarak dolaşan bir korkunç gölgeyi değil, dedelerinin huylarını ve hastalıklarını taşıyan, onlardan bir türlü silkinemeyerek kurban giden insanları hatırlatacaktır..."(1).

"Hortlaklar" piyesi ile Henrik İbsen'in sapık fikirlerinin Türk toplumuna telkin edilmek istendiğini görüyoruz. Ertuğrul Muhsin bir yazısında şöyle der:

"Türkçe gazetelerin ilgisiz kaldıkları bu temaşâ, umduğum gibi, yabancı dilde çıkan gazeteler tarafından merak ve ilgi ile takip edildi. Eser oynandıktan sonra herkes istediği gibi düşündüğünü söyledi. Tanıdıklarım arasında herkes bana bu eseri oynadığım için memleketi tanımadığımı söylediler; kendi aleyhimizde bulunabilmemiz için bundan daha büyük bir iddia olamazdı.

. . . . . .

Belki halkımız "Hortlaklar'a" gelmez, belki "Hortlaklar" kazanç getirmez, fakat ben inanıyorum ki, ne seviyede olursa olsun büyük-küçük "Hortlaklar" piyesini her gören kapıdan dışarıya çıkarken dimağı iyi bir dersle dolu olarak çıkar. Bence ahlâklı ve lüzumlu tiyatro işte budur" (2).

Türk sahnelerinde iyi bir oyun görsek seviniyoruz. İyi piyeslere hasret bırakıldı Türk milleti. Neden mi? Sebebi aşikâr işte Hortlaklar... Geriye dönüp bir bakınız, sahnelerde oynanacak her piyesi bir hortlak uzaktan uzağa takip eder. Ben buna san'at hortlağı diyeceğim. Biz hakikaten bu hortlakların Hortlağı'nın tesirinden kurtulan san'at adamlarını yetiştirmekle sayısız kefinliler arasında dolaşan Hortlak'tan kurtulacağız.

"Hortlaklar" piyesinde nasıl Türkün ecdadına hortlak deniyor, ona hor bakılıyorsa, bugün gerçek sanatı gerçek Türk tiyatrosunu arayanların bazı hortlakları bilmesinde fayda görüyorum. Bilmeliyiz, bilmeliyiz ki, ona göre değerlendirmeler yapılsın, ona göre bir yön bulunsun!

Bir insanın yaptıklarını nasıl kabul edip alkışlıyorsak, yıktıklarını da göz önüne almak mecburiyetindeyiz. O zaman ancak objektif olabiliriz. Gerçek o zaman anlaşılır.

Şunu bilmek lâzımdır ki, san'at, ancak onu yapan, onu ortaya seren milletin ideallerinin estetik bir hüviyeti ise, vazifesini yapıyor demektir. Belli bir zümreye hitap eden güzellik, san'at değildir. Güzel, herkese göre güzeldir. Bu, geleceğin Türk tiyatroculara için akılda tutulmalıdır.

Millete inmekle, onun ıstırabından hareket etmekle, ona yönelmekle tiyatromuzu, içinde bulunduğu bataktan kurtarabiliriz. Bunun dışında, her yol ve düşünce sakattır. Bu, böyle bilinmelidir.

---

(1) Refik Ahmet Sevengil, Meşrutiyet Tiyatrosu, s. 164.

(2) Aynı eser, s. 162.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

"GÖMÜLÜ ÇOBAN"

Pınar, millî sanatı güçlendirmek ve millî sanat anlayışı etrafında ipekten bir koza meydana getirmek için çalışmalarını sürdürüyor. Genç sanatkârlarımızın, yabancı fikirlerin istilâsına uğramış Türk san'at hayatında, millî meltemi estirmesini sağlamak ve ayrık otlarının kapladığı bu sahayı, genç filizlerin boy atabileceği kıvama getirmek çabası PINARIN ve Pınar'a gönül bağlayanların ümid verici meşgaleleri haline geliyor. Milletimizin sinesinde, onun ideallerini terennüm eden sesler, PINAR'la beraber çağlamak için derleniyor, toplanıyor.

Geçen ay genç hikâyecilerimizden Mehmet Taçdiken'i sizlere tanıtmıştık. Bu sayımızda bir taraftan Mehmet Taçdiken'in hikâyesini takdim ederken, diğer taraftan da bir genç şairimizi tanımak istedik. GÖMÜLÜ ÇOBAN'ı Afyon'da bulduk. Tatili geçirmek için gelmiş oraya. Bizi, tebessümle karşıladı. Ve sorularımıza nezaketle cevap verdi.

Röportaj yapan:
Süleyman KÖSE
(İst. Ü. Hukuk Fak. öğr.)

★ **Bize hayatınızdan biraz bahseder misiniz?**

— 1945 yılında Afyon'un Emirdağı kazasının Gömü Köyünde doğdum. İlk tahsilimi orada bitirdim. Orta tahsilimin ilk yıllarını kazada, son dört yılını da Afyon Lisesinde tamamladım. 1967'de D.T.C. Fakültesine kaydoldum. Ancak ikinci sınıftan ayrılarak Hukuk Fakültesine girdim.

★ **Şiir yazı[illegible] nız? Bize ilk yazdığınız şiiri okuyabilir misiniz?**

— Daha çok küçükken, ilkokulda bildiğim kelimeleri yan yana getirir şiir yazmaya gayret ederdim. Ancak, ilk şiirimi 13 yaşında, ortaokul birinci sınıfta yazdım. Kazaya 10 kilometre olan köyümün hasreti içimi dağlıyordu. Kuzusuyla oynaşamıyordum.

Kuşlarının seslerini dinleyemiyordum. Kepeneğim sırtımda yaylasına çıkamıyordum. Bu hasret, nihayet içimden taştı ve ilk şiirim olmasına rağmen, maharetle hece kalıplarına döküldü.

KÖYÜME HASRET

Hasretim köyüme, sellerine ben
Ilgıt ılgıt esen yellerine ben
Özledim köyümü, acep ki neden
Köyüme hasretim, hem çok hasretim.

Yaylasında goyun guzu meleşir
Duasında çoluk cocuk oynaşır
Ağacında serçe guşlar söyleşir
Köyüme hasretim, hem çok hasretim.

Yaz olunca ekinleri biçilir.
Goyun yoğurdundan ayran içilir.
Top başaklar tartalarda seçilir.
Köyüme hasretim, hem çok hasretim.

★ İlk şiirinizle şimdiki şiirleriniz arasında ne gibi farklar görüyorsunuz?

— Bu soruyu "Son şiirleriniz arasında ne gibi farklar var?" şeklinde sormanızı isterdim. Zira ben lise birinci sınıfa kadar şiirlerimde daima atalarıma hayranlık, vatanıma bağlılık, dinime ve bayrağıma saygıyı işlemişimdir. Hayatımın en acı, hatırladıkça hâlâ boğazımda düğümlenen yıllarını lise ikiden itibaren geçirdim. Benliğimi kemiren, zihnimi bulandıran düşünce yapımdaki çarpıklıklar bu yıllara rastlar. Kendimi bilmeden başımı alıp akşamın geç saatlerine kadar biçare dolaştığım yıllar...

"Keşke, okuyup inkârcı olacağıma, dağda bir çoban olsaydım; hayat, kâinat hakkında kendine bu soruları soramayan cahil bir köylü çocuğu olsaydım." diye acı acı, buruk buruk ağladığım günler.

İnandığım kuvvet hakkında, bin bir soruyla vücudumu ve zihnimi tahrip ettiğim o kötü günlerim bu yıla rastlar.

Bendeki tarih sevgisini, din sevgisini, kısa bir zaman için yıkan öğretmenlerimin telkiniyle aşk şiirleri yazmaya başladım. Sevgilisi olmayan, bilinmeyen, hayalî aşk şiirleri...

Nihayet kendilerine şükran borçlu olduğum kişilerin gayretiyle düzeldim ve bütün kabiliyetimi millî ideolojimin emrine verdim. Ruhumdaki ahenkle birlikte mısralarımda da bir ahengin farkına vardım. Zira o güne kadar sadece kendi ızdırabımı, acımı dile getiriyor, cemiyetin beni kukla haline getiren ezici telkininden daima kaçıyordum. Yalnızlık, kararsızlık, terkedilmişlik ve çaresizlik akıyordu mısralarımdan.

Bugün öyle mi? Bugün milletimizin ızdırabı yakıyor içimi; köle ile köle, yaralı ile yaralı, mücadele edenle iç içeyim. Bugün yüz milyon Türkistan'lımın çığlığı var içimde. Kıbrıs'ta katledilen yavruların intikamı, Batı Trakya'da ezilen kardeşimin hıncı ve bu vatanın öz sahiplerine üvey evlât muamelesinin de ötesinde düşman muamelesi görenlere kin var içimde, kalbimde, ruhumda.

★ Bu sorunun cevabı şiir anlayışınızda da bir değişmenin, bir gelişmenin olduğunu ortaya koyar mı?

— Şiirlerimde yukarıda saydığım ve her an fırtınaları, varlığımı kavuran dertleri dile getiriyorum artık.

★ Şiirle, milletlerin hayat kavgası arasında bir münasebet kuruyor musunuz? Bu açıdan, sadece bir ferdin şahsî duygularını aksettiren şiirle, bir milletin duygu, düşünce, inanç, ızdırap, mücadele, yaşama azmi, ezcümle sosyal muhtevalı şiir arasında tercih yaptığınız olur mu?

— Fert milletin bir parçasıdır. Tıpkı bir vücudun azaları gibi. Öyle ise dağdaki çobandan fakültedeki profesöre, devlet reisine kadar her fert milletin hayat kavgasında, milletle yanyana, omuz omuza olmalıdır. Bence, "San'at san'at için" değil, "san'at millet için" olmalıdır. Kendisini milletin dışında gören; feryada, çığlığa veya zafer seslerine kulağını tıkayan bir san'atçı, millet nazarında da tarih karşısında da mahkûmdur.

Gerçek san'atçı, milletinin neşesini ferdin göz bebeğindeki ışıkla, gökteki yıldızı birleştirip dile getirdiği kadar, ızdırabını da alnındaki çizgilerde karanlığın izlerini

arayarak anlatan, şiirleştiren, bir taşa işleyen veya renklendiren kişidir.

Kanaatim bu olunca, her türlü ferdiyetçiliği mahkûm ettiğim anlaşılacaktır.

★ **Bir şairin bağlandığı ideallerin, inancın, düşüncenin, mısraların şekillenmesinde tesiri oluyor mu?**

— Hemde nasıl. Kendini milletinin gerçek kurtuluşuna adayan, ideolojisinin prensiplerini baş tacı eden, millî tarihi gönlüne nakşeden bir şair başka ne yazabilir?

★ **Bir fert inanmadığı, heyecanını yaşamadığı bir mevzuu şiirleştirebilir mi? Veya şiir kalıbına dökerse nasıl olur. Siz bu şiiri nasıl değerlendirirsiniz?**

— İnanmadığım, daha doğrusu inancımın bulandırıldığı günler çok çalıştım. Belki kendimi avutur, teselli edebilirim diye çok uğraştım. Fakat başaramadım.

Bir yoğurdun kaymağı nasıl, sütün her zerresinden süzülüp meydana gelirse, bir şiirde, şairin bütün zihin hücrelerinden ve biyolojik varlığından fışkırıp kalıplaşır.

İnanmayan ferdin, kitleleri tatmin eden bir şiir yazabileceğine ihtimal vermiyorum.

Böyle bir şiir yazarın iki yüzlülüğü fikrini okuyucunun zihninde derhal uyandırır. Acı çekmeyen bir insanın bir yaralıya acıdan bahsetmesi gülünç olur.

★ **Sizi, efkârı umumiye Gömülü Çoban olarak tanıyor. Bu mahlası niçin seçtiniz? Türkistan'ı şiirinizde çok konu ettiğinize göre, Türkistanlı şairlere karşı duyduğunuz özel bir bağlılıktan dolayı mı, Gömülü Çoban mahlasını tercih ettiniz?**

— Çocukluğumda, hep Millî Mücadele gazilerini dinlerdim. İdealleri uğruna ölümü seve seve göze alan bu asil kahramanlar çektikleri acıları, katıldıkları fedakârlıkları o kadar mütevazi anlatırlardı ki, bu yüksek ruh karşısında erir, kaybolurdum. Ta o günden, düşman sillesini yemiş gibi acı duyar, üzülürdüm. Tütmeyen ocaklar, örtüsü yırtılan bacılar, nişangâh yapılan yavrular ve kanlar içinde yatan şehitler gözlerimin önünde bir hayal demeti halinde parlayıp sönerdi.

Fakat çocukluğuma rağmen, o günlerin henüz gitmediğini, kavurucu bir alev dalgası halinde memleketi hâlâ sarsıp, perişan ettiğini hissederdim.

O hislerim, beni asla bırakmadı ve yaşadığım müddetce de millî bir matem olarak sayfalara geçecektir.

Sonra Türkistanlı Çolpan'ın şiiriyle, dertlerini ilk öğrendiğim Türkistanlı kardeşlerimin, milletimin çektiği acılardan daha çok acı çektiğini öğrendim.

Bu bende şehit Çolpan'ın derdiyle kendi kendimi birleştirip dile getirme arzusunu kamçıladı ve mahlâsını seçtim.

★ **Buraya gelmişken sorayım; Türkistan'ı şiirlerinizde bu kadar çok işlemenizin sebebini öğrenebilir miyiz? Türkistan sizin için ne mana ifade ediyor?**

Bu sorum karşısında Gömülü Çoban biraz düşündü ve derin ve içli bir sesle şu mısraları okudu:

— "Ağlayın, ağlayın ey tuganlar
Ağlayın müzdarip müslümanlar
Hıçkırıyık dünyaya ırk âvâzın
Yaşasın hürriyet yaşasın!

Bu şiiri okuyan ve kalbinde bir katrecik de olsa vatan, millet aşkı, kardeş sevgisi taşıyan hangi insan hislenmez, hangi san'atçı duygularını bu çığlıkla işlemez. Hangi şair "hürriyet hürriyet" çığlıklarını, sevgilinin şuh kahkahasıyla, kadehlerin sesiyle ve midesinin gurultusuyla bastırmak, susturmak ister?

Türkistan'da moskof ve Kızıl Çin muhafızlarının adî çizmeleri altında çiğnenen milyonlarca insan benim kardeşim.

Irzı, namusu payimal edilen analar benim anam, bacılar benim, benim bacım.

Daha açık, daha kuvvetli ve daha cesaretle söyleyeyim, Türkistanlı kardeşlerimin damarında dolaşan kan benim kanım, dilinden düşmeyen "Allah" benim Allahım.

Kısacası Türkistan biziz ve Türkistan'ın kurtuluş mücadelesi Türk milletinin kurtuluş mücadelesidir.

★ **Bize Türkistan hakkında yazdığınız yeni bir şiirinizi okur musunuz?**

— Tabiî. Memnuniyetle.

TÜRKİSTANLIN KAN AĞLIYİR KAN!!!

Bağır yanık Türkiyelim, gardaşım
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir
Gönlüm yara, bahtım gara dindaşım
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Ezen dinlir, namazına gidirsen
Mene ezen, namaz yasah bilmirsen
Sen bihürsen men esirem görmirsen
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Bayram gelir, bayram geçir men ağlar
Sıla çiçek, men de arı, hep arar
Onmiyir ciyerim dolu yoralar
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Doğmişem atmışlar bi zindan yire
Vatan nire, sıla nire, yurt nire
Ana sütü emmemişim bir kere
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Sene ninni söylir sıla sözünden
Ayrılmirsin anacığın dizinden
Men anasız kan geliyir gözümden
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Bağrımızda gızılların yarası
Alnımızda hep kölelik garası
Başımızdan gitmez moskof sârâsı
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Sılamı özümden gopariyirler
Hürriyeti bizden hep alıyırler
Bilsen bizlere ne zulmediyirler
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Çaresiz guş gibi gonamiyiriz
Donmak istiyiriz, donamiyiriz
Ah! Şu hürriyete ganamiyiriz
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Gardaşım, çığlığım duymirmisen!
Sen Allah yoluna uymirmisen!
Yoksam bizi gardaş saymirmisen!
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir?!!

Gözlerimin feri özüm gardaşım
Galmadı insanlık yüzüm gardaşım
Anlaman mı garip sözüm gardaşım
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Sen vir mene dayanağım bulayım
Hürriyet nasılmış men de göreyim
Ondan gayri sene köle olayım
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Öz gardaşım gurtar meni bu yirden
Ölirem boynumda bağlı zincirden
Girelim düşmene ikimiz birden
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

Türkiyelim son ümidim sensin sen
Seni gerçek değil, düşümde görsem
Yakarım hepsini yanımda bilsem
Bilmirmisen Türkistanlın ne çekir

27 Şubat 1971

★ **Şiirlerinizde daha çok hangi stili kullanıyorsunuz? Serbest yazmayı mı, ölçülü yazmayı mı tercih ediyorsunuz?**

— Yukarıda da belirttiğim gibi "hece" ilk şiirimi şekillendiren stildir. Bazen duygularım kalbimde öyle şekilleniyor ki, bu âhengi, hareketi hece ile ancak aktarabileceğimi anlıyorum ve ona sarılıyorum. Harp meydanlarında vuran mehter sesini, davula inen tokmağın âhengini, kılıç seslerine ka-

rışan at kişnemesini, perde perde yükselterek kâğıda işlemek ancak hece ile oluyor.

Bunun yanında, önüne çıkan bütün engelleri yıkıp, okyanusda ancak sükûnet bulan bir nehir gibi, hece kalıpları ile zaptedilmesi imkânsız heyecanlarımı ve duygularımı da alabildiğine koşturabilmek için serbest stili kullanıyorum.

Yeter ki, dert dile gelsin, ızdırap yaşansın. Yeter ki, okuyucu şiiri yaşayarak okusun. "Hece veya serbest stil" ayırım yapılmaz.

★ **Zamanımız Türk şiiri hakkında ne düşünüyorsunuz?**

— Dikkat edilirse sorunuzda "Türk şiiri" kelimeleri geçiyor. Öyleyse şiir, Türk miletinin tarih boyunca oluşturageldiği kültürü dile getirmeli, yoksa yabancı kültürlerin ve yabancı ideolojilerin propagandasını, goygoyculuğunu ve uşaklığını yapmak değil marifet.

Ne milleti unutup, sevgilinin saçlarıyla, kadehin rengiyle oyalanmak ne sembolizmde olduğu gibi şiirde kelimelere belirli şekiller vermek için uğraşarak vakit öldürmek ve ne de sür realizmdeki gibi, milletin apaçık buhranını kimsenin anlayamayacağı cümle kalıplarının ardına gizleyerek milleti varlığı bilinen düşmandan habersiz kılmak gerçekçilik, san'atçılık değildir.

Zamanımız Türk şiiri san'at olma vasfını yitirmiş, bir seks edebiyatının utanan vicdanlarda meşruluğunu kazandırmaya çalışan düşman propagandası haline gelmiştir. Millet unutulmuş, düşünceler yozlaşmış, şahsiyet kaybolmuş ve maalesef sanatçılarımız kendisiyle birlikte okuyucusunu da, önüne tutulan bir tutam ota ve şehvetine bağlı içgüdüsüyle hareket eden hayvan mesabesine indirmiştir.

★ **Pınar'da yeni yazdığınız bir şiirinizi yayınlamamıza müsaade eder misiniz?**

— Hay hay. Buyurun.

★ **Çok teşekkür ederim.**

MUSTAFA TOSUN

İlim ve irfan yuvaları olması lâzım gelen üniversitelerimize, komünist saldırılarının başlaması, Çapa Yüksek Öğretmen Okulunun da kısa zaman içinde boy hedefi haline gelmesine sebep olmuştur. Ardı arkası kesilmeyen bu tecavüzlerin 5 aralık 1971 tarihlisinde, gecenin geç saatlerinde komünistler tarafından kurulan bir komplo, arkadaşımız Yusuf Olgun'un yaralanması ve Hüseyin Aslantaş'ın da ölmesiyle son bulmuştu.

Bu hadiseyle ilgili olarak 6 arkadaşımız Dev-Genç'lilerce itham edilmiş ve daha sonra da tutuklanmıştı. Yapılan ilk tahkikatta bu 6 kişiden 5'i tahliye edilmişlerdi. Son olarak 10 aydır tutuklu bulunan Mustafa Tosun arkadaşımız da, Sıkı Yönetim Savcılığınca yapılan tahkikat sonucu tahliye edilmiştir. Hadiseyle ilgili olarak tutuklu bulunan 4 Dev-Genç'li sanığın halen soruşturmaları devam etmektedir.

Hikâye

KANLI KAVAK OLAYI

Mehmet TAÇDİKEN
(Kabataş Lisesi öğrencisi)

Yıllarca süren ızdırap sancılarının başlangıcıydı o gün. O gün, hayatında ilk defa haykıra haykıra ağlamak istediği; fakat gözyaşlarının iradesine isyan ettiği gündü. Belki ilk olarak gülmeyi arzuluyordu. Hem de katıla katıla. "Kanlı Kavak"ın dibine çökmek, hem haykırmak, hem hıçkırmak geçirmişti içinden. Lâkin ne mümkün. Mevsimlerin efsaneleştirdiği hadise dizisine, ne gülünecek ve ne de ağlanacak bir yenisi mi ekleniyordu? İşte o gün başlıyordu her şey.

Şiddetli fırtınalarda olduğu gibi; Eski tepe koruluklarından yükselen o tiz, fakat boğuk sesi, duymayan yok gibiydi. Manalandırılması güç olan bir çığlık değildi bu. Köyü kasırga gibi allak bullak eden ve köylüyü yollara düşüren o feryat, uzadıkça uzamış ve yüzlerce kafada, yüzlerce soru peydâ etmişti. O iniltiyle; "yavrum" diyen atılmış, "Bacım" diyen sarsılmıştı.

★

Hatırladığına göre, lise son sınıfın bir imtihan arefesiydi. Anası ırgatlıktaydı. O da, sabahın ilk ışıkları görünmeden, gecenin koyu karanlığına kadar, köyün sürüsü ardındaydı. Tepeler arkasında çığlığı duymuyor, belki hissediyor ve ruhuyla ağlıyordu. "Kanlı Kavak" efsanelerinden en sonuncusunu hatırlamaya çalışıyordu.

Zihninde yükseliveren dağların ötesinde ve bir çam dibinde, bir çocuk, dizlerini döverek saçlarını yoluyor. Kendini teslim ettiği hıçkırıklar, tepeler aşarak, onun kalbine saplanıyor. O çam dibinde, her batan güneşle benzi sararıyor, parmakları kuruyor. Boğuk; "Anam!.." çığlıkları mütemadiyen devam ediyor.

Çanını sallayarak bir koyun, sürüden ayrılıp sesin geldiği yamaçlara tırmanıyordu. Bu, bir yetim çığlığıydı. Şimdi kafasında, iki büklüm bir kadının unutamadığı sözleri vardı. "Gine gâvuroğlu. Namus düşmanı. Bi ocağı daha söndürdü."

Çocukluğundan beri, Gâvuroğluna amansız bir kinle bakardı. Neden bir şey diyemiyordu köylü? Yaptıkları neden karşılıksız bırakılıyordu? Kirletilen bunca namusun öcü niçin alınmıyordu? Bunu o zamanlar anlayamıyordu. Ama şimdi? Şimdi hepsini anlıyordu herhalde. Gâvuroğlu, hayatının yarısı dağlarda, yarısı kırlarda geçen, patlak gözlü, dev cüsseli, kocaman enseli ve korkunç bir adamdı. Babası da, za-

manında köyün başına belâ olmuş, oğlu gibi imansız ve ırz düşmanı olarak bilinirdi. Düğün sırasında dağda ise, güveyinin gerdeğe gireceği gece köye iner, beraberine gelini de alarak tekrar kaybolurdu. Günler sonra köylü, kırlardan yırtık gelin esvapları toplardı. Ve belki bir kaya başında kargaların didik didik ettiği, taze bir gelin cesedine de rastlarlardı. Sadece gelin değil, köy kırları güvey cesetlerine de doymuştu artık. Bir gün, yavuklusunu namusuna halel getirmemek için, bir genç fırsatını bulup, iki el ateşle Gâvuroğlunu yere sermişti. Fakat Gâvuroğlu çok geçmeden kalkmış ve "Kanlı Kavak"ın dibinde, kurbanlarına bir yenisini eklemişti. Yavuklusunu da alarak, dağlarda kaybolmuştu. Çoğu zaman kapısı önünde cip eksik olmazdı. Bu cip kapısı önündeyken, Gâvuroğlu, hayatından emin adamların tavrını takınırdı. Evinden kahkahalar yükselirdi köye. Gramafon sonuna kadar açılır, rakı kokuları köyü kaplardı. Gâvuroğlu hakkında çok şey söylerdi köylü. Fakat herkesin söylemekte ısrar ettiği şuydu ki; o, kelimenin tam anlamıyla Gâvurdu. Bunlarla kalmayıp, namaz kılanların da başına belâ olduğu söylenenler arasındaydı. Daha küçük yaşlarda, camiden çıkan bir ihtiyar; "yata kalka gebereceksin. Hâlâ usanmadın mı?" diyerek hırpalamıştı.

★

Derin ve uzun haykırışlarla tepeler sarsılmış ve kayalar kökünden sallanmaya başlamıştı sanki. Korkulu bir rüya bitimindeki ruh hâleti içinde, dikkatini toplamak için dudaklarını ısırdı. O hâlâ, kulaklarına çarpan yırtıcı seslerle değil, ruhundaki inleyişlerle uğraşıyordu. Acı acı isminin çağrıldığını duyunca, ruh mücadelelerinden âzâde pür dikkat kulağını sese vermişti. Birden gözleri açıldı. İçine bağırmak arzuları sökün etti. Kimsesiz kırların tenha ve hareektsiz havası, göğsünü müthiş bir tazyikle ezdi. Sesler çoğalıp, tonu yükseliyorken, kanı donuyordu. Kalbi bunaltıcı ve acı bir his ummanıyla doluyordu. Her köşeden sesler yükseliyor zannetti. Koyunlar "Sırrı" diye mırıldanıyordu âdeta. Taşlar küçülüp yükselerek onu çağırıyordu. Bu sırada, birkaç çocuğun sesi de, mağara ağızlarında uğuldayıp, tepelerde yankılanarak onu sarsıyordu. Süratle yerinden kalktı. Sesin geldiği yamaçlara uzun uzun baktı ve korkutucu bir tonda cevap verdi. Su sesleriyle, aşağılara kayan kelimeler değişince, olduğu yere mıhlandı. "Kardeşin... Bacın..." koca dağlar uğuldar mıydı? İşte uğulduyordu. Efsane karanlığındaki köpek ulumaları kulaklarında yankılandı. Yükseklerden inen sesteki son kelimeler hâlâ diriydi. Gözünde; ağaç sallantılarıyla canlı ceset üzerinde ağlayan çocuk sahnesi, yeniden perdeye çekiliyordu. Öfke ve hırs arasında kararsızdı. Avucuna tırnaklarını saplarken; şimdiye kadar korkageldiği elîm akîbetin gelip çattığı inancındaydı. İçinde, şaha kalkmış kımıltılar, maddenin hiç bir türüyle bastırılamayacak kadar zinde idi. Olamazdı. Bir anda koşmak, dağlar üzerinden uçuvermek istedi. Dağlar yıkılmalıydı. Karşısına hiç bir engel çıkmadan, koşmalı, köy kanserinin gırtlağına sarılmalı, sıkmalı, sıkmalı sıkmalıydı. Haykırmak ağlamak ve bağırmak istiyordu. İşte gün, bu gündü. O gün, ne yaptığını bilmeden, kan ter içinde bir kaya dibine sızmıştı.

Kendine geldiğinde, hissiyle kavradığı o acı hakikatı, bir kez de başkasının ağzından işitti. Eski Tepe koruluklarında iniltili çığlık basıldığı zaman, Gâvuroğlu'nun mağrur hatırasını duymayan kalmamıştı. Anlattıklarına göre; didinmiş, bağırmış; fakat Gâvuroğlu'nun koskoca Gâvur kubbesinde, sesler sindirilip, susturulmuştu. Bu sususş, ebedî sususştu.

Hikâyenin sonuna hayret etmemiş görünüyordu. Bir klasik şark efsanesi dinler gibi sükût etmiş ve gözleriyle sabitleştirdiği çehresini hiç bozmamıştı. Kısa bir zaman birimine mutaallık sürede bütün heyecanı gitmiş ve anîden alevlenen hisleri dinmişti. Ne yapmalıydı? Çaresiz susmalı mıydı? Öyle ya şimdiye kadar Gâvuroğluyla uğraşanlar hayretmemişti. Sonunda o da vardı. Alnını kırıştırarak, kararlı bir eda ile başını salladı. "İnsan için namus,

canlı için hayat gibidir" dedi. "Mutlaka temizlenmeli. Kardeşim öldü; arna mirası sağ. Kan değil, can değil. Mal mülk hele hele hiç değil. Bu, herşeyi, herşeyimiz; NAMUSUMUZDUR."

Köyde müthiş bir korku ve bayram havalarının eseceği günler, uzakta değildi, Yıllarca başlarında sallanan bir çıngıraklı yılanın, kendi eliyle hazırladığı; "Kanlı kavak" dibinde, aman dileyerek son nefesini verişini gördü köylü. Sırrı, Gâvuroğlu'nu gün geçmeden dağlarda bularak, oraya kadar sürüklemiş ve Kanlı Kavağa, hiç acımadan akıtmıştı kanını. Bir defterin acı yaprakları, böylece kapanıyor muydu? Herhalde değil. İşte gereği düşünülüyordu.

(b)

"Türk Ceza Kanununun 448. maddesi gereğince, sanık Sırrı... nın maktul G..... yi kasten öldürdüğü sabit görüldüğünden ve ağırlatıcı sebepler göz önünde bulundurulduğundan 26 sene..." Başında artan ağırlığıyla gözleri kapanmıştı. Sisli bir havada, koltuk deyneklerine dayanarak kaybolan topal gibi; yürüyorken sendeliyordu.

Sonra, getirildiği kapı altında bir gardiyan, kulaklarına kadar uzayan bıyıklarını sıvazlıyordu. Üzerini yoklayacaktı. Yaklaştı. "Ne sallanıyorsun lan?" Her biri beyninde kuduran, sayısını kaybettiği tokat ve yumruğun çıldırtıcı acılarıyla kıvranırken, usulca bir ses çıktı. "Berbere" karantina ve iki aylık, altı ıslak, üzeri ve duvarları hususen çatlatılmış, üç voltalık, mazgal deliği kadar açığı olan hücre mahkûmiyetiyle, hapishane safahatı başlıyordu. İki ay elleri, tuvalet fırçası olarak kullanılmış, yüzü de gardiyanların deneme mermeri. Sabah kahvaltısı; kiraz sopasından falaka, akşam yemeği de, keçeleşmiş suratına tokattan ibaretti. İki ay, sadece gardiyan çehresi göre göre, gözleri kızarmıştı. Hücreden sonra iş yurdunun bitişiğinde 15 kişilik bir koğuşa verildi.

Koğuşta suçunu sordular. Türkçe-Rumca karışımı anlamadığı kelimeler işitti.

— Hoş geldin maşuk. Ar namus meselesiyse, damda da dünyaları başına zindan ederiz şerefsizim.

— Keyfin dızlak mı? Herifçioğlu bal gibi kalaylarken akoz edilir mi be abi?

— Halin kerton. Mecmua kaç yıllık?

— !..

— Adamı kavallandırmayacaksm. Amorf olmazsın anam babam. Araziye uy. Kaç yıl beraberiz?

Arkasından ağanın nasihat dolu sözlerini dinledi.

— Burası damdır aslanım. Ayrı kanunu vardır. Neden mi? Kanunsuzların yatağıdır da ondan. Bize ayak yapmayacaksın. Katakofti yok. Kaşalotzade gibi ibik kaldırmayacaksın. Kartvizit bırakılınca temizleyeceksin. Az gelişmiş ülkeleri göreceksin. Benden izinsiz iş yapmayacaksın. Çarliston markaların içini tıngırdatırız. Mariz uçlanırsak sesin çıkmayacak. İngiliz politikası yapmayacaksın. Üç kâğıtçıların, namussuzların sırtına kebap şişini toka ederiz anladın mı?

Bir sabah kapı gıcırtısına gardiyanın boğuk sesi karışıyordu.

— Omar!..

Beklemeden koştu ve yatağında yatan bir adama alabildiğine vurdu.

— Omar dedim lan. Ne yatıyorsun hırbo.

Kendisini tutamayarak Sırrı atıldı ve yalvarırcasına fısıldadı.

— Hasta onu bıraksan.

Falakaya yatırılarak 28 değnek vuruldu ve 13 gün yere basamadı.

Mahkûmla kaynaştıkça anlatıyordu.

— Gâvuroğlu sade sizde değil. Bizde de ondan daha zalimi vardı. Ah gardaşım!.. Attım. Attım ama gebermedi. Şimdi ben damdayım o hâlâ sağ. Duydum eziyetini zulmünü artırmış.

— Bizde de. Yalnız adı Gâvuroğlu değil, Eşkiya. O kadar.

— Bizde de... Duydum herkesin, her köyün, her kasabanın başında varmış.

Şu sözler de zihninde, cezaevinin sahte düzme kalıbını piresler nitelikteydi.

— Ben tavuk zulacılığından düştüm. Ama şimdi zulanın envai çeşidi, çepçilik ne ararsan var. Neler varmış yahu. Amatörken mesleğin inceliğine vakıf oldum. Enstitü mübarek dam değil, enstitü.

— Ben de gündüz işçiliği yapardım. Burada evvelallah gece işçiliğini de öğrendim.

— İz bırakmadan adam mortu kıyakmış be. Bundan böyle eşekten düşmüş karpuza dönmeyiz. Hemen yakayı ele verir miyiz imanım.

Alelâde zehirlenen hıncının yoluna mıydı bu çektikleri? Bu, ibret verici musibetlerin bin kere küpünün alınmasından daha kabarık bir rakam şiddetine eş, meseleye vâkıf oluşuydu.

Her sabah güneş doğarken ranza gıcırdayarak bir gölge belirir ve son ümitle hep kapıya bakardı.

— Artık gelmeyecekmiş diye kulağına fısıldayınca, yatağın üzerine kapanarak saatlerce öyle kalır; fakat ağlamazdı.

Sabah başka sesler de, kalbini eşit iki parçaya bölerdi.

— Canımız neyse onu verin. Öldürün. Öldürün ama her gün bu işkenceyi çektirmeyin. Ah güneş!.. Çocuklarım!.. Size kim bakıyor?

— Yok! Yok!.. Allahım açlıktan ölelim mi? Bize yardım elini uzatan yok. Halimiz nedir soran yok. İş yok. Çalmayıp da ne yapalım.

Ardardına kahkahalar uzar ve sonra ağanın tok sesi işitilirdi.

— Kaçırdı.

Şu tavsiyeyle de, kendine sulanan istikbalin acılığına gülüyordu.

— Bundan böyle aynasızlarla işin iş. Tersine tünemiş karga gibi düşünme. Damdan inince, kafa kâğıdındaki 26 senelik damgayla seni gören, besmele görmüş şeytana dönecek. Tufacılığı, gündüz işçiliğini, adam şişlemeyi iyi öğren. Kime ne söylersen klark çekecek çünkü.

Mahkûmda ne kadar gizli ızdırap varsa, şu kulağını dolduran ses, onların haykırışıydı.

— Memlekette delikanlı adam yok. Kahpe karı gibi adam, yançiz keriz ister misin? Kıyamet. Hırboların işi hep afi. Gelsin desin. "Arkadaş ben bu memleketin gidişini beğenmiyorum. Bu abuzettinbeylerin haçını putunu... anladın mı, fiyaskos edecek işler yapalım. Hani senin şu Gâvuroğlu var ya, gâvuroğlu gâvur, memleket onların elinde. Onları bir bir tıngırdatmakla, canlarını cehenneme yollamakla, rüşvetçi memurların icabına bakmakla işler düzelmez. Balık baştan kokar arkadaş. Onların aynasına bakalım. Memleketi sustalı maymuna dönmekten kurtaralım gayrı. İnsan

gibi namusumuzla yaşayalım. İnandığımızı sapma kadar yaşayalım arkadaş. Fakiri, yoksulu, memleketi gözetelim. Kimsenin malına, canına, namusuna göz dikmeyelim." Ona canımın tâ ortasını vermezsem enayi plâkisi olayım.

★

(c)

Şimdi o zayıf ve karanlık yüzünde bütün çizgiler düşüktü. Üzerinde 15 senelik mahpusluğun yorgunluğu ve bitkinliği hâkimdi. Gözlerinden önüne ve uzaklara doğru kaçan bulanık bakışlar altında, keskin çizgiler belirip kayboluyordu. Sert alın hattı üstündeki taranmamış saçları, ağırmış görünüyordu. Alnından itibaren siyah çizgiler üzerine, damla damla ter boşalıyor ve kısa mesafelerle kulaklarına doğru gerilen yüzü titriyordu. Dudakların yan tarafına doğru kayan ve burnun iki yanında nihayetlenen çizgilerde; öfke, merak ve şüpheyle uzama ve kısalma vardı. Bakışlarını karşısına bırakırken, başını indirip kaldırarak 15 senelik maziyi okur gibiydi. Etrafı deniz gibi dalgalanan dudaklarından acı bir gülümseyiş, yan çizgilerden dudaklarına kadar uzadı. Gözleri daldı. Acıların en katısıyla gözlerini çivileyen hortlak korkuluğundaki yuvarlaklar ve elipsoitler, fersiz göz bebeklerini lekeledi. Yanlara kaydıkça içinden bir çizgi fırlayan şekiller; ortada, eli kırbaçlı gaddar yüzlü birer idareci oluyorlardı. Önlerinde de, dizleri üzerine kıvrılmış, sayısız çoklukta mahkûm, terbiye ediliyordu. Avuçlarını gözlerine doğru çevirdi. Aniden omuzlarını kaldırıp indirdi. Bakış yönünü değiştirdi.

Cezaevinin hürriyete açılan kapısı gıcırdarken titredi. Artık hürdü. 15 senelik ihtisas nazariyesini uygulamalı mıydı? Tüm memlekete baykuş gibi tünemiş Gâvuroğulları avına çıkmalı mıydı? Yoksa profesyonel bir yankeseci mi olmalıydı?

★

Köyüne ayak bastığında vakit öğleye yakındı. Çamurlu sokakları geçti. Etrafını saran çocukların, yabancı nazarlarla süzüşüne aldırmadan ilerledi. Kuvvetli rüzgârlarda savrulan yaprakların dağılıp, yağ-

muru da yiyince teker teker kopup düştüğü "Kanlı Kavak"ın dibine çöktü. Bu kavak, korkulu gece masallarına geçen, karanlık dolu acı feryatların kavağıydı. Dibinde, bacısının urbası gömülüydü. Daha nice bacıların. Bu köyde artık Gâvuroğlu yoktu. Ama daha binlercesini yetiştirecek ocaklar körükleyecek hain bir el bekliyordu.

"Memlekette delikanlı adam yok. Abuzettinbeylerin haçını putunu... Gâvuroğlu var ya, gâvur oğlu gâvur... Allah korkusu bilmeyen, memlekette onların sözü geçer. Canlarını cehenneme yollamakla işler düzelmez. Balık baştan kokar. İnsan gibi yaşayalım. inandığımızı... Kimsenin malına, canına, namusuna göz dikmeyelim" diye yeniden fısıldıyorlar gibiydi.

Yağmurda bir ses duydu.

"Sırrı hadi geçmiş olsun. Gelmişsin. Kurtulmuşsun. Gayrı mahkûm değilsin." Başını öbür tarafa çevirdi. Boğazı düğümleniyordu. Yavaşça doğruldu.

"Ceset altımda. Ben de kurtulmadım. Sadece hayatımda yeni bir dönem başlıyor. Çünkü biz, milyonlarca insan, bu ahlâksız, inançsız Gâvuroğulları, bu despotlar ve onları kayırıp, mazlumu ezen imkânlar sultası devam ettiği sürece, her yerde ve her şekilde mahkûmuz" diye inledi.

MİLLET SAĞOLSUN (1)

9/Mayıs/1915 sabahı, yine birçok dost ve düşman kıt'alarını eritecek, birçok ocakları söndürecek, kızgın bir savaş günü başlamıştı... Seddilbahir cephesinin de, sol cenahımızda, Fransızların ateş hazırlığı —denizden, yerden, havadan yağan çelik yağmuru— ile Türk siperlerini, müdafilerini ebediyete kavuşturan, bir toprak yığını haline getirmişti... İlk safta hücuma kalkan Senegal taburları bu harap toprağın üzerinde kalmış, yarı ölü Türk yaralılarından başka süngülenecek kimse bulamamıştı. Bir anda 2. hatta kadar ilerlediler. Fakat burada 21. alayın Allah... Allah... sadaları ile koşan kahramanları tarafından karşılandılar...

Yeni bir savaş bütün şiddet ve dehşetiyle başlamıştı... Bomba ve süngü, her iki taraf saflarında derin boşluklar yaparken vakit vakit gerileyen erlerini korumak için, Fransız topçusu, takip eden Türk hatlarına ölüm yaylımları gönderiyordu... Bir an geldi, toz, duman ve ateş içinde dost ve düşman karışmıştı...

Bölüğünün başında ilerleyen 1. bölük komutanı Teğmen Saib'in önüne, kan içinde bir er çıktı... Bu, gözlerinde azim ve metanet okunan, kumral bıyıklı, aslan yapılı Edincikli bir Türk eri idi....

Sağ eliyle —bir top mermisinin koparmış ve ancak bir et parçasının tutmakta olduğu— sol kolunun bileğinden tutmuştu... Yalvarır bir sesle "Beyim, şu kolumu kesin" diyordu... Manzara ve vaziyet çok acıklı ve feci idi... Bir lâhza tereddüt eden Teğmen Saip, itidal ve metanetine hayran olduğu bu erin ısrarına dayanamadı. Cebinden çakısını çıkardı. Ve kolu henüz tutmakta olan et parçasını kesti... Ve:

— "Hemşerim anlıyorum... Çok acı çekiyorsun... Geçmiş olsun," dedi. Hiç bir kalemin ifade edemeyeceği bir büyüklükle bu kahraman sevgili vatanının sınırları uğrunda, kopan uzvuna baktı... Bir de ilerde... boğuşmanın bitmemiş olduğu sahada dövüşen arkadaşlarına baktı ve... hararetle derin bir iç çekti...

Bu anda bütün ıstırabını daha coşkun hislerle çarpan kalbine akıtmıştı... Doğruldu, sert bir hareketle kopan kolunu fırlatıp attı ve:

— "ZARAR YOK... MİLLET SAĞOLSUN." dedi ve uzaklaştı.

Zaman geçti aradan belki şimdi o nefer
Milletine yapmıştır, toprağından bir siper

---

(1) P. Albay Saip Avcı'dan dinledim. (Kur. Bnb. Kadri Perk) "Çanakkale Savaşları Tarihi" 1940 s. 180.

ÇAĞLARI DEGİŞTİREN DEVLET ADAMI FATİH

Sene 1432... Gittikçe büyüyen bir millet. Bir ayağı Anadolu'da, bir ayağı Avrupa'da. Ayaklar arasında kalan köhne Bizans... Papaz sultasıyla kan kusan Hıristiyan âlemi... Adalet ve insanlık dilenen karanlık devir Avrupa'sı... Kaynaşan, kucaklaşan Anadolu... Zaferler kazanan, adaletle hükmeden baba Sultan Murat Han (II).

İşte yedi isimli, yedi kuleli, yedinci Paleolag'dan ve yedinci Osmanlı muhasarasından sonra alınan İstanbul, yedinci Osmanlı Sultanını bekliyordu. 30 Mart 1432 pazar günü... Seher vakti... Beklenildiği gibi geldi dünyaya... O Fatih Sultan Mehmed Han'dı. O Hüma Hatun'dandı. «Mutlu kumandan» müjdesine lâyık olacak insan bu çocuktan büyüyecekti. İşte milletin, bu mutlu gününü de müverrih Enverî;

"Çün sekiz yüz ve otuz beş sâl olur
Hem Recep'den gün yirmi altı gelir.
Han Mehmed şenbih gecesi meğer
İrteye karşı doğar hayrülbeşer."

diyerek tarih düşürür. Beş yaşında eğitimi başlar. 14 yaşında birinci defa hükümdar, 19 yaşında 2 ci defa hükümdar olur. Hızır Bey Çelebi, mutlu hâdiseyi, şu beytiyle tarihleştirir.

"Feth-i İstanbul'a fursat bulmadılar evvelûn
Feth edüp Sultan Muhammed didi tarih ârirûn"

DİN-İ İSLÂM

İmtisal-i "cahidû fillah" olupdur niyyetim
Din-i İslâmın mücerret gayretidir gayretim
Fazl-ı Hakk u himmet-i Cünd-i ricaullah ile
Ehl-i küfre serteser kahreylemektir niyyetim.
Enbiyâ vü evliyaya istinadım var benim.
Lutfi Haktandır. Hem ümmid-i Feth ü nusretim
Mal ü can ile n'ola kılsam cihan da ictihat
Hamdülillah var gazaya sad hezârân rağbetim
Ey Muhammed! mu'cizât-ı Ahmed-i Muhtar ile
Umarım galib ola â'dayı dine devletim

F. S. M. Han

ÖMER SEYFETTİN

Bayram MERDAN
(İ.Y.Ö.O. öğrencisi)

"Millî ruhu baltalamaya çalışanlar Avrupalılardır. Onların gayelerine alet olanlar da "Renksizler" dir. Türklerin vatanını taksim edip taksitle maddî olarak parçalamaya çalışan bu yağmacı, doymaz Avrupalılar, manevî hücumlarını da ihmal etmiyorlardı. Lisanlarını, maariflerini, ahlâklarını, terbiyelerini, âdetlerini neşir ile, bir asırdan beri içimizde yalnız isimleri Türk kalmış müthiş bir "Renksizler" le, sinemize saldırıyorlar, bizi zayıflatıyorlar, milliyet fikrini FARMASONLUK efsanesiyle boğuyorlardı."

ÖMER SEYFETTİN

İçinde bulunduğumuz bu ay, 6 Mart'ta doğan ve millî hikâyeciliğimizin şuurlu ve mümtaz temsilcisi Ömer Seyfettin'in 52. ölüm yıldönümüdür. Ömer Seyfettin, Türk hikâyeciliği içinde şahsiyeti ve kalemiyle gayet müstesna bir yer tutar. Âdeta bir ışıktır. Mazisinin haşmetini, vakarını büyüklüğünü yutmuş, bunlarla atiyi aydınlatmaya çalışmış bir ışık. Kalemini; milleti, onun dertleri, onun ızdırabı ve kurtuluşu için kullanan çok az sanatkârlarımızdan biridir, Ömer Seyfettin...

Ne yazık ki, genç nesiller Ömer Seyfettin'i bilmezler, onu tanımazlar. Bir sanatkârı tanımak onun birkaç eserini okumak manasına gelmemelidir. Türk gencinin Ömer Seyfettin'i tanımaya ihtiyacı vardır. O'na sevgi dolu gönülleri açmaya çalışmak da yetmez. Hikâyeciliğimizin bu örnek şahsiyetini daha yakından tanımaya ve bilmeye mecburuz.

HAYATI

Ömer Seyfettin, 6 asırlık koca bir "Çınar" ın, üç kıta yedi deniz hakimi bir imparatorluğun parçalanarak yutulmaya çalışıldığı bir çağda dünyaya gelmiştir.

1884 yılında Balıkesir'in Gönen kazasında doğan Ö. Seyfettin, Ömer Şevki Efendinin oğludur. 8 yaşına kadar ailesiyle birlikte Gönen'de kalmış, tahsiline ailesiyle birlikte geldiği İstanbul'da devam etmiştir. Daha sonra Edirne Askerî İdadisi'nde okuyan Ö. Seyfettin, tahsilinin son yıllarını İstanbul'da **"Mekteb-i Harbiye"** yi bitirerek geçirmiştir.

Balkanların, komitacılar ve bin türlü ihanetler ile ateşe verildiği, millî hayattan gittikçe uzaklaşılan yılların içinde ömür tüketmiştir. Kendisi, 1920'de yakalandığı şeker hastalığından kurtulamayarak İstanbul'da vefat etmiştir.

HİKÂYECİLİĞİ

Onun hikâyeciliğini, ister yaşadığı devirlerin içinde, ister yazdıklarının konusuyla tasnif ederek değerlendirin, yine aynı Ö. Seyfettin'le karşılaşırsınız; buhranlarımızı ve düşmanlarımızı doğru teşhiste isabet göstermiş millî bir hikâyeci...

Gönen'de geçen çocukluk çağında, duyduğu hisler, temizlik ve safiyet ile doludur. Milletçe yaşanılan berrak bir imanın yıkadığı ailelerde görülen sıcak duyguları, samimiyeti içten gelerek anlatan hikâyecimiz Ömer Seyfettin'dir. **"Kaşağı"** adlı hikâyesinde, o dopdoğru imana olan saygı ve hürmeti cümlelere sığmaz... Yüceliklere, ruhun en ince köşelerine taşar:

"... Büyük, yeşil baş örtüsünün altında tıpkı ölen bir hemşireme benzeyen güzel ve âsım çehresini görerek... ve yavaş yavaş

sallanan mukaddes başının aheng-i hafif-i münacaat-ı'nı seyrederek dalıyordum... annemi bir meleğe benzetiyordum, bu tehayyülle melâikeleri düşünerek... Kur'an okuyan annemin şimdi etrafına toplanmaları lâzımgelen melâikeleri müşahade ediyorum zannederek dalıyordum. Yüzünün üstünde, ahrette güller bitecek ve cehenneme girecek olursam katiyen yanmayacak olan sol kaşımın ucunda tatlı bir ürperme duyuyor, sonra annemin münevver bir zanbak aydınlığıyla parlayan dudaklarının kımıldamasına bakarak... o gürülemeyen melâike kanatlarının, saçlarıma, annemin, şimdi Kur'an tutan ince parmaklarıyla okşadığı sarı ve çok saçlarıma dokunduklarını hisseder gibi oluyor ve dalıyordum."

Kör bir batı taklitçiliğinin ve Avrupa hayranlığının aşılanmaya çalışıldığı devirde, eğitimin; sadece köksüz, kendi tabiriyle "Renksiz", idealsiz bir nesil yetiştirmekte olduğunu gören Ömer Seyfettin, bunu şöyle belirtir:

"20 yaşına girdiğim bugün feci akibeti duymak ne acı... Erkân-ı harp olmak, bütün gençliğimi dolduran bir hırstı. Niçin? Yazacağım işte... Çabuk terfi etmek, yüksek mevkilere geçmek, güzel İstanbul'da zevk içinde yaşamak, çok iyi yemek yemek, çok iyi içmek, çok iyi giyinmek, zengin bir izdivaç avlamak, çabucak paşa olmak, Avrupa'da ateşemiliterlikle keyif yetiştirerek ömür sürmek için değil mi?" (1).

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde göze çarpan en önemli husus, düşmanı tespitteki isabetliliğidir. Bir sürü zavallının, "batıcılık", "alafrangacılık" diye yuttuğu yıkımı, Ömer Seyfettin gerçek yürütücülerine bağlamayı bilmiştir. Trablus ve Balkan savaşları eşiğinde masonluğun karargâhı haline gelmiş olan, ihanet merkezlerinde sürdürülen, **"bir imparatorluğu çökertme, bir milleti her şeyiyle yok etme"** hareketini, bütün dehşetiyle görmüştür.

"Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu" isimli hikâyesinde, hikâyenin kahramanı Kenan'ı şöyle konuşturur:

"Alçak düşman bu güzel memleketi topa tutmuş, zapta kalkmıştı ve ortada hiç bir sebep yoktu? Bu derece kaba ve denî bir tecavüze kimler cesaret ediyorlardı? Bu milletin içinde namuslu insan yok muydu? Bu millet baştan aşağıya kadar korsan mıydı? Hükümetleri bir ahlâka, bir vicdana sahip insanlardan mürekkep, değil miydi?.. Düşünüyordu... Projektörün nûru tekrar söndü. Ufkî ve beyaz Trablus hayali kayboldu. Gözleri yine karanlıklarda kaldı. İtalya başvekili Gioletti, hâriciye nazırı San Julianus da, Avrupa'da hükümet adamlarının çoğu gibi, mason değil midirler... Şöhretli granmetr'leri, mason hükümdarları, mason prensleri, mason lordları, mason milyonerleriyle "Yalnız insâniyet, başka bir şey yok" diyen Fran-Masonluk şimdi neredeydi?.. Başı dönüyordu... Bütün hayatında ne kadar yalnış ve çürük fikirlerle aldandığını, kavmiyetsizliğin, milliyetsizliğin "Beynelmilelcilik ve Masonluk hülyasının biraz düşünebilen bir adamı hüngür hüngür ağlatacak derecede gülünç bir budalalık olduğunu anlıyor, istemeyerek içinden:

— Ben neyim?

Diye kendine soruyor, fakat:

— Türküm...

Demeğe cesaret edemiyor..." (2).

Osmanlı İmparatorluğunun sağlam devlet yapısının tablosunu çizerken, ordumuzun şanlı zaferlerini de destanlaştırır ve fethedilen Hıristiyan ülkelerinin ahalisine yapılan insanî muameleleri anlatmayı da ihmal etmez. Aynı Ö. Seyfettin, **"Başını Vermeyen Şehit", "Topuz", "Teke Tek"** gibi hikâyelerinde, Osmanlı ordusu içinden ideali uğrunda, imanı uğrunda canını feda etmekten çekinmeyen kahraman asker tipleri ortaya koyar. Ö. Seyfettin'in maziye bu şekilde dört elle sarılışının sebepleri arasında akla ilk gelen, yaşadığı devir ve onun insanlarına karşı duyduğu acıma hissidir. Zira yaşadığı devir, **"Ferman"** adlı hikâyesinde canlandırdığı disiplin ve fedakârlık numuneleri verecek, **"Kütük"** ve **"Vire"** de tasvir ettiği yüksek deha gücünü gösterecek şahsiyetlerden uzaktır. Aksine sahipsizliğin, himayesizliğin, açlığın ve sefaletin kucağına terkedilmiş insanlar vardır etrafında. **"Niçin Zengin Olmamış"** isimli hikâyesinde, vieder.

rânelerde kimsesiz, ilâçsız, aç, bir köşeye atılmış insanların nasıl öldüklerini tasvir

"Millete ekmek diye kum, toprak yedirenler, katığı dünya yüzünden kaldıranlar, fıkarayı soyup kendileri zengin olanlar, otomobillerde uçanların ne zaman asıldıklarını göreceğim Allahım."

"Bir milletin bire kadar açlıktan ölmesi için toplu tüfenkli teşkilât yapan Topal'ı, bu alçağı tutanları öldüreceğim. Yenecek ne varsa ortadan kaldıran, altı yüz yıllık bir devletle birlikte kocaman masum Türk milletini fakrü dem kılıcından geçirenleri geberteceğim. Evet, bu milleti hükümet mahvetmek istiyor."

Hikâyelerinde seçtiği tipler o kadar ustalıklıdır ki, bu tiplerin şahsında bir devri, izleri millet hayatında gittikçe derinleşen bir devri görmek mümkündür. Renksizliğin, kozmopolitliğin ve batı taklitçiliğinin şahsında temsil edildiği "Efruz Bey" de bu tiplerden biridir. **"Bizde her okuyan halktan kopar"** sözünü dilinden düşürmeyen Ömer Seyfettin'dir. Ve bu kopuşu, Tanzimata bağlamak başarısını gösteren de yine O'dur. **"Primo Türk Çocuğu Nasıl Öldü"** de çizdiği tablo gayet ibret vericidir.

"Primo:

— Acaip, bu Tanzimat ne?

Diye sordu. Babası daha mufassal anlatmaya başladı:

— Türklüğümüzü bütün unuttuğumuz tarih... Bu Tanzimat, Avrupavâri kanunların, bizim memleketimize tatbike başlamasıdır. Bu yabancı ve muzır kanunlar, eski esirlerimiz olan reâyaların çok işine yaramış. Çünkü bu kanunlar Avrupa medeniyetinden, yani Hıristiyanlık ruhundan doğuyordu. Esirlerimizin çoğu da hıristiyan olduklarından hayatlarına biçilmiş kaftan gibi oluyor, onları terakki ettiriyordu. Biz Türklere gelince, dinimiz Müslümanlık olduğundan hıristiyanlıktan çıkan bir müessese mümkün değil bize gelmiyor, aksi tesirler husule getiriyordu. Seneler geçti. Esirlerimiz fikirce, ruhça medeniyetçe bizi fersah fersah geride bıraktılar. Bizim büyüklerimiz hâlâ gafil ve budalaca "Musavat ilân ediyorlardı. Esirlerimizin elinde yeni ve mükemmel bir silâh vardı. Bizde kırık bir ok... Memleektimizde bütün zenginlik, az zaman içinde esirlerimizin, yani o eski ve barışmaz düşmanlarımızın eline geçti. Biz âdeta bir bekçi, bir uşak gibi kaldık. Askerlik ve memurluktan başka menbâımız yoktu."(3).

Zaman zaman yazdığı makalelerinde, asırlık düşmanların niyetlerini ve ihanetlerini de gayet güzel ifade etmiş, âdeta bugünlere seslenmiştir:

"İngilizler Hindistan'a, Mısır'a el atıyorlar, Bûlûcistan'ı, Basra körfezini, hatta Irak'ı benimsiyorlardı. Ve bu tabii temayülün sarhoşluğu ile bütün bütün sersemleşip gâvurlaşıyorlardı. Başvekilleri Gladiston ehl-i salip devrini açıyor, milletlerinin meclisinde bir elinde Kur'an ile gelerek:

— Bu kitap dünya yüzünden kalkmadıkça bize rahat yok diyordu...

Yirminci asrın ehl-i salibi başladı. Fakat yavaş yavaş ilerliyordu. Rusya Deli Petro'nun vasiyetnâmesini yerine getiriyor, Türklüğü doymaz bir hırsla evvelâ parçalıyor ve sonra yutuyordu. Beş milyona yakın Türk nüfusu ile meskûn olan Azerbaycan'ı yutmak için İran'ın aşağısını müttefiki İngilizlere verdi. Sonra Rumeli'yi yavrularına kaptırarak aralarında pay etti. İtalya'yı da kendi ehl-i saliplerine sokmak hülyasıyle Trablusgarp'a karşı teşvik ve teşbi etti." (4).

Ölümünün üzerinden 52 yıl geçmesine rağmen, sanatımız ve milletimiz Ömer Seyfettinler'in arayışı içindedir. Şunu üzülerek belirtelim ki, Ömer Seyfettin gereken sevgiye kavuşturulmamış, hak ettiği değer kendisine verilmemiştir. Malûm bir zihniyetin, malûm temsilcileri, bu millî hikâyecimizi genç nesillerin zihninden, düşüncesinden koparmak istemiş ve edebiyatmızın Ömer Seyfettin'li sayfaları koyu sis bulutlarının içinde kalmıştır.

---

(1) Tahir Alangu: Ömer Seyfettin.

(2) "Seçme Hikâyeler I" Ö. Seyfettin. Sayfa: 191-192. 1000 Temel Eser Serisi.

(3) "Seçme Hikâyeler I" aynı seri. Sayfa: 223.

(4) Aynı seri. "Bugünkü Muharebelerin Sebebi" Sayfa: 254-255.

SERGİ

Klasik Türk Çini Desenleri Sergisi

ANLATAN: Saim OKAN
İ.Y.Ö.O. öğrencisi

Türkiye Yeşilay Cemiyeti, Yeşilay Haftası ve 52. Kuruluş yıldönümü münasebetiyle bu yıl, değerli ressam, dekoratör, müzehhip Muzaffer Batur'un eserlerinden meydana gelen **KLASİK TÜRK ÇİNİ DESENLERİ** konulu bir sergiyi 1-10 Mart 1972 tarihleri arasında **YEŞİLAY SANAT GALERİSİ**'nde teşhir etmiştir.

İlgi ile takip edilen ve büyük bir takdir toplayan sergiyi okuyucularımıza aktarabilmek için gezdik ve Muzaffer Bey'le konuştuk. Muzaffer Bey, sorularımıza büyük bir alâka ile cevap verdiler:

— Sergiyi niçin açtınız, hayatınızın kısa bir biyoğrafisini yapar mısınız?

— "Özellikle atalarımızın, sanatkârlarımızın yaptığı saray, köşk, türbe, ve camilerdeki duvar çinilerini derledim, renkli rölevelerini yaptım.

Resim-İş öğretmeniyim. Balıkesir İlk Öğretmen Okulu'nu bitirip 2 sene köy öğretmenliği yaptım. Gazi Eğitim'in Resim şubesine girdim. Mezun olunca müzelerde vazife aldım. Öğretmenliğe ek görevde devam ettim.

Ankara Arkeoloji Enstitüsünde asistanlık yaptım. Askerlikten sonra Topkapı Sarayı Müzesi Çini Seksüyon Şefliğine, 1954 yılında da Edirne Müzesi müdürlüğüne tayin oldum.

Ankara Gençlik Parkı'nda 1957 haziranında bir sergi açtım. Vakıflar, eserleri satın aldı. Ve vakıflara geçmem için teklif ettiler. Daha sonra Vakıflar Tezyinî Restoresyona esas olacak rölöve ve projeleri hazırlamak üzere mütehassıs eleman olarak teknisyen kadrosuna aldılar. Halen Vakıflar Baş Müdürlüğünde personel-dekoratör olarak çalışmaktayım.

İlkokul öğretmenliği, ortaokul resim-iş öğretmenliği ve müzecilikten sonra **Türk Tezyinî Sanatlarının** bir kolu olan çini desenleri, abide ve camilerimizdeki kalem işi (duvar süslemesi-fresk) çalışmaları yapmaktayım.

24 seneden beri resim-iş öğretmenliğini bırakarak bugün terkedilmişliğin neticesi yok oluşla karşı karşıya olan, klasik Türk sanatlarının bir dalı mahiyetini taşıyan TÜRK TEZYİNÂTI, RESİM VE ÖZEL KURUMLARI'nı anlatmak, halka sevdirmek, sanat alanında mâziden ilham alarak, günümüz sanatımıza millî şahsiyeti vermek mücadele ve çabası içindeyim. Bu maksatla sergi açıyorum."

— Türk çiniciliğinin tarihinden kısaca bahseder misiniz?

— "Türk çiniciliği tarihî seyri itibarıyle İslâm'dan önce Orta-Asya; İslâmiyetten sonra Anadolu Selçuklu Çiniciliği ve Os-

Saylın Muzaffer Batur (sağdan ikinci şahıs) sergiden bir köşeyi izah ederken...

manlı çiniciliği teknik ve sanat bakımından dünya çapında bir önemi haizdir. Bu sergimizde yalnız Osmanlı çiniciliği konu oldu. Osmanlı çiniciliğinin tarihi şu bölümlere ayrılır:

★ **15. yüzyıl ilk yarısı çinileri:**

Sergimizdeki örnekleri; Bursa Mektebi, Yeşil Cami ve türbesi, Muradiye Medresesi, Edirne'de 3 Şerefeli ve Muradiye camileri.

★ **15. yüzyıl ikinci yarısı:**

İstanbul'da Çinili Köşk, mozaik çinileri, ilk Fatih Camii'nden kalan iki orijinal çini pano.

★ **16. yüzyıl ilk yarısı:**

İstanbul Topkapı Kara Ahmet Paşa Camii dolap alınlıkları, Yavuz Sultan Selim Camii pencere alınlıkları, Topkapı Sarayı arz odası önü çini karosu.

★ **16. yüzyıl ikinci yarısı:**

Türk çiniciliğinin en yüksek seviyeye çıktığı devredir. Pişirmede teknik mükemmellik, çini motif ve renklerindeki zenginlik, ve renk güzelliği itibarıyle bugün bile tazeliğini muhafaza eden mükemmelliktedir.

İstanbul'da Topkapı Sarayı çinileri, Süleymaniye, Rüstem Paşa, İvaz Efendi, Ramazan Efendi, Piyale Paşa, Yeni Camii, İkinci Sultan Selim Camileri, 3. Sultan Murad Türbleeri en şahaser örnekleridir.

Edirne'de, Selimiye Camii çini panoları ve bilhassa nadir bulunan elma motifleri unik (eşi bulunmayan) eserlerdir. Sergide bu güzel parçalardan başka, derlenmiş renkli çeşitli lâle, yaprak, gül motifleri teşhir ediliyor. Bunlar duvar çinileridir. Bir parça da günlük ihtiyacı gidermek için yapılmış kap, kacakların üstünü süsleyen çini motifleri var. Bir kısmı tabak, vazo, kandil, maşrapa, küp gibi parçalardır. Bir kısmı kompozisyon, bir kısmı da yerli yabancı derlenmiş İznik fırınlarında pişirilmiş çinilerdir.

★ **17. yüzyıl ilk yarısı:**

17. yüzyıl ilk yarısında 16. yüzyılın mükemmel eserleri bir müddet daha devam eder. Teknik itibarıyle 16. yüzyıl 2. yarısı çinilerini andırır.

★ 17. yüzyıl ikinci yarısında çinicilik gerilemeye başlar. Tarihi Türk Çiniciliğini, halk seramikçiliğinden ayrı olarak Padişahlar, vezirler ve hayır sahibi zenginler, yaptırdıkları saray, türbe, han, hamam gibi klasik mimarî eserlerimizi dekore etmek maksadıyle, himaye etmişlerdir.

17. yüzyılda artık çini talepleri azalmış, bu suretle babadan oğula intikal eden bu teknik, iz bırakmadan, fırınların sönmesi suretiyle gerilemeye başlamıştır. 3. Sultan Ahmet zamanında sarayları süslemek için istekleri karşılayan çini fırınları İznik'te bulunamamıştır. Bu maksatla İstanbul'da Tekfur Sarayı'nda bir çini fırını kurulmuştur. Bu fırında pişirilen çiniler, teknik bilgisi az olan ustaların elinde kalitesiz olmuştur. Ve bir müddet faaliyetten sonra bu da susmuş, duvar kaplama işi Avusturya ve İtalya'dan getirilen çinilerle yapılmıştır. Bu çinilerle Topkapı Sarayı Harem dairesi kaplanmıştır. Tabiî bu çiniler Türk zevkinden ayrı kalitesiz çinilerdi.

Çiniciliğimizin en son mümessili olan Mehmet Usta'yı da, İstiklâl Harbinden önceki işgal yıllarında Kütahya'ya giren Yunanlılar şehit etmişlerdir. Bu suretle çiniciliğimiz tamamen ölmüştür.

Bu arada Avrupa'da gelişen porselenlerin Türkiye'de de yapılması için, Sultan II. Abdülhamid tarafından Yıldız Parkı'nda kurdurulan, yabancı ve yerli ustaların elinde çok güzel örnekler veren fabrika, İstanbul'a giren Hareket Ordusu tarafından tahrip edilmiştir.

Bugün Sümerbank tarafından 5-10 yıldır tekrar ihya edilmeye çalışılan çinicilik, güzel örnekler vermeye başlamıştır. Kütahya'daki özel teşebbüsün elindeki çiniciliğimiz ise, yavaş da olsa gittikçe inkişaf etmektedir.

Yeni yapılan binalara BETEBE kaplaması yerine, çiniler yaptırılsa çiniciliğimiz kalkınabilir. Her şeyden önce devletin bu alandaki himayeciliğine ve desteğine ihtiyaç vardır. Fakat şunu belirtmek gerekir ki Devlet Güzel Sanatlar Akademileri ve Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'na Türk Tezyini Sanatları (Çinicilik, Tezhip, Hattatlık,... vb.) girememiştir. Bu okullarda bu sanatlar için bir bölüm açılmamıştır. Bu durum büyük bir hatadır. Halen böyle bir şube açılmamıştır. Yetişen gençlerimiz kendi sanatına yabancılaşmaktadır. Avrupa sanatının kopyesi haline gelmektedir. Türk Sanatlar Akadamesi kurulmalıdır."

Muzaffer Batur Bey'e, kıymetli açıklamalarından ve fedakâr çalışmalarından dolayı teşekkür ederek ayrıldık.

KEMÂL ŞADOĞLU ve BİRADERLERİ

Kol. Şrt. Fermeneciler — 76 - 78

Tel: 45 35 89 Karaköy — İSTANBUL

★ En üstün cam macunları ŞADOL

★ En üstün boya ŞADOLİN

★ En üstün selülozik sentetik sanayi fırın finelleri ŞADOL
Çanakkale Seramik Fabrikaları Kaleflex yer karoları bayiliği

★ Bilumum boya ve malzemeleri DYO.

ÇBS İshakol Bayiliği

YAĞMUR YAYINEVİ

Yeni çıkan eserlerini sunar

HAZRETİ PEYGAMBERİN SAVAŞLARI

Prof. Muhammed Hamidullah'ın son derece kıymetli fotoğraf ve belgelerle dolu ve ilâveli olarak hazırlanan eserini Doç. Dr. Salih Tuğ yeniden dilimize kazandırdı.

Temiz baskı, iplik dikişli ve lüks kapak içinde 232 sahife fiatı: 12,5 lira.

İSLÂM ŞAHSİYETÇİLİĞİ

Rabat Üniversitesi İnsanî İlimler Fakültesi Dekanı Prof. M. Aziz Lâhbabi'nin ilginç eseri. İsmail Hakkı Akın'ın temiz türkçesi ile dilimize çevrildi.

Temiz baskı, iplik dikişli lüks kapak içinde 144 sahife Fiatı 8 lira.

Kitapçılardan arayınız. Tek siparişlerin bedelini (pul veya havale olarak) peşin gönderiniz.

YAĞMUR YAYINEVİ
Ankara Cad. 123 Kat: 2, İSTANBUL

İNANÇLAR

Yazan: Dr. M. Kenan Çığman

Tarihte ve günümüzde Allah'a inanmayanların iddialarını ilmî, fennî, aklî, mantıkî ve naklî delillerle çürütüp inanmaya mecbur olduğumuzu ispat eden büyük eser. Her münevverin ezbere konuşmaması için mutlaka okuması gerekli bir kitap. Araştırma mahsulü, kaynak eser.

Büyük boy, temiz baskı, 525 sahife, 25 lira.

Bütün kitapçılardan ısrarla arayınız veya sipariş ediniz.

Genel Dağıtım: YAĞMUR YAYINEVİ
P. K: 72 - İSTANBUL

Millet Düşmanlarının
İHÂNET PLÂNLARI
(Belgeler)

Subay, öğretmen, öğrenci, memur; milletini seven her münevverin mutlaka okuması gereken kitap!

★ *Tevrat'a göre, Beynelmilel Yahudiliğin İdeolojisi ve Politikası.*
★ *Sion Önderlerinin Protokolleri.*
★ *Beynelmilel Sionist Teşkilâtının Gizli Tamimi.*
★ *T. Komünist Partisinin Faaliyet Programı.*
★ *İleri Demokrat Cephenin Programı.*
★ *Fener Patrikhanesinin İhanet Programı.*

İsteme Adresi:

OTAĞ YAYINEVİ

Nuruosmaniye Caddesi 8/3
Cağaloğlu — İSTANBUL

Millî Edebiyatın En Güzel Örneği

DEDE KORKUT HİKÂYELERİ

RENKLİ - RESİMLİ AYLIK MECMUA ŞEKLİNDE YAYINLANMAĞA BAŞLADI

FİATI : 500 KURUŞ

ADRES :

Dede Korkut Yayınları
Beyaz Saray No: 12
Beyazıt — İSTANBUL

P I N A R

Zulümleri eritirdim zor ile.
Dağılırdı kezzap düşmüş taş gibi.
İyilikle kucak açıp her ile;
Akıp giden bin lüleli PINARIM.

Sed çektiler dalga dalga suyuma
Benden uzun varmı bakın boyuma?
Kızıl Çin'den Viyana'nın önüne;
Akıp giden bin lüleli PINARIM.

Taşa yazıp imanımı sır ile
Uzanırken Taçmahal'den Budin'e.
Çevirerek üç kıtayı bir ile;
Akıp giden bin lüleli PINARIM.

Tarih sayfaları bende ıslanıp;
Bunca zaman üç denize yaslanıp.
Her baharda Tuna ile bulanıp.
Akıp giden bin lüleli PINARIM.

Altaylardan şu cihana bakarım.
İslâm ile birleşerek akarım.
Mazlumun badesi; zalime ateş gibi
Akıp giden bin lüleli PINARIM.

Muhittin AKDEMIR
Sivas

PINAR

Nisan
1972
Sayı: 4

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

KÖY ENSTİTÜLERİ ÜZERİNE

Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş
(Röportaj)

Devlet, Toplum ve Düzen
(Deneme)

"Bozkırdaki Çekirdek,,
(Kitap)

Ali Kocamaz
(Röportaj)

"Yüzsüz Zühtü - Soruşturma,,
(Tiyatro)

Tabut
(Hikâye)

Şiirler

... Ve Diğer Konular

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ:

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Nisan 1972 Sayı: 4

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı tarih: 17.4.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu — **PINAR**
2) Köy Enstitüleri Üzerine — **Yusuf ÇALIŞKAN**
3) Haya, Akıl, Sabah Duası (4'lükler) — **HATİPZADE**
4) "93 Harbi" — **Veli ŞİRİN**
5) Milletler Nasıl Yok Ediliyor — **Rahim POLAT**
6) Okullarda San'at Hareketleri
7) Mimar Sinan ve San'atı — **Aşir ÇÖLOĞLU**
8) Bir Güneş Doğuyor (şiir) — **Ahmet ÖZER**
9) Dil Üzerine (Röportaj) — **Prof. Dr. Faruk Kadri TİMURTAŞ**
10) "Sana Hasret Gideriz Güzel Kırım" — **Fevzi SARIKAMIŞ**
11) Genç San'atçılarımızı Tanıtıyoruz (Röportaj) — **Yusuf ÇABUK**
12) Sahipsiz Vatan'a (şiir) — **İlhan ÖZTÜRK**
13) Bozkırdaki Çekirdek (roman tahlili) — **Abdülkadir KARAMAN**
14) Arayanlar (şiir) — **Gömülü ÇOBAN**
15) Tabut (hikâye) — **Mehmet Ali TAŞÇI**
16) Azerbaycan (şiir) — **Dursun CAVAKLI**
17) Devlet, Toplum ve Düzen (Deneme) — **Salim BİCİ**
18) Dicle'ye Senfoni (şiir) — **İhsan IŞIK**
19) Yüzsüz Zühtü — Soruşturma — **Nebil ALPASLAN**
20) Topraklarımız (şiir) — **Nadir ÜNAL**
21) Yıkık Damlı Köy (şiir) — **Necati AYKAN**

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Kıymetli Pınar Okuyucusu,

Rüyalarımız gerçek olmuştur. Hayallerimiz, yaşayan vakıalar haline gelmiştir. İlerliyoruz. Her gün biraz daha güçlü, her gün biraz daha çelikleşmiş olarak ilerliyoruz. Bir çığ misali derleniyoruz. Toplanıyoruz. Büyüyoruz. Engeller, önümüze çıkan zayıf çer-çöp gibi eziliyor. Eriyor. Bir çığlık attık. Bir hareket başlattık. Yürüyen ve her davranışı mesut hayata bir davet manası taşıyan bir kafile yola çıkarttık. Kafilemiz genişliyor. Küçücük bir dal etrafında toplanan oğul arılar gibi, kafilelerimiz dalga dalga oluyor. Bir barajı dolduruyoruz. Dolduruyoruz. Bekleyenler var. Dudakları, tarlaları gibi çatlamış insanlara umut götürmek, bereketli sular götürmek gerek... Götüreceğiz. Buna inanıyoruz. İnandığımız için güçlüyüz.

Kıymetli okuyucu, bu sözler, bir hayat âleminden derlenen cümleler değildir. Pınar'ın üç sayıdan beri gördüğü alâka, hayallerimizden çok daha geniş hayalleri bile doyuracak büyüklüktedir. Onun için kararlı konuşuyoruz. Onun için ümitliyiz. Geçtiğimiz bir ay içinde, Pınar'ın satışı değil, gelen mektuplar, anında cevap veremeyeceğimiz kadar kabarık bir dosya meydana getirdi. İstiyoruz ki, her okuyucu mektubuna ayrı cevap verelim. Bize şiir, hikâye, inceleme v.s. gibi yazılarını gönderenlerle teker teker, sohbet etme imkânını bulalım. Karşılıklı olmasa bile mektupla bunu temin edebilelim. Fakat bir aylık kısa bir zaman içinde, mektup mektubu kovaladı. Hepsi, Anadolu'da patlayan ümit volkanı gibi. Beklenenle geldiniz diyorlar. Bekleneni getirdiniz. Seviniyoruz. Pınar'ın, binlerce insanın ideallerini aynı yere toplaması bir heyecan veriyor bizlere. Onun için, Pınar mensuplarında bir arının gayret ve azmi var. Her

gün daha güzel, daha doyurucu bir Pınar sunmanın çabası içindeler. Sizin duygu, düşünce ve heyecanınıza lâyık olabilmek gayretindeyiz. Eminiz ki sizler de daha az bir gayret içinde değilsinizdir.

Kıymetli okuyucu, Pınar'ın bu sayısı eski sayılarından daha da dolgun bir muhtevaya sahip. Eğitimle ilgili bir yazı var. Bir devrin eğitim hayatını ve anlayışını tesbit eden bu kısımda, Köy Enstitüleri objektif olarak inceleniyor. Yıllardan beri, akıl almaz kalıplara sokulan eğitim hayatımızın değişik bir kopyecilik devri anlatılıyor. Köylümüzün temiz varlığını bulandırmak için tertiplenen bir oyun, yeni yanlışlara düşülmesin diye, bütün açıklığıyla ortaya konuyor. Devlet-Toplum ve Düzen konulu deneme daha önemli bir konuya temas ediyor. Üzerinde düşünülmesi gereken sorular ortaya koyuyor. Yine düşünülmesi gereken bazı cevaplar veriyor. Bu ay, Genç Sanatçılarımızı Tanıtıyoruz sayfamızda, karikatür sahasında kıymetli bir sanatkârımız tanıtılıyor. Karikatür üzerine, yarınlarda, kesin söz söyleyecek sanatkârlarımızın habercisi olan Ali Kocamaz'la yapılan rüportaj bir tanıtma olduğu kadar, eğitici tarafıyla da dikkatle okunmaya değer durumdadır. Pınar'ın bu sayısında, kıymetli bir misafirimiz daha var. Muhterem hocamız Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş, dil konusunda önemli açıklamalarda bulundular. Bunlardan başka kitap, tiyatro bölümleri ve şiirlerde yeni yeni kabiliyetlerle tanışacaksınız. Her şiir Anadolu'nun bir bölgesinin tatlı bir nağmesini sunuyor. Mehmet Ali Taşçı'nın "Tabut" isimli hikâyesi, aynı zamanda psikolojik tahlilleri de ihtiva eden, millî realizmin güçlü bir örneğidir. Mehmet Ali Taşçı'nın Pınar'da yayınlanan bu ikinci hikâyesini, zannediyoruz, daha çok beğeneceksiniz. Pınar'ın bütün muhtevasını saymak mümkün değil. Sizi Pınar'la başbaşa bırakacağız.

Kıymetli okuyucu, bugüne kadar Pınar'a yüzlerce mektup gelmiştir. Bunlar değişik san'at dallarına ait. Üzülerek belirtelim ki bunların hepsini, bir sayımızda yayınlamak imkânımız yoktur. Onun için gelen yazılarımızı sıraya koyarak zamanla neşretmeye çalışıyoruz. Sizden beklediğimiz, hiç bir zaman yazınızın çıkmadığı duygusuyla hareket etmemeniz ve gelen yazılar üzerinde sonsuz bir ihtimam gösterildiğini bilmenizdir. Unutmamak gerekir ki Pınar hepimizin eseridir.

pınar

KÖY ENSTİTÜLERİ ÜZERİNE

Yusuf ÇALIŞKAN
İst. Y.Ö. Okulu

17 Nisan 1940 Köy Enstitülerinin kuruluş tarihidir. 17 Nisanlarda maarif tarihimizde yüzyıllarca silinmeyecek olan kötü izler bırakarak giden bu müessese hakkında çok şeyler söylenmiştir. Ancak, şunu öncelikle belirtelim ki, milletleri yok edebilmenin pratik yolu, milletlerin tarihini, an'anesi, duygusu ve inançlarının tümünden ibaret olan millî kültür pınarını kurutmaktır. İşte iki asrı aşkın bir zamandır millî kültürümüz, beynelmilel düşmanların ve ajanlarının eliyle darbelendi. Milletin yıkılması onun ruh ve kafa yapısını değiştirmekle mümkün olacaktı. Aradan seneler geçmesine rağmen, milletin büyük bir parçası olan köyün ve köylünün gelenekleri, düşünce ve idealleri bir türlü yıkılamamıştı. Fakat bu yıkım işi mutlaka gerçekleştirilmeli idi. İşte bu zaruretten Köy Enstitüleri doğdu. Köy Enstitüleri millî kültürün imhası için bundan böyle bir silâh olarak kullanıldı.

Madem ki hedef millet hayatının darbelenmesiydi, son bağımsız Türk vatanının kızıl sefalet kervanına iltihak ettirilmesi için gerillacılık (!) oynayanlar bu müessesede ekilen tohumların bugünkü başaklarıydı. Öyleyse devamlı polemik mevzuu yapılan Köy Enstitülerinin gölgede kalmış yüzünde neler yazılıydı? Hangi belgeler kazınmıştı duvarlara? Bu inceleme yazımızdaki amaç işte, Köy Enstitülerini, bilinmeyen yönleriyle anlatmaktadır. Geçirdiği tarihi seyri, gayeyi ve kimler tarafından kurulduğunu ortaya koymaktır. Bu müesseselerde oynanan çirkin oyunları vesika-

ların ışığında inceleyerek ortaya sermektedir. Taki, milletimize kötü sonuçların yeniden hazırlanmasına imkân verilmesin.

KÖY ENSTİTÜLERİNİN KURULUŞUNA DOĞRU

Zamanın başvekili İsmet İnönü, Maarif Vekili Saffet Arıkan idi. Eğitim bilgisi eksik, meslek formasyonu hiç olmayan Arıkan parti içinde birtakım akıl hocaları tarafından idare ediliyordu. Saffet Arıkan'ı perde arkasından idare eden Nafi Atuf Kansu idi. Bu şahıs 22 eylül 1919 tarihinde kurulan "Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi" müteşebbis heyetinde bulunuyordu. İlköğretim probleminin çözümlenmesi için bir adam aranıyordu. Akıl hocalığını ustalıkla yürüten Atuf Kansu'nun bu iş için Saffet Arıkan'a tavsiye ettiği adam İsmail Hakkı Tonguç oldu. İsmail Hakkı Tonguç, Lenin'in yanı başında komünist ihtilâlinde vazife alan ve Azerbaycan'da ilk Türk komünist partisini kuran Etem Nejat'ın tesirinde kalmıştı.

İsmail Hakkı Tonguç, ortaokul seviyesinde bir öğretmen okulunun ilk devresini bitirmiş ve Almanya'da bir seneyi doldurmayan elişi ve resim kurslarını takip ederek yurda dönmüş. Kuvvetli bir torpille Gazi Eğitim Enstitüsü'ne öğretmen olarak tayin edilmişti. Bu uygunsuz tayin yetmiyormuş gibi, memlekette daha liyakatli ve ehliyetli eğitimciler olmasına rağmen Nafi Atuf Kansu'unun bacanağı olması ve solculuğu sebebiyle 3. 8. 1935'te İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirildi. Tonguç'un nasıl tayin edildiğini bakanlık müfettişi Ali Uygur'un raporundan görelim.

"Romanya'dan memleketimize göçmen olarak gelen İsmail Hakkı Tonguç'da; milli eğitim, hasseten ilköğretim ve hatta memleket bakımından kötü diyebileceğimiz bir tesadüf eseri olarak Nafi Atuf'a bacanak oldu. Üç sınıflı bir öğretmen okulu mezunu olan yani ortaokul derecesinde bir tahsili olan bu zat, Nafi Atuf Kansu'nun himayesi ile meslek hayatında ilerletilmeye başlandı. Almanya'da altı aylık bir resim ve elişi kursuna gönderildi. Orada kâğıt nasıl kesilir, tel nasıl bükülür, öğrenen Tonguç'un dönüşünde Gazi Eğitim Enstitüsü öğretmenliğine tayin edilmesi gördüğü himayenin başlangıcı ve ilk belirtisidir. Bilâhare ilköğretim genel müdürlüğünün boşaldığı bir sırada Nafi Atuf'un gayreti ile bu genel müdürlüğe muvakkaten tayin edildi.

Genel Müdürlüğe tayinine cesaret edilemiyordu. Çünkü normal öğretmen okulundan da aşağı bir seviyesi vardı... Nihayet Hasan Ali'nin ferman dinlemeyen cesareti Nafi Atuf'un himayesi bu işin halline kâfi geldi. Ve Genel Müdürlüğe tayin edildi"(1).

Türk halkının, tarihin derinliklerinden süzülüp gelen sosyo-ekonomik hayat tarzını değiştirmek, milli düşünceyi yıkmak gayretleri bu devirde bütün hızıyla sürdürülüyordu. Bu yüzden köylere öğretmen yetiştirmek bahanesiyle Köy Enstitülerinin temelini teşkil edecek olan Eğitmen Kursları kuruldu. İsmail Hakkı Tonguç, ilköğretim müfettişlerinden topladığı konular ve metinleri yanyana getirerek neşrettiği, kendi kültürel seviyesini ortaya koyacak olan "Canlandırılacak Köy" adlı kitabında, Eğitmen Kurslarına alınmanın şartlarını şöyle belirtiyor:

"Orduda iyi hizmet görerek onbaşı, veya çavuş olmuş becerikli ve bu işe istekli okur yazar köylü delikanlılar kurslara tabi tutularak köylerinde öğretmenlik yapabilecek bir seviyeye getirileceklerdi..." (2).

İlk deneme olmak üzere 1935 yılında Çifteler Eğitmen Kursu açıldı. Saffet Arıkan zamanında Kızılçullu, Eskişehir, Kastamonu ve Kepirtepe köy ilköğretmen okulları açıldı. Eğitmen kursları ile aynı yerlerde açılan Köy ilköğretmen okulları kurulacak olan Köy Enstitülerinin minyatürleri durumundaydılar.

Saffet Arıkan'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığına Nazım Hikmet Verzansky'nin en yakın dostu ve bir mason olan Hasan Ali Yücel getirildi. Milli kültürü kemiren çarkın hızı böylece daha da arttı. Hasan Ali Yücel'in bakanlığa getirilmesinin hemen akabinde, İsmail Hakkı Tonguç'un Avrupa gezisine çıkışı, hele hele komünistleşen Bulgaristan, D. Almanya, Macaristan ve Yugoslavya gibi Doğu Avrupa Ülkelerini gezişi düşündürücüdür. Daha ziyade Bulgaristan'ın eğitim sistemini inceleyen Ton-

guç'un elde ettiği fikirler tatmin edici olmuyordu. Derhal Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyle Rusya'nın ilköğretim davasını nasıl halletti̇ği hakkında Moskova Türk Büyükelçiliğinden rapor istendi.

"Sovyetlerin maarif sahasındaki faaliyetleri hakkında büyükelçilik raporu" başlıklı rapor, Büyük elçi Z. Apaydın'dan geldi (1939). Artık Milli Eğitim Şûrası toplanabilirdi.

Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç tarafından ilk elden 1939'da Milli Eğitim Şûrası toplandı ve Köy Enstitülerinin kurulmasına karar verilerek 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 numaralı Köy Enstitüleri kanunu çıkarıldı. Maksadın ne olduğunu İsmail Hakkı Tonguç'un yakınlarından olan Dr. Ergin Tonguç şöyle belirtiyor.

"İş ve meslek terbiyesi kitabı ile öne sürülen düşüncelerde Marksist öğelerin ve etkenlerin bulunduğunu kabul etmek gerekir. Ama onun asıl üzerinde durduğu, durmayı görev saydığı, sınıf çatışmasının siyasal yönü ve sorunları değil Marksist bir gelişme şeması içinde eğitime düşen görevlerin ne olduğu ve bu görevlerin nasıl yerine getirileceğidir." (3).

Kendi ağızlarından kaçırdıkları bu itiraflar karşısında Köy Enstitülerinin gayesi köyün kalkındırılmasıdır denebilir mi? Köy Enstitüleri büyük bir eğitim seferberliği için kurulmuştur iddiasında bulunulabilir mi? Gaye okuma-yazma oranının yükseltilmesi midir? Yoksa Köy Enstitüleri vasıta kılınarak Marksist kültürün kafalara çakılması mıdır? Bu soruların cevabı doğru olarak verilmelidir.

Köy Enstitülerinin binaları, ailelerinden bir şeyler bulacakları umuduyla kopup gelen halk çocuklarının ter damlalarının pahasına inşa edildi. "Köy Enstitüleri nasıl işleyecekti, her yönden tutum ne olacaktı. Bunları ayrıntılarıyle ve derinliğine gözden geçiriyorduk... Öğrenciler, öğretmenler ve eğitmenler en zorunluklarından, başlayarak, binaları kendileri yapacaklardı." (4). İnancını bütün safiyetiyle yaşayan Türk köylüsünün evlâtlarının gayretleriyle yükselen bu binalarda sonradan ne kadar millet aleyhtarı hareketlere şahit olacaktır...

KÖY ENSTİTÜLERİNDE DERS PROĞRAMI VE TONGUÇ'UN İLHAM KAYNAĞI

Genel olarak enstitülerde ders proğramı şöyle ayarlanmıştır. Sabahtan öğleye kadar fen dersleri, kültür dersleri ve mesleki eğitimle ilgili hususlar görülür; öğleden akşama kadar ise tarım işleri ve iş atölyelerinde tatbikatlar yapılırdı. Aynı zamanda belirli saatler serbest okumaya ayrılırdı. Bu serbest okuma saatleri daha ziyade komünist eserlerin okunması ve materyalist muhtevalı münakaşaların yapılması için kullanılmıştır. Köylerinden kopup gelmiş yavruların kafalarındaki vatan, millet, namus, din, bayrak gibi milli hislerin öldürülmesine çalışılmıştır. Öyle ki, akşamları mecburi olan iki saatlik etüdlerin bir saatinde ders çalışılmasına müsaade edilir, ikinci saatte verilen solcu eserler haricinde bir şeyle meşgul olmak ve okumak yasaklanmıştır. Bu eğitim usulü İsmail Hakkı Tonguç'un buluşudur denemez. Zaten Köy Enstitüleri fikri de Tonguç'un kendi kafasından doğan bir fikir değildir. İsmail Hakkı Tonguç'a Köy Enstitüleri kurulması telkinini kimler yapmış? Görelim:

... "Devrimin, görevleri çoğalmış olan, sakinleri cehalet içinde bulunan köy'e giderek orada kalacak ve köylüleri bilgisizlikten kurtaracak öğretmeni mümkün olduğu kadar süratle yetiştirmek... Kantite meselesi, kâfi derecede genel bilgisi olan insanlar için kısa süreli kurslar açılarak onlardan öğretmen yetiştirmek suretiyle halledilmek istenmiştir. (Eğitim kurslarının menşei) İlköğretim kurumlarına öğretmen yetiştiren SOVYET OKULU, PEDAGOJİ TEKNİKUMU'dur. (Köy Enstitülerinin menşei). Bu isim şunun için seçildi. Çünkü; Sovyet Rusya'da bir çeşit eğitim şekli bilinir. Burada eğitsel çalışmaların temel ilkesi; iş vasıtasıyla, iş için eğitmek (ilkenin tam tatbikatı Köy Enstitülerinde görülür.) Politeknik Marksist pedagojinin esasıdır... Bu okullardaki öğrencilerin çalışmaları birbirine eşit iki kısma ayrılır. Öğrenci okul zamanının yarısını, okul duvarları-

HAYA

Şehrin göbeğinde, şuuru yorgun
Bir insan var; sükûtu zırh edinmiş
Şehrin göbeğindeki azgın fuhşun
Kıvranan girdabında, hayayı giyinmiş.

HATİPZADE

nın dışında pratik işlerde geçirir. Diğer zamanının yarısını da nazari çalışmalarla doldurur. Bütün dersler bittabi diyalektik materyalist metoda göre okutulur... Teknikumu bitirenler 3 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Pedagoji Yüksek Okulu'na girebilirler. (Yüksek Köy Enstitüleri Modeli) (5).

Tonguç'un yukardaki pasajlar alınan yazının tamamını aynen aldığını ve kendi tercümesi olduğunu belirtirsek; Tonguç'un ilham kaynağı ortaya çıkmış olmaz mı? Tonguç'un **"Orijinal Köy Enstitülerinin,** Rusya Politeknik Okullarının isim değiştirmesinden farklı bir tarafı var mıdır? Kimse diyebilir mi ki şimdi Köy Enstitüleri millidir, millet için çalışmıştır? Bu sorulara Tonguç'un eserine aldığı, kendi tercümesi cevap vermektedir.

KÖY ENSTİTÜLERİNE KİMLER TAYİN EDİLMİŞTİR?

İsmail Hakkı Tonguç kurulan Köy Enstitülerine öğretmen tayinini bizzat kendisi yapmıştır. GYORGİ KARAMUS adlı Romanyalı bir komünisti Gönen Köy Enstitüsüne tayin etmiştir. Bakanlık Müfettişi Ali Uygur bunu şöyle ifade ediyor. "(73) numaralı belgede Gönen Köy Enstitüsü öğretmenlerinden (GYORGİ KARAMUS) hakkında cereyan etmiş bir mahkeme safahati mevcuttur. Bu belgeye göre GYORGİ KARAMUS'un komünist olduğu mahkemece tesbit edilmiş bulunmaktadır." (6).

Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan TÖS başkanı FAKİR BAYKURT'ta bu GYORGİ'nin yetiştirmelerindendir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne de bir Alman yahudisi Karl Albert'i tayin etmekten kaçınmayan Tonguç, Çifteler Köy Enstitüsüne de, komünistliği mahkeme kararı ile sabit olan Emin Türk Elçin'in karısı Asiye Elçin'in kasıtlı olarak dikiş hocası görevi ile tayin eder.

Model gereğince Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirecek bir okul olarak Yüksek Köy Enstitüsü (1945) açıldı. Köy Enstitülerinin yüksek kısımlarını Sabattin Ali, Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkez gibi Ankara Üniversitesinden sürgün edilen komünistler tayin edildi ve Sabahaddin Eyüboğlu, Meliha Berkes (Niyazi Berkes'in karısı) TİP genel başkanı Behice Boran Hatko, Vedat Nedim Tör gibi ideolojik karakteri belli olan kişiler de, yüksek kısmına ders vermeleri için bizzat getirilmişlerdir. O kadar ileri gidilmiştir ki, Moskova'daki Komünist Partileri Kongresine Türkiye'yi temsilen katılan ve halen merkezi Doğu Almanya'da olan "Türkiye Gizli Komünist Partisi" sekreteri Zeki Baştımar (takma adıyla Yakup Demir) ve bunun yanında Hasan Ali Ediz beraberce Edebiyat alanında Köy Enstitülerinde çalışma yapmışlardır. O zamanlar Bursa hapishanesinde yatmakta olan Polonya yahudisi Nazım Hikmet Verzansky'nin şiirleri ders konusu yapılmıştır.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE EĞİTİM ŞEKLİ

Köy Enstitülerinde uygulanan, halka dönük eğitim diye bahsedilen Eğitim şeklini, Köy Enstitüsü idarecilerinin kendilerinin çıkardıkları "Köy Enstitüsü Dergisi'nden" okuyalım:

"Arkadaşlar, köle olarak yaşayan köylüyü kurtarmak bize kalmıştır. Biz bu memleketi kurtarmak için aşağı tabakayı teşkil edecek köylüye bağırmakla iş çıkaramayız. Bunun için yapacağımız iş, hükümeti devirerek yerine geçmek... Bunu yerine getirmek için yegâne çare komünistliğin ilân edilmesidir." (7).

Bakınız zehirlerini nasıl kusuyorlar? Kendi dergilerinden dikkatle okuyalım:

"İnsanlık tarihinde en acınacak anlayış kabiliyetsizliğidir ki, ilk zamanlarda en basit, hattâ hayvan derecesindeki iptidaî fertlerin hayallerinde beliren minnettarlık veya korkunun mahsulü olan TANRI fikrine, sonradan gelen daha mütekâmil insanlar büyük bir değer ve ehemmiyet vermişler ve bu uğurda birbirlerinin kanını içmek-

ten bile kaçınmamışlardır. Ümit edelim ki, yarınının dünyası İMANINI, göklerden gelecek görünmez kuvvetler ve fikir ötesi fikirlerle beslemesin." (8).

12-17 yaşlarındaki masum talebenin ahlâki değerleri nasıl allak bullak ediliyor?

"Sevdiğim karımı düşünüyorum. Onu kardeşimin kolları arasında tasavvur ediyor, bu vaziyeti kafamda iyice şekillendiriyorum!.. Damdaki pencereden içeriye baktım... Gözlerim bu aydınlıkta karımın yatağını buldu. Kardeşim yanında idi..." (9).

Freuydizm gibi gayrî ahlâkî, gayri insanî ve gayrî ilmî olan sapık telâkkiler üzerinde, nasıl masum talebeler düşündürülmeye çalışılmış, açık olarak görülmektedir.

Komünizmin ahlâk anlayışını da kendi hayatlarına tatbik edenler, bakınız daha neler yazıyor:

"Aile kutsiyeti bir saçmadan başka bir şey değildir. Senin karın, benim karım diye tabiat bir şey ayırt etmemiştir. Bu, insan egoizminin ortaya çıkardığı bir şeydir. Bunları ortadan kaldıracak biziz," (10).

Hiç millî değer düşmanlığı, millî kültür düşmanlığı yapmakla yetinilir mi? Komünizmin; "burjuvanın proleterleri ezmek için kullandığı paralı köpekler" diye yaftaladığı millî ordu düşmanlığı da genç beyinlere zerkediliyordu. Köy Enstitüsü dergisinin üçüncü sayısında "BİZİM KÖY" adlı bir piyese yer verildi. Beşikdüzü Köy Enstitüsünde devletin verdiği postal ayakkabılarına Fevzi Çakmak isminin verilmesi asker düşmanlığının en açık delilidir. Bu tip davranışlara talebeyi teşvik eden idarecilerin ordu, namus, bayrak, ahlâk düşmanlığı dolu yazılara itibar edilerek doldurulan Köy Enstitüsü Dergisini talebeleri okumaya mecbur ettikleri vakıadır. Bu Türk milletine yapılan en büyük düşmanlıktır.

Açık ve sinsi politika, semeresini vermeye başlamıştır. Düziçi Köy Enstitüsünde; Türk bayrağındaki Ay-yıldız yerine orak-çekiç konulmuştur! Hattâ o kadar ileri gidilmiştir ki; yapılan Enstitülerin kuruluş planı orak-çekice benzetilmiştir. Olup bitenleri Haruniye'lilerden sormak lâzım.

Köy Enstitüsünden mezun olan öğretmen, köyün okuma yazma problemini halletmek ve köyün ekonomik şartlarını ıslah etmeye çalışmaktan ziyade, o köyün sosyal yapı değişikliğini düşünüyordu. Çünkü başka dünyaların, başka görüşlerin adamı olmuşlardı onlar. (Milletimizin inancına, kültürüne, tarih ve töresine bağlı olan ve ilâhî kudretin yardımlarıyla onların pençesinden kendini kurtaran öğretmenlerimizi bu düşünceden tenzih ederiz).

Şimdi bunca dokümandan sonra hükmümüzü verelim; Köy Enstitüleri Türkiye'de sol bir efkârı umumiyenin teşekkülünü sağlamıştır. Yalnız Köy Enstitüsü mezunu olup da, şahsiyetini muhafaza etmiş olanlar bu hükmün dışındadırlar. Öyleyse, Türkiye'yi büyük badirelere sürükleyen, kapanmaz yaralar açan bu Enstitü tatbikatı bir daha tekrar edilmemelidir. Türk milleti kendi öz yapısına uygun millî ideallerine tekâbül eden her değişikliğin ve yeniliğin yanındadır. Millî hayata darbe vuracak denemelerin de karşısındadır. Unutmayalım.

---

(1) Ali Uygur (Bakanlık Müfettişi), Türk Yurdu III. cilt. sayfa 6.

(2) İsmail Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s. 493, Remzi Kitabevi, İst. 1947.

(3) Dr. Ergin Tonguç, Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç, s. 162, İst.

(4) Hurrem Arman (Hatıralar), Pramidin tabanı, s. 249, Ank. 1969.

(5) DAS WERDENDE ZEITALTER adlı Alman Dergisinde 1931'de neşredilmiş, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinde Öğretmen Yetiştirme Meselesi, adlı konudan pasajlar.

(6) Ali Uygur, Türk Yurdu III. cilt, sayı. 6.

(7) Neden Köy Enstitüleri Değil, Yücel Hocaoğlu, 1962. "Köy Enstitüleri ve komünizm konusunda vesikalar konuşuyor" başlıklı Ali Uygur imzalı bölüm s. 33.

(8) Köy Enstitüsü Dergisi sayı: 2 (Tanrı başlıklı yazıdan).

(9) Köy Enstitüsü Dergisi sayı: 4 (Dedikodu adlı hikâyeden).

(10) Yücel Hocaoğlu, s. 34-35. (Hasanoğlan Köy Enstitüsünde yapılan tahkikattan).

"93 HARBİ"

Veli ŞİRİN
İst. Y.Ö. Okulu

(1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi)

Büyük imparatorluğumuzun çöküşünde mühim ve üzerinde durulması gerekli bir harp; Karlofça'dan sonra en ağır şartları ihtiva eden bir anlaşma ile neticelenen ve halk dilinde "93 Harbi" diye bilinen, 1877 - 1878 Osmanlı-Rus harbidir.

Bu harp sonu, Balkanlar'dan büyük göçler olmuş ve nüfusun yarısını teşkil eden Türk nüfusu azınlığa düşmüştür. Bu harpte Balkanlar'da binlerce müdafaasız, masum müslüman şehit edilmiştir. Bu harp bizim Avrupa'dan tasfiyemizi hazırlamıştır. Ve bu harbin sonunda büyük vatan parçaları ilemizden çıkmıştır. Yine bu harp, bize, ehliyetsiz rehberlerin devleti nasıl felâkete sürüklediğini göstermiştir.

HARBE NASIL GİRDİK ?

31 Ağustos 1876'da II. Abdülhamit hükümdar oldu. Bu sıralarda, Sultan Aziz devrinden beri devam eden Bosna-Hersek ve Bulgar ihtilâlleri, Sırbistan ve Karadağ seferleri devam etmekteydi. Girit de huzursuzdu. 29 Ekim 1876'da Osman Paşa Sırp ordusunu yendi ve Belgrat'a yürüdü. Tarihi düşmanımız Rusya hemen bir ültimatom verdi. Savaşı göze alamayan Bâb-ı Âli (Türk hükümeti) asi Sırp ve Karadağlı tab'alarına iki aylık bir mütareke bahşetti.

19 Aralık 1876'da Mithat Paşa ikinci defa sadrazam (başbakan) oldu. 23 Aralık 1876'da İstanbul'da "Tersane Konferansı" toplandı. Bu konferans, muhtemel bir Osmanlı-Rus harbini önlemek ve bu iki devleti uyuşturmak için toplanmıştı. İngiltere, ilerideki menfaatları için Türkiye'nin Rusya ile harp etmesini istemiyordu.

Osmanlı devleti açısından da harp tehlikeli idi. Zira ordu yorgun ve yıpranmıştı. Silâh, mühimmat ve subay kadroları eksikti. İaşe, levazım ve yol durumları harbe müsait değildi. Üstelik devletin hiç müttefiki yoktu.

II. Abdülhamit kabineyi topladı ve harp gücü hakkında vekillere sorduğu sorulara gereken cevabı alamadı. Meselenin genişçe müzakeresini emretti. Mithat Paşa harp taraftarıydı. Netice olarak padişaha şu kararı getirdi:

"— Böyle tekliflerde harp etmek için askerin kuvvetine bakılmaz, bunda istitaat aranmaz, biz Anadolu'ya dört yüz atlı ile geldik, yine dört yüz kişi kalıncaya kadar harbetmek lâzımdır."

O günlerde sulh fikrinin temsilcisi Abdülhamit, harp fikrinin temsilcisi Mithat Paşa idi. Mahmut Paşa, Redif Paşa, Ethem Paşalar da Mithat Paşa tarafındaydı. Yani devletin, vezirleri, sadrazamı harp, başkanı sulh taraftarıydı. Ve Abdülhamit o zamanlarda hiç bir kudrete sahip değildi. "Abdülhamit'in şahsî idaresi 13 Şubat 1878'de Meclis-i Mebûsanı süresiz tatili ile başlar ve 23 Temmuz 1908'e kadar sürer" (1). **Mithat Paşa yüksek tahsil talebelerini, padişahın penceresi altında "harp isteriz" diye bağırttı. Çırağan Sarayına kadın kılığında iki erkek sokup, sonra da yakalattı ve "harp isteyen halk, seni düşürmek istiyor, Sultan Murad'ı padişah yapacak" diye Sultan Hamit'i âdeta tehdit etti. Diğer yandan halk arasında da: "Sultan Abdülhamit Moskof taraftarı, onun için onlarla harp etmek istemiyor" diye propaganda ettirdi.**

Mithat Paşa harbe girrese İngiltere'nin mutlaka yardım edeceğini umuyor ve kazanacağı zaferle Mustafa Reşid'i gölgede bırakmayı tasarlıyordu. İngiltere'ye çok güveniyordu.

MİTHAT PAŞA'NIN BAZI HAREKETLERİ :

Mithat Paşa I. Meşrutiyet anayasasına her milletin dilini resmî dil olarak koydurmak istemişse de, II. Abdülhamit bunu önlemiş ve Türkçeyi tek resmî dil olarak koydurmuştur.

AKIL

Sorun akla; nesi var şu cihanda
Sığınmış imana, aczinden ağlar
O akıl ki, imansız bir insanda
Bir kezzap misali yüreğe damlar.

HATİPZÂDE

"İmparatorlukta şahsi idaresine tek engel gördüğü hükümdar ve hanedana karşı, İngiltere'ye dayanmak isteyen Mithat Paşa, İngiltere'nin Türk Anayasasını tekeffül etmesi (kefil olması) için, akıl hocası Ermeni hukukcu Odyan Efendiyi Londra'ya göndermişse de bir netice alamamıştır. Bunun üzerine İstanbul'da toplanan tersane Konferansına meseleyi getirmiş ve büyük devletlerin Türk Anayasasını tasdik etmelerini ve bu anayasa ortadan kaldırılacak olursa müdahale etmelerini istemiştir (2).

"Mithat Paşa ayrı ordu kurmaya çalışmıştır. Geleneklere aykırı davranışlarda bulunan Paşanın şu hareketi elem vericidir: Bosna-Hersek eyaletinde, Türk bayrağındaki ay-yıldızın yanına bir Haç ilâve edilmesini emretmiş, bu emri tatbik ettirmiştir. Bu bayrakla bir tabur asker İstanbul'da yürütülmüş ve sonra Niş'e gönderilmiştir." (3).

"Mithat Paşanın mensup olduğu ailenin Bulgaristan Yahudilerinden olduğu ve sonradan döndüğü tesbit edilmiştir" (4).

İşte bu Mithat Paşa basını teşvik ederek harp kundakcılığı yaptırmış ve sonunda imparatorluğu harbin içine atmıştır. (Ayrı ordu kurma meselesinden 5 Şubat 1877'de yurtdışı edildi).

II. Abdülhamit daha fazla dayanamayarak, toplanan Büyük Meclisin, Tersane Konferansının tekliflerini reddetmek kararını tasdik zorunda kaldı. Tersane Konferansı neticesiz dağıldı. Devletler elçilerini çektiler. Türkiye Rusya karşısında yalnız kaldı. Sonradan girişilen bazı sulh gayretleri de boşa gitti.

Ve "93 Harbi" başladı

Harp ilânını getiren sefir Nelidoff, İstanbul'dan ayrılırken, Mithat Paşanın hamiy-

yetlerine çok itimad ettiği gayri müslim tebamız tarafından hararetle alkışlanmıştır.

93 Harbi 24 Nisan 1877'den, 31 Ocak 1878'e kadar 9 ay 7 gün sürmüş ve Anadolu, Rumeli cephelerinde olmuştur. İlk anlarda Türk, sonra Rus başarıları ve nihayet Rusların İstanbul kapılarına dayanmaları ile neticelenmiştir.

ANADOLU CEPHESİ :

Bu cephedeki ordunun kumandanı Müşir Ahmet Muhtar Paşa idi. 300 km. lik bir hat üzerine dağılmış olan bu cephede fiilen kumanda birliği yoktu. Kumandanlar arasında kıskançlık ve rekabet vardı.

Ruslar bu cephede, harp ilânından evvel anî taarruza geçtiler. Çok üstün Rus sürülerine karşı, başarılı muharebeler yapan Türk ordusu, Zivin tahkimatına saldıran Ermeni asıllı Rus generali Melikov'u bozguna uğrattı ve Ahmet Muhtar Paşa müthiş bir takiple düşmanı geri attı. Ele geçirdiği stratejik yerlere yerleşip, oralara tahkimat yaptırdı. Kars ovasında 15 km. lik bir cephede çok şiddetli bir muharebe daha oldu ve ordumuz parlak bir zafer kazandı. Muhtar Paşaya "Gazi" lik ünvanı verildi. Ruslar Kars'la Türk ordusunun irtibatını kesmek için geniş bir taarruza daha kalktılar. 24 tabur düşmana karşı, 6 taburla Kapdan Mehmet Paşa düşmanı yine perişan etti. Mehmet Paşa hakkında Gazi Muhtar Paşa:

"Koca Herif, kendisine mahsus o gümrah sadâsıyla sabahtan akşama kadar ayakta ve ortalık yerde, çeşitli heyecanlı sözlerle askerini teşci eder, asker de onu gördükçe gayretini artırır ve cehennemden nümûne-nümâ olan dehşetli hali hiçe sayar idi." demektedir.

Ruslar mağlûp oluyorlar fakat devamlı takviye alıyorlardı. Son taarruzlrarında cepheyi bozdular ve bazı birlikleri teslim aldılar. Fakat Gazi Muhtar Paşa, büyük bir soğukkanlılıkla Erzurum'a doğru çekildi ve ordusunu dağıtmadı. Bu muntazam çekiliş harbi neticesiz bıraktı. Türk ordusu ezilmeden, dağılmadan Erzurum müstahkem mevkilerine geldi ve harbin sonuna kadar orada dayandı. Gazi Paşanın bu son derece başarılı ric'atı harp usullerine yenilik getirdi.

RUMELİ CEPHESİ :

Türk ve Rus kuvvetlerinin en önemli kısmı bu cephede toplanmıştır. Bu cephede de ordularımızda bir komuta birliği yoktu. Kumandanlar birbirlerini çekemiyorlardı. Zaten imparatorluğumuzun yıkılışı da, düşmanların ihanetleriyle beraber, rehberlerin ehliyetsiz ve liyakatsiz oluşundandır. Yoksa millet ayakta idi. İstiklâl Harbi bunu göstermiştir.

Bu cephede Tuna nehri ve Balkan sıradağları gibi tabii müdafaa hatları maalesef —kumandanların ihmalinden— boş bırakılmış ve Ruslar bunları kolayca geçmiştir. Halbuki, pekâlâ Tuna üzerinde Ruslar perişan edilebilirlerdi. Rusların anîden Tuna'yı ve Balkan sıradağlarını aşması İstanbul'u endişelendirdi. II. Abdülhamit askerî bir meclis topladı ve Nadir Paşayı azlederek, M. Ali Paşayı Serdar-ı Ekrem (Başkomutan) tayin etti.

İstanbul'da toplanan askerî meclis iki mühim karar aldı:

1. Osman Paşa Vidin'den doğuya doğru, Plevne üzerine hareket edecek;

2. Hersek'teki Süleyman Paşa Rumeli'ye gelecek ve Cenup (güney) ordusunu idare edecek.

Bunun üzerine Osman Paşa derhal Plevne'yi işgal etti. Ruslar da işgal etmek istedilerse de geç kaldılar. Plevne sevkulceyş (strateji) bakımından önemli bir yerdi. Süleyman Paşa da denizden Rumeli'ye geldi ve Şıpka'nın güneyinde karargâh kurdu.

PLEVNE ZAFERİ

Osman Paşanın Plevne'ye varışının hemen akabinde Ruslar da geldi ve 20 Temmuz 1877'de taarruz ettiler. Fakat bozguna uğradılar, dağıldılar. İlk defa şiddetli bir mukavemetle karşılaştıkları için şaşırdılar. Yeni ve büyük kuvvetlerle 30 Temmuzda yeniden taarruza geçtiler. 23 bin askerî ve 58 topuyla Osman Paşa; 50 bin kişilik ve 184 toplu Rus sürülerini bu sefer daha feci bozguna uğrattı. Bizden 100 şehit, Ruslardan 7305 ölü vardı. Plevne, bundan sonra bütün dünyanın dikkatini çekti. Osman Paşanın savunma harbine ye-

ni usuller getirdiği harp bitmeden kabul olundu.

Bu muharebeler gösterdi ki, Plevne geçilmeden hiç bir iş yapılamayacaktı. Çar II. Alexsandr bizzat cepheye geldi. Romanya kralı Karol'e şu imdat telgrafını çekti: **"İmdadımıza gel! İstediğin şartlar altında, istediğin yerde, istediğin gibi Tuna'yı geç! Fakat yardımımıza koş! Türkler bizi mahvediyorlar! Hıristiyanlık davası kaybedilmiştir!" (5).**

Romanya kralı bu telgraf üzerine 50 bin kişilik ordusu ile Plevne'ye geldi ve Plevne harekâtının komutanı oldu.

Gazi Osman Paşanın başarıları değerlendirilemedi. Niğbolu Ruscuk, Şıpka arasında âdeta mahsur kalan Rus ordularını imha için maalesef doğu, batı ve güney Türk orduları elbirliği edememişlerdir.

Süleyman Paşa Şıpka'yı bir türlü geçemedi. Mehmet Ali Paşa mevzii başarılar kazandıysa da ilerleyemedi. Rus kuvvetleri de zaten çoktu, devamlı da takviye alıyorlardı.

Üçüncü defa olmak üzere Ruslar 100 bin kişilik bir ordu ile 11 Eylül 1877'de Plevne'ye saldırdılar. 30 bin kişilik ordusu ile Gazi Osman Paşa bu sefer daha şiddetli bir darbe vurarak içinde general ve subay da bulunan 15 bin civarında Rusu tepeledi. Zayiat 3 bin şehitti. Bu büyük zaferi üzerine Osman Paşa'ya "Gazi" lik ünvanı verildi. Maalesef bu büyük zafer de değerlendirilemedi. Ve üstelik Osman Paşayı diğer Paşalar kıskanmaya başladılar. Plevne'yi kurtarmak için önemli bir teşebbüste bulunmadılar.

24 Eylülde Ruslar Sofya yolunu da kapayarak Plevne kahramanlarını tam çember içine aldılar. Plevne'nin her yerle irtibatı kesildi. Hâlâ diğer ordular seyirci kalıyorlardı.

Gazi Osman Paşa teslim teklifini reddetti. Ve bir gece Plevne'yi boşaltmaya karar verdi. Vid suyunu geçerken yaralandı ve teslim olmak zorunda kaldı. Büyük mağlûba Ruslar dahi saygı gösterdiler.

Rus orduları önleri açıldığı için süratle İstanbul'a doğru hareekte geçtiler. Süleyman Paşa ile Rauf Paşa arasınraki mithiş düşmanlık, Rusları Balkanlar'da durdurma ümidini de kaybettirdi. Komutanlar her biri bir yere çekildi. Ve Ruslar Yeşilköy'de karargâh kurdular.

31 Ocak 1878'de Edirne Mütarekesi (Ateş-kes) yapıldı. 3 Mart 1878'de Ayastafonas anlaşması imzalandı. 4 ay sonra imzalanan Berlin muahedesi ile bertaraf edilen fakat daha değişik şartların diktesine sebep olan bu Ayastafonas muahedesi, Rusya'nın milletimiz üzerindeki niyetlerinin götülüğünü gösteren bir vesikadır.

Ayastafonas anlaşması Türkiye'nin Avrupa'dan tasfiyesini hazırlayan ikinci büyük dönüm noktasıdır. (Birincisi Karlofça anlaşmasıdır.) Bu tasviye 1913 Bükreş anlaşması ile tamamlanmıştır.

Avrupa'da kesin kayıplarımızın toplamı 237, 298 km² dir. Buna, doğuda Kars, Artvin ve doğrudan ayrılan Bosna, Hersek, Kıbrıs, Bulgaristan, Tunus da katılırsa "93 Harbi" nin bize neye mal olduğu anlaşılır. **'İşte Mithat, Mahmut Celâlettin, Redif, Ethem Paşalar gibi tarihi büyüklükteki gafillerin, kazanacakları zanniyla, imparatorluğu ortasına attıkları meşhur 93 Harbinin neticesi budur. II. Abdülhamit'in şahsi diplomasisi de olmasaydı bu kayıplar daha da büyüyecekti." (6).**

Son devrin büyük tarihçilerinden Cevdet Paşa 93 Harbinin çıkma sebebi için şöyle diyor: **"Mithat Paşa tüfeği doldurdu, Damat Mahmut Paşa üst üste tetiğe çıkardı, Redif Paşa ateş etti: Bu üç kişi devletin başını bu felâkete uğrattı."**

Bu harple, "Şark Meselesi" denen, Müslüman-Türk'ün Avrupa'dan ve Anadolu'dan çıkarlıması için bir adım daha atılmıştır. Avrupa, Şark Meselesini halletmiş değildir. Halletmek için çalışmaktadır. Ama ihanetler, milletimizin temiz göğsünde kırılmaktadır.

---

(1) Yılmaz Öztuna, cilt. 12, s. 94
(2) Yılmaz Öztuna Cilt. 12, s. 98
(3) Yılmaz Öztuna, cilt. 12, s. 101
(4) İ. Hâmi Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, cilt. 4, s. 507, md. 238.
(5) a.g.e. s. 304; Y. Öztuna s. 113.
(6) Y. Öztuna, s. 132.

MİLLETLER NASIL YOKEDİLİYOR

Rahim POLAT
İst. Y.Ö. Okulu

"Düşmanın planı önce sersemletmek, sonra da yok etmektir."

İnsanoğlu, tarihin ilk devirlerinden beri dostluk ve düşmanlıklarla dolu bir hayatın içinde olmuştur. İnsanlık tarihi içerisinde ferdî düşmanlıklar büyük yekûn tutar. Ne var ki yazımızın konusu bunlar değildir.

Biz, fertlerin meydana getirdiği şuurlu toplulukların, yani milletlerin birbirine olan düşmanlıklarının izahı yanında bilhassa mensubu bulunduğumuz Türk milletinin düşmanlarını ve bunların planlarını, metotlarını izaha çalışacağız.

Millet, belli bir düşünce, inanç ve anlayışın bir araya getirdiği fertlerin şuurlu birliği olduğuna göre, aynı milletin "millet olma vasfını" kaybetmesini tayin eden ölçü de, bu birliğin devam edip etmediğidir. Tarih, derin ve objektif bir gözle tetkik edildiğinde görülür ki bugün sadece isimleri kalmış nice millet, bahsedilen birliği koruyamadıkları için yok olmuşlardır. Onların varlıklarını bugün ancak yeni ve başka milletlerin müzelerini dolduran eserlerden anlayabiliyoruz.

Aralarında inançta, düşüncede ve anlayışta farklılıklar olan milletler, daima diğer milletleri kendi içlerinde özümlemek istemişlerdir. Bu uğurda devletlerinin en büyük imkânlarını seferber etmekten çekinmemişlerdir. Ve en çok kullanılan metot da, diğer milleti önce uyuşturmak, gayesiz, hedefsiz hale getirmek, sonra da yutmak... Yani yok etmek. Düşmanların bu "parçala ve yut" taktiğinin uygulanmasını uzakta aramaya hiç lüzum yok. Kendi tarihimize göz atalım yeter.

Millet düşmanları, milletimizi ve bilhassa müslüman milletleri yok etmek için önce parçalayıp sonra da yutmaktan şaşmamışlardır. Rusya'da bugün ayrı alfabe kullanılmaya mecbur edilen ve ayrı kökten geldiği söylenen Tatar, Kıpçak, Türkmen,

SABAH DUASI

Bir ızdırab ki gecenin karanlığında
Uzatmış kollarını boğuyorken beni
Güneş doğmadan uyardılar bereket ki
Kurtuldum pençesinden sabah duasında

HATİPZÂDE

Özbek, Kırgız ve Uygur milletlerinin varlığından bahsedilmektedir. Doğu ve Batı Türkistan'da Rus ve K. Çin politikası Müslüman Türkleri parçalamış bulunmaktadır.

Türkistan'da giriştikleri bu ayırma taktiği, bütün islâm âleminde tatbik edilmiş, müslüman milletlerin kardeşliği ve beraberliği parçalanıp, kuvvetlerine son verilmek istenmiştir.

Müslüman milletleri ayırmak, parçalamak ve birbiri ile vuruşturmak Hıristiyan ve Yahudi dünyası için daima bir metot olmuştur.

Bilhassa 1789'dan sonra sözde hürriyet ve menfî milliyetçilik fikirleri Bulgar, Rum, Sırp ve Karadağlılar arasında yayılıyordu. İngiliz ve Rus politikacıları İmparatorluğun her tarafını adım adım dolaşıyor, İmparatorluğu içten yıkacak olan hürriyet ve menfî milliyetçilik fikirlerini bize bağlı olan milletlere yaymak istiyorlardı. Ve bu işte de mason localarını harekete geçiriyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğunu teşkil eden milletlerin nasıl ayrılacağı ve Müslüman Türkün nasıl lime lime edileceği bu düşmanlar tarafından araştırılıyor, planlanıyor ve hainice tatbik ediliyordu.

İhanetler bitmiyor, bu sefer kardeş milletlerin eline yeni yeni hainlik reçeteleri tutuşturuluyordu. Fener Patrikhanesi, mason locaları gibi ihanet yuvaları çeşitli tahriklerle, Arapçılık, Kürtçülük ve bunlara zemin hazırlayan ırkçılık cereyanlarını planlıyor, bizim öz kardeşlerimizi bile ayrılığa, isyana zorluyorlardı. Hıristiyanlar tarafından "Fatih İstanbul'u nereden fethettiyse biz de oradan fethedeceğiz" ideali ile, Rumeli hisarının tepesine yaptırılan Robert Koleji İmparatorluğun son anlarında Matayef gibi Bulgar ihtilâlcilerini yetiştiriyordu.

1683'ten sonra arka arkaya birçok askeri mağlûbiyetlere uğradık.

Eğer kültürümüz yozlaştırılmış ve ideallerimiz çamurlara bulandırılmış olmasaydı askeri mağlûbiyetlerin yaralarını sarabilirdik. Çünkü askeri gücümüzün dayanağı ve milletimizin yaşama pınarı; inancımız, kültürümüz ve ideallerimizdir.

Şimdi beynelmilel düşmanın emirleri ile, emperyalist devletler Anadolu'yu da parçalayıp, son müstakil varlığımızı da yutmak istiyorlar.

Misyoner yuvaları, mason locaları, komünist ocakları; Çerkez, Boşnak, Laz, Kürt, yerli Muhacir diyerek son vatan parçasını da bölmek istiyorlar.

Bugün Türkiye'de milletin inanç, ahlâk, kültür, devlet ve hayatının devam edip etmeyeceğini tayin eden bir mücadele vardır. Bu mücadele milletin silâhla yok edilmesinden önce sersemletilmesi ve iradesinin gevşetilmesi mücadelesidir. Osmanlı zamanında Haçlılar topraklarımızdan perişan bir şekilde çekilirken "Anadolu savaşla alınmaz" ibaresi perçinleniyordu. Bu ibare, asırlık düşmanlarımızı yeni ve daha korkunç bir yıkım hareketinin içine soktu. Bundan sonra, ihanetler gizli ve sinsi olacaktı. Oldu da. Tozlu harp meydanlarında bükülmeyen bilek, ona hükmeden şuurun köleleştirilmesiyle felç oldu. Tetiğe asılan parmak titredi. Düşmana karşı beslenen kin ve hassasiyetin yerini, dipsiz bir "neme lâzımcılık" aldı.

Bugün milli kültür yozlaştırılmış, milli ideal ler alaya alınmış ise, bunun sebepleri vardır. Düşman, zihinler köleleşinceye, mazlumlar adalet içinde yaşadıklarını zannedinceye; aldatılmış olanlar, ihanet içine düştükleri halde, kendilerini büyük bir vatanseverlik içinde sanıncaya kadar çalışmıştır.

Bugün yeniden, milletimizin bünyesinde açılan yaraların şefkatli ellerle sarılması gerekir. Milletimiz güzel günler yaşamaya lâyık asalettedir.

Okullarda San'at Hareketleri

Lise seviyesindeki okullarda, kültür ve san'at hareketleri çoğunlukla, duvar gazeteleri, bültenler veya küçük gazetelerle kendilerini hissettirirler. İçlerinde sanatkâr ruhu tomurcuklanan genç kardeşlerimiz, öğretmenlerinin hazırladığı imkânlarla sanat gücünü ortaya koymaya başlar. Onun içindir ki, küçük okul gazeteleri, duvar gazeteleri, haftalık-aylık bültenler, sayfalarında, yarının güçlü sanatkârlarının yetişmesini sağlayan san'at ocaklarıdırlar. Kimbilir, belki de, bugün çeşitli sahalarda ağırlık gösteren sanatkârlarımız, küçük bir okul gazetesinin mütevazi sayfalarında yetişmişlerdir. Okul gazetelerini, elin arkasıyla itip geçmeyi, yeni değerlere karşı işlenmiş suç olarak telâkki ediyoruz. Onun içindir ki, imkânlarımız nisbetinde onları tanıtmaya ve sayfalarımızda yer vermeye çalışıyoruz. Ümid ediyoruz ki, millî sanat hareketi içine yeni değerler katılacaktır. Bu sayımızda, Göynük Ortaokulu'nun aylık bülteni ile, Maraş İmam-Hatip Okulu'nun 10 yıldan beri çıkan Gonca Gazetesi'ni tanıtıyoruz. Genç kardeşlerimize başarılar dileriz.

GONCA

On yıldan bu yana Maraş İmam Hatip Okulu Kültür-Edebiyat kolu tarafından çıkarılan GONCA aylık-fikir, sanat gazetesinin 40. sayısında genç fakat ümit verici kalemlerin yazıları var. Zeki Şen, Hüsnü Şahin, H. Basri Gülşen, Mustafa Tülü, Yahya Kurtcephe, İbrahim Sarı, Cafer Ünal, Ahmet Paydos ve buna benzer genç kardeşlerimiz GONCA gazetesiyle, milli kültür savaşında yerlerini almaktadırlar. Yazmış oldukları yazılar oldukça güzel ve hayati meselelere eğilmiştir. Bir okul gazetesi olmasına rağmen ihtiva ettiği konular ve bu konuların sunuluşu bakımından büyük bir emeğin mahsulü olduğu ilk bakışta belli olmaktadır. Şiir, hikâye ve makaleler gazeteyi süslemektedir. H. Basri Gülşen'in "Nesillerin Gayesi" başlıklı makaleden bazı kısımları okuyucularımıza sunacağız. "... Yunanlı kendilerince mukaddes saydığı Ayasofya'yı almak, tekrar kilise yapmak arzusundadır. Atina'daki heykelin bir elinin İstanbul'u, diğer elinin de İzmir'i göstermesi bunun en açık misalidir. Rus'u temsil eden Moskof'un gözü daima sıcak denizlerdedir."

... Beynelmilel yahudiliğin bayraktarı; İsrail'e gelince; Nil'den Fırat'a kadar olan topraklar üzerinde bir Sion teşkilâtı kur-

mak. Bu Sionizmin ilk hedefidir. Her doğan Yahudi çocuğu bu ülküyle aşılanır." diyerek Türkiye'nin ve milletimizin düşmanlarını belirtmekte ve bütün kardeşlerimize şöyle seslenmektedir: "... senin gayen tarihin derinliklerinden süzülüp gelen ve asırların karıştırıcı cereyanlarında bozulmayarak, asıl karakterini muhafaza ve milletine bağlılığı muhafaza etmek olmalıdır..... Sen; kendi millî ideolojinle yaşadıkça daima payidar olacaksın."

Yine genç kalemlerden Yahya Kurttepe'nin "Serap mı görüyorum ne?" başlıklı şiirinden:

. . . . . .

Bakıyorum yerinde yok
Gökte yıldızların yazdığı "Z" harfini
okuyorum.
Göz bebeklerim siyah, iki nokta
Kalbimin sana gidişini seyrediyorum.
Serap mı görüyorum ne?
Çölde rastlıyorum ayak izlerine
Hayret tersine tersine gidiyor izler
Çölü tümden kaplıyorsun.

. . . . . .

İbrahim Sarı'nın "Cahid'in Dirilişi" başlıklı hikâyesi dolgun bir muhteva ve başarılı bir kuruluşa sahiptir.

Ahmet Paydos'un "Son Bahar Yolcuları" adlı şiiri ise çok güzel ve gerçekten duygulandırıcı. Şu mısraları beraber okuyalım.

. . . . . .

Vatandaşı soyanların kini var içimizde
Bu toprakta bu hayat, bu su, herkesin
beyler
İnancımız Allah'dır, sevmek var kalbimizde
Sönsede onun ruhu, bu yolda kalıntısı
ilerler.

. . . . . .

Mukaddes vatanın bağı bahçesi ve kırı
Bugün dostumuzdur artık, bize düşman
yerlerde.

Genç kardeşlerimizin millî kültürümüzü ihya ve millî san'atımızı geliştirmek yolundaki gayretlerini tebrik eder başarılar dileriz.

PINAR

YAREN

Bolu'nun Göynük kazasının Ortaokulunda Kitaplık Kolu öğrencilerinin kendi gayretleri ve çalışmaları sayesinde aylık Yaren folklor bülteni 1 Mart 1972 tarihinden itibaren yayın hayatına başlamıştır. Bültenin girişinde genç kardeşlerimiz "halka inmek" "halktan yana olmak" deyimlerini şöyle ifade ediyorlar; **"Biz, halktan yana olmaktan, halkın iman, ahlâk ve kültürüne saygılı olmayı, halkın his ve heyecanlarına katılmayı, irade ve ideallerini benimsemeyi anlıyoruz. Bunun için de halkı anlamanın gereğine inanıyoruz. Amacımız, halkın inandığı değerleri tesbit etmek, halkın kültürüne hizmet edebilmektir."** şeklinde başlamaktadır.

Yaren bülteni herhangi bir köyü ele alıp incelemiş ve köyün her türlü hususiyetlerini açık olarak ortaya koymuştur. Köyün örf ve âdetlerini gayet güzel bir şekilde anlatmıştır. Bilhassa, köy evlerinin yapısı, ev içi döşeme, aydınlanma araçları, hanımların elbiseleri, erkeklerin giyimleri, anlatılan masallar, köydeki batıl inançlar, kız isteme usulleri, evlenmenin şekli, nişanlıların durumu, kız beğenme, başlık meselesi, düğünlerin özellikleri, gelin ve güveyin kıyafeti, düğünlerde söylenen türküler, eş seçmenin özellikleri, karı-koca münasebetleri ve birbirlerine karşı hitap tarzı, ailede iş taksimi, saygı ve sevgi usulleri, selâmlaşma, sünnet-doğum âdetleri, köyde tedavi şekilleri ve hastalanan bir kimsenin doktora gitmeden, köy âdetlerine göre tedavi şekilleri ve buna benzer bütün köyün hususiyetleri en güzel bir şekilde incelenmiş ve bültende yer almış bulunmaktadır.

Genç kardeşlerimize bu faaliyet ve çalışmalarından dolayı muvaffakiyetler diler, milletimizin sosyal ve kültürel hayatına büyük hizmetler yapacak olan gayretlerinin devamlı olmasını dileriz.

PINAR

MİMAR SİNAN VE SAN'ATI

Aşir ÇÖLOĞLU
İst. Y.Ö. Okulu

"Sinan san'atın en hayali denecek kadar ince noktalarına varmıştır. Ve bıraktığı eserlerden çıkan san'at ve estetik prensipleri; bütün dünya san'atkârlarına kitap olacak mahiyettedir."

San'at tarihimizin en büyük siması Mimar Sinan 1490 yılında Kayseri'nin Gezi nahiyesinin Ağrınas köyünde doğdu. Yavuz Selim zamanında devşirme olarak orduya alınmış, Yavuz'un bütün sefer ve muharebelerine katılmıştır. Kanuni devrinde Yeniçeri olmuş, Kanuni'nin Karaboğdan (1538) seferine kadar yaptığı bütün sefer ve muharebelerde bulunmuş; bu tarihten (1538) "Reis-i Mimaran-ı Dergâh-ı Âli" (1) yani Mimarbaşı olmuştur.

Sinan seferlere, hem asker hem de san'atçı olarak katılmıştır. Meselâ: Kanuni'nin Karaboğdan (1538) seferinde Prut nehri üzerinde 13 günde bir köprü kurarak Sultanın takdirini kazandığı herkesçe bilinir.

Mimarbaşılığa tayin edildiğinde yaşı 50 yi bulmuştu. Ömrünün geri kalan 48 yılında harikalar vücuda getirecekti. Mimar Sinan ve 20. asır mimarisi isimli kitapta O'nun hakkında "Sinan'da bütün bu İslâm, Türk, Roma ve Bizans eserlerinin bulunduğu ülkeleri gezmiş, görmüş fakat kendi hocaları olan Türk mimarlarının kurdukları san'atın esaslarını o kadar orijinal, o kadar gerçekçi ve o kadar kuvvetli görmüş ki, bu ecnebi eserlerin hiç birinden bir şey, olduğu gibi kopye etmeye lüzum görmemiştir." (2) denilmektedir.

Biz burada Sinan'ın yaptığı Süleymaniye Camii ile ilgili bazı vakıa ve inceliklerden bahsedeceğiz. Şüphesiz "3500 metre karelik bir alana yayılan, 26 metre çapında ve 53 metre yüksekliğinde olan büyük kubbe 4 fil ayağına dayanan 4 büyük kemere ve bu kemerler arasında 4 askı üzerine oturan" (3) bir eserin inşaatı çabuk ve kolay olmuyordu. Sinan'ı çekemeyen bazı saray erkânı bunu vesile bilerek Kanuni ile Sinan'ın arasını açmaya çalışıyorlardı. Dedikodular ayyuka yükselince, padişah bir gün inşaat sahasına geldi. Kızgındı. Mimara çıkıştı.

— Niçin benim camim ile mukayyed olmayıp, mühim olmayan nesnelerle vakit geçirirsin? Bana, bu bina ne zaman tamam olur, tiz haber ver yoksa sen bilirsin.

BİR GÜNEŞ DOĞUYOR

Gecenin karanlığını,
Karanlığın kâbusunu kovmak için
Bir güneş doğuyor...
Korkuyor yarasalar
Gözlerinin kamaşacağından.
Hesaba çekileceklerini düşünerek
Görülmekten ürkenler var.
Fakat bu ne aptallık!..
Tepelerin sivriliğine,
Ormanların çokluğuna güvenenler çıkıyor.
Irmaklarla denizin taşacağını sananlar
Ayın güneşe rakip olduğunu savunuyor.
Ama acizlik derler buna
Yangını söndürmek için serpilen sular
Kabaran alevlere oksijen oluyor.
Kutupların uzun gecelerine sığınanlar
Altı ay sonra, aysberklerin altında,
Okyanuslara gömüleceklerini sezemiyorlar.
Ey bataklığı kurumaz diyen aciz yaratıklar!
Kâinatı saracak, karanlığı boğacak
BİR GÜNEŞ DOĞUYOR!..

Ahmet ÖZER
Temel Bilimler ve Yabancı Diller
Yüksek Okulu
Erzurum

Dili tutulan Sinan:

— "İki ayda inşa Allahü Teâlânın izniyle temam olur." diye cevapladı. Yanındakiler şaşırdılar. O sıralarda zaten Sinan'ın delirdiği fısıltıları dolaşmaktaydı. Bir kısım münafıklar da Sinan'ın büyük kubbe tutturmak hevesiyle delice hareket ettiği kanaatindeydiler. Sinan Padişah ve maiyetinin çeşitli sorularına rağmen camiyi iki ayda bitireceğini söyledi. Kanuni maiyeti ile saraya döndüğünde hazinedar başı ve diğer erkâna; — "Mimarbaşının cinnet getirdiği açığa çıktı. Hiç iki ayda bir nice yıllık iş mümkün müdür? Adam başının korkusundan aklını çıldırdı." dedi. Fakat Sinan sözünde durdu. İki ay sonra caminin anahtarlarını Kanuni'ye uzattığında herkes hayret içindeydi. Sinan ise mahcubiyetinden büyük topluluğun içinde o kadar ufalmıştı ki... Padişah Sinan'ın büyük san'atına, caminin anahtarlarını O'na uzatarak mukabelede bulundu. O da anahtarları Nur Ayeti ("Allahü nur üs semâvâtivel ard" "Allah yeri ve göğü nura gargetti") ni gözünün nuruyla birlikte Süleymani'yenin kubbesine nakşedecek kadar nurlu bir şahsiyet Hattat Karahisari'ye uzatarak camiyi açtırdı.

Bu, çok az sanatçıya nasip olmuş bir saadetti. Sinan, binlerce propaganda vasıtasıyle dünyaya kabul ettirilmeye çalışan meşhurların, ölümlerinden üç gün sonra isimlerinin unutulduğu bir devirde hâlâ, Süleymaniye ve Selimiye kadar büyük, milletin gönlünde yadedilmektedir.

Aradan beş yüz yıla yakın bir zaman geçmiştir. Hâlâ Süleymaniye'nin duvarları bembeyazdır. Ne is tutar, ne de kir. En iyi badanaların bile; üst dört yıl dayanabildiği göz önüne alınırsa harika netice kendiliğinden ortaya çıkar. Mimar, ışıklandırmayı o şekilde yapmıştır ki; güneş ışınları helezonik bir şekilde üst kubbeden başlamak suretiyle tabana kadar yan duvarları yalar. Güneş ışığının girdiği yerde örümcek ağı tutunamaz. Bu yüzden güneş ışınlarının hareketi sayesinde örümcek ağları, is ve diğer maddeler üst kubbeye yükseltilmiş olur. Hatta kurumların (islerin) üst kubbeden alınmak suretiyle yıllarca mürekkep yapıldığı dahi bilinmektedir.

Merkezî kubbenin zeminden yüksekliği 53 (elli üç) metredir ki, Ayasofya'yı bir hayli geride bırakmaktadır. İlerlemiş tekniğe rağmen, bu kadar yükseklikte kubbe tutturmak bugün imkânsız gibidir. İşte Sinan'ın yedi katlı integral kullanmasının sırrı buradadır. Sinan'ın devşirme ocağından bu mertebeye yükseldiğini düşünürsek, o devrin asker ocağında bile; bugünkü üniversite seviyesinin üstünde ilim öğretildiğini anlamış oluruz. Yedi katılı integral hesapların bugün, matematik profesörlerinin pek azı bilmektedir. Genellikle beş katlıyı biliyorlar. Bu bilmeler teoriktir. Bu bilgilerin Sinan'daki gibi tatbikat sahasında kullanılışı yoktur. Ama Sinan; bu yüksek ilmi, teorik sahadan alıp, tatbikat sahasında kullanmıştır.

İnşaat mühendisliğinde "Akustik" denilen ses dağıtımı, o kadar mükemmeldir ki; yabancı müteahhit ve mimarlar böylesine muazzam bir akustiğin hesapla değil de, tesadüfen tutturulduğu görüşündedirler. Halbuki Sinan'ın en üst kubbeye çıkarak cep saatini çıkardığı ve caminin öbür başında bulunan Kanuni'ye saatin tik-taklarını dinlettiği bilinmektedir. Böylelikle on binlerce kişi alabilecek bu camide vaizlerin sesi mikrofonsuz olarak her köşeye iletilebilmektedir.

Caminin yanında "Külliye (üniversite)" denilen dört medrese (Fakülte), bir dahülhadis (hadis okulu), bir okul, bir hastahane, bir imaret, bir okuma odası, bir tıp medresesi, bir kütüphane, bir kervansaray, bir hamam ve sebil yer almaktadır. Hatta bir yolcunun veya akıncının namaz kılabilmesinin sağlanması için at bağlama yerleri bile mevcuttur. Bu, mimarın ne kadar ince şeylere dikkat ettiğinin delilidir. Zira "Sinan ekolü (mektebi) her malzemenin tabiatına uygun bir şekilde kullanır ve çirkin hiç inşaî teferruata (yapılardaki fazlalıklara) müsamaha etmez" (4).

Yüz otuz beş penceresi olan caminin yanında yer alan dört minare 74'er metre yüksekliğindedir. Bu minarelerin ikisi üçer, ikisi de ikişer şerefelidir. Böylece dört minarede on şerefe vardır. İşte bu on şerefe Kanuni'nin onuncu padişah, dört minare de İstanbul'un fethinden sonra dördüncü padişah olduğunun alâmetidir.

Selimiye'nin karakteristiği ise minareleridir. Ayrı ayrı üç çıkış ve inişi, bir tek minarenin içine sıkıştırılmıştır. Böylece şerefelere çıkan üç kişi birbirlerini görmeden ayrı merdivenlerden çıkabilirler.

Sinan, iki eserinde aynı planı kullanmamıştır. Yaptığı yetmiş üç caminin planları ayrı ayrıdır. Mimar; "Şehzadebaşı camii çıraklık, Süleymaniye kalfalık, Selimiye ustalık zamanlarına aittir" der. Gerçekte bu söz büyük bir alçak gönüllülüğün ifadesi olarak söylenmiştir. Yoksa her üç cami de birbirinden şaheserdir.

Sinan, mimarlığının yanında iyi bir şehircidir de. "Sinan mimarisinde ağaç, binanın yanında Sinan'ın kullandığı mühim bir mimarî unsurudur." (5). Avluyu çınar ve servilerle süslerdi. Eserler bu ağaçlar arasında daha muhteşem ve güzel görünür. "Eski eserleri bahçe ve park içine almak ve bunları böyle göstermek ise Avrupa'da ancak son asır şehirciliğinin bir tezahürüdür." (6).

Yaptığı camilerin yanına imaret, medrese, darülhadis, havuz vs. gibi iman, kültür, mağdurları koruma, temizlik müesseselerini inşa ederek ecdadımızın medeniyetin zirvesinde olduğunu ispatlamıştır. Bu konuda "Sinan eserlerini böyle etrafıyle beraber düşünerek yapmakla en yüksek ve en modern bir şehirci zihniyetinde olduğunu da gösterir." (7) deniliyor.

'Sinan; Türk mimarlar tarafından kurulmuş ve mimar Hayrettin tarafından mükemmel bir dereceye ulaştırılmış, bir mimari tarzı esaslarını hazır buldu, bu tarzın esas kaideleri şunlardır:

1 — Binanın umumi şeklini; aynı zamanda hem ahenkli ve hem de rasyonel kurmak,

2 — Tekmil tafsilât unsurlarını; en rasyonel ve en güzel yapmak,

3 — Güzelliği, inşai (mimari) kısımların, inşai kıymetlerine zarar vermeden bunların şekillerinden çıkarmak,

4 — İnşaatı en ince noktalarına kadar düşünüp en sağlam yapmak,

5 — Eseri kendisiyle olduğu kadar, etrafıyla beraber düşünmek,

6 — Tezyinatı makul bir tarzda tevzi etmek.

Sinan bütün bu kaideleri, en ince teferruatına kadar tatbik etti. Fazla olarak da;

1 — Selimiye'de, Ayasofya kubbesi kadar ve Süleymaniye'de, bundan 4 metre kadar küçük kubbe yaptı (*). (Selimiye ve Ayasofya'nın kubbe çapı 30, Süleymaniye'ninki 26 metre.)

2 — Binanın yan cephesine insan ölçüsünde destekler koyarak binanın ölçüsünü binanın üzerine çizdi.

3 — Binaların yerini tayinde, etrafının tanziminde herkesten daha ziyade muvaffak oldu.

Bu suretle binaların XVI. asırda XX. asır mimarisinin ve XX. asır şehirciliğinin istedikleri (şekilleri değil) bütün vasıfları verdi ve kusursuz eser yaptı" (8).

Bu asırlarda bütün bu vasıfların hepsini, bir arada Sinan'ın eseri kadar haiz olan bir eser mevcut olmadığına göre; Sinan bu asırların en büyük mimarıdır, neticesine varılır. Sinan san'atın en hayali denecek kadar ince noktalarına varmıştır. Ve bıraktığı eserlerden çıkan san'at ve estetik prensipleri; bütün dünya san'atkârlarına kitap olacak mahiyettedir (9).

1588'de öldüğünde öyle çko eser bırakmıştı ki XX. asrın şımarık san'atı dahi önünde hürmetle eğiliyordu. Kendisinin yazdığı "Tezkert-ül Enbiya" eserinde "73 cami, 49 mescit, 50 medrese, 7 darül kura, 17 imaret, 6 darüşşifa, 7 su kemeri, 7 köprü, 27 saray, 18 kervansaray, 6 zahire deposu, 31 hamam ve 18 türbe" yaptığını yazıyor. Sınırlarımız dışında da eserleri vardır.

Tarihinden, imanından, kültüründen, ahlâkından ve töresinden fışkıran sistemli düşünce şekli, yani ideolojisi, Mimar Sinan'ın elleriyle taşlara işlenmiş, kubbelere, sütunlara nakşedilmişti. Sinan'ı büyük bir san'atkâr yapan; hiç şüphesiz kabiliyeti yanında, onun bu kabiliyetini en son noktasına kadar geliştiren milli ideolojisiydi. Günümüz mimarları, Sinan'ın eserlerini sadece anlamsız gözlerle seyrediyorlar. Günümüz mimarlarının değeri, her hangi bir apartmanın Süleymaniye camiinin yanındaki ustalık değeri kadardır. Ey Sinan! Ölümünün 348. yıl dönümünde; kabrinde müsterih ol! Eserlerinle hayata aktardığın milli ideolojine sahip çıkmaya ve eserlerine yeni eserler katmaya hazırlanıyoruz.

---

(1) İslâm Ansiktopedisi, cilt. 10, M. Sinan md.

(2) M. Sinan ve XX. Asır Mimarisi, Ziya Kocainan s. 26.

(3) San'at Tarihi, Burhan Toprak, s. 241.

(4) M. Sinan ve XX. Asır Mimarisi, Ziya Kocainan, s. 34.

(5) a.g.e. s. 41

(6) a.g.e. s. 42.

(7) a.g.e. s. 40.

(8) a.g.e. s. 43.

(9) a.g.e. s. 44.

(*) Buradaki büyüklük çap itibarıyledir. Süleymaniye'nin yüksekliği Ayasofya'dan fazladır.

Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş

Konuşan: Bayram MERDAN
İst. Y.Ö. Okulu

Kültür hayatımızda değişiklik meydana getirmek ve bizi zihin köleleşmesine götürmek isteyen güçler, bir başka tip sömürgeciliğin sözcüsü ve öncü kuvveti olan zümreler, dil mevzuunda da büyük bir tahribata girişmek istemişlerdir. Son çeyrek yüzyıl içerisinde, bu teşebbüs müşahhas hale gelmiş, basın, kültür ve eğitim müesseselerimizin bütününü çemberi içine almıştır. Milletlerin ve milletimizin varlığı ve birliği yönünden, hayatî bir değer taşıyan "Dil" mevzuunda, bazı hususlara parmak basmak mecburiyetini hissettik. Bunun için muhterem hocamız Prof. Faruk Kadri Timurtaş'a sorular tevcih etmeyi, kıymetli fikirlerini sizlere aktarmayı düşündük. Şüphesiz, dil mevzuu, bu küçük mülâkatın muhtevasına sığmayacak kadar geniştir. Burada temas edilen her mesele, ayrı bir maddenin veya incelemenin konusu olabilir. Ve ilerde bunları size daha geniş incelemeler halinde sunacağız. Bununla beraber, muhterem hocamızın kısa cevapları, meselenin özünü vermekte, ilgili çevrelere derdin sebebini, neticelerini ve çarelerini işaretlemektedir. Yine cevaplar içerisinde, fanatik hislerle dilde tahribata girişenlerin gayelerini açıklayan bölümler mevcuttur. Muhterem hocamıza teşekkür ederiz.

★ Dilin millet hayatındaki rolü nedir?

— Milleti meydana getiren unsurlar içerisinde en ehemmiyetlisi dildir. Bilindiği üzere millet soy, vatan gibi maddî unsurlarla dil, din, kültür gibi manevî unsurların birleşmesinden meydana gelir. Bu terkip içerisinde dil en önde ve en başta gelenidir. Bir kavim, bir topluluk (cemaat) vatanını ve devletini kaybedebilir; fakat, dili yaşıyorsa millet olarak devam ediyor demektir. Millî varlığı sağlayan ve devam ettiren dildir. Dilini kaybeden bir topluluk, millet olmak vasfını da kaybetmiş olur. Bunun tarihte örnekleri çoktur. Aksi de gö-

rülmüştür. Vatanını, devletini (siyasî hükümranlığını) kaybettiği halde, diliyle millî varlığını devam ettiren topluluklar çıkmıştır. Bu bakımdan dilin millet hayatındaki rolü son derece büyüktür. Dil milletin ve milliyetin ana unsurlarındandır.

★ Dil mevzuunda tabiî bir tekâmül mü, yoksa zorlama bir değişiklik mi kabul edilmelidir?

— Dil kendi kanunlarına göre gelişen ve değişen canlı bir varlıktır. Dilde zorlama ve müdahale ile bir değişiklik yapılamaz. "Devrim"e ihtilâl manası verirsek (ki doğrusu budur, devrim inkılâp demek değildir.) dilde devrim yapılamayacağını kesin olarak söyleyebiliriz. Diller canlı (tabiî) ve içtimaî bir varlık olmaları hasebiyle, kendi kanunlarına göre gelişir ve değişirler. Dil ağaca benzetilebilir. Dildeki değişme tabiî bir tekâmüldür. Fakat, nasıl ağacın yetişmesi, meyve vermesi kendi haline bırakılarak olmuyorsa, dilin gelişmesi de kendi haline bırakılamaz. Yalnız bu, bir müdahale ve zorlama değildir. Bilgili bir yardım ve şartları, imkânları hazırlama olarak kabul edilmesi gereken bir iştir. Ağacın kurumaması, gelişmesi, meyve vermesi için etrafındaki yabancı otlar ise temizlenmesi, sulanması, zamanında aşılanması icap etmektedir. Bunlar yapılmazsa, yahut bunu yapan bilgili değilse (meselâ uygun olmayan bir aşı yapılmışsa) ağaç meyve vermez, hatta kurur, yok olur. Bunun gibi dile de yanlış ve bilgisizce müdahaleler yapılırsa dil gelişmez, ifade gücünü kaybeder, bir sanat ve edebiyat dili olmaktan çıkar. Dile ancak kendi kanunları çerçevesindeki gelişmesini sağlayacak bilgili yardımlar yapılmalıdır. Bu, bir müdahale ve zorlama değil, gelişmeyi çabuklaştıracak ve kolaylaştıracak bir destekleme ve ilâvedir. Bu takdirde dile hizmet edilmiş olur. Dile müdahale etmek ve zorla değişiklik yapmaya kalkışmak, ona fayda yerine zarar vermek demektir.

★ Dilde devrimciliği savunanlar, yani bugün dil meselesini kelime uydurmak tarzında anlayanlar bir ard niyetin sahibi olabilirler mi?

— Dili sadeleştirme ve özleştirme davasının aşırı özleştiricilik (tasfiyecilik) hakim olması ve uydurmacılığın ortaya çıkması dilimiz ve kültürümüz için çok zararlı olmuştur. Bununla dilin gelişmesi âdeta önlenmiştir. Bu durum bilgisiz, gaflet ve kötü niyet dolayısıyle ortaya çıkmıştır. Kötü niyetlerin hedefi dilimizi ve kültürümüzü yıkmak ortadan kaldırmaktır. Dilde anarşi bu maksatla meydana getirilmek istenmiştir.

★ Nesiller arasında bağın kopmasında dildeki değişikliğin rolü var mıdır?

— Elbette vardır. Nesiller birbirini anlamazsa aradaki bağ kopmuş olur. Dilde anarşi doğurmak isteyenlerin gayesi de de budur. Dildeki normal değişme nesiller arasındaki bağı koparmaz. Zorlama ile yapılan değişiklikler ve uydurmacılık nesiller arasında boşluk ve kopma meydana getirir.

★ Dilde uydurmacılık taraftarı olanların genç neslin dilini değiştirmek ve onları analarıyla, babalarıyla anlaşamaz hale getirmek gibi bir düşünceleri olabilir mi?

— Olabilir. 4. soruyu cevaplandırırken uydurmacılığın nesiller arasındaki bağı koparacağını belirtmiştik. Uydurmacılık alıp yürürse ana baba evlâdını anlamaz. Bazı art niyetlilerin hiç şüphesiz böyle bir arzuları vardır.

★ Dil meselesiyle ilgilenmek için kurulan müesseselerin çalışmasını yeterli buluyor musunuz?

— Hayır. Yapılacak çok işler var. Türk Dil kurumunu hem yetersiz, hem de ciddî olmayan bir çalışma içerisindedir. Kesin olarak belirtmek gerekir ki, Dil Kurumunun ilmî bir hüviyeti yoktur.

★ Ne gibi tedbirler alınmasını tavsiye edersiniz. Bu konuda Devlet yetkililerinden ne gibi icraat beklenebilir.

— Başka memleketlerde olduğu gibi Dil Akademisi kurulmalıdır. İlk yapılacak şey, okulları uydurma dilin tasallutundan kurtarmak olmalıdır. Dil ve Edebiyat dersleri, okul kitapları gözden geçirilmeli yeni baştan düzenlenmelidir.

"Sana Hasret Gideriz Güzel Kırım"

Fevzi SARIKAMIŞ
İst. Y.Ö. Okulu

Vatanları gaspedilen Kırım Türkleri 25 senedir sürünmektedir. Vatanlarına dönme müsadesi hâlâ verilmemiştir. Bir milletin kaderini ilgilendiren bu kanlı facia zaman zaman Avrupa basınında konu olmaktadır. Bilindiği gibi 1943 kışı 1944 ilkbaharında Kafkasya'da yaşayan diğer müslüman kavimlerle birlikte Kırım Tatarları da dahil yurtlarından sürüldü. Her türlü haklarından mahrum edildiler. İnsafsızca sömürüldü ve soyuldular. Zalim Stalin rejimi: Bahane olarak Almanlarla işbirliği yapma hususunu göstermişti. Halk neye uğradığını anlayamadı. Hayvan vagonlarına, kamyonlara dolduruldular, Sibirya'ya sürüldüler. 100.000'lercesi açlıktan, susuzluktan, pislikten öldü. Ölenler yol kenarına atıldı. Rusya'nın diğer bölgelerine çil yavrusu gibi dağıldılar, vahşi Sovyet idaresi zulmünü olanca hızıyla devam ettirdi. Bütün bunlarla kalınmadı. Tarih ve kültüre ait bütün eserler yıkıldı. Tamamı kazındı. Hatta mezarlıklar bile yerle bir edildi. Maksat burdaki her şeyi yok etmek, yerine Rusları yerleştirmek ve Kırım'ı kayıtsız şartsız kendine bağlamaktır.

Yüzyıllarca Kırım'da yaşamış bir milletin tekrar vatanına dönmek istemesi en

tabiiî hakkıdır. Bunun için Sovyet hükümetine Kırım Türklerinin vermiş olduğu imzalı dilekçe sayısı tam üç milyondur. Sovyet idaresi bu üç milyonlık dilekçeye tek bir cevap vermemiştir. Volga Almanlarından üç yıl, Kafkas milletlerinden 11 yıl sonra Kırım Türklerinin de suçsuz olduğu kabul edilmiştir. Bilindiği gibi Kırım Tatarlarıyle beraber Çeçenler, Kalmuklar, Balkarlar, İnguslar, Karaçaylar da yurtlarından sürülmüştü. 1967 yılının 5 eylülünde Sovyet Yüksek Prezidyumunun kararnamesiyle Sovyet vatandaşlarının bütün haklarına kavuşturuldular. Fakat prezidyum kararındaki cümle çok manidardı. **"Kırım Tatarları vaktiyle Kırım'da yaşamış vatandaşlardır"** Bunun üzerine Kırımlılar yurtlarına dönüp yerleşmek isteyince Sovyet polisinin şiddetli engellemesi ile karşılaştılar. Hatta Kırım'a girmiş olanlar, dövülerek, tehdit edilerek, zorla çıkarıldılar. Yüz binlerce Kırımlı'nın öğrenmek istedikleri "Sebebi" bugün Kremlin açıklamış değildir. Halbuki Sovyet Anayasası kanunları ve insan hakları beyannamesi her insanın dilediği yerde yaşamasını kabul etmiştir. Halbuki Gaman Bayet adlı Kırımlı mühendis Rus mahkemesi tarafından "Kırım'da yaşamak ve yerleşmek için direttiği için tevkif edilimiştir." Taşkent yakınındaki Çirçik şehrinde Rus polisi ve ordusu tatarların üzerine saldırmıştır. 21 Nisan 1968'de meydana gelen bu hadisede 300 kişi tevkif edilmiştir. Bu esnada meydana gelen sokak muharebelerini gösteren fotoğraflar gizli yollarla ancak batı dünyasına ulaşabilmiştir. Mayıs 1968'de Moskova'ya giden 800 Kırımlı tevkif edilmiştir. Bunların gayeleri Merkez komitesine istekleriyle ilgili bir dilekçe vermekti. Mazlum, silâhsız Kırımlılara yapılan bu saldırılar komünizmden iğrenen Rus vatandaşlarını bile iğrendirmiştir. Rus Generali Grigorenko Kırım tatarları lehinde şahadet etmek istediği için tevkif edilmiştir. İşte Sovyet adaleti (!) Sovyet hürriyeti (!) Sovyet insaniyeti (!) budur. Meşru yollara baş vurarak haklarının iadesini isteyen ve yurtlarına dönmek için çalışan Kırımlılar aleyhinde Taşkent'te açılan dâvâ her hür insanın ibretle tetkik etmesi gereken, bir rezalettir. Mahkemenin İslâm ve Türk düşmanı Kızıl vicdanlı savcısı, maznun Kırımlılar aleyhinde 29 ciltlik iddianame hazırlamıştı. Mahkemede tam 500 şahit dinlenecekti. İddianamenin hülâsası şudur. **"MaznunlarSovyet aleyhtarı propaganda yapmışlar ve sürgün senelerinde % 46'sının öldüğünü yaymışlar. Halbuki ölenlerin nisbeti % 22'dir."** Bu nasıl gülünç rezalettir. Moskoflar Kırımlıların % 22'sini öldürmüşler ve bunu az görüyorlar. 1959'dan beri 200 Kırımlı 7 seneye kadar varan ağır hapis cezalarına çarptırılmışlardır. 1956'da Komünist Partisinin 20. kongresinde eski Sovyet başvekili Nikita Kruşçef Stalinin Kırımlılara ve diğer müslüman milletlere karşı işlediği cinayetleri dile getirmişti. Tevkif edilen General Grigorenko Taşkent'e giderek, mahkeme edilecek, Kırımlılar lehinde şahit olmak istediğini bildirmişti. Monokkov, Kaminskaya, Kalistratova adlı üç Rus avukatı Taşkent'teki sanıkların müdafalarını üzerine almışlardır. Bu avukatlar daha önce de rejim aleyhtarı Rus aydınlarını müdafaa etmişlerdi. Ayrıca 25 ağustos 1968'de Moskova Kızıl meydanında Çekoslovakya'nın işgalini protesto eden Demokrat Rusları da bu avukatlar savunmuştu. 10 Kasım 1968 de ölen Rus edebiyatçısı Kosterin Kırım Türklerinin haklarını savunduğu için Sovyet edebiyatçılar birliğinden atılmıştı. O da buna karşılık Komünist partisinden istifa etmişti. Kırım Türkleri, haklarının savunucusu Kosterin için bir anma toplantısı yapmışlardı. Bu toplantıda konuşan General Grigorenko şöyle demişti. "Aleksi Evgafoviç Kosterin birçok milletlerin yaşadığı Kuzey Kafkasya'da doğmuş ve çocukluğundan itibaren küçük milletlerin nasıl vahşice ezildiğini, zalimlerin, onların aralarındaki hainleri nasıl körüklediklerini, nasıl iğrenç bir ırkçılığın hüküm sürdüğünü görmüştü. Kendi milletinin zalim ve sömürücü rolü oynamasından dolayı feci şekilde azap ve acı çekiyordu. Bir Rus vatanseveri olarak milletler arasındaki eşitliği ve dostluğu sağlamak için savaşmaya başladı. Sizde ey Kırımlılar savaşınızda tek başınıza hareket etmeyiniz. Sovyet Birliğinin diğer aydınlarıyle elele veriniz."

Kırım'ın Simperopol şehrinde bir Kırımlı

mühendis Rus mahkemesi tarafından tam 2 sene ağır hapse çarptırıldı. Suçu "Kırım'da yaşamak ve yerleşmek için diretmesiydi" Buna benzer mahkeme Taşkent'te cereyan etmiştir. Sayısı 10 kadar olan suçlu (!) bulunmaktaydı. Bunların içinde tanınmış fizikçi Rolan Radiyef, köy öğretmeni İsmail Yazıyef vardır. Diğerleri bir işçi, iki elektrikçi, bir traktör tamircisi, iki hastabakıcı, bir fikiz mühendisi, bir nafia mühendisidir. Yaşları 22 ile 44 arasındadır. Suçları Kırım için çalışmak ve vatanlarına dönmek için uğraşmaktır.

İşte Rusya'nın ve Komünizmin çehresi. Orada hakkını aramak bile rejime karşı suçtur. Yoksa Kırımlıların başka suçları mı vardı. Şimdi Kırım Türkleri en çok Özbekistan'da yaşamaktadırlar. Özbekistan Moskoflar tarafından parçalanan Büyük Türkistan'ın sun'î bir parçasıdır. Başşehri Taşkent'tir. Satılmışlardan meydana gelen bir hükümeti vardır. Moskova'daki yardakçılarına yaranabilmek için onların talimatlarına göre Kırımlılara baskı yapılmaktadır.

Rejimler, milletler, sistemler, nazariye ile propoğanda ile öğrenilmez. Gerçeğe, aksiyona, tatbikata bağlıdır. Komünizmin ve Rus sömürgeciliğinin ne olduğunu anlamak için Kırım'da-Kafkasya'da, Türkistan'da, İdil-Ural'da, Sibirya'da ezilen, katliama uğrayan, yok edilen, dilleri, tarihleri, kültürleri, mukaddesatları silinmek istenen esir müslüman-Türk illerinin acıklı hallerini görmek gerekir. Dünyadaki esir milletlere ve topluluklara; hürriyetinin tanıtılması propağandasını yapan Sovyetler Birliği'nin, kendi tebası saydığı, suçsuzluğunu kabul ettiği Kırım Türklerine elinden gasbettiği vatanına yerleşme hakkını tanımaması, samimiyetsizliğin, intikam duygusunun, iki yüzlülüğün en belirgin özelliğidir. O'nun hâlâ son bulmayan hali, Stalin'in Kırım Türküne karşı işlediği jenoside (toptan yok etme) suçunun devam ettiğini göstermektedir. Kremlin bunun aksini iddia ediyorsa Kırım Türkünün meşrû ve tarihi hakkını kabul etmeli, zulmüne son vermelidir.

"Vietnam-Vietnam" diye bağıran sözde aydınların, Rusya-Çin esaretinde inim inim inleyen 100 milyon müslüman Türkün çektiklerine dair bir kelime söylememesi sahte hürriyetçiliğin ta kendisidir. Türkiye'de komünizm veya sosyalizm denilen hayvanî rejim hakim olursa, bizim akibetimiz de Kırımlıların ve Karaçay Türklerinin akibetinden farklı olacağını kim garanti edebilir. Fakat Türk milleti gerçeği biliyor ve anlamaktadır. Bugün Türkiye'nin, İslâm âleminin ve insanlığın en çok yardımına, desteğine muhtaç Kırım Türklerinin haklı dileklerini basın ve her türlü vasıtalarla desteklemek kan ve din kardeşliğinin de ötesinde insanlık borcudur.

Biz gideriz Kırım'dan ey yâr ittifak edip
Aytır da (Söyler de) ağlarım
Ne yerlerde ölürüz, ey yâr ahlar çekip!
Aytır da ağlarım!
Men bir saray yaptırdım ey yâr tepesi daldan!
Kimisi maldan ayrıldı kimisi candan!
Aytır da ağlarım!
Müslümanlar ağlaşa ey yâr "vatan" diye
Aytır da ağlarım!
Sağlıkla kal, vatan, ey yâr ayrıldık senden niye!
Aytır da ağlarım!
Sana hasret gideriz Güzel Kırım
Gurbet ellere düşüp ey yâr eziliriz.
Aytır da ağlarım!

Not: Sudak ve kazası olan Soğuksu'nun Rus toprağına ilhakından sonra yazılmıştır.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

ALİ KOCAMAZ

Röportaj yapan:
Yusuf ÇABUK
İst. Y.Ö. Okulu

★ **Bize hayatınızdan bahseder misiniz?**

— 1947'de Konya'da doğdum. 1966'da Konya İmam-Hatip Okulu'ndan, 1967'de Konla Lilesi'nden mezun oldum. Halen İstanbul Eczacılık Yüksek Okulu son sınıfındayım.

★ **Karikatüre merakınız ne zaman başladı? Daha doğrusu karikatür yapmaya sizi zorlayan bir sebep var mı?**

— Karikatür merakım ilkokul sıralarında başlar. O zamanlar tarih kitaplarına baka baka padişah portreleri yapmayı çok severdim. Karikatürü orta öğretimin son senelerine doğru anlamaya ve yapmaya başladım. Beni karikatür çizmeye zorlayan sebepler karikatürün bir fikrin en kısa, en çarpıcı ve en çabuk anlaşılır şekilde izahı olmasıdır. Bir de bilhassa zamanımızda sol ideoloji mensubu karikatüristlerin millî ve manevî değerlerimizi tezyif eden karikatürlerine duyduğum kindir.

★ **Resimle karikatürü ayıran özellikler nelerdir?**

— Temel esaslar bakımından resimle karikatür aynı özellikleri arzeder. Aslında

karikatür resimden doğmuştur. Fakat resme nazaran çok kısa bir geçmişi olmasına rağmen bugün karikatür o kadar gelişmiş ve o kaadr değişik bir dal olmuştur ki, âdeta resimden apayrı bir mahiyet arzeder. Meselâ, klasik manada resim —ki bu anlayış her devirde geçerlidir— bu eşyanın bir manzarasının en ince teferruatına kadar verebilmesidir. Onun için resim kendisinin uzun uzun seyredilmesini, hissedilmesini ister. Halbuki karikatür bunun tam tersidir. Artık bugünün anlayışını da karikatür teferruattan arınmış yalnız çizgidir. Yani bir mevzu bir tek çizgi ile izah edilebiliyorsa, ikinci bir çizgiye lüzum yoktur. Karikatüristin başarısı da buradan gelir bence. Karikatür uzun uzun seyredilmez. Bakılır ve belki uzun uzun düşünülür. Sonra resimde belli bir mantık ölçüsü arandığı halde, karikatür mantıkla savaş halindedir. Yani karikatürde olmaz, olmaz... Resimde buluş kendine has elemanları ile (renk, ışık, gölge, perspektif) izah edilir. Fakat, karikatür yalnızca bir buluş ve bir espridir.

★ **Bilhassa sözlü karikatür sanatını tabii bir şekilde ve en usta bir tarzda icra eden Nasrettin Hoca hakkında ne düşünüyorsunuz? Nasrettin Hoca'yı bugünün meseleleri içinde yeniden takdim etmek gerektiğine inanıyor musunuz?**

— Bence Nasrettin Hoca dünya mizahının en büyük ustasıdır. Bizim millet olarak talihsizliğimiz, Hoca'yı bugüne kadar yorumlayabilecek onu bize ve dünyaya tanıtabilecek birisinin çıkmamasıdır. Belki de bu Nasrettin Hoca'yı bize anlatmaya kalkanları, onun ideolojisine ve esprisine ters zihniyette kimseler olmalarındandır.

Mutlaka Nasrettin Hoca'yı bugünün meseleleri içinde takdim etmek mecburiyetine inanıyorum. Hatta Hoca'yı geleceğin meseleleri içinde tanımak ve tanıtmak zorundayız. Çünkü Nasrettin Hoca kıyamete kadar değişmeyecek olan insanı ele almıştır. Ve ta zamanından değişmezliğin, ve eskimezliğini ilân etmiştir. Esprilerini bugün hâlâ bütün tazeliği ile geçerli oluşu bunu ispat ediyor zaten. Bizim yapacağımız onu, bir soytarı olarak değil, her şeyden önce bir Hoca olarak ele almamız, ve hocamızı çirkin yakıştırmalardan kurtarmamızdır. Bu hususa hemen aklıma gelen bir misal vereyim. Nasrettin Hoca hiç bir zaman eşeğe ters binmemiştir. Bugün bir amblem gibi en çok kullanılan bu fikir yanlıştır.

★ **Karikatürün tarihi hakkında bizi aydınlatır mısınız? Meşhur Türk karikatüristleri arasında kimleri sayabiliriz? Bunların sanat anlayışlarına şekil veren düşünce nedir?**

— Karikatürün tarihi diğer sanat dallarına nazaran yenidir. Karikatürü mağara duvarlarına yapılan resim ve kabartmalardan itibaren başlatanlar varsa da 15. yüzyılda Avrupa'da Rönesans hareketinden sonra başladığı kabul edilir. Karikatür kelimesi İtalyanca "Carattere-Karakter" ile "caricare - hücum etmek" kelimelerinden türeyerek gelmiştir. İngiltere'de "Cartoon" kelimesi ile ifade edilir. "dessin d'homour" "graphic mumour" ismiyle de anılır. Bizde karikatür olarak kabul edilmiştir. Bizde karikatür 1870 yılında Teodor Kasap'ın çıkardığı Diyojen isimli mizah dergisi ile başlamıştır. İlk işi de devlet yönetimine devlet düzenine ve yöneticilerine hücum etmek olmuştur. 1908 Meşrutiyet devri ile hızlanmıştır. Meşhur Türk karikatüristleri arasında eskilerden Celâl Esat, Celil Ton, Cem, Cemal Nadir, Ramizi, günümüzde, Semih Balcıoğlu, Nehar Tüblek Turhan Selçuk, Ferruh Doğan, Necmi Rıza, Cafer Zorlu, Şadi Dinççağ, Mustafa Uykusuz, Yalçın Çetin, Tan Oral, Ali Ulvi, Eflatun Nuri'yi sayabiliriz. Bunlardan büyük bir çoğunluğu sanatlarını sol fikirlerin propagandası istikametinde kullanmışlardır.

★ **Karikatürün son yüzyıllık siyasi tarihimizde ne gibi etkileri olmuştur? Hususen Osmanlı Devletinin son devresinde?**

— Yukarıdaki soruda da belirttiğim gibi karikatür bizde gayri Türk vasıtası ile saltanata hücum etmekle başlamıştır. Bugün Türk karikatürünün babası olarak kabul edilen Cem, İttihat ve Terakki Çetesinin en büyük destekçisi ve Sultan II. Abdülhamit'in en büyük muarızlarından biri idi. Osmanlı Devletinin son devirlerinde karikatür maalesef devleti zayıflatıp, çökert-

meye uğraşan propaganda mekanizmasının en büyük unsurlarından biri olmuştur. 100 yıllık bir geçmişi olan Türk karikatüründe (bugün de dahi) hemen hemen bütün karikatüristler (biraz Cemal Nadir hariç) millete yabancı kalmışlardır. Belki karikatürün sevilmesi dolayısıyle ilgi görmüş takdir edilmişlerdir. Ama hep milletin öz değerleri ile alay etmişlerdir.

★ Karikatürün verdiği fikir bakımından millete yabancılaşmış karikatüristlerin eserleri milletimizin hadiselerden çıkardığı espri arasında bir uygunluk bulunuyor mu?

— Diğer milletleri bilmiyorum ama Türk milleti karakter olarak mizaha yatkın bir millettir. Yani bir hadiseyi çok güzel karikatürize ediverir. Hadiseyi bir nükte ile izah ederken de tespitleri çok sağlamdır. Bu milleti iyi tanıyan bir karikatürist, sadece derleme yapıp çizgiye dökse dahi büyük başarı kazanır. Fakat bilhassa bugün ideolojik bakımdan karikatüristlerin çoğunluğu millete yabancılaşmış olduğundan hadiselere bakış da tam ters bir perspektiften oluyor. Meselâ millet sol deyince ve kendinden kopmuş, halktan uzaklaşmış, milletin yaşayışına bigane bürokratları veya buralardan yetişme hiç bir şey tanımayan ne yaptığı, neye inandığı belli olmamayan, Türk milletinden tiksinti duyan ve sonunda komünist olmaktan başka çıkar yol bulamayan tipleri anlar ve bunları tek kelime ile ifade ediverir, "züppe" sağda milletin kendisidir.

İşte milletine yabancılaşmış bir karikatürist sağı kendi fikriyatını objektifi ile ve millete tam ters düşen bir perspektiften görür. Meselâ: elinde kocaman çivili bir sopa ile çırılçıplak mağara devri adamı gibi çizer. Sol ise elinde kalemi, gözünde gözlüğü ile çağlar üstü bir düşünür gibi tasvir edilir. Onun için millete yabancılaşmış karikatüristlerin eserlerinin espri si ile milletimizin esprisi her zaman çatışır.

★ Bazı karikatüristlerin, milletin saygı duyduğu şahıs veya müesseseleri hep kötü tipler olarak çizmelerinde bir ard niyet var mıdır? Meselâ, hoca tiplerinin hep çirkin şekillerle takdim edilmesinde ard niyet seziyor musunuz?

— Solcu karikatüristler elbette kendi düşünceleri gereği bizim saygı duyduğumuz, değer verdiğimiz milli ve manevi müesseseleri şahısları çirkin tipli olarak takdim ederler. Milleti ayakta tutan bu müesseseleri tezyif ve tahkir ederek onu inanç ve ideallerinden koparmaktır. Bu noktada pek kısa geçmişine rağmen en müessir tahrik vasıtası olmuştur. Bugün pek çok zihinlere solun çizdiği dejenere edilmiş bir sağ ve sağcı tipi kazınmıştır. Meselâ, hoca tipi... Hoca Türk milletinin değer verdiği en çok saygı duyduğu şahıstır. Bugün bütün karikatüristler hoca deyince tek bir tip çizerler. Havuç gibi burun, kapkara çember sakat, katkat sarılmış kuşaklar, kocaman bir göbek, ayağında şalvarla, elinde doksan dokuzluk tesbih... Şayan-ı hayrettir. Bugüne kadar bir tek karikatürist bundan başka bir hoca tipi olabileceğini düşünmemiş veya çizmemiştir. Bu husus Türk karikatürüne hakim olan zihniyeti en güzel açıklayan misaldir. Bittabi bu tipe çizgi vasıtası ile yaptırılmadık şey bırakılmaz. Alabildiğine alay edilir. Hedef hoca tipinin şahsında Tür milletinin bütün kudsi inançları ve manevi değerleridir.

★ Milli sanat anlayışı içinde karikatürün yeri ve değeri ne olmalıdır?

— Türk milletinin ideallerinin ve düşünce yapısının emrinde olması icabeden bütün diğer sanatlar gibi karikatür de milletin değerlerine saygılı ve Türk zekâ ve esprisinin ifadesi halinde olmalıdır. Karikatür yerini ve değerini çok çabuk kabul ettirmiştir. Bugün vazgeçilmez bir sanat haline gelmiştir. Milli sanat anlayışı içinde karikatür en etkili ve en kısa zamanda, fikri espriyi yayma aracı olarak kabul edilmeli ve azamî istikamet sağlanmalıdır. Karikatür bence (tiyatronun henüz memleketimizin birkaç şehrine inhisar etmesi göz önüne alınırsa) sinemadan sonra en yaygın ve belki de sinemadan daha çabuk bir anlatım tarzıdır. Okuma-yazma oranının mem leketimizde düşük olması nazarı itibara alınırsa, milletin seveceği tiplerle bir meseleyi anlatmak çok güzel neticeler verir. Üs-

telik karikatürün mizah gibi çok güçlü bir destekcisi de vardır.

★ **Karikatüristlik hayatınızda en çok beğendiğiniz eseriniz hangisidir. Bunu Pınar'a verir misiniz?**

— Karikatüristlik hayatım henüz pek yeni. Hemen hemen Türk karikatüristlerinin en gençlerinden sayılırım... 1969'da bu işe ciddî olarak başladığımı söylersem mesele anlaşılır herhalde... Şimdiye kadar yapmaya çalıştığım karikatürlerin hiç birini tam olarak beğenmedim. Galiba zor beğenen bir insanım. Hemen hemen hepsinde az çok çeşitli kusurlar buluyorum. Fakat bu durumdan memnunum. Her geçen gün biraz daha iyiye gitmek, biraz da bu yüzden olur, zannediyorum... Bu ne kadar sürer bilmiyorum. Fakat bitmemesi benim için daha hayırlı... Bu arada güzel olduğunu zannettiğim karikatürlerim var... Tabii,

★ Teşekkür ederiz.

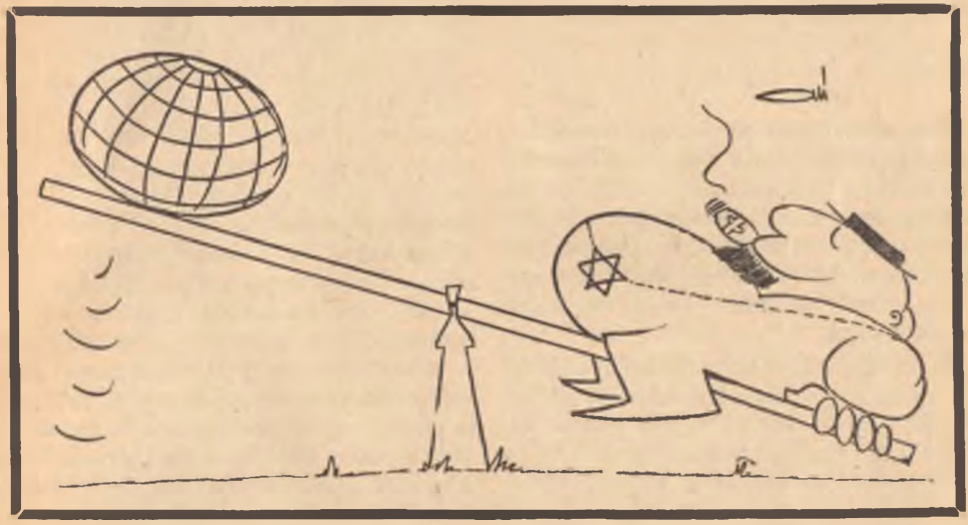
Pınar için seve seve birini takdim edeyim.

★ **Karikatüristler hadiselerin gülünç yönünü aksettiriyorlar. Siz de karikatürünüze konu olacak hadiseyi dinlerken veya okurken nasıl takdim edeceğiniz içinize birden mi doğuyor yoksa hadise üzerine düşünmek mi icap ediyor?a**

— Bu soru bugün için tamamen doğru değil. Zira günümüz karikatürü bir hadisenin mutlaka gülünç tarafını bulacağım diye uğraşmaz... Bugün artık düşünce esastır. Ve düşüncenin çizgi ile yorumu esastır. Bu yorum mizahî de olabilir, dramatik de olabilir veya yalnızca bir buluş da olabilir. Başka sanatçı arkadaşları bilmem ama ben muhatap olduğum hadiselerde bir espri yakalamaya çalışırım. Çoğu zaman bir şimşek çakışı gibi çok ani bir şekilde karikatür kendiliğinden çiziliverir zihnimde... Fakat bunu hemen not almazsam kayboluyor. Daha ziyade okurken çizerim. Espriyi en iyi ve en sade şekilde çizgi kalıbına dökebilmek için de mutlaka düşünmek gerekiyor. Madem ki karikatür bugün düşünceyi esas almıştır, çizerken de düşünmek gerekir.

★ **Pınar'a yeni bir karikatürünüzü verir misiniz?**

— Tabii, tabiî... Şeref duyarım. Ayrıca Pınar'a lâyık olmadığım bu alakayı gösterdiği ve bana bu fırsatı verdiği için çok teşekkür ederim. Mücadelesinde başarılar dilerim.

SAHİPSİZ VATANA

Zulüm zincirini, kırıp dökeyim
Hasretim ülkeme, gidim göreyim
Moskof sınırına bir tel öreyim
Sahipsiz vatandan ayrılsın diye

Ormanları; sevmez oldu bülbüller,
Açılmıyor artık o pembe güller
Zalimlerin şimdi o güzel iller
Sahipsiz vatanın öksüzlüğünden.

Kafkas dağlarına karlar yağarmış,
Ecdat toprakları, kanla yoğurmuş,
Analar; bizleri, yiğit doğurmuş
Sahipsiz vatanı kurtarsın diye

Kafkaslım, Türkmenim ağlama yeter,
Çektiğimiz çile ölümden beter
Kırılacak elbet kızıl bilekler
Sahipsiz vatana selâm var bizden.

İlhan ÖZTÜRK İst. Y. Ö. Okulu

ROMAN TAHLİLİ

"BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK„

Abdülkadir KARAMAN
Ank. Ü. Hukuk Fak.

Türkiye'de otuz senedir hiç tartışması kesilmeyen bir mesele var: Köy Enstitüleri. Üzerinde yüzlerce kitap, inceleme, binlerce makale yazıldı. Fakat gene de dedikodusu bitip tükenmedi. Bu hususta sağın solun ne fikirde olduğu belli fakat yer yer orijinal ifşaatlar, iddialar ve tezler de eksik değil.

On yıldır sağda-solda tepkiler uyandıran bir romancı var. Sosyalist edebiyat çevrelerinde kendine sadık övgücü takımı da elde etmiş. Aynı cepheden düşmanları da az değildir. Romanlarında sağlam tipler çizme yerine politik ifşaatların cazibesinden istifadeye yönelen bu yazar, Nazım Hikmet'in Çankırı hapishanesinde yetiştirdiği Kemal Tahir'dir.

1962 yılında Cumhuriyet Gazetesinde tefrika edildiği zaman bilhassa sol çevrelerde ve Köy Enstitülerinin gözü kör aşıkları arasında fırtınalar koparan **"BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK"** romanının, bilhassa enstitü mezunu öğretmenlerle, ilköğretmen okulunda okuyan talebelerce bilinmesinde faydalar vardır.

Roman üzerinde koparılan fırtınaların ve bizzat romanın iyi anlaşılabilmesi için kısaca özetleyelim.

ROMANIN ÖZETİ :

1943 yılında maarif bakanlığınca bir ekip; Çankırı, Çorum, Kastamonu arazilerini birleştiği noktada yeni bir Köy Enstitüsünün açılması için vazifelendirilir. Ekip; müdür Halim Akın, işbilgisi öğretmeni Nuri Çevik'le Cemal Avşar ve Emine Güleç adlı beş kişilik bir öğretmen grubundan meydana geliyor. Ankara'dan külüstür bir ciple yola çıkan ekip Ilgaz'a yaklaşırken müfettiş Şefik Ertem'le karşılaşır. Ilgaz'ın Keşişdüzü mevkiinde enstitü kurma faaliyeti beş öğretmen ve on bir öğrenciyle başlar. Binalar, yemek, çamaşır, odun, su taşıma işlerini yapmak mecburiyetiyle karşı karşıya gelen öğrencilerin çoğu geldiklerine pişman olurlar. Aylarca çadırlarda yatar kalkarlar. Enstitü arazisi esasında Şirin Köylü Zeynel ağanındır. Bu arazi meselesi enstitüyü zor duruma düşürür. Zeynel ağanın yakını Karaderviş adında biri öğretmen Emine hanıma göz kor. Değirmeninde onu zorla hapseder. Bunu haber alan öğretmen ve talebelerle Karaderviş'in silâhlı çatışması her şeyi alt üst eder. Halkla çatışmak istemeyen müdür Halim bakanlığa karşı vereceği hesabın sıkıntısıyle bozkır ortasında yalnız kalıverir. Ve **"Dumanlıboğaz Köy Enstitüsü"** denemesi başarısızlıkla sona erer.

Aynı yıllarda köylü ve kasabalı herkes enstitülere karşı ateş püskürmektedir. Çeşitli enstitülerden yayılan şayia ortalığı allak bullak eder. Halk istemediği halde bir dilekçe verip fikrini belirtmekten çekinir. Hükümetin zulmü halka nefes bile aldırmamaktadır.

Halkın enstütülere karşı kanaati tamamen menfidir:

"— Ensdüdü gâvurluğu kondu konacak toprağımıza... Oğlan-kız bir döşekte yatacak kızılbaş-komünist töresince... Uğursuzluktur! Deniz gibi köpürüp akan Kızılırmağımızın suyu çekilir... Toprağına belâ bulaşmasın diye çabalayacaksın. Bu yolda ölen şehit, kalan gazi... Aman kaptırmayalım bebelerimizi imansız bolşevik zagonuna... Bunlar hınzır eti yemekteler höpür höpür... Esdüdü kondurmaz toprağına "Türküm" diyen bire kadar kırılmayınca... Moskof bolşevik manatı gücüyle girmiştir Osmanlı ülkesine bu Esdüdü... Malın davarın dölü sütü kesilir ha!.. Evimize samanlığımıza ateş uğrar. Karılar bebeleri bırakır, kısraklar tayları... Esdüdüyü Osmanlı içine saldıki farmasonlar, birbirini kıra avanak Türk... Bu esdüdü bize yarar iş değil. Hey din kardaşlarım, gelin birikin, yazı bilen imzasını atsın, mührü olan mührünü, olmayan parmağını bassın!.. (s. 46 - 47).

Yukardaki konuşmayı dinleyen herkes göz yaşları döktüğü halde kimse ne parmak basar, ne de imza atar. Sebep korku ve şüphedir.

Kemal Tahir'in Köy Enstitüleri deneyine muhalif çıkışının çok değişik sebepleri var. Bu denemenin halkı ve aydınları oyalamadan ileri gitmeyeceğine inanır. Enstitülerin mucidi İsmail Hakkı Tonguç'un zannedildiği gibi bir sosyalist olmayıp Almanlarla dolayısıyle Hitler'le gizli teması bulunduğunu dolayısıyle enstitülerde köle gibi çalıştırılan binlerce masum Anadolu çocuğunun istismarı karşısında sessiz kalamayacağını belirtir.

Kemal Tahir'in bu tezi enstitü çıkışlı yazarları çılgına çevirmiştir. Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Fakir Baykurt, Hurrem Arman ve niceleri olmadık yalanlamalara ve his tahriki yazılarla istismarcılığa başladılar.

Romanın esas dikkati çeken yönü öğretmenlere elli yıldır verilen uydurma hedeflerin de az-çok bir kritiğe tabi tutulmasıdır. Kemal Tahir bunu sosyalist hedefler verilmediği için tenkid ediyor ama mevcut hedeflerin, bilhassa enstitü idealerinin boşluğunu iyice belirtiyor.

Eserin cazibesi kahramanlarının tip ve karakter olarak iyi tesbitinden değil, taşıdıkları zıt düşüncelerden ve politik dalgalanmalardan ileri geliyor. Ve o kadar ki Kemal Tahir kafasında planladığı fikirleri, tesbit ettiği belli şahıslara bölüştürüveriyor. Bu ise eserin fikir arenasına dönmesini sağlarken, öbür yandan kahramanların ruhi yapıları ve iç dünyaları yönüyle ihmalini doğuruyor. Konuşmalar arasında giderilmeye çalışılan bu eksiklik Kemal Tahir'in roman tekniğinin de bir hususiyeti olarak gösterilir.

Romanda hadiseler Ankara'nın yüksek politika kulislerinde dolaşan enstitü dedikodularından, Ilgaz eşrafına, oradan Şirin Köy'e ve Keşişdözü arazisindeki enstitü deneyine doğru bir sıra takip eder.

Eserde işlenen Köy Enstitüsü deneyinin acı akıbeti şöylece özetleniyor:

'Bizdeki toplumsal ve siyasal şartlar içinde Köy Enstitüleri, köylü çocuklarının çile çekme ve azla yetinme yatkınlıklarından yararlanarak en ağır işlerde gaddarca çalıştırılıp sömürülmelerinden başka **bir sonuç veremezdi. Nitekim bu deneme, son hesaplaşmada, biz Türk aydınlarının, halk düşmanlığımız değilse bile, halka hiç acımadığımızı ispatlamıştır." (Kitabın arka kapağındaki yazı.).**

Meseleyi daha yakından kavramak için roman kahramanlarının ve onların enstitü hakkındaki görüşlerinin bilinmesi icap eder.

ŞAHISLAR :

Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsünün müdürlüğüne tayin edilen Halim Akın Bey enstitü idealine sıkı sıkıya bağlı bir eğitimcidir. Okuma yazma seferberliği onun, içini dışını sarmıştır. İstanbul Erkek Öğretmen Okulunun çıkardığı ilk cumhuriyet öğretmenlerinden biridir. Eğitmen kurslarında **"Batı uygarlığı her gün traş olmaktan başlar"** (s. 54) diye verdiği idealler eğitmenlerin hafızasından çıkmış değildir. İstiklâl harbinin zafer sarhoşluğunun bu çevrelerde ne gibi neticeler doğurduğunu Emine öğretmene şöyle anlatır:

"— Kabımıza sığmaz olmuştuk. Sanki

düşmanı ben yenmiştim tek başıma... Bunu milletten biri gibi düşünmüyorduk biz öğretmenler.. Kurtuluşun temeli bizdik. Hak etmediğimiz bir şeyi kendimize yaraştırdık sanma!.. Kurtuluşun kendisi hatta, kendisinden bile kendisi olan kurtarıcılar söylüyordu bunu... İnsanların yüzde doksanı okuma yazma bilmeyen bir ülkede biz bilgisizlikle boğuşacak ordunun subaylarıydık... Okullarda sıra yokmuş, ders aracı diye bir şey yokmuş kimin umrunda? Okuttuğunuz kitaplardaki değerler, batıdan basmakalıp alınmış, bize uymaz maskaralıklarmış kim bakar?.. Serbest Partinin açılması biz ülkücüleri hiç sevindirmedi. Galiba hürriyetle yapılacak hiç bir işimiz yoktu. İnandıklarımızdan bir milimetre ayrılanları hain sayıyorduk... Kurtarıcıların her sözünde de ne kadar çelişme olursa olsun, hemen inanıyorduk." (s. 137).

"— Onuncu yıl mı? Hangi onuncı yıl? Haa evet... Bu onuncu yıl çok önemli bir dönemeçtir, biz ülkücülerin ömründe. Bizim kuşaklar bu dönemeçten sonra duydular ilk tüketici yorgunluğu... Ülkücü arkadaşlardan bazısının içkiye, bazısının pokere, bazısının da ilkokul son sınıf kızlarının yeni serpilen göğüslerini görmeye başlamaları bu onuncu yıldan sonradır. Daha otuzuna varmadan ülkücülükten yorulmuştuk... Ayakları yere basmayan, gözle görünür ürün veremeyen ülkü yormuştu bizi... Avuntu ile gerçek, meğer şuuraltımızda çoktan beri boğuşuyormuş..." (s. 138).

Halim Akın, Emine öğretmene uğradıkları hayal kırıklığını uzun uzun anlatır: Artık hiç bir şeyi umursamıyordur. Okula traş olmadan gider. Pantalon ütüsüz, potinler boyasızdır. "O günden sonra, eski yeni bütün değerler benim için tepetaklak oldu." (s. 140).

Bu ruhi boşluk, kendilerine verilen ideallerin kofluğu, yalnız Halim Beyi değil binlerce öğretmeni hırçınlığa iter. Derbeder bir hayata sevkeder. Halim Bey "Eğitimcilikte bir öğretmen, buraya kadar düştü mü, öğretmenliği hemen bırakmalıdır." (s. 141) der. Ve ayrılmaya karar verir.

İşte böyle ümitlerin ve her şeye olan güvenin yittiği anda Halim Akın'a enstitü müdürlüğü vazifesi verilir. Bu ona yeni bir ümit olmuştur. Kendini bütün varıyla enstitü faaliyetlerine adar. Yeni işte onu biraz oyalar.

EMİNE GÜLEÇ ve BOZKIRDAKİ ÇEKİRDEK :

Emine öğretmen Gazi Eğitim mezunu bir İstanbul kızıdır. Sosyoloji doktorası yapmak için enstitü faaliyetini yakından görmesi icabeder. Tezi: **Bozkırdaki çekirdeği'** yani cevheri bulmaktır. Romantik bir eğitim gönüllüsüdür. Ilgaz pazarında ve talebe arasında pantalonla dolaşmasıyla dikkat çeker. O da sonunda bütün ümitlerini yitiren bir eğitimci haline gelir. Bozkırdaki çekirdeği aramayı bırakalım, çekirdeğin varlığından bile şüpheye düşer. Hoppacık tavırlarıyla öğrenci arasında sigara içer. Enstitüde kız öğrencilerden mes'ul hocadır.

MÜFETTİŞ ŞEFİK ERTEM ve KEMAL TAHİR'İN TEZİ :

Şefik Ertem romanın esas kahramanıdır. Müfettiş olduğundan geniş bir eğitimci çevresi vardır. Hasan Ali Yücel'in, Tonguç'un, İnönü'nün ve Cumhuriyet devrinin esaslı bir kritikçisidir. Enstitü kurmaya giden ekiple Ilgaz yolunda karşılaşır. Yeni ümitlerle dolu Halim Akın'la konuşmaları ve enstitüler hakkındaki görüşleri şöyle:

"— 1943'deyiz! Cumhuriyet kurulalı 20 yıl olmuş. İlk enstitü 1940'da açıldı. Bu hesapça köy öğretmeni yetiştirmekte tam on yedi yıl gecikmişiz. Sen şimdi bana "hız" diye yutturacaksın." (s. 148).

Enstitü faaliyetiyle köyün temel yapısının ve köylü karakterinin değiştirilmek istenmediği kanaatinde olan müfettiş, İsmail Hakkı Tonguç'un "Canlandırılacak Köy" adlı eserinden pasajlar okur Halim Beye.

Eğitmenler için:

"— Adam asker çavuşluğundan eğitimci olmuş... Arkasında hükümeti görünce kendi yetersizliğini zart zurtla örtmek istiyor. Köylü eskiden beri, hükümetle karşılaşmaktan çekinir. Hükümet adamından ürker, devlete sırt çevirmişi sevmez." der. (s. 154)

İlk Köy enstitüsüne İzmir Kızılçullu'daki Amerikan Kolejinin hibe edilmesi zihinleri

iyiden iyiye kurcalar. Şefik Ertem enstitülerde çocukların köle gibi çalıştırılmasına karşıdır.

Bir gün müdür Halim Akın'a şunları söyler:

"— **Halimcim, altı yılda, köylü çocuklarından, çeyrek öğretmen, çeyrek çiftçi, çeyrek zenaatkâr, çeyrek esnaf yetiştirmek için kurulmuş ESDÜDÜ bile olsa... Kızma bana. Dikkatli ol diye söylüyorum bunları...**

Bu çeyrekle söylenmek istenen kaliteli öğretmen yetişmediğidir.

Öğretmenlerden Nuri Çevik te ideallerini yitirenlerden biri olmuştur.

Okul kurucularının ümit, arzu ve ruh halleri, fikir ve kanaatleri böyle. Köylünün ve kasabalınınkiler de zaten belli. Bunun sonunda 1946 demokrasi denemesiyle Hasan Ali Yücel bakanlıktan, Tonguç ilköğretim genel müdürlüğünden alınır. Alan da İsmet Paşanın kendisidir.

En çok üzerinde durulan, övgü sebebi enstitü işlikleri, esasında öğretmeni kösteklemekten başka işe yaramıyordu. **"Köylere tezgâh dağıtmak, biraz dülgerlik, kaba demircilik, biraz nalbantlık, duvarcılık, bir hayli de rençberlik yarım yırtık bir okuma. Bunlar köyü kalkınmaya değil, ancak kendi kendine yeterliğe götürür. Araçlarda bu kadar gelenekçi olunca, öğretmen yetiştirmekde devrimci olmak nasıl mümkün oluyor?"** (1).

Köy Enstitüleri böyle bir deneme işte. Bu öğretmenlerin şehre gelmeleri, tayin yaptırmaları yasak. 20 yıl mecburi hizmet ve sadece 20 lira maaş. Öğrencinin değerinin öğretmenlik kabiliyetinde değil, marangozluk, balıkçılık ve tarım gibi sahalarda aranması enstitülerin en büyük tersliğidir. Halbuki modern eğitim öğretmenliği ayrı bir meslek, sanatı ayrı bir meslek kabul ettiğinden, farklı eğitim dalları teşekkül etmiştir.

Öğretmen adayları yıllarca sahte Kubilay idealleriyle oyalandı. Millî bir karakteri bulunmayan bu kurumlar Türk milletinin bigâneliği ve ezici nazarları altında eridi gitti.

Onların tekrar açılmasına çalışmak bizim solcuların her yıl iman tazelemesi gibi bir şey olmuştur. Yalnız romancı Kemal Tahir'in enstitülere karşı çıkış sebebi tam materyalist bir endişe taşır:

Çocuklara tabiatle boğuşma aşkı verildiği halde; insanla, geri bir sınıf olan, çekirdek bile taşımayan bir bozkıra benzeyen köylüyle mücadelenin öğretilmediği, esirgendiği hususu Kemal Tahir'ce isyanının sebebidir.

Bu roman solcu çevrelerde panik yarattı ama herkes sus-pus kesildi.

"Köy enstitülü romancı ve sanatçılar bugüne kadar bu roman hakkındaki düşüncelerini geniş şekilde ve aracısız olarak açıklamamışlardır. Bizim bildiğimiz bunda iki neden var: Birincisi böyle bir polemiğe girerek romanın istemeyerek reklâmını yapmak ve etki alanını genişletme kaygısı, ikincisi edebiyat sanatçıları olarak bir meslektaşa karşı çıkmanın bazı kişilerce kıskançlık sayılabileceği düşünü." (2).

Roman daha değişik yönleriyle ele alınıp, incelenmeye müsait. Ama bu yönüyle yani marksist bir romancı tarafından köy enstitülerinin kritiği dikkat çekici. Yıllardan beri milliyetçilerin tenkit ettiği birçok hususların Kemal Tahir'ce kullanılması da calibi dikkattir.

Enstitü deneyi yalnız milleti değil, eğitimden anlayan, art niyet sahibi olmayan bütün milletini seven aydınları yıllarca oyaladı. Ama hâlâ her 17 Nisan'da bütün komünistler ve bir kısım masonlar tek ağızla

— Enstitüler açılmalıdır! diye nara atıyorlar.

Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, belirli bir politikanın uydusu UNESCO da dışardan baskılarla, enstitü muhibbi kesiliyor.

Böylece enstitü mezunu on binlerce öğretmen en hassas noktalarından istismara çalışılıyor.

Mesele öğretmenin davasını savunmak veya eğitim davasıyla ilgilenmek değil elbette.

(*) Bozkırdaki Çekirdek, Kemal Tahir, Remzi Kitabevi, İstanbul.

(1) Varlık Yıllığı 1968, Tahir Alangu, 1967'de roman ve hikâyemiz bölümü.

(2) Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç, Ergin Tonguç, s. 532.

ARAYANLAR

Koruk, koruk kaldı ümidler
Maddenin
Esaretinde.
Ak, ak ağardı saçlar
Bu fikrin
Fetretinde...
Memleketinde
Çığlıklar koparan
Şu çıplaklar,
Açlığın eşiğinde
Neyin
Hasretinde?..
Kaç avuç kan tortusunda
Yanan
O topraklar,
Yunan
Vahşetinde
Sönen
O ocaklar,
Neye
Hasret.
Gurbet
Acısından figan
O gardaşlar,
Niye ağlar...
Gözler neden ıslak?
Neye hasret gökkubbe,
Yıldızlar,
Asuman.
Neye hasret minarelerin
Ucu.
Avucu,
Kazma, kürek tutmaktan nasır
Alnında buram, buram
Boncuk, boncuk
Damlalar,
Ardında
Analar, bacılar, çocuklar
Gözyaşlar.
Yurtdışında
Gardaşlar, yiğitler, dadaşlar
Neyi
Arzular...
Dallarına karlar düşen
O çamlar
Neden
Solmazlar?..
Ve aydınlar
Yazık
Nasıl anlamazlar?
Soramazlar
Akıl yoramazlar
Gerçek dâvâya...
Kavramazlar
Bu millet,
Mânâya
Hasret
Mânâya...

GÖMÜLÜ ÇOBAN

Hikâye

TABUT

Mehmet Ali TAŞÇI
İst. Y.Ö. Okulu

Rüyalar, köylerde daima yorumlanır. Mevsim yaz ise tarlada, harman yerinde; kış ise sabah yemeğinde, sofrada olur bu iş. Bizim evde herkes, her sabah rüyasını anlatır. Bu bir âdet halini almıştır. Ebem kalkar kalkmaz başlar anlatmaya. Rüyasında su görmüş. Bol bol yağmur yağmış. Bu sene ekinler iyi olacak, bereket bol olacak der. Gara gergi kuşanır, siyah başörtü örterse iyiye delalettir. Kuru odun taşımak kaygıdır. Yaş meyve yerse yakında ağlayacaktır. Ölürse ömrü uzayacaktır. Erkekler için, sakal uzarsa para kazanacaktır. Yumurta bulmak, para saymak, silâh atmak hakkımızda çıkacak bir söze işarettir. İp bulmak yol gösterir. Yolculuk vardır aileden birine. Köpek görülürse düşmandır. Uğraşırsa ve köpek ısırırsa kavga edilecektir. Sarı saman, kuru ot, sap, yün görmek, yatak, yorgan görmek genişliktir. Refahtır. Birisinden ekmek alırsa rızk gelecektir. Köye otomobil girerse cenaze çıkacaktır. Eşeğe binmek devlete binmektir. Mutlaka devletten bir yardım gelecektir. Veya devlet kapısına girilecektir. Yılan iyiye işaret değildir. Ölenleri rüyada görmek, hele onlar ekmek falan isterlerse mutlaka onların hayrına sadaka verilmesi lâzum gelir. Veya mevlid okutulur. Suda yüzmek iyidir. Ağlamak sevinci, sevineceğini gösterir. Ağaca, yüksek ağaca tırmanmak ve yeşillikler içinde dolaşmak istikbalin parlaklığını gösterir...

Ben her gün itirazsız fakat lakayt dinlerim. Başka konuşulacak mevzuun yokluğundan rüyalarını yorduklarını düşünürüm. Herkes rüyasını anlatır. Ben anûdâne susarım. Anlatmamı beklerler. Tecessüsleri artar ve dayanamayarak ebem sorar:

— Mahmut sen ne gördün?

— Hiç!

— Get, eşşek gede! Görmedin mi? Saklıyon de mi?

Bende kendisinin ihtiyar olduğunu, gecelerin uzun olduğunu; uyuyup uyanıp düşündüklerini rüyasında gördüğünü anlatmaya çalışırım. Bilirim ki zor anlar.

Dinlemem gibi anlatmam da yüzdendir. Lakayttır. Ebem dahi kabul etmez. Zaten bu konuda pek fazla bilgim yoktur. Gerçi psikoloji hocası, rüyayı şuuraltına atılan isteklerin tatmini olarak söylerdi. Rüya uzun bir zaman süresi midir? Yalnız psikoloğdan bir bölü kırk saniye sürdüğünü öğrenmiştim. Sayıklamaların neden uzun sürdüğünü çözemiyorum. Bütün bunlar bir yana hayatımızın şu kadar saatini tutan uykumuzda, rüyalarımız olmasa bir ölüden farksız olacağız. Rüyaya masrafı olmayan bir televizyon gözüyle bakarım. Bu yüzden severim. Rüyalar belki arzuların meşruluk kazandığı ve tatmin olduğu âlemlerdir (!).

Rüyalar hakkında bilgimin azlığı bana yorumunu yapmakla yapmamak arasında bir kararsızlık veriyor. İşi tecrübeye bırakıyorum. Olayları ve gördüğüm rüyaları hatırlayacağım. Öğretmen okulu imtihanını kazandığım sene yüksek, çok yüksek bir ceviz ağacına çıkmış ve tepe dallarda benden önce girenleri görmüştüm. Küçük kardeşim ölmeden önce bol bol yaş üzüm yemiştim. Annem de köye bir otomobilin girdiğini ve bizim evin önünde durduğunu görmüştü. Avusturya işi çıkmadan önce Ebem'e rüyasında koskoca bir ip yumağını babam bir heybe ekmekle vermişti...

Herşeye rağmen bu rüyaların ve rüyaları teyid eden olayların tekzib edenlerin yanında çok cüz'i kaldığını düşünerek inanmak istemiyorum. Ama cüz'i olması doğru olmaması demek değildir ki. Realite az görünüyor, söylenmiyor yahut ta bilinmiyorsa yok demek veya yanlış demek mi lâzım? Kararsızım. Aklıma gelen sorulara tatmin edici cevaplar bulamıyorum. Bulmak istiyor muyum? Bu soruya dikkatli düşünsem belki "hayır" diyeceğim. Olacağı bilmemek (hele rüya yorumlarıyle), bilmekten daha iyi gibime geliyor. İster iyilik, ister kötülük olsun. Beklemek daima zor, daima uzun, daima ızdıraplı...

— Bir rüya gördüm.
— Hayrolsun.
— Hayır diyelim de hayrolsun.

Bu sözler üzüntü veya sevinçle, ferde tesir edecek belki doğru, belki saçma yorumların ilk basamakları. Halbuki ben merdivene tırmanmak istemiyorum.

* * *

Mahmut öğretmen okulu son sınıfta okur. Bir sene sonra öğretmen. Babası Avusturya'da çalışır. Durumları iyidir. Teybi, radyosu, takım elbisesi, motosikleti, fotoğraf makinesi, gözlüğü, fötrü, istediği her şey vardır. Sınıflarını iftiharla geçer. Her sene sonunda on beş gün mükâfat izni. Önce gelir herkesten. Bu sene de mükâfat. Bu sene de izin almıştır.

İki amcası vardır Mahmut'un. Birisinin İzmir'de taksitle aldığı ellidört model chevroleti. Hâlâ taksiti boynunu büker. Dedelerinin ölümüyle hakkına düşen toprağı satarak almıştır. Askerde şoför olan amcası terhis olunca sivil ehliyeti de bin liraya yoluna koyar. Dolmuş yapar. Yengesiyle İzmir'de kalırlar. Hafif meşrep ve çapkındır. Arasıra kaçamak yapar. Bu yüzden boynu büküktür taksitte. Öbür amcası köyde. Atla yapar rençberliği. Babası da duvar ustası. Turist olarak gitmiş ve Avusturya'da işçi olarak kalmıştır. Şimdi gidişinin ikinci senesi. Bankada birkaç kuruş para. İki sene daha çalışıp gelecektir. Mahmut'un iki kardeşi vardır. Büyüğü ilkokulun son sınıfındadır; onun küçüğü de üçe gider. Dedesinin ölümünden sonra Ebesi de onlarla beraber kalır.

Mahmut'ta sebebini bilmediği sıkıntılar boy gösterir son zamanlarda.

* * *

Şu, gördüğüm son rüyalar. Anlatmak, insanın içini dökmesi güzel şey. Fakat benim geleneğimi bozuyor. Anlatsam yorumlayacaklar. Biliyorum ki kötüye gidecek iş. Babamı yılanlarla uğraşır görüyorum. Ateşlere girip çıkıyor. Alevlerin içinde kayboluyor .Her tarafını alevler kırmızı bir atlas gibi sarıyor. Avucuna zorla ateş doldurulyor. Yakıyor avucunu. Fakat babamı bir türlü açamıyor avucunu. Atamıyor ateşi. Ben olanlara seyirci kalıyorum. Elime tutuşturulan üzüm salkımını biteviye yiyorum. Korkudan uyanıp tekrar kâbuslu

rüyalarla başbaşayım gece boyu. Babam amcamın taksisiyle köye geliyor. Bunları, şu gördüklerimi anlatsam yapacakları yorumu biliyorum. Günlerce ağlaşma. Sessiz sessiz. Babamın mektubu gelinceye kadar. Halbuki daha yeni geldi. Peki ya bendeki sıkıntı neye? Rüyalarımı anlatamadığımdan mı? Evvelden de anlatmıyordum. Şimdi de aynı durum. Neden bunlar? Babamın ölmesi, alevler içinde kalması şuuraltı isteğim mi? Eğer rüyalar arzuların tatmini ise ben babamın ölmesini arzu etmiyorum ki. Hele korkunç rüyalar görmek. Hiç, hiç istemiyorum. Anlatamamak, bildiklerini, hissettiklerini başkalarına söyleyememek korkunç bir şey. Daha doğrusu yapacakları yorumu biliyorum ve bekliyorum... Doğru mu? Yanlış mı?.. Teyid mi? Tekzib mi?.. Cüz'inin olması ihtimali on binde bir de olsa beni bitiriyor. Beklemek zor, saadet güzel şey. Babam, ah babam, burda olsaydı. Ne rüyalar, ne yorumlar, ne beklemek... Bir çizgi, hepsinin üstüne bir çizgi...

Günler geçmiyor. Akıp giden zaman eşyanın hareketleriyle durmuş. Uyanmadan akşamların olduğu günler geride. Artık motosiklet zevk vremiyor. Bahçede teyp çalmak ta eğlendirmiyor. Evvelden fötrümü giyip, gözlüğümü takıp aynaya bakardım. Şimdi o da kötü. Hem çok kötü... Kalbimin heyecanı, gözlerimden boşluğun dolmak ve doymak bilmeyen potansiyeline akıyordu. Eşya, anlamsız realite, boş nazarlarımı oyalayabiliyordu. Çiçek açmış bir ağaç veya sarının çemberinde beyaz noktalı papatya bende güzelliğin sembolü olabiliyordu. Şimdi neden bonoton hepsi? Ama ayna... Aradaki her irtibatı kesiyor. Kalbi gözlere, gözleri kalbe bağlıyor. Kalpteki şüphe kurdu gözlerde tekamül ediyor. Kelebek olarak aynadaki gözlere uçuyor. Baharını yaşıyor. Bir hazan mevsiminde kurt olarak kalbime tekrar giriyor. Bu akım, bu devir gergin, bedbin bir enerji veriyor bana. Gözlerimdeki kaygu günlümü karartıyor. Dünyayı kendine zindan etme... Hayat ve gençlik insanın eline bir defa geçer... Hayatın sonu belirsiz, başlangıcı karanlıktır... Şimdiyi yaşa! Gençlik ve neş'e kervanına katıl... Gönlünce yaşa... Dilediğince yaşa... Şu, düşündükçe kalbimin heyecanlarla dolduğu felsefe, babamın ölüm fikri karşısında donuklaşıyor, manasızlaşıyor. Bir şüphe kurdu, ölüm, donduruyor hepsini. Mermerleştiriyor... Hissizleştiriyor... Kezzap gibi yakıcı elem, yenilmez bir kahraman gibi hepsine meydan okuyor. Ölüm, meydanda hepsini düelloya davet ediyor...

Aynada kızaran gözlerime, uykusuzluktan şişen göz kapaklarıma bakıyorum. Babamın hayatı şerit gibi geçiyor. Baba şefkatini kaybetmek... Düşündükçe ihtimaller büyüyor. Sarsıla sarsıla ağlamak istiyorum. Ah, bir ağlayabilsem. Hıçkıra, hıçkıra... Kara bir elmas gibi parlayan gözlerimden sıcacık bir şeyin aktığını hissedebilsem. Göz yaşlarım gönül karalarımı yıkasa...

Kendimden utanıyorum. Küçük bir ihtimalin hattâ bir zannın üzerinde neden bu derece durduğuma şaşıyorum. Ama rüyalar. Beni rahat bırakmıyor ki. Babamın avucuna ateş konup alevlerle sarıldığını görmek... Yanmak ne müthiş şey... Yakında babamdan mektup gelir.

* * *

Postacı köye çarşamba günü gelirdi. Motosikleti vardı. Az mı yarış etmişti Mahmut'la. O çarşamba da yarış edeceklerdi. Mesafe, Taşarmut'tan köye kadar. Motorla karşılayacaktı Mahmut postacıyı. Şimdiye kadar iki Mahmut, iki de o galip gelmişti. Bu sefer birinci olan kazanacaktı. Lâkin bu mümkün olmadı. Zira o gün İzmir'e gidecek olan teyzesinin kocası Mahmut'tan kendisini asfalta kadar indirmesini istedi. Eniştesini koyup geldiğinde postacı çoktan gelip gitmişti. Eve motoru bırakıyorken yengesi amcasının çağırdığını söyledi.

. . . . . .

Evet... Her şey şu elindeki kâğıtdaydı. Koskoca bir dünya... Upuzun bir hayat... Gerçek bütün acılığıyle sırıtıyor. Bir canavar gibi dişlek suratlı abes yüzü işte ben on binde bir ihtimalim der gibi bakıyordu. İnanamıyor, olamayacağını düşünüyor. Konuşsa, konuşabilse. Boğazına doğru hıçkırıklar düğümleniyor. Nefesi daralıyor.

Bin kelimenin anlamını gözlerinden okumak mümkün. Lâkin ağzından bir söz çıkmıyor. Ağlasa... O da yok. Göz pınarları kurumuş. Belki göz yaşları gerçekle yalan arasındaki barajı dolduruyor. Bu setlerden birisinin kalkmasıyle günlerce sel gibi akacak. Her şeyi tuzlu bir su gibi kaplayacak ve hatıralar bu ummanın balçıktan bulanıklığında kaybolacak... Eriyecek... Hatta gençlik ve neş'e kavramı bile...

Acı gerçek, alevden, ateşten bir dille benliğini sarıyor. Benliğinin ta derinliklerinden gelen bir ses beynini zonklatıyor. İsyan ediyor Mahmut. Hayır!.. Hayır!.. İçinde damarlarına yayılan bir burkulma ve gecelerini harab eden korkunç kâbus... Ateş dolu avuç, alev sarılı vücud... Realite, yüreğini dağlayan bir ifrit, beynini fokur fokur kaynatan ateş ve demirden cendere halinde... İşte elindeki şu kâğıt, Mahmut'un yalnızlığının, zavallılığının mühürü...

Mektup konsolosluktandı:

"Sayın Ayşe Hanım;

Eşiniz Ahmet Dalkıran vefat etmiştir. Mevtayı İstanbul Yeşilköy Hava Alanı Müdürlüğünden almanızı rica eder, baş sağlığı dileriz.

Avusturya Türk Konsolosluğu"

Okuma bilmeyen annesi ve her rüyayı yorumlayan ebesi için şu mektup anlamsız ve yorumsuzdu. Ama Mahmut için, kardeşleri için...

Dert başka, derman yine bir başkadır. İkisinin de ayrı ayrı halet-i rûhiyesi vardır. Dertde bedbinlik, üzüntü, çaresizlik, ıztırap kol gezer. Dermanda ümit ve fedakârlık vardır. İmkânların son noktasına kadar...

Amcasıyle şu acı realiteye bir kılıf giydirmeleri lâzımdı. Ölen ölmüş, kalana yol görünmüştü. Acı haberi annesine, ebesine bildirse babasının cenazesi İstanbul'dan gelinceye kadar ölüp ölüp dirilirler.

Korkunun maksimuma ulaştığı yerde cesaret başlar. Köşeye sıkıştırdığımız kedinin üzerimize atlaması gibi. Kederin en acı, en reel yerinde, her hatıranın eriyerek aktığı anaforunda fert ya baygınlığa, ya metanete gider. Mahmut ikinci yola gitti. Göz yaşlarını içine akıtacaktı...

Amcasıyle bir mektup hazırladılar:

"Sevgili oğlum; biraz rahatsızım. Doktor tebdil-i hava verdi. Oraya varıyorum. Amcanla beni İstanbul Yeşilköy'e almaya gelin.

. . . . . .

Selâm eder gözlerinden öperim.

Baban Ahmet"

Eskiden gelen bir mektubun içine koydular. Amcasının bin bir nasihatından sonra Mahmut eve gitti. Mektubu okudu. Hemen gitmeleri lâzım geldiğini anlattı. Zira evde biraz daha kalsa sabredemeyecekti. Patlayacaktı. Yanardağ gibi için için kaynıyordu. Onun ağzından çıkacak en ufak bir söz, bir dil sürçmesi lav gibi annesini, ebesini, kardeşlerini yakabilirdi. Sonu gelmeyen bir uçurumda yuvarlanıyordu. Sabırla, metanetle, dudaklarını ısırarak...

Benliği kaybolmuş, babasının düşüncesi her tarafını kaplamıştı. İçinden:

— Kurtar beni Yarabbim! Bize yardım et Allah'ım! diye yalvarıyor. Kullarına karşı beklemeden lütuf veren, aldatmayan, yegâne güvenilir olana sığınıyordu.

Amcası da hazırlanmıştı. Asfalta kadar yaya yürüdüler. İzmir'e öbür amcasının yanına vardılar. İstanbul'dan babasını amcasının taksisiyle getireceklerdi.

İzmir-İstanbul arası, bitmeyen bir zaman gibi geldi. Yolda uzun uzun ağladı. Ateş almış, patlama zamanı gelmiş gönlünün infilâkını göz yaşlarıyle söndürüyordu. Hep ağladı, ağladı... Gözleri karardı. Sahipsiz, yapayalnız tutunacak bir dalı kalmayan serçe gibi hissetti kendini... Artık her şey boştu. Sanki dibi görünmeyen bir uçurumdu. Kendini kendine hatırlatacak bir şeyler arıyordu. Kendini kâinatın sonsuzluğu içinde hissediyor ve şu koskoca, masmavi âlemden küçük bir kabre girmeyi düşünüyordu. Yalnızlık... Çürüme... Sevdiklerinden ayrılma... Geride bırakılan acı... Izdırap... ve hepsinin üstünde "Hüvel baki Hasan oğlu Ahmet Dalkıran ruhuna fatiha." yazısı. Bir çift mezar taşı... Bir yığın toprak... Dün senin gibiydim, yarın benim gibi olacaksın dercesine yeni bir dünyaya geçişin eşiğinde beyinleri çatlatırcasına haykırıyor... Hayatın sonu belirsiz,

başlangıcı karanlıklar felsefesi bu çığlığın yakıcı kezzabından saklanmak istiyor. Kükremiş bir aslan karşısında titreyen tilki gibi kaçacak delik, sığınacak in arıyor. Neyin sonu belirsiz? Şu, kalpleri acı tufanına boğan, ferdin bütün bünyesini çelikten pençeleriyle hamur gibi yoğuran şu bildiğimiz hayatın son noktası ölüm mü? Neyin başlangıcı karanlık?..

Güneş doğarken Harem'e vardılar. Araba vapuruyla karşıya, ordan da Yeşilköy'e geçtiler. Gün geçmek bilmiyordu. Viyana'dan gelen ilk uçak saat on birde indi. İkinci uçak on yedide gelecek. Daha beş saat var. Hayır, beş yüz yıl...

Nihayet on yedi uçağı kırk dakika rötarla geldi. İşçiler indiler. Eşyalar gümrükten geçti. Mahmut amcalarıyle birlikte müdürlükten bir tabut aldı. Haçlı... Çinkodan yapılmış ve sıkı sıkıya vidalı. Şaşırdılar. Olamazdı... Müslüman tabutunda haç ne gezerdi?

Zavallılar... Zavallı Mahmut bilmiyordu ki Avusturya'da ölen işçiye ne çalıştığı fabrika, ne dahil olduğu sendika, ne konsolosluk bakar. Ancak arkadaşları diğer Türk işçilerinden ölenler için on dört-on beş şilin toplar da konsolosluğa verirlerse o da tabutunu Hıristiyan mezarcılarına yaptırır ve Yeşilköy'e gönderirdi.

Bir yanlışlık olacağını düşünerek müdürlüğe çıktılar. Müdür:

— Yanlış değildir. Hepsi öyle gelir. Hatta bazılarının her tarafı kaynatılmıştır. Açamazlar da. Sizinkisi vidalı isterseniz açıp bakın diyordu.

Binbir zahmetle vidalanmış tabutu açtılar. Babası yüzükoyun Hıristiyanvari yatırılmış. Karnı boşaltılmış. Sol avucu içine küçük bir Avusturya bayrağı sıkıştırılarak yumdurulmuş ve göğsünün altına getirilmişti. Büyük, atlas bir Avusturya bayrağıda babasının vücudunu sarıyordu. Mahmut:

— Ateş dolu avuç, alev sarılı vücud... Sadık babam... Garib anam... Öksüz gardaşlarım... Sahipsiz milletim... Mahzun bayrağım... Vatanım, vatanım... dedi. Hırsla babasının avucundan ve üstünden Avusturya bayraklarını aldı. Ayaklarının altında çiğnedi... Çiğnedi...

AZERBAYCAN

Neyledin Şamil'i canım Azerbaycan
Kılıcım, kalkanım, kolum Azerbaycan
Kafkaslardan aşan yolun Azerbaycan
Menimde sennendir kanım Azeybaycan
Sennen ötrü açmer, gülüm Azerbaycan
Men bir bağrı yanık, kulum Azerbaycan
Men senin uğrunda ölüm Azerbaycan
Sen kurtul şad olsun, canım-dinim Azerbaycan
Bıraktı çolu çocuğu evi barkı
Ya Rab! tersine dönsün Moskof'un çarkı
Şair Dursun dinler Baku'dan şarkı
Yanık koymak olmaz Azerbaycanı...

Dursun CAVAKLI
ERZURUM Eğitim Enstitüsü

DEVLET, TOPLUM VE DÜZEN

Salim BİCİ
İst. Y.Ö. Okulu

Üzerinde fazlaca münakaşa edilen konulardan biri devlettir. "Devlet nedir? Ne işe yarar? Toplumla alâkası nedir?" şeklindeki sorular, münakaşaların esasını teşkil eder.

Devlet konusunda görüşler ortaya atılırken, daha çok yanılmalar şu şekilde olmuş. Bir kısmı devletin tabii bir müessese olduğunu kabul etmemiş ve izahlarını buna göre yapmaya çabalamış. Bir kısmı ise tabii bir müessese olduğunu kabul etmiş, ancak devleti bütünüyle izah edecek bir fikir ortaya koyamamıştır. Devlet konusundaki yanlış veya eksik görüşlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz.

Marksist düşüncedeki insanlara göre devlet; bir sınıfın diğer bir sınıf üzerindeki tahakkümünün aletidir. Burjuva denilen sınıfın proletarya denilen sınıfı ezmekte kullandığı bir vasıtadır. Burjuva, zulmünü devam ettirebilmek için devlet denilen müesseseyi icat etmiştir.

Bir kısmı "Devlet, bir insan organizmasına benzemektedir." der.

Bir kısmı, devleti aileye benzetmektedir.

Daha başkaları, devletin doğuşunu, insanların hürriyetlerinden muhayyel bir antlaşma ile devlet lehine, feragat etmeleriyle izah eder.

Bir kısmı da, devletin varlığının, aklın bir zarureti olduğunu iddia eder.

Devlet hakkındaki görüşleri eleştirebilmek ve devletin mahiyetini kavrayabilmek için bu konunun ilmî bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.

Şu halde devlet nedir?

Önce şunu tesbit edelim. Devlet; komünistlerin dediği gibi sonradan icat edilmiş bir şey midir, yoksa; toplumların teşekkül ettiği andan beri var olan tabiî bir müessese midir?

Tarihi dikkatlice tetkik ettiğimizde şunu görürüz: Tarih boyunca gelip geçmiş en basit toplumdan, en gelişmiş topluma kadar bütün toplumların daima bir devleti olmuştur. Demek ki devlet, toplum için tabiî bir yapıdır.

Devletin tabiî bir müessese olması nereden ileri geliyor?

Biliyoruz ki, toplum fertlerden müteşekkildir. Ve fertler toplu yaşamanın bir neticesi olarak her an birbirleriyle alış-veriş halindedirler. Bir insanı düşünelim. Her şeyden önce bir ailenin mensubu olduğu için anne-baba ve kardeşleriyle ilişkileri vardır. Aynı zamanra cemiyetin bir ferdidir ve birtakım maddî, manevî ihtiyaçları olduğu için cemiyetle her an alış-veriş halindedir.

Ferdin, karnı acıktığında, fırıncıyla, manavla, kasapla, lokantacı vs. ile temas kurmasından tutun da, hastalanınca doktora müracaat etmesine kadar her şey onun cemiyetten ayrı bir varlık olmadığını, cemiyetin içinde ve cemiyetle her an temas halinde olduğunu gösterir.

İnsanlar madem ki toplu halde yaşıyorlar ve birbirleriyle her an ilişki halindeler, şu halde bu ilişkileri tanzim edecek bir şeye ihtiyaç var demektir. Öyle ya, herkes alabildiğine serbest bir şekilde hareket edebilir mi? Ederse ne olur? Toplum ayakta kalabilir mi? İşte cemiyetin hayatını tanzim eden şeye düzen veya sistem diyoruz. Tarih boyunca, en basit toplumlarda dahi hayatı tanzim eden bir toplum düzeni daima var olmuştur.

Şimdi kendimize şu soruyu soralım. Toplumun toplum olarak yaşayabilmesi ancak bir düzene bağlı olmasıyle mümkün oluyor. Şu halde bu düzeni korumakla, yaşatmakla kim vazifeli olacak? Emir ve yasaklama selâhiyetine kim sahip olacak? Hemen cevap verelim, geniş imkânlara, güce ve kuvvete sahip bir müessese yani, DEVLET... Demek ki devlet denilen şey, büyük bir güç, kuvvet. Yani düzenin devamını sağlayacak müesseseleşmiş bir iktidar.

Bütün bunlardan sonra şu soru üzerinde düşünelim. Devletsiz toplum düşünülebilir mi? Veya bir toplumun bir an için devletinin yıkıldığını düşünsek, bu durumun neticesi ne olur?

Tarih, devletsiz bir toplumun yaşadığını kaydetmemiştir. İnsanların bir arada yaşama mecburiyeti, devletin veya devletin vazifelerini ifa eden, devlete benzer müesselerin varlığını zarurî kılmaktadır. Ve devleti yıkılan toplum da çobansız sürü misali düşmanlarına yem olmuştur. Netice olarak şunu söyleyebiliriz ki, devlet; insan topluluklarının bünyesinin zarurî kıldığı tabiî, sosyal ve tarihî bir realitedir.

Yukarıda, devletin büyük bir güce, kuvvete ve geniş imkânlara sahip olduğunu belirttik. Şu halde devletin başına geçenler bu güçten, kuvvetten ve imkânlardan istifade edecek demektir. İşte mühim noktalardan biri budur. Ortada geniş imkânlar var (devlet imkânları) ve bu imkânları kullanacak olan devlet adamları var.

Bu mühim nokta üzerinde birbirinden farklı birkaç ihtimal düşünülebilir.

1 — Bu devlet adamları kaabiliyetli ve ehliyetli olabilirler,

2 — Olmayabilirler,

3 — Düşman ajanı olabilirler.

Şimdi bu maddeler üzerinde düşünelim.

Biliyoruz ki, her fert, zekâ, irade, hassasiyet yönüyle diğer fertlerden ayrılır. Ve değişik kabiliyetlere sahiptir. Eğitim, var olanı geliştirdiğine göre, eğitime tabi tutulan fert ancak kaabiliyetli olduğu sahada yetişme imkânı bulacak ve yine o sahada muvaffak olacaktır.

Şimdi şu soru üzerinde düşünelim. "İyi bir devlet adamı olmak için de doğuştan birtakım istidatlara sahip olmak gerekir mi?" Bu soruya tereddütsüzce "evet" cevabını verebiliriz. Çünkü devlet adamı olacak insanın, zekî, hassas, dikkatli, mes'uliyet duygusu ve yöneltme gücü yüksek, kararlı ve iradesi sağlam olmalıdır. Ancak bu hasletleri taşıyan insanlar eğitimlerini tamamladıkları takdirde devlet adamı olma hakkına sahip olurlar. İşte bir insanın devlet adamı olmaya ehil olması demek, budur. Bir toplumu temsil etmek onun adına iş yapmak ve bütün işleri planlamak, programlamak ve tatbik ettirmek gibi zor ve mesuliyetli işleri ancak ehliyetli insanlar yapabilir, yürütebilirler.

Devlet kademeleri, ehliyetli insanlarla değil de, bu konuda kaabiliyetleri olmayan insanlarla dolar veya doldurulursa, devlet yine bir takım işler, planlar vs. ler yapar. Yapar ama, işte öyle yapar. Son derece titiz olunması gereken meselede, vurdumduymaz olur. Tehlike karşısında şaşırır, eli ayağı tutulur. Memleket bir arpa boyu gelişmez, bilâkis gerilemeye başlar. Ve günün birinde o toplumun maddî, manevî sermayesini de tüketir ve işe yaramaz deveti ile birlikte o toplum, tarihe karışır gider.

Üzerinde düşünülmeye değer bir başka durum da şudur. Bir toplumun devletini, çeşitli daleveralarla düşman kuvvetleri ele geçirmiş olabilirler. Ve üstelik düşman o

toplumu öyle bir uyutabilir ki, o bu işin farkına varamaz. Zanneder ki, başındaki devlet, kendi devletidir. Halbuki düşman o toplumun bütününü esirleştirmek ve köleleştirmek için sinsice ve haince çalışmaya başlamıştır. O andan itibaren devlet, temsil ettiği toplumun hayat müdafaasını yapmayı, toplumun ideallerine sahip çıkmayı filan, bir tarafa bırakır ve düşmanın elinde, toplumu uyuşturmak ve köleleştirmek için ve düşmanın saltanatının devamını sağlamak için bir vasıta olmaya başlar. Yani devlet, o toplumun devleti olma vasfını kaybeder ve düşmanın emrinde bir baskı unsuru olarak vazife görür.

Artık her gün o toplumun değerlerine hakaretler yağdırılmaya başlanır. Ahlâkı alay konusu yapılır. İnançları darbelenir. Tarihi, iğrenç iftiralarla bulandırılır. Ekonomisi de en adi oyunlarla yabancı istismarı için, açık pazar haline getirilir. Ve bu hale gelmiş ekonomi, düşmanın ve ajanlarının midesini şişirmekten başka bir işe yaramaz. Toplum, buhran ve ızdırap içine düşer. Biyolojik ve psikolojik yapısı yavaş yavaş çökmeye başlar.

Bu durum karşısında, o toplum için tek bir kurtuluş yolu kalmıştır. o da, bir an evvel uyanmak ve kendi devletini yeniden kurmaktır.

DİCLE'YE SENFONİ

Söğütler sana eğiyor başlarını
Rüzgâr 24 saat hep seninle
Yayıyor üstünde güneş altın pırıltılarını
Yağdırıyor altın oklarını
Sen yine gururlu yine mağrur
Sen yine meçhul yine esrarlı
Dicle köprüsünden geçen her yolcu
Sana uzatıyor merakla bakışlarını
Derinden duyulan bir özlemle
Ve ben ağlıyorum yanıbaşında
Ben ağlıyorum Dicle
İdraksizliğimi idrakin acizliğiyle
Bir kez daha ayrıldık sen anlaşılmadan
Kimseye bir şey anlatamadan
Kara taşlı surlar gibi
İçimde seni dinlemek özlemi
Sen yine yemyeşil yine sevdalı
Sen yine gururlu yine mağrur
Sen yine meçhul yine esrarlı

İhsan IŞIK
İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü

"YÜZSÜZ ZÜHTÜ"

Nebil ALPASLAN
İst. Y.Ö. Okulu

San'atın sahnede ve aktörün hareketlerinde şekillenen yönü, yani tiyatro, günümüz Türkiyesinde çok büyük horlamalara maruz kalmaktadır. Tiyatro, bilhassa şu günlerde, belirli bir çevrenin propaganda aleti veya modern azınlığın keyfini ve zevkini okşayan bir bölüm olmaktan ileri gidememektedir. Herşeyin istismarcısı çıkacaktır. San'atın da. Ya onu para kazanma vesilesi, ya da düşüncesini şekillendiren yanlış, sakat bilgiler topluluğunun, temelsiz bir inancın, manasız bir doktrinin propaganda aleti olarak kullanacakların sayısı az değildir. Milletine yabancılaşmak, halkın ızdıraplarını görmezlikten gelip, düşman gruplarla el ele vermek, milletinin sefaletini en iğrenç bir istismara konu yapmak mesele değildir. Ve tiyatro şimdi bu işin en kullanışlı vasıtası durumundadır. İstanbul'da sahneye konan eserler içerisinde —birkaçı müstesna— sonuna kadar seyretme tahammülü göstereceğimiz eser var mıdır? Esefle belirtelim ki yoktur. Üstelik, tiyatro sahasını istismar, istilâ etmiştir. Çirkinlikler, bayağılıklar kol gezmektedir. Bu sayıda iki oyundan bahsedeceğiz. Bunlar tiyatronun içinde bulunduğu zavallı durumu bütün açıklığıyle ortaya koyacak karakterdedir.

YÜZSÜZ ZÜHTÜ

Bu eserde **"Yüzsüz Zühtü"** denilen bir adamın hayatı vesile edilerek, sosyal buhranlar dar, sübjektif ve maksatlı bir perspektiften gösterilmeye çalışılmıştır. Bütün demogoji ustalığına rağmen, ızdırapların istismarı esasına dayanan kalıplaşmış propoganda çıplaklığı gizlenememiş, âdeta sırıtıp kalmıştır. Marksist kültürün hamallığını yaptığı belli olan yazar, hadiseleri de kasıtlı bir biçimde Marksist açıdan aktarmıştır. Eserde tabiilik ve akıcılık yerine, bariz bir zorlama ve yapmacıklık hâkim gözükmektedir. En basitiyle daha Zühtü kundakta iken annesi ona: **"Benim oğlum çabucak büyüyecek, okulunda boykot yapacak"** diye ninni söyler. Gerçekten de **"Yüzsüz Zühtü"** talebelik yıllarında işgalden boykota kadar bütün anarşik hadiselere karışacaktır. Bu netice, hadiselerin, yazarın isteği ile, müdahalesiyle zoraki ve maksatlı bir biçimde seyrettiğini açıkça göstermektedir.

Yazar aleni bir zorlama ile, Zühtü'yü Marksist yapar. Zühtü gençliğinde çalışmak

için girdiği her yerde işten çıkarılır, kovulur. Bunun sebebi ise güya namuslu oluşu, haksızlığa göz yummayışıdır. Yazar burada Marksistlerin son derece namuslu ve dürüst olduklarını iddia eder. Zühtü'yü işten atan bir işyeri sahibinin: **"Bu adam ya deli, ya komünist!"** sözüyle dürüst kimselere daima komünist denildiğini ima etmeye çalışır. Oysa Zühtü böyle olmaya bir bakıma mecburdur(!). Neymiş efendim, öyle olmazsa yüzü siyahlaşıyor, kabarcıklar çıkıyor ve acaip bir şekil alıyormuş. Bunun için **"Yüzsüz Zühtü"** diyorlarmış kendisine Temiz bir yüzle(!) gezebilmek için öyle yapmalıymış.

Oyunda yer yer devlet ve emniyet kuvvetleriyle istihzaya da rastlanıyor. Zühtü namuslu bir adam(!) ya. Bir defasında artist yarışması diyerek beyaz kadın ticareti yapan bir çeteyi polise ihbar eder. Polis çeteyi ele geçirir. Ve Zühtü'ye ihbardan dolayı mükâfat verilir. Polis memuru bir kâğıt çıkarır, şunları okur: **"Büyük bir vatanseverlik... örneği gösterdiğinizden dolayı size yirmi milyon lira mükâfat... Ancak bunun yüzde 48'i polis emeklileri sandığına, yüzde bilmem kaçı şuraya, yüzde bilmem kaçı buraya... Buyrun size kalan 13 lira bilmem kaç kuruşu".**

Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından aranan komünistlerin ihbar edilmesi ve buna karşılık mükâfat verilmesini böyle alaya aldıktan sonra, içtimaî meselelerin istismarı devam edip gider. Marksist telkinlerin boşa gitmemesi için ne lâzımsa yapılır. Bilhassa seyirciye sınıf şuuru aşılayabilmek için Marksist düşüncenin sınıf ayırımı sahnede gösterilir. Bir yanda aç, susuz halk. Diğer yanda gününü gün eden mutlu bir azınlık. Lâkin bu mutlu azınlığın kimliği ve ideolojik karakteri gizlenir. Yazar insanları doğruluğuna, dürüstlüğüne göre ayırdığını iddia ederken bu noktada Marksizmin değer ölçüsüne yapışır.

Sonra da Zühtü fabrikatörün evvelce tanıştığı kızıyla evlenir. Fabrikatör ailesine katılır. Politika değiştirir. Damadı olduğu evin servetiyle yaşar. Halbuki hâlâ Marksisttir. Fakat o zamana kadar yürüttüğü Marksist mücadeleyi hatalı bulur. Vurup

"Çevre Tiyatrosu'nun" sahneye koyduğu "YÜZSÜZ ZÜHTÜ"de, Zühtü rolünü oynayan METİN SEREZLİ oyunun bir sahnesinde görülüyor.

kırmakla, anarşi ile Marksizmi kuramayacağını anlar. Sinsi ve gizli çalışmaya karar verir. "Dönen çark" kabul ettiği içtimai düzeni kurt gibi içten kemirmekle yıkabileceğini düşünür. En sonunda şu manada bir şeyler söyler: "**Bu çark Don Kişotlukla parçalanamaz. Don Kişotluğu bırakalım. Başka şekil bulalım. Yalnız da olmaz. Bir araya gelelim.**" Ve oyun böyle biter.

Şu anda Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu düşünürsek bu sözlerin de bir manası vardır. Uzun zamandan beri komünistler devletimizi yıkabilmek için anarşik hareketlere girmişlerdir. Boykot, işgal... Derken adam öldürme, banka soyma vs. Ama bu onları tıpkı "**Yüzsüz Zühtü**" gibi hezimete uğratmış, neticede yakayı ele vermişlerdir. Bunun için yukarıdaki cümlelerle "**Yüzsüz Zühtü**" Türkiye'deki komünistlere bu anarşik yoldan vazgeçip daha gizli, daha usta ve daha çok çalışmalarına salık vermektedir. Hem de kendi hayatını misal göstererek...

Eserin üslûbuna gelince: Seyirciye müspet bir şeyler vermek yerine, ondaki güzeli, doğruyu ve iyiyi yontmayı gaye edinen oyunun üslûbu da bu prensibe uygun olarak ayarlanmış. Ağza alınmayacak küfürler, edepsiz ve hayasızca söylenen yüz kızartıcı sözler, hiç eksik değil. Dil meselesinde de yazarın müdahalesi ve zorlaması derhal farkediliyor. Komik hareketler gölgesinde seyircinin küfre ve argo lisana alıştırılmasına gayret gösterilmiş. Kısacası oyunun muhtevasına uygun bir üslûp hakim.

SORUŞTURMA

"Soruşturma" ise Hitler Almanyasının esir kamplarında vazife almış bir grup Nazi subayının yargılanışını aktarmak istiyor. Sahne baştan sona kadar bir mahkeme salonu. Dekor çok basit; salonda bulunan 15 - 20 adet sandelyeden ibaret.

Eserin, hadiseleri olduğu gibi yansıtmak yerine, belirli bir düşüncenin ışığında propoganda için yazıldığı derhal görülüyor. Baştan başa hâkim düşünce, anti militarizm (ordu ve askerlik düşmanlığı). Nazi subaylarının ve Hitler Almanyasının şahsında topyekûn bir ordu düşmanlığı yapılıyor. Arka planda ara sıra gösterilen filimde Nazi ordusunun yürüyüşü ve hareketleri bahane edilerek askerlik ruhu hicvediliyor. Hatta, caddede yürüyen bir karı kocanın uygun adımda yürüyüşleri dahi bu iş için istismar edilmiş. Buradan esas hedefin Nazi ordusu olmayıp, umumi bir askeri disiplin, askeri şuur ve askeri ruh olduğu hiç kimsenin gözünden kaçmamakta.

Oyun kişilerin mahkeme heyetine ifade vermesiyle devam ediyor. Arada bir Nazi subayları şu şekilde suçlanıyor: "**Sen de üniformalı katiller sürüsünün bir üyesi değil misin?**" Fakat sanık sandalyesinde oturanlar ve onların avukatları iddialara cevap verme yerine basit, son derece gülünç ve acizane ifadeler kullanırlar. Meselâ bir subay: "**Biz emir kuluyduk, emir icabı yaptık**" şeklinde konuşur. Bu cevapların onları gülünç duruma düşürmek, seyircinin huzurunda istihza konusu yapmak için kasten uydurulduğu her haliyle belli.

Eserde Marksizm propogandası da ihmal edilmiyor. Hitler'in açtığı kamplarda Alman Yahudileri ve Sovyet Rus esirleri bulunmuştu. Marksist düzenden gayri düzenlerin kampları yapan düzen olarak gösterilmesi, Marksizm ve Yahudilik aleyhtarlığının mahkûm edilmeye çalışılmasının bir nişanesi olarak gözüküyor. Bir yerde şöyle deniliyor: "**Kurşuna dizilen, açlıktan ölen 8 milyon Sovyet savaş esirini de hesaba katın.**"

Temsilde, milli hisleri, milli duygularla yapılan hareketleri basit ve bayağı gösterebilmek için ne lâzımsa yapılmış. Oyun arada bir söylenen: "**Kamp hâlâ orada, kampları yapan düşünce hâlâ yaşıyor**" cümlesiyle bitiyor.

Netice olarak şunu belirtelim: Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alınırsa, bu eserlerin oynatılması, birçok manalar ifade eder. Eserlerin ne derece politik hedeflerle oynandığı meydanda. Ve san'at sahasından, millete yabancı bu sesler uzaklaştırılmazsa, gerçek milli san'atkârlar yetişemez.

TOPRAKLARIMIZ

Şu taşın üstünde oturuyor,
İhtiyar, Yorgun, Fakat ümitli.
Düşünüyor...
Önünde uzanan toprakları.
Dostuz diyen,
Gözlerini kan bürümüş yabancı nalları,
Kanını, yarınını.
Bakışları ufukta sonsuzlaşıyor,
Ve eğilip,
Toprağı öpüyor çatlak dudakları.
Çıplak ayakları balçıkta kayboluyor.
Neden ekilmiyor bu topraklar?
Yağmurda yağmıyor. Ya o kara bulutlar,
Toprakların üstünü kaplamış, görmüyorlar semayı.
Daha dün gübreleyip, bugün suladım.
Yağız delikanlılar, kara fatmalar, durdu bacıları
Etrafa dağılıyor kan kokuları.
Komşularım,
Kısır diyor bu topraklara. Ama niye?
Nadasa bırakılmış olmalı herhalde.
Erzurumlu dadaş, Aydınlı efe,
Kahraman Çanakale, Kanlı Maraş söylesene.
Bahçemizi yabanî otlar bürümüş,
Çalılıklar sarmış etrafı, ya şu fink atan dana burnu,
Görüyor musunuz,
Aralarında kaybolup giden taze fidanı?
Niye müsade ediyoruz bunlara?
Bakın hepsi nasıl sevinçli?
Geldi zamanı artık,
Toprağımızı bellemeli.
Hem de,
Daha dün uşağımız olan bedenleri,
Ta, millî ruhumuzun kaynayan deryasında boğulup,
Korkunçlaşan fırtınasında, parçalanıncaya kadar.
Bozuk hamurlarını,
Kendi kanlarıyle yoğuruncaya kadar.
Ki atalarımızın ruhu şad olsun.

NADİR ÜNAL

TÜLBENT VE MERMER ŞAHİ

Sadullah Talay ve oğlu
Mehmet Talay Koll. Şti.
GÜRÜNHAN

*

HANIMEFENDİ ÇORAPLARI

Hakikî hanımların
giydiği çoraptır.

*

YAPAR BİRADERLER

Kollektif Şirketi

KÜREK SANAYİİ

Asmaaltı Çukur Han Üst kat No. 6

Eminönü — İSTANBUL

Millet Düşmanlarının
İHÂNET PLÂNLARI
(Belgeler)

Subay, öğretmen, öğrenci, memur; milletini seven her münevverin mutlaka okuması gereken kitap!

★ *Tevrat'a göre, Beynelmilel Yahudiliğin İdeolojisi ve Politikası.*

★ *Sion Önderlerinin Protokolleri.*

★ *Beynelmilel Sionist Teşkilâtının Gizli Tamimi.*

★ *T. Komünist Partisinin Faaliyet Programı.*

★ *İleri Demokrat Cephesinin Programı.*

★ *Fener Patrikhanesinin İhanet Programı.*

İsteme Adresi:

OTAĞ YAYINEVİ

Nuruosmaniye Caddesi 8/3
Cağaloğlu — İSTANBUL

● ● ●

ORDU VE POLİTİKA

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu

İmparatorluğun son devirlerini ve milletimiz aleyhine çevrilen entrikaları bizzat müşahade eden bir kalem!

Subay, memur, öğretmen, öğrenci; her münevverin okuması gereken kitap!

Umumî Dağıtım:

OTAĞ YAYINEVİ

Nuruosmaniye Caddesi 8/3
Cağaloğlu — İSTANBUL

KONFEKSİYON
TUHAFİYE
TRİKOTAJ
KUNDURA
KUMAŞ
MANİFATURA
BUZDOLABI
ÇAMAŞIR
MAKİNASI
RADYO - PİKAP
vs.

★ *EN UYGUN FİAT*
★ *EN BOL ÇEŞİT*
★ *TAKSİTLE SATIŞ*

Şanal

ŞANAL MAĞAZASI
Burhan ŞANAL ve Ortakları Koll. Şti.
Sultanhamam Meydanı 10/1 İSTANBUL
Tel.: 22 71 18 — 22 12 98

Millî Edebiyatın En Güzel Örneği

DEDE KORKUT HİKAYELERİ

RENKLİ - RESİMLİ ON BEŞ GÜNLÜK MECMUA
VE RESİMLİ ROMAN ŞEKLİNDE
YAYINLANMAYA BAŞLADI

FİATI : 250 KURUŞ

ADRES :
Dede Korkut Yayınları
Beyaz Saray No: 12
Beyazıt — İSTANBUL

YIKIK DAMLI KÖY

Tarlası kurumuş, sular akmamış
Mesuller derdine dönüp bakmamış
Hangi çile onun, bağrın yakmamış
Izdırap ülkesi YIKIK DAMLI KÖY...

Sevinmiş oğluna gelmemiş sonu
Irgat olup gitmiş kaybetmiş onu
Milletin acısı, işitin bunu
Parçası derdimin YIKIK DAMLI KÖY...

Arar odun diye, kırık dalları
Gözleri uzakta bitkin kolları.
O terle yoğrulmuş tozlu yolları
Çöller kadar yangın, YIKIK DAMLI KÖY...

Eller yağlı yerken, o kuru yemiş
Didinmiş çileye, çile eklemiş
Kendine uzanan bir el beklemiş
Fakat bulamamış YIKIK DAMLI KÖY

Çalışıp, üstüne koymalı diye
Karnımız doymuyor, doymalı diye
Yine yorgun girdi, dertli haneye.
Bir akşam gördüğüm YIKIK DAMLI KÖY.

Uzaktan tanımak olmazmış meğer
İnilti, ızdırap dopdolu her yer
Derdini dinleyen olsaydı eğer
İnleyip durmazdı YIKIK DAMLI KÖY.

NECATİ AYKAN
ÇORUM

PINAR

Mayıs
1972
Sayı: 5

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

519. YILDÖNÜMÜNDE FETİH VE FATİH

İnsanın yaratılışı ve Darvinizm

Uğur Derman'la Mülâkat
(Hat San'atı)

Azerbaycan'da Şiir

Pınar'ın Yarışması

IV. Murat
(Tiyatro)

Nakarat
(Hikâye)

Ayasofya
(Şiir)

...Ve Diğer Konular

rına Pınar götürmekten daha asil bir vazife daha ulvî bir zevk olur mu? Pınar'ın gitmesi lâzım. Ama nasıl? Biz bir şekil bulduk. Onu söyleyeceğiz. Bununla beraber, Pınar'ı yazın da takip etmek için müsait imkân hazırlayanlara sözümüz yok. Bizim teklifimiz şu: Okuyucumuzun maddî durumlarını nazarı dikkate alarak üç aylık aboneler yapılmasını düşündük. Her bölgede Pınar'ın dağıtımını yapan yetkili bir kişi vardır. Yazın da Pınarla beraber olmak isteyen okuyucumuz, o ferde kendisini üç aylık abone yazdırır ve adresini bırakır. Pınar sizin adresinize ulaşır, zannediyoruz. Pınar, yazın sizin en vefakâr arkadaşınız olacak, sıkıldığınız zamanlarda ruhunuzu serinletecektir.

İkinci olarak, size bir sürprizimiz var. Pınar bu sayısında iki yarışma tertipliyor. Birincisi; «Fotoğraf Yarışması» ikincisi de «Köy Folkloru İnceleme Yarışması». Yarışmalarımızın şartları, iç sayfalarımızda, geniş bir şekilde anlatılacaktır. Gelecek sayımızda açıklayacağımız yarışmalarla Pınar, yayın hayatının 5. ayında, millî san'at akımının merdivenlerini hızla tırmandığını gösterecek ve okuyucusunu, millî san'at ve kültürle kaynaştırmanın güçlü adımlarını atmış olacaktır. Yarışmanın gereken ilgiyi görceceğine inanıyoruz.

Pınar bu sayısında daha dolgun bir muhteva ile çıkıyor. İstanbul'un fethiyle ilgili Veli Şirin'in kıymetli bir yazısını neşrettik. Diğer taraftan İ. Yüksek Öğretmen Okulu'nun değerli mezunlarından Necmeddin Türinay'ın «Eserde Tipler» konulu, dikkatle incelenmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken yazısı yanında, İzmir Yüksek Öğretmen Okulu'ndan bir kardeşimizin «Hayatın Başlayışı ve Darvin» ile ilgili dökümanter bir incelemesi yer alıyor. Ayrıca iki enteresan röportaj okuyacaksınız bu sayıda. Bunlardan birisi «Hatt sanatımıza» büyük hizmetleri geçen sayın Uğur Derman Bey ile bu konuda yapılmış, diğeri ise «Genç Sanatçılarımızı Tanıtıyoruz» sayfamızda büyük ümit olan bir şairimizle yapılmıştır. Hasan Erden aruz ve hecede, büyük eserler vermiştir. Kendisinden çok daha büyüklerini beklemekteyiz. Pınar'ın bu sayısı hepsini burada aktaramayacağımız değişik konuları ihtiva ediyor. Bu sayımızı sizin de çok beğeneceğinizi ümid ediyoruz.

Gönderdiğiniz değişik türdeki yazıları hemen neşredemiyoruz. Bir kısmı henüz gelişmeye, olgunlaşmaya muhtaç. Önümüzdeki sayıda şiir kritiği için bir sayfa ayırmayı düşünüyoruz. Çok olgun olanları bile hemen neşredemediğimiz için üzgünüz. Bunlar peyderpey neşredilecektir. Gönderdiğiniz yazının, çıkıp çıkmamasının sizin için bir mesele olmamasını temenni ediyoruz.

Bir ay sonra buluşmak üzere ayrılırken, en mesut günlerin milletimizin olmasını diliyoruz. *PINAR*

519. YILDÖNÜMÜNDE FETİH VE FATİH

Veli ŞİRİN
(İst. Y. Ö. Okulu)

İstanbul'un fethi; insanlık tarihinin seyrini değiştiren, İslâm ve Türk tarihinin en mühim hadisesidir. İstanbul'un fethi, bir çağı kapamış, yeni bir çağ açmıştır. Haçı yıkmış, Hilâli dikmiştir. İstanbul'un fethi, İslâmı ve Müslüman-Türk'ü boğmaya yönelen Haçlı sürülerinin beynine yürüyen bir hareket olmuştur. Ve İstanbul'un fethi; hayat soluğu kesilmiş toplulukların yıkılışlarını ve zinde toplulukların gücünü bir daha dünyaya göstermiştir.

Bu fetih, insanlığın kurtuluşunda mühim bir adımdır. Bunun devamı ve korunması, onu bilmeyi gerektirir. İstanbul'un fethi, onu hazırlayan düşünce ve Fatih bilinmelidir. Bu devir Müslüman-Türk milletinin altın çağıdır.

İstanbul'un fethi, tarihin seyrinin zarurî bir neticesidir. Bu zaruret, hayatın gayesinden uzaklaşan toplulukların yıkılacağı, yok olacağı kanuniyetinden doğmaktadır. Hayat soluğu kesilen, canlı hayat planından çekilen, çürümüş topluluklar yerlerini daha zinde topluluklara devrederler. Hayatını, hayatın gayesi uğruna sarfeden milletler muzaffer olurlar. Hayatın gayesinden uzaklaşan milletleri şerefsizce bir yaşayış beklemektedir. İşte Roma, Eski Mısır, Eski Yunan ve Bizans...

1453'lerde Bizans'ta ömürler, hayatın gayesinden başka istikamette kullanılıyordu. Zulüm, sefalet alıp yürümüştü. Dedelerimizse hayatlarını hak ve hakikate feda etmişlerdi. 1453'lerde İstanbul, kendisini sefih Bizanstan kurtaracak eli bekliyordu. Halk, papaz külahı değil, Müslüman sarığı görmek istiyordu. Adaleti ayağa kaldıran, zulmü tepeleyen Müslüman-Türk hakimiyetini arzuluyordu. **"Kostantinopl halkı imparatoruna ve piskoposuna uymaya yanaşmadı, fethettiği ülkelerde Ortadoks'lara en geniş din serbestisini bırakan Türk hükümdarının hakimiyetini tercih etti"** (1). Bizans'a yardıma gelen, muharebenin sonuna doğru yaralanınca geri çekilen Ceneviz'li komutan Giustiniani, surun neresinden kaçacağını soran Bizans imparatoruna; **"Allah'ın Türklere açtığı kapıdan çekip gideceğim"** (2) demişti. Bizans'ın bu kadar kokuşmuşluğuna rağmen, tarihten habersiz kızgın Haçlılar fethi hâlâ kabul etmek istemiyorlar. **"Türkler boğaziçinde bir sonradan görmeden başka bir şey değildir. Safsatalar ve tehditler bize, 1453'de işgal edilen, eski Rum ve Hıristiyan beldesi İstanbul'un, Mekke'nin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini kabul ettirmeye yetmeyecektir"** (3). Kim ne derse desin, İstanbul'un fethi, tarihin seyrinin bir neticesi, haklı ve meşrû bir harekettir.

İSTANBUL NİÇİN FETHEDİLDİ ?

İstanbul'u alma kararını bildirmek üzere Edirne'de topladığı mecliste Fatih Sultan Muhammed Han şöyle diyordu: "Müddet-i Medid ve ahd-ı baiddir ki ayine-i zamir-i münirimde bir suret mürtesem olmuştur. Anı sizinle müşavere muraddır. (Eskiden beri kalbime doğan bir meseleyi sizinle konuşmak istiyorum)" diyerek söze başlayan Padişah, insanlar fikir, anlayış ve zekâ bakımından ne derece üstün olurlarsa olsunlar bu meziyetlerin, onları başkalarıyle müşavereden geri koymamasa gerektiğini, Peygamberin de daima müşavere ettiğini, belirterek meclistekilere "fikirlerinizi apaçık söyleyiniz" dedi. Meclistekiler, kendi fikirlerinin padişahın fikirleri yanında bir şey ifade etmeyeceğini, fakat emri yerine getirmek için fikirlerini söyleyeceklerini bildirince tekrar söze başlayan Padişah: "Dünya devleti müebbet olmaz ve cihan-i fânide kimesne bâki ve muhalled kalmaz" dedi. Bundan sonra, yaratılıştaki maksadın, hayatın gayesinin bir olan Allah'ı tanımak ve yaşandığı müddetce onun "dergâhına takarrüb" etmeye gayret eylemek ve en faziletli insanın küfr ve dalâlet içinde bulunanlarla savaşan insan olduğunu, Peygambere atfen belirtti ve nihayet Fatih Sultan Muhammed Han "Belde-i tayyibe-i Kostantiniye ki bağ-ı irem andan bir kûşe ve süreyyâ nâk bostanından bir kemterin hûşe, ismi ve resmi ile ilerde meşhur ve dillerde mezkûr ve kütüb-i tevarihte masturdur. Ne vechi vardır ki anın gibi menzil-i şerif ve makam-ı lâtif benim vasat memleketimde ve arsa-i vilâyetimde olup dahi eyyam-ı devletimde küfr ocağı ve bağiler yatağı ve dağiler durağı ola. Elhasıl niyyetim ve himmetim anın üzerine mukarrer ve musammem olmuştur. (Her yerde meşhur ve dillerde anılıp duran, tarih kitaplarının dahi belirttiği, güzel İstanbul beldesi ki, meşhur irem bağları onun bir köşesi, hattâ muhteşem bahçesinin ancak ufak bir salkımı olabilir. Ne yüzü vardır ki, o şerefli yer, lâtif makam benim zamanımda ülkemin ortasında, küfr ocağı, serkeş yatağı ve eşkiya durağı olsun. Kısaca niyet ve gayretim kesin

olarak onun üzerinde karar kılmıştır.)" (4) dedi. Meclis meseleyi müzakere etti ve İstanbul'un fethi kararlaştırıldı.

FETİH HAZIRLIKLARI :

1452 yılında Anadolu Hisarının karşısına Fatih Rumeli Hisarını yaptırmıştır. "Hisarın binasında bizzat kendileri vezir-i azam Halil Paşa, Vüzeradan Sarıca ve Zagonos Paşalar geceyi gündüze katarak çalışmışlar idi" (5). Hisar, mimar Müslihiddin tarafından, Peygamberimizin isminin eski harflerle yazılışı şeklinde plânlanmış ve inşa edilmiştir.

Edirne'de toplanan meclis İstanbul'un fethini kararlaştırdıktan sonra bütün vilâyetlere "Ahkâm-ı şerife" yazılarak harbe hazırlanmaları bildirilmiştir. Harp hazırlıkları en fazla Edirne ve Gelibolu'da yapılmıştır. Gemiler ve toplar muhasaranın önemli silâhlarıdır. Fatih Sultan Muham-

AYASOFYA

Ey, en soylu ailenin öksüz çocuğu
Dilsiz minarelerin suskun değil
Çağrın fasılasızdır duyanlara. . . . . Ayasofya!..

Gözyaşlarımla akraba mısın?. . . . . Ayasofya!..
Doktoru olmayan bir hasta mısın?.. . . . . Ayasofya!..

Ey, özgürlüğümün üzgün sembolü
Nasıl, nasıl tıkadılar sana yönelen yolu?
Nasıl, nasıl kıydılar
Minarelerinden yükselen o ulvî ezanlara?
Nasıl kızmam?.. Nasıl köpürmem ki?..
Sen, Fetih mirasının ak alnına, kara yazı yazanlara,
Azdıkça azanlara!..
Yaramız büyük yara,
Çilemiz büyük çile. . . . . Ayasofya!..
Secdelerimle nokta nokta
Halıları apar topar toplanan;
Duvarlarından ayetleri derin derin kazınan
Minberiyle mihrabıyla ağlayan
Kubbesiyle yalvaran. . . . . Ayasofya!..
Sen yıllar yılı ağlayıp durdun
Onlar
Göklere uzanan ellerini bağladılar
Haçlıların ekmeğini yağladılar
Birkaç dolar bir "Aferin" sağladılar
Anadolu insanının yüreğini dağladılar!.. Ayasofya!..
Ey, Fetih sembolü ulu mabed,
Mahzunluğun sürmeyecek müebbed!
Bir gün, o büyük günümüz bizim..
Sesini on binlerle yüz binlerle değil,
Milyonlarla duyacağız
Çağrına uyacağız!.. . . . . Ayasofya!..
Ey, gözyaşlarımın akrabası
Yüce Fetih mirası
Milyonların dâvâsı. . . . . Ayasofya!..

İhsan IŞIK

med Han, bir harita üzerinde muhasarayı bizzat plânlamıştır. Birliklerin nerelere yerleşeceği ve hattâ topların nerelere konulacağı bile Padişah tarafından tesbit edilmiştir. Bu işleri yaparken yine bizzat ilgilendiği bir mesele de topların yapılması olmuştur. **"Tarihte bir topçu parkına malik olan ilk hükümdar Fatih'tir" (6). Toplar,** Sarıca, Muslihiddin ve Urban ustalar tarafından döküimüş, balistik hesapları bizzat Fatih tarafından yapılmıştır. **"Kale kazan, Burç düşüren; Yılan vücutlu, Ejder ağızlı"** olan bu toplar tarihe geçen en büyük toplardır.

Fatih Sultan Muhammed Han, Bizans'a yardıma gelebilecek, Mora, Arnavutluk gibi yerlere akıncılar göndermiş ve onları meşgul ettirmişti.

1453 Nisanına kadar bütün tedbirler alınmıştı. Bizans da surları tamir etmiş, Haliç'e zincir çekmiş müdafaaya hazırlanmıştı. Ancak hazırlıklar pek öyle ümit verici değildi. Bizans'a Avrupa'dan yardım gelmeyecekti. Halk arasında birlik kalmamıştı.

İSTANBUL'UN MUHASARASI VE MUHAREBE :

Rumeli Hisarı yapıldıktan sonra, Fatih Sultan Muhammed Han Edirne'ye giderken 1452 Haziranında Bizans'a harp ilân etmişti. Harbin zahiri sebebi bir Türk seyisinin Rumlar tarafından dövülmesiydi. İşte bu harp ilânından sonra hazırlıklarını yapmış ve 1453 yılı 23 Martta cuma günü Edirne'den İstanbul'u kuşatmak üzere hareket etmiştir. 6 Nisan 1453'de Otağ-ı Hümayun surların karşısına kurulduğunda bütün şehir sarılmıştır. O gün Fatih Sultan Muhammed Han ordusuyla beraber cuma namazı kılmış ve Bizans'a teslim olmasını teklif etmiştir. Bu teklifin reddi üzerine büyük topun ateşi ile muharebe başlamıştır.

18 Nisanda adaları fetheden Türk donanması, 20 Nisandaki muharebede başarılı olmamış ve o anlarda karadan hâdiseyi seyreden Fatih'in atını denize sürdüğü ve bağırarak emirler verdiği görülmüştür.

22 Nisanda, dünyayı hayrette bırakan hâdise, 70 parça geminin karadan Haliç'e indirilmesi mümkün olmuştur. Bu gemilerin çekiliişini saklamak, Haliç'teki gemileri vurmak ve meşgul etmek için çare aranırken "Büyük Fatih 'Havan topunu' keşfetmiş ve Beyoğlu sırtlarından, Galata üzerinden ağırma endahtla Haliç'teki gemiler batırılmıştır. Bu keşif tamamen Fatih'e aittir. Hesap ve plânlarını bizzat Fatih yapmıştır" (7). Gemilerin Haliç'e inmesi Bizans'ı şaşkına çevirmiş ve elçiler gelerek Fatih'e sulh teklif etmişler, ancak İstanbul'u almayı kararlaştıran Fatih onlara:

"Ya ben Bizans'ı alırım, ya Bizans beni alır" diyerek geri göndermiştir. Haliç'e gemiler iner inmez hemen bir köprü yapılmıştır. **"Bu köprü için binden fazla duba kullanılmıştır ;bu dubaların üstüne demir çengellerle bağlanan kalaslar tesbit edilmiş, onların üzerine de tahtalar döşenerek çok muntazam bir köprü vücuda getirilmiştir. Beş kişinin yanyana rahatça yürüyebildiği bu köprü o zamanki Türk tekniğinin yüksekliğine bir delildir" (8).**

16 Mayıs 1453'de surun bir kilometre kadar dışından büyük bir "lâğım" kazılmış ve şehre yeraltından girmek istenmişse de başarılacağı sıralarda, kazma seslerini duyan Bizanslar karşı bir "lâğım" la bu yeraltı yolunu tahrip etmişlerdir. Ancak bundan sonra Bizanslılar bastıkları yerden, Türkler çıkar diye korkmaya başlamışlardır. 18 Mayısta, bir gecede yapılan, hareketli kuleyi karşılarında görünce Bizans askerlerinin iradeleri çözülmüştür. Zira bu kule hareketli ve surlar kadar yüksek cüsseli bir aletti. Nitekim Topkapı kulesinin biri bu hareketli kule tarafından yıkılmıştır.

23 Mayısta son olarak Bizans'a teslim olması teklif edilmiş ve Bizans kabul etmemiştir. 28 Mayısta derin bir sükûtun hâkim olduğu Türk ordugâhında 29 Mayıs hazırlığı başlamıştı. O gün gece bembeyaz elbise ile Ak-Şemsüddin askere zaferi müjdeliyor, şehâdetin lezzetini telkin ediyordu. Fatih bütün cepheyi gezmişti.

29 Mayıs 1453'de erken saatlerde umumi hücum başlamış ve binlerce asker "Tekbir"

sesleri, mehterin cenk havaları arasında surlara yürümüştü. Muharebenin şiddetli bir anında Molla Gürani ve Ak-Şemsüddin dahi öne atılmış ve askere örnek olmuşlardır. Nihayet büyük topun Topkapı'da açtığı bir gediğe tırmanan Ulubatlı Hasan sancağı sura saplamış ve sancağın altında şehâdete ermiştir. Bu hali gören Fatih Sultan Han: "Evlâtlarım, ben de sizinle beraber ölcyim" diye bir dalganın başında sura atını sürmüştür. Zaten o anlarda surların çeşitli yerlerinden ezan sesleri gelmeye başlamış —ki zafer işaretidir— ve Bizans düşmüştür. Surlarda yükselen "Ezan-ı Muhammedi" yi duyan ve dalgalanan bayrakları gören Fatih Sultan Muhammed Han atından inmiş ve şükr secdesine kapanmıştır.

FETİHTEN SONRA :

29 Mayıs 1453 salı günü öğleye doğru şehre giren Fatih, doğru Ayasofya'ya gitti. Halk yerlere kapanmış ağlıyordu. "Padişah onlara sükût etmelerini söyledi ve Patriğe:

— Ayağa kalk! Ben Sultan Muhammed, sana ve arkadaşlarına ve bütün halka söylüyorum ki bugünden itibaren artık ne hayatınız ve ne de hürriyetiniz hususunda benim gazabımdan korkmayınız, dedi. Bundan sonra halkın tahliyesini isteyen Padişah buranın cami yapılmasını, içindeki Hıristiyanlığa ait eşyanın çıkarılmasını ve mozayiklerin üzerine badana çekilmesini emretti" (9).

Haçlılara göre; Ayasofya'ya girildiğinde, o anda dua ettirmekte olan Patrik Grigoris aniden yarılan duvardan kaybolmuş ve eğer İstanbul tekrar fethedilip Ayasofya kiliseye çevrilirse, geri gelip yarım kalan duâsını tamamlayacakmış.

Osmanlı imparatorluğu her fethettiği yerin en büyük kilisesini cami yapar ve onu zaferinin işareti sayardı. Ayasofya da İstanbul'un fethinin sembolüdür. Bizansların harab ettiği bu güzel binayı, onların tasallutundan kurtaran Fatih 1 Haziran 1453'de Ayasofya'da cuma namazı kıldı ve adına hutbe okuttu.

FATİH :

"Fatih, Bizanslıların elinde harap bir hale gelmiş olan şehri imar ve ihyâ için derhal gereken tedbirleri aldı" (10). "İstanbul'un fethini müteakip şehirde derhal imar hareketi başladı" (11).

İstanbul, Bizanslılardan kurtulunca şehre hayat geldi. Bu güzel belde canlandı. Fatih âlimlere hemen derse başlamalarını emretti. Molla Hüsrev Ayasofya'da ders verirdi. Fetihden 18 sene sonra, o zaman dünyada eşi bulunmayan muazzam bir külliye (üniversite sitesi) tamamlandı, tedrisata açıldı. Gayet büyük ve her çeşit hastanın yatırılabildiği bir hastane yaptıran Fatih, bir de "Tâbbâne" denen bir yer yaptırmıştı ki, buraya herkes gelebilir ve üç gün, üç gece parasız yer, içer, yatabilir, hattâ atına bile bakılırdı.

Devrin âlimleri gayet hassas olup, otoritelerine müdahale ettirmezler ve "kelâm" meselelerinde bir mübalâtsızlığa meydan vermezlerdi. Fatih İstanbul'da 13 yerde kütüphane kurdurmuştur. Kendisinin de ansiklopedik bir âlimin bulunduracağı kitaplarla dolu zengin bir kitaplığı vardı (12). "Fatih, devrinin meşhur astronomi âlimi "Uluğ Bey" âlim ve edibi "Baysungur Mirza" gibi birçok âlimlerle temasını kesmezdi" (13).

Fatih'in, "Orta boylu, geniş omuzlu, kaşları yüksek ve kavisli, çehresi beyaz üzeri-

Devamı: Sayfa 37'de

Son Gün

Bir yağmur boşanır mermeri oymak için
Aynalar güneşle doğar, ışıkla parlar
Çanlar aç kalmış gibi şehvete
Saçlarını yolar zangoç
Yolma zangoç, kaldır kadehi şerefe.

Aynalı kadınlar aynaya bakmaz olur.
Yansıtır boyalı yüzlerin sefil çığlıklarını.
O şen şakrak yosmalar bir masal olur.

Yalnız ,soğuk taşlar üstünde gezen
Mermerle oynaşan geçkin rahibe
Sakalıyla geceye zift katan papaz.
Eriyen karlar üzerinde açmış mayıs çiçekleri
Cır cır böceği tarifsiz ötmek ister.

Eskiyen bir çağı parçalamakta eller.
Çözüldü, örümceklerin kurdukları ağ
Beklenen melekler düşmana katıldı,
Eskiyen bir çağı parçalamakta.

Surların önünde haşmet, azamet
Binlerce gönülden «ALLAHU EKBER
Düşmanı öldüren mehter çalıyor
Bizans'ın önünde yüzbin fedai
Gönlünde şehitlik muradı gizler.

Yeni bir ruh almak için Türklerden
Sevindiğini gördüm köhne acuzenin
Düştü İstanbul sabaha karşı.

«Feth suresi» ni okuyan melekler ağlaştı
Gördüler yandığını, kayalardaki şuanın
Tarifi mümkün değil, tekrar yaşamak lâzım
Zaferini görmeliydiniz MEHMED HANIN

AYASOFYA, FATİH BERABER KUCAKLAŞTI.

Ertuğrul ŞAKAR

AZERBAYCAN'DA ŞİİR

Kaleminden Kan Damlayan Şairler

Salim DEMİREZEN
(İst. Y. Ö. Okulu)

«.. Memleketimizde tütmeyen ocakların her biri diğerine bir Rus muharebesinde bestelenmiş sessiz bir feryadı tekrar ediyor. Bu diyarın, şarkında şimalinde bir avuç toprak bulunmaz ki, Türk'ün, moskof eliyle dökülmüş kanını içmiş olmasın. Bu diyarın garbında, cenubunda bir yuva görülmez ki yakılmış, yıkılmış duvarları, Türk'ün Rus silâhıyle uzaklarda ölmüş bir oğluna çektiği hasreti ifadeye çalışan feryatlarını dinlemiş bulunmasın...»

Süleyman Nazif

Türkistan ve edebiyat, yıldızları birbiriyle barışmayan kelimeler gibi gelecektir çoğumuza. Zaten Türkistan ismi bile bize yabancı değil mi? Türkistan denilince tarih perdesinde görünmüş ve sonra kaybolmuş bir imparatorluk aklımıza gelir. Çünkü gazeteler bahsetmez, radyoda ismi dahi geçmez. Ders kitaplarımızda her milletin tarihi, coğrafyası ve edebiyatı okutulduğu halde ne hikmettir bilinmez haritalarda Türkistan bize yabancıdır. Urumçi'de Taklamakan çölünde dile gelip; dalga dal-

ga yükselen Altay'larda yankılanan; gülmeyi unutmuş insanların gönüllerinde mukaddes bir emanet olarak saklanan Türkistan edebiyatından bihaberiz.

Halbuki Tien-Şan, Alma-Ata, Taşkent, Gence... bu isimler bizim isimlerimiz.

Bir zamanlar güleni değil, ağlayanının bile bahtiyar olduğu bir Türkistan vardı. Ama şimdi 2500 yıllık yurdumuz Türkistan'dan, esaret yelleri geliyor. Ve esaret yellerine takılan açlık, göz yaşı, zulüm ve inilti geliyor. Tarihin eşini ender kaydettiği bu cehennem hayatından kurtulmak için dünyanın en korkunç dağlarını; kuş uçuşu 7500 km. lik mesafeyi, düşmanın kahbe kurşunlarına, bütün imkânsızlıklara göğüs gererek katedip ülkemize sığınanlar bizim kardeşlerimiz. Zulmü, bu bağrı taşlı, gözü yaşlı insanların yüzlerinde görüyor, Türkistan edebiyatını bunların yayın organlarından az da olsa öğrenebiliyoruz.

İşte unutturulmak istenen çileli insanların edebiyatlarını duyurmak istiyoruz. Önce Azerbaycan edebiyatını inceleyip; gelecek sayılarımızda Türkistan ve Kafkasya edebiyatlarından seçmeler vereceğiz.

Azerbaycan umumi adı etnografya bakımından: "Azeri lehçesi ile konuşan Türklerin ülkesi" mânasına gelmektedir (1).

Azerbaycan iki bölümden müteşekkildir. Rusya sınırları içinde kalan kısmına Kafkas Azerbaycan'ı (Kuzey Azerbaycan); İran sınırları içinde kalan kısmına da İran Azerbaycan'ı (Güney Azerbaycan) denir.

Azerbaycan şiirinin 600 yıllık tarihi vardır. Biz burada son devir (XIX. ve XX. yüzyıl) şairlerinden seçmeler alacağız.

Azerbaycan'da edebiyatla tarih iç içedir. Çoban, yayla misâli birbirinden ayrı düşünülemezler. Nasıl ki Millî Mücadele bilinmeden Âkif ve İstiklâl Marşı'nın gerçek değeri anlaşılamazsa, Azeri tarihi bilinmeden de Azerbaycan edebiyatının ruh derinliklerine inilemez. Bunun için biz tarihi olaylarla edebiyatı beraber vereceğiz.

Zaman, saltanatını haksızlığın, göz yaşının ve zulmün üzerine kurmuş olan çarlığın son devirleridir. Azerbaycan'ın kartal bakışlı, hürriyet âşığı insanları Genceli'ler, insanca yaşamak için bilmem kaçıncı isyanlarını yapmışlardır. Zulüm cehenneminin zebanisi Çar orduları şirin Gence'yi istilâ edip; çocuklar dahil bütün erkekleri katlederek hürriyete susamış toprakları kanla suladılar. İşte bu hunharlığı Gence'li Hasan "Moskof Zulmü" şiirinde şöyle anlatır:

Bayrakları burç üstüne kurdular,
Tıfıl uşakları cümle kırdılar;
O zaman ki Cevat Han'ı vurdular,
Sanasın kırıldı, beli Gence'nin.
Bayram gecesinde kalını aldı,
Dört yanın çevirip, kılıcın çaldı,
Erkeği kırılıp, dişisi kaldı.
Alkana boyandı, çölü Gence'nin.

Aynı günlerde yavrusuz kalan anaların, dul bacıların, ezanları susturulmuş minarelerin figanlarına Azerbaycan'lı Dilbazoğlu şöyle tercüman oluyor, dertlerine derman olacak kimseler olmadığından hallerini Rabbine arz ediyordu:

GENCE KIYIMI

Neylesin sahipsiz evde kalan can,
Sabah, akşam ah çekip, kan ağlayan kan.
Gel! Yetiş imdada ya Rahim, Rahman!
Kâfir İslâm halın yaman eyledi.
Gence halkı oldu hâk ile yeksan,
Boyandı kalesi, oldu kızıl kan.
Gördü hep melekler, hur ile gılman
Arş yüzünde ah-ü figan eyledi.
Kırdılar âlemi, masum canları,
Döktüler mescide seyit kanları.
Onların nâlesi, ah, efgânları;
Tuttu arşın yüzün, duman eyledi.

Yapılan bunca zulüm gönüllerdeki hürriyet ve istiklâl ateşini söndürmek yerine daha da hızlandırdı. Asırların paslandırdığı zulmün esaret zincirleri Hak'kın ve hürriyet ateşinin alevinde eriyor ve 28 Mayıs 1918'de son halkası da parçalanıyordu. Çarlığın yıkılıp, komünist idaresinin kurulmasından doğan kargaşalıktan istifade ile Azerbaycanlılar istiklâllerini kazanıp

Milli Devletlerini kuruyorlardı. Milli şairlerden Gültekin istiklâl sevincini şöyle dile getiriyordu:

Doğdu bir ay şeklinde sevdiğimiz istiklâl
Sevin ey nazlı hilâl, sevin ey şanlı hilâl.
İstiklâl o sönmeyen müebbed bir meş'ale
Gönüllerde tutuşan gözlerde sönse bile.

Gence'de doğan hürriyet güneşi altın ışıklarıyla 15 Eylül 1918'de Bakû ufuklarını da aydınlatıyor; hür semalarda üç renkli Azerbaycan bayrağı dalgalanıyordu. Bu unutulmaz günü meşhur şair Ahmed Cevad şu mısralarla destanlaştırıyordu:

Atıldı dağlardan zafer topları,
Yürüdü ileri asker, Bismillâh!
O Han Sarayında çiçekli bir kız,
Bekliyor bizleri zafer, Bismillâh!
Ey Bakû, sen korkma geldik, gelelî
Senin'çin atıldık dâlim ileri,
Sağ kalanlar annelere teselli
Şehitlerin ruhu güler, Bismillâh! (2)

Milyonlarca şehidin kanlarının bedeli, bacıların gelinliği, semaların süsü, hürriyetin sembolü ay-yıldızlı bayrağına Ahmed Cevad şöyle seslenir:

Türkistan ileri öpüp alnını,
Söylüyor derdini sana bayrağım
Üç rengin (3) aksini Kuzgun (4) denizden,
Armağan yollasın yâre bayrağım.
Göğsümde tufanlar geldim ileri,
Öpüm gölgen düşen mübârek yeri,
Allah'ın yıldızı, o güzel peri,
Sığınmış koynunda ayla bayrağım.

Zulüm kışının ardından gelen bu hürriyet baharı uzun sürmez. Hürriyet güneşi semalardan kayholur. Canım Azerbaycan'a simsiyah karanlıklar çöker. Gönülleri yasla dolan Azeri'ler karalara bürünür. 27 Nisan 1920 Azerbaycan için kızıl zulmün başlangıcıdır. Milli Azerbaycan Cumhuriyeti ilga edilir; yerine kukla "Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti (!)" kurulur. Hür dünyanın gözleri önünde işlenen bu hunhar cinayete herkes seyirci kalır; patlayan milli protestoları, yine şairler mısralarla destanlaştırırlar. İşte bunlardan bir kıta:

Ben ağlarım, can ağlar
Canımdan vicdan ağlar
Kara giyin a dostlar
Azerbaycan kan ağlar.

Azeri işçileri yardım istiyor (!) yutturmacası ile Azerbaycan'ı istilâ eden Kızıl orduyu en güzel şekilde Gence'li Nizami'nin "Vahşi Rus" şiiri anlatır:

Bunlar demiş şehir yıkar, yakarlar.
Dünyanın tortusu alçaklar, hamlar.
Sırtlan gibi yırtıcı, vahşi ve hunhâr,
Cömertlikten aciz, kancık ve gaddar.
Adamlık beklemez bir kimse RUSTAN;
Ki benzer insana yalnız bakıştan.

Yukarıda vasıfları sayılan moskof istilâsından sonraki hallerini Azerbaycan'lı Arif "Vatan Hasreti" isimli şiiriyle bütün kardeş milletlere arz ediyor:

Bülbülümü kaçırmışım elimden;
Ayrılmışım gülşenimden, gülümden,
Ayrı düşüp, ulusumdan, ilimden,
Yitirmişim dostlarımı ağlarım.
Garkolur gemiler aşkım selinde;
Yeşil başlar oynar gözüm yaşında,
Esir oldum "kızıl Moskof" elinde
Ağlarım, ey müslümanlar, ağlarım.

Artık komünist rejimi yerleştirmek için gayretler artmış, zulüm katmerleşmiştir. Namusunu canından aziz bilen Azerbaycan'lı nazlı bacılar, zorla Ruslarla evlendirilmek istenir. Gül yüzleri gülmez olur... İşte bu hali anlatan şair Murat Baha'nın "Azerbaycan Kızları" isimli şiirinden bir kıta:

Ay ıssız, gece ıssız, bulutlar perde perde,
Şimdi baykuş sesleri dolaşıyor o yerde...
Güller ki renk alırdı, O güzel renginizden,
Bir bahtsız daha var mı dünyada şimdi sizden?

Zalim, zulmünün böyle gözler önüne serilmesine tahammül edebilir miydi? Elbette hayır. Hemen Rus sansür heyetleri işlemeye başladı. Özellikle Ahmed Cevad'ın (5) şiirlerine mâni olunmak isteniyordu. Komünist şefler basın yoluyla, direktif vermeye başlamışlardı; İnkılâb ve Medeniyet dergisi (No: 4-5, 1927, s. 72) şu ihtarı yapılıyordu:

"Gerek genç şairlerimiz, gerekse hikâ-

ye yazarlarımız eski çürük ve elemli nağmeleri terennüm etmekten sakınmalıdırlar. Fakat, bu hastalık halen bütün genç yazarlarımız arasında devam etmektedir." Baskıyı daha da artırdılar. Hattâ işi Ahmed Cevad'ın şiirlerini yayınlatmamaya kadar götürdüler. Ama O'nun gayrı matbuu (elle yazılmış) şiirleri elden ele, dilden dile dolaşıyor; ülkeyi bir kıvılcım gibi sarıyordu.

Ahmed Cevad, genç nesil üzerinde en müessir şairlerden birisi idi. Bolşevik sansüründen korunmak için sembolizmi vasıta olarak seçmişti. Meselâ, doğduğu Gence şehri civarında bulunan ve güzelliği ile meşhur "Gök Göl"e ithaf ettiği şiirinde:

Bir sözün var mıdır esen yellere,
Sipariş etmeğe uzak ellere,
Yayılsın şöhretin bütün dillere
Olursa olsun koy haralı Gök Göl!

diyordu. Ama "esen yellerle", şairin; "sipariş" etmek istediği "uzak eller" tabiriyle hür dünyaya kaçan arkadaşlarını kastettiği N.K.V.D. (6) tarafından anlaşılıyordu ve sonrası malûm. Ahmed Cevad N.K.V.D. bodrumlarında can veriyordu. Ahmed Cevad şehit edilebilirdi ama ideali yok edilebilir miydi? Kendi sesiyle cevaplayalım:

BİR GÜN

Elemler, kaygılar, gusseler içre
Kısık bir ses gibi öleceğim men.
Böyle göz yaşıyle geçen ömrümün
Sonunda bir acı güleceğim men.

SONU: GELECEK SAYIMIZDA

---

(1) İslâm Ansiklopedisi — Azerbaycan bölümü.

(2) Yusuf Vezir: Azerbaycan edebiyatına bir nazar, İstanbul, 1921, s. 37-38.

(3) Mavi, yeşil ve kırmızı renkli, ay yıldızlı milli Azerbaycan bayrağı.

(4) Hazer denizinin başka bir adıdır.

(5) Azeri milli şairi Ahmed Cevad ile Girit'li Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi harici büro üyesi Ahmed Cevad (Emre) arasında isim benzerliğinden başka hiç bir yakınlık yoktur. Zaten Azeri lehçesinde şair Ahmed Cevad'ın ismi Ehmed Cevad olarak geçer.

(6) NKVD: Rusya'da gizli polis teşkilâtı ve cinayet şebekesi.

Fikre Zincir

Çağımızda insan buhran içindedir. Buhran insan bünyesinin zaruretleri ile gayri insani ve gayri ilmi sistemlerin çarpışmasından doğmaktadır. Hayatlarını insana zulümle devam ettiren bu sistemlerden biri de komünizmdir. Ancak "Hürriyet", "Bağımsızlık" gibi cazip sloganları paravana yaparak hür ülkeleri gerçek manada esirleştiren komünizm bugün çökmeye başlamıştır. Zira kan ve kemikler üzerine kurulan her sistemin akibeti budur. Artık isyanların sesini, bütün gayretlerine rağmen bastıramamaktadır. İşte; komünistlerin öve öve bitiremedikleri Yugoslavya'da Mihaylov diye bir profesöre edebi yazılarından dolayı 4 yıl mahkûmiyet verilmişti. 29 Nisan 1972 tarihli gazetelerde ünlü bir yazar ve eski bir profesör olan Mihaylov'un komünizm aleyhtarı yazıları dolayısiyle yeniden mahkûm edildiği haberi verildi.

Komünizm, kendini doğrulamayan ilmi, ilim ve ihtisas sahibini, son derece kıymetsiz varlıklar olarak görür. Bu hadise bir kere daha komünizmin insanlık ve ilim düşmanı olduğunu te'yid etmiştir.

Yazara 4 yıllık mahkûmiyetten sonra yazı yazmaması da ihtar edilmiştir. Buna rağmen susturulamamıştır. Ellere kollara zincir vurulabilir ama fikre asla...

ESERDE TİPLER

Necmeddin TURİNAY

Alaşehir Lisesi Edebiyat Öğretmeni

Hikâye ve roman yazarlarında aranan özelliklerden biri de, eserinde orijinal tipler meydana getirip, getiremediğidir. İlk bakışta tip veya karakter, içinde yaşadığımız cemiyette fevkalâde sivrilmiş insanı aklımıza getirir. Bu, iyilikleriyle mükemmel iyiliğe; kötülükleriyle en fenaya doğru kaymış olandır. Bir devrin yazarları insanı hep böyle düşündüler.

Çevremizde bu tip insanlar yok mu? Kıyamet gibi. Katil, hain ve fevkalâde ideal insanların ortasında yaşıyoruz. Sanatkâr kendi düşüncesini taşıyan bir tipi, eserinde iyi imkânlar hazırlayıp muzaffer kılacaktır. Kötü cezasını çekecek; iyi, eninde sonunda saadete ulaşacak... Bizim eski halk hikâyelerimizde durum böyle. Küçük yaşlarda dinlediğimiz masalların sevgili şehzadeleriyle sevinmiş, at koşturmuşuzdur. Devler karşısında sevgili şehzademizin çaresizliğine ortak olup ninemizin dizleri dibinde büzülüp gittiğimiz olmuştur.

Fakat günümüzde sanatkâr iyi ile kötüyü, masal âlemlerimizdeki devler ve periler gibi kesin bir çizgiyle ikiye ayıramıyor. İyi ile kötü iç içe girmiş. Ve cemiyetin lânetlediği bir insanın içinde en güzel temennîler bulunabildiği gibi, iyi insan da her an nefsin menfi davetleriyle karşı karşıya bulunuyor. Ortaokul çağlarında köyde garip bir vaziyetle karşılaşmıştım. İlkokuldan bir öğretmenim içmiş, içmiş kendini kaybetmiş. Sonra bu vaziyeti çevreden gizlemek için apar topar onu bizim eve getirmişler. Aradan bir vakit geçmedi ki başladı ağlamaya. Sarhoş insanın ağlayacağı hiç aklımdan geçmezdi, zira bilmiyordum. Öyle ağlıyordu ki katılırcasına. İçini döküyor, kumar hastalığından kurtulamadığından, eviyle ilgilenmediğinden, çocuklarına karşı vazifesini yapmadığından ağlayarak bahsediyordu. O anda şuurun kontrolünden kurtulmuş itiraflar ve nedametler karşısında hepimiz dona kaldık.

Bu sadece bir misal. Yazarın karşısına içmeden sarhoş olmuş nice insanlar çıkacak. Karışık, tahlil ve teşhis bekleyen insanlar. Yürüyüşlerinde, el ve yüz hareketlerinde, konuşmalarında kendi kendilerine olan insanlar... Her gün sokağımızı süpüren çöpçü, dairemizdeki odacı, her şeyden alâkasını kesmiş gibi ova ortasında çiftinin peşinden yürüyen çiftçi, fabrika gürültüleri içinde acı gerçeğin göbeğinden filiz veren hayalleriyle yaşayan işçi, matbaada mürettip, İstiklâl Caddesinde kırıtarak yürüyen bayan... Trafiği aksatan sinema kuyrukları, mahşeri andıran maç dağılışları, ah o hastahane kapıları, hele Almanya kapıları...

Kim bunlar?

Kendi kendini yitirmiş, varlık sebebini unutmuş küçük insanlar yığını mı? Ferdi ihtiyaçları içinde eriyip gitmiş, bu ihtiyaçları dışında, ideale koşan insanın ulviliğinden habersiz kalabalıklar mı?

Kim bunlar?

Yoksa bizden birisi, bizim insanımız, kardeşlerimiz mi?

Yahya Kemal'in Süleymaniyede Bayram Sabahı'nı hatırlıyorum. Sabahın alaca karanlığında cami içinde kubbeleri seyreden şair, ağır ağır kendini başka bir âlem

içinde bulmaya başlar. Çevresindeki eski püskü elbiseli insanları yeniden, ayrı bir gözle görür. Onlar, şairin gözünde birden Yeniçeri olur. Caminin kubbeleri büyür gökkubbe olur. Uzaklardan, çok uzaklardan Çaldıran'ın, Mohaç'ın, Barbaros'un topları duyulmaya başlar. Ve şair ulu mabette bu duygular içinde vatanının birliğine erişir. Yıllarca hasret kaldığı "cedlerin mağrifet iklimi"ne girer. Bu, bir anda iki anın, iki tarihin bir arada yaşanması oluyor. Bize şiire has bir eda ile veriliyor.

Çevremizdeki insanları değerlendirmek, onlar hakkında hüküm vermek mühim ve zor. Esasında bunlar, şartlarını bulamamış bir Sinan, bir Evliya Çelebi veya bir Yunus torunudurlar. Her bitki kendine has arazide boy veriyor. Her toprak bakıma ve emeğe muhtaç. Dolayısıyle insanlar da şartları içinde şekil kazanıyor. Çevre ve imkânlar çoğu zaman onu sınırlandırıyor. Sinan'a kaynak olan deha, Evliya Çelebi'deki devletine güven, Yunus'taki içten sevgi günümüz şartları içinde barınamıyor.

Bu çapraşık vaziyet karşısında romancımızın ve hikâyecimizin görevi nazikleşiyor. Romancı Kemal Tahir'de sık görüldüğü üzere, kendi milletimizin fertlerini kendi elimizle aşağılık vaziyetlere düşürüyoruz. Bizim sanatkârımız bu durumda kendi insanımızı mahkûm edemez. Hikâyeci ve romancımız eserinde bu gayri insani şartları ve onun hazırlayıcılarını çarmıha gerecektir.

Fakat mesele görüldüğü gibi basit değil. Roman veya hikâyede şahıslar çevreye ve şartlara iyice oturtulmazsa, eserin tesir gücü sıfıra inebileceği gibi, bir uydurmacılık havası yayılıyor. Çevrenin ve şartların gayri insaniliği içinde ferdin, roman veya hikâye kahramanının buhranı iyice hissettirilebilmelidir. Bu şartların ezici buhranı içinde sıkışıp kalan tipin eser sonunda illâ aydınlığa çıkması, gerçeği bulması şart değil. Bu arada önemli olan, okuyucunun kendi hayatında farkına varmadığı buhranı hissedebilmesidir. Bunun farkına varan okuyucu elbette bir çözüm yolu aramayı düşünecektir. Şartlar içinde hikâye veya roman tipi iyice boğulmalı. Güzel bir dekor içinde canlı insan yerine yapıştırma resimler gibi durmamalı. Çevre ve şartlar onu sarmalı. Köydeki delikanlı veya dağdaki çobanda eğitim görmüş bir doktrin adamının prensibe bağlı düşünce ve davranışını göremeyiz. Ama bu insanlarda dahi, tabiatlarının icabı menfi şartlara karşı bir aksülamel vardır. Bu tavır ise şuurlu olmayıp, insiyâkidir. Sanatkâr, cemiyeti meydana getiren fertlerdeki bu gizli, şuursuz isyanı birleştirecek, onları bir yerde toplayacaktır. Sanatkâr kahramanların kendilerine bile meçhul olan bu davranışlarının mahiyetini yoruma kavuşturacaktır.

O zaman eserin tesir gücü artacak, yapmacıklık havası silinecektir.

Aksi halde ipleri yazarın elinde kukla tipler ortaya çıkar. Mekanik ,insana tabiilik hissi veremeyen uydurma tipler. Bu tiplerin hayatı ve geçireceği safhalar da okuyucu tarafından eserin başından itibaren kestirilebiliyorsa bu çok daha fena.

Günlük hayatımızda bize yön veren itici gücün düşüncelerimiz olduğu malûmdur. Derli toplu ifadesiyle ideolojimiz diyelim. Roman veya hikâye yazarı, belki prensiplere kavuşmuş ideolojik görüşlere sahip ve cemiyete yön vermeye çalışan bir tipi eserinde konu etse bile, bu yetişmiş tipin görüşleri, kanaatleri makalecilik havasından uzaklaşmalıdır. Fikri eserlerin mantıkçılığından sıyrılmalıdır.

Sanatın her türlü sanatın temeli duygu oluyor. Bu yalnız beş duyumuz değil. Hasetlerimiz, kinlerimiz, fedakârlığımız, kompleksilerimiz vs. Şahsiyetler bu özelliklerin ayrı ayrı terkibinden doğuyor. Eserlerde telkin edilen fikirler kuru mantıkçılıktan kurtulacak, fakat mantığa ve şuura zıt düşmeyen duyumlar kılığına büründürülecektir. O zaman şiir, roman, hikâye ve tiyatro bilcümle edebi türler aklımıza değil hassasiyetimize yönelebilirler. Yazarla okuyucu arasında kuvvetli bir elektriklenme doğabilirse netice hasıl olmuş sayılır.

Unutulmayacak husus, okuyucunun kendine bir şey öğretmek istendiği peşin fikrinden uzaklaştırılması olacaktır.

GENÇLİK VE GELECEK

İsmail ÖZTÜRK
(İst. Y. Ö. Okulu)

Gençlik; fertlerin, doğumlarından ölümlerine kadar olan ömürlerinin belli bir zaman dilimini ifade etmekle birlikte, cemiyetlerin en dinamik bölümünün de adıdır. Günümüze gelinceye kadar ister sosyal psikolojinin sınırları içinde, isterse sosyolojinin mevzuu dahilinde olsun, gençlik konusu lâyıkıyle değerlendirilmiş değildir. Hattâ, gençliği başlı başına bir bütün olarak ele alan ve gençliğin problemlerine, bu açıdan hâl çaresi bulmaya kalkan birçok düşünürün, yanlış kanaâtlerin içinde olduğu muhakkaktır. Şu kadarını söyliyelim ki gençlik, içinde yaşadığı cemiyete aittir ve o cemiyete hakim olan kültür, inanç ve yaşayışın tesirindedir.

Bu gerçeği bilen ve gayeleri milletleri yok etmek olan birçok sistem, bunun içindir ki yıkım faaliyetlerinde gençliği ilk hedef olarak seçerler. Zira gençliği bozulan, gençliği kendisinden kopan her toplum, bir müddet sonra felâketlerin çemberine girecek demektir. Nitekim günümüzde, milletlerin topyekün olarak gözüken buhranlarının artmasının bir sebebi de budur. Yani gençliğin tahrib olması. Yani gençliğin kendisinden beklenenden, arzu edilenden uzak bir yaşayışın içinde olması.

20. asır gibi insanlığın bütünüyle materyalist telkinlerin tesirinde kaldığı bir çağda, gençliğin hem kapitalist sistemlerde, hem de marksist fikriyatın hakim olduğu komünist toplumlarda huzursuz bulunması elbet sebepsiz değildir. Gençlik, cemiyetlerin diğer tabakalarında olduğu gibi, insanca bir yaşayışın muhatabı olmaktan uzak tutulmaktadır. Asrımızda görülen değişik cereyanların (hippilik gibi) gençlik arasında kısa zamanda yaygın hale gelebilmesinin bir sebebi de budur. Ki, gençlik bir boşluğun içindedir, bir arayışın içindedir.

Unutulmamalıdır, gençliği sağlam, sıhhatli olan toplumların kendileri de sıhhatlidir. Sıhhatli toplumlar, kendilerine hayat veren değerlerden kopmadıkça buhranlara düşmekten uzak olduğu gibi, sıhhatini kazanmaya başlayan toplumlar da buhranları kolay yenme imkânlarına sahiptirler demektir.

Kısaca söylenebilir ki, dertlerin, sıkıntıların içinde bulunan cemiyetler ilk olarak işe gençlikten başlamalıdırlar. Gençliği istediği liyâkatta gören, ona itimadı sonsuz hale gelen millet de, ancak bundan sonradır ki, ayakta kalabilme ve yaşayabilme ümidini muhafaza edebilir.

Bütün bunlar, milli hayata dönme sancıları içindeki milletimizin, gençliğinden birçok şeyler beklediği ve gençliğimizin çok mesuliyetli, çok şerefli vazifelere tâlib olma mecburiyetinde olduğunu hatırlatmalıdır.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

HASAN ERDEN

Aruz'da ve hece'de, gelcceğin büyük isimleri arasına katılacak olan Hasan Erden'le yapılmış bir röportajı, aşağıda okuyacaksınız. Kendisine yeni çalışmalarında başarılar dileriz.

Röportaj yapan:

Ferit EDİBALİ
İst. Ü. Hukuk Fakültesi

★ **Hayatınızdan biraz bahseder misiniz?**

— 1930'de Balıkesir'in Dursunbey kazasında doğdum. İlk tahsilimi Kütahya'nın Emet kazasına bağlı Değirmisaz köyünde bitirdim. Daha sonra Balıkesir İ. H. Okulunda 5. sınıfa kadar okudum. Devlet yatılısına girmem dolayısıyle Ankara İ. H. Okuluna nakloldum. Oradan mezun oldum. Şimdi İst. Y. İ. Enstitüsündeyim.

★ **Şiire ilk başlamanız nasıl oldu?**

— Şiire ızdırapla başladım. Hemen söy-

liyeyim ki bu ferdî ıztırap değildi. Daha hâlâ içimi kavuran milletin ızdırabıydı. Bu hal ilk şiire başladığım yıllarda, gurbetten döndüğünde evini, barkını yanmış kül olmuş bir enkaz halinde gören, sebebini ve failini bilmeyen, bu durum karşısında çaresiz kalan bir garibin acıklı, endişeli ve ızdıraplı halini hatırlatıyordu. Çoğu zaman yalnız kalmayı sever, uzun uzun düşünürdüm; cemiyet nasıl böyle huzursuz olmuş? Buraya sürüklenmiş? Kim sürüklemiş? Nasıl? Neden? Niçin hâlâ bu girdaptan kurtulamamışız?

Bu arada M. Cemal Kuntay'ı, Yahya Kemal'i ve M. Âkif'i okurdum. Şiirleri bana tesellî gibi oluyordu.

Ah derdim, **"Kökü mazide olan âtiyim"** diyen şair şimdi olacaktı da mazisinden koparılmaya çalışılan milletimizin âtisi bugün nasıl bir karanlık safhaya girdi görecekti. **"Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın (yazdıracak zor günler göstermesin)"** diyen Millî Mücadele şairi, bugüne yetişecekti de korktuğu, nasıl milletin başına geldi, bu acıyı, ızdırabı ağlayan mısralarıyla dile getirecekti, diye düşünürdüm.

Bu düşünceler, sıkıntılar içinde şiire başladım. İlk önce de aruz'a merak sardım.

Fayda vermek bu duruş, durmakla bitmez bu yokuş
Yılmadan gayretle mümkündür hakiki kurtuluş.

diye biten kısa bir şiir yazdım. Bu ilk denememdi tabii.

★ **Sizi "VERMESİN" şiirinizle tanıyoruz. İlk kıtası şöyleydi galiba:**

Bu didiniş bu kurtuluş çilesi
Hiç bir zaman bize melâl vermesin.
Vazifemiz millet mücadelesi
Allah bu payede zevâl vermesin.

Büyük bir duygulanışın eseri olan bu şiirinizi nasıl bir haleti rûhiye içinde yazdınız?

— Hayatımın acılar içinde ümidsiz ümidsiz çırpındığım bir devresinde Ankara, Konya ve Afyon civarlarını gezmiştim. Gördüm ki o kadar kötümserlik, o kadar ümitsizlik boşunaymış. Milletin yeni yeni uyanışı, köy köy, kent kent, için için kaynayışı beni sevindirmişti. Sanki millet saadete varan, huzura götüren yeni bir yolculuğa, yahut sefere hazırlanıyordu. Yepyeni ve taze bir hayatın heyecanını duyuyordu. Yıllarca hayal ettiğim durum karşısında, kendimi tutamadım coştum, ağladım. Allah'a şükrettim. Zafer nasip etmesini diledim.

★ **Bugün aruz'u kullanan şairler bir hayli azalmıştır. Şiirde, heceden de öte, serbest stil hâkimi olmaya başlamış gibidir. Sizin birçok şiirinizde aruz'u kullandığınız biliniyor. Acaba aruz'a olan temayülünüz nedendir?**

— Gerçekten de bugün bazı insanlar (bunların arasında bir kısım şairlerin de bulunması üzücü bir şey) aruzun modasının geçtiğini söylüyorlar. Ben bu fikre iştirak edemiyorum. Aruzun az kullanılması modasının geçtiği manasına gelmez.

Aruzdaki ahenk ve kelimelerin akıcılığı şairin sanatını ortaya koyar. En küçük bir hecenin muvazenesizliğine bile müsaade yoktur. En çetrefilli kelimeler bile kalıpların ahengine uyar, aynı tempoya girer.

Bâkî'nin, Nef'înin... gazelleri, kasideleri, Ziya Paşa'nın halk arasında unutulmayan beyitleri, Âkif'in "İstiklâl Marşı", "Çanakkale Şehitleri", Yahya Kemal'in "Akıncılar" ı, "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirlerindeki tesir, aruzun ve aruzu iyi kullanan şairlerin kudretinden ileri gelmektedir.

Fakat hecenin de yeri büyüktür. Halk arasında sevilen ve çok kullanılan bir ölçüdür. Gelmiş geçmiş halk şairlerinin şiirleri ağızdan ağıza dolaşır, türküleşir.

Ben heceyi de aruzu da kullandım. Fakat bu demek değildir ki son asırda tutulmaya başlanılan serbest şiir iyi değil, böyle anlaşılmamalı. Serbesti ben kullanmadım. İyi kullanıldığı takdirde, güçlü san'atkârlar elinde serbest şiir de kendini kabul ettirecektir.

★ **Şiirde gaye var mıdır?**

— Vardır. Bunu daha geniş manada "Sanatta gaye vardır" diye söyleyebiliriz. Her san'atkâr san'atında bir gaye sahibidir. San'atın konusu güzellik olduğuna göre, gayeyi estetik ve güzel bir şekilde anlatmak, ortaya koymak san'atı meydana getirir.

★ **Peki "San'at san'at için mi yoksa millet için mi?" diye edebiyatımızda önceden beri bir münakaşa devamı etmiş durmuş. Buna ne dersiniz?**

— San'at millet içindir. Millet için olmalıdır. San'at san'at için oldumu o zaman söylemiş olmak için söylemek, konuşmuş olmak için konuşmak kabilinden, bir şey ifade etmez demek olur ki bu, san'atın hedefinden saptırılması yozlaştırılması neticesini doğurur.

Her devirde san'at milletin o anki yaşayışını; his, heyecan, ızdırap ve hayat unsurlarını dile getirmiştir. Fatih, Yavuz, Kanuni devrinde san'at pür heyecan ve ihtişamı ifade eder, o zaman ki devletimizin kudretini anlatır. Her san'at dalında olduğu gibi şiirde de böyledir:

İmtisal-i "Cahidü fillah" oluptur niyyetim
Din-i İslâmın mücerred gayretidir gayretim
Fazl-ı Hakkü himmet-i cünd-i ricalüllah ile
Ehl-i küfrü sertesser kahreylemektir
niyyetim
Avni (Fatih)

Şemşir gibi ruy-ı zemine taraf taraf
Saldın demir kuşaklı cihan pehlevanları
Bâki

Moskova'yı fetheden Kırım Hanlığı'nın Giray hanedanından Gazi Giray Han'ın:
Olmuşuz can ile billâh gazâya teşne:
Kanını düşmen-i dinin içeriz su yerine

İmparatorluğumuzun inhitatı devresinde ise bu heyecanı göremiyoruz. Zira millet buhran içindedir. Bunun için şiirler ızdırap duygusunu ,milleti uyarma, ümid verme ve kurtuluşa hazırlamayı ihtiva eder.

Bugün de haliyle aynı muhtevada olması gerekir.

★ **San'atta inancın ve kültürün tesirini nasıl izah edersiniz?**

— İnanç san'ata tesir eden en büyük faktördür. Her san'atçı, san'atında kendi ideolojisini ve kültürünü tebarüz ettirir. Fert ve cemiyete hakim olan ideoloji ve kültürün değişmesi san'ata da tesir eder. Tevfik Fikret böyledir. Hayatının ilk devrelerinde milletin inancına bağlı olmasına rağmen, sonraları şiirlerinde bütün milli değerlere hakaret etmiştir.

Yine milletimizin inancının hakim olduğu devirlerdeki san'at (meselâ mimarî) tarzıyla XIX., XX. asır san'at tarzı değişiktir. Farklıdır. Zira Avrupa, kültürüyle beraber san'atıyla da tesir etmiştir.

★ **Milletin hayat kavgasında san'atın yeri nedir?**

— San'at, titizlikle üzerinde durulması lâzım gelen bir silâhtır. İnsanlar güzele, iyiye meyyaldir. Kötüyü, çirkini kimse sevmez. Bir tiyatroda veya romanda istenilen fikir menfi ve kötü dahi olsa iyi ve güzel bir hüviyette anlatılmış olsa muhatabın kafasında müsbetmiş gibi bir tesir yapacaktır. Kabul edilecektir. Şiir de aynı şekildedir.

Bugüne kadar yabancı fikir ve kültür kölesi sanatçılar, san'atı bu şekilde bir silâh olarak kullanmışlardır. Kendi ideolojilerini propaganda etmişler, kültür yozlaşmasına zemin hazırlamışlardır.

Milletine bağlı san'atkârların üzerine düşen mesuliyet bu bakımdan büyüktür. İnancımız, kültürümüz, milli değerlerimiz san'ata konu edilmeli, ısrarla işlenmelidir. Milletimizin hayat kavgasında san'at ihmal edilmeyecek derecere önemlidir.

Milletimizin ızdırabı san'atın her dalında gergef gergef işlenecek, kurtuluş sancıları eserlerde en tesirli şekliyle belirecektir.

★ **Pınar'a bir şiirinizi lütfeder misiniz?**

— Tabii, memnuniyetle.

★ **Teşekkür ederiz.**

Not: Hasan Erden'in Pınar'a verdiği şiir, arka kapaktadır.

Yıldırım Beyazıd Lisesinde Kültür ve San'at Çalışmaları

Şiir yarışmasında derece alan talebelere tarih öğretmeni tarafından hediyeleri veriliyor.

"Bayraklar Düşmeyecek" piyesinin oyuncuları toplu halde seyircileri selâmlarken.

Kültür ve san'at dallarındaki çalışmalarıyle göz dolduran Ankara Yıldırım Beyazıt Lisesi öğrencileri, geçtiğimiz 18 Mart'ta tertip ettikleri bir toplantıyla, Çanakkale Şehidlerini anmışlar ve **"Bayraklar Düşmeyecek"** adlı bir de piyes oynamışlardır. Kültür ve Edebiyat kolunun hazırladığı anma toplantısı, okul konferans salonunu dolduran çok sayıda dinleyici tarafından ilgi ve takdirle izlenmiş, büyük titizlikle sahneye konan piyes, alkışlar arasında seyredilmiştir.

İstiklâl Marşıyla başlayan gecede, açılış konuşmasını yapan Kültür ve Edebiyat kolu başkanı Ali İlkbahar, 18 Mart'ın önemini ve mânasını belirtmiş, Çanakkale Şehitlerinin mirasına sahip çıkılması gerektiğine işaret etmiştir.

Okul içi kültürel faaliyetlerde öğrencilerine, örnek bir rehberlik vazifesi yapan tarih öğretmeni Hüseyin Erdoğan'ın 18 Mart 1915 Çanakkale zaferinin tarihi seyrini anlatan konuşması büyük bir ilgi ile dinlenmiştir. 18 Martın aktüel yönünü de Bayram Tüysüzoğlu anlatmıştır.

Yılmaz Soytürk'ün okuduğu "Çanakkale Şehitleri-

ÇEKİN ELLERİNİZİ

Boşluğun içinde
Eller...
Satır tutarlar,
Kanlı mı kanlı.
Sesler yükselir
Duygulardan,
Boğuk mu boğuk.
Ter içinde bedenler,
Çökük mü çökük.
Ve zincirleri zorlar
Esaretin kucağında
Çığlıklar...
Meydanlarda katiller
Öldürmek için
İnsan ararlar.
... Neden bize
Sormazlar?
Biz de biliriz
Batağı!..
Biz de hasretiz
Suya!..
Göğün ağladığı derde,
Yerin çatladığı derde
Siz misiniz derman?
Kaldırın
Zulmünü başımızdan.
Bize bırakın
Bizi...
Ellerinizi,
Kirli, kanlı ellerinizi
Çekin üstümüzden;
İnsanlığın üstünden.

Hüseyin Gülerce

ne" şiirinden sonra, İbrahim Bostancı, programda yeralan şiir yarışmasıyle ilgili bir konuşma yapmıştır.

Kadriye Karaaslan'ın takdim ettiği yarışmada jüri; Yurdagül Çıkrıkçı (Edebiyat öğretmeni), Hüseyin Erdoğan (Tarih öğretmeni) ve Yılmaz Soytürk (öğrenci) den meydana gelmiştir. Dereceleri Ali İlkbahar, ve Zeki Gürel'in aldığı yarışmadan sonra piyesin oynanmasına geçilmiştir. Bayraklar Düşmeyecek adlı piyeste roller şu şekilde paylaşılmıştır:

Yüzbaşı: Ali İlkbahar
Teğmen: Necdet Pekkan
Hüseyin Çavuş: Mustafa Baydar
Ali: Ertuğrul Mülazımoğlu
Mehmet: Tahsin Hasta
Cemil: Niyazi Yılmaz
İhtiyâr: Abdurrahim Süyer
I. Ana: Kadriye Karaaslan
II. Ana: Kadrinnur Turgut
Oğul: Muhlis Gür
Pehlivan: Enver Türkmen

Büyük bir başarı ile oynanan piyeste, duyularak ve yaşanarak yapılan roller zaman zaman gözyaşlarıyla takip edilmiş, eserin nihayetinde oyuncular dakikalarca alkışlanmıştır.

Genç liseli kardeşlerimizi, üstün başarılarından dolayı tebrik eder, milli günlerimize gösterdikleri hassasiyetin, diğer liseli kardeşlerimize de örnek olmasını temenni ederiz.

Başarılarının devamı dileğiyle...

İnsanın Yaratılışı ve Darvinizm

Ali GÜRSOY
(İzmir Y. Ö. Okulu)

İnsan, düşünen varlıktır. Etrafında, içinde, âlemde olup biteni bilmek ister. Onun içindir ki insanlık, bütün devirler boyunca kâinatı, hayatı, hayatın evveli ve sonunu, insanın mahiyetini, tabiatta cereyan eden hâdiselerin iç yüzünü anlamak istemiş; bunları izah teşebbüsünde bulunmuştur. Böylece beşer tarihini dolduran fikirler, inançlar ve felsefeler doğmuştur.

İnsanın bu temel müşküllerinden birisi de "canlıların meydana gelişi" problemidir. "Darvin tezi"nin hareket noktası olan bu meseleyi inceleyelim:

Bugün bu konuda en çok sözü edilen tez "kendiliğinden oluş" (Abiyojenez) tezidir:

"Abiyojenez'e inanış tarihi eskidir. Aristo 2. bin yıl önce, cansızların içinde döl taşıyan yumurta gibi aktif bir öz olduğuna inanır. Bunun yalnız yumurtalarda değil, çamur veya kum gibi maddelerde de bulunduğunu "Hayvanlar Tarihi"nde anlatmıştır. Bu teori Rönesans'tan sonrasına kadar itibar görmüştür. 18. asırda bazı köknarların deniz suyu ile temasından kaz yavruları meydana geldiğine, yani ağacın meyve yerine "kaz" verdiğine inanılırdı.

Paruselcus adlı meşhur bir doktor; su, hava, saman ve çürüyen odundan, fare, kurbağa, yılan ve kaplumbağaların kendiliğinden oluşu hakkında yaptığı tecrübelerden bahseder.

16. asırda yapılan bu iddiayı 18. asırda Belçika'lı doktor Jean B. Van Helmot buğday taneleriyle bir arada bulunan kirli bir gömlekten 21 günde fare meydana getiren reçete yazacak kadar ileri götürür. Bu reçete, "aktif öz"ün insan terinde olduğu inancıyla yazılmıştır. Bütün bunlar, sonuçlara, gözlemlere ve (kendiliğinden oluş mümkündür) teorisine dayanıyordu"(1).

Görülüyor ki canlı varlığın meydana geliş problemi son derece tutarsız teorilerle izaha çalışılıyor ve varılan neticeler insanları gülünç tecrübelere, iddialara götürüyor... Yapılan bütün ciddi araştırma ve denemeler, "abiyojenez"i yalanladı. Kendiliğinden oluş iddiaları sona erdi. "Bütün canlıların yeryüzünde ilk meydana gelen bitki ve hayvanlardan üreyerek oluştukları" tezi kabul edilmeye başlandı. Nihayet Pastör; bir ilim heyeti karşısında Biyojenez'i, "bir canlı ancak başka bir canlının evlâdıdır" tezini ispat etti. Bugün biyologlarca kabul edilen temel görüş budur. Dünyanın bugünkü tabii şartları içinde yapılacak hiç bir deneme, abiyojenez'e inandırıcı bir delil gösteremez. Canlılar kendisinin atası bir canlıdan meydana gelmektedir.

Ancak bu noktada başka bir soru karşımıza çıkmaktadır: "Hayat nasıl başladı?"

Hayatın kesin olarak yeryüzünde başladığı görüşü itiraz kabul etmez derecede açıktır. Bu konuda 2 ayrı hipotez var:

1 — **Otorotrof Hipotezi:** İlk canlının kendi gıdasını yapma kabiliyetinde olduğunu düşünenlerdir. Otorotrof canlıların büyük kısmı besin sentezini yapabilmek için güneş ışığı kullanır. Diğerleri kimyevi reaksiyonların enerjisinden faydalanır. Buna evrimciler şu itirazı ileri sürmektedirler. Besin yapma ile ilgili bütün kimyevi reaksiyonlar çok komplekstir. Bu ameliye ancak, çok komplike bir organizmanın varlığı ile mümkündür. İlk canlının besin yaptığını kabul edersek, kompleks sentezleme sisteminin birdenbire meydana geldiğini kabullenmemiz lâzımdır. Bu ise evrim (evolution) teorisine, yani uzun süreler içinde çok küçük değişikliklerin birikmesi sonu-

cunda canlının meydana geldiği görüşüne uygun değildir. O halde bu faraziye kabul edilemez.

2 — **Heterotrof Hipotezi:** Besinini kendisi yapmayan bir organizma ile hayatın başladığını kabul eder.

Fakat bu varlık besinini nereden alacaktır? Canlının yapı taşı proteindir ve proteini ancak canlılar meydana getirir. Heterotrof canlı, kendisinden başka canlı olmadığına göre besinini nereden alacaktır? Burada takılınıp kalınmıştır. 1929'da İngiliz biyoloğu Holdoym, ve 1936'da Rus Biyokimyacısı Oparin bunu bir varsayımla kabul etmişlerdir.

Görülüyor ki canlının meydana gelişinin bu düğüm noktası bir varsayımla halledilme yoluna gidilmiştir. Oysa, ilmin benimsenen metodu odur ki, ortaya atılan bir teori, ilgili bulunduğu bir seri vakıa ile teyid edilmeli ve aynı zamanda karşılaşılan yeni hâdiselerin izahında işe yaramalıdır. Bugün, canlının meydana gelişi konusunda tek ilmi izah tarzı olarak gösterilmeye çalışılan **"tabii seleksiyon"** teorisinin temeli, işte bu ilme ve akla aykırı varsayımdır. İnceleyelim:

İmkânsızlığına rağmen böyle bir canlı meydana geldi diyelim. Bu canlının yaşamasını temin edecek kompleks sindirim, dolaşım, solunum vs. sistemi yoktur. Beslenmesi ancak difüzyon (geçişme) ile mümkündür. Bunun mümkün olabilmesi iki ortam arasında bir yoğunluk farkının olmasına bağlıdır. Şayet canlı, çevreye nazaran daha konsantre (yoğun) ise, vücut içine fazla madde girmesiyle canlı çatlar, mahvolur. Muhit daha konsantre ise canlının içine gıda girmez; canlının içindekiler dış çevreye geçer, canlı boşalır, yok olur. Yoğunluklar eşit ise difüzyon olmaz, gıdasızlıktan ölür.

O halde böyle bir canlının beslenmesi mümkün değildir ve mahvı zaruridir.

Her canlı, belirli bir plâna göre organize olmuş moleküller sistemidir. Sistem ne kadar organize olmuşsa, o kadar fazla enerji harcanmıştır. Kâinattaki varlıkların düzensizliğe olan meyli termodinamikte **"entropi"** terimiyle ifade edilir. Ve cereyan eden bütün hâdiselerde entropi değişimi pozitiftir. Yani, bütün varlıklarda ve kâinatta düzensizliğe doğru mecburi bir gidiş vardır. O halde, bütünüyle bir nizam ve organizasyon örneği olan bir canlının "kendiliğinden meydana geldiği" tezi termodinamik tarafından kesin surette yalanlanmaktadır. Hem, canlıda var olan nizam ve âhenk öyle akıllara durgunluk vericidir ki Patalojinin baş ustalarından Şivartz'a **"vücut hücreleri ve organlarında var olan koordinasyon hâdisesi bana Allah'ı ikrar zevki verdi"** dedirtmiştir. Ve yine müspet ilimlerin bütün dallarındaki son çalışmaları izleme imkânı bulmuş olan, çağımız büyük biyoloji âlimi Dr. Alexi Carrel, hücreler arasındaki âhenk şuuruna şaşmış ve hayretle **"İnsan bu meçhul"** demiştir.

Ayrıca, canlı hayatının devamını mümkün kılan bu organizasyonu koruyabilmek için sisteme dıştan devamlı enerji verilmelidir. Bu olmazsa "sistem bozulur, moleküller dağılır". Kuanta fiziği bize, canlıya bu enerjinin dıştan paketler (kuantlar) halinde verildiğini göstermektedir.

Biliyoruz ki canlılarda temel organik madde proteinlerdir. Proteinler ise 100-3000 amino asit molekülünden meydana gelmiş dev moleküllerdir. Bu moleküllerin kendiliğinden meydana geldiği düşünülemez.

Evrim teorisine göre, atmosferde bulunan, organizmanın yapısını teşkil eden NH_3, CH_4, H_2O buharı ve H_2 gazlarının birleşmesinden meydana gelen organik moleküllerin, adacıklara benzeyen küçük damlacıklar halinde gruplaşabildikleri, varsayımla kabullenilmiştir. Kooservat (protein çorbası) adı verilen bu sistemin şu işleri yapabilmesi için **yönetilebilen sürekli bir enerji kaynağına ihtiyacı vardır.**

a) Büyük kompleks moleküller yapmak.

b) Bu molekülleri bünyevi örnekler halinde organize etmek.

c) Bu organizasyonu korumak ve daha da geliştirmek.

Darvinistlerin itiraf a mecbur oldukları husus, bu işlerin olabilmesi için orta derecede, işe yarar ve devamlı bir enerji kaynağına olan ihtiyaçtır. Bu enerji, mor öte-

si, şimşek ve ısı enerjisi olabilir denmektedir. Fakat normal bir muhakeme kolaylıkla bulabilir ki, bu enerjilerin hiç birisi devamlı değildir. Kaldı ki, o zaman pek şiddetli olan ısı, şimşek ve yıldırımlarla kooservatlar parçalanacaktır.

Açıkça görülmektedir ki Darvin teorisinin temel dayanaklarından birisi olan "kendiliğinden oluş" tezi tamamen akıl, mantık ve ilim ölçülerine aykırıdır ve objektif ilim tarafından reddedilmiştir. **"Canısız sistemlerden canlıya geçişi gösteren hiç bir müspet delilimiz yoktur" (2).**

"İlk canlı maddeyi meydana getiren büyük bir kuvvetin mevcudiyetine inanılmak istenmez ise, bilgimiz çerçevesi içinde en muhtemel olanı bunun bir tesadüf eseri olduğunu kabul etmektir" (3).

Demek ki, hipotezin doğruluğuna inansak bile, yaratıcı kudretin varlığına inanmaktan başka çare kalmıyor. Aksi halde tesadüfle izah son derece gülünçtür. Çünkü ilmi bilgiyi karakterize eden en belirgin vasıf onun kat'i ve objektif olmasıdır. Bu hipoteze verilecek en güzel cevap, Almanya Frankfurt Üniversitesi Canlı Varlıklar ve Bitkiler Kürsüsü Profesörlerinden **Russel Chesner Ernest'in** şu cümleleridir:

"Canlılar Âleminin hayatının zuhuruna dair çeşitli nazariyeler ortaya atılmıştır. Fakat şu hakikati itiraf etmeliyiz ki, canısız maddeden, canlı maddenin meydana gelmiş olmasını ispat yolundaki bütün çaba ve gayretler müthiş bir hüsrana ve akamete uğramıştır. Bununla beraber Allah'ın varlığını inkâr eden bir şahıs, etraflıca düşünen tetkik ehli bir âlim, zerrelerin ve cüzcüklerin kendi başlarına tesadüfi olarak bir araya geldiklerine ve bu durumdan işi hayatın zuhuruna ve bizim canlı hücrelerde gördüğümüz şekilde hayatın muhafaza ve tevcihine götürdüğüne dair ikna edici açık bir delil serdetmeye muktedir olamaz" (4).

Darvin teorisinin ikinci ve en önemli tezlerinden birisi de, "insanın maymundan geldiği" tezidir. Darvin'in 19. asrın 2. yarısında neşrettiği "İnsanın Türeyişi" ve "Nevilerin Aslı" adlı kitapları bu tezi ispatlamaya çalışan iddia ve tezlerle doludur. Buna göre "bir türden başka bir tür meydana gelir. Bu cümleden olarak insanın ceddi maymundur!"

İnsandaki köpek dişlerinin varlığından tutun, göğsündeki kılların varlığından ve kolundaki tüylerin istikametine varıncaya kadar bütün sathi ve gülünç benzerliklerden tezine delil aramaya çalışan Darvin, bazan insanla maymun arasındaki bu tarz benzerliklerden ,bazan da farklardan aynı neticeye gitmeye çalışarak tezatların en gülüncüne düşüyor:

"İnsan halen önemli bir değişebilme (variabilite) ile karşı karşıyadır. Aynı ırktan tamamen aynı olan iki şahıs gösterilemez. Milyonlarca yüzü incelersek hepsi farklı gözükecektir" (5).

Zannedersiniz ki insanlardaki bu farklılık, insan nevinden başka bir varlığın meydana geleceğine delâlettir (!). Acaba ne ola ki...

İnsanların birbirine benzeyeceği diye bir kaide yoktur. Zira bugünkü ilmin tespitine göre, canlıların karakterlerini meydana getiren genlerin (DNA = Dezoksi Nükleik Asit) moleküllerinin dizilişi aynı türlerde olsa bile, her fertte farklıdır.

Darvin'in iddiasına delil olarak kullanmak istediği husus, değişen çevre şartlarının varlıklar üzerindeki etkisidir:

"Değişen şartların bütün organizmayı etkilediği inkâr edilemez. İlk bakışta, yeteri kadar zaman bulunduğu takdirde, bunun mutlaka gerçekleşeceği kanısı uyanmaktadır. Ama ben bu hususta, inkâr edilemez deliller için boş yere uğraştım" (6).

Çalışmaları neticesinde hiç bir müspet delil bulamadığı halde, zamanla gerçekleşeceği vehmine kapılan Darvin'in görüşleri üzerinden bir asır gibi uzun bir zaman geçtiği halde hiç bir ilerleme olmamıştır. Kaldı ki, ilmin tespiti, ortam şartlarını değiştirmekle bünyede meydana getirilen sathi değişmelerin kalıtsal (ırsi) olmadığıdır. Eski Çinlilerin demir çarıklar giymek suretiyle vücutlarına kıyasla normal insan ayağından daha küçük ayağa sahip oldukları bilinen bir gerçektir. Fakat uzun asırlar süren bu alışkanlık bırakıldığında Çinlilerin ayakları derhal normal

büyüklüğüne kavuşmuştur. Tekâmül teorisini savunanlardan Lamarck da, bu konudaki iddialarını o kadar ileri götürür ki, zürafanın boynunun, yüksek ağaçların dallarını yemek üzere uzanma gayretinden dolayı uzun olduğunu (!) söyler. Bu iddiadan siz, kuşların uçmaya çalışmasından kanat sahibi olduğu neticesini çıkarabilir (!) ve eğer buna inanıyorsanız, ömrünüz boyunca uçma denemeleri yapar ve kanat sahibi olursunuz, üstelik çocuklarınız da kanatlı doğar (!). oysa gerçeğin, ilmin dili şunu Darvinistlerin suratlarına çarparcasına haykırır:

"Ortam şartlarını değiştirerek, organizmalarda şartlarda uygunluk gösteren kalıtsal değişiklikler meydana getirebilmek için bugüne kadar yapılan bütün denemeler neticesiz kalmıştır." (7)

O halde özet olarak "sonradan kazanılan değişikliklerin verasetle nesillere intikal etmediğini" ilmi bir tespit olarak ortaya koyabiliriz.

İnsanın türeyişinin her yerinde deney ve müşahadeye dayanan ilmi deliller yerine bilgisizliğin ifadesi görülmektedir. **"İnsanın beden büyüklüğü ve kuvvet açısından küçük şempanze gibi bir maymundan mı, yoksa goril gibi kuvvetli bir çeşitten mi türediğini bilmemekteyiz. Gene bu sebepten insanın kendi atalarından daha iri veya küçük, ya da kuvvetli veya zayıf olduğunu söyleyemiyoruz." (8)**

"Maymunların zekâsının niçin insanlar kadar gelişmemiş olduğu sorusuna, ancak genel sebeplere dayanarak cevap verilebilir. Birbirini takibeden gelişme basamakları hakkındaki bilgisizliğimiz göz önünde tutulacak olursa, daha kesin herhangi bir cevap beklemek anlamsız olur." (9)

Sadece insanlarda bulunan ve diğer hiç bir canlıda bulunmayan ve insanla maymun arasındaki kesin farka verilen cevabı görüyorsunuz. Teoriyi ispat edemeyince bilgisizim demek ilimle ne derece bağdaşır, bilinmez?

"Neden insan doğal bir arzuyu izleyip diğer bir arzuya tâbi olmadığına pişmanlık duyar? Neden davranışından pişmanlık duyması gerektiğini hisseder? Bu bakımdan insan maymundan tamamen ayrılır. Ben gene de bu farkın sebeplerini az çok doğru olarak bulmanın o derece güç olmadığı kanaatindeyim" (10).

İfadelere dikkat edilsin. İlim dilinin gerektirdiği kat'iyetle ifadelerdeki müphemiyet mukayese edilirse Darvinizmin ilmiliği (!) çıkar ortaya.

İnsanla maymun arasında geçit teşkil edebilecek hiç bir fosilin bulunmayışını şöyle izah ediyor: **"İnsanla maymuna benzeyen atasını birbirine bağlayabilecek olan fosil kalıntılarının bulunmaması mes'elesine gelince; Lyell'in açıklamalarını okuyan herkes onun göstermiş olduğu gibi; bütün omurgalı hayvanlar sınıfında fosil kalıntıları keşfinin pek çok yavaş gittiğini ve tesadüfe bağlı olduğunu bildiği için, bu olaya gereğinden fazla değer vermeyecektir. İnsanı herhangi bir nesli tükenmiş maymunumsu yaratıkla bağlayabilecek olan bu çeşit kalıntıların en büyük ihtimal ile bulunabileceği bölgelerin şimdiye kadar jeologlar tarafından henüz araştırılmadığını unutmamalıyız" (11).**

En büyük ihtimalle bulunabileceği yerlerin jeologlar tarafından aranmamış olması bir yana, insanın diğer omurgalılardan sonra meydana geldiği kabul edilecek olursa en çok fosilin yeni olan insanın olması gerekir. 200 milyon sene önce yaşamış olan bir kurbağa fosili yerine en son meydana geldiği söylenen insanla ilgili fosillerin bulunması herhalde çok daha kolay olacaktır. Ne hikmetse "en fazla bulunma ihtimali olan" yerleri aramıyorlar (!).

Son olarak, Darvin'in atasını nasıl tahayyül ettiğini görelim:

"İnsanın atasının, bir zamanlar bütün vücudunun örtülü olması zorunludur. Her iki cinsin sakalları vardı. Kulakları herhalde sivri ve hareketli idi. Vücudunda özel kasları bulunan bir kuyruğu vardı. Kol ve bacaklarında şimdi tesadüfen bulunan ve fakat dört ayaklıların normal olarak sahip oldukları kaslar vardı (...) Embriyonda ayak baş parmağından anlaşıldığına göre, o zamanlar ayak kavrama yeteneğinde idi ve atalarımız hiç şüphesiz ağaç hayvanları idiler. Ve sıcak ormanlık bölgelerde ya-

gıyorlırdı. Erkeklerin korkunç silâhları olarak yararlandıkları büyük köpek dişleri vardı. Dışkı ve sidik ortak bir yoldan, kloaktan boşaltılıyordu. Ve göz, göz kapağı ile korunmakta idi. Daha da eski çağlarda insanın ataları su hayvanları idiler... (12) Tıpkı masal gibi...

Biz biyoloji'nin en son ve kat'i tespitini söyleyelim: **"Türler arasında intikal yoktur."** Bu kat'i gerçeğin ifadesi, zamanla bir kedinin köpek olması mümkün olmadığı gibi maymundan da insan meydana gelmez. Her canlı, "veraset kanunları" gereğince kendi türünden bir yavru meydana getirir. Her nev'in spesifik (kendine mahsus) özellikleri nesilden nesile aktarılarak devam eder ve sonradan kazanılan özellikler verasetle geçmez.

Söylediklerimizi belgeleyen bir örneğe göz atalım:

Küçük canlılar, birbirlerine çok benzer yaratıklar olduğu halde, başka bir "tür"e dönüşme görülmez. Özellikleri yönünden o kadar farklıdırlar ki, şekli benzeyişlerine rağmen faaliyet sahaları, husûle getirdikleri hastalıklar ayrı olduğu gibi hayatını devam ettirdiği ve ürediği sahalar, yaşadığı vasatlar, müteessir olduğu kimyevi maddeler bakımından bile farklılıklar gösterirler.

Birbirine çok benzer görünen bu yaratıklar arasında dahi bir dönüşüm olmadığı açıktır. Meselâ paratifo A ve paratifo B mikroplarının birbirine dönüşümü mümkün olmamıştır. Ayrıca birbirinin bünye itibariyle tamamen aynı olan iki mikrop vardır. Bu iki mikrobu, görünüş, biyolojik ve fizyolojik bünye bakımından birbirinden ayırmak mümkün değildir. Tek fark, gıdalarının kimyevi bakımdan farksız sağ-sol izomerlerini yemeleridir. Ve bu mikropların, kimyanın çok ince fiziko şimik usullerle tespit edebildiği analizi, bütün nesilleri boyunca irsidir. Bu özelliği vasıf halinde nesilden nesile intikal ettirirler. Bu mikroplar, milyonlarca defa üretilseler kat'iyen birbirine dönüşmezler. Ve gıdalarında bir tercih değişikliği yapmazlar. Gıdasını yiyiş tarzını dahi terketmeyen bu küçük mahlûkların türden türe geçmeleri dahi mümkün değilken, sonsuz sayıda cins ve çeşit taşıyan koskoca bitkiler ve hayvanlar âlemini tek bir nesilden meydana geliyor diye çizip atmak, ilmi sathiliğin en büyüğü olsa gerekir.

İnsan, eşya, bitki ve hayvandan mana ve mahiyetiyle farklıdır. Akıl, irade ve his sahibi oluşu, ona bütün varlıkların üzerinde bir şeref kazandırır. Ve insan için hayat, bu şerefe uygun olarak yaşamaktır. İnsanlık, kendi problemlerini bir bütün olarak ele alıp, onu maddi, biyolojik ve psikolojik varlığı içinde değerlendirerek çözüm getiren sistemler arıyor. Bugün, insanlık, Darvinizm, gibi insan ve kâinatın manasına zıd düşen ilim maskeli nazariyelerle insanlığa korkunç bir esaret hazırlamak isteyen ideolojik kuvvetlerce köleleştirilmektedir. İnsanı ve kâinatı, Allah'ın yarattığı olarak görmedikçe, ilim sahasında düşülen buhrandan kurtulamayız. Kâinat denen muazzam mekanizmanın, insan denen şerefli varlığın tesadüflerle izahı, ancak akıl hastalarının başvurduğu süfli bir metoddur. Bütün metod ve düşünce şekilleriyle birlikte materyalizmin yıkılışı, yerine gerçek ve objektif ilmin ikamesi biyolojinin olduğu kadar, ilmin ve insanlığın kurtuluşu olacaktır.

---

(1) Modern Biyoloji, s. 45-46.

(2) Aynı eser.

(3) Genel Zooloji, Ord. Prof. C. Koswig.

(4) "Canlı Hücreler Kendi Vazifelerini İfa Ediyorlar" adlı makale.

(5) Charles Darvin, İnsanın Türeyişi, s. 35.

(6) Aynı eser, s. 40.

(7) Prof. Sara Akdik, Genel Botanik, s. 242.

(8) C. Darvin, İnsanın Türeyişi, s. 79.

(9) Aynı eser, s. 113.

(10) " " s. 140.

(11) " " s. 200.

(12) " " s. 233.

AK ÖĞRETMEN

Aktır arzum, ak öğretmen,
Ak olmuştur tarih boyu arzuları,
Milletimin.
Hak gibi, iman gibi,
Zafer gibi.

Katranlardan karalardan sözetme.
Beyazlardan, kaynaklardan,
Pınarlardan anlat.
Serinletici olsun,
Dindirici olsun sızıları,
Ve çimlendirici olsun
Cılız tohumları.

Ak, köye kente,
Kaybedecek zaman mı var?
Öğretmenim.
Ak, bozkırlara, ovalara, dağlara.
Anlat olanları bir bir...
Sakın unutma öğretmenim
Uyarmayı, Alileri, Ahmetleri, Ayşeleri.

Kara kara katran kazanlarını devir,
Öğretmenim,
Katranlaşan fikirlerin kaynadığı,
Ak fikirleri pişir öğretmenim,
Ak kazanlarda.
Sonra;
Kurtuluşu için milletin,
Dua et biraz da.

Zeki CANO
(Gümüşhane İlk Ö. Okl.)

Bursa Gezisi

Mustafa TOSUN
(İst. Y. Ö. Okulu)

Heyecanlı bir hayatın içine gireceğim zaman bende garip değişmeler olur. Yüreğim sanki dışarı çıkmak istermiş gibi çarpar, dilimde keçelenme meydana gelir. Bugün de dilimde aynı keçelenme var. Belli ki heyecanlıyım. Heyecanlıyım çünkü; İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği'nin tertiplediği Bursa gezisine çıkacağız.

Sabahın erken saatleri... Arabamızın gittikçe artan motor uğultularıyla beraber yolculuk başladı. Dışarda hafif hafif nisan yağmuru çiseliyor. İstanbul gerilerde kalırken, otobüsün mikrofonunda gezi tertip komitesinden bir arkadaş programı açıklıyor ve devamla: "Bursa'da ecdad yadigârı eserleri gördüğümüzde bir daha anlayacağız ki, milletimiz asırlar boyu haklı inancını, kültürünü ve ideallerini taşa, mermere işlemiştir. Bu idealler, bütün ideallerin üstündedir. Gezimizde, varisi olduğumuz ideallerle daha yakından kaynaşacak ve bunlara ne derece lâyık olduğumuzu tayin edebileceğiz. Ancak bu açıdan bakış, geziye gerçek mânasını verir ve ehemmiyetini kazandırır." diyordu.

Yağmur biraz daha hızlanmıştı. Arabamızın ön camı periyodik hareketlerle siliniyor; gittikçe daralan, tâ uzaklarda bir nokta halini alan yol güçlükle seçilebiliyordu. Bu sırada programın şiirler safhasına gelinmişti. Arkadaşlar millî duyguları dile getiren şiirler okudular.

Şiirlerin ,insanın şuur ummanının derinliklerine işleyen efsunkâr ahengini tabiatın manzarası tamamlıyordu. Güneş, uzun müddet kaybolup, aniden göz kırpıyor, yağmur damlaları mütemadiyen deniz sularını dövüyordu. Serin bir sabah rüzgârı suları ürpertiyor, otobüsün küçücük camlarından içeri giriyordu. Itırlı ve iç açıcı bir hava vardı.

İzmit'i geçtiğimiz sırada, mikrofondan bilgi yarışması için iki arkadaş istendi. Sabahki heyecanıma benzer bir duygu, kalbimde hafif bir ürperti hasıl etti. Ve sürdü. İlk yarışmacının birinci sorusu şuydu:

"— Doğu Türkistan 1951 millî istiklâl mücadelesinde, imkânsızlıklar içinde imkân bularak, Kızıl Çin keşif uçaklarını kementlerle düşüren kahraman kimdi?"

"— Osman Batur İslâmbay."

Evet, cevap doğru idi ve alkış sesleri otobüsün içini doldurmaktaydı. Alkışlar ikinci yarışmacının sorusuyla kesildi.

"— Eski Kızıl Çin Başbakanı Lin Piao'nun yakın arkadaşı olup, yakın tarihimizdeki şaibeli mazisine rağmen; son senelerde popüler yapılmak istenen yazar kimdir?"

"— _"

Arkadaş, bu şahsı hatırlayamadı. Zaman dolunca yönetici arkadaş kulaklarımıza yabancı gelmeyen bir isim söyledi:

"— Şevket Süreyya Aydemir."

Bilgi yarışması birbirinden enteresan tarihî, ilmî, aktüel sorular ve cevaplarla devam etti. Sonunda başarılı arkadaşlara hediyeleri verildi. En fazla puan toplayan arkadaşın PINAR'a senelik abone yapılması sürprizlerdendi.

Programda bilgi yarışmasından sonra tarihî ve ibret verici fıkralar vardı. Anlatılan fıkralar bazan dakikalarca güldürürken, bazan da uzun uzun düşündürüyordu. "Garip dünyanın garip işleri" deyip geçmek her zaman mümkün olmuyordu. Fıkraların sonunda yaşanmış hatıralara geçildi. Maziye dönüp, aynı ruh haliyle yâdedilen hâtıralar büyük ilgi topladı. Hiç kimse bu yolculuğun bitmesini istemiyor-

Otobüsümüz Bursa Eğitim Enstitüsü önünde.

du. Ama yemyeşil ormanlar ile mavi denizin elele verdiği Marmara sahilinde sayılı dakikalar çabuk geçti. Ön camın üstünde asılı "Ömür biter, yol bitmez" ibaresine rağmen, Bursa uzaktan görülüyor ve yolculuğun bir safhası sona eriyordu.

Gerçi yol yine bitmiyordu. İşte birkaç Bursa'lı kılavuz arkadaşla beraber Uludağ yolundayız. Kıvrılan, bükülen, tırmanan mutat dağ yolunda ilerliyoruz. Her taraf ağaçlarla kaplı. Şehre hayat veren yemyeşil ağaçlarla. Gözlerimiz ağaçların yeşilliğine dalıp gitmişti ki, aniden sislerin hücumuna uğradık. Artık birkaç metre ileriyi görmek mümkün değildi. Hepimizin kafası bambaşka yerlerde, belki sislere kırgın yükseliyorduk. Yukarılarda serin bir dağ meltemi başlamıştı. Artık sisler de kalkmış, eteklerin aksine günlük güneşlik bir hava hakim olmuştu. Zaten otobüsün çıkabileceği yüksekliğe gelmiştik. Deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikte, yer yer güneşin müsamahasız ışınlarından kurtulabilmiş karlarla kaplı bir alandayız. Ve ellerimiz gayri ihtiyari kar tanelerini toparlamaya başladı. Hızlı bir oyun başlamıştı bile. Esen soğuk rüzgâra rağmen, terler içinde kalıncaya kadar kıyasıya devam etti. Sonra yavaşladı ve gözler beyazlıklardan yeşilin bütün tonlarının sergilendiği yamaçlara kaydı.

Aniden gözlerime inanamadım. Zira alt tarafımızda alabildiğine çılgın bir denizin çok dalgalı hali uzanıyordu. Yalçın kayalara çarpıp, çok köpüklenen, arkasından çarşaf çarşaf sütbeyaz yayılan bir denizle karşı karşıyaydım. Sıra sıra çamlardan ibaret kayalara çarpan bulut denizi kaynıyor, kaynıyordu. Bu seyrine doyamadığım ak dalgalar benliğimi aldı uzaklara, tâ uzaklara götürdü. Gözbebeklerim küçüldükçe küçüldü, sonsuzlukta bir nokta halini alırken ufuklardan ufuklara yükselen bir toz bulutuna takıldı. Artık gözlerimin önünde toz bulutlarının girdapları vardı. Zaten ayaklarımın dibinde kış, birazcık alt tarafımda ilkbahar ile Uludağ, beni baharları kışa dönenlerin memleketine, Uluğ Türkistan'a götürdü. Ciğerlerimi şişiren temiz hava, saçlarımı karıştıran hür rüzgâr apayrı manalar kazandı. Ve şairin diliyle seslenmek geldi içimden:

Çobandım gür dağlarında,
Men, o hürlük çağlarımda.
Şimdi, esir kamplarında
İnlirem, ağlayı ağlayı.

şısında Çelebi Mehmed'in yattığı Yeşil Türbe bulunuyor. İznik yapısı ,yeşil ve özellikle firûze yeşili renkli, dal ve çiçek motiflerinden müteşekkil kabartma çinileri ile bir sanat harikası. Yıldırım Bayezıt Camii, Tophane, Orhan Gazi Türbesi, Emir Sultan vb. eserlerimiz sadece mimari yönünden değil, aynı zamanda güzel yazı, çinicilik, oymacılık, renkli cam vb. sanatların bir müzesi halinde. İnsanı yılların ötesinden gelen bir tılsımlı hava ile kendine bağlıyor.

Gezimizin son bölümünde her derde şifa kaplıcada iki günün verdiği yorgunluğu çıkardık. Ve bir akşam üstü, yepyeni bir canlılık kazanarak olanca yeşilliği ile Bursa'yı gerilerde bıraktık. Mikrofonda bir arkadaş intibalarını anlatmakta:

"Arkadaşlar! Ecdadımızın bizlere miras bıraktığı eserlerin haşmeti karşısında eğildim. Kendimde bir manevi yükselme, bambaşka duygular hissettim. Taşa, ağaca, mermere işlenip; ölümsüzleşen iman, ahlâk ve kültürümüzün mahsulü eserlerle, bence Bursa demek; yemyeşil örtü altında yatan canlı bir tarih demektir. Ama üzülerek bir hususa temas edeceğim. Yarının öğretmeni olarak buna mecbur hissediyorum kendimi. Liselerimizde Sanat Tarihi dersi görülür. Hâlâ okuduğum Bizans, Yunan, Japon veya Gotik sanatına ait bilgileri hatırlıyorum. Hattâ Notre Dame de Paris Katedralinin pencere süslerini bilen ben; Ulu Camiin sadece ismini duymuştum. Zira Sanat Tarihi kitaplarının son birkaç sayfasına sığdırılan öz sanatımız, genellikle okunamaz. Bu ise derin kültür buhranımızın bir yönüdür. İstikbalin eğitimcileri olarak, gerçekten milli bir eğitimle milli kültürü genç kuşaklara aktarmanın bizleri beklediğini biliyoruz." Şiddetli alkışlar; herkesin aynı hassasiyette olduğunu ifade ederken, mikrofona yeni bir arkadaş geliyor.

"Kıymetli Arkadaşlar! Benim de ecdadımızın, eserlerde güzelliği mimari kısımlarla temin etmesi, hiç bir fazlalığa yer vermemesi dikkatimi çekti. Eserlerin etrafının tam bir külliye olması, modern şehir anlayışına uygunluğu ayrıca göğsümüzü kabartan bir hususdur. Kültürümüzün üstünlüğü de burada yatar."

Diğer arkadaşlar da intibalarını naklettiler. Herkes ayrı bir noktaya dikkat etmişti. Anlatılanlar bir nevi gezinin muhasebesi oldu. Son olarak uzun müddettir susan kaptan beyin intibalarını sorduk. Heyecanla şunları söyledi:

"— Milletimizin ulu ve dünyada tek bir millet olması yegâne arzumuzdur. Bütün çabaların bunun için olması lâzım. Ben sizleri görünce böyle günlerin geleceğine inandım. Ümitliyim.". İntibalardan sonra doğru mu, yanlış mı tarzında yeni bir bilgi yarışması düzenlendi. Şiirler okundu. Bazan da mehtere refaket edildi. Ve gecenin geç saatlerinde İstanbul göz alabildiğine uzanan ışıklarıyle gözüktü. Hepimiz bilinenden ayrı bir Bursa görmüş, unutulmaz yolculuk geçirmiştik.

Burada gezinin tertiplenmesinde bizlere gereken yardımı gösteren okul müdürümüz Sayın Turan Birinci'ye, Bursa'da sıcak alâkalarını esirgemeyen Bursa Eğ. Enstitüsü sayın... idarecilerine, kardeş okul Bursa Eğ. Ens. öğrencilerine teşekkürü bir borç biliriz.

OKULUMUZDAN HABERLER

Tezhip, Minyatür ve Çini Desenleri Sergisi Büyük Alâka Gördü

İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Resim Odası mensupları —Halil Buttanrı, Ünal Abalı, Saim Okan, Ahmet Kaya— bu yılki san'at çalışmalarını okulda sergilemişlerdir.

Daha ziyade Türk Tezyini san'atlarından tezhip, minyatür ve çini desenleri ile ilgili olan sergi, 6-13 Mayıs tarihleri arasında açık kalmış ve büyük bir ilgi ile karşılanmıştır.

«Macaristan Alevler içinde»

Nebil ALPASLAN
(İst. Y. Ö. Okulu)

Asrımızda insanın hem gözüne, hem de kulağına hitap eden vasıtaların en tesirlisi, denilebilir ki sinemadır. Sinema bir sanat kolu mudur, sorusuna verilecek cevap mücerred olarak evettir. Bugün çok az film müstesna sinema, günümüzde topyekün bir kültür aşılayıcısı, değişik hayat tarzlarının tesirli şekilde propoganda edildiği yer olup, sanat değerini de propoganda ettiği fikrin ve hayat tarzının bayalığı ölçüsünde, bayağılaştırmaktadır.

Türk sinemacılığını, içinde bulunduğu keşmekeşi ve kâr vasıtasından başka bir endişeyle çevrilmeyen film yığınlarını bilmem anlatmaya lüzum var mıdır? Dışardan getirilen yabancı filmlerin, yine aynı maksadı taşımakla beraber, millet bünyemize zıt, zararlı, yıkıcı birçok kültürleri de cemiyetimize telkin ettikleri muhakkaktır. İnkâr edilmez bir gerçektir ki, Batı'nın ahlâk anlayışı, aile anlayışı ve hayatı, değer ölçüleri büyük nisbette sinema aracılığıyle içimize kadar girmiş, bizi tesir altına almış ve kendi öz kültürümüzden, onun şekillendirdiği müesseselerden hayat tarzından bizi bütün şahsiyetimizle koparmış atmıştır.

Okuyucunun karşısına yeni bir ses, milli sanat yolunda güçlü bir rehber olmak arzusuyla çıkan Pınar, sinema sahasında bütünüyle bir boşluğun olduğu inancındadır. Bu boşluk, mensubu olduğumuz milletin değerlerini ortaya çıkarmak, yaşatmak ve yükseltmek idealinin, hâlâ Türkiye filmciliğinde esaslı bir şekilde ele alınmayışından doğmaktadır. Birkaç istisnanın dışında ne yazık ki bu böyledir. Bu sahada, bizlere ümit veren bazı denemelerin olması ayrıca sevindiricidir.

İşte "Macaristan Alevler İçinde" filmi bizce, hissedilen boşlukta başlayan kıpırdanışlardan bir tanesidir.

Film, komünizme karşı 1956'da başlatılan Macar ihtilâlini konu edinmektedir. Orijinal olan tarafı sahnelerin, canlı sahneler olması, yani bizzat ayaklanmanın yapıldığı günlerde çekilmesidir. Bir ara Macaristan'a girmeyi başaran birçok gazeteci ve filmcinin çekebildiği sahneler, daha sonraki yıllarda birleştirilmiş ve bu şekilde bir dökümanter film meydana getirilmiştir.

Bakû Hava Okulu eski Uçuş Birliği Komutanı Mehmet Altunbay'ın Kafkas

Kızıl Ordu Macaristan'a, gözyaşlarına karşı, kan, ateş ve ölüm saçarak girmişti. Sosyalizmi çağrısı yapanlara ithaf olunur.

Film adına getirdiği film, Ankara ve İstanbul'da; Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı, Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri komutanları ve diğer askeri yetkililerce de seyredilmiş bulunmaktadır.

FİLMİN KONUSU :

Macaristan etrafına komünizmin esaret zincirleri çekilmeden evvelki Macar hayatını anlatmakla başlayan filmde, Macaristan'ın kaderinin, 1942'de Almanların safında II. Cihan harbine girmekle değişmeye başladığına işaret ediliyor. Almanların mağlûp olmasından sonra, diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi Macaristan da Rus ordularının işgaline uğrar. Komünistlerin kontrolündeki geçici hükümetin yaptığı seçimlerde, Macar halkının komünizmi reddetmesine rağmen, kızıl rejim Macaristan'ı yavaş yavaş sarmaya başlar. Macar'ı temsil eden bayrağın ortasına orak-çekiç takılır. Macaristan sokakları Lenin'in, Stalin'in heykelleriyle donanır.

Esaretin gittikçe hissedilir hale gelmesi, Macar halkının hürriyet duygularını kamçılar. Gençlik harekete geçer. Baraj patlamıştır. Bu, işçisi, memuru, köylüsü, aydını ve askeriyle topyekün Macaristan'ın ayaklanmasının bölge bölge vukuuna sebep olur.

23 Ekim 1956'da komünizme karşı patlak veren isyan, bir anda bütün Macaristan'ı sarar, ve sokaklardaki dev heykellere varasıya kadar komünizmi hatırlatan ne varsa yıkılır, kazınır ve yakılır. Kandırılarak Kızıl Ordu'nun saflarına sokulan Macarlılar da ayaklananlara iştirak ederler ve kanlı çarpışmalar her yere yayılır. İhtilâl hükümetinin başına geçen İmre Nagy "Hür Macar Radyosu"ndan yaptığı konuşmada, Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çıktığını ve Birleşmiş Milletler'e girmek istediğini ilân eder. Ne var ki B. Milletler mânâlı bir susmanın içindedir. Yaptığı toplantılarda karar alamadan dağılır.

Bu arada, Kremlin'in endişesi de büyür. Tankların ve 200 uçağın desteğinde 200 bin kişilik zırhlı birlikler Macaristan'ı istilâya başlar. 42 bin insan öldürülür. 63 bin Macar da Sibirya'ya sürülür. Kızıl despotluk bütün vahşetiyle Macaristan'a tekrar yerleşir. 1956'dan sonraki 14 yıl içinde de, Macar kadınına doğum yapması yasak edilerek 3 milyon çocuk ana rahminde öldürülür.

Macar hürriyet savaşçılarından olan, 1956'daki ayaklanmaya katılan ve halen memleketimizde bulunan Prof. İmre Toth'un, Türk halkına yaptığı ikaz ile son bulan film, yaşanmış bir dramı, çekilmiş bir ızdırabı müşahhas olarak gösterdiği için bir hayli tesirli olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığınca bu tip eğitici ve faydalı filmlerin gereken ilgi gösterilerek, okullarda öğrencilere seyrettirilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

UĞUR DERMAN'LA BİR MÜLÂKAT

Uğur Derman.

Millî sanatlarımızın temel bölümlerinden birisi de «Hat Sanatı» dır. Ama ne acıdır ki bugünkü nesil, yani bizim neslimiz «Hat Sanatı» deninee birbirimize bakar, sanki binlerce yıl ötelerden bir şey işitiyormuş gibi oluruz. Belki ismini bile duymamışızdır. Ama, Hat bizim kendi sanatımızdır. Onu kopya çekmemişiz, aşırmamışız, kimseye özenmemişiz. Özbe öz milletimizin eseridir. Bizim inancımızdan süzülerek doğmuştur. Hat'ı yeniden öğrenmek gerek. Yeniden incelemek ve büyük sanatkârlar yetiştirmek gerek. Bu sahada fedakâr çalışmalarıyla tanınan sayın Uğur Derman Bey'le yapılmış bir mülâkatı sizlere takdim ediyoruz.

Saim OKAN
(İst. Y. Ö. Okulu)

— *Hat sanatı, Millî sanatlarımız içinde nasıl bir yer işgal eder? Kısa bir tarihçesini anlatır mısınız?*

★ "Hat san'atı, millî san'atlarımız içinde ön sırayı işgal eder" dersem, mübalağa etmiş olmam... Her milletin mimarisi, musikisi ,resmi, edebiyatı ve tezyinatı vardır. Bizde de mevcut olan bu san'atlara, millî damgamızı vurmuş olduğumuz için, elbet çok ehemmiyet vermeliyiz. Ancak, güzel yazı, diğer milletlerde san'at haline gelemediği halde, biz, hat san'atımızla onlara karşı üstünlük göstermişizdir. Güzel yazı başka, bunun san'at haline gelişi başkadır. Latin harfleri de güzel yazılar ama, bizim eski harflerimiz gibi san'at olamamıştır. Çünkü 28 büyük, bir o kadar da küçük harfin değişmez şekilde yanyana gelişiyle yazılır bu harfler... Tabii, 28+28=56 şe-

kilde san'at olamaz. San'atın bir vasfı da nâmütenahilliğidir. Buna mukabil, bünyesi itibariyle, estetiğe tek tek sahip olan eski harflerimiz, kelimenin başına, ortasına, sonuna gelmekle, birbirine benzemeyen yeni şekillere bürünürler. Kelimelerin de bir arada terkib edilmeleri (kompozisyon), sonsuzluk imkânını hazırlayan ayrı bir unsurdur. Uzak Doğu (Çin, Japon) yazıları la san'at haline gelmiştir ama, onların harf şekilleri birbirine bitişmeden yazıldığı için, bizdeki kompozisyon imkânından mahrumdurlar.

Hat san'atının tarihçesi kısa da olsa onuşmamızın dar çerçevesine sığmaz...

— Meşhur Hattatlarımız kimlerdir? Bugün hâlâ yaşayan ve sanatını yeni nesillere aktarma çabasında olanlar var mıdır?

★ Meşhur hat san'atkârları pek çoktır. Ama muhtelif yazı türlerinde en fazla tanınan birkaçını isterseniz: (Yakut-ı Musta'simi (?-1299), Şeyh Hamdullah (1429-1520), Hafız Osman (1642-1693), İsmail Zühdi (?-1806), Mustafa Râkım (1757-1826), Yesarî Es'ad (?-1798), Yesarizâde Mustafa İzzet (?-1849), Kadıasker Mustafa İzzet (1801-1877), Şevki (1829-1887), Sâmi (1838-1912) Efendiler ilk akla gelendirler. Bugün yaşıyan ve yeni nesillere öğretme çabasında olan hattatlar; Necmeddin Okyay (1883), Hâmid Aytaç (1892), Kemâl Batanay (1893) olarak sayılabilir.

— Hat sanatına olan ilginiz (merakınız) nasıl doğdu?

Mustafa Râkım'ın celî sülüs bir istifi.

★ Eski harflerle hiç alâkam olmadığı yıllarda, meselâ 13-14 yaşlarında iken, gazetelerde çıkan hat san'atına ait makaleleri kesip sakladığımı hatırlarım. Demek ki, şuuraltında bu san'ata karşı bir yakınlığım varmış... 1953'de Liseyi bitirdiğim sıralarda, kendisine çok şeyler borçlu olduğum aziz hocam **Mahir İz**'den eski harflerimizi öğrendim. Bu, mazimizin kapanan kapılarını açabilmek için en lüzumlu anahtardı benim için... Ondan sonra, âbideleri süsleyen yazıları okumaya çalışırken içimde onlara karşı bir şevk uyandı... Nihayet 1955 de **Üstad Necmeddin Okyay**'a devam etme ye başladım. Eczacı Mektebi'ni bitirdiğim 1960 yılında ta'lik hattından icâzet aldım. Hocam, birçok san'atlarda mahir bir **"Hezarfen"** olduğu için, kendilerinden çok istifade ettim, hâlâ da etmekteyim. Ayrıca Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'den de faydalandım.

— Hat sanatı ile resim arasında bir münasebet kurulabilir mi? Resim bugün gittikçe mücerret resim (ona soyut resim de diyorlar) tekniğine doğru merhale katetmektedir. Bir kısım tenkidciler, mücerret resmin Hat sanatına bir akış manasına geleceğini söylüyorlar. Yani sanatkârın ruhu, peyzaj (manzara) resimleri veya diğer müşahhas resimleri yapmakla tatmin olmamakta ve kendini daha mücerret duyguların ahengine kaptırmaktadır. Hat sanatı da sanatkârda böyle bir duygulanışın mahsulüdür deniyor. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

★ Bu san'at, her şeyden önce bir maksat için, yani okumak ve yazmak gayesiyle, meydana getirilmiştir. San'atkârın ruhunun enginliği yeni yeni şekiller ortaya çıkarmıştır. Ama onlar, bunu, tabiatı taklid etmemek için mi yapmışlardır? Hayır! Bu dediğiniz tezyini san'atlarımız (tezhib, minyatür, çinicilik vs.) için mantığa uyar. Çünkü; kullanılan unsurların, tabiatta asılları mevcuttur. Hüsnühat (güzel yazı) dan,

Hâfız Osman'ın yazdığı bir Kur'an-ı Kerîm'in son iki sahifesi.

bugün bu neticeyi çıkaranlar, Picasso gibi modern ressamlardır. Hattatlarımız farkında olmadan bu gayeyi gerçekleştirmişlerse ne mutlu onlara!

— Hat sanatının gelişmesinde ve büyük eserler verilmesinde sanatkârın inancının büyük tesiri olsa gerek. Çünkü Hat bizzat İslâm inancının esaslarını tesbit eden Kur'an-ı Kerim'in çevresinde gelişmiştir. Bu bakımdan, inançla sanat arasında nasıl bir münasebet görüyorsunuz?

★ Bu sualinize, **Hazret-i Ali**'nin bir sözünün Türkçe meâlini nakletmekle cevap vermiş olayım. "Güzel yazı, üstadın öğretişinde gizlidir, ilerlemesi çok yazmakla, devamı da İslâm dini üzere olmakladır."

— Osmanlı Hattatları dışında, İslâm âleminin diğer bölgelerinde de hat üzerine çalışmalar olmuş mudur? San'at gücü bakımından, Osmanlı Hattatları ile diğerleri arasında bir kıyaslama yapılabilir mi?

★ İslâm âleminin her yerinde yazı ile uğraşılmıştır, fakat san'at haline gelememiştir. Sadece İran'da doğan "ta'lik" yazı fevkalâde ilerlemiştir. Ancak biz ona da nefis bir Türk karakteri vermişizdir. Osmanlılardan önce, Abbasiler devrinde Bağdat şehri yazı merkezi olmuştur. O zamanın en büyük üstadı da Amasyalı bir Türk olan Yakut ül Mustasımi'dir. Görülüyor ki bu san'at bize, eskiden beri Allah'ın bir lûtf u ihsanı olmuştur. Yeri gelmişken şunu da söyliyeyim: tâ Finike'lilerden bu yana muhtelif kavimler tarafından kullanılıp, tarihi bir seyir icabı Araplarca da benimsenen bu harflere **"Arap Harfleri"** denilmesini ben doğru bulmuyorum. Bu harfler İslâm topluluğunun müşterek yazısıdır. **"İslâmî Harfler"** daha yerinde bir tarif olur. Eğer mutlaka bir millete mâledilmek lâzımsa, en çok emek verip onu san'at haline getirdiğimiz için **Eski "Türk Harfleri"** denmesi; hakkı teslim etmek olur. Arap milletlerinde yazı san'atı şuuru, yakın zamanda uyandı. Geçen yıl Irak'da devlet eliyle basılan **Mushaf**'ın **Mehmed Emin** Rüşdi isimli XIX. asırda yaşamış bir Türk hattatı olması dikkate değer. **"Kur'an-ı Kerim Hicaz'da nazil oldu, Mısır'da okundu, İstanbul'da yazıldı."** sözünü unutmayın!

Uğur Derman'ın ta'lik bir kıtası.

— Hat'ta kullanılan değişik yazı türleri hangileridir? Osmanlı Hattatları çoğunlukla hangi yazı türlerini kullanmışlardır?

★ Hat kaynakları 50'nin üstünde yazı çeşidinden bahsederler. Ancak; Ma'kili, Kûfi, Sülüs, Nesih, Muhakkak, Reyhani, Tevki, Rıbaa, Divani, Ta'lik ve bunların Celi (iri, kalın) şekilleriyle Tuğra hat san'atının en yaygın cinsleridir. Her birinin kullanılış yeri ayrı ayrıdır.

— Osmanlı devrinde Hat'tın gelişmesinde, inancın tesirinden başka hususların da tesiri olmuş mudur?

★ Elbette... Yegâne okuma ve yazma vasıtası bu olunca gelişmez mi? "Marifet iltifata tâbidir — Müşterisiz meta, zayidir" demişler. Her hattatın canlı bir matbaa hükmünde olduğu hatırdan çıkmamalıdır.

— Hat'la ilgili özel deyimler olması gerek. Bunlardan bazılarını ve ne manaya geldiklerini belirtir misiniz?

★ Bir lügatçe olacak kadar vardır. Birkaçını söyleyeyim:

Ketebe: İmza.

Karalama: Hattatların ellerinin durmaması için ve en güzeli aramak maksadiyle yaptıkları çalışmalar.

Hat İcazetnâmesi: Yazı öğrenen talebeye sonunda verilen diploma.

Çıkartma: Talebenin beğenilmeyen yazısının altına, hocanın aynı harfi tarif etmesi.

Kaftan: Talebenin yazısında hocanın beğendiği harfin etrafını çizmesi...

— Hattatların ömürlerinin uzun olduğu söylenir. Bu doğru mudur? Bir sebebi var mıdır? Yoksa sadece bir lâtife midir?

★ Kaderi değiştirmek ,insanların elinde olan bir husus değil... Lâkin şöyle bir şey söylenir: Yazı yazarken harfin bozulmaması için, hattatlar farkında olmadan nefeslerini tutarlar. Yaradan'ın insana bir ömür için verdiği nefesler sayılı olduğundan —ki eskiler buna **"enfas-ı ma'dude-i hayat"** derler— bu nefes sayısı daha uzun zamanda kullanıldığı için, hattatlar da, tabii ömürden daha uzun yaşarlarmış. Ben de şöyle derim: Eğer nefeslerini tutarak uzun yaşamak, onların kaderinde varsa, elbet yaşarlar!

— Bugün Hat sanatımız ne haldedir? Güzel Sanatlar Akademileri Hat sanatına karşı alâka duyuyorlar mı? Güzel Sanatlar Akademilerinde Hat sanatıyla ilgili bir bölüm var mıdır? Milli bir sanat kolumuz olan Hat'tın da, hiç olmazsa çalışmak istcyenlere buralarda öğretilmesi için devletin imkânlar hazırlaması lüzumuna inanmıyor musunuz? Devlet bu konuda neler yapabilir?

Sami Efendi'nin çektiği Sultan II. Abdülhamid tuğrası.

★ Hat san'atımız çöküntü halindedir. Resmi makamlar, bilgisizlikten ,bu san'atı irtica ve gerilik sembolü olarak gördükleri için, ele almaktan çekiniyorlar. Yeni nesiller ise böyle bir san'atın varlığından haberdar değiller, sadece okuma vasıtası sanıyorlar. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde muhtelif hat cinsleri öğretilirken ,hoca Halim Efendi'nin emekliye ayrılmasıyle 1983'den itibaren gösterilmez olmuştur. Yalnız hat san'atı için değil, tezyinat, minyatür, ebrûculuk, sadefkârlık, tesbihçilik, altunvarakçılık gibi bütün eski ve milli san'atlarımızı tahsil şartı aramadan müracaat edenlere öğreten bir enstitüyü açmak Devletten beklenir ama, bu anlayışa sahip zevâtı nerede bulmalı?

— Tuğrakeşlik hakkında bizi ve okuyucularımızı aydınlatır mısınız?

★ Tuğra ,padişahlık armasıdır ve her padişah için yenilenir. İçinde padişahın ve babasının ismi yazılı olup **"el-muzaffer dâima"** ilâve edilmiştir. En iptidai örneği Sultan Orhan devrine kadar gitmektedir. Fakat mütekâmil şekli, hat dehâmız Mustafa Rakım'ın himmetiyle Sultan III. Selim'den itibaren başlar ve II. Mahmut tuğrasında en güzel hale girer. Padişah ismi haricinde, bazı ibareler (âyet, hadis...) de tuğra şeklinde yazılmıştır. Bu hususta söylenecek çok şey var ama sözü uzatmış oluruz!

— Hat öğrenmek isteyenlere sizin ne gibi yardımlarınız olabilir? Bu konuda çalışmalarınız var mı?

★ Yazı dersine gelen üçbeş talebe var. Ayrıca konferans ve makalelerle bildiklerimi öğretmeye çalışıyorum.

— Teşekkür ederiz.

Fetih ve Fatih

Başlarafı: Sayfa 7'de

ne gayet ateşin bir al ile süslü, saçı sakalı siyah ve kıvırcık ,alnı açık, gözleri parlak idi" (14). Azmi ve iradesi çok yüksekti. Acele karar vermez, verdiği karardan da dönmezdi. Soğukkanlılığı meşhurdur. Âlim ve şairdir. Arapça, Farsça, Latince, Rumca ve İbrani dillerini bilirdi.

Gelişigüzel savaş yapmazdı. Her seferi belli bir hedefe yönelmiştir. Seferleri lüzumuna göre yapmıştır. İstanbul'dan sonra hedefi —hareketinin seyri onu göstediyor— Roma'yı fethetmekti.

28 yıllık saltanatında iki imparatorluk, 14 devlet, 200 şehir fethederek "Fatih" olmuştur.

---

(1) Jacques Pirenne, B. Dünya Tarihi, c. 1, s. 409.

(2) Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi. M. Ata Terc. İst. 1330, c. II, III.

(3) Spectator Dergisi, 12 Temmuz 1919 Londra - Bir Makalesinden.

(4) Dr. S. Tansel, Osm. Kay. göre Fatih'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti. M.E.B. - İst. 1971 s. 49.

(5) Abdurrahman Şeref, Tarihi Devleti Osmaniye ,İst. 1315, c. 1, s. 153.

(6) Dr. S. Tansel, s. 51.

(7) İ. H. Danişmend, İz. Osm. Tarihi Kronolojisi, İst. 1971, c. 1, s. 245.

(8) a.g.e. s. 246.

(9) Dr. S. Tansel, s. 103.

(10) Mithat Sertoğlu, Res. Osm. Tarihi Ans. s. 235 İst. 1958.

(11) Prof. S. Ünver, Fatih Devri Hamlelerine Umumi Nazar, İst. 1953, s. 6.

(12) a.g.e. s. 9, 10.

(13) M. Ş. Çavdaroğlu, F. S. Mehemmed Hanı Sani, İst. 1953, s. 103.

(14) M. Sertoğlu, s. 235.

IV. Murat'ın Tarihî Kişiliği

Osmanlı padişahlarının 17.'sidir. 1612 de doğdu. I. Ahmet'in oğullarındandır. Annesi Kösem Mahpeyker Valide Sultan'dır. 11 yaşında amcası I. Mustafa'nın yerine tahta geçti. 16 yıl tahtta kaldı, 27 yaşında öldü.

Kanuni'den sonra devlet idaresinde başlayan zaaf, devleti ayakta tutan müesseselerde görülen yozlaşma, dış düşmanların da ihanetleriyle birleşince Osmanlı'nın eski ihtişam ve azameti gitmişti. İşte IV. Murat bu kötü gidişin doğurduğu buhranlı bir anda, tahta çıktı. Çocuk yaşında olduğu için annesi Kösem Valide Sultan, 8 Haziran 1632'de IV. Murat'ın devlet idaresine hâkim olmasına kadar saltanat naibi oldu.

8 Ağustos 1635'te Revan kalesini aldı. 15 Kasım 1638'de başlayan Bağdat kuşatmasıyle gerçekleşen fetihten sonra, Bağdat Fatihi diye anıldı. İmparatorluğu müthiş kargaşalıklardan kurtardı. İçte ve dışta devletimize kısmen de olsa eski ihtişamını kazandırmaya muvaffak oldu.

Huzuru sağlamak için, Ortodoks Cihan Patriğini de asmıştır.

Revan seferinden dönüşte yakalandığı hastalık sebebiyle ölmesi (8 Şubat 1640) yüzbinlerce İstanbulluyu ağlattı.

TİYATRO

IV. MURAT

Hüseyin GÜLERCE
(İst. Y. Ö. Okulu)

Hemen hemen her sahasıyla yabancı kültürlerin tesirindeki san'atımızın bugün bir bocalama devresi geçirdiği muhakkaktır. Şüphesiz, geçirilen bu bocalamanın tesirleri tiyatro sahasında da görülmektedir. Çoğunlukla milletin bağlı olduğu kültürü, hayatı ve idealleri temsil etmekten uzak olan tiyatro eserleri bunun içindir ki, millî olmaktan uzaktır.

Memleketimizde birkaç seneden beri başlayan bir silkiniş, bir uyanış, bir kendine dönme hasreti artık tiyatromuza kadar uzanabildiği içindir ki; istenileni vermese, arzu edileni tam manasıyle aksettirmese dahi, bilhassa eserlerin muhtevasında görülen değişiklik, üzerine eğinilen konulardaki başkalık, sevindiricidir.

Biz, Devlet Tiyatrolarında oynanmakta olan IV. Murat tragedyasını da (1) bu tarz bir sevinçle karşıladık.

Turan Oflazoğlu'nun yazdığı eser, İstanbul'da ilk olarak 1970 Kasım'ının ortalarında, yeni açılan Kültür Sarayı'nda sahneye konmuş ve üstün bir başarının neticesinde umulandan fazla takdir toplamıştı. Ne var ki, bu tarihten sonraki on gün içinde Kültür Sarayı bir sabotaj neticesi yanmış, hususen bu temsil için Topkapı Sarayı'ndan getirtilen IV. Murat'a ait çok değerli eşyalar da yangın esnasında yok olmuştu.

Geçen aradan sonra Taksim'deki bir sinema salonuna yerleşen Devlet Tiyatrosu, temsillerine yeniden başlamış; IV. Murat da tekrar sahneye konmuştur.

IV. MURAT'IN KONUSU :

Eser, 1612-1640 tarihleri arasında yaşamış 17. Osmanlı padişahı IV. Murat'ı konu edinmiştir.

Salonun ışıkları söner sönmez sahnede, ayaklanan yeniçeri ve sipahilerin gürültü ve bağırışmaları duyulur. Padişahı istemektedirler. Sultan Murat "Ayak divanı" na çıkar, Hüsrev Paşa'nın azlini bahane eden asiler başta Şeyhülislâm Yahya Efendi olmak üzere; Defterdar Mustafa Paşa'nın, Yeniçeri Ağası'nın, Musa Çelebi'nin, Sadrazam Hafız Paşa'nın azledilmelerini isterler. IV. Murat küçük yaşta tahta çıkmanın doğurduğu kötü tesirlerle, acz içinde asilerin dediklerini yerine getirmek zorunda kalır. Ve isyancılar dağılırlar.

Entrikalar içinde yüzen Saray'da asilerle birlik olan ve kargaşalıkları planlayan İkinci Vezir Recep Paşa ile Valide Kösem Sultan'dır. İdareyi elinde tutmak isteyen Kösem Sultan son ayaklanmadan sonra Recep Paşa'yı Sadrazamlığa getirtmeyi başarır.

Sağlam bir devlet idaresinden mahrum olan İstanbul'da her türlü eşkıyalık, zorbalık, ahlâksızlık, cinayet artmıştır. "Artık ne baş belli ne ayak!" "Düzenli tek şey, kargaşa." dır.

Eski Sadrazam Hüsrev Paşa'nın öldürülmesi üzerine yeniçeri ve sipahilerin isyanı daha da şiddetli bir hal alır. Yine Bâbüssaade'nin önüne doluşurlar. IV. Murat üzgün ve öfkelidir. Az önce çok sevdiği Hafız Paşa gözleri önünde parçalanarak öldürülmüştür. Asilere seslenir:

"Kullarım! Bu türlü davranmanız uluorta ayak altına alınmaktır devletin namusunu. Sizler müslümansınız, bilin ki dinimize, mezhebimize aykırıdır bunlar. Ben sizin padişahınız değil miyim, halifesi değil miyim bütün İslâm'ın?"

Ama yine dinletemez sözünü. Zorbalar, büyük bir saygısızlıkla padişaha istediklerini yapacağına dair yemin ettirirler.

. . . . . .

Yavaş yavaş şahsiyetini kazanmaya başlayan Sultan Murat, devletin bu hüzün verici halinden elem duymaya başlar. Dönen entrikaların farkındadır. Ve ilk tedbir olarak Valide Kösem Sultan'la birlik olan Sadrazam Recep Paşa'yı öldürtür. Bir ara hanedanın damadıdır diye vazgeçer gibi görünürse de "Yalnız, devlet işi başka, akrabalık başka..." der ve emrinin yerine getirilmesini ister.

Turan Oflazoğlu Kimdir?

1932'de Adana'nın bir köyünde doğdu. Edebiyat Fakültesinde Felsefe ve İngiliz Edebiyatı bölümlerinde okudu. KEZİUAN ile ALLAH'IN DEDİĞİ OLUR adlı eserlerini Washington Üniversitesinde tiyatro dersleri görürken yazdı. Üçüncü oyunu Deli İbrahim'i önce Kent oyuncuları, sonra da Ankara Devlet Tiyatrosu oynadı. Deli İbrahim ile Türk Dil Kurumu'nun 1968 "Tiyatro ödülü"nü kazandı. Dördüncü oyunu SOKRATES'in SAVUNMASI, son oyunu da IV. Murat'tır. Ayrıca Şeyh Galib'in "Hüsn'ü Aşk"ından ilhamı alarak yazdığı GÜZELLİK İLE AŞK, Türkiye radyolarında yayınlandı.

Halen TRT İstanbul Radyosu Tiyatro bölümünde vazifelidir.

VI. Murat rolünde oynayan Cüneyt Gökçer. (Kültür Sarayı'ndaki temsiller sırasında çekilmiştir.)

Bu zamana kadar hep isyancıların istediği yerde konuşmuştur onlarla. Artık padişahlığını hissettirmesinin zamanı gelmiştir. Bütün yeniçerileri, sipahileri, ulemayı, (bilginleri) ve halkı Sinanpaşa Köşkü önünde toplar. Taht ortada, sağında her gün daha ağırını kaldırdığı 200 okkaya yakın topuz, bostancılar pürsilâh tahtın önüne hilâl biçimi dizilmişlerdir. Mehter çalmaktadır. Murat kapıda heybetle ,ilk defa savaş kılığında görünür: Demirden kara tolgasına kırmızı şal sarık sarmış, arkasında Silâhtar ve Bostancıbaşı, ağır ve kesin adımlarla gelir, oturur tahtına.

Mehter durur. Bir enderunlu, altın bir tepsi içinde bir Kur'an getirir. Murat ayağa kalkar, Kur'an-ı üç defa alnına götürüp saygıyla öper. Dudakları sessiz bir dua ile kımıldar. Kalabalık şaşırmış tam bir sessizlik içinde seyretmektedir.

Sultan Murat, birden gürleyerek:

"Kur'an'dır bu!

Her karanlığı aydınlatandır bu! Bütün sözlere, bütün "eylem"lere hakandır bu!

Kur'an'dır bu!

Yerin göğün sırrını kesin buyruklarla açıklayandır bu! Tekmil peygamberleri doğrulayandır bu! O doğmayan ve doğurmayanın ağzından, doğrudan doğruya onun ağzından konuşandır bu! O ki yerde insanların yürek vuruşunu ayarlayandır, gökte yıldızların dönüşünü sağlayandır. O'nun ağzından konuşandır bu!

Kur'an'dır bu!

. . . . . .

Sorarım size bu kitabın yanıldığını ileri sürecek müslüman var mı içinizde? Tanrıya inanmayan müslüman var mı içinizde?"

Toplananlar hep bir ağızdan:

"Hâşâ padişahım!" der.

Sultan Murat bu defa da askerin hislerine hitap eder:

"Kullarım, nicedir fetih kaynağı kurudu. Ülkemizi Allah adına büyültmek şöyle dursun, bizim olanları dahi elden çıkarmaya başladık. Bağdat...

(Herkes başını önüne eğer.)

"Güzelce Bağdat bizim değil nicedir! Mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam orda yatar, orta yatar Abdülkadir Geylâni Hazretleri! Bunları düşündükçe padişahlığımdan utanırım, gözüme uyku girmez geceleri... Sizin girer mi?"

Asker coşmuştur. Sultan Murat devam eder:

"Sorarım size: Bu asker değil miydi Çaldıran'da Acem Şahını doğduğuna pişman eden, bu asker değil miydi Niğbolu'da bütün Avrupa'yı dize getiren, bu asker değil miydi Bizans'ın yıkılmaz surlarını yerle bir eden, bu asker değil miydi Mohaç'ta Macar ordusunu kasırga gibi süpüren?"

"Bir karış çocukken tahta çıktığımın ertesi günü Eyüp Sultan'a gidip Cuma namazını kıldıktan sonra iki kılıç kuşanmıştım ben: Biri Peygamber Efendimizin kılıcıydı —Sallallâhü taalâ aleyhi vesellem— (Kalabalık tekrar eder) öbürüyse yiğitlerim, koca cihanı o şahane iştahına yetmeyecek kadar küçük gören atamı —cennet

kılıcıydı. Sorarım size: O fetihler, destanlar kılıcından daha şerefli kılıç tanınmış mıdır yeryüzü?

. . . . . .

İşte halkımın, askerlerimin, aydınlarımın önünde tekrar kuşanıyorum o zaferler kılıcını!"

Ve bütün asker birlikte yemin ederler:

"Şu anda bizleri seyreden binlerce evliyanın, şu anda bizleri seyreden yüzlerce peygamberin... Şu anda ve her zaman —tâ ezelden ebede— hep bizi seyreden, iki dünyanın da sahibi o sultanlar sultanının... O yüceler yücesi Allah'ın bakışları altında... Padişahımıza bağlı kalacağımıza and içeriz!"

Sultan IV. Murat, böylelikle orduyu, halkı ve bilginleri kendisine bağladıktan sonra huzuru temin için çok sert tedbirlere girişir. Bu arada halkın arasına karışır geceleri. Tebdil-i kıyafet gezer. İçkiyi, tütünü yasak eder.

Revan seferi ve Bağdat'ın alınmasından sonra, daha da kuvvetlenir otoritesi. Avrupa'ya uzanmak ister. Venedik seferinin hazırlıkları için emir verir. Ne var ki, kendi çıkardığı yasaklara rağmen düştüğü içki alemlerinden kurtulamaz ve tahtında ölür .Zaten yerine Şehzade Deli İbrahim hazırlanmıştır.

DÜŞÜNCELER

Her şeyden evvel Turan Oflazoğlu'nu tebrik etmek gerek. Zira IV. Murat, bugüne kadar Devlet Tiyatrolarında mazimizle iftihar edebileceğimizi gösteren eserlerin ilkidir. Birçok yazarımızı saran Osmanlı düşmanlığı perdesini yırtıp atıyor Oflazoğlu. Ve objektif, tarihe saygılı gerçek san'atkâra yaraşır bir şekilde bakıyor maziye.

IV. Murat, millî san'at anlayışına giden yolda mütevazı fakat unutulmayacak bir adımdır bizce.

Bu arada, ikinci ve üçüncü perdelerde rastlanan IV. Murat'ın tedbirleri, olduğundan biraz fazla gösterilmiş. Yine IV. Murat'ın içkiye olan düşkünlüğü, içkiden bahsediş tarzı, birinci ve ikinci perdede tanıdığımız ihtişamlı bir Osmanlı devlet adamına yakışmayacak tarzda.

Yazan: Turan Oflazoğlu
Sahneye koyan: Şahap Akalın
Müzik: Nevit Kodallı
Dekor: Rekif Eren
Kostüm: Hale Eren
Işık: Nuri Özakyol
Sultan Murat: Cihan Ünal
Kösem Sultan: Nermin Sarova
S. Topal Recep Paşa: Sadrettin Kılıç
Hafız Paşa: Çetin Tekindor
Nef'î: Ferdi Merter
Dilfigâr: Pınar Melik
Silahtar: Zafer Ergin
Bostancı Başı: Fevzi Gür
Cellat Kara Ali: Güven Besimoğlu
Çığırtkan: Zekai Müftüoğlu
Y. Ağası Köse Mehmet: Coşkun Kara
Ahizade Hüseyin Efendi: Alp Öyken
Bekri Mustafa: Muammer Esi
Kara Mustafa Paşa: Nur Subaşı
Reji Asistanları: Ferdi Merter
Adnan Başer
Kondüvit: Çetin Akant

Eserin sahneye aktarılışına gelince, kostümler ve dekor çok başarılı. Âdeta seyirci de sarayın içinde IV. Murat'la beraber dolaşıyor. Yalnız mehter müziğinin hakkı tam verilememiş. Bazı sahnelerde, baştan beri seyircinin teneffüs ettiği havanın ağırlığı ve ciddiyetiyle bağdaşmıyor. Sultan Murat'ın: "Moskof çarına da yardım gönderile, Lehistan kralına da! Yardım almayı alışanlar buyruk almaya da alışırlar zamanla." sözleriyle; "Patriğin başı hemen koparılıp patrikhanenin kapısına asıla!" sözü eserde mevcut olmasına rağmen sahneye aktarılmamış.

Bütün bunlara rağmen IV. Murat'ın seyredilmesinde emeği geçenleri teker teker tebrik etmek geliyor içimizden...

---

(1) **Tragedya** (Diğer bir adıyla Trajedi): Tiyatro türünün meydana gelişinde ortaya çıkan iki büyük şekilden birincisi. Gayesi insanlara, yıldırarak korkunçluk ve büyüklükte olaylarla ders vermektir.

PINAR'IN YARIŞMASI

Pınar, okuyucularının sanat çalışmalarını değerlendirmek ve önümüzdeki yazdan istifade etmek için iki yarışma düzenlemiştir.

1 — Fotoğraf Yarışması,

2 — Köy Folkloru İnceleme Yarışması.

Fotoğraf Yarışması:

1 — Konu, köyde, kasabada ve şehirde halkın yaşayışı, bölgenin en belirgin özellikleri ile ilgili olacaktır.

2 — Yarışmaya, bir kişi en az 5 fotoğraf ile katılabilir. Fotoğraflarda yakalanan özellik, ayrı bir kâğıda numaralanarak belirtilmelidir.

3 — Fotoğraf ,tekniğine uygun hazırlanmalıdır. Konusu kadar, netliğin de önemli olduğu bilinmelidir.

4 — Fotoğraflar, en geç 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimize geçecek tarzda postalanmalıdır.

5 — Fotoğraflarla birlikte kendi resminiz ve kısa bir biyografiniz de ilâve edilmelidir.

Köy Folkloru İnceleme Yarışması:

1 — Köy folklorunun nasıl incelenceceği hakkında aşağıda bir plan veriyoruz. İnceleme bu plana göre yapılacaktır.

2 — İnceleme için bir sınırlama yoktur.

3 — İncelemenin dili sade olacaktır.

4 — Halkın, ifade özellikleri bozulmadan verilecektir.

5 — Resimler ilâve edilebilir.

6 — Vesikalık bir fotoğrafınızla birlikte biyografiniz de incelemeye ilâve edilmelidir.

7 — İnceleme 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimizde olacak şekilde postalanmalıdır.

FOLKLOR İNCELEME PLANI

A — YERE AİT BİLGİLER :

1 — Yerleşme yerinin adı nereden gelmiştir, bu hususta halk arasında neler söylenir?

2 — Yerleşme yerinin —çok kısa— tarihi.

3 — Halkın ziyaret ettiği yerler ve tarihi eserler.

B — HALK EDEBİYATI :

1 — Halkın dili (şive ve lehçe özellikleriyle birlikte kısa bir diyalog, fıkra).

2 — Deyimler ve atasözleri.

3 — Masallar ve halk hikâyeleri.

4 — Destanlar, efsaneler ve menkıbeler.

5 — Halk şiiri, maniler, türküler, ninniler vb.).

6 — Bölgede tanınmış halk şairleri ve deyişleri.

C — HALKIN YAŞAYIŞI İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER :

1 — Doğum, ölüm, sünnet, düğün ve benzeri hadiselerde halkın davranışları.

2 — Çeşitli törenler (Bayramlar, askere uğurlama vb).

3 — Halkın giyim ve kuşam özellikleri.

D — HALK OYUNLARI VE EĞLENCELERİ :

1 — Mahalli oyunlar.

2 — Sporlar: (Güreş, cirit, yüzme, kayak vb.).

3 — Karagöz ve ortaoyunları.

E — EL SANATLARI VE ZANAATLAR :

1 — El sanatları (oymacılık, hasırcılık, halıcılık, kakmacılık, nakışçılık vb.).

3 — Yapı üslûbu ve bina tipleri.

2 — Zanaatlar (demircilik, bakırcılık, marangozluk vb.).

F — HALK HUKUKU :

1 — Halk arasındaki anlaşmazlıkların çözüm yolları.

2 — Halkın büyük suçlar karşısındaki tutumu ve sebepleri (adam öldürme, zina, hırsızlık gibi). Bu suçlardaki zamana göre artma nisbeti.

3 — Halkı suça teşvik eden sebepler nelerdir?

G — HALK EKONOMİSİ :

1 — Bölge halkının geçim kaynağı nedir? (Ziraat, sanayi, hayvancılık vs.).

2 — Tarım usulleri ve âletleri (imece vs.)

3 — Halkın para hakkındaki düşünceleri.

Not: Yarışma fotoğraflarını ve incelemeyi şu adrese gönderiniz:

PINAR DERGİSİ YARIŞMA SERVİSİ,
Babıâli Cad. No: 50/5
Cağaloğlu — İSTANBUL

Hikâye

NAKARAT

M. Ali TAŞÇI
(İst. Y. Ö. Okulu)

Senenin bütün yükü ellerinden ve kafalarından geçmişti. Artık anfilerin ter ve sıcak kokan havası yoktu. İmtihanlarını başarıyla vermişler, fakülte ikiye geçmenin heyecanı içinde hazirandaki hapis hayatlarının intikamını alıyorlardı.

Mehmet ,Oğuz ve Cengiz yazın tadını çıkaracaklardı.

Sabah Adalar İskelesi'nde buluştular. Birinci vapurun kalkmasına yirmi dakika vardı. Oğuz meyve suyu, Mehmet lahmacun ısmarladı. İskelenin trabzanlarından denizi seyrettiler. Çok kirliydi. Tahta parçalarından kedi ölüsüne kadar herşey vardı. Kenardaki kayıklardan, kızarmış balık satıyorlar; sabah çalışmaya gidecek işçilerle, işportacılar, öbek öbek yiyordu. Mehmet'in gözü küçük bir çocuğa ilişti. "Beş kuruşa bir bardak" diye çöken omuzuyla testisini taşımaya çalışıyor; minnacık boyuyla ve akşama sızılarından yatamayacağı bacaklarıyle, ailesinin geçim yükünün bir ucundan, karınca kaderince kaldırmaya uğraşıyordu. Sıra bekleyen vapurların güvertesinde, sabah temizliğini yapmış gemiciler, tembel tembel balık tutmaya çalışıyorlardı. Galata'nın üstünden meraklı birkaç seyirci, oltalara takılan balıkların çırpınışlarını seyrediyordu. Deniz analarını kıyılara vurmuş olmalı ki yan iskeleden kalkan vapurun dalgalarıyle rıhtıma çarpıyorlardı.

Vapura geçen parmaklıklı kapının önünde yığılan kalabalığın arasına karıştılar. Yerlerine oturup, garsonun getirdiği çaylarını yudumlarlarken Heybeli'ye doğru hareket etmişlerdi.

Deniz pırıl pırıldı. İki minare boyu yük-

selmiş güneşle parlıyordu. Çarşaf misali suda hafif kımıldanmalar olmasa ve martılar beyaz kelebekler gibi üstünü süslemese, gümüşi ince metal bir kılıfla örtülmüş sanılırdı. Pike yaparak sudaki balıklara inen martılarla, boğazdan hürriyet şarkısı söyleyerek gelen rüzgâr, güvertede olanları romantizmin içine itiyordu. Haliç'in kirli manzarası gerilerde kalmış; kıyılar, denizin maviliği ve ağaçların yeşilliğinin karışımı bir renk almıştı.

Cengiz ayağa kalkarak, yan taraftan gerilere baktı. Denizin berraklığında ve yakından bakılınca boncuk rengindeki suyunda, vapurun gerisinde bıraktığı iz; çok yüksekterden geçen uçakların sislerine benziyordu.

Oğuz gittikçe netlik kazanan, yeşil yakut gibi adaları gösterdi.

Kınalı Ada'yı yeni geçmişlerdi. Vapurlarıyle Heybeli'den geçen yumurta eğrisinin sonsuza giden ucunda Büyük Ada, derebeyi gibi oturuyordu. Görünmeyen kollarıyle etrafındaki şatoları kontrol eden, her an istilâ sürülerini gözetleyen bir hali vardı.

Gözleri, villaların sahil boyu yerleştiği Heybeli'nin yükselen çamlarının tepe noktasındaki bir binaya takıldı. Meçhullüğün esrarengizliği içindeki binanın, Heybeli'den diğer adalara ve Boğaz'dan geçenlere bir şeyler anlatmak ister gibi bir hali vardı.

Üçü de ilk defa geldikleri Heybeli'ye ve tepesine yerleşen binaya baktılar.

İskeleye yanaşan vapurdan indiler. Adanın bu cephesinin solunda büyük bir kilise, sağında uzanıp giden asfalt vardı. Ne tarafa gideceklerini kararlaştırmak için asfaltın kenarından yürümeye başladılar. Beyoğlu modasıyle giyinmiş, kadınlı erkekli birkaç grup dolaşıyordu. "Efes Pilsen", "Coca Cola", "Tuborg", "Pepsi Cola", "7 Gün" yazan çadır şemsiyelerin gölgesinde, göbekleri şiş, ensesi kalın ve kırmızı tombul yüzlü beylerle oturmuş, belki de az önce kuaförden çıkmış makyajı tam kadınlar çaylarını yudumluyorlardı. Sarmaşık çardaklarının altı dolmuştu. Çenesinden sakallı, saçları kulaklarını örtmüş gençlerle, çıtkırıldım kızlar daire halinde çevirdikleri masanın etrafında, ellerinde köpüklü bardaklarıyle şakalaşıyorlardı.

Asfaltın sahilinde parmaklıklar ve cam gibi berrak deniz, ana kucağı şefkatiyle uzayıp gidiyor. Binlerce canlının analığını yapan deniz, bu sahilde akvaryum gibi net olarak cömertliğini göstermek istiyordu. Midyeler, kenardaki duvardan denizin derinliklerine doğru sanki intizamlı olarak dizilmişlerdi. Parmaklıklara tutunan bir genç, onlardan avuç avuç yoluyor, kenardaki sepete severmişcesine, okşarmışcasına dolduruyordu. Belki de akşam yerken duyacağı kaypak ve yumuşak lezzetin zevkiyle midyelere bir başka gözle bakıyor, yanındaki arkadaşı çakıyla araladığı kabuklarından fare etine benzeyen, beyazımsı kırmızılıktaki midyeleri içi su dolu cam kaba teker teker boşaltıyordu. Kordon boyunda "T.C. Ziraat Bankası" ve "Osmanlı Bankası" yazan banklara oturup beş dakika denize seyretmek... Arkada beyaz villalar, çamlık, önünde uzayan masmavi deniz, üstünde açık gökyüzü... Beş dakika oturmak bir hayata değmez miydi?

Çamların kokusu, boğazdan gelen rüzgârla karışıyor, bulundukları yerden yalpalayarak adanın ortasındaki gediğe doğru süzülüp gidiyordu. Binanın bulunduğu tepe kimbilir ne güzeldi? Oradan boğaz gözler önüne nasıl serilir? İnsanı nasıl hislerle yüklü hale getirirdi?

Asfaltın sonuna yaklaştılar. Burada dolaşan gruplar birbirlerinin bellerinden tutmuş, başlar omuzlara düşmüştü. Andronikos sokağına saptılar. Gotik mimari tarzında bir villa, önündeki sütunları, lâlelerin elele, etrafında kordon çevirdiği çiçek tarhları ile sabah uykusunun mahmurluğunu üzerinden atamamış, yükselen güneşle kendine gelmeye çalışıyordu. Yandaki köşkün sokak tarafındaki penceresini gecelik kıyafetiyle açan kadın, boğazında güneşin ışıklarından parlayan haçıyla ipek perdeleri toplayıp, tül perdeleri örtüyordu.

Tepeye doğru tırmanan güneşle elele, çamların içlerine doğru daldılar. Gazellerin altından, sıhhatli bir hayatın neşeli mey-

vesi gibi mantarlar, beyaz başlarını uzatmış; uykudan uyanmışcasına üzerlerindeki tozlarla gülümsüyorlardı. Üçü de sevinçle tatlarına baktılar. Lezizdiler.

Biraz dik olan tepeyi tırmanıncaya kadar yorulmuşlar, fakat vapurdan gördükleri binaya da yaklaşmışlardı. Sur gibi çevrilmiş, geçit vermeyen avlu duvarlarından içeri, demir kapıdan giriliyordu. Sahildekilere benzeyen kapıcı gayri memnun ve meraklı bir eda ile yaklaşmalarına bakıyordu. Mehmet biraz cesaretli, önde, teybiyle oynayarak yaklaştı:

— Beyefendi bu bina nedir?

Avlunun içi çiçeklerle doluydu. Öbek öbek ve parsellenmiş halde, titizlikle yetiştirildikleri belliydi. İçerde hırpani kılıklı birisi, iri, iki kurt köpeğini dolaştırıyordu. Bekçi, biraz süzdükten sonra, tok bir sesle konuştu.

— Okul.
— Ne okulu?
— İlkokul.
— Gezebilir miyiz?
— Yasak.
— Mümkünse izin alsak?
— Yasak.

Yalnız bu son "yasak", "e, artık siz de çok oldunuz" der gibi söylenmişti.

— Burası müessese değil mi? Gezmemiz gayet tabii hakkımız herhalde?

— Olabilir ama imkânsız. Hem nesini gezeceksiniz ki? İşte görüyorsunuz. Bir iki çiçek ve içerde birkaç sıra.

— Yabancısınız galiba.

— Evet.

— Bakın, aşağıda plâj var. Gidin denize girin. Böyle fırsat her zaman elinize geçmez.

Fazla zorlamadılar. Kurt köpeklerini gezdiren kapıya doğru geliyordu. Aşağılara doğru yürüdüler.

Koy halindeki plâja varmadan, büyükçe bir kavis çizen burnun üst kısımlarında, piknik yapan gruplar semaverlerini kurmuşlar, battaniyelerini sermişlerdi. Yüzme bilenler, denizin sarp olan bu kıyılarına kayalıklardan atlıyorlardı.

Oğuz:

— Arkadaşlar şurada biraz otursak?

Oturdular. Burun, plâj ve piknik yapan gruplar gözlerinin önündeydi.

Cengiz:

— Mehmet, aç teybi de dinleyelim. Şu manzaraya bak be!

Sırtüstü çimenlerin, otların üstüne yattılar. Yüksek çamların dalları arasından gözüken berrak mavi gökyüzünde hayallere daldılar. Teypte çok güzel bir şarkı vardı. Şenay söylüyordu:

Al kardeşim, ye, iç, gül, oyna.
Sar kardeşim, kolunu boynuma.
Sev kardeşim, canım feda yoluna.
Tap kardeşim, bütün insanlara.
Amaçlar hep bir olsun, kalpler birlikte.

Üçü de yattıkları yerden şarkıya iştirak ettiler. Buraya nasıl olmuş da gelmişlerdi? Hayat Heybeli'de bambaşkaydı. Aralarında diğer adalara gitmeye yatırım yapan konuşmalarına devam ederlerken alkış sesleriyle doğruldular. İlerilerinde piknik yapan, tahmini birkaç aileden müteşekkil grup, daire haline gelmiş ortalarındaki beş-altı yaşlarındaki iki çocuğu alkışlıyorlardı:

— Zito Yorgi!
— Zito Andon!

Daha sonra seslerini biraz daha yükselterek "Zito Konstantinople" diyorlardı!

Çocuklar beraberce bir şarkıya başladılar. Sanki konservetuarda yetişmişlerdi.

Cengiz:

— Adamlar zevk sahibi. Hem, çocuklarını yetiştirmesini biliyorlar. Şu söyleyişe bak azizim. Bunlar büyüsünler, sahnelerde bomba gibi patlarlar.

Oğuz:

— Tabii. Önce ses yıldızı, sonra beyaz sahne.

Mehmet:

— Adamların imkânları var. Onlar olmayacak da ben mi olacağım?

Şarkının nakarâtına, bütün grup elleriyle tempo tutarak iştirak ediyordu.

Oğuz:

— Söylediklerini teybe alsak? Hı ne dersiniz? Hatıra kalır Heybeli'den.

Cengiz:

— Gayet güzel.

Mehmet alel-accle teybi hazırladı Ancak son nakarâtı alabilmişlerdi. Hepsini alamamanın üzüntüsüyle teybi açtılar:

"Ta parimu tin poli ketin Ayasofia
Ta diyaksimu diz Türki mestin kökini milâ"

nakarâtını pek net olmamasına rağmen almışlardı.

Cengiz:

— Bir aşk şarkısı herhalde.

Mehmet :

— "Ayasofia" adlı kıza ait olmalı.

Oğuz:

— "Türki" geçtiğine göre ya Türk ona aşık olmuş, ya da Ayafosya Türke.

Cengiz, nakaratı gözlerini yumarak, yalan yanlış tekrar etti.

Gülüştüler. Bu beyit, aralarında tatlı bir hatıra kalacaktı.

. . . . . .

Günün yorgunluğu üzerlerinde, güneş guruba doğru arzulu bir kayışın içindeyken Heybeli'den hareket ettiler. Sanki rüyalar âlemindeki seyahatlerinden dönüyorlardı. Gelirken gümüşi bir deniz görmüşlerdi. Şimdi ise altun renginde bir denizden geçiyorlardı. Adadan ayrılan son yolcular havanın serinliğinden kapalı salona geçmişlerdi.

Geziden mest olmuş üç arkadaş tatlı hatıralarını teypten alkışlar arasında dinliyorlardı. Yaşlı bir gemici onlara yaklaştı. Yılların tecrübesiyle yüzü kırışmıştı.

— Evlâtlarım nedir bu çaldığınız, biliyor musunuz?

— Hayır, amca!

— Pekâlâ, nerden teybe aldınız?

— Heybeli'den.

— Ben yılların emektarıyım, dedi. Sesi gerçekten de yılların yorgunluğunu taşıyordu. Devam etti:

— Bu şarkıyı adalıların ağzından çok işittim. Sırrını aptalca, kafası tralelli olan, beraber balık tuttuğumuz bir Rumdan öğrendim. İyi dinleyin ben size ne olduğunu söyleyeyim.

Üçü birden dikkat kesilmişti. Yaşlı gemicinin yüz hatları buruştu. Yapacağı tesiri ölçecekmiş gibi gözleri parladı. Pörsümeye yüz tutmuş dudaklarından nakarâtın manası döküldü:

— "Alacağız İstanbul'u, Ayasofya'yı da
Kovacağız Türkleri kızılelma (Orta Asya) ya kadar."

Mehmet teybe baktı. İçindeki nakarâtla beraber, denizin, güneşin gurubunda kızıllaşan alevlerine bırakmak istedi. Lâkin yazın, amelelikte bir ay çalışarak almıştı...

SAYIN ÖĞRETMENLER,

Geleceğin ümidi ve yöneticisi olacak gençlerin yetişmesindeki en büyük emek şüphesiz sizlerindir. Yayınla uğraşırken ancak sizlere yardımcı olduğumuz zaman görevimizi yapmış sayılırız.

YAĞMUR YAYINEVİ tutumu, ciddî yayınları, vatansever fikriyatı dolayısı ile daima sizlerden destek görmüş ve bu güçle yoluna devam etmektedir.

Yeni ders yılında yayınlarımızdan olan:

İlâhiyat Fakültesi Mezunu ve İst. İmam-Hatip Okulu meslek dersleri öğretmeni **HAYATİ ÜLKÜ**'nün yazmış bulunduğu ve halen birçok Ortaokul ve Öğretmen Okullarında yardımcı ders kitabı olarak okutulan:

DİN DERSLERİ Orta 1 ve 2. sınıf kitaplarını okullarınız için kabul edeceğinizi ümid ederiz. Hürmetlerimizle.

KİTAPÇILARA
KOOPERATİFLERE
İNDİRİMLİ
YOLLANIR.
PEŞİN SATIŞLAR
% 25 İSKONTOLU
EMANET SATIŞLAR
% 20
İSKONTOLUDUR.
DİLİ SADE
BASKISI TEMİZ,
FİATI UCUZDUR.
250'şer KRŞ. tur.
ADRESİMİZ:
YAĞMUR
YAYINEVİ
P. K. 72
İSTANBUL
İSTEYENE
YAĞMUR
DERGİSİ
ÜCRETSİZ
YOLLANIR.

DEMİR KİTABEVİ

KANLI GÖMLEK

Yazan: Ömer Rıza DOĞRUL

Tarihçi ve yazar Ömer Rıza Doğrul'un şahaseri KANLI GÖMLEK çıktı. İslâm tarihinin en feci vak'alarını anlatan bu şahaserde:

Hazret-i Osman'ın nasıl şehid edildiği,
İlk yahudi dönmelerinin kurdukları gizli ve yıkıcı cemiyet,
Bu cemiyetin müslümanlar arasında çıkardığı büyük fitneler,
Hazret-i Osman'ın Şam sokaklarında dolaştırılan kanlı gömleği
ve
Hazret-i Aişe ile Hazret-i Ali arasında vukubulan kanlı muharebeler anlatılmaktadır.

Krome lüks kapak, 484 sahife, 20 lira.

Toptan siparişlerde tenzilât yapılır. Ödemeli gönderilir.

DAĞITIM

DEMİR KİTABEVİ: Beyazsaray No. 4 Beyazıt / İSTANBUL.
Tel: 26 84 71

ANKARA DAĞITIMI: Elif Kitabevi, Sanayi Cad. Sanayi Han No. 16
Ulus / ANKARA.

Her türlü kitap ihtiyacınızı bir mektupla DEMİR KİTABEVİ'nden temin edebilirsiniz.

Lâle

TÜLBENT VE
MERMER ŞAHÎ

Sadullah Talay ve oğlu
Mehmet Talay Koll. Şti.
GÜRÜNHAN

Otağ Yayınevi Takdim Eder!

TÜRKİYE'DE KOMÜNİZM

- ★ Türkiye'deki Komünist İhtilâl Hareketinin Analizi.
- ★ Komünist İhtilâl Hareketinin, Türkiye'deki İdeolojik, Ekonomik ve Sosyal Dayanakları.
- ★ Cihan politikasındaki Değişmelerin, Türkiye'de Komünist Harekete Tesiri.
- ★ Komünist İhtilâlcilerin, Türkiye'de Uyguladıkları "Silâhlı Mücadele" Taktiği.
- ★ Komünistlerin Silâhlı Mücadelesi Nasıl Başladı ve Ne Şekilde Gelişti?
- ★ Türkiye'yi Komünizmden Kurtarmak İçin Alınması Gereken Tedbirler.

Vatanımızı, Milletimizi ve Devletimizi Komünizm Belâsına Karşı Korumak Gibi Şerefli Bir Mücadeleyi Verecek Olan Subay, Öğrenci, Memur Bütün Aydınlarımızın, İşçimizin, Köylümüzün ve Bütün Yöneticilerin Mutlaka Okuması Gereken Kitap!

BEKLEYİNİZ.
YAKINDA ÇIKIYOR.

İsteme Adresi:

OTAĞ YAYINEVİ

Nuruosmaniye Caddesi 8/3
Cağaloğlu — İSTANBUL

DİNLEYİN

Sahipsiz milletim arzuhal eder
Dinleyin, bitmeyen derd û gamını
Kim halimden anlar kim sual eder
Kederle yaşarım her akşamımı

Ümidle seçtiğim mesuller nerde
Niçin susuyorlar bu zor günlerde
Canhıraş çığlıklar viranelerde
Sade ben dinlerim kendi âhımı

Çalınır servetim ve el emeğim
Milli değerleri kaybetmedeyim
Ben çile çekerken nasıl güleyim
Hayalden yaşarım ben bayramımı

Her gün bir başka derd bir başka belâ
Devletim yıkılmak istenir hâlâ
Sildiler yıllardır tuzaklarıyla
Tarihi ünümü yüce namımı

Haine yazılsın son bir reçete
Gereken cezayı bulsun elbette
Mazlumun hamisi büyük devlete
Saklarım kinimi intikamımı

Hasan ERDEN

PINAR

Haziran
1972
Sayı: 6

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

BATTAL GAZİ,
YUNUS EMRE,
PEYAMİ SAFA

Dede Korkut Kitabı

Nasrettin Hoca

Turan Oflazoğlu
(Mülâkat)

M. Ali Taşçı
(Röportaj)

Fadime
(Hikâye)

El - Birûnî

Şiirler

... Ve Diğer Konular

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ :

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Haziran 1972 Sayı: 6

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu — **PIN**

2) Yunus Emre — **Recep KI**

3) Peyami Safa'yı Anarken — **Mehmet BÖLÜKBA**

4) İlk Dersten Notlar (Şiir) — **Fehmi ARIKTEK**

5) Battal Gazi ve Millî Hayatımızda Destanlar — **Rahim POL**

6) Dede Korkut — **Mahmut FİDAN**

7) Güneye Doğru (Şiir) — **Mümtaz Niyazi BAYSA**

8) Azerbaycan'da Şiir — **Salim DEMİREZE**

9) Turan Oflazoğlu ile Mülâkat — **Hüseyin GÜLERC**

10) El Birûnî Kimdir? — **Rahmi DEMİRBA**

11) Yeni Akın (Şiir) — **İlhan ÖZTÜR**

12) İntihar Değil, Cinayet — **Veli ŞİRİ**

13) Yasak (Şiir) — **İhsan IŞI**

14) Genç Sanatçılarımızı Tanıtıyoruz — **Mustafa KOÇA**

15) Pınar'ın Yarışması

16) Pınarım (Şiir)

17) Fadime (Hikâye) — **M. Akif AK**

18) Millî Sefer Notları (Şiir)

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Battal Gazi, Yunus Emre ve Peyami Safa'yı yan yana, beraberce hiç düşündünüz mü? Geniş tarih platformunda yüce tepeler şeklinde yükselen bu insanlarda, ortak veya birbirini tamamlayan özellikler aradığınız oldu mu? Yunus'tan bir ilâhî, Peyami Safa'dan bir paragraf yazı ve Battal Gazi destanından bir menkıbeyi karşınıza alıp, değerlendirdiniz mi? Bu değerlendirmeyi yaparsanız, eminiz ki, pek çok ve kıymetli neticelere varacaksınız. Pınar, bu sayısında Yunus'u, Battal Gazi'yi ve Peyami Safa'yı yanyana sundu. Üç büyük insanı beraberce okuyanlar, zannediyoruz, bizim vardığımız sonucu paylaşacaklardır.

Battal Gazi, destanı bir hayat sürdüren milletimizin, şuurunda canlandırdığı kahraman tipidir. Battal Gazi etrafında anlatılan menkıbeler, özlenen bir insan tipinin vasıflarını çizer. Milleti için mücadele eden, kan ve ateş çemberinden geçebilen, fedakârlığın hiç bir şeklinden kaçmayan ,gözü kara, yiğit, zeki, akıllı, düşmanın oyunlarına karşı uyanık, harbin (mücadelenin) bütün hilelerini bilen ve icabederse uygulayan, düşmanı korkutan ve hattâ gizli bir hayranlığa sevkeden, sözü-özü doğru, mert bir millet evlâdı. Toprak damlı, kerpiçten Anadolu evlerinin ocakbaşı sohbetlerinde anlatılan ve devirden devire nakledilen Battal Gazi Destanı, Battal'ın şahsında çocuğa, gence ve yaşlıya yol gösterir. İdeal yaşama tarzı ve ulaşılması gerekli hedefler çizer. Daha çocuk yaşta, nasıl bir insan olunacağının izleri yazılır ruha. Çocuk o izlerle yolunu tayin eder. Destan bir kılavuzdur.

Yunus Emre, halkımızın dilinde, azığı sırtında Anadolu'nun tozlu yollarını terleriyle yoğuran, gittiği her beldeye Allah sevgisi, feragat, kardeşlik, inanç ve samimiyet taşıyan, gördüğü her insanın derdini dert edinen, onunla ağlayan, onunla sızlayan, halkın taa ruhundan oluşmuş bir garib dervîştir. Onun dervişliği, hayatını milletine adamış olması mânasında anlaşılmalıdır. Yunus'un hayatını, elini işten çekmiş, başkasının verdikleriyle geçinen mistik bir insanın durumuyla karıştırmamak gerekir. Yunus'u, varını yoğunu halkı için verebilen ve halkının kurtuluşu için bütün hayatını feda edebilen gerçek bir inkılâpçı tarzında düşünmek ve değerlendirmek daha yerinde olur. Yunus'un ilâhîlerinin, dilden dile dolaşması, Yunus sevgisinin gönülleri istilâ etmesi, halkı içi nyaşamış bir inkılâpçının tesirinden başka türlü izah edilebilir mi?

Battal Gazi ve Yunus. Milletimizin benimsediği ideal insan örnekleri içinde, birbirini tamamlayan iki şahsiyettir. Eğer Yunus, halkı inanç, düşünce, yaşayış itibarıyle hazırlayan ve «Müslümanem diyen kişi — Hakkı nedir, bilse gerek» diye yol gösteren bir öğretmen ise, Battal Gazi, eğitilmiş bir milleti, ruhunda sakladığı kurtarıcı inancıyla birlikte yeni beldelere, yeni diyarlara götüren kumandandır. Milletine, yeni kapılar açan bir fetih sembolüdür. Yunus'un ruh itibarıyle hazırladığı topluluklar, Battal'ın önderliğinde, inancı için vuruşan, cengâverler olurlar.

Halkın, hatırasını saklayacağı fertler bellidir. Halkın hafızası, unutulacak şahısları da bilir. Halkın, gönlünde mümtaz bir yer ayırdığı insanları unutturmak mümkün olmadığı gibi, hafızasında silinmeye mahkûm ettiği kişileri de propagandayla yaşatmak mümkün değildir. Battal ve Yunus, asırların bütün unutturucu tesirlerine rağmen, hatıralarını koruyabilmiş sayılı insanlardandır.

Peyami Safa'ya gelince, O, milletimizin bütün değerlerinin horlandığı, Yunus'un. Battal Gazi'nin emanetlerinin hakir görüldüğü bir devrede, kalemiyle, amansız bir mücadeleyi tercih etmiş; millete yabancı hayat telâkkilerinin alabildiğine propaganda edildiği günlerde, millî hayatı ve milli kültürü müdafaa etmiştir. Aydın insan diye, mürekkep yalamışlığın, batının fikirlerini bilmiş ve onların tekrarlayıcısı durumuna düşmüşlüğün kabul edildiği bir devrede, en sağlam ölçü olarak millete bağlılığı ortaya koymuştur. Yunus'un dilinde, Battal'ın kılıcında sembolleşen idealler, Peyami Safa'nın kaleminde varlığını ortaya koymuştur. Peyami Safa, milletimizin buhranlı dönemlerinde, Yunus'tan ve Battal'dan, hayat dolu nefhalar getirebilmiş insandır. Yunus'un ideallerini öldürmek, Battal'ın devirler aşan gücünü yıkabilmek için getirilen Batı kültürünü, ezen insandır.

Günümüzün aydını, bu üç ferdi yanyana ve iyice düşünmelidir. Özellikle bizler. Milletimizle aydının içiçe olmasının zarûretine inanan bizler. Kalemini, dilini ve gücünü milletine adayan bizler.

İsterseniz yazın, azığınız belinizde, Yunus misali, tozlu yollarda Anadolu'yu dolaşın. Anadolu'yu dinleyin. Anadolu'nun derdini yaşayın. Ak fikirler, ak duygular götürün. Müjdeler götürün Anadolu insanına. Yunus'u, Battal'ı ve Peyami Safa'yı daha iyi anlayacak ve belki de halkın içinde yetişmiş Yunus'la, Peyami Safa'yı hayatınızda birleştirmeyi düşünecek, Battal'ı yeniden yaşamak isteyeceksiniz.

Pınar'dan, bütün okuyucularına selâm ve sevgiler.

PINAR

YUNUS EMRE

Recep KIRIŞ

Milletçe manevî yapımızın teşekkülünde ön ayak olmuş, halkın hafızasında silinmez bir iz bırakmış büyük kahramanlar vardır. Bunlardan son çağların adamını gerçeğe, iyiliğe, doğruya, güzelliğe çağıran, çağlar boyu çağıran seste Yunus'un ayrı bir yeri vardır. O'nun ilâhileri insanlığımızın ufkunu aşar. Aydınlık kelimeler... Halkın düşünen beyni, söyleyen dili, ağlayan kalbi Yunus'dur. Daima derûnî bir hürmet, muhabbet duygusu ile yad edilir. Anadolu toprağı Yunus'un sabrını nakleder duyabilenlere. Kelimeler inler, ağlar, feryad eder, sevinir mısralarında, anlayanlar için. Ve bizler bu mısraları benliğimizde hissettiğimiz ölçüde millî değerlerimize bağlıyız demektir.

Bu kadar halkla haşir-neşir olmasına rağmen, Yunus Emre'nin hayatı ve kimliği hakkında çok az şey biliyoruz. Sebebi;

halk arasında, dilden dile dolaşarak efsaneleşen hayatı ve arkasından Yunus mahlâsını kullanan şairlerin çok olmasıdır. Halk arasında on dört Yunus olduğu rivayet ediliyor. En meşhurları Yunus Emre, Âşık Yunus ve Derviş Yunus'dur. Yunus Emre'den sonra Âşık Yunus en kuvvetli şairdir. Bursa'da XV. yüzyılda yaşamıştır. Çok bilinen "Şol Cennetin Irmakları" şiiri Âşık Yunus'a aittir. Said Emre, Miskin Yunus, Yunus Dede vb. diğer Yunus mahlâhını kullanan şairlerdir.

En son yapılan araştırmalar, Yunus Emre'nin 1240-41 yıllarında doğduğunu ve 1320-21 yıllarında vefat ettiğini göstermiştir. Karaman'da mı yoksa Eskişehir-Sarıköy'de mi doğduğu kesinlik kazanamamıştır. Mezarı olarak da Anadolu'da on ayrı yer gösteriliyor. Bizce Yunus; adım adım Anadolu'da; dalga dalga, yüreğinde en büyük sevginin hasreti yanan herkesin gönlündedir. Tahsilini Konya'da yapmıştır. Ümmî (okuma-yazması olmayan) olduğu söylenmesine rağmen, aslında zamanının bütün ilimlerine vakıftır: "... Şairin şiirleri üzerinde yapılan incelemeler onun medrese öğrenimi gördüğünü, tefsir, fıkıh (İslâm hukuku) vs. gibi bilgilere yabancı olmadığını, Arapça ve Farsça bildiğini ortaya çıkarmıştır. Tarih, coğrafya, astronomi vs. ile ilgili konulara dokunması ilmin bütün dallarına yabancı olmadığını anlatır." (1) Anadolu'nun Moğollar tarafından istilâsını gördüğünü, barbarlıklarını yeren bir şiirinden anlıyoruz.

Şiirlerinde ebedî aşkı, ölüm, gurbet ve ızdırap duygularını işlemiştir. Kendine bin kadar şiir isnad ediliyor. Ancak bunların üçte birisi Yunus Emre'nindir. Şiirlerini klasik koşma tipinde mani ve ilâhiler şeklinde yazmıştır. Daha ziyade hece, bazen aruz veznini kullanmış; devrinin dili Oğuz lehçesi ile yazmıştır. Sonsuz bir lirizm ile, teşbihler, istiareler, mecazlar Yunus'un dilinde bir araya gelmiş; yedi asır evvel sanatın zirvesini aşmıştır.

Kâfiye ve vezin duygusuyle kıvranan, şairlik taslamak niyetiyle kalem tüketenlerin türediği günümüzde; duygulu şiirleri dilden dile dolaşan, milyonlara mal olmuş Yunus Emre'yi yeniden anlamanın zaruretine inanıyoruz. Halkla beraber duyan, yaşayan Yunus; halka inmenin ilk basamağıdır. Halk: Milyonlarca insanı toplayan dev kelime. Veya, tarihin sayfaları içine gömülü geçmişten geleceğe uzanan, millet dediğimiz büyük sosyal realitenin bugünkü görüntüsü. Ve sadece edebiyatı yapılan bir hedef: Halka inmek... Biz "halka inmek" tabirinden halkın iman, ahlâk, ve kültürüne saygı duymayı, halkın his ve heyecanlarına katılmayı, irade ve idealerini benimsemeyi anlıyoruz. Bunun için milyonların hayatını düzenleyen ve yaşanılan hayatın gayesi olan bir ideal dünya ümidi etrafında toplanıp kaynaşmak gerek. İşte, Yunus, bu çok çetin meseleyi gerçeğin, iyinin ve güzelin insanlığa çağlar boyu söyleyen dilinden nefesler terennüm ederek halledenlerden. Halka inmek arzusu ile yanan herkesin ateşi en azından Yunus'un seviyesine çıkmakla sönebilir. Ama bırakmıyorlar bizi. Yollarımızı tıkıyorlar. Aramıza suni uçurumlar kazıyorlar yıllardır. Ve Yunus'umuzu bambaşka diyarların insanı yapmak istiyorlar... Bunları anlatmak istiyoruz sizlere.

YUNUS'U YANLIŞ DEĞERLENDİRMELER

Yıllardan beri bazı kötü niyetli şahıs ve gruplar, Yunus Emre'yi kendi inhisarına almak gayretkeşliği içindedir. Bazıları Yunus'u Şi-i-batını karması bir şair olarak gösteriyor. Her büyüğü Bektaşi gösterme gayreti yeni bir taktik olmayıp, asırlardır devam eden bir fesatçılık örneğidir. Ama yapılan bütün araştırmalar bu görüşü tekzip eder. Nitekim bu hususta M. Halit: **"... Bununla beraber şâirin Hacı Bektaş tarikatına salik olduğu iddia edilemez."** (2) demektedir.

Ama Yunus mahlasını kullanan şii-bektaşi şairler de vardır. Said Emre bunlardan birisidir. Fakat şiirlerini Yunus Emre'ninkilerden ayırmak gayet kolaydır. "... XIV. yüzyılda yaşayan".. Yunus Emre'yle çağdaş olan bu şair Bektaşidir. Yu-

nus'a nazireler yazmıştır. Nitekim Yunus Emre'ye izafe edilen: "Ete kemiğe büründüm - Yunus gibi göründüm" gibi patavatsız, aşırı sözler ve Tanrıya lâf atmalar bu Said Emre'ye alttır." (3)

Bütün bu gayretler Yunus'a duyulan hayranlığı, sevgiyi; Bektaşiliğe kanalize etmek içindir. Ama milletin tertemiz hafızasında Yunus Emre ne şiidir ne de batınidir. Asırların ötesinden gelen kendi sesiyle:

Müslümanem diyen kişi, şartı nedir bilse gerek,

Tanrının buyruğun dutup, beş vakit namaz kılsa gerek.

. . . . . .

Herkim müslüman olmadı, beş vakit namaz kılmadı,

Bilin müslüman olmayan ol tamuya (cehenneme) girse gerek.

diyerek cevaplıyor. Bir başka şiirinde:

Şimdi bir gönlü açık sünni müslüman hani? mısrasıyle düşüncesini hiç bir tevile meydan vermeden ortaya koyuyor. O, milletçe sevilen, tertemiz, riyasız yakarışlarına iştirak edilip ağlanan bir İslâm büyüğü ve şairidir.

Son senelerde Yunus Emre'yi benliğinden koparıp, "evrensel hümanizma" dedikleri milliyetsiz ve köksüz beynelmilel görüşlere kurban etme gayretleri Yunus'u bilenleri derinden yaralamaktadır. Bunlar ard niyetleri yanında, kısır ve zavallı bir tahlilin neticesidir. Bu noktadan Yunus'la hiç bir alâkası olmayan izahlar yapılmış, insafsız kalemler Allah'ı bile inkâr ettirmişlerdir. Bakın bunlardan bir zavallı, bir gazetenin sanat ilâvesinde neler diyor: **"... Tanrıya karşı gelmeler ve ayrılık gayrılık yaratan dinleri yermeler yığınlıdı türkülerimizde dalga dalga ulaşır bütün, günümüze dek. Kaynağı da Yunus Emre'dir benim bildiğim."** İlâhi ile türküyü ayıracak kadar edebiyat bilgisi bulunmayanlar, elbette ki Yunus'u anlayamayacaktır. Kesilen ahkâmlar boşuna gidecektir. Genel olarak "İnsana, her türlü canlıya ve bütün fikirlere aynı gözle bakmak" şeklinde ifade edilen hümanizm, "insancılık" maskesi altında takdim edilmek istenmektedir. Hattâ Fatih, inancının engin müsamahasının örneği olarak başka dinlere hürriyet mi tanımıştır? Fatih de hümanisttir (!) bu çorak düşüncelilerin gözünde.

Halbuki Fatih'lerin, Yunus'ların inancı insanı en şerefli yaratık kabul eder. Yunus insana "tapmaz" değer verir. Hem de inançları ölçüsünde. Bunu kendi kaleminden okuyalım.

Gayridir her milletten, bu bizim milletimiz; Hiç dinde bulunmadı, din ü diyânetimiz.

Yunus olanca açıklığı ile kendisini ortaya seriyor. Nasıl olur da asırlar sonra: **"Vatanım rûy-i zemin; milletim nev'i beşer"** diyebilen T. Fikret'le aynı kefeye koyabiliriz. Elbet Yunus'un ruhu bundan bizar olmaktadır. Zira kozmopolitizmi beynelmilel bir yaşayış şekli haline getirmek isteyen hümanizmin insancılıkla, insan sevgisiyle hiç bir alâkası yoktur. Yunus üzerinde kumar oynanmaktadır. Aktörleri beynelmilel güçlerin kuklası olan bir kumar...

Günümüzde; Yunus'u en büyük düşmanı olduğu materyalizme bağlı gösterme gayretleri ise tek kelimeyle cinayet. Marxistler, halkın gönlünde taht kuran şahısları yıkamayacaklarını anlayınca, onları kullanmak isterler. Kendi sapık düşüncelerini, Yunus'un görüşleri imiş gibi gösterme gayretleri içindeler. İşte bunlardan birisi: **"Bir yol gönül yaylağına vardı mı, artık ozan Yunus bir devrimci derviş olup çıkar. Gönül kavramı halk gizemi (tasavvufu) öğretisinde ilerici bir düzenin adıdır."** (5)

Artık devrimci (!) yaptılar ya Yunus'u. Arkası kolay. Bir başka aklı evvel ne ucûbeler yumurtluyor, görelim. **"Yüreğini, düşüncesini, ezenlere karşı, ezilenlerden yana koymuş... Sevgiyi, insanlığı, yücelten, Tanrılaştıran, Tanrıyı alçak gönüllere, insanlığa, sevgiye indiren Yunus Emre."** (6)

Dahası da var; **"Yunus bütün dindarlığına, müslümanlığına karşın hiç bir dinin adamı değil, kitapsız, tapınmasız, töresiz, kıblesiz bir inancın adamıdır."** (7) Kendini aşmış, en yüksek bir inanca tamamen teslim olmuş olan Yunus aşılmaz dağların doruğundan, bu madde çukurunda boğulanların çatlak sesini nefretle protesto ediyor. O'nun "Allah'ım" diyen sesine kulak verelim:

Sen yarattın cism ü cânı, sensin düzen bu cihânı,
Mülk senindir kerem kânı, kimsenin olmaz Allah'ım

Yunus devam ediyor:

Yunus kim, ede methi; över Kur'an âyeti
Veredur selâvatı; aşkına Muhammed'in

"Kitapsız" (!), "töresiz" (!), "tapınmasız" (!) olan kim imiş? Yine Yunus cevaplasın:

Geldi salacanı sarılır,
Dört yana selâ verilir,
Ey namazıma derilir.
Allah sana sundum elim.

Bu derin (!) bu bambaşka (!) inceleme nasıl bir fesatçılık zihniyetiyle yapılmış onu da görelim: **"Kendi çağımızın, yepyeni inançların insanı olarak geçmişi değil geleceği özleyerek, Yunus'un inandıklarına inanmıyarak da sevip sayabiliriz onu."** (8)

Yazarın yepyeni (!) inançları ilk çağlarda temelini bulan diyalektik materyalizmdir. Öz kültürümüzden nasipsiz oldukları için bizden olan Yunus'u, H. Bayram Veli'yi, Süleyman Çelebi'yi anlamaz, anlayamazlar. Kör gözleriyle elbet Yunus'un ruh kubbesinin gök kuşaklarını göremezler. Sağır kulaklarıyle elbet Yunus'un nağmelerinin ahengini kavrayamazlar. Ve o madde batağında ilelebet Yunus'un mânâsının özünü bulamazlar.

Şimdi de, Yunus'un ak yazılarını kör kalemleriyle karalara bulayanları görelim. Yunus'dan bize kalan "Yûnus Divanı" nı ve Risâlet-ün-Nushiyye' (nasihat kitabı) sinin bazı bölümlerini tağyir ve tahrif etmişlerdir. İst. Yüksek İslâm Enstitüsü öğretim üyelerinden Necla Pekolcay "İslâm Türk Edebiyatı" isimli eserinde: Yûnus Divanlarından bazılarında, bazı mısra ve kelimelerin silindiğini, yerine daha değişik ve yenilerinin konulduğunu kaydetmektedir. Bu adice tahriften bazıları şöyle:

Halk içinde dirlik düzen; dört kitabı doğru yazan,
Ak üstüne kara dizen, ol yazdığı Kur'ân benim.

. . . . . .

Kar yağdırıp yer donduran, hayvanlara rızkın veren,
Şöyle bilin nuhlukata, ol Rahîm ü Rahmân benim.

Yunus'u panteist bir insan olarak göstermek isteyen bu mısralar Yunus'un katiyyen yazamayacağı inançlarla dolu. Gerçeğin şaşmaz ölçüsünden geçirdiğimizde anlaşılacaktır ki, Yunus, tam bir mümin, İslâma son derece bağlı birisidir. Objektif ve derin bir tetkik daima aynı neticeye götürür:

Ey kendözünü bilmeyen, söz mânâsını bulmıyan,
Hak varlığın ister isen, uş (işte) ilm ile Kur'ân'dadır (9)

Yukardaki tahrifler temel direklerimizi sarsmak için yürütülen ihanet serisinin bir halkasıdır. Ama halkımızın gönlünde yatan gerçek Yunus'un, uzak olmayan günler içinde bir gün kendisini tanıtacağından eminiz.

VE GERÇEK YUNUS

Anadolu'nun şerha şerha çatlamış, can çekişen kıraç topraklarında Yunus'u gerçek kimliği ile bulabiliriz. Milleti için kullandığı sanatı bütün saffet ve samimiyeti ile halkı toplar, dağıtmaz, birleştirir, ayırmaz. Kısa ve öz öğütler verir.

Evvel bize vâcip budur, eyi hulku (huy) amel gerek,

İslâm adı konacağız, yoldaşımız îmân gerek.

Hasta yatağında verdiği anlaşılan öğüt de şöyledir!

Dut orucu, kıl namazı, ur toprağa her dem yüzü,
Diklilince kefen bezi, türlü donların neylesin?
Namazını kılmayanın, Hak buyruğun dutmayanın,
Doğru yola gitmeyenin göğsünde îmân neylesin? (10)

Yunus Emre, devrinde bozuk akidelerle (doktrinler) çarpışan birisidir. Hak'ka tam teslim olmuştur ve herkesten de bunu ister. Halkın bağrından, halk için çıkmış ve Hak uğrunda halkla beraber olmuştur. Bir gönül adamı olarak güzel, sağlam ahlâklı birisi olarak iyi, doğru ve hayır peşinde koşmuştur. Ama bu ideallere sınırlı imkânlarla varamıyacağını anlamış ve ızdırapların en kavurucusunun ortasında bulmuştur kendini. İşte düşünen insanın dramı burada başlar. Ve ızdırapları kelimelerde çile doldurur.

Karlı dağlar mı aştın?
Derin ırmaklar mı geçtin?
Yârinden ayrı mı düştün?
Niçin ağlarsın bülbül bey!
İsmi süphan virdin mi var?
Bahçelerde yurdun mu var?
Bencileyin derdin mi var
Garip garip ötme bülbül.

Gerçek çilesini çeken Yunus, yüksek bir ideale yetişememenin ulvî ızdırabını duyar. Asla, melânkolikler gibi ızdırap için ızdırap duyan veya ızdırabı kendine zevk edinen kimse olmamıştır. Milletin ızdırabına ağlamayanları da gülmekten utanmaya davet etmiştir. Gariplere, yoksullara merhamet gösterilmesini istemiştir.

Bir garip ölmüş diyeler,
Üç günden sonra duyalar,
Soğuk su ile yuyalar
Şöyle garib bencileyin.
Hey Emre'm, Yunus biçâre!
Bulunmaz derdine çâre
Var imdi gez şardan şare (yer)
Şöyle garib bencileyin.

Yunus'un mısralarında sembolleşen garib, sadece ölümü üç gün sonra duyulan kimse değildir. Hayatının gayesini anlayamamış, maddî birtakım istekleri tatmin olmuş, fakat ruhu bomboş olanların gurbeti anlatılmak istenmiştir.

Sosyal yardımlaşmayı cemiyet hayatının temeli görür, teşvik eder:

Bir miskini gördün ise
Bir eskice verdin ise,
Yarın anda karşı gele
Hulle donun biçnüş gibi.

Koca Yunus bilgisini, görgüsünü, ümidini kardeşlerinden esirgemez. Milyonları en kutsî inancın sıcaklığı ile sarıp, aynı düşüncenin ışığı ile aydınlatarak yek vücut yapmak istemiştir. Arkasından selâmlar göndermiştir dostlarına, yetmiş iki millete değil:

Aşık oldur Hakk'ı seve, Hak derdine kıla devâ
Bizim için hayır duâ, kılanlara selâm olsun

Aziz hatırasına gönüller dolusu hürmetler, ruhuna binlerce fatiha gönderirken, ruh buhranımızın Yunus'un ideallerini bayraklaştırmakla dineceğine inanıyor ve Yunus'un tam anlaşılabilmesi için bu mevzuda ihtisas sahibi ilim adamlarından müteşekkil bir "Yunus Emre Enstitüsü" kurulmasını Yunus'a yapılacak en büyük hizmet addediyoruz.

---

(1) Nevzat Yesirgil: Yunus Emre, İst. 1921, s. 7.
(2) Mehmet Halit: Yunus Emre, Ankara, 1929, s. 13.
(3) Ahmet Kabaklı: Yunus Emre, İst. 1971, s. 37.
(4) Azra Erhat: Cumhuriyet Gazetesi, Aralık - 1970.
(5) Ceyhun Atıf Kansu: Türk Dili Dergisi, Eylül - 1971.
(6) Sabahattin Eyüpoğlu: Yunus Emre, İst. 1971, s. 5.
(7) a.g.e, s. 28.
(8) a.g.e, s. 10.
(9) Abdulbaki Gölpınarlı: Yunus Emre, İst. 1960, s. 42.
(10) a.g.e, s. 26.

PEYAMİ SAFA'YI ANARKEN

«Ben bir yandan ajanlara karşı mücadele ederken bir yandan da, en büyük memleket dâvasını alaya alan şuursuz ve şımarık meslektaşların tarafsızlığı ile uğraşmak zorunda kalıyorum. Fakat beni yeter derecede tanıyanlar bilirler ki, sözlüğümde "Yılmak" kelimesi yoktur...»

Mehmet BÖLÜKBAŞI
(İst. Y. Ö. Okulu)

"Benim şuurum bir fâciâ atmosferi içinde doğdu. Ben iki yaşındayken, babam ve kardeşim Sivas'ta on ay içinde öldü. Böyle kısa bir fasıla ile hem kocasını, hem çocuğunu kaybeden, bir kadının hıçkırıkları arasında kendimi bulmaya başladım. Belki bütün kitaplarımı dolduran "bir fâciâ beklemek vehmi" ve yaklaşan her ayak sesinde bir tehlike sezmek korkusu böyle bir başlangıcın neticesidir. Dokuz yaşımda başlayan bir bastalık ve on üç yaşında başlayan hayatımı kazanmak zarûreti, beni edebiyattan evvel, kendimi anlamaya ve yetiştirmeye mecbur bir küçük insanın tamamıyle hayati zaruretlerden doğma bir terbiye, psikoloji ve felsefe tecessüsü ile doldurdu. On dokuz yaşıma kadar hem kendime, hem de muallimlik ettiğim mekteplerde çocuklara bir rehber olarak yaşadım. Harb-i Umumi ortasında onbeş yaşımda muallimlik ediyordum."

Yukarıdaki cümleler, Peyami Safa'nın yetişme tarzını aynı zamanda hayat mücadelesinde karşılaştığı sıkıntı, ıztırap ve güçlüklerle nasıl yoğrulduğunun çok mânâlı ifadeleridir. Bu feryatta, onun hayat kavgasının derin izlerini görüyoruz. Gerçekten de o, daha sevgiye, şevkate ve okşanmaya muhtaç olduğu körpe bir çağda hayatın ağır yükünü omuzlarında taşımak zorunda kalmıştır. Fakat bu yükler, bu ıztırap

ve sıkıntılar onu yıldırmamış, aksine azim ve sebatını, sabrını bileyerek ileride-ki mücadelesine hazırlamıştır. Yetişme tarzındaki bu güçlükler, tıpkı bir sporcunun gelişme devresinde yapmak mecburiyetinde kaldığı yorucu hareketler gibi onu pişirerek hayata hazırlamıştır.

"Ben iki yaşımda babasız kaldım .Bütün çocukluğum ve gençliğim korkunç bir hastalığa ve fakirliğe karşı mucadele içinde geçti. Kimsesiz, sıhhatsiz, parasız ve tahsilsiz kaldım. Orta sekizden yukarı okul görmedim. Hastalık, cehalet ve sefâlet ejderleriyle boğuştum.

Aranızda, hastalara, fakirlere, kimsesizlere hitap ediyorum. Sizin kırbaçlayıcı, koşturucu, çalıştırıcı ve yaratıcı gibi bir hâminiz ve dostunuz var. O sizi her türlü başarısızlık, sıhhatsizlik, himâyesizlik ve kültürsüzlükten koruyan bir enerji kaynağıdır..." sözleri villalarda sefalet edebiyatı yapan salon sosyalistlerine karşı gerçek halk adamının sesidir.

Iztıraplarla yoğrulan bu adam edebiyattan, felsefeye, sosyolojiden tıbba, iktisattan psikolojiye, pedagojiden filolojiye kadar hemen her sahada söz sahibi olan çok cepheli bir şahsiyettir. O dinle ilmi, madde ile mânâyı, teknikle ahlâkı, insanla ruhu geniş kültür potasında eriterek kaynaştıran, birleştiren adamdır. O, insanı bütün cephesiyle çok iyi tanıyan, insan ruhunun derinliklerine inen ve psikolojiyi laboratuvara sokan adamdır. O, iki yüzü aşkın eser ve binlerce makale ile Türk ve dünya edebiyatında rekor kıran, tanıtıldığı takdirde dünya edebiyatında büyük bir mevki işgal edebilecek adamdır. Yine o, hayatında bir tek dahi yeni elbise giyemeyen, fakat ölümünden sonra eserleriyle birçoklarını zengin eden adamdır.

Peyami Safa devrin hızlı ve bilinçli (!) komünistlerinden Nazım Hikmet, Sertel-ler, Aziz Nesin gibilerini fikir meydanında perişan etmiş, onlara kaçacak delik aratmıştır. O, materyalizmi tenkit ederken hissi kalmamış; fikri olgunluğu, araştırma, bilme, tenkid ve çürütme merhalelerinden geçirmiştir. Marksizmi Marksistlere öğretmiştir. O, komünist Nazım Hikmet'in maskesini yırtarak Türk milletine gerçek yüzünü teşhir ettiği zaman, gafil ve ahmakların şiddetli hücumlarına uğrayarak "Vehimle" suçlanmıştır. Tıpkı bugünkü gafiller gibi pek çok kişi Peyami Safa'yı komünist imal etmekle, herkese komünist damgası vurmakla itham etmişlerdir. Milyonlarca Türkün kan ve gözyaşı üzerine saltanatını kuran câni Stalin'e methiyeler düzen Nazım Hikmet'in gerçek kimliğini belirten şu ikazları devrindeki gafilleri uyaramamıştır, temennimiz bugünküleri uyarmasıdır.

"Hiçbir gözüpek dalgıç bu herifin yaptığı alçaklıkların derinliklerine başı dönmeden inemez. İşte bir vesika: 5 mart 1955 gününün akşamı, Budapeşte Radyosu, biri 18.30, biri de 20.30'da Stalin'in ölüm yıldönümü vesilesiyle Türkçe yayınlar yapmış, nihayet bu Moskof hademesi Nâzım Hikmet'in Stalin hakkındaki şu mersiyesini yine onun sesiyle yayınlamıştır:

5 mart 1953.
İlk önce kim kime.
Metin ol kardeşim, diyecek,
İlk önce kim kime
Baş sağlığı dileyecek?
Hepimizindi O,
Hepimizindir.
Yoldaşlarım,
Acınızı duyuyorum.
Sizin duyduğunuz gibi,
tıpkı
Aynı şiddetle.
Kardeşlerim,
Hüngür hüngür ağlamak
geliyor içimden,
Tutuyorum kendimi,
Aynı metanetle.
Seviyorum onu
Marx'ı, Engels'i, Lenin'i
Sevdiğim gibi,
Aynı muhabbetle.
Aynı hürmetle

Bu lâğıma düşmüş Rus köpeğinin aramızda bulunan ve solcu dergilerle gazetelerde Atatürkçü rolü yapan bütün yardakçılarına sorayım: Onun, Atatürk'ün ölümüne böyle bir mersiyesi var mıdır? Hangi Türk büyüğü için bu heyecanı göstermiştir?

Atatürk ha!.. Bre kaltabanlar, sürü sürü hâlâ aramızdan kuyruk sallayan ve zehir saçan veba fareleri! Hepiniz bu alçağın bir başka nüshasısınız ve hepinizin suratlarınızdan, derilerinize yapışmış maskelerinizi tır-

naklarımla söküp atacağım" (1) gerçekten de üstad dediğini yapmış hâinlerin maskesini tırnaklarıyle kazımıştır.

İki asırdır "batı batı" diye bizi batıran, Avrupa'nın ilim ve tekniği yerine ahlâksızlığını getiren batı mukallitlerinin millî bünyemizdeki açtıkları derin yarayı görür "batı medeniyetininin bizi nasıl kurtaracağını düşünmeden önce onun kendini nasıl kurtaracağını düşünmeliyiz. DOKTORU CAN ÇEKİŞEN BİR HASTAYA BENZİYORUZ" (2) diyerek batı medeniyetinin ölüm döşeğinde olduğunu ifade eder. "Gününü gün etme" zihniyetinin bizi ne duruma getirdiğini, idealsiz, gayesiz yetişen neslin acıklı halini, bizde Avrupa medeniyeti denilince nelerin anlaşıldığını belirten, dimağımızda ateşli izler bırakan şu cümleler çok mânâlıdır: "Ensesinde gümüşlü tilkinin gıdıklayışını hissetmeyen Türk kadını betbaht, nişan yüzüğünde pırlanta kırıntılarının sıralanmadığını gören Türk kızı betbaht, kübik divanı olmayan ev betbahttır. Fakat odasında kütüphane, duvarında resim, rafında kitap olmayan ev betbaht değildir. Zengin ailelerimizde Avrupa medeniyetini poker ve viski temsil ediyor. BUGÜN AVRUPA'YI YIKAN SEFAHAT TANRILARI TÜRKİYE'Yİ YAPMAYA GELMEKTEDİR (3).

Peyami Safa'nın eserlerindeki olaylar tahlil için bir vasıtadır. Hemen hemen bütün eserlerinde maddiyat-maneviyat, doğu-batı münasebetleri işlenmiş ve bir senteze varılmıştır. Kültür buhranı geçiren bir neslin ruhî dramını anlatan, ahlâksız tekniğin, mâneviyatsız ilmin olamayacağını belirten, insanın "beş duyu" içinde sıkışıp kalamayacağını, kalmamasının gerektiğini sanatın sihirli cümlele-

Nazım Hikmet'e

Gel bakayım,
lüle lüle, kıvrım kıvrım, samur saçlı,
panuk tenli, al yanaklı sarı papam,
gel bakayım anam babam,
gel bakayım yetimlik maytap eden paşazadem,
güzel âdem!
Gel bakayım,
gel ki büyük babaların
Enver Paşa, Nâzım Paşa konağında
alıştığın gibi,
alışıp yetiştiğin gibi,
seni her gün dizlerimde hoplatayım.
Şerefine bütün yetim çocukların
anasını satayım.
Gel bakayım fidan boylum, asilzadem, güzel paşam,
Moda burnuyle Süreyya Paşa locası arasında her akşam
mavi gözlerini süze süze mekik dokuyan
Kadıköy'ün kübik salonlarında şiir okuyan
Moda şâir, kübik şair, kübiklerin kübiği,
Cevizliğin, Kuşdili'nin, Mühürdarın Bolşeviği!
Ben ki —kıtır atma elcim!—
Nuvel Literer'den alma değil.
Bolşevik şair Mayakovski'den de çalma değil,
Senin tulum göbekli, kadayıf enseli burjuvalarından
halkı soyan bir kaçının yuvalarından,
parı aşırdım.
Neden mi, niçin?
yolunu şaşırdım?
Babası sürgünde öldürülen
bir çocuğu beslemek için!
Fakat sen ki paşa konaklarında
Kuğ dilinde, kuş tüyünde, kuş sütüyle beslendin,
Kuş beyninle bolşevizme heveslendin.
Baban üç yıl önce ölünceye kadar
Zavallıdan para kopardın.
nefesi kokan Türk işçisinin vekâletini apardın
Götürüp sonra onu el altından.
Enternasyonale zula ettin,
kimbilir kaç
aç billâç

Türk işçisinin ciğerini pirzola ettin!
Gel bakayım seninle bir konuşayım
Sencileyin bir coşayım.
Bre... Toprak altında yatan
Namık Kemal'a, Safa'ya çatan
bre tümen tümen kıtır bom
bre tümen tümen palavra
bre işçiye yalan
ölüye iftira atan
sağı sola katan
bre kaltaban
bre Türk düşmanı, bre vatan
hâini şarlatan!
Bre propaganda broşürü âlimi
bre sırıtını ipek duvarlara yaslayan
"Sermaye" nin yüzde bire küçültülmüş posasını
yalayarak âlâmelik taslayan
Ornk Çekiç markalı
sözüm ona Komintern tattikalı
üfürükle şişirme, kursak balon komünisti
Dandini bey züppe salon komünisti!
Sen misin "o kavganın kolu bağlı adsız neferi"?
Yavaş gel, saçmalamaya başlıyorsun,
kolun bağlıysa nasıl taşlıyorsun,
piçler gibi ölülerin mezarını?
Yanlış attın zarını:
Görüyorsun şeşi beş
sallıyarak hemen uzun dilini
oluyorsun mezarlara tebelleş
Sen misin adsız nefer?
"Eynelmefer?"
İki metro boyu afişlerde
gazetelerin tüccar ilânı sayfalarında
kitaplarının üstünde, manzumelerinin altında
bangır bangır bağıran Nâzım Hikmet imzası
ad değil mi?
Ne yalan söylersin?
Sendeki surat, surat değil mi?

★

Sen adsızsan
Zonguldak'daki mâden kuyusu dibinde,
Prometa gibi, fakat gökte değil
yerin dibinden ateş alan
bize kalori yollayan işçinin adı nedir?

riyle izah eden Fatih Harbiye, Biz İnsanlar, Yalnızız, Matmazel Noralya'nın Koltuğu vs. gibi romanları onun en güçlü eserleridir.

Üstad mâneviyata çok önem verdiğinden daha önceki satırlarda da belirtilmeye çalışıldığı gibi materyalistlerin sürekli hücumlarına maruz kalmıştır. Fakat bu hücumlar sert bir kayaya çarpan dalgalar gibi parçalanmak zorunda kalmıştır. "Sen de mi hâlâ Allah'a inanıyorsun" diyen bir materyaliste karşı "insanlar arasında Allah'a inanan dehâlar ve büyük zekâlar pek çoktur: eşekler arasında ise hiç yoktur" sözü bilgi ile desteklenmiş polemikçiliğini ortaya koyar. Gerçekten de o, ilim ve hakikat karşısında dahi yola gelmeyenlere karşı kahredici fikri üstünlüğü ile düşmanlarını perişan eder. Nesir sahasında üstadın yumruğunu yiye yiye hezimete uğrayan Nazım Hikmet hücumlarına şiirle devam eder. Mayakovski'den aşırma bir dille; fakirliğin timsali Safa'ya "Yetim-i Safa" diye hakaret eder ve son kozunu oynamak isteyen bu salon sosyalistine P. Safa'nın verdiği şu cevap fikir tarihine geçecek kadar önemlidir. Dikkat edilecek husus N. Hikmet'e, üstadın, şair olmadığı halde o gibi şairlerin kolay sanatıyle alay edercesine şiir diliyle cevap vermesidir.

• • •

Vatan hâini şarlatanlara karşı milli değerlerimizin yılmaz savunucusu bu "milli adam" biz Türk gençliğine "Milli adam, sükûnu değil mücadeleyi, emniyeti değil tehlikeyi, POLİTİKAYI DEĞİL KAHRAMANLIĞI, uyuşukluğu değil atılganlığı sever" (4) direktifini verirken kendisi de hayatı boyunca bunlara harfiyen uymuştur.

Adlısın meşhur şâirim, adlısın,
ama neyleyim
yırtık suratlısın.
Sen ki iki papele her gün akşam
Ulusal dil yazarsın.
Önce yazdıklarını bozarsın.
Sana her gün üç lira verebilsem ah!
Vallah billah!
ey o kavganın adsız neferi
hemencecik soldan geri
çevrilerek
Ulusalizma-Faşizma gömleğini
sırtına geçirerek,
Bolşevizmin mezarını kazarsın!

★

Nitekim
söyleyecek sözün bitince,
Marksın sermayesini kediye yükletince
Her renkli Herşey adlı reklâm gazetesinde
Başmuharrirlik yapıyorsun
Şimdi de İpekçilerin sermayesine tapıyorsun!

★

Bre toprak altında yatan
büyük Türk ölülerine çatan
bre tümen tümen kıtır bom
bre işçiye yalan
ölüye iftira atan
sağı sola katan
bre kaltaban
bre Türk düşmanı, bre vatan
hâini şarlatan!
Sen artık burada
kolay dikiş tutturamazsın
sahte komintern taktikalı
dolmalarını yutturamazsın.
Çekil!
Bugün yaptığın gibi
Metr-Goldvin?Mayer şirketinin
İstanbul kolunun başına dikil
Yüzünden maskeni, başından kasketi at
Sermayenin altına yat!
Yerini şimdi buldun işte:
Hak berekât versin, asılzâdem,
berekât

Birkaç ay önce Edirnekapı şehitliğindeki M. Âkif, S. Nazif ve P. Safa'nın mezarlarını ziyarete gitmiştik. M. Âkif'le S. Nazif'in mezarlarını ziyaret ettikten sonra P. Safa'nın mezarını aramaya başladık. Bir müddet aradık, fakat bir türlü bulamadık. Hemen hemen bütün mezarlar çok güzel bir şekilde yapılmış, üzerleri güzel ve derin mânâlı yazılarla işlenmişti. P. Safa'nın mezarını aramaya devam ettik, fakat boşuna, bulamadık. Durumu, mezarlıkla ilgilenenlere izah edip P. Safa'nın mezarını göstermelerini rica ettik. Bize P. Safa'nın diye bir mezar gösterdiler; fakat üzerinde P. Safa'ya ait olduğunu gösteren ne bir taş ne de bir yazı vardı. Onun maddî fakirliği orada da devam ediyordu. Bu acı gerçeği gördükten sonra P. Safa'nın eserlerini ticaret metaı haline getiren ve bir hayli de zengin olan yazar ve kitabevlerinin varlığı bize daha çok tesir etti. Mehmet Âkif'in mezarını yaptıran Türk gençliği P. Pafa'nınkini de en kısa zamanda yaptırmalıdır.

Herşeye rağmen P. Safa gibi değerlerimizin ardından ağlayıp sızlamaya ve mersiyeler düzmeye lüzum yoktur. Hayatları boyunca yılmadan müdâfaasını yaptıkları ve bize emânet ettikleri mukaddes dâvâlarına sahip çıkıp, onları bizden sonraki nesle yıpratmadan teslim edersek ruhlarını şâd etmiş oluruz. Ölümünün on birinci yıldönümünde milliyetçi Türk gençliği olarak Peyami Safa'ya Allah'tan mağfiretler dileriz.

(1) Kızıl Çocuğa Mektuplar, s. 53-54.
(2) Seçmeler, s. 19.
(3) a.g.e, s. 39.
(4) Nasyonalizm, Sosyalizm, Mistisizm, s. 55.

İLK DERSTEN NOTLAR

Çocuksun benim yavrum.
Bir kuş kadar günahsız ve temizsin.
Hayat mücadele demektir çocuğum.
Mücadele var olmanın sırrıdır.
Temiz ayaklarının altında kutsal toprak.
Sessiz bir çağrıya devam ediyor:
Maziden atiye doğru uzanarak,
Işık gibi yayılman gerekiyor.
Üstüne güneşler doğmasın sakın.
Şafakta uyumak yasaktır sana.
Alnında mücadele teri soğumasın,
Koş çocuğum, kalma yarına.
Gitl durma, temiz pınarlara, soğuk kaynaklara...
Bize de bir yudum soğuk su al gel.
Can gelsin solmaya yüz tutan umutlarımıza.
Güneşlerden önde koş ülkelere.
Aydın fikirlerinle besle yoksulları
Kaygularımızı kaybet tatlı müjdelerle
Ak kazanlarda fokurdasın duygular.
Kara kazanlar devrilsin rüzgârlarından.
Zulmün gözleri kamaşsın hışmınla.
Dünyamız bir gün görsün
Aydınlık getiren nurunla.
Akbulutların gölgesinde koş çocuğum.
Dayılara, emmilere, ak saçlı dedelere anlat bizi.
Uyandır bin defa köyleri kasabaları...
Üç kıta yedi deniz iklimi seni bekler.
Biraz daha, biraz daha hızlı koş.
Arıların bal aldığı çiçeklere kon.
Kuşların konduğu dallara anlat bizi,
Bir müjde getir uzaklardan
Silelim yaşlı gözlerimizi.

Fehmi ARITEKİN

BATTAL GAZİ VE MİLLÎ HAYATIMIZDA DESTANLAR

Rahmi POLAT
(İst. Y. Ö. Okulu)

DESTAN VE SEYYİT BATTAL GAZİ

Destan nedir? Destan "tarihi vakıaların ağanüstü bir şekilde anlatıldığı, kahramanların millet vicdanında bıraktıkları izle canlandırıldığı, bir milletin yüksek uygularının terennüm edildiği uzun ve anzum parçalardır ki ilk şekilleri sözlü lebiyat olarak belirir." (1) Acaba Milli estan nasıl meydana gelmektedir? "Mil- destan teşekkülünde çekirdek, oluş ve sbit olmak üzere üç safha ve üç şart ırdır. Destan için önce en eski bir devir- milletin başından bütün kavmi derinden rsan, unutulmayan ve dile getirilen bük bir hadisenin ve maceranın geçmiş olası gerekir. Sonra milli hayatın, uzun man, yine büyük maceralar içinde geçesi ve ilk çekirdeği devamlı olarak besmesi icap eder. Üçüncü safha milli hayat destanî hava içinde iken sözlü malzemeyazıya geçirilmesidir.

Bu üç safhadan geçmiş her milletin bir illi dastanı vardır. Türk milletinin uzun harikulâde renkli ve hareketli hayatı milli destanın bütün safhalarını rahat hat dolduracak bir genişliğe sahip olmuş Türklerin de milli destanları teşekkül miştir.

Destan şartlarına sahip olmuş her milin bir milli destanı varken, Türklerin yatı birden fazla milli destan içinde dile tirilmiştir. Ergenekon destanından Mas destanına, Oğuz destanından Battal ızi Destanına kadar birçok milli destan m ve büyük birer eser olarak ayrı ayrı ırk boylarının hayatı etrafında şekillenmiştir. Bunlardan bir tanesi, Manas destanı bugün 200.000 beyti aşan hacmi ile dünyanın en büyük destanı durumundadır.

Fakat maalesef Türk destanlarının büyük bir kısmı destan hüviyetiyle tarihi çalkantılar içinde kaybolmuş ve bunların ancak rivayetleri, başka bir tabirle ancak hülasaları ortada kalmıştır." (2)

Destanlarda anlatılan şahıs birçok üstün meziyetlere sahip kişidir. Onun sahip olmadığı birtakım hünerler, marifetler de ona mal edilir. Burada düşünülen tek nokta kahramanın gelecek nesillere örnek olmasıdır. Bu bakımdan destanlar bir ideal uğruna anlatılırlar. Ancak buradaki ideal ferdî değil millete dayalıdır. Millî hayatta yaşanılan veya özlemi duyulan hal ve hareketler destanlarda görülür ve destan kahramanı bunu tatbik eder. Anneler uyutamadıkları çocuklarına, babalar sabahın erken vaktinde beraberlerinde çifte götürdükleri oğullarına hep bu destanlardan bahsederler. Onların kabiliyetlerini anlata anlata bitiremezler. Burada çocuğuna söylemek istediği tek şey onun da destan kahramanına benzemesi, onu örnek almasıdır.

İşte Anadolumuzda Türk çocuklarının yüzyıllardır dinlediği, okuduğu, adına yeni destanlar düzdüğü Battal Gazi bugün hâlâ genç ihtiyar hepimizin gönlünde yaşamaktadır. İslâmiyet için çalışan, varını yoğunu bu yola döken, akıncı ruhlu bu mücadele insanının hayatı yüzyıllardan beri dilden dile dökülür gelir. Kâh sazın tellerinde türkü olur Battal'ın hayatı, kâh dudaklardan düş-

meyen bir şiir, kâh kahvede, ocak başında, tarlada harman yerlerinde anlatılan masalların konusu, sorulan bilmecelerin cevabı olur. Onun düşüncesini onun ideallerini vermek ister analar, babalar hep bize. Ona benzememizi, onun yolundan gitmemizi isterler. Sazla olsun sözle olsun vermek istedikleri tek şey budur işte.

Millet kendi ideallerine bağlı olan kişileri benimser. Onları takdim eder gelecek nesle.

Bakalım neymiş Battal Gazinin düşüncesi, ideali, ne için mücadele etmiş görelim. Ve bizden istenileni yerine getirelim.

Battal Gazi tarih ve destan olmak üzere iki hüviyet içindedir.

1 — **Tarihi şahsiyeti:** Buna göre kendisi Emevilerin Bizans İmpartorluğuna Miladi 717 yılında açtıkları ve daha sonra imparator Leon'a karşı devam ettirdikleri savaşlarda ün salmış bir kumandandı. Emevi orduları Miladi 736'da Kayseri'yi ele geçirmişler hattâ Seyyid Battal Gazi'nin, iştirak ettiği savaşlarda Toros ve Frigya'ya kadar ilerlemişlerdi. Bu tarihi kişiliğe göre adı "Abdullah"tır. Arapçada kahraman demek olan Battal lâkabı bu zata sonradan verilmiştir." (3) Ölüm tarihi üzerinde kaynaklar her ne kadar birleşmiş değillerse de en doğru tarih 740 (4) olarak kabul edilmektedir. Bugünkü Afyonkarahisar yakınlarında bulunan Akroinon mevkiinde vukua gelen muharebede şehit edilmiştir. Eskişehir yakınlarında Selçuk sultanlarından Alaaddin Keykubat'ın annesi Ümmü Han Hatun tarafından yaptırılan türbesinde yatmaktadır.

2 — **Efsanevi ve destani şahsiyeti:** Battal Gazi Hz. Ali'nin bir torunu olarak (Hüseyin Gazi oğlu Cafer) adıyla görülür. Burada Battal Gazi'nin adı Abdullah değil Cafer'dir.

Battal Gazi'nin babası Hüseyin Gazi yiğit, pehlivan yapılı bir gençti. Anadolu'ya elinde tutan Rum Kayserinden birçok defa haraç almış, bir kısım şehirlerini elc geçirmiş ve altı Bizans kalesine de İslâm sancağını çekmişti. Ona artık Gazi Hüseyin denilmeye başlanmıştı. Bu sıradaki Malatya Beyi Numan, Gazi Hüseyin'i malatya Serdarı olarak tayin etti. Numan'ın ölümünden sonra oğlu Ömer emir oldu. Serdar Hüseyin Gazi bir gün Emir'in odasında otururken bir oğlunun dünyaya geldiğini öğrendi ve adını Cafer koydu. Hüseyin Gazi sık sık ava gidiyordu. Bir gün yine böyle bir ava gitmişti ki Mamuriye Beyi Bizanslı Mihr-i Bâbil tarafından şehit edildi. Cafer daha çok küçüktü. Onun için babasının yerine serdar olamadı.

Yıllar birbirini kovaladı. Cafer on beşine bastı. Arslan gibi bir delikanlı idi artık. Bütün İslâmi ilimleri öğrenmiş, büyük bir âlim ve güzel sesli bir hatip olmuştu. Aynı zamanda silâhşorlük de öğrenerek eşsiz bir yiğit haline gelmiş ve büyük kahramanlıklar göstermişti. Saz şairleri onun için türküler söylediler.

Cafer artık bastı on beş yaşına
Bir güzellik geldi o gür kaşına
O boy posu değdi göğün arşına
Yaman bir silâhçı oldu Cafer, heyy!

Artık Cafer babasının yerine geçmek, Malatya serdarı olmak istiyordu. Fakat şehrin ulûları önce İslâmiyete bir hizmette bulunmasını hiç olmazsa "babasının katili Mihr-i Babil'i öldürmesini söylediler." (5) Bunun üzerine Cafer Mihr-i Babil'le savaşmaya ve onu öldürmeye karar verdi. Gece

rarısı silâhlarını kuşandı ve atını hazırla-
ı. Arkaya dönerek:

— Ey ana dedi. Duan benimle birlikte
olsun!

Atına atladı, evden yola çıktı. Sabaha karşı bir pınar başına vardı. İndi. Abdest aldı. Sabah namazını kıldı. Yine atına bindi, yollara düştü. Ormandan geçerken kuşlardan, tavşanlardan avlıyordu. Yüce Allah'a ellerini açarak yalvarıyor:

— Ey Allah'ım, benim yardımcım ol diyordu. Benim yardımcım ol Sen. Bu çaresiz kalan kuluna lütuf ve ihsanda bulun. Bana kudret ve kuvvet ver.

Akşam üzeri Mihr-i Babil'in sarayına girdi ve Mihr-i Babil'le birlikte on dört adamının başını keserek Malatya Beyi Ömer'e getirdi. Rum Kayseri akrabası olan Mihr-i Babil'in ölümü üzerine Malatya'ya ordu gönderdi. Cafer tek başına orduya karşı çıktı. Kendisini tanımaya gelen Bizans öncülerini öldürdü. Vuruşmak için Rum ordusundan adam istedi ve karşısına çıkanları bir bir yere serdi. Bu sırada Müslüman

DEDE KORKUT

Mahmut FİDANCI
(Siirt Lisesi Edb. Öğrt.)

Rusya'da okunması, satılması, taşınması ve propaganda edilmesi yasaklanmış bir eser vardır: Dede Korkut Kitabı.

Beyni yıkanmış, emperyalizmin mümessili durumunda, vazifesi sadece zulüm ve işkence olan komünist partisi üyeleri, bu kitabın temsil ettiği bültürün kafalarına "balyoz gibi" indiğini görünce yasaklamışlardır.

Bu eser, Rusya'da niçin tehlikeli görülmüştür? Sadece 12 hikâye ihtiva eden eser neden beyinlere sıkılan 12 kurşun gibi kabul edilmiştir, diye düşünülebilir. Fakat Dede Korkut Kitabı sadece bir hikâye kitabı değildir. Aynı zamanda Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra kaleme alınmış bir millî destandır. Bu destan, tarihî kayıtlarla varlığını bildiğimiz, fakat ele geçmemiş olan asıl büyük, manzum ve tam Oğuz Destanı'ndan ayrılmış ve hikâyeleşmeye yönelmiş büyük destan parçalarından ibarettir.

Millî destanlar taşıdıkları vasıflar dolayısıyle bağlı oldukları dil ve edebiyat sahaları içinde daima müstesna bir yer işgal ederler. Tarihî aydınlatır, fikir ve san'at hayatına kaynak olurlar. Milletlerin büyük işler yapmak için kendilerine güven duymalarında; türlü sosyal ve tarihî sebeplerle uzaklaştıkları millî benliklerine dönmelerinde; yeniden büyük millet olmak, hürriyet ve istiklâllerini korumak için davranıp kalkınmalarında da vazife görürler.

13. asırda kaleme alınmış Dede Korkut Kitabı da Batı Türklerinin esasını teşkil eden Oğuzların millî hayatını aksettirmekte, Türk kültürünün zenginliklerini, renkli Türk folklorunun sayısız değerlerini, milletimizin yüksek insanî vasıflarını, duygularını, fazîletlerini ve meziyetlerini dile getirmektedir.

Doğu Anadolu'da ve Azerbaycan'da yaşayan Türklerin inanç, ahlâk, kültür ve ideolojileri kısaca ideolojik yapıları, birer sembol olan kahramanların etrafında temsil edilir. İhtiyar Dede Korkut Oğuzların akıl hocası, keramet sahibi, ozanlar piri ve her destanın sonunda onu ilk tertip ve tanzim ettiği kabul edilen bir nevi yazar durumundadır. Şu sözü tekrarlar:

"Karlı kara dağların yıkılmasın. Gölgeli büyük ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumasın. Kadir Tanrı seni namerde muhtaç etmesin. Koşar iken ak boz atın sendelemesin. Vuruşunca kara çelik öz kılıcın çentilmesin. Dürtüşürken alaca mızrağın ufanmasın. Ak sakallı babanın yeri cennet olsun. Ak bürçekli ananın yeri cennet olsun. Âhir sonu arı imandan ayırmasın. Âmin diyenler Allah'ın yüzünü görsün. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Allah'ın verdiği ümidin kesilmesin. Derlesin, toplasın günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa yüzü suyuna ba-

Gaziler de Cafer'e yetişmişlerdi. Hepsi İstanbul'un güzelliğini ve önemini biliyorlar ve orayı fethetmek için Allah'a:

— İnşallah yüce Allah bu illeri Müslümanlara nasip ve kısmet eder diye duada bulunuyorlardı.

Bir müddet sonra büyük bir savaş başladı. Bizanslılar bozguna uğradı. Cafer, Rum Kayserinin oğlu Rebi'yi esir aldı. Ve onu Müslüman yaptı. Bunun üzerine Cafer şan ve şerefle babasının yerine getirildi.

Battal'ın ismi bütün Rum illerinde dilden düşmez olmuştu artık. Bizansın elinde yetmiş tane kale seksen bin asker vardı. Ama Battal'ın korkusundan bir şehirden diğerine gitmek güçleşmişti. Bizans Kayseri tahtına geçip oturmuyor, yemiyor, içmiyordu. Battal'dan nasıl öç alabileceğini tasarlıyordu. Ordusunun başına geçip hücum etmek de işine gelmiyordu. Çünkü Müslüman halifeleri ile birlikte hücum edip bütün Diyar-ı Rumu fethedeceklerinden korkuyordu.

Gün batısı Mağrib diyarında Samuliyye adında bir şehir vardı. Bunun kumandanı bütün Yahudi ırkının hükümdarıydı. Adı Firdevs'ti. Çok gaddar bir kişiydi. Bir Müslümanı esir alsa ona gündüz taş taşıtır, gece olunca da koca zincirlerle bağlatır zindana attırırdı. Battal Gazi bunu öğrenince atı Aşkar Devzadeye atladı, yola çıktı. Bu sırada Yahudi Hükümdarı Firdevs de bazı entrikalar düşünmekte idi. İdeallerine erişebilmeleri, cihan imparatorluğunu kurabilmeleri için, Müslümanları büyük bir

---

ğışlasın hanım hey!..."

Diğer destanlar gibi Dede Korkut'ta da kahramanlık teması işlenmiştir. Yeni doğan çocuk bir yiğitlik göstermeyince kendisine isim verilmez. Alp, yiğit, eren gibi kelimeler eserde sık sık kullanılan vasıflardır.

Dede Korkut Kitabı'nda dil de emsalsiz bir şahaser durumundadır. Şu parçayı hep beraber okuyalım:

"Ağız açıp över olsam üstümüzde Allah güzel. Allah dostu din ulusu Muhammed güzel. Muhammedin sağ yanında namaz kılan Ebû Bekir Sıddık güzel. Âhir otuzuncu cüz başıdır amme güzel. Hecesinde düz okunsa yasin güzel. Kılıç çaldı, din açtı erlerin şahı Ali güzel. Ali'nin oğulları, Peygamber torunları, Kerbelâ ovasında Yezidiler elinde şehit oldu. Hasan ile Hüseyin iki kardeş beraber güzel. Yazılıp düzülüp gökten indi, Tanrı ilmi Kur'an güzel. O Kur'anı yazdı düzdü, ulemâlar öğreninceye kadar bekledi, biçti, âlimler sultanı Osman Affan oğlu güzel. Çukur yerde yapılmıştı, Tanrı evi Mekke güzel. O Mekke'ye sağ varsa, esen gelse imamı bütün hacı güzel. Hesap gününde cuma güzel. Cuma günü okuyunca hutbe güzel. Kulak verip dinleyince ümmet güzel, Minarede ezan okuyunca müezzin güzel. Şakağından ağarsa baba güzel. Ak sütünü doya doya emzirse ana güzel. Yanağıp yola girince kara erkek deve güzel. Sevgili kardeş güzel. Yan tarafta, ev yanında dikilse gelin odası güzel, uzunca çadır ipi güzel. Oğul güzel. Hiç birine benzemedi cümle âlemleri yaratan Allah Tanrı güzel. O övdüğüm yüce Tanrı dost olarak medet erişdirsin hanımı hey!"

Yazımızı Prof. Fuat Köprülü'nün bir sözüyle tamamlamak istiyoruz: Bütün Türk edebiyatını terazinin bir gözüne, Dede Korkut'u öbür gözüne koysanız, yine Dede Korkut ağır basar.

engel olarak görüyorlardı. Bunların kahramanı Battal Gazi'nin öldürülmesi, inancının çamurlara bulanması gerekiyordu. Kendisine göre doğru ve haklı olan sadece kendi dini ve idealleri olduğundan diğer milletlerin ahlâk, inanç, kültür ve idealleri ortadan kaldırılacak bir engel, milletler ise köle olmaya lâyık sürüydü. Bu hain plânını gerçekleştirebilmek için kendi pehlivanı Sincar'ı Malatya'ya Battal Gazi'yi öldürmeye yollamıştı. Sincar da yolda Yahudi hükümdarı Firdevs'i öldürmeye gelen Battal Gazi'yle karşılaştı. Ve orada ikisi güreş tuttular. Battal galip geldi. Sincar Müslüman olmayınca hemen oracıkta cezasını verdi. Kendisi Sincar'ın kılığına girerek Firdevs'in yanına vardı. Ve onun odasına kadar girdi. Battal geceleyin tanınmamak için yüzünü sardığı örtüyü çıkardı.

— Ey Firdevs dedi. Bir kere bana bak. Ama dikkatli bak yüzüme. Ben Sincar'a benziyor muyum. Firdevs ona dikkatle baktı. Dondu kaldı. Sonra:

— Fakat sen kimsin diye sordu. Koca Seyyid:

— Ben mi kimim dedi.

Ben Battal'ım.

Dini bütün bir Müslümanım.

Kâfirlere ölüm katarım.

Sonra sözüne devam etti.

— Buraya seni Müslüman etmeye geldim. Şimdi tez imana gel. Yoksa seni öldürür, canını cehenneme yollarım.

Yahudi hükümdarı bu sözleri işitince bir anda serseme döndü. Başını salladı:

— Ben ölürüm de imana gelmem, dedi. Bağırmak istedi. Battal Gazi o zaman bir şahin gibi melûnun çenesinden uzanan seyrek sakallarını tuttu.

— Hey öldürme beni demesine kalmadan başını boynundan ayırdı. Yahudi hükümdarının canı cehennemi boylamıştı.

Aradan yine günler geçti. Battal Gazi Mağrib diyarından henüz dönmemişti. Bizanslılar O'nun Malatya'da olmadığını öğrenmişler ve hemen bir ordu hazırlamışlardı. O zaman çok iyi çalışan Müslüman casuslar vardı. İstihbarat hiç bir zaman önemini kaybetmemişti. Çünkü istihbarat, insan vücudunda dolaşan kan neyse, devlet

için de oydu. İslâm casusları Bizans içlerine kadar girer oralarda ne var ne yok öğrenir gelirlerdi. İşte Bizanslıların, Battal Gazi'nin yokluğunu fırsat bilerek büyük bir ordu topladıklarını ve bütün İslâm ülkelerini fethetmek, Kâbe'yi yıkmak niyetiyle yola çıktıklarını da bu casuslar haber vermişlerdi. Müslümanlar da hazırlığa başladılar. Malatya yakınındaki Feth-i Cebele kondular. Ve etrafına hendek kazdılar. Düşmanı orada karşıladılar. Düşman çoktu. Onun için hemen Halifeye haber gönderildi.

Bu sıralarda Battal Gazi de Mağrib Diyarından Malatya'ya doğru yola çıkmıştı. Fakat yolda nereye uğradıysa her tarafta dağların taşların askerle dolu olduğunu gördü. Bu işe şaştı kaldı. Köylülere durumu sordu. Ve işin iç yüzünü anladı.

Sarı altın renkli atı Aşkar Devzade'yi kara renge boyadı. Kendisini de Hintlilere benzetti. Ertesi gün Rumlarla karşılaştı. Onlara, Müslümanları ortadan kaldıracak olan Kaysere yardım etmek istediğini söyledi. İstanbul'a doğru yoluna devam etti. Kendisini sucu kılığına sokup Haçlı ordusu içine girdi. Gündüzleri askere su dağıtıyor, ve önemli beylerin çadırlarının yerlerini belliyordu. Gece olunca şarap içerek sızıp kalan bu beylerin birer birer başlarını

kesiyordu. Günlerce bu şekilde devam etti. Her gün beş on beyin kellesi vücudundan ayrılmış bulunuyordu. Fakat hiç bir iz yok, faili meçhul hadiseydi bu. Ve daima esrar perdesi altında kaldı. Asker arasındaki sucudan hiç şüphelenen yoktu. Bu günlerde Hindistan'dan büyük bir yardımcı kuvvet de gelmişti. Artık göç başlıyordu ağır ağır. Bu koskoca ordular İslâm ülkelerine ilerliyorlardı.

Müslümanların Halifesi de İslâm mücahidlerinden kuvvetli bir ordu hazırlayarak Malatya'ya gelmişti.

— Din gayreti için savaşlar yapınız, cenk ediniz. Öleniniz şehit, kalanınız gazi olsun dedi.

Battal hâlâ haçlı sürüsünün arasındaydı. Fakat bir gün bu hile anlaşıldı. Bunu duyan Rum Kayseri çok üzüldü. Hasta oldu. Uzun süre yataklarda yattı. Hekim aramaya çıktılar. Battal Gazi hemen hekim kılığına girip Kayser'in yanına vardı. Koynundan bir hokka çıkararak içindeki ilâçtan Kayser'in yüzüne sürdü. Kayser bir müddet sonra uyuza dönmüştü.

Nihayet bir gün savaş boruları öttü, kösler çaldı. Önce teke tek döğüş yapılacaktı. Adetti bu. Ortaya çıkan Bizanslı asker:

— Ey yüreksiz millet dedi. Siz kimin için cenk ediyorsunuz? Kime güveniyorsunuz? Yetmiş iki millet elele verdi. Siz Müslümanları ortadan kaldırmaya niyet etti.

Bunun üzerine İslâm askeri:

— Ey melûn dedi. Ey alçak yürekli kâfir. Siz beylerinize güveniyor, dayanıyorsunuz. Biz ise Allahımıza sığındık buraya geldik.

Sonra hücum ettiler birbirlerine. Kâfirin canı cehenneme yollandı. İki ordu birbirine girdi. Bizanslılar zayiat veriyordu. Savaşlar günlerce uzadı. Bunun için Rum Kayseri meydana çıkmaya karar verdi. Teke tek dövüş yapacaktı.

— Ey Battal senin ölümün bugün benim elimdedir. Şimdi gel benim dinime gir. Seni serdar yapayım. Battal Gazi:

— Beni yenersen girerim senin dinine dedi. Ya ben seni ezersem benim dinime girer misin?

— Girerim dedi Kayser de. Razı oldu. Hemen kargısını salladı. Battal'ın üzerine atını sürerek oyun yapmak istedi. Seyyid Gazi aşkarını ileri sürdü. Sağ ayağını üzengiden çıkardı. Kayser'e öyle bir tekme indirdi ki koca imparator atının sağrısından geriye yıkıldı. Yerlere yuvarlandı. Battal da hemen atından aşağı atladı. Kayser'in göğsüne bir şahin gibi çıkıp oturdu. Yeni çıkan sakalına yapıştı. "Tez iman getir" dedi. Getirmeyince saçlarından tuttu kafasını boynundan kesip ayırdı.

Ondan sonra üç gün üç gece harp oldu. Düşman askeri on kere yüz bin belki bin kere yüz bindi. Müminler yüzlerini Allah'ın dergâhına çevirdiler dua ettiler. O dem Hakkın kudretinden bir yel esti. Çöl tozlarını düşman askerinin gözlerine savurdu. Haçlı sürüleri geri kaçmaya başladı.

Battal'ın başarıları birbirini takip ediyor, İslâma yeni hizmetlerde bulunuyordu. Fakat Mesihiye kalesindeki cenk onun son savaşıydı. Ve burada şehit edildi.

Battal Gazi destanının kısa bir özeti budur. Tarih içerisinde, destanı tahrif etmek ve Battal'a bir şii hüviyeti vermek için çalışmalar olmuş ise de bunlar, pek netice vermemiş, Battal Gazi Destanı, milletimizin yeni nesillere, önder kahraman silüeti çizmek sevkitabiisinin mahsulü olarak berraklığını korumuştur. Milletlerin hayatında, destanların yeri çok büyüktür. Bir milletin idealleri, destanın seyrinde ve onun kahramanının şahsında bir nakış gibi, tarihin eliyle işlenmiştir. Destanların teşekkül ettiği devirler, milletlerin, bütün dirilikleriyle yaşadıkları devirlerdir. Toplumda umumi bir değer çöküşü varsa, o toplumda destan teşekkülü mümkün değildir. 20. asır toplulukları, destan çıkaramayan topluluklar haline gelmiştir. Acıdır ve düşündürücüdür.

Geniş olarak (konuşmalar ve olayların konusu) M. Faruk Gürtunca'nın S. Battal Gazi Destanı kitabından alındı.

(1) Neclâ Pekolcay: İslâmî Türk Edebiyatı, s. 12.

Devamı Shf. 46'da.

GÜNEYE DOĞRU

Silinir çoğa varmadan bir kısa günün izleri,
Rûhumuzu doldursa da bir doldurmasa da;
Tepelerin arkasına düşen gün kırmızılarla
Çiçeğimizi soldursa da bir soldurmasa da...

Şimdi sabah uzak, ortasındayız günün..
Zaman gidişini durdursa da bir durdurmasa da;
Varır dayanır geceye ölüm kokulu yüzler
Kapısını eller buldursa da bir buldurmasa da...

Aşar onikiyi gece, bir adım ötede sabah;
Sarıca güneş doğsa da bir doğmasa da..
Çeker alır kucağına ölüm çığlıklarla insanı
Karanlık sesini boğsa da bir boğmasa da...

Mümtaz Niyazi BAYSAN — İzmir
E.Ü.D.H.F

Cafer Cebbarlı
Mikail Müşfik
Resul Rıza
Gültekin
Halil Rıza
Hüseyin Cavit
M. Emin Resulzâde
Sanan

Kaleminden Kan Damlayan Şairler

Salim DEMİREZEN
(İst. Y. Ö. Okulu)

Azerbaycan'ın meşhur şairlerinden birisi de Cafer Cebbarlı'dır, (1899-1934). Cebbarlı, 1918 bolşevik istilâsından önce Edirne'nin Fethi ve Trablus muharebeleri dramlarını yazmıştı. Ama Cebbarlı'yı asıl şöhrete ulaştıran Kız Kulesi poemidir. Bu eserde, Bakû'nun eski âbidelerinden olan Kız Kulesi ile ilgili facialı bir aşk tasvir olunmaktadır. Aslında bununla, Azerbaycan milli-kurtuluş hareketi idealize edilmektedir. Aynı şekilde Aydın dramında kahraman Aydın'ın: "Bu adalet mi; Hindistan hakimi İngiliz, Azerbaycan hakimi Rus" sözleriyle emperyalizmi takbih ediyor. Devamında: "Ben öyle bir dünya istiyorum ki, orada milletler azad, fertler azad, zulüm yok, tahakküm yok, herkes öz emeğinin kuludur" diyerek komünist baskıları protesto ediyor ve özlediği günleri yadediyordu.

Geçen sayıdan devam.

karşısında bütün milliyetçi aydınları tevkif etmek, harcamak yoluna gidilmiştir.

Bütün bunlardan daha adi bir oyunla, düşündüklerini söyleyemeyen, bildiklerini, yazamayan, Moskova'nın baskılarını tenkit edemeyen insanların ülkesi Azerbaycan'a "en bahtiyar insanların vatanı" denilmiştir. Fakat, Azerbaycan Sovyet Cemiyetine mensup bir yazarın: "burada insanların; ölümü, cana minnet bildikleri" ni belirtmesi hakkı teslim ederken, kızıl münekkitleri ve şeflerini deli etmeye yetmiştir. Zira; meşhur sözdür: "rencide olur dide-i huffaş ziyadan". Bu gaddar yarasalar da elbette gerçeği ters yüz edeceklerdir. Hakikatte ise yine Azeri şairlerinden Gültekin'in: "Buzlu Cehennem" dediği ve bizzat kendisinin de buzlar üstünde can verdiği, sıfırın altında 40 derece soğukta; sırf siyasi kanaatlarından dolayı hayvanlar gibi çalıştırılan mahkûmlar "en bahtiyar (!)" insanların bir kısmıdır.

Azerbaycan'da 1926 harf inkılâbı ile lâtin alfabesi kabul edildi. Bundan sonra milli Azerbaycan kültürünün "Sovyetleştirilmesi" diğer bir tabirle Ruslaştırılması taraftarlarıyla, milli edebiyatçılar arasında mücadele daha da hızlandı. Azerbaycan okullarında zorla okutulan Rus milli tarihi ve edebiyatı yıkımı hazırlıyordu. Bir zamanlar "müşterek sosyalist kültürü" paravanasının arkasında kazalardaki şivelere bile resmiyet tanımak yoluna gidildi. Ya verilen direktifler: "Pantürkizm kokan Türkçe tabirler ve ıstılâhlar, sosyalist kültürünün yaratmış olduğu sayısız, hesapsız terimlerle değiştirilmelidir." (2) şeklinde devam edip gidiyordu.

Neticede 1937 yılında Baku'da toplanan "imlâ ve terim konferansı" ile: a) Rusça terimler tercüme edilmeden aynen alınmalıdır, b) Diğer Türk lehçelerinden sözler katiyen alınmamalıdır şeklindeki Rus teklifi zorla kabul ettirildi. Ama bütün baskılara rağmen Azeri aydınları direktiflere boyun eğmediler. Şu ses bütün Azeri halkının sesidir: "Ben Azerbaycan'lıyım ve bundan gurur duyuyorum. Milletimin gelenekleri, karakter çizgileri, edebiyatı, güzel sanatları benim için aziz ve sevimlidir." (3) Olanca gayretini seferber eden şefler genç sanatkârların milli edebiyatın ananelerine bağlı kalmak ve serbest yazmak arzularına mani olamadılar. Olamazlar. Zaten uykularını kaçıran da budur.

Ama canavarlaşan sistem en katmerli ihanetini kusmakta gecikmedi. Topyekûn Azeri halkının rızası hilâfına gelen lâtin alfabesi yerine 1939'da bu sefer de Azerbaycan Türkçesinin morfoloji, fonetik ve sentaks özellikleriyle asla bağdaşmayan Rus (kiril) alfabesi kabul edildi. Böylece başlangıçtan bu ana kadar, asırların süzgecinden geçen milli kültür hazineleri ile genç neslin rabıtası kesildi; mazi unutturulmak istendi. Bu iğrenç kültür assimilasyonuna karşı beliren milli kin ve nefreti esir şairler dile getirdi. Bunlardan Helil (Halil) Rıza'nın "Ana Dili" şiirinden iki kıta:

Yıllar geçti yaşa doldum,
Anladım ki, menim dilim
Üreğimden çıhmaz menim,
Doğransam da dilim dilim.
Kim ki sevmir öz dilini
İtsin menim gözlerimden
İlim ilim (4)
Bu Azeri toprağının
Güneşidir menim dilim. (5)

Yapılan baskılar daha da arttı. Ve malûm direktifleri Komünist Partisi birinci sekreteri Leonid Brejnev İzvestiya gazetesinin 5.12.1961 günkü nüshasının 4. sahifesinde şöyle belirtti: **"Bugün münferit yazarlar, kendilerine edebi bir dil olarak gönül rızasıyle Rusçayı seçiyorlar. Bu da objektif, olumlu bir mânâ ifade etmektedir."** Yarım asrı aşan komünizmin kanlı tatbikatı boyunca uşak ruhlu, satılık kalemler de çıkmıştır. Ama bunlar sayısız milli Azeri şairlerinin yanında; engin ummanda bir damla mesabesindedir. Bunlardan birisi komünist şair Süleyman Rüstem'dir. Lâkin gerçek hakim milletin kılı kırk yaran adaleti, bütün kiralık beyinlere verdiği hükmü tarih indinde ona da vermişti. Şaire imzasız olarak gelen mektuptaki ebedi kararı beraber okuyalım:

Komünist rejim Cebbarlı'yı 1923'de iki defa tevkif etti. Daha ziyade böyle halk üzerinde tesirli şairleri kazanmak istiyordu. Ama kendisini satın almak isteyenlere en güzel cevabını 1932'de Moskova'da toplanan Sovyet yazarları kongresinde, komünist yazar ve şeflerin yüzüne karşı: "Sanatkâr sanatkârlığında hür olmadıkça hakiki sanat eseri veremez, ısmarlamacılık sanatkârlıkla bağdaşmaz" diye haykırarak veriyordu. Artık komünist şefler de ihanetlerini kurmadan duramazlardı; ne kadar millî şair varsa hepsine zulüm ettiler. Bir kızıl münekkit; İnkılâp ve Medeniyet mecmuasında (No: 9, 1926, s. 26) şöyle diyordu: "Hüseyin Cavit'ler, Ahmed Cevad'lar, Cafer Cebbarlı'lar ve diğer bir sıra şair ve yazarlar, ilhamlarını ya eski Türk istilâlarından, ya eski Arabistan çöllerinden, yahut da Kız Kule'leri ile Gök Göl'lerin füsunkâr ve sembolik manzaralarından alıyorlar. Bu adamlar, memleketteki büyük, başarılı işleri görmek istemiyorlar." Bu kabil ihtarların değil; hayasızca şantajların dahi tesir edemediği Cebbarlı'yı ecel yendi. Ve henüz 35 yaşında iken hayata gözlerini kapadı. Ölümü bütün Azerbaycanlılarda, özellikle şairler arasında derin üzüntü husule getirdi. Kendisi de 1939 yılında Stalin'in emri ile sürüldüğü Sibirya'da şehit olan şair Mikail Müşfik; Cebbarlı'nın ölümü üzerine yazdığı şiirinde ızdırabını şöyle belirtir:

Öldü, ağlamayan gözler ağlasın,
Kalemler, kâğıtlar, sözler ağlasın.

Şimdi de bizzat komünist dergi ve gazetelerde rejimle mücadelelerini namütenahi bir azimle sürdüren genç şairlerden bahsedelim. Bunlardan birisi komünist münekkitlerin en fazla hücumuna uğrayan şairlerden Resul Rıza'dır. O'nun "Yazık" şiirini beraber takip edelim:

Gözlerine baktım
Bir çift neon lâmbası,
Işığı soğuk,
Yaraşığı soğuk.
Bu gözlerde insan kaygısı,
İnsan kederi yoktu.
Alevsiz, istisiz sevincin
Kadarı yoktu.
Bir şülek kanlı tenzifti
Her dudağı.
Bir tan yıldızı gibi yanırdı
Her kulağı.
Ne gözlerinde bir kaygı dumanı,
Ne kaşlarında bir çatık.
Baktım sinesi, kolları alışıp yanır,
Nefes aldıkça sık sık.
Derin bir ah çektim,
Dedim: yazık, yazık! (1)

Şiirde zavallı bir kadının hali anlatılıyor. Gayet açık bir şekilde tasvir olunan bu tablo komünist şefleri küplere bindirmiştir. Onun için kızıl bir münekkit Türkçe yayınlanan "Kommunist" gazetesinin 18 Nisan 1959 tarihli nüshasında şiir için: "Tanıdığınız kadınlar arasında böyle birisini bulamazsınız. Bu kadın bize kapitalist dünyanın günahsız kurbanlarını hatırlatıyor. Belki de şair bunu belirtmek istemiştir. Öyle ise niçin bütün bu dehşetleri doğuran muhitin iğrençliğini göstermiyor?" diyor. Böylece şiirin muhatabı sistemi değiştirmek istiyor. Halbuki, şair "bütün bu dehşetleri doğuran muhitin iğrençliğini" gösterse; temerküz kamplarında böyle nice zavallı kadınla birlikte ölüm fermanını eliyle imzalamış olacaktır. Ve böyle kadınların halinde, akıbetinde hiç bir değişiklik olmayacaktır.

Bu ve benzeri sistemi tenkit eden şiirler üzerinde komünist partisi baskısını biraz daha artırır. Parti, 1937 yıllarına doğru edip ve şairlere konuları dikte etmektedir. Bütün Türkistan'lı şairlerden, Sovyet hükümetinin icraatı hakkında eser vermelerini istemektedir. Sovyetler "parti demek, hâkim demektir" parolası ile zorla Rus klasiklerini, Rus edebiyatını öğretmek çabasındadır. Millî edebiyatlara "eskimiş, mürteci ruhlu (!) ve burjuva edebiyatlar (!)" diyerek hücum edilmektedir. Parti, şair ve yazarların dünya ihtilâli fikrine hizmet etmelerini diline pelesenk etmiştir. Ama bu noktada —birkaç satılık kalem müstesna— eli boş dönmüştür. Bu durum

Değmeyip millete zerre hayrın,
Gerek değildir bize, ne mahnın, ne de şiirin,
Kırk yıl nahak yazmışsan,
Öz yolunu azmışsan.

Bu adil karara verdiği "İmzalı Mektup" isimli cevapta mektup sahibini korkaklıkla suçlarken ihanetini şöyle belgeliyordu:

"Bayrağı altındayım ben galip bir ordunun."

Halbuki N.K.V.D.'nin işkence bodrumlarında, ölüm kamplarında hayatlarını veren bu fedakâr insanlar korkak değildi. Onlar Moskof mezaliminin devam ettiği Azerbaycan illerinde her gün bin bir maddi ve manevi ızdırap dolu hayata değil, ebedi kurtuluş için şehadet şerbetini içmeye âşıktılar. Azeri halkının ölümden değil; nelerden çekindiğini halkın söyleyen dili olan şair Resul Rıza'nın; kendisine hayat sigortası yaptırmasını teklif eden sigortacıya verdiği cevap olan "Sigorta" şiirinden takip edelim:

De görüm: buhtandan, karadan,
Yalandan, riyadan,
Nahak sözün acısından,
Adamın nacinsinden
Sigorta edebilir misin?

Şair devamla insanları bu belâlara karşı sigorta etmekten aciz isen, şu halde:

Defterini bük,
Kalemi yakana sanc (tak)!
Benden sana ne kazanç!
Ben ölüme karşı sigorta istemiyorum.
Yok, bu değil maksadım.
Şair demiş:
Ölüm de hayat kadar kadimdir,
kadim. (6)

Azerbaycan'da zulmün yakıcı alevi daha da kızıllaşarak milli direnişi boğmaya yönelir. Sosyalist cennetinin (!) buzlu cehenneminde şehit olan Hüseyin Cavit bitmeyen çilelerini "Görmedim" şiirinde şöyle terennüm ediyor:

Görmedim asla dikensiz gül, karanlıksız ışık,
Her visalı daima takip eder bir ayrılık.
Söylüyorlar dünyada zevki saadet var, yazık!
Men henüz cevrü-cefâdan başka bir şey görmedim.

Tarihin çağlar ötesinden uğuldayıp gelen akışı mazlumlara haykırıyor ki emperyalizm ebedi değildir. Zulüm ne kadar gaddar olursa olsun yıkılmaya mahkûmdur. Bu ezeli hakikatı M. Emin Resulzâde şöyle ifade eder:

Kaldıkça dağlarda kan, bedende can
Yaşa varol sen, ey şanlı Azerbaycan.

Kardeşlerimizin zulme ve zalime karşı bilenen milli kin ve intikamları gönüllerindeki uçsuz-bucaksız hürriyet ummanlarında dalga dalga yükselip; volkanlar gibi patlayacaktır. Bu şaşmaz gerçek milli şair Sanan'ın "Tufan Olacak" şiirinde şu mısralarda dile gelir:

Yurdun ezeli ateşi sönmez ocağında
Binlerce kefensiz yatıyor her bucağında.
Dul kaldı gelinler, yetim ağlar kucağında.
Gördükçe bu vahşetleri geçtik kanımızdan;
Dünya yanacak saklı duran
volkanımızdan (7)

Binlerce kefensiz yatan şehidin, namusu kirletilen bacıların, kimsesiz yavruların intikamlarının varisi olan Azerbaycan'lıların dünya durdukça bayraklarının duracağına ve bir gün mutlaka hürriyeti yeniden tadacaklarına olan imanları ve intikam yeminleri ile satırlarımızı noktalayalım:

Kaldıkça Ruslarda diyarım benim,
İntikamı olacak şiarım benim
Bayrağım ölmez, ölürse eğer
Toprağın altına geçer ülkeler!

---

(1) Pravda, Moskova, 9.7.1934

(2) M. Emin Resûlzâde: Çağdaş Azerbaycan Tarihi, Ankara, 1951, s. 17.

(3) Voprosi Literaturi dergisinin (No: 9, 1962, s. 152) anketine yazar Yusuf Sametoğlu'nun sevabı.

(4) İzi belli olmayacak şekilde.

(5) Prof. Muharrem Ergin: Azeri Türkçesi, İstanbul, 1971, s. 247.

(6) S. Tekiner: Dergi (Sovyetler Birliğini Öğrenme Enstitüsü yayını), No: 17, s. 81-82.

(7) İskender Aküzüm: Azerbaycan (Azerbaycan Kültür Derneği yayını), No: 204, s. 38.

IV. Murad'ın Yazarı

TURAN OFLAZOĞLU

ile Mülâkat

Tiyatro sanatına tarihimizi orijinal taraflarıyla aksettiren ve bu sahadaki ilgisizliğe meydan okuyarak kuvvetli eserler veren Sayın Turan Oflazoğlu Beyle arkadaşımız Hüseyin Gülerce'nin yaptığı mülâkatı sizlere takdim ediyoruz. Tiyatro üzerine değişik bir ses olduğu kanaatine varacağınız Sayın Oflazoğlu'nun fikirleri yalnız tiyatro konusunda değil; değişik sanat dallarında da kıymetli ölçüler verebilecek özelliktedir. Mülâkatı sizin tetkiklerinize sunarken Sayın Oflazoğlu'na başarılar dileriz.

★ Sayın Oflazoğlu. Eserlerinizde daha ziyade tarihî konulara yer veriyorsunuz. Bunun sebebini öğrenebilir miyiz?

— Bugünü daha iyi tanımak için geçmişin benzer durumlarını, benzer hadiselerini bir ifade aracı olarak kullanıyorum.

Ben, geçmiş çağın olaylarını belli bir biçimde ortaya korsam, bugünü çok daha güçlü duyururum seyirciye... Onun için daha uzun süre işleyeceğim tarihimizi. Şu da var ki, bir ulusun tarihi san'ata mal edilmezse o tarih biraz yarı ölü tarihtir.

★ Yani seyirciye vermek istediğinizi direkt değil de, tarihi hadiseler vasıtasıyle sunmak...

— Evet. Oyunumdaki kişilerin ağzından çıkan sözlerin hiç biri benim kendi sözlerim değildir. Benim tiyatro anlayışıma aykırıdır bu. Oyundaki bazı kişilerin yazarın sözcülüğünü yapmasını, yani bu tür bir tiyatro anlayışını kabul etmiyorum. Meselâ bir örnek vereyim. Naima tarihinde diyor ki; IV. Murat'ın ölümüyle ilgili olarak: "Son demlerinde şuuru gider gelirdi." Ben bundan, IV. Murat gibi bir kişinin nasıl ölebileceğini vermeye çalıştım oyunumda.

★ Bu yönünüzle, bazı tiyatro yazarlarından ayrılıyorsunuz herhalde...

— Tabii. Aslında tiyatroda bir gerçeği, bütün yönleriyle çeşitli ağızlardan çeşitli kişiler dile getirir. Yani "IV. Murat" ne sadece IV. Murat'ın söyledikleri, davrandıkları ve yaptıklarıdır. Ne de onun karşısındaki, diyelim Kösem Sultan'ın veya Recep Paşa'nın veya Nefi'nin söyledikleri ve yaptıklarıdır. IV. Murat, bunların hep birlikte söyledikleri, yaptıklarıdır. Bazıları IV. Murat'ın bir yönünü alıp da, bana oradan saldırıyorlar. Diyorlar ki falan filan... Ama başka şeyler de söyleniyor oyunda. Bu kötü bir alışkanlık. Bakın bu da bize batıdan geçme bir alışkanlık.

★ Acaba, IV. Murat ve Deli İbrahim gibi şahsiyetleri seçmenizde bir hususiyet var mı?

— Bakın, ben bir "üçleme", iktidar üçlemesi yazmak istiyorum. Bunun birinci oyunu **Deli İbrahim** oldu. Aslında sıra bakımından birinci oyun; IV. Murat'tır. Ama önce Deli İbrahim'i yazdım nedense... Daha samimi konuşmak gerekirse IV. Murat'ı yazmam. Deli İbrahim'i bitirdikten sonra akıl ettiğim bir şey.

★ Yani Deli İbrahim'e başlarken IV. Murat" ortada yoktu?

— Yoktu. Yalnız Deli İbrahim bana çok ilgi çekici geldi. Onu yazdıktan sonra bir de baktım ki, karşı ağırlığı olan IV. Murat var. Onun da yazılması gerek. Sonra ikisinin de validesi olan Kösem Sultan, ana unsur olarak devam ediyor. Bu da yazıldığında bir üçleme, hattâ bir varlık çemberi tamamlanacak diye düşündüm. Üçlemenin 3. oyunu Kösem Sultan olacak. Fakat yazmak istediğim daha başka oyunlar var.

★ Osmanlı tarihine mi ait?

— Tabii. Bir 3. Selim tragedyası yazılacak. 1973 yılına Cumhuriyetin 50. yılının kutlanmasına, Devlet Tiyatrosu bir oyunla katılmak istiyor. Bunun için Hisar'da oynanacak bir "Fatih" oyunu istediler benden. Fatih'i yazmak istiyorum. İnşallah oyunum orada oynanacak, Rumeli Hisarı'nın bütün imkânlarını kullanacağım. İstanbul'un alınışı orada temsil edilebilecek.

★ Genel olarak sizi tatmin ediyor mu Türk tiyatrosu? Arzu edileni veriyor mu? Veya başka deyişle, bir boşluk var mıdır tiyatromuzda?

— Çok genel bir soru bu. Ayrıca benden başkalarını da ilgilendirdiği için bunu cevaplandırmasak iyi olacak... Ama icra bakımından bir enflâsyon durumu var. Görüyorsunuz o kadar çok tiyatro var ki, bu ister istemez oynanacak oyunların sınırlanmasına yol açıyor. Çoğu zaman oyunların —para getirici— olmasına dikkat ediliyor.

★ Bir tiyatro eseri yazılırken neler gözetilmelidir? Şüphesiz bir gayeyle yazılıyor eser...

— Halka bir şeyler vermek elbette. Ancak ben tiyatronun okul falan da olduğuna inanmıyorum. Ama tiyatro eğitir. Geniş anlamda her san'at kolu yapar bunu. Fa-

kat doğrudan doğruya, ders verir gibi olmamalıdır.

★ **Sorularımızı biraz özelleştirelim. Sayın Oflazoğlu, yazmakta olduğunuz veya yazmayı düşündüğünüz başka eserleriniz var mı?**

— III. Selim tragedyasından söz ettim. Bir "Patrona" yazmak istiyorum. Belki bir Osmanlı müzikali olacak bu. Lâle devrini anlatacak. Sonra "Cem Sultan"ı yazmayı düşünüyorum. "Fatih" önümüzdeki yıla inşallah yetişecek. Ona çok önem veriyorum. Bakın size özel bir şeyimi anlatayım.

★ **Memnun olurum...**

— Cüneyt Gökçer bey bana , bir Fatih oyunu yazmamı söylemeden önce de ben uzun zamandır hazırlanıyordum "Fatih"e. Cüneyt Bey'den bu sözü dinlemeden bir hafta kadar önce düşümde (rüyamda) Fatih'i gördüm. Atının üstünde birden önümde belirdi ve atını sektirmeye, oynatmaya başladı. Her yönden bana poz veriyordu âdeta. Önden, arkadan, yandan... Âdeta "beni iyi incele", âdeta "beni yaz!" diyordu. Böyle, büyülenmiş gibi seyrettim kendisini. Bir minyatür tarzında resmi var onun, atının üstünde. Hattâ altında "Çağ açan Türk" yazar. Aynen öyle. O biçimde, o kılıkta. Bu hali bende şöyle bir intiba bıraktı: Öyle bir enerji birikmiş ki, bir çözülse bütün yeryüzünü sanki enerji seli kaplayacak gibi... Öyle bir kudret ifade ediyordu. Derken muhasaradan, İstanbul'un kuşatılmasından bir sahne, bir kesit göründü. Top sesleri, dumanlar, kuşatılanlar, yeniçeriler, sipahiler, böyle hepsi bir an kesitten göründü. Ve derken Fatih, atını dört nala o tarafa doğru sürdü gitti.

Sabah uyandığımda dedim; herhalde bugünlerde Fatih'le ilgili bir şeyler olacak. Birkaç gün sonra Cüneyt Gökçer Bey'le konuşurken dedi ki: "Cumhuriyetin 50. yıldönümüne Fatih'le katılalım Turan..."

Şu anda bir şey hazırlıyorum. Bakın ondan da bahsedeyim size. Turizm Bakanlığı Sultanahmet-Ayasofya ile ilgili bir senaryo istediler. Bütün bir "İstanbul" senaryosu. onun üzerinde çalışıyorum.

★ **Anlaşılan oldukça meşgulsünüz...**

— Evet. Önümüzdeki yıl, özellikle bir yıl çok meşgul olacağımı zannediyorum.

★ **Ayrıca Radyoevi'ndeki tiyatro servisi müdürlüğü görevini de yürütüyorsunuz bu arada...**

— Tabii.

★ **Tarihimize, birçok yazardan daha değişik bir gözle baktığınızın farkında mısınız Turan Bey? Bizce bir değişiklik bu, Türkiye'de...**

— Farkındayım. Bir zamanlar hiç de sıhhatli sayılmayan bir gözle bakıldı tarihimize. Çeşitli etkilerden, propagandalardan dolayı. Ve çok zayıf eserler verildi. Aslında büyük bir san'at denizi tarihimiz. Meselâ bir şey yazmak istiyorum. **"Vardar Ali - İbşir Ali" diye. Bu çok ilginç bir olay.** Sultan İbrahim çağında geçiyor. Herhalde hatırlayacaksınız?

★ **Evet hatırladım.**

— Vardar Ali Paşa Sivas valisi. İbşir Ali Paşa'nın güzel karısı ona emanet orda. Padişaha diyorlar ki: "İbşir Ali Paşa'nın bir karısı var. Dünya güzeli." Padişah veriyor fermanını. "Derhal getirin." Ama Vardar Ali Paşa'nın yanında, diyorlar. Ferman geliyor: "İbşir Ali Paşa'nın karısını gönderin." Vardar Ali, kadının namusu bana emanet diyor. Ve isyan ordusuyla yürüyor İstanbul'un üstüne. Fakat saray şöyle bir plân düşünüyor, bu ordunun üstüne İbşir Ali'yi gönderiyor. İki ordu çarpışıyor; Vardar Ali yeniliyor. İbşir Ali, Sadrazam olmak hevesinde. Vardar Ali ise onun namusunu kurtarmak için isyan ediyor. İki ayrı değer çatışmakta. Bir tarafta dünyevi değerlere kıymet veren var, öbür tarafta da idealist bir adam. Bu beni çok ilgilendirdi.

Bir de Yıldırım Beyazıt ile Timur'u işlemek istiyorum.

★ **Böyle giderse, bütün Osmanlı tarihini sahnelenmiş göreceğiz her halde...**

— Vallâ, İnşallah, bütün ömrümce bunla uğraşıcam.

★ **Çok teşekkür ederiz. Sayın Oflazoğlu. Başarı dileklerimizle.**

EL BİRÛNÎ KİMDİR?

Rahmi
DEMİRBAŞ
Konya. Lis. Mate. Öğt.

Çağımıza ismi yabancı gelen ve belki de hiç duymadığımız, zamanının en büyük ilim adamı olan Ebu Reyhan'ı Biruni 973 yılında Birun kasabasında doğmuş, yirmi üç yaşına kadar burada tahsil ve araştırma yapmış, daha sonra Gürcan'a gidip Me'mun bin Muhammed'in yanında büyük değer kazanmıştır. Gazneli Mahmut'un sarayında matematikçi, astronom, coğrafyacı ve müverrih (tarihçi) sıfatıyle bulunmuştur. Yetmiş sekiz yaşında iken Gazne'de ölmüştür.

Elimizdeki mahdut kaynaklardan kısaca hayatını anlattığımız Biruni, zamanının İslâm alimleri gibi, bütün ilimlerle uğraşmış, hattâ güzel şiirler bile yazmıştır. Fakat üzerinde en fazla durduğu, Matematik, Astronomi, Fizik, Kimya ve Tıp ilimleridir. Kimyada kıymetli taşların özgül ağırlıklarını bulmuş; sıcak ve soğuk su arasındaki ağırlık farkını 0,041677 olarak hesab etmiştir. Biz burada daha ziyade Biruni'nin astronomi çalışmaları üzerinde duracağız.

Biruni yaptığı çalışmalar neticesinde, dünyanın ekseni ile ekliptik düzlemi (Güneş etrafındaki yörünge düzlemi) arasındaki açıyı 23°26'00 olarak bulmuştur. Modern ilmin hesaplarına göre ise bu değer, şimdi 23°27'00 olarak bulunmaktadır.

Biruni aynı zamanda Batlamyus'un, gezegenlerin hareket teorisine ilk olarak makaleleri ile karşı çıkmıştır. Batlamyus'un: "Güneş ve yıldızlar dünyanın etrafında 24 saatte bir devir yapar, dünya ise sabittir." teorisini, "Esas sabit olan güneş ve yıldızlardır. Dünya kendi ekseni etrafında 24 saatte bir devir yaparken aynı zamanda güneş etrafında da döner." diyerek çürütmüştür. Biruni'nin bu görüşüne itiraz edenler olmuş, Biruni bu itirazlara bugünün ilminin doğruladığı görüş ve tesbitleriyle cevap vermiş, yer çekimi hakkında da geniş bilgiler vermiştir.

Bunların hepsinin yanında, 16. yüzyılda bile Avrupalı, dünyanın düz olduğunu söyler, bunun aksini iddia edenleri engizisyon mahkemelerinde mahkûm edip, baldıran zehiriyle zehirlerken, Galile'den 700 yıl önce Biruni dünyanın yarıçapının 20. yüzyılın hesaplarına çok yakın bir netice ile bulmuştur. El Biruni kendi metodlarıyla dünyanın yarıçapını 7000 km. civarında bulmuştur. Bugünün hesaplarıyla bu değer 6376 km. olarak hesaplanmıştır.

Biz bugün ders kitaplarımızda "Nikola Kopernik teorisi" (1473-1543) diye

YENİ AKIN

Kaybolmaz atıların, serhatteki izleri
Duyulur kulağıma, hâlâ o nal sesleri

* * *

Malkoçoğlu diyor ki; 'Gittik uzun akına,
Alnı pak çıkmak için, yüce ALLAH katına.

* * *

Hünkâr ferman buyurdu, kılıçları kuşandık,
Kalelerden, kaleye kartal gibi uçandık.

* * *

Serhatlerde durmadan, kılıçla at sürerdik,
O akından küffarı, doğrayıp da dönerdik.

* * *

Saldırıp dolu dizgin küffar üstüne hep bir
Ellerimizde sancak, dillerimizde tekbir.

* * *

O şanlı akınlarda, kılıçları boyar kan,
Ulaşırdı hedefe o büyük, haklı ferman.

* * *

Akınlarda içimiz heyecanla dolardı,
Karşımızdaki küffar çocuk gibi ağlardı."

* * *

İşte böyle yaşardı, o akıncı erlerin,
Anla, anlat herkese: süslü olsun dillerin.

* * *

Unutma tarihini, geriye kaçma sakın,
Böyle geçemez yıllar, başlar yeni bir akın.

* * *

Hatırla ecdadını, yeni akına katıl,
Korkma! yenemez seni, yalanla dolu batıl.

* * *

Yeni akın başlıyor, çalacağız mehteri
Zaferle bitiririz, başlayan bu seferi.

İlhan ÖZTÜRK

okuttuğumuz teorinin Biruni'nin izahlarından çok daha noksan olduğunu görürüz. Kopernik kendisi dahi teorisini borçlu olduğu kişilerden bahsettiği halde, bizler Biruni ve Biruni gibi nicelerinden bihaber, her teoriyi illâ da bir Avrupalıya maletmişizdir.

Biruni 1037 yılında Zekeriya Elrazi'nin eserlerinin fihristini hazırlarken, kendi eserlerinin 113 tanesinin fihristini de oraya ilâve etmiştir. Bu fihrist, Tabib İbrahim Gazanfer yazısı ve şerhi ile Leydan kütüphanesinde bulunmuştur. Bunlardan Matematik, Astronomi, Fizik ve Kimyaya ait olan 83 tanesi Salih Zeki'nin Asar Bakiyesinde fihrist olarak yazılıdır.

Biruni hakkında az da olsa bilgi veren mahdut kaynaklardan istifade ile hazırladığımız bu yazı, belki de Biruni'nin tanıtılmasında çok kifayetsizdir ama, bu bir merak vesilesi olur da gerekli araştırmalar yapılırsa, Biruni gibi, tanıyamadığımız birçok ilim adamlarımız ortaya çıkacaktır. Böylece hem, bütün ilimlerin kaynağının Avrupa olduğu zannından kurtulacak, hem de milletimizi aşağılık kompleksinden kurtararak, tarihteki ilmi ve medeni seviyesine çıkarmış olacağız. Amerikalıların, ayın bir yöresine, çoklarımızın tanımakta olduğu Uluğ Bey ismini verdiğini düşünecek olursak, bu hususta çok az bir gayret sarfettiğimiz ortaya çıkar. Bu hususta gereken ilmi çalışmalar yapılarak ilim adamlarımız lâyık oldukları ilmi hüviyetleriyle tanıtılmalıdır. Milli Eğitimimizde de bu gibi çalışmalara, gereken önem ve imkân verilmelidir.

İntihar Değil Cinayet

Veli ŞİRİN
(İst. Y. Ö. Okulu)

Büyük İmparatorluğumuzun yıkılışı elbette kendiliğinden olmamıştır. Beynelmilel düşmanların hain faaliyetleri, gafillerin ihânete varan gafleti, ehliyet ve liyâkat yoksunu kadroların iş başına geçmeleri Osmanlı devletini yavaş yavaş sarsmış, nihayet bu büyük siyasi yapı tarih olmuştur. Toplum rehberleri (aydınlar), sınırsız hamle gücüne sahip halkla bağlarını yavaş yavaş kaybetmişler ve son iki asırdır bu aydın, halk farklılaşması derin uçurumlara dönüşmüştür. Devletin devamlı zayıflaması ve aydınların halktan gittikçe daha da kopmaları onları dış özentilere ve tesirlere sokmuş; —bu hal öyle ilerlemiştir ki Avrupa'da kuvvet kazanan her millet, Osmanlı aydınına tesir etmeye başlamıştır. Bu esnada, gittikçe çöken İmparatorluğu kurtaracak esaslı tedbirler alınamamış; kısmen de olsa devletin çöküşünü durdurmaya yönelebilmiş hareketler filizken baltalanmıştır. Hadiselerin tam izahı için şu realiteyi bilmek lâzımdır. Düşmanı kargısında uyuşan, düşmanını unutan, düşmanı uyanıkken uyuyan toplumları esâret beklemektedir. Netice itibarıyle ihânetle gaflet aynıdır. Koca Osmanlı İmparatorluğu yıkılırken uyuyan ve davranmayanlar, onu yıkan hainler kadar sorumludurlar. İşte Sultan Abdülaziz'in hal'ini (tahttan indirilişini ve öldürülmesini bu zâviyeden görmek icabeder.

Sultan Abdülaziz, 25 Haziran 1861'de tahta çıktı. **"At, av, cirit, güreş gibi sporlara düşkündü. Askerliğe, bilhassa denizciliğe çılgınca meraklıydı. Ismarladığı savaş gemilerinin taslaklarını çizecek kadar bilgiliydi."** (1) 1863 Nisanındaki ziyaretinde Yavuz'un haşmeti ile Mısır'a giren Abdülaziz Han, ilk defa Avrupa seyahati yapmış bir padişahtır. 1867'deki Avrupa seyahatinde, Avrupa'lı devlet başkanları görüşebilmek için yolunu beklemişlerdir.

Sultan Abdülaziz, Mısır seyahati ile sanki orayı yeniden ve esaslı şekilde fethetmişti. **"Selim Yavuz Han, Kansugavri ve**

Tomanbay sultanlarının cesetlerine basarak Mısır'ı almıştı. Abdülaziz de Kavalalı hanedanının azamet ve dehşetini eze eze Mısır'ın gerçek hükümdarı olduğunu cihana ilân etmişti.

Bu hiç te basit bir jest değildi." (1)

Yine eskiden beri müphem olan Hicaz ve civarındaki hakimiyeti pekiştiren Abdülaziz, böylece yeni açılan Süveyş kanalının her iki tarafında da artık sembolik hale gelmiş olan hakimiyeti gerçekleştirmişti. "Kızıldeniz'in güney kapısı ile, "Babülmendep" boğazı ve Aden kalesi ile de İstanbul ciddi suretle ilgilenmeye başlamıştı. Süveyş'ten giren Türk harp ve nakliye gemileri Babülmendep'ten Hint Okyanusuna açılıyor, Zengibar'a kadar uzanıyordu. Türk donanması, Basra körfezinde dolaşmakla kalmamış, Umman'ın güney kıyılarında da bayrak göstermişti." (3)

Boğazlar, yeni açılan Süveyş kanalı, Basra körfezi ve umumiyetle Ortadoğu üzerinde birtakım hesapların içinde olan İngiltere bu olanlardan hoşlanmıyor, bu ilerleyişi durdurmak istiyordu. Fakat Sultan Abdülaziz "askerliğe, bilhassa denizciliğe" çok meraklıydı. Ordusu ve donanması üzerinde titriyor ve hızla geliştiriyordu. "Sultan Mecid devrinden kalma donanma tamamen değiştirilerek, birkaç misli kuvvetlendirildi. Modern zırhlılar bakımından Türk donanması, Fransa'nın seviyesini buldu veya geçti. İstanbul tersaneleri zırhlı inşa edecek kapasiteye getirildi. Tophane'de, modern toplar dökülüyordu." (4) 25 zırhlısı, 50 bin deniz, 700 bin kara askeri ile Osmanlı İmparatorluğu Batı'yı düşündürüyordu. Bu muazzam kuvvet, İmparatorluğun neresinde bir kıpırdanma olsa balyoz gibi iniyordu. İngiltere endişeleniyordu. Zira, bu ordu onun herhangi bir tasavvurunu da durduracak, gerçekleştirmeyecekti. Fransa ise bu haşmetli, pehlivan imparatorun Mısır, Trablusgarb ve Tunus'tan sonra Cezayir'i de hatırlamasından endişeleniyordu. "Ve bu iki Kırım müttefiki sırf Osmanlı taze kuvvetlerini yormak ve ne kadar mümkünse o kadar yıpratmak için bir Osmanlı-Rus harbi çıkarmaya çabaladılar." (5)

Osmanlı İmparatorluğunun bu dirilişi, toparlanışı durdurulmalı ve muazzam ordusu tesirsiz hale getirilmeliydi. Batı'nın menfaatları yönünden. "Bunun için iki yol vardı:

Ya harp, ya ihtilâl.

En ufak bir sebeple Rusya'ya harp açabilecek adamı ararken İngiltere Mithat Paşa'yı buldu. Fransa da kendi ayağı ile gelen Hüseyin Avni'ye ne istediyse verdi. Ve tabii Abdülaziz'in hal'i ilk hedef oldu." (6) "Sultan Aziz'in hal'i, birkaç ahlâksız veya safdil devlet adamının, şahsi ihtirasları uğruna birleşmesiyle gerçekleşmiş bir olaydır. Bu adamların başındaki Hüseyin Avni Paşa'nın Sultan Aziz'i devirmek için göze alamayacağı hiç bir şey yoktu. Londra'da bu mevzuu İngiltere ileri gelenlerine bile açmıştı. İngilizler bu projeyi (Abdülaziz'i devirme projesi) iyi karşıladılar.

Hal'in iki numaralı şahsiyeti Mithat Paşa'dır. Bilhassa İngilizler tarafından şımartılan Mithat Paşa bir hayalperesttir." (7) Birkaç menfaatçının, yalancının ve gafilin katılması ile tamamlanan komite, ihtilâli hazırladı. İhtilâli gerçekleştirense Süleyman Paşa, 300 harbiyeli ve pahişahı korumak için geldiklerini zanan Suriyeli Arap bölükleri ile yaptı bu işi.

İhtilâl sırasında "Dolmabahçe'den 800.000 altın (yaklaşık olarak 220 milyon T.L.) değerindeki mücevheri alan Avni, Mithat ve Rüştü Paşalar, bu mücevherleri Murat Efendi'nin Rum sarrafı Hristaki'ye teslim ettiler. Hristaki ise bu büyük serveti yanına alıp Avrupa'ya sıvıştı ve tabiatıyle bir daha dönmedi. Sultan Aziz'in mücevherleri gibi, 85.000 altın değerindeki nakit parası ve 7.400.000 altın değerindeki tahvilleri de olmak üzere yaklaşık olarak 2.278.300.000 T.L. tutan servetine el konuldu." (8) Tabii bu servet aslında devletindi ve devlet başkanının uhdesinde idi. Bu büyük servet dağıldı.

Sultan Aziz'in hal'i tarihimizin dönüm noktalarından biridir ve bundan dolayı mühimdir. İlk talebe hareketleri denebilecek olan, yüksek öğretim talebesinin hükümete karşı nümayişi de bu ihtilâlde kullanılan

YASAK

Kurtarın rüşvetle adamı vuranı
Yasak diye bir şey yoktur dünyada
Mahkûmi edin adaletli olanı
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Menfaate tapın, kadına tapın
Devletin malı mı hemencik kapın
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Vurgunculuk yapın soyun milleti
Aşılayın millete her illeti
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Emperyalistlere uşaklık yapın
Satın vatanını, çabucak satın
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Yoksullar açlıktan ölürse ölsün
Vurguncular vurgunlarını bölsün
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Zincirden çözmeyin inananları
Eğlensin inkârın kodamanları
Yasak diye bir şey yoktur dünyada

Milli bir düzen mi, yasak o işte...

İhsan IŞIK

bir metotdur. "Mithat Paşa, 'talebe-i ulûm' a para dağıtarak nümayiş yaptırdı." (9) 10 Mayıs 1876'daki talebe nümayişini müteakip, 30 Mayıs 1876'da hal' edilen Sultan Aziz, 4 Haziran 1876'da her iki bileğinin damarları kesilerek öldürüldü. İntihar ettiği hakkındaki beyanlar yanlıştır. "Yıldız Mahkemesinin zabıtlarına göre cinayet şöyle olmuştur: Katiller, Sultan Aziz'in odasına girip kapıyı kitlemişler ve kapıya iki harem ağası (Reyhân ve Rakım Ağalar) konulmuştur. Fahri bey, Sultan Aziz'in kollarını ardından tutmuş, Cezayirli Mustafa ve Boyabatlı Mehmet pehlivanlar, Padişahın dizlerine oturmuşlar, Yozgatlı Mustafa pehlivan ise keskin bir çakıyla, hükümdarın bilek damarlarını kesmiştir. Katiller, pencereden bahçe yoluyla kaçmışlardır... Evvelce Sultan Aziz'i zehirlemeye teşebbüs eden Hüseyin Avni Paşa gerçekte asıl katildir. Sultan Aziz'in ölümü ilmen beş para etmeyen bir raporla savuşturulmak istenmiş, bu konuda adli tahkikat açılmadığı gibi mahallinde keşif bile yaptırılmamıştır. Sultan Aziz'in şehid edildiğinde, bütün İstanbul, Türkiye birleşmiştir.

Olaydan sonra üç pehlivana ayda 100 altın (27.500 T.L.) maaş bağlanması olayın cinayet olduğunun en mühim delillerindendir.

Hüseyin Avni Paşa'nın meşhur raporunda, eski hakanın sol bileğindeki yaranın 5 santim uzunluğunda ve 3 santim derinliğinde bir kesik olduğu belirtiliyor. Sağ bilekteki yara ise 2,5 santim uzunluğunda bir kesiktir. Sol bilekteki bu vahim yaradan sonra, bu bilekle sağ bilekte de derin bir yaranın açılmasını tıp otoriteleri imkânsız addetmektedirler." (10)

İşte böylece İngiltere, fiyatı ucuz adamları eliyle, Abdülaziz'in şahsında devletin kan damarlarına neşter vurmuş, İmparatorluğumuzu felâkete, yıkılışa doğru sürüklemiştir. Nasıl, İngiliz elçisi Sir Henry Elliot, Hüseyin Avni'nin gerisinde Sultan Aziz'i devirmişse yine kahpe İngiliz, İmparatorluğu "93 Harbi" nin ateşine de itmiş, kendisini toparlamaya çalışan İmparatorluğu ateş çemberine sokmuştur. Düşman uyumamakta ve ihanetlerine devam etmektedir.

---

(1) Yılmaz Öztuna, Türkiye Tarihi, İst. 1967, c. 12, s. 29.
(2) N. Nazif Tepedelenlioğlu, Ordu ve Politika, İst. 1967, s. 34.
(3) a.g.e, s. 35-36.
(4) Y. Öztuna, s. 57.
(5) N. Nazif, s. 39.
(6) a.g.e, s. 40.
(7) Y. Öztuna, s. 58-60.
(8) Y. Öztuna, s. 66-67
(9) a.g.e, s. 54.
(10) a.g.e, s. 72-79.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

M. ALİ TAŞÇI

Genç sanatçılar kadrosunun genç hikâyecisi M. Ali Taşçı kardeşimizle yapılan bir röportaj okuyacaksınız.

Röportaj yapan:
Mustafa KOÇAK
(İst. Ü. Hukuk Fak.)

★ Hayatınızdan kısaca bahseder misiniz?

— 1952 yılında Emirdağ'ının Burunarkaç köyünde doğdum. İlk tahsilimi köyümde yaptım. Yunusemre İlk Öğretmen Okulu'nda beş sene okuduktan sonra İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesi'ni bitirdim. 1971'in Ocağında, Milli Eğitim Bakanlığının açtığı, dışardan bitirme imtihanına girerek Gümüşhane İlk Öğretmen Okulu'nu bitirdim. Ankara'nın Erbasan köyünde içinde bulunduğumuz ders yılı başına kadar öğretmenlik yaptım. Şimdi İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü birinci sınıftayım.

★ İlk defa ne zaman hikâye yazmaya başladınız? Bu hikâyelerinizi şimdi okuduğunuz zaman neler hissediyorsunuz?

— İlk defa hikâye yazmaya 1968'in şubatında başladım. O zamanki hikâyelerim şimdi, şekil itibarıyle çok basit, mühteva itibarıyle üzülerek belirteyim ki menfiydi. Zira çevrenin bana verdiği telkin buydu. O zamanki çalışmalarım ve hikâyelerim teknik yönden bir tecrübe olmasıyle kıymet ifade ediyor.

★ Hikâyelerinizdeki tasvirler, çok canlı tablolar arzediyor. Tasvirler, bizi olayın kahramanıyle beraber gezdiriyor, düşündürüyor, hislendiriyor. Tasvirlerin, muvaffak olabilmesi için, san'at kabiliyeti yanında yapılması gereken hususlar var mı?

— Tasvirin hammaddesi yerinde ve tam müşahededir. Hikâyecinin çevresine ve olaylara sıradan insanın gözüyle bakmaması lâzım gelir. Hikâyecinin düşüncesi, içinde yaşadığı gerçek hayat sahneleri ile hikâyelerindeki realist tasvirlerin devamlı çağrışım yaptığı alandır. Hikâyeci, belirtilen çağrışım derecesine göre kabiliyetinden istifade edebilir. Yoksa çağrışımsız kabiliyet, işleyecek maddesi olmayan ve günden güne paslanan fabrikaya benzer.

Tasvirlerimizi okuyanlar, o hayattaysalar, kendilerini tasvirde aynen bulmaları, değilseler o hayatı aynen görmeleri lâzımdır. Bunu başabildiğimiz derecede tesirli-

yiz demektir. Simitçiyi konu edinen bir hikâyemizi okuyan simitçi, kendi hayatını aynen bulamıyorsa veya bir bakkal yanıbaşındaki köşede "Gevrek gevreeek!.. Çıtır çıtır abileeer!.." diye simit satan simitçinin hayatını göremiyorsa, hikâyemizde vermek istediğimiz ana fikirle okuyucunun dünyası ayrılıyor demektir. Okuyucunun kendisini kaptıramadığı, okurken kritik etme fikrini kendisinde bulabildiği hikâyeler istenilen neticeye varamamıştır.

★ **Dikkat çeken diğer bir husus, hikâyelerinizin "gerçeklik" duygusunu, insana telkin etmesidir. Yapmacık olayların, sun'i hareketlerin bulunmayışı dikkati çekiyor. Acaba hikâye konusu olarak, hep, gerçekte meydana gelmiş olayları mı seçiyorsunuz? Yoksa, bir temel fikir etrafında, cereyan edebilecek hadiselerin anlatılması şeklinde de hikâyeleriniz var mı?**

— Her iki şekilde de hikâyelerim var. Şurasının unutmamak gerekir ki, milletimizin yok oluşla karşı karşıya bulunduğu şu devirde hikâyeciye konu, ıztırabımıza misal olacak gerçek hayat sahneleri pek çok olduğu gibi; milletimize sağlam görüş seviyesi kazandıracak ve buhrandan kurtuluşun yollarını gösterecek fikirlerin işlenildiği hadiseleri de hikâyeye konu edinmek mümkündür. Zira hikâyede konu olarak yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olaylar ele alınır.

★ **Hikâyenin okuyucuya bir şey vermesi gerektiğine inanıyor musunuz? Bunu şöyle de sorabiliriz: Hikâyede bir öz bulunmalı mıdır? Yoksa, hikâye bir olayın sadece anlatımı mıdır? Bu açıdan, herhangi bir olay, hikâyenin konusu olabilir mi?**

— Ruhsuz vücut neyse özsüz hikâye de odur. Yalnız sabırsızlanarak özü hikâyede meydana çıkartmamak, görünür hale sokmamak gerekir. Müsaade edelim de o işi okuyucu yapsın. Okuyucu, okuduğundan bir şey çıkartamayacak derecede aptal yerine koyulmamalıdır.

Hikâyenin istisnasız her tarafında işlenen şey özüdür. Çayın her tarafında şekerin bulunduğu gibi. Biz çayı içeriz fakat şekerini göremeyiz. Öz, hikâyede, çaydaki şeker misali erimelidir.

Hikâye, rastgele seçilen yahut orijinal gördüğümüz bir olayın anlatılması da değildir. Böyle yapıldığı takdirde adı hikâye değil de, halk arasında kuru laf kalabalığı veya dedikodu denen şey olur.

★ **Okullarda, öğrencinin san'at kabiliyetleri, kâfi miktarda eğitiliyor mu? Bu hususta tavsiyelerinizi istirham etsem?**

— Bu konu, eksik yapılan eğitimimizin, milletimiz için acı kayıplarının bulunduğu bir bölümüdür. Ne yazık ki yatılı okullarda veya Anadolu kasabalarında, büyük şehirlerde ellerinden tutulmayan kabiliyetler, voltajı düşük ampullerin, gaz lambalarının altında her akşam, intizamsız ve rehbersiz çalışmaların çemberinde törpülenip dururlar.

Şunu, öğretmenlerimizin kafasından silip atmak gerekir: Öğrenci, san'at yönünden, sadece edebiyat öğretmeniyle, resim-iş hocalarının elinden tuttuğu varlık değildir. Gerçi bugün, çoğunlukla edebiyat öğretmeniyle, resim-iş hocalarından dahi bu ilgi ve anlayışı bulamıyoruz. Böyle vazife anlayışına sahip öğretmenlerimizin bulunduğu okulların talebeleri kendilerini şanslı hissetmelidirler.

Okullarımızın çoğunda, edebiyat kolu vasıtası ile çıkan duvar gazeteleri, genç ve enerjik kardeşlerimizin kabiliyetlerinin tezahür alanları olsa da bu, koskoca nehrin ufacık bir bardağa doldurulmak istenmesine benziyor. Bence her ders öğretmeni, kendi dersiyle ilgili duvar gazetesi çıkarmalıdır. Böylece öğrenciye ders bilgileri, dersin pratik neticeler ile dersi sevdirme yanında dersle ilgili fıkra, hikâye yazdırma, araçlar, resimler yaptırma şeklinde öğrencinin hem san'at yönü geliştirilmiş hem de öğrenci teorik bilgilerden kurtarılmış olur.

San'ata meraklı öğretmenler, edebiyat veya resim-iş derslerine girmese de meraklı olduğu konularda öğrenciyle temas kurmalı ve öğrenciye yardımcı olmalıdır. Öğretmen, sadece ders işleyen robot haline gelmemelidir. San'at ve diğer yönlerde de karınca kaderince, rehberlik vazifesini yapmalıdır.

Bahsettiğim imkânlardan ve rehberlerden yoksun olan, genç san'atçı kardeşle-

rime, san'at mücadelelerinde en büyük tavsiyem, hikâyelerinin ve eserlerinin ilk sıralardaki basitliklerinden ve eksikliklerinden üzülmemeleridir. Ümitlerinin kırılmaması, enerjilerinin kaybolmamasıdır. İlk çalışmalar, yürümesini yeni öğrenen çocuğun tökezlemelerine benzer. Ben inanıyorum ki, bizler yüz metreden maratona kadar bütün yarışmalara gireceğiz ve kazanacağız. Ümitsizliğe düşmeyelim.

★ **Realist hikâye tipinde, bugüne kadar Türkiye'nin gerçeklerinin doğru olarak aksettirilmesi mümkün olmuş mudur? Türkiye hikâyeciliğinin, bu konudaki durumu hakkında fikrinizi belirtir misiniz?**

— Son yirmi beş yıldır bazı hikâyeciler, realizm diye kendi ideolojilerinin emrettiği şekilde bir rota takip etmişlerdir. Onlar için realizm, milletimizin içinde bulunduğu gerçek hayat sahnelerini tesbit etmesi ve kurtuluşa açılacak kapıları işaretlemesi yönünden değil, örümceklenmiş kafalarının tavan arası ihtilâl plânlarına bir vasıta olduğu için bir mânâ ifade etmiştir. Hayatında köyü, yazın pikniklere çıkınca tatil yerlerinde görenler, acı soğan kuru ekmekle tarlalarda alınlarından şıpır şıpır ter damlatmayanlar, bir numaralı köy hikâyecisi pozisyonuna bürünmüşlerdir. Köylerimizde çeyrek yüzyılda hattâ yarım yüzyılda bir defa meydana gelebilecek olayları, olağan ve günlük hadiseler şeklinde göstermişlerdir. En çirkin sahnelerin boy salıp vücut bulması, mide gurultularının gümbür gümbür kol gezmesi, şehvet bulutlarının şakır şakır fuhş yağmuru yağdırması manzarasını arzeden bir köy ve histeri nöbetleri geçiren köylü tipleri tahayyül etmişler ve eserlerini bu tiplerin teşhir alanı haline getirmişlerdir.

Bununla beraber, bu sahada güzel örnekler vermiş eserlerinden faydalanılması mümkün hikâyecilerimiz de yok değildir.

★ **Bugün Türkiye'de san'atın bazı grupların vesayeti altında bulunduğu fikrine ne dersiniz? Bu iddia doğru mudur? Eğer doğru ise, bunun genç san'atçıların yetişmesine müsbet veya menfi etkileri oluyor mu? Meselâ sizin şahsî duygularınız neydi bu konuda?**

— Türkiye'de san'at ve ona bağlı büyük halkalardan bir tanesi olan basın, kodamanların, trüstlerin, ve basın ağalarının ellerindedir. İnsanın hayatî ihtiyacı olan okuma, öğrenme ve estetik zevklerini tatmin en kolay imkânlarla sağlanması gerekirken bu saha, ticaretin ve beynelmilel sermayenin kılcal damarlarına kadar hakim olduğu bir vücut haline gelmiştir. Bu sahada insanın hayatî ihtiyaçlarının sözü değil, emperyalist fikirlerin hazzıyla şişen kursakların sözü, geçer akçedir.

İşte san'at ve san'atçı, bugünün Türkiye'sinde tek tiptir. Yukarıda ne menem şey oldukları bahsedilen şahsiyetler, milletimizin san'at değerlerinin ve san'at potansiyelinin sergilenmesi gerekon bu sahayı sınama-yanılma labirentleri haline getirmişlerdir. Kendi düşüncelerine uygun ve cılız sanat kabiliyeti gösteren fertleri durumuna bakmadan meşhurlatmışlar ve milletine bağlı san'atçılar, sesini duyurmak için yol ve vasıta ararken, ideallerimize ters düşen zirvelerde mutad şahısların imkânlarıyle, mektup yazmasını dahi bilmeyen, ne idüğü belirsiz sözde san'atçılar boy göstermiştir.

Bugün bir kitap bastırmak veya herhangi bir san'at dalında çalışmak, çalışmaları sergilemek ve umumi efkârın san'atçıyı kabul edebilmesi için geniş imkânlara ve propaganda vasıtalarına ihtiyaç vardır. Bunun için san'atçı dar ve dolambaçlı yollardan geçirilir. Derebeylerin süfli düşüncelerinin kalıplarına uymayan san'atçı için hayat hakkı yoktur. Yarı yoldan, bunca emeğe, bunca gayrete rağmen ve bunların da üstünde kabiliyetin en büyük düşmanı olan ümitsizlikle geri döner.

Ben, İlk Öğretmen Okulu yıllarımda yazdığım hikâyelerimi bir araya toplardım. Kitap bastırmayı düşünürdüm. Ama bu bana demir çarık, demir asayla altı ayda bir arpa boyu yol alarak masallardaki kaf dağına ulaşmak gibi bir şey gelirdi. Yalnız, millî san'atımızın nüvesi olmak üzere başta "Pınar" ve diğer bazı müesseselerin gelişmesi sevindiricidir. Derginizin aydınlara hitap edebilmesi üstünlüğü ve san'at üzerinde gerçekten, eksiksiz eğilmesi onu otorite olmaya doğru götürüyor.

PINAR'IN YARIŞMASI

Pınar, okuyucularının sanat çalışmalarını değerlendirmek ve önümüzdeki yazdan istifade etmek için iki yarışma düzenlemiştir.

Bu yarışmanın Anadolu'nun pek çok köşesinde zamanın yok edici darbelerine terkedilmiş tarihî ve millî kültür hazinelerimizi ortaya çıkarmak bakımından ayrı bir önemi vardır.

Folklor incelememiz ile halkımızın öz yaşayışı ve sosyal yapısı bütün yönleriyle berraklığa kavuşacaktır.

Asırlık tecrübeleri, ciltlerle kitaba sığmayacak mânaları birkaç kelime ile özetleyen deyimler, atasözleri; halkımızın kahramanlığını, büyüklüğünü fedakârlığını, adaletini... maziden atiye ulaştıran destanlar, menkıbeler, halk hikâyeleri, Anadolu insanını olanca saflığı ile gözlerimizin önünde canlandıracaktır. Dilden dile dolaşan hepsi de ince bir zekânın mahsulü nükteleri ile insanı gülerken düşündüren halk fıkraları millî kültürümüze kazandırılmış olacaktır. Ve yapılan kıymetli çalışmalar halktan habersiz halkçılık şampiyonlarına halkın kendi cevabı olacaktır.

PINAR'ın okuyucularına ve millî kültürümüze mütevazı bir hizmeti olan kıymetli çalışmalarınız sizler için de zevkli bir araştırma olacaktır. Şimdiden başarılar diler, incelemelerinizi bekleriz.

1 — Fotoğraf Yarışması.

2 — Köy Folkloru İnceleme Yarışması.

Fotoğraf Yarışması:

halkın yaşayışı, bölgenin en belirgin özellikleri ile ilgili olacaktır.

1 — Konu, köyde kasabada ve şehirde

2 — Yarışmaya, bir kişi en az 5 fotoğraf ile katılabilir. Fotoğraflarda yakalanan özellik, ayrı bir kâğıda numaralanarak belirtilmelidir.

3 — Fotoğraf, tekniğine uygun hazırlanmalıdır. Konusu kadar, netliğin de önemli olduğu bilinmelidir.

4 — Fotoğraflar, en geç 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimize geçecek tarzda postalanmalıdır.

5 — Fotoğraflarla birlikte kendi resminiz ve kısa bir biyografiniz de ilâve edilmelidir.

Köy Folkloru İnceleme Yarışması:

1 — Köy folklorunun nasıl inceleneceği hakkında aşağıda bir plan veriyoruz. İnceleme bu plana göre yapılacaktır.

2 — İnceleme için bir sınırlama yoktur.

3 — İncelemenin dili sade olacaktır.

4 — Halkın, ifade özellikleri bozulmadan verilecektir.

5 — Resimler ilâve edilebilir.

6 — Vesikalık bir fotoğrafınızla birlikte biyografiniz de incelemeye ilâve edilmelidir.

7 — İnceleme 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimizde olacak şekilde postalanmalıdır.

FOLKLOR İNCELEME PLANI

A — YERE AİT BİLGİLER :

1 — Yerleşme yerinin adı nereden gelmiştir, bu hususta halk arasında neler söylenir?

2 — Yerleşme yerinin —çok kısa— tarihi.

Devamı Shf. 47'de

Pınarım

Asırlardır hasretim
Çöllerde kalmış gibi
Kurudu ciğerlerim
Dudaklarım çatladı
Susuz kalmış toprakta
Kıvrılan yaprak gibi
Yanıyorum PINARIM

Kurudu damarlarım
Çoraklaşan toprakta
Ormansız çıplak dağlar
Irmaksız vatan gibi
Sızan gözyaşlarıma
Hem sızlayan kalbime
Ümit oldun şimdi sen
Hayalimde sen varsın
Düşüncemsin her zaman
Anıyorum PINARIM

Taşlaşan toprakların
Solan
Kıvrılan yaprakların
Öksüz yetim gençliğin
Çilekeş insanların
Sevinçle beklediği
Zulmeti parçalayan
Yıldırımlar misali
Bahar geliyor sanki
Sanıyorum PINARIM

Kıtlık yıllarının
Toprağı gibi
Esir kamplarında dilim damağım
Bir deri bir kemik
Hem muhacirim
Yalvarırım her seher affetsin
BARİ'm (1)
Kapansın şehitlerim
Açık giden hep gözler
Milletime can katan ab-ı hayattan
Doyasıya içerek
Kanıyorum PINARIM

(1) Allah.

Hikâye

FADİME

M. Akif AK
(Ank. Üni. DTC Fak.)

Fadime... Mirza ile Ümmühan'ın yetimi. Henüz on bir yaşındayken, bir sonbahar ayında, Ümmühan ile Mirza onu yetim bırakarak göçüp gittiler bu dünyadan. Olmaz olası bir salgın hastalık alıp götürmüştü onları. Doktorsuz, ilâçsız ve sahipsiz... Ne köyün biricik sıhhiyesi Kocavellerin Salim'inin günü geçmiş penisilinleri, ne de bakkal Kör Musa'nın izbe dükkânının tozlu kovuklarında farelerle haşir neşir olmuş küflü asprinleri bu salgın hastalığa kâr etmemişti. Her gün her evden bir tabut çıkar olmuştu o günler İncehisar'dan... Bacalardan duman yerine ağıt sesleri yükselirdi. Yanık mı yanık... Kocasız kalan kadınlar... Kadınsız kalan kocalar. Annesiz, babasız kalan yetim yavrular. Yaşlı gözler... Kırışmış alınlar. Kederli yüzler. Ve Abdurrahman efendinin alışılagelmiş sesi:

— Allah rahmet eylesin diyenlerin akıbeti hayrolsun.

Bir tabut. Onu taşıyan altı kişi. Ve onları takip eden üç veya dört adamı peydarpey mezarlığa gidip gelir olmuşlardı. Ne soran vardı İncehisarlıların halini, ne sual eden... Ne gelen vardı o günler İncehisar'a ne giden. Zaten İncehisarlılar vergi tahsildarından başka devlet memuru tanımamışlardı bugüne kadar.

İşte böyle günlerden birinde annesini, peşindeki günde de babasını kaybetmişti Fadime. Dünyası kararıvermişti zavallı yavrunun. Sevgili anasından, biricik babasından birdenbire ayrılmanın şaşkınlığı, perişanlığı ve yalnızlığı içinde kıvranıyor, annesini kaybeden yavru kuşların acı acı ötüşü gibi ağlıyordu Fadime... Bir mağarayı andıran evlerinde yapayalnız, ateşi sönmüş ocağın karşısında oturmuş, büzülmüş, küçücük gözlerinden birer inci tanesi gibi yaşlar akıtıyor, yaşın yaşın ağlıyordu. Ne başın sağolsun diyen vardı ne uğrayan. Kim kime desindi ki? Herkesin başı dertteydi. Her evde bir ölü vardı. İncehisar tümüyle yalnız, sahipsiz ve öksüz kalmıştı. Fadime ocağın başından kalktı. Annesinin ve babasının acı-tatlı hatıraları ile dolu evi son defa dolaşmaya başladı. Çünkü bundan böyle dayılarında kalacaktı. Çamaşır sandığını, yatakları karıştırdı. Annesinin eşarplarına, babasının ceketine gömleklerine yüz sürdü ve kokladı.

— Ohh... Anamın, anacığımın kokusu, babamın kokusu geliyor bunlardan. Anacığım, anacığım... Beni bırakıp da nerelere gittin. Ya sen, ya sen baba, biricik kızını nasıl sahipsiz koydun?

Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Ahıra girdi. Orada anasının her gün sağdığı inekleri ve babasının en büyük desteği öküzleri vardı. Onlara teker teker sarıldı. Gözyaşlarını üzerlerine akıttı. Ağladı, ağladı... Dışardan birinin kendisine seslendiğini duyar gibi oldu:

— Fadime. Kız Fadime. Nerdesin?

— Burdayım dayı.

Dayısı içeri girdi.

— Haydi yavrum. Kalk. Ağlamayı bırak artık, kalk da bize gidelim. Haydi haydi. Ağlamasana. Haydi yavrum.

Evdeki eşyaları beraberce toparlayıp dayılarına taşıdılar. Fadi'nenî hayatında yeni bir dönem böylece başlamış oluyordu.

Fadime dayılarında pek rahat günler geçiremedi. Daha anasının ve babasının acısı küllenmeden yengesi habire yükleniyordu Fadime'ye. Bir annalık gibi. En zor işleri ona yaptırıyordu. Akşama kadar yengesine çeşmeden su çeke çeke sanki kolları kopmuştu kızcağızın. Bunlar da yetmiyormuş gibi ikide bir "Fadime şunu niye böyle yaptın? Neden filan yere gittin?" gibi suallerle onu sıkıştırıp duruyordu. Artık yavaş yavaş eli de alışmış, onu dövmeye başlamıştı. Hattâ bir gün ekmek yaparlarken bir oklavayı üzerinde kırmıştı Fadime'nin. Dayısına gelince. Onun bu durumdan haberi vardı. Birkaç defa Güllü'ye söylemiş, fakat bir türlü ona söz geçirememişti. Neticede laf geçiremeyeceğini anlayınca vazgeçmişti.

★

Fadime'nin günleri tam üç sene böyle gelip geçti. Acı dolu gözyaşı dolu. On dört yaşına gelmişti. Artık yavaş yavaş gelişmeye ve serpilmeye başlamıştı. Bunca gıdasızlık ve bakımsızlığa rağmen endamlı bir boyu, hafif pembe yanakları vardı. Hele bal rengi gözleri hep gülümsemeye çalışırdı. Kalınca iki siyah kaşın altında, uzun ve yine siyah kirpiklerin arasında derinleşen, binbir mânâ dolu, gülümseyen, fakat bununla benliğindeki sayısız kederi ve acıyı örtbas etmeye çalıştığı belli olan bir çift göz... Upuzun ve sırtında ikiye ayrılmış, komşu kızları Hasibe tarafından sırma gibi itina ile örülmüş kumral saçlar. Ve bu saçları örten, Fadime'nin güzelliğine güzellik katan bir eşarp. Fadime 14 yaşına basmıştı. Ama ne de olsa henüz çocuktu. Çocuk sayılırdı Fadime. Fakat çocuk filan demediler. Onu askerden yeni dönen Çolakların Osman ile evlendirdiler. Fadime'den iyice bıkan Güllü, kocasına yalvarmış, yakarmış, oyunlar yapmış, düzenler kurmuş onu ikna etmiş ve Fadime'yi daha ufacıkken gelin etmişti. Yağız bir atın üzerinde, beyaz gelinliği ile Çolakların evine doğru giderken, bütün köylüler acımıştı Fadime'ye... Onun bahtsızlığına, hele çeyizinin yok denecek kadar azlığına...

Osman oldukça kurnaz bir gençti. Hele askerde gözü iyice açılmıştı. Orta boylu, sarışın, gözleri mavi ve hep hareket halinde birisi idi. Ankara'da askerliğini yapmıştı Osman. Bir şeyler öğrenmişti o koca şehirden. Askerden dönünce de hep şehirli rolü yapar olmuştu. Konuşmasında, hareketlerinde bir sun'îlik vardı. Fadime'ye

de çok üstten bakıyordu. Evlenmesiyle onu himayesine aldığı bir hizmetçiye benzetiyordu. Bu, Fadime'ye herşeyden daha zor geliyordu. Ama Fadime, Osman'ın bu tutumu karşısında yine mütevekkil tavrını sürdürüyor, onun bir dediğini iki etmiyor, hürmette kusur yapmıyordu. Fakat Osman onun bu hürmetini de yine kendine ödenen bir minnettarlık borcu zannediyordu. Değil mi ya? Onu Güllü'den kurtarmamış mıydı? Ama yine de günleri gelip geçiyordu işte, acı-tatlı herneyse. Böyle bir durumda olmak, Güllü'nün yanında bulunmaktan daha iyiydi ya. Fadime bu haline bile şükrediyordu.

Babası bir iki kat yatak, birkaç keçi ve inek vererek Osmanı ayırmış, daracık bir eve tıkmıştı. Bu defa da geçim sıkıntısı derdi yakalamıştı onları. Osman pek tarlada, bahçede çalışmıyor, hep şehri düşünüyordu. Gözü Ankara'da kalmıştı. Şimdi de Ankara'ya göçmeyi planlıyordu. Orda bir iş bulmak ve çalışmak. Daha mühimi, köyde hep hayalinde yaşattığı hayata kavuşmak. Osman bu arzu ile dolu olarak bir iş bulmak için Ankara'ya gitti. Ve günlerce uğraştıktan sonra, Mesut bey vasıtasıyle bir iş bulabildi. Osman Mesut beyi askerlikten tanırdı. Kendisi levazım kâtibi iken o da levazım subayı idi. Ordudan ayrılmıştı. Şimdi ise vergi dairesinde müdürlük yapıyordu. Osman'a bir bankada veznedarlık bulmuştu. Osman Ankara'nın kenar semtlerinden birinde bir ev de kiraladıktan sonra köye döndü. Şehirde işe yaramayacak eşyaları inek ve keçileri sattı. Fadime Osman'ın yaptıklarına karışamıyor, endişe içinde susmakla yetiniyordu. Evdeki ölüm sessizliğine viyaklamaları ile canlılık getiren Mustafa'sına bakmakla zamanını geçiriyordu. Osman bir kamyon tuttu. Eşyalarını kamyona yüklediler. Fadime akrabaları ile vedalaştı. Külüstür kamyon, kulakları tırmalayan bir sesle hareket etti. Geride kamyona tutunmak için koşuşan köy çocukları vardı sadece. Kamyon taşlı, çukurlu yollardan sallana sallana ilerlerken, Fadime düşünüyordu. Ankara'nın ismini duymuştu sadece. İnsanları, evleri nasıldı bu şehrin? Bilmiyordu. Ama o, kendini bir meçhule doğru gidiyormuş gibi hissediyordu. Boşluğa sür'atle düşmekte olan bri insanın duyduğu his. Ne temas edilecek bir zemin, ne tutunacak bir yer. Hep düşüyormuş gibi... Meçhuller... Kapkaranlık, dipsiz meçhuller... Sağından solundan, arkasından önünden Fadimeyi çevrelemişti. Daldığı hülyalardan Mustafa'nın sesi kurtardı. Mustafa'yı göğsünü gizleyerek emzirdi. Dudaklarında sessiz bir dua vardı: Allah'tan hayırlısı...

★

Burası Marmara bar. Çalgı sesleri salonu inletiyor. Bu çalgılara şuh, tahrik edici, fakat bozuk ve acemi bir kadın sesi iştirak ediyor. Dansöz mikrofonu bırakmış, işveli çığlıklarla masaların arasında dolaşıyor. Davetkâr nazarlarla demli kafaları süzüyor. Tebessümler dağıtıyor herkese. Burası Marmara bar. Ses, sazla beraber, ten teşhir edilir buralarda. Burası binlerce feryat ve çığlığın çalgı sesleri, devrilen şişe ve kadehlerin şangırtısına karışarak kaybolup gittiği yer: Marmara bar. Garsonlar durmadan servis yapıyor. Sadece çalgıcılar ve garsonlar ayık. Azami bir gayretle müşterileri memnun etmeye çalışıyorlar. Memnun ediyorlar. Kahkahalar...

Kahkahalar... Gırtlağına, hattâ çenesine kadar hayattan kopmuşluğun içine gümüldüğünden haberi olmayanların tepelerine basmışlar, itiyorlar. Memnun ediyorlar. Eğlendiriyorlar. Batan memnun, batıran memnun. Hep beraber batıyorlar. Ağızlarından gireni iksir zannediyorlar. İçiyorlar. İçiyorlar. Kahkahalar, kahkahalar ve batıyorlar. Burası Marmara bar. Bir masada dört kişi. Dikiyorlar kadehleri. Lüks bir kıyafet içindeler. Birisi bağırıyor:

— Oğlum garson! Yenile bizim masayı. Perihan'ın aşkına yenile. Bizim moruk gitti bugün. Çal be arkadaş çal. Bizim moruğun şerefine çal. Bana bıraktığı binliklerin şerefine çal. Off be. Cenaze midir? Merasim midir? Amma yormuş bizi bugün. Dirisi belâydı. Ölüsü başka bir belâ imiş moruğun. Ama boşver, Öldü ya. Çal be arkadaş çal. Zengin oldum artık ben, zengin.

Kalktı. Göbek atarak oynamaya başladı. Öbürleri el çırpıyor. Adam oynarken çalgıya tempo tutturarak "Moruk öldü zengin oldum... Moruk öldü zengin oldum..." diyor.

Bir başka masada iki kişi. Onlar da durmadan kadehleri aşırıyor ve naralar atıyorlar. Biri diğerine anlatıyor:

— Yahu müdür bey be. Herifi amma kazladın ha... Göster şu binliğin ucunu. Yoksa... Yoksa. Deyiverince, adamın tabanları suya değdi. Herif bir sana bir de bana baktı şaşkın şaşkın. Sonra da terleyiverdi paraları... Müdür bey be. Meğer çok ustaymışsın sen.

Müdür olacak adam şiştikçe şişti. Gururlanarak ve gerilerek:

— Tabi lan. Ne zannettiydin. Bana kim derler. Senelerin tecrübeli adamıyım ben. Bu işlerin kıralıyımdır. Uzun tecrübelerim sayesinde öğrenmişimdir ki, yolunacak kaz gözünden bellidir. Bir bakışta anlarım. Ondan sonra başlarım yolmaya. Ben tecrübeli adamımdır oğlum. Bana bak ve örnek al. Yetiş oğlum yetiş benim yanımda. Fırsat bu fırsat.

Diğeri müstehzi bir tavırla:

— Emredersiniz efendim. Bütün emirlerinize amadeyim. Bir memura yakışacak namusluluk ve dürüstlükle size layık olmaya çalışacağım. Hahhaaaa. Hah Hahhaa. İçelim be müdür bey içelim.

Bir diğer masada bir kişi. Önünde üç boş şişe ve yarıya inmiş bir kadeh. Dirseklerini masaya koymuş, başını avuçlarının içine. Gözleri yumuk. Büyük bir gürültü olduğu zaman güçlükle gözlerini açıyor, etrafı bir süzüyor, bir yudum daha içiyor, tekrar gözlerini yumup dalıyor. Bu arada bir şeyler konuşuyor kendi kendine:

— Ah! Kalleş... Köpek... Mahvetti beni... Evimi başıma yıktı... Off. Çok mu içtim yoksa?.. Boşver... İç be. Hane diyordum. Ya. Evimi başıma yıktı kalleş oğlu kalleş... İflas edecekti deyyusun oğlu... Ortak yaptım kendime... Kurtardım... Şimdi de bütün servetimi çaldı. Ulan Selim... Bunu senin yanına korsam, bana dâ...

Aniden elini çarptı. Masadaki şişeler yere düştü ve kırıldı. Gözünü açan adam, çevredekilerin ve garsonların bakışlarını görmemek için tekrar gözlerini mahçup mahçup yumdu.

Ve nihayet Osman. Yanında Mesut bey. Kadehleri tokuşturup tokuşturup dikiyorlar... Şerefe. Şerefe. Mesut bey anlatıyor:

— Osman oğlum ben bugün yolsuzum. Senin şu bankadan aşırdıkların işe yarasın artık. Hani biliyorsun bizim dairede barman yılbaşından yılbaşına kaldırılır. O günlerde ne kaldırabilirsen o sana kâr kalır. Yılbaşı yaklaştıkça rahmet yeni yeni üzerimize düşmeye başladı. Geçen namussuzun biri diretti. Vermem de vermem dedi... Adama bir gösterdim şöyle. Ulan avanak seni iflas ettiririm vallahi. Şu evrakların altına bir binlik koy ve tüy büralardan. Yoksa çoluğun çocuğun sokakta kalır. Karışmam sonra. Deyince adam parayı öyle bir söküldü ki, görmeliydin. Sonra da defolup gitti.

— Öyle mi? Bak sen namussuza.

— Ya... Hem de ne namussuz. Sahi Osman senin müdür ne âlemde? Seziyor mu senin numarayı?

— Ne gezer be Mesut bey. Adam ahmağın teki. Kuzu gibi başaallah. Bana da öyle güveniyor ki. Benim asıl sıkıntım evden. Bizimki tam azıttı bugünler. Hiç yüzüme bakmıyor. Neymiş içki içiyormuşum. Ney-

miş eve geç geliyormuşum. Kendilerine para vermiyormuşum. Vermem tabi. Yufka yüreklidir kahrolası. Ne verirsem dilencilere aktarır. Bizim çok fakir bir komşu var, onu doyurur. Verir miyim ben. Ha... Sana söylemedim bir ay oluyor. İki başbelâsı daha doğurdu. Kim besleyecek onları. Bir de hastayım deyip duruyor. Öksürüyormuş. Devamlı bir ateş varmış hanımefendide. Be kadın adam hiç mi üşütmez. Yok tutturmuş illâ beni doktora götür diyor, geberesice.

— Boşver Osman... Bırak bu can sıkıcı şeyleri şimdi. Gün bu gündür. İçelim... Şerefe Şerefe.

Yalnız adam konuşmasına içkisini yudumlaya yudumlaya devam ediyordu:

— Ulan Selim... Ulan Selim. Alacağın olsun senin. Mahvettin beni namussuz...

Küt diye bir ses. Yalnız adam baktı. Babasının ölümüne göbek atan adam sırt üstü düşmüştü. Diğerleri kaldırmaya çalışıyoryardı. Yalnız adam bir oh çekti...

— İyi oldu hergeleye. Adam babasının ölümüne sevinir mi lan namussuz. Ya şu iki sahtekâr? Kimbilir hangi fakirin ma-

MİLLÎ SEFER NOTLARI

Önce başlar düştü omuzlara
Sonra çekildi gözlerinden ekmek
Çekildi gül
Yağmur beklerken unuttu gülmeği
Çelimsiz saplar arasında
Titredi dizleri Anadolu'nun
Bir daha titredi
Ilık bir sancı duydu kanında hışırtısız
Sinsi bir uyku iliğinde,
Ardından
Yarasa uçurttular göklerinde, denizlerinde
Ve
Yağma etti sofrasını yabancı eller
Ah.. bu eller bu eller
Yüreğime çarpsa da kırılsa
Teker teker.

Bu topraklar çok köpek gördü kardeş
Çok köpek havladı bu dağlara
Gene de duydu içinde
Sancısını ışığın
Sancısını sabahın
Uykusuz saatlerde.
Ansızın yeşil bir çığlık yankılandı
Doruklarında

lını zıkkımlanıyorlar. Hele şu iki budalaya ne dersin? Birisi utanmadan karısını kötülüyor. Dediğinden anlaşıldığına göre zavallı bir kadıncağıza benziyor. Öbürü vergi memuru galiba. Tamam o da bizi soyanlardan... Hey gidi Mahmut bey. Senin onlardan farkın mı kaldı? İç lan namussuz iç. Geberene kadar iç. Ne oldu be bu memlekete. Aç kurtlar gibi birbirimizi yiyoruz. Tam bir alem. Babasının ölümüne sevineni mi ararsın. Fakir fukaradan et koparır gibi rüşvet koparanı mı ararsın. Ortağını soyup soğana çevireni mi ararsın? Ulan Selim. Ulan Selim yaktın beni namussuz. Ama Selim yalnız değil. Onu da kudurtanlar, şu etrafımdaki hergeleleri de kudurtanlar var. Hattâ beni de. Çobansız sürü olmuşuz be. Başıboş hilekârlar, sahtekârlar alabildiğine yarışıyor. Ya şu benim de döne dolaşa gelip tünediğim batakhane. Ulan bar. Seni açanın da, senin açılmana müsaade edenin de... Ulan içki seni yapanın da, yaptıranın da. Ulan etrafımdaki hergeleler; hepinizin, sizin sahtekârlığınıza göz yumanların da topunuzun sülâlesini... Dan. bir silâh sesi. Önündeki şişe dev-

---

Dağ ışığa gebe olduğunu anladı.
(Dinle kardeş)

Bu toprak kan kokuyor
Baba kanı
Kardeş kanı
Ağlamış bacı kanı
Sakalından savrulmuş dede kanı
Karnı deşilmiş anne kanı
Süngü yemiş çocuk kanı.
Üst üste geldiler yabancılar
(Yerde hâlâ kan kurusu hışırtısı)
Bir yanda bölüştü 97 ekmeği üç kişi
Bir yanda 97 kişi üç ekmeği.
Yıldızsı bir kavisle şehre aktığımız gün
Ak sayfalarda gezinir gözlerimiz gezinir
Yıkanır kaslarımız Kur'an pınarlarında
Ordulaşırız
Erir avuçlarımızda ihanet
Erir zülüm
Tutuşuruz elele (adanmış yiğitleriz)
Dudaklarımızda zafer şarkıları
Güneşin doğuşunu seyretmeye gideriz.

Muhammed Nur DOĞAN
Küçükçekmece

ildi. Gözünü açtı. Fakat tekrar yumak devam etti: Bizi. Hepimizi bu hale so:anların da... Dan dan dan... Tekrar gözerin açtı. Etrafında kimse yoktu. Çalgılar usmuş, herkes bir köşeye kaçmıştı. İki rup masaları devirip siper yapmış birbirerine ateş ediyorlardı. Yalnız adam tam rtalarında idi. Bağırdılar? "Hey arkadaş aç oradan kaç. Vurulursun şimdi" Duyamıştı sanki. Tekrar gözlerini yumdu. Devam etti: "Bu memleketi bu hale getienleri..." Fasılasız silâh sesleri. Ve "Off nam" Yalnız adam tam ensesinden yemişti urşunu. Silâhlar sustu. Herkes kaçışıyoru. Aniden polisler doldu içeri. Yerde yatan aralının etrafına biriktiler. Yalnız adam âlâ konuşuyordu:

— Ulan Selim. Ulan Selim. Polislere bakı. Ha siz mi geldiniz? Defolun. Defolun. Nefret ediyorum sizden. Herkesten. Kendimden. Öleceğim artık, kurtulacağım bu ayattan. Defolun, Aramayın. Aramayın atilimi. Çünkü katilim bir kişi değil. Bütün bir.. Evet bütün b.bi. bir. bir. Ağzından akan kanlar konuşmasını engelliyordu. ırpınıyor ve bir şeyler söylemek istiyoru. Son bir gayretle kendini toparladı. "Gidin defolun. Ölen. Evet ölen yalnız. Yalız ben.. ben değilim. Benim, bizim, herimizin katil. katilleri. Ah. Ah katilleri. u berbat hayata müsa, müdaade edenler. ff. Çobansız sürü ol. olmuşuzz. Çobanz sü. sürü.. Ah kortuluyorum artık Kur.." özleri başı ile birlikte yana kaydı. Öldüştü. Osman ise bir sütunun arkasına gizenmiş onları seyrediyordu.

★

Ankara'nın bir gecekondu mahallesi. Kanlık sokaklar. Rasgele yapılmış, alelaele birkaç tuğla üstüste konarak inşa edilüş, tek katlı basit evler. Etraf mezarlık essizliğine bürünmüş. Herkes uykuda. Ve imbilir hangi korkunç rüyayı görüyor. adece tek odalı bir evin yırtık perdeli enceresinden dışarıya ışık sızıyor. Kupını bir öksürük. Canhıraş bir feryat gibi lt küt küt karanlığı ve sessizliği balyozyor. Fadime'nin evi burası. Yine öksürük nöbeti yakalamış bahtsızı...

Ankara'ya geleli üç sene oluyordu. Bu geçen zaman, körpe gelin Fadime'yi tanınamayacak derecede değiştirmişti. Yanakları solmuş ve çökmüş... Gözleri ölgün ölgün. Elleri ve bilekleri ipince ve titrek titrek... Daha tomurcuk iken solmuştu Fadime. Hayatının baharında olması gereken bir çağda, sonbahar mevsiminde dökülen yapraklar gibi Fadime her gün hayatından canlılığından bir şey kaybediyor, eridikçe eriyordu. Ve nihayet ona Osman'ın, Osmanı o hale getirenlerin hediyesi olan bir hastalık. Fadime biliyordu hastalığının ne olduğunu. Fakat Osman inanmak istemiyor, "Üşütmedir. Geçer. Amma da nazikleştin ha." diyor, hattâ kızıyordu. Osman Ankara'ya geldiklerinden bu yana bir defa olsun eve erken gelmemişti. Hep gece yarısı ve çoğu zaman sarhoş geliyordu. Fadime onun nerelerde, neler yaptığını bilmiyor ve soramıyordu. Sadece ağzındaki içki kokusundan ve sarhoşluğundan bir şeyler seziyordu. Ayda kaç lira aldığını, hele aldığı parayı ne yaptığını ise hiç bilmiyordu. Eve sadaka kabilinden beş on kuruş verir, ihtiyaçları ise bakkaldan temin edip yazdırmasını söylerdi.

Öksürükler... Kupkuru öksürükler. İkizler uyandı. Ağlamaya başladılar. Fadime birini kucağına aldı. Bir eliyle ağzını kapatırken öbür eliyle çocuğunu emzirmeye çalışıyordu. Fakat süt ne gezer. Öbürü de ağlamaya başlamıştı. Fadime gözlerini basık tavanda bir noktaya dikmiş düşünüyordu. Öksürüğü biraz hafiflemişti. Derin hülyalara dalmıştı. Bebeklerin ağlamalarını işitmiyordu bile. Anneciğini, babacığını hatırladı. Onları kaybettiği günleri. Güllü'nün yanında geçirdiği feci anları. Sonra. Sonra. İşte bugüne kadar Osman'la olan beraberliğini. Ve aralarında her gün biraz daha büyüyen bir boşluk. Bu boşluk Fadime'nin Ankara'ya gelirlerken hissettiği boşluğa ne kadar da benziyordu. Ah Osman ah! Sen, senin ağına düştüğün insanlar, seni kucağına alan hayat beni bu hale getirdi. Ağzımdan kan geliyor artık. Allaha kavuşacağım günlerin her gün biraz daha yaklaştığını görüyor gibiyim. Öleceğim Osman, öleceğim. Beni sen öldürüyorsun. Yok yok yalnız sen değil, senin böyle olmana

sebep olan hayat, sebep olan insanlar... Hepiniz beraberce beni öldürüyorsunuz. Başlı başına bir taife. Sen, Osman, siz öldürüyorsunuz beni. Kimbilir benim gibi niceleri öldü ve ölecek sizin yüzünüzden. Fadime böyle düşünüyor, yalvarıyordu Allahına. "Ey her şeyi yoktan var eden Allahım. Ey düşmüşlerin yardımcısı Rabbim. Bugüne kadar bir gün olsun yüzüm gülmedi. Sitem etmiyorum Allahım. Eğer bunca sıkıntı içerisinde sana kullukta kusur ettiysem affet beni. Affet Allahım. Bir de şu Osman'ı ıslah eyleyip onu bu hale sokanları kahreyle Allahım." Birkaç damla yaş ölgün gözlerinden sararmış yanağına, çenesinden yavrusunun üzerine düşüyordu. Hep ağlayan Fadime yine ağlıyordu. Fadime, körpe gelin Fadime. Bunca acı, ızdırap, felâket ve meşakkat onun namus, haya, safiyet duygularından hiç birini yok edememişti. Bilâkis nazik elleri hep Allahına açılıyor, her gün canlılığını kaybeden güzel gözleri semaya dikiliyor, yıldızlarda dolaşıyor, yıldızların ötesine uzanıyor, Fadime yükseldikçe yükseliyordu. Küçük gelin Fadime. Namusun, hayanın, ırzın beş paraya satıldığı bir çağda maddi sıkıntının son raddesinde olmasına rağmen ruhen bir melek kadar saf ve temiz kadın.

Tak Tak Tak... Kapı dövülüyordu. Fakat el ile mi, ayakla mı dövüldüğü belirsiz. Fadime ağır ağır kalktı. Aniden sendeledi. Beline sanki kurşun saplanmıştı. Elini beline attı. Güçlükle kapıya doğru ilerledi. Ankara'nın dondurucu soğuklarında, şu rutubetli, ateşsiz bırakılmış evde hangi hastalık olmazdı ki. Belindeki müthiş ağrı ona güçlükle nefes aldırıyordu. Kendini zorladı. Sesi çıkabildi:

— Kim o?

— Benim kahrolasıca bir de soruyor. Aç kız aç...

Kapıyı açtı. Açmasıyla odayı alkol kokusu istilâ etti. Osman gelmişti. Fadime'ye sert sert baktı. İçeri girdi. Sarhoştu. Sallanıyordu.

— Çabuk kız, su ısıt. Yıkanacağım.

Şu gecenin yarısında garip bir istek. Fadime:

— Havalar soğuk Osman, yine öksürmeye başlamıştı. Üşütürsün sonra. Hastalanırsın... Öhhö öhhö... Sabah olsun... Yıkanırsın...

— Konuşma be. Haydi sen dediğimi yap. Karışma.

Fadime eli belinde evin mutfak olarak kullandıkları köşesine ilerledi. Gazocağını yaktı. Yine öksürük nöbeti tutmuştu. Belindeki ağrı daha da artıyordu. Gazocağına suyu da koyduktan sonra yatağına geldi. Göz kapakları ağırlaşıyordu. Hafif bir uyku sarmıştı Fadime'yi. Bir müddet daldı... Fakat aniden doğruldu. Kalkmak istedi. Ah diye bağırdı... Belindeki ağrıyı hesaba katmamıştı. Halbuki ağrı daha da şiddetlenmişti. Gördüğü rüya onu böyle ani harekete sevketmişti. Hatırlamaya çalıştı. "Kıpkızıl bir ateş içinde kalmıştı. Alev her yanını sarmıştı. Yanında ise yeni doğan ikizleri vardı. Bağrışıyorlardı. Ama birden her üçüne de kanat takılıvermişti. Uçmaya başlamışlardı. Yükseldikçe yükseliyorlardı. Fadime burada uyanıvermişti" Rüya bu kadardı. Fadimenin dudağında sessiz bir dua. Allahtan hayırlısı.

Gözlerini Osman'a çevirdi. Horultu ile uyuyordu. Gazocağına baktı. Yanmasına devam ediyordu. Su buharlaşmaya başlamıştı nerdeyse kaynayacaktı. Eli ile belini tutarak doğrulmaya çalıştı. Gazocağına ilerledi... Söndürmek üzere elini uzatmıştı ki. Gümm diye bir ses. Peşinden ince bir feryat. Fazla ısınan gazocağı patlamıştı. Osman telâşla yataktan fırladı. Odayı alevler içinde görünce afalladı. Bütün yüzü simsiyah ve bu siyahlıkların arasından sızan kanlarla tanınmaz hale gelen Fadime alevlerin ortasında kalmıştı. Bu, Osman'da bir şok tesiri yaptı. Haykırdı.

— Fadime... Fakat artık çok geç. Tekrar:

— Fadime... Fadime son saniyelerini yaşıyordu.

— Osman... Osman. Gel. Osman derhal Fadime'nin yanına koştu. Çocukların feryadı ayyuka yükseliyordu. Kıpkızıl alevler yeni doğan bebekleri de kuşatmıştı. Üç yaşındaki Mustafa ise ateşin henüz varamadığı bir köşeye çekilmiş, avazı çıktığı ka-

dan'yla ağlıyor ve bağırıyordu. "Anne... Anne. Anne..." Osman dehşet içinde Fadime'ye bakıyordu. Ateşin içine doğru yürüdü. Fakat alev dalgalarının yüzünü yaktığını hissedince tekrar geri çekildi. Bağırdı:

— Fadimem... Fadimem... Affet beni... Seni de beni de yaktılar Fadimem, Alevler arasından lahuti bir ses yükseliyordu:

— Osman... Osman... Seni Allah affetsin. Hakkım yine de helâl olsun. Yavrularıma iyi bak. Allah. Allahım. Homurdanan alevler sesini kesti Fadime'nin. Osman geriye döndü. İkizlere doğru yürüdü. Fakat onların görünce gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oldu. Dehşetle bağırdı:

— Yavrularım.

Çünkü iki siyah iskeletten başka bir şey görmemişti. Mustafa'ya döndü. O hâlâ bağırıyordu. "Anne... Anne... Anne..." Alevler kapıyı da kuşatıyordu. Osman Mustafa'yı kucakladığı gibi dışarı fırladı.

Mahalleliler bağırışıyorlardı. Hiç kimse eve yaklaşmaya cesaret edemiyordu. Ağır bir yanık kokusu genizlerini yakıyordu. Osman'ı kucağında Mustafa ile görünce hemen etrafına toplandılar. Osman nefes nefese idi. Fenalık geçirerek konuşmaya çalışıyordu.

— Gitti... Gitti Fadime. Yavrularım...

Komşusu Ali, Mustafa'yı Osman'ın kucağından aldı. Mahalle kadınları içli bir ağıta başlamışlardı.

— Ah Fadime. Melek Fadime. Seni bu hale sokanlar senden beter olsun. Allah'ından bulsun. Osman bu sözlerin kendisine söylendiğini biliyordu. Kalabalıktan sıyrıldı. Karanlık sokaklara daldı. Geriye dönüp evin semaya yükselen kızıl alevlerine baktı. Tekrar yürümeye başladı. İçinde kendine ve kendini o hale getirenlere karşı büyük bir hınç vardı. O gece sabaha kadar dolaştı. Divaneler gibi. Birkaç kere intiharı denedi. Fakat her defasında Mustafa'nın hayali karşısına dikiliyor, "Dur baba beni yalnız bırakma" diyordu. Hep, bu gece barda olanları hatırlıyordu. Hele o ölen yalnız adamın sözleri kulaklarında hâlâ çınlıyordu:

— Gidin. Defolun. Gidin. Ölen yalnız. Yalnız ben değilim. Benim hepimizin katilleri bu bozuk hayata müsade.. ah müsade. Çobansız sürü Sürü...

Osman bu hal içinde sabah etti. Gün ağarmıştı. Tekrar mahalleye gitti. Ateş sönmüş. Fakat evden hâlâ dumanlar yükseliyordu. Ali'lere gitti. Mustafa'yı istedi. Ali:

— Osman. Bizde kal. Evim sana açıktır. Aldığımız beş on kuruş hepimize yeter. dedi. Fakat Osman kararını vermişti. Artık Ankara'da yaşayamazlardı. Mustafa'yı kucağına aldı. Daha ilk defa ona yakından bakıyordu. Ne kadar da zayıftı. Gözlerinde fer kalmamıştı yavrucağın. Ağlamaktan sesleri kısılmıştı. Hâlâ kısık bir sesle "Anne Anne' diyordu. Bu kısık ses Osman'ın beynini, ciğerini ve kalbini deliyordu. Tepeden tırnağa kadar duyduğu acı gözlerinde düğümleniyordu.

Sokaklardan ağır ağır ilerlerken mahalleliler acı acı seyretmişlerdi onu. Bir boğaz tıkanıktığı, bir yutkunma ve yaşlı gözler, düğüm çözülmüştü. Osman nihayet ağlayabiliyordu. Köylerine giden asfalta geldi. Bir kamyona el kaldırdı. Durdurdu ve bindi.

Yollar İncehisar'a uzanıyordu. Çolakların Osman'ı tam üç sene sonra yine bir kamyonla dönüyordu İncehisar'a.

23.1.1972
Adana

Baş tarafı Shf. 19'da

(2) Oğuz Kağan Destanı: 1000 Temel Eser, önsöz.

(3) Nihat S. Banarlı: Resimli Türk Ed. 14. fasıl, s. 301.

(4) İslâm Ans. 2. cilt, s. 344.

(5) Vasfi Mahir Kocatürk: Türk Ed. Tarihi, s. 234.

Baş tarafı Shf. 36'da

3 — Halkın ziyaret ettiği yerler ve tarihi eserler.

B — HALK EDEBİYATI :

1 — Halkın dili (şive ve lehçe özellikleriyle birlikte kısa bir diyalog, fıkra).

2 — Deyimler ve atasözleri.

3 — Masallar ve halk hikâyeleri.

4 — Destanlar, efsaneler ve menkıbeler.

5 — Halk şiiri, maniler, türküler, ninniler vb.).

6 — Bölgede tanınmış halk şairleri ve deyişleri.

C — HALKIN YAŞAYIŞI İLE İLİGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER :

1 — Doğum, ölüm, sünnet, düğün ve benzeri hadiselerde halkın davranışları.

2 — Çeşitli törenler (Bayramlar, askere uğurlama vb.).

3 — Halkın giyim ve kuşam özellikleri.

D — HALK OYUNLARI VE EĞLENCELERİ :

1 — Mahalli oyunlar.

2 — Sporlar: (Güreş, cirit, yüzme, kayak vb.).

3 — Karagöz ve ortaoyunları.

E — EL SANATLARI VE ZANAATLAR :

1 — El sanatları (oymacılık, hasırcılık, halıcılık, kakmacılık, nakışçılık vb.).

2 — Zanaatlar (demircilik, bakırcılık, marangozluk vb.).

3 — Yapı üslûbu ve bina tipleri.

F — HALK HUKUKU :

1 — Halk arasındaki anlaşmazlıkların çözüm yolları.

2 — Halkın büyük suçlar karşısındaki tutumu ve sebepleri (adam öldürme, zina, hırsızlık gibi). Bu suçlardaki zamana göre artma nisbeti.

3 — Halkı suça teşvik eden sebepler nelerdir?

G — HALK EKONOMİSİ :

1 — Bölge halkının geçim kaynağı nedir? (Ziraat, sanayi, hayvancılık vs.).

2 — Tarım usulleri ve âdetleri (imece vs.).

3 — Halkın para hakkındaki düşünceleri.

Not: Yarışma fotoğraflarını ve incelemeyi şu adrese gönderiniz:

PINAR DERGİSİ YARIŞMA SERVİSİ,
Babıâli Cad. No: 50/5
Cağaloğlu — İSTANBUL

KONFEKSİYON
TUHAFİYE
TRİKOTAJ
KUNDURA
KUMAŞ
MANİFATURA
BUZDOLABI
ÇAMAŞIR MAKİNASI
RADYO - PİKAP
vs.

★ EN UYGUN FİAT
★ EN BOL ÇEŞİT
★ TAKSİTLE SATIŞ

Şanal

ŞANAL MAĞAZASI
Burhan ŞANAL ve Ortakları Koll. Şti.
Sultanhamam Meydanı 10/1 İSTANBUL
Tel.: 22 71 18 — 22 12 98

SÖNMEZ YAYINLARI

Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in önderliğinde yeni bir vadide başlatılan Millî Kültür kaynaklarını araştırma ve halkımıza ulaştırma gayretlerinin meyvalarından takdirler:

1 — *İSLÂM ve MODERN İLİM :* (Bu eser, adına lâyık bir bünye ile, modern ilmin bugünkü haline gelinceye kadar emekleme devresinde yürüyüşünü kolaylaştırıcı ışıklar saçan; Kur'an-ı Kerim'den gelen ilhamların neler olduğunu gösteren örneklerle doludur.)

2 — *OĞLUMA ÖĞÜTLERİM :* «Eser memleketimizde sürdürülen kültür tahribatının ızdırabını duyan bir babanın, oğlunun şahsında, genç nesle öğütlerini, millî ve islâmî törelerin genç nesillerde yaşatılabilmesi için gerekli tedbirlerin neler olduğunu inandırıcı güzel örnekleri içine almaktadır.»

3 — *İZHAR'ÜL HAK TERCEMESİ :* (Bu kıymetli esere, her kitaplığın (kütüphanenin) ihtiyacı olduğunu söyleyebiliriz. İslâm dinini, Hıristiyanlık ve Yahudilikle ilmî bir şekilde mukayese eden, Hintli Âlim Rahmetullah Efendinin İslâm'a yöneltilen iftiralara; susturucu cevapları öteki iki grubun temsilcileriyle yapılan açık oturumda açıkça isbat edip susturduktan sonra yazdığı eserdir.)

4 — *SAHİH-İ MÜSLİM TERCEMESİ VE ŞERHİ :* (Kur'an-ı Kerim'den sonra en sağlam iki din kitabından, ikincisi olan, İmam-ı Müslim'in «Cami u-s' Sahih» adlı eseri Kur'an-ı Kerim'deki ilâhî emirlerin açıklaması olan bu hadisleri Muhterem Ahmed Davutoğlu tercüme ve şerhletmiştir. Bilindiği gibi bu kitap, İslâm Hukuku'na asli kaynak teşkil eden pınarların ikincisidir.

5 — Şirketimizin, büyük çalışma ve emek mahsulü, kültür hazinesi, takvimleri; halkımızın bu çapta rağbetine muhatap olmakta devam ediyor. 1973 yılı için aynı çalışmalar içindeyiz. Takvimler çeşitli tiplerde ve lüks bir baskı ile muhterem halkımıza takdim edilecektir.

SÖNMEZ NEŞRİYAT

Cağaloğlu Şeref Ef. Sok.
No: 13 Sönmez Han

Tel: 22 84 09
26 86 84
İSTANBUL

Otağ Yayınevi Takdim Eder!

KOMÜNİST İHTİLÂLE KARŞI

TEDBİRLER

Yazan:

AYKUT EDİBALİ

★ Türkiye'deki Komünist İhtilâl Hareketinin Analizi.
★ Komünist İhtilâl Hareketinin, Türkiye'deki İdeolojik, Ekonomik ve Sosyal Dayanakları.
★ Cihan politikasındaki Değişmelerin, Türkiye'de Komünist Harekete Tesiri.
★ Komünist İhtilâlcilerin, Türkiye'de Uyguladıkları "Silâhlı Mücadele" Taktiği.
★ Komünistlerin Silâhlı Mücadelesi Nasıl Başladı ve Ne Şekilde Gelişti?
★ Türkiye'yi Komünizmden Kurtarmak İçin Alınması Gereken Tedbirler.

Vatanımızı, Milletimizi ve Devletimizi Komünizm Belâsına Karşı Korumak Gibi Şerefli Bir Mücadeleyi Verecek Olan Subay, Öğrenci, Memur Bütün Aydınlarımızın, İşçimizin, Köylümüzün ve Bütün Yöneticilerin Mutlaka Okuması Gereken Kitap!

ÇIKTI.
Fiatı: 7,5 Lira.

15 liraya kadar olan siparişler posta pulu karşılığında gönderilir.

100 lira ve daha fazla siparişler için % 25 tenzilât yapılır.

İsteme Adresi:
OTAĞ YAYINEVİ
Nuruosmaniye Caddesi 8/3 Cağaloğlu — İSTANBUL

ZAFER SENSİN

Mezarını
Geniş kazdır arkadaş!
Yuvası yıkılan sokulsun da gör.

Savaşını
Taşa kazdır arkadaş!
Zulme baş kaldıran okusun da gör.

Destanını
Bulutlara yükle de,
Uzaklara ümit yağsın ülkenden.

Vatanını
Yücelt omuz üstünde,
Mazlumlara kucak açsın yürekden.

Sana zafer
Uzak derler arkadaş!
Bilmezler ki zafer senin göğsünde.

Sana kader
Tuzak derler arkadaş!
Görmezler ki kader yürür önünde.

Takatini
Harca bütün varınla.
Çemberi parçala yerden yere vur.

Milletini
Donat intikamınla.
Her vahşi akını göğsünle, durdur...

GÖMÜLÜ ÇOBAN
11. Mart. 1972
ANKARA

PINAR

Temmuz
1972
Sayı: 7

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

DÜNYA GENÇLİĞİNİN BUHRANI

Esir Milletler Haftası

Nasreddin Hoca

Kutadgu Bilig

Necla Pekolcay
(Mülâkat)

M. Akif Ak (Röportaj)
Zindan
(Hikâye)

Berlin Akşamları
(Şiir)

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ :

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Temmuz 1972 Sayı: 7

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR

2) Dünya Gençliğinin Buhranı
Salim DEMİREZEN

3) Nasreddin Hoca'yı Anarken
Aşır ÇÖLOĞLU

4) Ölürsem (Şiir)
İsmail BAYRAM

5) M. Akif Ak (Röportaj)
Salih KURT

6) Kültür Yıkımı ve Sömürgeleşme
Abdülkadir HASBEK

7) 1789 Fransız İnkılâbına Yeni Bir Bakış
Veli ŞİRİN

8) Ölümü Yalnız Bekleyenler (Şiir)
Fehmi ARITEKİN

9) Esir Milletler Haftası
Fevzi SARIKAMIŞ

10) "Kutadgu Bilig"
Yusuf ÇALIŞKAN

11) Dr. Neclâ Pekolcay ile Mülâkat
Ramazan ERSOY

12) Zindan (Hikâye)
M. Ali TAŞÇI

14) Pınar'ın Yarışması
PINAR

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU

Çağımız, buhranlar çağıdır. Doğudan-batıya dünyanın her yanında, kulakları patlatırcasına uğuldayan ses, buhranlı insanlığın sesidir. Çığlığıdır. İnilti, ağlayış, yakarış, çığlık, kahkaha, bütün bu davranış şekilleri, yok edici tesiriyle yaşanan buhranın, şu veya bu tarzda meydana çıkan aksülamelleridir. En hareketli bir parçanın ahengine uymuş, delice çığlıklar-kahkahalar atan bir grup modern genci, sihirli bir el, kahkahalarıyla beraber dondursun. Elinize heykeltraşın murcu'nu (bir nevi yontma kalemi) alınız. Heykelleşen vücutlardan bir tabakayı kazıyınız. Altında göreceğiniz şekil, sancıdan kıvranan insanoğlunun yüz ve vücut hatlarını gösteren ürpertici bir şekil olacaktır. Şu sokak ortasında, dünyaya boş vermiş genç insanı yakalayınız, içini dışına çeviriniz. Göreceksiniz ki, yüreğinde derin bir ızdırabın izleri vardır. Ruhu, en karışık duyguların hora teptiği bir mekân haline gelmiştir. Çağın buhranını, en katı biçimiyle yaşayanlar ise, İngiltere'de başlayıp, Amerika'da yer-yurt edinen ve derece derece bütün dünyaya yayılan hipiliktir.

Nedir, genç insanı insanlığa her gün biraz daha yabancılaştıran şey? Her gün onu kendi asıl benliğinden uzaklaştıran, koparan ve korkunç bir karanlığın içine çekip sürükleyen şey? Kedinin vahşî bir oyunu vardır, bilirsiniz. O, yakaladığı avını zevk içinde yiyebilmek için türlü marifetler yapar. Meselâ, pençesine aldığı avı serbest bırakır. Av, kurtulduğunu zannederek, kaçar, kaçar. Ama, kedi arkasından yetişmiş, tırnaklarını geçirmiştir. Kurtuluş ümidinin, kedinin tırnaklarıyla kanlandığı bu vahşî oyun ancak avın hareketsiz kalmasıyla son bulur. Çağımızın sahipsiz insanlığı, madde medeniyetinin ezici buhranından kurtulmak için çırpınırken, kollarını yeni ve kahredici zincirlere kaptırmaktadır. Kimdir, insanlığın istikbali için karanlık plânlar hazırlayan kuvvet?

Pınar'ın bu sayısı, çağımızın buhranını, buhran içinde kıvranan ve başlı başına bir kütle meydana getiren hippiliği inceledi. Pınar okuyucusu için anlatılan durum, bir başka mânâ ifade etmektedir. Çünkü o, sadece bir gözlemci değil, müşahadeden karara varan ve insanlığın kurtuluşu için gerekli mesajı ruhunda taşıyan, beklenen bir habercidir. O, sesinin bütün gücüyle haykırdığı, haykırma imkânını bulduğu zaman, çağda değişme olacaktır. Yeni bir

çağ başlayacaktır. Tıpkı 1453'teki gibi. Onun ruhuyla... Konuşacak mıdır o? Konuşacaksa ne zaman? Evet konuşacaktır ve o gün pek uzak değildir.

* * *

Nasreddin Hoca, her zaman güldürmez. Hattâ anlayanlar için pek az gülecek şey vardır Nasreddin Hoca'da. Hoca güldürür, düşündürür; güldürür, iğneler; güldürür, ağlatır... Burada size Hoca'ya izafe edilen bir fıkra anlatmak istiyoruz. Sizleri düşündüreceğine ve yukarıdaki konu ile ilgili bazı neticelere de götüreceğine inanıyoruz.

«Akşehir halkına, vali tarafından beslenmek üzere bir fil verilir. Fakat fil o kadar çok yemektedir ki halk, onu doyurmaktan usanmış-bıkmıştır. Artık fil dayanılmaz hale gelmiştir. Halk, bunun üzerine toplanır Hoca'ya gelir. Dertlerini anlatırlar. Hoca da aynı dertten muzdariptir. «Peki» der. «Gidelim, durumu valiye anlatalım. Herhalde bizi dinler. Derdimize çare bulur. Yalnız tek kişi giderse, az tesirli olur. Bir gurup halinde gidelim. Siz benimle gelirseniz, ben hepimizin derdini söylerim valiye» der. Bir gurup hazırlanır ve valinin evine yönelirler. Eve yaklaştıkça, Hoca'nın ardından gelenler sağa-sola sıvışmaktadır. Hoca, kapının önüne geldiğinde arkasında kimsenin kalmadığını görür. Vaziyeti anlamıştır. Bunun üzerine, yukarıya çıkar.

Valiye, filden çok memnun kaldıklarını, yalnız filin çoğalması için bir de dişisinin gerektiğini, filin yalnız huzursuz olduğunu söyler ve bir fil daha ister. Vali, sevinerek yeni bir fil verir. Tabiî Akşehir halkı durumu anlamıştır ama geç kalmışlardır.

* * *

Çağın buhranının üstüne, inanmamış, fedakârlık ve ızdırabın ateşten çemberinden geçmemiş insanlarla yürünmez. İnanç bağı ile yürekleri bütünleşmeyenler, ateş hattında öncüyü yalnız bırakırlar. Pınar kadrosu, çağa kurtarıcı mesajı sunacak ve yeni bir çağı açacak olan gerçek inkılâpçılar olarak bütünleşmeye ve bir yürek olarak atmaya başlamıştır. Mesut son, bize yaklaşmaktadır.

— — —

Pınar'ın bu sayısında kıymetli hocamız Neclâ Pekolcay ile yapılmış «Mevlid» hakkında bir mülâkatı okuyacaksınız. Kendilerine, sizler adına teşekkürlerimizi arzederiz. Mesut yarınlar dileğiyle...

PINAR

DÜNYA GENÇLİĞİNİN BUHRANI

HİPPİLİK

Salim DEMİREZEN
İst. Y. Ö. Okulu

Amerika, İngiliz, Fransız, İsveç... Sokaklarında saçı-sakalı birbirine karışmış, palyaçolara taş çıkartacak kadar pejmurde, yüzlerinden çok acı bir yenilmişliğin izleri akan zavallılar kol gezmekte. Bunlar, âdeta pisliğe alışmış, dalgın, bön, mânasız bir "boş vermişlik" içinde; gününü gün eden (!), mutluluğa ulaşmış (!) insanlar. Veya çılgın bir seks ve nefes nefes uyuşturucu madde ile bütün insanî duyguları körelmiş, en dinamik çağları dinamitlenmiş acizler; çiçek çocukları: hippiler...

Aynı sokaklarda, zaman zaman "yak yavrum yak" sloganı ile arabalar ateşe veriliyor, kaldırım taşları sökülüp barikatlar kuruluyor, güvenlik kuvvetleri ile çatışmalar oluyor. Hippilerin sünepeliğine inat, yakıp yıkıyorlar. "Her türlü otoriteyi yıkmak" parolası ile hareket eden bu grup da anarşistler ordusu. Meş'um bir istikamete doğru sürüklenen her iki gurubun da ipleri aynı ellerde. Ve dillerinde yeni bir isim var: Herbert Marcuse. Peki, kim bu adam? Sorbonne'lu bir öğrencinin cevabı bazı ip uçları veriyor: "Biz üç büyük M tanıyoruz: Marx, Tanrımız; Marcuse, onun peygamberi; Mao, peygamberin kılıcı." (1)

HERBERT MARCUSE KİMDİR ?

Herbert Marcuse, 1898 yılında Berlin'de doğmuştur. Fransız dergilerinden Paris Match, O'nun **"bir Alman Yahudi sülâlesinden geldiğini"** (2) yazar. Marcuse, düşünce ve hareketlerinde son derece dengesiz birisidir. Bir tezatlar adamıdır. **"Alman ihtilâli (komünist ihtilâl teşebbüsü) 1918 de patlak verdiği zaman tam yirmi yaşındaydı, üstelik Alman Sosyal-Demokrat Partisi'nin ateşli bir üyesiydi... 1919'da partiden ayrıldı. 1927'de, Friburg-Brisgau Üniversitesi'nde Hegel üzerine hazırladığı tezle doktorasını verdi. Marcuse de, Alman ihtilâli'nin (1918) uğradığı yenilgiden sonra... Avrupa Marxist Diyalektik Okulu'nun öncülerinden biri olarak dikkati çekti... Avrupa'nın en eski ve en büyük ihtilâlci partisi olan Sosyal-Demokrat Partisi'ni canlandırmaya uğraştı."** (3)

Almanya'da Naziler iş başına gelince Amerika'ya kaçtı. Colombia Üniversitesi adına çalışmaya başladı. Amerika'ya kesin olarak 1937'de yerleşti. II. Dünya Harbi sonunda, 1945-1965 arasında Boston Brandies Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. İşte bu dönemde yazdığı **"Eros (aşk) ve Uygarlık - 1955"** adlı eserinde, Marxizm ile Freud'ün teorilerini bağdaştırmaya çalıştı. Ve en fazla sözü edilen **"One Dimensional Man, Tek Boyutlu İnsan - 1964"** eserini yayınladı. O gün bugündür, birbardak suda fırtınalar koparılıyor. Marcuse komünist mi? Anarşist mi? Karamsar bir filozof mu? vb. sorular soruluyor; yine sorularla dolu cevaplar alınıyor. Biz ancak, konunun dinamik bir tahlil ile incelendiği zaman anlaşılacağına inanıyoruz.

AMERİKA ve MARCUSE

H. Marcuse, teorik bir Marxist olarak; ültra-kapitalist bir hayat yaşamasına rağmen, kapitalizme ve Amerika'ya karşıdır. Amerikan toplumunu mantık dışı görür: **"Oysa bu toplum, bir bütün olarak mantık dışıdır"** (4)

Marcuse, Amerikan demokrasisinin her türlü müesseesesine karşıdır. Haftalık L'Express dergisine verdiği mülâkatta, bunu şöyle belirtiyor: "Siyasal cihazların yarattığı başkan adaylarını düşünün. Bunlar arasında herhangi bir ayırım yapmak olanağı var mıdır? Eğer demokrasi bu ise, bu bir maskaralıktan başka bir şey değildir. Halk bu konuda bir fikir ileri sürmemiştir, zaten halka, fikrini soran da olmamıştır..." (5) Ama belirtmediği, belirtmek istemediği ve belirtemeyeceği bir husus var: Kim bu **"siyasal cihazlara"** yön verenler? Üstü örtülü lâflar ediyor. Elbette gizleyecektir.

Marcuse, Amerikan toplumunu tahlile devam ediyor: "Nüfusun büyük çoğunluğunun bu toplum düzenini kabul etmesi, ya da etmek zorunda kalışı, bu düzenin daha ussal daha geçerli olması demek değildir." (6) değildir elbet. Ya üç-beş hilkat garibesinin Marcuse'ün peşinden gitmesi, onu peygamber (!) ilân etmesi, fikirlerinin doğru, akli olduğu demek midir? Marcuse Amerikan toplumundaki buhranı, rejimin baskılarını tenkit etmeye devam ediyor. Bu **"mantık dışı toplum"** da, baskıları yapan, akıl dışı gidişi devam ettirmek iste-

yen, Marcuse'e göre **"Tek Boyutlu İnsan"** dır. Yâni teknolojik topluma boyun eğen insan. Ve suçlu da teknolojidir. Zira: **"Bugün, tahakkümü, kendini teknoloji kanalıyle değil, teknoloji olarak sürdürür ve genişletir. Ve teknoloji, bütün kültür alanlarını masseden, giderek yayılan bir siyasal gücü, büyük ölçüde meşru kılar."** (7) der. Böylece Amerikan toplumunun buhranına kasıtlı bir teşhis konur. Beyaz zehirin nemli - dumanlı havasının kemirdiği her parça ciğerde mesuliyeti olanlar gizlenir. Gizlenmesi gerekir. Çünkü işin altında çapanoğulları vardır...

MARKSİZM ve MARCUSE

H. Marcuse, marksizmi teorik sahada kabul eder. Ve bunu açıkça: "Galileo bilimi, mahkûm edildiği zaman dahi doğruydu. **Marxist teori, komünist Manifestosunun yayınlanmasından önce de doğruydu."** (8) şeklinde beyan eder. Marcuse, hadiseleri Diyalektik materyalizm açısından tahlil eder. Yani hadiseleri tezatların çarpışmasıyle izah eder. Marcuse, tarihi "ezilenlerle, ezenlerin mücadelesinin tarihi" olarak alan ve sosyal değişmelerin kendiliğinden (!) olduğunu iddia eden nazariyeyi kabul eder. Hem de vazgeçilmez bir düşünce metodu olarak: "Diyalektik teori bir kenara atılmamıştır... diyalektik kavram, verilmiş olguları (hadiseleri) kavrarken, bunları aşar. Bu, diyalektik gerçeğin doğal sonucudur. Diyalektik teori, tarihsel olanakları ve hattâ zorunlulukları tanımlar." (9) diyerek; bütün ilmi metodları bir kenara atar ve beşeri hadiseleri değerlendirmede asıl faili gizleme gibi bir yola sapar.

Marcuse'ün Marxist düşüncesi: "Sermaye, insanın insana tahakkümü için kullanılan bir toplumsal araçtır." ifadesinde de sırıtır. Marxist olunca, elbet komünist devletlere methiyeler düzmek gerekecektir. **L'Express** dergisinin mülâkatında şöyle der: **"Küba'yı ele alırsak, görürüz ki; bugün Küba'da uygulanmakta olan baskılar, kapitalist ülkelerdeki baskılarla aynı nitelikte değildir. Küba, bugün büyük gelişmeler içindedir."** (10) Ama istatistikler, devamlı bu sözleri yalanlamakta. Ve dünya gençliği, her iki sistemi de protesto etmekte. Kendisini gerçek kurtuluşa götürecek bir arayışın içinde. Marcuse, bu feryadı da kendi aklınca izah ediyor ve bazı sebepler uyduruyor: **"Oysa, büyük marxist kuramcılar tarafından belirlenmiş komünizm kavramının aslında saldırgan ve yok edici bir nitelik taşıdığına inanmıyorum. Burada Macaristan ve Çekoslovakya olayları, bir karşıt örnek olarak gösterilebilirse de, ben bu olayları komünizmle ilgili görmüyorum. Sovyetler Birliği'nin bu olaylardaki tutumu, Stalinizm'dir... Sovyetler Birliği'ni de komünist ülkelerden uzaklaşmakla suçluyorum."** (11) Bu sözlerle Marcuse, mevcut emperyalist güçlere karşı çıkan zümrelere çengel atıyor, emperyalist bir düzenin altındaki gayrı insanilik lekesini aklınca kazıyor ve komünizmin barbarlığını gizleyerek, ortadaki zulmü, sadece bir devletin belirli bir zamandaki politikasına bağlıyor ve işin içinden çıkıyor. Aklınca. Yalnız Marcuse'ün bu düşüncesi Rusya tarafından aforoz edilmesine sebep oluyor.

Le Monde gazetesine verdiği demeçte **"Bugün, boyun eğmiş bir komünist olmayan her Marxist, Maocudur."** (12) demesi şimşekleri üzerine çekiyor. Çünkü bu sözü, Maoculuğa bir sinyal vermek mânasını taşıyordu. Sovyet edebiyat dergilerinden "Literaturnaya Gazete" bu konuda şöyle diyor: **"Marcuse'un kitapları Trockizmin, Maoizmin ve sosyal demokrasinin bir karışımıdır, bunlar ise Ortodoks komünizmin üç en büyük düşmanıdır."** (13) Bu tip birbirini tutmayan ifadeler, ithamlar devam edip gidiyor. İşte bu çarpıklıkların adamı olan Marcuse, ideolojik karakteri malum mahfiller tarafından şişirilip dünya gençliğine lider diye takdim ediliyor. Marcuse'un kervanına katılan milletlerin genç nesilleri de insanî ne kadar değeri varsa kaybediyor. Çünkü belirli bir merkezden saçılan bulaşıcı hastalık mikropları, genç nesillerin kılcal damarlarına kadar giriyor.

HERBERT MARCUSE DEDİKLERİ

Yakın zamana kadar H. Marcuse tanınmış birisi değildi. Sadece felsefe çevreleri tanırdı. Zaten entellektüel yapısı itibarıyle de; çok bilinen, yanlışlığı hadiselerle belgelenmiş görüşleri savunduğu için, böyle olması da zaruriydi. Bir zamanlar eserlerini kimse okumuyordu: "... bazı eserleri, —meselâ Sovyet Marksizmi— ancak bir üniversitenin maddi yardımıyla yayınlanabiliyordu. Hiç birisinin satışı, masrafını karşılayamamıştı. Halbuki bugün Amerika'da Marcuse'ün yeni ve eski birçok eserleri kapışılıyor. Aşk ve Medeniyet ile Tek Boyutlu İnsan onbinlerce nüsha satış yaptı... Eski kitapları yeniden piyasaya çıkıyor." (14)

Dahası da var. Pravda yazarı Zhukov'un ifadesiyle: "... bu Kaliforniya sakininin (Marcuse) tıpkı sinema yıldızları gibi; kitaplarının da en yeni marka diş macunu ya da traş bıçağı gibi reklâmı yapılmaktadır." (15) Marcuse ve eserleri daha düne kadar geniş çevrelerce bilinmez, okunmaz iken; bugün, satılık bir meta gibi propogandasının yapılması ve fikirlerinin herkese enjekte edilebilmesi için beynelmilel propaganda vasıtalarının, emrine tahsis edilmesi nedendir? Sebeplerini düşünüyoruz. Marcuse'ün muhasebesini yapıyoruz. Eğer Marcuse, samimi birisi olsaydı biz de "bir mütefekkir olarak böyle düşünebilir" der geçerdik. Ama Marcuse, düşüncelerinde samimi midir? Hadiseler böyle olduğunu göstermiyor. Marcuse, gözleri ufuklarda, karanlık ufuklarda bir ışık arayan insanlığı; insanlığın taptaze fidelerini istismar etmektedir. En az Marx kadar, Freud kadar istismarcıdır. Ve Marcuse kadar, hatta daha fazla suçlu olanlar; ona yayın evlerini, televizyonlarını, tiyatrolarını ve para kasalarını tahsis edenlerdir. Marcuse'ü şişirilmiş sabun köpüğünden müteşekkil tahtlara oturtanlardır. İnsanlığa topyekûn bir yok oluş hazırlayanlar... Teknolojik topluma yön verenler...

Marcuse'ün fikirleri pek kolay anlaşılmaz. Bunun sebebi, mantıksız oluşunun yanında, bazı temel görüşleri dikte edebilmek içindir. Amerikalı siyasal bilgiler profesörü Andrew Hacher, Marcuse'ün yeni çıkan "İnkârlar" adlı kitabı için diyor ki: "Üslûp o kadar ağdalı ki, bir saatte dört sayfacık okuyabildik ancak." Buna bir de kuş dili yapılmış Türkçe tercümesini ilâve ediniz ve işin vehametini düşününüz. Şu satırları okuyunuz: "Eleştirmenin bu ideolojik niteliği, incelemenin, olumsuz kadar olumludan da ve yıkıcı kadar yapıcının da "dışında" yürütülmesi zorunluğundan doğar." (1) Nedir bu inceleme? Yıkıcı değil, yapıcı da değil. Fuzuli bir iş mi? Elbet o da değil. Şu pragrafta açıklık kazanıyor: "Ekonomik özgürlük, ekonomiden kurtulma anlamına gelecektir. Yani, ekonomik güçler ve ilişkilerin baskısından kurtulmak, yani günlük hayat kavgasından kurtulmak, yani ekmeğini kazanmaktan kurtulmak... Aynı şekilde, entellektüel özgürlük de, bugünkü kitle bağlantıları ve kitle endoktrinasyonundan kurtulup, ferdi düşüncenin yeniden kurulması ve "kamu oyu"nun, kendisini ortaya atanlarla birlikte kaybolup gitmesi anlamını taşıyacaktır." (17) İnsan ekmek kavgasından kurtulacak (!), arkasından diğer insanların üstüne yük olacak. Ve kurbanlarından olan hippiler gibi, sokaklarda kedilerle köpeklerin yiyeceklerine ortak olacak. Ama kendileri: "... çepçevre bütün milletlerin serveti, altın, gümüş ve esvap, bol bol devşirilecek." (18) şeklinde servet üstüne servet yığacaklar. Marcuse'ü yukardaki gibi konuşmaya zorlayan kaynağı görelim:

> **"Hükümetimizin başlıca dâvası, kamuoyunu tenkit yolıyla zaafa uğratmak ve düşünce alışkanlığını da kaybettirmektir. Zira, fikir ve düşünce; muhalefeti yaratır. Fikirlerin, tesir ve kuvvetini bu bakımdan boş ve neticesiz lisan telâkkisine ve çekişmelerine çevirmelidir." Sion Önderlerinin Protokolleri: 5. fasıl.**

Kamuoyunun ortadan kalkması, milleti millet yapan değerlerin kaybedilmesi mânasına gelir. Milletler benliğini kaybedecek, bir sürü haline gelecek. Ve benliğini kaybetmeyen bir millet onları idare edecek: "Sana kulluk etmeyen kavim ve ülke yok

olacak ve o milletler tamamen harap olacak." (19)

Herbert Marcuse, cildirle kitabındaki mânasız sözlerinin yanında şu temel direktifleri daima tekrarlar:

1 — "Marx'ın öngördüğü devrimleri, ancak Üniversite gençliği, işsizler, ırk azınlıkları, kanun-dışı faaliyette bulunanlar, az gelişmiş ülkelerin yoksul toplumları yapabilir.

2 — "İnsanın kendi varlığının gereklerini yerine getirip, yeniden bir olabilmesi için, aşk ve cinsiyette hem serbestliğe, hem de rahatlığa kavuşması şarttır."

3 — "Demokrasilerde, sağcılara (liberallere), muhafazakârlara, gericilere, devrim düşmanlarına, tek kadınla evliliği savunanlara... serbest faaliyet hakkı tanınmamalıdır."

4 — "Çağdaş toplum yıkılmalıdır. Bunun yolu, isyandır. Filozofun ve gençliğin görevi, toplumu yıkmak için ayaklanmaktır." (20) Bunların nasıl yapılacağı da kendisine şöyle telkin edilmiştir:

> "Sosyal Fran-Masonluk mensupları arasında, menfaat birliği bahanesiyle; daima himaye etmekte bulunduğumuz sosyalist ve anarşist ordusu saflarına katılmasını, işçiye teklif ettiğimiz zaman, bize kurtarıcı gözüyle bakacaktır."
>
> Sion Önderlerinin Protokolleri: 8. fasıl.

Kendisi, kendileri, bütün milletlerin ölüm çukurunu kazarken; liberallere bile hürriyet hakkı tanımamalarını nasıl yorumlamalı? Acaba, dillerinden düşürmedikleri "özgürlük" kelimesinin mânası bu mu? Hangi fikrin hürriyetini istediğini de kendi ifadesinden okuyalım: "Irkçı, yahudi düşmanı, yeni Nazi akımlara, kesinlikle anlatım özgürlüğü verilmemelidir." (21) Devamla, neyi istediğini belirtiyor: "Âsi ya da öfkeli gençlerden yanayım. Onları sonuna dek desteklerim... Amacım, niteliksel bir değişimi (köklü değişim) başarabilmek için herşeyin reddedilmesi gerektiğini göstermekti... Asıl önemli olan, insanı değiştirmek, görüşlerine yeni bir yön vermek, içgüdülerini yeniden biçimlendirmek, hedeflerini tazelemek ve değer ölçülerini yeni baştan düzenlemektir." (22)

Bu ifadeler Marx'ın ortaya attığı "altın çağ" masalı ile aynıdır. Ve her ikisinin de ilham kaynağı: "Bak bugün milletler üzerine ve ülkeler üzerine, kökünden sökmek ve yıkmak için, helâk etmek ve yok etmek için, bina etmek ve dikmek için seni koydum." (23) şeklinde ihanet kusan tuzaklarla dolu olan bir kültürdür. Kendi milletlerinin efendi, diğerlerinin köle olduğu bir dünya hayalini böyle gerçekleştirmek istemektedirler.

---

(1) Talat Sait Halman: Herbert Marcuse, Milliyet, 30 Eylül 1968, s. 5

(2) Paris Match: No: 1177.

(3) Seçkin Çağan: Tek Boyutlu İnsan kitabının önsözünden.

(4) Herbert Mercuse: Tek Boyutlu İnsan (Çev. Seçkin Çağan), İst. 1968, s. 14.

(5) Herbert Marcuse: L'Express, (23 - 29) Eylül 1968.

(6) Herbert Marcuse: Tek Boyutlu İnsan, s. 18.

(7) " " s. 212.

(8) " " s. 287.

(9) " " s. 322.

(10) H. Marcuse: L'Express, aynı sayı.

(11) " : Aynı dergi.

(12) T. S. Halman: H. Marcuse; Milliyet, 4 Ekim 1968.

(13) Milliyet, 19 Aralık 1969.

(14) T. S. Halman: Milliyet, 29 Eylül 1968.

(15) T. S. Halman: Milliyet, 4 Ekim 1968.

(16) H. Marcuse; Tek Boyutlu İnsan, s. 20.

(17) Aynı eser; s. 31.

(18) Tevrat: Zekeriya Kitabı, Bab: 14, Cümle: 14.

(19) Tevrat: İsaya Kitabı, fasıl: 60, Cümle: 12.

(20) T. S. Halman: Milliyet; 30 Eylül 1968.

(21) H. Marcuse; L'Express; aynı sayı.

(22) Aynı dergi.

(23) Tevrat: Yeremya Kitabı, fasıl: 1, Cümle: 10.

Nasreddin Hocayı Anarken

Gülelim mi, Düşünelim mi?

Aşır ÇÖLOĞLU
İst. Y. Ö. Okulu

Zengin tarih tecrübelerinden ve türlü hayat dersinlerinden doğan Türk halk felsefesinin; halk nükte ve fıkra edebiyatının belirli bir isim etrafında toplanması 13. asırda Anadolu'da başlamıştır.

Ortak halk zekâsının, bu güldürücü, güldürücü olmaktan ötede ders verici fıkralarını kendi şahsiyeti çerçevesinde toplayan ilk büyük isim Nasrettin Hoca'dır.

"Nasrettin Hoca'nın hayatı hakkında bilgilerimiz, ona yakışacak ölçüde geniş ve sağlam olmamakla beraber, büsbütün de vesikasız değildir. Bu hususta baş vurduğu vesikaları bidirmemekle beraber, bize bıraktığı bilgiler, az çok gerçeğe uygun görünen bir yazar, eski Sivrihisar Müftüsü Hasan Efendi'dir. Bu zat, bir 19. asır yazarıdır. Gerek onun Mecmûa-i Maârif adlı, yarım kalmış eserine; gerek kendi fıkralarıyla diğer halk rivâyetlerinden elde edilen bilgilere göre:

Nasrettin Hoca 605 (1208-1209) yılında Sivrihisar yakınında Hortu köyünde doğmuştur. İlk bilgilerini bir köy imamı olan babasının yanında öğrenmiş sonra Akşehir'e giderek Seyyid Mahmud Hayrânî ve Seyyid Hacı İbrahim gibi, devrinin tanınmış âlim ve âriflerinden bilgi öğrenmiş, nasib almıştır. Hoca'nın ayrıca, Konya medreselerinde okuduğu; Akşehir'de, Sivrihisar'da ders okutup imamlık ve hatiplik yaptığı sanılmaktadır. Bundan başka, Hoca'ya ait olduğu ileri sürülen eski bir mezartaşı üzerindeki vefat tarihi 683 (1284) dür. Sivrihisar'da bulunarak önce Mevlânâ sonra Akşehir müzesine konulan ve Nasrettin Hoca'nın kızı Fâtıma Hâtun'a ait bir mezartaşındaki vefat tarihi de 727'dir ki Fâtıma Hâtun'un taşı, birinci mezartaşındaki vefat tarihini doğrular durumdadır. Nasrettin Hoca'nın diğer kızı Dürr-i Melek Hâtun'un mezartaşı da yine Akşehir Müzesindedir." (1)

"Bazı eski şecerelerde Fatih Sultan Mehmed'in hocası ve İstanbul'un ilk kadısı Hızır Beğ Çelebi ile onun oğlu ve Tazarrunâme yazarı Sinan Paşa'nın hem Sivrihisarlı hem de Nasrettin Hoca'nın torunlarından oldukları hakkında kayıtlar görülmüştür. Bunlar, Nasrettin Hoca'nın Sivrihisarlı olduğunu bütünlüyorsa da, şüphesiz, kesin delil değildir." (2)

Evet hayatı hakkında vesikalar böyle diyor. 3 Temmuz 1972 tarihi Nasrettin Hoca'nın 698. ölüm yıldönümüdür. Bu tarih Hoca'nın 1274 yılında öldüğü fikrine dayanmaktadır. Gerçekte Hoca'nın yaşadığı devir hakkında ihtilâfa düşülmüştür. Onu 13., 14. hattâ 15. asırda yaşamış olarak gösterenler vardır.

Asırlardır milletimizin kültüründeki yerini nazarı itibare alırsak Nasrettin Hoca'nın yaşayıp yaşamaması önemli değildir. O hiç yaşamamış da olsa millî kültür onu milletin tarihi arasına nakşetmiştir. Tıpkı Dede Korkut gibi.

MİZAH

Millî kültürümüz içinde Hoca'nın müstesna bir yeri vardır. Nasıl ki tarihimiz içinde tarihçiler, şairler, kıymetli edipler, mimarlar vardır. Tıpkı onlar gibi millet kültürünün aktarıcısı ve zekâsından süzülüp çıkan mizahın, nüktenin, fıkranın üstadı bir Nasrettin Hoca vardır. Millî kültür içindeki yerinden ayrı olarak, milletlerin hayatında oynadığı rol bakımından da mizah önemli bir yer tutar. Belki dün Hoca'nın fıkraları gülmek, eğlenmek, hoş vakit geçirmek için söyleniyordu. Ama zamanımızda bu tip mizah ve fıkraların yeri ve ehemmiyeti daha başka bir mânâ arzetmektedir.

Psikolojik harbin kızışkın olarak devam ettiği çağımızda mizah, çeşitli isimler altında bir harp vasıtası olarak kullanılıyor. Milletler bugün sıcak harp yerine psikolojik harbi devam ettiriyorlar. Sıcak harpten evvel psikolojik harpte muvaffak olmak, milletler için ilk prensip haline gelmiştir. Düşmanları gülünç hale getirmenin vasıtası olarak kullanılan ve adı karikatür olan bugünün fıkrası bazan bir makaleden daha tesirli oluyor. Yıllar yılı düşmanlarımız milletimizin inançlarını ve tarihi şahsiyetlerini gülünç hale getirmek ve küçük düşürmek için aynı haince taktiği uygulamışlardır. Bugün hâlâ tarihimize ve milletimize karşı yürütülen bu iğrenç tecavüzler devam etmektedir. Sözde bizim olan gayri millî basınla haham sakallı karikatüristlerin çizdiği çember sakallı, kazma dişli imam ve hoca tipi; milletimizin inançlarını, imam ve hoca şahsında küçük düşürmek ve gülünç hale getirmek için girişilmiş bir taarruzdur. Tarih boyunca yaşamış ve yaşamakta olan devlet başkanları ve bütün müesseseler karikatüre, mizaha konu olmaktadır. Kısacası mizah; günümüzde hasmı yıprat-

mak için en büyük silâh olarak kullanılmaktadır.

Bilinmesi gereken diğer bir husus da Nasrettin Hoca'nın çeşitli gruplarca istismar edildiğidir. Nasrettin Hoca'nın kitleler içindeki tesirini iyi bilen art niyetli insan ve gruplar, kendi sapık ideolojilerini bu büyük mizahçıya maletmenin yollarını aramışlardır. O'nu tahrif ederek yanlış göstermek istemişlerdir. Meselâ: Pek çok bektaşi düzmesi fıkralar sanki Nasrettin Hoca tarafından söylenmiş gibi, kitaplar içine geçmiştir. Halbuki Nasrettin Hoca hakkındaki bütün kaynaklar onun bir sünni müslüman olduğunda müttefiktirler. Bir kısmı da onu kitlelere kötü yolları telkin eden bir fert olarak takdim etmek için uğraşmış ve bunda bir dereceye kadar da muvaffak olmuşlardır.

Bütün bu istismar faaliyetlerini önlemek için, gerçek ilim adamlarından teşekkül eden bir kurulun Nasrettin Hoca'yı yeniden araştırıp değerlendirmesi, sonradan söylenmiş olup O'na maledilen fıkraların tespit edilmesi ve Hoca'yı gerçek hüviyetiyle millete maletmesi gerekmektedir. Nasrettin Hoca'yı andığımız şu günlerde yetkililerin yapacağı en iyi hizmet bu olacaktır. Aşağıya alınan fıkralar büyük derslerle beraber Hoca'nın mizah gücünü de ortaya koyacaktır. Bu fıkralar zamanımızda daha çok anlam kazanmaktadır.

FİL HİKÂYESİ

Anadolu'yu da zapteden Timur'un ordusunda filler de vardı. Akşehir'i beğenip buraya yerleşen Timur fillerden birisini de buraya getirtirir. Fili görmeyen Akşehirliler ilk zamanlar bundan memnun olurlarsa da, filin bağları, bostanları, bahçeleri silip süpürmesini görünce bunun geri götürülmesini isterler. Bu kararı Timur'a bildirmek üzere Nasrettin Hoca'ya da rica ederler. Hoca da hemşehrilerini kıramaz. Heyet yola çıkar fakat herkes Timur'un kızmasından korkmaktadır. Timur'un sağı solu yoktur, hepsini bir anda cellata vermesi işten bile değildir. İşte bu korku yüzünden yolda birer ikişer sıvışmalar başlar. Tam karargâha varınca Timur'un hiddetle bangır bangır bağırmakta olduğu duyulur. Bunu duyan diğer arkadaşları da ters yüz edince, Hoca kendisini Timur'un karşısında yapayalnız bulur.

Timur, Hoca'yı görünce: — Yine ne istiyorsun bre Hoca, diye gürler.

Timur'un bu sorusu karşısında Hoca: — Şey devletlim, diye kekeler. Akşehir halkı şu mübarek filden pek memnunlar, mümkünse bir dişisi de getirilse burada üreseler, diye ricada bulunuyorlar.

Bu sözler Timur'u yatıştırır.

— Pekâlâ söyliyeyim, getirsinler! Cevabını verir.

Timur'un huzurundan ayrılan Hoca, vaziyeti kendini yalnız bırakanlara izah eder.

Hoca'nın bu fıkrasından: "İnsan ve cemiyet yapısına uymayan hayat tarzlarına ve yaşama şekillerine boyun eğen insan ve milletler, esaret altında yaşamaya lâyıktır. Kısacası hakkını aramaktan çekinenler rezil hayatı kabullenmiş demektir." dersini çıkarıyoruz.

HINK DİYEN

Nasrettin Hoca kadılık yaptığı sırada, bir gün karşısına iki kişi gelir. Tabii biri davacı, biri davalı. Davacı ne kadar açıkgöz ve cerzebeli görünüyorsa, diğeri aksine o kadar saf. Davacı söze başlar: — Kadı Efendi. Bu adam bir kahveci dükkânında kahve dövüyordu. Ben de karşısına geçtim. O, havana elini her indirişte "hınk! hınk!" diyerek kendisine kuvvet verdim. Akşam oldu. Dükkân sahibinden kahveyi dövme ücretini aldı. Yanına yaklaşarak bana hakkımı vermesini söyledim. Oralı bile olmadı. Evet, kahveyi o dövdü ama, ben de ona durmadan kuvvet verdim. Bu ücretten benim de hakkım yok mu? (O devirlerde kahve değirmeni olmadığı için havanda dövülüyordu.)

Nasrettin Hoca davalıya döner:

— Sen ne dersin bu iddiaya? diye sorar.

Saf bir adam olan davalı:

— Evet, ben kahveyi döverken o da karşıma geçip "hınk! hınk!" dedi ama, bunu kendisinden ben istemedim ki. Kendi yaptı. Yorulan, terleyen benim. Şimdi durup dururken beni, kendisine para vermeye zorluyor.

Nasrettin Hoca kahve dövücüsüne:

— Bu iş için kaç para aldınsa onu bana ver, der. Adam kesesini çıkarıp verir.

Hoca önündeki tahtaya paraları birer birer atmaya başlar. Paralar birbirine ve tahtaya çarptıkça ses çıkarır. Sonunda kahve dövücüye döner:

— Sen al bu paraları! Bunlar senin hakkındır! der.

Adam sevinerek paraları alırken Hoca davacıya döner:

— Sen de duyduğun sesleri al, bu da senin hakkındır. Kahve dövülürken "hınk!" diyen ancak "paranın sesi" ni alır, der.

Burada âdil bir mahkeme misali görüyoruz. Bugün milletimizle, beynelmilel yahudiliği böyle bir âdil mahkeme huzuruna çıkarmamız gerekmektedir. Bir tarafta milletimiz çalışmakta, terlemekte, yorulmakta, öbür tarafta yahudilik "hınk" çekmek şöyle dursun milletimizin çalışmasını durdurmak için gayret göstermekte ve her sene milli servetimizin yarısını çalmaktadır. Adil bir mahkeme milletimize dönerek:

— Sen şu alınterinin karşılığı olan paraları al. Ve çalışmana devam et. Beynelmilel yahudiliğe de:

— Sen de bu millet çalışırken "hınk" bile çekmediğin; bilâkis engellemeye çalıştığın için paraların sesini duymaya bile hakkın yoktur. Şimdiye kadar İsrail'e ne kadar para kaçırmışsan hepsini geri getir ve bu millete teslim et. Ayrıca her gün ihânet plânları hazırladığın için defol git! demeli.

NASIL ÇIKAR

Nasrettin Hoca'nın çocukken oturduğu mahallede gövdesi çok düz, dalları çok yüksekte çok uzun bir kavak ağacı varmış. Mahalle çocukları hep bu ağaca tırmanmak isterler, fakat bir türlü çıkamazlarmış.

Birgün Nasrettin, mahalle arkadaşlarıyle yine kavak ağacının altında buluşmuşlar. Birkaçı tırmanmak istemiş ama, yarıya varmadan inmek zorunda kalmış. Hiç kimsenin bu ağaca çıkamayacağını söylemeye başlamışlar. O zaman Nasrettin:

— Ben bu ağaca çıkabilirim, demiş.

Bütün arkadaşları birden:

— Çıkamazsın! diye tutturmuşlar.

Nasrettin:

— Pekâlâ, bahse girelim demiş.

Hemen razı olmuşlar.

Nasrettin:

— Haydi bakalım, demiş. Şimdi bana uzun bir merdiven bulup getirin de ağaca çıkayım.

Arkadaşları:

— Ne merdiveni! Öyle şey olur mu?

— Merdiven olursa ağaca herkes çıkar.

— Bahse girerken merdiven olacak diye bir şart yoktu.

Hazır cevap Nasrettin hiç oralı bile olmamış ve:

— Bahse girerken merdiven olacak diye bir şart yoktu da, merdiven olmayacak diye bir şart var mıydı? Bu iş böyle olur işte. Tabii Nasrettin böylece bahsi kazanmış.

Hoca'nın bu hareketi milletin mes'ullerini ve aydınlarımızı iyiden iyiye düşündürmelidir. Mahalle çocuklarının kavağa çıkmak için "illa da tırmanmak suretiyle" çıkmayı kafaya koydukları gibi bazı aydınlarımız da bir şeyler söylüyorlar, fakat "illa da gayri milli, eskimiş hareket modellerini" kafalarına koymuşlar ve bunun dışında bir şey düşünmek istemiyorlar. Milletin ruh yapısına aykırı bu metodlar tasfiye edilip milli ve gerçekçi müdahaleler kabullenilmediği müddetçe değil 2359 senesinde, 3000 senesinde bile refah ve huzura kavuşamayız. İnadı bırakıp ağaca merdiven dayayarak çıkalım. Yani milletimizin hayatını milli idealleriyle tanzim edelim.

NEREDE ?

Nasrettin Hoca'nın canı bir gün et yemeği ister. Paraya kıyar, iki kilo et alarak eve bırakır ve karısına akşama bunu pişirmesini söyler. Hoca akşama yiyeceği et yemeğini düşünerek öğle yemeği bile yemez. Fakat o gün eve beklenmeyen ve Hoca'nın sevmediği misafirler gelir. Kadıncağız ne yapsın? Misafirlere Hoca'nın getirdiği eti pişirir ve ikram eder.

Hoca akşam üzeri, eve gelip de karnı zil çalarak sofraya oturunca, karısı önüne sade suda pişmiş bulgur pilavı sürer.

Ölürsem

Süslenmiş, cilâlanmış bir yer istemiyorum
Al istersen şu anıt, şu renkler senin olsun!
Hiç gelmesin peşimden sahte kalabalıklar...
İMAN denen o cevher yeter ki benim olsun.

Şu sırmalı merasim kıt'aları, bandolar...
Al renklerle süslenmiş çelenkler, senin olsun.
Bir FATİHA okuyan varsa eğer ruhuma
Varsın şu yıkık makber ebedi benim olsun.

İsmail BAYRAM
Eskişehir

Hoca tabii hem bozulur, hem de şaşırır.

— Et yemeği nerede? diye sorar.

Kadın, bunu kocasının hiç de sevmediği misafirlere yedirmiş olduğunu söylemekten çekindiği için:

— Kedi yedi! cevabını verir.

O zaman Hoca, odanın bir köşesinde yatmakta olan kediyi alır, kantara vurur. Kedi tam iki kilo gelince:

— Bak kedi tam iki kilo çekiyor, der. Sana da iki kilo et bırakmıştım. Eğer bu iki kilo çeken kedi ise, et nerede? Yok, eğer tarttığım et ise kedi nerede?

Hoca'nın bu fıkrasını okuyunca ister istemez palitikacıların bazı beyanlarını hatırlamamak elde değil. Türkiye'deki politikacılar diyor ki:

— Bu sene şu kadar mahsul üretildi. Şu kadar döviz sağlandı. Şu kadar işçi çalıştı vs. gibi. Bu politikacıya deseniz ki: "Peki, bu millî servet nerelere harcandı, kim harcadı?" O size hemen diyecek ki: "Millet için harcandı. Millet yedi."

Bu cevap karşısında insanın hemen, şu milleti alıp tartması aklına geliyor. Zira bu kadar millî servet; gerçekten millet için harcansa, bu millet daha zinde, daha müreffeh bir millet olur. Halbuki bir evvelki sene ile bir sonraki sene arasında pek öyle bir fark yok. Olsa bile bu fark müspet yönde değil menfi yönde.

Şu halde, şu soru insanın aklını mecburen kurcalıyor. Türkiye'de istenmeyen misafir kimdir? Millî servetin yarısını milletin harcamasına meydan vermeden midesine indirenler kimdir? Bu sorunun doğru cevabı Türkiye'de pek çok şeyi değiştirecektir.

Ey Nasrettin Hoca! Ölümünün 698. yıldönümünde kabrinde müsterih ol! Fıkralarında millî kültüre aktardığın ibret levhası mizahlarından istifade etmesini bilip bunun istismarcılarına meydan vermeyeceğimize andiçer, seni bir kere daha rahmet ve minnetle yâdederiz.

---

(1) Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Fasikül: 4, s. 304, Nihad Sami Banarlı.

(2) Bibliyoğrafya için bakınız: Ahmed Kutsi Tecer, Nasrettin Hoca, T. İslâm Ansiklopedisi.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

MEHMET AKİF AK

Röportaj Yapan:

Salih KURT
İst. Ün. Ed. Fak.

★ *Hayatınızdan kısaca bahseder misiniz?*

— 1951 yılında Gaziantep'e bağlı İslahiye'nin Haltanlı köyünde doğdum. İlk tahsilimi köyde yaptıktan sonra Adana İmam - Hatip Okulunu bitirdim. Bilahare Adana Erkek Lisesi'nden mezun oldum. Halen Ankara Üniversitesi D.T.C.F.'de talebeyim.

★ *Hikâyelerinizde çoğunlukla köyü, köylüyü ve bazan da köylü ile tam tezat halinde yaşayan sosyeteyi, köylünün şehre akışını ve problemlerini aksettiriyorsunuz. Sizi köy meselelerini işlemeye sevkeden hususî bir sebep var mı?*

— Bazı hikâyelerimde köyü ve köylüyü işlemem bir prensip değildir. Tahribatını hepimizin yakından müşahade ettiği ve sınıf kavgası esasına dayalı bir "zümre edebiyatını" devam ettirmenin büyük zararlar getirdiği ve getireceği kanaatindeyim. Edebî çalışmalarımda tür olarak sadece hikâyecilikle iktifa etmek niyetinde olmadığım gibi, tema olarak da "köy" çerçevesi içinde kalmayacağım. Kısır ve kasıtlı bir sınıf edebiyatının, diğer taraftan en az bu-

nun kadar tehlikeli olan "hümanizm" ve benzeri edebi akımların saltanatını tarumar edecek olan "Milli Edebiyatımız'ın", bütün yazı türlerinde, büyük hamlelere ihtiyacı var.

İlk hikâyelerimde "köy" temasını işlememin sebebine gelince; topyekûn halkımızı kuşatan buhran dalgalarını en müşahhas şekliyle köyde ve köylüde gördüğüm için bunu yaptım... Ancak şunu ifade etmeliyim ki, şu an hikâye, roman, tiyatro ve şiirimizde vermek istediğimiz şeylerin muhatabı köylü değildir. Okuyucumuz, muhatabımız, eserimizle kendisine bir şeyler vermeye çalıştığımız kitle münevver kitlesidir. Köylü anlatırken onun açlığını, sefaletini, ekonomik, sosyal ve moral baskılarla ezilmeye, yok olmaya mahkûm hale getirildiğini ifade ederken, halka sırt çevirmiş kaymakam ve nahiye müdürünü, rüşvetçi memuru, namus düşmanı, insafsız, zalim, inançsız ve iktidarlara sırtını dayamış ağayı anlatmadan geçmek olmaz. Böyle olunca biz yine esas olarak idareciye, aydına hitap ederek içinde bulundukları korkunç gaflet veya iğrenç ihaneti onlara anlatarak uyarıcılık vazifemizi yapacağız demektir. Köylü-Sosyete temel tezadı ile bunu en iyi şekilde işleyebiliriz. Eseri zıt şahıs ve fikirlerin çarpışmaları ile süslememiz gerekir. Bu esere çarpıcılık, seyyaliyet ve mantıkilik kazandırır. Bütün hadiseleri haklı ile haklı olmayan arasında devam edip gelen mücadelenin platformunda değerlendirmeli bunu en açık ve dikkat çekici şekliyle göstermeliyiz. Diyebilirim ki bütün hikâyelerim bu tarihi boğuşmanın arenesi olacaktır. İşte köylü ve sosyeteyi sentez halinde bir eserle vermek arzum burdan doğuyor. Bu zıtlıklar aynı merkez etrafında nâmütenahi çok ve çeşitlidir. Yalnız şurayı belirteyim: Çarpışmayı verelim derken, Türkiye'nin millet, millet aleyhtarı diye iki kesin cepheye ayrılmadığını, henüz yabancı tesirlerle boğuşma devresinde bulunan ve millete bağlılığını korumak için çırpınan zümrelerin bulunduğunu bilmemiz gerekir. Bunların yerini eserlerimizde iyi tayin etmeliyiz. Sanatçımız, özellikle buna çok dikkat etmelidir. Sosyal muhitin edebi esere olan tesiri düşünülüp, benim de köyde doğup, büyüdüğüm göz önünde bulundurulursa, hikâyelerimde köyün ağırlık noktasını teşkil etmesi daha iyi anlaşılmış olacaktır. Ancak aydın zümreye yabancısı olmadığı bir hayatı anlatmanın daha faydalı olacağına inanıyoruz.

Özetle, sosyal görüş olarak işçisi, köylüsü, esnafı ve memuru ile milleti bir bütün kabul ettiğim gibi, millet için var olması gerekli san'at ve edebiyatı da bir bütün olarak kabul ederim. Fakat aydın zümre konularına özellik tanırım.

★ *Milletten kopmamış bir sanatçı kadrosunun özlemini duyar mıydınız? PINAR'ın bu yöndeki çalışmalarını nasıl buluyorsunuz? Günümüze kadar bunun eksikliğini hissediyor muydunuz? Meselâ sanat gücü olan samimî arkadaşlarımızın, sahip olunmadığı için düşman ağlarına düştüğü oldu mu? PINAR'a bu konuda yeni tavsiyeleriniz var mı?*

— Bu sorularınızla, Milliyetçi cephe edebiyatçı çevrelerinin büyük bir meselesine parmak basmış bulunuyorsunuz. Çok hayati bir mesele... "Milletten kopmamış bir sanatçı kadrosu"... Yalnız benim değil milli hislere sahip herkesin, her edebiyatçının derinden duyduğu özlemdir bu... Özlemdir ihtiyaçtır, arzudur, zarurettir... Milletin en güzide kabiliyetlerini aynı hedefe yönelmiş, fakat her biri fıtrî ve mümtaz vasıfları ile ayrı ayrı birer değer olan bu insanların aynı his ve heyecanla, büyük bir aşkla yarıştıklarını düşünmek, görmek... Benim en büyük özlemim buydu işte.. Bu özleme susuzluk dersek, "PINAR" bu susuzluğu giderebilmenin şerefli adıdır. Çağlayanların, ırmakların, denizlerin habercisi olan PINAR... Bildiğiniz gibi milli cephede, birkaç dergi etrafında daha, kadrolaşmaya benzer şeyler var. Böyle mühim bir zarurete tekabül eden arzularını bir meziyet kabul etsek bile, temel meselelerini halledemediklerinden başarılı olamıyorlar.

★ *Bu temel meselelerden neleri kastediyorsunuz?*

— Kısaca ifade edecek olursam; hedef, sarih olarak tayin edilmemiştir. Reaksiyon halinden öteye geçememişlerdir. Kontrolsüzdürler. Metot ve işleyişleri farklı farklı ve kısmen yanlıştır. En mühimi, san'at ve edebiyatın, topyekûn hareket içindeki yeri maalesef onlarca meçhul bulunmaktadır. Böylece trajları bini geçmeyen birkaç sanat ve edebiyat dergisi ile azınlık edebiyatçısı olarak kalmak durumu ile karşı karşıya gelmişler, bütün bunlardan sonra bir otokritik ihtiyacı hissetmemişlerdir. "Dil meselesi" de halledilmiş değildir.

★ *Dil meselesi dediniz. Bunu biraz açar mısınız? Sizin bu mevzudaki düşünceleriniz nelerdir.*

— Biliyorsunuz uzun bir müddetten beri edebi münakaşaların esasını "Dil" teşkil etmiştir. Konuşma dili mi? Yazı dili mi? Öz Türkçe mi? Değil mi? Devrik cümle mi? Düz cümle mi? Ve bunlara benzer hususlarda bir münakaşadır sürüp gidiyor. Şimdilik olmasa bile PINAR'ın mihrakını teşkil ettiği "Milli san'at anlayışı" yükseldiği ve genişlediği nisbetle, bilhassa "Sanatta doktrin" ve "dil" mevzuları üzerinde şimşekleri üzerine çekecektir, zannediyorum. Edebiyatta dil hususundaki mülahazalarımı açıklamayı şu an lüzumlu görmediğim için bir şey söylemiyeceğim. Fakat PINAR'ın ve hepimizin bu en mühim meselcleri vuzuha kavuşturmayı vazifelerimizden biri olarak telâkki etmemiz gerekmektedir.

PINAR ve benzeri dergiler, Milli edebiyatçılar için bir deneme ve tecrübe vasıtası olmaktan öte, esas olarak bir ecole (okul) vazifesi göreceklerdir. İşte vazife burada ağır ve oldukça mes'uliyetli olmaktadır. PINAR'ın ilk meyveleri ve sahipleri, kendilerini katiyyen yeterli görme hatasına düşmemelidirler. Bitmek bilmez bir enerji ile dolu, en iyisini, en güzelini meydana getirmek hırsı ve arzusuyla yanıp tutuşmalıdırlar. ALLAH, bu hususiaki çalışmalarımızda da mutlaka yardımcımız olacaktır. Meselâ ben şahsen yazdığım hiç bir hikâyeyi sevmem, beğenmem ve yeterli bulmam. İnanır mısınız kendi hikâyelerimi okurken onlardan iğrendiğim çok olmuştur. PINAR şu an edebi yarışma açmamalı... Mükâfat vermemeli... Kadrosuna acıtıcı ve yeri gelirse okşayıcı kamçılar vurmalıdır. Mükâfatlar çoğu zaman, yapma ve hamle gücünün körelmesine veya tatmin şeklinde deşarjına sebep oluyorlar. PINAR'ın kadrosu, hikâye dairesini yırtıp aşmakta gecikmemelidir. Şiir hakkındaki düşüncelerimi burada uzun uzun belirtmeye imkân olmadığına göre bir-iki cümle ile yetineyim. PINAR'ın şiirlerinde ayrı bir hava var. Ayrı bir derinlik var. Ama daha derinlere inmeliyiz. Şuur ummanımızın en ücra köşelerini yoklamalıyız. Edebiyat merakım şiirle başlamasına rağmen arzu ettiğimi yapamayacağımı anlayınca vazgeçtim. PINAR'ın şairlerinin, güzel eserlerine daha güzellerini eklemelerini beklememiz hakkımızdır herhalde. Aruz ve hece mutlak şart değildir. Serbestin de en güzelini biz yapmalıyız.

PINAR, şiir, roman, tiyatro, hikâye hakkında temel bilgiler; üslûp, dil ve tenkit mevzuunda faydalı yazılar neşretmelidir. Sanatçılarımıza kılavuzluk yapacak olan bu yazıları ehil ve usta kalemler yazmalıdır.

★ *Bugüne kadar da işlenmiştir köy hayatı. Bilhassa solcu hikâyeciler tarafından. Nasıl değerlendiriyorsunuz onları? Köy, köylü, bizim köylümüzün gerçeğini sunmak bakımından?*

— Solcu yazarların, uzun zamandır oluşturmaya gayret ettikleri köy edebiyatı, yukarıda da belirttiğim gibi kısır, kasıtlı ve gerçeklerden çok uzak bulunmaktadır. Köylü ile uzaktan yahut yakından hiç bir alâkası olmayan, köylünün sosyal bünyesine tamamen ters düşen ve hattâ her biri yedi köyden kovulacak kadar köylüye yabancı ve köylü düşmanı oldukları halde bir köy edebiyatı tutturmuş gidiyorlar. Okuyucularının nasıl olsa köye ve meselelerine vakıf olmadıklarına göre, kendi ideolojileri istikame-

inde, köylü namına hazırladıkları dolmaları yutturmaya gayret etseler dahi, bugün iğrençlikleri iyice sıırttığından köy edebiyatını biraz yavaşlatmış gözüküyorar. Köylünün dilini taklit edeceğim derken, bu işi papağan kadar bile becerememişler veya billûr kadehlerle, lüks salonlarda Amerikan viskisi yudumlamakan buna fırsat bulamamışlardır. Böylece eserlerinde nerde konuşulduğu bilinmeyen bir dil meydana gelmiştir. Köylünün canı tadar aziz bildiği değerlere ağız dolusu kusmuk (çok affedersiniz) küfür ve çirkef ıçratan, salya akıtan bu pamuk elli halkı (!) yazarlar bizzat köylü tarafından kaı dışarı edilince ona ahmak, gerici, yobaz gibi çirkin vasıfları yamamaya gayret etnişlerdir. Türkiye'de uzun zamandır mevut Aydın-Halk zıtlığını daha da artırarak af köylüyü aydına yanlış anlatmışlardır. Çıvık, adi ve basit bir dil. Monoton bir eknik. Realiteye, temelde sapık doktrinleının elbiselerini giydirerek tahrif ettikleri, iğrençleştirdikleri belli sayıda birkaç mevu... Kuvvetli bir iftira furyası. Ve her cümede dişleri parıldayan canavar bir ideoloji e solcu yazarların köy edebiyatçılığı... İşe hepsi bundan ibaret. Solcuların köy edeiyatı iflas etmiştir. Meydana gelen boşuk bizleri beklemektedir.

★ *Hikâyelerinizde basit olayları şlemiyorsunuz. Değişik bir «öz» var ikâyelerinizde. Ve bu, bütünü içeisinde okuyucuyu sıkmadan, fikir elkin ediliyormuş hissini vermeden ezilebiliyor. Belki de olayın gerçeği o tarzda olduğu için ve yazar zorama bir fikir katmadığı için böyle oluyor. Acaba doğru bir değerlendirne midir bu?*

— San'atın ve san'atkârın üstünlük decesi, olayların özüne, derinliklerine inek, bunları hakikî ve mantıkî sebeplere ağlayarak, sanatın teşhirkâr gücü ile estetik kalıplamadan geçirerek bize sunabilnesindedir. Yazar bunu yapabiliyorsa başarmış demektir. Millî san'atımız bu mevzuda avantaj sahibidir. Zira hadiselerin gerçek sebepleri ölçülerimize çok kolay şekilde sığdırılabilir. Halbuki solcu yazarlar gerçeği kamufle edip, yeni ve uydurma sebepler ihdas etmek gibi zor ve sonunda gülünçleşen bir iş yapmak durumuyla karşı karşıyadırlar.

Günümüzde isim yapmış, solcu olmayan yazarlarımızda maalesef şu temel zaaf dikkati çekmektedir. Solun dondurulmuş ve şartlandırılmış izahları onları hümanizme itmektedir. Ve ne yazık ki sanatta doktrin kabul etmeme gibi mühim bir hataya düşmektedirler. Her hadiseyi diğerlerinden müstakil, tamamen kendine mahsus özelliklere sahip olarak incelemekte, dolayısı ile bütün hadiselerin özünde mevcut olan müşterek "öz"leri görmemezlikten gelmektedirler. Buna büyük nisbetle, solcu yazarların içinde bulunduğu fanatiklik tesir ediyor zannındayım. Fakat yukarıda da ifade ettiğim gibi, eserimize mantıklılık, tabiîlik ve objektiflik kazandırmak istiyorsak eserimizi milletimizin doktrini açısından işlemeliyiz. Aksi bir yol seçmek hayal aleminde yaşamak mânâsına geldiği kadar küçümsenmeyecek bir suçtur da...

Doktrinimiz zannedildiği veya iddia edildiği gibi, tutucu, hamle gücünden yoksun ve şaheser yapmayı engelleyici değildir. Bilâkis bu mevzuda yazarın en büyük ve vazgeçilmez yardımcısı olur. İşte PINAR'ın burada anlatamayacağımız bu mesele hakkında aydınlatıcı ve ikna edici yazılar yazması gerekmektedir.

Eserde fikir telkini hususuna gelince; dünyada bu kaidenin dışında bir eser göstermek mümkün değildir. Ama bu telkin işi gayet dikkatli yapılmalıdır. Hikâye, roman, tiyatro ve şiirin, fikrî eser ve makaleden ayrı olduğunu unutmamalı, bunu açıkça izhar etmeliyiz. Edebî eserde aranan şey güzelliktir. Biz fikrimizi mutlaka estetik kalıplar içinde sunmalıyız. Aksi halde okuyucu, estetiğe bürünmemiş propaganda cümlelerini hemen anlar ve bizi takip etmez. Güzelce işlenmiş eseri getirip açık propaganda cümlelerine bağlarsak okuyucu bi-

biz yarı yolda bırakır. Buna bir örnek verelim. Birkaç kişi ile bir yerde oturmuş sohbet ediyorsunuz. Şayet ses tonunuzu yükseltip, normalin dışında, bir miting meydanında olduğu gibi fikirlerinizi bağırarak açıklamak istersenız, bu onların kulaklarını tırmalamaktan başka bir şey yapmaz. Onları aptal, vurdumduymaz ve hissiz kabul etmiş sayılırsınız. En üstün bir fikri bu şekil bir anlatımla kabul ettirmek mümkün değildir. Bu hal lüzumsuz reaksiyonları davet eder. Ama bundan kaçınayım derken kalkıp belli belirsiz, cılız ve zayıf bir sesle konuşmanız ise sizin hasta olduğunuz ve söylediklerinize sizin dahi inanmadığınız kanaatini uyandırır ki bu da iyi değildir. O halde yapılacak şey normal olanı seçmektir.

★ *Okullardaki san'at hareketlerini yeterli buluyor musunuz? Kabiliyetler kâfi miktarda değerlendiriliyor mu? Bu konuda öğretmenlere ve PINAR'a tavsiyeleriniz var mı? Siz de talebe olduğunuza göre bilirsiniz dertleri. PINAR'ın okullardaki sanat hareketleriyle ilgili tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Okullarda san'at hareketlerinin yeterli olup olmadığını değil de var olup olmadığını düşünürüm. Okullarımızı robot istihsal eden birer kuruluş haline sokan eğitim sisteminin bozukluk temelindedir. Okullarda dersler ve kitaplar robotlaştırmanın hammaddeleri, öğretmenler de bu işin kalifiye işçisi durumundadırlar. Buna mecburdurlar da. Ama bu arada dersin kuru havasını değiştirebilen öğretmenlerimizi tebrik etmek gerekir. Yaygın kanaat şudur: Diplomanın hedefi makam, mevki ve paradır. Sanki okul ticarethane olmuştur. Tabii ki bütün bunlar sayısız kabiliyetlerin heba olmasına sebep olmaktadır. Halbuki okul, kabiliyetlerin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi için vazgeçilmez vasıtadır. Burada en mühim vazife elbette öğretmene düşmektedir. Sahip çıkılmadığı için düşmanların ağına düşen çok kabiliyetler tanırım. Bunlar benim arkadaşlarım, kardeşlerimdi. Göz yaşlarımızı, milletimiz için beraber akıtmıştık onlarla. Ama sahip olunmadığı için çaldılar onları. Buna mani olma vazifesini eğitim sistemi yapmadığına göre, bu tarihi hizmet PINAR ve onun öğretmeninin güçlü omuzlarına yüklenmiş bulunmaktadır. PINAR'ın kadrosu ve öğretmeni okullarda böyle bir hava teşekkül ettirmeye gayret göstermelidir. Bunun için de öğretmenleri vasıtasıyla okullarda sağlam bir irtibat kurmalı, Türkiye çapında müşterek ve merkezi bir sanat çalışmasının zeminini hazırlamalıdır. Yukarıda PINAR yarışma açmamalıdır derken bunu hikâye roman, tiyatro ve şiir için söyledim. Yoksa PINAR'ın açtığı son yarışma gayet yerinde ve elzemdir. Bu tip yarışmalar devam etmeli ve neticeleri ustaca toplanabilmelidir. PINAR hiç bir sanat ve kültür dergisine nasip olmayan bir alâka görmektedir. Bunun kıymetini bilmeli, bu mevzuda Türkiye'nin en güçlü dergisi olmak iddiasını sürdürmeli, bunu isbata daha çok gayret etmelidir. Üstelik sadece okullara mahsus kalmamalı, Türk Edebiyatı Dünyasında kendini bekleyen en yüksek ve şerefli mevkiye sahip çıkmalıdır. PINAR ve etrafında teşekküle başlayan sanatçı kadrosunun zararlı edebi ceryanları tuz-buz ettiğini görür gibi oluyorum. Asrımız aydınının zihnini işgal eden tabuları, mitleri yıkmak, düşünce ufuklarındaki siyah bulutları uzaklaştırmak, hisleri, fikirleri temizlemek, billûrlaştırmak, durulaştırmak PINAR'ın ve onun kadrosunun vazifesidir.

KÜLTÜR YIKIMI VE SÖMÜRGELEŞME

Abdülkadir HASBEK
(İst. Y. Ö. Okulu)

Zamanımızda en çok sözü edilen
limelerden birisi de «*emperyalizm*»
limesidir. Bu kelimenin kendisin-
n çok bahsettirmesinin, dilden dile
laşan bir kelime olmasının elbette
bepleri vardır. Gerçi bu kelimeyi
r kullanan gerçek mânâsıyla kul-
nmamaktadır. Buna rağmen, bu ke-
meyi gerçek mânâsıyla, insanlığa
tbik etmek isteyen kuvvetler var-
r. Hem de büyük yatırımlar baha-
na...

O halde «*emperyalizm*» nedir? Ön-
bunu tarif edelim.

Emperyalizm, mânâ itibarıyle im-
aratorluk kelimesinden gelir. Fa-
at asıl kullanılış mânâsı; bir ideo-
jik kuvvetin veya bir milletin, diğer
illetler ve insanlar üzerinde hâki-
iyetini zorla kabul ettirip, beynel-
ilel siyasî bir yapı kurması demek-
ir.

Bu kelimenin mânâsını daha iyi an-
ayabilmek için, milletler üzerinde
eynelmilel siyasî yapı kurmanın yol-
arını ve bu siyasî yapıyı devamlı kı-
an şartları kısaca işaretleyelim. «*Bir
nillet, diğer bir milletin tahakkümü
ltına nasıl girer*» sorusuna, hiç te-
eddütsüz, bir savaş sonucu mağlû-
biyete uğraması ile denir. Veya, as-
kerî gücü fazla olan bir milletin, kü-
çük bir devleti işgal etmesi ile girer
denir. Netice itibarıyle, bunun her
ikisi de silâhlı bir harp sayılır. Bu-
rada asıl önemli olan, bu tahakkü-
mün devam ettirilip, ettirilmeme me-
selesidir. Üzerinde durulması lâzım
gelen konu da budur. Bu doğrudan
doğruya cemiyetin sosyolojik yapı-
sıyla ilgilidir. İnsanın, kendisine, ai-
lesine, milletine ve insanlığa karşı
olan vazifelerini idrak derecesine gö-
re tahakkümü devam eder veya kı-
rılır.

Bir milletin maddî ve manevî ya-

şama tarzına kültür dersek milletlerin, diğer milletler üzerindeki zoraki tahakkümünün devamlılığı *«kültür emperyalizmi»* ile mümkün olacak demektir. Kültürü biraz daha geniş olarak şöyle tarif edebiliriz. *Kültür: İlmin, idealin ve inancın milletin şahsiyetine uygun olarak aldığı şekildir denebilir.*

Dünya üzerinde, farklı tarihe sahip, farklı inançları bulunan, farklı ahlâk anlayışları, farklı örf ve âdetleri mevcut olan milletler vardır. Zaten hepsi insan olan topluluklar arasında, farklı milletlerin doğmasına sebep, saydığımız farklılıklardır. Bu farklılıklar bulunmasa, yeryüzündeki bütün insanlar, aynı biyolojik kanunlarla hayatlarını devam ettirdikleri için, aralarında bir ayırım yapmak mümkün olmayacaktır. Gerçi bunlar çeşitli renklerde ve çeşitli boylarda yaratılmışlardır. Görünüş itibariyle de birbirinden ayırt edilebilir. Ama tarih insan topluluklarının inançları itibariyle birbirlerinden ayrıldıklarını bize göstermiştir.

Milletleri karakterize eden farklılıkları kısaca belirttikten sonra, milletlerin hayatında meydana getirilen kültür değişmelerinin mahiyetini anlatabiliriz.

İnsan yaratılış itibariyle hür yaşamak, kendi ihtiyaçlarını kendi isteğine göre tanzim etmek düşüncesine sahiptir. Bu isteklerine ket vurulmasına hiç bir zaman razı olmaz. Bu noktada zorlanırsa hayatı pahasına da olsa isyan eder. İşte bunun için, bir milletin, başka bir millet tarafından silâhla topraklarının işgali ve insanlarının baskı altında tutulması devamlı olamaz. Kuvvet ne kadar fazla olursa olsun, ne kadar büyük olursa olsun, bunu temin etmeye ömrü kâfi gelemez. Bugün, insanlık üzerinde emperyalizm tesis etmek isteyen beynelmilel kuvvetler, bu gerçeği anlamış durumdadırlar. Bunun yanında, insanın telkine müsait olduğu da yaratılışının bir kanuniyetidir. Milletleri, silâh zoru ile emperyalizm altında tutmanın imkânsızlığı ve insanın telkine müsait olarak yaratılışı, gerçek emperyalistleri değişik ve tesirli bir mücadeleye sevketmiştir. Bu mücadele, gerçek emperyalizmin devamı için yürütülen kültürel mücadeledir. Bütün dünyayı çemberi içine alan, beynelmilel bir siyasî yapı kurmak için çalışan, gerçek emperyalizmin baş güdücüsü Beynelmilel Sionizm, milletleri gerçek emperyalizmin ağına alabilmek için, kültürel mücadeleyi, en sinsi usullerle devam ettirmektedir .

Milletleri karakterize eden mefhumların, ahlâk, inanç, tarih beraberliği, ideal birliği, örf ve âdetler olduğunu, bunların yaşanmasının o milletin kültürünü ve medeniyetini meydana getireceğini belirtmiştik. O halde milletleri değiştirmenin tek yolu, onların yaşayış şekli olarak belirlediğimiz kültürlerini değiştirmekten geçer. Bu da çeşitli safhalarla gerçekleştirilebilir.

Bir binanın yerine yenisini yapabilmek için, önce mevcut olanı yıkmak lâzımdır. Sonra yıkılan enkazı tamamen temizlemek, daha sonra da yenisini inşa etmek mümkündür. Bir

iyette yapılacak kültür değişikliği
ıynı safhalardan geçmeyi gerek-
. Önce millet hayatında var olan
ıç, ahlâk, müsbet aile anlayışı,
ve âdetler yıkılır. Bunların bütün
i silinir. Yerine istenilen kültü-
müesseseleri yerleştirilir.
arihten buna çeşitli misaller veri-
lir. İngilizler, Hindistan'dan fiilî
llerini kaldırmadan önce, bir sü-
şekline getirerek kolaylıkla em-
yalist emellerini devam ettirebile-
leri bir toplum meydana getirebil-
ı için, yeni yetişen nesil üzerinde
in sulandırıcı bir eğitim sistemi
ulamışlardır. Okullardaki bütün
çliğe logaritma cetvelini ezberlet-
nişlerdir. Rusya'da tanklarla sus-
amadıkları Türkistanlıları kendi
türlerinden koparmak için, her yıl
diğişik alfabe ile eğitim yapma-
mecburî kılmışlardır. Sadece iki
ıal...

Bugün Türkiye'mizde, milletin te-
ı kültürünü dejenere edip, halkı-
ın yaşayış şeklini değiştirerek,
çek emperyalizmin at oynattığı bir
e haline getirmek için neler ya-
maktadır? Türkiye'de yapılmak is-
enler, kısa bir tetkikin sonucu an-
ılabilir.

Zamanımızda, hiç bir ilmî değeri
unmayan fakat insanın sosyolojik,
kolojik, ekonomik ve moral yönle-
i değerlendirme ve bu ihtiyaçlarına
e bulma iddiasında olan pek çok
zariyeler ve teoriler mevcuttur. Bu
zariyelerin hemen hepsi, müsbet il-
n prensipleri ile çürütülmüş olma-
ıa rağmen, ilim diye eğitim mües-
selerimizi işgal etmiştir. Ve bunlar,
m çağı, teknik çağı olan 20. yüz-
yılda hâlâ müesseselerimizden atılmamıştır. Ortaçağın köhneleşmiş haçlı zihniyetinin mahsulü olan bu nazariyeler, bugün bize kabul ettirilmek iddiasındadır. Ve materyalizmin kuvvet kazanması için ortaya atılan, fakat ilmî kariyeri negatif olan nazariyeler de yine eğitim müesseselerimizin baş köşesini işgal etmiştir.

Bu durum karşısında, genç neslin milletinin tarihi ile belirlenen ideallerinden kazandıkları inanç ve bilgi, yeni öğrendikleriyle çatışmaktadır. Biri hayatını devam ettirmek, öteki yok etmek gayesiyle çarpışan iki fikrin savaş alanı haline gelen düşünce yapısı tahrip olmaktadır. Böylece milletler, bir kör döğüşün içine itilmektedir.

Bütün dünya gençliği gibi, milletimizin genç nesli de milletimizin yarınını tehlikeye sokacak kültürel bunalımın içine itilmek istenmektedir. Emperyalizm, milletleri kültürel olarak ağına alırsa, ancak devamlılığını temin edebilmektedir. İşte ilmî kariyerleri negatif olan nazariyelerin geliştirilmesi ve ilim müesseselerinde tatbik edilmesi, milletleri kültür emperyalizmi içerisinde eritmek isteyen, beynelmilel güçlerin bir icadıdır. Çünkü, askerî kuvvetlerin baskısı ile bir millete hükmetmek, kısa vadede geçerlidir. Fakat milletlerin yaşayış şekillerini değiştirmek, emperyalizmin ebedî devamını temin etmek demektir. Onun için zamanımızda, gerçek emperyalizmin mümessilleri, mücadele sahası olarak dimağları seçmiştir. Mücadele de kültürel olarak yapılmaktadır.

1789 FRANSIZ İNKILÂBINA YENİ BİR BAKIŞ

Veli ŞİRİN
İst. Y. Ö. Okulu

1789'da başlayan, hayli kanlı ve uzun geçen, dünya üzerinde çok mühim tesirler bırakmış olan Büyük Fransız İnkılâbının yıldönümü münasebetiyle yazılan, inkılâba yeni bir bakış olarak nitelendirdiğimiz bu yazıda, çok geniş olan inkılâbın daha çok oluş sebepleri, inkılâbın yapıcıları (failleri) üzerinde duracağız. Takdir edersiniz ki çok yönlü, uzun ve hayli tesirleri olan bu inkılâbın hikâyesini vermek bile "Pınar" ın dar sayfalarında mümkün olmayacaktır. 20. asırda dahi tesirleri bulunan bu inkılâbın çeşitli yönlerinin incelenmesinde ve inkılâbın anlaşılmasında temel olması bakımından, asıl sebeplere ve faillere inmeyi uygun bulduk.

İNKILÂPLAR VE SEBEPLERİ

Tarih boyunca insanlar beraber yaşamışlar, birbirleriyle münasebette bulunmuşlar ve birçok defalar da birbirleriyle mücadele etmişlerdir. İnsanlar ihtiyaçlarını tatmin için hemcinsleri ve çevreleriyle ilişkiler kurmuşlardır. Bütün ilişkilerini de belli prensipler içinde yapmışlardır. Bütün devirlerde insanlar en ilkel cemiyetlerden en mütekâmil cemiyetlere kadar daima bir fikre, düşünceye sahip olmuşlar ve hayatlarını da ona göre tanzim etmişlerdir. Haklı bir düşünceye sahip olarak hayatlarını tanzim edenler mutlu olmuşlar; haksız, ilim dışı bir düşünceye göre hayatını tanzim edenlerse, buhranların ve ızdırapların içine düşmüşlerdir. İnsanlar, tarih boyunca bünyelerine uyan, haklı, ilmi düşünceye doğru seyretmişlerdir. İnsanın yapısının icabı olan bu seyir, onları daima gayri ilmi, gayri insani düşüncelere ve hayat tarzlarına reaksiyona sevketmiştir. Tarihin objektif bir incelemesi göstermektedir ki, insanlar, topluluklar daima gayri insani ve gayri ilmi, haksız hayat tarzlarına, sistemlere, ideolojilere tepki göstermişlerdir. İşte bütün inkılâplar, insan bünyesine uymayan ideolojilerin yaşayış tarzlarının insanın yapısı ile çatışmasından doğmaktadır. "Köklü değişiklik" demek olan inkılâp, fertte ve cemiyette izleri kolay silinmeyecek değişiklikler meydana getirir. Hatta toplumu, tamamen değiştirir.

İnkılâpların temellerinde toplumların, insan bünyesine, hayat ve eşya realitelerine uymayan, ilim dışı ideolojilere, hayat tarzlarına reaksiyonları bulunmaktadır. İnkılâpların diğer ana unsurunun ise, inkılâbın iticiliğini, sevk ve idaresini yani inkılâbı bizzat yapacak olan, inkılâpçı ideolojiye inanmış insanlar olduğu, inkılâp bilgisinin ve tarihinin ortaya koyduğu bir hususdur. Bu insanlara "inkılâpçı kadro" denir. Buhran içindeki bir topluma yeni ideolojiyi sunacak olanlar işte bu kadrolardır. Gayri insani, gayri ilmi sistemlerin tatbik edildiği

toplumlar buhran içine düşerler ve bu inkılâpçı kadrolar çıkasıya kadar, mevcut olan haksız sisteme, dağınık tepkiler gösterirler.

İnkılâpların dinamik tahlili göstermektedir ki, bütün inkılâp hareketlerinde: Haksız, gayri ilmi, gayri insani menfi ideolojilerin tatbik edildiği buhran içinde bir toplum, ona kurtarıcı olarak sunulan —haklı veya haksız— bir ideoloji ve bu ideolojiyi topluma sunan insanlar (kadro) vardır. Meselâ, İslâm inkılâpçı hareketinden önce Arabistan, kızlarını diri diri gömecek kadar dejenere olmuş cahil bir topluma vatanlık etmekteydi. İnsan bünyesine, hayat ve eşya realitelerine uymayan bir sistem orada hüküm sürüyordu. Toplum İslâm'ın gelişi ve ilk müslüman kitlesinin (ashab) çalışmaları ile mevcut, hüküm süren sisteme, ideolojiye tepkilerini bir inkılâp kalıbına dökebildi. Rus komünist inkılâbında, Komünist Partisi; Almanya'da Hitler hareketinde inkılâpçı kadrolar vb. gibi bütün inkılâp hareketlerinde yukarıda belirttiğimiz unsurları görmek mümkündür. Tarihi materyalizm taraftarlarının inkılâpların oluşunu sadece iktisadi sebeplere dayamaları ve inkılâpların kendiliğinden olduğunu iddia etmeleri açık bir hatadır. Toplumlardaki iktisadi buhranlar, gayri ilmi, gayri insani sistemlerin, ideolojilerin zaruri neticeleridir. Bu haksız, menfi ideolojilerin tatbik edildiği toplumlarda sadece; iktisadi buhranlar yoktur. Böyle toplumlar topyekûn buhran içindedir. İnkılâbın kendiliğinden olduğu ise düşünülemez. Hiç bir şey kendiliğinden olmaz. Duran bir cisim kendiliğinden hareket etmez. Beşeri hadiseleri ve inkılâpları sadece iktisadi sebeplere (üretim vasıtaları ile ona sahip oluş arasındaki tezada) dayayanların bu hareketleri, aslında beşeri hadiselerin ve inkılâpların faillerini gizleyen kasıtlı bir tutumdur.

1789'A GELİŞ

Endülijans satışlarının, engizisyon mahkemelerinin, her türlü haksızlıkların, insan istismarının, sömürgeciliğin, papaz sultasının bulunduğu Avrupa'da yanlış bir hayat anlayışı, haksız bir sistem hüküm sürüyordu. Ortaçağın karanlık Avrupa'sı, Yeniçağda kendisini aydınlığa çıkardığını zannediyordu ama ihtilâller, inkılâplar onun zannettiğinin aksini gösteriyordu. Evet, insanlara haksızlık ediliyordu. Onların bünyelerinin gereği gelişmeleri, serpilmeleri önleniyordu, katolik zulmü beyinlere zift dökmüştü, çalışmadan toplumun emeğini çalanlar vardı, ruhbanlar halkın tepesinde idi... Bunlar, yanlış hayat tarzlarının, insani olmayan, ilmi olmayan ideolojilerin meyveleriydi. İktisadi, kültürel, siyasi ve sosyal buhranları meydana getirenler, haksız, ilim dışı, gayri insani ideolojiler ve onların güdücüleridir. Yoksa, buhranlar üretim vasıtaları ile ona sahip oluş arasındaki tezadın meyveleri değildir. Hadiselerin temeline inemeyen tahlil tembelleri, beşeri hadiselerin motorunu iktisadi sebepler zannettiler.

Izdırap yığınları, buhran birikimleri toplumları, sosyal bir patlamaya doğru götürdüler. XVIII. yüzyıldan evvelki buhranlı Avrupa, buhran meydana getiren sistemlere en büyük darbesini 1789 Fransız İnkılâbı ile vurdu. Fakat, Avrupa'ya yeni sunulan düşünceler, fikirler daha doğrusu ideolojiler de insani, ilmi ve haklı değillerdi. Avrupa bunun böyle olduğunu yeni yeni anlamaktadır.

Avrupa'daki sosyal birikimlerin büyük patlaması 1789 Fransız İnkılâbını meydana getirmiştir. Fransız inkılâbının, kadrolarının ideolojik karakterlerini ve kimliklerini tesbit, inkılâbın anlaşılmasında mühimdir.

FRANSIZ İNKILÂBININ KADROLARI

Osmanlı İmparatorluğu, XVIII. yüzyılda artık eski azametini yavaş yavaş yitirmekte ve Avrupa'daki sosyal patlamalara, protestolara ilgisiz kalmak durumunda idi. Gerileme, imparatorluğun çözülüşü hızlanmıştı. Osmanlı imparatorluğu, eski devlet adamlarının seviyesine ulaşamayan kadroların elinde çöküşe doğru gidiyordu. Avrupa'daki ızdıraplı buhranlı milletlere yol gösterecek, onları haklı ideolojiye götürecek takatten mahrumdu.

1789 Fransız İhtilâlinden önce Amerikan istiklâl hareketi, İngiliz ve Hollanda

Deney ve Monteskiyö

«Montesquieu (Monteskiyö) nün deneyleri insanı güldürüyor: Bunların en önemlisi bir ördeğin başını suya daldırıp ne kadar zamanda öleceğini hesaplamaktı.» (1)

(1) Pierre Gaxotte, Fransız İhtilâli Tarihi, İst. 1969, shf. 41.

J. J. Rosso

«Rousseau'nun hayatını hep biliriz. Hırsızlık yüzünden kovulmuş bir uşaktı. On altı yaşında iken otuz yaşında bir metrese kendini kaptırdı. Bu kadın hem onunla, hem bahçıvanıyla yatıyordu. Sonradan filozof ve tarihçi M. de Mably'nin yanına öğretmen olarak girdi. Efendisinin şarap mahzenini soyup soğana çevirdi... Herkesi kendine düşman sanıyordu. Yarı deliydi, sonradan zırdeli oldu.» (1)

(1) Pierre Gaxotte, Fransız İhtilâli Tarihi, İst. 1969, shf. 52.

siyasi hareketleri olmuştu. Bu hareketlerin, Fransız İnkılâp hareketine tesirleri olmuştur. Bilhassa inkılâp sırasında ve inkılâptan önce İngilizlerin, Fransa'daki inkılâpçı kadroların oluşmasında tesirleri görülmüştür. İhtilâlin oluşunda dışarıdan gelenler hakkında bir tarihçi şöyle diyor: **"Kışkırtmalar eksik değildi. Son yıllarda Avrupa'nın bütün ihtilâlcilerine Paris kucak açmıştı. Hollanda'dan, Brabant'tan, Cenevre'den siyasi sürgünler, gayri memnunlar, toplumdaki yerlerini kaybetmiş olanlar, akım kalmış ayaklanmaların artıkları gelmişlerdi."** (1) Fransız ihtilâli üzerinde çalışan bütün yazarlar, Fransa'da kurulan binlerce dernekten, kulüpten ve locadan bahsetmektedirler. 1720'lerde kurulmaya başlanan çeşitli dernekler, 1750'lerde merkezi bir teşkilât haline gelmişlerdir. Bunlar hakkında Pierre Gaxotte şöyle diyor: **"Bütün şehirlerde fikir adamı olmaya özenenlerle zamane düşüncelerinin üstüne çıkmak iddiasında bulunanların kurdukları dernekler, edebi salonlar, akademiler, okuma odaları, vatansever birlikler, bilim ve felsefe cemiyetleri, mason locaları, tarım kurumları kum gibi kaynıyordu."** (2) Bunlar, devamlı "ferdiyetçi ve ihtilâlci" liderler yetiştiriyor, broşürler, gazeteler, bildiriler neşrediyorlardı. Filozoflar, "istibdat var" diye bağırıyorlar fakat kendileri de ilim ve edebiyat üzerinde istibdat kuruyorlardı. **"Menfaat gütmeyen, ihtiyatlı kibirsiz ve gerçek bilim zihniyeti, 1750'deki felsefe zihniyetiyle hemen hemen mutlak bir tezat halindedir."**(3) Voltaire ve Montesqueu Londra'ya gidip geldikten sonra "ferdiyetçi ve ihtilâlci" yazıları canlandırma işine hız verdiler. Volter **"Bir septik idi. Dinden ve vatanseverlikten uzak kaldı ve bazan inançlarla alay etti."** (4) Montesquieu ise **"Allah'ın kudretini kabul etmezdi ve müesses dinlerle alâkasını kesmişti."** (5) Rousseau da "tabiatın mükemmelliğini" ileri sürüyor ve müphem bir hürriyetten bahsediyordu.

İnkılâp boyunca jirondenler, jakobenler, montanyarlar, mutediller zaman zaman yükseldiler ve düştüler. İnkılâptan sağlam çıkan grup mason dernekleriydi. Bunlar memleketi ağ gibi örmüşlerdi. Beynelmilel bir güce sahip olduklarından ihtilâlin yapılmasında rolleri büyük olmuştur. **"İngiliz masonluğu Law'un büyük iflâsından sonra fikri ve ahlâki bir gelişmenin merkezi olarak Fransa'da yerleşti."** (6) Mason dernekleri kısa zamanda umumi efkârı te-

zirlerine aldılar: "İngiliz tatlılıkçılığı, salonlarda modasını geçiriyor, umumi efkâr artık, sosyeteye mensup kadınların evinde değil, 1782'den beri Fransa'da kurulan politik kulüplerde ve 1772'de Fransız 'Büyük Doğu'sunun (Büyük Şark Mason Locası kastediliyor) tesirinden beri hızla çoğalan mason localarında —1789'da 30.000 birader, 600 loca olacaktır— edebi derneklerde ve yeni serbest tecrübe fikrinin rağbet kazandığı ve düşünürlerin toplandığı eyâlet akademisinde teşekkül ediyor." (7) İnkılâbın mali deslekterinden, ihtilâlcilerin barınağı ve bazan bizzat anarşist olan "Kralın kuzeni olan Dük d'Orléans, farmasonların üstâd-ı Âzamuydı." (8) Mason dernekleri, ihtilâlci, kralcı, mutedil bütün hiziplere üyelerini koydular, inkılâp için bütün imkânlarını kullandılar. Sarayı bile tesirleri altına almışlardı. XVI. Louis'in "Fenélon'la J. J. Rousseau öylesine içine işlemişlerdi ki tahta çıkışından bir yıl sonra saraydaki bir mason locasına girdi." (9) Ve buradan aldığı telkinlerle ihtilâlcilere karşı hiç bir önemli tedbir almadı.

İnkılâptan bir müddet önce Fransa'ya gelmiş ve inkılâbın oluşunda mühim tesirleri olan bir şahıs ta B. Franklin'dir. Bu Amerikan Büyükelçisi hakkında Pierre Gaxotte şöyle diyor: "... göründüğünden daha az masumdu.

Bu şişman ve kurnaz adam Amerikan masonluğunun başlıca yüksek rütbelilerinden biriydi. Paris'e yerleşir yerleşmez Fransız "kardeş"lerle (mason biraderleriyle) görüştü. Birçok güçlüklerden sonra mason localarında ileri unsurların zaferini sağlayan, 1780'de de —1773'de kurulan— "Meşrik-i Âzam"ın üstünlüğünü ve kontrolünü ihdasla sonuçlanan temizlik ve birleştirme çalışmalarında faal bir rol oynadı. ...Filozofların başrahibi, gayrı memnunların Mesih'i, sistem yapıcılarının koruyucusuydu. ...Bir avukat —bu da gazeteci ve ihtilâl meclisi üyesi Brissot idi— da ona: "İhtilâl dersi almak için yeni dünyaya (Amerika) gitmeyi düşünüyorum, bana onun hakkında bilgi verir misiniz?" diye soruyordu. Bir başka avukat ilk savunmasını ona adamıştı: Bunun adı da Robespierre idi." (10) Paris'e elçi olarak gelen yahudi B. Franklin, görüldüğü gibi locaları düzenliyor ve ihtilâlde meşhur edilen, sonra giyotine giden Robespierre'le temas kuruyor.

İhtilâl boyunca hiç bir taarruza uğramayan mason dernekleri, sık sık efkârı umumiyeye lider sürüyor, hizipleri birbirine düşürüyor fakat daima kendisi geri plânda kalıyordu. Tedhiş günlerinde halktan binlerce insan ölüyor, ihtilâlin görünen kuvvetleri birbirini yiyor —ki meşhur bir söz bunu ifade eder: "İhtilâl kendi evlâtlarını yer"— ve bu kargaşalıkta tek ayakta kalan localar oluyordu. Bu hal, inkılâbın sevk ve idarecilerinin localar ve bunların da tepesinde bir teşkilâtın varlığını göstermektedir. Çeşitli yazarlar bu konuda hayli yol almışlardır. Mason localarının ihlitâlde merkezi ve gizli rolleri birçok tarihçinin dikkatini çekmiştir. İhtilâlden sapasağlam çıkması ve iktidarını muhafaza etmesi —ki halâ öyledir— de bu durumu doğrulamaktadır. General Ludendorf'un Napolyon hakkındaki şu sözleri enteresandır: "O, franmasonların (mason biraderlerin) elinde bir çocuk topu idi. Onu yükselttiler ve 1812'de Rusya'ya karşı, temeli olmayan sefere sürükleyerek tekrar sükût ettirdiler." (11) Robespierre'i de öyle yapmışlardı. İnkılâbın, yaygın umumi fikirleri aslında locaların tezleriydi: Dinlere karşı olmak, müsâvat (eşitlik), hürriyet, kardeşlik vb. gibi... Locaların faaliyetlerini, inkılâptaki merkezi teşkilât oluşlarını, Marxist tarih telâkkisi taraftarları örtbas etmeye, görmezlikten gelmeye çalışmaktadırlar. Liberalist düşünceli tarihçilerse zaten olayların dinamik tahlilini yapabilecek bir kültür seviyesine ve doktrine sahip olmadıklarından inkılâbın mihrak noktalarını görmemektedirler. Zaten bugün bile birçokları locaların tesirindedirler.

İNKILÂPLAR VE NETİCELERİ :

İnkılâpların anlaşılmasında önemli bir husus da, inkılâp öncesi ve sonrasının karşılaştırılmasıdır. Bu prensibi, misal olması bakımından, Rus Komünist inkılâbından bir örnekle açıklayalım: İhtilâlden önce Rus-

ya'da museviler (yahudiler) devletin ve milletin nefretini kazanmışken, ihtilâl sonrası yahudi aleyhtarlığı, ihtilâl aleyhtarlığı ile bir tutulmuştur. Bu, Rus komünist ihtilâli ile yahudiler arasındaki münasebeti incelerken dikkate alınır. Aynı şekilde musevilerin durumuna Fransız inkılâbında bakalım: Hıristiyanlar, Yahudilerin Hz. İsa'yı çarmıha gerdiklerine inanırlar. Bundan dolayı hıristiyanlar, musevilere düşmandırlar. İnkılâp öncesi Fransa'da da bu düşmanlığı görmek mümkündür. 1789 ihtilâlinden sonra yapılan Anayasa ise, musevilere şu hakkı vermektedir: "Piskoposlar papazlar il ve ilçe meclislerini tayin eden seçmenlerce seçileceklerdi. Seçimler oyların çoğunluğu esasına göre yapılacak ve serbest düşünceliler (libres-penseurs), başka mezheplerden olanlar ve yahudiler de dahil, kimse seçim dışında bırakılmayacaktı." (12) Görülüyor ki ihtilâl öncesi ile sonrası bazı değişiklikler olmaktadır. Bunlar inkılâbın anlaşılmasına ışık tutarlar. Demek ki, Fransız inkılâbında musevilerin rolü son derece mühim ki, kendilerine papazları seçme hakkı tanınıyor. Fransız inkılâbından sonra, Fransa'da ve Avrupa'da, yahudi cemaatinin sosyal esâretinin büyük nisbette yıkıldığını da göz önüne alırsak, inkılâbın anlaşılması daha da kolaylaşacaktır. İnkılâp öncesi museviler sosyal bir baskı altındayken, sonraki yıllarda en yüksek sosyal mevkilere gelmişlerdir. Meselâ XIX. yüzyılda üç defa hükümet reisi olan Leon Blum yahudi idi. Yine 1840 ve 1870'lerde Fransa adliye vekili olan Adolf Cremieuxnun da yahudiydi.

Dünyada büyük tesirler bırakan, dünyanın bugünkü şekli almasında çok önemli rol oynayan, Fransız inkılâbını, yapanları, daha açık seçik görebilmek için, yukarıda belirttiğimiz hususlarda derin tahlillere girmek icab eder. Ancak biz öz olarak veriyoruz.

Fransız inkılâbı hakkında en enteresan ifşaat. 1897 Bassel Sionist Kongresinde tesbit edilmiş olan Sion önderlerinin protokollerindedir. Bunlar yaklaşık olarak Fransız inkılâbından bir asır sonra yazılmışlardır. Bu protokollerin 22. faslının 1. maddesi şöyle diyor: "Şimdiye kadar bütün söylediklerimle size, dünkü ve bugünkü olayların sırrını anlatmaya çalıştım." 1897 de söylenmiş olan bu sözlerin kastettiği "dünkü" olayların en başında Fransız inkılâbı vardır. 15. faslının 6. ve 7. maddelerinde şöyle deniyor: "Biz iş başına gelmemizi beklerken, dünyanın her yerinde mason locaları açacağız. İhtilâlci ve liberal unsurları bu localara tıkacağız." Fransız inkılâbında localar liberalleri ve Robespierre gibi ihtilâlcileri bünyesinde barındırmıştır. Bu arada, bir yahudi olan B. Franklin'in aynı zamanda mason oluşu ve Fransız ihtilâlinden bir müddet önce Fransa'daki çalışmaları göz önüne alınmalıdır. 3. faslının 5. maddesinde ise şunlar var: "Devletleri, kargaşalıkların birbirini kovaladığı bir arenaya benzettik." 1789 sonrasının Fransa'sı aynen böyleydi. Nihayet bu protokollerin 3. faslının 20. maddesi şudur: "Halk, kendisine hürriyet adına bu kadar imtiyaz verildiğini, cemiyetler gösterildiğini görünce efendilik tasladı ve kuvvete sarıldı. Fakat, pek tabii olarak bir kör gibi sürü sürü engellere çarptı ve bir kılavuz aramaya koyuldu. Eskiye dönmeyi düşünmedi ve bütün iktidarını ayaklarımızın altına serdi. "Büyük" adını verdiğimiz Fransız ihtilâlini hatırlayınız. Onun hazırlanmasındaki sırlar bizce meçhul değildir. Çünkü o, baştan aşağı bizim eserimizdir." Belgeler sarihtir. Fransız inkılâbının yapıcıları kendilerini, kendileri açıklamaktadırlar. Ayrı bir inceleme mevzuu olan inkılâbın dünyaya tesirleri ve neticeleri incelendiğinde de görülecektir ki: 1789 Fransız İnkılâbı, "Dünya Devleti" ni kurmak isteyen milletlerarası Sion teşkilâtının ve yan kolları olan mason localarının düzenledikleri, yaptıkları ve neticelerini aldıkları bir inkılâptır. Fransız inkılâbı, sosyal buhranlar içinde kıvranan Avrupa toplumunun, kurtuluş arayışını, bir başka kuvvet menfaatine dejenere etmiştir.

---

(1) Pierre Gaxotte - Fransız İhtilâli Tarihi, İst. - 1969, s. 86.

(2) a.g.e. s. 45.

ÖLÜMÜ YALNIZ BEKLEYENLER

Nasıl söylesem, nasıl ağlasam,
Ne anlatsam, ne etsem bilmiyorum.
Azaplar cehennemden korkunç,
Hasretler yokoluştan beter.
Bu memlekette tehassür var arkadaş:
Öksüz Türkistan çocuklarının çığlığıdır duyulan.
Türkistan'ın kırmızı elmalarını biz yemeyiz arkadaş.
Bizim olmaz bizim tarlalardan kalkan.
Bacılar var iki gözü iki çeşme,
Dedeler var ak yüreği kan kusar
Çocuklar var çocuk kamplarında,
Ana kucağından ayrı yaşar.
Gizli bir isyan taşır ruhlarımız:
Düşüncelerimiz sessiz bekler dimağda.
Biz gayrı yabanız, biz bizden uzağız.
Korkunç olan da budur, yaşama kavgasında.
Biz bizden korkarız. Bizden biz korkar.
Derin bir inançsızlığın içindeyizdir her an.
Dostluk kalmadı ülkemizde, şüphe var, düşmanlık var.
En masum eşyalar bile ürker, kaçar yanımızdan.
Her gece uzandığımız yataklar bizden çekinir,
Biz göz yaşlarımızı kurulayan yastıklardan korkarız.
Ciğerlerimizi yıkayan hava bizden sakınır,
Biz aydan, güneşten, yıldızdan şüphe duyarız.
Tek tekiz nedense, yalnızız bu ülkede.
Yüz yıllara uzanan bir yalnız bekleyiş bu.
Yalnız doğduk, yalnız yaşıyoruz sessizce,
Yalnız da ölecek gibiyiz doğrusu.

Fehmi ARIKTEKİN

(3) a.g.e. s. 41.
(4) Jacques Pirenne - Büyük Dünya Tarihi, Meydan Neşriyat, cilt. 2, s. 856.
(5) a.g.e. s. 856-857.
(6) a.g.e. s. 854.
(7) a.g.e. s. 929-930.
(8) Pierre Gaxotte - Fransız İhtilâli Tarihi, İst. - s. 55.
(9) a.g.e. s. 61.
(10) a.g.e. s. 48.
(11) General Ludendorf, "Topyekûn Harp" s. 212.
(12) Pierre Gaxotte, aynı eser, s. 127.

Not:

"Sion Önderlerinin Protokolleri", Kemal Yaman'ın "Millet Düşmanlarının İhanet Planları" adlı İst. - 1971 basımlı kitabından alınmıştır.

ESİR MİLLETLER HAFTASI

Milletler Kölelik Zincirlerini Zorlarken

Fevzi SARIKAMIŞ
İst. Y. Ö. Okulu

Temmuz ayının üçüncü haftası "Esir Milletler Haftası" olarak kabul edilmiştir. Esir milletler haftası ilk defa 1959'da Amerika'da kabul edildi. Daha sonraki yıllarda anti-komünist devletlerin bir çoğu da bu haftayı resmen kabul ettiler. Haftanın önemine binaen bu hafta içinde esir milletlerin esaretten kurtulması için dualar yapılması, okullarda telkinlerde bulunulması, broşürler dağıtılması, mitingler düzenlenip konferanslar verilmesi âdet haline gelmiştir. Bu haftayı kabul eden ülkelerde bunların bir veya birkaçı yapılır.

Böyle bir haftanın lüzum ve ehemmiyetini daha iyi idrak edebilmek ve yapılacak şeyleri sıralayabilmek için esarete, doğru teşhis koymak gerekmektedir. Esaret nedir? Kısa ve öz olarak düşünecek olursak, bir ferdin veya zümrenin istiklâl ve hürriyeti elinden alınırsa, orada esaret var demektir. Bunu daha da genişleterek millete teşmil edecek olursak, esir milletlerle karşılaşırız. Bu da bir milletin, bir başka millet tarafından zorla baskı altına alınıp onun kanunlarına göre yaşamasında ifadesini bulur.

İnceleyeceğimiz beşer tarihinin hemen her devresinde esaret ve esir bir millet görülmüştür. Son çağlarda İngiltere, Fransa, İspanya, Almanya, Portekiz vb. devletler, Afrika'da, Amerika kıtasında ve Uzak-Doğu'da bir kısım milletleri esaret altına almışlardır. Yani bu memleketlerde birer "emperyalizm" tesis etmişlerdir. Bu emperyalist devletler oralardaki yerli halkı kendi kanunlarına göre idare etmişler, başlarına kendi iktidarlarını dikmişler, yer altı ve yer üstü zenginliklerine el koymuşlardır. İngiltere'nin kendi öz servetiyle ancak senenin 33 gününde karnını doyurabilmesi, emperyalist devletlerin hangi kaynaklardan beslendiğine güzel bir misal teşkil etmektedir.

Doğu Türkistanlıların İstekleri

«Esir Milletler Haftası» dolayısıyle Doğu Türkistan Sabık Genel Sekreteri İsa Yusuf Alptekin Beyin Hür İnsanlık Aleminden, İslâm Aleminden ve Büyük Türk Milletinden İstediklerimiz diye neşrettiği bildirinin «dileklerimiz» bölümünü aynen alıyoruz.

1) Hür insanlık âleminden isteklerimiz:

a) 1959 senesinde ilân edilen Esir Milletler listesine Doğu Türkistan da ilâve edilmelidir.

b) Doğu Türkistan meselesi mutlaka Birleşmiş Milletler'e getirilmelidir.

c) Doğu Türkistan'da Kızıl Çin tarafından girişilen katliamlara ve asimile hareketlerine müdahale edilmelidir.

2) İslâm âleminden isteklerimiz:

a) «Dünya İslâm Kongresi» ve «Asya ve Afrika Müslümanları Kongresi» nin senelik gündemlerinde, Doğu Türkistan Meselesine de yer verilmelidir.

b) Birleşmiş Milletler'e üye olan İslâm ülkeleri tarafından «Doğu Türkistan Meselesi» Birleşmiş Milletler'e intikal ettirilmelidir.

c) Keşmir, Cezayir ve Filistin davalarına karşı gösterilen hassasiyet Doğu Türkistan için de gösterilmelidir.

d) Bütün bunlar insanî bir vecibe olduğu kadar, dinî bir vazife ve mesuliyettir.

20. yüzyılın başlarında esir milletlerin tepkisi üzerine, Avrupalı Emperyalist devletlerin hemen pek çoğu, buralardan ayrılarak kendi kabuklarına çekilmek zorunda kalmışlardır. Meselâ Portekiz, İspanya, Fransa, İngiltere gibi bazı devletler ise bu çekilişi geciktirmişler, bazı yerlerde baskılarını devam ettirmişlerdir. Bu mandacı devletlerin baskısından kurtulan pek çok devlet istiklâline kavuşmuş ve yeni devletler doğmuştur.

Fakat böyle olduğu halde esaret sona ermemiş ve esir milletler tamamen ortadan kalkmamıştır. Öte taraftan dünyanın siyasî dengesi değişmiş yeni ve büyük devletler ortaya çıkmıştır. Doğuda 1917 komünist ihtilâlinden sonra kuvvetli bir komünist Rusya meydana çıkmış, bunu İkinci Cihan Harbi sonlarında Kızıl Çin izlemiştir. Batıda ise daha önceleri Birleşik Amerika Devletleri zuhur etmiştir. İşte 20. yüzyılda artık politika sahnesinde bu devletler söz sahibi olmuşlardır. Bugün bu devletlerden Rusya ve Çin vahşî bir esaret tahakkuk ettirmiş bulunmaktadır. Gerek Rusya'nın, gerekse Çin'in idaresi altında nüfusu 100 milyonlara varan milletler bulunmaktadır. Çin'de ve Rusya'da esaret en kanlı şekle bürünmüştür. Çin ve Rus topraklarında, komünizm kurulduktan sonra 100 milyonun üstünde insan katledilmiştir.

Meselenin bizim için daha can alıcı bir noktası vardır: O da Çin'de ve Rusya'da bu iki devletin zülmü altındaki insanların hemen çoğunun Müslüman-Türk olmalarıdır. Buradaki insanlar her yönden milletimizin bir parçasıdır. Bizimle aynı dili konuşurlar. Aynı kültür ve tarihe sahiptir-

3) Büyük Türk milletinden isteklerimiz:

a) Yukarıda zikredilen umumî isteklerin gerçekleşmesine, madden ve manen yardım edilmelidir.

b) Esir Milletler Haftasında, diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiyemizde de esir milletler hakkında, bilhassa Esir Türk illeri hakkında halkımıza gerekli malûmat verilmelidir.

c) Tarih ve coğrafya kitaplarında GÖÇ'ten önce Türklerin Anayurdu olarak gösterilen Doğu Türkistan'ın bugünkü durumu da derslerde yavrularımıza anlatılmalı, anayurdumuzun unutulmuşluğa terkedilmesine mani olunmalıdır.

ç) Türkiye Radyolarında, kısa dalgadan 18 dilde yapılan günlük neşriyata «Türkistan lehçesi» de ilâve edilmeli; Esir Türk illerinin tarihi, kültürü, müziği, iktisadî ve sosyal bünyesi hakkında yayınlar yapılmalıdır.

d) Camilerimizde Esir Türk illerinin kurtuluşu için; diğer ülkelerde olduğu gibi, dua ve niyazda bulunulmalı, anayurdumuz, milletimizin kalbinde yaşatılmalıdır.

Yukarıdaki isteklerimizin dikkate alınacağını ümid ediyor; Esir Milletler Haftası dolayısıyle yerine getirmeye çalıştığımız «uyarma» vazifesinin faydalı olacağına inanıyoruz.

Doğu Türkistan Sabık Genel Sekreteri
İsa Yusuf Alptekin

ler. Aynı şeylere inanırlar. Aynı örf, âdet ve geleneklere bağlıdırlar. Fakat bu insanlar esirdir. Diledikleri gibi yaşayamazlar. Kendi idarecilerini kendileri seçemezler. İdareciler Moskova veya Pekin'in talimatıyle seçilir. Kendi servetlerine sahip değildirler. Kendi ahlâk ve ananelerinin icabettirdiği gibi yaşayamazlar. Kısacası o insanların kaderi başkasının elindedir.

Baykont-Post adlı bir Tayland gazetesi Kızıl Çin'de 1955-1965 yılları arasında 25 milyon insanın öldürüldüğünü ve buna sebep olarak da "gerici davranışlarda" bulunmanın gösterildiğini yazmaktadır. Aynı kaynak halen 32 milyon kişinin Doğu Türkistan'ın Takla-Makan temerküz kamplarında ölüme terkedildiğini haber vermektedir. Gerek Rusya'da gerekse Çin'de bunun gibi daha nice vahşi hadiseler devam etmektedir. Oralarda cezanın en hafifi, sorgusuz sualsiz kurşuna dizilmektir.

Bugün esir milletler, hürriyetçi ülkelerden —eğer gerçekten samimî iseler— daha fazla ilgi beklemektedirler. Sadece göstermelik olarak böyle bir hafta kabul etmek mesele değildir. Asıl mühim olan, birtakım icraatlar yürüterek esir milletlerin hürriyete kavuşmasının samimiyetle istenildiğini ortaya koymaktır. Ama ne yazık ki böyle bir meseleye —bugün gerçekten hürriyete inanmış, tarih boyunca zulmün karşısına dikilmiş insanlar yerine— bazı sahte hürriyetçiler önayak olmaktadırlar. Kendi vatanında bile huzur ve sükûneti kuramamış, zencileri ırk ayırımı yüzünden insan yerine koymayan bir Amerika, şimdi istiklâlin havarisi kesilmiştir. Dünyanın daha birçok yerlerinde milletlerin zulme sü-

rüklenmesine rıza gösteren Amerika, üstelik bugünkü zulmün ve esaretin en büyük icraatçıları, Rusya ve Çin'le aynı masaya oturup dostane sohbetlerde bulunduktan sonra, nasıl olur da esir milletlerin meselesine sahip çıkar? Bu mümkün müdür? Elbette mümkün değildir.

Esir milletlerin dâvâsı en ziyade bizleri, Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Çünkü bugün Çin ve Rus zulmü altında inleyen 100 milyon insan bizim kardeşimizdir.

"Gülen başkalarıdır, ağlayan menem
Hür başkalarıdır, esir menem"

diye haykıranlar, hıçkıranlar bizdendir. Sibirya'nın dondurucu soğuğu altında, temerküz kamplarında ölümü bekleyenler bizdendir. Ay karanlık gecelerde evinden ailesinden çocuklarından koparılıp sorgusuz sualsiz kurşuna dizilenler bizim kardeşimizdir. Esaretin dipsiz bataklığında "hürriyet! hürriyet" diye haykırıp, karlı dağlar üzerine hürriyet güneşinin doğarcığını bekleyenler bizim kardeşimizdir.

Hal böyle olduğu halde ne acıdır ki hürriyetin sahte havarileri, zulmün ve esaretin şakşakçıları bile böyle bir faaliyete katıldıkları halde Türkiye'de daha Esir Milletler Haftası bile kabul edilmemiştir. Bu, Türkiye için gerçekten acı bir durumdur. Oysa bizim milletimiz tarihin her devrinde zulme ve esarete kılıç sallamıştır. Bizim ecdadımız başka birinin esareti altında bulunan düşmanına bile lütuf elini uzatan bir anlayışa sahipti. Esir edilen Fransa Kralı Fransuva yüzünden, Kanuni-Şarlken münasebetlerinin nasıl devam ettiğini herkes bilir. Bırakalım bunları bir yana, bugün esaret altındaki milletler bizim bir parçamızdır. Onların dâvâlarına Amerika kadar sahip çıkmayacak mıyız?

Eğer ecdadın mirasına sahip çıkacak, esir kardeşlerimizin ve topyekûn diğer esir milletlerin hürriyete kavuşmalarına yardımcı olacaksak, Türkiye olarak bizleri vazifeler beklemektedir:

1 — Evvelâ esaret altındaki Müslüman-Türk illerinin dertleriyle ilgilenecek bir bakanlık, hiç değilse bir komisyon kurulmalı. Eğer böyle bir daire varsa en azından genişletilerek derhal faaliyete geçirilmelidir.

2 — Türkiye Esir Milletler Haftasını kabul ederek bu hafta içinde bunu kabul eden diğer milletlerle temasa geçmeli, esareti takbih edici faaliyetlerde bulunmalıdır.

3 — Sadece bu haftaya şamil olmadan muayyen zamanlarda bizzat kurulan bakanlık veya komisyon eliyle mitingler düzenlenmeli, konferanslar verilmeli, bildiri ve broşürler dağıtılmalı, hatıra pulu bastırılmalı, afişler, dövizler, pankartlar yazılmalıdır.

4 — Türkiye basınına bu konuda tesirler yapılmalı, esir Türk illerinin dâvâsıyle ilgilenmek istemeyen basın protesto edilmelidir.

5 — Radyo ve televizyonlarda Esir Milletler Haftası ve bilhassa esir Müslüman-Türk illeriyle ilgili yayınlar yapılmalı, Türkistan için ayrı bir istasyon kurularak oradan Türkistanlının anlayabileceği lisanla devamlı yayın yapılmalıdır.

6 — Millî Eğitim ve Halk Eğitimi faaliyetlerinde esir Müslüman-Türk illerinin dâvâsına yer verilmeli, okullarda vs. yerlerde eğitici filmler gösterilmelidir.

7 — Bütün bu faaliyetler Türkiye sınırları dışına taşırılarak Esir Milletler Haftasını benimseyen milletlere bu mevzuda rehber olunmalı ve faaliyet koordinasyonu kurulmalıdır.

Eğer esir milletlerin, hususen esir Müslüman-Türk illerinin feryadına kulak veriyorsak bizleri bekleyen vazifeler bunlardır. Tarihin her devrinde zulmün çemberini parçalayan bir milletin evlâtları bugün zulme rıza gösterip, zalime boyun eğemez.

"Mademki böyledir, sözü bilerek söle; sözün gözsüzlere, körlere göz olsun."

Beyit: 178

Millî Kültür Kaynaklarımız

"KUTADGU BİLİG,,

Yusuf ÇALIŞKAN
İst. Y. Ö. Okulu

★ **Cemiyetlerin sosyal yapısı ve tarihten çıkan neticeler:**

Toplumların, teşekkül ettiği zamandan beri, sosyolojik yapılarının tabii neticeleri olarak, devletleri de olmuştur. Tarih boyu, insanın yaşayışını düzenlemek, insanlığın en büyük problemi halinde devam edegelmiştir. Devlet, söz konusu olan bu problemin halli için kurulan müesseselerin en büyüğüdür. Çeşitli milletlerin mütefekkirleri, devlet için, cemiyetin bünyesine uyan veya uymayan bir felsefe içinde fikirlerini serdetmişlerdir. Büyük medeniyetleri bize miras bırakan ecdadın, büyük devletleri kurduğu, inkâr edilmez bir gerçektir. Pratiği yapılan bir şeyin teoriği mutlaka vardır. Bu açıdan bakıldığında, büyük devlet kuranların, büyük devlet anlayışlarının da bulunacağı fikri kafalarımızda iyice yer etmesi lâzımdır. Hem de böyle fikirlere en çok ihtiyaç duyduğumuz bir devirde...

İnsan fikrinin meyveleri eserler, ihtiyaçları tatmin maksadı ile kaleme alınmıştır. Eserler, nüve fikirlerinin doğruya yakın olduğu nisbette insanlığa faydalı olmuştur. Çeşitli isim ve şekillere bürünen bu eserlerin, meydana getirdiği müesseseler, devletin birer cephesini meydana getirmişlerdir. Bütün bunlardan sonra, insanlar için yazılan her eseri devlete, devlet için yazılan her eseri insanlara ithaf edilmiş sayabiliriz. Her fert düşüncesinin emrettiği şekilde eserini geliştirir. Bu bakımdan eserleri, fertlerin mensup olduğu millet anlayışlarına göre kategorilere ayırabiliriz. Her milletin eserleri, tarih içinde

geçirdiği tecrübelerin aynalarıdır. Büyük devletleri kuran, dünyanın ve tarihin seyrini değiştiren milletlerin rehberleri, diğer milletlerin tecrübelerinden, tarihinden objektif prensipleri çıkarttıkları gibi, kendi tarihlerinden de bünyelerine uygun neticeleri çıkartmasını bilmişlerdir. Tarihteki hazinelerden faydalanmasını bilmeyen toplumlar, istikbaldeki hazinelerini de kaybetmişlerdir. Bugün sadece eski tarih atlaslarında ve kitaplarında isimleri, arkeoloji müzelerinde resimleri sayesinde tanınırlar. Cemiyetin sosyolojik yapısının tetkikinden çıkan yaşama kanunları, dışına çıkan toplumları affetmemiş, tarihin battal olan mezarlığında, boyunlarında esaret zincirleriyle hazmetmiştir. "Bir neslin üzerine düşen vazifeyi yapmamakla bırakmış olduğu boşluk, ondan sonra gelen nesiller tarafından doldurulamayacağı gibi, bu nesillerin çalışmalarına da engel teşkil eder. Bu, en mühim işlerde olduğu kadar, en ehemmiyetsiz işlerde de böyledir; çünkü o işin yapılması için kullanılacak zaman, bir daha geri dönmemek üzere uzaklaşmış gitmiştir." (1) Hiç bir neslin, kendinden önceki şerefli mirası unutturmaya, kendisinden sonra da milletini uçuruma sürüklemeye hakkı yoktur. Omuzlarına düşen vazife, maziden gerekli dersi çıkarıp, âtiye ait çalışmalarımızın kesin rotasını çizmemizdir. Bizim elimizde, hiç bir millete nasip olmayan ve tarih denilen bir hazinemiz vardır. Fakat: "Türk tarihinin hiç bir devrinin tam mânâsı ile işlenmiş, maddi ve manevi varlıkların, tarih çerçevesi içinde, ahenkli bir şekilde yerleştirilmiş ve neticelerinin kendinden evveliki ve sonraki devirlere bağlanmış olduğunu iddia etmek, bugün için, mümkün değildir." (2)

Milletimizin tarih içindeki yerini ve bilhassa sosyal ve moral yapısında yaptığı büyük inkılâplarının, nasıl büyük zaferlerinin motörü olduğunu araştırmak; istikbalde temennimiz olan büyük medeniyetimizin, ilk basamağı olsa gerektir. İşte henüz, daha doğru dürüst bilinmeyen, yakası açılmayan ve Avrupalı şarkiyatçıların uğraştığı bu devirler için, ilk edebi eserlerimizin başına gelen Kutadgu Bilig'in mânâ ve ehemmiyeti büyüktür. Kutadgu Bilig'in yazıldığı "Kara-Hanlılar tarihi, bizim için, yalnız bir Türk devletinin tarihi olması bakımından değil, daha çok bütün Türk milletinin kendi tarihi mukadderatına yeni bir istikamet veren, yeni bir kültür çerçevesine girmiş olmasının maddi ve manevi esaslarını anlatması bakımından da mühimdir." (3) O çağlar ki, Avrupa'da Ortaçağın despotluğu hakimdi. O çağlar ki, Avrupalı cahildi. O çağlar ki, batı medeniyeti denilen bugünkü paravananın yerinde papaz sultası vardı. O çağlar ki Avrupa, fakirdi, acizdi. O çağlar ki, Avrupa'da modern devlet anlayışı hakim değildi. İşte o çağlarda Kutadgu Bilig, bir devlet hukuku olarak Hasan Bin Süleyman'a sunuluyor. Onun ülkesinin dışında, müslüman olmayan ülkelerde **"... normal hayatın çığırından çıkmış olduğu bir zamanda, Kaşgar, ardı arası kesilmeyen mücadeleden bıkmış alim ve mütefekkirler için, arzu edilen bir huzur diyarı sayılmış olabilir."** (4) İşte bizim böyle örneklerle dolu tarihimiz, böyle zamanları yaşayan devletlerimiz olmuştur. **"Bugün birçok içtimai meselelerin ele alınış şekillerinden endişe edenler, aynı meselelerin bin yıl önce ne şekilde halledilmiş olduğunu ibretle görüp, onda birçok düşündürücü ve teşvik edici fikirler bulacaklardır."** (5)

★ **Esere bugünün bakışı:**

Eseri, şehname veya ahlâk kitabı olarak göstermek isteyenlere, tek cepheli ele almak isteyenlere şu cevabı vermek gerekir: "Kutadgu Bilig isminden de anlaşılacağı gibi, insana her iki dünyada, tam mânâsı ile, kutlu olmak için lâzım olan yolu göstermek maksadı ile, kaleme alınmış bir eserdir. Birbiri ile çok sıkı bağlı olan fert, cemiyet ve devlet hayatının ideal bir şekilde tanzimi için lâzım olan zihniyet, bilgi ve faziletlerin ne olduğu ve bunların ne şekilde elde edileceği ve nasıl kullanılacağı üzerinde duran şâir-mütefekkir, ... Yusuf, bu eseri ile, insan hayatının mânâsını tahlil ve onun devlet ve cemiyet içindeki vazifesini tayin eden bir felsefe, bir hayat felsefesi sistemi kurmuştur" (6)

"Bütün bu değerlerine rağmen Kutadgu Bilig, edebiyat aleminde hakkıyle tanınmış ve yayılmış değildir." (7) Ne acıdır ki "Kutadgu Bilig'in takdim edildiği Hasan bin Süleyman'ın Kara-Hanlı hükümdarları cetvelinde yeri dahi yoktur." (8)

★ **İncelememizin yönü:**

Geçmişi ihya, geleceği tanzim etmek, devletin işidir. Devleti büyük yapacak ve ona ruh gerecek, milleti, istenilen hedeflere doğru götürmek milli eğitimin amacıdır. Bu keyfiyeti okuyucuya bırakırken; yüzyıllara ışığını ulaştırma gücüne sahip eserlerimizden biri olan Kutadgu Bilig'in muhtevası üzerindeki incelememize geçebiliriz. Hususen muhtevası dedik, çünkü, bir de en az eserin, Divan-ı Lûgatit Türk kadar önemli dil yönü vardır. Temiz ve pürüzsüz bir Türkçe ile yazılmıştır. Âdeta bir menbâ suyuna, bir pınara benzer. Beyitlerle ve dörtlüklerle, yepyeni bir, insan, hayat ve kâinat anlayışı işlenmiştir. Şiir, ancak düşünceleri anlatmada veya destanları nakletmede insan zekâsının his dünyasındaki feveranlarıdır. Şürin Kutadgu Bilig'deki büründüğü hüviyet: "Eser, şâirin intihap etmiş olduğu yarı hikâye ve yarı temsil tarzında, arada hareketi hazırlayıcı ve izah edici manologlar, canlı tabiat tasvirleri ile süslenmiş olan sahneleriyle, bütün olarak öyle mükemmel bir üslûp ve mimarî içinde yerleştirilmiştir ki, bu malzemeye başka ne gibi bir şekil verilebileceğini düşünmek bile güçtür." (9) şeklinde ifade edilebilir. İşte dil yönü ayrı bir makalenin konusu olduğundan biz, muhteva bakımından ele aldık.

★ **Yazar, eser ve Hasan bin Süleyman:**

"Asil bir aileye mensup olup, ilmî, faziletleri, zühd ve takvası ile cemiyetin içinde en yüksek hürmet mertebesine ermiş bir zattır. Eserini Balasagun'da yazmaya başlamış, sonra Kaşgar'a giderek, orada tamamlamış ve Tavgaç Buğra Hanlar Hanı'nın huzurunda okumuştur. Hükümdar Hasan bin Süleyman, şâirin kalem kudretini takdir ederek, ona iltifat etmiş ve yanına alarak Has Hacib ünvanını vermiştir. Bundan dolayı adı, Yusuf Has Hacib veya Yusuf Uluğ Has Hacib diye meşhur olmuştur.

Eserin içinde, şairin temas ettiği mevzulardan hayatının bazı noktalarını, bir dereceye kadar, tesbit veya tahmin etmek mümkün ise de, tam bir hal tercümesini vücuda getirmeye tabii imkân yoktur. Üzerinde 18 ay uğraştığı eserini 1069-1070'de tamamladığına ve yazmaya başladığı vakit 50 yaşlarında bulunduğuna bakılırsa, Yusuf, 1019 yılı civarında doğmuş olmalıdır. Ölümü hakkında malûmatımız yoktur. Eserin ilâve kısmında kendinden bahsederken, ihtiyarladığını, ... söylemesinden, oldukça uzun yaşamış olduğu düşünülebilir." (10)

Bazıları müstesna, bugünki ilim adamlarımızda mumla aradığımız mütevazilik şair-mütefekkir Yusuf'un başta gelen hususiyetlerindendir. Bu yüzden eserinde ismini bir kere: "Ey Yusuf, gerekli ve doğru sözü söyle; gereksiz sözü gizle, onun zararı dokunur." (Beyit 6627) şeklinde geçirmiştir.

Eser, Divan-ı Lûgatit Türk'den bir yıl önce yazılmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, 18 ayda ve 1069-1070 yıllarında tamamlanarak Kara-Hanlı hükümdarı Hasan bin Süleyman'a takdim edilmiştir.

İsmi, **"kutlu olma bilgisi"** mânâsına gelen kitap 6645 beyitliktir. Bugün elde, Viyana'da Uygurca, Fergana ve Mısır'da Arapça olmak üzere üç nüshası vardır.

Hasan bin Süleyman'ın Kaşgar tahtına çıktığı vakit, kaç yaşında olduğunu tahmin etmek güçtür. Bu devir hakkında kesin bilgi, elde bulunan on beş belgenin tetkik ve neşredilmesiyle ortaya çıkacaktır. Yalnız: "Tahta geçtiği vakit pek genç yaşta olmadığını tahmin ettiğimiz bu hükümdarın, ölüm senesi olarak gösterilen 1103 tarihi doğru ise, 47 yıl gibi uzun bir müddet hüküm sürdüğü ve ilerlemiş bir yaşta öldüğü anlaşılır.

. . . . . iyi bir hükümdar ve insan olarak, şöhretini civar memleketlere de yaymış bulunuyordu." (11)

★ **Kutadgu Bilig'in muhtevası:**

Kitap başlıca şu kısımlardan meydana gelmiştir:

1 — Mensur mukaddime.
2 — Manzum mükaddime.
3 — Babların fihristi.
4 — Asıl metin.
5 — Yusuf tarafından yazılan ve Kutadgu Bilig'e ait olmayan parçalar.

Kitabın başındaki mensur ve manzum mukaddimeleri, istinsah edenler (el ile eserin yeni bir nüshasını çıkartanlar) veya eseri elinde bulunduranlar eklemiştir. Mukaddimelerde mevzubahis olan şey, Allah'ın sıfatlarını belirtip, Hz. Peygamberi, dört halifeyi ve Yusuf Has Hacib'i övdükten sonra; Kutadgu Bilig'in öneminden bahsetmesi ve onun hakkındaki düşüncelerini anlatmasıdır.

Babların fihristi ise metnin işlediği konuların sınıflandırılmasıdır.

Asıl metin :

Şimdi asıl metinden parçalar almak suretiyle Yusuf Has Hacib'in bin yıl öncesinden nasıl doğru teşhisler yaptığını ve ne güzel neticeler çıkarttığını göreceğiz.

"Kitabın başında, esas konuya giriş mahiyetinde olan onbir manzume içinde, tevhid, nât, dört halifeyi övme zamanın hükümdarlarına kaside yer almaktadır. Kâinattan, bilginin değerinden, iyi ahlâkdan, insanın şerefinden, dilin (sözün) ve dolayısıyle dil eserlerinin öneminden bahsedilmektedir." (12)

Allah'ın sıfatlarını belirtirken:

"Senin birliğin eşya ile ilgili değildir, eşyayı sen yarattın, onlar senindir."(Beyit 13) Materyalistlere ve felsefecilere ithaf olunur.

Hz. Peygamber ve dört halifeden bahsettikten sonra Hasan bin Süleyman'dan bahsederken:

"Binlerce el, hediye olarak, ona çok nadide şeyler sundu: işte sen de bu Kutadgu Bilig'i hediye et." (Beyit 112) der.

Zamanının astronomisinden, yedi yıldız ve oniki burcdan bahsettikten sonra insan için:

"Bilgiyi büyük ve anlayışı ulu bil; seçkin kulu bu iki şey yükseltir." (Beyit 152)

"Sözü çok söyleme, sırasında ve az söyle; binlerce söz düğümünü bu bir sözde çöz.

Mademki böyledir, sözü bilerek söyle; sözün gözsüzlere, körlere göz olsun." (Beyit 172, 178)

Kendi özrünün olabileceğini söylerken:

"Sen bana yanılmayan bir kimse söyleyebilir misin; ben sana yanılan binlerce insan göstereyim." (Beyit 198) der.

"Kötü söğülür, iyi öğülür; iyice dikkat et, canın hangisini ister." (Beyit 239) şeklinde insanı iyiliğe sevkederken:

"Biri eline kılıç aldı, halkı itaat atında tutar; biri eline kalem aldı, doğru yolu bulup gösterir." (Beyit 268) diyerek insanların ve devletlerin hayatında savunma ve eğitimin önemini belirtiyor.

Daha sonra bilginin ve aklın öneminden bahsediyor:

"Kimde akıl varsa, o asil insan olur; kimde bilgi varsa, o beylik bulur." (Beyit 301)

Bu umumi giriş kısmından sonra insanlar için yazdığı eserine, koyduğu ismi belirtiyor:

"Kitabın adını Kutadgu Bilig koydum; okuyana kutlu olsun ve ona yol göstersin." (Beyit 350) Biz de aynı dilekle incelememize devam edelim:

Eserde, devleti ayakta tutan kanun, ferdi mutlu eden saadet, insanlara çok lâzım olan akıl ve herşeyin fani ömrünün sonu âkıbet hakkında fikirler, hakim unsur halinde görünür. İnsanların yaşayışı ve devletin idaresi bu dört unsur etrafında izah edilir.

"Bu Kün-Toğdı dediğim doğrudan doğruya kanundur; Ay-Toldı ise saadettir (ikbaldir, devlettir.)

Bundan sonra öğdülmiş'i anlattım; o, aklın adıdır ve insanı yükseltir.

Ondan sonrakisi Odgurmış'tır. Onu ben Akıbet (hayatın sonu) olarak aldım." (Beyit 355, 356, 357)

Yusuf'un eserinde, Kün-Toğdı, hayal ettiği devletin başkanı, Ay-Toldı, aklı sayesinde hacibliğe (başkanın mahrem-i esrarına, akıl hocalığına) kadar yükselmiş bir vatandaş. Öğdülmiş onun oğlu, Odgurmış, Öğdülmiş'in akrabasıdır. Bütün bu kahramanlar, yepyeni bir anlayışı sembolize etmektedirler. Kün-Toğdı hakkında fikirle-

rini belirtirken, ideal bir devlet başkanını, bir hükümdarı anlatır:

"Tabiatı dürüst, tavrı münis idi; sözü doğru, gözü ve gönlü zengin idi.

O, bilgili, akıllı ve uyanık bir bey idi; kötü için ateş ve düşman için âfet idi.

Siyaset icra ederken, kendi şahsi meyillerini düşünmez idi; . . ." (Beyit 407, 408, 411)

Kün-Togdı'nın şahsında devlet başkanlarına tavsiyesi:

"Huzur istersen, o zahmet ile birlikte gelir; sevinç istersen, o kaygı ile birlikte bulunur." (Beyit 434)

"Uyanıklık ve ihtiyatı çok kimseler öğmüştür; ihmal yüzünden yüz binlerce insan ölmüştür." (Beyit 442)

"Beylik çok iyi bir şeldir; fakat daha iyi olan kanundur ve onu doğru tatbik etmek lâzımdır." (Beyit 454)

"Kim halka hakim olursa, onun tabiatı yumuşak, tavır ve hareketi asilâne olmalıdır." (Beyit 546)

"Halk içinde kim nüfus sahibi olursa, onun dili ve sözü tatlı olmalı, kendisi tevazu göstermelidir." (Beyit 547)

İşte böyle düşünceler içinde ve âdil olan Kün-Toğdı, devlet işlerinde kendisine yol gösterecek bir yardımcı arıyor. Bu sırada:

"Sakin tabiatlı akıllı, bilgili, zeki ve iyi gönüllü genç bir delikanlı....." (Beyit 463) olan Ay-Toldı ise kendisindeki akıl ve kabiliyetini farkedip, devletin hizmetine vermek istiyor. Bu arada da Yusuf:

". . . . . ; liyâkatsiz kimse, ne kadar yaranmaya çalışsa da, kapı eşiğini boylar." demek suretiyle hizmette liyâkatin önemini belirtiyor.

"Eğer hizmetkâr yanılırsa onu çağırtmak ve neden yanılmış olduğunu sormak lâzımdır.

Suçu varsa cezalandırmak, eğer yok ise, iyilik ile onun gönlünü almak lâzımdır." (Beyit 641, 642)

Ay-Toldı'yı gören hükümdar, onu çok beğeniyor. Kendisini yanına almak istiyor. Hizmetine girmesi için ne yapması lâzım geldiğini ve isminin ne olduğunu soruyor. O da, hükümdara, kendisinin saadet olduğunu ve elde tutulması için mütevazi tabiatlı, alçak gönüllü, tatlı dilli olması ve ifrata gitmemesi, kendisini gözetmesi, kötü ve çirkin işlere yaklaşmaması, malını iyi yere sarfetmesi, hayatında küçüğe şefkat ve büyüğe saygı ile muamele etmesi, kibir ve gururla başkasını incitmemesi, kendisini küçüklerin eğlence ve tahakkümüne bırakmaması, içki içmemesi, müsrif olmaması, oyunbaz olmayıp dürüst olması lâzım geldiğini söylüyor. Bunun üzerine hükümdar:

Ben de şimdi senin gibi bir insan arıyordum; ey insanların ileri geleni, Allah dilediğimi verdi. (yani saadeti buldum.)

Allah birini dilek ve arzusuna kavuşturunca, karşılığında onun da Allah'a şükür etmesi gerekir." (Beyit 752, 753) diyerek şükreder. Beraberce devleti idareye başlarlar. Böylelikle devlet idaresinde kanun (Kün-Toğdı) ile saadet (Ay-Toldı) i bir araya getiren Yusuf, çeşitli meselelerde bu ikisini konuşturarak fikirlerini ileri sürer. Gelin hep beraber, kanunla saadetin konuşmalarına kulak misafiri olalım.

Gelecek sayımızda Kutadgu Bilig'den pasajlar vermeye devam edeceğiz.

---

(1) Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, Terc. R. R. Arat, Ank. 1959, s. VIII.

(2) R. R. Arat, Kutadgu Bilig I (Metin), İst. 1947, s. VIII.

(3) a.g.e., s. IX.

(4) a.g.e., s. XVIII.

(5) 1 nolu eser, s. IX.

(6) 2 nolu eser, s. XXV.

(7) V. Mahir Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 55.

(8) 2 nolu eser, s. IX.

(9) a.g.e., s. XXVI.

(10) a.g.e., s. XXIII.

(11) 2 nolu eser, s. XVIII.

(12) V. M. Kocatürk, Türk Edebiyatı Tarihi, s. 48.

Dr. Neclâ Pekolcay ile Mülâkat

MEVLİD

Röportaj yapan:
Ramazan ERSOY
İst. Y, İ. Enstitüsü

★ Mevlid ve Mevlid'in yazarı Süleyman Çelebi hakkında kısa bir bilgi verir misiniz?

a) Mevlid kelimesi, arapça zaman ismi olup, herhangi birinin doğduğu zamana mevlid denilir. Peygamberimizin doğduğu zamana verilen ehemmiyet sebebiyle, mevlid bilhassa Peygamberin doğduğu zamanı ifade eder olmuştur.

b) Kelime, mekân ismi olarak da Mevlid-ün-Nebi yerine kullanılmaktadır. Peygamberimizin doğduğu eve mevlid, evin sokağına Sokaku'l-mevlid denilmiştir.

c) Mevlid, bir şahsın, hassaten Peygamberin doğumu mânasına gelmektedir.

ç) Herhangi birinin, bilhassa Peygamberin doğumuna da mevlid denilir.

d) Mevlid, Peygamberimizin doğumu menkıbesi mânâsını da ifade etmektedir.

e) Mevlid metinlerinin okutulması âdetinin mevlid bayramlarından başka bayramlara geçmesi neticesinde kelime mânâsı daha genişleyerek, bayram ve bayram ziyâfeti olarak da, kullanılmağa başlanmıştır.

Mevlid kelimesi Türkçede, (u) tesiriyle olan yuvarlaklaşma neticesinde mevlüd şeklinde çoklukla müstameldir.

Türkçe'de mevlid metni denilince akla Süleyman Çelebi gelmektedir. Vesiletü'n-necât (Mevlid) yazarı Süleyman Çelebi'nin doğum yeri Bursa olarak kaydedilmektedir. Doğum tarihi da, **Vesiletü'n-necât**'ın bir yazma nüshasındaki, 60 yaşında eseri yazdığına dair kayda istinâden 1351? olarak belirmektedir, çünkü **Vesiletü'n-necât** 812 (1409) de kaleme alınmıştır.

Süleyman Çelebi, kaynakların kaydına göre, Ahmed Paşa'nın oğlu ve Orhan Gâzi'nin oğlu Süleyman Paşa'ya tehniye yazan Şeyh Mahmud'un torunudur.

İyi bir tahsil ve dini terbiye gördüğü eserinden anlaşılan yazarın, Sultan Bayezid'e bir müddet Divân-ı hümâyun imamlığı ettiği ve Emir Buhâri'nin tavsiyesi ile Ulu Cami imamlığına getirildiği mâlûmdur.

Süleyman Çelebi'nin 825 (1422) te vefat ettiği, ölümüne ebced hesabıyle düşü-

Süleyman Çelebi tarafından yazılan ve asıl adı Vesîlet-ün Necât (Kurtuluş yolu vesilesi) olan Mevlid, Türk edebiyatının dinî konuda en beğenilen, en sevilen ve en çok okunan eseridir. Peygamberimiz Hz. Muhammed'e karşı duyulan derin sevgi ve saygının çok samimî, çok temiz ve çok güzel ifadesi olan bu müstesna eser, asırlar boyunca her mümin Türkün gönlünde engin heyecan meydana getirmiş, daima vecîdle ve zevkle dinlenmiş ve okunmuştur. Edebiyatımızda hiç bir eser Süleyman Çelebi'nin bu şahaseri kadar millete mal olmuş değildir. Bugün de bu eşsiz ve ölmez esere karşı rağbet ve alâka hiç eksilmeden devam etmektedir. Bunun sebebi Mevlid'in Türk ruhunu da en iyi şekilde aksettiren, her türlü mübalâğadan ve sunîlikten uzak sade, saf ve samimî bir duyguyla ve dille yazılmış olmasıdır. Türk halkı bunda, Hz. Peygambere duyduğu bağlılığın ve sevginin tam bir ifadesini bulmuştur. (*)

rilen "râhat-ı ervâh" tarihiyle bilinmektedir.

★ **Mevlid niçin yazılmıştır? Bu konuda menkıbeler var mıdır? Süleyman Çelebi'yi Mevlid yazmaya sevkeden sebepler nelerdir?**

— Mevlid'in, Süleyman Çelebi'nin Ulu Câmi'de imam bulunduğu sırada vâki bir hâdise üzerine kaleme alındığı rivâyet edilmektedir. Şöyle ki: İran'lı bir vâiz, vaaz esnâsında, Bakara sûresinin 285. âyetini tefsir ederken, bu âyeti aynı sûrenin 253. âyetine karıştırıp, peygamberler arasında fark bulunmadığını, Hz. Muhammed'in de Hz. İsa'dan üstün tutulmadığı şeklinde tefsire kalkışmış, cemaatten bir arap, İranlı'yı aynı sûrenin 253. âyetiyle ilzâm etmiş, fakat halk vâizden taraf çıkmış. Bunun üzerine arap, Arabistan, Mısır ve Haleb'den vâizin aleyhine fetvâlar çıkarmış, katline hükmettirmeye kadar varmış. Bu hâdiseden, Peygamberimize derin sevgisi olan Süleyman Çelebi, heyecâna gelerek, önce beş beytini söylediği meşhur eseri Vesîletü'n-necât'ı kaleme almış.

★ **Mevlid'in edisyon kritiği yapılmış bir nüshası var mıdır?**

— Mevlid'in edisyon kritiği yapılmış nüshaları mevcuttur. 1950 yılında bitirdiğim doktora tezimin ikinci cildi Süleyman Çelebi mevlid'inin, esas nüshalarından istifâdeyle yapılmış bir edisyon kritiği idi. Bilâhare 1954'te Prof. Ahmed Ateş bir edisyon kritik daha yaptı ki, bir nüsha eksiğiyle aynı nüshaları içine almaktadır. 1958'de Ahmed Aymutlu'nun edisyon kritiği basıldı. Son çıkan edisyon kritik, Bin Temel eser serisinde yer alan Faruk Kadri Timurtaş'ınkiydi. Ondan biraz sonra, Toker yayınları arasında bir edisyon kritik daha basıldı. Hâlen ben de, daha başka nüshalar ilâve ederek, yeni bir edisyon kritik yapmış bulunuyorum.

★ **Türklerden başka millet-lerin de Mevlid'leri var mıdır?**

— Türklerden başka millet-lerin de mevlidleri vardır. Arapça, farsça, kürtçe, arnavutça, çerkesçe, boşnakça, cava diliyle mevlidler mevcut.

★ **Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i yazdığı şekliyle tarih içerisinde bize kadar gelmiş midir? Yoksa değişik ideolojik grupların tesirleri veya ilâveleri olmuş mudur? Asıl Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i kaç bölümden meydana gelir?**

— Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i, yazdığı şekliyle bize kadar gelmiş değildir. Metne zamanla birçok ilâveler olmuştur. İlâveli nüshalardan bazılarının içinde Kur'an-ı Kerim'e aykırı kısımların yer alması, bazı kişilerin bilerek veya bilmeyerek (cehâlet sâikiyle) esas metni karıştırdıkları intibâını uyandırıyor.

★ **Teşekkür ederiz.**

(*) Faruk K. Timurtaş Türk Kültürü Kaynak Eserleri Dizisi.

MEVLİD'in önsözünden alınmıştır.

Hikâye

Dergimizin geçen sayısında, «Genç San'atçılarımızı Tanıtıyoruz» sütununda, siz okuyucularımızla tanıştırdığımız, genç hikâyecimiz M. Ali Taşçı'nın, sonsuz gayretleri ile PINAR için hazırladığı bir hikâyeyi sayın okuyucularımıza takdim ediyoruz.

ZİNDAN

M. Ali TAŞÇI
İst. Y. Ö. Okulu

Birdenbire, oturumu üzerine gelerek, doğruldu. Uyandı. Açık penceresinden giren, serin sabah yeliyle beraber, kâinatı saran müphem bir aydınlık, odayla haşır neşir oluyordu. Şehir, köylerde ilk horozun öttüğü zamanı yaşıyordu. Dirseğini yastığa dayadı. Eli çenesinde, kala kaldı. Akşamdan, talebelerine anlatacağı derse hazırlandığı kitap, dirseğinin altındaki kısımda semsert duruyordu. Bir ötedeki caddeden geçen arabanın, acı firen sesi ile uzaklaşan homurtusu, mahalleyi sarmıştı. Lâkin o, hâlâ kendinde değildi. Düşüncesi, bulunduğu mekânı seçemeyecek derecede, idraksiz şuurunun aptallığı içindeydi. Uykulu gözlerinin aniden uyanışıyle, renkli, parıldayan pullarla süslü, ışık dünyasının içinde, hendesi şekiller çizen halkalar, şaşkınlığına eş, cirit atıyorlardı.

Atleti terden ıslanmış, tesirini sürdüren rüzgâr belini kavramıştı. Rüyâ görürken, zorla üzerinden atabildiği yorgan, bir köşede istenmemenin acıntısı içinde, emre amade dost gibi, bekliyordu. Bulanıklıktan yavaş yavaş sıyrılan düşüncesi, ıztırabın ve nemelâzımcılığın üst noktaları arasında, periyodik hareketlerle gidip geliyordu. İki ayrı dünyanın müşahedeleri, aklına hücum ediyor; insan denilen muazzam yapıya misâl kendisini, feth etmeye çalışıyorlardı. Varlıkla yokluk, kararla kararsızlık, dev imkânlarla imkânsızlık, gerçekle maske, ıztırapla çare, mazlumla zalim, uyumakla uyanmak, şahsiyetinin derinliklerinde, denk olmayan silâhlarla savaşıyorlardı. Mutlaka seçim yapması fikri ve biçare hakemliği; kaybedilecek kıymetler, yerinde kararıyla elde edebileceği neticeler, ümitsizlik, hepsinin üstünde zindan, zindan ve vatan...

Gayesiz bekleme, karanlıklardan kurtaracak bir el arama, ak bir el ve yokluk... Milyonlarca hücrenin sonsuz ahengi vücut, anlamsız gelen hayat ve anlaşılmayan çevre... Hâlâ beynini zonklatan sahne. Kararsızlık, ne yapacağını bilememenin heyecanıyle kabaran kalbi. İçinde olmak istemediği, sabahlara kadar, kendisini böyle ayağa kaldıran mekânla, şimdiye kadar anlamadan yaşadığı mekân arasında, farklar arıyor. Hayret!.. Bu zamana kadar, neden düşünmedi bunları? Aralarında gerçekten de fark yok. Ufacık bir şey bulsa, hafif bir tezat. Şimdiye kadar ki vurdumduymazlığını haklı çıkartabilmek, kendini kendine affettirebilmek için. Kuvvetini karanlığından alan dünyası, gecenin somurtan tebessümüyle en son karanlık şarkısını söylüyordu. Gaye bildiği ve tatminiyle en derin hazları duyacağı arzuları, yavaş yavaş cüceleşiyorlardı. Kendisi gibilerini düşünüyordu. Çarkın dönen dişlilerinden eşit uzaklıktaki noktaların rotasında, melankolik halleriyle hepsi, esaretin zinciri boyunlarında, hürriyet şarkıları söyleyip, demokrasi nutukları atıyorlardı. Ne olduğunu bilmedikleri hürriyet, hakim bir zümrenin, mantık oyunlarıyle aldattığı, hürriyet edebiyatıyle sarhoş eylediği, büyük kalabalıkların süslü anarşisinden başka bir şey değildi. İki santim kumaşın altıncı şekle girmesi, çizgilerin şekli yahut falanca yerde kır gezintisi. İşte, hürriyetin iskeletleri. Buna, hatıra defterine yazdığımız bir iki satır veya birkaç mısra yazıyı da ekleyebiliriz.

Ne efsunkâr imişsin; ey,
didâr-ı hürriyet!
Esir-i aşkın olduk, gerçi
kurtulduk esaretten.
Ne hoş oluyor, değil mi?
Ah, bu vatan!.. Garip
insanlık... Zindan... Zindan...

Hapşırdı. Yüreklerini sökerek gelen nefesi, dudaklarından, görmediği istikamette tükrük tanecikleri fırlattı. Yorganla barıştı. Sarmaş dolaş oldular. Yorganın yetişemediği ayağının ucunda, odanın serinliğini hissediyordu. Büzüldü. Ayaklarını yorganın içine çekti. Rüyası hâlâ aklından çıkmıyordu.

. . . . . .

Normal bir gündü. Belki, birçok hadiselere gebeydi şehir. Etrafta mutad monotonluğun ahengi vardı. Herkesin vazifesi belliydi. Kimse bu ahengi bozamazdı. Birden, bir "Dev", sihirli elleriyle hadiseleri durdurdu. Düzenini kontrol etti. Bozmak isteyenleri tespit etmek üzere, damarlara akıtılan civa gibi dolaşan kuklaları, hareketlerini durduracak her şeyi ezip geçiyordu. "Dev", 'toplayın" dedi. "Toplayın da ibret olsun." Kuklalar yürüdüler. Caddelerden önüne gelenleri tuttular, yakaladılar.

— Dur yahu!
— Yürü.
— Dur canım, suçum ne?
— Yürü lan hırbo!..
— Kardeşim suçsuzum.
— Sana suçunu sormadık. Yürrüüü!..
— İşe gitmem lâzım.
— İlgilendirmez.
— Çoluk çocuğum?
— Fazla laf etme.
— Şunu da tut, şunu da.
— Gel, sen de gel kazaklı.
— Gel bakalım muşmula. Somurtma dayanamıyorum.
— Çabuk yürü. Ayağının altında yumurta mı var?
— Abi arabamı toplayayım. Serseriler kapışır.
— Müsaade edin de, karşı eve filedekileri bırakayım.
— Beni neden tutuyorsunuz canım? Derse çalışmam lâzım.
— Heeyyt!.. Geç sıraya.

— Aman kardeşim, okulda talebeler beni bekliyor.

— Talebeyin de, senin de...

— Sağdan saaayy!..

— Bir... iki... üç... dört... beş... altı.....

— Atla Çabuk gir lan.

— Arkaya altı kişi olsun.

— Birbirinizin kucağına oturun.

— Eğ başını. Yüksekte olmasın.

Etraftakiler bakışıyor. Neden baktıkları sorulsa, başlarını çevirip hiç bir şey görmediklerini söyleyecekler. "Dev" e karşı gelinir mi? Herkes, cesura deli, uysala aciz, ciddi ve ağırbaşlıya ahmak diyebilecek derecede aptallaşmış. "Dev", geri kalanların ellerine, bir şeyler tutuşturuyor. Elma şekeri gibi. Bir şeyler gösterip, bir şeyler fısıldıyor kulaklarına. Hepsi memnun. Sihirli bir rüzgâr, herkesi koyunlaştırıyor. Eti, sütü bol, tüyleri uzun, sağmal koyun oluyor hepsi. Ve koyunlar, kuvvetlerince zıplayarak, kıraç otlaklara koşuşuyor. "Dev", tahtında muhteşem ve mütebessim oturuyor. Normal bir gün ve mutad menotonluğun ahengi var etrafta...

. . . . . .

— Haydi, in bakalım.

— Geç sıraya, ikişer ooll!.

— Düzgün dur. Yersin uyluğuna tekmeyi.

— Yürrüü... Marş, marş.

— Sola dön.

— Bozma sırayı.

— Sola dön.

— Gene sola dön.

— Çabuk yürü.

— Ayaklarınız ses çıkartmasın.

— Sol kapıdan içeri gir.

— Öksürme lan. Kabadayı mısın ?

— Geç sıraya. Sağdan say.

— Bir... iki... üç... dört... beş... altı.....

— Tamam. Bizden size teslim.

— Pekâlâ. Güle güle.

. . . . . .

— Duvar boyu sıraya geç.

— Sallanmaaa!.. Burası dingonun ahırı değil.

— Hazır ooll!..

— Eli cebindeki, bir tek sen mi varsın kabadayı?

— Estağfurullah!

— Az öte fırla. Kara Mürsel sepeti gibi adamsın. Varırsam çöp sepetine atarım.

— Ne gözüme bakıyorsun lan?

— Ben mi?

— Yok, baban. Al sana.

"Paaat!.."

— Tutma burnunu.

— Geç oraya, tek ayak üstüne.

— Bu en sona kalacak.

— Mavi ceketli, senin adın ne?

— Ahmet.

— Neden Ahmet ?

— Babam koymuş.

— Neden baban koymuş? Kukla mısın?

— Sizinkini babanız koymadı mı?

— Vay küstah!

"Çaaat!.."

— Af edin efendim, bilemedim. Belki babanız yoktur.

— Çek elini yüzünden.

— Ne len, sizin elinizden çektiğimiz?

— Ahmetmiş!..

— Mehmetmiş!..

Çenesinden sakallı adam, keçi gibi sakalları dikelmiş, hepsinin isimlerini sorup döğüyordu. Herkes, üç

ZİNDAN DUVARLARI

Zindan duvarları «UTANÇ DUVARI»
Temelinde zulmün lekeli taşı.
Zindan duvarları kızıl ve sarı
Harcını yoğuran kanla gözyaşı.

★ ★

Zindan duvarları yüksek, hem kalın
Giremesin diye HAK'KIN ZİYASI.
Zindan duvarları aziz vatanın
Bağrında yükselen düşman kâl'ası!?..

HATİPZADE

sumsuk, beş tokat, dört tekme, ağız burun kan revan... Nefes almak suç. Düşünmek suç. Ceketi düğmelemek suç. Açmak suç. Konuşmak suç. Durmak suç. Kımıldamak suç. Öksürmek suç. Suçsuz olmak suç. Adın suç. Ananın adı da suç... Babanın adı da suç...

— Adın, soyadın?

— Baba adın?

— Doğum yerin, doğum tarihin?

— Mesleğin?

— İş adresin?

— Ev adresin?

— Tespit tamamlandı efendim.

— O baştan çık. Salonda ikişerli ol.

— Yürü soldan çark.

— En alt kata kadar, marş marş.

— Ayak sesi yasak.

— Yavaş git, patırtı etme. Burası hastahane değil.

— Duuurr!..

— Sarı gömlekli dur dedik. Çiğliğin tutmasın. Dibini yakıncaya kadar pişirirm de, döne döne ah edersin sonra.

— Tek sıra.

— Baştan say.

— Bir... iki... üç... dört... beş... altı.....

— Alın zindan bekçileri, size teslim

— Atın içeri, günlerini görsünler.

— Parmaklıkların arasından, kedi gibi gözleri parıldasın.

— Beyefendi bir dakika!

— Zıkkımın kökü, söyle!

— Ailemize haber göndermek mümkün müdür?

— Hah!.. Hah!.. Hah!.. Ha!..

— Gel bakayım buraya canikom!

— Hazır ooll!..

"Çaaat!.."

— Ben, tokadın sesini, kırmızı mumla mühürler, haber diye gönderirim.

— Var mı isteği olan?

— Cevap verin, var mı?

— Yok.

— Hayır, yok, yok.

— Ne isteğimiz olacak ki?

— Halimizden memnunuz.

— Sayenizde rahatız.

— Aferim. İşte böyle olun. Efendi efendi durun.

— Şimdi gözüme girdiniz.

— İmzala kardeşim şu kâğıdı. Yarın "Dev" bizden rapor ister. Hem şu zalimlerin ellerinden kurtulayım artık. Sabah beri bu garibe çektirmedikleri kalmadı.

Zindan bekçileri, etraflarını sardılar. Kırmızı yanaklıydılar ve çenelerinin altı sarkıktı. Elbiseleri, gömlek ve kravatları son modaya göreydi. Ayakkabıları da öyle. Göbekleri yerinde, enseleri oldukça kalındı. Ellerinde sopaları ve bellerinde tabancaları var idi. İşte etraflarını saran şu şahıslar, zindan bekçileri idi. Evet evet, işte şunlar zindan bekçileri. Grantuvalet. Bak şu etrafımızda dolaşanlar. Demek zindan bekçiliği bu kadar önemliydi ha!.. Demek zindan bekçiliği...

Zindan bekçileri, hepsini, teker teker kapıdan içeriye, hürriyet veriyorlarmış gibi bıraktılar. Demek onlarca esaret başkaydı.

İçeride, sigaradan ter kokusuna, ondan da pislik kokusuna kadar, henüz kimyanın tespit edemediği karışımlarda, sadece içinde bulundukları şu mekâna ait kokuların, kol gezdiği bir hava var. Ağır, loş, terleten, genizleri yakan ve göz kapaklarını yorarak, yaşartarak kapatan bir hava.

İçerdekiler, yeni gelenlere bakıyor. Meraklı bakışlar. Dışarıdan gelenler, içeriyi tetkikle meşgul. Teferruatlı bilgi, henüz kafalarında yok. Ani uyum hareketleri hakim tavırlarında. Görünen manzara iç açıcı değil. Ve hepsinin üstünde demir kapının kitilenmesi. Lütuf haline gelen hürriyet...

— Sabah yemeğini bile yememiştim.

— Sorma kardeşim. Ben, gece vardiyesinden geliyordum.

— Allah'ım sabır ver. Çoluk çocuk, şimdi babamız çarşıdan öte beri getirecek diye bekliyor. Küçüğü akşamdan, "baba bana domates al" diye sayıklıyordu. Ya hanım? Bekler, gelmeyince aklına neler gelmez ki?

— Cümleten merhaba arkadaşlar.

— Merhaba, merhaba.

— Neden geldiniz?

— Hiiiç!..

— Ya sen?

— Ben de hiiç!

— Bura neresi? Adı ne buranın?

— Adının da Allah belâsını versin, kendisinin de.

— Görmüyor musun ne olduğunu?

— Görüyorum ya adı ne?

ZİNDANCI BAŞINA

Aslana meydanlar gerekli, zindan değil,
Vebali büyüktür, zincirli hürriyetin
Zindancı başı! Önünde haklının, eğil
Günahını senin çekmesin zürriyetin.

HATİPZADE

— Zindan hemşerim, zindan!

— Bu gezen, oturan, yatanlar neci?

— Anasının kuzusu.

— Suçları ne?

— Sizin ki, bizim ki .

— Demek burası zindan ha!

. . . . . .

Aynı dert, hepsini birleştiriyor. Sokakta görseler birbirbirlerine selâm vermeyecekler, ıztırap potasının içinde, on dakikada kaynaşma yollarını arıyorlar. Sigaralar ikram edilmiş. Birbirlerine azamî hürmet gösteriliyor. Yüreklerde aynı havanın heyecanı çarpıyor. Çeşitli zümrelerden fertler, maskesiz, yakınlaşma duyuyorlar birbirlerine. Suçlu veya suçsuz, hepsinin üstünde insan olmak var. Zindanlarda revaç bulan insanlık...

Altı-yedi metre yüksekliğinde, bir o kadar genişlik ve dört-beş kat uzunlukta prizma gibi bir depo, hayır hangar, hayır hayır ahır... Bir başta, hücreler halinde tuvalet. Kapıları yok ve pislikleri içeriye akıyor. Ahırın beşte birini kaplayan, ancak gençlerin çıkarabileceği dik merdivenli ve iki katlı dev tahta sedir. Üzerinde, kurutulan balıklar gibi istiflenmiş, sırt sırta yatmış insanlar. İki kat ta dolu. Koyunlarında pirelerin ve tahtakurularının fink attığı apaşikâr. Eski olanlar ve kabadayılar, altlarına gazete kâğıtları ve mukavva sermişler. Özel yerleri olduğu belli. Yatanlar, başlarının altına, yastık yerine ayakkabılarını koymuşlar. Verilen tayının yarısı veya çeyreği yüzlerinin yanında. İnip çıkarken, yatıpkalkarken, tuvaletten çıkanların veya betonda dolaşıp gelenlerin ayakkablarıyle batan tahtanın pisliğine, aldıran yok. Zira üstünde, yatacak yer bulmak, şans işi. Bir çoğu, betonda volta atıyor. Usananlar, zindanın enini ve boyunu ayaklıyor. İki kişi, kaç adımda aldıklarını sayıyorlar. Tahta sedirde yer bulamayanlar, yerlere mendillerini sererek sırt sırta oturmuşlar ve başları birbirlerinin omuzlarına veya önlerine düşmüş, uyumaya çalışıyorlar. Bazıları, zindanın duvarına dayanmış. Saatlerdir ayakta durduktan sonra, meşgalesizliğin verdiği sıkıntıyla, sadece bir yerlere dayanmak ve oyalanmak için yaslanıyorlar. Ah, beklemek!.. Ne olacağını bilmeden ve hiç bir şey yapmadan, yapamadan beklemek. Dışarı ile irtibat kesik. Hiç bir şey yok. Lütfeder gibi verilen tayından, kapışma sırasında hissene bir tane düşerse, ne büyük nimet? Kapkara, yuvarlak ve ufak bir tayın. Susuzluk, uykusuzluk, açlık ve mütemadiyen ağrıyan mafsallar. Geçmeyen zaman, yıllar süren dakikalar. Bomboş, şu kadar enerjiyi zaptetmeye çalışmak. Ah, şu kapıdaki gözler! Zindan bekçilerinin gözleri. Çift çift, zevk alarak bakan sadist gözler. Sadık köpek gözleri. Eli sopalı, beli tabancalı kuklalar...

Aslanlar, aslanlar demir kafeste nasıl duruyorlar acaba? Bir hayat boyu esaret. Çok büyük enerji ve sıfır olan hareket. İnsan veya hayvan, esaret hiç far-

ketmiyor ve aralarında hiç bir fark yok.

Duvarlar, zindan duvarları, yazılarla dolu. Birbirinin sınırına tecavüz eden yazılar, zindan duvarlarını, çizgi deryasına döndürmüşler. Aralarında zorla seçilenler: "Dört gün, on dört saattir buradayım. Üsküdarlı Kerim." "On beş gündür buradayım. Evde felçli anam ne halde? Sağmalcılardan Hüsnü." "Yirmi yedinci günüm de doldu. Eyüplü Gadir." Bir tanesi de şair olacak ki dörtlüklerle anlatmış halini:

"Nedir suçum, efkâr sardı kalbimi.
Acıyıp, kimseler sormaz halimi.
Hasret bahçesinin gonca gülünü,
İstemem, hür dağda diken olayım.
Emirdağlı Kâmil"

Ah Kâmil'im! Sen, yazın doruklarında karlardan, beyaz altın gibi taç bulunduran, Emirdağ'larının yavşanlı koyaklarında, koyun kaymağıyle büyüdün. Küfüldeyen poyrazla yarış ettin. Çamlarının altında, pınarlarının başında, keklik seslerini dinledin. Demek, "Dev"in döndürdüğü çark, seni de buralara attı. Vatanının hür dağları nerdesin? Sen, beni; sen, Kâmil'imi neden içine aldın zindan duvarları?..

Az ötede, kimbilir, hangi bağrı yanığın, derdini zindan duvarlarıyle paylaştığı bir dörtlük daha:

"Değirmen çarkı zindandır,
Döndüğünden belli olmaz.
Urum kızları şeytandır,
Güldüğünden belli olmaz.
Beyoğlu'nda kabadayı
Karslı İdris."

Neden memleketinde değirmeninle uğraşmadın, İdrisim? Seni, kahramanlıktan kabadayılığa kim düşürdü? Hangi aşufte Urum kızının gülüşü, zindan duvarlarına hapsetti? Daha kaç İdris'im düşecek ağlarına?.. Sen de, Rum kızlarına yardımcı mı olacaksın, ey zindan?..

Zindanın yüksek tavanında iki şey var. Birincisi, tavanı enine geçen soba borularından çıkan dumanın isiyle kararmış, aşağılara doğru sarkan, ip halini almış veya çadır şeklinde açılmış örümcek ağları. Güneşsiz diyarların otağları. Onların dünyası da ayrı. Aralarında kendilerine ait kanunları var. Yalnız hiç birisi, diğerini, zindan duvarlarıyle hapsetmiyor. Birbirleri için, örümcekçe değerleri var. Örümcek olduklarını unutmuyorlar.

Tavanda ikinci hakim unsur, külâh ve makara haline getirilen, sigaralardaki parlak kalaylı kâğıtlar. Sayısız şekilde tavana yapıştırılmışlar. Yapışma noktalarının ve dairelerinin etrafında nemli zaman, geniş ve sarı halkalar meydana getirmiş. Herbiri, falan fizik kanununun, halk zekâsının tecrübesiyle pratik tatbikatı olan kâğıtlar, örümceklerin dünyasının peri bacalarına benziyorlar. Kaç kişi, el ermeyen zindan tavanına yapıştırdığı kâğıtlara, tahta sedirin üstüne yatarak, oyalanabilmenin zevkiyle baktı. Kaç kişi, yüzyıl kadar uzun süren akşamları etti bu zindanda. Lâkin güneş dahi görmeden. Şu duvarlar, şu tavan, hangi dertlilerin dilsiz ortakçısı oldu. Şu çizgi yığınları insanca yaşamak isteyenlerin, gönüllerindeki protestolarıyle nakşolundu. Örümcekler bile, günden güne kararan ağlarıyle, mazlumların matemini tuttular. Zindanlar, ağlayanlar için, kimbilir kaç medeniyetin son bulduğunu haber verdiler. Siz, neden zindanları, esarete geçişin basamağı yaptınız, zindan bekçileri?..

Betonlardan, sedir kenarlarında, ıztırap dolu geçen zamanla sohbet halkaları kuruldu. Voltada dertler döküldü. Kapı açıldı. İçeriye on-on iki yaşlarında bir çocuk bırakıldı. Yavrucağızın hürriyetine veda mühürünü basan kilit, "tık" diye kapandı. Çocuk kapının demir parmaklıklarından tuttu. Zindanın karanlıklarında kaybol, sen oranın malısın dercesine sopalarıyle ittiler çocuğu, zindan bekçileri. Hattâ omuzuna da bir tane vurdular. Yavrucak, omuzunu tutarak bilmediği yere, nemli gözlerle baktı. Üzerine konduğu çiçeğe doyamayıp, yaprakları arasında ölen, kanatları kelebek kanadı gibi tirşeli, küçücük bir arı yavrusuna benziyordu. Böcek kapan çiçeği gibi çarklar, tatlı usaresini göstererek, bu yavruyu da kapmış, hazmetmeye uğraşıyordu. Masumluğun abideleştiği, şu çekingen gözlü yüz, bilmem kaçıncı zindan yolunda, falanca gangastere

ait olacaktı. Gazeteler, büyük puntolarla şu manşeti atacaktı:
atacaktı: "Şu kadar cinayet işlediği halde yakalanamayan cani, son cinayetinde yakayı ele verdi." Şu zavallı yavrucak, belki o zaman, zindan yolunda son yolculuğuna çıkacaktı. Vatanımın garip evlâtları... Küçük hırsızı, büyük; bunalım geçireni, gangster yapan zindanlar...

— Küçük! Gel buraya canım.

— Gelsene kardeşim.

— Korkma, hadi gel.

— Adın ne senin?

— —

— Söyle canım, çekinme.

— Ha?

— Adın ne?

— Hamdi.

— Nerelisin?

— Diyarbakırlı.

— İstanbul'a niye geldin?

— Çalışmaya.

— Yalnız mı?

— Hıhı!

— Burada akraban var mı?

— Var.

— Neyin?

— Dayımın oğlu.

— Evi var mı onun?

— I ıh!

— Nerede kalıyorsun öyleyse?

— Bi han var. O, orda çalışıyo. Yukarısında barabar kalırız.

— O, ne zaman geldi İstanbul'a?

— İki sene oluyo.

— Kaç yaşında?

— Benden iki yaş böyük.

İnce, eskimiş kazağı ve siyah çakşırıyle tahta sedirin direği dibine büzülen Hamdi, başka sorulara cevap vermedi. Elleri, çakşırının kıvrımlarıyle oynadı. Başı eğik, kendi dünyasına daldı. Küçük yaşta omuzlarına binen yük, geçim kasırgası, onu şimdiden İstanbul'a, şimdiden gurbete atmıştı. Akşamları anacığının masallarıyle uyuyacağı hayatının baharında o, pazardan evlere, apartmanlara fileleri taşıyacaktı. Ekmek parasını, omuzları düşmüş ve parmakları keçeleşmiş olarak cebine koyacaktı. Körpe vücudu, daha filizken, hamallıktan örselendikçe örselenecekti. Birkaç yılda bir göreceği köyünün sokaklarında, ancak rüyalarında oynayabilecekti. Onun küçük kafası, kendisini buraya getirenlerin ve buranın ne olduğunu hâlâ daha çözemiyordu. Ayakkabısı yırtık, çıplak ayaklı Hamdi, şimdi hangi düşüncelerin dünyasında idi?

Kapıda bir çift göz göründü. Sadık köpek gözleri. Elinde sopa, belinde tabanca, bir kukla girdi içeri. "Dev" in ta uzaklardan, histeri gülüşleri geliyordu. "Vur" diyordu. "Vur acıma" Zindan birden karıştı. Kuklanın sopası inip kalkıyordu, Tahta sedirden, atlayan atlayana, koşan koşana. Herkes kaçıyordu. Onlar kaçtıkça kukla kovalıyordu. "Dev": "Vur" diyordu. "Vur acıma." Zindanın duvarları, mütemadiyen genişliyor ve büyüyordu. Kukla, onları yakalamasın, sopası yetişmesin, "Dev" mahçup olsun diye genişliyor ve büyüyordu. Bu kovalamaca ile dağları aşıp, ovaları, ırmakları geçtiler. Kuklalar, gittikçe çoğalıyordu. "Dev": "Vur" diyordu. "Vur acıma."...

Nice yerleri geçtikten sonara duvarlar, büyümedi, genişlemedi. Hareketsiz kalan zindan duvarları, durmuştu. Kuklalar yetişmiş, önüne gelenlerin üstünde sopaları inip kalkıyordu. Güzel beldeler, zindan olmuştu artık.

Evet, servilerinin minareleriyle yarıştığı; gölgeleri çimenlere akan ve ağaçlara yaslanan kubbeleriyle, kan pahasına miras kalan koskoca beldeler; dağlarına yaslanarak yatan güneşin, adaletin süngüsüyle kazanılan zaferleri seyreylediği beldeler, zindan olmuştu...

. . . . . .

Hafiften horultular içinde ara sıra: "Neden son modaya uygun elbiseleri var, hepsinin? Ben, hırpani kılıklı sanardım, zindan bekçilerini. Bunlar mı, şu etrafımızdakiler, kelli felli adamlar mı zindan bekçileri?" diye sayıklıyordu. Kimbilir rüyası tekrar mı başlamıştı?

PINAR'IN YARIŞMASI

Pınar, okuyucularının sanat çalışmalarını değerlendirmek ve önümüzdeki yazdan istifade etmek için iki yarışma düzenlemiştir.

Bu yarışmanın Anadolu'nun pek çok köşesinde zamanın yok edici darbelerine terkedilmiş tarihî ve millî kültür hazinelerimizi ortaya çıkarmak bakımından ayrı bir önemi vardır.

Folklor incelememiz ile halkımızın öz yaşayışı ve sosyal yapısı bütün yönleriyle berraklığa kavuşacaktır.

Asırlık tecrübeleri, ciltlerle kitaba sığmayacak mânaları birkaç kelime ile özetleyen deyimler, atasözleri; halkımızın kahramanlığını, büyüklüğünü fedakârlığını, adaletini... maziden atiye ulaştıran destanlar, menkıbeler, halk hikâyeleri, Anadolu insanını olanca saflığı ile gözlerimizin önünde canlandıracaktır. Dilden dile dolaşan hepsi de ince bir zekânın mahsulü nükteleri ile insanı gülerken düşündüren halk fıkraları millî kültürümüze kazandırılmış olacaktır. Ve yapılan kıymetli çalışmalar halktan habersiz halkçılık şampiyonlarına halkın kendi cevabı olacaktır.

PINAR'ın okuyucularına ve millî kültürümüze mütevazi bir hizmeti olan kıymetli çalışmalarınız sizler için de zevkli bir araştırma olacaktır. Şimdiden başarılar diler, incelemelerinizi bekleriz.

1 — Fotoğraf Yarışması,

2 — Köy Folkloru İnceleme Yarışması.

Fotoğraf Yarışması:

Halkın yaşayışı, bölgenin en belirgin özellikleri ile ilgili olacaktır.

1 — Konu, köyde kasabada ve şehirde

2 — Yarışmaya, bir kişi en az 5 fotoğraf ile katılabilir. Fotoğraflarda yakalanan özellik, ayrı bir kâğıda numaralanarak belirtilmelidir.

3 — Fotoğraf, tekniğine uygun hazırlanmalıdır. Konusu kadar, netliğin de önemli olduğu bilinmelidir.

4 — Fotoğraflar, en geç 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimize geçecek tarzda postalanmalıdır.

5 — Fotoğraflarla birlikte kendi resminiz ve kısa bir biyografiniz de ilâve edilmelidir.

Köy Folkloru İnceleme Yarışması:

1 — Köy folklorunun nasıl incelenceği hakkında aşağıda bir plan veriyoruz. İnceleme bu plana göre yapılacaktır.

2 — İnceleme için bir sınırlama yoktur.

3 — İnceleme dili sade olacaktır.

4 — Halkın, ifade özellikleri bozulmadan verilecektir.

5 — Resimler ilâve edilebilir.

6 — Vesikalık bir fotoğrafınızla birlikte biyografiniz de incelemeye ilâve edilmelidir.

7 — İnceleme 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimizde olacak şekilde postalanmalıdır.

FOLKLOR İNCELEME PLANI

A — YERE AİT BİLGİLER

1 — Yerleşme yerinin adı nereden gelmiştir, bu husûsta halk arasında neler söylenir?

2 — Yerleşme yerinin —çok kısa— tarihi.

Devamı sh. 48'de

İstanbul İmam - Hatip Okulu

Takdim eden:
İsmail KAYA
st. Y. Ö. Okulu

Okul Müdürü Halil Ziya Erce, Resim-İş Öğretmeni Bekir Semerci Beyi tebrik ediyor.

l sanatın günden gü-
ılanmaya doğru gitti-
ıevinerek müşahade
uz.
llarda, şahsi teşeb-
halinde bazı müesse-
önayak olmasıyla
gıç halinde olan fakat
:li sanat eserleri or-
ıkıyor. Çinicilik, el-iş-
at, tezhib gibi sanat
ıda imkânsızlıklar
de de olsa fedakâr,
:li çalışmalara şahit
ız.
yanda bir Ortaokul
imkânlarıyla "Halk
ü" nü araştırırken,
ıda üç beş kişi bir
gelip mütevazi im-
yla hat sanatını öl-
ıeye gayret ederken,
yanda da öğrencili-

ğin sınırladığı dar zamanlar içerisinde çavdar saplarını sanat duygularının ahengiyle şekillendiren, bakır tabaklara gözlerinin nurunu işleyen öğrenciler... İstanbul İmam-Hatip Okulu öğrencileri...

Okul Müdürü Sayın Halil Ziya Erce ve Resim-İş öğretmeni Sayın Bekir Semerci Beylerin önayak olmasıyla İmam-Hatip öğrencilerinin bütün yıl boyunca yaptıkları çalışmaların sergilendiğini öğrendik.

İstanbul İmam-Hatip Okulunun daha önce yapmış olduğu başarılı kültür ve sanat faaliyetlerini yakından tanıdığımız için sergi-nin basit bir şey olmadığını tahmin ediyorduk. Gidip gezdiğimizde de tahminimiz-de yanılmadığımızı anladık.

Sergiyi bize Sayın Halil

Ziya Beyle Sayın Bekir Beyler gezdirdiler. Geniş kütüphane salonu sergiinin olgunluğuna eş bir tarzda düzenmişti.

Her çalışma çeşidine ayrı bir köşe ayrılmıştı.

Önce suluboya ile tabiat resimleri gördük. Hayatın canlı bir bölümünü kâğıda aktarmışlar. Renklerin yerli yerince kullanılışı, perspektif kaidelerine uygunluğu ayrı bir canlılık veriyordu.

Gözlerimiz birden mezar taşlarına ilişti. Önünde elleri buketli iki yavru duruyordu. Üzerlerindeki masumluk bizi de etkiledi. Dikkat kesildik. Ölülerin bekçisi, mezar taşları... Çam ağaçları...

Geziyoruz... Cilbentler yanyana dizilmiş. Sanki bütün maziyi muhafaza için yapılmışlardı. Hemen sonra Hat sanatı ile ilgili çalışmaları gördük. Meşhur Hattat İbrahim Ethem Hazretlerine ait bir tablo. Yeniden yazılarak sergiye konmuş. Yanımızda gözleri parlayan bir genç duruyordu. Sorduk.

— Bu tabloyu kimler hahırladı acaba?

Bütün tevazuu ile cevap verdi.

— Biz hazırladık efendim.

— İsminiz ne?

— Hüsrev Subaşı.

— Tebrik ederiz kardeşim. Ecdadımıza lâyık torunlar olduğunuzu gösteriyorsunuz. Başarılarınızın devamını dileriz. Sergiyi gezmeye devam ettik.

Rafya örme işleri sıralanmış. Ekmek sepetleri, tabak modelleri... Daha sonra sergide müstesna bir yer işgal eden çavdar saplarından yapılmış Türk Büyüklerinin portreleri yer alıyordu. Sırayı takip ettik. Bakır üzerine işlenmiş çini desenleri... Yine çelik kalemlerle oyularak işlenmiş, motifli bakır tabaklar... Dar imkânlarla kıymetli sanat eserleri meydana getirilmiş. Yarının genç müzehhibleri, sanatkârları şimdiden büyük eserler vermeye başladılar.

Geniş imkânlar verildiği takdirde; gerçekten büyük sanatkârlar ve büyük eserler ortaya çıkacaktır. Buna ümidimiz tamdır.

Genç kardeşlerimizi yaptıkları kıymetli çalışmalarından dolayı tebrik eder, başarılarının devamını dileriz.

İst. İ. H. Okulu öğrencisi Hüsrev Subaşı'nın Hüsn-ü Hat çalışmaları

Bakır üzerine oymak suretiyle işlenen Türk motiflerinden bazı örnekler.

Baş tarafı shf. 45'de

3 — Halkın ziyaret ettiği yerler ve tarihi eserler.

B — HALK EDEBİYATI:

1 — Halkın dili (şive ve lehçe özellikleriyle birlikte kısa bir diyalog, fıkra).

2 — Deyimler ve atasözleri.

3 — Masallar ve halk hikâyeleri.

4 — Destanlar, efsaneler ve menkıbeler.

5 — Halk şiiri, maniler, türküler, ninniler vb.).

6 — Bölgede tanınmış halk şairleri ve deyişleri.

C — HALKIN YAŞAYIŞI İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER:

1 — Doğum, ölüm, sünnet, düğün ve benzeri hadiselerde halkın davranışları.

2 — Çeşitli törenler (Bayramlar, askere uğurlama vb.).

3 — Halkın giyim ve kuşam özellikleri.

D — HALK OYUNLARI VE EĞLENCELERİ:

1 — Mahalli oyunlar.

2 — Sporlar: (Güreş, cirit, yüzme, kayak vb.).

3 — Karagöz ve ortaoyunları.

E — EL SANATLARI VE ZANAATLAR:

1 — El sanatları (oymacılık, hasırcılık, halıcılık, kakmacılık, nakışçılık vb.).

2 — Zanaatlar (demircilik, bakırcılık, marangozluk vb.).

3 — Yapı üslûb uve bina tipleri.

F — HALK HUKUKU:

1 — Halk arasındaki anlaşmazlıkların çözüm yolları.

2 — Halkın büyük suçlar karşısındaki tutumu ve sebepleri (adam öldürme, zina, hırsızlık gibi). Bu suçlardaki zamana göre artma nisbeti.

3 — Halkı suça teşvik eden sebepler nelerdir?

G — HALK EKONOMİSİ:

1 — Bölge halkının geçim kaynağı nedir? (Ziraat, sanayi, hayvancılık vs.).

2 — Tarım usulleri ve âdetleri (imece vs.).

3 — Halkın para hakkındaki düşünceleri.

Not: Yarışma fotoğraflarını ve incelemeyi şu adrese gönderiniz:

PINAR DERGİSİ
YARIŞMA SERVİSİ

Babıali Cad. No: 50/5
Cağaloğlu — İSTANBUL

GECELER

Geçmiyor geceler geçmiyor geceler
Rurumu sıkıyor ruhumu sıkıyor
Durmuyor azıyor, bitmiyor uzuyor
Geçmiyor geceler geçmiyor geceler...

Düşlerimi tutmuş bir ölüm halkası
Durmadan sıkıyor durmadan sıkıyor
Sıkıntı sıkıntı gelmiyor arkası
Geçmiyor geceler geçmiyor geceler...

Dilimde muzaffer uzunca heceler
Dudaktan çıkmıyor dudaktan çıkmıyor
Sessizlik sabrıma göz dikmiş bekliyor
Geçmiyor geceler geçmiyor geceler...

Bin mumluk ışığı andıran dünlerim
Uzakta bir nokta seçmiyor seçmiyor
Ne ifrit, ne belâ karanlık günlerim!
Geçmiyor geceler geçmiyor geceler...

Başımda nöbetçi cüceler cüceler...
Gözümü tutuyor gözümü tutuyor
Dudakta tutuklu heceler heceler...
Geçmiyor geceler geçmiyor geceler...

İhsan IŞIK

Otağ Yayınevi Takdim Eder!

KOMÜNİST İHTİLÂLE KARŞI

TEDBİRLER

Yazan:

AYKUT EDİBALİ

Çıktı ve bitti. 2. baskısını bekleyiniz.
Fiatı: 7,5 Lira.

15 liraya kadar olan siparişler posta pulu karşılığında gönderilir.

100 lira ve daha fazla siparişler için % 25 tenzilât yapılır.

İsteme Adresi:
OTAĞ YAYINEVİ
Nuruosmaniye Caddesi 8/3 Cağaloğlu — İSTANBUL

PROF. DR. FARUK K. TİMURTAŞ

MİLLÎ ÜNİVERSİTE VE REFORM

175 SAYFA, 10 LİRA. ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE 7,5 LİRA. 10 ADETTEN AŞAĞI ÖDEMELİ GÖNDERİLMEZ. İSTEME ADRESİ:
F. K. TİMURTAŞ, P. K. 105 BAYAZİT — İSTANBUL

BERLİN AKŞAMLARI

Horoz sesleriyle başlayan sabah
Çoban kavalları ardında akşam
O rüya gördüğüm en güzel rüya
Milletim, ezanım, köyüm ve anam

Çaresiz, perişan bir sefil gibi
Tütüyor gönlümde memleketim
Yanar Berlin sokaklarında lâmbalar
Arar bir teselli, arar gözlerim

Maddede renklenip pullanan dünya
Karşımda cadıdır, sırıtıp durur
İstemem kesilsin o pis kahkaha
Gönlümde mehterim bir dünya olur

İçimde bir şeyler kaynar, kabarır
Berlin'i bir anda ezesim gelir
Fahişe yuvası otel, barları
Sallay·p yollara dökesim gelir

Çıplak, aç, bakımsız çocuklar
Fakirlik içinde yüzen ailem
İnsanca yaşamaya gerçekten hasret
Irgatlaşan köylüm, işsiz amelem

Rutubetli, izbe, karamsar odalarda
Izdırabı yaşayan gören insanlar dolu
Mektuplara sıkışıp okunur satır satır
Ne çekiyor bilirim çilekeş Anadolu

Berlin sokakları bana zindan olur
Bir kuş olup uçup gitmek göklere
Hıçkırır gönlümde bütün arzular
Hayallerin zirvesinde minare

Can sesleri dolar, melodiler dolar
Bakarım garib garib herkese
Akşamları sevmem, beni bana verir
Hasret gider ruhum sevdiğim sese

Ertuğrul ŞAKAR

PINAR

Ağustos
1972
Sayı: 8

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

TARİH İÇİNDE İNSAN VE KİTAP

Zaferleri Hazırlayan Objektif Şartlar

Abdurrahim Karakoç
(Mülakat)

Suç ve İslah
(Deneme)

Salda Hikâyecilik

Gecekondu Gece Göçtü
(Hikâye)

Şiirler...

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ :

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Ağustos 1972 — Sayı: 8

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı tarih: 17.8.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR

2) "Komünist İhtilâle Karşı TEDBİRLER"
Abdüllâtif METİN

3) Suç ve Islah (Deneme)
Mustafa TOSUN

4) Abdurrahim Karakoç ile mülakat
H. Mehmet BÖLÜKBAŞI

5) Zaferleri Hazırlayan Objektif Şartlar
Veli ŞİRİN

6) 30 Ağustos (Şiir)
İsmail BAYRAM

7) Dünya Gençliğinin Buhranı ... Ve Gerçek Kurtuluş
Salim DEMİREZEN

8) Bir Yolcuya (Şiir)
Gönüllü ÇOBAN

9) Ver (Şiir)
Ertuğrul ŞAKAR

10) Kutadgu Bilig
Yusuf ÇALIŞKAN

11) Solda Hikâyecilik
Haşim VATANDAŞ

12) Gecekondu Gece Göçtü (Hikâye)
Mehmet TAÇDİKEN

13) Onların Yurdu (Şiir)
Ali GENÇLİ

14) Sanat Tarihi Dersleri Nasıl Okutulmalı?
Nevzat METİN

15) Millet Türküsü
M. Nuri DOĞAN

16) PINAR'ın Yarışması

17) Adsız Şiir
Abdurrahim KARAKOÇ

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU,

İnsanın yolunu kitaplar aydınlatır. Tarih boyunca insanoğlu, rehber olarak kitaplara tabi olmuştur. İlk insan, insanoğluna sahifeler içinde ilk haberi de getirmiş, kendisine haberci anlamına gelen «Peygamber» denilmiştir. Adem Peygamber (A.S.). Adem Peygamberin haberi, kendisinin ve kendisinden sonra gelen muayyen bir neslin yoluna ışık tutmuştur. Büyücülerin, sihirbazların sahte haberleri revaç bulmağa, karanlıkların ışığı boğmağa başladığı, insanoğlunun dört yol ortasında şaşkın şaşkın etrafına bakındığı bocalama devresinde, ona yeniden haberler getiren, kurtuluşun reçetesini sunan kutlu insanlar gönderilmiştir. Tarihi, karanlık ve ak çağlara ziftini döken de, esasını hileden, yalandan, düzenden alan kara fikirlerdir. Hz. İbrahim insanoğluna mutluluk sunacak sayfalar taşır elinde. Gökçe sayfalar. Nemrudun da kanunları vardır. İbrahim'i ateşte yanmaya mahkûm eden kanunlar. İbrahim'le beraber tüm insanlığı... Burada, kurtuluş çağrısıyla, ölüm tüccarlarının tarihî savaşı vardır. Ve bu savaş, insanlığın lehine neticelenecektir. Savaşlar kitap savaşıdır. İnsanlar kitapların savaşçısı. Kitaplara bağlı olmayan savaş düşünülebilir mi? Hz. Musa nasıl bir kitap için savaşıyorsa, içinde nur bulunan bir kitab için; Firavun da, insanı alçaltmaya, kendisini putlaştırırken, insanı köleleştirmeye yönelen prensipler için savaşıyordu. Bir yanda insana hayat veren bir kitap, diğer yanda hayatı öldüren fermanlar. Ve savaş... Hz. İsa'nın savaşı. Hz. Eyyub'un savaşı. Hz. Nuh'un savaşı... Ve Hz. Muhammed'in (S.A.V.) savaşı. Kur'an, tarihteki karanlığa kalın ve ak bir çizgi çekmiştir. Kur'anın aydınlığı, hiç bir şeyle bulandırılamayacak bir aydınlıktır. Kur'anın çağrısı, bütün insanlığa ve devamlı bir çağrıdır. Kabile, kavim, ırk, renk, dil ayırdetmeden ve zamanı sınırlamadan, ufku kâinatın sonu olarak çizilen kucaklayıcı bir çağrı. Kur'ana karşı savaş, daha ilk günlerde başlamıştır. Hâlâ da devam eder. İlk günlerde, içinde bir cevher olduğunu zanneden zavallılar, kitaplar ortaya koymuşlardır. Düzmece kitaplar. Hâlâ da koyarlar. Ama nedense, bu kitapların ömrü doğmadan tükenecek uzunluktadır. Kitabı yaşatan, özüdür. Kaynağıdır. Kur'anın insanlığa bahşedilişinden bu yana geçen zaman içinde ne kitaplar eskimiştir. Ne düzme kitapların savaşı verilmiştir. Hâlâ da veriliyor.

Marks'ın kitaplarının hayatını devam ettirmek için milyonlarca kızıl sürü nöbet bekliyor. Ruhunu kurt kemiren doktorun hasta başında beklediği gibi. Ya Kur'an'ın bekçileri kimlerdir? Gerçek mü'minin ipek gibi inancından başka Kur'an'ı bekleyen var mı? Ve kuvvetli olan hangisi? Atom bombalarıyla beklenen ve handiyse yıkılacak olan uyuşturucu marksizm mi? Mü'minin yüreğinde, ipekten yüreğinde, hergün bin kere, milyon kere tazelenen Kur'an mı? Evet kitabı yaşatan özüdür.

• • •

Çağımızda da kitaplar savaşıyor. Hem de en amansız bir şekilde. Savaşanlar ve gaycleri hemen hemen aynı. Tarih sanki yeniden yaşanıyor. Veya tarihe bağlı bir zaman dilimi uzanıyor. 20. asırdan 21. inciye doğru. Unesco, bu yılı kitap yılı olarak ilân etmiş. Bu bir bayram ilanı değildir. Bu, birbirini tüketmeye, yeryüzünden silmeye azmetmiş kitap savaşçılarına, «savaşa başlayın veya savaşı daha da hızlandırın, artık netice alınmalı» tarzında yapılan bir hatırlatmadır. Herkes bu hatırlatmadan, kendi payına düşeni almış, olanca gücüyle kavgaya katılmıştır.

Son devir tarihimizi kritik edenler, ülkemizde de, milletimizin hayatına yön verecek bir kitap savaşına şahit olurlar. Yıllar var ki, kara bir fikir örtüsü, ülke çapında, hattâ ruy-i zemin çapında yaygınlık kazanmıştır. Düzme kitaplar, insan fikrini prangalamak için oyunlar uyguluyor. Gerçeğin sözcüleri, henüz güçlü kitaplarına yakışan kuvvette bir savaş içinde değiller. Kitapçı vitrinleri, çoğu kere örümcek kaplı. Düzme kitapların köhneliğinin delili örümcekler. Türkiye'nin bugünkü halini anlamak isteyenler, kitap savaşını izlesinler. Ve Türkiye için mutlu yarınlar dileyenler, kutlu kitabın ve ruhunu ondan alan kitapların savaş alanına sürülmesine çalışsınlar.

Bu sayımızda size, tahlilleri, Türkiye için hayati ehemmiyet arzeden bir kitap tanıtıyoruz. «Komünist İhtilâle Karşı TEDBİRLER»

• • •

Pınar'ın bu sayısında değerli bir misafirimiz var: Abdurrahim KARAKOÇ. Pınar'ın sorularşına cevap verdiği için kendilerine sizler namına teşekkür ederiz.

pınar

«Komünist ihtilâle karşı TEDBİRLER„

Abdüllâtif METİN
Öğretmen

Beynelmilel komünizmin doktrin, tahrik ve propaganda unsurlarının, bütün caniliği ile tecavüzünü Türk ordusuna dahi yöneltmekten çekinmeyen kızıl militanlar ve "eylem" lerinin, onlara her türlü imkân hazırlayan istismar ortamının topyekûn, müsamahasız bir şekilde kurutulması gerektiği zaruretinin vatansever ve milliyetçi aydınların kafalarında teşekkül ettiği bir zamanda, komünizme karşı verilmesi gereken mücadelenin ve alınması gerekli tedbirlerin ilmi ve reel temellerini ortaya koyan bir eser yayınlamış bulunmaktadır. Bu eserin kıymetini artıran ve eserin Türk aydınları tarafından incelenmesini zaruri hale getiren şey ise, problemc, alışıla gelmiş bakışlardan uzaklaşıp; değişik, yeni, fakat gerçekçi bir çözüm yolu getirmiş olmasıdır.

Kızıl kasırganın amansızca estiği bir diyar olma talihsizliğine uğramış Türkiye'de, marksist hareketin başlangıç, gelişme ve tökezleme halinde uzanan tarihi akışı —dayandığı temeller sebebiyle— en çarpıcı tablolar halinde gözler önüne serilmektedir. Kitap, Türk toplumunun sosyo-ekonomik yapısını isabetle tahlil edip, objektif şartlarını ortaya koyarken, ayrıca Türkiye'nin, beynelmilel süper güçler için ifade ettiği anlama açıklık getirmekte, muhtemel kuvvet değişmelerinin komünist hareketin seyrine yapacağı tesiri incelemektedir. Daha veciz bir ifadeyle kitap "Milletin düşmanları ne yapabilirler?", "Türkiye toplumu ve onun aydınları ne yapmalıdırlar?" sorularına en tam cevabı vermektedir.

Aykut Edibâli; kaleme aldığı inceleme konumuz "Komünist İhtilâle Karşı TEDBİRLER" adlı eserini; milli hayatın idamesi, komünizmin tasfiyesi mücadelesini şerefle yürüten Türk ordusuna ithaf etmiştir. İthaf aynen şöyledir:

«Bu mütevazi kitapcığı; vatan ufuklarının tehlike bulutlarıyla kararddığı, bütün vatanseverlerin ve halkın kalbinin endişe ile dolduğu, vatan, millet ve devletimizin misli görülmemiş iğrenç saldırılarla yıkılmak istendiği bir sırada; göz yaşartıcı bir vatan sevgisi, kararlı bir millîlik ve sınırsız bir

fekârlıkla Türk milletini koruma savaşını başlatan Türk Silâhlı Kuvvetlerine, ordumuzun mümtaz komutanlarına ve bu kutsal savaşın şehid mehmetçiklerinin ruhuna en derin minnet, saygı ve sevgi hisleriyle ithaf ediyorum.»

Satışa arzedildikten bir hafta sonra mevcudu biten ve yeniden ikinci baskısı yapılan kitap 142 sahife olup, 6 bölümden ibarettir. Her bölümü ayrı ayrı inceleyeceğiz.

"GİRİŞ"

"Komünizmin silâhlı mücadele yoluna girişi ve vatanı, komünist ihtilâl karşısında korumanın, Türkiye'nin en hayatî meselesi haline gelişi" aynı zamanda şu sosyal gerçeğin belirmesine ve kesinlik kazanmasına yardımcı olmuştur:

«Nedir beliren sosyal gerçek? Şudur, en kısa ve kesin ifadesiyle şudur: Türkiye'nin var olması, ancak millilik kalkanına sığınmasıyle, gerçekten milli bir toplum düzeni kurmasıyle mümkündür. Başka yol yoktur. Hazır reçeteler, nereden gelirse gelsin, artık iflâs etmiştir. Türkiye aydını, Türk milletinin varoluş ve kurtuluş yolunu, ancak millî tarihinden ve halkının bugünkü yaşayışının gerçekci, namuslu bir incelemesinden çıkarabilir. İşte Türkiye aydını bu yolu seçmeğe, tarih tarafından zorlanmaktadır.» (sh. 12)

Milletler, milli yapılarıyla vardırlar. Türk milleti için kurtuluş ve bugünkü yönetim için, millî hayatta yapılacak reform hedefleri bu şekilde gösterildikten sonra, millî hayatın düşmanı komünizmi kim tasfiye edecektir, sorusuna cevap verilmelidir. Şüphesiz beynelmilel mahiyetli bir hareketin kökünü kazımak basit değildir. Kuvvet gerektirir. Yazar, toplumu, komünizm karşısında korumanın bir devlet görevi olduğunu ifadeyle müşahhas vakıayı ortaya koymuştur.

«..., komünizmi tasfiye görevinin, Türk milletinin hukukî ve resmî şahsiyeti olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti üzerinde olduğunu bildirelim.

Bu vazife, doğrudan doğruya, bir millî müdâfaa ve millî emniyet fonksiyonudur. Komünizmi tasfiyenin, doğrudan doğruya millî müdâfaa hizmeti olduğu, 12 Mart'tan bu zamana kadar anlaşılmış olmalıdır.» (Sh. 13))

Kitabın birinci bölümü durum muhakemesinde kullanılacak kavramları belirterek ve durum muhakemesi plânını vererek son bulmaktadır.

"ÜLKEMİZDE KOMÜNİST İHTİLÂL HAREKETİNİN GÜCÜ VE METODU"

Komünist hareketin gücü matematik hesapla anlaşılamaz. Sayı ile, komünizmin gücü arasında doğru bir orantı yoktur. Ülkemizde, komünist hareketin gücünü doğru olarak tesbit edebilmek için şu temel esasların bilinmesi zaruretine işaret edilmektedir:

«Özetlemek gerekirse, komünist hareketin gücü; 1° Doktrininden, 2° Teşkilât yapısından, 3° Kitleleri aldatma tekniğinden, 4° Buna imkân veren kültürel, politik ve sosyal şartların istismara elverişli olmasından doğar. Ve doğmaktadır.» (Sh. 22)

Ayrıca, burada en can alıcı nokta olarak, 12 Mart öncesinsde, mantığı sulanmış aydın tipinin içinde bulunduğu psikoz gösterilmekte: niçin aydın-halk diyaloğunun zamanımıza kadar kurulamadığı sorusuna cevap aranmaktadır:

«... Komünizmin, Türkiye için asıl tehlikesi; tarihin kendilerine Türk milletine rehberlik vazifesi verdiği aydınların umursamazlığı, Türk halkı hakkında yanlış değerlendirmelerde ısrar etmeleri ve bazen halktan gelen hare-

ketleri küçümseyerek, tehlikeli bularak daima karşı çıkmaları; saplantılarına, vehimlerine uygun buldukları gayri millî her hareketi zararsız, himayeye lâyık ve hattâ kurtarıcı bulmaları Türkiye'nin temel zaafını teşkil etmektedir. Öyle ki, sırf halkın karşısında olmak, doktrin bakımından bir arada bulunması mümkün olmayan liberalistleri, komünistleri yan yana getirmektedir.» (Sh. 23)

İkinci bölüm devamla "Ülkemizde komünist ihtilâl hareketinin hedef ve metodu" na işaret etmekte, komünizmin kesin hedefinin hiç bir izaha lüzum olmaksızın ihtilâl olduğu belirtilmektedir. Yazara göre Türkiye'de, Çin, Rus, Küba modellerinden üçüncüsü metod olarak kullanılmaktadır. Bu Kastrizm'dir. Kastristlerin muhtemel hareket tarzlarının ne olacağı maddeler halinde açıklığa kavuşturulmaktadır. Silâhlı mücadelenin ne tarzda cereyan edeceğini belirttikten sonra, beynelmilel komünizmin daha hangi sahalarda örümcek ağlarını örmeye devam edeceği hususunun ortaya konması, tereddütleri sildiği gibi, pek çok soruya da cevap olmaktadır:

«San'at çalışmalarının değişik dallarında (şiir, hikâye, roman gibi edebi; tiyatro sinema gibi temâşa sanatlar vb.) tesir kurabilmiş olan komünist propaganda, bu tesiri daha da artırmak yolunu arayacaktır. Yayın ve haberleşme vasıtaları üzerinde tesir kurma savaşı devam edecektir. Kültür, yayın ve haberleşme vasıtalarına (resmi veya özel olsun) sızma ve ele geçirme hareketi hızlanacaktır.» (Sh. 32)

"DÜNYA ÖLÇÜSÜNDE KUVVET DEĞİŞMELERİNİN ÜLKEMİZDEKİ KOMÜNİST İHTİLÂL HAREKETİNE TESİRLERİ NELER OLABİLİR?"

Bu bölüm, dünyanın iki ihtiyar devinin ve onlara ilâve edilebilecek kuvvet merkezlerinin (Avrupa Birleşik Devletleri, İngiltere vb.) ilmi tahlilini yapmaktadır. Türkiye, **"Anadolu ve Balkanlar Orta-Doğu'nun, dolayısıyle Asya-Afrika ve Avrupa'nın ve binaenaleyh dünya politikasının kilidi sayılabilir."** bir ülke olduğu için bu kuvvet merkezleri açısından hangi mânâyı taşımaktadır? Muhtemel kuvvet değişmeleri, Türkiye'yi hangi tercihlerle karşı karşıya bırakabilir? Bu kuvvet değişmelerinin komünist ihtilâl hareketine tesirleri neler olabilir? Asya-Afrika ve Avrupa'nın, dolayısıyle dünya politikasının kilidi olması, ayrıca, jeopolitik, jeostratejik durumu ve İslâm ülkelerindeki nüfuzunun sağladığı imkânlar Türk hariciyesine hangi tarihi mesuliyetleri yüklemektedir? Türkiye, jeopolitiğin ve tarihinin verdiği avantajları nasıl değerlendirmelidir? Denebilir ki bu bölüm Türkiye'nin en hayatî meselesini teşkil etmektedir. Büyük devlet, büyük millet, kuvvetli millet olma hedeflerine yürüyecek millî Türk dış politikasının temellerini vermektedir. Bu bölümü şematik olarak veriyoruz.

A. Dünya ölçüsünde kuvvet dengesi ve Türkiye

1. Dünyanın şimdiki kuvvet dengesi

2. Dünya kuvvet dengesi, içinde Türkiye (Amerika ve Rusya açısından önemi)

B. Dünya kuvvet dengesinde ne gibi değişmeler olabilir?

1. Amerika ve Rusya'nın, Orta-Doğu konusunda, bir anlaşmaya varmaları ihtimali.

2. Orta-Doğu'da, Amerika lehine, kuvvet dengesinin bozulması ihtimali

3. Dünya kuvvet muvazenesinin, Rusya lehine bozulması

a) Amerika infirat politikası, takip etmesi hali.

b) Amerika'nın Orta-Doğu'yu boşaltması hali.

c) Orta-Doğu'ya sıçrayan Rus-Amerikan silâhlı çatışması hali.

d) Amerika-Rusya Federasyonu ihtimali.

C. Sovyetlerin, komşu ülkelerdeki, siyasî ve askerî ihtilaflardan faydalanma teknikleri

1. Millî harplerin, "sınıf savaşına" çevrilmesi tezi

2. Kızılordunun işgali

3. Millî kurtuluş harpleri ve sosyalist ihtilâl mücadelesi

4. Ve NETİCE... Aykut Edibâli neticede, Türkiye ile Orta-Doğu münasebetlerine temel olacak müşahhas ve müstakbel vakıaların, tahlilini yapmış, komünizmle mücadelenin, Türk dış politikasını ilgilendiren yönlerine dikkat çekmiştir:

«Orta-Doğuda kuvvet dengesinin, Rusya lehine bozulması halinde, Rusya'nın Türkiye'de silâhlı hareketleri pervasız bir şekilde destekleyeceği muhakkaktır. Bu durum, daha önce belirttiğimiz gibi, ya Amerikan politikasının bir zaafı sonucu (infirat politikası, taviz, uyuşma veya teslimiyet politikası ile) yahut Orta-Doğu'da patlayan bir harbe bulaşması sonucu karşılaştığı mağlubiyet neticesi, doğabilecektir.

Daha önce belirttiğimiz gibi, Orta-Doğu'da ekonomik ve politik ihtilâflar askerî çarpışma, yani harp haline gelebilir.

Arap?İsrail harbinde, İsrail'in mağlubiyeti; Suudi Arabistan, İran, Irak veya Yunanistan'da Sovyet taraftarı bir rejimin kuruluşu halinde, Amerika - İngiltere menfaatlerini korumak için silahlı bir mücadelede gecikmeyeceklerdir. Bu durum Orta-Doğu'nun yeni bir Vietnam olması ile sonuçlanacaktır. Türkiye böyle bir vasatta, bu emperyalist savaşta taraflardan biri olduğu takdirde, Sovyetler'in daha önce zikrettiğimiz şekillerden biri halinde belirecek olan mücadelesini beklemelidir.

Bugün, Filistin direnme savaşının son derece mevzii bir harp olmasına rağmen, Türkiye'de yürütülen kızıl ihtilâl hareketini ne derece etkilediği göz önüne getirilirse, bölgesel bir savaş alanı haline gelecek olan Orta-Doğu harbinin, Türkiye'yi ne derece sarsabileceğini tahmin etmek kolaylaşır.

Bu sebepten, Orta - Doğu'daki bir bölgesel savaş, Türkiye'deki komünist ihtilâl hareketinin en müsait ortamını teşkil eder, diyebiliriz.

Sonuç olarak, Sovyetler harbi, millî iktidarları zayıflatan, yıpratan; harbin yükünü kendi ortaklarının (komünist olmayan ortaklarının) gücünü tüketen; kendilerine zaman ve kuvvet kazandıran bir faktör olarak kullanacaklardır, yani ondan en büyük istifadeyi temin etmeye çalışacaklardır. Orta-Doğu'daki ekonomik ve politik mücadelenin, askerî mücadele haline geldiği ve bunun bölgesel bir çap kazandığı anda, harpleri ihtilâle çevirme taktiğini başarıyla uygulama imkânı bulacaklardır.» (Shf. 60-61)

"TÜRKİYE'NİN MEVCUT ŞARTARININ KOMÜNİST İHTİLÂL HAREKETİNE TESİRİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ"

Türk toplumu apayrı bir sosyal bünyeye sahiptir. Tarihin 5 bin yıllık derinliklerinden akıp gelmesi, kültür yapısı, sosyolojik özellikleri apayrı bir karakterde olmasını hazırlayan amiller arasındadır. Fakat, ne yazık ki son iki asrın Türk aydını Türk halkının bu gerçeğinden uzak kalmıştır. Halka sun'i yamalar vurmaya çalışılmıştır. Aydın, suçludur. Aydın, vazifesini yapmamıştır. Kâh kızıl ihanetin kuklası, kâh kozmopolitizmin oyuncağı olmuştur. "... Tür-

kiye aydınları arasında, 1960'lardan sonra moda olan Marxist ekonomi ve sosyoloji büyüsü de, aydının formel, spekülasyoncu, halktan kopmuş, milli tarihimizden uzak, milletin değerlerine hınçla dolu psikolojisinden ileri gelmektedir." (Sh. 71) satırlarına bütün Türkiye milliyetçileri katılmaktadır.

Milletten kopuk aydınların yanında, milliyetçi aydın kadrosu da teşekkül etmekte, millet aleyhtarı fikirlerin karşısına dikilmektedir. Yazar, burada, bir yandan milliyetçi aydın kadrosunun gelişini müjdelerken, diğer yandan da bu kadroyu bekleyen vazifeleri ve güçlükleri hatırlatmaktadır.

«Buna karşılık, halktan kopan ve onun millî değerlerini bir bulaşık bezi gibi hor gören hayalci aydınlara ve hiç biri idealin sahibi olmayan rey mekanizması simsarlarına karşı milliyetçi aydın zümresi doğmakta ve kendini gittikçe daha çok kabul ettirmektedir. Gerçek anlamda milliliği temsil eden milliyetçi aydın zümresi, pek çok engellerle karşı karşıyadır. İki yüz yıllık zihnî bağımlılık geleneğine karşı en kesin bir protesto ortaya koyarken, siyasi bakımdan kozmopolit, fikrî bakımdan adepteci, ahlâkî bakımdan egoist, iktisadî bakımdan hâkim ekonomilerle sıkı ilişkileri olan hâkim azınlıkla ve onların hudutsuz imkânlarıyla savaşmağa; halka yakın bir zafer vâdeden, dıştan halka bağlı görünen, içi halktan uzak, sözü davranışına uymaz; sözü özünü tutmaz, en yüksek idealleri pazarlık konusu yapan irinleşmiş, kangren olmuş menfaatçi zümrelerle savaşmağa mecbur olmaktadır. Yani, milliyetçi aydın kitlesi halkla bağlarını derinleştirme ve güçlendirme işinde oportünist politikacıların ve bozguncuların menfaatleriyle; iktidarı millileştirme işinde ise, hâkim zümrelerin engellemeleri ile karşılaşmaktadır.» (Sh. 76)

Ve öte yandan "Türkiye'nin yakın tarihinin incelenmesi kesin olarak gösterir ki, Türkiye'de yakın bir istikbalde millilik dışında bütün eğilimler iflas çukuruna gömülmeğe mahkûmdur. Ve Türkiye'nin varlık şartı, mevcut beynelmilel ortam ve Türkiye'nin bu dönemindeki şartlar bakımından, milliliktir." hükmünün tam yerine oturtulması, eserin en can alıcı noktasıdır.

Ve bu dördüncü bölüm "Türkiye'de komünist ihtilâl hareketinin mümkün dayanakları" nı inceleyerek devam etmektedir.

"TÜRKİYE'DE KOMÜNİST İHTİLÂL HAREKETİNİN SEYRİ"

Bu bölüm de "Marxist ideoloji ve öğrenciler" konusunu işlemekle başlamakta ve yüksek okullarda ajitasyona kolaylık veren, teşkilâtlanmayı hızlandıran dikkate değer özellik, şu satırlarla vukufla belirtilmektedir:

«a) Yüksek okullar, kitlenin en hür şekilde bulunduğu yerlerdir. Okullarda ne fabrika ve ne de kışlanın disiplini yoktur. Üstelik Türkiye üniversiteleri gibi zihniyet itibarıyle kozmopolit, halktan kopmuş, ilmî liyâkat yerine adam kayırmanın ve kozmopolitizmin, Türkiye'de en tehlikeli teşkilâtlanış olan masonik dayanışmanın «sosyalist kardeşlik» anlayışı ile birleştiği yerler, komünistler için müsait üsler halinde idi. Yani üniversiteler teşkilâtlı bir kozmopolit azınlığın kontrolü altında idiler. Bu zümre, kesin olarak millî olan her hareketin karşısında idi.» (Sh. 97)

Hele şu satırları çok iyi okumalı, ortaya koyduğu hipotezler üzerinde eğitimcilerimiz çok iyi düşünmelidir-

ler. Anlamalıyız artık ki, komünist ihanet hareketine en büyük imkânları sağlayan temel sebeplerden birisi, eğitim sistemi olmuştur. Talebe boş, hayalci, halkın ve ilmin gerçeklerinden habersiz yetiştirilmiştir. Her bir bölümü birbirinden kıymetli kitapçığın bu bölümünde, Türkiye milliyetçilerinin eğitim meselesi hakkındaki iddiaları en canlı izahına şu satırlarla kavuşmaktadır:

«Milli, dinî ve ahlâkî vazifelerini yerine getirmeye elverişli bir ruh eğitiminden geçmedikleri gibi, gerçeği aramaya yönelmiş bir düşünce disiplininden de geçmiş değillerdi. Onlara, on-dokuzuncu asrın neticeleri bir nass gibi belletilmiş, zekâ yerine hafıza önem kazanmış ve eskimiş bütün bilgiler raflara yerleştirilen kitaplar gibi, kafalara yerleştirilmiş bulunuluyordu. Ayrıca, hiç bir makul ve ilmî esasa dayanmayan ve Türkiye için son derece zararlı olan bir bakış açısı eğitimc hâkim bulunuyordu. Dinî idealler alay konusu, milli idealler toplumdan koğulması gerekli birer tufeyli idiler. Halbuki, tecrübe psikolojisinin buluşları, matematik sahasında ilerlemeler, çekirdek fiziğinde gelişmeler maddeci kainat ve tarih anlayışının temellerini sarsmaktadır.

Ama, müsbet ilimlerde, bilhassa orta öğrenim seviyesinde çocuklarımız, Lavoisier'nin devri için ileri bir buluşunu değiştiren buluşların varlığından habersiz; Bohr'un, Rudeffort' un birkaç asır geride kalan hipotezlerini değişmez gerçekler gibi okumaktadırlar. M. Plank, Einstein, Heisenberg, De Broglie teorilerinin felsefi mânası hakkında hiç bir şey bilmemektedirler. Maddeci anlayışın kâinatın yapı taşları olarak bildiği atomlar ve parçaları, yeni ve hatta spritüel bir anlayışla ele alınıyor. Sonsuz kâinat yerini, sınırlı bir kâinat anlayışına; başlangıcı ve sonu olmayan kâinat tasavvuru, başlangıcı ve sonu olan (zaman itibariyle) bir kâinat anlayışına terkediyor. Aynı şeyler düşüncemizin metodu olarak kabul ettiğimiz mantık için de benzer sonuçlar doğuruyor. Mantığın, kavramlar arasında zarurî, mantıkî ilişkileri kontrol eden bir teknik olduğu kabul ediliyor. Özetle, maddeciliğin dayandığı kaba pozitivizm ve ilkel rasyonalizm derin bir değişikliğe uğramış durumdadır. Ancak bizim eğitimimiz, hâlâ nassçı ve eskimiş bilgilerin yığılmasına dayanıyor.

... Orta öğretimde sosyoloji dersleri, Durkheim sosyolojisinin bir özeti halindedir. Psikoloji dersleri, psikoloji nazariyelerinin cansız bir resmigeçidinden ibarettir. Felsefe dersleri yine cansız ve kuru... Bilhassa tarih dersleri, bir toplumun kendine güven duyması ve ilerleyebilmesinin temel şartı olan, tarih dersi olmaktan çok uzaktır. Bu tarih dersleri, Türk milletinin hayrete şayan gelişimini, onun gelişim şartlarını ve ortaya koyduğu büyük eserleri tanıtıcı ve büyük eserleri daha büyük ölçüde vermek cehdini aşılamaktan uzaktır. Türk kültürünün ve İslâm medeniyetinin göz alan yüksekliğinden habersiz insanlar yetiştirmektedir. Avrupa tarihi hakkında anlatılan şeyler neticeden mahrum, müsbet bir dünya görüşü vermekten uzaktır. Tarihimizin ilerleme ve

gerileme devrelerini, liderlerin ehliyetine bağlayıp işin içinden çıkmak, hiç bir millî vazifenin zihinlerde teşekkülü için yeterli değildir. Bu, kurtarıcılar ve kahraman liderler beklemek ve böyle zannedilen fertlerin eteğine yapışmak gibi aşağılık eğilimlerden başkasını doğuramaz.

Hele, Türk tarihinin Osmanlı devleti bölümü anlatılırken büyük ilerlemeyi temin eden manevî ve maddî şartları bir tarafa bırakıp, askerî zaferleri öğmenin, gerileme ve yıkılış devirlerini ise Osmanlı toplumunun dokusunu ve varlığının temelini teşkil eden millî ve dinî ideallere alaylı bir bakış haline getirmenin mânası yoktur.» (Sh. 98 - 99-100)

5. bölüm olan bu kısımda daha sonra komünist hareketin yurdumuzda

1. 1960-1965 arası,

2. 1965-1968 arası,

3. 1968-1971 arası, gelişimleri incelenmiş, işgallerin komünist yöneticilere kazandırdığı başarılardan en önemlisi şu maddeyle ifade edilmiştir:

«c) Lenin'in «sık sık başarılar kazanmak» taktiği neticelerini vermekte gecikmedi. İşgalciler, yenilmezliklerine, haklılıklarına inandılar, hiç bir gücün kendilerine mâni olamıyacağı vehmine saplandılar. Komünist gençlik hareketinin trajik gelişmesi, böylece başladı. 1960 öncesinde komünizan faaliyetlerin bütün Türkiye'de normal şartlar altında karşılaştığı düşmanlığı hatırlayalım. İstanbul'da Beyaz Saray hadiseleri, Gültepe olayları, Sursa, Kayseri, Adana vb. yerlerde kar-

DENEME: Suç ve Islah

Mustafa TOSUN

«İnsan doğuştan suçludur.» diyor Lombrozo. Böyle peşin bir fikri kabul etmek ne derece aklidir, bilemeyiz. Ama annesinden yeni doğmuş, pırıl pırıl bir yavruya suçlu gözüyle bakmanın saçmalık olacağını zannediyorum. İnsan suç işler. Bu normal bir hadise değildir. Fakat, suçun asıl sebeplerini arayacak yerde suçu insanın tabiatında aramak doğru bir yol değildir herhalde.

Hep şuurumu meşgul etmiştir bu soru. Cemiyette suçlu oranı asgari seviyeye indirilebilir mi? Şayet bu mümkün değilse, o zaman suçluya ceza vermenin, onu ıslaha çalışmanın manası nedir? Eğer bu mümkünse; suçlu sayısını azaltmak demek, suç işlemeyi teşvik eden, hazırlayan şartları yok etmek demektir. Ve aklî olan, mümkün olan da budur, gibi geliyor bana.

Asıl mühim olan cemiyette suç sayılacak ve sayılmayacak prensiplerin doğru olarak tayinidir. Meselâ eski Yunan'da görülmeden hırsızlık yapabilmek suç değil, büyük bir kahramanlık sayılıyormuş. Ama biz biliyoruz ki, birçok cemiyetlerde hırsızlık adî bir suç olarak kabul edilir. O halde yapılması icap eden şey suçlu ile suçsuzu, suç teşkil edecek fiil ile, suç teşkil

şılaştıkları düşmanlık ve kapıldıkları çaresizlik nerede; 1968'den sonra kolayca işgalden işgale geçişler nerede? Bu hal, câhil militan azınlığının, hayretten başını döndürmez de ne yapar? Mevcut iktidarın kayıtsızlıkla perdelediği teslimiyeti; üniversite yöneticilerinin eğlimesi; gazeteleri sansasyon, particilik ve milli şuur ve endişeden mahrumiyetle şakşağı ve bir kısım aydın ve yöneticinin müsamahası ve arka çıkması; yaşları yirmi beşe varmamış militan azınlığını, komünist yöneticilerin fedaisi, robotu ve esiri haline getirmekte gecikmedi. Ve bu zavallı beyinsiz azınlığı, ellerine silahı kaptıkları gibi bütün güçleri tepeliyecekleri ve bütün Türkiye'yi peşlerinden koşturabilecekleri hayaline inandırdı da inandırdı. Ve işte, 1968 Mayıs'ının bu meş'um olaylar serisidir ki, bir avuç militanı; ortaçağların afyonkeş dervişleri gibi sahte bir korkusuzluk, cesaret ve kendine güvenle doldurarak, Türkiye'nin başına belâ etmiştir.» (Sh. 111-112)

Suç ve Islah

etmeyecek fiili ayırdetmektir. Nedir bunun ölçüsü? Çıkar yol insanın en iyi şekilde cemiyette yaşayabilmesini temin edecek prensipleri bulmaktır. Yani insan bünyesinin uyması zarurî kanunları teşhis ve tespit etmektir.

Cemiyette kanunun suçlu saydığı öyle kimseler vardır ki, cemiyet içerisinde hiç bir zaman lânetlenmezler. Suçlu âdeta bir kahramandır halk arasında. Ama öyle suçlar da vardır ki, kanun tarafından nazarı itibara alınmadığı halde cemiyet için en ağır suç sayılırlar. Peki bu, kanun anlayışıyle cemiyet anlayışını tezata düşüren amil nedir? Niçin cemiyet ayrı, kanun ayrı bir değerlendirme yapıyor? Demek ki, kanun halinde prensiplenen hususlar cemiyetin bünyesiyle zıtlaşan unsurlardır. Yani kanun, cemiyetin isteğini yansıtmamaktadır.

İşte günden güne artan suç oranı bu düşünce ile izah edilir. Düşünelim bir kerre; tarihimizde, kanun güçlü bir kuvvetle korunmadığı halde, kanuna saygısızlığın pek nadir oluşunu nasıl açıklarız. Tarihimizin sayfaları karıştırıldığında hapishane bulunmayan devirler göze çarpıyor. Suç işleyen olmadığından, ona verilecek ceza için hapishane de bahis mevzuu edilmiyordu, demektir. Halbuki günümüzün hayat şartlarına, teknik imkânlarına ve kanunu koruyan kuvvetlerin güçlülüğüne rağmen suçlu oranı hergün artmaktadır. Şimdi iki ayrı sosyal va-

Gözleri tabanca kabzalarıyla ezilen ve kahpe kurşunları göğsünde söndüren milliyetçi talebeler silâhlı mücadelenin daima karşısında oldular, silâha sarılmadılar. Zira, inanılıyordu ki silâhlı tecavüzleri defetmek devletin güvenlik kuvvetlerinin vazifesi idi. Bu husus da isabetle belirtilmiştir:

«b) Üniversite öğrencilerinin ve milliyetçi öğrencilerin çoğunluğu neden silâhlı hareketlere girişmediler?

Çünkü silâhlı her hareketin, Türkiye'nin varlık teminatı olan Türk ordusunun büyük imtiyazına sahip çıkmak gibi bir şerefsizlik olduğunu biliyorlardı. Zaruri meşrû müdafaa hareketleri haricinde milliyetçi öğrenci kitleleri, silâhlı kitle hareketlerinin daima karşısında oldular. Onlar komünizmi, ilkel bir kör döğüşle yok etmenin hayal olduğunu biliyorlardı. Onlar, İtalya'yı ve İspanya'yı seneler boyu mezbahaya çeviren iç savaş gibi bir iç savaşın alevini söndürmek için kanlı teröre göğüs gerdiler ve son derece dikkatli, aktif bir mücadeleyi yavaşlatmak taktiği kullanarak, kızıl kudurganların ilmiğini, Türk ordusuna teslim ettiler. Ve gerçekten bekledikleri ses, millilik ile buram buram tüten gerçek milli hareket, yani 12 Mart, üç senelik kanlı terörün beyninde patladı.» (Sh. 115-116)

Suç ve Islah

kıayı karşılaştıralım. Bir tarafta sulh içinde bir cemiyet, diğer tarafta her köşesi hapishane dolu bir toplum. Hep aynı prensip açıklıyor bu tezatları: «Kanunlar, cemiyetin icaplarını, yapısını yansıttığı nispette cemiyet tarafından itibar görürler.»

Suçun sebebini teşhis etmek, suçluyu ıslah için de bir anahtar sayılmalıdır. Yine tarihe dönelim. Ve milletlerin devir devir suçluları ıslah için uyguladıkları sistemlere bakalım. Bazı toplumlarda ıslah için uğraşılmadığını görüyoruz. Bu toplumda suçlu cemiyet dışıdır. Lânetlenmiştir. Tekrar aynı topluma kabul edilmez. Suç işleyen fail cemiyet değiştirmek zorundadır. Böyle bir ceza sisteminin faydasını ve zararını tartışmayacağız Islah sistemi, ne şekilde olursa olsun faydalı olabilmesinin şartı, hareket ettiği prensiptir. Aynı ıslah şeklinin farklı insanlarda farklı netice verebileceğini görüyoruz. Sebebi ise ıslah prensibinin suçlular tarafından farklı anlaşılmış olmasıdır. Suçluya verilecek ceza için de aynı şekilde düşünmek mümkündür.

Ceza, suçluya verilecek bir ilâç gibi olmalı. Onun hastalığını tedavi hedefine yönelmeli. Ve suçlu da bu ilâcın kendisine yarayışlı olduğuna inanmalı. Cezanın, kendi bünyesindeki zararlı bir uzvu kopardığını düşünmeli. Tıpkı doktorun, hastasını tedavi için verdiği ilâç gibi... Doktorun kangren olmuş bir eli kopardığı gibi... Aksi halde suçlu cezanın pençesinde, kanun böy-

"TÜRKİYE'DE KOMÜNİZMİ TASFİYE İÇİN GEREKLİ TEDBİRLER"

Son bölüm tedbirleri ihtiva etmektedir. Kızıl ihanetin mahiyeti ve karakteri incelendikten sonra asıl mesele alınacak tedbirlerin nasıl ve ne olacağıdır. Bunun da isabetle ortaya konması lâzımdı. Kitabın son bölümü de diyebiliriz ki bunu ideal mânasında başarmış ve alınması gerekli tedbirleri teklif olarak sunmuştur. Gerisi uygulama sahasına koyacaklara kalmıştır.

Nedir bu tedbirler? Türkiye milliyetçilerinin tekliflerinin özeti mahiyetinde olan tedbirler, yazarın kaleminde şu ifadelerle belirtilmiştir:

Suç ve Islah

«Sırf ekonomik tedbirlerin, başlı başına bir hedef sayılması halinde; Türk toplumunun bugünkü dengesiz ve krizli yapısının sarsıntısını azaltan ve halk kitlelerini feragat, sabır, ümitle sağlamlaştırmış bulunan millî dinî ve ahlâkî ideallerin lüzumsuzluğu ve hatta Türk toplumu için bir ayak bağı olduğu itiraf edilmiş olur.» (Sh. 126)

«Şu halde, alınacak bütün tedbirlerin, Türk halkının millî, ahlâkî ve dinî ideallerini pekiştiren, kuvvetlendiren ve Türkiye'deki sosyal ve ekonomik dengesizliği ortadan kaldıracak tedbirler olması gerektiğini, ısrarla ileri sürüyoruz.» (Sh. 127)

«Spekülatif tarih felsefelerine (materyalist, idealist vb. gibi doğmatik tarih felsefeleri) kalıplaşmış toplum şemalarına (azgelişmişlik gibi kapitalist ülkelerin toplumumuza bakışını; feodal toplum, prokapitalist toplum, kapitalist toplum vb. gibi marxizmin materyalist tarih anlayışının eseri olan şemalar) bağlanmaktan ve hele bu görüşlerden

le bir hükmün pençesinde, cemiyet te bu tip bir anlayışın pençesinde kıvranır, durur. Fertteki hastalık cemiyete de sirayet eder. Ve büyüdükçe büyür...

Cezaevlerinde bu mevzu üzerinde bir anket yapılacak olursa temas ettiğimiz gerçeğe şahit oluruz. Size niçin ceza verildi diye suçluya sorsak, hep aynı cevabı alırız. «Bizi cemiyetten uzaklaştırmak için buraya hapsettiler...» Halbuki gerçekte anlayış olarak hapis cezasındaki maksat bu değildir. Olmamalıdır. Böyle bir anlayış ne suçluya fayda, ne de cemiyette müspet bir gelişmeyi temin eder. Herşeyden evvel suçlu cezayı hakettiğini bilmeli, cezanın kendi hastalığı için bir tedavi olduğunu idrak etmelidir. Ancak böyle bir anlayış içerisinde ceza, suçluya fayda temin edebilir. Büyük acılar şuursuz olduğu müddetçe büyük kinleri davet ederler. Cezalar bu neviden acıları tattırmamalıdır suçluya.

Tarihî bir hatıradır. Osmanlının adaletini ve hukukunu açıklar: Fatih Sultan Mehmet, kendisine imar vazifesi verdiği hristiyan bir mühendisin imarındaki hatasından dolayı elini kestirir. Mühendis kendisine haksızlık yapıldığını iddia ederek Fatih'i mahkemeye şikâyet eder. Mahkeme huzuruna sanık olarak çıkan zamanın padişahı Fatih, mahkemece suçlu görülür. Ve yaptığı haksızlığa karşılık kendi elinin de kesilmesine karar verilir. Böyle bir adalet karşısın-

mülhem tedbirlerin uygulanmasından şiddetle kaçınmalıdır.» (Sh. 128)

Bir komünisti ıslah etmenin yolu şudur:

«a) Önce komünizmin

ne derece sakat, hayali ve haksız bulunduğu anlatılmalı, milletimizin tarihî gelişimi ve içinde yaşadığı şartlara ne kadar ters düştüğü belir-

tilmeli. Millî duygularını uyandırmak ve dinî şuurlarını yükseltmek için, eğitim toplantıları düzenlenmeli. Komünizm gibi bir sapıklığın millet, devlet ve vatanımıza ihânet olduğu ve milletimizin tarihî düşmanlarının bir âleti haline gelişinin kaçınılmaz olduğu, anlatılmalı. Ve Türk milletinin varlığını koruma savaşına çağrılmalı.» (Sh. 131 - 132)

Ve bugünkü aydınlarımızın acilen yapmaları gerekli şey de şöylece belirtilmektedir:

«2. Aydınlarımız Türkiye'nin tarihî gelişimini ve bugünkü Türkiye'nin yapısını ve değişim kanunlarını bulmak için, millî kültür hareketine katılmalıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi, Türkiye toplumunun yapısını incelemek üzere, merkezî bir araştırma teşkilâtına ihtiyaç vardır. Aynı şekilde Türkiye toplumunun gelişim kanunlarını araştırma için, kendi tarih hazinesini ortaya koyma harcketinin başlaması, elzemdir.» (Sh. 134)

Millî hayatın en çok susadığı bir zamanda, Türkiye'nin bugün bir numaralı düşmanı haline gelen komünizmi yokedecek tedbirleri açıklamaktan da öte, ülkemizin yabancı fikir ve onların uygulama alanı haline gelmesine fırsat veren ortamı tahlil eden, buhranlardan çıkışın objektif ve özet halinde yollarını gösteren Aykut Edibâli'nin bu eserinin, mes'ul makamdakilerle beraber, bütün aydınlarımız için bir rehber kitap olmasını ümit ederiz.

Ayrıca, yayın hayatımızda, neşrettiği eserlerle örnek bir çalışma sürdüren Otağ Yayınevi'ni tebrik ederiz.

Suç ve Islah

da şaşıran mühendis Fatih'in elinin kesilmesine razı olmaz ve Fatih'ten kesilen elinin diyetini alır.

Mahkemeden sonra Fatih, cübbesinin altında sakladığı kılıcını çıkarıyor ve kadıya göstererek «eğer bir haksızlık yapsaydın bu kılıçla kafanı koparacaktım.» diyor. Kadı ayağa kalkarak yanında taşıdığı gürzü Fatih'e gösteriyor: «Şayet sen de benim verdiğim karara uymasaydın bu gürzle kafanı ezecektim» diye mukabele ediyor.

Ne hayret uyandırıcı, adil ve ulvî bir mahkeme ve anlayış değil mi? Cemiyetler böyle bir düşünceye muhtaç değil midir bugün? Öyle zannediyorum ki, insanlığın, kurtuluş için başka yol aramasına, kendini yormasına lüzum yok. Hakikat ve huzur dolu canlı misalleriyle insanlığın önünde geniş bir tarih var. Samimî, tarafsız bir gözlemci, tarihin olaylarını ve devirlerini aydınlayabiliyorsa, kurtuluş prensiplerinin bulunması güç olmayacaktır, herhalde.

Doğrusu Fatih devrinin ortaya koyduğu şu nümune karşısında, insanı doğuştan suçlu sayan ve onu ıslah için manasını kavramadan kuru bir ceza sistemini taklit eden düşünceye bütün bir toplumu kurban etmenin makul gerekçeci olamaz.

için ineriz şehirlere. Senede bir defa ineriz amma bin türlü dert ve sıkıntı toplayıp döneriz. Gördüğümüz haksızlıklar, rüşvet, sui istimal, zulüm ve ukalalıklar; bir de kanun temsilcilerinin kanunsuz tasarrufları ki ölme de sus...

Saydığım hadiselerin içinde bizzat yaşamak, garibanların uğradığı zulme şahit olup çaresizlikler içinde çatlamak... Doğruyu söylediğin zaman dokuz türlü eziyete düçar etmeleri ve bir de «köylü milletin efendisidir» demeleri insanı hiç yoktan ya deli, ya da deli bir şair yapar. İşte benim sosyal meselelere ağırlık vermem bundan ileri gelmektedir. Masa başında değil, hadiseleri gördüğüm yerde ve içinde yaşamak suretiyle yazıyorum. Birtakım romantik şiirler yazıp ta gelecek nesillerin kemiğime tükürmemeleri için bu yönü tercih eyledim. Bir de bazı, haksızlıkları istismar vesilesi yaparak suretihaktan gözüken, mağdur ve mazlum halkımızı kandırmaya çalışan komünistlere fırsat vermemek ve benim kendi milletimin dertlerine sahip çıkmam gerektiği düşüncesidir. Zaten bu konular milliyetçi yazarlar tarafından daha önceleri ele alınsaydı bugünkü eylemci kopillerin türemesi şimdiki kadar şumüllü olamazdı.

★ *Hiciv şiirlerinizin yanında bir de aşk şiirleriniz var. Tabii bunlar da farklı diğer şairlerden. Meselâ: Irazca tipi yok şiirlerinizde. Elif bacıların ve Alilerin, Mustafaların temiz sevgisi var. Şiirlerinizde aranan «günah sinmemiş bakışların» sevgilileridir. Yani bir inancın sınırları içindeki sevgi işlenmiş. Neden Irazca tipi değil de Elif bacılar diye sorarsak?..*

— Her şeyde olduğu gibi sanatta da namus ve namusluluk şarttır. Tabii namus mefhumunu yitirenlerle namusun müdafileri aynı paralelde olamazlar. Ben güzel ahlâkın temsilcilerinden olmaya aşıkım. Hayası olmayanın imanı da olmazmış. Mücadelelerim ahlâksızlarladır. Uydurma gerçekçilerin Irazcası bizim Eliflere, Zeyneplere kendi tabirlerince ters düşer. Ben bundan 15 yıl önce söylemiştim:

İmanı, ahlâkı, sabrı, vefayı
Unutma, unutma aman ha bacım.
Senin ak yüzünden ak olmamalı
Dağda kar, külekte ayran ha bacım.

Beni de satın almak istediler. Irazca tipi hasır dokumamı öğütlediler amma, Allah'a şükür güçleri yetmedi. Farkımız bunlardan ileri geliyor bence.

★ *Şiirlerinizde, diğer pek çok şairde olduğunun aksine, büyük bir ümit ve mesut bir zamanı bekleyiş var. Şiirlerinizi okurken, insan bir başka kuvvet hissediyor damarlarında. Bu, herhalde kuru kendine güvenme duygusundan meydana gelmemektedir. Bir inancın, milletine, milletinin ideallerine bugün horgörülen ideallerin ölmezliğine, birgün mutlaka özlenen hayatın doğacağına inanmanın verdiği bir kuvvettir. Sizin düşünceniz ne bu konuda?*

— Hem benden soruyorsunuz, hem de kısmen cevabını siz vermiş oluyorsunuz. Tabii bazı eksiklikleri de vardır. Bu eksiklikleri de ben tamamlarsam daha yerinde olacaktır.

Önce umutsuzluk bir mağlubiyet demektir. Türk tarihi dikkatle tetkik edilirse en umulmadık zamanlarda en büyük hadiselerin meydana geldiği görülür ve ismen sayması uzun sürecek bu hadiseler bizleri, dolayısıyle Türk milletini bu güne kadar getirmiştir. Yiğitin hakkını vermek şarttır. Amma, yiğiti putlaştırmak, ulaşılmaz bir değer olarak kabul etmek bir başka yiğitin çıkmasını engeller. Ben şahsen bozulmuş bir kısım gençliğe rağmen geleceğin dizginini eline alacak dürüst, liyakatli, memleketsever ve imanlı bir neslin yolda olduğuna kaniim. Belki yanılmış da olabilirim. Fakat bu yanılma yüzde doksan da olsa inancımdan, yolumdan çeviremez. Hele birgün bilmeden tapılan maddenin hakimiyeti kendiliğinden iflas ederse, ki etmesi mukadderdir, işte o zaman özlediğim Hasanların kurduğu nizam (düzen değil) yaralı yürekleri, eğri direkleri tamir edecektir. Yağmur yağmadan sele gitme telaşını bırakıp sele karşı set yapma akıllılığını göstermemiz gerekmektedir. Halkımıza umutsuzluk yerine umut vermemiz lazımdır.

★ *Bugün Türkiye'de zaman zaman «Âşıklar Bayramı» ismiyle toplantılar düzenleniyor. Bu toplantıların yeterli olduğuna ve Türkiye'de Halk şiirinin gerçek ağırlığını hissettirdiğine kani misiniz? Bu konuda tavsiyeleriniz, tekliflerıniz ve tenkitleriniz var mı?*

— Âşıklar bayramını gidip görmedim. Gazatelerden okuduğum kadarı ile biliyorum. Âşık diye mikrofona çıkarttıklarından bazılarını şahsen tanırım. İçlerinde gerçek aşıklar olduğu gibi ağaç kaşık bile olamayacak tipler mevcuttur. Yani bu bayramın Halk şiirinin ağırlığını taşıdığını iddia etmek göz boyamaktan öteye gidemez.

Öyle halk aşıklarımız var ki çevresi dahi tanımıyor, ama adam aşıktır, aşık...

Demişler ya «deliye her gün bayram» diye. Bırakalım herifler bayram etsinler. Armağan dağıtsınlar, kazık sivriltsinler... Kendi görüşünü beğenmeyen talebeyi sınıfta koyan öğretmenin, siyasi görüşüne uymayan hak sahibinin hakkını yiyen idarecilerin ve bilmem daha nelerin sürü sürü olduğu bir ortamda bayram jürisi gözlerimin önüne gelince tiksiniyorum dersem mübalağa olmaz. Bayramın faydasından bir tanesi de dalkavuk şair yetişmesine azami gayret gösterilmesidir. Bekle ki bir Köroğlu, bir Dadaloğlu, bir Yunus çıksın...

★ *Pınar'a son şiirlerinizden lütfeder misiniz? Ayrıca PINAR'ın her sayısında şiirlerinizi okumak okuyucularımızı son derece memnun edecektir.*

— Pınar'da neşredilmek üzere son yazdığım şiirlerden iki tanesini veriyorum. Birisini bir sayıda, diğerini de bir başka sayıda neşredersiniz. Eğer vaktim müsait olup ta yeni şiirler yazarsam ilerde yine gönderirim. Tabii şartlara bağlı. Yani, işlerimden, buranın iri köpekleri ile boğuşmaktan fırsat bulursam başım üstüne.

Not: Karakoç'un Pınar'a sunduğu şiirlerden birincisini kapakta sizlere takdim ediyoruz.

Zaferleri Hazırlayan OBJEKTİF ŞARTLAR

Veli ŞİRİN

En büyük tarih tecrübelerinin, hem de her biri büyük zaferlerle bitmiş tarih tecrübelerinin yoğunlaştığı, merkezîleştiği bu vatan parçasını, Türk milletine ilâhî takdir büyük medeniyetlerin kurulacağı, ilmin bir güneş gibi parlayacağı yurt olarak, âdeta Ağustos ayında hediye etmiş gibidir. Hiç bir coğrafî engel tanımadan, ölü maddenin zaman kavramına ve mekan anlayışına sığmayan bir cüretle Türk akıncısı ömür boyu sürecek kavgasının en namdar yiğidi olarak Altaylar'dan-Tuna'ya, Anadolu'dan-Avrupa içlerine uzanmış, Ağustos ayını erişilmesi imkânsız zaferlerle donatmıştır. Kısacası Ağustoslar geldikçe coşmuş, coşmuşuz.

Ancak, zaferlerin tatlı hatıralarını anmak yeterli mi? Zaferlerimize, istikbalin büyük Türkiye'sinin mimarları olarak nasıl bakmalıyız? Hangi yeni hükümlerle zaferlerimizi tazelemeliyiz? Bir zafer varsa, o zaferi hazırlayan objektif şartlar da var demektir. Nedir bu şartlar? Bugün, yarının büyük Türkiye'sinin mimarlığını ve manevî hamallığını yapacak olan Türk aydınları herşeyden önce bu sorulara açıklık getirmelidirler. Bir zafer ayı içerisinde bulunuyoruz. Ağustos'ta vuku bulan zaferlerimizin kronolojik bir sıralamasını yapmak ve olaylarının kısa bir anlatımını bile vermek güçtür. Ve bugün için bunun kıymeti nisbidir. Onun için zaferi temin eden objektif şartları tahlil etmek ve bu objektif şartlardan toplumumuzun gerekli neticeleri çıkarmasına imkân hazırlamak en doğru yol olacaktır. Ayrıca bu husus, tarihî olayları sadece ferdin gururunu

yükseltmek için kullanmak eğiliminden vazgeçmenin; zaferlerin ruhuna bağlı kalmak ne kadar zaruretse, o kadar zaruret olduğunu gösterecektir.

AĞUSTOS, ZAFERLER AYI

«Vatan kuran meydan muharebesi» ile başlayan zaferler geçitinin Ağustos ayına rastlaması tesadüfî değildir. 10 ve 16. yüzyılın şartları içinde iki ordunun muharebe edebilmesi için müsait iklim şartlarının olması gerekiyordu. Bu mevsim ise ilkbahar ve yaz'dır. Hazar'da (kış'ın) gerekli ikmallerini yapan ordu İlkbahar'da yola çıkar ve ancak yaz ortalarında düşman kuvvetleriyle karşılaşabilirdi. Yaz ortalarında bu ay Ağustos olmaktadır. Bu yüzden Ağustos, zaferlerimizin toplandığı ay olmuştur. Dumlupınar zaferi ise bundan istisna edilebilir. Dumlupınar'da kaderin cilvesi milletimizin gırtlak gırtlağa boğuştuğu düşmanın feci akibetini Ağustos'a rastlatmıştır. Bütün müstevlilerin Anadolu'ya üşüştükleri bir tarihte misli görülmemiş bir direnç ve yaşama azminin kararlılığıyla ayaklanan Türk milleti emperyalistlere kesin darbeyi o gün vurmuştu. İlahî kudret belki de Dumlupınarla Malazgirt arasında, Malazgirt'in müslüman Türk'e Anadolu'yu yurt, Dumlupınar da o yurdu koruma rabıtasını kurmuştu.

ZAFERİN OBJEKTİF ŞARTLARI

Zafer, statik değerlendirilişi ile ifade edilmek gerekirse galibiyettir. Ancak zaferi taktik zafer ve nihaî zafer olmak üzere iki kısımda mütalâa etmelidir. Taktik zafer, geçici galibiyetlerdir. Anadolu'nun işgali başarısı, taktik zaferdir. Nihaî zafer ise, ilmî, ileri ve haklı bir ideolojinin galibiyetidir. Yani emperyalist ideolojilerin askerî sahada da kesin mağlubiyetleridir.

Bu açıklamaları yaptıktan sonra zaferin objektif şartlarını ortaya koymaya geçebiliriz.

1. Muzaffer orduda disiplin zinciri sarsılmazdır. Kat'idir.

İdeallere ölümsüz bağlılık, verilen mücadelenin zaferinden emin bir kararlılık, düşmana karşı kader birliği yapmış mücahitlerin birbirlerine kardeşçe sevgisi, asların üstlerine derûnî hürmeti ve üstlerin aslarına içten bağlılığı ve sevgisi dsiiplinde gizlidir. Zafer kazanacak ordu, aynı bir iradenin rehberliğinde, bir vücudun organizasyonu gibidir. Ordu, baştan aşağıya hiyerarşize edilmiştir. Emir - kumanda ve itaat zinciri tecssüs etmiştir. Zafer ordusu, dakikleşmiştir. Verilen emri niçin, nasıl yapacağım yoktur. Kumanda eden irade, mevcut şartların tahlilinden sonra bu emri vermiştir. Şahsî kanaatine uymasa bile zafer ordusunun eri, emre, huşû içinde itaat eder. Verilen emri yerine getirir. İşte Türk milletini zaferlerden zafere götüren, Ağustos ayını zaferler ayı yapan gizli kuvvet... Zaferin ruhu budur.

Osmanlı akıncılarından Aykut Bey, emrine verilen 9 kişiyle, tam 9 kişilik kuvvetle kocaman İznik kalesini fethetmekle emrolunmuştur. Ve fetih yapılmıştır. Zigetvar seferinde Kanuni vefat etmesine rağmen, harpten kesin sonuç alınana kadar savaşa ay-

nı hava içerisinde devam edilmiştir. Tarihimizden daha pek çok disiplin örnekleri vermek mümkündür. Hülâsa diyebiliriz ki disiplin, zaferin altın anahtarıdır.

2. *Zafer ordusu teşkilâtlı ordudur.*

Hemen belirtelim ki, Türk milletinin en büyük özelliği teşkilâtçılığıdır. Devlet kurma ve teşkilâtlandırmadaki kaabiliyetlerini Türkler on altı büyük devlet kurmakla ispatlamıştır. Türk milleti sabırlı, güçlüklere tahammüllü, inandığı şeylere tam ve fedakârca inanan, askerî kabiliyetleri yüksek, devlet, yurt ve otoriteye bağlı, his itibarıyle zengin, kuvvetli yöneticilerin sevk ve idaresinde büyük devlet kurmağa kaabiliyetlidir. Devlet ise nihaî tahlilde iktidardır. İktidar, kudrettir. Kudret ise teşkilât demektir. Bu sayede cihangirane bir devlet çıkartabilmişizdir bir aşiretten.

Zamanımızda modern kuvvet anlayışı da bundan başkası değildir. Teşkilâtlı insan grupları kuvvetli ve muzaffer; dağınık, teşkilâtsız, ama sayısız insan yığınlarından meydana gelmiş kuvvet perişan ve mağlûptur. Malazgirt'te Alpaslan'ı muzaffer, Dumlupınar'da sayısız üstünlüklere sahip düşman kuvvetlerini perişan eden kanuniyet budur.

3. *Zafer ordusu, haklı bir inancın sahibi ordudur.*

Her zafer ekseriyetle ona hak kazanmış bir idealin, iradenin ve inancın başını süsler. Zaferler bir ideal uğruna ve bir ideal etrafında meydana gelen nadide hadiselerdir. Esaret bataklığından yenilmez ordular, mağlubiyetlerden zaferler çıkaran, Otranto, Otlukbeli, Çaldıran, Merc-i Dâbık, Malazgirt ve Dumlupınar'da dünyanın unutamayacağı kahramanlık destanlarını tarihin alnına kılıçla kazıyan muzaffer bir ordunun elbetteki haklı bir inancı temsil etmesi mecburiyeti vardır. Saban demirini kılıç, kuru ekmeği top, ziynetini füze yaptıran ancak inanç olabilir.

Mehmetçiğin akıl almaz başarılarını anlamak, iman gücünün zafere olan tesirini kavramakla mümkündür. Mehmetçik ölürsem şehid, kalırsam gaziyim anlayışıyla «Allah, Allah!» diye gürleyerek yürümüştür düşmana hep!

Öyleyse, zafer kazanacak ordu kesin inanç sahibi olmalıdır.

4. *Muzaffer ordunun kumanda mekanizması, dehâ çapında liyakatlidir.*

Şüphesiz ki bir milletin veya ordunun kumandanlığın rolü çok büyüktür. Başkumandan cephenin ve mücadelenin ruhudur. Bu inkâr edilemiyecek kadar kesin bir gerçektir. Başkumandan kendisinin her şey olmadığını bilen, zafere hak kazanmış bir milleti yönetme iradesini gösteren insandır. Kitleler eğer idealizmlerini kaybetmişlerse, hayatın kendilerini tasfiyeye hazırladığı topluluklar halinde iseler, kumandan bilir ki, dehası hiç mâna ifade etmeyecektir. Başkumandanın meziyetlerini ve vazifelerini tahlil ederken, kendisi de bir asker olan Ludendorf aynı neticelere varmakta ve komutanla ordu arasındaki münasebete objektif ölçüler koymaktadır.

Zaferin objektif şartı, zafer kazanacak kitlelerin bu zafere liyakatidir. Eğer toplumlar, kendilerini toplum olarak ayakta tutan ideallerden uzaklaşırlarsa, mutlaka kendilerinden üstün toplumların kölesi olacak demektirler. Yok olmaya, yahut köleleşmeye hazırlanmış bir toplumu ise, bir kumandanın dehası değil, bin kumandan dehası da uyandırmaya yetmez. Zira kumandanın iradesi ve yönetimi, sadece zaferin vesilesinden ibarettir. Kumandan zafer şartlarını birleştirebilen iradedir. Ama, zafer şartları yoksa, o kumandanın kaderi milletinin kaderinden farklı olmayacaktır.

Türk tarihi emsalsiz komutan örnekleri ortaya koymuştur. Bir komutanın vasıflarını araştıranlar, tarihimizi ve kültür mahsullerimizi inceleyebilirler. İşte.

Zafer şartlarını birleştiren irade olan kumandanın vasıflarını Yusuf Has Hacip «Kutadgu Bilig» de şöylece çizer:

«Ordu kumandanı siyaset etmesini bilmeli; ordu işi siyasete bağlıdır.

Onun yüreği harpte arslan yüreği gibi ve dövüşürken de bileği kaplan pençesi gibi olmalıdır.

O, domuz gibi inatçı, kurt gibi kuvvetli, ayı gibi azılı ve yaban sığırı gibi kinci olmalıdır.

Aynı zamanda, kırmızı tilki gibi hilekâr olmalı; deve aygırı gibi, kin ve öç gütmelidir.

Kendisini saksağandan daha ihtiyatlı tutmalı; gözünü kaya kuzgunu gibi, uzaklara çevirmelidir.

Arslan gibi hamiyeti yüksek tutmalı; baykuş gibi, geceleri uykusuz geçirmelidir.» (Beyit: 2300, 2310, 2311, 2313, 2314)

Çizilen bu özellikler tarih boyunca komutanlarımızın şahsında aynen yaşanmıştır.

5. *Harp taktikleri ve vasıtaları modern olmalıdır.*

Harp taktikleri her harple birlikte yenilenmektedir. Mağlûbiyetlerden yeni dersler, galibiyetlerden ise doğruluğu kesinlik kazanmış yeni prensipler çıkarılmaktadır. Bugün modern harp anlayışının ulaştığı en son nokta, harbin topyekûn ve sınırsız olma kanuniyetidir. Halbuki Türkler, bu kanuniyeti bütün muharebelerde uygulamıştır. Gerillâ, orijinal bir harp taktiği olarak en mütekâmil şekliyle Anadolu'da başarıyla uygulanmıştır.

Harp vasıtaları da aynı şekilde en modern hale getirilmiş olmalıdır. Fatih'in döktürdüğü toplar, kazdırdığı istihkâmlar ve yürüyen kuleleri zamanın en modern silâhlarıdır. Devletimizin kuvvetli olduğu sıralarda harp vasıtalarımızın da en üstün olduklarını görmekteyiz.

Bir milletin zaferi, ordusu vasıtasıyla kesinleşir. Bir milletin ruh ve silâh gücü, en yüksek ifadesini ordusunda bulur. Ordu, milletin düşmana yönelmiş süngüsüdür.

Objektif zafer şartları, kısaca bunlardan ibarettir. İnanıyoruz ki, zaferlerimizin ruhu yolumuzu aydınlatacaktır.

30 AĞUSTOS

Bu millet, büyük millet; bu ordu büyük ordu...
"Son darbeyi düşmana vuracağım" diyordu.

Otuz Ağustos Türkün son hücûm, son hamlesi
Bu îman karşısında düşman eziliyordu.
Öldü sanılan millet bu îmanla şahlandı,
Şehitler mezarından tekrar diriliyordu.
Bir yanda şimşek gibi çakan çelik kılıçlar..
Düşman müthiş bozgunla yere seriliyordu.

Son taarruz, gönüller tutuşmuş alevlerle,
Yer sarsıldı bir anda o şanlı tekbirlerle...
Yürüyor Türk ordusu bir dağ gibi heybetli
Düşmana can alıcı en ağır darbelerle.
Ölüme güler gibi giden bu şanlı erler,
Yürüyordu sanırsın yıldızlarla, göklerle..
"Altı ayda yıkılmaz..." sanılan istihkâmlar
Bir saatte yıkıldı, bu kahraman erlerle.
Bu ordu değil miydi bir zamanlar dehası,
Azmi ile karadan yürüyen gemilerle.
Bu ordu değil miydi şanlı Çanakkalede
Tarihini süsleyen muhteşem zaferlerle...

Bu millet, büyük millet; bu ordu büyük ordu
"Son darbeyi düşmana işte vurduml.." diyordu.

İsmail BAYRAM
Eskişehir

Dünya Gençliğinin Buhranı ...VE GERÇEK KURTULUŞ

Salim DEMİREZEN
İst. Y. Ö. Okulu

Seks, esrar, eroin, marijuana, L.S.D., barikatlar, kaldırım taşları, molotof kokteylleri, sokak savaşları... Anne-babalar için kendi evlâtları bir anlaşılmaz ruh halinin içine yuvarlanmıştır. Evlâtlar artık hoyrattırlar, yıkıcıdırlar, yakıcıdırlar. Sadece Amerikan gençliğinin değil; anafora kapılmış dünya gençliğinin ömrü poker masalarında, diskoteklerde, barlarda, sokaklarda... tükeniyor, eriyor. Esrarkeş, eroinman, homoseksüel oluyorlar. Çöküyor gençlik. Elbet sebepsiz ve failsiz değil.

Dünya gençliğini, kadınını, rüzgârın önünde uçuşan kuru yaprak misali sürükleyenler var. Aynı genç insanların, sex peşinde koşan bir zavallı, dünya meselelerinden habersiz bir esrarkeş olmasını isteyenler var. Bunlar, insanı midesinin ve sexinin esiri yapan nazariyelerin sahipleri. Ve bu nazariyelerin zarurî tatbikatı sistemler, insanı tek yönüyle ele alan, problemlerine dar bir perspektifden bakan gayrı insanî sistemler toplumların mezarıdır şimdi.

Bugün bütün dünyada gençliğin huzursuz olduğu bir realite. «serbest aşk», «cinsel hürriyet», «sınırsız özgürlük» paravanaları ile görüş ufku daraldıkça daraltılan, düşüncesi sığlaştırılan binlerce insan; bir boşluğun, bir arayışın içinde. Ama gerçeği, ilmi ve doğruyu kaybedince, arayışlar netice vermiyor. Hayatın kızgın çöllerinde, serinleyebilecekleri ümidiyle sığındıkları son vahanın, daha da yakıcı aleviyle karşılaşıyor, kahroluyorlar. Peki, kimdir toplumların en dinamik kesimini buhrandan buhrana sürükleyenler? Gençliğin cinsî duygularını sömürüp, kafalarını iğdiş edenler? Kurtuluşun, ilmin, ha-

tikatin ziyasını karartma zavallı çabasında olanlar? Bilinsin istiyoruz. Artık ilmin pusulasına kuvvetli mıknatıslar yaklaştırılıp saptırılmasın. Mesullerle sağırlar arasında kurulan diyaloglarda anlatılmasın. Ve idrak melekesi dumura uğramayanları, dinamik bir tahlille düşünmeğe davet ediyoruz...

İNSANLIĞA ÖLÜM ÇUKURU KAZANLAR

İnsanlık, yaratıldığı günden beri yinin, güzelin, doğrunun arayıcısıdır. Bu arayış günümüze kadar devam etmiştir ve devam da edecektir. Tâki gerçek kurtuluşa ulaşsın. Buhranları dinsin. Izdırabı son bulsun. Hele bugün doğusundan batısına kadar her yanda, kıskaçlar içinde kıvranan insanlar her zamankinden güçlü bir arayışın içindedir. Zira kendisine kurtuluş şerbeti diye altın kâseler içinde sunulanların zehir olduğunu anlamıştır. Zan ve vehime dayalı görüşlere, sistemlere isyan halindedir. Yahudi Fransız yazarı bu konuda şunları söylüyor: «*Gelecceğin düzeninde muhtemeldir ki ne Marx'ın ne İsa'nın fikirlerine yer olacak. Hoş bugün için de Marx artık bir iktisat öğreniminin tarih kısmını teşkil etmektedir.*» *(1)* Bu sözler bir gerçeği tesbittir. Ama aynı yazar, kurtuluş için Marx kadar ihanet kokan reçeteler sunmuş insanlığa. Bir zamanlar insanlara tek doğru (!), tek tam (!) görüş sahibi, mutlak kurtarıcı (!) olarak gösterilen; J. J. Rousseau (Russo); Freud, Marx bugün çağını doldurmuştur. Hemde arkalarında kanlı bir iz bırakarak... Özellikle gençlik bunlarla tatmin olmamakta, başka şeyler aramaktadır. Ama düşünen kafalara baykuş yuvaları kurmak isteyenler; karşılarına yeni isimler çıkarıyorlar. Geçen sayımızda kimliğini açıkladığımız Herbert Marcuse işte bunların en popüleri. Burada, O'nun felsefesi «külliyen inkârcılık» ve peşinden sürüklediği sürü: hippiler ve insanlığa verdikleri üzerinde duracağız.

NEDEN «KÜLLİYEN İNKÂRCILIK?»

Marcuse'e göre: «*bütün yasaklar yasaklanmalı*» dır. Yani ne kadar kanun, örf, âdet, gelenek vb. varsa çöp sepetine atılmalı, hiç birisine riayet edilmemelidir. Ancak böylece kalıplardan kurtulup (!), mutluluğa (!) ulaşmak mümkündür. Aslında mevcut yasaklara uymamak yine birtakım yasaklar koymak ve onlara uymaktır. Ve felsefesine aykırıdır. Meselâ: şimdiki muaşeret kaidelerine uymak, o zaman yasak olacaktır. Hani hiç yasak olmayacaktı? Ayrıca dünya gençliğini her şeyi inkâra sürükler, «*tek kadınla evliliği savunanların*» cezalandırılmasını isterken; kendisi otuz yıldır tek kadınla evlidir. Ve alabildiğine lüks bir hayat içindedir. Bizzat yaşayışı, samimiyetsizliğinin ve art niyetinin belgesidir.

H. Marcuse, Marx'ın ortaya attığı dünya ihtilâli fikrini tamamen benimser. Ama şartlar değiştiği için Marxist metotlarla bunun gerçekleşemeyeceğini anlamıştır. Yeni yollar arıyor. Bunu L'Express dergisine verdiği mülâkatta şöyle belirtir: «... *Bu durumda devrimin oluşabilmesi için, yeni bir insan tipinin, yeni ölçülerle düşünen, yeni istekleri olan, değişik*

Bir Yolcuya

Bir kanlı gözyaşı ki süzülür yanağımdan
Sesimi, kopup gelen hıçkırıklarla boğan
Söyleyemem! Bir sözler dökülür dudağımdan!
Batan güneşle batan, doğan güneşle doğan...

Bir dalga doruğunda beliren ümitlerim
Çırpınan damlalarla gömülürken sulara
Ben hâlâ ufuklarda bir yolcuyu beklerim
Gündüz hayale giren ve gece uykulara...

Okyanuslar sardı da arzumu, hayalimi
Kaptırdım akıntıya varlığımı dümensiz
Gel artık gel! Bekletme görmez misin halimi!
Gel Yolcu! Bu memleket gülemiyecek sensiz!..

GÖMÜLÜ ÇOBAN

Not: Geçen sayımızın 40. sayfasında «ZİNDAN DUVARLARI» başlığıyle neşredilen şiire yanlışlıkla Hatipzade imzası konmuştur. Şiir Gömülü Çobanındır. Düzeltir özür dileriz.

özlemler duyan ve yerleşik toplumların saldırgan ve baskıcı ihtiyaçlarından başka ihtiyaçları olan bir insan tipi gereklidir.» (2)

İşte, yeni bir güç olarak sahipsiz ve idealsiz gençliği bulur. Onlara sex, uyuşturucu madde, başıboşluk, anarşi, ateizm gibi yeni (!) ihtiyaçlar kazandırır. Ve meş'um gayesi için malzeme olarak kullanır. Marx ile Freud' un görüşlerini birleştirmek suretiyle aynı gayeye hizmet eder. Hippilerden, mutlak anarşistlere; teorik Marxistlerden, disiplinli çalışan anarşistlere kadar gençliği istismar etmektedir. Muhakeme kabiliyeti kalmamış bu zavallılar: «*Power To The People*» (Halk İktidarı) veya hippiler: «*Make Love, Not War*» (Harp *etmeyi bırak, aşk yapmaya bak)* şeklinde yaldızlı sloganların peşinden yürüyorlar. İnsanî bütün değerlerini inkâr ede ede. Ve genç nesillerin şahsında insanlık pek çok şey kaybediyor. Zira dillerden düşmeyen kelimeler, teoriden pratiğe geçiyor ve küçülen dünyada hızla yayılıyor. İşte bunların en yıkıcısı...

«SERBEST AŞK»,

«CİNSEL HÜRRİYET»

Marcuse, her türlü uyuşturucu madde kullanmayı ve hudutsuz bir

cinsî hürriyet içinde «serbest aşk» yapmayı mutluluğa ulaşmak için şart görür. «İnkârlar felsefesi» bu noktada şöyle ifadesini bulur: «... *Bu, hiç kuşkusuz yırtıcı ve müstehcen, erkeksi ve zevkli, oldukça da ahlâksızdır. Ve, özellikle bu yüzden, tamamen zararsızdır.*» *(3)* Ahlâksız olan zararsız; bunun tersi ahlâklı olan da zararlıdır. Çarpık bir mantıkdan ancak böyle fikirler (!) beklenir. Bu yıkıcı fikirlerin ilham kaynağı da; ahlâk, fazilet ve din gibi en yüce duyguları, basit libidoya (cinsiyet iç güdüsü) bağlayan Freud'dür. Marcuse, bunu Freud üzerine yaptığı felsefî bir araştırma olan kitabında şöyle belirtir: «... *Freud'un mutluluk ve özgürlük kavramı materyalist olduğu ölçüde, isteğin tinselleştirilmesine (manevîleştirilmesine) karşı olduğu ölçüde etken bir eleştiridir.*» *(4)* Freud'ün görüşleriyle, materyalist doktrini birbirine mezcederek kabullenmekte ve propoganda etmektedir. Bu derece betonlaşmış bir materyalist kafa ile hareket ettiği sürece, kaç boyutlu düşünürse düşünsün, insanın buhranını daha da katmerleştirecektir. Zira ilmin: «İnsanın maddî ve ruhî bir varlık olduğu» tesbitiyle ters düşmektedir.

Bu ters düşüştür ki, buhranı elle tutulur, gözle görülür hale getirmiştir. Bunlardan gazetelere intikal eden bir kısmını, içimiz sızlayarak ve affınıza sığınarak naklediyoruz: «...*Amerika'da birçok üniversite ve kolejde kızlarla erkekler aynı yatakta yatıyorlar, Fuhşun, aralarında yaygın bir hale geldiği Amerikan gençliği, bayrak da dahil kutsal hiç bir şey tanımıyor.*» *(5)* Kutsal hiç bir şey tanımama ve bayrak düşmanlığı Marcuse'ün anti militarist olmasındandır. Bir pasaj da hippilerin anavatanı (!) İngiltere'den: «*İngiltere Aile Plânlaması Derneğinin bir incelemesine göre, okul çağında olan genç kızlar arasında evlilik dışı hâmile kalanların sayısı endişe verici bir şekilde artmaktadır.*

Dernek, geçen yıl İngiltere'de, 16 yaşından küçük 1½ bin genç kızın hâmile kaldığını, bunun bir yıl öncesine kıyasla % 23 bir artışı işaret ettiğini belirtmiştir.» *(6)* Dahası da var. Buraya alamayacağımız haberler: «*Ferdin, evlenmeden evvel annesiyle cinsî münasebet denemelerinde bulunmasını...*» salık veren, insanlığın alnına vurulmuş kapkara lekeler... Marcuse'ün ve onun gibilerin insanlığa gösterdiği mutluluğun (!) yolları...

Bu lekeden daha kara leke olur mu? Olur. Nedir diye düşünseniz, bulamayacaksınız. 27 Mayıs 1970 tarihli gazetelerde Amerika'da evlenen iki homoseksüelden bahseden bir haber neşredildi. Aynı mânada bir haber de, 5 Şubat 1970 tarihli gazetelerde: «*Bir homoseksüel, karısına mı yoksa dostuna mı sadık kalmalı?*» şeklinde yayınlandı. Devamla: «*7000 üyesi bulunan Hollanda Homoseksüeller Derneği, meseleyi çözemezse, en yüksek makam olan Hükümdara intikal ettireceğini bildirmiştir.*» deniliyor. Gerçekten, halli hayli zor bir mesele (!). İnsan, hayatının gayesini bilemeyince hayvanlardan daha aşağı duruma düşüyor. Ya onu bu hale getirenler?..

VER

Ümit dağlarından çiçekler topla
Sana koşanlara sen de ondan ver
Milletin derdini deş, deşte yokla
Yaraya merhem ver, ona ilâç ver.

Bir ışık doğarsa bütün sancılar
Miskin safsatalar, gaflet uykular
Burkulan gönüller, susan dudaklar
Yok olur mutlaka diye inanç ver

Maskeleri indir, gerçeği söyle
Kalmasın içerde pis, kirli çehre
Milletin asırlık kinini bile
Düşman cepheleri ona haber ver

Ertuğrul ŞAKAR

Bu sefih hayatın mesullerinden Marcuse'ün, Amerika'sından bir haber: «... *Sayıları on beş milyona varan homoseksüeller, Beyaz Saray önünde nümayiş yapacaklar.*» *(7)* Bunlar, Marcuse'ün militanları (!) hızlarını çok görmemek lâzım. Başta Amerikan gençliği olmak üzere dünya gençliğinin uyuşturulması:

«... *İnsanlar yavaş yavaş bizzat düşünme itiyat ve kabiliyetini kaybedecekler ve nihayet ortada, fikirlere yeni istikamet verecek bizden başka kimse kalmayacaktır. Böylece herkes bizimle olacaktır.*»

Sion Önderlerinin Protokolleri, 13. fasıl.

şeklindeki emirlerin tatbikatıdır. Ve uyuşan gençlik Yahudilik için leziz bir avdır. Ama mutluluk diye sunulan, rezil hayat hergün daha şiddetle protestolara uğruyor. Maddî her türlü rahatını temin eden ailesine karşı bir gencin söylediği şu ses, aslında köhnemiş sistemlerin çatırtısı ve insanlık katillerinin suratına indirilen bir şamardır: «... *Ben sizden bunları istemedim ki. Ben insan olmak istiyorum. Makine değil. Siz beni makina yapmak istiyorsunuz. Ben ise insan olarak kalmak istiyorum.*» *(8)* Ve ihanet gizleyen sloganların, rotatif silindirleriyle ezemediği böyle kafaların günden güne arttığı unutulmamalıdır.

Tarihî olayları ilmî bir metodla ve gerçekçi bir gözle tetkik edebilenler, bu gidişin felâketine dikkatleri çekmektedir. Bunlardan günümüzün tanınmış tarih felsefecisi Arnold Toynbee'nin feryadına kulak verelim: «... *Şu seks çılgınlığı yok mu? Uyuş-*

turucu maddelerin en korkuncu o... En masum eve bile, kolayca sokuluyorlar...»

«— Roma İmparatorluğu nasıl ortadan kalktı?.. İmparatorluğun çöktüğü günlerde, Roma, bütün imparatorluk toprakları içinde, korkunç bir çılgınlığa bürünmüştü... Seks zevkleri uğruna, insanlar, aklın, hayalin almadığı şeyleri yapıyorlardı.. Tıpkı, bugün olduğu gibi... Ve, günün birinde, imparatorluk, yok oldu, gitti... Tarih, ezeli bir tekerrürden ibarettir. Dün, Roma'nın yok olmasına yol açan sebepler, bugün, en korkunç şekilde sürüp gidiyor. Modern imkânlar, Roma'nın seks çılgınlığını gölgede bırakıracak gelişmelere imkân sağlıyor.» (9) Bu satırlara ilâve edilecek tek şey, kurtuluşun nasıl olacağıdır.

... VE GERÇEK KURTULUŞ

Bütün bir dünya gençliğine, gençliğin ötesinde insanlığa Roma'nın akıbetini hazırlayan dünya Yahudiliğine ve onun hempalarına karşı kayıtsız kalınamaz. İnsan olduğumuz iddiası, bizi insanlığın problemleri ile haşir - neşir olmağa zorlar. Çünkü Marx gibi, Freud gibi, Marcuse de vazifesini ifa etmektedir. Diğerleri gibi, O'nun hareketi de bir filozofdan ziyade, kan dökmekten gaddarca bir zevk alan bir celladın hareketidir.

Bütün dünya milletleri, istikballerinin ümidi gençliklerini kurtarmalıdır. Özellikle bizim gençliğimiz her türlü taarruzdan korunmağa, her milletinkinden daha fazla muhtaçtır. Ve bu şerefli vazife gerçek aydınların omuzları üzerindedir. Anladığımız Türk aydını, Fransız veya Amerikan düşünürlerinden görüş çalmağa muhtaç değildir. Şurası unutulmamalıdır ki, milletlere gösterilen sahte hedefler, kurtuluşlarını sadece geciktirmektedir. Milletlerin kurtuluşa doğru devam eden maratonunu ancak Türkiye aydını durdurabilir. Bir Fransız aydını değil .Zira bir Fransız aydınının tarihinde böyle bir mes'ud devir yoktur.

Ama bizim aydınımız, tarihimizi objektif ve derin bir tetkikle inceleyerek, sonsuz bir özlemle kurtuluşa susamış insanlığa, kurtuluş mesajını sunabilir. Hatta insanın, psikolojik ve biyolojik yapısının uyduğu kanuniyetleri, tarihimizin engin sayfaları arasında; haklı inanç, sağlam düşünce, fikir ve aksiyon sistemi halinde bulup, arayış içindeki insanlığa duyurabilir. Ve duyurmalıdır. Aksi takdirde, tarih ve millet indinde asla affedilmeyecektir.

———————

(1) Jean-François Revel: Ne Marx Ne İsa, İstanbul, 1972, s. 52.

(2) Herbert Marcuse: L'Express, (23-29) eylül 1968.

(3) Herbert Marcuse: Tek Boyutlu İnsan, Çev: Seçkin Çağan, İst., 1968, s. 117.

(4) Herbert Marcuse: Aşk ve Uygarlık, Çev: Seçkin Çağan, İst., 1968, s. 303.

(5) Hayat Mecmuası: 19 Ağustos 1971, sayı. 34.

(6) Milliyet: 1 Temmuz 1972, s. 3.

(7) Tercüman: 29 Mayıs 1965.

(8) Milliyet: 18 Ocak 1971.

(9) Bütün dünyayı saran korkunç uyuşturucu: Sex: Aydabir Mecmuası, Haziran 1971, s. 50.

«Ordu kumandanı siyaset etmesini bilmeli; ordu işi siyasete bağlı olur.»

Beyit: 2300

MİLLÎ KÜLTÜR KAYNAKLARIMIZ

"KUTADGU BİLİG,,

«İnsan gönlünü çıkarıp, avucuna koyarak, başkaları önünde, mahcup olmadan, dolaşabilmelidir.»

Beyit: 862

Yusuf ÇALIŞKAN
İst. Y. Ö. Okulu

Hükümdar, Ay-Toldı'ya devleti idare ederken adalet hususunda doğruluktan ayrılmadığını, hak arayan kimsenin işini uzatmadığını (dedesinden miras kalan davaları takip edenlerin canına değsin), kapısına gelenin adalet bularak sevindiğini anlatır:

"İster oğlum, ister yakınım veya hısımım olsun; ister yolcu, geçici, ister misafir olsun;

Kanun karşısında benim için bunların hepsi birdir; hüküm verirken, hiç biri beni farklı bulmaz." (Beyit 817, 818) der.

Yalandan hoşlanmadığım ve zulüm yapanları; hâris tabiatlı olgun olmayan in-

manları ve acelecî huylu, gözü doymaz olanları; her işte hiddet gösterenleri, içkiye düşkün olanları ve çalıp çırpanları sevmediğini söyler. İyi ve doğru insanın da nasıl olacağından bahsettikten sonra bir hükümdar olarak:

"İnsan gönlünü çıkarıp, avucuna koyarak, başkaları önünde, mahçup olmadan, dolaşabilmelidir." (Beyit 864) der.

Hükümdarın bu sözlerinden sonra Ay-Toldi'yı da konuşturan Yusuf, onun ağzından Kün-Toğdi'ya nasihat eder.

Kanun ve saadet, karşılıklı müşaverelerle devleti, yıllar yılı idare ederler. Bir gün saadet (Ay-Toldı) ölüm döşeğine düşünce oğlu aklı (Öğdülmiş'i) çağırıp nasihat eder:

"Hayat nedir, ölüm nedir; nereden geliyorum, nereye gidiyorum." (Beyit 864)

"Doğan her canlıyı ölecek bil; ölmek için doğanlardan diri kalan hani, kim var?

Bu dünya bir konak yeridir, gelen geçer; o, her şeyi yiyen büyük bir ejderha gibi, yedikçe acıkır." (Beyit 1201, 1202)

"Doğru ol, dürüst hareket et; doğruluk insanı mesud eder.

İki yüzlü adama sır verme; sözün yayılır, sırrın ortaya çıkar.

Tecrübe edilmiş ve güvenilir insana iyice yapış; . . . . . ." (Beyit 1284, 1298, 1300)

"Hangi işe girersen, onun sonunu düşün; sonu düşünülmeyen işler insana zarar getirir." (Beyit 1316)

Şarap içme, fesâda karışma, uzak dur; zinâ yapma, fisk ve fücur ile kara yüzlü olma." (Beyit 1334)

Saadet, akla nasihat ettikten sonra, kanuna nasihat eder:

"İşini insanların harisine tevdi etme, yemeğini nankör insanlara yedirme." (Beyit 1379)

"Başkasının malını alma ve kan dökme; ölüm döşeğinde insan bu iki günah yüzünden inler." (Beyit 1395)

"Halk koyun gibidir, bey onun çobanıdır; çoban koyunlara karşı merhametli olmalıdır.

Kapıda birçok aç kurt toplanmıştır; ey hükümdar, koyunları iyice muhafaza altına al." (Beyit 1412, 1413)

"Harama karışma, zulüm etme, insan kanı dökme, düşmanlık besleme ve kin gütme.

. . . . . .; adaletten ayrılma ve halk üzerinden zulmü kaldır.

Hükümdarların omuzlarına ağır yük yüklenmiştir; ey iyi huylu insan, ihmalkâr olma, tedbirli davran." (Beyit 1433, 1435, 1437)

Adaletle iş görüp Allah'a kulluk etmesini, gafil olmamasını, heves ve öfke anında iş yapmamasını, iyilere hürmet gösterip, kötülere yüz vermemesini tenbih eder.

Saadetten mahrum kanunun, aklı hizmete alması:

Hükümdar: "Meyveyi, yiyecek nimetleri çiçekte iken görmeli; her işte misal olarak, bunu tutmalı." (Beyit 1651) diyerek Ay-Toldi'nın oğlu Öğdülmiş'deki kabiliyeti daha çiçekken görür ve eğitir.

"Beyler, hizmetkârlarına dikkat ve hizmete girecekleri de esaslı bir şekilde tecrübe etmelidir." (Beyit 1755) dedikten sonra eğittiği Öğdülmiş'i tecrübe eder ve beğenir. Böylelikle kanun (Kün-Toğdı) aklı (Öğdülmiş'i) da yanına alarak memleketi idareye başlar. "Hükümdar Allah'a şükreder ve halka bol mal kazandırır."

Bir gün hükümdar, Öğdülmiş'e iyi bir beyin nasıl olması gerektiğini sordu. Öğdülmiş dahi cevapladı: "Asil, cesur, kuvvetli, pek yürekli, akıllı, bilgili, cömert, yumuşak huylu, özü sözü doğru, güzide tabiatlı olması, zeki olması, takva sahibi ve temiz olması, sakin olması, sabredici olması, işini bilerek yapması, tok gözlü ve hâyâ sahibi olması, ihtiyatlı olup doğru kanun koyması, zalim olmaması, yalancı olmaması, kaba sözlü ve aşık suratlı olmaması, içki içmemesi, fesat olmaması, kumar oy-

namaması, ümitsiz olmaması, siyaseti iyi bilmesi lâzımgeldiğini söyledi.

"Beylerin kapısını siyaset süsler; bey siyaset ile memleketi düzene koyar.

Kılıç kımıldadığı müddetçe düşman kımıldayamaz; . . . . .

Ey bey, kılıç kullananı her vakit memnun et; . . . . . .

Ey devletli hükümdar, memleket işleri çok ağır, fakat şerefi büyüktür." (Beyit 2130, 2144, 2145, 2146)

Hükümdar, dediklerini anladığını belirttikten sonra, böyle bir yardımcıyı kendisine nasip ettiği için Allah'a şükrediyor ve hatalarından dolayı af diliyor.

Hükümdar, Öğdülmiş'e iyi bir vezirin nasıl olacağını sorup öğrendikten sonra, iyi bir kumandanın nasıl olması lâzım geldiğini soruyor, O dahi cevaplıyor: Çevik, sert, tecrübeli, pek yürekli, cömert, cesur, alçak gönüllü sofrası açık, soğuk kanlı, malını her zaman askere dağıtan bir hareket sahip olmalı.

"Kendisine bir at, giyim ve silâh ayırması kâfidir; .....

Çoluk-çocuk ve karım diye, mal toplamamalı veya mülk ve bağ bahçe edineceğim diye, gümüş yığmamalıdır." (Beyit 2277, 2278)

İyi bir kumandanın, ölüm aklına gelmemeli, haysiyet sahibi olmalı, mağrur olmamalı, kötülere karşı heybetli ve sert olmalı, iyilere karşı uyumuşak olmalı ve siyaseti iyi bilmelidir.

"Ordu kumandanı siyaset etmesini bilmeli; ordu işi siyasete bağlı olur.

Onun yüreği harpte arslan yüreği gibi ve döğüşürken de bileği kaplan pençesi gibi olmalıdır.

O, domuz gibi inatçı, kurt gibi kuvvetli, ayı gibi azılı ve yaban sığırı gibi kinci olmalıdır.

Aynı zamanda, kırmızı tilki gibi hilekâr olmalı; deve aygırı gibi, kin ve öç gütmelidir.

Kendisini saksağandan daha ihtiyatlı tutmalı; gözünü kaya kuzgunu gibi, uzakları çevirmelidir.

Arslan gibi hamiyeti yüksek tutmalı; baykuş gibi, geceleri uykusuz geçirmelidir." (Beyit 2300, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314)

Silâhını yanından ayırmamalı, sebatlı, kesin kararlı olmalı; fazileti ve silâhı tam, askeri seçme olmalıdır.

"Az sayıda ve muntazam bir ordu, çoğa nisbetle daha iyidir; çok kimseler, çok askerle bozguna uğradı." (Beyit 2340)

Düşmana dil (istihbarat) vermeden dil almalı, dil almadan hareket etmemelidir. Kumandan şu iki silâhı iyi kullanmalı: 1 — Hile ve hud'a, 2 — İhtiyatlılık ve uyanıklık.

Gece baskınını iyi yapmalı. Zira karanlıkta düşman kuvvetimizi hesap edemez.

Ey iyi kumandan, ordun az ve düşmana galebe çalamıyacaksan, düşmanı "sözle oyala, sulh ol, kendini koru ve savaşa acele etme; . . . . .

Düşmanı idare edemezsen

"İşi uzatma, askeri topla ve savaş; . . . . . " (Beyit 2363, 2365)

İyi bir kumandan, savaşta, ordunun önüne ve arkasına emin, yaşlı başlı yiğitler koymalı yararlılık yapanın yüzünü güldürmelidir.

Vezirle iyi anlaşmalı. Kumandan kılıç, vezir kalemdir. Kılıç alır, kalem yaşatır. der.

Bütün bu cevaplardan memnun kalan hükümdar Öğdülmiş'e ulu Has Hacib'in kapıcı başının, elçinin, kâtibin, hazinedarın, aşçı başının, ilâçcı başının nasıl olması lâzım geldiğini sorar ve çok güzel cevaplar alır. Hizmetkârların, beylerin üzerindeki haklarının ne olduğunu sorup öğrenen hüküm-

lar, babası gibi oğlunun da ölebileceğini düşünerek ona, ben sensiz ne yaparım? deliktен sonra: Sen akrabalarından senin gibi akıllı birisine bak. Hem sana yardımcı, hem bana yardımcı olur der. Akıl, dağda bedet eden akrabası âkibet'i buluyor. O, son olduğu için gelmekte naz ediyor, ileri sebepler sürüyor ve öğütler veriyor. Odgurmuş (âkibet), hükümdardan ölümsüz hayat, ihtiyarlığı olmayan gençlik, daimi sıhhat ve bitmeyen zenginlik ister. Ben Allah'tan bunları istiyorum ve elde etmeye çalışıyorum. Sen bunları bana verneyeceksen, benden üstünlüğün nedir? Kula kul olmanın mânâsı nedir? Akıbet kanuna kul olmaz, kanun akıbete göredir, der.

Şâir Yusuf, elçi olan Öğdülmiş ile Odgurmış'ı konuşturur. Onlara, halk ile münasebetin nasıl olması lâzım geldiğini, âlimler ile münasebeti, şâirler ile münasebeti, satıcılar ile münasebeti anlattırır. Hayvan yetiştiricileri ile münasebetin, zanâat erbabı ile münasebetin ve diğer gruplarla münasebetin, kaidelerini belirtir. Nasıl evlenileceğini, çocukların terbiyesine, hizmetçilere muameleyi, ziyafet adabını ve ziyafete davet etme usulünü anlatır. Hükümdara devlet işinde: "Bir işi iki kişiye birden tevdi etme. Onlar birbirlerine yüklerler ve iş yapılmadan kalır." (Beyit 5533)

Eserin en sonunda Odgurmış ölmüştür. Kanunla akıl, âkibetin yasını tutarlar. Onun hayatından ders çıkararak devleti daha iyi idareye devam edip, halka daha iyi hizmet başlarlar.

Yusuf'un mütevazi sonu:

Bu bölümde Yusuf, kitabını ne zaman yazdığını ve nasıl yazdığını açıklar.

"Bunu okuyan oldukça, beni hatırlayıp, belki bana da bir dua eder diye düşündüm." (Beyit 6503)

Artık ihtiyarlamıştır. Gençliğine acıyarak geçen hayatına tecrübeli gözlerle bakar ve bizlere öğütler verir. En sonunu:

"Ey Rabbim, bütün müminleri affet; bol rahmetini onlardan esirgeme.

Peygamberimiz ve onun dört arkadaşına da selâm ulaştır." Beyit 6644, 6645) deyip tarihimize 6645 incili, çok kıymetli bir hazine bırakır.

Netice:

Kutadgu Bilig, insanlığın hizmetine verilen bir hazinedir. Devlet anlayışını hükümet programı sananlar için, eserdeki prensiplerin hiç bir mânâsı kalmayacaktır. Programı, yetişmiş bir rehber grubunun prensipleri, şartlara göre detaylandırılması olarak bilenler için değeri biçilmeyecek derecede kıymetli olacaktır. Bunun gibi binlerce hazinemiz, geçmiş medeniyetimizde saklıdır. Lâkin biz onlara yabancılar kadar âşina değiliz. Milletlerin zihninde ve ihtiyar dünyanın semalarında uğuldayan zafer şarkılarımızı dinlemek istiyorsak, yeter ki onlarla biraz haşır neşir olalım. Tarihin sayfaları arasında gezinenler, ne güzide medeniyetlerin mirasçısı olduğumuzu göreceklerdir.

Yağmacılığın ve vurgunculuğun normal sayıldığı karanlık çağlarda ecdad, nizâmını, adaletini, insanlığını ve dürüstlüğünü yaşamış ve yolumuza ışık tutacak prensipleri ihtiva eden eserleri de bırakmışlardır. **"Eserin içine girip, zevkine varacak kadar sabır ve sebat edenler, şüphesiz, Kutadgu Bilig'i yalnız yazıldığı devir için değil, bugünkü şartlar içinde de seveceklerdir. Yusuf Has Hacib'in beşeri hadiseleri ele alış tarzı ve bunu yaparken gösterdiği samimilik hâlâ gönüllere hitap etmekte ve insanı düşündürmektedir."** (1)

Nüshalarının mukayesesi ile asıl metni ilim dünyamıza, tercümesini de milletimizin hizmetine sunan merhum Reşid Rahmeti Arat'ı rahmetle anarız.

---

(1) Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig, Tercüme, R. R. Arat, Ank., 1959, s. VIII.

Bir Derginin Özel Sayısı Ve

SOLDA HİKÂYECİLİK

«Edebiyat dergileri eskiden de küf kokardı ya, bu naftalin kokusu nereden çıktı?
İşte hangimizden saklı, kendimiz yazıp kendimiz okuyoruz. O bile değil, hikâye yayınlayan kimi dergiler hikâyecilerimizin sayısınca da satmıyor.» (1)

Yazacaklarımız, hikâyecilik üzerine olduğu kadar, diğer sanat dalları için de söylenecek aynı seviyede gerçeklerdir. Biz «solun hikâyeciliği» derken; siz «solun tiyatroculuğu» nu, «filimciliği« ni, «romancılığı» nı, «karikatürcülüğü» nü, v.s. aklınıza getirebilir, aynı şeyleri onlar için de söylenmiş kabul edebilirsiniz. Hikâyecilik perdelerinin gerisinde işlenen cinayetleri, döndürülen dolapları, gündüzü gece kabul ettirebilmek için imâl edilen kara ışıklı ampulleri okurken, aynı oyunların öteki sanat dallarında da tezgâhlandığından hiç şüpheniz olmasın. Yine hiç şüpheniz olmasın ki; sol, son iki yüz yıldan beri memleketimizde kurduğu «Kültür emperyalizmi» nin zulüm çarklarını sadece güzel sanatlar üstünde değil, bütün kültür hayatımız üzerinde insafsızca döndürmektedir.

Haşim VATANDAŞ

İleriye sürdüğümüz fikirler yalnızca bizim görüşlerimiz olarak kalmıyor. Vardığımız hükümlerde hissîlik bulunmadığını, dost-düşman, herkesin tasdike mecbur kalacağı ilmî gerçekler olduğunu ortaya koymak için, bu mevzuda konuşan solun kendi hikâyeci ve eleştiricilerinden bazılarının itiraf kabul ettiğimiz cümlelerini aldık. Kendilerine, kendilerini anlattırarak itiraz kapılarını örttük böylece.

Nedir, bütün kültür hayatımıza olduğu gibi, hikâyeciliğimiz üstüne de zehirli ağlarını geren emperyalizm? Kimlerdir, halkımızın güzel sanatlara karşı olan sevgisini istismar ederek, onu iğfalle uğraşanlar?

o o o

Memleketimizde, amatör hikâyeciliği kolayca aşmak, hikâyecilik yolunda süratle ve tökezlemeden ilerlemek, bazı şartlara uyulduğu takdirde gayet kolaydır. Hikâyecilik yollarımızı seneler öncesinden işgal edenler, yol boyunca kanlı sihirbaz kulelerini dikenler, türlü-çeşitli plânlar kurmuşlar, bu yollara tek başlarına istikamet verebilmek için. Yol ayrımlarına, istemedikleri yolları kapayan «mecburi istikamet» işaretleri dikmişler. Hikâyecilik yoluna azık hazırlayanlar işte bu «mecburi istikamet» lere boyun eğerlerse, yolculuk çok rahat, yol kestirmedir. Yok, böyle bir yolculuğu kölelik kabullenip, «mecburi istikamet» leri görmeden yürümek isterlerse; onları bu yolda, kanlı tuzaklar ve zahmet yüklü bir yolculuk bektemektedir.

Solun hikâyeciliği, bu «mecburî istikametlerin yön verdiği yolun sonundadır. Solun hikâyecileri, bu yolun despotlarından emir ala ala şahsiyetleri kaybolmuş, kalemleri kiralanmış, «sanatta özgürlük» şarkılarını ağızlarından düşürmedikleri halde, özgürlüğe (hürriyet) en fazla kendileri muhtaç olan (çünkü, herkes kendinde olmayanı hayal eder) insanlardır. Hikâyeleri, efendilerine şirin gözükmek için çiziştirdikleri, kuyruk sallamalardan başka bir şey değildir.

Solun hikâyeciliği üstüne bu derece hakim despotlar, «mecburî istikametçi» ler kimlerdir? Bu sorunun cevabını, *«Her alanda geçerli bulunan «üçkâatçılık» bu alanda da geçerli.»* diye yakınan, solun, kendi hikâyecilerinin şu ifadelerinden çıkarmak mümkün. *«Bizde yazar, genellikle yayımcının «vesayeti» «icazeti» altındadır. Kötü bir yapıt, güçlü bir yayımcının elinde günün olayı» haline geleceği gibi . Köklüce bir kültürümüz de olmadığı için, seçmelerimizi, ölçülerimizi, değerlendirmelerimizi, beğenilerimizi bu yayımcı gürültüsü oluşmakta, saptamaktadır. Dikkat edilirse görülür: bazı yapıtlar hakkında, önce, yayımcının reklâm gürültüsü duyulmuş, ardından eleştiricilerin, tanıtıcıların, seçicilerin görüş ve izlenimleri gelmiştir.» (2)*

«Bazı dergiler, bazı yayınevleri ısrarla, belli öykücüleri tutuyorlar, hatta tepeden inme bir görüşle kabul ettirmeğe çalışıyorlar.» (3)

Solun hikâyeciliğine şekil, istikamet verenler, sadece yayımcılar ve dergiler değildir. Eleştiriciler, edebiyat tarihçileri, antoloji uzmanları, finansman babaları, v.s. aynı despotluğun şerikleridir. Bu despot kuruluş-

lara asıl emir Marxizm'den ve azınlık maliyecilerinden gelmektedir. Bu kuruluşlar sayesinde, istenilen hikâyeci meşhurlatılmakta, istenilene ödüller dağıtılmakta, istenilenin etrafında gürültüler koparılmaktadır. Azınlık maliyesine uşaklığı reddeden, Marxist olmayan hikâyecinin (sanat gücü ne kadar yüksek olursa olsun) vay haline!

Hikâyecileri meşhurlaştırmanın kısa yollarından olan ödülcülük hakkında şu itiraf enteresandır. «*Bir de şu; bizde bir sürü ödül var. Bu ödüllere kimler katılır, hangi yapıtlarla katılır; seçicileri kimlerdir; değerlendirmeler hangi koşullar altında yapılır, bunların açık seçik bilinmesi gerekir. Dediğim gibi her alanda «üçkâatcılık» ın geçerli olduğu bir toplumda, öykücülüğümüzün bundan ayrı düşünülmesi olanaksızdır.*» Gerçekten, ödülü hangi sanatçının alacağı önceden kararlaştırılan, hatta, sırf hikâyeciyi meşhurlaştırmak, anun etrafında gürültüler koparmak için tertiplenen bu ödül maskaralıkları, artık kendi aralarında bile ayıplanır olmuştur. Bir zamanlar T.R.T.'nin de bu işe karıştırılması acıdır.

Solda kısa zamanda hikâyeci meşhurlaştırmanın daha çok usulleri vardır. Beynelmilel Marxist ve Sionist teşkilâtlar sayesinde, yabancı memleketlerde yayımlanan antolojilerde hikâyecilerden birinin eserinin yayınlanması onun başarılı sayılması için yetip de artmaktadır.

Daha ziyade kendilerinin solcu olduğunu söyleyen hikâyecilerin müptelâ olduğu bir hastalık var. Yabancı eleştiricilerin sözlerine çok kıymet vermeleri, onları, Türk hikâyeciliğinin seviyesini, derecesini gösteren «ibre» ler olarak görmeye kadar varmaları...

Şu ifadeye bakın, «*Bon Üniversitesinde Prof. Otto Spies; «Türkler, batılıların üç yüz yılda geliştirdikleri roman ve öyküyü geliştirmeyi yüz yıla sığdırdılar...» der. Bugün, öykücülüğümüzün batı ülkeleriyle bir düzeye gelişi, batı ülkelerinde başarı kazanması, uluslararası antolojilere öykülerimizin girmesi, ülkemiz için öğünç vericidir.*» *(4)* İşte, «halkçı» geçinen, «toplumsal gerçekçilik» taslayan, fakat hikâyelerin değerlendirilmesinde kendi halkımızın hakemliğine başvuracak yerde, halkımızın asırlık düşmanlarının sözüne kıymet verenlerin hikâyeciliği.

Solcu yazarlarda görülen bu «batı hayranlığı» (ve neticesinde aşağılık duygusu) nın sebepleri çok çeşitlidir. Sebeplerden birisini, yine bir marxistin şu ifadesi izah edebilir. «*Memleketimiz o, İkinci Dünya Savaşı denilen kıyametten bu yana «Az gelişmiş» «geri kalmış» iftiralarının yoğun saldırısı altındadır. Amaç bizi kendi kendimizin karşısında AŞŞALIK DUYGUSUNA düşürüp savunmasız bırakmaktır.*» *(5)* Nitekim yapmışlardır yapacaklarını. Daha ziyade solcu aydınlarımızın kafalarında...

Solcu hikâyeciler aşağılık duygusuna kapılmasın da, kim kapılsın? Zavallılar (!) ne kadar «halkçılık» tasladılar, ne kadar halka yamanmaya çalıştılarsa da olmadı. Halk hep sırtını döndü bunlara. Her yerde tü-

kürürcesine haykırdı «yabancı» olduklarını suratlarına. Giremediler halkın arasına. Yapa yalnız kaldılar. Kendilerine değer verilmediğini gördüler. Böylece, aşağılık duygusuna da kapılmadılar, aşağılık olduklarını anladılar.

Bugüne kadar, solcu hikâyecilerin okurları, kendileri gibi batı kültürüyle yetişmiş, birkaç aydın olmuştur. Bu da hiç olmazsa bu birkaç okuyucuyu ellerinden kaçırmamak için onları batıcılığa daha fazla sarılmaya zorlayan sebeplerden biri olmuştur. Zaten birçoğu varlıklı ailelerin çocukları olduklarından, tahsillerini, ya yurt dışında yapmışlar, ya da yurdumuzda yabancı okullardan mezun olmuşlardır. Esasen yabancı okullarda okumalarına da lüzum yoktur. Memleketimizdeki eğitim sistemi onlardan farksız olduktan sonra...

Onları batı taklitçiliğine, hayranlığına hazırlayan aşağılık duygusu, biraz da, meşhurlatılmak için seçilirlerken kendilerinde aranmakta, eğitilirken (!) ilâve edilmektedir. Hikâyecilik yolunda ilerlerken, köprü başlarında oturan «ayılara» «dayı» demeyi alışkanlık haline getirdikçe, «*Geçme namert köprüsünden ko aparsın su seni*» dedirtecek şahsiyeti ve yiğitliği bu yollarda yitirdikçe artmaktadır. İnsan hayatta boyun eğmeye alışmaya görsün...

* * *

Solun hikâyeciliğinde söz sahibi olanlara sorarsanız, şimdiye kadar gelmiş geçmiş en büyük Türk hikâyecileri, Sabahaddin Ali, Yaşar Kemal, Orhan Kemal gibi katı Marxistlerdir. Hatta biri daha da ileri gidip, «*Türk öyküsü Orhan Kemal'le çıplak gerçeğe yönelir. Çehov'un, Maksim Gorki'nin geliştirdikleri doğrultuda yatağını bulur. (6)* diyerek, Türk hikâyeciliğine utanmadan, iki komünist Rus hikâyecisini karıştırmıştır. Onlara göre hikâyecinin sanat gücü hiç önemli değildir. Orhan Kemal gibi Sofya'da ölmüş müdür? Sabahaddin Ali gibi Bulgar sınırında vurulmuş mudur? Komünizme ne kadar hizmet etmiştir? Bir hikâyeciyi «dev» yapacak olan da, «cücelerin cücesi» yapacak olan da bu soruların cevaplarıdır işte. Bir Dede Korkut, bir Ömer Seyfeddin onların gözüne pek çarpmaz.

Kendisinin «tam bağımsız gerçekten demokratik» olduğunu söyleyen bir hikâyeci, «*Öykücüler, tarikatlarındaki öykücüleri göklere çıkarırlarken, karşılarındakileri yerin dibine de batırdıkları için...» (7)* demekte. Bir başkası «*Hilmi Yavuz'a göre Yaşar Kemal herşeydir, Kemal Tahir sıfır. Muzaffer Buyrukçu için Kemal Tahir herşey, Yaşar Kemal sıfır...» (8)* demektedir. Kendi aralarında bile bu kadar fanatik olanların, kendilerinin dışında, milletine bağlı kalmaya çalışan sanatçılara ne derece hayat hakkı tanıyacaklarını siz düşünün...

Hikâyede, «insan gerçeğini», «toplumsal gerçeği» okuyucuya hadiselerin içinde aktarmak güzel şey. Aydınların; halkın ihtiyaçlarını, ızdıraplarını sanatın tesirli anlatımında görmesi, duyması, hissetmesi çok faydalı. Halkın yardımına koşabilmesi için...

Ama «gerçekçilik» iddiasıyla yazılan, solun bir hikâyesini okursanız eminiz ki, sonunda «Türkiye'de böyle köy, böyle halk gerçekten var mı?» diye kendinize sorarsınız. Ve şaşırırsınız da... Hiç şaşırmayın. Hikâyeyi kim yazmış, ona bakın. Solcuysa eğer hikâyeyi yazan, hikâyede yazılanların kasıtlı yalanlar olduğundan hiç şüpheniz olmasın. Komünizm ve Sionizm her zaman ihtilâle sürükledikleri kitleleri kandırmışlar, ustaca hazırlanmış yalanlarla pis emellerine alet etmişlerdir. Marxist hikâyecinin hikâyesindeki halk, işçi, köylü kısaca insanlar, hep onun kafasındaki Marxist ihtilâle müsait toplum modelinin varlıklarıdır.

Solcu hikâyecilerin eserlerinde; köylünün, işçinin kısaca halkın, sık sık ahlâken çok düşük olduklarını, namusunu korumakta lakayt kaldığını, yer yer seks delilerinin yapmayacaklarını yaptıklarını tiksintiyle okursunuz. Halkımıza nasıl iftira attıklarını, iğrenç yalancılıklarını kendi içlerinden bir hikâyecinin, biraz namus ve haysiyet taşıyan hikâyecinin sözleriyle suratlarına çarpıyoruz. *«Emekçi sınıfının sanatını yapıyoruz diyen bir kısım, hikâyeciler, bulundukları toplumun İNSAN GERÇEĞİNİ, çarpık bir biçimde vermekte ve bu tutumlarındaki sakatlık göze çarptığı halde nedense kimse bu konuya eğilmemektedir.*

... Anadolu'nun hangi bölgesi olursa olsun, bu bölgelerin bir yerde çakıştığı karakteristik bir özelliği vardır: Namus konusunda dehşetli titizlik Anadolu'da zorla dağa kaldırılıp ırzına geçilen bir kız emekçisi kadının erkeği, bu durum karşısında nasıl bir tavır takınır ve nasıl bir tepkide bulunur? Ne yapar, böyle bir acıyı nasıl dindirir, nasıl temizler bu yüz karası ilkelliği?.. Böyle onanmaz ezikliklер içine düşürülen bir insan, bizim tanıdığımız bildiğimiz ANADOLU İNSANI ise, her halde bu işi yapanları —herşeye rağmen— bulur ve alnının ortasından zımbalar... Mahpuslukta da namus yüzünden kan akıtıp içeri girenler itibar görür. İşte Anadolu insanının gerçekliği budur.

... En kısa bir deyimle değil toplumcu bir ahlâka —felsefî anlamda değil— bir burjuva ahlâkına bile ters düşmüş eleştirmenler, sorumluluklarını ihanet çizgisinde sürdürürlerse, ortaya böyle çarpıtılmış bir dışlığın sanatı dökülecek ve bu da moda olacaktır. Hikâye herşeyden önce bir İNSAN GERÇEĞİNİ gerçek bir insan tepkisi içinde ele alır ve sanatına mayalar.» (9)

Sol hikâyecilerin içine düştüğü başka bir garabet daha var. Son zamanlarda Füruzan, Tomris Uyar, Leyla Erbil, Sevgi Sabuncu gibi bazı kadın hikâyeciler çıktı. Ve kısa zamanda meşhurlatıldılar. Bu hususta biz, birşey söylemeye lüzum görmedik. Çünkü soldaki bazı hikâyeciler kâfi miktarda söylemişler.

«Asıl üzerinde durulması gereken nokta, kimi yazarlarımızın ağız birliğiyle neden özellikle kadın hikâyecilere yönelmiş olduğudur... Bu özelliklerden biri de erkeklerimizin, cinsel sorunların saptırıcı etkilerinden kendilerini kurtaramamış olmalarıdır.

Aynı durum değişik görünümlerde de olsa, kadınlarımız için de geçerlidir. Ben son zamanlardaki bu patolojik ilgiyi bu gerçeğe bağlıyorum. Normal çocuklarda altı yaşından sonra kaybolan Oedipus kompleksi, bizim kimi edebiyat adamlarımızda hâlâ sürüyor gibidir.

... Göklere çıkarılan, sırtı pek reklâmlarla ün şaşkınlığına boğulan kadın hikâyecilerimizi okumak için sabrın ötesinde bir şeyler gerekiyor: Aziz niteliği yığma ve zorlama sözcüklerle, testere dişi gibi tırtıllı bir söz dizimiyle kurulmaya çalışılan sözüm ona yeni bir anlatım. Türkçeyi altedememenin sıkıntısından ileri gelen ıhılamalar. Cinsel sorun kisvesi altında, cinsel sorunsallığı cinsel tekniğe kaydıran açık saçık konuların tiksinti verici bir biçimde dizilişi. Sonunda bu gevelemeleri yenilikten saymak gibi gerikalmışça kasılmadır.» (10)

«Günümüzde nedense bazı kadın öykücülerimizden çok söz ediliyor. Belirli bir çizgide görünmeyen bu yazarlar «çağrışım», bir yöntem olarak kullanarak deneysizliklerini söz kalabalığıyla örtmekte, bir yığın lâfta hiç bir şey söylememenin sanatını sürdürmektedirler... Kendilerini türlü yönlerden aşamamaları, çalışan acılı halka yanaşamamaları, İstanbul'u kendilerine oldum olasıya «mesken tutma» larından gelmektedir. Bir başka kadın öykücümüz Leylâ Erbil'se marxizmle Freut'çülüğü bağdaştırmak gibi akıl almaz bir işin ardında görülüyor.» (11)

Kendi ifadeleriyle *«At izinin, it izine karıştığı, tozdan dumandan ferman okunmadığı dönemdedir hikâyemiz.» (12).* Tam bir buhranın keşmekeşliğin içindedir soldaki hikâyecilik. Esasen, emperyalizmin hüküm sürdüğü her yerde, dumandan çıkan yerde ateşin bulunduğu gibi buhran mutlaka vardır. Sion maliyesi, Marxist yayınevleri, eleştiriciler, antoloji uzmanları dergiler baskılarını sürdürdükçe sadece onların emellerine hizmet eden köle ruhlu sözde hikâyeci imâl ettikçe, bu soldaki maskaralık da devam edecektir. Hatta, devam bile edemiyecek, bütün emperyalist düşünce mahsullerini ve sistemleri ergeç bekleyen akibet, ona da kavuşacaktır...

———

(1) Necati Tosuner, Yansıma, sayı, 6.

(2) Hasan Hüseyin, Yansıma, sayı, 6.

(3) Ömer Faruk Toprak, Yansıma, sayı, 6.

(4) Samim Karagöz, Yansıma, sayı, 6.

(5) Kemal Tahir, Yansıma, sayı, 6.

(6) İsmet Zeki Eyüboğlu, Yansıma, sayı, 6

(7) Behzat Ay, Yansıma, sayı, 6.

(8) Cemal Süreyya, Soyut, sayı, 44.

(9) Taner Akyüz, Yansıma, sayı, 6.

(10) Bedrettin Cömert, Yansıma, sayı, 6.

(11) İrfan Yalçın, Yansıma, sayı, 6.

(12) Tarık Dursun K.

Hikâye

Gecekondu Gece Göçtü

Mehmet
TAÇDİKEN

Birdenbire kesilen haziran yağmurları yeniden depreşircesine, rüzgârsız, ağır ve kasvetli mahallenin tozlu yollarına boşalıvermişti. Vakitsiz yağmurun, ne helecanlarına, ne her an tazelemekte tereddüt göstermediği hayallerine tesiri olmamıştı. O, sıvaları düşmüş bir gecekondunun, cılız ağaçlar yükseliverniş bahçesinde, üstüne başına yağmurlar sıçrayan, hayalinde uzak ve parlak ışıkların yandığı, sıcacık bir yuva arzusuyla lâkayd oturan, bir genç kızdı. Yağmurla kararan havada, parlak gözleri, elinde tuttuğu gazeteden ayrılarak, göz kapakları altında kayboldu. Bu gazeteyle, hergün arzularının dünyasına dalar; bazen sessiz bir yağmur gibi ağlar, bazen saadet âleminin tatlı haberleri arasında yok oluverirdi. Gazete, onda hayaller canlandırır, hayaller söndürürdü.

..... Bir kız varmış. Bu kız, bir gün arkadaşsız gittiği bir pastanede oturuyormuş. Oturuyormuş oturmasına, nitekim insan. Önüme bakayım demiş. Bir de ne görsün?

O, göredursun...

Soluk yanaklarına yapışmış sırılsıklam saçlarını, eliyle arkasına atarak, çift kanatlı küçücük kapıdan içeri süzüldü. Üzerinin ıslaklığına aldırmadan vernikleri dökülmüş masa başına geçti. Ağırca tabureye iliştı. Şark usulü döşenmiş, fakir bir odadan, sağnak yağmura bakarak düşünüyor, ve yılların biriktirdiği özlemle, "yuva" sında pedikürünü tamamlar gibi oluyordu.

Geldik o kıza.

Meğer önünde bir genç varmış ki, gözünü ondan ayırmazmış. Genç mi genç, yakışıklı mı yakışıklıymış. Bizimki gence, gencin o masmavi gözlerine bakınca; utanmış, sıkılmış, başını çevirmiş. Çevirmiş başını, gayrım o tarafa bakamaz olmuş. Dudakları heyecandan titriyor, gözleri utancından kızarıyormuş.

Kızaradursun...

Dalgınlığı hâlâ devam ediyordu. Me'yusdu. Dalgalı ve uykusuz gecelerin yorgunluğu, onu gözlerinden yakalamıştı. Ah! Bir boşalabilseydi.

Utanmış, titremiş, kızarmış a! böyle devam edemez ki; cesaretini toplamış, bir daha bakayım demiş. Bakmış. Hâlâ bakarmış. Gözleri tepeden tırnağa onu süzermiş. Bakmış, yine bakmış.

Bakadursun...

Hayat. Neydi bu? Yaşamak. Mutluluk. Yuva. Çocuklar .Araba. Dadı. Kat. Genç.

Hayatta yaşamak lâzımdı. Mutluluğa erişebilmek. Yuva kurunca arabası olacak mıydı? Kendilerine ait katlarında bir de dadı tutarlardı. Genç, yuvasının erkeği, dadısının baktığı çocuklar... Hayat... ve Hayat...

İçinde ılık meltemler esişip, kuvvetli rüzgârlar savruluyordu. Başını yerdeki döşeye, kenarlarına dizilmiş köşe yastıklarına çevirdi. Dudaklarını ısırdı. Masaya vurdu. Eli acıdı. Başını çekti ve minderlerin üstüne uzanıp, uzun uzun höykürdü. Neden zengin değillerdi? Neden köyden gelmişlerdi? Onlar köylü değildi. Anası minitilere somurdanarak küfreden kaba köylü kadını değildi. O, başı yazmalı, ayağında topuklarına kadar uzayan basma entarili kadın, onun anası olamazdı. Bu ev, bu yıkılası gecekondu, onun evi miydi? O, uzun kumral saçları, zarif endamıyle, dört duvar arasında ömrünü çürütmeye hazırlanan genç kız olabilir miydi? Bir çamaşırcı kadının kızı nasıl olurdu? Sonra, ömrünü bir takırtılı makine başında, elâlemin yırtığını sökügünü dikmekle tükenen kız, O muydu?

Geldik o kıza.

Kız fazla dayanamamış. Birden yerinden kalkmış, hesap istemiş. Garson, ödendi demez mi? Nasıl olur demeye kalmadan, mavi gözlü yakışıklı genç, ağır ağır yaklaşmış. Kolundan tutmuş, bir dakika demiş. Masama buyurmak zahmetine demiş. Ama kız utangaç. Ne diyeceğini, ne edeceğini şaşırmış. Dışarı kaçmak istemiş, kaçamamış, geri masasına dönmek istemiş, ayakları yürümemiş. Yakışıklı oğlan, hemencecik koluna girivermiş, şöyle demiş. Lütfen. Söyliyeceklerim var. Kızı çekmiş. Masasına oturtmuş. Bir konuşmuş, bir konuşmuş ki; bizimkinin ağzı açılmakla kalmayıp az kalsın heyecandan bayılacakmış. Ömründe sizin gibisini görmedim demiş. İçimde bir şeyler kımıldadı demiş. Demiş, demiş, demiş. Tosun gibi bir oğlanmış. Üstelik ne olsa beğenirsiniz? Fabrikatör çocuğu.

Onlar beğenedursun...

Her şeye rağmen, bir dağ rüzgârı gibi; içinde, arasıra tatlı bir hayalin dumanlı savruluşları sezilirdi. Sarışın da olsundu. Şöyle yulaf saçları omuzlarına dökülen, son derece kibar, medeni ve zengin bir genç. Onun da dünyası birdenbire değişiverecek, ve artık gecekondu hayatı geçmişe ait acı hatıralar dizisinin bir acı parçacığı mı oluverecekti? Kimbilir, belki taze çam kokulu bir hayatın basamaklarındaydı.

Fabrikatör çocuğu, görgülü medeniyetli çocuk. Kızın nutku tutulmuş. Kendini rüyada sanmış. Oğlan, kızı evlerine kadar taksisiyle getirmiş. Sonra demiş, mutlaka buluşalım. Yine bu pastanede. o gün ayrılmışlar. Kız memnun. Tekrar buluşmuşlar. Tekrar... Tekrar... Kız, ben demiş, fakir kızıyım. Yoksulum. Oğlan ne önemi var demiş. Mühim olan sevebilmek. Ben seni her halinle demiş...

★

Onu alıp götüren, onu alıp getiren, mutluluk dağının altınlı ve karlı zirvesinde bir gün güneş parlayacak mıydı?

Gazeteler. Haberler. Sinemalar...

..... Bir kız varmış. Bu kız, bir gün sinema kuyruğundaymış. Kuyruk kalabalık. Beklemekten canı sıkıldığı bir anda bakmış ki karşısında bir genç, elinde bir bilet. Ona uzatmış. Kız almak istememiş. Oğlan diretmiş. oğlan talebeymiş. Bu kız da Şişli'de tezgâhtar. Mersi demiş demesine. Oğlan ısrar edince düşünmüş. Acaba bunu fotoromanda okusaydım, nasıl karşılardım? Ne demesini isterdim kızın, demiş. Sonra böyle gördüğü film gelmiş aklına. Kızın söylediği lâfı o da söyleyivermiş.

Oğlan bu lâfın üstüne kızın yanından ayrılmamış. Sinemada yan yana oturmuşlar.

Onlar oturadursun...

Önünde uzunca bir hayat vardı. Hergün bir başka düşünceye yatıp, bir başka düş ülkesinde kanat çırpacaktı.

Neden o çocuğa karşı yanlış duygular besliyordu? Daha doğrusu o adama. Evli demişlerdi. Seni de kandıracak demişlerdi. Oysa ki o daima efendi görünüşlüydü. Gözüne, milyonların başında sallanan bir zalim, bir despot gibi görünen bu adam hakkında, söylenilen dedikodulardan başka ne biliyordu? Onu kandırabilir miydi? Yalancı mıydı? Gerçekten çocukları var mıydı?

Oturduğu yerden sıçradı. Aynaya baktı. Tarağı eline aldı. Uzun uzun kendini seyretti. Düz taradı, beğenmedi. Topladı, beğenmedi. İndirdi, kaldırdı. Beğenmedi, beğenmedi. Aynayı bıraktı. Gazeteyi kaptı. Gözüne ilk çarpan bir beyit oldu. "Baba" kelimesi geçiyordu. Rahmetli babasını hatırladı.

"Baba dedim maşallah
dişlerin pek sağlam
Neyleyim dedi yiyecek bir
şey bulamadıktan sonra"

Yine uzun uzun düşündü. Her şeyde bir saadet ve gizli bir korku seziyordu. Neydi korku? O da bilmiyordu. Belki bilmek istemiyordu. Şu, gün geçmeden pencere güneşinde rengi uçan yazılı kâğıt parçası mı korkutuyordu onu? Hayat mı? Mutlu olamamak mı? Yoksa bunların ötesinde acayip ve zebun bir şey mi? Ne? Ne olursa olsun, şimdi bunu düşünmek istemiyordu. Hem sırası mıydı ki? Evet veya hayır.

Geldik o kıza.

Film bitip, sinemadan çıkınca, oğlan kıza buluşma teklif etmiş. Daha sonra başka yerlerde buluşmuşlar. Konuşmuşlar. Beraber sinemalara gitmişler. Parklarda elele dolaşmışlar.

★

Duman gibi siyah gözlerini açarak, kararan güne karşı, anlamsız bir kahkaha salıverdi. Rejisörüm demişti ona. Bir fotoroman rejisörü. Fazla da ilgi göstermemişti. Ama yine de kendini tanıtmış, ismini sormuştu.

..... Bir kız varmış. Bu kız, bir gün, devamlı aynı duraktan binen bir gencin arkasından seslendiğini duymuş. Hamfendi demiş, bidakika bakar mısınız? Bakmış kız. Bakış o bakış. Konuşmuşlar. Buluşmuşlar.

ONLARIN YURDU

«Tüm kalbi kırıklara»

Sölpük sölpük yaşanır geceler
Onların yurdunda..
Bakışlarda yılların acısı okunur
Her kalp sevgi, sevgi diye vurur
Dostluk, kardeşlik ızdırap
Senfonisi söyler şarkılar
Onların yurdunda..
Hep aynı yerde sonlanır
Tüm öyküler
Hep acı acıdır maziler
Sevgiden şefkatten yoksundur
Onlar
Öksüzler yurdunda..
Günlerde her biri
Teselli arar durur
Yürekler buruk buruktur
Onların yurdunda

Ali GENÇLİ
Edirne E. İ. Ö. Okulu

Onlar buluşadursun...

★

Nerdeyse anası gelecekti. Akşama kadar yoruluyordu kadıncağız. İhtiyardı. Sanki o yorulmuyor muydu? Akşama kadar ondan daha çok yoruluyordu sonra o genç ti. Gezmiyordu. Eğlenmiyordu. Emsalleri akşamdan akşama eve uğrarken o, dört duvarın, sıvasız, sevimsiz ve fukara dört duvarın bekçisiydi sanki. Kendini hemen sokağa atmayı düşündü. İçinde yine tuhaf hisler vardı. Onu ezen, varlığını çelmeleyen bir şey vardı. Ayağa kalktı. Korkulu ve kararsız gözleri gazeteye takıldı. Gazetedeki: "Mutlu Günlerimiz" e. Mutluluk. Ve bir nefeste kendini dışarı attı.

Bir varmış, bir yokmuş. Bir değil, binlerce kız varmış. Bir gün, birçok günler ve her gün her saat ne bir, ne üç, ne beş. Tanışmışlar. Buluşmuşlar. Konuşmuşlar.

Onlar konuşadursun...

Dolmuşa atlayıp, rejisörün Bomanti'deki adresine gitti. Ne diyecekti? Ben sana geldim mi diyecekti? Katiyen. Peki ne? Daha makul, daha yumuşak. Sonra o anlardı. Şöyle birkaç kelime lâf. Ne vardı bunda? Ruhundaki muazzam aksülâmelin ibresi, saçları arasında yavaş yavaş gezinen kirli elleri gösteriyordu. Boynunda damarları şişiyor, içi harikulâde sıkışıyordu. Rejisörün odasında, gözleri ateşle dolu bir kadın, aşağı yukarı adımlayarak, sigara savuruyordu.

.... Bir gün fabrikatörün oğlu, fakir kıza evlenme teklif etmiş. Kız çok sevinmiş.

..... Talebe genç, tezgâhtar kıza evlenme teklif etmiş, kız sevincinden düşüp bayılmış.

..... Otobüsteki genç, kıza evlenme teklif etmiş, kız sonsuz memnunluk duymuş. Birçok günler ve her gün, her saat binlerce kıza evlenme teklif edilmiş.

Kadının yakışıksız hareketlerinden utandı. Kendini tutamadı.

— Peki sonra? dedi. Sonra ne olmuş?

.....

— Neden susuyorsunuz, sonra? Evlenmişler mi?

Kadın, sigarasından bir nefes daha alarak:

— Sonu acı aptal kız, sonu çok acı dedi. Ben şimdi oryantal dansözüm. Kendisine fabrikatör veledinin evlenme teklif ettiği fakir kız. Meğer evlenme dümeni, sadece kirli arzularını tatmin edip, beni bu çukura yuvarlamak içinmiş. Şimdi ortağı rejisör kullanıyor anlıyor musun?

— Nasıl?

— Kendine gel. Akşamları tarhana çorbası yemekten bıksan bile, dön evine. Yeterki namusunla yaşa. O, en büyük saadet, en büyük servetmiş meğer.

Birdenbire kafası, dünyası, herşeyi değişivermişti. Her çorbası kaynayan, her ocağından duman tüten evde, gizli bir acının, çaresiz bir ızdırabın sancılarını duyar gibi oldu.

Eve dönen ilk dolmuşa atlarken;

— Acaba diğerleri? diye mırıldanıyordu.

Evlenme teklif etmişler, etmesine anıma; saf kızları kandırıp, kirlettikten sonra, biror birer ortadan kayboluvermişler. Öteyi ara beriyi ara. Ara. Ara... Sonra oturmuş, başlamışlar ağlamaya.

Onlar ereniemişler ki muradına, biz çıkalım kerevetine.

Yüzüne, bir endişe, bir korku pençesi asıldı. Hayat. Fotoroman. Gazete. Kızlar. Sokak. Değişen neydi? Bir anonim hikâyenin muradsız kereveti.

Önünde, gündüzleri güvercinlerin uçuştuğu küçük mescidin, ılık ölüm havalarını, ciğerine doyasıya doldurdu. Korku? Seve seve ciğerini şişirdiği bu havalar, bir şey ezdi, burktu ve yüreğini sıktı.

Geceydi. Kocaman gözler ve derin karanlıklar vardı. Yalnız bir şey yoktu. Birşey... Yıllar önce, bin güçle yaptıkları gecekondu. Karanlık mı çökmüştü üstüne. Gözleri mi çatallanıyor veya kararıyor, göz kapaklarına ağırlık mı biniyordu. Birisi ağlıyordu, hıçkıra hıçkıra. Boğula boğula. Bu hıçkırık, içinden mi geliyordu? Kalbinden? Değişen dünyasından? Garipseyeceği bir ses, tanımadığı bir insan höykürüşü değildi bu. Anasıydı.

Belediyenin yıktığı enkaz üstündeki kadına bakıyor ve: "Yeni dünyam için, yeni bir ev gerek" diye kendini teselliye çalışıyordu.

SANAT TARİHİ DERSLERİ NASIL OKUTULMALI?

Nevzat METİN
İst. Üni. Ed. Fak.

Türkiye'de, çeşitli sahalarda meydana gelen dalgalanmalara paralel olarak üzerinde düşünülen meselelerden biri de Üniversite Reformu meselesidir. Yüksek tahsil çağına gelen öğrencilerin, fakültelerde gerekli ilmi faaliyetlerin içerisinde bulunmaması bir yana; vatana, millete ve devlete kasteden davranışlarda bulunmaları dikkatleri Üniversiteler üzerine çekmiştir.

Bu sebeplerdir ki, üniversitelerin gerek teşkilât bünyesi, gerekse tedrisat sistemi bugün reform mevzuu yapılmaktadır.

Ancak şunu belirtmeliyiz ki, bütün Milli Eğitim müesseseleri yeniden milli bir reform mevzuu yapılmassa sadece üniversite kesiminde bazı tedbirlere girişmek yetersiz olacaktır.

Bunu belirttikten sonra asıl söylemek istediğimize geçelim:

Milli bir reform açısından üzerinde hassasiyetle durulması icabeden lise tedrisatında, talebeyi milli kültüründen ve sanatından uzaklaştırıp, yabancı sanat anlayışlarının tutsağı yapan derslerden birisi de liselerdeki Sanat Tarihi dersleridir.

Bütün derslerin olduğu gibi Sanat Tarihinin de ameli bir gayesi vardır. Bu; okuldaki öğrencinin millete ve devlete daha iyi hizmet edebilmesi için onun ruhi bir olgunluğa ve milli bir şahsiyete kavuşturulması diye özetlenebilir. Bu olmadıkça, üniversiteye başlayan bir talebeden kozmopolit hayata sempati duyan bir şahsiyet olmaktan başkası beklenemez.

SANAT TARİHİNİN EHEMMİYETİ

Tarih sahnesinde görünegelmiş milletlerin yaşadığı devreleri, ve yerleştikleri yerleri daha ziyade bıraktıkları eserlerden öğrenmekteyiz. Millet olma vasfını kazanmış toplumlar maddi ve manevi ihtiyaçlarının temini ve bir de kendilerini diğer toplumlara karşı bütün şahsiyetleriyle temsil edebilmeleri için sanat eserleri meydana getirmişlerdir. İşte Sanat Tarihi derslerinin klâsik konusu; milletlerin geride bıraktıkları eserleri

incelemek ve onları bugünkü varislerine tanıtmak olmuştur.

Bu basit izah çerçevesinde dahi, Sanat Tarihinin bizim için ehemmiyeti büyüktür.

Uzun tarih devresi içerisinde büyük devletler kurmuş millet olarak aynı zamanda beşeriyete armağan ettiğimiz, sanat değeri misilsiz olan eserlerimiz bugün bizim varlığımızın ve vatanımızın teminatıdır.

Anadoluyu bir hristiyan toprağı olarak gösterme gayretiyle eski Yunan harabeleri yeniden canlandırılmaya çalışılırken milli sanatımızın ve bunun derslerde ağırlık kazanmasının önemi bir kat daha artmıştır.

Antalya'da Selçuklu eserlerini bilmez, fakat hristiyan harabelerini canlandırmaya çalışırsak; Aydın'da Aydınoğullarının ve Osmanlının canlı eserlerini yokolmaya terkeder, Efes harabelerini canlandırırsak; İstanbul'da Topkapı sarayını ihmal eder Bizans İmparatorlarının izbe saray kalıntılarını canlandırırsak Anadolu'nun bir Türk ülkesi olduğunu acaba nasıl bilebiliriz?..

Öyleyse, eserlerimiz üzerinde hassasiyetle durulmalı, Sanat Tarihi dersleri bu açıdan liselerimizde iyi değerlendirilmelidir.

SANAT TARİHİ DERSLERİ NASIL İŞLENİYOR ?..

Bugün liselerde Sanat Tarihi derslerini gerek talebeye gerekse hocaya bütün ehemmiyetiyle işleme imkânı verilmiş değildir.

Her şeyden önce tarih, fizik ve cebir gibi derslerde olduğu gibi Sanat Tarihi derslerinde de kopyecilik hakimdir. Tercüme Batı eserlerine dayanılarak Sanat Tarihi hazırlanmaktadır. Sanat Tarihçilerimiz tarafından orijinal ve milli şahsiyetin ışığında terkip edilmiş kitaplarımız henüz yazılmamıştır. Ve hele "Sanat" toplum için bir vakıa olduğuna göre Sanat Tarihini toplum menfaatleri yö-

MİLLET TÜRKÜSÜ

Kara hazan bastı, ocaklar tütmez,
Bildirki bereket yel olur gider.
Bülbül bahçesinde artık gül bitmez,
Bekâ toprağımız çöl olur gider.

* * *

Alın teri yok paraya satılır,
İmanına hor göz ile bakılır,
Yaşama azmine bin kulp takılır,
Gözyaşı milletin sel olur gider.

* * *

Bir yanda vatanı bölüp satanlar,
Bir yanlar vurgunsa, açlık bir yanlar.
Izdırapla yüklü nice kervanlar,
Uzanır, kıvrılır yol olur gider.

* * *

Bu toprağa midesinden bağl'olan,
Hemi solak dinli, hemi sağl'olan,
Uzanmış kemiğe pek te yağl'olan,
Sonunda satılır ,köl'olur gider.

* * *

Sanki yepyeni bir sabahı bekler;
Kaç bahar oldu ki açmaz çiçekler.
Milli ızdırapla yanan yürekler,
Katre katre erir kül olur gider.

Mehmet Nuri DOĞAN
Küçükçekmece

nünden izaha çalışan ve öğrenciye pratik ibretler sunan kitaplara hiç rastlamıyoruz. Eldeki mevcut kitaplar ise, sadece eserin mimari özelliğini basmakalıp ve ezbercilik usulüne dayanan bir metotla izah ediyorlar.

1959 senesinde liseler için Maarif Bakanlığınca ders kitabı olarak kabul edilen "Sanat Tarihi" isimli kitabın yazarları; kitabı hazırlayış düşüncelerini şöyle ifade ediyorlar:

"Kitabı hazırlarken; mimari, resim ve heykel alanında belli başlı eserlerin üslûp özellikleriyle sanat kıymetlerinin belirtilmesine çalışmak ve bu eserleri yakından tanıtmak tek düşüncemiz oldu." (1)

Bu düşünce tarzının ise, modern ve millî eğitime doğru gidildiği çağımızda talebeler için pratik bir önemi olmayacaktır. Çünkü eserlerin taş ve duvarlarının mücerret olarak öğrenciye tanıtılması hiç bir mana ifade etmez. O taş ve duvarlara şekil ve mimari özellik kazandıran düşüncenin talebeye aktarılması, sanat eserlerinin meydana gelişinde etken güç olan fikrin ortaya konması ve bunların topluma olan hizmetlerinin belirtilmesi, talebelerimizi toplum için hizmete hazırlayan birer sanatkâr haline getirebilecektir. O halde Sanat Tarihi derslerini nasıl işlemeliyiz?..

SANAT TARİHİ, DERSLERDE NASIL İŞLENMELİ ?..

Yukarıda bahsettiğimiz gibi sanat toplum için varedilen bir varlıktır. O halde sanat tarihinin cemiyetimiz için pratik bir hedefi olmalıdır. Zaten modern eğitimin teknik yönü de bunu gerektirmektedir. Talebeye falan veya filan yerdeki Yunan tapınağının pencerelerinin ezberletilmesi, eşikteki taşının hristiyanlıkça kutsal oluşunun öğretilmesi o talebe için hiç bir cazibe teşkil etmez. Hem bu tarz bir eğitim, dersin muhtevasını millîlikten uzaklaştırır. Bunun için talebe öz ve millî sanat eserlerinin içinde yuğrularak Sanat Tarihini öğrenmelidir. Tarihten önceki Mısır sanatıyla başlayıp, Japon sanatıyla bitirilen ve bu arada gayri millî sanat düşünceleri öğretilen bir öğrenci bundan sonra kendi öz sanatına hassasiyetle eğilmeyecek ve onu baştan savma ders olarak telakki edecektir.

Bugün Sanat Tarihinde filan veya falan milletin kendi düşünce yapısına göre oluşturduğu öyle gayri millî eserlerden bahsedilir ki, bunların yerinde bir taşına dahi rastlanmaz. Tamamen yok olmuştur. Ama bizim Sanat Tarihi derslerinde, talebenin hafızası bunların biçim ve şekillerinin, boyutlarının rakam ve ölçüleriyle doldurulmakta, sözümona o sanat eserinden talebe icabında tahsil hayatını kaybedebilecek duruma gelmektedir. Meselâ Efes, Antalya, Nevşehir ve Niğde dolaylarında yeraltından çıkarılmaya çalışılan fakat tarihin fosiller haline getirdiği ve bugün için şekil ve boyutlarının ezberlenmesinin bir kıymeti olmayan mutaassıp hristiyan harabelerinin derslerdeki okutuluşu böyle değil midir?..

Sanat Tarihi derslerinde her şeyden önce sahifelerce yer ayrılan ve genellikle ateist veya putperest düşüncenin tezahürleri olan yıkıntılar bir tarafa bırakılmalı ve gençliğimize öncelikle zihinlerinin zinde olduğu çağda kendi millî ve tarihi eserlerimiz modern eğitim zihniyetiyle öğretilmelidir. Sanat eserlerimizin toplumdaki yeri ve önemi ve bugünkü ifade ettiği mana; ayrıca düşman zihniyetlerinin bizim eserleri nasıl yok edip yerine kendi harabelerini çıkardıkları açık açık gösterilmelidir.

Bundan sonradır ki, diğer milletlerin harabeleri ve mevcut eserleri hakkında genel kültür ve bilgi verilebilir.

Bugün okullarımızda Sanat Tarihi derslerini bu zaviyeden değerlendirmezsek öğrencilerimizin hiç bir millî ruh almadan, üstelik eski Yunan ve Roma hayranı olarak üniversiteye girmesini sağlamış oluruz. Bunun ise nasıl mahzurlar doğurduğu bugün açıkça ortaya çıkmıştır.

İşte biz, hiç olmazsa Sanat Tarihi hocalarımızdan bu hassasiyette olmalarını bekliyoruz.

---

(1) Sanat Tarihi II. Ord. Prof. A. M. Hansel — Or. Oktay Aslanapa. s. 3.

PINAR'IN YARIŞMASI

Pınar, okuyucularının sanat çalışmalarını değerlendirmek ve önümüzdeki yazdan istifade etmek için iki yarışma düzenlemiştir.

Bu yarışmanın Anadolu'nun pek çok köşesinde zamanın yok edici darbelerine terkedilmiş tarihî ve millî kültür hazinelerimizi ortaya çıkarmak bakımından ayrı bir önemi vardır.

Folklor incelememiz ile halkımızın öz yaşayışı ve sosyal yapısı bütün yönleriyle berraklığa kavuşacaktır.

Asırlık tecrübeleri, ciltlerle kitaba sığmayacak mânaları birkaç kelime ile özetleyen deyimler, atasözleri; halkımızın kahramanlığını, büyüklüğünü fedakârlığını, adaletini... maziden atiye ulaştıran destanlar, menkıbeler, halk hikâyeleri, Anadolu insanını olanca saflığı ile gözlerimizin önünde canlandıracaktır. Dilden dile dolaşan hepsi de ince bir zekânın mahsulü nükteleri ile insanı gülerken düşündüren halk fıkraları millî kültürümüze kazandırılmış olacaktır. Ve yapılan kıymetli çalışmalar halktan habersiz halkçılık şampiyonlarına halkın kendi cevabı olacaktır.

PINAR'ın okuyucularına ve millî kültürümüze mütevazi bir hizmeti olan kıymetli çalışmalarınız sizler için de zevkli bir araştırma olacaktır. Şimdiden başarılar diler, incelemelerinizi bekleriz.

1 — Fotoğraf Yarışması,

2 — Köy Folkloru İnceleme Yarışması.

Fotoğraf Yarışması:

Halkın yaşayışı, bölgenin en belirgin özellikleri ile ilgili olacaktır.

1 — Konu, köyde kasabada ve şehirde

2 — Yarışmaya, bir kişi en az 5 fotoğraf ile katılabilir. Fotoğraflarda yakalanan özellik, ayrı bir kâğıda numaralanarak belirtilmelidir.

3 — Fotoğraf, tekniğine uygun hazırlanmalıdır. Konusu kadar, netliğin de önemli olduğu bilinmelidir.

4 — Fotoğraflar, en geç 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimize geçecek tarzda postalanmalıdır.

5 — Fotoğraflarla birlikte kendi resminiz ve kısa bir biyografiniz de ilâve edilmelidir.

Köy Folkloru İnceleme Yarışması:

1 — Köy folklorunun nasıl inceleneceği hakkında aşağıda bir plan veriyoruz. İnceleme bu plana göre yapılacaktır.

2 — İnceleme için bir sınırlama yoktur.

3 — İnceleme dili sade olacaktır.

4 — Halkın, ifade özellikleri bozulmadan verilecektir.

5 — Resimler ilâve edilebilir.

6 — Vesikalık bir fotoğrafınızla birlikte biyografiniz de incelemeye ilâve edilmelidir.

7 — İnceleme 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimizde olacak şekilde postalanmalıdır.

FOLKLOR İNCELEME PLANI

A — YERE AİT BİLGİLER

1 — Yerleşme yerinin (köy, kasaba, şehir) adı:

2 — İsimlerinin nereden geldiği hakkında araştırmalar,

lar, köy ve kasabanın tarihi, bu hususa dair rivayetler.

3 — Mevcut tarihi eserler, yatırlar, ziyaret yerleri, seyr edilecek, gezilecek yerler.

4 — Köyün tarlaları, bahçeleri, hayvanları, ekim, harman zamanları.

B — HALKIN YERLEŞME DURUMU, YAŞAYIŞI İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER

1 — EV: Evlerin yapıldıkları maddeler, kerpiç, taş, kereste, evlerin estetiği hakkında gelenekler, evlerin taksimat ve yapılışlarına ait âdetler, gelenekler, eşik ve temel atma, uğurlu gelmek inançları; hamam helâ, aydınlatma, ısıtma tedbirleri.

2 — EV EŞYASI: Eve dair bilgiler, asılan levhalar, mobilya ve mefruşat, ziynete ait eşya, kap-kacak.

3 — ELBİSE: Yaşa göre elbiseler, kız ve erkek çocuk kıyafetleri, modanın hakimiyeti, kundak, beşik ve bu hususta âdetler, bayram elbiseleri, ölülerin elbiseleri ve kefenleri hakkında inanışlar.

4 — BESİN: Halkın beslenme durumu.

5 — Doğum, ölüm, sünnet, düğün ve benzeri hadiselerde halkın davranışları.

6 — Çeşitli törenler: bayramlar, askere uğurlama vb.

7 — Aile içinde geçim, akrabalık münasebetleri.

8 — Nezaket ve muaşeret şekilleri, hayır dua şekilleri, kahve hayatı, camiye gidenler.

C — ZENAATLER VE MESLEKLER

1 — EL SANATLARI: Oymacılık, hasırcılık, halıcılık, kakmacılık, nakışçılık vb.

2 — ZANAATLER: Demircilik, bakırcılık, marangozluk.

3 — Çiftçilik, çobanlık vb.

4 — Türlü meslekler hakkında âdet ve gelenekler, çıraklık, kalfalık, meslek ahlâkına ait atasözleri...

D — HALK EDEBİYATI ve HALKIN KÜLTÜRÜ

1 — Halkın dili: şive ve lehçe özellikleriyle birlikte kısa bir diyalog, fıkra.

2 — İnançlar: Sağlık ve hastalık, ölüm sebepleri hakkında inanışlar, yas tutmak ve ağıtlar, çocuğa ait âdetler (ad koyma, ezan okuma vb.) okula başlama, hatim indirme, cami, mezarlık yerleri hakkında rivayetler, yağmur duası, nazar değmek, falcılık vs.

3 — Deyimler ve atasözleri.

4 — Masallar ve halk hikâyeleri.

5 — Destanlar, efsaneler ve menkıbeler.

6 — Halk şiiri, maniler, türküler, ninniler, harb, kahramanlık, tarihi şahsiyetler (Köroğlu, Plevne.)

7 — Bölgede tanınmış halk şairleri ve deyişleri .

D — HALK OYUNLARI VE EĞLENCELERİ:

1 — Mahalli oyunlar.

2 — Sporlar: (Güreş, cirit, yüzme, kayak vb.).

3 — Karagöz ve ortaoyunları.

F — HALK HUKUKU:

1 — Halk arasındaki anlaşmazlıkların çözüm yolları.

2 — Halkın büyük suçlar karşısındaki tutumu ve sebepleri (adam öldürme, zina, hırsızlık gibi). Bu suçlardaki zamana göre artma nisbeti.

3 — Halkı suça teşvik eden sebepler nelerdir?

G — HALK EKONOMİSİ:

1 — Bölge halkının geçim kaynağı nedir? (Ziraat, sanayi, hayvancılık vs.).

2 — Tarım usulleri ve âdetleri (imece vs.).

3 — Halkın para hakkındaki düşünceleri.

Not: Yarışma fotoğraflarını ve incelemeyi şu adrese gönderiniz:

PINAR DERGİSİ
YARIŞMA SERVİSİ
Babıali Cad. No: 50/5
Cağaloğlu — İSTANBUL

KONFEKSİYON
TUHAFİYE
TRİKOTAJ
KUNDURA
KUMAŞ
MANİFATURA
BUZDOLABI
ÇAMAŞIR MAKİNASI
RADYO - PIKAP
vs.

* EN UYGUN FİAT
* EN BOL ÇEŞİT
* TAKSİTLE SATIŞ

Şanal

ŞANAL MAĞAZASI
Burhan ŞANAL ve Ortakları Koll. Şti.
Sultanhamam Meydanı 10/1 İSTANBUL
Tel.: 22 71 18 — 22 12 98

Kuzey
KAFKASYA

İKİ AYDA BİR YAYINLANAN KÜLTÜR DERGİSİ. BAŞLANGICINDAN BUGÜNE KAFKAS TARİHİ, ISRARLA YOK EDİLMEK İSTENEN KAFKAS KÜLTÜRÜ VE KAFKAS EDEBİYATINI K. KAFKASYA'DA BULACAKSINIZ. MOSKOF MEZALİMİ ALTINDA İNLEYEN KAFKASLININ ZULME VE ZALİME KARŞI MERT SESİNE KULAK VERİNİZ, OKUYUNUZ, OKUTUNUZ.

Yıllık abone: 15 TL.

Adres:
Babıali Cad. Sıhhiye Apt. No. 19, D. 7
Cağaloğlu — İSTANBUL

ÜSTÜN KALİTELİ

ALTIN ORLON

İPLİKLERİ

Recep Haşatlı

Solmaz renk, zengin çeşit ve her bakımdan garanti yalnız ALTIN ORLON ipliklerinde.

Yeşildirek Hamarat Aykın Han
B - 11 - 12 - 13 - 14 - 15
Tel.: 26 69 54 — İSTANBUL

Otağ Yayınevi Takdim Eder!

KOMÜNİST İHTİLÂLE KARŞI

TEDBİRLER

Yazan:

AYKUT EDİBÂLİ

★ Türkiye'deki Komünist İhtilâl Hareketinin Analizi.
★ Komünist İhtilâl Hareketinin, Türkiye'deki İdeolojik, Ekonomik ve Sosyal Dayanakları.
★ Cihan politikasındaki Değişmelerin, Türkiye'de Komünist Harekete Tesiri.
★ Komünist İhtilâlcilerin, Türkiye'de Uyguladıkları "Silâhlı Mücadele" Taktiği.
★ Komünistlerin Silâhlı Mücadelesi Nasıl Başladı ve Ne Şekilde Gelişti?
★ Türkiye'yi Komünizmden Kurtarmak İçin Alınması Gereken Tedbirler.

Vatanımızı, Milletimizi ve Devletimizi Komünizm Belâsına Karşı Korumak Gibi Şerefli Bir Mücadeleyi Verecek Olan Subay, Öğrenci, Memur Bütün Aydınlarımızın, İşçimizin, Köylümüzün ve Bütün Yöneticilerin Mutlaka Okuması Gereken Kitap!

2. Baskı Çıktı.
Fiatı: 7,5 Lira.

15 liraya kadar olan siparişler posta pulu karşılığında gönderilir.

100 lira ve daha fazla siparişler için % 25 tenzilât yapılır.

İsteme Adresi:
OTAĞ YAYINEVİ
Nuruosmaniye Caddesi 8/3 Cağaloğlu — İSTANBUL

ADSIZ
ŞİİR

Yazı mıdır? Kaza mıdır? Ceza mı?
Cümle şelek garibanın sırtında.
Ateş yakmış kaynatıyor kazanı
Kalleş telek garibanın sırtında.

Of çektikçe gurbetleşir sılası
Eksik olmaz derdi, gamı, belası
Sabah, akşam boz toprağın çilesi
Evlek evlek garibanın sırtında.

Yediği zulümdür, içtiği zehir
Bilmez kimden kime eylesin kahır
Gün olur imzadır, gün olur mühür
Tekme, deynek garibanın sırtında.

Kimisi karada taksi sektirir
.....
Biner reklâm için resim çektirir
Uyuz eşek garibanın sırtında.

El öpmeyi bilmez, kemik yalamaz
Ol sebepten öz hakkını alamaz
Taş çatlasa kimliğini bilemez
Kirli gömlek garibanın sırtında.

Ay ayrılık, hafta hasret, gün keder
Böyle gelmiş, böyle gider, kim ne der
Öldüğü gün halay çeker, dans eder
Çok pezevenk garibanın sırtında...

Abdurrahim KARAKOÇ

PINAR

Eylül
1972
Sayı: 9

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİ

EĞİTİMİMİZ VE Y. Ö. OKULLARI

Edebiyatımızda
Moskof Muharebeleri
İnsanlar ve Köstebekler
Atom Üzerine
"Hatipzade,,
(Mülâkat)

Bir Hikâyenin Hikâyesi
(Hikâye)

Kemeraltı
(Hikâye)

Şiirler...

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ :

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Eylül 1972 — Sayı: 9

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Fiyatı: 2,5 TL.
Öğrencilere: 2 TL.

Basıldığı tarih: 21.9.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR

2) Eğitim ve Yüksek Öğretmen Okulları
Halil BAYRAKÇI

3) Hürriyet, İnsanlar ve Köstebekler
M. Ali TAŞÇI

4) Birgün (Şiir)
İsmail BAYRAM

5) Genç San'atçılarımızı Tanıtıyoruz
(Röportaj)

6) Atom Üzerine
Muzaffer TETİK

7) Buhran (Şiir)
Hasan ERDEN

8) Kanuni'nin Ölümü
Preveze Deniz Zaferi
Veli ŞİRİN

9) Barbaros Hayrettin Paşa
Sinan ÇELİK

10) Edebiyatımızda Moskof Muharebeleri
Salim DEMİREZEN

11) İnsanları Sevmek
Yusuf ÇALIŞKAN

12) Kemeraltı (Hikâye
M. Ali TAŞÇI

13) Kadın (Şiir)
Ertuğrul ŞAKAR

14) İlkbahar (Şiir)
Mustafa AVCI

15) Bir Hikâyenin Hikâyesi (Hikâye)
Mehmet TAÇDİKEN

16) Y. Ö. Okulu Talebe Derneğinin Basın Bildirisi

17) PINAR'ın Yarışması
PINAR

18) Tarih Konuşuyor (Şiir)

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU,

Geçtiğimiz sayıda Pınar, Türkiye yayın hayatında ender rastlanacak, belki bugüne kadar rastlanmamış bir iş yaptı. Dergi, okuyucunun eline kadar ulaşmışken, gönderilen küçük bir mektupla, geri isteniyordu. Kapak sayfasında yanlışlıkla çıkmış olan küçük bir hatanın düzeltileceğinden bahsediliyordu. Okuyucumuz, büyük samimiyet ve bağlılık içerisinde, Pınarları göndermişti. Göndermişti ama, kendisine gönderilen kısa açıklama yazısındaki belirsiz, müphem kalmış bir yer yanlış anlaşılmış, okuyucumuz, bugüne kadar eline geçen birden sekize kadar bütün sayıları göndermişti. Ve belki de, böylesine alışmadığı bir hareketin mânasını da anlayamamıştı. Nedendi, hatalı çıkan şu kadar dergi vardı. Onlar yapmıyordu da Pınar yapıyordu. Derginin, okuyucuya vermişken geri istenmesi olağanüstü bir hareketti. Bu harekete, bütün garipliğini göze alarak teşebbüs etmek zarurî miydi? Evet zarurî idi. Pınar'ın düşüncesi buydu. Çünkü inanıyordu ki, okuyucusu Pınar'a, millî kültürü öğrenmek, ama saf ve doğru şekliyle, millî san'ata doymak, ama en berrak ve duru haliyle, evet bunun için, Pınar'a kavuşabilmek duygusuyla, bir ayı sabırsızlıkla geçiriyordu. Pınar'daki bir pürüz, onun kulağını tırmalayacaktı. Bu, içilen bir tas suyun içinde nokta halinde bulunan toz zerreciğiydi belki, ve hiç dikkat edilmeden, kana kana içilecekti. Ama bizim içimiz elvermedi. Pınar okuyucusu, bu güne kadar, saf membalara hasretini her haliyle belirten aziz okuyucumuz, en doğruyu öğrenmeye, millî san'atı bütün nezaheti içinde yudum yudum içmeğe lâyıktı. Okuyucunun bu duygusuna sadık olma kaygumuz, bütün neticelerini baştan kabullenerek, böyle bir harekete teşebbüs etmemize sebep olmuştur.

Ayrıca bir hususu daha burada belirtmekte fayda vardır. Gönderilen Pınarların yalnız 8. sayısının geri istendiği açık ve seçik

belirtilmediğinden, elindeki birden sekize kadar bütün sayıların istendiğini zanneden bazı okuyucularımız, bunun neden icabetiğini soran mektuplar yazmışlardır. Bunlardan, Almanya'dan, yani gurbetten gelen bir tanesi vardı ki, bizi ürperten satırlarla doluydu. Bizim mektubumuzun, abone bedelini göndermediği için yalnız kendisine gönderildiğini zannederek, içli, samimi, iman dolu ve serzeniş yüklü bir mektup yollamıştı. «5-10 liralık abone bedeli için, gurbet elde, vatandan mutlu esintiler getiren bir sesin kesilmesini istemek, bunu yalnız birkaç kuruş para için yapmak ne kadar yaraladı beni bilemezsiniz» demek istiyordu. «Sizi, başka türlü görmüştüm. Abone bedelinin sizi bu derece endişelendiremeyeceğini zannetmiştim» demek istiyordu. Bu sözler nekadar acı geldi. Ne kadar etkiledi bizleri tahmin etmeniz güçtür. Pınar ailesinin teselliisi, bu vasıfları anlatamamasına rağmen yaşamakta olmasıydı. Pınar mensupları, ulvî bir davanın ücretlerle yürütülemeyeceğini, hayatın vakfedildiği bir dâvada, paranın sınırdışı edildiğini, ücretin satın alamayacağı terlerin alınlardan süzüleceğini idrak ediyorlardı. Para inanılan dâvanın ilerlemesine hizmet ettiği ölçüde kıymetliydi Pınar mensupları için. Pınar mensupları, aylıklı memur değillerdir. Yazarları yazılarını parayla ölçen insanlar değillerdi. Onları birleştiren aynı ızdırabın yüreklerini yakmasıydı. Aslında okuyucumuz da bunu anlamıştı. Zaten o tarz mektup gönderenler, bu duygularının sukûtu hayale uğramış olması endişesiyle kaleme sarılmışlardı. Kelimeler o kadar dikkatle seçilmişti ki, bu inanç okunuyordu satır aralarından. Zaten bizi bu tarz bir açıklamaya sevkeden sebeb de, mektubun samimî endişesini tatmin etmek olmuştur.

Sizlere bir hususu daha bildirmek istiyoruz. Pınar'ın gelecek sayısı iki sayı birden yani, Ekim-Kasım sayısı bir arada ve 72 sayfa olarak çıkacak, 1 Kasım 1972 tarihinde elinize geçmiş olacaktır. Mecmuanın çıkışını ay başına denk getirme zarureti, böyle bir yol tutmamıza sebep olmuştur. Gelecek sayımız, çok dolgun bir muhtevayı haizdir. Okuyucularımıza müjdeleriz.

Bir ay sonra buluşmak üzere Allah'a emanet olunuz.

pınar

EĞİTİM VE YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULLARI

Halil BAYRAKCI
İst. Y. Ö. Okulu

Pınar mecmuasının üçüncü sayısında, 16 mart öğretmen okullarının kuruluş yıldönümü dolayısıyle, Yüksek Öğretmen Okulları hakkında ne düşünüldüğünü belirtmiş ve temennilerde bulunmuştuk. Şimdi de, Y. Ö. Okulu hakkında düşünülenlerin yavaş yavaş gerçekleştiğini görerek, bu meseleyi yeniden ele almak mecburiyetini hissediyoruz.

16 Mart 1848'de ilk öğretmen okulları kurulmuş, daha sonra da Y. Ö. Okuluna ihtiyaç duyularak aynı yılda ilk Y. Ö. Okulu açılmıştır. Y. Ö. Okulu, günümüze gelinceye kadar, değişik şekiller almıştır. Bugün ise yeni bir değişiklikle karşı karşıyadır. Zaten şimdiye kadar eğitim müesseselerimizin en belirgin özelliği çok çabuk değişmesi olmuştur. Y. Öğretmen Okulu da, bu kaidenin dışında kalmamıştır. Bu yazımızda, değişikliğin mahiyetini, doğuracağı neticeleri, izah etmeye çalışacağız.

Y. Ö. OKULLARININ STATÜSÜ VE EĞİTİMDEKİ YERİ :

Kuruluş gayesi: Y. Ö. Okulları, ilk kurulduğundan beri, aynı gayeyi taşımıştır. Zira bu okullar, orta öğretime öğretmen yetiştirme zaruretinden doğmuştur. Bu zaruret ortadan kalkmadığı müddetçe, Y. Ö. Okulları bu ihtiyacı karşılamak için var olacaktır. Orta dereceli okullar her geçen gün arttığına ve genişlediğine göre, öğretmen ihtiyacı artıyor demektir. Özellikle son zamanlarda açılan teknisyen okulları, bu ihtiyacı daha da artırmıştır. Toplumumuzun ihtiyaçlarının artması ve sanayileşme neticesinde bu tip orta dereceli okullara daha çok ihtiyaç duyulacağı muhakkaktır. Sayın Milli Eğitim Bakanının açıklamasına göre; «Orta öğretimde özellikte fen ve sosyal bilgiler dalında, 17.000 öğretmene ihtiyacımız vardır.» Bu gerçekleri göz önünde bulunduracak olursak, Y. Ö. Okullarının ne kadar hayati önem taşıdığını, anlamış olacağız.

Yüksek Öğretmen Okulları iki cephelidir: Bu okullar, iki yönlüdürler. Öğrenciler, Y. Ö. Okulunda mesleki bilgilerini geliştirirken, üniversitede de branşlarına göre öğretimlerine devam etmektedirler. Netice olarak da okulu bitiren öğrenciler, hem Y. Ö. Okulu ve hem de üniversite diploması almaktadırlar. Kısaca ifade edecek olursak, Yüksek Öğ. Okulları, mesleki ve ilmi hüviyeti haiz, yatılı yüksek okullardır. Statüsünü tespit ettiğimiz Y. Ö. Okullarının eğitimdeki yeri ve devlet bünyesindeki fonksiyonu nedir? Bu hususun izahı ise, Y. Ö. Okullarının ehemmiyetini ortaya koyacaktır.

• Y. Ö. Okulları, eğitimde temel olan öğretmen unsurunun belli başlı kaynaklarındandır. Yukarda gayesini ve zaruretini izah ettiğimiz bu okulların, milli eğitim ve memleket çapında büyük hizmetleri olmuştur.

Bugün Türkiye'de eğitimin, içinde bulunduğu problemler ve aksaklıklar göz önünde bulundurulursa, Y. Ö. Okullarının milletimizin kalkınması ve kültürel eğitimi noktasında, büyük hizmetler ifa ettiği daha iyi anlaşılacaktır. Öğretmen okullarının, dürüstlük, çalışkanlık ve zekâ itibariyle temayüz etmiş, talebelerinin gönderildiği, Y. Ö. Okulları, mesleklerinde de başarı göstermiş öğretmenler yetiştirmişlerdir.

Aynı zamanda Y. Ö. Okulu öğrencileri fakültelerinde de başarılı öğrencilerdir. Bu kesin bir gerçektir. Hiç bir zaman hissi ve subjektif bir görüş değildir. Zira, bugün fen, edebiyat ve kimya fakültelerinin öğretim üyeleri bu gerçeği defaatle teyid etmişlerdir. Tecrübe edilmiş ve görülmüştür ki, fakültelerdeki imtihanlarda Y. Ö. Okulu talebelerinin başarı oranı yüksektir. Daha değişik bir tabirle diyebiliriz ki, bu okulun öğrencileri en başarılı öğrencilerdir. Ayrıca Y. Ö. Okullarının yatılı olmasından dolayı, bu okullardan mezun olanların öğretim üyesi olmaları çok güç ve zor olmasına rağmen, bugün üniversitelerin birçoğundaki asistanların Y. Ö. Okulu mezunu olduğunu müşahede ediyoruz. Ve yine devlet kademelerinde görevli pek çok eğitimci, müdür, müşavir, bakan ve profesörler de Y. Ö. Okullarından yetişmişlerdir.

• 12 Mart öncesi Beynelmilel Komünizmin milli müesseselere ve devletimize yöneldiği bir vakıa idi. İşte, anti komünist ve milli vasıfların hakim karakter arzettiği, komünizan fikirlerin bir türlü telkin edilemediği, vatansever öğretmenlerin yetiştiği Y. Ö. Okulları da, bu hedeflerden birisi olmuştu. Y. Öğretmenli talebeler uzun zaman komünist saldırısına uğramış, derslere sokulmamış ve hatta aylarca üniversitenin önünden geçmeğe bile hasret bırakılmışlardı. Bütün bunlara rağmen, bu devrede bile öğrenciler, imtihanlarda üstün başarılar göstermişler, ve öğretim üyelerinin dikkatini çekmişlerdir.

• Okulu başarıyla bitirdikten sonra lise ve öğretmen okullarında vazife alan öğretmenler, mesleklerinde de üstün başarılarıyla tanınmaktadırlar. Talebe psikolojisini ve yöneticiliği büyük nispette bildikleri için kısa zamanda sevilmekte ve birçok liselerde müdürlük vazifesi yapmaktadırlar. Hatta yeni mezunlar bile okula yeni gitmelerine rağmen, talebe üzerinde kısa zamanda manevi otorite kurmakta ve çevreye intibak edebilmektedirler. Halkımızın değer hükümlerini iyi bildikleri ve ona saygılı oldukları için halkla da kaynaşmayı başarmışlardır.

• Bilindiği gibi aydın, iki yüz yıllık yabancılaşma devresi içinde, halktan büyük nispette kopmuş ve aydın-halk farklılaşması elle tutulur bir vakıa haline gelmiştir. Büyük nispette bu yabancılaşma, aydının, halkımızın inançlarını hor görmesi, sosyal yaşayışını anlamak istemeyişinden doğmuştur. Uzun senelerdir devam eden bu ayrılık birçok noktalarda düşmanlığa dönüşmüştür. Türkiye'nin buhranının ve gelişemeyişinin temel sebebi de budur. Bugün Y. Ö. Okulundan mezun olan öğretmenler Anadolu'da, halkımızın inanç ve sosyal karakterini tespit hususunda bilgi sahibi oldukları için başarılı olmuşlardır. Ve bulundukları çevrede sevilen, sayılan, fikrine hürmet edilen insanlar haline gelmişlerdir. Bu durum, aydının halkımızı, halkımızın da aydını kazanmak zarureti açısından değerlendirilecek olursa, ileri ve müspet bir adımdır. Eğitimimiz bakımından sevindiricidir. Türkiye'nin var oluşu ve yükselmesi, aydın-halk birliğinin gelişmesine bağlıdır diyebiliriz. Yabancılaşma, gayri milli eğitimle oluşmuştur. Bunun ortadan kaldırılması ve birliğin teessüsü ise yine, milletimizin tarihi ideallerine dayanacak gerçekten milli bir eğitimle mümkün olacaktır. Y. Ö. Okullarının halkla kaynaşmayı temin etmede, ilk adım olması son derece sevindiricidir.

• Y. Ö. Okullarının günümüze kadar verimli ve randımanlı çalışması, bu okulların statüsünden doğmuştur. Y. Ö. Okullarının yatılı oluşu büyük nispette öğrencilerin bilgilerinin ve liyakatlerinin gelişmesine tesir etmiştir. İşte bu liyakat ve bilgi gelişmesidir ki, Y. Ö. Okulu mezunlarını başarılı kılmıştır. Diyebiliriz ki öğrencilerin üniversitedeki başarıları da yine,

yatılılıktan doğan, yardımlaşma, öğrenme, büdiğini öğretme, kaynaşma ve kardeşliğin mahsulü olmaktadır. Bugün bütün eğitimciler, kollektif ve bir arada çalışmanın, kabiliyete ve gelişmeye müspet tesir edeceğini söylemektedirler.

Bütün bu izahlarımız şunu ifade etmektedir ki; Y. Ö. Okullarının, yatılılık özelliğini devam ettirmek kaydıyla, yeni imkânlar tanınarak geliştirildiği takdirde, memleketimiz kalkınmasına ve millet hayatına daha büyük bir hizmette bulunacağı muhakkaktır. Eğitimin temel unsurlarının, kaynaklarından biri olan bu okullar, bu mânada düzenlendiği takdirde, faydalı ve verimli olacaktır. Ama ne yazık ki, bugün bunun tersini görmekteyiz. Y. Ö. Okulları cazibesini kaybetmekle yüz yüze gelmiş bulunuyor. Bunun ilk misalini de Çapa Y. Ö. Okulunda görüyoruz. Tarihi Çapa Y. Ö. Okuluna uygulanacak yeni şekil, okulu büyük nispette menfi yönden etkileyecektir.

YÜKSEK ÖĞRETMEN OKULLARI DEĞİŞİYOR MU ?

Tarihi bir misyona sahip; milletine ve devletine bağlı vatansever öğretmenlerin yetiştiği Y. Ö. Okulları, yeni bir tasarı ile karşı karşıya bulunuyor. Gerçi Ankara ve İzmir Y. Ö. Okullarında her hangi bir değişiklik yapılmış değildir ama, bugün İstanbul Y. Ö. Okulunun alacağı şekil ileride genelleşeceğe benzemektedir. Nitekim, gayri resmi kaynakların açıklaması ve söylentiler bu istikamettedir. Mantıken de bu mümkün gözükmektedir. Zira bu üç Y. Ö. Okulu kardeş okullardır. Aynı yapıya sahip müesseselerdir. Dolayısıyle bir okulun başka vilâyetlerdeki parçalarına ayrı bir statünün uygulanacağı dünyanın hiç bir yerinde görülmemiştir.

O halde nedir bu değişiklik? Okulun tarihi geleneklerine uymayan tasarının mahiyeti nedir? Bu değişiklikleri şöylece özetleyebiliriz:

a) Y. Ö. Okuluna alınacak talebeler bundan böyle burslu olacaklardır. Yani, yeni alınacak öğrenciler yatılı olmayıp, burslu olacak, değişik yurtlarda veya evlerde kalacaklardır.

b) Okulun 1. 2. 3. sınıflarından da isteyen öğrenciler, okul müdürlüğüne bir dilekçe ile baş vurmak suretiyle, burslu olacaklardır. Şu anda okulda, kız-erkek toplam talebe, 350 civarındadır. Bu talebelerin hemen, hemen hepsi isterlerse burslu olacaklardır. Zira okul müdürlüğü M. Eğitim Bakanlığına bir dilekçe ile baş vurarak, son sınıfların da burslu olmasını talcb etmiştir.

c) Üçüncü husus ise, Y. Ö. Okulunun tarihi binası boşaltılacak, Çapa'daki binaya ise Orta Köy Öğretmen Okulu taşınacaktır. Y. Ö. Okulu ise, Öğretmen Okulu talebelerinin barınamadığı, okul olarak kullanmaya tamamen gayri müsait bulunan Ortaköy'e taşınacaktır.

Okuldan burs alıp ayrılmayan öğrenciler ise, Ortaköy'de yatıp kalkacak ve üniversiteye devam edeceklerdir.

Yukarda üç maddede topladığımız hususlar, tasarı olmaktan çıkmış ve icra safhasına geçmiştir. Belki de Pınar mecmuası elinize geçtiğinde, bu taşınma işlemi tamamlanmış olacaktır. Y. Ö. Okulu talebelerinin beklemediği bu değişikliğin ve icrasının böyle alelacele yapılması, okulun talebeleri tarafından tepki ile karşılanmıştır. Nitekim okul talebeleri resmi makamlarla temasa geçmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığının böyle bir karara neden lüzum hissettiğini bilmemekteyiz. Zira, bu karar son derece önemlidir. Y. Ö. Okulları acaba tedricen kapatılıyor mu? Öğrencilerin kafasındaki bu istifhamların giderilmesi gerekmektedir.

Bu kararın kritiğini yapmadan önce, Bakanlığı bu karara sevk eden sebepler üzerinde durmak istiyoruz. Bu hususta resmi bir açıklama yapılmamıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, yapılması beklenmektedir.

Öğrencilerde mevcut kanaat ise, fakir Anadolu çocuklarının kaynaştığı bu tarihi okulun kapatılması, öğrencilerin fikri yapısından doğmaktadır.

Böyle bir şeyin olmasına inanmak istemiyoruz. Çünkü sadece İstanbul Y. Ö. Okulu değil, bütün Y. Ö. Okullarındaki öğrenciler, komünizmin bütün gayret ve ihanetlerine rağmen, millete bağlılıklarını sürdür-

mek hususunda üstün gayret ve sabır göstermişlerdir. Yani bu okullar, vatansever genç beyinlerin yetiştiği güzide okullardır. O halde böyle bir gerekçe ile hareket edilmiş olması, 12 Marttan bu yana resmen tespit ve tescil edilen bütün gerçeklere ters düşmektedir. Ve böyle bir gerekçe ile hareket eğer vaki ise, son derece zararlı ve millî eğitimimiz bakımından tehlikelidir.

Yine bazı idarecilerin ifadesine göre, ilk öğretmen okulu, gelişmeye muhtaçmış. Spor için sahaları yokmuş. Ve Y. Ö. Okulunun mevcudu ise zaten azmış. Onun için böyle bir yer değişmesi gerekiyormuş. Böyle bir gerekçenin haklı sebep sayılması düşünülebilir mi? Y. Ö. Okuluna verilecek başka bir yurt veya bina bulunamaz mıydı acaba?

Eğer sebep anarşi ise; anarşinin merkezi haline gelmiş bütün yüksek okul ve yurtların kapatılması gerekirdi. Anarşinin ve devlet yıkıcılığının müsebbiblerinin kimler olduğu yine 12 Martla beraber kesinleşmiş ve apaçık hale gelmiştir. Ve bu sebeple, 12 Marttan sonra görmeyen gözler görmüş, duymayan kulaklar işitmiştir ki, okullarımızda ve bütün müesseselerde anarşi çıkaranlar, müesseseleri çalışmaz hale getirenler, Dev-Genç ve kızıl kuyruklarıdır. Birçok şahsın milliyetçileri suçlama hastalığından kurtulamamasına rağmen, bu böyledir. Ve unutulmamalıdır ki, Dev-Genç'in kontrol altına alıp üs olarak kullanamadığı okullardan birisi de Y. Ö. Okullarıdır.

Bunun içindir ki kızıl gençlik örgütü bu okulları boy hedefi yapmış ve işlemez hale getirmek için saldırı ve sabotajlar düzenlemiştir. Anarşinin ortadan kaldırılması ancak komünizmin ve diğer sapık ideolojilerin bertaraf edilmesi ile mümkün olabilir. Yoksa komünizmin baskı ve terörüne, sahipsizliğine rağmen, göğüs germiş, yüreği vatan sevgisi ile dolu milliyetçi öğretmen adaylarının dağıtılması, okulun mevcut imkânlarının da azaltılmasıyla, anarşinin önüne geçilemez kanaatindeyiz. Yine şu bir gerçektir ki, hırsızlığın önüne geçmek, hırsızın girdiği evi sahibinden almakla mümkün olamaz. Yapılacak şey hırsızı ve hırsızlığı ortadan kaldırmaktır.

Dev-Genç'li komünistler, eğitimin mihenk taşlarından olan bu okulları ele geçiremeyince yaygarayı basmışlardır. Bilhassa İstanbul Y. Ö. Okulunun tasfiyesi hususunda büyük gayretler sarfetmişlerdir. İstekleri; «Y. Ö. Okulları kapanmalıdır.», «kapanması mümkün değilse, yurt haline getirilmelidir.», «Okulun mescidi kapatılmalıdır.», «Y. Ö. Okulu talebeleri burslu hale getirilmelidir.» olmuştur.

Bugün ise ne yazıktır ki, Çapa Y. Ö. Okulu burslu hale getirilmiş ve okul cazibesini büyük nispette kaybetmiştir.

VE NETİCE NE OLACAKTIR ?

Y. Ö. Okulundaki bu statü değişmesi, yukardan beri sıraladığımız sebeplerden dolayı yadırganmaktadır. Bu değişiklikler her ne kadar idari tedbir gibi gözüküyorsa da, Y. Ö. Okullarının öğrenimini tamamen etkilemekte gecikmeyecektir. Müesseselerin teorik prensip ve gayeleri ne olursa olsun, sağlam bir organizasyon ve yönetimden mahrum oldukları takdirde, bu prensip ve gayelerin kâğıtta kalacağı muhakkaktır. Bu haliyle Y. Ö. Okulunun Ortaköy'de sadece idarecileri ve bir de tabelası kalacaktır. Netice olarak biz bu kararın, iyice düşünme, yeni durumun doğuracağı neticeleri tespit ve kritik etme imkânı bulunamadan verilmiş olduğu kanaatindeyiz.

Talebeler, yurtlarda mevcut üniversite talebelerinin şikâyet ettiği bir ortam içine terk edileceklerdir. Böylece, talebenin kabiliyetlerinde ve mesleki bilgilerinde bir gelişme olmayacaktır. Gerçekte ise Y. Ö. Okulları Sanat ve meslek okullarıdır. Öğretmen eğitimcidir. İnsanları şuur ve beden itibarıyla işleyen sanatkâr ve terbiyecidir. Dünyada en zor ve hassas olan eğitim, insan unsurunun eğitimidir. Bilgi ister. Maharet ve kabiliyet ister. Psikolojik, pedagojik ve sosyolojik eğitimi icabettirir. Aksi halde öğretmen eksiktir. Öğretmenlik ve rehberlik vasıflarını taşımıyor demektir. Toplumların, bilgili, inançlı ve usta öğretmenlerin elinde ne derece yükseldiğini, maddî ve manevî gelişmesini tamamladığını hepimiz bilmekteyiz. Ve yine büyük medeniyetlerin kurulmasında gerekli olan

(Devamı s. 48'de)

Hürriyet İnsanlar ve Köstebekler

M. Ali TAŞÇI
İst. Y. Ö. Okulu

Mavi denizler, mor dağlar, beyaz bulutlar, serin rüzgârlar, mehtaplı gecelerde çimenlerin üzerine sırtüstü uzanarak seyrettiğimiz yıldızlar, yeşil çamların sakız kokan koyu gölgelerinde taştan taşa sekerek, içten içe şarkı söyler gibi akıp giden berrak pınarlar, bize hürriyeti hatırlatırlar. Belki o an kelime olarak zihnimizde canlanmayabilir ama damarlarımızda esrarlı bir heyecanın dolaştığını hissederiz. İşte o hürriyettir. İnsan o zaman bir başka olur. Canlıdır. Ferahtır. Fecrin aydınlığıyle, kırlarda topraktan yükselen koku, insan ruhuna dost kokusu gibi gelir. Vücudumuzla toprak, aynı kokuda âşinalık duyarlar. Daha güneş ufukta tebessüm etmeden, ufku saran cana yakın pembelikten, insan gönlü, bir başka haz duyar. Çiçeklerle bezenmiş, titizlikle üzerinde durulmuş tarhlarda, daima ıslandığı sudan billurlu damlacıklar taşıyan güllerle dolu avlusundan, dalga dalga kokuların yayıldığı, servilerin kubbeleriyle fısıldaştığı, tedrici şekilde işlenmiş bir güzelliğin yanında, kalem gibi her taşında bir göz nuru parlayan minaresinin bulutlarla yarıştığı, ayyıldızlı o muhteşem bina, insan ruhuna bir başka enginlik, bir başka ferahlık verir. Yine damarlarımızda esrarlı bir heyecanın dolaştığını hissederiz. Bu da hürriyettir...

Kıt'ası, ülkesi, milleti, ırkı, zümresi, inancı, düşüncesi ne olursa olsun her fert, yukarıdaki heyecanı duyar. Eşsiz bir güzellik karşısında somurtan, engin bir manzara karşısında hislenmeyen, hürriyeti bizzat yaşayıp da coşmayan fert düşünülemez. Kim, yüzlerce metre yüksekten beyaz bulutların arasında uçmayı, gözünün

BİR GÜN

Ye'se kapılma hiç, o mes'ut günler
Müjde haberiyle gelecek birgün.
Sen azmini göster, dâvana sarıl
Şu ağlayan gözler gülecek birgün,
Büyüyünce devlet cihan çapında
Düşmanlar kahrından ölecek birgün.
Şu mahsul vermezmiş sanılan toprak,
İşlenip, bir'e bin verecek birgün.
El-ele verince bu asil millet...
Şanlı tarihine erecek birgün.
Senin azmin, millet önüne çıkan
Her engeli yere serecek birgün,
Yine cihan Türkün, o, dev gücünü...
İnşallah yeniden görecek birgün.

İsmail BAYRAM

alabildiğince masmavi sudan başka bir şey görünmeyen deryada, balık rahatlığıyle yüzmeyi, yahut gerisinde ince köpüklü bir çizgi bırakan motorla gezmeyi istemez ki?.. Gezegenler arasında tur atmak, okyanus derinliklerinde dev yosunların dünyasında dolaşmak, insanoğlunda tecessüs damarlarını kabartırken, içimizde kılcal damarlarımıza kadar bir heyecanın esrarını duyarız. Dikkatli gözler onun da hürriyet olduğunu görür. Doğrudur. O da hürriyettir...

Cemiyetlerin sosyal yapısında ferde düşen vazife ve haklar, mesuliyet ve sorumluluklar, hürriyetten sonra gelir. Bütün değer sistemlerinde, fert için kararlara rastlamadan önce yolumuz ikiye ayrılır. Hür insanların diyarı. Esir ülkelerin beldesi. Değerlendirmeler, ferdin esir veya hür olmasına göre olur. Hürriyeti tanımlamak ve sınırını belirtmek için lâzım olan temel ölçüyü işlemek ayrı bir mevzudur. Yalnız şunu belirtelim ki, sistemler, cemiyete refah ve yükselişi insanca yaşamayı getirebilecek hürriyeti verebildikleri derecede kıymetlidir ve emperyalizmden uzaktırlar. İhtiyar dünyamızın yarı beynini dumura uğratan sınırsız bir hürriyetin girdabında erimek için histeri nöbetleri geçiren ve derece derece tatbikatını yapan ülkeler kategorisinde, hepimizce malûm olan sınırsız

bir anarşi çalkantısı vardır. Şurası unutulmamalıdır ki, sonsuz hürriyetin bulunduğu yerde sonsuz anarşi vardır.

Diğer yarı beyninde ise, ölü maddenin kör sultasında, hürriyetin hayalini dahi bırakmamış, demirden perdeleriyle esaret çığlıklarını duyurmamak telaşı içinde bulunan ülkeler kategorisinde de bildiğimiz gibi, her an dişlerinden ve pençelerinden mazlum kanları damlıyan, vahşî bir emperyalizm vardır.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi gerçek hürriyeti bünyesinde barındırmayan sistemler emperyalisttir. İhtiyar dünyamız da şu veya bu kılıktaki emperyalizmlerin pençelerinde kıvranmaktadır. Sihirli bir el, bugün dünyamızdan hürriyeti kaldırmıştır. Koyu bir sisin altında insanlık, farkedenler için komik ve trajedik sahnelerde, aradığını bilmediği halde bulduğunu bilmeye çalışmaktadır. Aynalarla kaplı bir labirentte, ışık oyunlarıyle aldatılan insanlar, sel önüne kütük takılır gibi yuvarlanıp gitmektedir. Adı ne olursa olsun, dünya üzerinde bugün tatbik edilen bütün sistemlerde gerçek hürriyet yoktur. Demode olmuş oyunlarla oyalanan insanlık, kendini hür zannetmektedir. Aksini iddia edenler, bütün dünyayı saran ve istisnasız bütün müesseselerde gizli ve aşikâr olan anarşiyi izah etsinler. Failsiz hareket olmayacağı gibi neticesiz de iş olmaz. Eğer hürriyet mevcutsa buhran içinde kıvranan dünya, hangi işin neticesidir? Yok eğer hürriyet mevcut değilse failleri kimlerdir?

Bütün dünyada tatbik edilen mevcut sistemlerde geçerli olan idcal insan tipi; ekmek parasını çıkartan, başkasına muhtaç olmayan, bankada birkaç kuruşu olan, ailesinin bugünkü geçimini teminat altına alan, zevk ve ihtiyaçlarını tatmin edebilen insandır. Lâkin bütün bunlar o şekilde ayarlanmıştır ki insanın bütün hayat meşgalesi bu olur. Balıkların akvaryum camına varıp varıp çarptığı gibi insan da bu dar dairenin kenarına çarpıp durur. Nasıl akvaryum süslü püslü olduğu halde balığa derya gerekse, insan da bu küçük daireye sığamayacak kadar büyük ve ulvîdir... İnsanlık üzerinden hürriyeti kaldıran sihirli eller, insanı da kuşa döndürerek, zorla bu dairenin içine sokuşturmuştur. İşçimisin, halin haraptır. Memursan gün boyu çalışır eve gelirsin, çocuğun biri bir bacağından öbürü öbür bacağından asılır. Hanım yemekle meşgul. İşte bütün bir hayatın monoton tekerrürünün panoraması. İş adamı isen, sihirli eller yine faaliyettedir. Karaborsa, devalüasyon, enflasyon, alçalıp yükselen piyasa. İflaslar, iflaslar ve ayakta kalan, yükseldikçe yükselen, şiştikçe şişen, ensesi kalınlaştıkça kalınlaşan sihirli ellerin mutemetleri. Politikacıysan sihirli ellerle yurt ve dünya politikasında karşılaşırsın. Her sahada olduğu gibi bu sahada da belli istikametlerde hareket etmezse, çelmeler hazırdır. En kısa zamanda tötikezlenir kapaklanırsın. Ummadığın iftiralar, çamurlar atılır, yaftalar takılır. İşte izah edilen bu dairede insanlık, pırpınır da çırpınır. Bir günden bir gün etrafındaki sis perdelerini

aralayıp Ben neyim? İnsan nedir? Hayat meşgalelerle törpülenerek tüketilecek şey midir? Kâinat nedir? v.b. soruları soran çok az insan çıkmıştır. Çıkmıştır amma yine de kesif sisli perdeler, onları da sarmış, sarmalamış uyutmuştur. Artık insanlık kitleleşmiştir. Belli müesseseler kalabalıklara yön verir hale gelmiştir. Her yerde kitle psikolojisi geçerlidir. Kimse kimseyi tanımaz. Bir karış duvarla ayrılan iki komşu daireden birisi, kıvrana kıvrana ölürken, öbürünü zevk ve sefa âleminde görmek olağan sahnelerdir. Sistem değirmen taşı gibi fertleri öğüttükçe öğütür. Şahsiyet bırakmaz. Hem şahsiyet söz konusu da değildir, hergün binlercesi rencide olur. İhtiyacı vardır. Çalışamaz haldedir. Kimsesi yoktur. Derdini dökecek gönül, gözyaşını silecek el bulamaz. İnsanlık için en ağır şeye istemeye istemeye başlar. Artık kapı kapı dolaşır veya sokak başlarında el açar. Sihirli eller de hiç durmadan ruhlarımıza dilencilik tohumlarını ekerler.

İşte bir hayat boyu monoton meşgale sürer gider. Yukarıda belirtilen hedefe ulaşmak için insan, taş altında kurbağa yaşar gibi yaşar gider. Fertler birbirinden kopmuştur. Herkes, aynı dertten muztarip, ayrı ayrı derman arama çabası içinde robotlaşmış vaziyette didinir durur. Sihirli eller, dehlizleri, kanalları hazırlamıştır. Sitelerini kurmuş, propaganda vasıtalarını faaliyete geçirmiştir. Her yerde gizliden gizliye ruhlarımıza işleyen telkinler hazırdır. Düşünme ortadan kaldırılmıştır. Belli merkezlerden kasıtlı düşünceler ve hareketler, etrafımızda manyetik dalgalar halinde dolaşır. İnisiyatif sihirli ellerdedir. İstikametler ok işaretiyle gösterilmiştir. Tek yollu ilerleme vardır. Hayat boyu aynı meşgale hakimdir. Sisler kaplamıştır etrafımızı. Artık dehlizimiz hazırdır. İstediğimiz kadar yol alabiliriz. İşte bu zaman da hislerimize köstebek psikolojisi hakim olur da bizim ona koskoca esaret damgasını basmamız gerekirken, sihirli eller müdahale eder. Olmaz böyle şey. Bu hürriyetin ta kendisidir. diye avuturlar da avuturlar. Artık devleşmiş kibrit kutusu gibi blokların ve sitelerin arasında köstebekçe yaşamak söz konusudur. Yer altının köstebeği bildiğimiz köstebektir. Yer üstünün de şu garip insanoğlu. Zira arada fark kalmamıştır. Onlar da hayatlarında aynı meşgaleyi tekrarlar biz de. Onlar da birbirinden habersiz yaşar biz de. Tek yönlü, mecburî istikametli yollar onlarda da vardır, bizde de. Düşünce onlarda yoktur. Bizde de kaldırılmıştır...

Dünyamızda gizli veya aşikâr kavga, köstebekçe yaşamak istemeyenlerle, insanlığı köstebekçe yaşamaya zorlayan ve bunda çıkarı olan sihirli eller arasında oluyor. Şurasına inanıyoruz ki, bütün insanlık lâyık olduğu hürriyete kavuşacak, köstebek hayatı için dünya kurmaya çalışanların başına kendi dünyaları göçecektir. İnsanlık hürriyete kanacaktır.

GENÇ SANATÇILARIMIZI TANITIYORUZ

HATİPZÂDE

Kendisini Hatipzâde mahlâsıyle tanıdığımız ABDULLAH YAMAN ile arkadaşımız İsmail Kaya'nın yaptığı mülâkatı takdim ediyoruz.

Röportaj yapan
İsmail KAYA
İst. Y. Ö. Okulu

★ *Abdullah Bey kardeşim! Şiir üzerine konuşmak istiyoruz, sizinle. İsterseniz, önce şiirin kaynağı nedir diye soralım. Yani şiir nerden doğar?*

— Efendim, bir iki misalle mevzuyu aydınlatmak istiyorum. İstiklâl Marşımızın yazılış sebepleri ve kaynağı nedir? Biliyoruz ki Akif bunu, büyük bir ideal atmosferi içerisinde yazmıştır. Milletimiz, Haçlı emperyalist zihniyetin Anadolu'yu işgaline baltası kazmasıyla karşı koymuştu. Milletin kurtuluş Mücadelesi belli hedeflere yönelmişti. Bunlar; dinin yaşaması, vatanın payidar olması ve her ikisinin de koruyucu gücü olan devletin yıkılmaması hedefleri diye özetlenebilir. Ve bu hedefler gerçekleşmiştir. İşte, böyle muzaffer bir milletin kendisine hedef olarak seçtiği idealler; İstiklâl Marşının yazılışında Akif'in his deryasında tertemiz bir kaynak olarak yansımıştır.

Bir de destanlar devrine bakalım: Türk tarihindeki destanlarda, atalarımızın mukaddes mefhumlar olarak inandıkları aile, namus,

vatan, din ve devlet gibi ideallerin birer muharrik unsur olduğunu görüyoruz.

Yine, toplumumuzda derin izler bırakan Mevlid'in yazılışında da din ve devlet gibi mefhumlar, batılı kundakçılara karşı müdafaa edilen kaynaklar olmuştur.

Bir de yabancı düşünce sahibi bir şairden misal vererek mevzuyu bağlıyalım: Komünist olduğunda artık tereddüt kalmayan Nazım Hikmet'in bir destanı vardır. Şeyh Bedreddin destanı. Bu destanın kaynağı nedir biliyor musunuz? Osmanlı sınırları içinde ilk komünist denemeci olan Şehy Bedreddin'in materyalist ve iştirakçi düşüncelerini günümüz komünistlerine anlatmak ve onu yön verici güç haline getirmek...

Bu bir iki misalden çıkardığımız netice şudur: Şair bir fikre, bir düşünceye sahiptir. Günümüz terminolojisinde bunu, bir ideolojiye sahiptir diye de söyleyebiliriz. Şair, bu düşünceden hareket ederek, vakıayı alır, onu şekil, kalıp veya kelimeler içerisinde yoğurarak düşüncesinin estetik alandaki kavgasını verir.

Kısaca söylersek; şairin düşünce tarzı, onun şiirlerine kaynaklık eder.

★ *Belirli bir ideolojiden beslendiği intibaını vermeyen, tabiattan, aşktan v.s. den bahseden şiirler var. Acaba onları da bu hükmün içine sokabilir miyiz?*

— Öyle ya! Aşk şiirlerinin, tabiat şiirlerinin belli bir ideoloji ile ne bağlantısı olabilir? Bu suali soranlar çok oldu. Ama ben vardır diyorum. Komünist Mao'nun size bir talimatını hatırlatayım. Mao, dört sene evvel Çinde giriştiği kültür ihtilâlinde gençlere şöyle diyordu: "Aşk yaparken bile komünizmi düşüneceksiniz." Ne kadar açık değil mi?.. Çin'in aşk şairleri şiirlerinde komünizmi kaynak almaz da ne yapar acaba?..

Bilinir ki, insan düşünen bir varlık olduğu kadar, biyolojik bir varlıktır da. Buna bağlı olarak insanın istek, arzu ve ihtiyaçları vardır. Bu arzular içerisinde insanı en çok tahrik eden ve toplumların dejenerasyonuna en müsait olanı seks arzularıdır. Dikkat edilirse müstehcen neşriyat ve film bu mevzuda hayli gayretli gözüküyor.

Bu bir realite olduğuna göre şöyle düşünmeliyiz. Her düşünce tarzı (ideoloji) zaaflar içinde bulunan insana sahip olmak için, onu en çok tahrik edildiği konudan yakalamak ister. İşte, bu noktadan itibaren edebiyat ve sanatı o ideoloji kullanır. Bunu şiirde daha cazip hale getirir. Şunu da hemen ilâve edelim ki, "seks ve cinsi arzular"ı aşk edebiyatını kalkan yaparak işleyen daha ziyade yıkıcı ideolojiler olmuştur. Bu mevzuda birçok misaller görebiliriz.

Yukarıda bahsettiğimiz Nazım Hikmet aşk konusunu işlemiştir. Meselâ Nazım Paris'e aşıktır. Paris'te birine aşıktır.

Bunu şöyle anlatır:

"Henüz vakit varken gülüm
Paris yanıp yıkılmadan
Henüz vakit varken gülüm
Yüreğim dalındayken henüz
Ben bir gece, şu Mayıs
geccelerinden biri
Volter rıhtımında dayayıp
seni duvara
Öpmeliyim ağzından"

Dikkat edilirse; Paris, gül, yürek, Mayıs geceleri, öpmek vs. genellikle aşkın malzemeleridir. Nazım bunları kullanırken bir hedefe doğru gidiyor. Bunu "Paris Bilmeceleri" şiirinde daha açık gösteriyor. Şiirinde soruyor:

EY MEHTERAN

Bakın, mehter vuruyor, düşmana vurur gibi
Ey mehterân! Haliniz cephede durur gibi
Hep kırılır, o çelikten göğüslere çarpan
Zafer uğultuları ufku doldurur gibi

Hatipzâde

"Hikmetin oğlu, hangi
şehirde ölmek isterdin?
İstanbul'da
Moskova'da
Bir de Paris'te"

Paris'e olan aşkın nasıl bir neticeye vardığını görüyorsunuz. Ve aşkın hangi düşünce tarzına dayandığını görüyorsunuz.

Bir misal daha vereyim: Divan Edebiyatımızın aşk ve eğlence şairi Nedim'i düşünelim. Dinamik, yapıcı ve büyük birer dahi olan Osmanlı Padişahlarının yanında Nedim'in rolü nedir? Nedim'in devletimize kazandırdığı ne olmuştur? Yönetici kadroyu, fetih, imar ve ilim yolundan kaydırıp eğlenceler, kavuzlar ve dilberler içerisinde eritmemiş midir? Ama Nedim bugün, Divan şairi olarak biliniyor maalesef.

"Gülelim, eğlenelim kâm alalım dünyadan" diyen Nedim elbette Devlet ricâlini dinamizme teşvik edemezdi. Ama Baki'yi düşünün. O da aşktan bahseder. Ama devleti yıkmayı hedef alan bir aşk edebiyatı değildir bu.

Bakın ne diyor:

"Ferman-ı aşka can iledir
inkıyadımız.
Hükm-i gazaya zerre kadar
yok inadımız.
Baş eğmeziz edâniye,
dünyayı dûn için
Allahadır, tevekkülümüz,
itimadımız."

Çok müstehcen aşk şiirlerinin üzerinde ise konuşmaya lüzum yok. Sadece en süflî olanlarının bile feminizm, fröydizm vs. gibi sapık telâkkilere dayandığını söylemek kâfidir.

ZİNDANDA GÜN

Ufukta hüzünle batarken güneş
Zindanda gün yeni başlar, insana
Geçen saniyeler asırlara eş
Asırlar, diş geçiremez zamana

* * *

Bilinmez çoğu kez, gece ve gündüz
Seneler, iple çekilir delikten
Zindanda geçen her gece ve gündüz
İnsana, daha sert gelir çelikten

HATİPZADE

★ ***Şairi bir ideolojiye bağlasak, o zaman şiirde bir gaye olacak mıdır? Nedir bu gaye? Şiirde nasıl belirir? O zaman makale ile şiiri nasıl ayırdederiz?..***

— Elbette. Gayesiz bir şey tasavvur edebiliyor musunuz? Kaldı ki, şiirin bir gaye uğruna dizildiği aşikârdır. Yukarıda şiirle ideolojinin bağlantısını söyledim. Şiirin gayesi de bu ideolojiye uygun olarak belirir. Bu belirme tarzı ise, basit ifadelere bile cazibe gücü veren sanatın özellikleri içinde görülür. Yani şair, düşüncesinin hayat haline çıkmasını arzularken, bunu en cazip bir şekilde topluma sunar. Gayenin şiirdeki takdim şekli makaledekinden farklıdır. Bir makalede icabında basmakalıp sözler tahrik edici olabilir. Fakat şiirde bunlar bir cazibe getirmezler. Şiirin makaleden ayrı olan unsurları vardır. Bunların dikkate alınmadığı yerde şiir yoktur. Makalede şiirdeki unsurlar görülmez. Bazı yazarlar makalelerine şiiriyet vermek isterler. Hiç dikkat ettiniz mi bilmem? "Şiir gibi makale" denir. Yani câzib, ahenkli hale gelmiştir makale. Makaleye şiirin unsurları karışmıştır. Her makaleye değil ama, bazılarına şiiriyet vermek faydalıdır.

★ ***Şiirin ayrı unsurları vardır diyorsunuz. Acaba nedir bunlar?***

— Şiirin unsurları deyince ben şunları kasdediyorum:

Fikir, his, ahenk isterseniz bu üç unsurla şiiri şöyle

tarif edebilirsiniz: "Sıcak bir ahenk vasıtasıyla engin bir his okyanusunda fikrin takdimine şiir denir."

Aruz olsun, hece veya serbest olsun bunlardan biri eksik olursa şiir güçlü bir şiir olamaz. Ahenksiz şiiri topal bir canlıya benzetebiliriz. Hissiz şiiri ham bir meyveye, fikirsiz şiiri ise köksüz bir ağaca benzetebiliriz.

★ *Tarihimizde eşsiz sanat eserlerine, bu arada edebiyat (şiir ve nesir) örneklerine sahibiz. Acaba bunları sistemli olarak toplayan bir «SANAT SOSYOLOJİSİ» kurulmuş mudur?*

— "Sanat Sosyolojisi" zannederim pek işlenmiyen bir konu. Pınarın kadrosu, böyle bir çalışma içerisine girerse her halde çok faydalı olacaktır.

"Sanat Sosyolojisi" nden neyi anlıyorum. Önce onu izah edeyim.

Bilindiği gibi sanat toplum içindir. Ancak sanat, özelliklerinden birşey kaybetmemesi lâzım. Sanat toplum için olunca toplumun meselesi, ızdırabı, buhranı, sevinci, ihtiyacı vs. sanatın konusu olmaktadır. Bütün sanat eserlerine bakın hepsinin mutlaka toplumla bir bağlantısı var. Mimaride Süleymaniye'nin musikide mehter ve halk türkülerinin, güzel sanatlarda halıcılık ve hattatlığın, edebiyatta Dede Korkut, Mevlid ve İstiklâl Marşı gibi şaheserlerin toplumla alâkasının olmadığını kim iddia edebilir?

Ancak "Sanat Sosyolojisi" ciltler dolusu araştırma icabeden yeni bir mevzûdur. Burada "Sanat Sosyolojisi" nin ehemmiyetini belirtmek için sadece edebiyat üzerine bir iki noktaya temas edeceğim. Edebiyat tarihimizde cidden kıymetli eserler vardır. Ancak bugün bunların cahiliyiz.

Her edebi eserimiz, toplumumuzun bir problemine, bir derdine temas etmiştir. Geçmişteki bir hatamızı anlatmış, onlardan sıyrılmanın yollarını göstermiştir. Yine Dede Korkut'u misal vereceğim. Bu eserde yer yer yönetici kadrolara, bazan da şahıslara hitap edilir.

Meselâ, birinci destanda bozgunculuğun fenalığı, ikincide namus ve fedakârlık duygularını anlatırken; üçüncü destanda yalancının feci akibeti gösterilir. Altıncı destanda cephede uyumanın gaflet olacağı anlatılır.

Sevinç yıllarına ait zafernâmeler, rüşvetten şikâyet eden kasideler, idarenin bozukluğunu dile getiren ikaznameler (padişaha sunulmuştur.) Bugünkü neslimizin bilgisinden tamamen uzaktır.

Bunlar birer misâldir. Toplum olayları, şiir ve nesirde nasıl işlenmiştir? Hangi devirde, hangi edebiyatçı olayı nasıl anlatmıştır? Toplum olaylarına nasıl çözüm yolu getirmiştir? Bunların incelenmesi gerekiyor. Tek-tük incelenen eserler var. Ama bir sistem dahilinde değil. Meselâ: PINAR'ın bir evvelki sayısında "Kutadgu Bilig" inceleniyordu. Bunu bu tarz bir inceleme nin başlangıcı sayabiliriz. Ama buna bir sistem vermek gerekiyor. Bunu "Sanat Sosyolojisi" zihniyetiyle tetkik çok faydalı olacaktır.

★ *Sanatta bağımsızlık anlayışımız nasıldır? Daha doğrusu sanatta bağımsızlık meselesini nasıl anlamamız gerekir?*

— Şunu hemen ifade edelim ki, sanatkârın düşüncesi bağımsız olmalıdır. Sanatkâra baskı düşünülemez. Bir sanat eseri hür düşünce ortamında gelişir. Aksi halde taklitcilik ve daha ileri derecede dalkavukluk sanata bir kangren gibi yapışır.

Sanatta bağımsızlığı iki esasla izah edebiliriz. Birincisi; fikren, zihniyet itibarıyle bağımsız olmak. Yani, sanatçı milletinin ideallerini, kültürünü, yaşayışını işleyen insan olmalıdır. Yabancı, gayrı millî düşüncelerin tezgâhlarında yetişen insan nasıl bağımsız olabilir? O yabancı düşüncelerin tutsağı olmuştur. Bizde buna çok rastlanır. Zamanımız solcuları bağımsızlık kalkanını kullanarak halkımızı iğfale çalışıyorlar. Onların önce düşünce bağımsızlığına kavuşmaları gerekir.

İkincisi; zihniyet ve düşünce itibarıyle millî olan sanata katiyen kelepçe vurulamaz. Süleymaniye'yi yapan kollar zincirlenseydi, bugün hangi mimarimizle övünecektik? İstiklâl Marşımızı yazan kalem, kırılmış

olsaydı 700 şiir içinden hangi şiiri İstiklâl Marşı kabul edebilecektik?..

★ *Geçmişteki ve bugünkü bazı şairlerin tutarlı bir düşünce yapısı içinde bulunmadıkları hususunda kanaatiniz nedir?*

— Etraflıca anlatılması gerekli bir soru. Herşeyden önce gerçeklerin zuhuruna daha zaman müsait değil. Bunun için satıldıkları kendi itiraflarıyla belli olanlar hariç (Nazım Hikmet gibi) kesin bir şey söylenemez henüz. Yalnız şuna dikkatinizi çekmek isterim. 1683 den bu yana devletimizin; uğradığı siyasi, iktisadi ve askeri tecavüzlere paralel olarak, edebiyat sahasında da yabancı telkinlere uğradığı muhakkaktır. Bu bir gerçektir. İşte bilhassa devlet bünyemizin siyasi anarşilerle ve komplolarla sallandığı devrelerde fikri ve edebi anarşileri de görmekteyiz. Bu ortam içerisinde kime hizmet ettiklerini bilemeyen edebiyatçılar ve edebiyat ekolleri çıkmıştır. Meselâ; bazıları, hem milli karakterleri savunur, hem Batının kültürünü ülkemize aktarır. Dediğimiz gibi tutarlı bir düşüncenin takipçisi olamamışlardır. Açık konuşalım. Bunların ihanetleri mevzubahis değilse, devirlerindeki siyasi krizlerin tesirinde bocalamış şahıslardır.

Günümüze gelince; bilhassa okullarımızda düşüncesi itibariyle şaibeli kimselerin kitapları tavsiye edilir.

Meselâ: 12 Mart Muhtırasından sonra komünizm propagandasından takibata uğrayan birtakım şair ve yazarlar kahramanlıştırılmaya çalışılır. Halbuki bunlar, yabancı bir düşüncenin tutsağı olmuş kimselerdir. Şiir ve romanlarında bunların düşünce yapılarını anlamak kolaydır. Meselâ: M. Cevdet bir şiirinde affedersiniz babasının yerine anasıyla beraber bir gece kalmak istediğini anlatır. Bu nasıl bir düşüncedir?.. Bunun neresinde tutarlılık görüyorsunuz?..

Bunları görünce insan şu bilmecenin cevabını arıyor; acaba geçmişte kahramanlaştırılan edebiyatçılar da bugünkü kahramanlaştırılmak istenenler gibi bir zihzihniyet içinde miydiler? Bunu zaman aydınlatacaktır.

★ *Sanatın milli vasfı ile cihânşumûl vasfı arasında bir münasebet var mıdır?*

— Elbette vardır. Sanat milli olduğu kadar cihanşumüldür de. Bugün milli değerlerimizin insanı mutluluğa kavuşturacak mahiyette olduğunu kabul ediyorsak, buhran içinde kıvranan dünya gençliğini neden mutlu kılmalıyım? Biz insana değer veriyoruz. Sanatımızın milletimizi yüceltiği nisbette, insanlığı da yüceltmesini istemek insani vazifemizdir.

Dünya, haçlı seferleri vasıtasıyla nasıl bizden teknik, İbni Sina'dan tıp, vakıf müesseselerimizden birtakım knideler öğrenmişse kültür mahsullerimizden de istifade etmiştir. Öyleyse neden, sanat eserlerimizi kendi altın kâsemiz içinde insanlığa sunmayalım.

Ancak şunu belirtmekte fayda vardır. Sanatımız cihanşumûl mahiyettedir derken, insanlığa felâket hazırlayan düşüncelerin propagandalarına son derece dikkatli olmamız gerekir. Aksi takdirde bırakın insanlığı, milletimizi dahi selâmete çıkaramayız.

ATOM ÜZERİNE

Muzaffer TETİK
Kimya Öğretmeni

Gözümüzü açtığımız zaman, ilk gördüğümüz madde veya cismi ele alıp incelediğimiz takdirde, yani yapısını araştırdığımızda bu varlığın azamî 103 çeşit elementten meydana geldiğini müşahade ediyoruz. Diğer bir ifade ile dünyamız bu 103 elementin bileşiklerinin veya karışımlarının ürünüdür.

Şimdi bu 103 element nedir, diye sorulacak olursa dünyamızı ve onun üzerindeki bütün varlıkları teşekkül ettiren yapı taşlarıdır, diye cevap verilebilir. Hiç bir elementin muhtevası diğerinin aynısı değildir. Meselâ demir, gümüş, altın birer elementtir ve ne demir bir altın, ne de altın bir demir olamamaktadır. Bu elementlerin ortak yapılarına bakacak olursak her elementin çok küçük parçacıklardan meydana geldiğini görürüz. Bu parçalara atom diyoruz. Diğer bir ifade ile, dünyamız 103 çeşit atom yığınından meydana gelmiştir. Atom ile element arasındaki münasebet, koyun ile sürüsü arasındaki münasebet gibidir. Koyun atom ise, koyun sürüsü elementtir. Hakiki ifade şekliyle de, aynı cins atom yığınına element diyerek anlatılabilir. Buna göre dünyadaki hangi varlığa el atıp analize tabi tutulsa, insanı, suyu, hayvanı, taşı, toprağı hepsi en fazla 103 çeşit atomun mahsulüdür. Yalnız bazı varlıkları madde ötesi bünyelerini bu element ve atomun sınırının içine sokmak mümkün değildir.

Şimdi bu atomları incelemeye tabi tutalım. Önce 103 çeşit atomlar yığınını ağırlıkça sıraya koyarak tasnif edelim. Bu tasnif sırasında her atoma bir numara verilir ki bu numaraya, atom numarası denmektedir. Her atomun bünyesinde atom numarası kadar elektron bulunduğunu müşahede ediyoruz. Yine bu atom numarasına eşit sayıda bir parçacık türü var ki buna da proton diyoruz. Atom içerisinde protonlarla birlikte diğer bir parçacık yığını bulunmaktadır. Buna da nötron denilmektedir. Proton ile nötronun toplamına da çekirdek adı verilmektedir.

Şimdi buraya kadar tanımlamaya çalıştığımız parçacıkların durumunu göz önüne getirelim: Elektron denen parçacıklar, çekirdek etrafında süratle dönmektedirler. Bu dönüş öyle bir âhenk ve intizam içerisinde olmaktadır ki, insanlarda dahi bu âhenk görülmemektedir. Bundan tabiî ne var, akar yakıtı normal gelen motor gibi çalışabilir diyeceksiniz. Asıl mesele buradadır...

Bir hurdacıda elinize geçen paslanmış diye atmaya niyetlendiğiniz 56 gr. demiri düşününüz. Bu 56 gr. demir içerisinde $6{,}02\times10^{23}$ tane atom (yani 602.000.000.000.000.000.000.000) bulunmaktadır. Bir tek demir otomunun içerisinde 28 tane elektron ve 28 tane proton ve bir o kadar nötron bulunduğunu hesaba katacak olursak parça sayısını bulabiliriz. Ve neticede 56 gr. demirin (28 × 28×28. 602000000000000 000000000 tane parçadan müteşekkil olduğu meydana çıkar. Bu kadarcık demir içinde 28×62.... tane parçanın (elektron) hareket halinde olduğunu da unutmamalıyız.

Şöyle bir hesabı da aklınızdan geçiriniz. Her 56 gr. da, $(28.6{,}02.10^{23})$ tane elektron bulunduğuna göre dünyamızın ve bütün varlıkların bünyesinde taşımış olduğu elektron sayısını düşünün. Gerçekte ise burada çıkacak olan sayıdan, mutlaka milyarlarca kat fazla elektron mevcuttur. Bu kadar elektron dönüyor. Hem de saniyede 300.000 klm. hızla. Yani elimizde, dilimizde, gözümüzde her şeyde ama her şeyde bu kadar hızla dönen elektronlar mevcut.

Burada hemen şu hatırlatmayı yapalım: Çekirdek etrafında dönen elektronlar, mümkün olsa da bu dönmelerinden vaz geçseler, yani biraz önce bahsettiğimiz protonların üzerine düşseler, koskoca dünyanın 2 kg. büyüklüğünde karpuz kadar olması icap etmektedir.

Diğer bir ifade ile, dünyamızdan alınacak karpuz büyüklüğündeki mad de miktarının, fezaya atıldığını düşünelim. Geri kalan bu muazzam kütle, elektronların meydana getirdiği hacimdir. İşte bu elektron yığını bir nizam ve âhenk içerisinde, saniyede 300.000 klm. hızla dönmektedir.

Bu kısa bilginin ışığında, bazı sorular bizden cevap istemektedir. Bugün artık kimsenin inkâr edemiyeceği bir gerçek şudur ki, harekette olan her varlık enerji sarfeder. Buna göre, dünyamızdaki bu kadar elektronun hareketini temin eden kaynak neresidir. Sakın güneş denilmesin. Güneş nereden alıyor demeye lüzum kalmasa bile, güneş görmeyen yerler ne olacak diye sorulabilir. Elmanın altta kalan kısmı çürüdüğü gibi, güneş görmiyen yerler de elektronlar dönmüyor mu?

Hatırlarsınız, bundan bir süre önce Ankara semalarında iki uçak havada çarpıştı. İçerisindeki insanlar, ipi kopan tesbih taneleri gibi dağıldılar. Ve yere dolu yağar gibi caddeleri doldurdular. Bu uçakların idare eden pilotları vardı. Uçaklar boşlukta sağa sola aşağı yukarı gidebilirlerdi. Fakat çarpıştılar.

Bir an İstanbul'daki vasıta sayı-

BUHRAN

Buhranlar içinde şu garip vatan
Kâh sessiz, kâh öksüz, kâh mahzun olur.
Her gülen çehrenin hemen ardından
Mutlaka bir feryad, acı duyulur.

Aç-susuz, biçare millet inlerken,
Kamburuna bir kambur daha eklerken,
Vergi mi yok zam mı yapılsın derken,
Millet meselesi rafa koyulur.

Milletin sesine kulak veren yok
Çekilen çileyi, zulmü gören yok
Alın teri, el emeği!.. soran yok
Milli servet soyuldukça soyulur

Bırakın derdleri satırlar almaz
Yiğit olan asla ümidsiz olmaz
Zalimler, hainler ebedi kalmaz
Sayılıdır son günleri sayılır.

Hasan ERDEN

sını düşünelim. Bu vasıta sayısı; 1 gr. demirin 100 binde biri kadar bir parçanın içerisindeki atom sayısından 100 bin defa azdır. Düşünün bir kerre, bu vasıtalar saniyede 300.000 bin klm. hızla hareket ederse demiyeceğim, 100 klm. hızla, hem de saatte, hem de bir şöförün idaresinde, neler olur tasavvur etmek mümkündür.

İkinci sorumuz bu elektronları idare eden güç nedir?

Yolda gidiyorsunuz. Bir çiçekçi kızın size uzatmış olduğu çiçek demetindeki ayrı ayrı renklerde ve mis kokulu çiçekler acaba neyin ifadesidir? Nedir onlara rengi veren? İşte o atomlar ,yani 103 çeşit atom; aralarında süratle dönen elektronlardan bir veya birkaçını diğerine vererek yeni yeni cisim ve varlıklar meydana getiriyorlar. Bu alış veriş bir bakkaldan çay, şeker, ekmek alan müşterinin alış verişi değildir.

Bir dilim elmanın içerisinde en azından 40-50 çeşit bileşik bulunmaktadır. Bu bileşikleri ayrı ayrı elde

edebilmek için milyarlarca liralık fabrikalar kurmalısınız. Bu fabrikaların meydana getirdiği maddeleri, belli oranda bir araya getirerek ekşili, tatlı, yumuşak, sert, Amasya, Konya, v.s. elmalarını meydana getirmek için de ayrı ayrı fabrika kurmamız icap etmektedir. Ama ağacın dalında bu iş olmakta ve her sene aynı tadda ve aynı mevsimde, aynı meyveden vermektedir. Bütün bunları çıkıp da tesadüfle izah etmek, aptallığını ilân etmekten başka bir şey değildir.

Madde ezelî ve ebedî diyen materyalizme bu hususta binlerce soru sormak mümkündür.

Bu elektronların ilk hareketini veren nedir? Hiç bir şey yoktan var olmaz var olan yok olmaz diyenler elektronların ilk hareketinin nereden hasıl olduğunu düşünmüşler midir? Bu soruları, bir örnekle daha orijinal hale getirebileceğimizi zannediyorum. Hepimizin yediği yemek tuzundan (NaCl) bahsedelim.

Tuz, bir sodyum otomunun, bir klor atomuna bir elektron vermesiyle meydana gelir. Sodyum (+) (pozitif) müspet elektrikle yüklüdür. Klor ise tam tersi (—) (negatif) elektrikle yüklüdür. 602..... tane sodyum atomu ile bir o kadar klor atomu arasında elektron alış verişi oluyor, neticede 58 gr. yemek tuzu teşekkül ediyor. Bu hadise en basit bir kimyevî hadisedir, Şekerin, etin, meyve ve sebzelerin oluşması; bunları izah etmek imkânsızdır. Bütün bunları tesadüf izah edemez.

Bugün milyarlarca liralık yatırımların verdiği imkânlarla, atom üzerinde çalışılıyor, atomun elektronları yörüngesinden çıkartılarak, atom bombası elde ediliyor. Yani atomun elektronları ile proton ve nötronların arasındaki âhenk bozuluyor. E=mc² ye göre muazzam enerji elde ediliyor. Peki bu atomlar nasıl oluyor da yukarıda izah ettiğimiz gibi âhenk içerisinde dönüyor ve infilâk etmiyor. Bir an için, bizi ve dünyamızı meydana getiren elektronların yörüngesinden çıktığını düşünün, dünya hallaç pamuğu gibi atılacaktır.

Buraya kadar, atom ve yapısı, dünyamız, kâinat ve atomların münasebeti tahlil edilmiştir. Bu tahliller, kâinatı meydana getiren atomların yapısındaki âhengin, kendiliğinden meydana gelemeyeceğini, maddeleri meydana getiren elementlerin tesadüfî olaylarla birleşip milyonlarca türlü maddeleri teşekkül ettiremeyeceğini, maddî alemin düzeninin devam edemeyeceğini, maddeyi oluşturan atomlar arasındaki muvazene ve birleşmeyi sağlayacak kuvvetin lalettayin bir kuvvet olamayacağını, birleşmeyi temin eden irade ve kudret başka bir dünya arzu ettiğinde, bugünkü âhengin yerini daha başka bir dünyanın alacağını düşünenlere anlatmış olmalıdır. O halde soru, tesadüfen olmayan, olamayacak olan bu düzeni kuran irade ve kudret neyin kudretidir, sorusudur. Evet, Allah'ın varlığını, düşünen, akıllı ve insan olan inkâr edebilir mi?

• Kanunî'nin Ölümü

• Preveze Deniz Zaferi

Veli ŞİRİN
İst. Y. Ö. Okulu

5 eylül 1566'da Kanuni Sultan Süleyman öldü. Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Cihan İmparatorluğunun ihtişamlı devrinde 46 sene hükümdarlık yapmıştı. «Kanuni», «Büyük», «Gazi», «Muhteşem» ünvanlarıyla anılan Sultan Süleyman, Yavuz Sultan Selim Han'ın oğludur. Koyduğu nizamlar ve kanunlarla ün alan Sultan Süleyman'ın asıl ünü savaş meydanlarındadır.

Şanlı orduyu hayatı boyunca zaferden zafere koşturmuş ve atalarımızın deyimiyle «karadinli kâfir'e» kan kusturmuştur. Bu devirde İmparatorluğumuzun hudutları, Atlas Okyanusundan Umman denizine, Viyana kapılarından Kazan'a, Kuzeyde Moskova güneyde Habeşistan'a kadar genişlemiş ve yine o devirde Avrupa'nın kralları Sultan Süleyman'ın dostluğunu kazanmak için yarış etmişler ve prensler elini öpmek için çadırında sıra beklemişlerdir. Akdeniz bir Türk gölü haline gelmiş ve Barbaroslar, Turgut Reis, Piyale Paşa gibi namlı denizciler yetişmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın yaşlanmasını fırsat bilerek harekete geçmek isteyen Avusturya'ya Vezir Sokullu: «İhtiyar arslanı uykusundan uyarmayın, elli sene cihat meydanlarında boy gösteren padişahım bıyıkları henüz terlemiş bir delikanlı kadar dinçtir. Onu harbe teşvik etmeyin, bir kere uyanırsa bütün Hıristiyan orduları birleşse nafiledir» derken; Muhteşem Süleyman, Belgrad'ın fethi ile açtığı hükümdarlığını bir zaferle kapamak istiyor ve «Benim gibi bir hükümdar saraylarda rahat döşeğinde ölmemelidir.» diyor ve Sokullu Mehmet Paşa'ya «Benim lalam, yaşımız yetmiş ama işimiz bitmemiştir. Elbette Eğri'ye ve Zigetvar'a gitmek murad ederiz» diyordu.

Büyük Hükümdar 1566'da meşhur Zigetvar seferine çıktı. Yolda hastalanmasına rağmen geri dönmiyerek, hasta olarak savaşa katıldı. Muhasara hayli uzamıştı. Kanuni hasta yatağından kesin emirler veriyordu. Sokullu Mehmet Paşa bile ateş hattında idi. Hastalığı gittikçe artan hükümdar ön saflarda döğüşen vezirine şu son emrini verdi: «Bu ocak halâ yanmakta devam edecek mi? Halâ zaferi müjdeleyecek davul seslerini, ezanı işitmeyecek miyim?»

Bu emir Kanuni Sultan

Süleyman'ın son emri oldu. Bundan bir müddet sonra, arkasında koca bir imparatorluk bırakarak göçüp gitti. Kanuni'nin ölümünden üç gün sonra Zigetvar fethedildi, fakat muzaffer ordu kumandanını kaybetmişti. Kanuni Sultan Süleyman hakkında bir tarihçi şöyle diyor: «Kanuni, devlet nüfuz ve haysiyetine halel verecek bir şeyde müsamaha etmediği gibi, bu gibi hallere meydan verilmemesini de tavsiye ederdi.» (1)

Devrinde, meşhur Mimar Sinan'ın yetiştiği ve memleketin birçok mamureler kazandığı Kanuni, Arapça, Farsça, Sırpça bilir, ilme, san'ata değer verir, alimleri korurdu. Şairdi. Meşhur bir dörtlüğü şudur:

«Halk içinde mu'teber bir nesne yok devlet gibi
Olmıya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi
Saltanat dedikleri bir cihan gavgasadır
Olmıya baht-ü sa'adet dünyede vahdet gibi.»

Akdeniz Türk gölü haline geldi.

Tarihimizin en büyük deniz zaferini 27 eylül 1538'de Preveze'de kazandık.

Beş misli büyük Haçlı donanmasına karşı Barbaros Hayreddin Paşa savaşırken, o günlerde Kanuni ordusuyla Avrupa içlerine, Süleyman Paşa bir kısım gemi ile Hint denizine doğru ilerliyordu.

Baharda Akdeniz'e açılan donanma, Haçlıların denize açıldığının ve muhtemelen Preveze'nin kuşatılacağının öğrenilmesi üzerine Preveze'ye doğru yelken açmış ve Haçlılardan önce Preveze körfezine varmıştı. 120 parça gemi ve yirmi bin levend bulunan Türk donanmasına karşı gelen Haçlı donanması 600 parça gemi ve 60 bin asker bulunduruyordu. Hilâlin gölgesindeki komutan Barbaros Hayreddin, Haç'ın gölgesindeki ise Andrea Doria idi.

Andrea Doria, topladığı mecliste, hiç bir zaman karşısına çıkamadığı Barbaros Hayreddin Paşa'nın bu sefer de karşısına çıkmayacağını belirtince, kuvvet üstünlüğüne güvenen diğer amiraller onu korkaklıkla, hatta hainlikle itham ettiler. Onlar, Hayreddin Paşa'nın, karşılarına çıkacağını bile ummuyorlardı.

Kaptan-ı Deryâ Barbaros Hayreddin Paşa, kaptanları topladı ve onlara az kuvvetle düşmanı nasıl yeneceklerini anlattı. O zamana kadar düşünülmemiş bir «tâbiye» sistemi uygulayacaktı. Klasik usûlü bırakıp yepyeni bir usûlle Haçlı donanmasını perişan edecekti. Eskiden deniz savaşlarının esası şuydu: gemiler karşılıklı dizilir, birbirine ateş eder ve sonra yaklaşır göğüs göğüse vuruşulur ve neticeye gidilirdi. İşte Barbaros bunu bıraktı. Düşmanı yaracak ve çevirecekti. İnsiyatifi eline alacaktı. Donanmadaki birlik ve topların uzun menzilli oluşuna güveniyordu.

Haçlı donanması arka arkaya üç sıra halinde dizilmiş ve kendisini harbe hazırlamıştı. Türk donanması ise hilâl şeklinde tertiblenmiş, Turgut Reis kuvvetleri ile düşmanı arkasından çevirip kaçırmamak için ihtiyata konmuştu.

İlk anlarda rüzgâr Türk donanmasının aleyhine esiyordu. Barbaros Hayreddin Paşa'nın, Kur'an'dan âyetleri kâğıtlara yazdırıp denize bıraktırdığı, büyük kâğıtlara yazdırıp gemisinin direklerine astırdığı ve aniden rüzgârın düşman aleyhine döndüğü naklen sabittir. (2) Düşman toplarının kısa menzilli oluşu, Türk gemilerini kurtarıyor ve usta Türk topcusu da her attığını hedefine isabet ettiriyordu. Turgut Reis, yılmaz hamlelerle Haçlı donanmasını arkasından ikiye böldü. Merkez kuvvetlerde bu parçaları daha ufaltı. Ve Haçlı donanması çevrildi. Beş saat içinde koca Avrupa donanması Akdeniz'e gömüldü. Andrea Doria zorlukla kaçabildi. Hilâller dalgalanıyor ve kahraman levendler türkü söylüyorlardı.

Deniz üstünde yürürüz
Düşmanı arar buluruz.
Ölümüz konar alırız
Bize Hayreddinli derler.

Barbaros Hayreddin Paşa tarihimize şanlı bir sahife eklerken, dünya denizcilik tarihine yeni bir yol çiziyor ve cesaret, kahramanlık ve maharet örneklerinin en parlağını veriyordu.

Tarihimize lâyık olmak bizi yükseltecektir.

(Devamı s. 27'de)

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA

Sinan ÇELİK
Tarih Öğretmeni

Hayatı yüce idealler için mücadele ile geçmiş Barbaros Hayreddin Paşa'nın yaptığı hizmetler yanında ciltler dolusu kitapların anlattığı kifayetsiz, zaferlerine yazılan methiyeler az, kahramanlığını dile getiren şiirler yavan kalır. Bu büyük deniz kumandanının düşmanları tir tir titreten, tarihimize şeref katan zaferlerini ve sebeplerini anlatmadan önce kısaca Barbarosun hayatından, kardeşleriyle birlikte mücadelelerinden bahsetmek yerinde olacaktır.

BARBAROS KARDEŞLER

Barbaroslar dört kardeş olup isimleri İshak, Oruç, Hızır ve İlyas'tır. «Barbaros kardeşlerin babası Ebû Yusuf Nurullah Yakup kısaca Yakup Ağa adında bir tımarlı sipahi yani süvari subayıdır. Onun babası Abdullah Ağa da süvari subayıdır.» (1) Anadolu'dan Eceabat'a gelen Barbaros'un ailesi, burada bir müddet kalmış sonradan Yakup Ağa Midilli'nin fethine iştirak etmiştir. «1462'de adanın fethi üzerine kendisine Midilli'nin Bonan köyü tımar olarak verilmiştir. Yakup Ağa'nın Barbaros kardeşler diye meşhur oğulları burada dünyaya gelmiştir.» (2) Barbaros kardeşlerin doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber Hızır Hayreddin'in 1472'de doğduğu tahmin edilmektedir. Barbaros Kardeşler ilk zamanlar deniz ticaretiyle meşgul olmuşlardır. İshak Midilli civarında, Hızır Yunanistan sularında, Oruç ile İlyas da Türk sularında ticaret yaparlardı. Daha sonra Osmanlı denizlerinin haricine de çıkarak birçok seferlerde bulundular, dış ülkelerle temasa geçtiler. Şöhretleri kısa zamanda İslâm âlemine yayıldı. Şehzade Korkut'un ve Memlük Sultanı'nın teveccühünü ve himayesini kazandılar.

Oruç Reis kardeşi İlyas Reisle Trablus-Şam'a yaptığı bir seferde Rodos şövalyelerinin büyük harp gemileriyle karşılaştı. Savaşta İlyas Reis şehid oldu, Oruç Reis ise esir edildi, Rodos zindanlarına terkedildi. Hızır Reis bir kardeşinin şehid, birisinin de esir edildiğini duyunca müteessir oldu. Birçok defa yaptığı teşebbüslerde muvaffak olamadı, Oruç'u kurtaramadı. Oruç Reis bir müddet zindanlarda çile çektikten sonra forsa olarak çalıştırıldı. O sırada Antalya'da bulunan Şehzade Korkut âdeti üzere Rodos'tan azad etmek için 100 esir aldı. Fakat Oruç Reis'i Rodos-

lular kasten bu taifeye katmadılar. Bununla beraber Allah'ın bir hikmeti olarak, esir taifesini götürmek işini Oruç Reis'in gemisine verdiler. Gemi Antalya kıyılarına gelince havanın fırtınalı olması dolayısıyla Oruç Reis karışıklıktan faydalanarak zincirlerden kurtuldu, yüze yüze kıyıya çıktı.

Esaretten kurtulduktan sonra Şehzade Korkut'tan aldığı 18 oturaklı harp gemisiyle bir yıl boyunca Rodos kıyılarını vurdu.

Sonra Barbaros kardeşler Akdeniz'i İslâmlaştırma mücadelesine giriştiler. Tunus Sultanına giderek bir yer istediler, Halkul-Vad limanına yerleştiler. Böylece İspanya, Papalık, Venedik, Ceneviz ile yakından mücadele edebilecek durumda idiler. Hem, Akdeniz'in en hakim bölgelerinden birini seçmiş bulunuyorlardı.

BARBAROS KARDEŞLER HAÇLI PEŞİNDE

Barbaros Kardeşler Akdeniz'de her fırsatta düşman donanmalarına hücum ediyor, vurdukça vuruyorlardı. Haçlılar perişan oluyor, her an deniz ufkunda Barbaros Kardeşlerin çıkacağı korkusuyla yürekleri titriyordu.

Barbaros Kardeşlerin şöhreti bütün dünyaya yayılmıştı. Osmanlı imparatorluğu'nun birçok yerlerindeki namlı kaptanlar gelip Barbaros Kardeşlerin etrafında toplandılar. Barbaros Kardeşler böylece Piri Reis, Salih Reis, Sinan Reis, Müslihiddin Reis, Turgut Reis gibi namdar, değerli kaptanlarıyla en kudretli deniz kadrosunu kuruyor ve yenilmez bir kuvvet oluyorlardı.

Kısa bir müddet içinde Cezayir feth edilmiş ve devlet kurulmuştu. Şöhretleriyle birlikte mesuliyetleri de artmıştı. İdeallerini gerçekleştirmek için canla başla savaşıyor ve vazifelerini şerefle ifa ediyorlardı. Oruç ve İshak Reis'in şehadetleri üzerine Hızır Reis mücadeleye devam edip, karadinli kâfiri harbin bütün ustalıklarını kullanarak tarumar ediyordu.

İspanyollar, Cezayir'i tekrar işgal edip zulümlerine devam için hücuma geçmişlerdi. Ama akibetleri öncekilerden hiç de farklı değildi. «Taarruzun üçüncü günü, Barbaros 500 levendini, sahile çekilmiş mühimmat gemilerinin üzerine gönderdi. Mühimmat ve cephanelerinin yakılacağından korkan İspanyol ordusu olduğu gibi beşyüz levendin üzerine yürüdü, esas kuvvetleriyle serbest kalan ve bu anı bekleyen Barbaros, arkasını dönmüş düşmana saldırdı. Düşman tam mânasıyle bozuldu.» (3) Barbaros burada müdafaada olduğu halde ilk fırsatta taarruza geçerek düşmanı yendi. Zira büyük amiral biliyordu ki, zafer ancak taarruzla kazanılır.

BARBAROS KAPTAN-I DERYA

Barbaros yıllardır verdiği mücadele ile büyük bir kumandan olduğunu ispat etmiş, Yavuz Sultan Selim Han'ın yardım ve desteğini görmüştü. Cihan Padişahı Kanuni Sultan Süleyman O'nu kaptanı derya yapmak için 1534 tarihinde İstanbul'a davet etti. Barbaros evlâtlığı Hasan Reis'i

Cezayir'e vekil bırakarak yola çıktı. Halkın coşkun kalabalığı ve top atışları arasında İstanbul'a girdi. 18 amirali ile birlikte Padisah'ın huzuruna çıkarak görüştü. Ve Kanuni O'na «Baka Paşa dedi; Seni kaptanı derya yapmak isterim, göreyim donanma-i hümayûnumu nasıl idare eder, ne zaferler kazandırırsın».

Burada dikkat çekici hususlardan bazıları üzerinde duralım

Barbaros Cezayir'de hükümran olduğu halde Kanuni'nin daveti üzerine İstanbul'a gelmiş, devletini O'na sunmuştur. Bu hareket şahsî ihtirasın sıfıra müncer olduğunu belgeler. Sonra, beynelmilel hıristiyanlığa karşı parça parça değil, bir merkez etrafında toplanıp birlikte mücadele verilmesinin netice alıcı olacağına inanmıştır. Ve gerçekten de öyle olmuş, 1526 - Mohaç Meydan Muharebesiyle zirveye ulaşan kara ordusunun yanında, 1538'de de Barbaros Hayreddin'in komutasındaki Donanma-i hümayûn deniz hakimiyetimizi perçinlemiştir. Başka bir önemli nokta da şudur Kanunî Barbaros'un Cezayir'in Osmanlı imparatorluğuna bağlı bir beylerbeylik olması isteğine karşılık, beylerbeylerinin tayinlerinin Sadrazamın görevi olduğunu, bu durumu görüşmek üzere (yani tayin işini) İran seferi için Halep'te bulunan İbrahim Paşa ile görüşmesini söylemiştir.

İşte ismine lâyık bir Padişah! Kanunu kadime hürmetin zirveye ulaştığı devir. Bu devir 16. asır, yani Müslüman-Türk'ün cihan imparatorluğunu kurduğu Hint'ten Atlas Okyanusuna, Moskova yakınlarından, Afrika ortalarına kadar bütün ülkeler idaresine ram ettiği altın çağ... Muzaffer ordu ve donanma ard ardına zaferler kazanırlar. Fethedilen ülkeler adalet, selâmet ve huzura kavuşur. Çan çalınan yerlerde ezan sesleri yükselir.

Bütün askerî teşebbüslerde fec bozguna uğrayan haçlılar Yahudi Dr. Remeo vasıtasıyle Barbaros'a Atlas Okyanusundan Kızıl denize kadar olan bölgenin İstanbul ile ilişkisini kesmeyi teklif ediyor ve buna karşılık Afrika Krallığını va'd ediyordu. Haçlı kralı, din, devlet, ülke ve millet için kan döken, can veren bir kumandanı aldatacağını sanıyordu. Halbuki O hayatının sonuna kadar denizlerde düşman kovaladı.

Basit bir rüşvete tenezzül edip vatanı ve milleti aleyhine ajanlık edenleri gördükçe Barbaros Hızır Hayreddin Paşa'nın büyüklüğü daha iyi anlaşılıyor. Devletimizin korunması ve güçlendirilmesi, milletimizin eski haşmet ve saadetine ulaşması için Barbarostaki inanç, ideal ve sarsılmaz kararın millet evlâtlarına verilmesi gerekmektedir. Bunu temin edecek mühim vasıtalardan birisi de tarihtir. O halde tarihi sadece matematik rakamlar, coğrafî isimler manzumesini ihtiva eden bir ansiklopedi olmaktan kurtarmalı, millî kültürü ve millî düşünceyi veren bir sosyal ilim haline sokmalıdır.

———————

(1) Türkiye Tarihi, Yılmaz Öztuna, c. 5, s. 73.

(2) a.g.e., s. 73.

(3) a.g.e., s. 110.

Edebiyatımızda

MOSKOF MUHAREBELERİ

Salim DEMİREZEN
İst. Y. Ö. Okulu

Boru çaldı asker silâh alıyor,
Mızıkalar cenk havası çalıyor,
Hey analar! Vatan size kalıyor.
Gitmeliyiz, gitmek düştü erlere,
Düşmân ayak basmasın bu yerlere.

Türk-Moskof muharebeleri. Veya ölüm-kalım mücadeleleri. Dünya tarihi, birbiriyle bu kadar çok ve kıyasıya vuruşan iki milleti ender kaydetmiştir. Üç kıta, yedi deniz hakimi, büyük imparatorluğumuzun yaptığı muharebelerin üçte ikisini Moskof muharebeleri teşkil eder. Üç asır. Evet, tam üç yüz yıl aralıklarla harp devam etmiştir. XVII. yüzyılın ikinci yarısından, XX. yüzyıl çeyreğine kadar. Ve toplam 50 yıl Moskofla fiilen harb halinde bulunmuşuz. Bu, ortalama her on beş yılda bir çarpışmışız demektir. Neticede, bu vatan milyonlarca şehidin kanı ile yoğurulmuş, sayısız gazinin teri ile sulanmıştır. Şerefli ecdadımızın kandan dereler, kemikten dağlar meydana getirmek pahasına, kan borcunu fazlasıyla ödemesine rağmen pek çok kardeşimiz Moskof boyunduruğu altında kalmıştır.

Moskof muharebeleri milletimiz üzerinde en derin izleri bırakmıştır. Zira bu savaşlar, korkunç bir gayenin (sıcak denizlere inmek, boğazlara hakim olmak, kısaca Şark Meselesi'ni halletmek) sahibi, zulüm ve haksızlığın timsâli bir devlete karşı yapılmıştır. Bu savaş, zulme ve zalime karşı Hakkın ve haklının müdafaasıdır. Bu yüzdendir ki Polonyalıya: «Vistül nehrinden Türk atları su içtiği müddetçe Polonyalı rahattır.» dedirtmiştir. Ve yine bu yüzdendir ki edebiyatımızda çok derin izler bırakmıştır. Moskof muharebelerinin her birine, pek çok ağıt yakıldığı; türkü, koşma dizildiği; destanlar, marşlar yazıldığı şüphesizdir. Maalesef bunların günümüze pek azı gelebilmiş, gelebilenler de derlenmemiş, zamanının insafsız darbeleri ile başbaşa bırakılmıştır. Kimi Sarıkamış'ta, kimi Kırım'da, kimi Rumeli'de unutulmuş veya unutulmak üzeredir. Halbuki bu kahramanlık menkıbeleri, en kötü şartlarda bile tarihe altın harflerle nakşedilen destanlar ve kapkaranlık günlerimizi; hâlâ göz pınarlarımızda yaşlarla hatırlatan ağıtlar, millî kültürün incileri ve millî ruhumuzun coşkun bir ifadesidir. Çünkü: bizim serhat türkülerimizde, ağıtlarımızda; bir evin, bir köyün, bir kasabanın değil; topyekün ülkenin yüreği burkulur, çilesi dolar ve ıstırabı dile gelir. Bizim marşlarımız ve destanlarımızda, bir bölüğün bir ordunun değil; yediden yetmişe bir milletin feragati, azmi ve sebatı göğüs kabartır, gönül doldurur.

Bir «Plevne Marşı», bir «Sivastopol Önünde Yatar Gemiler» marşı veya bir «Ey Gaziler», bir «Kırımdan Gelirim», bir «61'in Topçuları» serhad türküleri hangimizi alıp hadiselerin tâ içine götürmez. Gözlerimizin ufkunda zafer parıltıları, kulaklarımızda nal sesleri husule getirmez. Ve nasıl bizden kilometrelerce ötede; bugün kan yerine, kızarmış gözlerinden kanlı yaşlar akıtan, göklere açılan elleri dua ve niyazlarla yüklü, bahtsız kardeşlerimizi hatırlatmaz. Bir zamanlar onların analarının da evlâtlarını: «Yavrum! Eğer şehid babanın intikamını almazsan, hakkımı helâl etmem.. Haydi oğlum git! Kılıcın keskin olsun, başın gözün Allah'a emanet» diye cepheye yolluyor. Ve: «Allah'a ısmarladık! Helâlethakkını, gayri dönmem ana...» cevabını alıyordu. Ataları:

Râyete meyl ederiz kameti dilcû yerine
Tuğa dil bağlamışız kâkül-i hoşbû yerine.
Olmuşuz cân ile billâh GAZAYİ teşne
Kanını düşmen-i dinin içeriz sû yerine.

beyitleriyle öğüt verip, yol gösteriyorlardı. Ama şimdi cenk havalarını terennüm edemiyorlar. Bütün kelimeler ağıt dillerinde artık.

Biz burada onların, okuyamadıkları, söyleyemedikleri kahramanlık türkülerinden, destanlarından bahsetmiyeceğiz. Osmanlı - Rus muharebelerinden, bunların edebi yankılarından bahsedeceğiz. Hain Moskof, daima devletimizin en buhranlı günlerini, zayıf düştüğü anları; kendisinin de en kuvvetli olduğu zamanları kollamıştır. Bunu muharebelere kronolojik bir göz atmakla görebiliriz. XVII. yüzyılın ikinci yarısına doğru başlayan muharebeler şöyle bir seyir takip etmiştir:

I — 1641-42 savaşı.
II — 1646 savaşı.
III — 1677-78 savaşı.
IV — 1682-1699 savaşları.
V — 1711 Prut Savaşı.
VI — 1736-39 savaşları.
VII — 1768-1774 savaşları.
VIII — 1787-1792 savaşları.
IX — 1806-1812 savaşları.
X — 1827-29 savaşları.
XI — 1853-56 Kırım Savaşı.
XII — 1877-78 Savaşları (93 Harbi)
XIII — 1914-18 Birinci Dünya Harbi.

Aradan asırların geçmesi ve eskiden derlenmiş el yazması milli kültür hazinesi kitaplarımıza gereken ilgi gösterilmediği, çürümeye terk edildiği için; Moskof muharebelerinin edebiyatımız içindeki akislerini —özellikle XIX. yüzyıla kadar olanlar— tespit pek zorlaşmaktadır. Ama imkânsız da değildir. Son iki asırda cereyan eden muharebeler canlı olarak hafızalarda yaşadığı için, tespit kolaylaşmaktadır. Şurası muhakkaktır ki, 1683 Viyana bozgununun, 1711 Prut Savaşının, (1787-1792) savaşı sırasında Özü şehrinde 25.000 çoluk-çocuk, genç-ihtiyarın katledilmesinin halk üzerine büyük tesiri ve onların da tepkisi olmuştur. Zalim lânetlenmiş, zaferler taçlandırılmıştır.

Geçtiğimiz asrın başında (1807) Moskof muharebesi sırasında serhat şehrimiz Kars, tam bir ordu-millet birliği göstererek, düşmanı şehre sokmamıştı. Bu zaferi Zihni mahlası ile şiirler söyleyen Müsellim Abo Ağa «Karslılar Gazeli» adlı şiirinin iki mısraında:

Gör ne âli hâlet üzredir bidâyet Karslılar
Eylemiş din, devlete hidmeti âdet Karslılar.

Âl-i Osman serhadin bekler dururlar
herbiri,

Yağıya göz-dağıdır her dem işaret
Karslılar.

şeklinde dile getirmiştir.

Devletimizin iç işleriyle meşgul olduğu bir sırada (Yeniçeri Ocağı kaldırılmıştı) Moskof, Rumeli ve doğudan saldırdı. Ordularımız iki cephede (1827-29) savaşlarını verdi. Rumeli cephesinde meşhur Silistre müdafaası oldu. Doğu cephesinde de Kars iç kalesi tam bir hafta dayandı. Moskof yağlı paçavralarla şehri yaktı, kül etti. Taş taş üstünde koymadı. Tam 15.000 millet evlâdı şehid oldu. Moskofda 4000 kişi zayiat vermişti. Bu hazin akıbete Karslı müderris ve şair Vâ'izzâde Büyük Hamid Efendi'nin çoluk-çocuğu da uğradı. Günahsız yavrular, yağlı paçavraların amansız alevi arasında kavruldu. Bunu yazdığı ağıdın sonunda şöyle belirtir:

Sen de Hânıid gibi pervânelere bakma
gözüm,
Bana bak kim, oda yanmışlara yandım,
kaldım.

Aynı şair «Kars Ağıdı»nda da bütün milletin hissine tercüman olur:

Ağlasınlar gice-gündüz mü'minin ü
mü'minât
Söylesünler tâ sabâh-i Haşre dek
destânımız...
Dem bedem kan ağlasunlar Ehl-i imân,
el-amân
Kaldı küffâr ellerinde Câmi'i
Kur'anımız.

Harp sırasında Ahıska şehir halkının beşte dördü şehit edilmiş, şehir tamamen yanmıştı. Bu hunharlığı dile getiren, halk şairlerinden Ahıskalı Gül-Ali Hoca'nın olduğu söylenen şiirin bir kıtası:

Ahıska, gül idi gitti
Bir ehl-i dil idi gitti.
Söyleyin Sultan Mahmud'a
İstanbul-kilidi, gitti.

şeklindedir.

Harbin sonunda 1830 sınır kesiminde Ahıska'nın düşmana kalması üzerine saz şairlerinden Üzeyr Usta (Mahlası Fakiri) «1830 Ahıska Ağıtı»nı söylemiştir.

Hey kardaşlar yanak, yanak ağlıyak
Ölkemiz sultanı elden gidiyor.
Al, yeşili töküp; kara-bağlıyak
Âl- Osman'ın şanı elden gidiyor.

Ahıska'ydı burda ellerin hâsı
Yakıldı ateşe şenliği, nâsı.
Kurtuluncaya dek çekecek yası
Yesir olmuş, canı elden gidiyor.

Kâfir Moskof'a baş-elke verilir
Kesilir sınırlar, korgan (1) kurulur.
Yedi yerden FAKİR beli kırılır
Ehl- İslâm vatanı elden gidiyor.

Harb sonunda, Moskof'a bırakılan Bayburt şehrine yıllar sonra giren Bayburtlu Zihni, şehri harap bulur ve hüznü mısralara dökülür:

Vardım ki yurdumdan ayağ göçürmüş
Yavru gitmiş ıssız kalmış otağı.
Gam'a tebdil etmiş neş'enin çağı
Vardım ki bağ ağlar, bağıban ağlar
Sümbüller perişan, güller kan ağlar
Şeyda bülbül terk eylemiş bu bağı...

Gelecek sayı: Edebiyatımızda Kırım, 93 ve Birinci Dünya Harbleri.

(1) Korgan: Tümsekçe sınır.

Tarihten Yaprak Yaprak

(Baştarafı s. 20'de)

Uyvar önünde bir Türk gibi...

1663'ün eylülünde tarihimize şerefli bir sahife daha eklenmişti. Avusturya'nın müstahkem kalesi Uyvar'ı zaptetmiştik.

Erdel meselesine Avusturya'nın müdahalesi neticesi başlayan harbte Türk orduları, Fazıl Ahmet Paşa kumandasında Uyvar önüne varmışlar ve kaleyi muhasara etmişlerdi. Fazıl Ahmet Paşa, kale kumandanı Forgas'a teslim teklif etti: «Padişah-ı ruyi zemin Hazretlerinin serdar ve sipehsâları Sadrazam, Forgas'a ilân eder ki, Uyvar'ı Halife-i Müslimin namına teshir etmek için yer götürmez askere maliktir. Eğer Macarlar bitta'vel-rıza kaleyi teslim ederlerse mal ve canlarına ilişilmeyecektir. Teslim etmedikleri halde haliki zemin asuman olan Mevlâyı müteal şahid olsun ki cümlesi kılıçtan geçirilecektir. Macarlar kendilerine padişahın ne kadar şefkat etmekte olduğunu bilseler uğrunda evlâtlarını kurban ederler.»

Kalenin kuvvetli oluşuna güvenen Macarlar ve Avusturyalılar teslim teklifini reddettiler. Ertesi gün harb başladı. Ve haftalarca şiddetle devam etti. Türk askerlerinin azim, cesaret ve kahramanlıkları dilden dile dolaştı. Fazıl Ahmet Paşa kat'i emir vermişti: Uyvar alınacaktı. Kale burçlarına hilâl dikmek için askerler arasında bir yarış vardı. Bu fazilet yarışı idi. Düşen kardeşinin yerine cesaretle atılan kahramanlar şehâdet özlüyordu. Ve kale 24 eylül 1663'de fethedildi.

Bu savaşta, şanlı ordumuz milletimizi ve ideallerimizi bir daha ve kuvvetle, milletimizin düşmanlarına gösterdi. Bugün Avusturya'da üstün gayret, cesaret ve kahramanlıktan bahsedildiği zaman:

«UYVAR ÖNÜNDE BİR TÜRK GİBİ... »denir.

(1) İ. Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. II., s. 408.

(2) İlmi değeri olan tarihlerin hepsinde nakledilmektedir.

İNSANLARI SEVMEK

Yusuf ÇALIŞKAN
İst. Y. Ö. Okulu

İnsanı sevmek güzel şeydir. İnsanı tanımak, onun özelliklerini kavrayabilmek, varoluşunun mahiyetini anlamak, insanı sevebilmenin temel şartlarıdır.

Acaba insanı sevmek ne demektir? İnsan nasıl sevilir? Her insan mutlaka sevilir mi? İnsanı sevmeyi gerektiren şartlar nedir? Var mıdır böyle bir şart? İnsanlar arasında, toplum tarafından sevilenler ve sevilmeyenler mevcut olduğuna göre, insanı sevmenin de şartları olması icabeder.

Bir şeftali düşünün!.. Şeftaliyi sevmeyen yoktur herhalde... Şeftali nedir? Bir yiyecektir. Şeftaliyi sevmek nedir? Onu iştahla yemektir. Ama her şeftali yenir mi diye bir soru ile karşılaşsanız, vereceğiniz cevap; elbette «hayır» olacaktır. Bir şeftali vardır, çürümüştür. Birisi vardır, olgunlaşmamıştır, acıdır. Birisi vardır, kurtlanmıştır. Bunlar yenmez. Yenmez ama, sevilir mi? Tabiî sevilmez de!..

Şeftaliden başladık, şeftali üzerine devam edelim. Şeftalinin yaratılışındaki hikmet nedir, yani şeftali niçin vardır, dense, vereceğimiz cevap; «insanların yemesi için,» olur. Şeftali insanların yemesi için yaratılmıştır da, niçin her şeftali yenmez? Şunun için yenmez: şeftalinin, bünycsinde taşıdığı insanlara faydalı olan maddeler özelliklerini kaybettiği veya kazanmadığı özellikleri insanlara zararlı hale geldiği için yenmez. Yani bir

şeftali, ona, insanlara faydalı şeftali olma özelliğini veren hususiyetleri bünyesinde taşımıyorsa, insanlara zararlı olacağı için yenmez ve sevilmez. Çöp sepetine atılır...

Bunun gibi olan başka mahlûk var mıdır? Bunun gibi olmayan var mıdır? demek lâzım. Çünkü her yaratık bunun gibidir. Bırakınız şeftaliyi, elmayı, armudu, taş, odun, kâğıt... herşey aynı özelliği haizdir.

İnsan da böyledir. Onun da bir yaratılış sebebi vardır. Yaratılırken üzerine bazı vazifeler yüklenmiştir. Ona insan olma karakterini veren bu vazifelerdir. Bu vazifeleri yapmazsa, acaba şeklinde bir değişiklik meydana gelir mi? Şeklinde bir değişiklik meydana gelmez, ama içi kurtlanmış şeftali gibi olur. Onun da şeklinde bir değişiklik yoktur. O şeftali yeniyor mu? Yenmiyor. Seviliyor mu? Sevilmiyor. O halde yaratılış özelliğini kaybeden insan niçin sevilsin?

Ama efendim, insan olduğumuza göre insanları mutlaka sevelim, diyenler çıkacaktır. Sorunuz onlara kendileriyle fikir ayrılığı bulunan birkaç kişiyi. Verecekleri cevap bellidir. Ne der? «Bırakın o işe yaramaz adamı» diyeceklerdir. Hattâ hattâ daha da ileri giderek, «İmkânını bulsam şu anda onu yok ederim,» diyenler de çıkacaktır. Hani sen bütün insanları sevecektin. Ne oldu. Eee... işte efendim... O insan değil ki! Nedir ya? Elbette insandır.

İşte bunun gibi, kendileri, insanların pek çoğunu sevmediği halde, hattâ onlara aşağı gözle baktığı halde; bütün dünyadaki insanlar kardeş olsun, insanları sevelim, insancıl olalım, insanlar arasında her ne suretle olursa olsun bir farklılık gözetmeyelim sloganlarıyla piyasaya çıkanlar mutlaka insanları aldatıyorlardır. İnsanlık için hazırladıkları korkunç zulümleri gizleyebilmek için kendilerini sevimli göstermeye çalışıyorlardır. İşte bunlar, insanlığın insan görünüşlü düşmanlarıdır. Düşman sevilir mi? Hem de öyle düşman ki, iki yüzlü. Mert bile değil!..

Biz böyle insanları seversek, diğer insanlara hakaret etmiş olmaz mıyız? Yaratılışımızı inkâr etmiş olmaz mıyız? Ama kendisi bu karakterde olan insanlar illâ da ısrar ederlerse «her insanı mutlaka sevelim» diye. Ona diyeceğimiz yok. Çünkü o, bütün insanlığı felâkete sürüklemek istemektedir.

Evet, insanları sevelim, koruyalım, ama her insanı değil. İnsanı insan yapan özelliklere bizzat hayatı ile riayet eden, onları yapan insanları sevelim, koruyalım, yardım edelim. Yoksa, insanın, insan görünüşlü düşmanlarını değil. Yaratılışının verdiği özellikleri inkâr eden, onlara sırt çeviren insanı sevmek, insanı sevmek olmaz, bilâkis insanlığa hakaret olur. İnsanı koruyalım derken, insanlığın felâketini hazırlayanları korumak insanca bir hareket olmaz. İnsana yardım edelim derken, insanlığın düşmanlarına yardım etmek tüm insanlığın uçuruma sürüklenmesi olur.

İnsanlık vasıflarını çürütmüş olanlar hastadır. Tedavi edilmelidir. Mümkünse —ki mümkündür— insanlık hastalığına düşenlere bir klinik açmalıyız.

Hasan Gürses

KEMERALTI

M. Ali TAŞÇI
İst. Y. Ö. Okulu

Çocuksu hayallerle, enginlerin fatihi gibi içine daldığımız çamlar, ne güzel. Alayçıklardan, çardaklardan uzaklaştıkça, büyük iş yapmanın hissiyle coşan bizler için, gazellerinde hazineler bulunduran gilgililer, çok güzel. Bağış Pınar, can veren, çam kokulu pınar, çok güzel. Çıralaşmış özünü vişne çürüğü, kahverengi, sarı arası renklerle gösteren ihtiyar çamlar, kıymetli. Göbelekler, domalanlar, mantarlar, keklik sesleri, ufacık tıpırtıdan dahi yüreği çarparak kaçan tavşanlar, kurumuş dikenlerin toplandığı gilgili altlarındaki yuvalarında keklik yumurtaları, çilli yumurtalar, tabanları koca koca çiğdemler, etli ve beyaz köklü kengerler, tilki kuyrukları, diz boyu büyümüş enva'i çeşit çiçeklerle dolu otlar, kıvırcık tüylü kuzular ve cin gözlü oğlaklar, Karanlık Boğaz, Üç Koyak, Düz Tepe hepsi ama hepsi güzel. Eskisi gibi. Cennet yurt, güzel vatan, köy çocuklarının rüyası yayla...

Kışın üşütücü beyazlığının altındaki, sarının kar suyuyla solmuş fakat toprak rengine en yakın tonundaki anızların arasında, en canlı hayat belirtileriyle yeşillenen tarlalarda, deve tabanları katır tırnakları, öksüz aliler, köpek sormukları sarı, beyaz, kırmızı çiçekleriyle boy salarken, her seneki gibi bu sene de yaylaya göç ettik. Mercimeğe yahut başağa ineceğimiz za-

mana kadar yaylada, daha doğrusu tabiatın, sayısız kanunlarla idare edilen sonsuz ahenginin cömertçe güzelleştirdiği, ama bunun için ne lâzımsa, esirgenmeden bahşolunduğu yaylamızda, bir baharı daha geçireceğiz. Bahar, yayla, köy çocukları ve hürriyet... O da ne? Hıçkırık sesleri. Basbayağı ağlama. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor. Bu bizim Şükrü ağabey be. Ne ola ki? Neden ağlaya?

Yanına vardım. Sırtını dayadığı çamda durmadan ağlıyor.

— Ağabey niye ağlıyorsun?

Uzun zaman cevap vermedi. Yağmur yüklü bulutlar gibi, his nöbetinin bütün incilerini gözleri, son damlasına kadar döktü. Önündeki çiğdemin sarı çiçeği, üzerine dökülen göz yaşlarıyla boynunu eğdi. Ağabey'e eş olsun diye mahzunlaştıkça mahzunlaştı.

Fırtına geçmiş, ortalık sakinleşmişti. Güneş doğar gibi bir çift göz, kararsızlık bulutlarıyla gölgeli bana baktı.

— Anlat ağabey. Sır taşımasını bilirim.

— İstersen taşıma. Eşeği çaldırdıktan sonra kapıya kilit vurmuşsun. Kıymeti mi var? Nasıl olsa anlatacağım.

— ..

— Ah, benim sersem kafam ah!..

— ..

— Ülen dangalak! El âlemi niye kendin gibi sanarsın?

— Biriyle mi uğraştınız ağabey?

— Yok gülüm keşke biriyle uğraşsam.

— Öyleyse?

— Zaten Türk'ün aklı sonradan gelir derler.

— ..

— Onun yemin ettirişine baktım da... Nah!.. Bostan korkuluğu gibi adamım. Kafa yok kafa!

— ..

— Herifcoğlu bir de abdest aldırır. Kur'an'a da el bastırır.

— ..

— Ülen bilmem ne zıkkımı! Müslüman kuşuysan kilisede nedersin? Hristiyan kuşuysan puta niye edersin?

Artık merakım da, tahammülüm de son noktasına varmıştı. Yağmur yağıp sel gittikten sonra, altı yumuşayan bayır taşlarının, üstündeki toprağın ağırlığını çekemeyen dere kenarlarının, yer yer, lapa lapa dökülmesi gibi cümleler, Şükrü ağabeyin ağzından dökülüyordu. Söylediği her söz, anlatmak istediğini karıştırıyor anlaşılmaz hale getiriyordu.

Mahiyetini henüz kavrayamadığım olay karşısındaki ani feveranları, pişmanlığının düşüncesine verdiği kesiklik, müdahele etmezsem epey daha devam edecekti.

— Ağabey rahat oturalım. Çömelmek insanı yorar. Hem sırtınızı dayamayın, çam sakızı olur. Gel, şöyle yan tarafa oturalım.

Tavşan yastıkları, kabarmış, küme kümeydi. Küçükken üzerine oturmayı, yatmayı kapışamadığımız tavşan yastıkları, oturulmaya oturulmaya büyümüş, yumuşak olmuştu. Üstlerine bağdaş kurduk.

— Şimdi baştan anlat bakalım. Amma iğnesinden ipliğine. Sırasıyle, teker teker. Belki yardımcı olurum. Bilirsin devletin yapamadığını komşu yapar.

— Bilirim gülüm bilirim. Benim derdime sen çare bulamazsın. Naçarız naçar... Ah!.. Alnının ortasından bir kurşun cızılatırdım. Fare deliği açardım emme Ahmedim, Ayşem, Velim var. Hepsi daha kolsuz kanatsız.

— Haydi ağabey başından anlat şunu. Başından anlat bir.

— Anlatam gülüm anlatam.

Derinden bir «oh!..» çekti. Karşısına geçerek oturdum ve merak içinde bekledim.

. . . . . .

Eski mart daha gelmemişti. Karakuş öküzhöğürdenin başında somurtup dururken nadasların parasını kazanmak için İzmir'e gittim. Orada da havalar soğuktu emme nadas paralarını kazanmam lâzımdı. Hem zenginin yayan gezip, fakirin yavan yediği zamanda cebimde de biraz harçlık olsun dedim. Çoluk çocuk tuz ekmekle, kuru soğanla, duru suya bulgurla olmuyor ki.

Bir gün sanatkârlar kahvesindeyim. Gelenler kendilerine lâzım olan işçi ve ustaları götürüyordu. Bir ara uzun boylu bir müteahhit:

— Afyon'lu soğuk demirci var mı?
diyerek içeri girdi. Ona da ben gittim. Akşam üstü patron, direklerin demirlerini bükerken mütenahhitle beraber geldi. Kalantor bir şey, şöyle kelli felli. Saçları ağarmış amma daha mocuk gibi. Pancar suratlı. Ensesi nah!.. Kilise direği gibi. Göbeğini hiç sorma. Bizim evdeki değirmenin taşı sanki. Şöyle bir iki dolandı. İşimi seyretti:

— Kolay gelsin usta.
— Sağolun beyefendi.
— Afyonlu musun?
— Evet.
— Neresinden.
— Sincanlı kazasından.
— İçinden mi?
— Köyünden.
— Hangi köyü?
— Dağarası köyü.
— Oraları iyi bilir misin?
— Evet.
— Bakalım bilecek misin?
— ..
— Dereli'yi bilir misin?
— Bilirim mağaraları filan vardır.
— Tek mezarı bilir misin? Yahut şehit mezarını?
— Yanında Elmalı'nın sınırtaşı vardır.
— Höyükleri?
— Hangisini?
— Kışla filan var mı oralarda?
— Yok.
— İyi düşün bakalım.
— Yok.
— Sarıtepe taraflarında?
— Haa! Vardır, vardır! Orası evelden kışlaymış. Babam söylerdi. Şimdi temelleri var. Yıkılmış, taşlarını da köylüler taşımış.

— Aferin. Sen işini bırak da benimle gel, dedi.

Harca akan suda elimi yüzümü yıkayıp kulübede elbiselerimi değiştirdim. Taksisiyle beni Kemeraltı'n-

KADIN

Beklemek, herşeyi, ölümü bile
Katılıp talih kervanının katarına
Dünden rıza göstermek
Ne hazin tecellidir yarına

O muamma bir boşluk bir sonsuz
Ki ellerinde hiç bir şey
Tutuşan bir alev, gülen saf ufuk
Gönlü yaran gök damlası herşey

Yeşeren duygular sevgi, analık
Kılmak için mübarek
Gezen bir kılıç oldu rüyada
Şefkat, aşk, şeytan ve cenk

Işıklar, renkli ışıklar kurbanı ölünce doğar
Geceden gündüze kanar yara
Ar damarını çatlatır duyguların
Bilmeden kalem olur şerefsiz insanlara

Şerefler şanlar ardınca sefil gezer
Sion yılanının zehir kusuşu
Görünmez yüzlerin kini tiksinti
İnsanlık namına nefret susuşu

İnkılâb... Göğü yerden ayırırcasına
Ölüm kadar saf temiz
İğrenç bakışlardan uzak
Yaşamak, hayat zaferimiz

Zincirleri kırın, kurtulsun tutsak
Onun da ruhuna bir inanç katın
Boşluk pençesinde kıvranıp duran
Yalnız, yapayalnız zavallı kadın

Ertuğrul ŞAKAR

da bir dükkâna götürdü. Mücevherci dükkânı. Biz arka odaya geçtik. Orası da altın ve bileziklerle doluydu. Pasta, kurabiye, çay getirtti. Epey konuştuk. Kaç çocuğum olduğunu, niye çalışmaya geldiğimi sordu. Ben de üç çocuğum var. Buraya, nadasları motora sürdüreceğim, parasını kazanmaya geldim, dedim. Derken kahveler de geldi. Mahcubiyetimden beni niye getirdiğini sormaya utanıyordum. Öyle ya beni neye getirsin? Birara:

— Şansın varmış delikanlı, benitakip et, diyerek döşemeden bir kapak açtı. Aşağısı ışıklıydı ve merdivenden patron iniyordu. Ben inmekle inmemek arasında tereddütlüydüm. İnmediğimi farkedince aşağıdan yukarıya doğru baktı ve gülerek:

— Gel canım, korkma gel! dedi.

Artık serde erkeklik vardı. Sıksam suyunu çıkaracağım şişkodan mı çekinecektim. İndim.

Geniçce bir oda ve duvarlardan yan taraflara açılan iki kapı var. İçerde; önlerinde parlak çelik masaların bulunduğu altı tane benim boyumda kasalar. Patron, karşımdaki kasayı açtı. Aman Allaaah!.. Buğday yığını gibi altın. Bir hapaz (1) alıp masanın üstüne cığış cığış koydu. Bunlar bizim köy gelinlerinin taktığı kafalardandı. Yanındaki kasayı açtı. O, öbüründen de beter. Ondan da bir hapaz alıp önündeki masaya koydu. Bunlardan da ebemin bir tane vardı. Eski Osmanlı altını. Tuğralı, eski yazılı. Beşibirlik, beşibirlik! Dedem büyüğümü evlendirirken satmıştı. Üçüncüden de beş altın aldı emme at nalı gibi. Takyanus dedikleriydi herhalde. Dördüncü kasadan önce bir naylon çıkardı. Masanın üstüne serdi. Sonra içindeki küpten iki avuç toz çıkardı. Güvercin göğsü gibi bomboz. Emme ipil ipil. Artık altın deryasında kalmıştım. Beşyüz gaymeyi (2) senede bir gören, onu da harman sonu buğdayı satıp da kooperatife vereceğimiz zaman gören gözüm, Kârunun hazinesini görüyordu. Patron:

— Şu üç masadakilerin hepsi altın. Bu masadaki de altın tozu, külçe.

Elimi uzattım. Patron şişmanlığından ummadığım bir hareketle bileğime yapıştı.

— Dur! Ne yapıyorsun? Boşu boşuna israf edeceksin, dedi. Gözlerinin içi parlıyordu. Sanki Azraildim de canına dokunmuştum. Parmaklarım yine de toza değmişti. Hıyır, hıyırdı. Patron:

— Ayakkabını çıkar.

— Lasdiktir efendim.gızlâvet, kokar.

— Olsun, zarar etmez, çıkar.

Ben ayakkabımı çıkartırken o da beşinci kasadan iki çubuk çıkardı. Şu işaret parmağımla orta parmağım gibi çatal iki çubuk. Birisinin kollarının birleştiği yerde saate benzer bir şey vardı. Patron:

— Seç birisini.

Ben saatliye elimi uzatırken onu çekti. Yüzüme baktı. Düşündü düşündü.

— Öbürünü al.

İki çatallı çubuğu aldım. Patron:

— Uçlarından iki elinle tut, kapının yanına git. Gittim. Patron:

— Cumhuriyet altınlarının bulunduğu masaya doğru yürü. Altınların bir metre üstünde çubuğu tut.

Yavaş yavaş yürüdüm. Çubuk altınların üzerine gelince bir hoş oldum. Avucumu gıdıklıyordu. Basbayağı gıdıklıyordu. Tiril tiril avuçlarımdan kollarıma, sinirlerime doğru bir titreme gidiyordu. Patron:

— Uzaklaş ve aynı şekilde bu masaya gel.

Böyle böyle öbür üç masaya da vardım, geldim. Çubuk altınların üstünden uzaklaşınca bir şey yoktu. Emme altınların üstüne getirince adam bir hoş oluyordu. Biraz durdun mu titreme insanı korkutuyordu da. Patron:

— Çubuğu ver bana, ayakkabını da giy.

İçeriyi hafiften ayağımın kokusu almıştı. Lâstiğin içindeki astar kalkmasaydı bu kadar kokmazdı ya, o da çoktan kalkmış, kara lâstik ayağımın teriyle kapkara parlamış ve kaypalmıştı. Patronunkine baktım. Alsancak'taki beylerde çok görürdüm. Üstü deve tüyü gibi ince tüylü, «yaylı» gibi iskarpin. Ayak onda yorulur mu hiç? Gıcır gıcır. Yürü de yürü. Patron:

— Çabuk giy. Oyalanma. Şu çubuğu da tekrar tut. Deminki gibi masalara git, gel, dedi.

Hayret! Bu sefer altınların üstünde de bir şey olmuyor. Titreme filan yok. Çubuk değişti mi desem, değişmedi. Patron:

— Gel şuraya otur.

Ben koltuğa oturdum. O da altınları ve külçeyi kasalara koydu. Kasaları kilitledi. Saplarından tutup iyice asıldı. Kapanıp kapanmadıklarına baktı. Oturacağı sırada tekrar teker teker yeniden kontrol etti. Kapattığına kanaat ettikten sonra:

— Şimdi beni iyi dinle, diyerek karşımdaki masaya oturdu.

— Sen şanslı çocukmuşsun. Benim dediklerimi tutarsan zarar etmezsin. Mahzun da olmazsın. Yalnız da kalmazsın.

— Sizin köyün doğusunda, dört veya beş kilometre uzakta Topçınarlar'ı bilirsin değil mi? Koca çınarlar. Yanında da eski bir Osmanlı çeşmesi var.

— Bilirim.

— Şimdi sen bu çubuğu al. Topçınarların etrafını, muhtemelen büyük olanıyle çeşme arasını iyi kontrol et. Aynen buradaki gibi. Ayak-kabın ayağında olursa çubuk titremez. Ayak yalın, çubuğun titrediği yeri iyi tesbit et. Bir gece kaz. Bulduklarından bana bir tane getir. Ben bir fiyat biçeyim. Sonra sana İstanbul, Ankara ve istediğin vilâyetten adres vereyim. Git. Onlara da fiyat biçtir. Kim fazla verirse ona sat. Yalnız ilk defa bana getir.

— Pek alâ.

Masanın gözünden bir kitap çıkardı. Kur'an'dı.

— Çık merdivenden. Üst kattaki lavabodan abdest al ve gel. Kalbim küt küt vuruyordu. Artık herşeyi anlamıştım. Topçınarlar'da altın vardı. Amma neden kendi gidip almıyordu da bana veriyordu. Lâkin «**Nasip ise gelir Hind'ten Yemen'den nasip değil ise ne gelir elden**» diye atalarımız boşa söylememişler. Adam elindeki nasibini yemiyor da bana yediriyordu. Artık fakirlik kalmıyacaktı. Kışın soğuğunda gurbetlerde, apartmanlarda demir büke büke elim çatlamayacaktı. Çoluk çocuk katıksız kalmayacaktı. Ahmedime, Ayşeme, Veli'me yeni urbalar, yemeniler alabilecektim. Et yüzü görecektik. Yengen para için pancara gitmeyecekti. Evde aşımızı pişirecekti. Küçüklere bakacaktı. İçimden «Şükür. Eğer altınları bulur da zengin olursam Karadağ'daki Pınarı künkletip köye getireceğim. Çeşme yaptıracağım. Beni ferahlatan Allah'a şükür olsun.» diye çeşme yaptıracaktım. İnsanlar ve hayvanlar da suyu içdikçe ferahlıyacaklardı.

Abdesti alıp gelince karşısına oturttu. Aramızda masa ve üstünde Kur'an vardı. Elimden tuttu, Kur'anın üstüne koyarak:

— Ayağa kalk.

— ..

— Benim söylediklerimi aynen söyle.

— Patronun bahsettiği yerde,

— Patronun bahsettiği yerde

— En kısa zamanda,

— En kısa zamanda

— Gerekli aramayı yapacağıma,

— Gerekli aramayı yapacağıma

— Bulduğum altınların,

— Bulduğum altınların,

— İlkinin fiatını patronda,

— İlkinin fiatını patronda

— Tesbit ettireceğime,

— Tesbit ettireceğime

— Patrondan alacağım,

— Patrondan alacağım,

— Altın arama aletini,

— Altın arama aletini,

— İşim bittikten sonra geri,

— İşim bittikten sonra geri,

— İade edeceğime dair,

— İade edeceğime dair

— Namusum, şerefim, üç çocuğumun başı,

— Namusum, şerefim, üç çocuğumun başı

— Ve mukaddes kitabım,

— Ve mukaddes kitabım

— Kur'an üzerine, yemin ederim.

— Kur'an üzerine, yemin ederim.

Daha benim konuşmama fırsat vermeden patron cebinden bin gaymeyle bir yüzük çıkardı.

— Bu parayla tarlanı sürdür ve evine bak. Dediğim işleri de yap.

— Baş üstüne efendim.

— Verdiğin sözü, ettiğin yemini unutma.

— Haşaa efendim!

— Ben her zaman burda olmayabilirim. Onun için sen, bir şey bulup geldiğin-

de, içeride satış yapan çocuğa, yüzüğün kaşını gösterip; «Hiram'la görüşmek istiyorum.» diyeceksin.

— Emredersiniz.

Ondan sonra köye geldim. Dedemden kalma tek tüfeği omuzladığım gibi ava çıktım. Yanımda çubuk ta var tabi. Birinci gün birşey bulamadım. İkinci gün de uğraştım. Artık vazgeçeceğim sırada, kalbim cızz etti. Avucum gıdıklandı. Avucumun içinden tabanımın altına kadar, tiril tiril kıl gibi birşey akdı, sızdı gitti. Bulmuştum. Evde yengen sabırsızlıkla bekliyordu. Papuçları ayağıma takdığımınan yürüdüm. O gece kazmaya geldim. Emme karanlıkta yerini bulamadım ki. Ertesi gün iyi belledim ve işaret koydum. Gece kazdım. Eve bizim bozoğlanla getirdim. Köye girerken yüksek perdeden ses vermeye başlamasın mı? Ödüm koptu birine rastlıyacağım diye. Yengen sesini duymuş kapıda bekliyor. Eve küpü götürdük. Hepisi tuğralı, çil çil altınlar. Yunan zamanından kalsa gerektir. Yengen oturdu, gecenin ortasında hüngür hüngür sevincinden ağlar. Gayri onu susturdum. Susturmasam çocuklar uyanacak. Sabah oldu. Ben haydi geri İzmir'e. Usta çantasının içine altınları doldurdum. Üstünü bezlerle kapayıp tabana çaktığım gibi üstüne de boydan boya tahta çaktım. Çantayı açan malayı filan görecek. Altı tabi tahta. Neyse uzatmayayım, vardım İzmir'e. Dükkânda saçları omuzlarına dökülen, çenesinden sakallı bir delikanlı var. Elimi uzatarak yüzüğün kaşını gösterdim. Hiram'la görüşmek istiyorum dedim. Oğlan, yüzüğü parmağımdan tutarak bak-

İLK BAHAR

Kurak!
Çizgi çizgi, çatlak çatlak,
Hasta dudağı gibi,
Toprak.
Dolmuş,
Çizgilere, çatlaklara,
Kızıl, sarı, siyah
Hortlaklar.
Kemiriyorlar toprağı,
Örüyorlar ölüm ağı.
Ve;
Rahmet yağıyor
Topraklara,
Hayat dolu, ümit dolu.
Siliniyor çizgiler,
Kapanıyor çatlaklar.
Korksunlar!
Boğuluyor, boğulacak,
Kapanan
Çizgilerde, çatlaklarda,
Hortlaklar.
Tıpkı milletim gibi
Toprak,
Tıpkı mücadelem gibi
Rahmet.
El ele, gönül gönüle
Yeni bir devir açacaklar,
Ümit dolu, huzur dolu.
Ve!
Bahar gelecek,
İLK BAHAR...

Mustafa Avcı

tı. Gülümsedi. Verdikleri yüzüktü.

— Buyurun, içeriye geçin abi.

Çantamı da içeriye yanıma aldım. Bana gene bir kahve geldi. Daha kahveyi bitirmeden patron da geldi.

— Ooo!.. Hoş geldin delikanlı.

— Hoş bulduk efendim.

El sıkıştık. Bir kahve de ona geldi. İçtik, konuştuk.

— Nasıl? İş tamam mı?

— Tamam efendim.

— Nasıl çok mu?

— Şahsen bu fakir hepsini bir arada düşünemezdim.

— Heh heh heh heh!..

— ..

— Bir tane de getirdin değil mi?

— Şey!..

— ..

— Bir şey söylemek istiyorum.

— Söyle canımın içi.

— Fiyat biçmemize lüzum yok.

— Neden bir tanem? Olmaz mı hiç, gözümün nuru?

— Lüzum yok efendim.

Patronun yüzü sarardı. Gözleri kızar gibi oldu amma gittikçe feri söndü. Burnunun üstü domur domur terledi. Alnı kırışıklandı. Şöyle bir yerinde kıynaştı. Kıravatını gevşetti. Beyaz ipek mendiliyle terini sildi. Yelpaze gibi mendilini yüzüne doğru salladı.

— Başkasına mı sattın yoksa?

— Estağfurullah efendim. Siz bana bunca iyilik yapın, ondan sonra ben de başkasına satayım. Ben mertim namert değil. Estağfurullah!..

Rahatladı.

— Oğlum bize iki meyve suyu getir. Soğuk olsun. Sahi Şükrü Beyoğlum neyli içersiniz?

— Siz neyli içerseniz.

— Getir oğlum, neyli olursa olsun. Yeterki soğuk olsun. Diye bağırdı.

Ben de patronun yüreğine su serpmek için:

— Efendim, benim size güvenim var. Altınların hepsi çantamda. Ben size satmaya getirdim. Fiyat biçtirmeye değil. Siz ne fiyat biçerseniz razıyım, dedim.

— Tabi ben de bunu bekliyordum zaten.

Meyve suyunu içtik. Patron:

— Hadi aşağıya inelim. Fiyatlarını belirtelim. Sen paranı al, ben de altınlarımı. Ondan sonra sen sağ, ben selâmet, değil mi?

— Tamam efendim.

— Heh, heh, heh, heh!..

Patron beni karşılayan oğlanı çağırdı.

— Mıgırişleri hazırla. Ben zile basınca gönderirsin.

— Paraları hazırlamasını söyledim.

İlk seferki alt kata indik. Keserle çantanın tahtasını kanırdım. Altınları çıkardım. Patronun gözleri açıldı. Dudakları garip bir gülüşle yayıldı. Oksar gibi altınları aldı. Işığa doğru kaldırdı. Dişlerine dokundurdu. Oh!.. Ne olduysa o zaman oldu. Gözlerim ipil ipil çeşitli renk pırıltıları içinde sırt üstü düştüm. Kafama sert bir şey vurulmuştu. Son olarak, amma hayal meyal, üzerime uzun saçlı bir oğlanın eğilip, parmağımdan kaşının üstünde altı köşeli yıldız bulunan yüzüğü zorla çıkardığını ve patronun:

— Vay serseri vaayy!.. Hiram sana para verecek ha!.. Orduların Rabbi, bütün insanlığı bize miras, bütün yeryüzünü de mülk bıraktı. Sen benim mülkümden aldığını bana mı satacaksın haa?.. dediğini hatırlıyorum. Ayıldığımda kendimi İzmir'in çöplüklerinin birinde her tarafıma rakı dökülmüş ve cebimi de yarısı boşalmış büyük bir rakı şişesiyle buldum.

---

(1) Hapaz: İki elin açılmasıyle yapılan büyük avuç.

(2) Gayme: Lira.

Hasan GÜRSES

Bir Hikâyenin Hikâyesi

Mehmet TAÇDİKEN

Kara dünyamın ortasında her yer kapkara... Dağ, tepe, insan siyahlara bürünmüş bir ses dalgaları. Zifir gibi karanlık bir gecenin ayak seslerini duyuyorum. Uzaklara, çok uzaklara koşmak istiyorum; ağaçları sarılmak, toprağı öpmek, çocukları doyasıya kucaklamak. Görmediğim dalgaların kırıldığı bu rıhtım, dostu olduğum siren sesi, tembel ve ihtiyar martılar bana artık tatlı ürpertiler vermiyor. Korkuyorum; azgın dalgaların hışmından, rıhtımdan, insanlardan sayısız şeyden korkuyorum. Kızağa çekilmiş tekneler arasında, ihtiyar balıkçının yağlanmış sesiyle titriyorum. Geceyarısı karanlıklarının, silip süpürdüğü canhıraş feryadlar işitirdim bu sahilde. Yüreğim parça parça olurdu. Bir şey yapamamanın, bir işe yarayamamanın çaresizliği içinde bir köşeye büzülür, garip garip ağlardım. Şehri dolaşırdım, insanlara, vapurlara, dumanlara baka baka. Karaköy'de bir hamal görmüştüm. Ayaklarını önüne uzatarak, sırtındaki küfeye yaslanmış, kan ter içinde ihtiyar bir hamal. Kalkmak için ayaklarını topluyor, vücudunu ileri geri atıp duruyordu. Sırtında büyük bir yük, başında da sosyetik bir hanım vardı. Habire söyleniyordu.

— Ne biçim hamalsın, götüremeyeceğin yükü ne haltetmeye alırsın, diyordu.

Onun da belki içinden çok şey geçiyordu.

— Erkeksen ucundan bir yapış, diyecekti, diyemedi. O, hamaldı. Köyünü, evini, barkını, hamallığı için terketmemiş miydi? Kalabalığın kimi acımaklı gözlerle bakıyor, kimi gülüp geçiyordu. İşte o yufka yüreğim yine dilimlenmişti. Koşup, yüküne sarıldığımda nasıl da sevinmişti. Gözleri dolu doluydu. Ne o, ne de ben ağlayamamıştık. Şimdi Karaköy denince, fıkır fıkır insanların kaynaştığı meydanda sırtüstü düşmüş ihtiyar hamal gelir aklıma. Yürür, ürkek adımlarla gezinen, bön bön bakan, köylülerle, camii avlularında güvercinlere yem atardım. Köprü uçlarında balık avlayan yoksulların oltalarını çözerdim. İçimde sonsuz bir acı, bilemediğim bir yara beni daima rahatsız ederdi.

Dudakları kıpkırmızı, saçları tepesinde toplanmış, üzerlerinde iğreti elbiselerle köylü delikanlılarını avlamaya çalışan kadınları görünce iğrenir, hikâyelerini duyunca, pervasız küfürler savururdum. Vapurlarda, erkeklerin kolunda şakrak kadınlar, güleç matmazeller görürdüm. Bu yapmacık kahkahaları, anlamsız sırıtışları nedense hiç sevememiştim. Bunlar yerine, samimî ve ılık gözyaşları tatlı bir arzuyla gözümde tüterdi. Ve yine nedense, buradaki şık karınlı, düzgün kıyafetli adamlar değil de; kara kuru, çelimsiz, kıyafeti bozuk Anadolu insanlarına kaynamıştı kanım. Ben öyle, Beyoğlu'nda savsaklamaktan, Taksim, Şişli yollarını arşınlamaktan zevk almazdım. Hani yine dışarıya çıktığım bir geceydi. Ve yine rıhtımda dalga sesi diniliyordum. Yanımdan hafif fısıltılar halinde yükselen sesi, rüzgâr kulağıma kadar getiriyordu. Gayri ihtiyarî dönmüştüm. Karanlık olmasına rağmen, Necdet beyin kızını yüzünden tanıyivermiştim. Yanında tanımadığım bir genç vardı. Beni farketmemişlerdi. Daha sonra ortalıktan kayboluverdiği için, kızın bir mektup bırakarak herkesin gözü önünde kendini azgın dalgalara teslim etmesine yol açan, o geceki genç miydi acaba?

Tophane'de pinekleyen, işsiz, yağız delikanlıların yanına gider, onlarla kırık bir kasa etrafına sıralanır, bir elime ekmek, bir elime domates alır, ısıra ısıra yerdim. Ne babayiğitler vardı içlerinde. Kimi, ellerine bakan ihtiyar analarını, kimi yalınayak, burnu sümüklü, aç çocuklarını sevindirme ümidiyle çıkmıştı yola. Ne iş vardı, ne para. Bu şehir Anadolu'ya neden yabancıydı? Neden bu yağız delikanlılar, caddelerde bir başka memleketin kaldırımlarıymış gibi korka korka yürüyorlardı? Ve neden onlara iş yoktu, para yoktu? Sadece bunlar mıydı olmayan? Daha neler neler...

Elime kalemi alır, uzun uzun düşünürdüm. Acaba neyi, hangisini yazmalıydım? Aldatılan binlerce kızın hikâyesini mi, milyonlarca işsiz, yağız Anadolu delikanlılarını mı, yük taşımaktan sırtı yağır bağlamış Karaköy hamallarını mı?

Mahsûlünü öldüm pahasına satan köylünün bitmez çilesi, sefalet, sahipsizlik, ölüm, emeğinin karşılığını bulamayan işçinin çaresizliği, her yerde, herkeste bir huzursuzluğun daimî esintisi. İşte sayısız mevzuu.

Düşüncemi donduramıyordum. Badem dalında, uçmaya hazırlanan bir yavru saksağan gibi, konular üstünde sekip dururdum.

Her yerde, iğfal eden, edilen Vilma Bankinin Seher vaktindeki cehennem azabına uğratılıyor muydu? Yazarın dediği gibi, bizde bir

ŞAİR

Ab-ı hayat akıtır şair denilen pınar,
Hayat verir muzdarib, cılız kalmış millete.
Mâziyi yaşla okur, atiyi kanla yazar,
Zincirleri kırdırıp koşturur hürriyete.

Pençesine zalimin, takılsa da, yine hür
Yansıtır hakikatı olsa «Hak» mezartaşı.
Ümit dolu göğsünü açıp mazlumla yürür,
Dönmemek şanındandır görünse göze naşı.

Mefkûresi milletin dile gelir kalemde
Ona haykırmamaktır en azablı işkence.
Tahakkuk etse bütün emelleri Alemde
Zindanda bulur kendin geçen hergün bir gece.

Meltem BORA

zümrede mesele, tulumba tatlısıyla sade kahve arasında konuşuluyor, bebeğin sarışın mı, esmer mi olacağı ve kime benzeyeceği sorulup, geçip gidiyordu.

Neden hep bu konu üzerinde düşülüyor, hep bu konuları yazmak istiyordum?

Bir yerden okumuştum: «Roma'yı tarihten silip süpüren ve daha birçoklarını da silip süpürecek olan musibet, ahlâkî sapmalardır» diyordu.

İnce bir ıslaklık içinde, Azor Adalarındaymış gibi; Şamarita şarkılarıyla kızları, her türlü nedamet yaşlarından sıyırıp, pisliği beğendirmeğe çalışan hikâyeler okumuştum. Okumuş, iğrenmiştim. Hep yazmak istiyordum.

Toplum, fokur fokur dert doluydu. Konu çoktu. Birer birer seçmek ve okuyanları ağlatmak istiyordum hallerine. Ancak ağlayan, sadece elinde kalem, kafasında bin ızdırap, bilmediğim okuyucular değil, bendim. Yazıyor; lâkin okurken ağlayamıyordum.

Elem fırtınaları karşısında ifadelerim, sönük, cılız ve bir hiçti. Elimde kalem, masanın başına oturunca bir şeyler karalar, süreksiz yazardım. Geriye dönüp, bir okuyunca, bütün yazdıklarımın üstüne kocaman bir X çekerdim. O anda huzursuz olurdum. Bilirdim ki: yatsam uyku tutmaz, kıvranır dururum. Yatmam, kızaran gözlerimle X e bakar, acziyetimden utanç duyardım. Sayfaları çevirir, yeni bir yaprak açar, taze bir ümitle tekrar sarılırdım kaleme. Tekrar X. Tekrar yeni sahifeler. Evin hanımı geç vakit beni masa başında görünce sinirlenir;

— Haydi garson bey, masa başında kur yapma. Yarın tabakları devirirsen konuşuruz, diye hırpalar ve ben hiç bir şey diyemezdim. Şimdi düşünüyorum ki; geviş getirmenin ne olduğunu bilmeyenler, öküzü sakız çiğniyor zannedecektir. Sermayesi düşünce olan insanı, düşünmekle suçlamak ne gülünç. Manavı sebze satmakla suçlamaktan da gülünç.

Önümde koskoca bir tarih vardı. Fatih, İstanbul'u gözlerimin önünde fethedebilir, Yavuz Çaldıran'da; «Analarının gözyaşlarına dayanamayanlar ve karılarının hasreti, devlet ve vatan aşkından üstün gelenler ayrılsın» diyebilir, Alpaslan, yeniden atının kuyruğunu eliyle bağlayabilir, daha bilmem neler, neler olurdu.

Birgün belki bu konuları toparlayabilir, bir düzene sokar ve belki de bir gün insanları ağlatabilirdim. Ağlayacaklardı da, bir şeyler yapmanın zaruretine inanarak uyanacaklardı. Ve ben, o zaman artık ağlamayacaktım.

Yeni bir hikâyeye başlamıştım. Kendimi anlatacaktım. Bilmem ağlarlar mıydı? Bana değil, hallerine ağlamalılardı. Buna hiç X çekmemiştim. Bakalım sonu ne olacaktı. Son günü hatırlıyorum. Elime almış, bazı ifadeleri süslü bulmama rağmen üstünü çizmeden okumuştum.

«Bağdat yolunda deniz yelleri eser, Bağdat yolu ki; üstünden tarihin mevsimleri akıp, son güzün kuru yaprakları, baharın çimenleriyle kucaklaştıkça, mazinin yaprak yaprak mit olduğu yer. Bu mitin iki ucunda levent kavaklar sıralanır ve yükseklerde kadınlı erkekli nağmeler dolanır. Yanlarında bahçeler vardır: Ağaçlar. Yalılar. Köşkler...

Derler ki: Türke Anadolu'nun kapıları açıldıktan on sene sonra, derler, 1081 yılında Kutulmuş oğlu Süleyman yiğitlerini almış, düşmüş yola. Şu demiş, Bizans nerede olaki onu görem. İşte tam on sene sonra atlarının nalını vurmuş bağdat yoluna. Tüm fetheylemiş oraları. Sonraları düşmüş Bizans yoluna ve ilk kez Bağdat yolunu tepen Türk atları, sal yapıp aşmış Boğaz'ı.

Recep usta, bu yüz kelimeyi aşmayan tarihi kamusuyla böyle der, böyle zikrederdi yol hikâyesini. Bağdat yolu gibi, Bağdat tarihi gibi dertli usta.

Bir köşk gösterirler, Erenköy'ü geçiverdik yerde. Bu, Recep ustanın köşkü'dür. İşçilik yaptığı köşk. İşçi Recep ustanın hikâyesi şöyle derler:

Anadolu'nun ufak bir köyündendi. Uzaktan kuru çaylar görünürdü, tozlu yolları kesen. Yol boyunca salkım saçak söğütler uzanmış mıydı? Köyün hak ortasına camii rastlardı. Önünde de iki kavak. Bir za-

manlar her taraf yeşillikmiş. Bereketli topraklar! Bire onbeş, bire yirmi. Ama zahmet çekmeden olmazmış, ter dökmeden .Gel zaman, git zaman sular çekilmiş, toprakta ise ne bed kalmış ne bereket. İşte o sırada çekip gelmişti İstanbul'a. Yıllarca o iş senin bu iş benim, oradan oraya koştu. Didindi. Şimdi bu köşkün aşçısı oldu. Çocuklarının dadısı, evin işçisi de yine oydu.»

Hikâye burada son buluyordu. Fakat bir türlü beğenememiştim. Ne okuduğum tüm hikâyeler, ne yazdıklarım, kafamdaki gerçek hikâyenin yanında, çocukların evcilik oyunu gibi geliyordu bana. Maksadım, bu hikâyede iki grup altında üçlü bir mukayese yapmaktı. Birincisi tarihte toplumumuzun hayat seviyesi, ikincisi ise bugünkü toplum düzeni olacaktı. Bugünkü toplum düzeninde iki farklı zümreyi ele alıp, tarihle karşılaştıracaktım. Bu iki zümrenin ilki, köpeklerini etle besleyen azınlık cemaatiyle, senede bir et yüzü gören çoğunluk olarak ele alınacaktı. Belki «Kime niyet, kime kısmet» sözünün olaylaştırılması olacaktı bu hikâye. Ama olmadı işte.

Olmuyordu! Ah kara dünyam! Zifir dünyam! Artık gözyaşlarım pınarlarında kuruyacaktı.

İskelenin ucuna oturmuş sakin dünyamı dolduran düşünceleri, karanlıklardan kurtarmaya çalışıyordum. Gittikçe yaklaşan ayak sesleri işittim. Yüzümü sesin geldiği tarafa çevirdim. Derin karanlıklar vardı. Vakit hayli ilerlemişti. Bir aralık ayak sesleri durdu. Yakınca bir ses beni çağırıyordu:

— Ali! Ali!

Karanlık vardı. Göremiyordum. Fakat sesi, hemencecik tanıyıvermiştim.

Hüseyin! Anadolu'nun has çocuğu. Bana «Talebeyim» diyordu. Yaz gelince ilerdeki gazinolardan birinde garsonluk yapardı. İzinli olduğu her zaman bana gelmeyi ihmal etmez. Yazdıklarımı, içini çekerek okur, «Ne olur çok yaz. Biz çok yazmalıyız» derdi. Anasından, babasından, asla köyünden bahsetmezdi. Yalnız büyük bir yarası olduğunu sezer, hiç soru sormazdım. Beni, belki en iyi anlayan insan oydu. Çok severdim onu. Ve ne zaman izin verecekler de gelecek diye, gözüm kapıdan ayrılmazdı. Kültürü benden çok yüksekti. Onu dinlemek de ayrı bir zevkti.

— Ali dedi Ali. Yine mi burdasın, İnsan, tanıdığım yok diye hep insanlardan uzak mı durur. Neden bana gelmiyorsun? Günlerdir bekliyorum. Hani söz vermiştin. Beni arayacaktın.

Ne demeliydim? Nasıl anlatmalıydım? Nasıl olsa öğrenecekti. Ama şimdi söylememeliydim.

— Hüseyin. Bir aksilik oldu. Kusuruma bakma, o kadar sevindim ki geldiğine.

— Haydi kalk, gidelim buradan dedi.

Arkasını döndü. Yürümeye başladı.

— Hani senin bir hikâye vardı, ne oldu o? Kendini anlatacaktın?

— Ha! O mu? Duruyor.

Bin güçlükle ayağa kalktım. Kalkmamla kocaman bir şeye vurup, yere serilmem bir oldu. Müthiş gürültü çıktı. Hüseyin dönüp koştu. Kolumdan yapışıp kaldırdı.

Çok dalgınsın Ali. Bir yerin acımadı ya?

Gerçekten dalgın mıydım? Kolumu bırakınca, ellerimi yana açarak karanlık dünyamda şekil yoklamaya çalıştım. İskelede ayak sesleri durmuştu. Çok yakınımda, acımaklı bir hayretin iç çekişi, yüreğime indi.

— Ali! Ali! Görmüyor musun? Neden yana açıyorsun kollarını? Ne oldu Ali? Söyle ne oldu?

Söylesem, anlatsam, simsiyah dünyam aydınlanacak mıydı? Ben bir kördüm. Evet, gayrı ne renk, ne şekil, ne çehre ayırdedemeyecek, çocukların peşinden koşup eğlendiği, elinden bastonunu kapıp gülüştüğü zavallı bir kör. Artık dünyam kararmıştı. Hüseyin koluma girdi. Ses dolu bir yerde sandalyelere oturduk. Cebimden kırış kırış olmuş, bir kâğıt çıkarıp Hüseyin'e uzatarak:

— Hüseyin, dedim, bunu al ve rica ederim söyleyeceklerimi altına ilâve et.

— Bu dedi, o hikâye.

— Evet, benim hikâyem. Son cümleyi tekrar okur musun?

— «Çocuklarının dadısı, evin işçisi de yine oydu.»

— Şimdi yaz. Bu hikâye bir ibret nişanesi olsun. Ba-

EMEKLEYİN

Ben bir şehirde doğdum,
Karanlık şehir derler.
Doğarken ışık sordum,
— Konuşma kör ederler.

★

Zifirde duran için,
Kör olmak nedir sanki!
Aka vurulan perçin,
Göz kapaklarımdaki

★

Işıkla dolu içim
Benden çok uzaktaki.
Karanlıkla cenk için,
Fanuslar gerekmez ki.

★

Benim doğuşum gibi
Aydınlığı bekleyin
Acı çeken kalpler, siz
Durmayın emekleyin!

Nizamettin ŞEN

şına musibet gelenlerin, gelecek olanların dostunu gösterecek acizane bir işaret.

«Köşkte akşam olmuş, yoğun bir karanlık çökmüştü. Sesler, şekiller ve renkler birbirine girmiş, kaynaşmış ve kaybolmuştu. Siyah hâkim renk, sükût da hâkim sesti.

Sahildeki, heybetli köşkün mutfağı hafiften şavklandırılmıştı. Zayıf ışıkta Recep ustanın gözü kâh birden parlıyor, sarı bir dalga yüzünü yalıyor, ve kâh kararıyordu. Gözlerinden uyku akıyor ve arada sırada geçi geçiveriyordu. Akşama kadar işler hayli yormuştu. Salondan gelen gürültüler canını sıkıyordu.

— Bas parayı al parayı.

— Nedir bu ya! Yok ortaya üç kâğıt koy, Yok...

— Oğlum, timoşenko aslında Avrupa'nın en ciddi oyunu...

— Oyun biter. Onar kâğıt daha.

— Eş değiştirip poker ha!.. Beş yüzüne binine?

— Kabul, Nermin hayatım sen yanıma

— Suzi, Çetin'in şansını açtın. Biraz da benimkini.

— Dans!

— Müzik!

— Recep usta! Yemek, viski.

Günün her saatinde bunlar konuşulup bunlar yapılıyordu. Beş yüz, bin derken köyüne uçtu zihni.

Sık sık başını ellerine uzatıp, avuçlarını gererek yüzüne kapayan insanları düşündü. Yoksulluk yüreklerine inmiş insanları. Hatcasına iki buçuk meturo basma alabilmek için satacağı şeyi düşünen insanlar vardı. Tepelerine öğle sıcağı bindiğinde, sırtlarına yapışan göynekleriyle aldırmadan oraklara sarılıp, terledikçe işleyen, işledikçe terleyen insanlar kara bağırlarına bir yel üfürecek diye bakar dururlardı.»

— Ali! Konu biraz daha müşahhaslaştırılsa! Meselâ aslında tarihi bir miras olan yaşama hakkının, bu milletin tarihine bağlı insanların olması gerekirken, millete düşman güçlerin tepeden inmesiyle elinden alındığı açık anlatılsa. Anladığım kadarıyla köşkün sahibi Yahudi. Bu biraz daha açıklansa. Yahudiyi halkımız tanımıyor.

— Haklısın. Ama bir de böyle anlatalım. Bazı gerçekleri, insanımız nedense kabul edemiyor. Ya da çok güç kabul ediyor.

— «O akşam, bütün yorgunluğuna rağmen Recep ustaya yeni bir iş çıktı. Madam ve küçük oğlu Yomiyle, Madamın Caddebostan'daki annesine uğrayacaklar; oradan kızkardeşinin köşkünde gece servisi için Göztepe'ye bırakacaklardı onu.

Caddebostan'daki dik sokak karanlıktı. Madam, yokuşun başına park etmişti. Hemen döneceklerdi. Olanlar o sırada oldu. Çocuk, direksiyona geçti. Geçmesiyle, taksinin karanlıkta gittikçe artan harekete başlaması bir oldu. Recep usta arkadaydı. Taksi uçtu.

Olanlar, Recep ustaya oldu.

Hastanede güneş, Recep ustaya 15'inci kez doğuyordu. 15. günde ilk defa ziyaretçisi gelmişti. Yatağından doğruldu ve duvara tutunarak sandalye aradı. Önce doktorun sesini işitti. Bugün gözlerindeki sargılar çözülecekti. Onun için gelmeliydi doktor. Heyecanlıydı. Artık hayata açılan pencerelerinin ebedî kapanış anı gelmiş miydi? O, görmek istiyordu. Yağız delikanlıların terini, muzdarip insanların gözyaşını, didinişleri, çırpınışları görmek istiyordu.

Sargılar çözüldü.

Ebedî bir sargı, ne cisim bırakmıştı dünyasında, ne ışık. Her yer karanlıktı. Görmeliydi. Çok şeyleri görmeli, çok şeyleri yazmalıydı. Işığı, karanlığı birbirine karıştırmadan anlatmalıydı. Artık o bir kördü. Çırpınış yalvarış ne temin ederdi?

— Ziyaretçin, dediler, ziyaretçin geldi.

Bir Yahudi keyfine kurban ettiği gözleri görmeyecek olduktan sonra artık ziyaretçinin ne önemi vardı.»

— Hikâye bu kadar mı?

— Hayır. Asıl hikâye yeni başlıyor.

«Recep usta ne yapacağını bilmez halde ayakta durmaktadır. Ziyaretçinin mânası nedir? Belki bu kelimenin en yaklaşık tarifi hasta teselliciside. Öyle olması gerektir.

Ziyaretçi, Bay Moris, Recep ustanın kara dünyasına bir ok gibi değil, bir ışık, bir nur gibi serpilen sesiyle avazı çıktığı kadar bağırdı ve buyurdu ki:

— Recep usta, Recep usta! Sen ne biçim insansın. İnsan ekmek yediği kapıya sadık olur. Ne biçim sadakattir bu! Yomi'nin kolu çizilmiş, çocukcağız 15 gündür bisikletine binemiyor. Ya ölseydi ne olacaktı, Recep usta? Konuş ne olacaktı? Senin gözlerin bir daha bakmayacak. Yorulduğundan şikâyet ediyordun. Bak ne güzel artık dinlenecek. Hiç yorulmayacak, ya benim çocuğum ölseydi? Sen... Hayır. Hayır Recep usta. Bana sâdık adam lâzım. Artık kendine başka kapı ara.»

Burada keselim. Bu, sende kalsın.

— Bazı kısımları düzeltmek gerekecek sanırım. Giriş ve sonuç arasındaki stiller arası fark büyük. Önce pastoral diyebileceğimiz ifade, sonlarda adeta didaktik bir şekil alıyor. Konu daha uzayacakmış intibaını verdiği anda kesiliyor, ve bazı kısımlarda bağlantı görünmüyor.

— Konu çevreyle sıkı sıkıya ilgili. Mukayese meselesini hatırlarsak, bunun eksiklik olmadığını söyleyebilirim. Stil farkına gelince; anlattığımız şeylerin iki parçalı olduğunu unutmayalım ve parçaları arasında stil farkı olmadan birleştirmek yavan olur. Bir ırmak alalım, başladığı yerde ve herhangi bir noktadaki durumu, görünüşü, farklıdır. Benzerlik sadece akışıdır. Fırat, Kulp'ta başka, Şattülarapta başkadır. Öyle kıvrıntılar, öyle akıntılar vardır ki nehir üzerinde, bazen yönünü tamamen değiştiriverir. Yine Fırat'ın ne ilk kaynağı, ne en son varış yeri belirli midir? Görünen, onun belirli yerlerdeki kesitleridir. Bağlantı meselesine gelince, ele alınan her kesitte mutlaka Fırat'a bir kol karışır denemez. Karışmayan; fakat onunla bir süre paralel akıp, ele alınan kesit dışında karışan çoktur.

Fakat bu bir hikâye yorumu değil, sadece bir gerçek. Bir vak'a. Şahsî görüşün izi bulunmayan bir hadise. Bir hadise olarak kalsın. Burada keselim.

— Peki...

Çapa Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği'nin Yüksek Öğretmen Okulu'nun statüsünde değişiklik yapma faaliyetleriyle ilgili olarak yayınladığı basın bildirisini aynen yayınlıyoruz.

Y. Ö. Okulu Talebe Derneğinin Basın Bildirisi

Türk milli eğitim sistemindeki önemi ve üstün başarılarıyla temayüz eden ve bugüne kadar yetiştirdiği seçkin öğretmen kadrosuyla haklı olarak takdire layık görülen Çapa Yüksek Öğretmen Okulunun bağlı olduğu statünün değiştirilmesi ve okulun yeni bir şekil alması kesinleşmiş bulunmaktadır.

Okul bünyesinde yapılan değişiklikler şunlardan ibarettir:

1. Yüksek Öğretmen Okuluna alınacak talebelerin hepsi burslu olacaktır.
2. Okulun birinci, ikinci ve üçüncü sınıf talebeleri (kız-erkek) isterlerse burs alıp yurtlarda veya evlerde kalabileceklerdir.
3. En önemlisi, Y. Ö. Okulu Çapa'daki tarihi binasından Ortaköy İlköğretmen Okulunun binasına taşınacak, İlköğretmen Okulu da Çapa'ya taşınacaktır.

Bu kararın alınmasının büyük bir gizlilik içinde yürütüldüğü söylentiler arasındadır. Böyle bir kararın alınmasına neden ihtiyaç duyulmuştur? Hemen belirtilmelidir ki, Çapa Y. Ö. Okulu İstanbul üniversitesinin en başarılı ve ilmi seviyece en üstün talebelerinin toplandığı ve ayrıca bu üstün vasıflarının yanısıra Türk devletine ve milletine bağlı, milli birlik ve beraberliğin teminatı olacak, ileri ve güçlü Türkiye'nin temellerini atacak genç öğretmen adaylarının kaynaştığı bir ocak tır. Türkiye'yi bir afet halinde saran beynelmilel komünizmin —12 Mart öncesi— üs olarak kullanamadığı, hem de bütün ihanetleriyle birlikte kapı dışarı edildiği müesseselerden biridir. Çapa Y.Ö. Okulu milliliğini koruyan gerçek Türk öğretmeninin yüzünü ağartan bir müessese olarak tarihe geçecektir. Ancak, son alınan kararlarla Türk milli eğitiminde mümtaz bir yer işgal eden bu mesale sönmek üzeredir. Okulumuz kapanmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Zira verilen yeni şekil zaruri olarak bu neticeyi doğuracaktır. Halbuki Y. Ö. Okulunun kapatılması, burslu hale getirilmesi veya okulun sadece yurt olarak kullanılmasının aşırı solcuların arzusu olduğu bilinmekteydi. Yüksek okullarını eğitim yuvası olmaktan çıkarıp anarşinin merkezi haline getiren Dev-Genç, bütün imkânlarını kullanarak hakimiyet teessüs edemediği bu okulun kapatılmasını istemiştir. Üzücüdür ki, Dev-Genç'lilerin okulun kapatılması, eğitimimizdeki fonksiyonunun kaybolması istikametindeki isteklerinin gerçekleştiği müşahade edilmektedir.

Önemle üzerinde durulması gerekli olan bir diğer husus da verilen bursun ve okulun yerinin değiştirilmesinin, öğrencilerin fakültedeki başarılarını büyük nis-

BU FİKİR

Dinle millet evladı! İyi günler var!
Tarih sayfalarından kaldır yüce başını.
Üç kıta, yedi deniz ötesinde ünler var!
Sürdür bütün cihanda bu iman savaşını

Gömülü ÇOBAN

pette önleyeceğidir. Çünkü, Y. Ö. Okulunda büyük nispette başarıyı temin eden faktör 1000 kişilik büyük bir alledeki kaynaşma, kardeşlik, toplu halde bulunmaktan doğan yardımlaşma ve okulun fakülteye yakınlığının temin ettiği yorgun olmayan bir zihinle derslere devam olmaktaydı. Şimdi ise bu şans kaybolmuştur. Fen, Edebiyat, Kimya fakültelerinin profesörlerinin ifadeleriyle sabittir ki Yüksek Öğretmen Okulu talebeleri olmasa üniversitelerdeki başarı oranı çok düşecektir. Bu ise Türk ilim hayatına da vurulmuş büyük bir darbe olacaktır. Kaldı ki Y. Ö. Okulu talebeleri sadece üniversitede okuyan talebeler değil aynı zamanda öğretmenlik gibi kutsal bir mesleğe hazırlık için Çapa'da mesleki formasyonlarını ve pedagojik eğitimlerini tamamlamaktaydılar. Okul bünyesinde meydana getirilen değişmeler ise bugün talebelerin mesleki gelişme ve pedagojik eğitimlerine mani olacaktır.

Ayrıca belirtilmesi gerekli olan ikinci husus da Y. Ö. Okulunun Çapa'dan Ortaköy'deki İlköğretmen Okulu binasına taşınmasının doğuracağı teknik mahzurlardır. Ortaköy'deki bina gayri sıhhidir. Y. Ö. Okulunun orada devamına, gelişmesine ve verimli çalışma yapmasına hiç müsait değildir. Bir nevi maddi imkânsızlıklarla talebeler boğulmuş olacaklardır. Bunların yanı sıra yeni binanın Fen, Edebiyat, ve Kimya Fakültelerine olan uzaklığını da ekliyecek olursak, Y. Ö. Okulu talebelerinin iyice yokuşa sürüldükleri ve ancak enerjilerini bu yokuşu tırmanmaya harcayabilecekleri anlaşılacaktır.

Y. Ö. O. tarihi bir misyona sahiptir, Bugün devlet kademelerinde önemli hizmetlerde bulunan değerli insanlar yetiştiren bir müessese olmuştur. Pek çok profesör, müsteşar, eğitimci hattâ bakanlar Y. Ö. Okulundan yetişmiştir. Ve Yüksek Öğretmen Okulu Türkiye'nin ihtiyacı olan beyinleri yetiştiren, eğiten bir kurum olmakta da devam edebilirdi.

Okulun cazibesini ortadan kaldırmak ilerde kapanmasını sağlayacak tasarıları uygulamak yerine Yüksek Öğretmen Okulları kendi bünyesinde eğitim yapan fakülteler olmalı, yani Akademi haline getirilmeli ve daha da gelişmesi sağlanmalıdır.

Bütün Y. Ö. O. öğrencileri ve mezunları Yüksek Öğretmen Okulunun yaşatılması ve geliştirilmesi hususunda gerekenin yapılacağına inanmakta, eğitim hayatımızda büyük yaralar açabilecek bu kararın yeniden gözden geçirilmesi ve durdurulması cihetine gidilmesini ve Y. Ö. Okulunun Çapa'da kalmasını hararetle arzu etmekte ve sayın devlet büyüklerinden gereken hassasiyetin gösterileceğini ümit etmektedirler.

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği
Başkanı
GAZİ ALTUN

PINAR'IN YARIŞMASI

Pınar, okuyucularının sanat çalışmalarını değerlendirmek ve önümüzdeki yazdan istifade etmek için iki yarışma düzenlemiştir.

Bu yarışmanın Anadolu'nun pek çok köşesinde zamanın yok edici darbelerine terkedilmiş tarihî ve millî kültür hazinelerimizi ortaya çıkarmak bakımından ayrı bir önemi vardır.

Folklor incelememiz ile halkımızın öz yaşayışı ve sosyal yapısı bütün yönleriyle berraklığa kavuşacaktır.

Asırlık tecrübeleri, ciltlerle kitaba sığmayacak mânaları birkaç kelime ile özetleyen deyimler, atasözleri; halkımızın kahramanlığını, büyüklüğünü fedakârlığını, adaletini... maziden atiye ulaştıran destanlar, menkıbeler, halk hikâyeleri, Anadolu insanını olanca saflığı ile gözlerimizin önünde canlandıracaktır. Dilden dile dolaşan hepsi de ince bir zekânın mahsulü nükteleri ile insanı gülerken düşündüren halk fıkraları millî kültürümüze kazandırılmış olacaktır. Ve yapılan kıymetli çalışmalar halktan habersiz halkçılık şampiyonlarına halkın kendi cevabı olacaktır.

PINAR'ın okuyucularına ve millî kültürümüze mütevazi bir hizmeti olan kıymetli çalışmalarınız sizler için de zevkli bir araştırma olacaktır. Şimdiden başarılar diler, incelemelerinizi bekleriz.

1 — Fotoğraf Yarışması,
2 — Köy Folkloru İnceleme Yarışması.

Fotoğraf Yarışması:

Halkın yaşayışı, bölgenin en belirgin özellikleri ile ilgili olacaktır.

1 — Konu, köyde kasabada ve şehirde

2 — Yarışmaya, bir kişi en az 5 fotoğraf ile katılabilir. Fotoğraflarda yakalanan özellik, ayrı bir kâğıda numaralanarak belirtilmelidir.

3 — Fotoğraf, tekniğine uygun hazırlanmalıdır. Konusu kadar, netliğin de önemli olduğu bilinmelidir.

4 — Fotoğraflar, en geç 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimize geçecek tarzda postalanmalıdır.

5 — Fotoğraflarla birlikte kendi resminiz ve kısa bir biyografiniz de ilâve edilmelidir.

Köy Folkloru İnceleme Yarışması:

1 — Köy folklorunun nasıl inceleneceği hakkında aşağıda bir plan veriyoruz. İnceleme bu plana göre yapılacaktır.

2 — İnceleme için bir sınırlama yoktur.

3 — İnceleme dili sade olacaktır.

4 — Halkın, ifade özellikleri bozulmadan verilecektir.

5 — Resimler ilâve edilebilir.

6 — Vesikalık bir fotoğrafınızla birlikte biyografiniz de incelemeye ilâve edilmelidir.

7 — İnceleme 1 Ekim 1972 tarihine kadar elimizde olacak şekilde postalanmalıdır.

FOLKLOR İNCELEME PLANI

A — YERE AİT BİLGİLER

1 — Yerleşme yerinin (köy, kasaba, şehir) adı:

2 — İsimlerinin nereden geldiği hakkında araştırmalar,

lar, köy ve kasabanın tarihi, bu hususa dair rivayetler.

3 — Mevcut tarihi eserler, yatırlar, ziyaret yerleri, seyr edilecek, gezilecek yerler.

4 — Köyün tarlaları, bahçeleri, hayvanları, ekim, harman zamanları.

B — HALKIN YERLEŞME DURUMU, YAŞAYIŞI İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER

1 — EV: Evlerin yapıldıkları maddeler, kerpiç, taş, kereste, evlerin estetiği hakkında gelenekler, evlerin taksimat ve yapılışlarına ait âdetler, gelenekler, eşik ve temel atma, uğurlu gelmek inançları; hamam helâ, aydınlatma, ısıtma tedbirleri.

2 — EV EŞYASI: Eve dair bilgiler, asılan levhalar, mobilya ve mefruşat, ziynete ait eşya, kap-kacak.

3 — ELBİSE: Yaşa göre elbiseler, kız ve erkek çocuk kıyafetleri, modanın hakimiyeti, kundak, beşik ve bu hususta âdetler, bayram elbiseleri, ölülerin elbiseleri ve kefenleri hakkında inanışlar.

4 — BESİN: Halkın beslenme durumu.

5 — Doğum, ölüm, sünnet, düğün ve benzeri hadiselerde halkın davranışları.

6 — Çeşitli törenler: bayramlar, askere uğurlama vb.

7 — Aile içinde geçim, akrabalık münasebetleri.

8 — Nezaket ve muaşeret şekilleri, hayır dua şekilleri, kahve hayatı, camiye gidenler.

C — ZENAATLER VE MESLEKLER

1 — EL SANATLARI: Oymacılık, hasırcılık, halıcılık, kakmacılık, nakışçılık vb.

2 — ZANAATLER: Demircilik, bakırcılık, marangozluk.

3 — Çiftçilik, çobanlık vb.

4 — Türlü meslekler hakkında âdet ve gelenekler, çıraklık, kalfalık, meslek ahlâkına ait atasözleri...

D — HALK EDEBİYATI ve HALKIN KÜLTÜRÜ

1 — Halkın dili: şive ve lehçe özellikleriyle birlikte kısa bir diyalog, fıkra.

2 — İnançlar: Sağlık ve hastalık, ölüm sebepleri hakkında inanışlar, yas tutmak ve ağıtlar, çocuğa ait âdetler (ad koyma, ezan okuma vb.) okula başlama, hatim indirme, cami, mezarlık yerleri hakkında rivayetler, yağmur duası, nazar değmek, falcılık vs.

3 — Deyimler ve atasözleri.

4 — Masallar ve halk hikâyeleri.

5 — Destanlar, efsaneler ve menkıbeler.

6 — Halk şiiri, maniler, türküler, ninniler, harb, kahramanlık, tarihi şahsiyetler (Köroğlu, Plevne.)

7 — Bölgede tanınmış halk şairleri ve deyişleri .

D — HALK OYUNLARI VE EĞLENCELERİ:

1 — Mahallî oyunlar.

2 — Sporlar: (Güreş, cirit, yüzme, kayak vb.).

3 — Karagöz ve ortaoyunları.

F — HALK HUKUKU:

1 — Halk arasındaki anlaşmazlıkların çözüm yolları.

2 — Halkın büyük suçlar karşısındaki tutumu ve sebepleri (adam öldürme, zina, hırsızlık gibi). Bu suçlardaki zamana göre artma nisbeti.

3 — Halkı suça teşvik eden sebepler nelerdir?

G — HALK EKONOMİSİ:

1 — Bölge halkının geçim kaynağı nedir? (Ziraat, sanayi, hayvancılık vs.).

2 — Tarım usulleri ve âdetleri (imece vs.).

3 — Halkın para hakkındaki düşünceleri.

Not: Yarışma fotoğraflarını ve incelemeyi şu adrese gönderiniz:

PINAR DERGİSİ
YARIŞMA SERVİSİ
Babıali Cad. No: 50/5
Cağaloğlu — İSTANBUL

TARİH KONUŞUYOR

Tarih konuşuyor gök kubbede
Işıkları altında mukaddes emanetler
Dinle, onları kaybetmeden
Dinle, o tarih ne söyler:

— Bir millet beklerim yeni baştan
Bir millet; yeni kahramanlar çıkarsın
Senelerdir mahzûn duran
Mukaddes emanetleri kurtarsın

Tarih konuşuyor gök kubbede
Işıkları altında taçlı zaferler
Dinle, onları kirletmeden
Dinle, o tarih ne söyler:

— Bir sefer beklerim yeni baştan
Bir sefer, al kanlar aksın
Ve sancak altında şehitler
Peygamberle kucaklaşsın

Tarih konuşuyor gök kubbede
Işıkları altında kanlı şehitler
Dinle, onları incitmeden
Dinle, o tarih ne söyler:

— Bir fetih beklerim yeni baştan
Bir fetih çağ açıp, çağ kapasın
Bütün dünya önünde Hakkâniyetin
Gelsin secdeye kapansın

HATİPZADE

(Baştarafı s. 3'te)

insan eğitiminin, temel unsurunun öğretmenler olduğu gerçeği de, tarihi misallerle bilinmektedir. Bütün bunlar, M. Eğitim Bakanlığının öğretmen problemi üzerinde hassasiyetle durması gerektiğini göstermektedir.

Bu tasarı tatbik edildiğinde görülecektir ki, Y. Ö. Okulunun başarı grafiği düşecek ve orijinalliği kaybolacaktır. Bina olarak da Çapa'nın terk edilmesi ve üniversiteye yakın yurtlar ve binalar varken, Y. Ö. Okulunun Ortaköy'e taşınması bu başarısızlığı daha da artıracaktır.

Netice olarak:

Bakanlık yetkililerinin, bu hususları yeniden gözden geçireceğini ummaktayız.

Ve bütün Y. Ö. Okulları mensuplarının, Y. Ö. Okullarının yaşatılması hususunda uyanık olmalarını temenni ederiz.

CORCİ ZEYDAN'ın
İslâm Tarihi Romanları Serisinden

Elinize alınca bitirmeden bırakamıyacağınız bir eser

GASSANLI HİND

TARİHÎ ROMAN

İslâm tarihi ile ilgili hadiseleri mevsuk tarih kaynaklarına dayanarak veren ve fakat heyecanlı bir ROMAN olan bu eseri mutlaka okuyunuz!

Fiatı: 10 TL.

Tercümc: Ahmet M. Büyükçınar
Kerim Aytekin

BÜYÜKÇINAR YAYINEVİ

İsteme adresi: Hamarat - Aykın Han Kat 5 No: 517
Yeşildirek — İSTANBUL

Otağ Yayınevi Takdim Eder!

Vatanımızı, Milletimizi ve Devletimizi Komünizm Belâsına Karşı Koruma Gibi Şerefli Bir Mücadeleyi Verecek Olan Subay, Öğrenci, Memur Bütün Aydınlarımızın, İşçimizin, Köylümüzün ve Bütün Yöneticilerin Mutlaka Okuması Gereken İki Kitap!

KOMÜNİST İHTİLÂLE KARŞI
TEDBİRLER

Yazan: AYKUT EDİBÂLİ

★ Türkiye'de Komünist İhtilâl Hareketinin Analizi.
★ Komünist İhtilâl Hareketinin, Türkiye'deki İdeolojik, Ekonomik ve Sosyal Dayanakları.
★ Cihan politikasındaki Değişmelerin, Türkiye'de Komünist Harekete Tesiri.
★ Komünist İhtilâlcilerin, Türkiye'de Uyguladıkları "Silâhlı Mücadele" Taktiği.
★ Komünistlerin Silâhlı Mücadelesi Nasıl Başladı ve Ne Şekilde Geliştİ?
★ Türkiye'yi Komünizmden Kurtarmak İçin Alınması Gereken Tedbirler.

İkinci Baskı Fiatı: 7,5 Lira.

Millet Düşmanlarının İhânet Plânları
(BELGELER)

Derleyen: KEMAL YAMAN

★ *Tevrat'a Göre, Beynelmilel Yahudiliğin İdeolojisi ve Politikası.*
★ *Sion Önderlerinin Protokolleri.*
★ *Beynelmilel Sionist Teşkilâtının Gizli Tamimi.*
★ *Türkiye Komünist Partisinin Faaliyet Programı.*
★ *İleri Demokrat Cephesinin Programı.*
★ *Fener Patrikhanesinin İhânet Programı.*

Fiatı: 10 Lira.

İsteme Adresi:
OTAĞ YAYINEVİ
Nuruosmaniye Caddesi 8/3 Cağaloğlu — İSTANBUL

Neyledik Eski Çağları

Millet evlâdı dur, dur dinle beni
Feryadım sineme gömüldü benim
Dinle, asırlardır bekledik seni
Hıçkıran, inleyen, inleyen benim!

Elimde, göğsümde, alnımda kan var
Bayraklar kurtuldu, gölgesi nerde?
İçimde bir yara durmadan kanar
Zaferin sonunda gülecek yerde

Katreler, zerreler, kana boyandı
Cephelerden döndük, serinlemedik
Yurtlar alevlendi, bağırlar yandı
Bir gün bir lokmayı rahat yemedik!

Çöl oldu yurdumun eşsiz bağları
Bizden olmayanlar arslanlaşıyor
Ne yaptık, neyledik eski çağları
Bildin mi milletim nasıl yaşıyor?

Yetimlerin başı sıvazlanmadı
Milleti vuranlar gülüyor iken
Yıllar var ocaklar, evler yanmadı
Kahrolsun susanlar, biliyor iken.

Necati AYKAN

PINAR

Ekim
Kasım
1972
Sayı: 10-11

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

MİLLİ SANAT ANLAYIŞINA DOĞRU

Süleymaniye Kütüphanesi
Md. Muammer Ülker'le
(Mülâkat)

Nizamülmülk ve Siyasetname

Gerçek Hayat

Öğretmenime

Sanatta "Yağma,,

Köroğlu

Yıllıktaki Resim

Çemişkezek Mektubu

Şiirler...

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ:

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Ekim-Kasım 1972 - Sayı: 10-11

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Bu sayının
fiatı: 5 TL.

Basıldığı tarih: 1.10.1972

BU SAYIDA

1) Kıymetli Pınar Okuyucusu
PINAR
2) Millî San'at Anlayışına Doğru
3) Süleymaniye Kütüphanesi Md. Muammer Ülker'le Mülâkat
Halil BAYRAKÇI
4) Dön Kendine Artık (Şiir)
Necati AYKAN
5) Gerçek Hayat
Mustafa TOSUN
6) Taş Duvarlar Bilir
Gönüllü ÇOBAN
7) Edebiyatımızda Moskof Muharebeleri
Salim DEMİREZEN
8) Öğretmenime
M. Ali TAŞÇI
9) Çağın Özlediği (Şiir)
Nizamettin ŞEN
10) Yıllıktaki Resim (Hikâye)
Halûk AVANOĞLU
11) Kitaplarla Oluyor...
Abdullah EFE
12) Balkan Faciası - Erzurum Müdafaası
Veli ŞİRİN
13) Hilâllerin Buyruğunda
Gönüllü ÇOBAN
14) Vatan Sevgisi Üzerine
Akif TÜFEKÇİ
15) Çemişkezek Mektubu
M. Akif AK
16) Köroğlu
Rahim POLAT
17) Diriliş (Şiir)
HATİPZADE
18) «Baba» Filmi
Mehmet TAÇDİKEN
19) Sanatta «Yağma»
Hüseyin ÜNLÜ
20) Nizamülmülk ve Siyasetname
Mürsel AĞAÇ
21) Pınar'ın Yarışması
PINAR
22) Akıncı Ülkelerinde Bir Gün (Şiir)
Fehmi ARIKTEKİN
23) Gardaşlar (Şiir)
[illegible] ÇOBAN

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU,

Pınar, bu sayısıyle, millî san'at akımının kulak dolduran sesini yansıtmaktadır. Çıkışını aybaşına denk getirmek zaruretinin, iki sayıyı bir araya getirmesi ve derginin, 72 sayfalık bir kitap halini alması daha toplu ve gür bir sesi, çağlayan sesini aksettirmemize vesile oldu. Bu sayımız, eksiklerin istikbalde arınacağı duygusunu da içimizde besleyerek diyebiliriz ki, inceleme, hikâye, sinema, tenkit, hikâye, şiir, tarih, deneme türlerinin sergilendiği bir san'at ve kültür ocağı oldu. Okuyucumuzun, hergün dolgunlaşan Pınar'la daha içli dışlı olacağı ve en sevdiği arkadaşına, en kıymetli hediye olarak Pınar'ı vereceği, içimizde bizi ısıtan heyecan dalgası halindedir. Bu heyecanımızın, besleneceği umudundayız.

Pınar, çıkarken, Türkiye'de gerçek manasıyle millî bir san'at çığırı açılmasının zaruretini belirtmişti. Hatta, «Pınar'ın çıkışının hikmeti vücudu bu zaruretti» denebilir. Şüphesiz, böyle bir hareket, yıllardır milletten koparılan san'atı, yabancı güdümünden, gelişigüzel bir jestle kurtaramaz. Bu, birkaç şiir, birkaç hikâye ile olacak bir iş değildir. Bunun için, san'atkâra yön verici bir klavuza ihtiyaç vardır. Tenkit yazıları, incelemeler, san'at üzerine denemeler, san'atkârın duygu, düşünce ve hayallerinde, özetle ruhunda, yön verici tesirler yapar. San'atkârın düşüncesi, hayali ve duyguları, seyiplenmiş değildir. Onlar da belirli sınırlar içinde dolaşır dururlar. Bir namus meselesi karşısında duygulanan veya duygulanmayan san'atkârlar, farklı sınırların çerçevelediği düşüncelere sahiptirler. Onun için bir sanatkârı ağlatan bir çocuk ağlaması, başka birisinin dudaklarına alaycı bir gülümsemeyle yansıyabilmektedir. Sanatkâr da sınırlıdır. İnançları ve idealleriyle...

Bu sayımızda, ilk yazı olarak «Millî San'at Anlayışı'na Doğru» başlığı ile, millî sanat hareketine temel olacak muhtevada bir inceleme veriyoruz. İnceleme, san'at eserinin bütününe hakim olan iki yazı stilinin tahliline ve bunlara milli bir muhteva verebilmenin şartlarına eğiliyor. Ve san'atkârımızın önüne, objektif kritikler koyuyor. Realizm ve idealizmden bahsediyor inceleme. Bu iki yazı stilinin bugünkü kullanılış tarzını ve Türk toplumunun san'atkârının realizmine «millî realizm», idealizmine de «millî idealizm» diyor. Klasik realizmin ve idealizmin, batı toplumlarının buhranlı bünyelerinde ve hiç bir doğru prensip üzerine dayanmadan gelişen karakteri, Millî Realizm ve Millî İdealizmde, bizim toplumumuzun kurtuluş çığlığına yakıcılık veren bir mahiyet kazanıyor. Bizim san'atkârımız, klasik

realizmin ve idealizmin donuk, tutucu sınırlarını geçip, millî realizm ve idealizmin mücadeleci karakteriyle eserlerine canlılık katacaktır. Katmalıdır. Şairlerimizin, hikâyecimizin, romancımızın, elhasıl bütün sanat dallarında cemiyetimizin çilesiyle duygulanıp eser verenlerimizin bu yazıyı dikkatle okuyup, incelemesi gereklidir.

Diğer yandan, Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü sayın Muammer Ülker böyle yaptığımız bir mülakat, UNESCO'nun kitap yılı olarak ilan ettiği 1972'de, aydınlarımızın, gençlerimizin, halkımızın ve hatta ilim adamlarımızın kitapla olan münasebetlerinde, düşünenleri sarsıcı gerçekleri ortaya çıkarmıştır. 1000 yıllık tarihimizin ilmî muhtevasını derceden 95.000 kitabın, okuyucusunun yüzde elliden fazlasını yabancıların meydana getirmesi, nadide el yazmanlarından daha sayfaları karıştırılmayanları bile bulunması, 95.000 ciltlik eserin, yıllık okuyucu sayısının, beklenenin çok altında bulunması; Türk toplumunun yaralarına melhem yapmaya çalışan aydınlar için yüz kızartıcı olduğu kadar, bizi tarihî mesut hayat birikimimizden koparanlar için de korkunç bir cinayettir. Mülâkatı okurken, 95.000 lerce eseri, hem yazma eseri yazdıran, hem ilmî eseri yazdıran bir tarihin gururu okşayacak vücudumuzu; damarlarınızdaki kanın, vücudumuzun dış çeperlerine daha hızla vurduğunu hissedeceksiniz. Coşacaksınız. Bazan, neden biz öğrenemeyiz kendi tarihimizi, biz neden müsteşriklerden öğrenmek zorunda kalırız? Bizim aydınlarımız nerde? Bizim devletimizin lütuf eli nerde? diyecek, ızdıraptan kıvranacaksınız. Bazı kararlar doluşacak şuurunuza. Dikkatle okuyacağınızdan eminiz.

Pınar'ın sadece iki yazısını tanıtabildik size. Başkalarını artık okuyacak ve düşüneceksiniz. Hikâyede ve şiirlerde yeni yeni isimlerle karşılaşacak, sevineceksiniz. Cemiyetimiz, her sahada olduğu gibi, san'atta da kendisini bağlayan engelleri aşmıştır. San'atkârlarımız günden güne ışık etrafında toplanan pervaneler gibi kümelenmekte, gayrı millîliğin tahtını devirmektedirler.

Son olarak, «Folklor İnceleme Yarışmamız»ın neticelendiği haberini vermek istiyoruz. Millî bir toplum yapısına ulaşmakta, Türk toplumunun hayatının tahlili gibi çok hayatî bir meseleye Pınar kendi çapında adım atmış sayılır. Bizzat okuyunca da göreceksiniz ki, toplum hayatımızın incelenmesi, çok önemli neticeler ortaya koymaktadır. Yarışmaya katılan bütün kardeşlerimize teşekkür eder, dereceye katılanları tebrik ve başarılarının devamını temenni ederiz. Gelecekte daha güçlü incelemeler yapacakları ümidimiz ve teselimizdir.

Hepinizi Allah'a emanet ederiz.

Millî Sanat Anlayışına Doğru

Sanat, bir anatım şeklidir. Ve kabul etmelidir ki, anlatım şekillerinin en güçlüsüdür. Muhatabında, yani insanda büyük değişiklikler meydana getirir. Denebilir ki, sanatla hiç bir analtım şekli, insana müessir olma yönünden yarışamaz. Gerçekte, insanda büyük duygu ve heyecan değişmeleri meydana getirebilen anlatım şekli, bu tesirini sanatkârca bir düzenleyişe borçludur.

Sanat, insanda estetik duygusu dediğimiz duyguya hitap eder. Estetik duygusunun duygu olarak mahiyeti bilinmese bile, bu itibarıyle, şuurun dış kabuğundan yani fikâdan tamamen farklıdır. Fakat, bu hüküm, sanat şuur altına hitap eden bir anlatım şekli olduğundan dolayı, gayri mantıkîdir mânasına alınamaz.

Sanat, şuur altı dediğimiz ve insan hayatının en dinamik, en hassas ve en derin noktasına şiddetle tesir eder:

Ve sanatın gücü, insan ruhuna derinden tesir eden bir anlatım şekli oluşundan doğar. Mükemmel bir sanat eseri karşısında insanlar, zekâ seviyeleri, ahlâk anlayışları, dini inançları ne olursa olsun heyecanı duyarlar. Aynı duyguların tesirinde kalırlar.

Selimiye camiinin insan ruhunda uyandırdığı duygular safiyet ve ubudiyettir. Cami; yaklaşılmaz bir azamet değil, en temiz ve candan bir azametle yükselir. Bu azamet, muhatabında tevazu duygusu uyandırır. Mabedin içi ise, huşu uyandırır. Işık, renkler, kubbeler ve iç mimarinin bütün kısımları, huşûvu artırır. Yaş, kültür, sosyal muhit ve cins farkı, bu duygunun gönülleri hızla doldurmasına mani olamaz.

Sanat ister ses, ister söz, ister çizgi, ister renk ve isterse taşı kullansın, gayesi daima insan duygusuna tesir etmektir. Güzel bir söz, güzel bir ses, güzel bir çizgi, insanları his yoluyla güzelde birleştirir. Bu eser, ister eski Yunanın bir eseri, ister bir Almanın eseri, isterse bir müslümanın sanat eseri olsun, gerçekten güzelse, insanlar duygu yoluyla aynı hükmü vermeye mecbur olurlar. Ve gerçekten güzel olan eserin, uyandıracağı duygu da karşı konulmaz bir his halinde, insan şuuraltında şekillenir.

o harikulâde ve her an başka bir âhenk ile beliren gerçek sanat harikası karşısında heyecan hissetmez? Duygulanmaz?

Hülâsa gerçek bir sanat eseri, insanın güzellik duygusuna hitab eder ve onu büyüler. Bu tesirle hiç bir anlatım gücü yarışamaz. Bir hükmün gerçek olmadığını, muhakeme ile ispat mümkündür. Güzellik ve güzelin tesirini ise, asla, muhakeme silemez.

İnsanın zekâsı ile değil, fakat duyguları, iç güdüleri ve heyecanları ile hareket ettiği, bütün psikoloji mekteplerinin ittifak ettiği husustur. Bu dinamik beldeye ise, ancak sanatın sihirli eli uzanabilir. Muhakeme ise, bu beldenin en dış kapısında durmağa mahkûmdur.

Bu bakımdan ilim, daima küçük bir zümrenin işi olarak kalacaktır. Halbuki sanat herkes içindir. İlim ancak, insan hayatının maddi şartlarını değiştiren teknik ile, yani eserleri ile insanı değiştirir. Yoksa zihin terbiyesi ile değil!

Mademki sanat, insan ruhuna derinden tesir eden, rakipsiz bir anlatım şeklidir. O halde milletin ve insanlığın hayat şartlarını ıslah gibi, ulvi bir vazifeyi yüklenmiş olan hareket, sanata yabancı kalamaz. San'atın teşhirkâr gücünü, bu ulvi dâvâ için kullanamayan hareketin başarı ümidi yok denecek kadar azdır. Şu halde, milli politikanın hedefleri, milli sanatın da hedefleri olacak demektir.

MİLLİ SANAT ANLAYIŞININ HEDEFLERİ NELER OLMALIDIR ?

Bir sanat eseri, güzel olmayı gayesi bilir. Söz, ses, renk, ışık, çizgi ve sanatın kullandığı malzeme güzelde birleşir. Güzelliği arayan ve ona yaklaşan sanat, insan ruhunu dolaşma imkânını ona veren derin tesire dayanarak, insan ruhunda gerçeğin feyizli torumunu ekmeği başarmalıdır. Güzellik duygusunun açtığı kapıdan girmeli, aşk, sevgi, fedakârlık, sabır, feragat, kin, nefret ve iman gibi temel duyguları elektriklemeli ve insana, gerçek saadet idealini telkin edebilmelidir.

Şu halde güzellik ve insana telkin edilecek gerçek, sanatın içiçe iki hedefini; insan ruhunun derinliklerine inmek ve teşhis etmek ise onun metodunu belirtir.

Milli sanatın hedefleri üzerinde duralım. Milli sanat, iki ana hedef gütmelidir. Birincisi milli realizm, ikincisi milli idealizmdir.

a) Milli realizm (milli gerçekçilik)

Milli realizm, milli yaşayışın —toplum hayatının— tam bir tasvirini vermeğe çalışmalıdır. Ancak milli yaşayışın anlatımı mücerret değil, milli yaşayışa tesir eden sebeplerin de gösterilmesiyle tam ve gerçekçi bir tasvire kavuşur.

Geçici realite, ancak ideal olanla mukayese edilebildiği takdirde tam anlam kazanır. Milli realizm ile kastedilen şey, hiç bir zaman milli hayatın —yani toplumda bir zaman milli hayatın yani toplumda değişen, değişmeyen her şeyin tasviri değildir. Buna, zaten imkân da yoktur. Bu ne ilmin, ne sanatın hedefi olamaz.

Milli hayatın, bütüncü ve realist bir tasviri geçici realite ile ideal gerçek arasındaki kaçınılmaz tezadın ortaya konması demektir. Bu tezat, insanın mutluluğu, gerçek kurtuluşu ve milli ideal şahsiyetle, mevcut ekonomik, sosyal, siyasi ve moral şartlar arasındaki tezadı ortaya koymalıdır. Alabildiğine müşahhas, alabildiğine çıplak olarak.

Milli realizm, ilk önce ülke çapında insanı ve milli şahsiyeti baskı altına alan ekonomik, sosyal, siyasi ve moral baskıya karşı kesin bir protesto olacak demektir. Bu protesto hareketi verimli olmak için, sınırlı ve geçici gerçekle, ideal olan arasındaki tezadı, yani milli ızdırabı belirtecektir.

Milli ızdırabı olanca acılığı ve yaygınlığı ile belirtmek, milli realizmin ilk hamlesi olmalıdır. O, genç kızın göz yaşını, genç adamın hıçkırığını, ananın sıkıntısını, babanın ızdırabını, ninenin, dedenin göz yaşını, unutulmaya mahkûm, ortaya konması imkânsız fanteziler olmaktan çıkartarak bütün bir ülkeyi yalayan ve saran ızdırap fırtınası olduğu gerçeğini sanatın gücüyle ruhlara sindirecektir. Milli realizm, neşeli müreffeh ve mesut görünüşlü cehennem hayatını, unutkanlığın, vurdum duymazlığın, vicdansızlığın ve iğrenç baskıların ya

dızlı kubbesini çatlatan bir feryatla gözler önüne serecektir.

O, Müslüman-Türk'ün dramını ve trajedisini kendine mevzu seçecektir. Başka bir mevzuu seçmenin sadece millet düşmanlarının yaldızladıkları gayri milli sisteme hizmet mânası taşıdığını unutmayacak, milli realizmi, hayaller ve lüzumsuz teferruatla bulandırmaktan sakınacaktır.

Milli realizm, her şeyden önce saklanan milli ızdırabın terennümünü vazife bilmelidir. O, Müslüman Türk'ün ızdırabını terennüm ederken Müslüman Türk'ün iyi, doğru, güzel ve gerçekte kendini bulan ideallerini kahramanın ruh dünyasında derin bir özlem, yahut fiil kalıbına dökülmüş halde sembolleştirecektir. Kahramanın ruh dünyasındaki bu ideali bastıran, engelleyen iç ve dış baskıları, bu baskıyı sürdüren gayri milli kuvvetlerin temsilcileri ve ortakları ile birlikte anlatacaktır.

İdeal gerçeği sınırlayan, baskı altına alan şartlar karşısında, Müslüman Türk'ün yalnızlığını, tereddüdünü, korkusunu, nefretini, açlığını, perişanlığını, inkisarını, ızdırabını, çığlığını ortaya koyacaktır.

Meselâ, Müslüman Türk kadınının ızdırabını gerçek büyüklüğü ve açıklığı ile ortaya koyarken, kadının gönlünde yaşattığı ideallerin, sınırlı ve geçici realitenin baskıları ile, nasıl çarpıştığını anlatacaktır. Analık duygusu, şefkat, sadakat, safiyet, namus, fazilet, temiz ve derin sevgi, iyi güzel ve doğruyu kahramanında sembolleştirecek; açlık, sefalet küçümsenme, hakaret ve baskıyı sembolize edecek; çirkin, kötü ve sahtenin etkilerini, engellemelerini açık, müşahhas ve çarpıcı bir şekilde gayri insani ve gayri milli sistemin temsilcisi olarak seçeceği kahramanında sembolleştirecek; aşk karşısında cinsi iç güdünün kabarışını; analık duygusu, evlât sevgisi ve sadakat karşısında, sevgi iç güdüsünü, açlığı, sefaleti, alayı, baskıyı; feragat, fedakârlık karşısında, egoizmi; fazilet karşısında zevki, egoizmi; iffet ve haya karşısında, hırsı, zevki, ve iştihayı; iman karşısında, şüpheyi ve inkârı belirtecektir. Hülâsa, ferdin ruh hayatında gömülü güzel, doğru, iyi ve adil olan ve insan mutluluğunu sınırlayan, baskı altına alan iç ve dış menfi dürtüleri ve şartları, gayri milli düzenin moral, sosyal ve ekonomik baskısını ve bu baskının doğurduğu ülke çapındaki ızdırabı, kahramanının şahsiyetinde belirtecektir.

Her sanat anlayışı, insan hakkındaki bir düşünceye dayanır. İnsanı, tabiat ve toplum içinde ele alan sanatkâr, insanın dramını anlatır. Ancak insanı tek yanlı bir varlık kabul etmek hatasına düşmemelidir. Ne insanın yapısını; günahın, kötünün barınağı sayan hristiyani telakkinin, ne insanın bütün dünyasının fazilet olduğunu sanan tabii din ve vicdan taraftarlarının ve şekli hürriyetçilerin yanlış kanaatlerinin hatalı yolunu takip etmemelidir. İnsan varlığının; yaradılış itibarıyle en güzele, en doğruya ve en iyiye vurgunluğunu; çirkin, kötü ve sahteye, iradenin ve dış ve iç şartların baskısı ile yönelmeye daima müsait olduğunu ve insan dramının bu iki zıt kutbun amansız mücadelesinden çıktığını unutmamalıdır.

Bizim sanatımız, klasisizmden; karakteri yaşadığımız ve yaşanmış dünyamızda, bu ruh tezadına, dış dünyanın şartlarının tesirini göstermek yönünden ayrılacaktır. Ancak klasiklerin tek yanlı karakter, yani iç mücadelesiz sembolünün, insan ruhunun farklı ideal ve eğilimlerini açıklayan genel sembolleri olduğunu bilecektir. Şu halde klasizmin genel mücerret ve ruh dünyasında kalan karakterini, kendi dünyamızın insanında farklı ve zıt ideallerin, ilcaların kavgasında ve bu kavgayı hızlandıran dış tesirlerle birlikte anlatırken müşahhaslaştıracaktır.

Bu sebepten Şekspir, Servantes ve Molyer gibi, Fuzuli ve Nevai gibi ustaların güzel, fakat yalın karakter çizgilerini, Müslüman Türk'ün ruh dünyasındaki kavgada, insan dışını yani realiteyi tasvir ile birleştirecektir.

Milli realizm, ne insanı dış şartların (ekonomik, sosyal ve siyasi) zaruri uzantısı, şuursuz otamatı ve mankeni olarak alan klasik realizmi ne de zaruretin kör aleti sayan naturizmi kabul edebilir. Aynı şekilde sosyal şartlardan soyulmuş, dış

şartlarla hiç bir ilgisi olmayan saf ruh anlayışı (klasizm) gibi, mücerret karakter (romantizm) anlayışını kendine model sayamaz.

Milli realizm, insan dramının temeli olan; nefs-ruh, iman-inkâr, ihtiras, iştiha... yüksek idealler arasındaki müsamahasız kavganın, tereddüdün ve ızdırabın tam bir tasvirini yaparken, gayri milli kuvvetlerin sosyal, siyasi ve ekonomik baskısının bu buhranı nasıl derinleştirdiğini ortaya koyacaktır. Özetle, her ızdırap çığlığı milli olanla, milli olmayan arasındaki haşin ve fakat gizlenmeye çalışılan mücadelenin platformunda mânalandırılacaktır.

Milli yaşayışın gerçekçi tasviri, ancak böyle yapılabilir.

Milli ızdırabın bugünü, dünü ve başlangıcı; sınırlı, geçici ve yok olmaya mahkûm bünyesi ile, gözler önüne serilmelidir.

Milli realizmimiz hakkında söylenebilecekler bunlardır.

b) Milli İdealizm:

Bizim milli realizmimiz, hayatla pratik bütün bağları kesmiş klasizmi benimsemediği gibi, insanın dramını oldukça başarılı olarak, fakat gene de mücerret olarak ele alan, romantizmin, hülyalı, hastalıklı, mağmum ve karamsar lirizmini takip edemez. Victor Hügo'da kesinleşen insanî ümit ve müsbet aksiyon yerine, göller, ırmaklar ve ormanlarda uyumağa davet eden melankoli, bizim romantizmimiz olamaz.

Aynı şekilde sosyal şartların otomatı olarak takdim edilen realist ve naturist insan anlayışı da, klasik romantizm gibi ümitsizlik ve aksiyon katilliğinden ve gayri milli şartlara boyun eğmekten başka bir mânaya gelmez.

Dostayevski, insan dramını gerçek büyüklüğü ile tasvirde ve ızdırabı terennümde başarılı olmakla beraber, insanı kör bir passifizme ittiği için son derece ihtiyatla incelenmelidir.

Özetle bizim milli idealizmimiz, milletin ve insanın dramını, tarihin ve ilmin kesin gerçeklerinin ispatladığı, milli tarih tezine dayanan, insanın müstakbel muthiş güna, milletin zafer ve saadetine güvenç dolu bir idealizm olmalıdır. Bu idealizm, bi zat eşyanın ve insanın bünyesine, tarih kanununa dayandığı için, kati ve sarsılm gerçektir.

Milli idealizm, insan varlığının içtimâ ğe, basitliğe ve zavallılığa da düşmeğe mü temayil ihtiraslarını bir gerçek olarak ka bul etmekle beraber, insan fıtratının güzel doğru ve iyi ile ifade edilebilecek büt fazîletleri, en büyük bir güç kaynağı ha linde yaşattığına inanır. Tarihin, saadet doğru akışında, insanın bu müsbet varlığını, insanı büyük ideallerin mesut dün yasını kurmakta, asil ve ulvi aksiyonu muhatabı bilir.

Şu halde milli idealizm, şanlı tarihimizde yaşanmış fazîlet ve saadeti göz kamaştıran bir şekilde parlatacak ve insanı onun fıtratında gömülü, parlamaya hazır fazîleti erişilmesi muhakkak bir saadet hedefi ve dış dünyayı değiştirmesi kati bir aksiyon şekli halinde gösterecektir.

Bizim milli idealimimiz, Yunus'ta sabrı feragatı gösterecek, Osman Gazi'de derin inancı, Yıldırım'da aksiyon dehasını, Fatih'te samimiyet ve basireti, Yavuz'da iç imanı, sınırsız fedakârlığı, Kanuni'de göz kamaştıran nizam anlayışını bugünün adamına gösterecektir.

Hz. Hatice'de, Hz. Sümeyye'de... Mâl hatunda, Süyünbike'de, Dilşâd hanımda, iç ürperten sevgi, haya, sadakat, fedakârlık analık, şefkat ve inancı gösterecektir. Sahabide, Gazneli Mahmud'da, Alpaslan'da üç kıtaya mühür basan akıncılarda ve denizcilerde, fazîlet dünyasını kuran aksiyon çeşitlerinin ve aksiyon metodunun zafer anahtarını bulacak ve onu mukaddes bir emanet olarak bize verecektir.

İşte, milli sanatın, birbirini tamamlayan iki hedefi budur!

Bu yazı haftalık Yeniden Milli Mücadele mecmuasının 26 Ekim - 1 Kasım 1971 tarihli 91 inci sayısından alınmıştır.

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ MÜDÜRÜ

SAYIN MUAMMER ÜLKER'LE MÜLÂKAT

Konuşan: Halil BAYRAKÇI

Pınar mecmuası olarak bu sayıda Süleymaniye Kütüphanesi'ni tanıtmayı düşündük. Halkımızın ve bilhassa gençliğimizin çok az malûmat sahibi olduğu Süleymaniye Kütüphanesi'ni. Bir Topkapı sarayı kadar, bir Süleymaniye Camii kadar, gezmeye, görmeye ve en önemlisi içinde çalışmaya değer bir kültür hazinesi...

Kütünphanenin tarihçesinden bahsetmeyeceğiz. Zira, kütüphanenin tarihçesini aşağıda, mülâkatta okuyacaksınız.

Bu tanıtma işini yapabilmek için, Süleymaniye Kütüphanesi müdürü sayın Muammer Ülker Beyi makamında ziyaret ettik. Uzun seneler kütüphanelerde müdürlük ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Uzmanlığı yapmış olan Muammer bey bize çok yakın alâka gösterdi. Mülâkat için Süleymaniye Kütüphanesi'ni seçmemizden dolayı memnuniyetini belirtti.

Kendisiyle kitap ve kütüphane mevzuunda konuşmadan evvel, Süleymaniye Kütüphanesini gezmemizi temin etti. Kütüphanenin önemli bölümlerini ilgili ve görevlilerin yardımıyla gezdik. Ve kütüphane çalışmalarını yakından gördük.

Önce mikro filim ve fotokopi servisine gittik. Mikro filmin ve fotokopinin kütüphanecilikteki ehemmiyetini yakinen kavramış olduk. Sonra, 1930'da kurulmuş Pataloji servisini dolaştık. Görevliler bu servise kitap hastalıkları servisi diyorlardı. Gerçekten bu servis tam bir kitap hastahanesi idi. Kitaplar burada tedavi ediliyordu. Daha sonra da, en büyük koleksiyon olan Fatih Koleksiyonu'nu ve bazı koleksiyonları gezdik. Çok arzu etmemize rağmen 95 koleksiyonu ayrı ayrı gezmek mümkün olmadı. Olamazdı da. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman'ın 406. ölüm yıldönümü dolayısıyle kütüphane içerisinde açılmış sergiyi gezdik. Hat ve tezhip sana-

tına ait büyük gayret, enerji ve sabır gösterilerek hazırlanmış en güzel tarihi eserleri orada gördük.

Gördüklerimiz bizi büyüleyip, ecdadın şan ve şeref dolu devirlerine götürüyordu sanki.

Atalarımızın, edebiyata, sanat ve ilme olan aşkını, burayı gezip gördükten sonra kabul etmemek ecdada hayran olmamak mümkün değil. Bir taraftan bu değerli, paha biçilmez tarihi, ecdad yadigârı eserleri gezerken, diğer taraftan bugünkü neslin boşluğunu, tarihe ve millî kültüre yabancılaştırıldığını, ilgisiz hale getirildiğini düşündük... İçimiz burkuldu...

Bu mülâkatı yapmamızda maksat; bir tarafta Süleymaniye Kütüphanesini tanıtırken, diğer yanda, UNESCO'nun kitap yılı ilân ettiği 1972 yılında, kitap ve kütüphanenin millet hayatındaki öneminin kavranmasını temin etmek ve toplumumuzun bugünkü sancılardan kurtuluş ve gelişmesinin yollarıyla kitap arasındaki bağlantıya ışık tutmak isteğidir.

— Süleymaniye Kütüphanesi'nin tarihi hakkında bilgi verir misiniz?

— Süleymaniye Kütüphanesi, Türkiye'nin ve hatta İslâm âleminin en kıymetli belgelerini bir arada toplayan, yazma eserler koleksiyonu bakımından, dünyanın en önemli kütüphanelerinden bir tanesidir.

Yedinci millî eğitim şurası kararları gereğince Süleymaniye Kütüphanesi'nin **İstanbul Yazma Eserler Merkezi** haline getirilmesi düşünülmektedir. İslâm kültürü ile ilgili bütün belgeleri bünyesinde toplamak, kütüphanenin ve bağlı kütüphanelerin yazma koleksiyonlarının, özelliklerine göre kataloglarını yapmak ve yayınlamak, üniversite ile belediye kütüphaneleri dahil, İstanbul kütüphaneleri yazma koleksiyonlarının toplu kataloğunu yapmak, bunlara yapılırken yardımcı olmak ve İstanbul dışındaki kütüphanelerimizde bulunan yazma koleksiyonların toplu kataloğunu hazırlamak ,yazma eserlerin mikro-film arşivini yapmak ve yine bu arşivden ilim âleminin istifadesini sağlamak üzere koruyucu ve kurtarıcı tedbirler almak ve gerekli tesisleri kurmak, bu kütüphanenin amaçlarını teşkil eder.

Biliyorsunuz Süleymaniye Kütüphanesi'nin veya külliyesinin temeli 1557 yılında İstanbul'un fethinden 100 sene sonra Şeyhülislâm Ebus-Suud Efendi tarafından atılmıştır. Büyük Türk mimarı Mimar Sinan'ın eseridir. Kanuni Sultan Süleyman Han tarafından yaptırılması emredilmiş Evvel ve Sani medreseleriyle Sıbyan mektebinden meydana gelen bir bölüm içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi teşekkül etmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla camilerdeki yazma eser koleksiyonları da bir araya getirilmiş olup bugün 95 ayrı koleksiyonu ihtiva etmektedir. İstanbul'un çeşitli semtlerinden ve Anadolu'nun bazı illerinden ve ilçelerinden getirilmiş kitaplarla 95.534 esere sahiptir. Bunlardan 70.000'in üstündeki kısmı el yazmasıdır.

Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağlı dört kütüphane daha vardır. Yazma eserler koleksiyonu bakımından zengin olan kütüphaneler bunlar. Birisi Atıf Efendi Kütüphanesi, çok yakınında Süleymaniye'nin. Diğeri Küprülü Kütüphanesi. Bir üçüncüsü Nuruosmaniye Kütüphanesi ve dördüncüsü de Ragıp Paşa Kütüphanesi.

Bunlar da yazma eser koleksiyonları itibarıyle zengin kütüphanelerimiz olduğu için Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağlı olarak çalışmaktadırlar.

Koleksiyonlar arasında çok mühim eserler var. Dünyada tek veya müellif hattı ile yazılmış en eski nüsha eserlerin en kıymetlileri Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Hatta bugün Türk ve İslâm eserleri müzesi ve başka bazı müzeleri süsleyen yazma eserlerden çoğu da bu koleksiyonun tezhipli, minyatürlü eserlerinden seçilmiş, müzelere nakşedilmiştir, zamanında. Kütüphanede tamamen okuyucu hizmetleri, kütüphane hizmetleri yürütülebilsin diye teşhir işleri ve turistlere gösterme bakımından önemli eserler müzelere nakledilmiştir. Böylece müzelerde gördüğümüz kitaplardan çoğu da bu koleksiyonun malıdır.

İstanbul uzun yıllar Hilâfetin merkezi, başkent olduğu için ve Türk hükümdarları ilme büyük değer verdiği için dünyanın

çeşitli yerlerinden kıymetli eserler de İstanbul'da toplanmıştır. Bu bakımdan dünyanın en kıymetli yazma koleksiyonlarından bazılarını İstanbul'da görüyoruz. Bunların başında Süleymaniye Kütüphanesi gelir. Sonra Hazine Kütüphanesi, biliyorsunuz Topkapı Sarayı'nda III. Ahmet koleksiyonu, Üniversite Kütüphanesi koleksiyonu, Beyazıt Devlet Kütüphanesin'ndeki koleksiyon Ali Emiri Efendi tarafından kurulmuş olan ve Fatih Camii'nin hemen karşısında bugün Fatih İl Halk Kütüphanesi veya Millet Kütüphanesi dediğimiz koleksiyondaki yazılı eserler, İstanbul'daki yazma sayısının eşine, emsaline ulaşılamayacak bir miktar olduğunu bize göstermektedir. Dünyanın hiç bir yerinde bu zenginlikte bir yazma koleksiyonu bulmak mümkün değildir.

— Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki eserler daha çok hangi dillerle yazılmıştır?

— Arapça, Farsça ve bilhassa Türkçe yazılmıştır. Dünyanın hiç bir yerinde bu miktarda el yazmasını bir arada bulmak mümkün değildir. Bu bakımdan da yalnız yurdumuz için değil, bütün İslâm âlemi için en önemli müesseselerden, dünya yazma eserlerle ilgili bilginler için en önemli kütüphanelerden bir tanesidir.

— Kütüphanenizdeki eserler hangi mevzuları muhtevidir?

— Süleymaniye kütüphanesi koleksiyonunda her mevzûda eser mevcuttur. Ve bunların katalogları, alfabetik ve sistematik olarak yapılmıştır. Okuma salonunun iki yanında 100.000 konularına göre kitapları bulduruca ve Dewey sisteme göre yapılmış kartlar görülebilir. Bunlardan, kitaplar, konularına göre rahatlıkla bulunabilir. Böylece bu konu kartları gösteriyor ki, kütüphanemizde genel konular, felsefi eserler, dini eserler, pozitif ilimlere ait matematik, astronomi, fizik, kimya ile ilgili eserler, tatbiki ilimlerle ilgili eserler, güzel san'atlar ve eğlence ile ilgili eserler, edebiyatla ilgili eserler, tarih, coğrafya ve biyoloji ile ilgili bir hayli eserler bulunduğu görülmektedir. Bunlar arasında çok önemli nüshalara rastlamak mümkündür. Çünkü kataloglarımızı incelerseniz ta hicri ilk

Arkadaşımız Fatih Koleksiyonu hakkında bilgi alırken görülmektedir.

yıllara kadar giden kitaplara rastlayacaksınız. Tabiatıyla ekseriyeti dini eserler teşkil ediyor. Eskiden medreselerdeki ilim tasnifi biliyorsunuz ki, akli ilimler ve nakli ilimler şeklinde idi. Akli ilimler daha çok pozitif ilimler dediğimiz matematik, fizik, kimya cinsinden eserler ihtiva ediyordu. Nakli ilimler de Tefsir, Hadis, Kur'an ilimleri ve buna bağlı ilimler, medrese ders kitapları şeklinde özetlenebilir.

— Bu eserler nasıl muhafaza edilmektedir? Muhafaza imkânları yeterli midir?

— Bu kıymetli eserler tabiatıyle eskiden ilmi bir koruma metodu olmadığı için elimize çeşitli şartlarda geçmiş bulunuyor. Kütüphanemizde bir mikro film ve fotokopi servisi var. Burada çok yıpranmakta olan eserler süratle arşive alınıyor ki ilerde tamamen yok olma tehlikesinden kurtarılabilsin. Bazı eserler de, mürekkebinin ya-

hut kullanılmış olan asitli tezhip malzemesinin tesiri ile, maalesef kendi kendine yıpranmakta, yani zamanın tesiriyle oksitlenmekte ve yapraklar gittikçe yok olmaya doğru gitmekte. Bunları kurtarmak için ilk tedbir olarak, mikrofilme alınıyor ve mikrofilm arşivine mal ediliyor. Bir de kütüphanede bulunmayan değerli eserler mikrofilm arşivi için tespit ediliyor. Böylece, bugüne kadar kıymetli eserlerden iki binin üstünde bir yekûn mikrofilm arşivimizde mevcut. Ayrıca 206 adet de fotokopi yazma eser mevcut. Yani yazma eser fotokopi ile aynen yapılmış ve kitap gibi okuyucu istifadesine sunulmuştur.

Müracaat kitapları gibi çok değerli eserler pek çok el sürülmek suretiyle yıprandığı için fotokopilerini çekip, onların okuyucuya, kitabın aslından değil de, fotokopisinden okutulmasının büyük faydası var tabii. Kitabın aynı güzellikte intikal ettirilmesini sağlamak bakımından fotokopi kitaplar meydana getiriyoruz. Onları okuyucuların istifadesine sunuyoruz. Bir de böcekler, kurtlar içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi'ne getirilmiş, yerleştirilmiş, gayri müsait şartlarda muhafaza edilmiş, rutubetli yerlerde muhafaza edilmiş kitaplar devralınmış bulunuyor. Bunlar için de, pataloji servisi kurulmuş bulunuyor. Bu bir kitap hastanesidir. Ve bir takım mütehassıs elemanlar çalışmaktadır. Bu kitap hastanesinde, kurtlar ve böcekler tarafından delik, deşik, edilmiş kitaplar, kurtların tesirleri giderilinceye kadar sayfa sayfa onarılıyor. Ondan sonra şirazeleri tekrar en güzel şekilde örülüyor. Devrinin üslûbuna ve usulüne uygun şekilde ciltleniyor ve okuyucunun istifadesi için raflarına iade ediliyor.

— Pataloji servisi yeni mi kuruldu acaba?

— Pataloji servisi aşağı yukarı 10 yıl kadar önce kurulmuş ve üç arkadaşımız bu konuda bilgi sahibi olmak için İtalya pataloji enstitüsüne ihtisas için gönderilmiştir. Bu arkadaşlarımız, ordan aldıkları bilgileri Türk kitaplarının muhafaza bilgisi ile karıştırarak bir usul meydana getirmiş bulunuyorlar. Bize has bir usûl meydana getirilmiş bulunuyor. Yani şimdi kitaplarımız, eski şiraze ustalarının, eski Türk cilt ustalarının verdiği bilgilerle ve o modern bilgiler ışığı altında tamir edilerek, okuyucuların istifadesine ve ileriki nesillerin faydalanmasına böylece sunulmuş oluyor.

— Kitapların muhafazasını anlatıyordunuz?

— Kanuni Sultan Süleyman Han medreselerin içerisinde kütüphaneler kurmuş, ayrıca cami içerisinde dini eserlerden bir kütüphane meydana getirmiştir. Fakat İstanbul'daki bütün kütüphanelerde yazma koleksiyonlarının bir araya toplanılması 1908 yılına rastlar. Tevhid-i Tedrisat kanunundan sonra, bütün tekkelerdeki, zaviyelerdeki ve cami köşelerindeki kitaplar bir araya, Süleymaniye Kütüphanesi'ne toplanmış. O ilk yılların emeğini çekmiş olan arkadaşlarımız bu koleksiyonda bakraçlar dolusu, kovalar dolusu kurtlar çıktığını ifade ediyorlar.

Sonra her yıl bu kitaplar teker teker havalandırılıyor. Böcek mücadelesi için kontrol ediliyor. Ve biraz evvel söylediğimiz sistemle onarılıyor. Bugün çok şükür kurtlarla, böceklerle mücadele bitmiş durumda.

Gazlama işi böcek mücadelesi için bir tedbirdir.

Böcek bulunan, bize gelen büyük koleksiyonları, bir cihazda gazlamak suretiyle, böceklerini imha ediyor. Ondan sonra havalandırıp, sayfa sayfa temizlemek suretiyle artık böceklenmiyecek bir şekle getirmiş oluyoruz.

— Kütüphanenizin elemanı ve imkânları kütüphanedeki kitapları muhafaza ve onarmaya yetebiliyor mu?

— Kütüphanedeki bugünkü mevcut personelle, bu kütüphanenin gerektirdiği ve yedinci milli eğitim şurasının kütüphaneye tahmil etmiş olduğu görevleri yerine getirmeye imkân yok. Sebebi şu: Bu kütüphanenin büyük bir tasnif komisyonuna ihtiyacı var. 1927 yılında kurulmuş ve bugün mevcut basılı katalogların çoğunu hazırlayan bir grup çalışıyordu. İsimlerini rah-

metle anacağımız büyük Türk bilginleri bu komisyonda hizmet vermişlerdir. Türkçe yazmalar kataloğu, Türkçe yazma divanlar kataloğu, Türkçe tarih, coğrafya yazmalar kataloğu gibi bütün dünya ilim âlemi için faydalı katalogların yayınlanması bunların sayesinde olmuştur.

Şimdi tahmin edersiniz 100.000'e yakın büyük koleksiyon ve hatta İstanbul Kütüphanelerindeki, bütün yazma eserlerin katolog lanması, bu kütüphaneye görev verilmiştir. Bunun için bu ilim adamlarının değerinde ilim adamlarının bu kütüphanede hizmet görmesi, çeşitli konularda, çeşitli kitapların kataloglanması, sür'atle bütün dünya ilim âlemine bu basılı katalogları sunmamız gerekiyor. Ona göre bir kadro kurmak icabediyor Süleymaniye Kütüphanesi'ne.

Kitapların muhafazası ile ilgili ilâve edeceğim bir husus da; Kütüphanedeki her bölüm ayrı ayrı havalandırma tertibatına ve rutubetini ayarlamak için rutubet alma cihazlarına sahiptir. Kütüphanemizin iki tane rutubet alma cihazı vardır. % 50-60 dan fazla rutubeti önlemek için derhal bu cihazları çalıştırıyoruz. Kitapta böylece rutubetin tesirinden korunuyor.

— Kütüphanenizdeki eserlerden istifade etme oranı nasıldır? Üniversite talebeleri, ilmi araştırma yapanlar ve devlet idarecileri gerektiği şekilde istifade edebiliyorlar mı? Bu konuda yapılmış bir istatiğiniz var mı?

— Süleymaniye Kütüphanesi'nin aşağı yukarı 64 kişilik okuma salonu, bilhassa yaz mevsiminde dünyanın her yerinden, beş kıtadan okuyucularla dolduğu ve hatta bazı hallerde yer kalmadığı da söylenebilir.

1971 istatistiklerine göre 9226 erkek, 792 hanım okuyucumuz, toplam 10018 okuyucu Süleymaniye Kütüphanesi koleksiyonundan faydalanmıştır. Bunun bir misli fazlasını da, kütüphaneden mikrofilm vermek ve üniversitelerde tez yapan üğrenciler olarak hesaplayacak olursak okuyucu artmış olur.

Çünkü dünyanın her yerine, müracaatlara, mikro film ve fotokopi gönderiyoruz. Onlar da okunmak için bizden isteniyor, takdir edersiniz. Böylece Süleymaniye Kütüphanesi, yalnız okuma salonunda okunan kütüphane olmaktan ziyade ta dünyada herkesin odasında yazmaları inceleyebileceği seviyeye gelmiş kütüphanelerimizden birisidir.

— Kütüphanenin yabancı ülkelerden olan okuyucularının oranı nedir? Kütüphaneye yabancılar daha çok mu rağbet ediyorlar?

— Gönül istiyor ki, bu okuyucunun büyük bir kısmı Türk okuyucuları olsun. Tabiatıyla ecdadımız bu müesseseyi bu millet istifade etsin diye ve ondan sonra bütün insanlık âlemi faydalansın diye kurmuştur. Son yıllar istatistiklerine göre % 50'nin üstünde maalesef yabancı okuyucular Süleymaniye koleksiyonlarından istifade ediyorlar. Ama biliyorsunuz yurdumuzda kurulmuş olan Yüksek İslâm Enstitüleri, İlâhiyat Fakültesi mezunları, Edebiyat Fakültesi ve Şark dilleri mezunları gittikçe çoğalıyor. Böylece gittikçe okuyucu miktarı artıyor diyebiliriz.

Bir kısım kitaplarımız da üniversitelerce, ilim adamlarımızca yayınlanıyor. Koleksiyonumuzdan her yıl yurt içinde ve yurt dışında, rahatlıkla söyleyebiliriz, yüzlerce kitap dünya ilim âleminin istifadesi için yayınlanıyor.

Avrupa'dan, Amerika'dan, Kanada'dan çeşitli ülkelerden bilhassa son yıllarda Arap ülkelerinden, İran'dan, Pakistan'dan çeşitli ilim adamları yaz mevsiminde, müsait günlerini bütünüyle kütüphanemizde geçiriyorlar. Bunlardan 10 ay kütüphanede hergün gelmek suretiyle çalışan yabancı ilim adamlarını gösterebiliriz.

— Devlet idarecilerinin istifade meselesi vardı?

— On ay içerisinde devlet idarecilerinden söylediğiniz şekilde bir araştırma yapanlara rastlamadım.

— Bugün bu kütüphanelerdeki tarihi ve sosyal eserler, halkımız ve aydınlarımızdan meydana gelen daha geniş kitlelerin istifade edebileceği hale nasıl getirilebilir? Meselâ; bu eserleri inceleyen bugün anlaşılır hale getiren, ehil ilim adamlarından

Yanda; Süleymaniye Kütüphanesi'nde Kanuni Sultan Süleyman'ın 406. ölüm yıldönümü dolayısıyle hazırlanan sergının bir bölümü görülmektedir.

kurulu bir «Tercüme ve inceleme komisyonu» ihdas edilse nasıl olur?

— Bu eserleri inceleyen ve bugün anlaşılır hale getiren ilim adamlarımız mevcut. Süleymaniye Kütüphanesi'nin kendi yayınları da var. Biz, kütüphaneci olduğumuz için, daha çok bibliyografik kaynaklar üzerinde çalışmalar yapıyoruz. Ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi koleksiyonundan yayınlanmış ve istifade edilerek hazırlanmış çeşitli kitaplar bulunmaktadır.

— Bunlar daha ziyade kütüphanenizin tanıtılması için değil mi?

— Tabiatıyla, kütüphane çalışmalarıdır bunlar. Ve gönül istiyor ki, bu eserlerden bugün gençliğin daha çok istifade edebileceği, milletimize daha çok aksettirilmesi icab eden yüzlercesi var. Onları da adapte edecek, bugünün diline aktaracak bir büronun da burada çalıştırılması çok faydalı ve yerinde olur. Önemine göre, Türk kültürü ve tarihi ile, İslâm kültürü ve tarihi ile ilgili eserler, sıra ile incelenip sür'atle yayınlanmalıdır.

Bu imkân da, Süleymaniye Kütüphanesi'ne verilmelidir.

Süleymaniye Kütüphanesi'nin genel bir görünüşü.

— Bugün Türkiye'nin en önemli problemlerinden birisinin, aydınla halk arasındaki yabancılaşma olduğu belirtilmekte ve buna sebep olarak da, aydının milletimizin sosyal ve tarihi yapısını bilmediği hususu gösterilmektedir. Milletin tarihi ve sosyal bünyesinin tam tespit ve tahlil edilememesine, asli kaynakların aydınlarımıza çok uzak ve yabancı geldiği sebep olarak gösterilebilir mi? Bu hususta düşüncelerinizi lütfeder misiniz?

— Bu sorunuz bana Mithat Cemal'in meşhur şiirini hatırlattı:

Zahmetse de tarihini bir kerecik aç da
Bir bak dedenin azmi ne yapmıştı
Mohaç'da
Bazan köpüren hamlesinin ismi Tuna'ydı
Tırmandığı burcun adı bazen Viyana'ydı
Tarihin eved bahse değer bazen okursan
Bir yanda Murad'ın uzanıp yattığı Bursa'n
Bir yanda Selimi'yle, Sinan'ıyla Edirne
Bunlar da eğer yoksa evet başka nedir
ne?

Hakikaten evvelâ tarihimizi, kültürümüzü belgeleriyle, ama ecdadın bize bıraktığı yazılı belgelere dayanarak sür'atle incelemek ve öğrenmek zorundayız. Bunun için birtakım kitaplar yazılmıştır. Biliyorsunuz, harf devrimi bir okuyan kitle meydana gelmesine vesile oldu. Yalnız bir kısım Türk kültürü ile ilgili eserler, eski harfli basılı kitaplarda kaldı. Bunları sür'atle bugünkü gençliğin, halkımızın anlayacağı Türkçe'ye intikal ettirmek ve yeni harfler le bastırıp çoğaltmak lâzım. Kültür eserleri serisine bunların ilâve edilmesi, sür'atle bu işin yapılması gerekir. Benim şahsî kanaatım bu.

— Tarihî eser kaçakçılığı bugün geniş şebekelerle yapılmaktadır. Kütüphanelerin bu hususta yeterli tedbir ve imkânları var mı?

— Bu önemli soru. Birtakım, büyük çapta eserlerin bavullar dolusu, hatta hergün ciltlerle yurt dışına kaçırıldığı söyleniyor.

Yurt dışındaki kütüphanelerden bir çokları İstanbul kütüphanelerindeki yazma eserler koleksiyonları kadar zenginleşme yolunda son yıllarda.

Ben, British Museum'de yazma eserler bölümünü rahatlıkla söyleyebilirim, çok güzel bir yazma eserler koleksiyonuna, Arapça, Farsça yazma eserler koleksiyonuna sahip. Türkçe yazmalar bileceğiniz gibi tamamen Türkiye hudutları dahilinden, toplanıp götürülmüş, yurt dışına çıkarılmış. Son yıllarda birtakım tedbirler alınmıştır. Ta hudut kapılarına kadar, yazma eserlerin kıymetli eserler olduğu, yurt dışına çıkarılamayacağı genelgelerle bildirilmiştir. Fakat büyük bir esefle söylemek lâzım ki bu iş, böyle polis tedbirleriyle değil, gümrüklere koymakla değil, parayla önlenebilir. Benim şahsî kanaatım büyük bir vakıf da

Dön Kendine Artık

Bu bekleyiş uzun, bir uzunca yıl
Kasvet tuzağından silkinip sıyrıl
Bir ümit gözünde hem ışıl ışıl
Bekler o günleri, bekler analar.
Sessiz figan eder şu Anadolu
Günler ona ifrit, hem de korkulu
Her taraf her köşe musibet dolu
Yağar üstümüze yağar da yağar.
Bayramlar karagün her gündüz gece
Usanmış hayattan, bıkmış iyice
Onulmaz yaralar el bekledikçe
O kendi haline her zaman ağlar!
Hem kalayım hem de güleyim deme
Ruhsuzlara ağır yükü yükleme
Dön kendine artık daha bekleme
Sen kendi yaranı yine kendin sar!
Düşman kim? Ben kimim? Bileceğim ben
Göz yaşımı kendim sileceğim ben
Gerekirse bunda öleceğim ben
Bu yolda yıllarca beklemekte var!

Necati AYKAN

bu iş için kurulmalıdır. **Türk Kültür Eserlerini Koruma ve Kurtarma Vakfı** kurulmalıdır. Yurt dışına kaçırılan şeylere lâyık olduğu değer Türkiye'de de verilebilir. Hatta örnekler verebilirim; Ankaravi'nin meşhur bir mesnevi tercemesi var. Şerhi mesnevi. Abidin Paşa yazmış. Ve bu eserin ciltlerine, ifade edildiğine göre 70.000 TL. vermişler. Sahibi biz 7-8 bin lira versek kütüphanelerimize, tek milletime kalsın diye vermeye razı. Yurt dışına vermemek için 70.000 TL. gibi meblağı reddetmiş. Geldi, bu şeyi açıkladı. Fakat biz 7-8 bin lira verecek durumda dahi değiliz.

Onun için böyle bir millî vakıf kurulmalı ve sür'atle bu eserler yurt dışına kaçırılmaktan korunmalıdır.

Biliyorsunuz edebiyat tarihimizde, tarihimizde birtakım belgeler var. Kitapların isimleri mevcut, halk elinde ve kimlerde olduğunu bilmiyoruz.

Bazıları maalesef bilgisizlik yüzünden imha edilmiş durumda. Bunların birçoklarının halkımızın elinde bulunması muhtemel. Sür'atle yazma eserler taraması yapılmalı ve bu eserler yurttaki millî koleksiyonlarımıza dahil edilmelidir.

Ondan sonra da önemlerine göre, sıra ile en önemlisinden başlayıp, halkın ve öğren-

cilerin istifadesine, bugünkü dile aktarılmalıdır.

İstanbul'daki bu söylediğim yazma eserler koleksiyonu, Türk tarihine ve kültürüne ait belgeler değil, bütün İslâm âlemi ile ilgili belgeleri ihtiva etmektedir. O bakımdan bunların Türk gençliği ve Türk milleti tarafından öncelikle bilinmesi gerekir.

— Bir neslin tarihle irtibatını temin etmede, bu eltlerle kitapların toplandığı kütüphanelerin, rolü nedir? Toplumumuzun gelişmesine ışık tutabilir mi?

— Başından beri bütün söylemek istediğim bu. Yalnız Türkiye'nin değil, bütün İslâm âleminin daha esaslı gelişebilmesi için mazisini çok iyi bilmesine ihtiyaç var. Şerefli bir maziye sahip olan milletimin, bu şerefine lâyık olduğu gelişmeyi sağlayabilmesi için, belgelerini, kültür belgelerini çok esaslı incelemesi lâzım. O zaman göreceksiniz ki, hiç bir millete gıpta etmeyen hale geleceğiz. Milletimizin tarihte, bugün bildiğimizden çok daha üstün vasıflar sahibi olduğunu, eserlerinin incelenmesi rahatlıkla gösterecektir. Onun için benim bir tavsiyem daha var. Bugün öğretmen okullarında okuyan arkadaşlar, edebiyat fakültelerinde okuyan arkadaşlar, hatta üniversite mezunları küçük bir gayretle, bizim kültürümüzün esasını teşkil eden yazma eserleri okuyabilecek hale gelmek için, eski harfleri de bir hafta içinde okumaları mümkün. Bu belgelerle irtibat kurabilmek için kendilerinin de böyle bir gayrete girmeleri büyük fayda sağlar. Çünkü milli kültürümüzle ilgili kitapların % 80'i bugün hâlâ maalesef eski harflerle, Arap harfleriyle yazılmış durumdadır.

Bir entellektüel, üniversite seviyesinde bir şahsın, bir hafta içinde, eski harfleri (yazması demiyorum) okuması mümkündür, bugünkü usullerle.

Onun için gençliğin tarihine eğilmesi, edebiyatını iyi bilmesi, büyük faydalar sağlayacaktır. Bu memleketin buna büyük ihtiyacı olduğu kanaatindeyim.

— Bugün Türkiye'deki kütüphanelerden yeterince faydalanabiliniyor mu? Bu nasıl mümkündür? Devletin eğitim ve kültür politikasına bu konuda teklifiniz var mı?

— Amerikalılar kütüphane okulun, üniversitenin kalbidir, derler. Kütüphane hakikaten milletlerin en çok ihtiyaç duyduğu kültür yuvaları olarak gelişmiştir. Bizde, tarihimizde, Amerikanın daha keşfedilmesinden evvel, Amerika'nın ismi dahi yokken kurulmuş, halkın istifadesine sunulmuş kütüphaneler var. Bu bakımdan rahatlıkla, bu konuda öğünebilecek durumdayız. Biraz evvel 45 kişilik bir Amerikalı kütüphaneciler grubu vardı. Onların, kütüphaneyi dolaştıktan sonra söylediklerini, aktarabilsek ve gençliğimiz duyabilse, hakikaten iftihar edilecek durumdayız. Kütüphaneler bakımından ve eser koleksiyonu bakımından tekrar Süleymaniye Kütüphanesini ele alalım, burası bir ilim hazinesi. Topkapı Sarayı nasıl değerli eserlerin, eski eserlerin hazinesi ise, burası da değerli kitapların hazinesi.. şeklinde vasıflandırılabilir.

Bunun içerisinde milli kültürümüzle ilgili herşeyi bulmak mümkün. Matematik, tarih, edebiyat, felsefe, coğrafya, biraz evvel saydığımız bütün konularda yazılmış kitapları bulmak mümkün. Bunlar bilinip, yeni eserler meydana getirilmesi çok faydalı olur. Bir esasa dayanmış olur değil mi?

O bakımdan kütüphanelerden halkın faydalanabilmesi için, daha geniş çapta, evvelâ kütüphanelerin okuyucusuna, halkımıza tanıtılması işi gelir.

Teklifim muhakkak surette okullarda, kütüphanecilik meselesinin anlatılması, Kütüphanelerden nasıl yararlanılır, bunun anlatılması, öğretilmesi şeklinde olacaktır. Yabancı ülkelerden gelen okuyucular rahatlıkla bizim kataloglarımızdan faydalanmaktadırlar. Kendi eliyle koymuş gibi. Beynelmilel bir sistem içinde çalışıyor çünkü kütüphanemiz. Maalesef Türkiye'den gelen okuyucularımız, neyi, nasıl ve nerede bulacaklarını kütüphaneciye sormak mecburiyetinde halen.

Halbuki ilkokulumuzdan başlayıp, çocuk kütüphanelerinden başlayıp, halk kütüphanelerine kadar, yüksek öğretim seviyesine kadar, kütüphanelerden nasıl yararlanılacağı mutlaka öğretilmelidir. Ben bu kanaate varmış durumdayım.

— Çok teşekkür ederiz Muammer bey.

GERÇEK HAYAT

Mustafa TOSUN
İst. Y. Ö. Okulu

Hayatı ne kadar çok severiz değil mi? Hayat bizim için ele geçmez bir fırsat gibidir. Hayatla ebediyen beraber olmak, hayattan hiç uzaklaşmamak isteriz. Hayatın bir gün, istemesek de sona ereceğini bile bile. Hayatı bu derece sevmemize, ona bu derece bağlı olmamıza rağmen gerçek hayatı anlayamayız çoğu zaman. Gerçek hayatla, sahte hayatı ayırdedemez birçok insan. Şu maddî âlemde hislerimize mağlûp olmak, onların esiri olmak mıdır gerçek hayat? Yoksa hissiz bir bitki, cansız bir varlık gibi yaşamak mıdır? Hiç biri... Ne hislerinin kölesi olmuş bir insanın hayatı, ne de her nevi hislerini bir köşeye atmış ferdin hayatı, gerçek hayat değildir.

İnsanın hayat boyu tâbi olduğu bir kanuniyet vardır. Hayata bağlı olma kanuniyeti. Hiç bir insan normal şartlarda hayattan nefret etmek istemez. Hayatın en acı hatıraları bile ölümü bize sevimli hale getiremez. Çünkü hayat, maddî hayat insan için bambaşka bir mâna taşır. Aklımız, hislerimiz, herşeyimiz bizi hayata bağlı olmaya, hayatla beraber olmaya zorlar. İnsan bünyesinin icabıdır bu. Bir kanuniyet, bir nevi zarûrettir. En basit canlıda bile bu kanuniyetin belirtilerini görürüz. Azgın bir kedinin önünde kaçan farenin çırpınışını hiç gördünüz mü? Kuyruğuna bastığımız bir kertenkelenin, kuyruğunu koparma pahasına kaçtığını müşahade etmişsinizdir... Demek canlıda öyle bir zarûret var ki, hayatın en hırçın anında bile hayata küskünlüğe mani oluyor.

Peki, hayatla bu kadar içli dışlıyızdır da, acaba kaç kişi hayatın mânasını, niçin yaşadığını bilerek hayatını sürdürür? Hayatın gayesini anlayan kaç kişi vardır etrafımızda? Bilhassa şunu sormalıdır: Hayatın gayesini anlamak demek ne demektir? Hayatın gayesine uygun bir hayat sürdürmek ne demektir? Bu soru, özetle, «insanın, kendisini ve âlemi meydana getiren kudretin, bünyesine koyduğu ve uyulmasını istediği kanunlara uymak suretiyle, hayatın gayesine uygun bir hayat sürdürülebilir» diye, cevaplandırılabilir. Gerçek hayat, bu türlü yaşanan bir hayattır. Etrafımızda, bu tarz bir hayatın içinde bulunanların sayısı çok değildir. Belki eskiden çoktu. Son yıllarda, dünyada meydana getirilen değişmeler, insanoğlunu gerçek hayattan uzaklaştırmış, insanı insanî vasıflarından soymaya başlamıştır. İnsandaki buhranın artması da bundandır.

Gerçek hayatın yaşanması şuurlu bir tercih meselesidir. Tercih yapabilen insan, gerçek hayatı yaşayabilir. Tercih yapma imkânı kaybedilmiş bir ferdin gerçek hayatı yaşaması ya mümkün değildir, ya da kendi dışında bir gücün sürüklemesiyle o vasata gelmiştir. Tercih yapmaktan neyi kastediyoruz? Tercih yapan insanın kafasında, «ya bana verilen insanca yaşama modeli içinde bulunmalıyım, ya da, bu yaşama tarzını sürdürme imkânı bana verilmeyecekse, ölümü, gerçek hayatı sürdürmek için, savaşarak ölümü tercih etmeliyim» diye bir düşünce vardır.

Türklerin savaşlarını düşününüz. Meselâ İstiklâl Savaşımızı. Niçin savaşmış-

tık? İnsanca yaşama düzenimizi korumak için değil mi? Gelen istilâcı güçler de bize bir hayat yaşatacaklardı şüphesiz. Herkesi kılıçtan geçirmeyeceklerdi. Ama bu hayat, insanca bir hayat olmayacaktı. Onların istediği, kanunlarını onların koyduğu bir hayat modeli sunacaklardı. Biz, gerçek hayatımıza uymasa da, ona göre yaşamak mecburiyetinde bırakılacaktık. Ama babalarımız, dedelerimiz, ninelerimiz, bacılarımız, annelerimiz bir tercih yapmışlar. Böyle yaşamaktansa, ölümü tercih ederiz demişler. İnsanî hayatımızı yaşamak için mücadele ederiz, ya gerçek hayatımız devam eder ya da ölümün bağrına seve seve koşarız, demişler. Bundan çıkan netice şu ki; ölümün göze alınması, aslında gerçek hayatın yaşanması içindir. Yazının başını hatırlayınız. Hayatın idamesi, insan bünyesinin bir kanuniyeti idi. Ama, burada da insanın seve seve ölüme gittiğinden bahsediyoruz. Bu, tezat gibi görünen husus nasıl izah edilebilir? Yoksa insanların hiç birisi seve seve ölmüyorlar mı? Onları ölüme sürükleyen, yalnız iktidar sahipleri mi? Bu soru üzerinde iyi düşünülürse, bazı insanların sadece sürüklendiği için harp meydanlarına gittiği söylenebilir. Bilhassa, koruyacağı insanca hayat modelleri olmayanlar bu durumdadırlar. 100 binlerce Haçlı ordularının muharebe meydanına sürülüp ölümden korktukları ve kaçtıkları, neticede mağlûp oldukları başka nasıl izah edilebilir? Namusunu korumak için baltasına yapışan Türk anasını düşünün. Bir de namus duygusu kaybolmuş birisinin kendisine yapılan tecavüzdeki mukabelesini düşünün. Hangisi namusu için ölümü tercih eder. Namus duygusunu kaybetmiyen Türk anası değil mi? Yani insanca yaşama modeline sahip olan aziz varlık.

İslâm-Türk orduları, öleceğini düşünmeden neden cepheye koşarlar? Çünkü korumak istedikleri gerçek hayat modelleri vardır. Yaşadığı hayat ve başkasının tayin ettiği bir hayatı yaşamak ile ölümü tercih noktasına getirilse, acaba Müslüman ve Hıristiyandan hangisi, devamlı yaşadığı hayatı isteyerek, ölümü tercih edebilir? Milyonlarca kere ispatlanmıştır ki müslüman, kendi hayatının yaşamak için ölümü hiç tereddütsüz tercih etmektedir.

Şimdi neticeye gelebiliriz: İnsan, insanî hayat modeline uygun yaşamak için yaşar. Bu tarz yaşamayan insanın yaşayıp yaşamadığı üzerinde tartışılabilir. İnsanın, gerçek hayatla, sahte hayat arasındaki tercih anı, en şuurlu anıdır. Gerçek hayatı yaşamak için, her zaman bu anı yaşayabilmek gerekir. Her an insan, «ben şu yaşadığım hayatı terketmektense, ölmeyi tercih ederim» diyebileceği bir hayat modeli içinde bulunursa, gerçek hayat içinde bulunmuş olur. Eğer bunu diyemiyorsa, o hayatından vazgeçmesi ve şuurla yaşadığı bir hayata koşması en doğru hareket olur.

TAŞ DUVARLAR BİLİR

Taş duvarlar bilir ne çektiğini
Bağrına yaslanan her dertli başın
Erimez demirler erittiğini
Bin kadre uğramış kanlı göz yaşın.

Taş duvarlar bilir her kor yürekten
Volkan olup lâv lâv yükselen ahı
Neden men edildi onlar gülmekten
Nedir taş duvarlar nedir günahı.

Gömülü ÇOBAN

EDEBİYATIMIZDA MOSKOF MUHAREBELERİ

«... Ey Türk oğlu!.. Sana damarlarındaki kanı hediye edenler, kanlarının son katrelerini Moskof muharebelerinde döktüler. Sen bugün yarın ne olursan ol, fakat unutma ki, o şehitlerin ebedî bir yetimisin! Bu din, bu devlet, bu vatan gibi; bu gayz, bu kin, bu intikam da onların sana mübârek bir mirasıdır. Dünyada bir Rusya ve bir Rus kaldıkça bu hakkına, bu vazifene hürmetkâr ol! Hakkın öldürmek, vazifen iktiza edersе hemen ölmektir. Türk oğlu!..»

SÜLEYMAN NAZİF

Salim DEMİREZEN
İst. Y. Ö. Okulu

(Geçen sayıdan devam)

İdeallerimizin, tarihimizin ve coğrafyamızın bize ebedî düşman kıldığı; kanımıza ve vatanımıza doymayan bir iştiha ile susamış Moskof, asırlarca ihanet kusmasına devam etti. Tarihe eşine ender rastlanan destanlar yazarak akıtılan bunca kan, Moskof'un azgın susuzluğunu gideremedi. Çünkü o, vampirlerin en gaddarı idi. Fakat ne gam... Şerefli ecdadımız ne için döğüştüğünü bilmiş, «can verme sırrına» ermişti. Her on üç senede bir, Moskof muharebelerinde şehit olan binler, onbinler hayatlarının gayesini anlamışlardı. İşte bunun içindir ki: ölüme coşkun bir sevinç içinde koşuyor, dillerinde «kelime-i Tevhid», dudaklarında ebedî saadete ulaşmanın ifadesi hafif bir tebessüm, gözlerinde engin mavilikler uçuşarak son nefeslerini veriyorlardı. Bu inanç, yetim yavrusunun beşiğini sallayan yaslı ananın ninnisiyle başlıyor, yediden yetmişe bir milletin sesini dile getiren şairlerin mısralarıyla pekişiyordu. İşte bunlardan bütün sadeliğine rağmen, manalı birisi:

Bu toprak için,
Bu bayrak için
Ölelim.
Fakat, bilelim.

dedelerimiz biliyordu ve bilerek ölüyordu. Hayır ölmüyor, ölümsüzler kervanına katılıyordu. Bu iman ve ideâle Anadolu'nun ücra köşelerinden hayatının baharında vatan müdafaasına çağırılan millet evlâtları, kilometrelerce ötede Tuna kıyılarından Yemen çöllerine kadar kan borcunu fazlasıyla ödüyor, ödüyordu. Yağız delikanlılar, kimbilir kaç ağustos gecesinde Estergon Kal'ası'nın kalın surlarına oturup, bağrını, esen hafif melteme vererek; yeşil Tuna'da akislenen mehtaba dalıyor ve Fırat kıyısına dönerek, kerpiç evde çile dolduran yavuklusunu düşünüyordu. Ve dilinden gayri ihtiyarî ayrılık nağmeleri dökülüyordu:

Asker olup, vatana hizmet eylerem men,
Çağırmadan asker olur giderem men,
Giderem men cepheye yâr seni hayran edere

Kurban olum vatana, vatanım hoştu mene,
onu candan severem.

Sınırlarımızda arslan yürekli mehmetler nöbette iken, düşman da yeni ihanet plânları kuruyordu. «Hasta Adam» olarak adlandırdığı devletimizin paylaşılma plânını, İngilizlere teklif etti. Menfaatta anlaşamayınca kendi başına hâl yoluna gitti. İstanbul'u almayı (!) hesaplıyordu. Harp sebebi olarak, uydurma sebepler buldu. Ve bunların reddedilmesi, tarihimize Kırım Harbi olarak geçen savaşın başlangıcı oldu.

EDEBİYATIMIZDA KIRIM HARBİ (1853-56)

Genellikle kale muhasarası harbi şeklinde devam eden Kırım harbi, dört ayrı cephede oldu. Şimdiki Romanya'yı işgal eden Moskof sürüleri, donanmamızı da Sinop'ta yaktılar. Bu, Moskof'un değişmez siyaseti idi. Rusya'nın kuvvetlenmesini istemeyen Fransa ve İngiltere'nin safımızda harbe girmesi muharebeye değişik bir şekil verdi.

Harbin en unutulmaz günleri Rumeli cephesinde, Silistre'de geçti. Rumeli cephesinde Serdar-ı Ekrem (başkomutan) Ömer Paşa idi. Ve Silistre'de 15 bin asker ile Ferik (general) Musa Paşa bulunuyordu. Moskof, 200 bin kişi ile şehri kuşattı. Muazzam kuvvet farkına rağmen, imanı dağlar kadar kuvvetli Musa Paşa: «Tuna'nın akışı dursa, yerle gök birleşse ben Moskof'u Silistre'ye sokmayacağım.» diye azmini belirtiyor; askerleri de: «Can bedende iken Silistre kalesini düşmana vermiyeceğiz.» şeklinde and içiyorlardı. Kuşatma 1854 yılı mayısının 18. günü başladı ve tam bir ölüm-kalım mücadelesi olarak 42 gün devam etti. Mehmetciğin imanlı göğsüne çarpan gülleler eridi. Ve tarihe şanlı bir levha daha ekledik. Aldıkları takviyelerle, yaptıkları son hücum da; coşkun sel önünde granit taşına çarpan molozlar gibi parçalanınca, Moskof sürüleri şehri yakarak kaçmağa başladılar. Silistre kıpkızıl alevler arasında kalmış, fakat teslim olmamıştı. Ve harbde Moskof'un 50 bin zayiatına mukabil, dört bin şehit vermiştik. Şehitler arasında Musa Paşa da vardı. O Musa Paşa ki, yapılan vezirlik teklifine: «Şehadet rütbesini vezirliğe tercih ederim» cevabını vermişti. Muradına nail olmuş, vezirler vezirliğine yükselmişti...

Romanya'nın boşaltılması üzerine, ordumuz Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa komutasında Kırım'a çıkmış ve 13 Eylül 1854 günü Sivastopol'u kuşatmıştı. Karadan ve denizden surlar mütemadiyen dövülüyor, yıkılıyor, tekrar tamir ediliyordu. Askerlerimizin azmi sınırsız, parolası her zamankinin aynıydı. İşte «Sivastopol Marşı» olarak hâlâ söylenen marşta «Ya şehit, ya gazi» parolası:

Sivastopol önünde musalla taşı,
Sırma da kılıç kuşanmış yiğit binbaşı,
Ölürsek şehidiz, kalırsak gazi.

Moskof askerleri takviye alıyor ve direniyordu. Olanca soğuğu ile bastıran kış da imdatlarına yetişmişti. Bir zamanlar bizim olan Sivastopol'un o anki halini marştan takip edelim:

Sivastopol önünde yıkık minare,
Düşman dedikleri gelmez imane,
Erenler geliyor bize imdade.

Şehir direncini yitirdikçe yitirdi, açılan gedikler artık kapanmıyordu. Ve kuşatmadan tam bir sene sonra Ömer Paşa kumandasındaki ordular, Sivastopol vadisini sarsan bir top atışı ile şehre girdi. Muzaffer bayrağımız surlarda dalgalanırken, dilden dile aynı marş dolaşıyordu:

Sipastopol önünde yatar gemiler,
Atar da nizam (1) topunu yer gök inler,
Yardımcıdır bize kırklar yediler
Aman da kaptan paşa izin ver bize,
Sılada anamız duacı size.

Sivastopol zaferi üzerine pek çok destan yazıldı. Biz burada meşhurlarından «Bezmi» mahlaslı bir halk şairinin destanından bir parça alıyoruz:

Ömer Paşam derki: sözüme bakın
Sivastopol şehrini bu gece yakın
Askerim gaflette olmasın sakın
Böylece zabitan divân eyledi.
Rusyalı da der ki: düştüm figana
İsa bakmaz oldu, söylen Yuvan'a
Üç bin pare toplar kaldı düşmana
İşimi âh ile efgân eyledi.
Bu bir bergüzardır yaptım iptidâ
Okuyan ehl-i din eylesin duâ

Derdmend «Bezmi»ye söyleden Hüdâ
Bu kavgaları bir destan eyledi.

Üst üste uğradıkları mağlûbiyetler Çar Nikola'ya çok ağır gelmişti. Karşılık olmak üzere Kars'ı alacaklarını ve bir daha vermiyeceklerini (!) propogandaya başladılar. Bu blöfe en güzel cevabı, bütün millet adına **Âşık Bahri «Kars'ın Kal'ası»** koçaklaması ile verdi. İşte bir kıt'ası:

Çok öyle yan bakma Moskof sen ona
Zafer-nişanıdır Kars'ın kal'ası
Nice bin düşmana bozgun salmıştır
Osmanlı şânıdır Kars'ın kal'ası.

Rus orduları, Kars üzerine gelmeğe başlamışlardı. Gönüllüler ve yediden-yetmişe halk hazırlık içindeydi. Yine **Âşık Bahri** halkın coşkun hissine tercüman oldu. Ve âdeta bir nota kabul edebileceğimiz «Gelme Moskof» şiirini söyledi:

Gelme Moskof, gelme Kars'a
Cennet, küfre mal olur mu?
Cihan bize karşı dursa
Aslâ bundan yol olur mu?
Bize canı verüp Hüdâ
Olsun nazlı yurda feda
Kafeste ruh eyler nida:
«İslâm, küfre kul olur mu?»
Katlanırız kamu derde
Bırakmayız yâdı yurda
Ölürüz hep bu uğurda
Bundan iyi fi'l olur mu?

Kars Kalesi 1855 yılı 18 mayısında kuşatıldı. Cihana bile karşı durmağa azimli Karslılar hemen silâha sarıldılar. İlk Moskof hücumunu yaşları 14-15 arası çocuklar püskürttü. Kale içinde bir milletin ordulaşması kelimenin tam mânası ile görülüyordu. Bunu kuşatma sırasında kalede bulunan bir İngiliz askeri doktorunun hâtıralarından takip edelim (10 Haziran 1855):

.... Yaşı hayli ilerlemiş olan Osman Ağa'nın: «— İnşallah ayağınıza sayısız Gâvur kelleleri getireceğiz Vilyams Paşa!» sözleri üzerine (İngiliz) general: (Memleketinde böyle bir hareket görmediği ve bunun ancak para için yapılacağını zannettiği için)

«— Size para da veririz!» dedi. Ve Osman Ağa'dan:

«— Vallah! Biz para istemiyoruz, siz parayı nizamiyeye (orduya) veriniz. Biz Karslıyız. Bizler para için değil, dinimizle namusumuz uğruna çarpışıyoruz...» karşılığını aldı (2).

Moskof saldırısı üzerine Trabzon gönüllüleri, dillerinde cenk türküleri, ellerinde şanlı bayrak imdada koştular. Bir yeni Rus hücumunun da püskürtülmesi üzerine devlet, Karslılara «Gazi» ünvanını verdi. Üç yıl vergi ve askerlikten affeyledi. Ve altın, gümüş ve bronzdan üç türlü «Kars Nişanı» yaptırıp, gazi ve şehit ailelerine dağıttırdı... Fakat kuşatma uzadıkça, kale içinde erzak tükeniyordu. Ömer Paşa da imdada yetişememişti. Son süvari atları da kesildikten sonra teslim olundu. Ruslar bile, bu kadar efsanevi kahramanlık karşısında subayların kılıç taşımasını kabul ettiler... Ve Kars'ın düşüşü muharebeyi etkilemedi. Neticede Moskof sürüleri geldiği gibi gitti...

Rusya Kırım harbinden sonra bir müddet belini doğrultamadı. Ama her fırsatta Hersek'te, Bosna'da, Bulgaristan'da isyanlar çıkarttı. İsyanları bizzat Rus subayları teşvik ve idare ediyorlardı. Silâhları da tamamen Rusya'dan gelmekteydi. Bu durum 1877 yılına kadar böylece sürdü. Ordularımızın âsileri tepelemesi Batı'da şişirildikçe şişirildi. Ve Rusya'nın müdahalesi üzerine «93 Harbi» diye bilinen harpler başladı.

«93 HARBİ»

Aslında ordumuz harbe hazır değildi. Sultan Abdülhamit bunun için harb istemiyordu. Ama sadrazam Mithat Paşa çeşitli oyunlarla devleti harbin içine attı. Ruslar yine Anadolu ve Rumeli cephesinden taarruza geçtiler. Rumeli'de, Tuna'yı ve Balkan dağlarını geçen düşman orduları Plevne'yi kuşattılar. Osman Paşa şehri şanla ve şerefle müdafaa etti. Rumeli cephesinde çarpışan adsız bir şair de bu eşsiz müdafaayı şiire döktü:

Tuna nehri akmam diyor,
Etrafımı yıkmam diyor.
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor.
Ruslar Tuna'yı atladı,
Karakolları yokladı.

Osman Paşa'nın kolunda
Beş bin top birden patladı.

Düşmanın 50 bin asker ve 184 topuna karşılık, 23 bin asker ve 58 topuyla Osman Paşa, dünya savunma taktiklerini alt-üst ediyordu. Birbirini takip eden mağlûbiyetler üzerine bizzat Rus Çar'ı II. Alexander cepheye geldi. Yaptıkları hücumda 7305 ölü vererek çekildiler. Bizden ise sadece 100 şehit vardı. Bütün dünyanın gözü Plevne'ye çevrildi. Çar II. Alexander dehşete kapılarak, Romanya kralı Karol'e acele bir imdat telgrafı çekti: «İmdadımıza gel!.. Türkler bizi mahvediyorlar! Hristiyanlık dâvası kaybedilmiştir.» (3)

Diğer taraftan, zafer haberi bütün yurdu sarmıştı. Plevne türküleri dilden dile dolaşıyor, şairler destanlarla zaferi taçlandırıyordu. Ama yazılan destanlar, yapılan fedakârlığın yanında çok aciz kalırdı. Çiçeği burnunda gelinlerin, nazlı bacıların çektiği cefayı anlatabilecek ağıt düşünülebilir mi? İşte yazılan yüzlerce destandan birisi:

Plevne dediğin küçük kasaba,
Kelle kese kese döndük kasaba,
Kesilen kelleler gelmez hesaba.
Vurun arslanlarım! Der Osman Paşa.
Atar Urus topu, inliyor dağlar,
Seçilsin yaralı, vuruşsun sağlar.
Köprünün başında kız gelin ağlar,
Vurun arslanlarım! Der Osman Paşa.

Romanya kralı 50 bin asker ile imdada geldi ve harbin komutanı oldu. Osman Paşa ise tek takviye alamadı. Üstelik cephanesizlik, açlık ve hastalık da son raddeye varmıştı. Bütün imkânsızlıklara rağmen, düşmanın kulakları sağır eden top seslerini, Mehmetçiğin «Allah! Allah!» sedaları boğdu. Yeni hücumlarında, içinde generallerin de bulunduğu 15 bin ölü bırakarak hezimete uğradılar. Bizden zayiat üç bin şehit idi. Bu büyük zafer üzerine Osman Paşa'ya «Gazi» lik ünvanı verildi. Vatanın dağları taşları sevince gark oldu... Diğer kumandanlar Gazi Osman Paşa'yı çekemedi. Yardım imkânlarını zorlamadılar. Rusların yeni takviyelerle yaptıkları son hücumda, O. Paşa çıkış yaptı. Üç katlı çemberin iki katını yardı. Fakat son katı yararken yaralandı. Ve beş aydır devam eden müdafaa, 1877 yılı Aralığının 10. günü hazin bir sonla bitiyordu. «Akmam diyen» Tuna melâl içinde akıyor, Plevne'nin harabeye dönmüş taşları, tepelerine bile bir acı, bir matem çöküyordu. Plevne'den Kars'a kadar herkes kan ağladı... Ve bizlere esir gidişinde dahi vakar halini ifade eden, yanık türküler kaldı; kin ve intikam yüklü:

Tuna nehri akar gider
Etrafını yıkar gider
Adlı şanlı Osman Paşa
Boyun eğmez esir gider...

Artık mezalim son derece artmıştır. Rumeli, sakallarından sürüklenen dedelerin; havaya atılarak altlarına süngü tutulan mini mini yavruların feryad: ile inledi. Bazı yabancı kaynaklar bile yapılan hunharlığı kaydetmek mecburiyetinde kaldı. Şimdi Bulgaristan'da bulunan Zağra'da yapılan Rus-Bulgar zulmünü o zaman sekiz yaşında bulunan bir görgü şahidinden dinleyelim: (Şair zamanın Zağra müftüsü Hüseyin Raci Efendi'nin oğludur)

NELER ÇEKTİK

Dayımın bend edüp de ellerini,
Kıldılar lime lime her yerini.
Kimini gömdüler yere canlı,
Demeyüp ihtiyar, delikanlı.
Kiminin kestiler edep yerini,
Verdiler ağza canlı etlerini!..
Kimine giydirildi kızgın saç,
Zulmü gör eyle bundan istintaç!

Anadolu cephesinde de Moskof orduları yine Kars üzerine geldi. Başkomutan Muşir Ahmet Paşa zaten böyle bir taarruz bekliyordu. Ve şairler her zamanki gibi gönüllü ordular kurmak için kaleme sarılmıştı. Bunlardan Âşık Şenlik'in (asıl adı Hasan) «Kars Gönüllü - Atılılar Türküsü— isimli koçaklaması tam bir silâhbaşı daveti:

Ehl-i İslâm olan eşitsin, bilsin
Can sağ iken yurt vermeniz (4) düşmana
İsterse Urusat (5) ne ki var gelsin,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.
Hele Âl-Osman'ın görmemiş zorun,
Din gayreti olan tedârik görün.
At tepin, baş kesin, Kazağ'ın kırın,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.
ŞENLİK, ne durursun? Atlara binin,

Sayra-kılıç düşman üstüne dönün.
Artacaktır şânı bu Âl-Osmân'ın,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

Muharebe 15 km. lik bir cephede ve Kars ovasında oldu. Moskof'un 120 bin kişilik kuvvetine karşı, Ahmet Muhtar Paşa 80 bin mehmet ile üst üste parlak iki zafer kazandı. Ve Ahmet M. Paşa'ya «Gazi» lik ünvanı verildi. Sayısız takviye alarak, 24 taburla yaptıkları saldırıyı, Gazi A. Muhtar Paşa 6 taburla perişan etti. Fakat sırtlan sürüsü gibi, tekrar takviye alarak yaptıkları hücumda, A. Muhtar Paşa Deve Boynu muharebelerini kaybetti. Arkasından sistemli bir şekilde Erzurum'a çekildi.

Kars'a giren barbar sürüler şehirde üç gün üç gece katliam ve yağma yaptı. Yerli halkın, 93 felâketimizden; kurtuluşa kadar süren (1878-1918 yılları arası) «Kırk Yıllık Karagünler» dediği yıllar başladı. Kars ve çevre vilâyetler esarette kara, kapkara günler yaşadı... Şairlerin göz yaşları mısralara aktı. Ve sabır taşlarını kıskandıracak derecede yıllarca umutla beklendi. İşte zulmü lânetleyen ve uzanacak yardım elini bekleyen «93 Kars Kavgaları Türküsü»nden bir bölüm:

Yaktı gülşen yurdu zâlim saldadı
LORİS de zulmedip, verdi berbadı.
Ardahan kan ağlar, gözler imdadı
Gel beri, gel beri bizim Osmanlı
Kavga koptu Kars'ın başı dumanlı.

Müstevliler, geçtiği yerleri ekili ise çöle, mamur ise harebeye çevirerek Aziziye tabyalarına kadar geldi. Defaetle yaptığı hücumlardan bir netice alamadı. Ve Aziziye tabyalarını silâhla ele geçiremiyeceğini anlayınca; içimizdeki nankör Ermenileri casus ve sabotör olarak kullandı. Şehit Mehmetlerin elbiselerini giyen Ermeniler, mehmetçiği nöbette alçakça hançerledi. Ve Moskof'un şanlı Erzurum'a girmesini sağladı. Ama kahraman Erzurumlular şahlanmıştı. Satır, kazma ve kürekle hücuma geçen Nene Hatunlar, Gülizar Onbaşılar; beli bükük, aksakallı dedeler ve av tüfeğini zorla taşıyan çocuk yaşta gençler, boğaz boğaza boğuşmalardan sonra Moskof sürülerini püskürttü. Binlerce şehit ve yediden yetmişe gazi Erzurumlular millî tarihimizin «Aziziye Destanı»nı yazmıştı:

Tazelenmiş yetmişlik dedenin cenk hevesi,
Elinde paslı pala, dilinde Allah sesi...

Plevne ve Aziziye destanlarına rağmen Rus orduları, Edirne'yi geçip; Yeşilköy (Ayastefanos) önlerine geldiler. Abdülhamid, önceden hesap edip İstanbul dışına Ahmet M. Paşa'ya tabyalar kazdırmasaydı, Rus ordusu senelerin hayalini gerçekleştirmek için şehre saldıracaktı. Ama cesaret edemedi... Yapılan Ayastefanos anlaşmasıyle, Kars, Ardahan, Batum ve Avrupa'da toplam 273.298 km² lik vatan toprağını; beş yüz yıldır karış karış kanla suladığımız toprakları kaybettik. Âdeta tarihimizde ikinci büyük dönüm noktası çizildi... Sınırlarımız dışında kalan Kars ve dolaylarında cehennem azabı başladı, kardeşlerimiz için. Ruslar hızla assimile faaliyetlerine giriştiler. Ukraynalılardan, «Estonyalı» köy halkına kadar Rus getirerek zorla Kars köylerine yerleştirdiler. Yerli halkı göçe mecbur ettiler. Şehirde 1877'de 20 bin olan Türk nüfusu, 40 aileye indi. Zulüm dayanılmaz bir hâl almıştı. «Mevlâm bu Urus'tan kurtar İslâmı» nakarab koşmalar bu «Kırk -Yıllık Karagünler»de söylendi. İstanbul'la teması, ancak cuma ve bayram namazlarına camie gelen «Osmanlı Şehbenderi» vasıtasıyle kurabiliyorlardı.

Şehirde kalan 40 aile de göç edecekti ki; Abdülhamid'in fermanı ve Şeyhülislâmın gizli fetvası ile: «Cami ve türbeleri bekleyecek» ve «Ezân-ı Muhammedî'yi devam ettirerek din içinde din saklayıp, büyük savaşa ermek için» yerlerinde kaldılar. Aynı zamanda Hakkı, zalimin yüzüne bile haykırmaktan çekinmediler. Rusların tayin ettiği Ermeni kaymakam zalim Andon bütün toplantı ve düğünleri yasaklamıştı. Köyün birisinde düğün yapıldığını haber aldı ve köyü bastı. Âşık Şenlik de düğündeydi. Çok sinirlenen Andon Şenlik'i sordu: «Söyle Âşık! Size bu kadar iyilik yapan Rus devletini mi, yoksa Osmanlıyı mı istersin?» Şenlik sazı ile, ölüm fermanı demek olan şu cevabı verdi:

ÂL-OSMAN'I İSTEREM

Hulûs-i kalbimden bilsen fikrimi
Men Allah'dan Âl-Osman-ı isterem.
Merhamet sahibi, rahmi gani
Nesli Mürsel, hükm-i hanı isterem.
Osmanlı askeri, şahlar serveri
Kaftan kafa ziri zeminden beri
Dilinde selâvat zikri, ezberi
Hükmetmeğe birce onu isterem.
Gâmgindir bu sefil Şenlik'in şadı
Hiç fikrimden çıkmaz Âl-Osman adı
Gidiptir dünyanın lezzeti, tadı
Mahşer günü bir mekânı isterem.

Ve bu cesaret abidesi insan, Andon'u eritti. Nasıl erimesin ki, adım adım yayılan ağıtlar bile kurtuluş ümidi yüklüydü. İşte «93 Ardahan Ağıtları»ndan birisi:

Bu Urus'un yoktur aslı
Ben-Asfer'dir onun neslî.
İslâm olan gamlı, yaslı
Düştü Urus'a, Urus'a.
Urus'un saldatı çoktur,
Aldığı intizâr, ahtır,
Evel-âhir sonu yoktur
Kalmaz Urus'a, Urus'a.
Dünyada ne var, bilmezsin.
Urus'u, murad almasın;
Âl-Osman zevâl bulmasın,
Vermez Urus'a, Urus'a.

93 harbinden I. Dünya Savaşına kadar, Rusların aramızda soğuk harp olanca hızıyla devam etti. Zaten her an, soğuk ve sıcak harbler birbirini kovalamakta. Ruslar, soğuk harbin temellerinden «parçala ve hükmet» prensibini tatbik için devamlı iç karışıklık çıkarttılar. Devletimizi yok etme planları kurdular. İttihat ve Terakki'nin basiretsiz idarecileri yüzünden, bunda muvaffak da oldular...

I. CİHAN HARBİ

Almanya ile ortak menfaatlerimiz olmadığı halde, Almanya'nın safında harbe girildi... Ordularımız üç kıta üzerinde, Çanakkale'den Kafkasya'ya; Gelibolu'dan Yemen Çöllerine kadar yedi cephede harb etti. Ve bu «anne-millet» her istenildiğinde, bıyığı terlememiş evlâtlarını sevinçle cepheye yolladı. Ama dökülen kanlar... Değerlendirildi mi?

Enver Paşa, (başkomutan vekili) Sarıkamış üzerinden harekâta karar verdi. Esaretten bitmiş, Rus-Ermeni zulmüne takatı kalmamış Doğu Anadolumunufkunda ümit güneşi parladı. Yine saz şairleri seferber oldular. Ahıska'lı Şehri'nin «Umut Destanı», kırk yıldır dolan bir barajın boşalması idi:

Efendiler müjde, müjde sizlere
Karşılarız Âl-Osman'ı beraber.
Hüda, emeğimiz vermesin zâya
Yardımcımız Keremkânı beraber.
Hüda, sen nusret ver-ehl-i iman'a
Emrine bizler kıldık edâ ne?
Hafızlar okurlar: «İnnâ Fetahnâ»
Avaz ile koş Kur'ân'ı beraber.
Enver Paşa düşmüş önüne nâsın
Bozar alır Ardahan'ın kal'asın
Siz de silâhlanın, kökünü kesin
Koyman urun, bir Ermani beraber.

«Erzurum'dan çıktım, muradım Kars'tır» diye başlayan asker türküleri söylenerek Sarıkamış'a gelindi. Heyhat!.. Bir onbaşının bile yapmayacağı harekât (!) yapıldı. Kış ortasında ordularımız Allahuekber dağlarına sürüldü. Halbuki Allahuekber dağlarının bağı dumanlı, karlı boralı idi. Sarp yolları geçit vermezdi... Ama kelle koltukta çarpışan erler dinlemedi, yürüdü. Kar dolu geçitler, binlerce Mehmedi yuttu, dondurdu. Birbirinin cesedine basarak ilerledi korkusuz yiğitler. Ve tam doksan bin yiğit Allahuekber dağından dönmedi. Moskof'a kurşun atamadan şehadet şerbetini içti. Aynı demlerde Yemen Çöllerinde başka mehmetler, sıcaktan kavrulmaktaydı. Sarıkamıştan yurt sathına bir matem yeli esti:

Çadırlar dağa kuruldu
Hücum borusu çalındı
Bir Sarıkamış uğruna
Doksanbin fidan kırıldı.
Sarıkamış içi meşe
Urus yaktı hep ateşe
Bizi koydun eli bağlı
Nereye gittin Enver Paşa?
Bardız deresi kan çağlar
Analar ciğerin dağlar
Çilhoroz dağı dalında
Nice duvaklılar ağlar.

Batı Anadolu'dan gelen üç Türkmen taburundan hiç kimse dönmemişti. Ve hemen arkasından 16'lılar askere isteniyordu. Kara yaslı anaların ciğerlerini dağlayan sızı değilmişti:

Battın Avşar kazaları,
İbrişimin kozaları,
Sarıkamış'da kırıldı,
Konca gülün tezeleri.
Kimini gülle götürdü,
Kimini toplar yatırdı,
Kör olasıca Moskoflar,
Nice ocaklar batırdı.
Yine kavga seslenıyor,
Onaltılı isteniyor,
Gidenlerin biri gelmez,
Silâhları paslanıyor.
Yüzbaşılar binbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp, gün değince
Yatan şehidler ışılar...

Kuvvetlerimizin üçte ikisi şehit olmuştu. Önünde engel kalmayan Rus ordusu, Muş, Bitlis'den sonra, 15-16 Şubat 1916'da Erzurum'a girdi. Çünkü cephe gerisinde yalnız analar kalmıştı. Milletin evlâdı Alman Paşa (!) ların idaresinde, Çanakkale'de mitralyözlerle doğranmış veya bilmem hangi bucakta kefensiz yatıyordu.

Moskof sürüleri bütün barbarlıkları ile ilerleyerek Erzincan ve Gümüşhane'yi ele geçirdiler. Karadeniz sahilinde de Trabzon'a girdiler. Ve yaban sırtlanları gibi mezarları dahi deşerek, yamyamlara taş çıkartacak vahşet nümuneleri gösterdiler. Halk iç bölgelere göçe başladı.

Rusya'da tam bu sırada Komünist ihtilâl patlak verdi. Moskof orduları da işgal ettikleri yerleri terk etmeğe başladılar. Ama yine ihanetlerini kusup, yerlerine kanlı Ermeni çetelerini bıraktılar. Ermeni çeteleri, beşikteki yavruları kurşunlayarak, ihtiyarların el, ayak ve burunlarını keserek; delikanlıların yüzlerinde ateşler yakarak, zulmün en iğrencini yaptılar. Hıçkırık, feryat ve iniltiler arşa yükseldi. Kuşlar bile harabelerde ötmeyi unuttu. Elbet bu kışın da bir baharı gelecekti. Ve beklenen bahar, 25 Nisan 1918'de I. Kafkas Kolordusu kumandanı Kâzım Karabekir Paşa'nın Kars'a girmesi ile geldi. Ermeni çeteleri şehri benzinle tutuşturmuştu. Alevler ve dumanlar yüzünden, ordumuz bir gün şehre giremedi. Ve ancak bir tek yaralıyı kurtarabildi. Aslında bu alevler, Ermeni-Moskof zulmünün yakılışı idi. Moskof bir daha gâziler yatağı Kars'a ebediyen adım atamayacaktı... Çünkü: sırf Cihan Harbinde iki milyon dokuz yüz bin şehit düşmüştü...

Bugün Anadolu'yu dikkatlice dolaşanlar, cepheden dönmemiş şehit çocuklarına, Moskof kurşunuyla yaralanmış nur yüzlü dedelere rastlarlar. Görebilenler toprağında şüheda kanı, tarlasında şehit kemiği görürler. Duyabilenler, rüzgârında ecdat vasiyeti, ovasında intikamı alınmayan gelinlerin ızdırabı, derelerin şırıltısında ulvi bir ideal uğruna «Yalın ayak Kafkas'ı, başı açık Sina'yı, tutan» ların intikam sesini duyarlar. Ve içimizdeki Moskof ajanlarının her adımında, bu toprağın kirlendiğini, şehit kemiklerinin sızladığını hissederler.

Her biri ayrı destan olan Moskof muharebelerinin ciltlerle kitabının yazılacağına olan inancımızı belirtir; binlerce şehidin kanlarla yazdığı millî vasiyeti kalbimizin en mukaddes katında sakladığımızı tekrarlar, aziz ruhlarına binlerce fatihalar göndeririz. Ve son sözleri, Moskof'u en iyi tanıyan Doğu Anadolu'nun insanına bırakırız:

Başa çalar,
Uzun zülf başa çalar,
Yeme Moskof ekmeğin,
Gün gelir başa çalar.

Sürme göze,
Çekilir sürme göze,
Moskof kör göz açarsa
Dermanın sürme göze.

---

(1) «Nizam» kelimesi bazı kaynaklarda «İslâm» olarak geçmektedir.

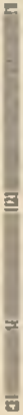
(2) Sandwith, Hâtıralar, Londra, 1856 dan: M. Karsaklı, «Türk-Rus Savaşlarında Karslılar» Türk Kültürü. c. II, no. 22 (Ağustos 1964), s. 174.

(3) İsmail Hâmi Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi. c. IV, s. 507.

(4) Vermeniz: Vermeyiz.

(5) Urusat: Rusya.

ÖĞRETMENİME

M. Ali TAŞÇI

Sizlerle yıllardır görüşmüyoruz. Belki beni unuttunuz. Mektubumu okuyunca siluetimi hayal edebilecek misiniz bilmiyorum? Gerçi hatırlasanız bile, bir gün karşılaşırsak beni, çok değişmiş olarak bulacaksınız. Hatıranızdaki çocuk simâsının yerine karşınızda ince bıyıklı yağız bir delikanlı göreceksiniz ve «Ooo!.. Mehmet ne kadar değişmişsiniz.» demekten kendinizi alamıyacaksınız. Belki de unuttuğunuz için, eski bir öğrencinizle tanışmak sevinciyle yetineceksiniz. Ama ben sizleri unutmadım. Zirâ en çok sevdiğim derslerden bir tanesinin öğretmenliğini sizler yaptınız. En çok sevdiğim öğretmenlerden biri de sizdiniz. Bu sevgimin sebebini tahlil etmeyi, mektubumu uzatacağı için şimdilik lüzumsuz görüyorum.

Bundan tam altı yıl önceydi. Ortaokul üçte idim. Artık çocukluktan kurtuluşun son basamaklarına adım atmıştık. İçimizi büyümenin gururu dolduruyordu. Bir ve ikinci sınıflar bize abi diyorlardı. Abi olma duygusu ve tahsil hayatımızda bir sınıf yükselmenin sevinciyle yaşıyorduk. İşte böyle bir psikolojik hava içindeyken siz tabiat dersimize geliyordunuz.

İçinde bulunduğumuz tabiattan o zamana kadar öğrendiklerim ilgi çekiciydi. Bilmediklerim, şeklen tanıyıp, muhtevaları itibarıyle detaylı bilgiye sahip olamadığım diğer varlıklar ise merakımı celbediyordu. Tabiatı tanıma isteği, bana, tabiat dersini sevdirmişti.

Üçüncü sınıfın ders yılı başıydı. Çevremizde ve okulumuzun bahçesindeki ağaçlar, sararıp solan yeşil elbiselerini, toprağa hediye ediyorlardı. Tabiat günden güne çıplaklığa bürünüp kış uykusunun kollarına yaslanırken biz, yazın topladığımız enerjiyle yeni ders yılına başlamıştık. Heyecanlı geçen ilk ayımız bitmek üzereydi. İşte o günlerde, sizinle bir konu işledik. Ortaokul ve lisede, çeşitli derslerden kafama takılan birçok sorulardan bir tanesini de, o derste, siz şekillendirdiniz.

Konumuz, arılardı. Bir ders evvelinden, araştırmak üzere ödev vermiştiniz. Arıları işlediğimiz derste, biz, ansiklopedilerden ve diğer bazı kaynaklardan eldet ettiğimiz bilgile-

Çağın Özlediği

Sen karanlıklar bahçesinde açan
Güneş çiçeği misâli
Çevren ümid dolu hep sana bakan
Hep sana dönük yüreklerdeki ümitler
Hep sana dönük dudaklardaki dualar
Hep sana dönük günüllerdeki ızdırap
Hep sana dönük
Yaralı yüreklerden akan
Kan...
Hep sende ümitler, hep sende gözler,
Sen rahimlerdeki müjde
Sen ufuklardaki ışık
Sen kurtuluş yolundaki
Tek şık. Sen...
Bütün çağ seni özler
Yaşıyorum diye geçinen otlar
Uyansınlar,
Uyansınlar
Karanlıklar içinde bir diriliş var
Mezarlar diriliş mekânı.

Nızamettin ŞEN

rimizi anlatınca; siz, konuyu şöyle toparlamıştınız:

— Çocuklar, umumiyetle hazırlanmışsınız. Memnun oldum. Arıların hayatının, enteresan olması sebebiyle, daha önceleri de ilginizi çektiğini sanıyorum. Çevrenizle olan münasebetlerinizde, arılar hakkında az çok malûmat sahibi olmuşsunuzdur. Hiç olmazsa arılarla ilgili olarak, daha önceki yıllarda masallar ve hikâyeler okudunuz. Anne-babalarınız, arılar gibi çalışkan olun diye nasihat etmişlerdir. İşte bu derste, çeşitli vesilelerle elde ettiğiniz malûmatlar, derlenip toparlandı. Araştırarak, arılar hakkında, ilmî bilgilere sahip oldunuz. Gerek tahtada anlatan arkadaşlarınızın belirttiği ve gerekse derse araştırarak gelen sizlerin de bildiği gibi, arılarda üç sınıf vardır. Birincisi kraliçe arıdır ki her kovanda bir tanedir. Üremeyi sağlar. İkincisi işçi arılardır. Her kovanda elli bin ile

seksen bin arasında değişirler. Bunların, kovanı temizlemek, petek yapmak, arı yavrusu olan kurtçuklara bakmak, çiçek tozu ve üsaresi toplayarak bal yapmak gibi görevleri vardır. Kovana ait işleri görüp ihtiyaçları karşıladıkları gibi, kovanın savunmasını da yaparlar. Giriş kapısında nöbet tutarlar. Hayatları boyunca çalışmadan duramayan işçi arılar, çok fedakâr bir sınıftır. Üçüncü sınıf ise erkek arılardır. Her kovanda iki yüz ile üç yüz kadar bulunan bu sınıfın her biri, birçok işçi arıları sömürürler. Onların kavurucu yaz sıcaklarında, minnacık kanatlarıyle kilometrelerce uçup, binbir zahmetle yaptıkları balları yerler. Yatmak, onların tek işidir. Tembellik, en birinci hususiyetleridir. Bir de kraliçe arıyla çiftleşirler.

İşçi arılar, alın terleriyle yaptıkları balların yenmesine dayanamayıp, sömürüye son vermek için birleşerek, erkek arılara karşı isyan ederler. Erkek arıları öldürerek kovan dışına bırakırlar. Böyle kovan içinde işçi devleti kurulmuş olur.

Arılar, toplum hayatı yaşarlar. Biz de toplum hayatı yaşarız. Onların hayatında iş bölümü vardır. Bizim hayatımızda da iş bölümü mevcuttur. Onların işçileri sömürüldüğü gibi bizim işçilemizde sömürülür. Erkek arılar nasıl işçi arıların sırtından geçinerek yaşıyorsa, bizim işçilerimizin de sırtından geçinenler vardır. Kovanda birleşen işçi sınıfı, isyan ederek devletini kurmuşsa bizim toplumumuzun istese de istemese de yapacağı iş ne olacaktır?

— Sen söyle Arif.

— İşçilerimizin isyan ederek devletlerini kurması olacaktır, öğretmenim.

— Aferim oğlum, otur.

Bu sırada zil çaldı. Fakat yıllarca o ders, hatırıma düştüğünde, arılar konusunda kafama takılan soruda zil çaldı durdu.

Sonraki yıllarda, ben, arasıra çalarak zihnimi meşgul eden zilin elektriğini kestim. Yani meseleyi açıklığa kavuşturarak, soruma gerekli cevabı buldum. Sizlere de bu konuda ki fikirlerimi beyan etmeyi çok arzulamama rağmen, adresinizi bilemediğim için mümkün olmadı. Geçen gün, bir arkadaşla konuşurken söz sözü açtı. Arkadaş, tanıdığı bir öğretmenden bahsediyordu. Baktım ki anlattığı sizsiniz. Bu vesileyle yerinizi öğrenince, bu mektubu yazmayı düşündüm. Mektubumda tek tek fikirlerimi yazacağım. Şimdiden, cevap verirseniz, fazlasiyle memnun olacağımı bildiririm.

Gelelim konumuza. Arılar mevzuunu tekrar tahlil edebilmek için birtakım kavramlar üzerinde durmak icabediyor. Böylelikle konuyu daha basite indirmiş olacağız.

İnsan nedir? Hayvan nedir? Ortak tarafları var mıdır? Meselâ: insan düşünen bir hayvan mıdır? Ekonomik bir hayvan mıdır? Yahut ikisi de ayrı ayrı şeyler midir? İnsan toplumları ile hayvan toplulukları, aynı kanunlarla idare edilebilinir mi? Hayvan toplulukların yaşayış seyri, insan toplumları için geçerli midir?

İnsana baktığımızda, göze ilk çarpan şey, onun vücududur. Yani biyolojik bünyesidir. İnsanın sahip ol-

duğu bu yapıya hayvanlar da sahiptir. Yani arının da biyolojik bünyesi vardır. İnsanı biyolojik yapı olarak kabul etsek dahi hayvanlarla insanların aynı kanunlara uymaları için aynı yapıdan meydana gelmeleri lâzımdır. İnsandan, biyolojik yapı itibariyle hayvan tekâmül etmesi söz konusu olmayacağına ve hayvanın tekamülüyle insanın meydana geldiğini ileri süren nazariyeler ilim tarafından çürütüldüğünden, hayvanla insan yapısı arasında hiç bir ilişki kalmıyor demektir. Özellikler yönünden de ayrılıklar gösteren insan ve hayvan yapılarından meydana gelen toplumların aynı kanunlarla seyretmesini iddia sadece gülünç olur.

İnsan, biyolojik bünyeden ötede ideolojik bir bünyeye de sahiptir. Sinir sistemiyle, tezahür eden ideolojik bünyede önemli faktör akıldır. Delilerin yaşayışındaki derbederlik ve düzensizlik, insandaki biyolojik bünyenin, ideolojik bünyenin emrinde olduğunu gösterir. İnsanlarda ve devrimizde sık sık görülen intihar olayı, hem ideolojik bünyenin varlığının isbatı hem de ideolojik bünyenin biyolojik bünyeye hakimiyetinin açık delilidir. Hayvanlar aleminde intihara rastlanmaz. Zira her biyolojik varlık gibi hayvanda kendi varlığını devam ettirme kanuna sadık bir şekilde bağlıdır. Bazı nevi şahsına münhasır hayvanlarda, nadir olarak görülen intihar, umumileştirilemeyeceği gibi onlar için intihar olayı, arının bal yapması gibi normal hadisedir. İşte bu sebeplerden dolayı, insanlarla hayvanlar, aynı kanunlara tâbi olmazlar. Meselâ: Hayvan için hayat, doğum ile ölüm arasındaki zamandır. İnsan için hayat, başka zamanları da içine alır. Arının, dünya üzerinde yaratılalıdan beri binlerce sene, ihtiyaçlarını karşılamada ki yaşayış tipi aynıdır. İlk işçi arı, nasıl birbirine eşit büyüklükte altıgen şeklinde petek gözleri ve bal yapmışsa, şimdiki arıda aynı şekilde yapar. İlk arı, nasıl çiçek tozu ve üsaresini toplayıp getirmiş, çiçekli yerleri diğerlerine bildirmişse, şimdiki arı da aynı şekilde bildirir. Arı, doğar doğmaz, fabrikadan motor çıkar gibi hiç bir eğitim ve öğretime tâbi olmadan, üzerine düşen vazifeleri sahasında profösyonelmiş gibi yapar. Arıların her sınıfına, yaşayış şekilleri, ilk yaratılırken iç güdüleriyle beraber bahşedilmiştir. Şimdiye kadar değişme olmadığı gibi şimdiden sonra da söz konusu değildir. Nasıl taş, havadan bırakılınca düşmek mecburiyetinde ise arılar da kendileri için hazırlanan kanunlara uymak mecburiyetindedirler.

İnsana ekonomik hayvan yahut düşünen hayvan demek, insan aslında hayvandır ama fazla olarak biraz ekonomiyle veya biraz düşünceyle uğraşır demektir. Yani ekonomi ve düşünme dışındaki hayatında arıların içgüdüleri gibi bir sâikle hareket eden robot demektir. Bu doğrudan doğruya insan iradesini inkara gider ve gayri ilmî ve gayri insanı olma pozisyonuna düşer. İnsanı iyi tanımak gerekir. Basit mantık anlayışıyla bile, insan insandır, hayvan da hayvandır; sonucuna varabiliriz.

İnsanla hayvanın ne kadar ortak özelliklerinin olduğunu düşünsek bile,

insan da olaylar karşısında seçme hürriyetinin bulunuşu, herşeyi altüst eder. Hayvanı ayrı kanunların çemberine, insanı ayrı nizamların içine iter. Böylelikle arı topluluğuna ait bir yaşayışı insanlara da aktarmanın eksik olduğunu görmüş oluyoruz. Ayrıca o dersiniz de anlattığınız işçi arıların erkek arıları öldürme hadisesini biraz daha dikkatli incelersek gerçek neticelere varmak mümkün olacaktır.

Yaz sonu dışarıya bırakılan erkek arılar, gecelerden bir gece, uçuşa çıkan kraliçe arının peşine düşerler. Ancak bir tanesi birleşir ve akabinde ölür. Geri kalanları ise kraliçe ile kovana döndüklerinde işçi arılar tarafından kolayca öldürülür. Zaten savaşmak için iğneleri yoktur. Daha doğrusu işçi arılar tarafından kolayca öldürülebilmeleri için iğnesiz yaratılmışlardır.

Erkek arıları, çalışmıyor diye de suçlayamayız. Zira çiçek tozu ve üsaresi toplamak, bal ve mum yapmak için gerekli organları yoktur, yaratılmamıştır. İşçi arılar, hiç bir müdahalede bulunmasalar dahi erkek arılar, normal olarak açlıktan ölürler.

Son olarak şunu da belirtmek gerekir ki: Erkek arıları öldürmek suretiyle devlet kuran işçi arılar, yine bir müddet sonra kendi elleriyle erkek arı yetiştirmeye başlarlar.

Baştanberi ileri sürülen fikirleri toplarsak: İnsanlarla hayvanlar, ayrı ayrı bünyelere sahip olduklarından, aynı kanunlar üzerinde aynı rotalarla seyretmezler. Ama bütün bunlar, demek değildir ki hayvanların hayatından ibret dersleri çıkartılmaz. Arıların hayatından ibret dersleri çıkartabiliriz ama arılar gibi yaşayamayız.

Bütün bunları size niçin yazdım biliyor musunuz? Mektubumun başında da belirttiğim gibi ortaokul ve lise hayatımda misallerini vermeye mektup hacmiyle mümkün olmayan birçok sorular, beni meşgul etti. Birçoğunu çözdüm. Bir kısmı hâlâ daha çözülmemiş vaziyette. Anlayamadığım taraf, konular neden ters olarak veya müphem olarak anlatılıyor? Meselâ: Sizin, arılar hakkında yazdıklarımı, bir öğretmen olarak bildiğiniz kanaatindeyim. Aklıma kötü düşünceler geliyor. Siz sevgili öğretmenimi hoşlanılmayan vasıflarla bir arada görmeyi düşünmüyorum.

Siz, arıların normal hayatının anlatarak bu yolu denemeyebilirdiniz. Eğer böyle olsaydı, öğrenciniz daha rahat bir hayat geçirirdi. Gerçi bu durum sadece sizin dersinize has kalmadı. Felsefe, mantık, sosyoloji, psikoloji, edebiyat, tarih, hele coğrafya ve diğer dersler. Hepsinden çözülmedik sorularım var. Bir defasında Güney Fransa'nın ikinci dereceden büyük şehirlerini sayamadığım için coğrafyacıdan balyemez gülleri gibi üç tokat yemiştim. Henüz daha hazmedemedim. Daha birçokları var böyle. Mektubuma cevap verirseniz, öbürlerini de tek tek anlatacağım.

Hürmetlerimi kabul etmenizi dilerim.

Talebeniz Mehmet

Hikâye

YILLIKTAKİ RESİM

Halûk
AVANOĞLU

Pansiyona akşamdan çok sonra geldi. İnce, zayıf ellerinde bir bavul bir de ufak valiz vardı. Ensesine dökülen, yağmurdan birbirine yapışmış saçları, intizamsız bıyıkları ile daha çok bir Avrupalıyı andırıyordu. Belden sıkılmış, dizlerinin aşağısına inen gri pardesüsünün altından geniş paçaları saçaklı pantalonu ve sivri uçlu, ince altlı ayakkabıları göze çarpıyordu.

Masadaki kayıt defterini titreyen elleriyle doldurduktan sonra, oradaki adamın uzattığı anahtarı aldı.

Benimkinin yanındaki odada kalacakmış; bunu gece, odasına girerken gördüğüm zaman öğrenmiş oldum. Nedense bu gence karşı garip bir merak belirmişti içimde. Altında mor halkalar teşekkül etmiş gözleri, kuru sarı yüzü, o gece zihnimi meşgul etti. Şubat imtihanlarına hazırlandığım için devamlı içeride duruyordum. Zaten soğuk, ıslak hava da pek dışarı çıkmaya müsait değildi. Yağmur ve sulu kar, günlerdir kesilmemişti. Gök, çoğu zaman koyu gri bulutlardan açılmıyor; rutubet, erken çöken karanlıkta bir kat daha fazlalaşıyordu.

Bu, bir hafta böyle devam etti. Bu zaman zarfında o genci pek az görmüştüm. Kimseyle konuşmaz, yemek vakitleri alt kattaki kantine inerdi. Ruhî bir sıkıntı geçirdiği her halinden belliydi; belki de başından çok üzücü bir hadise geçmişti. Devamlı, gözlerini, düşünür gibi bir noktaya diker, başını ara sıra sağa sola sallar, daha sonra sanki birdenbire ak-

lına birşey gelmiş gibi güler, muhtemelen zihninde çalmakta olan bir müziğe sivri ayakkabısı ile tempo tutardı. Bazı günler haddinden fazla sinirli gözükürdü. Hatta birkaç kere temizlikçi çocuğa çıkışmış, ne olduğu anlaşılmayan laflar etmişti.

Sigarası ağzından eksilmez, sıkıntısına deva olacak bir nesne imiş gibi, yüzünü buruşturarak derin derin, ardı arkasına nefesler çeker, tatmin olamayınca hemen bir tane daha yakar, fakat umduğu ferahlığı bulamayınca eskisinden bir kat daha sinirlenirdi. Ellerinin iki parmakları nikotinden kirli sarı bir hal almıştı.

Odasına çekildiği zaman ise bambaşka olur; zaman zaman yüksek sesle güler, bazen de olanca gücüyle masaya vuruyormuşçasına gürültü yapardı.

Ona bir akşam, koridorda rastladım.

Tam kapımı açmış, içeri girecektim ki merdiven başında bir patırdıyla irkildim; son basamağa takılıp boylu boyunca uzanmıştı, kalkmak için bir-iki hamle yaptıysa da muvaffak olamadı. Yaklaştım. Nefesi keskin bir şekilde alkol kokuyordu. Feci halde içmiş olduğu belliydi. Kalkmasına yardım edeyim dedim, ilk önce hırçın bir tavırla kolunu çekti. Fakat sonra itaat etti. Ayağa kalkarken içimin o anda donduğunu, soğuk bir şeylerin sırtımdan aşağılara doğru kayıp gittiğini hissettim.

Yüzüne düşen dağınık saçları, boş, mânasız gözleri, devamlı zehirlenmekten uyuşmuş suratı ile tam bir zavallı idi. Teşekkür etmek ister gibi birkaç uzun saniye yüzüme baktı, arkasını dönüp de odasına girerken, gözlerinde birkaç damla yaşın belirdiğini gördüm.

Ertesi akşam pansiyona dönmedi. Daha ertesi ve daha ertesi günler de gözükmedi. Üç gün sonra iki polis, eşyalarını alıp götürdüler.

Bir tren altında ezilmişti!

• • •

İki sene sonra idi; bir arkadaşımın evinde akşam yemeğini yemiş, sohbet ediyorduk. Arkadaşım, liseye ait yıllıkları çıkarmıştı. Elime aldığım ikinci cilt idi, sahifeleri çevirirken âşinâ bir resim dikkatimi çekti. Biraz daha iyi bakınca pansiyondaki genci hatırladım. Daha taze, sıhhatli fakat, tâ kendisi. O melânkolik halinden eser yok, alabildiğine gülümsüyor. Sordum. Kimin resmi idi bu. Arkadaşım, hatırlamak ister gibi uzun bir müddet baktı, daha sonra hatırlamış olacak ki anlattı: «Benden bir sınıf küçük idi. Çok iyi huylu, hocalarına kendini sevdirmiş bir çocuktu. Babası, hatırı sayılır kimselerdendi. Okuldaki Amerikalı hocası ve onun arkadaşları ile beraber yazları kamplara gidiyor, vakitleri hep beraber geçiyordu. Daha sonra, İngiltere'den burs aldı ve okumaya gitti. Yalnız bu zaman zarfında çok değişmişti. Arkadaşlarının dediğine göre hayatın zevkini çıkarıyormuş. Bir kere eski muhitinde gözüktüyse de tekrar Avrupa'ya dönmüş. Fakat ondan sonra ne yaptığına dair hiç bir malûmatım yok.

Niçin bu kadar ilgilendiğimi söylemedim. Zavallının acı sonunu içime gömdüm.

KİTAPLARLA OLUYOR...

Abdullah EFE

Kitaplara karşı bir saygı vardır içimizde. İnsanlığı huzura kavuşturmak için medeniyetler kurmuş milletimizin ilme ve adalete olan saygısı gibi. Kitap denilince hemen herkeste tatlı bir his belirir. İyiye, güzele ve adalete duyduğumuz saygıya benzer bir his. Kitaplara karşı duyduğumuz derin saygıya karşılık onların da bize büyük bağlılıkları vardır. Kimsenin olmadığı yerde en yakın dostumuz kitaplardır. Acılarımızı paylaşır, bazan bizimle beraber onlar da ağlar. Anne ve babamızın olmadığı yerde bize nasihat ederler, yol gösterirler. Hatta bir heykeltraş gibi, insanlara şekil verir kitaplar. Çoğu zaman cemiyetin ve ailenin veremediği şekli.

Çobanlık yapmışsanız, kendinizi bir an dağda sürülerinizin başında düşünün. Gök yere yıkılıverecek gibi. Gürültü gürültü üstüne, Yağmur sanki bardaktan boşanır gibi yağıyor. Ağaçlandırılmamış bayırlarımızdan, seller açlarımızı doyuracak kadar çok bereketli topraklar götürüyor. Ortalık zifiri karanlık. Göz gözü görmeyecek şekilde. Adım atmak mümkün değil. Sürüye kurtların saldırması da mümkün.

. . . . . .

Bir deniz seferindeyiz. Biraz daha gitsek anavatana varıp, evimize kavuşacağız. Sağ salim dönüşümüzü gören anamız hasretle kucakalyıp öpecek ve şükür secdesine kapanacak. Artık hürüz. Düşmanlarımız torunlarımıza bile el uzatamayacak şekilde kahredildi. Şehitlerin ruhuna birer Fâtihâ'dan sonra zafer alayları ve yeni zaferler. Derken birdenbire başlayan fırtına gittikçe artıyor. Ve deniz kabarıyor, kabarıyor ve daha çok kabarıyor.

Ortalığın aydınlanmasını mı bekliyeceğiz? Denizin sakinleşmesini mi? Denizdeki geminin değil de devlet gemisinin kaptanı olduğumuzu bir an düşünelim. Devletimiz yıkılmak, yok edilmek isteniyor. Medeni Avrupa, Orta Asya'ya sürülüp hristiyanlaştırılmamız değil, mutlaka yok edilmemiz düşüncesinde bize düşman. Buhran, sıkıntı, işkence, ızdırap, haksızlık, zulüm, anarşi, tehlikeler cirit atıyor. Bir bakteri miskinliği içinde her şeyi oluruna bırakıp, işlerin kendiliğinden düzelmesini mi bekliyeceğiz? Gelecek sistem karnımı doyursun da hangisi olursa olsun, diyecek kadar hürriyet ve insanca yaşama duygumuzu mu yitirdik? Bizi sarhoş mu ettiler? Yoksa akıllıca davranıp bu gidişe dur demek mi lâzım? Devlet gemisinin kaptanı olarak milletimizi insanca yaşatmak, bize devredilen emanetleri koruyabilmek, emanetleri daha canlı olarak evlâtlarımıza aktarmak mecburiyetini duyuyor muyuz? Bize bu mesuliyeti kim verecek?

Evet. Burada yine kitaplar imdadımıza yetişir. İnsanı hayvan olarak değerlendirip seksini tatmin için sürü hayatı yaşamayı gösteren kitaplar değil. Dedeleri moskof muharebelerinde can vermiş milletin çocuklarına komünizmin tek kurtuluş yolu olduğunu gösteren kitaplar hiç değil. Onların dostlukları zararlıdır. Her tavsiyelerinin ardında hıyanet kokan bir dostluk vardır, onlarda. Tıpkı moskofun dostluğu gibi. Bu dostluğa aldananlar önce değerlerinden, sonra milletinden ve vatanından olur. Daha sonra da bir kurşunla bağrı yanar.

(Devamı sayfa 72'de)

• BALKAN FACİASI
• ERZURUM MÜDAFAASI

Veli ŞİRİN

Balkan Faciası

Balkanlar...

Şehit edilen dedelerin, süngülenen yavruların, binbir işkence ile, gözü oyulan karnı deşilen Mehmetlerin, kemikleri halâ «intikam» diye inleyen masum bacıların masum ve mahzun öldürüldükleri yerler.

Balkanlar...

Vatan parçaları... Rodoplar, Toroslardan ayrı düşmenin iniltisi içinde, Rodoplar, bugün bile kan var, zulüm var oralarda. Tuna'dan selâm yok artık Sakarya'ya...

Balkanlar'da akıncılarımız, bugün «çocuklar gibi şen» değil. Akıncı torunları esir, mazlum, biçare oralarda bugün...

Türkler atlarını Tuna'dan sulamıyor artık, Vistül'e uğramıyor. Onun için adalet yok oralarda bugün...

. . . . .

Balkanları, bu güzelim vatan parçalarını Balkan harbi denilen felâkette kaybettik. Balkan harbi, 1683'den bu yana, hatta tarihimizdeki sayılı felâketlerden biri olarak çöktü başımıza.

Bir tarihçinin «tarihin 6000 yıldan beri gördüğü en azametli devletlerden biri ve belki birincisidir» dediği muhteşem Osmanlı Cihan İmparatorluğumuz, büyük zararlara uğradı Balkan harbinde.

Milletimizin ebedî rakiplerinden ve düşmanlarından olan Hristiyan Avrupa'nın, tarihi, bizim Avrupa'ya girişimizle başlayan bir siyaseti vardır. Bu siyaset en kısa adıyla şudur: Şark Meselesi. «Şark Meselesi» nedir? «Şark Meselesi»; Müslüman-Türk milletinin beynelmilel Hristiyanlık namına imhası meselesidir. Müslüman-Türk milleti imha edilememiştir. Ve dolayısıyle bu siyaset el'an devam etmektedir. Bizim karşımızda, kanlı-bıçaklı kavgalarını bırakıp birleşen Batılılar'ın, bu hareketini izahancak «Şark Meselesi»ni bilmekle mümkündür.

Bu milletin, her ailesinden bir kişinin Moskof muharebelerinde öldüğü doğrudur. Çar I. Petro, vasiyetnamesinde Boğazlar'ı işaret ediyor. Jeopolitik durumumuz, üzerimize Rus'un gözünü çevirmiştir. Bu hâlâ böyledir. Rusya dönmüş, dolanmış Boğazlar'ı istemiştir. Bugün bile Boğazlardan günde ortalama 20 Rus gemisinin geçtiğini

düşünürsek, vaziyetimizi kavramak kolaylaşacaktır.

İşte Balkan harbinde bu iki siyaset birleşti.

II. Meşrutiyetin ilânı, Bulgaristan'ın istiklâlini temin ederken, Avusturya'ya Bosna-Hersek'i kazandırdı. İtalya, fırsattan istifade Trablusgarb'ı, Bingazi'yi v.s. işgal etti. Küçük Balkan devletleri de bunlardan sonra heveslendiler. Rusya ve Avusturya onlara yardım ve teşviklerini esirgemediler.

«Hasta Adam»ın öleceğini zannedenler, daha doğrusu, öldürmeyi planlayan yamyamlar etini yemek için toplanıyorlardı. Rusya doğuda Japonlara yenilmiş, tekrar batıya dönmüştü. Üzerimizdeki nazarları kem nazarlardı. Balkan devletlerini birleşmeye teşvik ediyordu. Fakat onların aralarında ihtilaflar vardı. Bu ihtilaflardan en mühimi de, kiliseler ve mektepler meselesi idi. Bilhassa Bulgarlarla Rumlar bu mevzuda hiç anlaşamıyorlardı. II. Abdülhamid'in bu meseleyi maharetle kullandığı bilinmektedir. İşte bu ihtilâfı da, İttihad-Terakki 3 Temmuz 1910'da çıkardığı bir kanunla halletti. Hangi kilisenin kime ait olduğunu tesbit etti. Bu bir nevi «bırakın ihtilâfları, bize karşı birleşin» demekti. Düşmanlar arasındaki ihtilâfları halledip onların devletimiz aleyhine birleşmelerini temin etmek «akıl almaz bir gaflet»den ötede bir şeydi.

Aralarındaki ihtilâfları halledilen, Rusya'dan destek ve himaye gören Balkan devletçikleri de bunun üzerine birleşiverdiler. 1912 yılının mart ve mayıs aylarında dört Balkan devleti ittifaklarını tamamladılar. (Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ). Bu ittifak gizli oldu, ama duyuldu. Fakat, sokakların bile duyduğu bu ittifakı Babıâli (hükümet) duymamıştı. II. Abdülhamid'in istihbarat faaliyetine kızanlar, istihbaratın önemini bilmiyorlardı. Belki bilmek istemiyorlardı. Mart ve Mayıs 1912'de yapılan ittifak harekete geçmek için hazırlanırken, 15 Temmuz 1912'de Meclis-i Mebusan'da, harb söylentilerine karşı, yeni Sofya elçiliğinden, Hariciye Nazırlığına (D.şişleri Bakanlığı) getirilen Âsım Bey, «Balkanlardan imanım kadar eminim» diyordu. Ya imânı yoktuysa?! Bu gaflet olamaz. Bu kadar gafil olanların devlet başında bulunmaları zaten millete ihânettir. Hiçbir hainin de, tarihin müsamahasız kat'î ve acı muhakemesinden kurtulduğu görülmemiştir.

Sırbistan Avrupa'dan silâh almıştı. Macaristan bunların topraklarından geçmesine izin vermiyordu. Onun için Sırbistan silâhları bir türlü memleketine getirememişti. Bu silâhları Osmanlı devletine karşı kullanacaktı. Buna rağmen hükümet silâhların Selânik'ten Sırbistan'a nakline izin verdi. Ve bir müddet sonra, o silâhlar Balkan harbinde bize karşı kullanıldı.

Bir mesele ve hem de önemli bir mesele daha: Mezkur Âsım Beyin yerine Hariciye Nezaretine Ermeni Gabriel Noradungyan geçti. En büyük ihânetı yaptı: «Balkanlarda harb çıkmayacaktır. Ben Rusya'dan teminat aldım» diye hükümete Rumeli'deki 120 tabur askeri terhis ettirdi. Meseleyi şöyle koyalım ortaya: bu 120 tabur asker, ilk olarak harb çıkma ihtimali olan bir bölgededir. İkinci olarak, harb çıkma ihtimali en fazla olduğu bir anda terhis edilmiştir. Sebeb ise gülünçtür. Rusya'nın teminatı (!)... Kelimenin tam mânasıyla bir ihanet. Harb sırasında, 120 tabur olsaydı belki durum değişirdi. Zaten koca imparatorluğu, deviet içine sızmış ajanların ihaneti, gafillerin gafleti yıktı.

Kolay kolay yenilmedi bu millet. Balkan harbinde, düşmanların kurşunları, ajanların ihâneti devam ederken bir de, İttihad ve Terakki kodamanlarının harb aleyhtarı propagandaları ve bozgunculukları vardı. Onlar cephedeki Mehmetçiği düşünmüyorlardı. Hedefleri makamdı. Harb sırasında, bozgunculuk yapan İttihad ve Terakki Partisi, harbden evvel de, bir numaralı harb taraftarı kesilmişti. Şunu yapmak istiyorlardı: İktidara tam oturmak, bunun için de muhalifleri tasfiye etmek. Harbin kaybedilmesi gerekiyordu onlar için. Böylece muhaliflerini yeneceklerdi. Harb sırasındaki bozgunculuklarına dair, o devri iyi bilen bir tarihçi şöyle diyor:

«... Vatan fikriyle zerre kadar alâkadar

olmayan «İttihad ve Terakki» komitesi, yeni hükümeti muvaffakiyetsizliğe uğratmak sûretiyle sukûtuna sebep olup tekrar iş başına gelebilmek için bütün cephelerdeki askerleri harbetmemeye teşvik etmek suretiyle, feci ve deni bir propagandaya girişmiş, mütemadiyen bozgunculuk etmiş ve hattâ İstanbul Divan-ı Harbi birçok İttihadcı bozguncular yakalanmıştır.» (1) Meşhur İttihat ve Terakki Partisi liderlerinden Talât Paşa, bozguncu propaganda yaptığı için, M. Şükrü Paşa, onu Edirne'den kovmuştur.

Harb sırasında ve daha evvel, müthiş bir particilik memleketi sarmıştı. Subaylar bile ikiye ayrılmıştı. Tabii bu memleket için felâketti. Ve öyle oldu.

Şimdiye kadar üzerinde durulmamış bir mesele daha var. II. Meşrutiyet'ten sonra gerek kurulan kabinelerde gerek Meclis-i Mebusanda gayri-müslimler, Rumlar, Ermeniler Yahudiler bulunmuşlardır. Meselâ, bahsi geçen Ermeni Gabrial Noradungyan Efendi. Kezâ, Libya'nın İtalya'ya geçmesinde hainane rolü bilinen Yahudi Emanuel Karasso v.b. Balkan harbinde bunların açık ihanetleri görüldü. Fakat, bunların daha geniş ve büyük hainlikleri düşünülmelidir. Meselâ, kabinede bulunan bir Ermeni vekil, ordunun harekâtı üzerine düşmanlarımıza haberler vermesi büyük ihtimaldir. Balkan felâketi incelenirken bu mesele gözönünde tutulmalıdır.

. . . . .

Karadağ, 8 Ekim 1912'de harb ilân etti. 18 Ekimde Sırp ve Bulgarlar onu takip etti. Arkasından Yunanistan... Nihayet, Osmanlı İmparatorluğu da, eskiden eyâletleri olan bu dört Balkan devletine harb ilân etti.

Ordunun kumanda heyeti zayıftı. Başkumandan vekili Nazım Paşa, Şark ordusu kumandanı Abdullah Paşa idi. İaşe ve menzil teşkilâtı bozuktu. Terhis edilen asker toplanamamıştı. Üstelik bir de erken taarruz emri verildi. Ve ordularımız bütün cephelerde çözüldü. Müthiş bir mağlûbiyet başladı. Edirne, Yanya ve İşkodra kaleleri hattâ hepsi düştü. Bulgarlar Çatalca'ya kadar geldiler. İleri geçemediler.

Selânik'te bulunan kolordumuz teslim oldu. Tahsin Paşa denen bir hain bütün silâhları ile beraber orduyu Yunanlılara teslim etti. Barış görüşmeleri netice vermedi. 1913'de muharebeler tekrar başladı. Edirne açlıktan düştü. Bulgarlar Selimiye Camiinde tahribat yaptılar. Yanya 6 Mart 1913'de düştü. İşkodra da bir ihânetin kurbanı oldu. Orada kumandan Hasan Rızâ Paşa idi. Esat Toptani onu öldürterek kaleyi düşmana teslim etti. Bu Esat Toptani, II. Abdülhamid'e hal' kararını bildiren dört kişiden birisidir.

Nihayet bu felâket, ağır bir anlaşma imzalanarak neticelendi. Toprakları paylaşamayan Balkan devletleri birbirine düşünce, Türkiye Edirne'yi geri aldı. Bu harb sonunda, 158 kazayı muhtevi 33 sancağımızı kaybettik. 167.312 km² lik bu topraklarda 6.582.000 insan yaşıyordu.

. . . . .

Tarihimizin sayılı felâketlerinden olan Balkan harblerinde en büyük kaybımız, ikinci «anayurt» edindiğimiz Rumeli olmuştur. Buralardaki ezici Türk nüfusu, harb sırasında yapılan vahşetlere dayanamayarak göç etmiş ve azınlık durumuna düşmüştür.

«Yerinin adamı olmayan» kimi gafil, kimi hain devlet adamları milleti bu felâketlere uğratmıştır. Milletten kopmuş, tarihten bihaber liderler, devlet bünyesine sızmış düşman ajanları, zaten çökmekte olan devleti batırmışlar ve bir müddet sonra da I. Cihan harbinin ateşi ortalığı sarmış, koca imparatorluk çatır çatır devrilmiştir.

Balkanlarda, ihânete uğrayan, en vahşi zulümler revâ görülen ecdadımızın, beşikte süngülenen yavruların, masum bacıların «intikam» çığlıkları hâlâ muzdarip gönülleri yakmaktadır.

Milletini seven aydın, milletine yapılanları bilmeli ve yapılabilecekler için hazırlıklı olmalıdır. Balkan faciası acı ibretlerle dolu bir ibret levhasıdır.

---

(1) İ. Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi. İstanbul, 1951, c. IV, s. 390.

Aziziye'de hain Moskof ve Ermeni sürülerine, bütün Erzurum'lunun tarihî dersi verdiği o muhteşem boğuşmada, Türk analarına tarih boyunca örnek olacak bir kahramanlık destanı yazan Nene Hatun.

Erzurum Müdafaası

Allahım bu ne iman ne
muhteşem bir durum,
Ayaklanmış yürüyor
tabyalara Erzurum.
(Aziziye Destanından)

9 Kasım 1877.

Erzurum'da bir başkalık vardı o gün. Halk, savaşın gürültüsü ile uyanmıştı. Ayazpaşa camii müezzini, şehre başka haberler veriyordu o gün. Halkı kıyama çağırıyordu. Besbelli idi, o gün tarihi bir gündü... Moskof sürüleri Aziziye tabyalarını basmıştı. Şehir ve vatan, tehlikeye düşmüştü. İki ve üç numaralı tabyalar

düşmüş, bir numaralı tabya düşmanla, can cana dögüşüyordu. Bir numaralı tabya komutanı yarasını gizliyor ve tabyalarda şiddetli çarpışma devam ediyordu.

. . . . . .

Tarihimizde «93 Harbi» diye bilinen, Pınar'ın evvelki sayılarında üzerinde durduğumuz, 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi milletimizin başına büyük belâlar getirmişti. Ağır şartları bulunan bir anlaşma ile son bulan bu harb, şu gerçeği de ortaya koymuştur: bu millet, tarihine lâyık ve ehil liderler peşinde olmadığı zaman, zafer türkülerini duyamamıştır.

Anadolu ve Rumeli cephelerinde dokuz aya yakın devam eden ve Ruslar'ın İstanbul kapılarına (Yeşilköy) kadar dayandıkları, 1877 - 1878 Osmanlı-Rus harbinde de o karanlık ve mağlûbiyetle dolu harb günlerinde, milletimizin yüzünü güldüren kahraman liderler vardı. Gazi Osman Paşa Plevne'den çıkmıyor, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Erzurum'da direniyordu. Erzurumda millet bizzat hayatı için mücadeleye girmiş ve Aziziye tabyalarında kendini müdafaa etmiştir.

«93 Harbi» nde milletimizin ezeli düşmanı Ruslar, harb ilânından bir gün evvel Kars, Ardahan, Doğu Bayezit olmak üzere üç koldan ani taarruza geçtiler. Anadolu cephesinde hedefleri Erzurum'du. Anadolu cephemizdeki ordularımızın kumandanı Ahmet Muhtar Paşa'ydı. Bu cephede, Rusların ani taarruzlarına karşı ordularımız ilk anlarda başarılı muharebeler vermişlerdi. Kızıltepe ve Gedikler muharebelerini kazanmıştık. «Gedikler Muharebesi» diye bilinen muharebelerde, Ahmet Muhtar Paşa, kuvvetlerimizden üstün Rus ordusunu bozguna uğratıp, «Gazi» ünvanını almıştı.

Rus kuvvetleri devamlı takviye alıyorlardı. Kars'la ordumuzun irtibatını kesmek için geniş bir taarruza kalktılar. Bu taarruza Ruslar'ın 24 tabur askeri katıldı. Bunlara karşı duracak kuvvetlerimiz ise Kapdan-Mehmet Paşa kumandasında ancak 6 tabur idi. Ruslar müthiş bir bozguna uğradılar. Bir avuç Mehmetçik, kendinden çok üstün Rus sürülerini perişan etmişti.

Anadolu cephesinde kazandığımız bir muharebe de Yahniler muharebeleri idi. Yer yer zaferler elde etmemize rağmen ordularımız, çok üstün ve devamlı desteklenen, tazelenen Rus kuvvetleri karşısında daha fazla dayanamadılar. Fakat bozulmadılar da. Ustalıklı bir ricat başladı. Henüz merkez kuvvetlerimiz duruyordu. Nihayet Ruslar 79 tabur, 27 alay kuvvetle merkez kuvvetlerimizi çevirdiler. Bir kısım birlikler teslim olmak zorunda kaldılar. Fakat başkumandan Gazi Ahmet Muhtar Paşa büyük bir soğukkanlılıkla geri çekildi. Deveboyu denen yere geldi. Bir müddet sonra orada da tutunamadı. Ve 4 Kasım 1877'de Erzurum müstahkem mevkisine çekildi. Ruslar daha fazla ilerleyemediler. İlerleyemeyecek olduklarını da anladılar.

Üst üste mağlûbiyetlere rağmen bozulmadan ricat etmek ehil kumandanın meziyetlerindendir. Ehil kumandan, zamanında taarruz ettiği gibi, zamanında çekilmeyi de bilir.

. . . . . .

Aziziye tabyaları Erzurum'un Kars kapısından 3-4 km. uzak, şehre en yakın tabyalardır. Bunlar hususen şehrin, Anadolu'nun doğu kapısı Erzurum'un müdafaası için yapılmışlardır. İşte Anadolu'daki kuvvetlerimizin, Ruslar karşısında son çekildikleri yer buralardır. Zaten Ruslar da buradan ileri geçemediler. Değil geçmek tabyalara yaklaşamadılar bile. Yaklaşamadılar ama adi bir tuzak hazırlamaktan geri kalmadılar. Civardaki Ermeni köylerinden bir miktar adam bulup, bunlara şehit olmuş, Mehmetçiklerin elbiselerini giydirdiler. Bunlar iyi Türkçe konuşuyorlardı. Yılan koynumuzda beslenmişti.

Hainler güruhu ayaklarına keçeler sardılar ve tabyalara yaklaştılar. Nöbetçiler onları, bu kış günlerinde diğer birliklerden bozulup kaçan kardeşleri sandılar ve tabyalara aldılar. Hainler tabyalara girer girmez nöbetçilere saldırdılar. Kanlı ve korkunç bir boğuşma başladı. Ve bundan istifade ile zaten hazır bekleyen Rus sürüleri tabyalara doldular. İkinci ve üçüncü tabyalar düştü. Birinci tabyanın kahra-

O kadın ki: Vatanı ve namusu yoluna:
Baltasını sallıyor, güvenerek koluna...

O kadın ki: Görmüyor düşmanın kılıcını,
Satırıyle alıyor, kardaşının hıncını...

O kadın ki: Bakmadan, soluna ve sağına,
Tırnaklarını salmış bir düşman gırtlağına...

Tazelenmiş yetmişlik dedenin cenk hevesi,
Elinde paslı pala, dilinde Allah sesi...

Vuruyor: Mukaddes din ve Muhammed aşkına;
Vuruyor: Dinlemeden Vatan, Millet aşkına..

---

man kumandanı Bahri Bey tez davrandı ve Ruslar'a müthiş bir ateş açtı. Bahri Bey yaralanmıştı. Yarasını gizledi ve döğüşe devam etti.

Vaziyet çok kötü idi. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, yalnızca, hemen o gece şehre indi. Milleti mücadeleye davet etti. Millet çağırıldığı mücadelelere gitmemiş miydi, işte buna da katıldı.

9 Kasım 1877.

Sabah erkenden şehrin ünlüleri önde halk yürüyordu. Gül Ahmet, Mezar Arkalı Mevlût, ihtiyar, genç Erzurum yürüyordu. Kadınlar, kızlar, çocuklar balta, satır ellerinde yürüyordu. Hedef Moskof'tu. Düşmandı. Nene Hatun satırını kapmıştı. Düşmana aman mı verirdi gayri?

Nene Hatun bu milli cidal sembolü müdafaayı şöyle anlatıyor:

«Savaş gürültüleri ile uyandık. Kocam baltasını kapmış dışarı fırlamak üzere idi. Bana dönerek:

— Nene, Ruslar tabyalara girmişler, sen çocuğuma bak. Arkamdan gelme. Biz, Allah'ın izni ile Rus'u durdururuz. Eğer yenilirsek, düşman şehre girerse, teslim olmayın. Kendinizi boğun, dedi. Baltası elinde çıktı gitti.

... Bütün şehrin boşaldığı, herkesin saldırdığı bir sırada ben de eli kolu bağlı duramazdım. Küçük yavrumu Allah'a emanet ederek, evdeki satırı kaptım. Dışarıdaki kalabalığa katıldım.

Mecidiye tabyalarını aşıp düzlüğe indiğimizde düşmanın, kulakları sağır eden tüfek atışı ile karşılaştık. Sağımızda, solumuzda, önümüzde ve arkamızda hemşehrilerimiz durmadan devriliyor, şehid düşüyorlardı... Sağ kalanlar ilerlemek, düşmana saldırmak onlarla boğuşmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.

Asker kardeşlerimiz bir taraftan, biz bir taraftan tabyalara girdik. Kanlı bir boğuşma başladı. Topa, tüfeğe karşı, balta, satır ve yumrukla savaşıyorduk. Bu sırada kardeşim Hasan'ı yerde yaralı gördüm. Ağlayarak üzerine atıldım. Kardeşim Hasan:

— Abla ağlama, ananız bizi bu gün için doğurdu. Bende dedem gibi şehit anılmak istiyorum, Rus'u kovduk ya sen ona bak. Sakın gamı yeme dedi ve şehid oldu» (1).

Kara Fatma'ya, bir Rus askerine baltasını indirirken şehit düştü derler. Tabyalardaki bu kanlı boğuşmada Erzurum halkından 2.700 kişi şehid düştü. Tabyalar geri alınmış, Rus kovulmuştu. Vatan böyle müdafaa edilmişti.

Bu vatan uğruna atalarımız oluk oluk kan döktüler. Can verdiler. Onların döktükleri kan kadar, ter dökmezsek, bu vatanda yaşamak ar değil mi bize?

---

(1) «Nene Hatun», Aziziye. c. I, No. 1. (1972), İstanbul, s. 19. (Osman Yalçın'ın «Erzurum» adlı kitabından.)

HİLÂLLERİN BUYRUĞUNDA

GÖMÜLÜ ÇOBAN

Görüyoruz
Zalim kim
Kırbaç hangi elde...
Görüyoruz
Adaletin
İnsanlık adına çiğnendiği nerde.
Medeniyetin
Kokuşmuş ağzımızdaki yaşandığı yerde
Hürriyetin
Kara sevdalısı kaç insan var
Kaç...
Vahşetin

Küflü paletleri altında çıplak
Aç
Çırpınan tüm insanlık
Kahpe avratları susturan kahkahanıza
İğrenerek-tiksinerek bakıp
Elbet bir gün
Haykıracak suratınıza!..
Tükürecek! Kulaklarınıza kadar yırtık
Kanlı ağzınıza!
Şaşacaksınız...
O gün
Hakkın çelik pençesinde çatırdarken
Emperyalizmin çürük kemikleri
İlerlerken ordum hilâllerin buyruğunda
Zaferden zafere
Ayyıldız ~~8 perli,~~ siperli
Beyninizde binbir tuzak
Kızıllığın ortasına
Kaçacaksınız...
Siz ey
İlmin aydınlığından korkan
Perde ardı gericiler!
Düşecek yüzünüzün maskeleri!
Yırtılacak kara bayraklarınız!
Kızıl haritalarınız
Silinecek atlaslardan!
Bir kardeş sevgisi akacak coşa coşa
~~*Urumgiden*~~
Urumçi'den
Türkistan'dan
Kafkaslar'dan.
Demir köstekler sökülecek
Ayaklardan.
Sevinç gözyaşları süzülecek
Dudaklardan.
Göreceksiniz...
Ve
Zaferin kahredici alevinde
Hayalinizdeki ihtiraslarla
Kahrolacak
Öleceksiniz.
Hepiniz...

VATAN SEVGİSİ ÜZERİNE

Akif TÜFEKÇİ

İnsan doğduğu büyüdüğü köyden, kasabadan ayrılıp gurbete çıkınca, içine bir gariplik bir hüzün çöker. Kızaran ufukta batan güneşi uzun uzun temaşa edince, gayri ihtiyarı bir gurbet türküsü mırıldanır dudaklarımız. Hasretlik denilen bir alev yükselir gönlümüzde. Günler haftalar hatta yıllar geçer, o alev daha da yakıcı olur. Zaman, bu alevin odunu-kömürüdür sanki.

Nice gönülleri yakan, nice sevgilileri gözden uzak tutan gurbet denilen diyar, doğup büyüdüğümüz yerden çok güzel, herşeyi bol belki de yurdun en güzel beldesi olabilir. Ama insan yine hasretlik çeker. Hoş bir ses, esen rüzgâr, uçan kuş, yağan yağmur, bir çift göz insanın gönlünü kendi köyüne, evine, gezip tozduğu yaylalara, bayırlara alır götürür. Yılların biriktirdiği acı tatlı hatıralar canlanır hayalimizde. Evdeki kedi yavrusundan tutun da, ağıldaki kuzulara varıncaya kadar herşeyi hatırlar, herşeyin hasretini çekeriz gurbet illerinde. Hele soğuk pınarlar, çam kokulu, halı döşeli ormanlar susuzluktan, sıcaktan bunaldığımız an özlenen en güzel yerlerdir. Ömrümüzü tüketen yıllar, içimizdeki hasreti dayanılmaz hale getirir. Bir fırsatını bulur ziyaret ederiz baba ocağını.

Hele insan doğduğu-büyüdüğü yerden yad ellere, kendi vatanından başkalarının vatanına düşünce, hasretlik o zaman daha bir yakıcı, daha bir çeşit olur. Vatanın her köşesini, her nimetini ararız. Bir türlü beğenemeyiz yabancıların yurdunu. Halk şairimiz Karacaoğlan'ın bir koşmasında şöyle şiirleşir bu duygular.

İndim, seyreledim Firengistanı
İlleri var, bizim ile benzemez
Levin tutmuş goncaları açılmış
Gülleri var bizim güle benzemez.

Yediğimiz meyvaların tatlarını, kokularını kendi yurdumuzdakilere benzetmeye çalışırız. Ama bir türlü aynı lezzeti bulamayız. Ormanlarında çiçeklerinde aynı güzelliği aynı kokuyu ararız. Fakat ne gezer?

Hasta düşsen hatırını soran olmaz. Bir

tas şerbet sunacak adam bulunmaz. Gönlünü gam bürüse dert dökecek, derman bulacak dost olmaz. O anda vatan burcu burcu kokar. Onu bir sevgiliye bir anneye benzetip, dudaklarımızdan dökülen kelimelerle şiirlerde tasvir ederiz. Şehzade Cem Sultan, kaderin bir cilvesi olarak kara dilli kâfirin elinde kalınca vatan hasretiyle yanıp kül olmuştur. Bu duygusunu şöyle şiirleştirir.

Gönlüm eyler dâimâ ânı talep
Bend olaldan bana gıysû-yi vatan
Hurrem olup cân-ı cem erdi safâ
Dil sabâdan âlalı bûy-i vatan

Vatanında ölmek için aşılmaz dağları aşan, geçilmez engelleri geçen kahramanlar biliriz. Vasiyetinde öldüğü zaman vatanına gömülmek isteyen niceleri duyarız. Sınır kapısında toprağı sıkan, avuçlayan öpen, göz yaşı döken insanlar görürüz. Bunların her biri vatan sevgisinin ne kadar güçlü olduğunu gösterir bize.

Dünyanın dört bucağı birbirinden güzel dağlarla, ovalarla türlü türlü ağaçlarla, bağlarla süslü, cennet misali nimetlerle dolu bölgelerden teşekkül ettiği halde insan buraların değil de, vatan dediği kara parçasının özlemini duyuyor. Oranın hasretiyle yanıyor.

Kilometrelerce yol kat edip giden göçmen kuşlar yine aynı yolun zahmetini çekip çer çöpten kurulu yuvasına döner. Bir güvercini yuvasından alıp başka yere götürseniz. Tekrar geri gelir. Bir kuşun yuvasını bozsanız döne döne saatlerce ağıt döker. «Bülbülü altın kafese koymuşlar ille de vatanını demiş» sözüne ne kadar hak versek yerindedir.

Kuşların bile yuvalarına bu derece bağlı olduğu dünyamızda, vatan mefhumunu kabul etmeyen insanların bulunması ne kadar acıdır değil mi? Tevfik Fikret: «Vatanım ruy-i zemin, milletim nev'i beşer» diyor.

Her toprak parçası vatan değildir. Dağı, ovayı, çölü vatan yapan, sevdiren, hasretli eden özellikler vardır. İnsanların doğup büyüdüğü yer de her zaman vatan olamaz.

Vatan; bir milletin tarihiyle zaman içinde abideleşmiş, kültürüyle bezenmiş, kanıyla sulanmış, idealleriyle sınırlanmış kara parçasıdır.

Vatan milletin huzur içinde yaşadığı evidir. Orda insanlar mutludur. Hayatından emin olarak çalışır. Kazandığı alın terinin refahlığı içinde evine, çocuklarına dönebilir. Meydana getirilen her eserin evlâtlarımıza miras kalacağı ve diğer milletlerden bizi üstün kılacağı duygusuyla canla başla üzerimize düşen vazifeleri yaparız. En yüce idealler vatan üzerinde gerçekleştirilebilir. Tabii hürriyetin olduğu bir vatanda yaşayanların hakkıdır bunlar. Vatanı başkalarının işgali altında olanlar köle olmaya mecburdurlar. Hürriyetlerinden mahrum kalmış, ülkeleri istilâya uğramış milletler, vatanlarında yaşasalar bile, vatan hasretiyle yanıp tutuşurlar.

Bembeyaz kar ovalarıyla kaplı, dondurucu bir soğuğun meydan okuduğu havada, evden çıkmaya korkarken elinde silâh, sınır bekleyen Mehmetçiği ısıtan vatan sevgisidir. Çocuğunun yorganını mermiye sarıp cepheye koşan anneye kuvvet veren vatan sevgisidir. Ak sakallı dedeyi cephede döğüştüren, inançlarının ebediyen vatanında yaşayacağı duygusudur.

Şehitlerimizin mübarek kanlarıyla sulanan Anadolu toprağı bizim vatanımızdır. Göklere uzanan minareleriyle, insana engin bir ruh aydınlığı veren camilerimiz, türbelerimiz, çinilerimiz, kılıçlarımız Anadolu'nun bize ait olduğunu gösteren kültürümüzün meyveleridir. Ona gerektiği şekilde sahip olmalıyız. Hatıralarla dolu olan vatan çok alıngan bir sevgilidir. Onu layık olduğu şekilde koruyamazsak başkalarının kolunda kan ağlayarak seyretmeye mahkûm oluruz.

Vatandan uzak kalmanın hasretini derinden hisseden, vatan sevgisini ömrü boyunca kalbinde taşıyan Mehmet Akif, vatanında ölebilme arzusunu şiiriyle dile getiriyor:

«Canımı, cananımı, bütün varımı alsın da Huda
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda»

ÇEMİŞKEZEK MEKTUBU

M. Akif AK

Sibel,

Yadırgadın mı yoksa? Sana ilk defa «sevgilim» siz Sibel diye hitap ediyorum değil mi? Neden mi? Niçin mi? Bilmem işte. Öyle geliyor içimden. İsmini hatırladıkça, eskiden olduğu gibi kalbimi doldurup taşıran sımsıcak duygular çoktan yok oldu. Zihnimi kurcalıyorum. Maziyi karıştırıyorum. Seninle geçirdiğimiz o çılgınlık günlerini düşünüyorum. Nihayet kalbimi yokluyor ve orada sana acımak hissinden başka hiç bir şey bulamıyorum. Çünkü geçen her gün iyice anlıyorum ki, benim için sen, sadece Sibel'sin artık... Herhangi bir Sibel. Benim de eski Sedat olmadığımı, mektubumu okuduktan sonra, daha iyi anlayacaksın zannederim. Bu satırları okuduktan sonra «üzülmek» veya «sevinmek» hallerinden hangisini tercih edeceğini tahmin edemiyorum. Fakat ister üzül, ister üzülme. Bu, şu an beni alâkadar etmiyor. Bu satırları, her şeyi göze alarak yazıyorum sana Sibel. Bu mektup, eski Sedat'ın ölüm haberi, yeni Se-

dat'ın doğum haberidir. Sakın, sizin tabirinizle; «yeni bir aşk», «yeni bir sevgili» bulduğumu zannetme. Şu devirde, insanî olmayan duyguları kamufle etmekten öte hiç bir işe yaramayan bu gibi sözlerden tiksiniyorum artık.

İstanbul'dan ayrılalı bir buçuk yıl oluyor. Buraya ilk geldiğim günlerde, senden ayrı kalmış olmanın doğurduğunu zannettiğim bir acı, bir sıkıntı içimi kavurmaya başladı. Hasret diyordum ben buna. Ve hasretle, ayrılıkla, gurbetle, ilgili bildiğim ne kadar şarkı-türkü varsa, hep onları mırıldanıyor, bazan da avazımın çıktığı kadarıyla bağırarak söylüyordum. Ah! ne delilikler etmişim meğer ne delilikler!

Sonra bir tereddüt, şüphe ve vesvese fırtınasına kapıldım. Her an gördüğüm kahredici, ağlatıcı gerçekler, mazimden bir düşünceyi, bir tutkuyu, bir anlayışı daha yıkıyor, beni herşeyimle bağlı olduğum bir hayattan koparıyor, koparıyordu. O dehşet anlarındaki hislerimden bazılarını hatıra defterime kaydettiğim günler oldu. Aşağıdaki satırlar, müthiş bir ızdırabın girdabında kıvrandığım anların şahitleridirler:

«... İçim fokur fokur kaynayan bir zift kazanı veya homurdanarak lav fışkıran bir yanardağı andırıyor. Mümkün-muhal, hayal ötesi her türlü düşünce, zihnimde, festivallerde veya olimpiyat gecelerinde semaya fışkırtılan ve adeta uçsuz-bucaksız fezadaki seyyareleri bombardıman etmekte olan rengârenk ışık huzmeleri gibi. Üzerinde kâinatı taşıyan başım masamda. Kulağımın hemen dibindeki masa saatinin «tik-tak, tik-tak» vuruşları, sanki hallacın ipe, elindeki çomakla vurup, önündeki pamuk yığınını havaya savuruşu gibi, şuurumu lime lime etrafa saçıyor.

«Ey Allahım, sonsuz kudretinin bir ifadesi olan insan varlığının, bu derece girift, bu derece muamma dolu ve meçhuller yekûnu bir yaratık olduğunu şimdi mi öğrenecektim? Ve en acısı, kâinatın büyüklüğü ve senin sonsuz kudretinin yanında, milyar üstü milyar derecede küçük kalan varlığımı anlama çalışmasına nice zamandan sonra şimdi mi başlayacaktım? Meğer ne kadar yabancıymışım kendi kendime. Off! tuz-buz olan düşüncelerim ne zaman insicamını bulacak?»

«Allahım, varlığına, eşsiz ve sonsuz kudretine inancım tam olduğu halde, benliğimi kavuran, beni yürüyen ceset haline getiren bu his fırtınası, bu amansız tereddüt, şüphe ve vesvese bombardımanı ne zaman bitecek? Bütün çabalarıma rağmen, inancım neden irademi kendine bend edemiyor?»

Günler, aylar geçti Sibel. Bu çile devam etti. Ama nihayet, nihayet fırtına durdu. Kuduran deniz, şimdi parlak bir güneş, mavi bir gök altında, masmavi ve dupduru. O ağrılar doğum sancısı imiş de bilememişim. Yepyeni bir şahsiyetin, demirden süzülen çelik gibi doğuşunu haber veren ağrılar...

Tayinimin Çemişkezek'e yapıldığını öğrenince, seninle ne kadar sinirlenmiş ve «bu yedeksubay öğretmenliği de nereden çıkardılar?» demiştik hani. Fakat yanılmışız. Çünkü hayatımın sonuna kadar unutamayacağım en kıymetli hatıralarımı burada yaşadım.

Söylediklerimi, şimdi anlayamayacaksın belki Sibel. «Hayır olamaz! Sedat şaka yapıyordur. Nasıl olur?» diyeceksin. «Nasıl olur da insanlıktan, anlayıştan mahrum, mağara gibi yerlerde, hayvanlarıyla kucak kucağa yatan insanları bize tercih eder?» diye düşüneceksin. Ve ilk anda, varlığıma mâna kazandıran bu büyük değişmeyi kavramakta güçlük çekeceksin. Belki inanamayacaksın ama ben yine de yazacağım sana, Sedat'ı ezip, eriten, tekrar hamur gibi yoğurup, ona yeni bir şekil veren şeyleri...

Sen şimdi kilyosta mısın? Floryada mı, yahut Büyükadada mı, veya Kumburgazda mısın? Kimbilir? Hangi plâjda, motel veya tatil köyünde? Benim ise şu an burnuma yanmakta olan tezeklerin kokusu geliyor.

Pencereden baktım. Bizim komşu Reşit'in hanımı Meryem ile kızı Zahide tezekle çamaşır suyu ısıtıyorlar. Hayatı lavanta ve parfüm kokuları arasında geçmiş

olan benim için tezek kokusuna alışmak pek o kadar güç olmadı Sibel. Ah! tezek kokuları arasında bir cemiyetin ızdırabını, cemiyetin fertleri ile birlikte idrak edebilmek ne kadar zevkli bilebilir misin? Beraber ağlamak... Beraber gülmek... Ve büyük bir toplumun parçası olmanın şuuruna ermek...

Bak işte kapı vuruluyor. Kalktım ve sordum:

«— Kim o?»

Bir genç kız sesi cevap verdi:

— Sedat ağabey, kirli çamaşırın varsa ver. Anam söylüyo.»

Zahide idi bu.

«— Sağol Zahide bacı. Sabahleyin ben kendim yıkamıştım. Eksik olmayın.» dedim.

Kendi ellerimle yıkamak. İnanabiliyor musun? İnan.. Hem de o kadar hoşuma gidiyor ki. Hele yemek pişirmek. Bunlar senin bile beceremediğin şeyler değil mi Sibel? Meryem hanım yardım için çok ısrar eder. Çoğu kere Zahide'yi gönderir. Zahide bir-iki defa vurur kapımı «Sedat ağabey» der. Kirli çamaşır sorar. Yemek de getirdiği olur. Ama daha kapıdan bir adım içeri atmış değildir. Ben kapıyı açınca, o hemen iki adım geri çekilir, yan döner ve yüzünü gizlemek ister. Kızardığını göstermemeye çalışsa bile ben farkına varırım. Bu durumunu bildiğim için getirdiği şeyleri kapı arasından uzatmasını isterim.

Düşün ki o da bir genç kızdır, sen de Sibel. Ama aranızdaki fark öyle bir uçurum halinde ki, tarifi imkânsız. Bambaşka, apayrı iki dünyanın insanlarısınız. Sizler gibi yaşamak için en ufak bir sıkıntı çekmeyenler, Çemişkezek'in, keçi yolundan tam beş saatlik yaya yürünmekle varılan bir köyünde, ekmeğini yapmak, çamaşırını yıkamak için yaktığı tezeğin kokuları arasında yetişen onsekiz yaşındaki bir bakirenin yazın sıcaklarında ekin biçmesine, harman yerine sırtında saap taşımasına ne derler acaba? O alnından şıpır şıpır damlayan terleriyle bir yaşama kavgası verir. Geçim temini için babasına yardım eder. Aldığı bir kaç lirayı parfüme, ruja, pudraya, kreme ve daha bilmem nelere harcamaz. O manikürcüye ve kuaföre de gitmez. Hatta bunların ne olduklarını bile bilmez Sibel. O buram buram ter kokar, lavanta değil. Onun teni siyahtır, kara toprakla boğuştuğu için. Onun elleri nasırlıdır, serttir, kazma salladığı, orak tuttuğu için. Onun omuzları kabarmıştır. yük taşımaktan. Ve üstelik o da senin yaşında bir genç kızdır, Sibel. Evet o da genç kızdır, ama flört bilmez. Onun kavalyesi, uzatmalı veya uzatmasız sevgilisi yoktur. O ne poptan anlar, ne folktan, ne aranjmandan, ne cazdan, ne de orkestradan? Müzik namına bilse bilse çoban nişanlısının acı acı inleyen ve hayvanları dahi dinleten kavalını bilir. Ve uzaktan uzağa onu dinler. Utancından kimselere açılmazsa bile, tertemiz bir sevgi ile sıcak bir yuva ve mini mini yavrucuklarının hayali ile günlerini geçirir. Ve sabırla, anasından doğduğu şekildeki tertemiz haliyle, biricik erkeği ile evleneceği kendisi için o mukaddes günü bekler. Boş zamanlarında çeyizini hazırlar. Gergefini dokur. Ve çok hafif bir sesle öğrendiği ninnileri mırıldanır, durur. Senin sadece gelinliğin için harcadığın para onun bütün çeyizinin birkaç mislidir. O gelin olurken bilmem kaçıncı defa giyilen, telleri kaçmış, sararmış, kırışmış ve kendine bol gelen bir gelinlik giyer. Başına da bir kırmızı naylon eşarp atıverir ve bir ata bindirip götürürler. O balayı nedir bilmez. Gelin oluşunun ikinci günü tarlaya gider. Bir yıl sonra ise sırtındaki yavrucuğu ile tarlaya gider, gelir. O da ahu gözlüdür. Hatta o değil makyaj yapmak, en adi sabunla yüzünü yıkadığı an, ayın ondördü gibi parlayıverir. İçi dışı bir, saf, tertemiz biri olarak. O hiç bir zaman yüzünü, gözünü, dudaklarını pudra, rimel ve rujla maskelemez. Onun kat kat elbiseleri yoktur. Çift çift kunduraları da olmaz. Kısacası sende olanların hiç birisi yoktur onda...

Ama sende, sizlerde pek önemli kabul edilmeyen bir şey vardır onda Sibel... Hiç bir maddi ölçüye sığmayan, parayla alınıp satılmayan, kadın varlığının sırrı, hikmeti, esası ve sebebi olan birşey; NAMUS! Bugün iğ-

renç bir hayatın pençelerinde kendini kaybeden binlerce genç kızın açıldıkça, süslendikçe, öldürdükleri yoketttikleri bu haslet, onda dipdiri ve bitmek tükenmek bilmez bir hazine halindedir. Daha doğrusu O, kelimenin gerçek anlamıyla kadın; sizler ise ne kadın, ne erkek... İkisi arasında birşey... Bir âlet. Bir tatmin vasıtası. Yiyecek, içecek kabilinden erzak veya masa, sandalye, çatal, kaşık gibi bir şeylersiniz...

İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, feryadı andırır kahkahalarınız, ey sizler, Sibel'ler, Füsun'lar, Asuman'lar, Berna'lar...

Sizler, derin bir hissizlik içinde, çamaşır değiştirir gibi sevgili (!) değiştirirken, o kıskançlıktan üzerine erkek sinek dahi kondurmama anlayışı ile hareket eder.

Çok acı mı söylüyorum Sibel? Çok ağır mı konuşuyorum yoksa? Belki de öyle. Ama bütün bunlar yalan mı sibel? Gerçi sen, «canım bu kadar uygunsuz şeyin sebebi hep ben miyim? Bütün bunların hepsini ben mi yapıyorum. Beni haksız bir itham altında tutuyorsun Sedat» diyecek ve «nihayet ben de bir genç kızım, bütün çevrem böyle olursa, annem ve babam beni bu kabil şeylere teşvik ederlerse ne yapabilirim?» şeklinde itirazda bulunacaksın. Hayır Sibel. Bütün bu ithamların muhatabı elbette sen değilsin. Sen ve senin gibiler, bütün bir memleketi kuşatma istidadı gösteren bozuk bir hayat tarzının seline kendini kaptırmış kimselersiniz. Ancak bu kaptırma işi de bir irade neticesi olduğuna göre, sizi mesuliyetten kurtaramaz. Bu kahredici hayatın kucağına kendinizi bilerek ve isteyerek teslim ettiğiniz için suçlusunuz. En büyük suçlular da elbette bu seli kudurtan kimselerdir. Fakat bunlardan sonra bile, yine de dönüş mümkündür Sibel. Tıpkı benim gibi. Ümitsizliğe düşmemeni isterim. Derin bir pişmanlık duygusu ile, meçhule, karanlıklara uzanan yoldan dönüp, ümit kervanında, seni bekleyen yerine gelmen, milletinin hayat dolu, sımsıcak bağrına atılman, namus timsali Ayşeler, Fatmalar, Süyümbikelerle ebediyete uzanan yolda, saadete götüren yolda ilerlemen mümkündür. Dön milletinin inanç dolu, sevgi dolu kucağına ki, o millet; hakarete, alaya, tezyife layık bir millet değil, yüceltilmeye, içinde bulunduğu krizlerden kurtarılıp omuzlar üzerinde tutulmaya layık ne büyük millettir.

Şayet içinde, söylediklerimin doğruluğunu kabul lenen en ufak bir duygu uyanırsa mutlaka mektubunu beklerim. Hislerini ve düşüncelerini bana olduğu gibi yazmalısın.

Şunu da iyi bilin; Sedat, artık fabrikatör Servet'in oğlu, Şişli sosyetesinin göz bebeği Sedat değil, Reşit'in, Meryem'in evlâdı, Zahide'nin ağabeyi, kısacası; asırlardır tahkir edilen, yok edilmek istenen, fakat buna rağmen millet olma halini devam ettirmede gözyaşartan bir fedakârlık, cesaret ve kahramanlık gösteren bir toplumun evlâdıdır. Ve varlığın, hayatının devamını bu toplumun varlığına bağlamış bir kimsedir.

Şimdilik söyleyeceklerim bundan ibaret. Önümüzdeki aybaşına İstanbul'a gelmeyi düşünüyorum. Şayet istersen o zaman daha geniş konuşabiliriz.

İyi günler temennisiyle selâmlar...

Sedat

ASRIN KUSTUĞU

Zaman şu asrı kustu zihnime
Örümcek ağı nakşetti fikrime
Tutuşturup kalbimi elime
Kör gözlerin vicdanına saldı.

Benki o iç fikrinin yarası
Ve ben o mirasın yüz karası
Ve ben o cinnetin haritası...
Beni sizden bu asır çaldı...

Edip GÜNENÇ

Rahim POLAT

KÖROĞLU

Milletin kalbinde destanlaşan bir kahraman: KÖROĞLU.

Tarihin sayfaları içinde, geçmişten geleceğe uzanan milletimizin manevi birliğini ispat eden müşterek destanları vardır. Yüzyıllardan beri söylene, dinlene gelir. Milletimizin düşüncesi, ilme, adalete olan bağlılığı bu destanlarda terennüm edilir.

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana tarihin çarkını döndüren düşünceler kavgası, fikirler doğüşü destanlara da hakim olan yegâne unsurdur. Hep Hak'tan yana olmuş; gerçeğin, insanlığı esarete, buhrana götüren sapık inançlara karşı mücadelesini vermiş olan milletimiz, destanlarda da aynı temayı işlemiş aynı mücadeleyi vermiştir. Ve destan kahramanları da bu savaşın liderleri, kumandanları olmuştur.

Bir Battal Gazimiz vardır; çocuğa, gence, yaşlıya yol gösteren, milletimizi, ruhunda taşıdığı kurtarıcı inancıyla yeni diyarlara götüren muzaffer kumandan. Bir Köroğlumuz vardır; gözü kara, yiğit, akıllı, düşmanını korkutan hatta hayranlığa düşüren sözü-özü doğru bir millet evlâdı. İşte halkımız arasında yıllardır bu kahramanların menkıbeleri söylenir, dinlenir. Milletimizin, inancımızın bayraktarlığını yapanların destanlarını büyüklerimizden duymuşuz, duyuyoruz. Hep bunları örnek almamız istenir bizden.

Fakat ne acıdır ki, tarih içinde destan kahramanlarımızı tahrif etmek isteyenler, kendi emellerine alet etmek isteyenler türemiştir. Bizlere yabancı olan düşüncelerin taraftarları, kahramanlarımızı kalkan olarak kullanmak istemişlerdir. Fikrini, düşüncesini yıkamadıkları, çürütemedikleri kişileri kendilerine bayrak yapmışlardır. Bir komünistin kaleminde komünist, bir sex tüccarının dilinde cinsi sapık, bir Ermeninin yazısında dinsiz, kendisine dehalet etmek isteyenler için hiç bir dini kayıt koymayan bir haydut olarak gösterilmiştir Köroğlu. Fakat bunca yıldır, milletimizin derin sevgisine mazhar olan cesareti, azmi ve inancıyla yiğitlik timsali olan Köroğlu bu olamaz. Olmamalıdır. Köroğlu merttir, cesurdur. Köroğlu bu vatanın bağrından çıkmış bir yiğittir. İşte bu anlayış içerisinde Köroğlu hakiki değerini bulacak, tarih içindeki üstün yerini alacaktır. Yalan sonludur, kısa ömürlüdür. Köroğlunun gerçek kişiliğini, hiç bir kudret onun üzerinden alıp atamaz.

Görelim istismarcıların elinden kurtardığımız, inancımızın, adaletimizin, cesaretimizin temsilcisi yiğit Köroğlu'nu:

16. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen Köroğlu Deli Yusuf oğlu Ruşen Ali olarak görülür.

Deli Yusuf, yiğit, pehlivan yapılı bir gençti. Bolu Beyinin yanında seyislik yapıyordu. Attan çok iyi anlar ve onlara gözü gibi bakardı. Bir gün Bolu Beyi, seyislerinin hepsini kendisine iyi bir at bulmaları için civar ülkelere saldı. Bu işin en liyakatlisi olan Deli Yusuf gezerken bir at sürüsüne rastladı. Sürüyü çobanla birlikte Sümbüllü Pınar ismindeki bir suyun yanına getirdiler. Ve sürüde

sürüyü suyu geçmesi için. O kadar atın içinden yalnız tek birisi geçebildi. Bu; zayıf, cılız, tüyleri dökülmüş, bakımsız bir taydı. Deli Yusuf bunu çobandan satın aldı ve düştü Bolu'nun yoluna. Bütün seyisler getirdikleri atlarla birlikte dizilmişlerdi. Bey, teker teker bunları kontrol ediyordu. Deli Yusuf'u bu şekilde çelimsiz, uyuz bir tayla görünce küplere bindi. Bu çok zalim bir beydi. Zalimliğiyle, zulmüyle bu diyarlarda tanınırdı. İşte ağzından çıkacak insafsızca bir emir de şimdi Deli Yusuf'un başında patlayacaktı.

— Vay sıkılmaz herif, bir de bizimle alay edersin demek? Alın şu kendini bilmezi, gözlerine mil çekin. Bizi kör yerine koyup, şu eşi dünyada bulunmaz dediği uyuz tayı da sonra kucağına verin ki, Bolu Beyi ile eğlenmek ne imiş görsün.

Deli Yusuf bir lâhzada kendini yerde bulmuştu. Bildiğini söyleyemedi. «Koyverin, bu tayın dünyada eşi yok» diyemedi. Derdini anlatamadı mazlum: Sadece:

— Of, yandım! diye bir çığlıkla, ortalığı kaplayan cazırtılı bir ses ve yanık et kokusu duyuldu. Daha sonra çevreye büyük bir sessizlik çöktü. Bu zalim Bey ile dalkavuklarının gittiğini gösteriyordu. Geriye kalan üç dört kişi alkanlar içindeki Deli Yusufu atına bindirip, kucağına uyuz tayı verip, atın sağrısına da tokadı aşkedip başıboş salıverdiler.

Hakkın inayetiyle at onu memleketine götürdü. Orda onbeş yaşlarında Ruşen Ali vardı. Bu yürekler acısı sahneyle karşılaşan küçük Ali sapsarı kesilmiş, ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Bir müddet durakladıktan sonra nihayet ağlamaklı bir sesle:

— «Baba! Baba seni bu hallere kim koydu, kimler koydu» diyebildi. Oğlunun sesini tanıyan Deli Yusuf:

«— Al yanağım kızıl kana bulandı
Akan kandan coşkun sular bulandı
Düşman ne söyledi ki bey inandı
Sorarım sizlerden bir gün olur ki»

dedi.

Daha sonra birlikte içeri giren baba-oğul arasında şu konuşmalar oldu. Deli Yusuf:

— Şimdi ben yukarı çıkacağım. Her iş sana kalmaktadır. Emirlerime dikkat edesin dedi. Ruşen Ali üzüntüsünü bildirmeyip:

— Sen ne emredersen can ve baş ile yerine getireceğim.

— Bak benim oğlum, üzerinde en ufak bir pislik kalmayıncaya kadar tayı güzelce yıkayacaksın. Tay ak-pak olanda ahırın her yanını öyle bir kapat ki, iğne başı kadar küçük bir delikten gün ışığı girmesin. Onu altı ay yedirecek, içirecek katiyen tavladan dışarı çıkarmayacaksın. Altı ayın bitiminde bana haber ver, inip bakacak, bir iyice yoklayacağım.

DİRİLİŞ

Ne bir âşinâ var muhitimde
Ne de feryâdıma kulak veren
Sadece bir ümit, geceleri
Sessizce akıp, rüyama giren

———

Bugün rüyamdadır, fakat yarın
Bir gün gibi doğacak ufuktan
Heryer aydınlık, herkeste ümit
Ve bir diriliş var ölü şarktan

———

Kulak verin, siz de, gelen sese
Ey şehidlerimiz, kulak verin
Yeniden dirilişine şarkın
Kalkarak kabrinizden sevinin.

HATİPZADE

— Hepsi bağüstüne, her biri başım üzeredir.

Altı ay kuş gibi uçup gitmiş, Ruşen Ali tayın babasının tarif ettiği şekilde bakmıştı. Fakat Deli Yusuf aşağı inip baktığında tayın durumunu beğenmemiş bir altı ay daha aynı şekilde bakması nı söylemişti. Yine rüzgâr gibi geçiverdi altı ay. Üç yaşına gelmişti at. Önce memleketin ileri gelen nalbantı çağrılıp nallatıldı. Ünlü saraçlardan Hasan Usta çağrılıp örnek bir biniş takımı yaptırıldı. Sıra gelmişti Ruşen Ali'nin silâhına. Bileği çok kuvvetli, iri yapılı Ali'ye otuz okka ağırlığında bir gürz, on okka ağırlığında elmas kılıç, hiç bir şeyin kıramayacağı yedi kat üstüne zırh çemberle çevrilmiş bir kalkan, on dokuz boğum uzunluğunda bir kargı, üç arşın uzunluğunda harbi tığ, değme babayiğitin geremeyeceği sertlikte bir yay, en kalın demirleri delip geçecek keskinlikte şimşek gibi oklar yaptırıldı. Daha sonra bele kadar çamur bir avluda kıratın üstünde eğitime başladı. Kırat kirpi gibi yumuluyor, gök kuşağı gibi sağılıyor, nalları hiç ıslanmadan geliyordu.

Kıratı nallayan nalbant başı ile biniş takımını hazırlayan saraç Hasan Usta yememişler, içmemişler arka arkaya paldır küldür Bolu Beyinin sarayına gitmişlerdi. Beye kıratı tarif ediyorlardı. «Önden bak geyik gibi, arkadan bak höyük gibi, yandan bak kayık gibi, duruşu şimşir gibi, sağılışı gökkuşağı gibi» diyorlardı.

Bunları duyan bey yerinde duramaz olmuştu. Kendisine takdim edilen uyuz tayın gün gelip te bu şekilde olacağını nasıl tahmin edebilirdi ki? Körün oğlu Ruşen Ali bir gün şehre inmişti. Bunu haber alan Bey derhal kıratı getirmesini söyledi. Ruşen Ali köye döndü. Fakat atı vermek niyetinde değildi. Onun için babasıyla birlikte dağa çıkmak ve orada kendisini müdafaa etmek istiyordu. Bu durumu babasına açtı. Deli Yusuf:

— Getir şu atı bineyim dedi. Sen de arkama sıçra. Gidelim buradan, yolumuz sisli, dumanlı dağlardır bizim. Hey Nusret, Dad-i Hak, sen rast getir Ulu Yarab.

Baba ile oğul kırata binmişler, dizginleri salıvermişlerdi. Fakat boş durur muydu hiç gaddar Bolu Beyi. Duymuştu bir defa kıratın namını. Kaçırmak istemezdi elinden. Onun için de yüz atlı düşürmüştü Köroğlunun arkasına. Ama yetişmek kabil miydi? Deli Yusuf arkalarından gelen atların rengine, cinsine göre kırata yön veriyor ve onları çok gerilerde bırakıyordu. Kıratın başını dağlara çevirmiş ve yüreğinden koparak gelen gür sesle taşı toprağı boydan boya titretmişti:

— Hey tepesi sisli, yolları dumanlı dağlar... size geliriz!

Oğlu Ruşen Ali de, babası gibi ortalığı inletmişti.

— Yol verin iz verin size geliriz!

Ovalarda, tepelerde kıratın uzaklaşan nal sesleri ilkin çın çın duyulmuş, sonra duyulmaz olmuştu. Kırat durmaz dinlemez yol alır, dağlar büyüye büyüye yaklaşırdı. Gele gele Çamlıbele gelmişlerdi. Vakit gece idi. Deli Yusuf oğlu Ruşen Ali'ye döndü:

«— Sabah burdan kalkıp varmalı düze
Yardım eder Allah bu dağda bize
Kervan bölmeli çıkmalı düze
Bu dağlarda meskeh tutup kalmalı»

dedi.

Dinlenmek üzere çimenler üstüne uzandı ve bir müddet sonra da uyuyakaldı. Köroğlu da atına binmiş çevreyi dolaşıyordu.

«Hemen Mevlâ ile sana dayandım
Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey!
Yoktur senden gayrı kolum kanadım
Arkam sensin, kalem sensin dağlar hey!

Sabaha kadar biraz yiyecek topladı ve sabahleyin babasıyle birlikte yediler. Ve daha sonra Akbayır gediğine indiler. Bundan sonra Körün oğlu Ruşen Ali Akbayır gediğinden gelip geçen Ermeni, Çin, Hint kervanlarından baraç, bac ve ondalık almaya başladı. Fakat Köroğluna vergisini verenler varacakları yere korkusuz ve çekinmeden varabiliyorlardı. Böylece hem Anadolu'da bir karakol vazifesini görmüş, vergi al-

mış oluyordu. Aldığı bu paraları fakire fukaraya dağıtıyordu. Kısa zamanda çevresinde büyük bir şehir kuruldu. Zulme başkaldıranlar, haksızlığa tahammül edemeyenler, mazlumlar, Hak uğruna mücadele etmek isteyenler, mazlumların hamisi, zalimlerin korkulu rüyası Köroğlu'nun etrafında toplanmışlardı. O, istismarcıların dedikleri gibi mazluma acımayan, gaddar bir eşkiya değildi. Bir şiirinde:

«Tokat kenarından aldım
bakırı
İncitmeyin fukarayı fakırı»

diyen Köroğlu'nun gerek yaya, gerek atlı olarak ekinlere bastığı görülmemiştir. Bu hareketinin namından dolayı birkaç defa da düşman eline düşmüştür.

Artık namının duyulmadığı yer kalmamıştı. Müslüman halkı soyan, milletimizin parasını dışarı götüren Ermeni tüccarları, Akbayıra gelip Köroğlu'nun sesini duyduklarında bağırıp yere düşüyor, ikinci bir narada ayılıyor, haracı, bacı veriyorlardı. Köroğlunun babasından nasihatı vardı. **«Adının, ününün eriştiği yerlerde çulsuz çaputsuz, aç açık kimse komayacaksın.»** İşte Köroğlu bunu yerine getiriyor, zalime fırsat vermiyor, mazlumların yarasını sarıyordu. Biliyordu ki zafer mazlumların yarasını saran şefkatli elindi.

Köroğlunun ve altındaki kıratın namından haberdar olan Bolu Beyi bir yolunu bularak kıratı ele geçirmek, Köroğlu'nu da esir etmek istiyordu. Ne yapmalıydı. Düşünüyor, düşünüyor, çözüm yolu bulamıyor, çıldırası geliyordu. Günler sonra nihayet pis emeline nail olabilmek için bir yol buldu. Köroğlu'nu zor kullanarak esir etmek imkânsızdı. Zalimlerin ortak vasfı olan kalleşliğe başvuracaktı. Zaten zalimin güleryüzü aldatıcı, yardımı mihnetli değil midir? İşte bu aldatıcı yüz şimdi de Köroğlu'na gülüyordu. Bey tarafından Bolu'ya davet ediliyor ve adına ziyafet veriliyordu. Ve bu daveti Köroğlu kabul ediyordu.

Köroğlu zalim Bolu Beyinin sarayına geldiğinde Bey onu çok iyi karşıladı. Derhal ziyafet hazırlıkları başladı ve bir müddet sonra sofraya oturuldu. İçkiler geliyor, Bey ve dalkavukları durmadan kadeh kaldırıyorlardı. Ama Köroğlu düşüncesine ve inançlarına zıt olduğu için içkinin bir yudumunu dahi ağzına koymuyordu. İşte inancına olan bu bağlılığı onu ölümden kurtardı. Esasında Köroğlu'na içki içirip onu sarhoş etmek

KARANLIĞIN ÖTESİ

Feryatlar göklere varsa
Yükseliş midir bu?
. . . . . .
Bir gece kalk gidelim
Karanlığın ötesine seninle
Meçhule mi? Hayır bilmediğimiz
Izdıraba, çığlığa, iniltiye
Yürüyelim yollar teker teker
Kaldırım taşları bırak uyusun
İnsanların üstüne çöken zulmeti
Kalplerimiz işitsin duysun
Yürüyelim hayal dağlarına değil
Izdırap çöllerinde buram buram
Alınteri, kan, gözyaşı
Ki varlığı anladıysam
Yalnızlık kabusunu yırtmak için
Yürüyelim insanlara yardıma
İnsanca yaşamanın budur gerçeği
Kalk, rahatı tep, durma...

Ertuğrul ŞAKAR

ve daha sonra cellatlara başını vurdurmak Bolu Beyinin planıydı. Nitekim planın ikinci safhası uygulanmaya başlamıştı bile. Cellâtlar çağrıldı. Fakat içki içmeyen yiğit Köroğlu'nun bunlara pabuç bırakmaya pek niyeti yoktu. Sarıldı belindeki eğri kılınca:

«— Kavga mert işidir, kavga imanla olur. İmansız korkak ne bilir döğüşü. Kavgaya giren başın vermeye girer. Baş alınıya girişir. Dost ile düşman, mert, ile namert kavga içinde bilinir» dedi ve saldırdı bir kartal gibi üzerlerine. Yerde sırıtıyordu cellatların kelleleri. Kaçacak yer arıyordu Bolu Beyi.

Tuzaktan kurtulan Köroğlu atladı kıratın sırtına ve bir nara savurdu.

«— Benden selâm olsun
Bolu Beyine
Benim ile uğraşmaya dev
gerek
Mert dayanır namert kaçar
Meydan gümbür
gümbürlenir»

Sonra ver elini Çamlıbel. Kendisi uğruna çalışanları esirgeyen ve zafer vaadeden Cenab-ı Hak Köroğlunu da o hengâmeden sağ salim çıkarmıştı. Şimdi en büyük bağışlayıcı ve koruyucu olan Allah'a şükrediyordu. Akbayır gediğine vardığında oradakiler çok sevinmişlerdi. Bir zalimin kalleşliğine kurban gideceğinden korkuyorlardı. Fakat kıratın üzerinde heybetli bir şekilde duran Köroğlu'nu görünce Allah'a şükrederek kumandanlarını karşıladılar.

Günler, aylar birbirini kovalıyor, Köroğlu mücadelesine devam ediyor, düşüncelerine, inançlarına, İslâma düşman olanlara hayat hakkı tanımıyordu. Bir gün Gürcistan'da İran ellerinde yiğit bir delikanlının olduğunu haber verdiler. Bunun ismi Ayvaz'dı. «Eğer Ayvaz'ı yanına alırsa onun çok kahraman bir genç olacağını ve ondan sonra ikisi sırt sırta verdiklerinde kimsenin başa çıkamayacağını» söylediler. Bu teklif Köroğlu'nun da aklına yattı ve o yiğit gencin kabiliyetini İslâmiyet uğrunda kullanmasını düşündü. Ayvaz'ı memleketinden kaçırmak için plan hazırladı ve planını uygulamaya girişti.

Bindi kıratın sırtına ve Gürcistan'ın yolunu tuttu. Dağ taş demedi yol aldı. Nihayet göründü uzaktan Gürcistan. Köroğlu şehrin dışındaki bir çobanın yanına vardı. Çobanla elbiselerini değiştirdi. Ve böylece şehre girdi. Ayvazın babasını buldu. Bu Bolduruk isminde bir kasaptı. Onunla uzun uzun konuştu. Satmak için koyun getirdiğini söyledi. Daha sonra Ayvaz'ın babası Bulduruk ve Çoban kıyafetindeki Köroğlu sürüyü görmek üzere şehrin dışına çıktılar. Pazarlık yapıldı. Bolduruk altınları Köroğlu'nun avucuna saydı. Fakat Köroğlu kuvvetli olduğu için altınlar üzerindeki tuğrayı o anda eliyle sildiverdi. Daha sonra da senin paraların kalp diyerek geri verdi. Bunun üzerine Bolduruk, Ayvaz'la Köroğlu'nu yalnız bırakarak şehre yeni para almaya indi. Bunu fırsat bilen Köroğlu Ayvazı atının terkisine attı, tuttu Çamlıbel'in yolunu.

Döndüğünde felâketi anlayan kasap, kızılbaşlar padişahı Hunhar Şaha haber verdi. Şahın adamları birçok askerle Köroğlunu takip ettiler. Lâkin Köroğlu ile başedemediler. Ve tekrar sürdü atı Çamlıbel sırtlarına doğru. Akbayır gediğine geldiklerinde Ayvaz buradaki müslüman ahaliyi, aralarındaki sıcak havayı, çok beğenmiş, artık geri dönme isteğinden vazgeçerek Müslüman olmuştu. Köroğlu Ayvazı bir oğul gibi kabul etmiş ve ona bir baba sevgi ve şefkatiyle bakmıştı. Akbayır Gediği Köroğlu'nun yanında bir yiğit daha kazanmıştı. Ayvazla Köroğlu sırt sırta vermişlerdi. Diğer beyler, yiğitler de yanlarında vermiyorlardı zalime, zulme. Milletimizi soyan Ermeni Bezirgânlar, Çinli Tüccarlar Köroğlu'nun ismini duyunca atlarından aşağı düşüyorlardı.

Köroğlu babasından duymuştu. Bir Ermeni Bezirgân vardı. Anadolu'yu soyar, soğana çevirir, getirdiği malları çok pahalıya satardı. İcabına bakılması gerekirdi bunun. Ve sırası da gelmişti. Bir gün o gaddar Ermeni Bezirgânın Akbayır Gediğine geldiğini söylediler. Fakat kesin olarak onun olduğu bilinmiyordu. Yine de çıkıldı karşısına. Sürdü kıratını Köroğlu:

«İşte geldim bac'ını almaya
Say bin altını da gel geç
Ermeni
Aç kurt gibi berhaneye
dalmaya
Say bin altını da gel geç
Ermeni
At siyah ben beyaz tanı bil
beni
Çalarım bir kılıç doğrarım
seni
Alırım kervanı saçarım beni
Getir ver bac'ını gel geç
Ermeni»

dedi.

Fakat Ermeni Bezirgân yalvardı. «Ben Ermeni değilim» dedi. «Müslümanım» dedi. Bunun üzerine Köroğlu onu serbest bıraktı. Çünkü O Müslüman-Türk bezirgânlarından vergi, bac almazdı. O, Ermeniye, Çinliye düşmandı. İşte bunun için serbest bıraktı bezirgânı. Fakat bir müddet sonra gelen haberler gidenin Ermeni Bezirgân olduğunu doğruluyordu. Bunun üzerine Köroğlu adamlarını gönderdi. Ermeninin kellesini gövdesinden ayırttırdı. Kazanılan bu zaferde Ayvaz'ın da çok büyük rolü olmuştu. Diğer beyler, Köroğlu'nun Binbaşıları Ayvaz'a çok hürmet ediyorlardı. Çünkü Köroğlu onu öz evlâdı olarak görüyordu. Fakat her nasılsa bir gün Köroğlu'na gücenen Ayvaz memleketine dönmeğe karar verdi. Ve Çamlıbel'den ayrıldı. Memleketine vardığında kızılbaş Şahı Ayvaz'ı esir aldı. Ona «atın, yerin, dinin, yiğidin iyisi nerede» diye sordu. O da Çamlıbel'de dedi. Bunun üzerine eski dinini bırakmış olan Ayvaz'ı öldürmek istedi. Ayvaz için tek kurtuluş yolu vardı. Eski dinine dönmek. Lâkin Ayvaz eski dinine dönüp kızılbaş olmaktansa ölmeye razı oldu. Çünkü İslâmın ulviyetini, yüceliğini anlamıştı. Ayvaz dinini değiştirmeyince, Şah derhal idamını istedi. Fakat sergerdeler ve vezirler «kırk gün hapsedelim, belki nasihat dinler» diyerek Şahı kararından vazgeçirdiler. Bu müddet zarfında Ayvaz, zindanda Şahın sergerdedelerinin nasihatlarına ve kızkardeşi Bal Ayım'ın gözyaşlarına ve yalvarmalarına rağmen İslâmiyetten dönmedi. İdam günü gelip çatmıştı. Ama bütün bunlar olup biterken Köroğlu da boşdurmuyordu. O da yiğitleriyle birlikte kalktı Gürcistan yakınlarındaki Bedbaht dağın eteğine geldi. Askerleri orada dururken kendisi içeri girip durumu öğrenmek, istihbarat toplamak istedi. Gürcistan'dan içeri girebilmek için aşık kıyafetine büründü. Birkaç gün istihbarat topladı. Sonra dışarı çıktı. İdam günü gizlice hepsi içeri girdiler. Ayvaz'ın idamını seyretmeye gelen halkın içerisine dağıldılar. Millet heyecan içersindeydi. Asılacak yiğidi merak ediyorlardı. Ayvaz her tarafı zincirlerle bağlı olduğu halde zindandan çıkarıldı dar ağacının altına getirildi. Ayvaz'ı bu şekilde gören Köroğlu daha fazla dayanamadı ve yiğitlerine emri verdi:

«Yürün aslanlarım savaş
edelim
Buna kavga derler Bey ne
Paşa ne
Haykırıp haykırıp kelle
kesel[illegible]
Seyreyleyin eli-ayağı
saşanın

dedi ve büyük bir curcuna başladı. Çok kısa zamanda Ayvaz kurtarılmış, askerleriyle birlikte kızılbaşların şahı da cehennemi boylamıştı. Köroğlu da yanında yedi ünlü pehlivan ve altı bini akşın yiğidi olduğu halde Çamlıbel'e döndü. Tam bu sırada Osmanlı Padişahı düşmanla çarpışacak asker toplamaktaydı. Bu haber bir gün Köroğlu'na da ulaştı. Derhal hazırlıklara başladı ve yanındakilerle birlikte İstanbul'un yolunu tuttu. Yeniçerilerin yanında yerini aldı. Koca Osmanlı ordusu sefere çıkıyordu. Herbiri kırk kâfire bedel imanlı kahraman doluydu. Nihayet savaş alanına gelindi. Ordu hilâl şekline girdi. Ve sabah erkenden düşman üzerine saldırdı. Küffar ordusuna ilk atılan Köroğlu ve yiğitleri olmuştu. Anadolu'nun kahraman evlâdı Köroğlu'nun narasından yer gök inliyor, düşman askerlerinin kulak zarları patlıyordu.

«Ay yansın ağalar güneş
tutulsun
Parlatı parlatı çalın kılıcı
Oklar gıcırdasın ayyuka
çıksın
Mevlânın aşkına basın
kılıcı»

diyordu.

Küffar ordusu bozguna uğratılmış, zafer Hak'kın ve onun fedailerinin olmuştu. Köroğlu'nun bu kavga-

daki başarısını gören Osmanlı padişahı O'na Çamlıbel'in tapusunu vermişti. Köroğlu'nun zaferleri, dolayısıyle onun şahsında milletimizin zaferleri devam ediyor, düşmanlar kahroluyordu. Artık millet bağrına basmıştı Köroğlu'nu. Fakat zalim Bolu Beyi, idaresindeki halka kan kusturduğu gibi Köroğlu'na da her an çelme takmaya çalışıyor, O'nun muvaffakiyetlerine ket vurmak istiyordu. İşte birgün yine böyle ihanet plânını tatbik etmiş, Köroğlu'nun kırk tane yiğitini esir almıştı. Bunların içinde kahraman Ayvaz da vardı. Hepsini ağır zincirlere vurdurup zindana attırmıştı. Cezaları idamdı. Bunu öğrenen Köroğlu, yanındaki askerleri alıp Bolu'nun karşısına otağ kurdu. Kendisi bir aşık kıyafetine bürünüp şehre girdi. Doğru beyin sarayına vardı. Beyle konuştu. Köroğlu'nun kendisini soyduğunu, oğlunu öldürdüğünü söyledi ve sonra da Köroğlu'ndan intikamını almasını rica etti. Bu durum karşısında Bolu Beyi «Bak ben Köroğlu'nun yiğitlerini esir aldım, akında kendisini de gebereceğim» dercesine aşığı alıp zindana indirmişti. Zindanda yiğitlerini gören aşık kıyafetindeki Köroğlu onlara tokatladı. Bunun üzerine Bolu Beyi bu aşığın Köroğlu'na karşı çok büyük intikam hissiyle dolu olduğunu anlattı ve bu esirlerin önünde ipi çekmeye onu memur etti. Aşık bunu serbest kabul etti. Nihayet idam günü gelmişti. Esirler zincirlerle bağlı olduğu halde sehpaların önüne getirildi. İlk önce Ayvaz asılacaktı. Bunun için sehpaya çıkarıldı. İpini çekecek olan aşık kıyafetindeki Köroğlu, idamları seyretmeğe gelmiş olan halk arasına dağılmış askerlerine hücum emrini verdi.

«Yiğitler silkinip ata binende
Derelerde aç kurtlara ün olur
Yiğit olan döne döne döğüşür
Kötüler kavgadan kaçar dun olur.
Bir yiğit adasın almış eline
Serimi koymuşum yiğit yoluna
Kalkan paralana zırhlar deline
Kanlı gömlek koç yiğide don olur.
Köroğlu çağırır figan ağıtlar
İman ehli bir birini öğütler
Boydan boya demir donlu yiğitler
Vurur cıdasını kahraman olur.»

Öyle bir döğüşüyordu ki Köroğlu'nun kahramanlarına halk hayran kalmıştı. Mazlumlar seviniyordu. Çünkü yaralarını saracak şefkatli el bulmuşlardı. Bu sırada zincirden kurtulan ünlü pehlivan Delilek Hasan kaçmakta olan Boyu Beyini yakalamış, bir şahin gibi tepesine konmuş ve bir darbede kelleyi gövdeden ayırıvermişti. Nihayet bir bir zalimin de hayatı böyle sona ermişti. Milleti bir gaddardan kurtarmış olan Köroğlu [illegible] tuttular Çamlıbel'in yolunu.

Aradan bir hafta kadar zaman geçmişti. Köroğlu ava çıkmış dağlarda dolaşıyordu. O sırada koyun sürüsünün yanında İstanbul'dan gelmiş bir tüccara rastladı. Tüccarın belinde garip bir alet gördü.

«— O nedir?» diye sorduğunda

«— Tüfenktir» cevabını aldı. Onun insanı öldürdüğünü öğrendi. Ama bir türlü inanmak istemiyordu Tüfenk denen bu şeyin ufacık delik demirinden çıkacak kurşun mu insanı öldürecekti? Ama bir koyun üzerinde yapılan deneme tüccarın sözlerini doğruladı. Bunun üzerine Köroğlu mertliğin sona erdiğini, artık döğüşlerin mertlikle ilgisi olmayacağını anlamıştı. Ve bindi kıratına, derin bir of çekti.

«Düşman geldi sıra sıra dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
Tüfek icadoldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır»

diyerek Çamlıbel vadisinden vazifesini deruhte etmiş bir kahraman olarak ayrıldı. O gitti namı kaldı. Milletin malı oldu o artık. Onun mücadelesi destanlaştı, yüzyıllardır dilden dile kulaktan kulağa dolaştı geldi. Milletimiz; inancının, cesaretinin, düşüncesinin timsali Köroğlu'nu olduğu gibi tanıyacak ve onun mücadele-

Türkiye Sinemacılığının Beklenen Ürünü:

"Baba,,

Sinemacılıkta Ruh Değişimi Gerekli

Mehmet TAÇDİKEN

Brunius, sinema salonunda karartılan ışıkların, yeni bir dünyaya açılan gözlerle özdeş olduğunu öne sürüyor. Gözlerin sürüklediği kulaklara, zihin mekânizması da ilâve edilirse, korkunç bir karanlıktaki, değişken karartılar çıkıyor ortaya: Asırda, duygunun ve hissin eğitimcisi, vurucu bir güç. Yani resme daha yakın olduğu belgesel devirlerde «sinematographie» denilen, devrimizde konulu safhasına ulaşan «sinema»

Duyguya, düşünceye, kulağa, göze kara bir perde çekilerek, çok küçük zaman aralıklarında, şuur altında inşa çalışmaları. Uyuklatıcı tutma (inhibition) nın uyuşturucu ve baygınlaştırıcı tesiriyle, düşünce yapısının kökten yıkılması. Ve ustaca verilen bakış açısı. En modern buldozerlerle, zihni inşaat mekanizmalarını aşan mükemmellikte, hızla gelişen sinemanın başlangıç raporundan söz ediyoruz.

Film yapımında kullanılan, ses alıcısı, kamera gibi âletlerle, yıkama gereçleri ve film yapımına yardımcı araçların ismi zikredilerek, sinemanın mekanik bir yolla san'at alanının dışına taştığı iddia ediliyor. Ve san'at çevreleri tarafından bu iddia cevaplandırılıyor. Burada, bu mesele üzerinde uzun bir tetkike girmeden sinemanın teknik ayrıntıları bir tarafa bırakılarak, bir sanat dalı olduğunu kabul edelim. San'at içindeki teknik numaralarla, Orson Welles'in itirafıyla, seyirci kendinden geçirilip, âdeta büyülenmektedir. İşte bu yönüyle sinema, diğer san'at kolları yanında imtiyazlı bir dal olarak alanını genişletmiştir. Fakat belirtmek gerekir ki; bazı Avrupalı pro düktörlerin hissi ayrımıyl sinema, romanı, tiyatro, yutup, assimile edecek güç değildir. Tekniği ne kada gelişirse gelişsin, diğer sa nat dallarına tecavü mümkün olamaz.

Bütün herşeye rağmen, s nema doruğuna çıkabilm değildir. Tabir caizse, mes lâ bir Amerika, henüz yı pım ustalığından gayri s nemacılıkta, hep aynı çe ber üzerinde dönüp durma tadır. Kovboylardan, gâ gsterlerden, para babaları dan bıkan, Amerikan seyi cisi, hiç de enteresan olm masına rağmen, sadece k çük bir değişiklikten, «Lo story» ye bütün gücüyle rılmış, bir Ali Mc. Graw dünyaya tanınmasında tek film yetmiş de artm tır bile.

Amerika'nın başında lunduğu dünya sinemac

günün mazisi çok yeni. Sinema dünyaya geleli 75 yıl, Türkiye'ye geleli ise yarım asır oluyor. Memleketimizde ilk sinema çalışmalarını, Sigmund Weinberg isimli bir Polonya Yahudisi yürütmüştür. Weinberg, aynı zamanda, Türkiye'de ilk yerleşik sinemayı kuran insandır. Yıl: 1908-1916 yılına kadar Fuat Uzkınay'la birlikte çalışıp, konusuz belgesel filmler yaparak halka gösterdi. Sonraları yine dönme bir zat tarafından ilk hikâyeli filmler yapılmaya başlandı. Bu zatın ismi Sedat Simavi idi ve o zaman henüz yirmi yaşına yeni basıyordu. Bu yıllarda Kemal Film şirketi kurulur. Lâkin ne Kemal Film, ne de daha sonra kurulan şirketler, 1950 ye kadar, ortaya önemli bir şey koyamamışlardır. Ö. Lütfi Akad ve Osman F. Seden gibi yönetmenlerle birlikte, düzinelerce yönetmen adayının çalışmaya başlamalarıyle Türk sinemacılığı, periyodik çalışma dönemine girer. Metin Erksan, A. Yılmaz Batıbeki, Memduh Ün, Ertem Göreç, Nevzat Pesen vb. gibi yönetmenlerin, Y. Kadri'nin, «Nur Baba» dan, H. Edip'in, «Ateşten Gömlek» ten, Fakir Baykurt'un, «Yılanların Öcü» nden Yaşar Kemal'in, «Alageyik» ve «Karacaoğlan'ın Karasevdası» ndan adapte ettiği filmler, Türk sinemasında, sol yönde bir tırmanmaya yol açar. Demek oluyor ki; Türk sinema endüstrisi ve tekniği, yahudiler tarafından kurulup, sola teslim edilmiştir. Arada çıkan tek tük yönetmenler de, solun bu hakimiyetini tasfiye edecek güce erişememişlerdir henüz. Türk sineması, bütün yüklü çalışmalarıyle milli san'at kadrosunun sırtındadır. Mevcut çalışmanın üstünde daha ileri bir çalışma, daha ileri bir gayret ve daha mütekâmil bir san'at düzeni ve disipliniyle, vazife devralmaya hazır hale gelinmelidir.

Luis Bunuel, sinemanın çok önemli bir ideoloji aracı olduğunu kabul ederken, Robert Bresson, sinemada konunun bir vesile, onunla yapılan şeyin önemli olduğunu söylüyor. Hitler için sinema, niçin o derece önemliydi? Ve Türkiye'de ilk dünya savaşından evvel, «Merkez Ordu Sinema Dairesi» hangi amaçlarla kurulmuştu? Bugün sinema çevrelerinde, batı tipi sinemaya yuh çekmelerin, Avrupa - Asya tipi üretim sineması, münakaşalarının anlamı ne oluyor? İşleyen bir kafa, bu parçaları birleştirirken, sinemanın, psikolojik harbin tesiri en yüksek bir aracı olduğunu kabul etmeden geçemeyecektir.

Günümüzde Türk sinemasının iki büyük meselesi var; şuna hesap vermek zorunda olduğu iki büyük mesele dersek, daha doğru söylemiş oluruz: Birincisi, senaryo yönünden solun tahrik unsuru haline getirilişi. İkincisi, endüstriyel açıdan tam anlamıyla yahudi maliyesine bağlanışı ve teknik yönden, adepte ve aktarmasyonlarla Avrupa'ya kiralanışıdır.

Türk sinemasının senaryolarına, kozmopolitizm, para endişesi, sex tüccarlığı ve sosyalizm propagandası hakimdir. Cemiyet ahlâkı, Avrupa tarzı sinema anlayışıyla darbelenip, halk için acı çıkmazlar hazırlanmaktadır. Hergün yüzlerce ocağın sönmesine, yüzlerce namusun kirletilmesine yol açan bu sorumsuzluğu vesikalandırmaya kalkışmak, pek gülünç bir hareket olacak. Bu âdi filmlerle solun düşmanı olan kutsal değerler birer birer yıkılıyor ve ardından alabildiğince, sol sökün ediyor. Hâlâ yankıları devam eden bir «Susuz Yaz», sansürden çıkarılmasında Gürsel'in bile adı karıştırılan, «Yılanların Öcü» ve büyük bir hızla çoğalan bu paraleldeki filmler, sol düşüncenin hezeyan dolu tahriklerini muhtevi değil midir?

İkinci olarak, Türk sinemasının teknik yönden ortaya orijinal hiç bir şey koyamadığıdır. Tersine, çekimlerde, seslerde, hatta senaryoya varıncaya kadar teknik ve san'at işlerinde, Avrupa'dan adapte bahis konusudur. Filmlerden milyonlar kazanıldığı halde, hiç bir endüstri çalışması yapılmamaktadır. Filminden, kamerasının objektifine varıncaya kadar ithal edilmekte ve bu ithal sırasında, gerek Türkiye'deki vurguncu, tefeci Yahudilerin ve gerek dışarıdaki Yahudi şirketlerinin kesesi şişirilmektedir. Sinemacılık adına, milli endüstri üzerine en ufak bir yatırım yapılmış mıdır? Sırtını yahudi basının ağa ba-

balarına dayayarak, karşılıklı vurgun projelerinden başka ellerinde ne vardır? Ekonomik kârın yanısıra, Yahudiye bu propaganda projesi, daha önemli kazançlar sağlamaktadır. Meselesiz, vurdumduymaz ve kof bir nesil. Türk ekonomisi, olanca hızıyla bir çöküntü içindeymiş, Türk ahlâkı, büyük bir yıkımla karşı karşıyaymış, kimin umurunda? Fakat bir artist falan, aktör filanı yaralamış, yahudinin gazetesinde baş manşet. Artist feşmekanın kedisi ölmüş, sağır kulaklara bile duyurulur. Ve namus ve mukaddes değerler bu özenti sayesindedir ki; yitmeye yüz tutar.

Karşımızda Türk sineması olarak, san'atçı kadrosu yok denecek kadar az bir açlar güruhu, yahudinin elindeki film sanayii ve yöneticileri dışarda, yabancı fikirlerin esiri senarist takımı (çoğunluk) mevcut. Durum bu. İster sık suyunu iç, ister başına otur ağla.

«BABA»

Marlon Brando'nun «Baba»sına, Türk sineması da bir «Baba»yla cevap verdi. İrfan Ünal'ın bu yapımını, Yılmaz Güney yönetiyordu. Yılmaz Güney, adam kaçırma, banka soyma suçlarından aranan komünistlere yataklık etmekten takibata uğramıştı. Daha öncelerde de bir yazısından dolayı tevkif oluşu, unutulmuş değil. Gerek Güney'in şahsi hayatının şaibesi ve gerek «Baba»nın ideolojik propagandadan sıyrılmamış bulunuşu, efkâr-ı umumiyede geniş yankılar uyandırdı. 1950'lerde sistemleştirilen sol propaganda, Türk sinema hayatına musallat olmuş ve «Baba»da böyle bir propaganda içinde yoğrulmuş ola-

MUM AĞLIYORDU

Kör bir mumun altında,
Elleri şakağında
Kara düşünceler içinde, kara
Düşünüyordu...
Sonra gözlerinin önünden
Kalın enseli, koca göbekli, dudağı çatlak
Topal kalabalıklar geçti
Kum gibi.
Göz pınarları kızgın gözyaşları kustu
Mum gibi...
Ve mum ağlıyordu.

Kahkahalar yırttı kulaklarının zarını bir an,
Yelkovanlar durdu o an.
Salyalı ağızlardan
Şampanyaların sızdığını gördü nefretle...
Bir şeyler doluyordu silindir şapkalara
Kurum gibi...
Kızgın gözyaşları yanağını dağlıyordu
Mum gibi...
Ve mum ağlıyordu.

Sonra hıçkırıklar düğümledi boğazını,
Sefalet kokan bir mahalle odasını
Ve yerdeki yırtık hasırı
Gördü kederle...
Yalnız köşedeki bir gencin, hayır; binlerce
gencin imanı
Gök mavisindeki beyaz ay gibi aktı...
Elleri şakağında olan adam
Şimdi de sevinçten ağlıyordu
Mum gibi...

A. E.
ANKARA

rak karşımıza çıkarılmıştır. İrfan Ünal: «İdeolojiyle ne ilgisi var filmin? (Baba'nın) olsaydı bugüne kadar oynamaz, bir cezaya mutlaka çarptırılırdı.» diyor (1) «Baba» nın on ay önce sansürden geçerek, vizyona girdiğini düşünerek Kadir Kesemen de, filmin ideolojik yanını izaha yeltenirken, festivali söz konusu ediyor; «Festival bir san'at işidir. Siyasal yönü olamaz» (2) Acaba gerçekten böyle mi? Venedik ve Cannes festivallerinden bahsettikten sonra Sadun Tanju, ağzındaki baklayı çıkarıyor: «Sol'un silahını (sinemayı) elinden almak kurnazlığını deniyorlar.» (3) Ve S. Tanju, sinemaya solun silâhı derken, hayatının belki en doğru lâfını ediyor, siyasi yönü olamazmış da, ideolojiyle ne ilgisi olabilirmiş de! Müdafaanın bu derece ilkeli de oluyormuş demek.

«Baba» krizli cemiyet hayatımızın iğrenç bir istismarına dayanan ve konusu İstanbul'da geçen bir melodram. Kuleşov'un ve Pudovkin'in eserlerinden istifade edilerek yapılan film, öyle bir göz boyamacılık timsali ki, benzerine herhalde Rusya paralelindeki listelerde rastlamak mümkün olur. Halkımızın horlandığı, bitmek bilmez çilelere düçar edildiği inkâr edilemez. Ve yine inkâr edilemez ki, Türk alfabesinde 29 harf vardır. Ve peşinen niyet eylenerek, yanyana getirilen 7 harfli kelimenin hurufatı 29 harfin dışında değildir. Milyonlarca kelime de bu 29 harften ibarettir, «Komünizm» yazabilmek için de 29 harfin dışına taşmak gerekmez.

«Baba» da toplum hayatımızı sarsan felâketlerden itina ile seçilmiş bir kısmı, yan yana getirilmiş. Bazı ham kafalar, «Baba» nın sosyalist propaganda etmediğine dair, bu gerçekleri kâfi görüyorlar. Niçin «Baba» nın motivasyonu toplum gerçeklerinin bir sentezi haline getirilmiştir? Burhan Arpad, Béla Balàzs'ın, «hatta sosyalist toplumlar bile seyircinin beğenisini göz önünde tutmazlık edemezler, yoksa filmler boş salonlarda gösterilir.» şeklindeki sözünün altını çizerken ilâve ediyor:

«Film san'atını sınırlayan ekonomik ve teknik kuralların yanı sıra, hatta en başta, o toplumun beğeni ölçüsü ve kültür ortamı vardır. Bu çok sert ve acımasız film sanatı gerçeğini günümüz sosyalist ülkeler sinema ustaları bile umursamamazlık edememektedirler.» (4)

Türk sinemalarında bunca propagandası yapılan Güney de, bu meş'um fıskosları duymayacak kadar sağır olmasa gerek.

Cemal'in (Yılmaz Güney) başından geçen hadiseler dizisinden mi ibarettir film? İki parçalı hale getirilmiş filmde, verilmek istenen, mukayeseler yoluyla sağlanmış. Yoksul olan Cemal'in ailesiyle, zengin olan patronun ailesi. Cemal'in evinde başlayan bir olay yarıda kesiliyor ve aynı olay, patronun evinde sürdürülüyor. Bunun başından sonuna kadar böyle olduğu düşünülecek olursa, seyirci, filmin sonunda toplum hadiselerinin temeline «sınıf» mefhumunu yerleştirecek. Oysa Türkiye'de halkı soyan kim? Müslüman çoğunluğun kanını iliklerine kadar emen, gayri müslim azınlık, hem gözlerden ırak, tutulmuş, hem de senaryonun gönlüne yakın edilmiş. Gece kulüplerinde cinayetler işleniyor. Fakat bunun failleri kim? Kumarla milyonlar vuruluyor. Vuran kim? Her türlü kepazelik almış yürümüş. Kim işliyor? Randevu evleri, dolup taşıyor. Tahrikçisi kim? Bütün felâketler, Cemal'in para için hapishaneye girdiğinden dolayı mı geliyor başlarına? Yani ekonomik nedenler! Türk ekonomisinin ithalât - ihracat taki yüzde yetmiş bilmem küsürlük, milli sermayedeki yüzde yetmişbeşlik hakimiyet, gayri müslimler tarafından nasıl sağlanmıştır? Ne şekilde devam ettirilmektedir? Beynelmilel Yahudi mihrakları, ahlâki dejenerasyonu hangi tarzda körüklüyor? «Baba» nın bu gerçeğe bakış tarzı nedir? Sadece sırtını çevirmek.

Filmin hikâyesi oldukça trajik; ama daha evvel belirtildiği gibi, hadiselerin bir kısmı ne kadar gerçek olursa olsun, maksat hadise nakli değil, seyircinin bu itiraz edemeyeceği hadiselerden bir tahrik hasıl etmek.

Önce seyircinin acıma hisleri alabildiğine kamçılanma yoluna gidilmiş. Ana, çocuk gibi yardımcı motif-

lerle bu desteklenmiş. Hangi katı yürekli, bir çocuğun feryatları karşısında duygulanmaz? Ve filmde bu can simidi, sık sık Güney'in imdadına yetişiyor.

Her şey bir kenara bırakılsa, bir insanın 200 bin lira mukabilinde, servet sahibi olmak için, göz göre göre 24 sene hüküme rıza göstermesi, insandan başka bir şeyler olmasını gerektirir. Bu, akıl ve gerçek dışı hadiseye, normallik vasfı verebilmek için, yine çocukların göz yaşına baş vurulmuş. Hissi bir kırbaçlama ve güzel bir uyutma. Bu cinayeti kabul etmek zorundadır; çünkü filmin gelişi öyledir; gidişi de böyle olacaktır. Bu cinayeti kabul etmese ne yuvası dağılacak, ne kızı randevu evine, ne de oğlu fedailik derekesine inmeyecektir. O zaman filmin anlatacağı şey nerede? «Baba»nın ağırlık merkezini bu cinayet olayı tutuyor. Haliyle, oldukça çürük bir tutacak olan, bu vak'a ipi kopunca «Baba» boşlukta sallanıyor. Geri kalan, yokluk ve çocuk gözyaşları, seyirciye «pek yazık» tan başka ne dedirtebilecektir? Fakat para için hapishaneye girince, her şey altüst oluyor. Ailesi yıkılıyor. Çocukları kayboluyor. Sonra onları buluşu da düzmeciliğin ve sun'iliğin bir başka çeşidi Yapmaca bir fakir-zengin ayrımı ve böldüğü sınıflar arasında karşılıklı kışkırtmaca, tahrik. Zaten o kadar, cemiyeti derinden kemiren yara, ağrı-sızı niçin anlatılıyor? Hepsi bu tahriki meydana getirebilmek için.

Halk, yığınlar halinde, idarecileri tarafından ihmal ediliyor, aydını tarafından hakir görülüyor, düşmanı olan azınlıklar tarafından soyulup yok edilmeye çalışılıyor. «Baba» da bu gerçeklerin bir kısmı, düşman olarak «zenginler» gösterilmek şartıyla yer alıyor. Şart ne olursa olsun, Türk toplumu için namus, her şeyin üstündedir. O halde sosyalist bir propaganda, bunu en güzel şekliyle, tahrik imkânı olarak kullanmalıdır. Kim itiraz edebilecektir bunun böyle olmadığına? Fakat «Baba» üç kâğıtçı bir ajitproptan öteye geçememiştir. Namusu yıkmak için, namussuzluğa, namusu âlet etmek. İnsan, olan biteni görünce, kulaklarında sosyalist kızın bekâret mefhumunu burjuva inancı olarak izah eden sözlerini tüyleri diken diken olarak yeniden duyuyor. Nerdesin ey milli sinema?

«Baba» nın san'at gücü, önceleri hadiselerin kısmen doğru bir sergilenişine ve neticede tahrike dayanmaktadır. Bu olaylar, ardardına sıralandıktan sonra kuvvetli bir rol kaabiliyetine düzenli bir senaryo çalışmasına hiç ihtiyaç hissedilmiyor. Bir de bunun san'at gücü söz konusu edilince, güleceği geliyor insanın.

Daha önce üç defa Altın Koza kazanan Güney, son «Adana Festivali» nde, «Baba» sı sol propoganda yaptığı gerekçesiyle, 4. kozayı kaybetti. Ve sol basın bunu fırsat bilerek verdi veriştirdi. Bu yıl düzenlenen 25. Cannes Film Festivali'nde, Elio Petri'nin, Marxist olduğunda kimsenin şüphe etmediği, «İşçi Sınıfı Cennete Gider» e «Büyük Ödül» verildi. Ödül sebebi politik değil miydi? Yine Jane Fonda gibi militan bir komüniste «Oscar Ödülü» verilirken, aynı basın neredeydi? Bu ödüllendirmeler alabildiğine objektif olduğundan mı sustu sol basın? Yahudinin bir müdafaanâmesi olan, «Damdaki Kemancı» san'at değeri pek yüksek olduğu için mi, «Oscar» kazandı? Bunlar, sol basının çirkin emellerini perçinleyen hadiselerdir. Ve başka değil, yalnızca, Güney sosyalist olduğu için, ödül meselesinden ahû figan eylenmektedir. Çığırtkan kadınlar gibi dünyaları toplasalar başlarına, artık solun vâdesi gelmiştir. Bu solun kaderidir çünkü. Hani ne derler: «ölmek kaderde var.» Üzüntü vermesin baylar!

---

(1) İrfan Ünal, «Sanat Çevrelerinde Tepkiler,» Cumhuriyet, (11 ekim 1972) s. 6.

(2) Kadir Kesemen, Cumhuriyet, (4 ekim 1972) s. 6.

(3) Sadun Tanju, «Baba ve Yeşil Devrim» Cumhuriyet, (2 ekim 1972) s. 2.

(4) Burhan Arpad «Ekonomi Temeli Açısından Türk Filmi,» Türk Dili Sinema Özel Sayısı, cilt XVII, sayı: 196, (1 ocak 1968) s. 288.

Türk Hikâyeciliğini Yozlaştırmak İçin Dağıtılan Ödüllerin Hikâyesi

TÜRK DİL KURUMU'NUN

Sanatta "Yağma"sı

Hüseyin ÜNLÜ

Türk Edebiyatında Fecr-i Âtilerde, gerek H. Ediplerle ve gerek Y. Kadrilerle başlayıp, 1912'lerden sonra gelişim safhasına ulaşan edebî bir cereyan, günümüz san'atının şeklini biçimlendirmesi yönünden önem kazanmış bulunuyor. Voltaire'nin, Montesqieu'nun ve Corcordet'in felsefi ve edebî tesirleri bu akımın mayasında önemli yer işgal eder. Yine itiraz kabul etmez ki; S. Sezai'nin, Alphonse Daudet'ten dilimize çevirdiği; «Küçük Şeyler» adlı hikâye kitabı, karınca mekanikliğiyle, bizde; «aktarma hikâyeciliğine» yol açar. Bazı çevrelerin, devirleri realistçe tetkik yerine sadece işlerine gelen birer temsilcileriyle temessül ettirmeleri hatalı bir davranıştır. Hikâyecilikte, Fecr-i Âtiden Ö. Seyfettin'i, «Garipçilik»ten S. Ali'yi ve son realist akımdan S. Faik'i bir üçlemeyle tahta çıkarıp, diğerlerini kapı dışarı etmeleri kritikten ziyade, art niyetleri tatmin hareketi olduğu kanaatini uyandırıyor. Ö. Seyfettin'in Türk Edebiyatında yeri ayrıdır. Onu diğerleriyle karıştırmak, en azından san'at yobazı olmayı gerektirir. Ö. Seyfettin, halâ yeri doldurulamamış bir ızdırap san'atçısıdır. İstismar kapılarını, ardına kadar kapayan bir ızdırap.

S. Ali'yle kesifleşen; «pro-

paganda edebiyatı» bazı nüans farkları ve teknik değişiklikleriyle, günümüze kadar gelir. Ve geniş kapsamlı bir san'at tetikkinde; «Yeni Zümre Edebiyatı» diyebileceğimiz bir kliği doğurur. Bu zümre, «dilde halkçılığa dönüş» düsturuyla birleşmiş bulunuyor. Şekilde bölünüyor: kimi halkçılığa taraftar; kimi karşı. Gerçi dilde de şive ve lehçede, anlayış farklılıkları var. Ama hepsini, «halk dili» birleştiriyor. Lâkin dilin, halk dilinin en mütekâmili; tekniğin, kollektif şuur sembolünün en mükemmeli olan millî san'at âbideleri, bu klik için önemsenmeyecek derecede anlamsızdır. Bu nasıl oluyor? Neden dilde tüm güzelliğiyle tebaruz eden halk, «dilde halkçılığa dönüş gerekli» denilirken mühimsenmiyor, o taraftan yana olan gözler kapanıyor? Görüyoruz ki; san'at adına burada korkunç bir istismar yatıyor: San'atın, Marxizm gibi bir can düşmanına âlet ediliği.

Marxist klik, san'atın bütün müesseselerini işgal ederek, bir cuntayla bugün kısır, dar görüşlü ve tekelci fermanlar buyurmaktadır. Marxist olanlara ödüller dağıtılmakta, olmayanlara ağızlar dolusu küfürler savurulmaktadır. San'at? San'at, onlar için Marxist duygulanışlardır. Artık, politik sahada dikiş tutturamamış bir yığın, «anarşi cambazı»nın, san'atı, rotalarını doğrultacak bir gereç yapma gayretlerinin sürdüğü günlerdeyiz. Ve iki asırdan beri yuvarlanagelen bu günler, Türk sanat ve edebiyat tarihinin, «Fetret Devri» olarak hâfızalardan silinmeyecektir. Her türlü karanlık niyetlerin, ardı arkası kesilmeyen edebi suistimallerin, ve daha türlü türlü nanelerin çiğnenmeden yutulduğu anlardayız.

Bir derginin, «Vietnam Sanatı Özel Sayısı» çıktı. üzerinde bin bir anlam taşıyan, bu pek bayatlamış, sol bir hareketi sembolize eden çıkışın, san'atla ilgisini yakalamaya çalışmak, çölde balık avlamaktan daha alıkça bir iş olacaktır şüphesiz. Derginin patronu bir yazı neşretmiş: «San'atı küçümsemek, ilerici bir uğraşta bunları hiçe saymak da aldanışların en büyüklerinden birisidir» diyor (1). Yani sanat, asırların bile uzlaştıramayacağı, karanlık çağların mütaassıp, tutucu izahlarını havi Marxizm adına kullanılacak. Aynı patron, bir özel sayısında, öğretmenlikten sendikacılığa, oradan politikacılığa, politikacılıktan sözde san'atçılığa sıçramış, bazen birinden diğerine, bazen diğerinden başka bir diğerine çekirge çevikliğiyle atlamaya berdevam olan malum bir adama yazdırtmış. Kasıla kasıla herif; böyle bir edebiyata güdümlü derler, diyor. Böylesine zorlu bir uğraşıya talip olamadıklarındandır. Onun zorluğu zaten güdümlülüğündedir, filan...

Gerçekten, Marxizmle sanatı bağdaştırmak gibi oldukça zorlu bir uğraş (!) Ancak akıl hastalarının ve

RUHUM

Ruhum çilelerden nakış mı işledi?
En bilinmeyen nabzın gerçek telinde..
Zihnim sünger gibi beynimi dişledi.
Kaynadı gerçekler içimin selinde...

Hafakanı var, durun dinleyin!
Mademki ruhumuz yapraklarını döktü,
Şu MİLLET'imin ağlayan sabahleyin
Bir derdidir nasılsa içime çöktü...

Öyleyse, ey kefeni yırtık ömrümün!
Çekil tarlasından zafer sevincinin!
İçinde yattıkça şu sömürünün...
Kubbesi yıkılacak geleceğinin...

Edip GÜNENÇ

başkaları tarafından güdülmeye alışık güdümlüklerin talip olabileceği bir iş.

Açıkçası edebiyatta bir baş kaldırış, bir yıkım hareketi sürdürülüyor. Yalnız, neye baş kaldırılıyor? Ne yıkılıyor? Toplu hareketin bir avenesi hakkında yazılan işte bir yazı:

«Leyla Erbil, toplumun ilkel namus anlayışını yozlaşmış törelerini, cinsel baskılarını, bozulmuş ahlâkını eşine az rastlanır bir cesaretle eleştirir. Baskının ve aykırının, kalıplaşmışın ve köhnemişin karşısında öylesine yıkıcı ve gözü pektir.» (2)

Türk toplumunun ahlâkı bozulmuş (asıl anlatmak istediği bozulmamış milli ahlâk ve bugünkü kırıntılarıdır) ve her türlü milli mefhumları yozlaşmış. İşte bunların yıkılması gerekiyormuş. Hem de neyle? Edebiyatla:

«Sosyalizmin edebiyat alanındaki düşmanı da insanlığın aleyhine bir kanuni çürümüşlüğü sürdürme çabasıdır. Bu çürümüşlüğü sezen... tek tek yazarların... bir çoğundan buna örnekler sıralanabilir. Ama biz bu örnekleri devrimci mahkemelerin kurulacağı güne saklıyarak...» (3)

Sözde edebiyat dergilerinin sütunlarını, gün geçmiyor ki, Marxın mahut bir görüşü, bir safsatası doldurmasın. Her avane, kendine göre teorileri yoruma kavuşturuyor ve bir yol izliyor. Tabiatiyle bütün bunlar, san'at adına yapılıyor. Hikâyesinde kahramanını, legal sosyalist hareketi yürüten İşçi Partisine üye yapacak kadar propaganda allemeliğinden sıyrılamazken, meselâ bir yazısında milli tarihi savunan bir Nihat Sami, ama sadece milli tarihi savunduğu için, bir diğeri tarafından, «pörsümüş, tiritleşmiş, çağ dışı bir takım düşünce» sözcülüğünü yapmakla itham edilir (4).

Bu sosyalist grubunun yazdıkları, san'at anlayışları hakkında kesin bilgiler verecektir:

«Hukuk, din vb. gibi sanatın da bir üst yapı kurumu olduğu tartışmasız bir konu.» (5)

Karl Marx'ın, Projeksiyon farı gibi aydınlık görüşlerine göre san'at üst yapıda. Yani din nasıl inkâr ediliyorsa, san'atın da aynı kategoride tetkiki gerekiyor. Ne yapmalı? Gayet kolay. İşi demagojiye dökerek zırvalamalı.

«Bu bağlamla da geri toplumlarda emekten yana olan san'atla, emekten yana olmayan san'at ölçütünün iki karşıt çatışma içinde olduğu kesin» (6)

Uzun lâfın kısası, Marxizme dudak şapırdatan sanatkâr (!); bunun dışındakiler, despot buyruğuna göre; tutucu, yobaz.

Ruhumuzun en vefalı dostlarından olan san'at, onunla içiçe girmiştir. Eğer birinin tanımı gerekse, diğerinden ayrı yapılması, içinde su bulunmayan kan tanımlanmasından farksız olacaktır. Hâl böyle olunca, ruhun mevcudiyetini reddeden bir sanat görüşü, açıkta kalacaktır. Ve kalmıştır. Temel nazariyelerinde sanatla, Marxizm ne derece bağdaşır?

Genellemeyi biraz özelleştirir, pratikte en kaba şekliyle tanımlanıveren hikâye ve roman üzerine eğilirsek, san'atseverler için «Şoke» niteliğinde gerçekler serilecektir ortaya. San'atla Marxizmin nasıl bir çalışma içinde olduğu meydana çıktıktan sonra, görünürlerde sadece san'atın posası kalıyor. Madem bütünüyle bir Marxistin eseri, san'at eseri değildir; o halde bunun artık olan neyidir? En güzel ve mütekâmil şekliyle bile, cazip kelimeleri yan yana dizmek, bir eseri, san'at eseri yapamaz. (Ki bu en ideal ve en mükemmel şekliyle böyledir.) Kaldı ki; zorlama kelimelerle, cümle imaline uğraşan propagandistin yapıtı (!) eser bile değildir.

Marxizmin ilkel teorilerini, hiç bir orijinal yanı da olmaksızın Garvaise Macquart'ın oğlu Etienne Lontier'in başından hadise şeklinde geçirten Emile Zola'nın «Germinal»i ne derece san'at eseridir! Başından sonuna kadar işçinin fabrikadaki isyanlarını, başkaldırışlarını, grevlerini anlatan bu eserde, propaganda ve bol bol lâf cambazlığından başka ne vardır!

Hikâyede hadise, vazgeçilmez bir unsur olarak günümüze kadar geliyor. Aynı tez roman için de doğrudur. Hadise ne olursa olsun, şu veya bu, bir hikâye onsuz

olamıyor. Teknik ustalar, bu keyfiyeti açıklarken, bunun bazı mecburi özelliklerini sıralamışlar: baştan geçmiş veya geçmesi mümkün olacak bu olayların. Marxistin eseri, işte burada da çuvallıyor. Hangi sosyalist, şimdiye kadar, hadiseleri olduğu gibi yazmış ve olduğu gibi göstermiştir? Aksine, tam aksine, bu san'atkâr kisvesine bürünmüş veya büründürülmüş garip vatandaşlar san'atın adına bile ihanet edecek kadar hadiseleri ters yüz etmişlerdir. Bir Marxistin öğüdüne bakın:

«İnandırıcı olabilmek için karaya ak, aka da kara dememeli ama bu işi ustaca başarmalıdır.»

«Halbuki san'atçının zehiri bile altın kupa içinde sunması gerekir.»

«San'atçı usta bir yalancıdır.» (7)

Adam, Marxist olursa yalancıdır. San'atla yalan, su ile ateş gibidir. Adam, Marxist olursa, en iyi niyetlerle yola çıkan san'atperverlere altın kupa içinde zehir sunar. Ve adam, Marxist olursa, dümenlerle aka kara, karaya ak der. Hülâsa adam, Marxist olursa, sanatçı değildir. San'atçıysa, Marxist değildir. Hem sanatçı hem Marxist olmayabilir; lâkin bir adam, hiç bir surette, hem Marxist hem san'atçı olamaz.

Bu gerçekten sonra ortaya bir problem çıkıyor. Sanatçı, sosyal hadiselerle uğraşmamalı, onları izaha yeltenmemeli midir? Marxist anlayışın karşısında, ottan farksız kitaplara, san'at eseridir denmeye başlandı. Bu sakat görüş de en azından, Marxist doğmatizm kadar tehlikelidir.

San'atçı, hikâyesinde, romanında hadiseleri olduğu gibi veya olacağı gibi verecek. Memlekette, yahudi ve ajanları, milleti inancından, servetinden soyuyor, mazisiyle olan ilişkilerini koparıyorsa, kasıtlı olarak sadece Amerikan Emperyalizminden bahsedip, bu hakikatı göstermemek san'ata aykırıdır. Ne oluyorsa o yazılacaktır. O zaman bu görüşte mi tutucudur, bu görüşte mi güdümlüdür? Asla. San'at prensiplerini ön plâna alan, san'ata gerçek değerini veren, bu görüş değildir de hangisidir?

Hazin olan taraf şudur ki; san'atın varlığını kabul etmeyen görüş sahipleri, bugün san'atın raconunu kesmekle iştigal etmektedirler. Bu ne perhiz, bu ne lâhana turşusu!..

Şimdi bu gerçekleri tesbit ettikten sonra ödüllenmiş bir kitap üzerine, bir iki söz edelim.

«YAĞMA» VE ADNAN ÖZYALÇINER

Şifreli uslûp. Bulmaca dil. Körebe stil... ve Adnan Özyalçıner'in «Yağma» sı. Kuş tüyü yataklarında, kuş sütüyle beslenerek, kuş diliyle yazılmış bir kitap.

«Yağma» zoraki bir anlatım şekliyle, bazen, «Talmud»u, bazen «Das Kapital»i andırıyor. Öyle ifadeler kullanılmış ki; Amerikan bulmacası. Başını buluyorsunuz, sonu yok. Sonunu buluyorsunuz başı kaybolmuş. Hareketli kısa cümle savunucusu Türk Dil Kurumu, tutmuş, «Yağma»nın yüz elli kelimeciği buluveren, kısa (!) cümleciklerine ödül vermiş. Önceleri garipsenen bu davranış, T.D.K. nın icraatlarıyle kıyaslanınca normal karşılanıyor. Özyalçıner, daha evvel «Sur» adlı kitabıyla da, «1964 Sait Faik Hikâye Armağanı»nı kazanmış. Şu bizzat kendi adamları tarafından açıklanan, «üç kaatçılıkla» kurulmuş jüri tarafından.

«Şüphesiz ki bu yılki seçimde (S. Faik Hikâye Armağanı Seçimi) asıl rol, Jürinin kitabı gerçekten de çok sevmiş ve onu kendi anlayışlarına pek uygun bulmuş olmalarından gelmektedir.» (8)

Bu itiraftan sonra insanın aklına ister istemez şu soru takılıyor: acaba Özyalçıner'in kitaplarının san'at değerine bakılmaksızın gerek S. Faik Jürisi, gerek T.D.K. Jürisi, fikirlerine pek yatkın olduğu için mi ödüllendirdi? Zaten ödüllendirenlerin san'at anlayışı nedir ki!..

Önsöz okunduktan sonra, bazı önyargılarla fikrimiz doğrulanıyor. Yazar, kendisinin de açıkladığı gibi isim ve zaman vermekten bilhassa kaçınıyor: **«Öykülerde ne yer, ne de kişi adlarıyla karşılaşılmayacaktır pek.»** (9) Son derece mücerretleştirilmiş bir anlatım. Bu neden gerekti? Özyalçıner, açıklamaktan kaçınmış. Oysa ki hikâyeler okununca, neden böyle bir yolu tercih ettiğini

anlamada güçlük çekilmiyor.

Özyalçıner'in «Yağma (Bir Şehrin Öyküsü)» adlı hikâye kitabında, on üç hikâye yer alıyor. Önsözünden anlaşıldığına göre, hikâyelerin kahramanı İstanbul'dur: **«Betimlemelerden çıkarılacak sonuca göre, İstanbul'un anlatıldığı da kimsenin gözünden kaçmayacaktır.»** (s. 8.) Sonra kitabının özelliklerinden bahseden Özyalçıner, bir noktada şunları sıralıyor; **«Kişilerin şehirle olan çatışmaları, her seferinde yoksul - varlıklı... gibi kesinleşen ayrımları belirleyecektir»** (s. 8).

Yani önsözünde, hadiseleri, Marx dialektiğinin, «Sınıflar arası kavga» açısından ele aldığını yazıyor. Sonra önsözüyle, ödüllüğe namzet oluyor ve yine önsözüyle, san'atın ruhuyla çelişkiye düştüğünü açıklıyor.

İlk hikâyenin ismi, «Sur Kapılarında» Bu hikâyede daha evvel açıkladığı gibi bir yolcu tarafından Bizanstan kalan surlar anlatılıyor. Henüz ilk satırlarında, surlardan başlıyarak, bir şeyleri yıkmanın, bir şeylere küfretmenin serzeniş ve sızlanışları seziliyor. Çok kaba ve anlaşılmaz bir dille, soyuna küfrederek, «Soysuz» soysuzlukla ilgisini belirtiyor. İstanbul'un Fatihi Osmanlının, surlar üzerinde açtığı bir gedikten bahsederken; **«Saldırganların, kocaman elli, dev pehlivanlarınca, baltalarla gürzlerle topuzlarla açtıkları kanlı bir gedik»** diyor (s. 9). Sonra vardığımız bu hükümde bizi şüpheye düşürüyor. Sözü bir yahudiye veriyor ve bazen yahudi ağzından kendisi; **«bir vuruşta boyun kırdıklarını, avuç avuç ve taze taze sıcak insan kanı içtikleri...»** (s. 10) diye; bazen de Yahudi kendi ağzından hikâyenin sonuna kadar milli tarihimize lânet yağdırıyor: **«Ben duvarcı ustası Abraham ya da İbrahim...»** (s. 11) Yahudiyle müşterek paslaşmada, insiyatif yahudiye bırakılıyor. Onun bir dilenci olduğundan başlayarak, taa iki bin yıl evvelinden tutup —hiç lüzumu ve gereği yokken— Yahudi tarihini, milli tarihimizmiş gibi anlatıyor: **«İki bin yılı hep yürüyerek, iki bin yılı, çıplak ayaklarımızla, hâlâ çiğnemekten yorulmayan, yorulmayacak bizler için...**

«Geciktik, çok geciktik, geciktiğimiz için de bütün bu kondillerine ulaşamadıklarımız, çöllerde yittiğimizi, yok olduğumuzu sandılar... Çok sonraları orda burda tek tek karşılaştıklarında da önemsemiyerek, itekliediler ışıklı caddelerden... Yıllar sonra, tek tek de olsa, toplanıyorduk ara sokaklarda.» (s. 12)

Bir baham yazsaydı, bundan fazlası olamazdı. Pes doğrusu! Yahudinin dilenci oluşu, özenerek seçilmiş. Özyalçıner'ce, Yahudi mazlum, Yahudi fakir, Yahudi sahipsiz. İnsan, acaba diyor, acaba bu yapıt (!) Mikel Anji, Yahudiyi yoksul bir dilenci olarak gösterirken, «Çarşı» hikâyesinde, şiş göbekli, kiriş enseli, kalantor «Çarşı ağalarından» şöyle kıyısından kenarından da olsa neden dem vurmuyor? Üstelik Kapalıçarşı'yı yapan ceddimize hücum ediyor? Çağ açıp, çağ kapayan, Bizanslıların bile gönlünü fethederek, üzerine çiçek yağdırtan, Fatih'ten de, Yahudi ağzını değiştirmeden, **«Saldırganların süslü giysilerle bezeli kabak kafalı komutanının...»** (s. 18) diyecek kadar alçalabiliyor. Yahudi'nin dışındaki bütün milletler, **«Hırsız ve dilenci» «sürüngen ve kurtçuklar»** (s. 13) olarak itham ediliyor. Ve bay Özyalçıner, çok ağır bir töhmete muhatap oluyor. İnsan, ne halt etmiye T.D.K. böyle aşağılık bir propaganda kitabına ödül verdi, dememeli. Belirtmiştik fikir meselesi diye.

Bundan sonraki hikâyelerde, avaz avaz militan haykırışları başlıyor. «Davul» adlı ulama hikâyede hiç icap etmezken şöyle bir şey yerleştirilmiş:

«Çocuklukta dinlenilen tatlı masalların eşrikleştirdiği insanlar, altınlara, elmaslara, pırlantalara doğru,... delice bir koşu tutturmuşlardı şimdi. Birbirlerini itekliyenler, düşürenler, dirsekliyenler oluyordu. İşverenler, işçiler, aylıkçılar, sokak satıcıları, bütün bir şehir karmakarışık, deli danalar gibi koşuşuyordu.» (s. 49).

«Yağma» adlı hikâyede de buna yakın bir öz var: **«Herkes gücünün yettiğince bir şeyler çalıp çırpıyor, bir şeyler kaçırıyordu. Bir talan, bir yağmaydı bu. Kapanın elinde kalıyordu. Işık da, yiyecek de, ev de, otomobil de, iş de, kaldırım da...»** (s. 28) Ve böylelikle iki ifade birleşince, niyetler ortaya çıkıyor. Sermayenin teşekkülü izah edilirken, kaçırma, çalıp çırpmayla gayrı-meşru olduğu anlatılmak isteniyor. «Alt yapı-üst yapı» nazariyesinden sonra sıra «Artık değer»e geliyordu. Onu da bay Özyalçıner, çaktırmamaya çalışarak ve dozajını ayarlayarak verme gayretleri içinde görülüyor. Sonra ideallerindeki o, işçinin, işverenin, sokak satıcısının malûm bir ihtilal için sokaklara dökülüşü. Bravo doğrusu!

Adam tarihe küfürlerinde hızını alamamış ve «Topkapı Sarayı»nı ima ederek «Saray Artığı Bahçede» diye bir hikâye daha yazmış. Bu sefer aradan Yahudiyi çıkarmış; ama sözler aynı: **«Güngörmüş bir iki yaşlı başlı kişiyle kimi tarihçiler, üstlerine bulaşan kanı görebildiklerinden, yüce varlıklılığımız yerine, aşağılık yoksulluğumuzun belirtisi olduğunu söylerler.»** (s. 88)

Böylelikle, yazar hakkındaki kanaatlerimiz menfi yönde tam belirgin hale geliyor. Bir hikâye içine, Marxizmin tüm teorileri sıkıştırılmaya çalışılmış. Bu hikâyelerde bütünlük yerine, bölük pörçük ve ekleme pasajlar sentezini doğuruyor. «Sınıflar arası kavga» her hikâyeye sokuşturulmaya çalışılmış. Fakat bu, «sis» de çok daha belirgin. Vapurlardaki birinci, ikinci mevkilerden bile bir «sınıf kavgası» mefhumu, öküzün altında buzağı aranır gibi aranıyor. Teknik, Sait Faik havasını taşıyor. Ama Sait Faik tekniği burada Marxizm adına korkunç bir istismarın mevzuu edilmiş. Kala kala sosyalizmin din hakkındaki görüşüne aynalık keyfiyeti kalıyor: **«Şehir de öyle, Tanrıyla atbaşı, onunla birlikte sürüyordu. ötekisine daha çok göklerin tanrısı gibi bakıldığından, bu, bir yer tanrısı özelliği kazanıyordu.»** (s. 51) Özyalçıner, Allahın mevcudiyetini de inkâr ettikten sonra sıra bize, bir iki kelime söylememize geliyor.

Önce «Yağma» bir san'at eseri değildir. Çünkü Marxist bir propagandayla içli dışlıdır. Hadiseler, ne mantık kaideleri, ne de objektif keyfiyetler nazarı itibara alınmaksızın disiplinsiz, dağınık ve karma karışık bir şekilde düzülmüş. Hikâye kitabından ziyade bir manifestoya benziyor. Hadiselerdeki düzen fikri, yazarın kafası gibi allak bullak ve başı sonu yitik. Yüzlerce olarak sayılabilecek cümlelerde, gramatik kaidelere riayet parmakla gösterilecek kadar nadir. Ayrıca cümle şifrelerini çözebilmek için T.D.K. dan bir şifre müdürü istemek de yerinde olur herhalde. İfadelerde, «Pazar Gezintisi» hariç tutulursa, kelimelerin üstüste istifi bahis mevzuu. Akıcılık, hikâyenin ruhuyla birlikte katledilmiş. İnsanın elinde «Yağma» varken, inatçı bir beygirin sırtındaymış intibaı uyanıyor. Dürtüklemekle falan gideceği de yok.

Bütün bunlara rağmen, sadece fikirlerine yatkın oluşu, ödüllendirilmesine el vermiş. Gerçekte, san'at kim, T.D.K. kim, Özyalçıner kim? Meraka değer doğrusu.

---

(1) Tekin Sönmez, **Yansıma**, sayı 4, (nisan 1972).

(2) Asım Bezirci, «Tuhaf Bir Kadın ve Leyla Erbil» **Soyut**, sayı 51, (ekim 1972) s. 65.

(3) Leyla Erbil, «Soruşturma» **Soyut**, sayı 51, (ekim 1972), s. 8.

(4) Emin Özdemir «Olaylar, Gerçekler» **Türk Dili**. cilt XXVI, sayı 252 (1 eylül 1972), s. 510.

(5) Tekin Sönmez, «Sanatın işlevi - inkârı» **Yansıma**. sayı 10, (ekim 1972), s. 357.

(6) a.g.e.

(7) İbrahim İşyar, «Dönemeç ve Gerçekçilik» **Varlık** sayı 780 (eylül 1972) s. 13.

(8) Leyla Erbil, «Soruşturma» **Soyut**, sayı 51, (ekim 1972), s. 9.

(9) Adnan Özyalçıner, **Yağma**, İstanbul, Yücel Yayınları, ağustos 1971, s. 8.

Pınar'ın "Folklor İncelemesi" Yarışması

SONUÇLANDI

Pınar'ın folklor ve fotoğraf dallarında tertiplediği yarışma neticelenmiş, folklorda, dereceye girenler belli olmuştur. Fotoğrafta dereceye girecek vasıfları haiz fotoğraf çıkmamıştır.

Folklorda birinciliği «*Hacılar Nahiyesi incelemesiyle*» Kırşehir Ticaret Lisesi son sınıf öğrencisi Mustafa Baktır; ikinciliği «Geycek Köyü incelemesiyle» Adana İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi 1. sınıf öğrencisi Mehmet Özdemir; üçüncülüğü ise «Üzümlü Köyü incelemesiyle», halen Tokat'ta stajyer öğretmenlik yapan Refik Baş kazanmışlardır. Yarışmacılara hediyeleri gönderilmiştir.

Şunu belirtmek ihtiyacını duyuyoruz ki, Pınar'ın folklor yarışması, umduğumuzdan daha iyi neticeler vermiştir. Bir kere, Pınar bu yarışmayı tertiplemekle, Anadolu'nun yıllardır çile içinde pişen cefakâr insanının, buhrandan kurtuluş çabası içinde bulunduğu günümüzde, aydınımızın gözünü onun millî sosyal yapısına çevirmekti. Anadolu'ya kurtuluş reçetesi sunanların hemen hiç birisi Anadolu'yu tanımıyordu. Halbuki Anadolu tanınmadan, onun sosyal gerçeği tespit edilmeden, yarasına herhem olunabilir miydi? Olunamazdı. Ve olunamadı. Yıllardır uygulanan deneme projeler, Anadolu'nun bünyesinden, yabancı bir unsur muamelesi görerek reddedildi. Atıldı. Pınar, aydınımızın, kendisini yetiştiren cemiyete, milletine hizmet aşkını bir potaya akıtmak için teşebbüse geçti ve hedefine ulaştı. Maksadımız bir zarureti anlatmaktı. Anadolu'nun sosyal bünyesinin, iki aylık bir incelemeyle, tahliline ulaşılamıyacağını baştan biliyorduk. Biz, kapıyı açmış ve öncü kuvvetlere hedefi işaretlemiş olduk. Artık bu hedefe, sonsuz bir koşu başlayacak ve hedef, ergeç ele geçirilecektir.

Yarışmaya katılan kardeşlerimizin, hep genç lise, öğretmen okulu, San'at Okulu, İmam-Hatip Okulu ve Üniversite talebesi olması, gelen neslin, Anadolu ile kucaklaşma azminde olduğunu ortaya koyan mutlu bir gelişmedir. Sevincizimi artıran sebeplerin en başında da bu gelmektedir.

Folklor incelemeleri, önümüzdeki daha geniş incelemelerin başlangıcı olacaktır. Bugün yapılan araştırmalarda kulak tırmalayan ifadeler, ileriki çalışmalarda izale edilecek, daha pürüzsüz gerçekler ortaya çıkacaktır. İncelemeleri okuduğunuzda, Pınar tarafından konulmuş dipnotlara raslayacaksınız. Bunlar, hiç bir zaman incelemeci kardeşimizin, yanlış tespitler yaptığını göstermek için değildir. Köy, kasaba, şehir bütün cemiyet ha-

yatımızda, 300 yıllık bir değişim süresini nazarı itibara alarak inceleme yapılırsa, toplum hayatımızın asıl unsurlarının arasına, bazı yapma «sun'î» karakterler karıştırıldığı ve cemiyet bünyesinin aslından mış intibaını veren bir görüntü kazandığı müşahade edilir. İncelemecimiz, bunlara dikkat etmeli ve bizzat kendisi, toplum hayatımıza sonradan girmiş ve iğreti duruşuyla yabancılığını hissettiren «yaşama tarzlarını» notlar halinde belirtmelidir. Zira bunlar ayıklanmazsa, toplum hayatımız hakkında edinilen bilgide eksikler ve kısmen de hatalar bulunacaktır. Bunlara parmak basılmalıdır. Meselâ *«Bir elin sesi var, iki elin sesi var»* atasözündeki birliğe, beraberliğe ve cemiyet hayatını bütünleştirmeye çağıran ifade karşısında; *«Düşenin dostu olmaz»* sözü (bu da atasözü olarak zikredilir) ferdiyetçiliği, başkasına güvenmemeyi ve cemiyet hayatında parçalanma neticesi doğuracak bir mânayı muhtevî olduğu için kritik edilmelidir. Bu gibi sözler ve bazı davranış şekilleri, Türk toplum hayatının temel hususiyetleriyle çatışma halindedir ve dikkatli bir göz bunları derhal ayıklayabilir. Bunu bir misal olmak üzere belirttik.

Bu sayımızda, 1. olan incelemenin ancak küçük bir kısmını verebileceğiz. Önümüzdeki sayılar, daha geniş kısımlarını, sayfalarımızda sunacağız. Pınar yarışmacılarının başarılarının devamı en içten temennîmizdir.

pınar

Birinci Gelen İnceleme

YERE AİT BİLGİLER

Hacılar nahiyesi Kayseri ilimizin sınırları içinde olup Kayseri'nin on km. güneyinde, doğusunda Hisarcık, batısında Kızıl Ören, güneyinde Erciyes dağıyla çevrilidir. Genel olarak dört mahalleden müteşekkil olup 1970 nüfus sayımına göre 12.500 kişilik nüfusa sahiptir.

İklimi: Karasal iklim tipine yakındır. Kışları soğuk, yazları sıcak geçer. Yağışlar ilkbahar ve sonbahar aylarında fazladır.

Ulaşım durumu: Yolunun on km. si parkedir. Belediyeye ait araçlar daima çalışır.

ADI NEREDEN GELMİŞTİR.

Hacılar adının nereden geldiğine dair halk arasında söylenen rivâyetler çoktur. İşte bunlardan birkaçı:

1) Dört kuyular denen yerde oturan bir kabile aralarında çıkan anlaşmazlıktan dolayı ikiye ayrılır. Bir kısmı batıya doğru göç eder. Geriye kalanlar da doğuya doğru hareket ederek bu mevkiye gelir ve yerleşirler. İçlerindeki reislerinden birçoğunun ismi «Hacı» diye başladığı için «orada kim oturuyor?» diye soranlara halk «hacılar» cevabını verir ve ismi Hacılar kalır...

2) Adana'nın Hacılar köyünde oturan kabilelerden biri, oradan kalkarak kuzeye doğru göç eder. Buraya geldikleri zaman yerleşmeğe karar verirler. Geldikleri yerin ismini yaşatmak için burasının da ismini Hacılar korlar, böylece ismi Hacılar olarak söylene söylene günümüze kadar gelir.

1. *1955 yılının ocak ayında Hacılar Nahiyesinde dünyaya gelmişim. İlk tahsilimi burada yaptıktan sonra, orta tahsilimi Kayseri İmam-Hatip Okulu'nda ikmal ettim. Beşinci sınıfa geçmişken bazı sebeplerden dolayı buradan ayrıldım. Bundan üç yıl önce babamın işyerinin bulunduğu Kırşehir'e gelerek, Kırşehir Ticaret Lisesi'ne kaydoldum. Halen bu okulun son sınıfında öğrenci bulunuyorum. Eskiden beri doğum yerim olan Hacılar'ın folklörünü hazırlamak için çalışmaktaydım. Bu çalışmalarıma derginizin açmış olduğu yarışma daha da hız verdi. Böylece ben de çalışmalarımın ne derece iyi ve faydalı olacağını öğrenme fırsatı buldum.*

2. *1951 yılında Mucur kazasına bağlı Geycek köyünde doğmuşum. İlk tahsilimi köyümde, Ortaokulu Mucur'da, Ticaret Lisesini de Kırşehir'de bitirdim. Halen Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi birinci sınıf öğrencisiyim. Bütün çabam milletimin mesut günler görmesi içindir.*

3. *1952 yılında Erbaa ilçesinin Üzümlü köyünde doğmuşum. 1958 yılında ilkokula başladım. 1963-1964 yılında ilkokulu iyi derece ile bitirdim. İki yıl hem çiftçilik yaptım hem de yatılı okulların imtihanlarına girdim. Başaramadım. Nihayet 1965-1966 öğretim yılında, Pamukpınar İlköğretmen Okulu ihtihanlarını kazandım ve buraya kaydoldum. Altı yıl yaz aylarında ziraatta çalışarak ailemin yükünü paylaşmaya çalıştım. 1971 - 1972 öğretim yılının haziran döneminde burayı da bitirerek Ankara Gazi Eğitim Enstitüsüne imtihan verdim. Şimdi Tokat ilinde stajyer öğretmen olarak görev yapmaktayım.*

Geleceğin meslek günleri bütün öğretmen arkadaşlarım için hayırlı olsun.

1. Mustafa Baktır

2. Mehmet Özdemir

3. Refik Bağ

3) Güneyden gelmekte olan bir hacı kafilesi bu yörede yaşayan eşkiyanın hücumuna uğrar. Eşkiyadan korunmak isteyen kafile bu yöreye sığınır. Sonra da buradan gitmek istemezler. «O dağlık yörede kim oturuyor?» sorusunu soranlara çevresindeki köylerde yaşayanlar «hacılar» cevabını verir. Ondan sonra da ismi Hacılar olarak söylenir gelir.

Bu rivayetlerin çelişki noktaları olmasına rağmen hepsi de doğrudur. Çünkü bu rivâyetlerde anlatılan hadiselerin hepsi vukua gelmiştir. Lâkin burayı kuranların dört kuyulardan gelenler olduğunda nahiye halkı hemfikirdir. İleride tarihinde de anlatacağımız üzere burayı kuranlar dört kuyulardan gelenlerdir. Diğer anlatılanların kimisi hükümet tarafından buraya yerleştirilenler; kimisi de kendileri gelerek buraya yerleşmiş olan insanlardır.

TARİHİ :

Hacılar nahiyesi Horasan'dan Halep'e ve ordan da dört kuyular mevkiine göç eden bir kabile tarafından kurulmuştur. İlk kuruluş yeri orta mahalleyle, Baktıroğlu mescidinin arasıyla, orta mahallenin güneyine doğru yay şeklinde kurulmuş olup ilk kuranlar elli hanelik bir kabiledir. Bunlar dört kuyulardan avşarların hücumu üzerine buraya gelerek yerleşmişlerdir. İlk yıllar pek gelişemeyen bu nahiyenin kuruluş tarihi 1650 yıllarına rastlamaktadır. 1931 yılında nahiye olduktan sonra hızla gelişmeye başlamıştır. İlk ilkokul 1927 yılında hizmete açılarak aynı yıllarda öğretime başlamıştır.

HALKIN ZİYARET ETTİĞİ YERLER VE TARİHİ ESERLER :

Ziyaret ettikleri yerler:

★ **Gelincik Kayası**

Nahiyenin güneydoğusunda «Erenler» denen yerde bulunan bir kayadır. Halk bu kayanın kudsiyetine inanarak burayı ziyaret ederdi. Son yıllarda bu âdetten vazgeçmişlerdir.

★ **Hasan Dede:**

Nahiyenin kuzeybatı istikametinde dikdörtgen bir kâide üzerine inşâ edilmiş bir mezar vardır. Bu, Hasan Dede'ye aittir. Rivâyetlere göre Hasan Dede Anadolu'ya İslâmiyeti ilk defa yayanlardan olup, bir anlaşmazlık üzerine Kayseri'den ayrılmış ve buraya gelerek yabani hayvanlarla yaşamaya başlamıştır. Sonra vasiyeti üzerine buraya gömülmüştür. Halk mezarını ziyaret ederek, mezarın, güney tarafında bulunan yüksek kayada kurban keserler. İsminden dolayı halk çevresindeki bağlara Hasan Dağı bağları adını vermiştir...

★ **Sahar Dede:**

Nahiyenin güney batısında aynı Hasan Dede'nin mezarı gibi mezarı mevcut olup burada yaşamış ve sonradan Hacılar'ı kurmuş olan kabilenin büyüklerinden olduğu söylenir. Çevrede bulunan diğer evliyânın lideri olduğu, istiklâl savaşı yıllarında diğer evliyayı savaşa davet ettiği efsânevi bir şekilde anlatılır.

★ **Sesli Dede:**

Kendi ismiyle anılan dağların üzerinde mezarı bulunmaktadır. Halk, yaz günleri buraya gelerek elden yapılmış su yalaklarına su doldurur. Ruhuna manevi bir hazla fâtiha okuduktan sonra giderler. İkinci bir rivâyete göre de buradaki velilerin reisi budur. İstiklâl Savaşı yıllarında diğer velileri savaşa bu davet etmiştir.

HALKIN ZİYARET ETTİKLERİ TARİHİ ESERLER :

★ **Kadı Burhaneddin Türbesi:**

Kayseri'nin doğu tarafında bulunan zamanla Kayseri kadısı olan bu zatın türbesi halkın ziyaret ettiği yegâne tarihi eserdir. Halk arefe günlerinde buraya gelerek duada bulunur.

HALK EDEBİYATI :

Halkın dili: Anadolu Türkçesidir.

Şivesi: Kayseri şivesine yakındır.

Lehçesi: Oğuz lehçesidir.

Halkın şivesiyle bir diyalog:

— Merhaba Hasan Üseyin bee..

— Merhabâ Mehmet efendi abi

— Nirelerdeydin yav hiç görünmüyodun, bayram şekeri oldun mubarek.

— Nirde olah yav, Allahın bahşiddiği sağlıh sıhhat üzerine dolanıp duruyoh baah.

(Devamını gelecek sayımızda vereceğiz)

NİZAMÜLMÜLK VE SİYASETNAME

Mürsel AĞAÇ

İNSAN VE TARİH

Tarih kelimesini bir diğer kelimenin yanına koyarak, en geniş mânalı bir mefhumu teşkile çalışanlar herhalde «insan» dan daha iyisini bulamazlar. İnsandan başka canlıların geçmişlerinden bahsederken, tarih kelimesi, şumulündeki büyüklüğü esaslı surette kaybeder. Ancak insandır ki; kendi yaşayışında belli genel kanunlara bağlı olmakla beraber, birbirinden ayrı en az kalitece öncekinin tekrarı olmayan vakialar serisinin meydana gelmesinde rol oynayabilir. Diğer canlıların hepsi, bütün nesillerinde aynı hayatı yaşamak kaderiyle yaratılmış bulunuyorlar; fakat insanda bütün siyasi ve sosyal terakkilerin kaynağı olan müstesna bir fazlalık vardır. Onun apayrı tarihinin genel izahı da, bu «fazlalık» gözetilmeksizin imkânsız hale gelmektedir. Kürremizin üzerinde, ibret kaydıyle bahis mevzuu edilebilir tarihe sahip, insandan başka bir varlık gelip geçmemiştir.

İlmî manasıyle tarihi; zaman ve mekan çerçevesinde vuku bulmuş ve tesbit de edilebilmiş, beşerî münasebetlerin her türlü şekli üzerinde elde edilmiş bilgilerin toplamı ve tefsiri sayabiliriz. Bu tarifle belirlenen tarih; kronolojik sıralamanın yanında tahlili ve oluşu, sebepleriyle izah edici bir metod anlayışına istinad eder. Sebep ve netice münasebetleri incelenmeden, geçmişin hadiselerini yorumsuz fiil ve şekil ifadeleri altında ele almak, tarih sayılmaktan çok uzak bir şeydir. Zira böyle bir tavır; beşerî fıtratla ilgili çok yüksek sebeplere dayanan tarihi, alelâde organik vakialar serisi içinde değerlendirmek subjektifliğine yol açar. Genel olarak materyalist tarih anlayışının karakteristiği de budur. Eğer sadece insana ait ve diğer organik basamaklarda görülen gayri iradi oluşlarının çok üstünde bir tarih varsa; bunun mümkün tek faktörünü insanın bizzat yaratılışındaki hususilik ve yaratıcının ona tevdi ettiği rolde aramak icabeder. İşte bütün müsbet tarih izahları; ancak insan fıtratına ve onun dünyevî rolüne ait bu bilginin ışığında ortaya konulur.

Sosyal dediğimiz hadiseler kaynaklarının «insan» olması dolayısıyle adi hadiselerden izale edilip tarihin ve sosyolojinin etüd sahasına sokulur. İnsan hareketlerinin nizamlayıcı unsuru olan ideolojiler; hayat-kâinat hakkındaki düşüncelerin, kabul edilen hükümlerin sistemleşmesi ile ortaya çıkarlar. İdeoloji aklın mücerret bir meşgalesi olarak kalmamaktadır. Onu benimseyen kimselerin hayatında birtakım davranışlar ve yaşayış biçimleri olarak tezahür edip hayatiyet kazanırlar. İdeolojiler yalnız fert hayatını tesir altına almakla kalmayıp, kitleler tarafından da benimsenmesiyle «millet» dediğimiz en geniş sosyal varlıklar vücuda gelir. Toplu yaşayışın nizamlanma ihtiyacına cevap olarak devlet dediğimiz organizasyonlar ortaya çıkar. Devletler için en mühim vazife de, ideolojinin

gölgesinde gelişmiş hayat nizamını her türlü tehlikeye karşı koruyarak devamını sağlamaktır.

İdeoloji, millet ve devlet için elzem unsur olduğu kadar, daha mühim olarak; her iki sosyal varlığın (devlet ve millet) kalite ve karakteristiğinin de doğuş noktasıdır. Devlet müesseseleri ile onun karakteristiği arasında sıkı bir organik münasebet mevcuttur. Öyleki muayyen her hangi bir zaruri müessese her devlette var olmakla beraber; beşeri problemlere cevap verme gücü ideolojik menşee bağlı olarak çok farklı derecelerde olabilir. Her zaman ve yerde insanlığın ihtiyaçlarına uyabilir ideolojinin birden fazla olması mümkün değildir, insan muhakemesinin mukadder olarak varacağı tek mantıki kanaat te budur. İşte bugünün insanlığı milletimizin cihangir imparatorluklarla yükselttiği «insani hayat düzeninin» huzur verici şartlarına ziyadesiyle muhtaç bulunuyor.

İdeolojinin fikri temelleri kaybolmaz. Fakat sosyal hayattaki insanın, ona karşı tavrı belirli usullerle değiştirilebilir. Fertlerin ideolojik değişimlerinin topluma sirayeti sosyal nizamlarda sarsılma ve değişmelere yol açar. İşte devletlerin asli vazifesi böyle tehlikeden, idare ettikleri toplumu koruyabilmektir. Bugün her devlet ve millet varlık kavgasının sürüp gittiği dünyada, topyekûn varlığı ile düşmanlarının hedefidir. İlâhi kader hayat hakkını kayıtlı olarak milletlere bahşetmiştir. İdeolojik yapıları sağlam siyasi ve askeri kadroları güçlü toplumlar ancak böyle bir hakkı kazanabilirler. Milletlerin bu dramatik kaderi atalarımız tarafından çok iyi biliniyordu. Bu bilginin ışığında kurulan sağlam müesseseler asırlık ömre sahip imparatorlukların doğuşlarına gerçek sebep teşkil eder.

DÜNDEN BUGÜNE :

Tehlikelerin çok koyulaştığı günümüzün dünyasında; düne bakarak, milletimize asırlarca huzur dolu hayat yaşatan imparatorlukların siyasi ve askeri müesseselerinden alacağımız çok kıymetli örnekler mevcuttur. Geçmişe geri nazarı ile bakıp onda müsbet unsur ve güne ait geçerli prensip bulunmayacağını zannetmek tamamiyle yanlıştır. Halbuki bölümler iktibas ederek inceleyeceğimiz «Siyasetname» den anlaşılır ki günümüzün problemlerini çözerken geçmişin tecrübeleri en verimli istifade kaynağı olabilir.

SİYASETNAME YAZARI NİZAMÜLMÜLK'ÜN HAYATI :

Selçuklu imparatorluğunun ünlü siması Nizamülmülk'ün doğum tarihi ihtilâflı olmakla beraber 1031'de Tûs yakınlarında dünyaya geldiği ihtimali kuvvetlidir. Asıl adı Ebu Ali Hasan babası Ali bin İshak adlı fakir bir köylüdür. Çok küçükken annesini 15-16 yaşlarında babasını kaybetti. Çetin güçlüklerle hayatını kazandığı gibi genç yaşta fıkıh, hadis ve siyaset ilimlerinde hatırı sayılır bir sima oldu... Gazne'ye giderek devlet hizmetine girdi ise de burada fazla kalmayıp Merv'e gelerek Selçukilerin Horasan valisi Çağrı beyin hizmetine girdi. Çağrı bey «anda necabet ve ikbal emareleri gördü». Değerini çok iyi anladığı Ebu Ali Hasan'ı oğluAlp Aslan'a gönderdi. Nizamülmülk, istikbalin büyük sultanının tarihi vazifesini ifaya gerekli olgunluğa gelmesinde önemli rol oynadı... Evlâtsız olan Tuğrul bey ölünce Alp Aslan Nizamülmülk'ün basiretli tedbirleri sayesinde kardeşi Süleyman'ı mağlûb edip Selçuklu tahtına hükümdar olarak oturdu. Nizamülmülk **«Siyasi ve harbi tedbirleriyle Alp Aslan'a çok yardımı etti, devletin bünyanını takviye eyledi».**

Alp Aslanın şehadeti üzerine, tahta geçen Melikşah'ın sultanlık devrinde de Nizamülmülk değişmez veziri azamdır. İslâm dünyasının o zamanki en güçlü siyasi varlığı Selçuki imparatorluğuna büyük hizmetlerinden dolayı zamanın Bağdat halifesi kendisine «Bi-ism-il-Vezir-il-âlem-il-âdil Nizamülmülk radia Emir-ül-Mu'minin» ünvanını tevcih etti. O zamana kadar halifeler tarafından hiç bir vezire böyle bir ünvan verilmemişti.

Nizamülmülk itikadı tam bir mümindi. Siyaset ve devlet idaresinde fevkalâde mahareti yanında, zamanın şartlarına göre en ileri ilim müesseselerini kurmuştu. Bağ-

dat'ta inşa ettirdiği ünlü Nizamiye Medresesi asırlarca İslâm dünyasına mümtaz ilim adamları yetiştirdi. Çok uzun yılları dolduran hizmet hayatı; bir batını fedaisinin insafsız hançer darbeleri ile sona erdi (1105). Ölümüne yakın şu meşhur beyitleri yazdırıp Sultan Melikşah'a gönderdi:

«Ay civanbaht şah sayc-i ikbalinde zulm tozunu günlerin çehresinden izale eyledim,
İyi namlık tuğrasını ve saadet nişanını senin nişanen ile Melik'ül Arş huzuruna ilettim.
Müddeti ömrüm doksan üç olduğu halde Nihavend hududunda Kaza ve Kader muktezası olarak bıçak yarasıyla ölüyorum
O kadim hizmeti oğluma bıraktım. Anı hüdaya ve Hüdavende emanet eyledim.»

Nizamülmülk büyük bir namla beraber, dehasını, her çağda isbatlayabilecek «Siyasetname» adlı hazineyi arkada bırakıp fani âlemden ayrıldı.

SİYASETNAME NEDEN YAZILDI:

Nizamülmülk; siyasetnamenin başlangıç kısmında eserinin yazılış sebebini şöyle anlatır:

«Emir el mü'minin Sultan Said (Melikşah enarallahu burhane) dörtyüz seksen dört senesinde büyük ricalden ve yaşlı zevattan ve ulema birkaç kimseye şöyle emretti»

«Herbiriniz memleketimizin idaresi hususunu düşününüz ve ahdi saltanatımızda hangi şey iyi olmadığı halde gerek sarayımızda gerek divan ve dergâhımızda gerek meclisimizde kabul olunduğuna bakınız. Ne gibi şey bizden gizlidir. Eslâfımız padişahlar tarafından riayet olunan ve bizim canibimizde gözetilmeyen kalde ve esaslar nedir, bana bildiriniz. Hem de geçmiş hükümdarlar kanun ve âdetlerinden Selçukilerin devlet ve mülküne ithali mümkün olanları tahrir ve bana arzediniz. Ta ki biz de teemmül edelim ve bundan sonra işbu dini ve dünyevi umurun kaidesi üzere cereyan etmesini ve her iş yerine getirilmesini, iyi olmayanların terkedilmesini emredelim».

Siyasetnamenin Genel Olarak Muhtevası:

Yazar giriş kısmında eserinin hazırlanma sebebini anlattıktan sonra kitapta geçen fasılların fihristini verir. Bütün kitap mevzuu itibariyle birbirinden müstakil elli fasıldan meydana gelmiştir. Fasılların metin hacmi çok farklıdır. Umumiyetle her faslın başında, bir idari ve siyasi problemin öz ve kısa ifade ile ele alındığını görüyoruz. Fasılların büyük bölümünü geçmiş hükümdarların hayat ve icraatından alınan ve faslın tem'asını müşahhaslaştıran misaller teşkil eder. Fasıl başlarındaki umumi izahlar sık sık Ayet ve Hadisler verilerek teyid edilir.

İktibaslar ve düşünceler:

Türkler tarafından kurulmuş siyasi imparatorlukların, asırlarca ayakta kalabilmesinin devlet sistemi ile ilgili derin sebepleri mevcuttur. Milletimiz ve tarihimize karşı husumet besleyenlere göre sebepler basittir: İmparatorluklar yağma ve fetih arzusu ile kurulmuş, kılıç kuvveti ile devam etmiştir. Türkiye'deki tarih öğretiminde görülen tahrif ve göz boyayıcılık düşünülürse bu nev'iden düşüncelerin benimsenmesi tabii sayılmalıdır. Geçmişin vakıalarını sırf kronolojik silsileler olarak ezberletmek; elbette ki insani ilmi manâdaki gerçek tarih kültüründen uzaklaştırır. Devlet seviyesindeki her toplumun tarihinde askeri hareketlerin mühim yer tutması tamamiyle doğrudur. Fakat askeri, siyasi... her hamlenin devletin temel ideolojisi hesabına girişilmiş teşebbüsler olduğu unutulmamalıdır. Bu önemli nokta Türkiye'deki tarih öğretiminde tam manasıyle unutturulmuştur.

Tarihimiz bitaraf gözle incelendiğinde; «yağmacılık ve yalnız kılıç kuvvetine dayanmak» iftiralarını gülünçleştiren çok sağlam müesseseler ve onlara hakim yüksek bir politik şuurla karşı karşıya kalınır. Yazımızın bundan sonraki kısmında Siyasetname'den iktibas edeceğimiz bölümler; şuurlu millet düşmanı olmayan herkese, atalarımızın devlet ve siyaset görüşlerindeki yüksekliği teslim ettirir kanaatindeyiz.

Devletler vazifelerini bihakkın yerine getirdikleri vakit, artık memlekette anarşi ve ihtilâl hareketleri imkânsızlaşır. Mil-

let, hizmetine inandığı devlete canla başla yardımcı olur.

«İşbu akıl ve ilim ile O, teb'asından herbirini liyakatine göre istihdam eder ve herbirine karşılık kadrince rütbe ve memuriyet itâ eder. Diğer taraftan Sultan cihanın mamuriyetine ait işleri hüsnü surette icra eder. Ezcümle araziyi sulamak için yeraltından nıecralar açtırır, cetveller yaptırır, büyük nehirler üzerinde köprüler kurdurur, köyleri ve tarlaları mamur ve âbâdân eyler. Kal'a ve hisarlar inşa eyler. Büyük yollarda kanallar inşa ettirir...» (Fasıl 1)

Asr-ı Saadet kastedilerek şöyle denilir;

«Bihamdillah bu asr-ı mübarekte cihanda bir kimse yoktur ki gönlünde muhalefet emeli perverde etsin, başı onun (devletin) itaat çemberinden çıksın». (Fasıl 1)

Devlet ve millet düşmanları, her devirde mevcuttur. Hele bizim milletimiz gibi insanca yaşamanın sembolü milletin, düşmanları daha çoktur. Ancak devlet adamları, millete yönelen düşmanca hareketleri şiddetle takip ederlerse korkulacak bir şey yoktur. İdarede gafletin yeri olmamalı, hele şuurlu düşmanı affetmek ihanet sayılmalıdır.

«Zaruret ve sehiv olmaksızın taksirde bulunanlar cürmü nispetinde cezalandırılmalıdır. Tâ ki kabahat işleyenler daha ziyade korksun ve umur istikamet üzre cereyan etsin». (Fasıl 36)

Eğer idareciler milletin meşrû kuvvetleriyle düşmanı bertaraf edemiyorsa, onların aciz ve gafil veyahut ta bilerek düşmana fırsat veren hainler olduğu akla gelir. Her iki vasıftaki kimselerin de idareci olarak devlet hayatında yeri olmaması gerekir.

«Reaya ve asâkirin ahvâlini uzak ve yakında cereyan eden muamelâtı araştırıp sormak, ne olursa bilmek padişaha vacibdir. Böyle yapmazsa kendisinin gaflet ve zulmüne hamlolunur. Memlekette fesad olursa padişah ya bilir ya bilmez. Bilir çare aramazsa zalim ve zulme razı bulunmuş olur. Eğer bilmezse gafil ve cahil demek olur. Bu iki manâ dahi iyi değildir. Haksızlık yapan kimse beşyüz fersah mesafede olsa bile padişah onun cezalandırılmasını emretmelidir. Tâ ki diğerleri padişahın zalimlere karşı uyanık olduğunu bilsin» (Fasıl 10)

Kitaplarla Oluyor...

(Baş tarafı sayfa 32'de)

Milletlere huzur veren, kılıcının yanında ilim ve adaleti atbaşı götüren milletimiz ve halâ kendilerini kurtaracak bir Türk devletinin özlemini duyan milletler varken, ecdadımız bize yegâne örnek olmalıdır. Kitaplar buhranlarımızı dindirdiği, bizi yaratılış gayemize uygun bir yaşayışa götürdüğü, kabiliyetlerimizi bu yolda geliştirdikleri zaman kitap olurlar. Diğer türlülerine kitap demek pek doğru tespit olmaz herhalde. Onlar olsa olsa üzeri karalanmış kâğıt yığını olurlar. Kitaplar bizi tarihe götürmeli, tarihten aldığı derslerle istikbale hazırlamalıdır. Okuyucusuna sapık fikirleri empoze etmek isteyen ve bu haliyle vitrinleri kirleten kitap yığınlarını gördükçe kimin içi sızlamaz? Onlar yollarımız üzerinde kurulmuş tuzaklardır sanki. Okuyanlar da sırtına kitap yüklenmiş hamallardır...

Not : Gömülü Çoban'ın «Hilâllerin Buyruğunda» isimli şiirinin 40. sayfada çıkan devamının 16. ve 28. satırı yanlış çıkmıştır. Doğrusu: 16. satır; «Ayyıldız sperli» şeklinde olacak ve 28. satırdaki «Urumgiden» kelimesi tamamen atılacaktır. Düzeltir özür dileriz.

Akıncı Ülkelerinde Bir Gün

Akıncı Lala Şahinlerin ülkesinde
Yedi yaşında bir kız;
Kara mintanlar arasında.
«İmdat» ağzında sakız.
Solgun renginde canlı bir kin.
Dişlerinde intikam gıcırdar.
Şerha şerha olmuş bağrının,
Hasret yarası kanar.
Kervanlar geçmez olmuş Rodop'tan
Gözü bağlı Türk çocukları geçer.
Rüzgârlar esmez dağlarından,
İntikam dalgaları eser.
Türküsüz Rodopların tepesi;
Türküsüz Türkün Filibe'si.
Rodop'un kalbi sessiz atar.
Rodop'ta isyankâr ruhlar yatar.
Rodop'lu kız Türk'ü bekler.
Umutları kin içinde.
Türkü söyler, Türk'ü ister,
Ayakları kan içinde.
Halsizim gardaşım, yoruldum kaça kaça.
Dilsizim ciğerparem, yüreğim parça parça.
Gözlerimden kan boşanır.
Ciğerlerimden volkan.
Damarlarımdan kan değil ,
Nefret boşanır kara kara.
İçimden bir ses yükselir:
Niçin zulmün kurbanları hep biziz?
Kulaklarımda bir çığlık uğuldar:
Niçin azapların yaktığı talihsiziz.
Bizim türküler...
Esaret kokar. Niçin?
Ninniler...
Gönül yakar. Neden?
Rodop yürekte yara...
Rodop'ta iki milyon erir.
Rodop yüzlere kara:
Utanır, insan olan utanır.

Fehmi ARIKTEKİN

GARDAŞLAR

Yiğit bağrı taşlı olur gardaşlar!
Yetim gözü yaşlı olur.
Bir gün bu yurt bizim olur
Bütün cihan bunu böyle biliyor.
Cihan biliyor
Cihan!

Attıkça içine kor eyledi, kor!
Bu hayat böyle şerefsiz
Bu hayat böyle zor.
Her köşeden feryat, figan geliyor.
Figan geliyor
Figan!

Süren sensin, biçen sensin, eken sen!
Her kayguyu çeken sen
Yarım çarık seken sen
Günün, haftan, ayın zindan geliyor
Zindan geliyor
Zindan!

Kıza fistan, oğla işlik,don gerek
Bu alçaklık durmalı
Bu hayata son gerek
Dost bellediğin düşman geliyor
Düşman geliyor
Düşman!

Ya boyunlar, ya zincirler kırılır
Zalim duvar yıkılır
Zulme zincir vurulur
Yoksa akıbetin yaman geliyor
Yaman geliyor
Yaman!

GÖMÜLÜ ÇOBAN

PINAR

Aralık
1972
Sayı: 12

AYLIK KÜLTÜR VE SANAT DERG

TÜRKİYE TİYATROCULUĞUNDA IV. MURAT, ANDORRA, ÇATALLIKÖY FARKLILIĞI

Mahir İz Bey, Akif'i Anlatıyor

Nesirlerinde Yahya Kemal

Nobel Mükâfatı

Öğrencime

Yamyam

Palandöken'de Sabah

. . . . . .

PINAR

Aylık Kültür ve San'at Dergisi

SAHİBİ:

Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Derneği Adına

Gazi ALTUN

Yazı İşleri Mesul Müdürü:

İsmail KAYA

Yönetim Yeri:

Babıâli Cad. No. 50/5
Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Kompozisyonu:

Saim OKAN

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Gönderilen yazılar iade edilmez
Her yazıdan sahibi mesuldür

İlân:

Pazarlığa tâbidir

Dizgi - Baskı

İRFAN MATBAASI

Abone:

Yıllık - 12 sayı - 30 TL.
6 aylık - 6 sayı - 15 TL.

Aralık 1972 — Sayı: 12

Öğrencilere abone :
Yıllık 12 sayı 25 TL.
6 aylık 6 sayı 12,5 TL.

Fiatı : 2,50 TL.

BU SAYIDA

1) Pınardan Okuyucuya — **PINAR**

2) Andorra (Tiyatro)

3) Çatallıköy (Tiyatro)

4) Palandöken'de Sabah (Şiir) — **A. Kemâl TEMİZER**

5) Mahir İz Bey Akif'i Anlatıyor — **Mehmet MENTEŞOĞLU**

6) Yamyam (Hikâye) — **M. Ali TAŞCI**

7) Nobel Ödülü — **Enver ŞAHİN**

8) Bir Işık Özler — **Gömülü ÇOBAN**

9) Öğrencime — **Abdülhâtif METİN**

10) Nizamülmülk ve Siyasetname — **Mürsel AĞAÇ**

11) Tabya (Şiir) — **Ali NAR**

12) Pınar'ın «Folklor İncelemesi» Yarışması Halkın Şiveşiyle Bir Diyaloğ — **Mustafa BAKTIR**

13) Çığlıklar (Şiir) — **İlhan ÖZTÜRK**

14) Vatan Geçilmez (Şiir) — **Hasan ERDEN**

15) Esir Nedir (Şiir) — **Ertuğrul ŞAKAR**

BAYİLERİMİZİN ve ABONELERİMİZİN DİKKATİNE !

Dergimizin sahibi Gazi Altun adına 20081779 no'lu posta çeki hesap numarası açılmıştır. Bundan böyle havalelerinizi P.T.T. şubelerinde geçerli olan posta çekleri ile yukardaki numaramıza göndermenizi bekleriz.

KIYMETLİ PINAR OKUYUCUSU,

Bu sayımızda size, iki grup oyunla, Türkiye Tiyatroculuğu hakkında ve milli anlayış içinde tiyatronun yerini belirtmeye yarayacak bazı kritikler vermeye çalıştık. Gerçekten de hâlen, Devlet Tiyatrolarında veya özel tiyatrolarda oynanan eserler, milletimize ve milletimize yabancı zümrelere hitap edecek eserlerin nasıl olması gerektiği hakkında bariz ölçüler verecek gruplar teşekkül ettirmişlerdir. Bir yanda, IV. Murat, Koca Sinan, Kâtip Çıkmazı ve Çatallı Köy, tiyatroda milli anlayış çığırı açarken, diğer yanda Damdaki Kemancı, Soruşturma ve Andorra bizim dışımızın gözüne, kulağına ve her şeyden önce ruhuna ve inancına hitap etme özellikleriyle gruplaşmışlardır. Bu gruplaşmayı seyircilerin de, sanatçıların da görebildiklerine inanıyoruz. IV. Murat'ta, IV. Murat'ın «Kur'an'dır bu» diye başlayan tiradından duygulanan seyirciyle, Andorra'da, Andri'nin yahudiyi savunan sözlerinden duygulanan seyirci, birbirinden farklı çevrelerin insanıdır. Belki oyuncular, rollerini başarıyla oynamışlardır ama bir cadolozu en güzel elbiselerle donatmak onun neyini değiştirir! Oyun insana hitap eder. İnsanların duygulanması da belli şartlara bağlıdır. Yukardaki her iki oyunu da aynı heyecanla alkışlayan, herhalde insanda başka bir şey olmalıdır. Neden bu tarzda düşünüyoruz? Mücerret sanat eseri olduğu için bir oyunu —muhtevası ne olursa olsun— alkışlamak mümkün olamaz mı? Bu soruyu, «insan nedir» temel problemi etrafında düşünmek ve cevaplamak gerekir. Eğer insan düşüncesiz, inançsız, inancını savunma duygusundan yoksun, sadece görünen vücut boyutlarıyla nitelenebilecek, madde çapını aşamayan, duygulanamayan, ruhsuz, her şeyi hazmedebilen bir varlık ise o zaman, muhteva itibarıyle, birbirine yüzseksen derece zıt iki olayı aynı donuk gözle görebilir, aynı donuk hisle alkışlayabilir. Ama düşününüz bir kere, bu alkışta heyecan bulunabilir mi? Sanatkâr, ruhtan kopup gelmeyen bu alkışı, hangi hissin tercümanı olarak mütalaa edecektir? Nezaket icabı belirtilen takdir hisleri, sanatçının eğer gözünden kaçmıyorsa gurur duyabileceği bir ölçü müdür? Hiç zannetmiyoruz. Bu böyle olunca, problem, sanatkârın hangi seyirciye hitap edeceği gibi bir şekle dökülüyor. IV. Murat'ın seyircisine mi, Damdaki Kemancı'nınkine mi? İşte burada sanatkârın içinde yetiştiği, her şeyini borçlu olduğu, kendini maddi ve moral bağlarla bağlı hissettiği toplum çıkıyor karşımıza. Sanatkârın da evlâdı olmakla öğündüğü millet... Sanatkâr, oyunuyla milletini seçmelidir. Seçtiği ölçüde büyüyecektir. Cüneyt Gökçer, Andorra ile Fransa'da Türkiye'yi temsil edemez. Etse etse İsrail'i temsil eder. Ona da bizim,

Türk milletinin duyguları elvermez. Cüneyt Gökçer, IV. Murat'la giderse, Fatih'le giderse bizim Cüneyt Gökçer'imiz olarak gitmiştir. Bizim için oynamıştır.

Yukardaki eserleri gruplandırırken bu duyguyla hareket ettik. Eleştirme tarzında çıkan yazılar okunduğunda görülecektir ki, milli sanat anlayışı içindeki tiyatroyla diğerlerini ayıran önemli çizgiler vardır. Onlardan önemli notlar çıkaracağınıza inanıyoruz.

* * *

Pınar'ın bu sayısında Akif'le ilgili bir mülâkatımız çıktı. I. Büyük Millet Meclisinde Akif mebusken, zabıt kâtipliği yapan, İstiklâl Marşı'nın kabulü anında mecliste bulunan, ayrıca Akif'le hususi münasebetleri olan Mahir İz bey hocamızla konuştuk. Bugüne kadar Safahat'ıyle tanıdığımız Akif'i, özel hayatıyla da tanımak gerekir. Türkiye'nin en buhranlı döneminin mücadele adamının özel hayatı, şiirlerine de açıklık getirecek durumdadır. Şiirin hangi ortamda yazıldığı, şairin o anki halini bilmekle ortaya çıkar. Ve bu bilindikçe şiir tesirlidir. Mahir İz bey hocamız, Akif'le fazla olmamakla beraber, müşterek hatıralar taşıyan insandır. O bakımdan anlattıkları kıymetlidir. Mülâkatta yer yer şahid olacaksınız, Mahir beyin sınırlı münasebetinden doğduğunu zannettiğimiz, Akif hakkında henüz soru halinde kalan meseleler vardır. Bu, hocamızın bizzat kendi konuşmalarında görülmektedir ki aslında normal bir durumdur. Çünkü gerek sınırlı münasebet, gerekse farklı yorumlar yapabilme durumu, bu tarz istifhamlara yer verebilmektedir. Meselâ, **«Milli Mücadele ve İstiklâl Marşı'nın yazıldığı yıllardaki heyecanlı Akif'i daha sonra sessiz, içine kapanık bir halde görüyoruz. Bunun sebebi ne olabilir!»** sorumuz; «Milli Mücadele bitmiştir, vatan kurtulmuştur. Dolayısıyla Akif'in konuşmasına lüzum yoktu.» tarzında cevaplandırılmıştır. Kısmen doğru olan bu hüküm Akif'in sessizliğini tam izah edemek kanaatindeyiz. Çünkü Milli Mücadele bitmekle beraber, buhranları dinmeyen cemiyetimizde, (bugün de dinmemiştir) buhranlardan içi kavrulan Akif'in sessiz kalması beklenemez. Ama neden sessizdir? Bu soruyu, muhterem hocamız Mahir beyler de sormuşlar Akif'e: «Üstadım 6 kitap yazdınız. Bunda bütün geçmiş devir var. Son devri yazmadınız. Neden acaba? Yazmayı düşünmüyor musunuz?» Akif bu soruya bile sessiz bir cevap vermiştir. Acaba neden? Bugünün genç nesli; İstiklâl Marşı şairinin sessizliğine sebep arıyor... Bu sorunun doğru cevabı, zihinlerde kangal kangal birbirine geçmiş soru işaretlerini çözmenin de anahtarıdır belki. Mülâkatın sizlere, Akif hakkında kıymetli bilgiler vereceğine inanıyoruz.

Mahir İz bey hocamıza, Pınar okuyucuları adına teşekkürlerimizi arzederiz.

pınar

Devlet Tiyatrolarının Başarısını Gölgeleyen Eserler

Damdaki Kemancı'dan Sonra Andorra

Sanat sanat içindir - toplum içindir tartışması, artık bir zamanların boş vakitleri dolduran mevzuu olarak kalmıştır. Şimdi her sanat olayı, bir fikirle, bir ideoloji ile iç içe bulunduğu müddetçe yaşamaktadır. Toplumların, güzellik duygularıyla inançlarında yankılanabilmektedir. Çizgiler, renkler, fırçalar, kelimeler ve hareketlere ruh veren, onu toplumlar için canlı tutan, getirebildiği mesajdır. Mesaj getirmeyen kelimeler mânasız, hareketler ölü, renkler sönük, taşlar donuktur. Güzellik denen şey, mücerret olarak mevcut olsa bile, sanat gibi, başarısını toplumun takdir edeceği bir olayda, bir konuya bağlı olmaksızın takdirini, yapmak mümkün değildir. Bir romanı okuyan insan, onun sanat değerini ölçerken, konuyla güzelliğin kaynaşabilme durumunu göz önünde bulundurur. Güzellik, konunun asli unsuru haline gelebilmişse, güçlü bir sanat eseri ortaya konmuş demektir. Güzellikle konu, eserde, bir bardak içindeki taşla su gibi heterojen bir durum arzediyorsa, taş ve su ne kadar müstesna bir güzelliği taşırlarsa taşısınlar, bütün olarak bir mâna ifade edemezler. Taş taştır, su da su.

Sanatkâr, çoğu zaman, yanan bir muma benzetilmiştir. Başkasını aydınlatmak için kendi kendisini eriten, tüketen varlık... Sanatkâr böyle bilinir. Sanatkâr, ışık verebildikçe güçlüdür. Işığı tükenen mum nasıl ortada yoksa, kendisini eritecek bir ızdırapla kavrulmak pahasına topluma birşeyler sunamayan, toplumu yüceltemeyen, güzelliğin sihirli ellerinde, karanlığın içinde bir yol keşfedemeyen insanla, sanatkârı bir kenara bırakalım, sıkılmış limon arasında fark var mıdır?

Sanatkârın eserinde bir öz bulunması birinci şart ise, onu takibeden en önemli şart ise, bu özün insanı yücelten bir karakterde olmasıdır. Sanatkârın en mutlu anı, insanlığı elinde tutup, insanlığın görebildiği ufukların ötesindeki mutlu hedefe götüreceği andır. Bilerek veya bilmeyerek, insanlık için kara kara gelecek vadeden düşüncelere vasıtalık etmek, işte bir sanatkârı öldüren budur. Yaşarken öldüren budur. Kendisi farkında olmaksızın, sessiz bir esrar büyüsü gibi damarlarına giren ve ruh adına, sanatkârlık adına ne varsa emen nesne, sanatkârı hayalet haline getiren realite, sanatkârın gayrı insani ideolojilerin tutsağı olma realitesidir. Kendi toplumunun insanca yaşama değerlerinden kopma, başka fikirlerin propaganda makinesi haline gelme acı sonucudur. Bir sanatkârın ölümü böyle olur. Yaşarken ölmüş yazarla, öldüğü halde, toplumun hafızasında yaşayan sanatkâr arasındaki fark nedir ki?

İnsan Cüneyt Gökçer'i düşünüyor ister istemez. Acaba Cüneyt Gökçer, Türk toplumu için, en çok hangi eserde vardır. Güçlüdür. Büyük sanatkârdır. «IV. Murat»ta mı «Damdaki Kemancı»da mı? Yoksa Andorra'yı yönetirken mi? Türk toplumu eğer IV. Murat'ı oynarken Gökçer'i alkışlıyor, Damdaki Kemancı'yı donuk bakışlarla seyrediyorsa, Andorra'da, içinden sitemler yağdırıyorsa, bunun bir mânası olmalı ve bunu sayın Cüneyt Gökçer anlamalıdır. «Damdaki Kemancı»nın, İsrail tarafından

davet edildiğini duymuştuk bir zamanlar. Haklılar. «Damdaki Kemancı» İsrail'de çok alkış toplar. Andorra da öyle. Neden? Bu hiç düşünülmüş müdür? Neden IV. Murat Türkiye'de alkışlanır da, Damdaki Kemancı İsrail'de rağbet görür. Toplumlar arasında değer farkı var. İki eser, aslında farklı toplumlara hitabediyor. IV. Murat, İsrail'e gittiğinde, ne kadar yabancı hissederse kendini, «Damdaki Kemancı» ve «andorra» da öylesine bizim toplumumuza yabancı, bizden kopuktur. Damdaki Kemancı'nın ortamı yoktur Türkiye'de. İşte, Damdaki Kemancı'da veya Andorra'da oynayan sanatkârların dramı da burada başlamaktadır. Sanatkârın şahsiyetini ortaya koymak yerine, para karşılığı belirli hareketleri yapmak zorunda bırakılışında. Karagözcü'nün elindeki iple hareket eden, Acem, Frenk, Yahudi, Ayvaz, Tuzsuz Deli Bekir, Zenne, Çelebi rolleri oynatılmasında. Sanatkârın, istismarın mevzuu haline gelmesinde **«Tiyatrocular da buna benzer hizmetler görür. Her taraftan matbuat ve tiyatrolar bizim direktiflerimize boyun eğerler.»** (1) sözleriyle belirtilen bir politikanın aleti olmalarında... Damdaki Kemancı ve Andorra'da görülen, horlanan Yahudilerin dramı değil, Türk tiyatro sanatçısının dramıdır.

Sözü neden Damdaki Kemancı'ya, ya da Andorra'ya getirdiğimiz, Cüneyt Gökçer'den bahsettiğimiz biraz sonra anlaşılacaktır. Andorra'yı tahlil ettikten sonra, Damdaki Kemancı'dan çok bahsedilmiştir. Türkiye basınında. Kritiği yapılmıştır. Müspet kalemlerce menfi, menfi kalemlerce de müspet eleştiriler yazılmıştır. Ama, Andorra yenidir. Devlet Tiyatrolarında, 20 Ekim 1972 tarihinden itibaren oynamaya başlamıştır.

• Andorra

Andorra, Max Frisch'in yazdığı, Mümtaz Soysal'ın karısı ve halen Adana'da sürgünde olan Sevgi Soysal'ın Türkçeye çevirdiği iki bölümlük bir oyundur. Eseri, Cüneyt Gökçer sahneye koymuştur.

Max Frisch. Andorra'nın yazarı. Theodor Herzl ile olan benzerlik nereden geliyor?

Andorra, mücerret bir «vatanın» adıdır. Esere göre, dünyada yaşayan her fert Andorra'lı olabilir. Bir Türk, Fransız, Alman, İngiliz, hepsi, kendi ülkelerini Andorra'ya çevirebilirler. Andorra, belirli şartların oluşturduğu bir ülkedir. Bu şartların ne olduğu ise, oyunun ana hatlarını ortaya koymakla görülecektir:

Andorra'da her tip insan vardır. Papaz(Zafer Ergin), Asker (Savaş Başar), Hancı (Sadrettin Kılıç), Marangoz (Zekai Müftüoğlu). Doktor (Nur Şubası), Kalfa (Mustafa Şekercioğlu) v.s. Bir de öğretmen vardır (Kerim Afşar). Onun Barblin adında bir kızı, Andri adında da bir oğlu bulunmaktadır. Fakat Andri, evlilik dışı bir çocuk olduğu için öğretmen onu kendi oğlu olarak değil; Andorralılara düşman komşu ülkenin (siyahlar) askerlerinden kurtardığı bir Yahudi çocuğu olarak tanıtır. Siyahlar Yahudi düşmanıdırlar. Ve Andorra'yı devamlı tehdit etmek-

tedirler. Onun için öğretmenin Andri'yi bir Yahudi olarak tanıtması pek yadırganmaz. Bununla beraber Andorralıların belli konularda fikri sabitleri vardır. Bir kere Andorra'yı çok sevmektedirler. (Bu sevgi eserde gülünçleşecek bir seviyede verilmiştir.) Yahudiler hakkında, belli fikirler beslerler. Onlara göre Yahudiler ancak paralı mesleklerle uğraşırlar. Mağazada tezgâhtarlık, ticaret, tefecilik, borsa v.s. gibi. Yahudiler hakkında bu peşin fikir, Andri'nin marangoz olma isteğini hep akim bırakır. Andorralılara göre, Yahudilerin kanında marangozluk yoktur. Bir marangoz, Andri'ye marangozluk öğretmek için çok büyük bir para ister. Öğretmen bu parayı arsasını satarak öder. Yalnız Andri, marangozlukta başarı göstermesine rağmen, ustasının «Yahudiler marangoz olamaz, bu onların kanında yoktur» peşin fikrinin kurbanı olur.

Marangoz ustası Andri'ye «Sen marangoz olamazsın, çünkü sen Yahudisin» der. Andri'nin yaptığı sandalyeyi görmezlikten gelir. Çürük bir sandalyeyi Andri yaptı bahanesiyle ona hakaret eder. Andri, karşılaştığı bu hakarete çok içerler. Ağlar. Ağlar. Sonunda büyük bir kinle ustasına hakaret eder ve ayrılır. İçinde bir şeyler birikmektedir. Yahudilikle ilgili bir şeyler. İçindeki bu birikimi daha sonra karşılaştığı hadiseler de büyütür. Papazın, doktorun, askerin, hancının, kalfanın, Andri'ye karşı tutumları, onun içinde bir şeylerin kabarmasına, şuuruna hakim olmasına yol açar.

Papaz lüzumsuz öğütler veren, zamanına göre şekil ve fikir değiştiren birisidir. Andri'yi korumak zorundadır ama gene de onu küçük görmektedir. Papaz, bir garip üslûpla konuşturulur eserde:

— Parlak bir çocuksun.

— Yıllardır gözlüyorum seni.

— Hoşuma gidiyorsun, akıllısın da.

— Ben, düşündükleri için Yahudilere hayranım.

Andri, papazın yapmacık sözlerine daha çok sinirlenir. Bağırır:

— Kendimi savunmaya çalışacağım, sevdirmeyeceğim. Artık bir Yahudi olarak, topluma düşman olmaya başlamıştır. Toplumla kaynaşmak yerine, ona sevilmek yerine, ona üstün gelmek. Toplumu ayaklarına kapandırmak. Şimdi bütün şuuruna bu duygu hakimdir. Ama bunun sebebi Andri değildir. Bu duygu, toplumun anlayışına bir tepki olarak doğmuştur.

Doktor, Andri'yi muayene eder. Onun çok iyi çocuk olduğunu söyler. Ona, Andorra diye bağırttırır. Bu, doktorun Andorra'ya olan sevgisinin belirtisidir. Sonunda, «iyi çocuktur ama Yahudi olmasa» der. Yahudilerde ruh olmadığını söyler. Bu, Andri'yi küplere bindirmiştir. Doktora kızar ve çıkar. Öğretmen gelir. Doktoru kovar. Tekrar eve dönen Andri ile konuşurken Andri: «Birşey olamamanın suçunu kendinde aramayıp Yahudilerde arayan adam» diye bahseder doktordan. Öğretmen (babası) sinirli bir şekilde dert yanar. «Atlar Yahudi diye kişniyor» der. «Tanrının günü Yahudi» der. Andri'de toplumu küçümseme hissi büyümüştür artık.

.....

Burada oyunu anlatmaya ara verip, Teodor Herzl'in hatıratından bir bölümü aktaralım: «Neue Freie Press» gazetesi (Viyana) beni Paris'e muhabir olarak gönderdi. Bu vazifeyi kabul ettim, zira dünyayı oradan görmek istedim... Paris'te hiç değilse müşahit olarak, politikanın tam ortasındaydım. Dünyanın nasıl yürütüldüğünü gördüm. Burada Yahudi alayhtarı olmadığı için meseleyi daha iyi tahlil edecek seviyeye yükseldim. Avusturya veya Almanya'da arkamdan birisinin «Hep, Hep» (Yahudilere yapılan küfür) diye bağıracağından devamlı olarak endişe duyardım. Ama burada kalabalıkta hiç tanınmadan dolaşabiliyordum.

«Şimdiye kadar «Hep» diye bağırılmaya iki defa hedef oldum. Birincisi 1888'de Mainz'den geçerken oldu. Bir akşamı ucuz gece kulüplerinden birisine gittim, bira içtim. Kalkıp kapıya yöneldiğim sırada, kalabalığın içinde, sigara dumanları arasında birisi bana «Hep, Hep» diye bağırdı. AT KİŞNEMESİNE BENZER KAHKAHALAR KOPTU. İkincisi Viyana yakınlarında Baden'de oldu. Tanı arabaya bineceğ-

ğını sırada birisi «Pis Yahudi» diye bağırdı» (2) Andorra'da Andri'ye söyletilen «Atlar Yahudi diye kişniyor» sözü ile, Herzl'in hatıratında geçen «At kişnemesine benzer kahkahalar koptu» cümlesinin benzerliğine dikkatinizi çekeriz. Bu gibi benzerliklere ilerde işaret edeceğiz.

• • •

Oyunun en renkli kişilerinden, aynı zamanda Andri'nin Yahudilik hislerini kabartan şahıs olarak «Asker» görülür. Asker (veya başkomutan) trampetiyle, gülünç hareketleriyle tam bir maskaradır. Daha oyun başlarken, Saint George günü için evi badana eden Barblin'in göğüslerine bakar, bacaklarına bakar. Barblin ona:

— Siz askerler daima göğüs dikizlersiniz, der. Hakaret eder. Ama askerde utanacak yüz yoktur. Göz koymuştur Barblin'e.

Bir gün, Andri ile Asker, meydanda karşılaşırlar. Andri onu görünce, oradan ayrılmak ister. Nefret etmektedir askerden. Ama asker göndermez onu.

— Ben izin vermeden başka yere gidemezsin, çünkü ben askerim, sen de Yahudi, der. Oyunda ilgi çekici gelişme olmaktadır. Asker içki düşkünüdür, kadın düşkünüdür. Hatta biraz manyaktır. Bir gece, kapıda Andri uyurken, gizlice Barblin'in odasına girer. Ona tecavüz eder. Daha sonra da, Andri'nin karşısına üzeri atletli, kemerleri çözük olarak çıkar. Bu arada Yahudilere de hakaret eder. Andri olaydan çılgına dönmüştür. Artık intikam duyguları doldurmuştur yüreğini.

Son bir olay, herşeyin tuzu biberi olur. Gider öğretmene (gerçekte babası ama hâlâ bilmemektedir) ve Barblin'i ister. Babası zor durumdadır. Başta söylediği yalan gelip dikilmiştir karşısına. Tabii böyle birşeyin mümkün olmadığını söyler Andri'ye. Andri, öğretmenin de kızını, kendisi Yahudi olduğu için vermediğini zanneder. Daha sonra Papaz gerçeği anlatır ama, hadiseler Andri'yi o kadar doldurmuştur ki, bu gerçeğe inanacak bir durumu yoktur. Bütün benliği nefretle doludur. Andri'ye göre «Nefret kutsal bir şeydir. Nefret kurnaz yapar insanı, gururlu yapar, sabırlı yapar», öyleyse nefret etmelidir toplumdan. Ve eder.

Oyun, Yahudi düşmanı «siyahların» Andorra'da Yahudi avına çıkmasıyla sonuçlanır. Yalnız siyahların, Yahudi avı mazeretini verecek bir olay olmuştur önce, Andri'nin Siyahlardan olan öz annesi Andorra'ya Andri'yi görmeye gelmiştir. Onun gözleri önünde Andri, «Emir emirdir, ben askerim, emir yerine getirilmelidir, kanımızın son damlasına kadar Andorra'yı savunacağız» diye sık sık tekrar eden ve gülünçleşen askerlerin hücumuna uğrar. Bir Yahudiye karşı 4 asker. Andri'nin postili çıkar. Yerde kıvranmaktadır. Kan izleri belirmiştir şakağında. Annesi bu duruma çok üzülür. Beraber eve gelirler. Annesi gerçeği anlatamaz. Ve tekrar dönmek için ayrılır. Yüzüğünü de Andri'ye hediye eder. Ama yolda, Siyahlardan olduğu bilindiği için öldürülür. Kadın Siyahlardan olduğu için ve Siyahlar da Yahudi düşmanı olduklarından, kadını Yahudi düşmanı olduğu için öldürüldüğü zannıyla Siyahlar Andorra'ya hücum ederler ve bütün Yahudileri temizlemek isterler. Yahudi avına çıkılır. Andorralılar meydanda toplanır. Başları örtülü ayakları çıplaktır. Yahudileri yürüyüşünden tanıyan bir de uzman vardır. (Çok gülünç değil mi) Asker, işgalcilere hizmet etmektedir. Bütün Andorralılar, uzmanın önünden geçer. Tam Andri geçerken, Asker onu durdurur. Uzman gelir. Andri'nin saçlarına bakar, yüzüne bakar ve Yahudi olduğuna karar verir. Andri'yi iki asker götürür kurşuna dizer. Parmağındaki hatıra yüzüğü de Asker alır.

Daha sonra öğretmen, kendini asar. Barblin de çıldırır. Son sahnede, Barblin elinde bir fırça, Andri'nin öldürüldüğü meydanda dolaşmaktadır. Yerleri fırçalarken bir yandan da «Beyaza boyuyorum» diye tekrar eder. Papaz gelir. Konuşmak ister. Barblin, «Kap karasınız siz» der, «Kardeşimi kurbanlık koyun gibi götürürken nerdeydiniz peder» der ve «beyaza boyuyorum» nakaratını tekrarlar.

Oyun, meydanda kalan ve aydınlanan Andri'nin ayakkabılarının gösterilmesiyle

Andorra'da Öğretmen (Kerim Afşar) ve Andri (Çetin Tekindor) oyunun bir sahnesinde... Devlet Tiyatrolarında Yahudiliğin değil, bugün boyunlarından esaret zincirleriyle bağlı mazlum milyonlarca kardeşimizin çileli hayatının sahnelenmesini isterdik.

son bulur. Bir şeyi daha hatırlatmak gereklidir. Sahneler arasına, Andorralıların, Andri'nin ölümü suçundan muhakeme edildiklerini gösteren ek sahneler konmuştur. Andorralıların hemen hepsi ifade verirken suçsuzluklarını, aldandıklarını tekrarlarlar.

Asker kendisinin bir emre uyduğunu söyler. Oyun anahatlarıyla budur.

Buraya kadar tarafsız olarak oyunu anlatmış bulunuyoruz. Şimdi kritiğine geçebiliriz.

Eser, sabit fikirlerin, peşin hükümlerin toplumları götüreceği acı sonuçları belirtmeye çalışmış. Yalnız burada, mücerret bir konu seçebilecekken, özellikle «Yahudilik meselesi»ni işlemiş. Yazara bu konuda neyin tesir ettiğini bilmiyoruz. Yazarın kendisi de Yahudi olabilir ve dünya çapındaki propagandaya kendi ölçüsünde yardım etmek isteyebilir. Ve böyle olması da büyük ihtimaldir. Çünkü eser gerçekçilik, işlediği temalar, getirmek istediği fikir, değiştirmek istediği hususlar göz önüne alınınca, ister istemez bu intibaı uyandırıyor.

★ Eserin bütününe, (fikir demiyoruz çünkü böyle fikir olmaz) sionizmin, Yahudilerin toplumdan nefret hislerinin, aslında anti-sionizmin tesiriyle meydana geldiği sabit fikirlerden teşekkül ettiği, hiçbir makul yanı bulunmadığı, basit ve gülünç insanların Yahudilere düşman oldukları ve bunun da Yahudi olmayan insanı kızgın bir sionist yapabilecek derecede büyük ve saçma olduğu izahı hakimdir. Yahudi aslında çok masumdur. Onun kötü düşünceleri yoktur. Toplumların Yahudi aleyhtarlığı onları kötü duygulara itmektedir.

Bu tema aslında, yalnız Andorra'ya mahsus bir tema değildir. Bütün dünya-

da ve yüz yılı aşkın zamandan beri, sionizmi makul ve meşru göstermenin gerekçesi olarak kullanılmaktadır. Başlangıcı da, politik sionizmin teorisyeni Theodor Herzl'e dayanır. Herzl, sionist hareketine gerekçe olarak bunu göstermekteydi:

«Ben Yahudi Meselesi, ile bilfiil ne zaman meşgul olmaya başladım? Muhtemelen bu mesele ortaya çıktığından beri, daha doğrusu Dühring'in (*) kitabını okuduğum günden itibaren.

«Şimdi Viyana'da bir köşeye atılmış eski not defterimden birinde Dühring'in kitabı ve «Mesele, hakkındaki düşüncelerini yazılıdır. O zamanlar, zannediyorum 1881 veya 1882 yılıydı, yazılarımı yayınlayabileceğim bir gazete yoktu. Fakat bu gün bile o zaman yazdıklarımı tekrar tekrar söyleyebilirim. Yıllar geçtikçe bu «Yahudi Meselesi» içimi işliyor, acı veriyor, beni perişan ediyor.

«.....

«Önceleri "Yahudi Meselesi" beni çok acı yaraladı. Hıristiyanlığa geçerek bundan kurtulmayı düşündüğüm zamanlar oldu. (Andorra'da Andri'nin marangoz olmakta ısrar etmesi gibi). Fakat bu, gençlikteki bir zaaftan başka bir şey değildi, ama bu hatıralarda kendi kendime doğru söyleyeliyim -zira kendime karşı riyakâr davranmam bu hatıraların kıymetini ortadan kaldırır. Hiç bir zaman ciddi şekilde hristiyan olmayı ve ismimi değiştirmeyi düşünmedim. Hele ikinci hususu te'yid edecek bir de vesile oldu. Çok genç, müptedi bir yazar iken Viyana'da Deutsche Wochenschrift'e bir makale gönderdim. Dr. Friedjung bana, şimdiki Yahudi ismimden vaz geçip bir müstear ad kullanmamı tavsiye etti. (Andorra'da doktorun Andri'yle karşılaşması gibi) Kat'iyetle reddettim, babamın adını taşımaya devam edeceğimi, gerekirse makalemi geri alabileceğimi söyledim...

«Yahudi Meselesi» benim için tabiatıyle, her köşe ve bucakta mevcuttu. Bazen üzülüyor, bazen de eğleniyordum. Huzursuzluk hissediyordum.» (3)

Andorra ile Theodor Herzl'in hayatı arasındaki bu benzerlik tesadüf müdür? Yoksa daima bu tarzda bir gelişme mi olmaktadır. Yani, her yerde Yahudi horlanmakta, dolayısıyle sionist ideoloji teşekkül etmekte. Bu tarz bir yorum, dünya üzerinde cereyan eden hadiselere ters düştüğü gibi, bizzat sionistlerin konuşmalalarıyla da tezat teşkil etmektedir. Şu cümleler Tevrat'ta yer almaktadır: «Bak, bugün milletler ve ülkeler üzerine, kökünden sökmek ve yıkmak için, helâk etmek ve yok etmek için, bina etmek ve dikmek için seni koydum.» (4) «Dünya baştan başa çapul edilecek, çünkü bu sözü rab söyledi.» (5) Bu satırlar üzerinde düşünebilen insan, ikibin yıl önce söylenmiş veya yazılmış, dünyayı çapul etme kararının, yani sionizmin hedefinin, toplumlardaki baskı, peşin fikir sonucu teşekkül ettiğini söyleyemez. Kaldı ki, toplumlarda kollektif bir inanış hali meydana gelmesi de kendiliğinden olamaz. Etkisiz tepki düşünülemeyeceği gibi, Yahudi düşmanlığının kendiliğinden teşekkülü de düşünülemez. Neden bir başka kavim, bir başka ideolojik grup değil de Yahudiler. Bunun üzerinde, hiçbir şeyin etkisinde kalmadan kafa yorabilen aydın, doğru bir karara varabilir. Aksi halde, Yahudi propagandasıyla şartlanmak, Yahudiler dışındaki bütün toplumları mahkûm etmek gibi çok insafsız bir sonuca götürür.

★ **Vatan, Millet, Ordu, din adamı.**

Nedense, konusu bu tarzda olan eserlerde, «vatan», «millet», «ordu», «din ve din adamı» aleyhtarlığı bariz vasıf halinde bulunuyor. Andorra'yı seyrederken, insanın hatırına ister istemez, Dostlar Tiyatrosu'nun oynadığı «Soruşturma», «Asian Asker Švayk» geliyor. Soruşturmada da Yahudilerin acıklı (!) durumu işleniyor, vatan, ordu, milliyetçilik mefhumlarıyla hakaret ediliyor, alaya alınıyordu. Soruşturma'da geçen ve bir Alman askerine söyletilen «Biz emir kuluyduk, bize ne emredilirse onu yaparız» sözleri, aynıyla, Andorra'da tekrar edilmesi mânalı değil midir? Hem çok mânalıdır.

★ **Önyargı ve Yahudi meselesi.**

Eğer «önyargı»nın kötülüğü ve yıkıcılığı işlenmek isteniyorsa, bunun için, ar-

tık politik bir hareket olarak herkesçe bilinen sionizmin, propaganda malzemeleri mi kullanılmalıydı? Yanlış bir davranıştır bu. Dünyada başka, ön fikre mahkûm edilmiş millet mi yoktur? Batılının mahkûm ettiği Türk milleti konu olarak alınsaydı. Ama denebilir ki, bu konuda yazılmış eser bulunmuyor. Yazılmış eser bulunmuyor diye, herhangi bir esere düşmek makul karşılanamaz.

★ **Andorra ve Ötekiler.**

Bir hususu daha işaretlemek istiyoruz. Türkiye tiyatroculuğunda, Yahudi meselesini işlemek hususunda, Andorra yalnız değildir. Dostlar Tiyatrosunda «Soruşturma» Devlet Tiyatrolarında «Damdaki Kemancı» TRT'de «Pasyon», İzmir Yeni Sahne'de oynayan ve yazarı Efraim Kishon diye bir Yahudi olan «Bir Tavsiye Mektubu» aynı devrede seyirciye sunulan eserlerdir. Biz, bunları da basit tesadüfler olarak değerlendiremiyoruz. Konu itibariyle hep birbirine benzeyen eserler, neden aynı dönemde Türk tiyatro hayatına düşüşürler. İşin garip tarafı, marksist propagandanın da bu durumdan istifade ettiğidir. Gerek Soruşturma, gerekse Andorra, marksist propagandanın da ekmeğine bal sürmektedir. Zaten, Dostlar Tiyatrosu yöneticileri ile Andorra müterciminin ideolojik yapısı bu konuda fazla tereddüde imkân bırakmamaktadır.

★ **Oyuncular ve Eser.**

Bir roman yazarı ile tiyatro sanatçısı arasında fark vardır. Roman yazarı, yazacağını seçmek hususunda hürdür. İnsiyatif kendi elindedir. Obje değil süjedir. Bir tiyatro sanatçısı öyle değildir. O, romancının (doğrusu tiyatro yazarının) yazdığını oynamaktadır. Onun şahsiyeti, yazar tarafından şekillendirilmektedir. Kendi kendisini seçme hürriyeti yoktur. Bu durum, aylıkla çalışan bir tiyatro sanatçısı için bazen acıların en büyüğünü verir. İstismar edilmek kötü bir şeydir. Şahsiyetli bir kişi için, istismar edilmek kadar, isyan ettirici bir durum olamaz. Andorra'yı oynayan sanatçılar, bütün sanat güçlerinin istismar edildiğini anlasalar ne yaparlar bilmiyoruz. Maaş mı güçlü

Efraim Kishon. Devlet Tiyatrolarında imtiyazlı yazar.

gelir, sanatkârlık şahsiyeti mi? Bu, oyun üzerinde düşünmelerine bağlı. Türk toplumu için hiç bir müspet mânası olmayan bir eseri, Türk tiyatro sanatçısının oynaması kadar birbiriyle tezat teşkil eden durum düşünülemez. Ancak milli hayatımız için yüceltici bir rol oynayan eserdir ki, sanatkârı, kendi içinde mutlu kılabilir. Andorra'yı oynayanlara kime hizmet ettiklerini düşünmelerini salık veririz. İstismar edilmek de züldür.

★ **Bu tip eserler Devlet müesseselerinde nasıl yer bulabiliyor?**

Hep düşünmüşüzdür. Yıkımı bu kadar çok açık olan eserler devlet müesseselerinden nasıl yer bulabiliyor? Halbuki fazla düşünmeye lüzum yok. «Bir Tavsiye Mektubu» isimli eser nasıl geliyorsa diğerleri de aynı tarzda geliyor. "Bir Tavsiye Mektubu"nu Türkçeye çeviren Cahid Okurer yazıyor: **«Kishon'un eserleri ve filmleri onun şöhretini dünya üzerinde geniş ölçüde yaymıştır. Birçok eserleri İsrail dışındaki önemli şehirlerin sahne ve televizyonlarında oynanmıştır. Meselâ, bana da Kishon hakkındaki ilk tanıtıcı bilgi Viyana'da bulunduğum bir sırada, rad-**

yoda bir skeci oynanırken bir dostum tarafından verilmiştir. Bunun üzerine, İsrail'e giderken E. Kishon ile tanışmayı da programa koydurmuştum... Telaviv'de sayın Kishon'u ziyaretim sırasında kendisinden bir tiyatro eserini Türkçeye çevirmek için müsaade istemiştim.» (6)

Bu tarz mutlu (!) tesadüfler, bazı eserlerin devlet parasıyla yönetilen müesseselere kadar girmesine vesile teşkil ediyor. Öyle zannediyoruz ki, Devlet Tiyatrosunun yetkili bir şahsına, herhangi bir baloda, şu veya bu şekilde Yahudilikle ilgisi bulunan bir fert tarafından Andorra'nın, Damdaki Kemancı'nın methi yapılmıştır. Bütün dünyanın bu eserlerden bahsettiği söylenmiştir. Kaç tane batılı ülkede oynadığı anlatılmıştır. (Tıpkı Cahid Okurer'e yapıldığı gibi) Ve bizim yetkilimiz de, Devlet Tiyatrosu repertuarına alıvermiştir. Bu eserlerin, sahneye konmasının eğlendirici hikâyesi başka türlü olamaz. Ve böyle seçilen eser de ya şuna hizmet eder ya buna. Tavsiye edenin durumuna bağlı.

★ **Bir sanat eseri gayesiz yazılmaz.**

Sanatkârlarımızın en büyük hatası herkesi, özellikle eser yazanlarını insancıl, art niyeti olmayan, gayesiz insanlar olarak mütalaa etmeleridir. Sanat eserinde, mücerret sanat aramalarıdır. Halbuki, her sanat eserinin, etrafında örgülendiği bir fikir vardır. Sanatkâr okuyucu, seyirci, dinleyici elhasıl muhatabına, içinde beslediği idealini takdim etmek için, basit bir dekorasyonla yetinmez. Zira bilirki en can alıcı sonuç, muhatabın hiç ummadığı şekilde yapılan hareketle alınabilir. Çifti mutlu bir geleceğe götüren düğün evi, saadete hazırlamak için ne kadar süslenirse, zehiri sunmak için de altın bir kupa aranmıştır hep. Sanatkâr da takdim edeceği fikri allar, pullar. Ta ki muhatabını büyülesin.

Sionizm, çirkin hedeflerini gizleyebilmek için, sanatı çok daha fazla istismar etmiştir. Sanatı öldürmek pahasına da olsa. «Tiyatrocular da buna benzer hizmetler görür. Her tarafta matbuat ve tiyatrolar bizim direktiflerimize boyun eğerler» cümlelerini unutmamalı bir tiyatro sanatçısı. Kendisini istismar ettirmemek için. Sanatkârlık hüviyetiyle, bir milletin evlâdı olmak gerçeğini birbirine yedirmemek için.

SON SÖZ

Son olarak sayın Cüneyt Gökçer'e bir hususu hatırlatacağız. IV. Murat oyunu, öyle zannediyoruz ki, sanat hayatımızda, Türk Milletinin takdir ölçüleri içinde, başarı grafiğinizi yükselten bir oyundu. Başarınızın devamı, beklenen bir hususdu. Hâlâ da beklenir. Biz, Andorra'nın ve Damdaki Kemancı'nın bir ayak sürçmesi olduğu kanaatindeyiz. İsterseniz, mesafeyi yeniden kapatır, tiyatroda, tamamen milli bir anıt dikebilirsiniz. Sizi, milletimize yabancı oyunlarda da alkışlayan bulunur. Ama, alkışlayanlara ve niçin alkışladıklarına bakmanızı dileriz.

---

(1) Haham Reichorm 1869 senesi, Prague'da Hahambaşı Simon-Ben-Yuda'nın mezarı başında bir nutuk söylemiştir. Bu nutuk Gringoire gazetesinin 16.10-1943 tarihli nüshasında çıkmış, Sami Sabit Karaman'ın «Yahudi Tarihi ve Sion Önderlerinin Protokolleri» isimli kitabında yer almıştır. Bu cümleler, hahamın nutkundan aynen alınmıştır.

(2) Haz. Doç. Dr. Yaşar Kutluay, Sionizm ve Türkiye, s. 24-25, (Theodor Herzl'in Hatıratı), İst. 1967.

(3) Aynı eser, s. 23-24.

(4) Tevrat, Yeremya Kitabı, birinci fasıl, 10. cümle.

(5) Tevrat, İşaya kitabı, 24. fasıl, dördüncü cümle.

(6) Cahid Okurer, Devlet Tiyatrosu (aylık sanat dergisi) sayı 55 (Ekim 1972), s. 19-20.

(*) Adı geçen yazar Eugen Karl Dühring'dir. (1833-1901). Alman felsefesicisidir. 1881 yılında «Die duden frage als Frage der Rassen schalichkeit für Existenz Sitten and Kultur der Völker» «Milletlerin kültürü, ahlâkı ve varlığı için ırki bir tehlike, Yahudi meselesi» adlı kitabında, Yahudiliğin milletlere karşı tutumu ve ona karşı yapılması gereken mücadele anlatılmıştır.

Türkiye Tiyatroculuğunda Köy Gerçeğine Yeni Bir Bakış

ÇATALLIKÖY

Ali Yürük'ün yazdığı ve Türk Yazarları Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu Çatallı Köy, tiyatroculuğumuzda ince bir çizgi olarak belirmeye çalışan milli tiratroya ait sevindirici bir eserdir. Emirdağ'ın şahsında Anadolu gerçeğini dile getiren Çatallı Köy, Türk Yazarlar Tiyatrosunun kuruluş gayesi olan «objektif ve realist olma» fikrine uygun bir komedidir. Milletimizden kopmuş bir avuç modern azınlığın eğlence vasıtası haline gelen tiyatroculuğumuz, son zamanlarda oynanan bazı eserlerle, ümit verici ve zaruri ihtiyaç haline gelen bir yola, adım atmış bulunmaktadır. Tiyatroyu, belirli bir çevrenin propaganda aleti, keyfini ve zevkini okşayan bir sanat bölümü olmaktan kurtarma işi, bugün birinci vazife haline gelmiştir. Milli tiyatro politikasından yoksun olan tiyatroculuğumuz, gayri milli düşüncelerin at oynattığı arena haline gelmiştir. Fiat bakımından halkımızın ödeme gücünü aşan, düşünce yönünden de milletimizle ters düşen eserlerin hakimiyette olduğu Türkiye Tiyatroculuğu, fasit bir dairenin içine sokulmuş bulunmaktadır.

Halktan kopukluğun yaygın bir hastalık haline geldiği günümüzde, Türk Yazarları Tiyatrosu ve Çatallı Köy mânalı bir jesttir. Halka inmeyi, onun hayatını gerçek yönleriyle göstermeyi gaye edinen Türk Yazarları Tiyatrosu ekibini, eleştirimizin başından tebrik edelim. Marksist propagandanın ve gayri milli düşüncelerin işlendiği eserlere kolaylık ve imkân sağlanan bir ortamda, milletin cefalı safını seçmiş, onun sıcacık sinesine sığınmış, onun gerçek hayatını anlatmak isteyen Sayın Ali Yürük Bey'i de tebrik edelim, başarılar dileyelim.

Ferdi, tabiat ve toplum içinde işleyen tiyatro eserinde, önemli olan, konunun motörü vazifesini de gören, yazarın sahip olduğu değerler sistemidir. Şimdiye kadar tiyatroculuğumuzun seyrinde, oynanan eserlerin yazarlarındaki değerler sistemlerinin, milletimizin değerler sistemiyle ters düştüğü görülmüştür. Ya tarihimize, ya inancımıza çamur atılmış, alay mevzuu edilmiştir. Kendi değerler sistemine uygun bir köy tipi, bir şehir manzarası, bir aile yuvası ve ilişkiler canlandırmışlardır. Değerlendirmeyi seyirciye bırakıp, objektif realiteyi vermekten kaçınmışlardır. Verir gibi göründükleri zaman da yapacakları istismarda haksız olduklarını örtbas etme duygusuyla hareket etmişlerdir. Seyirci aptal yerine konmuştur. Klâsikleşmiş propaganda teknikleriyle eser, vıcık vı-

cık çamur haline getirilmiştir.

Yukarıda belirtilen umumi manzaranın dar, sübjektif ve maksatlı çerçevesini, F. Hayati Çorbacıoğlu'nun Koca Sinan'ı, Turan Oflazoğlu'nun IV. Murat'ı, tarihe bakış sahasında; Dinçer Sümer'in Kâtip Çıkmazı ve Ali Yürük'ün Çatallı Köy'ü de Anadolu'ya bakış sahasında yırtmışlardır. Gerçekten de ilk iki eser, Türkiye Tiyatroculuğunun tarihe bakış bölümünde bir dönemeç; son iki eser, Anadolu'ya bakış bölümünde bir dönemeç teşkil ederler.

Milli eserler yazma ve oynama sahasında şahsi gayretler, devlet politikasınca desteklenmediği müddetçe, ne kadar iyi niyetli olunursa olunsun belli bir yol alabilir. Hedefe ulaşıcı olmaz. Yalnız, bu ideal için bir araya gelmiş Türk Yazarları Tiyatrosu'nun birlikten kuvvet doğar fikri ve fiili sevindiricidir.

SAHNEDE ÇATALLI KÖY:

Olaylar serisi, Çatallı Köy'deki Zirzoplar sülâlesi ile Cukcuklar sülâlesi arasında, İstanbul'da ki Galata Köprüsü'nun uzunluğunu bilip bilmeme tartışması üzerine çıkan kavgaya dayanır. Cukcuklar, bin adımdan fazla olduğunu ileri sürerken; Zirzoplar, az olduğunu iddia eder. Köprü, Cukcuklar tarafından adım göndertilip ölçüldüğünde yedi yüz adım gelir. Lâkin bu durum hazmedilemez. Zirzopların köprüyü gizlice kısalttıkları ileri sürülerek kavga başlar. Bu anlaşmazlık, babadan oğula, dededen toruna süren kan davasına dönüşür. Normal düşünüşle, böylesine basit bir sebeb, en aptal çevrelerde bile kan davasına dönüşmez ama yazar, köylerdeki kan davalarının yahut anlaşmazlıkların, bu derece basit sebeplerden çıktığını anlatmakta Galata Köprüsü'nü sembol olarak kullanmış olsa gerektir.

Dekor, kostüm ve ışıklandırma bakımından bazı eksikleri bulunmasına rağmen; üslûbda, mahalli Emirdağ lisanı yerine milli ve umumi köy lisanıyla oynanması, güzel düşünülmüş bir harekettir. Seyircinin anlamasını ve oyuncuların kolaylıkla uyumunu sağlar. Esere espri mahiyetinde oyuncular tarafından eklenen:

«— Her şeyin yolu yordamı vardır. Havadaki uçaklar bile, yolundan çıktımı Sofya'ya iniveriyo.» Ve:

»— Ne dizini döğüyon, koltuğu elinden alınmış bakanlar gibi?» sözleri seyirciyle kaynaşmayı sağlayan ve yanında, köylüye aktüalite ile ilgilenme vasfı veren yerinde jestler olmuştur.

Veciz ifadeler ve deyimlerle akıcılık kazanan eser, bir köy şiiri havası içinde sahnede canlanmıştır.

Köye ait çeşitli meseleleri, oyuncuların ağzından işleyen yazar, realiteye uygun olarak; bazı durumları tenkit, bazı durumları takdir etmiş, bazı durumlara da hasret duymuştur.

« — Oğlum, nöbetten kaçma. Yalandan hasta olup da tebdilihava alıp gelme. Sona esahtan hasta olursun.»

. . . . . .

«— Eskerlik dediğin nedir ki? Göz açıp kapayıncaya kadar geçer.»

. . . . . .

« Eskerlikte, bi yumurtayı getirmeye kırk kişi gider de yine kırar getirirler.» diye, köyde askerlik hakkında bilinenleri aktarırken:

«— Okuyup ta sevgiline mektup mu yazacan?»

. . . . . .

«— Yirmi-yirmi beş sene gurbette okuyacak. Sona koluna bi dudağı boyalı takıp, anayı babayı beğenmeyecek.» diyerek, yanlış eğitimimizin, millet bünyesinden kopardığı millet evlâtlarının iç acısı durumlarından bahsediyor.

«— Biz bi tarla için beş sene mahkemeye gittik. Ettiğimiz masraf tarlayı geçti. Şöyle, oturaklı bir hakim olacak ki bir celsede halletsin.»

«— Hastalar, hastahanede doktor bekler; doktor, muayenehanede hasta bekler.» sözleriyle de bugünkü keşmekeşlik anlatılırken, köylerde aile müessesesine düşman olan başlıkla ustaca alay edilmiştir:

«— Olmaz Ismıyıl gurtarmaz ki.

— Niye gurtarmasın be Tevfik emmi?

— İki bin beş yüz dediğin nedir ki Ismıyıl?

— Boynuna bir ip dakıp

pazara çeksem, en aşağı beş bin eder.»

Her şeyiyle güzele yönelen Çatallı Köy'ün sonu, gelişmenin normal neticesi hazin biter ama, seyircinin kafasında beliren bir soru vardır: Izdırap içinde olan köylerimizin yaşayışlarına çare yok mudur? Bu yaşayışı değiştirmek isteyen kahramanlarımız yenilgiye mi uğrayacaktır?

Öyle ya!.. Çare nedir, yenilgiye mi uğrayacaktır?..

ŞAHISLAR VE OYNAYANLAR :

Recep: Zirzopların aile »reisi: (Hulusi Kentmen)

Tevfik: Cukcukların aile reisi (Ali Şen) Recep ve Tevfik iki zıt kutup.

Veli: Masum Anadolu genci. Recep'in oğlu. (Ali Ramazanoğlu)

Emine: Veli'yi her şeye rağmen seviyor. Tevfik'in kızı (Fatoş Kara)

Godaloğlu: Anadolu'nun garib, kara bahtlı çobanı. (Nevzat Açıkgöz)

Fatma: Kindar kadın. Recep'in karısı. (Suhandan Tek)

Remzi: Anadolu'nun uysal adamı. Recep'in damadı. (Hikmet Salcan)

Yusuf: Babasının şanıyla geçiniyor. Tevfik'in oğlu. (İshak Bıçakcı)

Şükran: Zirzoplar'ın zorla kaçırılan mazlum kızı. Yusuf'un karısı. (Mefharet Eren)

İsmail: Zirzoplar'dan, işe yarar farfaracı tip. (Nişan Hançer)

Güzel: Anadolu'nun çilekeş kadını. İsmail'in katısı (Perihan Doğal)

Çavuş: İyi takipçi. (Murat Ekserci)

Er: Attığını vuramayan, aradığını bulamayan. (Y. Keserci)

1. Köylü: Ay Pek

2. Köylü: Murat

3. Köylü: Dinçel Aydöner.

Sahneye Koyanlar: Şahin Tek - Nişan Hançer.

ARZULANAN MİLLİ TİYATROCULUK :

Sanat, insana ve güzele yönelmiştir. Tiyatro da bir sanat olduğu için, insanı ve güzeli işler. Güzele ulaşma fikri ise bir idealdir. Dolayısıyle sanat ve tiyatro, ideali işliyor demektir. Her yazar, istese de, istemese de bir ideali işler. Şuuraltında fırtınalar estiren, kabaran iri gövdeli dalgaları, güzelliğin sahilinde söndüren sanata, idealsizdir demek; meyveye ağaçsız yetişir, demektir.

Milli tiyatroculuğumuzda, alabildiğine çıplak, alabildiğine müşahhas olarak gözler önüne serdiğimiz realizmimiz, hayatın çeşitli sahnelerini gösteren fotoğraflar olarak kalırsa, hiç bir mâna ifade etmeyecektir. Halkımızın yaşayışının tam bir tasvirini verirken, milli yaşayışa tesir eden sebepleri ve mesullerini de belirtmemiz lâzım gelir. Böyle, önemli bir yönü eksik realizm ve idealsiz eserlerle uğraştığımız müddetçe yerimizde sayıyoruz demektir. Bütün bunlar, yazarın göz önünde bulunduracağı temel prensiplerdendir. Eser işlenirken göz önünde bulundurulması lâzım gelen hususlar da şunlardır:

1 — Tabiilik ve akıcılık yerine, zorlama ve yapmacıklık görülmemelidir.

2 — İpleri yazarın elinde, kukla tipler ortaya çıkmamalıdır.

3 — Bilhassa bugünün buhranlı toplumundan seçilen kahraman tipinde, masallardaki gibi kesin iyi veya kötü yoktur.

4 — Bizim sanatkârımız, milletin fertlerini, kendi elleriyle aşağılık vaziyetlere düşüremez. Onun yerine, gayri insani şartları ve hazırlayıcılarını, çarmıha germesi gerekir.

5 — Tiplerdeki kültür seviyelerini aşan hareketler görülmemelidir. Bir çoban filozofvari bir sohbet yapmamalıdır.

6 — Fertlerde gayri milliliğe karşı olan şuursuz isyanı, birleştirerek bir yerde toplayıp, hedefe yöneltmelidir.

7 — Eserin tesiri ve tabiiliği seyirciyi etkileyerek, peşin fikirden sıyırmalıdır.

8 — İnsan ruhunun derinliklerine inip onu iyi teşhir etmek ve hayattaki tezatları göstermek suretiyle saadet ideallerini telkin etmelidir.

Milli tiyatroculuğumuz artık, tesadüflerden kurtulmalı, ideallerimizle bezenerek, milletin hizmetine sunulmalıdır.

Arzulanan da budur.

Desen: Haşim VATANDAŞ

PALANDÖKEN'DE SABAH

A. Kemâl TEMİZER

Gün karla uyur, karla uyanır Palandöken'de
Yıldızsız dünyada tane tane kar ışıldar.
Ve Palandöken, tarihe sokulmuş hançer

Başı beyaz sargılı
Dört mevsim yaralı asker gibi yaşar.

* * *

Yılların bekçisi koca dağ
Senin yanında Allah'a dua başkalaşır.
Açılan avuçlara tane tane yağar kar,
Ağızdan çıkan her söz, zincirle bağlı rüzgâra
Gökte manâyla yarışır.
Sen büyüdükçe, yıllanmış ümit, beyaz dünya.
Hep ufukta çakılıp kalır güneş
Senden uzaklaşırsa şayet
Hisler taşlaşır.

Her sabah alnını öpen ezanlardandır bilirim.
Düşünce dünyasında başın dönerde döner
En zevkli şeyken
Hayat tarifi olur sende yalnızlık, gün boyunca
Taşlara hissiz diyen gelsin de dinlesin sende feryadı

Gün doğunca
Önceleri hasret özlem boğuşması yankılardı yamaçlarında
Şimdi, fikir dünyasında infilak ediyor Palandöken
Kopuk kanlı yumruğum, lavlarla sarmaş dolaş.
Hep kızıla düşüyor
Sana, merdivenler dünyasından uzanamayınca
İnanki Palandöken
Beynim üşüyor.
Ellerim, güneş doğmadan uzanmak istiyor sana
Yamacında her adımı bir sayfa tarih sayarak
Ellerimde ümit feneri
Sana tırmanıyorum
Senden kopan her feryada insanlar çığ diyorlar
Yamacındayken ben konuşmasam da olur.
Çünkü ben,
Abdestsiz yaşanan seher vaktine,
Asla inanmıyorum.

Mahir İZ Bey

Akif'i

Anlatıyor

Konuşan:
Mehmet MENTEŞOĞU

★ **Muhterem hocam! Akif'le nasıl tanıştınız?**

★ Efendim. Ben merhum Akif Bey hocamızla Ankara'da 1. Millet Meclisinde tanıştım. O zaman biz Sultani dedikleri lise hocaları ile, Darülmuallimin dedikleri muallim mektebi hocaları Meclis'in «Zabıt, Kavanin ve Evrak Kalemi»ni kurmuştuk. O günlere takaddüm eden zamanda Akif'in oturduğu ev de, bizim tarafa yakındı. Biz, Erzurum mahallesinde oturuyorduk. Onlar da «Taceddin Dergâhı»nda misafirdiler. Evkaf Müddeiumumisi olan Hayri Bey eski dostlarındandı. Hayri Bey, bizim yakın komşumuzdu. Hayri Bey'den rica ettim; acaba kendisinden bir şey okuyamaz mıyız? dedim. O da kendilerine söylemiş, o da memnuniyetle kabul etmiş. Zaten onun en büyük zevki okumak, okutmak veya fıkra söylemek veya fıkra söyletmektir. Hani, —Hz. Ali'ye isnad ederler— bir söz vardır. «İnsanlar iki kısımdır: Ya okur, öğrenir; ya okutur, öğretir.» Akif Bey'in de tuttuğu meslek budur. Sabahleyin erkenden bize gelir, bir sade kahve içer, sonra bir kitabı okurduk. Ziya Paşa'nın «Harabat»ından birkaç parça okuduk. «Şemsi Mağribi» divanını okuduk. Hatta Alfons Doudet'den «Değirmenimden Mektuplar» okuduk. Hasılı, münasebatımız böyle teessüs etti kendisiyle.

★ **Toplantıları içtimai, yahut edebi konularda mı olurdu?**

★ O toplantılarda ben bulunmazdım. Ben de iştirak etmek isterdim. Fırsat bulduğum bir akşam gittim. Bir de baktım, bir yer minderinde oturmuş, sırtında hayderiyye, Münir Bey eline Hafız divanını almış. Akif Bey de karşısında, sedir üstünde dinliyordu. Münir Bey'in durakladığı yerden, Akif Bey gazeli tamamlıyordu. Orada 1,5-2 saat kadar kaldım. Ertesi gün Akif'e hayretimi söyledim; dedim «Kaç yerde durakladılar, siz tamamladınız gazeli. Bu hafıza nasıl olabilir?» «Münir'e on sekizinci defadır okutuşum» dedi. Yani on yedi kişiye daha evvel Hafız divanını okutmuş. İlme, edebiyata bu kadar meraklıydı.

★ **Acaba siyasi konuş-**

Akif'in hasta iken çekilmiş bir resmi.

malar da olur muydu? Madem ki Mehmet Akif bir Meclis üyesiydi, şüphesiz o zaman Türkiye ve dünyadaki gelişmelerden uzak kalamazlardı. İlgi, alâka göstermeleri gerekirdi.

★ O mesele hakkında benim hiç bir malûmatım yoktur. Akif Bey, bir şey sorulur cevap verir; bilmiyorsa sorar, cevap alırdı. Uzun konuşmaktan zevk alan bir adam değildi. Meselâ bir gün bir hadise oldu Mecliste. Mecliste ûlema sınıfı vardı, Sarıklılar. Onların kalkıp ta konuşmalarını icab ettiren bir mevzu oldu. Biz zabıtta olduğumuz için kim konuşuyor, kim konuşmuyor Mecliste, hepsini bilirdik. Hoca efendilerden bir tanesi kalkıp o mesele hakkında konuşmadı. Ertesi sabah Akif Bey geldiği zaman dedim, «Nasıl oluyor da bir meslek adamı meslegine taalluk eden işlerde konuşmuyor, bilmem Avni Bey konuşuyor, bilmem asker Selâhaddin Bey konuşuyor.» Başını önüne eğdi. Avucunun içine öteki yumruğunu aldı. «İşte adam onlar; bize şeytan-ı ahres derler.» dedi. O zaman fevkalâde mütecessir oldum. «Hak muvacehesinde sûkut eden dilsiz şeytan gibidir.» derler. Kendisini o meyanda koydu. Halbuki yedi kitabıyla dünyaya bağırdı. O ilim adamıydı. O bir teşvik üzerine Meclise girmişti. Zaruret üzerine alınmıştı. Yoksa siyasi hayata atılacak, parti adamı değildi. İlmi konularda konuşurdu. Fakat bir kere heyecanla o sözü söylemiş oldum; o da bana böyle bir cevap verdi.

★ **Akif'in şahsiyeti hakkında tanıtıcı bir malûmat verir misiniz? Akif'in hassasiyet gösterdiği konular bilhassa neydi?**

★ Akif Bey'in hassasiyeti şairliğinden belliydi. Fevkalâde hassas, duygulu, meslek ve prensip sahibi bir adamdı. Hayatta daima birinci olmak isterdi. Emsali ne biliyorsa, hepsini bilirdi. Güçlü, kuvvetli bir adamdı; emsalini yenmiştir. Meselâ Beylerbeyi'nde, Üsküdar'da otururken yüzücülerle yarışa girmiştir. Bebek'ten atlamış, Beylerbeyi'nden çıkmıştır. Taş atar-

dı. Memo diye birisinin çok iyi taş attığını işitmiş. Adamı almış Edirnekapı'nın dışındaki meydanda ona taş attırmış. Kendisi de atmış. Kendisinin 1.5 metre geri kaldığını görünce adama bir mecidiye vermiş (o günkü kazancı), göndermiş. Kendisi on beş gün devamlı oraya gidip, taş atmış ve onu 1 metre geçmiş. Yine gidip Memo'yu çağırmış. At taşı, demiş. Attırmış kendisi adamı geçmiş. «Sen de çalış, geçersen gel beni gör.» diyerek adresini vermiş. Üstelik bir mecidiye daha vermiş.

Mizacı böyle bir adamdı. Vefakâr, arkadaş canlısı, fevkalâde duygulu, arkadaşı için canını veren, bir adamın faziletini gördü mü, onun önünde serilen bir adamdı. Şevki Efendi ile Babanzade Naim Bey —Prof. Felsefe hocası— sohbet ediyorlardı. Şevki Efendi dedi ki, «Efendim, Vefa'da oturuyoruz. Eskiden bir yokuş vardı orada, Vefa yokuşu diye meşhurdu. Yangından sonra evler yapılırken onu biraz ehven hale getirdiler.» Akif Bey, «Nesl-i hazır yokuşu çoktan düzeltti.» dedi. Yani bu neslide vefa arama mânasına.

★ Hocam, Akif'te, İstiklâl Harbi ve İstiklâl Marşını yazdığı sıralardaki haliyle, yazdıktan sonraki hali arasında aynı heyecan tonu gözükmüyor. Heyecanlarında bir devir değişikliği gözüküyor. Şiirlerinde, belirttiğimiz gibi duygulu ve kükreyen, ızdırapları ortaya koyan bir insan, İstiklâl Marşından sonraki şiirlerinde ise sessiz, durgun, içine dönük görülüyor. Acaba buna tesir eden birtakım şartlar var mıydı? Mısır'a gitmesinden, Türkiye'den ayrılmasından başka, şiirlerini bu şeklide yazmasına tesir eden başka faktörler var mıydı? Olabilir miydi?

★ Milli mücadelenin heyecanını milli mücadele kazanıldıktan sonra aynen duymaya zaten lüzum yoktur. O hal bitmiştir. Huzura kavuşulmuştur. O şiddet, o heyecan, o yazıların hiç birisinde olamaz.

Zulme katiyen tahammül edemezdi. Diktatörlüğe katiyen tahammül edemezdi. 1. Safahat'ta Sultan Hamid'e karşı yazdığı istibdad yazısı vardır. O hususta yalnız değil, onun gibi düşünen ulema mevcuttu. Vaktiyle Abdülhamid'e karşı istibdad yapıyor, sıkı tuyor idareyi diyenler, Meşrutiyetten sonra hepsi birden —ûlema zümresi, ûdeba zümresi— tekrar geri döndüler. Abdülhamid'i aradılar. Neden? Hürriyet getireceğim diyen İttihat ve Terakki Partisi on senede memleketi iflâsa çekti.

Bu zümrenin dışında bir zümre daha vardı. Avrupa'ya gitmiş. Avrupa'nın ga-

İSTER GÖNÜL

Gülsün yüze bütün bir yaz
Can eylesin cânana naz
Gül dalında avaz avaz
İnleyeni ister gönül.

Bu gönlümün ahvalinden
Bir sevenin selâmından
Mecliste dost kelâmından
Anlayanı ister gönül.

Millet için çile dolup
Ona gerçek yolu bulup
Düşman için kurşun olup
Vınlayanı ister gönül.

Turan bilmez haram malı
Bülbüle han bir gül dalı
Hak uğruna yalı yalı
Çınlayanı ister gönül.

Ahmet TURANKUL

zetelerini, mecmualarını okumuş, garbın felsefesini tahsil etmiş Servet-i Fünuncular... Tevfik Fikret bunların arasındaydı. Meşrutiyet çıktığı zaman Hüseyin Cahit, Hüseyin Kâzım ve Tevfik Fikret Bey Tanin gazetesini kurdular. T. Fikret aralarında altı ay kalabildi. Altı ay sonra isyan etti. Onun aradığı hürriyet o değildi. Onun için, o bile İttihat-Terakki'nin aleyhine yürüdü. «Sis» i yazmıştı, «Rücû» u yazdı. «Hanıyağmalar» yazdı. Bunlar, Sultan Hamid'in çekilmez denen hayatına rahmet okuttuğunu anlatıyordu.

★ **Yani efendim, Akif Beyler Meşrutiyet hareketinin bir kaç slogandan ibaret olduğunu anlayıp, Sultan Hamid'i daha sonra çok aradılar, öyle mi?**

★ Evet öyle oldu. Hatta bir tasvir yapar.

Ötüyor her taşın üstünde
birer dilli düdük.
Dinliyor kaplamış etrafını
yüzlerce hödük.

Onları anlatır, Safahat'ta o devri gösterir. Zaten memleketin destanını yazan adamdır o. Memleketin geçirdiği bütün facıaları canlandıran, bir tablo gibi önüne koyan ve tarihini yazan adamdır. Onun için, okundukça anlaşılacak mümtaz bir şahsiyettir.

★ **Akif'in hayatının epeyce mücadeleli geçmiş olduğu beyanlarınızdan da görülüyor. Akif'in mücadele ettiği hususlar fertler olmaktan ziyade zihniyettir. Bu da normal tabii. Çünkü Akif'in yaşadığı devrede cemiyet için bir takım tercihler yapılmak durumundadır. Meselâ batılılaşalım mı, batılılaşmayalım mı? Böyle bir tercihle Türkiye karşı karşıyadır. Bu tercihler arasında, bu devrede Akif'in mücadelesini verdiği fikirler, değerler ana hatlarıyla nasıl belirtilebilir?**

★ Efendim. Akif Bey'in tahsili müsbet bir tahsildir. Fen tahsil etmiştir. Babasından da dini terbiyeyi ve nakli ilimleri öğrenmiştir. Berlin'e gönderdiler, gitti. Berlin hatıralarının hepsini yazdı:

Alınız ilmini garbın alınız
san'atını
Veriniz hem de mesainize
son sür'atini

der. Cehlin, hamakatin, gerilliğin aleyhinde bir adamdır. Alem ilerlerken bizim geri durmamıza imkân olmadığını anlatan bir adamdır. Onu anlamayan zavallılar, «Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar» diye yazmasına karşılık derler ki. «Bak koskoca adam medeniyete canavar diyor» Hangi medeniyete canavar diyor? Bir kere medeniyetin tarihi bilinmemiş bizde. Zannedilmiş ki, teknik demek, medeniyet demektir.

Medeni denilen, beşeri felâketlere sürükleyen, insan haklarını ezen, yalnız kendisini düşünen milletlerden İngiltere ne haldeydi? Büyük Britanya krallığı bütün dünyayı istilâ etmiş vaziyetteydi. Peki. Bunu niçin yapıyordu? O milletleri yetiştirmek için mi? Hayır! O milletleri sömürmek için yapıyordu. Bütün Avrupa milletleri Asya'yı, Afrika'yı böyle sömürdüler, yıllarca. Şimdi bunlara medeni mi diyeceksin? İşte Akif'in canavar dediği, beşeriyetin aleyhinde hareket eden, bu zümreydi.

★ **Acaba Akif'e «medeniyet düşmanlığı» yağlı karasını kimler vurmak istiyordu?**

★ Onun aleyhinde bulunanlar, O'nu sevmeyenler, onun tuttuğu yolu beğenmeyenler. Hâlâ onlardan sağ olanlar vardır.

Abdullah Cevdet vardı. Doktor. O devrin münevver zümresine 19. asrın materyalist felsefesi tesir edip, itikatlarını sarsmıştı. Abdullah Cevdet, itikat daha çok sarsılsın diye tuttu, çıkardığı gazetenin adını «İçtihad» koydu. İçtihad kapısı neden kapalı imiş diye başladı. Kimse içtihad kapısını kapamadı ki, kendi kendine kapanmış, adam yetişmediği için kapanmıştır. «Sırat-ı Müstakim» gibi, «Sebilürreşad» gibi, «Beyanul-Hak» gibi, ülemanın çıkardığı gazeteler de vardı. Bu gazetelerle cevaplar veriliyordu. Tabii Akif Bey de onlara kısa, ama veciz bir tarzda cevaplar yazdı.

★ **Efendim. Cevapları...**

★ Cevabı şöyleydi. Benim hatırımda olanı size okuyayım:

«Bakın ne günlere kaldık:
Ya beş, ya altı kopuk,
Yamaklarıyle beraber ki
hepsi kılıyruk,
Utanmadan çıkıyor,
içtihada kalkışıyor!
Bu hale karşı tahammül
hakikaten pek zor.

Harimi Din-i Mübinin ahır
değil... Oradan
Çekil de kendine bir sâha
bul, behey nâdan!
Kilitli bir kapı var orta
yerde anlasan a!:
Harem-saray-ı diyanet
değil dalan dalana
Nasıl ki her kapının ayrı
bir anahtarı var,
Onun da var. Bunu idrak
eder birinci nazar.
Nedir mi? Anlatayım:
Sizde olmayan irfan.
Biraz hayâ edin öyleyse
şaklabanlıktan!»

Şimdi bakın, bunları söyledikten sonra içtihad yapacak kimsenin şeraitini sayıyor:

«Kitabı, Sünneti, İcmâı
sağlam anlayacak;
Hilâfı yoklıyacak, ihtiyacı
kollayacak.
Ne içtihadı yapar, yoksa,
bir alay-zımmî
Kadar nasibe-i fıkhisi
olmayan-ümmî?
Kuzum, eşek nalı yapsan;
bir usta çingenenin
Yanında uğraşacaksın,
başında mengenenin.
Peki, liyakat-i fıtrisi
âdemin sende,
Kifayet eylemiyorken bu
en hasis işte
Ya içtihada nasıl kalkıyor
bu sersemler?
O içtihada ki: dünya
kadar ulûm ister.»

diyor. Onların nasıl olduklarını anlatıyor. Onların hüviyetini anlatıyor şimdi:

«Sabahleyin mütefelsif,
ikindi üstü fakîh;
Sular karardı mı pek yosma
bir edib-i nezih;
Yarın müverrih; öbür gün
siyasetin kurdu;
Bakarsın: ertesi gün
içtihada pey vurdu!..
Hulâsa bukalemun
fıtratında züppelerin
Elinde maskara olduk...
deyin de hükmü verin!»

Bu kadar kıymetli cevap olamazdı. Tek başına yapardı bunları. Mücadelesini böyle yapardı. Bu kadar veciz sözlerle.

★ **Fikret'le, Akif'in münasebetlerini de anlatır musunuz?**

★ Tevfik Fikret sanatı bakımından yüksekti ve birbirlerine hürmet ederlerdi. Birbirlerine aşağıdaki çaycı Reşit'in çayhanesinde buluştukları zamanlarda samimî davranırlardı. Fikret kibar, Akif Bey'in ona karşı hürmeti öyle. Fakat Fikret, ona karşı bir «Tarih-i Kadim» yazdı. Biliyorsunuz. Çok ağır, vicdanlara saldıran bir şeydir. Akif Bey, onun şahsına bu ka-

SIKINTI

Çığlık, çığlık
Bağır sessizce,
Feryadını göm içine
Hırsını, hıncını içe içe.

Düşüncen uzaklaşır
Kalırsın et kemikle
Düşünce hareketle birleşmez
Duvarlar kalın delinmez.

Tarif edilmez,
His,
Belirsiz,
Acı zehirsiz.
Siyah kapkara
Sim siyah
Dipsiz
Dehliz.
Üstte ışık, güneşçe,
Mum gerek bize,
Güneş ırak.
Bırak bu düşünceleri bırak
Çorak toprak,
Yeşerdi,
Sıkıntı tükendi.

Y. A. A.

dar hürmet ettiği halde vicdanına dokunduğu için, ona bir beyitle cevap verdi:

«Şimdi Allah'a söver sonra biraz bol para ver
Hiç utanmaz protestanlara zangoçluk eder.»

Bu çok dokundu Fikret'e. Ve bir cevap yazdı:

«Ben ki, üç beş pulu tercihinden
Protestanlara zangoçluk eden
Şâ'irim... Ziver-i kürsi-i yakin,
Şâ'ir-i müctehid-i din-i mübin,
Hazret-i Molla Sırât'a edebi İhtiramâtımı takdim ile bi-
Bi-tereddüd diyorum «zangoçluk»
Lutf-i tavsıyfına şâyân olduk.»

diye başlar Fikret,

«Lâkin aldanma sakın üstâdım;
Ben de bir parça muvahhid zâdım.
. . . . . .
Ben de zâtın gibi cami cami
Dolaşıp Hâlika oldum rakîb.
. . . . . .
Anladım çünkü hakîkat başka;
Başka yoldan varılırmış Hakk'a.»

diye bir şeyler söyledi. İnsan okurken zannediyor ki; haa bu imanını tazeliyor, filan. Ama sonra başladı; haşa, haşa:

«Muğtel ü muğfil o îsâ, Mûsâ;
Köhne bir kizb-i mutalsamdır âsa.»

diyerek, Peygamberlerin peygamberliğini, mucizelerini inkâr ederek cevap verdi.

Bundan sonra Akif Bey, buna da cevap verdi. Kafaları Frenk terbiyesiyle doldurulmuş, Şark kültürü hiç olmayan monden beylerin lisanı ile yazar, meselâ Fikret için der ki:

Dehaların çoğu ekzantirik denir ya hani
Bu personajda da var bir yunu kılıklı mani.

★ **Akif'in hayatının epeyce mücadeleli geçtiğini söylemiştik. Bu devrede bir tercihle karşı karşıyaydı Türkiye; batılılaşalım mı, batılılaşmayalım mı? Akif'te zannediyoruz, biliyoruz ki bu tercihlerden birisinin ağır bastığı vaki idi. Ve herhangi bir tercihi savunuyordu. Ve Akif'in etrafında bir arkadaş grubu vardı. Hangi hava içerisinde böyle batılılaşalım mı, batılılaşmayalım mı münakaşası söz konusuydu?**

★ Akif, sanayide memleketin yükselmesi, Avrupa seviyesine çıkması için batılılaşmanın lüzumuna inanırdı. Yalnız, onların âdetlerini, ahlâklarını, düşünce tarzlarını, aile hayatlarını biz alalım demedi. Bir millet kendi varlığını, kendi bünyesini, ahlâkını, inancını, osunu-busunu, kendisine ait olan hususiyetleri muhafaza etmek şartıyla adım atar. Japonlar sanki nelerinden fedakârlık ettiler? Elli sene içinde dünyayı sarstılar. «Japon mucizesi» dedirttiler. O da Şarklı bir millet sayılır. Alman mucizesini gördünüz; yıkıldı, tekrar kalktı. Yani bir millet kendi hüviyetini, asliyetini, tarihini, benliğini kaybetmesin. Ondan sonra garbın tekniğini alsın, isterdi. Fikir buydu.

★ **Akif'in şiirlerinde cemiyetin ızdıraplarından çok rahatsız olan, bir İslâm cemiyeti ile yaşanılan hayatı bağdaştıramayan ve bu yüzden de kurtuluş için bir silkinme zaruretine inanan insan hali görülüyor. Bu durumu sohbetlerinizde de sezebildiniz mi? Ve bu konuyla ilgili hatıralarınızdan lütfeder misiniz?**

★ Akif Bey fazla konuşmazdı. Akif Beyin istediği yegâne şey cemiyetin selâmeti, hakkın bir zalim tarafından mahvedilmemesiydi. O meşhur manzumesi Akif'in hüviyetini belli etmeğe yeter.

«Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla övemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdı mı, hattâ boğarım...
— Boğamazsam da!
— Hiç olmazsa yanımdan kovarım..
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle;
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim.
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim,
Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım;

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım.»

Akif budur. O bunun içindedir. Akif'i başka yerde aramaya lüzum yok. Düstur bu, Akif bunun içinde.

★ **Akif'le mektuplaşır mıydınız?**

★ Evet. Mütevazi adamdı canım. Mısır'dan bir fotoğrafını gönderdi bana. Fotoğrafının arkasında yazıyor; yaşlanmış, saçları ağarmış ta.

«Dış yüzüm böyle
ağardıkça ağarmakta,
fakat
Sormayın iç yüzümün
rengini yüzler karası.
Beni kendimden utandırdı
hakikat şimdi,
Bana hiç benzemeyen
suretimin manzarası.»

Bana mektuplarının birinde de şöyle yazdı:

«Beşerin taptığı bir
kendisinin heykelidir,
Dinlemem etse de Allah'ı
bütün gün takdis;
Ben bu melun putun
uğrunda geberdim ha!
Halâ kabaran kokmuş
içimde yaşasın nefsi nefis.»

Realist adamdı. Bir nefsin kemale ulaşmasının çok zor olduğunu anlatırdı. Herkesin bu nefsinin esiri bulunduğunu söyler. «Ben de onlardan biriyim» derdi. Tevazuda bu kadar büyük adamdı.

★ **İstiklâl Marşının kabulünde Meclisteydiniz herhalde. Akif'in İstiklâl Marşı ayakta okunurken ağladığı söyleniyor. Bu vak'ayı anlatır mısınız?**

★ Bütün Meclis ayaktaydı. Oturduğu masaya şöyle başını kapatmış dirseğinin üzerine. O vaziyette dinlemişti. O görülmedi hiç. Ama gözlerinden yaş gelmiştir tabii; nasıl gelmez.

★ **Akif'in Meclis hayatı en bilinmez konulardan birisi. Bizi aydınlatır mısınız?**

★ Akif, Mecliste bulunduğu zaman tek bir söz söylememiştir. Onun Mecliste bulunması semboldü. Meclis adamı değildi yani.

O bir sanat adamıydı. Ama onca sanat, sanat için değil; sanat, gaye içindi. İnandığı buydu. Ve sanat bir gayeye giderken makbuldü.

★ **Son olarak, bize, size en çok tesir eden Akif'e dair bir hatıranızı lutfeder misiniz?**

★ Bir gün Babıâli'de giderken Akif bana «Muhammed İkbal, Peyam-ı Meşrık adındaki kitabını göndermiş. Ben iki kere okudum. İstersen bir de beraber okuyalım.» dedi. Kabul ettim. Bir salı o bana, bir salı ben ona giderdim. Kitabı bitirdikten sonra dedim ki kendisine:

— **Efendim. Siz bu memleketin geçirmiş olduğu faciaları, harpleri, sıkıntıları, hepsini altı kitap halinde topladınız. Yalnız son yaşadığımız devri yazmadınız. Harb-i umumiden sonraki devir yazılmadı. Millet, sizden bunu beklerdi.**

Başını öne eğerek:

— Doğrudur, dedi.

Daha sonra kalktık. Uzun zaman göremediği Hatim Efendiye gitmemizi teklif etti. Hatim Efendi ile karşılaştıklarında sarıldılar ve ayrılamadılar. Hal hatır sorulduktan sonra Hatim Efendi dedi ki kendisine:

— **Üstad. Sen, Balkan harbinden tut, taa Meşrutiyet inkılâbına kadar hepsini yazdın. Yalnız son devri yazmadın. Onu da senden bekleriz yazmanı, dedi.**

— Onu bana bugün biri daha söyledi, diye cevap verdi.

Yani ben Akif'in azimkâr bir, çalışkan bir adam, hassas bir adam, vatanperver bir adam, milletine âşık bir adam olduğu hisleri ve kanaatleriyle yaşamaktayım.

★ **Efendim. Biraz önce söylediğiniz hususu Akif hiç cevaplandırmadı mı? Beyan ettiniz ki, son devir hakkında hiç şiir yazmadığı soruluyor kendisine.**

★ Bir kelime söyledi. «Doğrudur.» dedi.

★ **Ona, niçin yazmadıklarını...**

★ Yok. Hiç. «Doğrudur.» dedi bana. Hatim Efendi bu teklifi yaptığı zaman «Bugün o teklifi biri daha bana yaptı.» dedi. Bu kadar. O zaten ne düşünüyor, kafasında ne vardır, ben bilmiyorum.

★ **Hürmet ve teşekkürlerimizi kabul edin hocam.**

YAMYAM

M. Ali TAŞCI

— Toplaa!.. Topla çabuuk!..

— Abi, zaten iki gün bir şey kaldı.

— İsterse iki dakika kalsın.

— N'olacak, bayrak değil mi?

— Başlatma beni!

— Sen ne biçim öğrencisin lan?

— Oğlum, hiç sende anlayış yok mu? Benim ismimi duymadın mı? Bana Adamyer Fikri derler, Adamyer Fikrili!..

— Nihayet üç beş kuruş, defter kitap parası kazanacağız.

— Biz kazanmıyacak mıyız?

— Devlet vermiyor mu?

— Daha laf edecek misin?

— Derdimi anlatıyorum abi.

— Hadi lan! Derdini anlatıyormuş!..

— .....

— Sana bir şey diyeyim mi, kaz kafalı? Verirsin dişimin payını, açarsın tezgâhını. Yoksa, bu caddeler babanın çiftliği değil. Benimdir, benim. Senin gibi kaç tanesini yedim, buralarda.

— .....

— Ya dişimin payını, ya topla tezgâhını. Alırım bayraklarını elinden, avucunu ovalar kalırsın. Dönüşe görmeyeyim. Haydi toplaa!.. Topla çabuuk!..

. . . . . .

Bazı manzaralar, bazı durumlar, bazı hisler vardır ki onları, kelimeler ifade edemezler. O anda susmak en güzel ifadedir. Anlatmak istediğimizi karşımızdakine ancak, o sahneyi yaşatmak suretiyle kavratabiliriz. İşte bu çeşit kavramlardan bir tanesi de yamyamlıktır. Bizce, masallarda, Afrika'ya ait hikâyelerde yahut ansiklopedilerde bilgi olarak rastladığımız yamyamlık, soğuk bir mefhumdan öteye geçmez. Ağaca, suya, toprağa olan ilgimiz, yamyama olan ilgimizden kat kat fazladır. Bir de yenmekle karşı karşıya kalsak yahut yamyamlarla ıssız bir ormanda karşılaşsak, o zaman enteresan psikolojik durumların içine düşeriz. Medeniyet namına herşeyin zirvede olduğu yirminci yüzyılda, modern bir yamyamla karşılaştığımızda ise ne yapacağımızı şaşırır, aptal laşırız. Fertlerin ve cemiyetlerin, karşılaştıkları olağanüstü vahşi durumlar karşısındaki aptallaşmış görülen bu kararsızlıklarından, korkulmalıdır. Zirâ, fırtına öncesi sessizlik anına benzerler.

* * *

Okumak: Çileli kelime. Okul: Talebelerin umutla geçirdikleri yılların güzergâhı. Çalışmak: Fakir talebenin ilk işi. Formaliteler, zorluklar: Senin, benim, hepimizin düşmanı. Yamyamlar, dişlerini bilemiş, bir lokmamızı paralamak için en ufak fırsatı kollu-

yorlar. Yalnız, mahzun, fakir talebeye zorluk; yalnız, mahzun, fakir talebeye çile var artık.

Ders yılı başlamak üzere. Köyden, ayda ancak ikiyüzelli lira gelir. Ailenin liklerini emer gibi güçlükle gönderilen bu para, yetse ah!.. İstanbul gibi yerde, ikiyüzelli lira nedir ki? Sere çalışmak düşer. Her ayın üçte ikisinde mutlaka derse gitme mecburiyeti vardır. Geriye kalır, on gün. Bu on günde çalışmak gerekir. Amelelik mi yaparsın, hamallık mı? Ayakkabı mı boyarsın? Garson mu olursun? Beş metre bir liraya lastik yahut iki tane bir liraya kalem mi satarsın? Yoksa Karaköy geçitlerinde, Yeni Caminin önünde jilet mi satarsın? Nasibin yeğ ise, ufak tefek bir müessesenin aylık hesap işlerini bulursan rahat edersin. Bütün bunlar fakir, fakat okumak isteyen talebenin yapabileceği meşru işlerdir. Gayri meşru yollar da deste destedir. Fakir Anadolu çocuğu, o taraklarda bez dokurken görülmez.

Bir de burs vardır. Piyango gibi bir şey. Dayın varsa vurur, dayın yoksa durur. En garantilisi çalışmaktır. Alın teri, altın tozudur. İşin ucunda, akşamlara kadar soğukta kavrulmak, mosmor kesilmek varsa da milletle beraber olmak da vardır. Onun gibi yaşamak. Aynı zorluklara göğüs germek. Esnaf tabakasıyle içli dışlı olmak. Halkın dertleriyle yoğrulmak. Onunla aynı ızdırabı tadmak. Bütün bunların, ileride bir makam sahibi olursak en büyük rehber olacağına inanıyorum. Hiç olmazsa burnumuz, kaf dağında bulut çizmez. Milletle, sevgili halkımla aramda kilometrelerce uçurum olmaz.

. . . . . .

Cumhuriyet bayramı yaklaşıyordu. Bayramdan önce birkaç gün, bayrak satıp da üç beş kuruş kazanayım dedim. Caddenin işlek ve bayrak sergilemeye müsait yerlerini tesbit ediyordum. Güzel bir yer bulup izin alacaktım. Etrafı ayrı ayrı ve dikkatle kontrol edişim, kazak satan bir işportacının dikkatini çekti.

— Ne o hemşerim? Ne ararsın?

— Şöyle bakıyorum da.

— Ne yapacaksın?

— Bayram geliyor ya bayrak satacağım.

— Belediyeyi gördün mü?

— Yerini tesbit ediyorum. Dilekçe verip izin isteyeceğim.

— Ohooo oh!.. Senin daha hiç bir şeyden haberin yok hemşerim. Kusura kalma ama sana bir akıl vereyim.

— Ver bakalım.

— Sen hiç dilekçe milekçe verme.

— Ya?

— Şu ilerde amirlik var.

— Evet.

— Orada, saçları kır, bıyıkları kara boyalı birisi baş masada oturur.

— Necidir o?

— Buranın amiri.

— Adı nedir?

— Fikri. Adamyer Fikri. Ona var sen. Abi, sen müsaade edersen bir iki gün bayrak satacam. Suçum ne ise çekeyim de.

— Ondan sonra?

— O da memuru yanına verir. Git, nerede satacak bak, der. Dışarıda memur sana suçunu söyler. Artık yirmi beş mi, otuz mu, kırk mı talihine gayrı?

— O ne oluyor?

— Diş payı, diş!

— Hadi arkasından ağız payı da çıkıverirse?

— Diş payını vermezsen, ağız payı değil boğaz payı bile çıkar. Fikri demişler, Adamyer Fikri.

— Olmaz.

— Olmazsa satamazsın.

— İzin alırım.

— Alamazsın.

— Başka semtte satarım.

— Oradakiler bırakacaklar mı? Ha Adamyer Fikri'ye uçlanmışsın, ha Zebellâ Mahmut'a.

— Hiç bunun çaresi yok mu?

— Yok hemşerim yok.

— Ben çaresini bulurum.

— Sen bu yola yeni çıktın hemşerim. Biz kaç gidip geldik. Yirmi yıldır işportacıyım. Satış yapmadığım semt kalmadı. Bunların hepsi aynı soydandır.

— Bu sattığımız yer, ellilik yer. Biz, haftada otuz veriyoruz. Memur gelirken otuzluğa, gidince ellilige.

— Haydi ellilikte yakalarsa?

— Verirsin ellilliği, kurtarırsın paçayı.

— Şube müdürüne şikâyet etmiyor musunuz?

— Kuyruğun yağlı tarafı onun boğazında. Balık baştan kokar hemşerim, balık baştan kokar. Dedim ya sen bu yola yeni çıkıyon.

— İşportacıların hepsi, diş payını veriyor mu?

— Almayacak ya! Tabiii veriyor.

— Vermese?

— Yer adamı be Fikri.

— Nasıl yer?

— Alır malını, vermez bir daha. Elinden malı kurtarmak için üç gün uğraştın mı evde çoluk çocuk açlıktan ölür. Dilendirir adamı Fikri. Ocağını söndürür. Ona boşuna Adamyer Fikri dememişler.

— Daha başka nasıl yer?

— O, malı vermeyince sen, ya iki yüz-üç yüz kıstırıp cezasını da ayrıca öder, malını alırsın. Yok malın o kadar etmezse yeniden mal alırsın. Alırsın ya, ona da akşama el kor. Ondan sonra somurtur kalırsın, bostan korkuluğu gibi.

— Eeee!..

— E si mesi yok. Üç kere malına el koydu, beş kere ceza yazdı mı elini oğuşturur, başlarsın ağlamağa. İşte yedi seni Fikri. Yoksa kelleni kesip kazanda fokur fokur kaynatmayacak ya.

— Siz, bu semtte kaç kişisiniz?

— Eh, en azından beş yüz.

Gayri ihtiyari ağzımdan hayret ıslığı çıktı. Dehşet verici bir manzara idi.

— Diğerleri ne kadar diş payı verir?

— Yerine ve zamanına göre değişir.

— Zamanı da ne demek oluyor?

— Zamanı demek oluyor.

— Allah, Allah!..

— Bayram gelirken haftalık iki kat olur. İstersen verme. Satışın cafcaflı olduğu zaman yapamazsan ne zaman yapacaksın?

— Yerine göre nasıl alınıyor?

— Ana cadde ve ara caddeye göre diş payı değişir. Her hafta memur toplar. En azı haftada yirmi beş liradır. Ondan sonra elli, yetmiş beş, yüze doğru çıkar.

— En az kim verir?

— Kapı pencere kenarında sünger şerit satan çocuklar. Haftada yirmi beş.

— Vurgun vuruyor desene bunlar.

— Vuruyor ya! Bu devirde fabrika kuracağına şube müdürü ol.

Şöyle bir düşündüm. Ortalama işportacı başına elli lira alınmış olsa, beş yüz işportacıdan her hafta yirmi beş bin lira tutar. Ayda yüz bin lira. Bir de devlet maaşı.

— Müdürle anlaşıp Adamyer Fikri'yi suç üstü yakalatın.

— Kimi kime yakatalacaksın? Müdürü de Fikri, amiri de Fikri, memuru da Fikri. Biri değil ki hepsi adam yer bunların...

— Hadi eyvallah! Küçük Fikri geliyor. Kazakları otuzluğa kaçırmalı. Yoksa elliliği cin çarpar gibi kapıp kaldırır.

Öbür arkadaşıyle birlikte, kazakları üstüne koyduğu meşinin dört ucundan bağlanılmış iplerden tutarak, ara sokağın içine doğru kayboldular. Fakat memur görmüştü. Yanımdan geçerken, onların kaybolduğu sokağa doğru bakıp dişlerini gıcırdatarak geçt!, gitti.

O gün akşama kadar, gözümün önünde, Adamyer Fikri, diş payları ve yüz bin liralar, beş yüz tane işportacının etrafında dans edip durdular.

• • •

Her şeye rağmen dilekçem elimde, şube müdürlüğüne gittim. Lâkin:

— Bugün gelmez, yarın gel, dediler.

Ertesi gün, saat on bir buçuk oldu henüz müdür bey gelmedi. Kapıcı:

— Kardeş, öğleden sonra gel artık, diye dışarı çıkarttı.

Öğleden sonra vardığımda, müdürün saat on ikiye doğru gelip, on dakika durarak, o günkü mesaisini tamamladığını öğrendim. Artık ertesi gün gelmek düşüyordu. Ne yazık ki ertesi gün de müdür bey:

— Bayrak izinlerine yarın bakacağız. Bugün git, yarın gel, deyince; garip garip geri döndüm.

Satıp satmama kararsızlığı içinde ertesi gün yine vardım. Saat on bir buçuğa gelince kapıcı:

— Kardeş, artık öğleden sonra gel, diye kapı dışarı çıkardı. Ben de kapıda bekledim. Saat on ikiye doğru müdür bey geldiğinde, zor

zahmet dilekçemi imzalattım. Müdür:

— Götür kaydettir.

Kayıt bürosunda dilekçemi elimden alan bayan:

— Yarın gel al.

— Ablacığım beş dakikalık iş.

— Yarın gel al!

— N'olur yapıverseniz.

— Al öyleyse dilekçeni.

— Peki peki, kalsın.

Ertesi gün bürodan dilekçemi aldım. Müdür muavinine ne imzalattıktan sonra, ismini bilmediğim bir zabıta makamınca da tasdik edilip, satacağım yerin amirliğine yani Adamyer Fikri'ye sevk olundu.

Nihayet onunla da müşerref olacaktık.

. . . . . .

Adamyer Fikri, kaşları kalkık, çenesi sarkık, ensesi düzleşmiş, göbeği şişmiş, şampuanla sertleştirdiği kır saçları, dazlak kafasını göstermemek kaygusuyla taranmış vaziyette. Kocaman bostan kabağının manzarasını arzeden başının umumi görünüşünü, simsiyah boyattığı bıyıkları bozuyor. Tezat teşkil edecek derecede boyanmış ve iğreti duruyormuş hissini veren bıyığı, suratına yapmacık duygusunu katıyor. Vitrinlerde yüz-yüz elli lira arasında değişen kalın kıravatı, titizlikle üzerinde durduğu belli olan gömleği, şişkin göbeği, kalın kaşlarıyla haşin ve hafifmeşrep bir şekilde arzı endam ediyor. Ucuna doğru incelen burnu ve küçük kulaklarıyle, yuvasına tünemiş baykuş gibi bakıyor.

— Gel bakalım delikanlı. Nedir o elindekiler?

— Bayrak satmak istiyorum da izin dilekçesi.

— Bayrak mayrak satmak yasak.

— Nasıl olur efendim? Bakın müdür beyin izin verdiğine dair imzası var.

— İsterse reysicumhurun olsun.

— Neden yasak efendim?

— Kalabalık ediyor. Gözü bozuyor. Koy dilekçeni de git.

— Olmadıktan sonra dilekçeyi neden bırakayım?

— İstersen al da git.

— Bu iş, burada bitiyor mu yani?

— Hayır!.. Yeniden başlıyor.

— Öyleyse efendim, müsaade ederseniz ben, semtiniz dahilinde bayrak satmak istiyorum.

— Yarın gel. Ben o zamana kadar düşüneyim.

— Efendim, siz izin verirseniz ben, dilekçemi götürüp işgaliye parası ödeyeceğim. Bir de yarın uğraşmayayım.

— Oğlum burası devlet kapısı. Devlet senin emrinde değil ki işini şıppadak yapıversin. Hem başkasının işi için uğraşmıyorsun ya. Yarın gel diyorum, yarın geeel!.. Haydi yürüüüü!..

— Peki efendim, yeter ki siz kızmayın.

Adam basbayağı postasını attı. Gönül diyor ki: Al ayağının altına, çiğne çiğne... Gel velâkin vazife başındaki devlet memuruna hakaretten en az altı ay içeri. Adam vazifesini yapmıyormuş, o başkaaa!.. Kanunun gözü yok ki görsün, Adamyer Fikri'nin derebeylik yaptığını. Ölür müsün, öldürür müsün? Diş payını versem? Hayır, hayır olamaz. İki sene sonra lise öğretmeni olacak bir şahıs, rüşvet verirse, memleketin hali nic'olur? Bugün rüşvet ver, yarın talebelerine doğruluktan, adaletten bahset. Olmaz, olamaz. Bugün rüşvet verirsem, yarın talebelerimin karşısına yalancı, sahtekâr olarak çıkarım. Ben, ben bunu yapamam...

Ertesi gün Adamyer Fikri, biraz daha sakindi.

— İyi günler efendim.

— İyi günler.

— Acaba, netice ne oldu, öğrenebilir miyim?

— Yirmi yedi, yirmi sekiz, yirmi dokuzun da öğlesine kadar, satışı serbest bırakıyorum.

— İki buçuk gün nedir ki efendim? Hiç olmazsa dört gün olsun. Talebeyiz bir kaç kuruş defter kalem parası,

— İki buçuk güüün!..

— Öyleyse dilekçemi verin de işgaliye parasını yatırayım.

— Ne işgaliyesi?

— İşgaliye falan yok.

— Peki efendim. Allahaısmarladık.

— Dur, gitme.

— Buyrun.

— Tezgâhın bir metre uzunluğunda olacak. Fazla büyük olursa sattırmam. Bayrak asmak falan yasak.

— Aman efendim, asmazsam millet nasıl görsün bayrak sattığımı? Zaten şu kadarcık tezgâh istiyorsunuz.

— Bak bak baaak!.. Neler de biliyor küçük bey?

Nasıl görecekmiş? Gözleri kör mü be?

— Peki efendim, kızmayın efendim.

— Git, ayın yirmiyedisinde aç.

— Tamam efendim, olur efendim.

Adamyer Fikri, can alıcı noktadan yakalamıştı. Ben, gelip yirmi yedisinde açacağım. Elimde ne işgaliye, ne izin kâğıdı. O da gelip alacak malı elimden yahut açtırmayacak. Mecburi uçlanacaksın diş payını. Ulan Adamyer Fikrili!.. Ağını iyi kurmuşsun amma ben, biraz kemikleri sert, kanatları kuvvetli sineğim. Senin ağını da yırtıp geçeceğim.

Doğru, şube müdürüne gittim.

— Efendim, bayrak satışı için izin çıkartıyordum. Fikri Bey, dilekçemi vermiyor. Dolayısıyle işgaliye ve izin kâğıdı çıkartamayacağım.

— Nasıl olur?

— Bilmiyorum? Oluyor işte.

— Pekâlâ. Şu kâğıdı al, bana gelsin çabuk.

Masasından bir kâğıt çıkarttı. «Fikri, bayrak meselesini konuşmak için buraya gel.» diye yazdı. İmzasını da atarak elime tutuşturdu.

Adamyer Fikri'nin masasına, kaşlarım çatık ve suratım asık kâğıdı bıraktım. Artık savaş başlamıştı. Uysallık bir kenara bırakılmalıydı.

Fikri okudu, yüzünde alaycı bir tebessümle kâğıdı yırttı, avucunda buruşturdu ve ayaklarıyle çiğnedi.

— Fazla ileri gidiyorsun. Senin de ağzını kâğıt gibi carttadak yırtarım. Defol buradan, pezevenk herif.

Tüylerim diken diken olmuştu. Şimdiye kadar babamdan bile azar işitmemiştim. İçimden, sabret, bir tokat vursan suçlu sen çıkarsın diye düşündüm.

— Beyefendi, lütfen nezaketli kunuşun. Sizi müdür bey istedi. Benimle gelmenizi belirtti. Geliyor musunuz, gelmiyor musunuz? Gidiyorum.

— Cehenneme kadar yolun var.

Kapıyı hızla çekerek, suratına çarparcasına çıktım. Müdür beyin yanına vardığımda öfkeli ve nefesliydim.

— Gelmiyor efendim.

— Pekâlâ. Ben onunla görüşürüm. Siz yarın gelin.

— Teşekkür ederim.

— Güle güle.

Ertesi gün vardığımda, müdür beyin kaşları çatıktı.

— Bayrak satışı izni meselesini öğrenmek istiyorum. Acaba görüştünüz mü?

— Fikri Bey'in dediğini yap ve sat.

İşgaliye ve izin kâğıdı.

— Amma da anlayışsızmışsın.

— .....

— Çıkabilirsiniz.

— .....

— Çıkınız.

— Peki efendim.

Belli ki burası, ağın ya merkezi ya da merkeze yakın olan yeri.

Eğer satabilirsem iki buçuk gün için yedi gündür uğraşıyorum. Bir gün de yer tesbiti ile bayrak almayı hesaba katarsak, eder sekiz gün.

* * *

Ayın yirmi yedisinde, satmaya vardığımda, iki bayrakçı, benden evvel açmışlar satıyorlardı. Bayraklarını açıp yakın olanın yanına vardım.

— Merhaba kardeş, pazar olsun.

— Merhaba canım, sağol.

— Ne zaman açtınız?

— Bu üçüncü günü.

— Allah Allah!

— Neden Allah Allah çektin?

— Bana yirmi yedisinden evvel satış yasak dedi de.

— Anlaşılan sen diş payını vermemişsin.

— Siz verdiniz mi?

— Öbür satan arkadaşla beraber verdik.

— Ne kadar verdiniz?

— Elliser lira.

— .....

— Satmak istiyorsan sen de ver.

— Vermem.

— Öyleyse satamazsın.

— Kendisi sat dedi.

— Der demesine ama. Diş payını vermezsen, yanında memur olan Küçük Fikri'yi göndertip toplattırır.

— .....

— Ben dört senedir bayrak satarım. Bunların hangisi olursa olsun. Ya büyük boy bayrağını alırlar, ya da paranı.

— Demek vermezsek satamayız ha?

— Katiyyen.

— Pekâlâ, iyi satışlar canım.

— Güle güle. Sana da.

İkisi de iplere bayrakla-

rını asmışlar, kocaman kocaman tezgâhlarda satıyorlardı. Ben de bir ip gererek bayraklarımı astım.

Saat on buçuk sularında Küçük Fikri ile Adamyer Fikri geldi.

Adamyer Fikri:

— Niye astın lan?

— Bayraktır efendim, kirletmez ya?

— Topla çabuk.

— Diğerleri asıyor.

— Oğlum onlar, ikametgâhla nüfus hüviyeti cüzdanı sureti getirdiler. İşgaliyelerini çıkartıp, izin kâğıtlarını aldılar. Sen de aldın mı?

— Siz aldırtmadınız.

— Aldırtmadıysam aldırtıyorum. Ben kanunsuz iş yapamam. Kanun, işportacıdan ikametgâh belgesi ile nüfus hüviyeti cüzdanı sureti istiyor.

— Efendim, ben, ikisini akşama ancak çıkartırım. Yarın öğleye kadar da işgaliyeyle izin kâğıdı sürer. Bayram günü öğleye kadar satış olmaz. Yarım günde de ne satış yapabilirim?

— Oğlum, kanuna uy, kanuna!.. Sen kanuna uymazsan, cahil halk ne yapar?

— İnsaf edin efendim.

— Toplaa!.. Topla çabuuuk!..

— Abi, zaten iki gün bir şey kaldı.

— İsterse iki dakika kalsın.

— N'olacak, bayrak değil mi?

— Başlatma beni!

— Sen ne biçim öğrencisin lan?

— Oğlum, hiç sende anlayış yok mu? Benim ismimi duymadın mı? Bana Adamyer Fikri derler, Adamyer Fikrili!..

— Nihayet üç-beş kuruş defter kitap parası kazanacağız.

— Biz, kazanmayacak mıyız?

— Devlet vermiyor mu?

— Daha laf edecek misin?

— Derdimi anlatıyorum abi.

— Hadi lan! Derdini anlatıyormuş!..

— .....

— Sana bir şey diyeyim mi, kaz kafalı? Verirsin dişimin payını, açarsın tezgâhını. Yoksa, bu caddeler babanın çiftliği değil. Benimdir, benim. Senin gibi kaç tanesini yedim, buralarda.

— .....

— Ya dişimin payını, ya topla tezgâhını. Alırım bayraklarını elinden, avucunu ovalar kalırsın. Dönüşe görmeyeyim. Haydi toplaa!.. Topla çabuuuk!..

— Fikri, sen kal başında.

— Başüstüne amirim.

Ben, asılı bayrakları toplarken Küçük Fikri yanıma yaklaştı:

— Ver diş payını da, işini yürütmeye bak.

— Ne vereceğim?

— Yetmiş lira.

— Onlar, ellişer vermişler. Kalan yirmisi ne oluyor yani?

— O da, kalın kafalılığının, anlayışsızlığının cezası.

— .....

— Ne o, satmayacak mısın yoksa?

— Yanımda otuz beş lira param var. Bayraklarımı toplayayım da, üstünü bulup getireyim.

— Olur, topla.

Yok, satmayacağım desem, iyi biliyorum ki izinsiz satıştan, bayraklara el koyacak. Ondan sonra, hem diş payını vereceğim hem de cezasını. Yani Adamyer Fikri, böylelikle benide yemiş olacak.

Küçük Fikri:

— Ben ilerideki büroya gidiyorum. Diş payını, oraya getirir açarsın, tamam mı?

— Pekâlâ efendim. Siz, büroya kadar zahmet olmazsa lütfedin. Ben, diş payını hemen çabucak bulup getiririm.

O, büroya doğru kayboldu, gitti.

Bir elimde tezgâh, bir elimde çantam, iskeleye doğru inerken, gözlerimden, birer damla göz yaşı, yanaklarıma doğru süzüldü. Yarın lise öğretmeni olduğumda, tertemiz öğrencilerimi, hergün sekiz saat, Adamyer Fikri'lerin, yamyamların ağlarına teslim etmek için mi yetiştirecektim? Gönlüm buna rıza göstermedi. Gözlerimi kapadım. Ellerim büyüdü, büyüdü, kocaman oldu. Pençelerim çelikleşti. Yamyamları ile beraber bütün ağları, pençelerim arasında parçalayıp çöp sepetine atıverdim.

NOBEL ÖDÜLLERİ

Enver ŞAHİN

1972 yılının son aylarındayız. Her yıl bu zamanlarda Nobel armağanı sonuçları ilân edilir. Bu yıl edebiyat sahasındaki ödül Heinrich Böll'e verildi... Alman muhalefet liderlerinden Strauss'tan tutun da birçok kimsenin ismini bile duymadığı bu yazarın ödüle lâyık görülmesi edebiyat çevrelerinde hayretle karşılandı. Zaten hep böyledir. Bakarsınız isimleri bile duyulmayan, sahasında ihtisası olmayan kimselere, politik ve ideolojik bazı mülâhazalar gözönüne alınarak ödül verilir.

Nobel armağanlarının kaynağı ve başlangıcı nereden gelmektedir? Gayesi nedir? Bugün bu gayesine hizmet edebilmekte midir? Bu armağanlara ismini veren Alfred Nobel, 1833-1896 yılları arasında yaşamış İsveçli kimyacı ve fabrikatördür. Aynı zamanda dinamitin mucididir. 1867 de dinamiti piyasaya arzetmesiyle kısa zamanda zengin olmuştur. Fakat dinamitin kötü yollarda kullanılarak, birçok insanın mahvına sebep olması üzerine son günlerinde vicdan azabı çektiği söylenir. Bu yüzden servetinin bir kısmını ayırarak kimya, fizik ve tıp alanında en önemli buluşu yapanlara; edebiyat alanında en üstün eserler verenlere; bir de uluslararası kardeşliği kurmak, orduları ortadan kaldırmak veya sayılarını azaltmak, barış kongreleri v.s. (dikkat çekici şartlar değil mi?) düzenleyerek dünya barışı için çalışan kimselere verilmesini vasiyet eder. Kısacası fizik, kimya, tıp, sulh ve edebiyat olmak üzere beş ayrı dalda 1901'den bu yana her yıl mükâfatlar verilmektedir.

Son yıllarda bu mükâfatlara verilen önem hayli artmıştır. Çünkü Nobel artık belli bir siyasi ve ideolojik düşüncenin propoganda aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunun için dünya kamuoyu bu mesele üzerine bir hayli eğilmektedir. Bilhassa sulh ve edebiyat sahasındaki mükâfatlar tam anlamıyla istismar vesilesi olmuş, dünya iktisadi ve siyasi hayatına hâkim güçler, bu işi kendi tekellerine almaya başlamışlar, hayli başarı da elde etmişlerdir. Bu güçler ellerindeki geniş propoganda imkânlarıyla, daha önceden kendi adamlarını piyasaya sürerek neticelere tesir etme avantajını kazanmışlardır.

Şimdiye kadar mükâfat alanların listesini dikkatlice tetkik etmek bizi doğru bir sonuca götürür: Ve görülür ki mükâfatlar hep aynı fikir ve düşüncelerin propagandasını yapanlara verilmektedir. Listede yer alan isimlerin çoğu ne yazık ki yahudi, komünist veya beynelmilel siyasi güçlerin tekelinde olan kişilerdir. Ödül alabilmek âdeta Yahudiliğe karşı takınılan tavıra bağlı hale gelmiştir. Kim ki beynelmilel politikanın esaslarını sanat diye işliyor, beynelmilel siyasi düşünceye yahut sermayeye hizmet ediyorsa ödüle lâyıktır (!) Yoksa dünyanın en iyi sanatçısıymış, eserleri dünya milletlerince beğeniliyormuş, bunlar önemli değildir.

Sionizmin babası Teodor Herzl, yahudi zenginlerinden Baron Hirsch'le yaptığı konuşmada şöyle diyor: «Sizin yaptığınız gibi Yahudileri teker teker satın almak yerine, belli başlı Yahudi aleyhtarı memleketlerde dikkati çekici, ahlâkı üstünlük konularında, sanat, ilim, salgın hastalıklarla mücadele, kahramanlık gösteren askerler v.s. büyük olan her konuda muazzam mükâfatlar tesis edersiniz. Bu mükâfatlar iki şeyi temin edecektir: Herkesin terakki etmesi ve reklam. Anlıyorsunuz ya mükâfat verilen olay sebebiyle her yerde konuşmalar olacaktır. Böylece insanlar iyi Yahudilerin de bulunduğunu öğreneceklerdir» (1) Şimdi Richard Burton, Elizabeth Taylor gibi birçok Yahudilerin çeşitli ödüllerle şişirilmesinin sebebi daha iyi anlaşılmaktadır. Nobel ödüllerinin edebiyat alanında Bertrand Russel, Daniel Bovet, Jean Paul Sartre; sulh alanında ise

Devamı sahife 32'de

Öğrencime

Abdüllâtif METİN

Sevgili Yavrum,

Mektubunu okuduğumda gözlerim yaşardı. Yıllar sonra bir öğrencimin hesaba çeker gibi, hayati mevzularda bu derece haklı, bu derece samimî, bu derece ilmî bir mektubuyla karşılaşacağım, hayalimden bile geçmezdi. Gerçi şu an seni hatırlamıyorum. Mektubundan isminin Mehmet olduğunu öğrendim. Sen hatırlayamadığım kahraman, geçmişin durum muhakemesinde suçlu düşen ben oldum. Ama suçlu değilim. Bunun sebebini mektubumun ileri satırlarında izah edeceğim. Yalnız şunu belirteyim ki sen, yıllarca sabrederek, anlatılanı hemen kabul etmeyip, doğruluk derecesini araştırarak, itirazsız ve kesin neticelere ulaştığın için tebrike değer bir iş yaptın.

Yavrum, sizinle ders yaptığım yıllardı. İşlediğim her konuda, benimle yıllar önce o dersleri işleyen öğretmenimin anlattıklarını düşünürdüm. İşe yarar bir nebzecik bilgi kırıntısına rastlamazdım. İşte o zaman içim burkulur, kendi kendime: «Sende yıllar sonra dersinden hiç bir şey hatırlanmayan ve hiç bir fayda getirmeyen konuları işleyen sıradan bir öğretmen mi olacaksın?» derdim. Bizim eğitimimizde sekiz ayda öğretilen dersler, sekiz günlük yaz tatilinde unutulur gider. Geriye, ya muzip hocaların ya da gaddar, sıfırcı öğretmenlerin acı tatlı hatıraları kalır. Falanca ders veya filanca konu, bu anıları tazelemekten başka hiç bir işe yaramaz. Biz de sekiz günde unutulacak olan dersleri, talebe öğrenmediği, öğrenemediği için sınıfta koruz. Herbirisinin kısacık hayatında, çok büyük ve değerli olan koskoca bir yılını, bozuk para gibi harcayıveririz. Onbinlerce talebenin onbinlerce yılı her sene sigara dumanı gibi hava olur gider. Bu yıllar, bu yıllarda boşa giden emekler, harcanan enerjiler, törpülenen, körelen kabiliyetler, yitirilen umutlar, ilim ve tekniğin bizden başka her millette son hızla zirveye ulaştığı, kuvvetlinin sözü geçtiği, insanlık namına her şeyin ayaklar altına alındığı bir devirde, tarih boyu insanlığın bayraktarlığını yapmış, vardığı yere adaleti götürmüş bir millet için ne acı kayıplardır bilir misin? Eğitimimizin bu şekilde olduğu ve diğer müesseselerimizin de buna paralel yol aldığı müddetçe biz,

başka devletlere, tarihi bize düşmanlıkla dolu olan milletlere el açmaktan kurtulamayız. Bizim 1920'lerde atlattığımız badireyi Almanya 1945'lerde, Avusturya 1952'lerde atlattı. Onların bize işçi olarak gelmesi lâzımken, dün atımızın üzengisinin öpülmesinin en büyük şeref sayıldığı diyarlara biz, elimizde valizimiz, lâğım temizlemeye gidiyoruz. Tarihin millet olarak bize yüklediği vazife bu mudur?

Yukarıda belirttiklerim demek değildir ki arılar mevzuunda izahatım doğrudur. Evet, yanlıştır. Bunu kabulleniyorum. Şu an düşünüyorum da arılar mevzuunu istismar edercesine anlatmışım. O tarz izahı size birşey vermemek duygusundan hareketle yapmıştım. Böylelikle talebeye birşey kazandıramamak gibi mevcut eğitimdeki boşluğu ve bendeki eksikliği kapatmak yoluna gitmiştim. Fakat neticede bir eksikliği örtbas edeyim derken, ikinci bir hatayı işledim. Bu hatayı yapmaya mecburdum. Çünkü o zamana kadar kültür seviyemi hazırlayan eğitim sistemi, bana ancak o kadarcık muhakeme şeklini kazandırmıştı. İşte sen, bu sistemin dışında düşünebildiğin için, doğru bir izah tarzıyla haklısın. Ben ise yağmurdan kaçayım derken doluya tutulmuşun hali içinde suçluyum. Ama suçun faili ben değilim. Zira eğitimimizi çamurlu saha haline getiren, eğitim yağmurlarını ve eğitim dolularını ben yağdırmıyorum.

Yavrum, bilirsin ki psikoloji, insan zekâsının en verimli yıllarını 18 ila 25 yaş arasında tesbit etmiştir. Tarihteki büyük işler, kahramanları tarafından umumiyetle bu devrede yapılmıştır. Meselâ: Fatih, 21 yaşında İstanbul'u fethetmiştir. İşte psikoloji ilminin tesbit ettiği bu gerçeğe bizim eğitim sistemimiz ters düşer. Çocuk 18-20 yaşında liseyi ancak bitirir. Henüz hayatına vereceği yön belli değildir. Belli olsa dahi kabiliyetleri yönünde değildir. Karşılaştığı hayat olayları karşısında, yönünü tayin edebilmek için temel değerleri de yoktur. Önünde en azından, dört yıllık bir üniversite vardır. Yaş yirmibeşi bulduğunda genç adam, henüz meslek sahibi olmuştur. O da acemi ve stajyer olarak. Kendi bölümünün mütehassısı olabilmesi için, aradan yılların geçmesi gerekir. Yaş elliye geldiğinde profesör olmuştur ama zekâ da çoktan durgunluk devresini bitirip gerileme devresine başlamıştır. Ondan sonra her derste, talebenin alay mevzuu haline gelir. Zararı yok, herşeye rağmen profesörün bilgisinden faydalanılabilse ne gezer. On yıl ders yapmadan onu da emekliye ayırırlar. İşte eğitimimizin içler acısı manzarası budur. Hayat pratiğine hiç uymayan teori ve nazariyelerin hakim olduğu eğitimimiz, birtakım formalitelerle işlemez hale getirilince, hulâsası belli olmayan bir ucûbe haline gelmektedir. İşte bu ucûbeyle dolan kafa yapısına uygun aydınlarımız, hayat pratiğine hiç bir zaman uyamamaktadırlar. Bütün hayatı boyunca hayat pratiğinde pişen millet ile düşünüş ve yaşayış itibariyle hiç bir benzerliği bulunmayan aydınımızın arasında açılan uçurum, günden güne büyümektedir. İşin acı olan tarafı, geçmişin, bulunduğumuz

anın ve geleceğin objektif durum muhakemesi de yapılmamaktadır.

Yavrum, gerilere, evvelden işlediğim hatalara, içim burkularak, bir daha hatırlamamak için, kalbim titreyerek bakıyorum. O devrelerimde öğrencilerim olan siz Mehmetlere karşı utanıyorum. Şimdi, evvelden yaptığım hataları telafi çabasıyla milletimin affedici sinesine sığınıyorum. Benim gibi hataları olan öğretmenlerin de millctin affedici sıcacık sinesine sığınmalarını candan arzuluyorum. Bütün öğretmen arkadaşların, formalitelerden sıyrılarak, talebelerle can yoldaşı gibi onlara hayat pratiğinde işe yarayacak, gerçek kültürleri tattırmalarını tavsiye ediyorum.

Satırlarım burada istemeyerek sona eriyor. Mektuplarını bekliyorum. Her mektubun beni ziyadesiyle memnun edecektir.

Hürmetlerini kabul ettim. Sen de beni affet ve sevgilerimi kabul et yavrum.

Öğretmenin

Bir Işık Özler

Yosunlu taşlarda gezinen eller
Kara vicdanlardan bir ışık özler
Parmaklıklar arkasında hayaller
Gelmeyen sabahı beyhude gözler.

Avuç arasında düşünen başlar
Haklı vicdanında suçluluk arar
Sönük çehrelerden masum bakışlar
Bütün mesullere bir sebep sorar

Gömülü ÇOBAN

Nobel Ödülleri

Baştarafı sahife 29'da

Ruzvelt, Wilson ve Willy Brandt gibi Yahudilere verilmesi boşuna değildir. Bunlar son yıllarda belli başlı mükâfat alanlardan sadece bazılarıdır. Artık bu mükâfatların sadece bir ideolojinin propaganda aracı olduğu herkes tarafından anlaşılmıştır.

Bertrand Russel, Jean Paul Sartre gibi Nobel sayesinde meşhur olmuş yahudiler, eserlerinde materyalizmi savunmuşlar; hippiliğin, esrarkeşliğin müdafaasını yapmışlar; homoseksüellik gibi en adi şeyleri meşru göstermişlerdir. İnsanlığı dinamitten fazla tahrip eden düşünce ve felsefeleri ortaya atanların mükâfata lâyık görülmesi, bu meselenin hedefinden ne kadar saptırıldığını, değerlendirmelerin ne kadar gayri insani ve subjektif olduğunu ortaya sermektedir.

Bakalım 1972 Nobel mükâfatları daha kimlere verilecek? Neticeler beynelmilel yahudi politikasının Nobel'de ağırlığının olup olmadığının mihenk taşı olacaktır. Edebiyat alanında Heinrich Böll'den sonra, sulh dalındaki mükâfat Henri Kisinger'e verilirse kimse şaşmasın. Eğer Vietnamı komünist emperyalizmine peşkeş çekerek harbi durdurmak, yeni Vietnamlar meydana getirmek için uğraşmak sulh için, dünya barışı için çalışmak ise Kisinger ödüle lâyık görülebilir. Ama bilinmelidir ki, komünist ülkelerde zulüm, işkence ve açlıktan ölen insanların sayısı, bir harpte ölenlerden daha fazladır.

---

(1) Siyonizm ve Türkiye, Yaşar Kutluay, s. 32.

NİZAMÜLMÜLK VE SİYASETNAME

Mürsel AĞAÇ

Geçen sayıdan devam

Milletin idaresi devlet adamına verilmiş emanet demektir. Emaneti korumak dürüstlüğü, ancak ideolojik yapısı sağlam ve milletini seven kimseler için mümkündür. Bu önemli noktanın unutulması bilhassa tanzimattan beri devlet hayatımızda kaide haline gelmiştir. Böyle bir durumdur ki bir sürü hainin idarî ve siyasî hayatımızda nüfuz sahibi olmasına yol açmıştır. İlk Osmanlı Meclisi Mebusanında ekseriyetin gayri müslim olduğu, Meşrutiyetin bazı prensiplerinin hainlere ne kadar fırsat verdiği hatırlardadır. İdeolojik yapısı toplumumuza uymayan kimselerin devlet idaresinde rol sahibi olmalarının tehlikesini Nizamülmülk pek güzel ifade etmiştir:

«...Hepsinden ziyade şayanı teaccüb şudur ki, her asırda hizmet ve memuriyet pâk itikad, asil ve ehil takva olan kimseye tevcih olunur. Ve kabul ve icabet etmediği takdirdekavlen ve cebren onun uhdesine verilirdi. Halen bu fark kalkdı. Eğer bir Cehud (Musevi) Türklerin umûrunu idareye akil olsa tensip ediliyor. İseviler, mecusiler, karmutiler de aynen böyledir. Anlara gaflet kötüdür, anların ne hamiyeti diniyesi ve emvali devlet hakkında şefkatı, ne de reayaya merhameti yoktur. Mahmud, Mes'ud, Tuğrul ve Alp Aslan'ın zamanında böyle şeyler yok idi. Red mezheb ve gayri müslimler için: "Bunlar bir yerde ayak tutunca Türklere ziyan verirler. Ehli İslâm'a renc ve meşakkat ederler; düşmanın bizim aramızda bulunmaması evlâdır" derlerdi. Ve şüphesiz âfet ve musibetlerden mâsum yaşarlardı. Şimdi iş bir dereceye kadar geldi ki saray ve divan onlarla doldu». (Fasıl 41)

Dışardan ve içerdeki beşinci kollardan gelecek yıkıma karşı tedbirli davranmak, basiretli idareci kadronun bir vasfı olmakla beraber devlet müesseselerinin verimli işlemesine de azami dikkat gerekir. Liyakatsiz, mes'uliyetini bilmez takımı, devletin kontrolünün de olmadığı hallerde halkın başına belâ kesilir. Memurların; halka hizmetle vazifeli olduklarını unutup despot kesilmeleri, halkın devlete tevecchühünü za-

yıflatır. Bu durumda fırsatı ganimet bilen kötü niyetliler, halkın hoşnutsuzluğunu, yıkıcı emellerine malzeme yapabilir. Her zaman mümkün olan bu hal, günümüz Türkiye'sinin acı realitelerinden biri değil midir? Büyük Selçuki veziri azamının tavsiyesi, taşıdığı ikaz mahiyeti ile bugün için de çok tazedir:

«Uhdesine memuriyet tevdi olunan memurine, Hudayı Azze ve Celle hazretlerinin kullarına iyi muamele etmesi; onlardan nahak yere bir şey alınmaması ve hüsnü muamelede bulunması elzemdir. Reayadan birisi aciz kalıp da öküz ve tohuma muhtaç bulunursa ona karzen verilmelidir. Bu suretle yükü tahfif kılınmış olur. Yerinde kalır ve hanesinden gurbete düşmez. Memurların ahvalini daima araştırmak elzemdir. Reayadan ziyade bir şey aldığı surette kendisinden istirdad ve reayaya iade edilir. Tâ ki diğerleri ibret alsın el uzatmasın... Vezir ve memurlar kötü hareket ettiği takdirde memlekette tarifi gayri kabil ihtilâl olur». (Fasıl 4)

Dünkü devletimizin idarecisi, köylüyü toprağa bağlamanın önemini bilir ve devletce alınacak tedbirlerden bahsederdi. Bugünkü idareciler bu konuda ne düşünürler? Dokuz asırlık zamanın uçlarındaki iki idareci tipinin mukayesesi, içinde bulunduğumuz şartların sebeplerini ne güzel ortaya koyuyor!

Nizamülmülk, Siyasetname'de toplum hayatının belli başlı bütün problemlerini ele almıştır. Her hususta va'zettiği düşünceler ve tavsiyeler ölmez bir tazeliğe sahiptir. Durmadan propagandası yapılan gayri milli ve sol sistemler, Siyasetname'de portresi çizilen devlet yanında pek hayağı kalır. Ayrıca hatırlatmakta fayda var ki; Siyasetname tatbikat olarak insan ve toplum hayatına girememiş prensipler yığını değildir. Bilâkis bizzat müellifin veziri azâmı olduğu büyük Selçuki devleti; Siyasetname'nin canlı bir modeliydi. Eğer tarihinin ana gerçeğinden mülhem idari ve siyasi prensipler, daha sonraki cihangir Osmanlı imparatorluğu için de aynen cari idi.

Siyasetname'de bir devletin dış siyaseti hakkında tamamiyle objektif tesbitler mevcuttur. Devletler arası münasebetlerin sebebi ve mahiyeti bütün açıklığı ile gözler önüne serilmiştir. Beşeri münasebetlerde asıl faktör olan ideolojiler çarpışmasını anlayamayanlar için tesbitler; soğuk ve hayal kırıklığına uğratıcıdır. **«Dünya insanlarının kardeşliği, ebedi dünya barışı»** zamanımızın beynelmilel mihraklarca güdümlü siyasetinde geçer akçe sayılırsa da, Siyasetname'de böyle afâki tem'alara hiç raslanmaz. Ayrı iman ve ideolojilere bağlı topluluklar var olduğu müddetçe mücadelenin bitmeyeceği gerçeği Siyasetname'deki görüşlere bir ruh gibi sinmiştir.

«Malûm olsun ki padişahın yekdiğerine elçi izam etmesinden maksat ne nâme göndermektir ne de halka ilam olunan haber ve payamdır. İhtimal ki padişah yolların, geçitlerinin, suların ve kapuların ve sülakların hali nicedir, asker geçebilir mi geçemez mi, memurlar kimlerdir, O padişahın askeri miktarı nedir, alât ve edevatı harbiyesi ne miktardır, askeri hoşnud mudur, değil midir? Bunları öğrenmek için elçi izam olunur.» (Fasıl 21)

Milletin gözü kulağı mesabesindeki dış siyaset kadrolarının, varlığımıza kasteden pek çok düşmanın el ele çalıştığı şu zamanda çok hassas olup, sağlam teşhislerin ışığında çalışması icabeder. Aksi halde, ihanete denk bir gafletle «El-fetih» gibi komünist teşkilâtlara «milliyetçidir» diyen burnunun ucunu görmezliğin kol gezmesi işten değildir. Düşman dost zannedilip millet tehlikeli çıkmazlara sokulurken, elçilik maskeli casus yuvaları, gaflet içerisindeki idarecilerin gözü önünde ajanlarla el ele devleti yok etmeye çalışır.

Devlet varlığını tehdit edici yıkım faaliyetlerinin daha niyet safhasında iken enselenmesi gerekir. Bu hususta istihbaratın rolü çok mühimdir. Şaşılacak kadar ileri görüşler serdeden Siyasetmane'de, şunlar kaydedilmiştir.

«Her tarafa tacir, seyyah, sofi, ilmç satar, dervîş kıyafetinde casuslar gitmeli ve işitilirse haber getirmelidir. Tâ ki ahvalden hiç birisi mestur kalmasın. Bir şey hadis olursa taze iken tedbir alınarak te-

dariki görülsün» (Fasıl 13)

Sağlam devletlerin müessese olarak en hayati elemanlarından birisi de adalettir. Siyasetname adil devlet idaresinin zaruretini sık sık ele almış, tarihi misallerle onun yerini canlı şekilde tebellür ettirmiştir. Zalimlerin mazlumları ezdiği bir ülkede devlet lakayd kalırsa, mülkün payidar olamayacağını söyler müellif.

«Padişahların haftada iki gün zulüm görmüş olanların şikâyetlerini dinlemesi ve zalimlerden onların hakkını alması elzemdir. Zalimin cezasız kalmadığı memleket dahilinde müntesir olunca, zalimler korkar, zulmün eli kısalır. Hiç kimse zulmetmeye ve el uzatmaya ukûbet korkusu ile kudretyab olamaz.» (Fasıl 3)

«Her şehirde kimin umuru diniyede şefkati bulunduğuna ve Cenabı Allah'dan korkduğuna ve garaz sahibi olmadığına dikkat etmeli ona; «Bu şehir ve nahiyeyi senin yed'i emanetine tevdi eyledik... Sırren alenıyeten cereyan eden ahvali ilam etmelisin. Ta ki biz icabeden emirleri verelim» denilmelidir».

Birçok fasıllarda devlet adamlarının sahip olması gerekli meziyetler üzerinde durulur. Bir devlet adamı her zaman mes'uliyetine mutenasip karakter olgunluğuna sahibolmalı, rastgele kimseler için olağan sayılan bazı haller ve zaaflar idareciler için asla varit olmamalıdır. İdarecilerin bir takım zaaf ve kınanır hallerinin mübalağa edilerek çok kolay yayılabileceği unutulmamalıdır. İhtiras ve arzularına kolayca ram olan idareciler, bazen koca bir milletin mahvına yol açan hareketleri yapabilirler.

Siyasetname'de denilir ki;

«Daima padişahlar tarik-i müstekime sâlik olmalıdır, kadınlara zaiflere esrarı kalbiyelerini ifşa etmemelidir. Ve onların nasayih ve hevasat ve evamirine kulak verip, onların müsahharı olmak çok kötüdür» (Fasıl 43)

Her habere inanıp hemence tesir altında kalmak hükümdara ait bir meziyet değildir. Bu zaaflara sahip idarecilerin, her zaman işittiklerinin, şişirilen haberlerin tesiri altında kalıp masum kimselere zulme vesile oldukları görülmemiş bir şey değildir. İyi bir idareci çocukça heyecanlar ve kolayca aldatılmak saflığından çok uzak bulunmalıdır.

«Acele etmemelidir. Padişah bir haber işitir, yahut bir vak'a hadis olursa anda teenniyi emretmelidir. Tâ ki hakikat malûm olsun yalan doğrudan ayrılsın, iki hasımı huzura gelip yekdiğeri hakkında söz söylediği vakit, padişahın meylinin hangi tarafa olduğunu anlar bilmemelidir. Çünkü bu vakit hak sahibi korkar. Batıl sahibi cüret bulur...» (Fasıl 38)

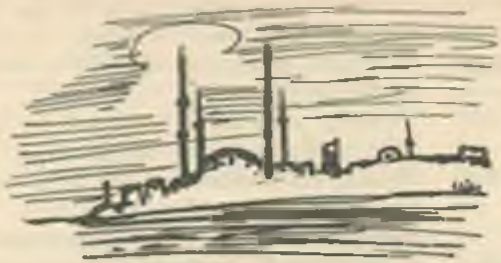
«Resulü efham (sallallahü aleyhi ve sellem) tedbir ve meşveretten müstağni bulunmazken artık kimsenin Peygamberden ziyade müstağni kalamayacağı bilinmelidir...» (Fasıl 18)

NETİCE:

İktibas ettiğimiz bölümler kitabın zengin muhtevası hakkında yeterince fikir verebilmektedir. Siyasetname klasikleşmiş bir eserdir. Onu okurken alelâde bir klasiğe bakıştan ayrı bir ehemmiyet atfederek üzerinde durmalıdır. Esas olan, ondaki çok realist siyaset anlayışı zaviyesinden günümüz Türkiye'sinin şartlarını etüd edebilmektir. Koca veziriazam her sahayı şumûlüne alan geniş bilgisini bizzat yaşadığı, yaşattığı uzun politik hayatın tecrübeleri ile çok güzel meczetmesini becerebilmiştir. Siyasetname bu hali ile tam didaktiktir, her asrın idaresinin ondan çok faydalanması mümkündür.

Onda gayri mümkün bir dünyanın hayalinden bahseden ütopik gevezeliklere rastlanmaz. Siyasetname'de insanın fıtri realitesine sadık kalınarak kurulup, yaşatılması mümkün bir dünya nizamının canlı şem'ası göze çarpar.

Eserini bölümler iktibas ederek tanıtmaya çalıştığımız müellifin bir devlet adamı olarak düşüncelerindeki yüksekliği, basiretindeki derinliği şimdi de çok aramaktayız. Ancak Nizamülmülk siyasetinin çok elzem olduğunu iyice anlamış bulunuyoruz. Siyasetnameler, Kutadgu Bilgiler dururken, siyasilerin gözlerinin hâlâ Avrupa ufuklarında dolaşması şaşılacak bir şeydir!

TABYA

Ali NAR

Sen hele yıldırımlıklardan
Sen hele yeşil çevre içinde
Boz duvarlardan kopmuş çocukluk anaları
Ne doyulmaz oyun olurdu olsaydı bu Tabya
Bizim köyde bizim evin yakınında
Nöbetçiyi kim görür ya da kimi nöbetçi
Ne serin Tabya

Kaya surat profilinden gördüm
Boğaz denizlerin yuları
Deniz boğazların bağlısı

• • •

Bu dağ
Tırmanılır aşılır
Bu bağ
Benimse bağdır
Bu yağ
Eriyen yüreğimin
Bu deniz
Korkaklar karısının ötesine
Bu şarkının sonu «SEN» diye biter

Deli
Bayraklı babanın bayrakları yahudi kesesi
Kaşıkçı babanın belki bin kaşığı bin eli
Etmeyin diye yalvarır da kim anlar?

Gelin ey..
Dedemin torunları kardeşlerim
Babamın torunları doğmadık evlât
Toplanın dağılmayın
Gereği var..
Anamın torunları yeğenlerim
Bir düğün alayı örneği gelin

Elleriyle yüzleri belli o kadar
Hep ölümsüzlük suyu verir
Saygı gerekli o yüze
Siz sökünedin kafile kafile
Neler olmaz!

Yâd yâr olmadı ne etsem
Siz âşinalar ordusu
Siz yürekten yana da bağlı
O erlerin ereği ölüp te yaşatmak
Ölmek içindir yaşamaları
Hanımları ve erleri

• • •

Hedefler az sonra kaynayıp yanacak
Yangıncılar koşarken alev dumanı taşır
Gecenin yer şimşeği çakacak
Yangın küçüktür söner, aldırma
Varsın bu dönem
He.. işte bu dönem kaygusuz geçsin
Çadır ipi dolaşmasın, direk devrilmesin ayağına

Tabur ilerlesin göz yumuk
Ağır ağır..
Ben teşrifat adamı
Ben teşrife teşne yalnız

• • •

Tabyayı gez bu ikindi
Ömrün bu ikindisi kaçırılmaz
Şöyle tasasız
Bir iz ara tabyaları aşan
Tabya fikir fikir, tabya cins ellerin izleri
Demiri zihinde ezer
Zihin haddesinde çelik
Çelik kalıplarda zihin
Bu kuşak olur er geç
Demir çelik düşüncede çelikleşmiş
Tabyaları gezsin
Tabyaları yıksın
Tabyaları yapsın
Aya yıldızlara göçülür TABYA

Nesirlerinde

Yahya Kemal

Abdullah YAMAN

Son devir edebiyatımızda, hemen her şiirinde milliliği terennüm eden şairlerimiz içinde Mehmed Akif ve Yahya Kemal başta gelmektedir. Yazdığı İstiklâl marşıyla Türkün, tek İstiklâl Şairi pâyesini kazanan Akif kadar, milliliğin zirvesine ulaşan bir edebiyatçı gösterilemez. Yine istiklâl şairi olmasa dahi, şiirlerinde mısra-mısra milliliği ve milli tarihi destanlaştıran Yahya Kemal, milli edebiyatımızın başta gelen simalarındandır.

Yalnız, Mehmed Âkif'in ve Yahya Kemal'in, şiirlerinde milliliği işleyiş tarzı, farklılık arzetmektedir. Mehmed Âkif, yaşadığı hayatın içindeki içtimai ve ahlâki ızdırapları dile getirip milletin o an içinde bulunduğu sefâleti mısralarında aktararak, bunların İslâm ideali çerçevesinde ve gelişen tekniğin de yardımıyla ortadan kaldırılabileceğini ifade eder. Bu haliyle Âkif, daha çok realist ve idealist görünür. Milli realizmin ve idealizmin temsilcisi durumundadır.

Yahya Kemal'e gelince; bu şairimiz, daha ziyade milli romantizmin bir temsilcisidir. Günündeki içtimai hayatın vakıalarından ziyade onu, mazinin ve tarihin âhenkli havası sarmıştır. Milli hayatın ideal hedeflerinden ziyade, deruni ve zevk verici taraflarını gayet ustaca terennüm etmiştir.

Biraz sonraki satırlarımızda yardımcı olması bakımından şunu belirtelim ki, gerek Mehmed Âkif ve gerekse Yahya Kemal imparatorluğumuzun içten ve dıştan darbelendiği, sarsıntılar geçirdiği bir devirde yaşamış ve yazmışlardır. Bu devirde görülen umumi bir durum vardır. İmparatorluk bünyesinin geçirdiği sarsıntılara muvazi olarak, son devir Türk edebiyatçıları da bu sarsıntılardan nasibini almıştır. Hattâ bir çokları sarsıntıdan da öte, fikri ve anarşi ve ruhi bir dengesizlik içinde bocalayıp durmuşlardır. Bu durumda en sağlam kalabilen şahıslar ise, şüphesiz ki Âkif'le Yahya Kemal olmuştur. Bunu da her halde millete ve maziye bağlı olmalarına borçludurlar.

Bununla beraber, Mehmed Âkif düşündüğü ve senelerce mücadelesini verdiği idealinin yine de hedefine ulaşamadığı inancı ve ızdırabıyla hayata gözlerini yumdu. Yahya Kemal ise gerek nesirlerinde ve gerekse şiirlerinde, dile getirdiği eski Türk

hayatının ve eski Türk zevkinin ortadan kayboluşunun ızdırabını, bazı siyasi ikbalcilerin oyalayıcı havası içinde unutur gibi oldu. Ve ne garip tecellidir ki, Türk milli yaşayışının, milli örf ve âdetlerinin toplum hayatından yavaş yavaş çekilip alınmasına karşı, ilk devirlerindeki gibi hisli, heyecanlı ve cesur olarak görmek istediğimiz Yahya Kemal, hayatının sonlarında daha ziyade çaresizlik içinde seyirci durumundadır.

Bu kısa girişten sonra, asıl mevzumuzun Yahya Kemal'in nesir yazıları oluşunu belirtelim ve onun çeşitli görüşlerini aktaralım.

YAHYA KEMAL'İN NESRİ

Yahya Kemal şiirlerinde olduğu kadar, nesirlerinde de milli hayatı, milli tarihi ve milli edebiyatı işleyen usta bir yazardır. Eserleri ancak vefatından sonra, «Yahya Kemal Enstitüsü» tarafından neşredilmiş ve böylece hayırlı bir işte bulunulmuştur.

Yahya Kemal'in yazılarını başlıca dört grupta toplayabiliriz:

a) Vatan ve milliyet üzerine yazdıkları.

b) Maziye dair olan yazıları.

c) Edebiyata ve Türkçeye dair yazdıkları.

d) Siyasi ve edebi hatıraları.

a) **Vatan ve millet üzerine yazdıkları:** Yahya Kemal, vatana iklimi, mimarisi, halkı ve toprağı ile bağlı olan bir insandır. Bir yazısında şöyle der. «**Bir iklimin manzarası, mimarisi ve halkı arasında halis ve tam bir ahenk varsa, orada bir vatan tablosu görünür.**» (1) Bu mücerret vatan görüşünden sonra, Türkün vatanını, Malazgird Meydan Muharebesi ile temellendirir, ve der ki: «**Malazgird Meydan Muharebesi (...), tesiri itibariyle, vatanın temeli, o muzafferiyettir. Bu itibarla bizce kudsiyetinin hududu olmayan bir hadisedir.**» (2) Haçlı taassubunun ve onun içimizden kiraladığı bazı insanların âdice saldırısına karşı, vatana ve Malazgirt Meydan Muharebesine böylesine sahip oluş, hemen ilk defa Yahya Kemal'de belirgin hali alır.

Yahya Kemal, vatan kudsiyetinin, edebiyatın ruhuna işlemesini ve oradan aksini mühim bir hadise olarak görür. «**Çünkü diğer milletlerin vatanı, edebiyatlarına aksetmiştir, komünizm o aksi asla silemez, heyhat ki bizim edebiyatımızda bizim vatanımızın ancak hayal meyal akisleri vardır.**» (3)

İşte bunun içindir ki Yahya Kemal şiirlerinde ve nesirlerinde vatanı taş-taş ve bütün tarihi zenginlikleriyle işlemeye çalışmıştır. Onun aşağıdaki satırları, insana vatan zevkini tattıran satırlardır: «**Eyüb'te Türbeye yakın bir mezar taşı vardır (...), bugün yaşayan en milli şairimizde, bu taşta hissedilen Türk ruhu yoktur diyebilirim, bu taş Fetih devrinin keyifli bir askeri gibi, önümde kavuğu yıkmış duruyordu; etrafındaki toprağa bir vatan rengi veriyordu. Vatana dair hiç bir yazıda, hiç bir sözde bu taş karşısında duyduğum vatan zevkini duyamadım.**» (4) Vatanın timsali olan bu taşların yıkılıp yokolmasını ise, «**ya hain bir rüzgâra, ya da hain bir ele**» yüklüyor ve şöyle feryad ediyor; «**İstanbul için Fetihten bir sene evvel şehid düşen Mahmud Çelebi ve onun gibi şehidlerin taşları dursalar, onların yerine bizim gibi faniler, fenâyâb olsalar daha iyi olurdu. Çünkü o taşlar, Türk nesillerine bizlerden fazla hayat verebilirler..**» (5)

Yazık ki, Yahya Kemal'in bu hissiyatını, menfi yönde, yurdumuzda Haçlı zihniyetini gerçekleştiriyor. Bütün Türk eserleri yok olmaya terkedilirken, çeşitli yatırımlarla, eski Bizans ve Yunan taşları dikilmeye çalışılıyor.

Yahya Kemal'in milliyetçilik anlayışı ise, «**bir Osmanlı Türklüğü arzusuyla**» (6) ifade edilebilir ve Avrupa menşeli milliyet nazariyesinin ülkeye zararlı olduğu inancındadır. «**Milliyet nazariyesi (...) Balkanlara sirayet edince şimdiye kadar milletler arasında görülmemiş bir gayz, bir fitne, bir menfaatperestlik fırtınasıdır, kopardı.**» (7) derken, İmparatorluğumuzun ve vatanımızın parçalanışındaki temel faktörlerinden birine işaret etmektedir.

Yahya Kemal, Balkanlarda çöküşümüzü hızlandıran âmillerin içinde, Avrupa men-

şeli milliyet nazariyesini söylerken, Doğudan Şii İran'ın hücumlarını da milliyet meselesiyle izah etmektedir (8).

Türklüğümüzün ve gerçek milliyetimizin ise «sözde medenileşme» ile eriyeceğini ifade ederek der ki, «Fakat fazla medenileşen üst tabakanın çocukları, ezansız yeni semtlerde alafranga terbiye ile yetişirken, Türk çocukluğunun en güzel rüyasını göremiyorlar. Bu çocukların sütü çok temiz, hilkatleri çok metin olmalı ki, ileride alafranga hayat, Türklüğü büsbütün sardıktan sonra milliyetlerine bağlı kalabilsinler. Yoksa ne muhit ne yeni yaşayış ne semt hiç bir şey bu yavrulara Türklüğü hissettiremez.» (9)

Aslında Yahya Kemal, daha kendi zamanında alafranga hayatın frenk hayatının cemiyetimizi, hatta kendi hayatını bile sardığından şikâyetçidir. İçinde bulunduğu frenk hayatından nefretle daha mutlu bir hayatın özlemi içinde ızdırabını kelimelerine dökerek diyor ki; «dört sene evvel, Büyükada'da oturuyordum. Bayramda bayram namazına gitmeye niyetlendim. Fakat, frenk hayatının gecesinde, sabah namazına kalkılır mı? Sabah erken uyanamama korkusuyla o gece hiç uyuyamadım.» (10) Fakat ne yazık ki, frenk hayatından, gayri milli azınlığın hayatının cemiyeti sarışından bu kadar tiksinen Yahya Kemal, aktif ve sistemli bir mücadele, özlediği hayatı getirecek bir mücadele göremiyor, veremiyor.

b) Maziye dair olan yazıları: Bir yazar, Yahya Kemal'i tahlil ederken şöyle diyor; «Tarihin geniş açısı içinden, akışa bakan Yahya Kemal, eski, mükemmel vakitlere kayıyor ve o vakitlerin mermerden anıtını yapıyor. (...) Medeniyetin, İslâm Türk medeniyetinin bıraktıklarının unutulmaması, bilinmesi, ve ebedileşmesi onun tasarısıdır.» (11) Yazarın, Yahya Kemal'in şiirlerindeki bu tesbitini, aynen nesirlerinde de görmekteyiz. Bir yazısında, Topkapı Sarayından bahsederken şöyle der; «Her ziyaretimde, ruhum bu saraydan; soğuk bir demir, kızgın bir ateşten nasıl çıkarsa öyle çıktı.» (12) Başka bir cümlede ise şöyle der; «gezintilerimde bir hakikat keşfettim. Bu devletin iki manevi temeli vardır: Fatihin Ayasofya minaresinden okuttuğu ezan ki, hâlâ okunuyor! Selim'in Hırka-i Saâdet önünde okuttuğu Kuran ki hâlâ okunuyor.

Eskişehir'in, Afyonkarahisar'ın, Kars'ın genç askerleri! Siz bu kadar güzel iki şey için döğüştünüz.» (13) Başka bir yazısında bu manevi temellerin, İstanbul'un Türk kalışındaki, İstanbul'un Türk vatanı oluşundaki asıl sebepler olduğunu ifade eder (14). Ancak bu kadar içten yazan ve insan ruhuna tesir etmesini bilen Yahya Kemal'in sonradan Ayasofya'daki Ezanın ve Topkapı'daki Kuranın acı akıbeti karşısında nasıl bir tavır takındığı doğrusu merak konusudur. O kadar içten yazan bir insanın, her halde susması mümkün değildir. Sustuysa bunun mutlaka vicdan azabını duymuştur.

Yahya Kemal, maziye böylesine tutkun bir insan olduğu gibi, ona yöneltilen hücumların yersiz olduğunu da ifade eder. «Bugün içtimai ağrılarımız tuttukça maziyi itham etmek umumi bir dert oldu. Gariptir ki hastalıklarımızın menşelerini daima tarihimizin en sıhhatli zamanlarında arıyoruz.» (15)

Yunanlının Anadolu'yu işgal ettiği bir hengâmede; atalarımızla, Avrupa'yı bütün tarih boyunca mukayese ediyorcasına, şöyle der; «Maziye gelince, onunla kalbimiz doludur; biz de padişahımız Orhanla Bursa'ya girdikti, lakin Kostantin'in girdiği gibi değil, biz de padişahımız Muradla Edirne'ye girdikti, lâkin Yunan kralı gibi değil, (...) biz de İstanbul'a, Rumeli'nin, Asya'nın birçok şehirlerine girdikti; o girişler birer destandı. Yunanlıların bu karnavalına benzemez. Bu karnavallarla, mazinin aynasından o hakiki destanı silecekler mi?» (16)

Maziyi destanlaştıran Yahya Kemal, hiç bir zaman Avrupalaşma mukallitliğine de razı olmamıştır. «Diğer mekteplerden yetişen ahrâr, ekseriyetle milli hislerden ziyade yeni fikirlere, harsten ziyade temeddüne (medenileşmeye), Türk hayatından ziyade, frenk kitabına kapıldılar. (...) Ancak bugün anlıyoruz ki, Mithat Paşadan

beri o kırk yıllık davada beyhude akıntıya kürek çekmişiz.» (17) Avrupalılaşmanın resmi başlangıcı sayılabilecek olan Tanzimat paşaları için ise şöyle der: «Tanzimat paşaları, Avrupa'ya o yarım yamalak vukuflarıyla, devletin bütün tebeasını yuğurup, yeni bir millet imal etmeye savaştıkları zaman eserleri olan üçübeye bu unvanı taktılar.» (18) Tanzimattan sonraki devrin neslini «medenileşme ve yeni olma» mikrobuyla aşılanmış insanlar olarak niteleyen Yahya Kemal, medenileşmenin müslümanlıktan çıkmayı tabii ve hoş karşılamadığını, bizimle beraber medenileşme yoluna giren Balkan devletlerindeki manzaranın hristiyan dinini ve milliyetini hatırlattığını söylemektedir (19). Bütün bu ifadeleriyle Yahya Kemal, medenileşmek sevdasıyla, mazinin hor görülmemesini istemiştir.

c) **Edebiyata ve Türkçeye dair yazdıkları:** Yahya Kemal'in edebiyata dair yazıları başlı başına bir eser meydana getirmiştir. Onun bu mevzuda, «sade bir görüş» başlıklı yazısı tek başına sahifeler dolduracak izahlar getirmektedir. Son devir edebiyatımızın lime lime çürüdüğünü ve buna çareler bulunması gerektiğini söyler. O, devrinde yeni türeyen edebiyatı şöyle anlatır: «Eski Türk cemiyeti, kılığı ve kıyafetiyle, düşünüşü ve yaşayışıyla zevk ve şevkiyle ortadan kaybolduktan sonra, türeyen yazılara muasırlar «yeni edebiyat» diyorlar.» (20)

Yeni edebiyat şairlerinin kendilerini cemiyete mal edemediklerinden şikâyet eden Yahya Kemal, «ancak, seneler geçtikçe halkın nazarında şair demek, toy, küstah, bâlâpervâz, sünepe, ciddiyetsiz, tufeyli ve bilhassa akılsız ve mektep kaçkını bir mahlûk olarak tecelli ediverdi (21) diyerek, Osmanlı devri şairlerine olan sevgi ve saygının da kalktığını ifade etmek ister. Halbuki şair bütün hayata bağlı olan bir sanatkârdır. «Şair milli hayatın şahidi mevkiinde idi. Padişahtan serdara kadar bütün şahsiyetleri o yaşatıyordu. (...) Hasılı şair bütün sanatlara bütün hayata böyle bağlarla bağlı ve o cemiyetin timsali idi.» (22)

Edebiyatımızın çöküşü, cemiyetimizin çöküşüne muvazi olarak ilerliyordu. «Tepeden tırnağa, içimizden dışımıza kadar muttasıl değiştik. Buna, hayat mânasını ima eden bir kelime ile «tecedddüt» diyorduk. Halbuki, bir Heyetin ölümüydü. Bu tedrici ölümde eski sanatlar birer birer kayboluyordu. (...) Edebiyat artık, âteşin bir hayattan fışkırmadığı için atılışlı değil, çoraktır. Sevmiyor iğreniyor, hayran olmuyor, tiksiniyor, zevk almıyor eğleniyor, aşkın mânası alâka, hayatın manası nefsin bütün arzularını teskin oluyor.» (23) Ve bütün bunlardan sonra Yahya Kemal neticeyi ilan ediyor: «Eski Türklerin manevi bir hayatı varken, bir edebiyatı vardı. Yeni Türklerin ancak manevi bir hayatı olursa, edebiyatı olur.» (24)

Edebiyatta inhilâli, cemiyetin çöküşünde gören Yahya Kemal, Türkçe'deki imlânın bozukluğunu da buna hamleder ve şöyle der: «Ben öyle zannediyorum ki, eski sofamız, eski çarşımız, eski idâremiz niçin inhilâl ediyorsa, imlâmız da onun için ediyor.» (25) İmlânın inhilâlinin ise, yarım yamalak ıslahat tedbiri ile olamayacağını, hele Abdullah Cevdet'in lisanı baltayla yaran bir imlâsı olduğunu, bunun ise saldırgan bir gergedana veya bir deniz aygırına benzediğini ifade ederek, kafalar düzelmedikçe imlânın da düzelmeyeceğini belirtir.

Yahya Kemal, Türkçeyi vatanın ruhu olarak tavsif eder ve zamanında, Türkçenin geliştirilmesi için, uydurma ve gayri milli davranışlardan uzak kalınmasını izah babında şöyle der: «Binâenaleyh muallim yetiştirecek bir Dârülmuallimin, ilmi Türkçeleştirecek bir Dârülfünun, işte bu iki müessesenin lüzumu, bu kurtuluş işinde her şeyden evvel göze çarpıyor.» (26)

d) **Siyasi ve edebi hatıraları:** Yahya Kemal yaşadığı devrin simaları arasında tanıştığı kimselerin siyasi ve edebi şahsiyetlerini belirten yazılar da yazmıştır. Bir yazısında, «Tevfik Fikret ve Halid Ziya gibi şahısların sanatta hür telakkilerin tohumlarını ektiklerini, fakat hakikaten hür telakkileri uyandırmadıklarını ve Türk

zevkinde ilk defa Şark ve Frenk zevkleri diye, bediiyyatın kâinatını ikiye böldüklerini» kaydetmekte (27) bunların, «mukallid zevki rehber edindiklerini, mahalli hayattan iğrendiklerini, kendisini de iğrendirdiklerini, fakat yavaş yavaş sanatın manevi bir mahiyet almakta olduğunu» (28) ilâve etmektedir. Ayrıca «Fikret'in bilgisinin orta dereceden de dûn olduğunu, hayatının sonunda hayal-meyal bir solcu olarak yaşadığını» anlatır (29). Yazılarında bir çok şahsiyet hakkında malûmat veren Yahya Kemal'in bilhassa Halide Edip hakkında söyledikleri dikkat çekicidir. «Wilson prensipleri ve Amerikan mandası için açtığı cereyanı ve yaptırdığı içtimaları uzaktan seyrettim.» (30) Halide Edib'in böylece bir Amerikan mandacılığı cereyanı açtığını haber verirken, onun karakterini de şöyle belirtir. «Şan ve şöhret meselesinde fazla hırslı, ve etrafına karşı epey hasûd olduğu hissediliyor du.» (31) Ancak burada Yahya Kemal'in içinde bulunduğu bir tezadı da belirtmeden geçemeyeceğiz. Kendisi Halide Edip hakkında böyle derken, başka bir yazısında; «Millî Hareketin on seneden beri en fedakâr iki gönüllüsü olan Halide Edip ve Hamdullah Suphi..» (32) diyerek bir tezadın içine düşmekte ve bu şahıslara çirkin isnatlarda bulunulduğunu söylemektedir. Yahya Kemal'in bu davranışını çeşitli manalarda yorumlamak mümkündür. Ancak biz burada bu tezadı belirtmekle kalacağız.

Buraya kadar yazılarından örnekler verdiğimiz ve çeşitli görüşlerini aktardığımız Yahya Kemal'in, nesirleri okunduğu zaman daha bir çok mevzulara temas ettiğini görmek mümkündür. Burada biz, Yahya Kemal'in milliliğini ve millî edebiyat ve tarih hakkındaki görüşlerini belirtmeye çalıştık. Bundan istifade edeceklerin, onun bütün yazılarını kritik ederek okumaları, elbette faydalı olacaktır.

---

(1) Yahya Kemal, Aziz İstanbul, Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, 1964, İstanbul, s. 9.

(2) a.g.e., s. 14.

(3) a.g.e., s. 76.

(4) a.g.e., s. 138.

(5) a.g.e., s. 88.

(6) Y. Kemal, Siyasi ve Edebi Portreler, Y.K.E. Neşriyatı, 1968, İstanbul, s. 12.

(7) Y. Kemal, Eğil Dağlar, 1000 Temel Eser Neşriyatı, 1970, İstanbul, s. 94.

(8) Yahya Kemal, Aziz İstanbul, s. 71.

(9) a.g.e., s. 122.

(10) a.g.e., s. 123.

(11) Sezai Karakoç, Mehmed Akif, Yağmur Yayınevi, 1968, İstanbul, s. 53, 55.

(12) Y. Kemal, Aziz İstanbul, s. 113.

(13) a.g.e., s. 120.

(14) a.g.e., s. 117.

(15) Y. Kemal, Eğil Dağlar, s. 144.

(16) a.e.g., s. 233.

(17) a.g.e., s. 13.

(18) a.g.e., s. 63.

(19) Yahya Kemal, Aziz İstanbul, s. 123.

(20) Yahya Kemal, Edebiyata Dair, Y.K.E. Neşriyatı 1971, İstanbul, s. 52.

(21) a.g.e., s. 19.

(22) a.g.e., s. 53.

(23) a.g.e, s. 55.

(24) a.g.e., s. 58.

(25) a.g.e., s. 94.

(26) a.g.e., s. 84.

(27) a.g.e., s. 84.

(27) a.g.e., s. 18.

(28) Y. Kemal, Aziz İstanbul, s. 139.

(29) Y. Kemal, Siyasi ve Edebi Portreler, s. 21.

(30) a.g.e., s. 38.

(31) a.g.e., s. 39.

Pınar'ın "Folklor İncelemesi,, Yarışması

Halkın Şivesiyle Bir Diyaloğ

Mustafa BAKTIR

Birinci gelen incelemenin devamı:

— Merhaba Hasan Üseyin bee..

— Merhabâ Mehmet efendi abi.

— Nirelerdeydin vay hiç görünmüyodun, Bayram şekeri oldun mubarek.

— Nirde olah yav, Allahın bahşiddiği sağlıh sıhhat üzerine dolanıp duruyoh baah.

— İyi ağa iyi dolan dur bahalım!.. anlat baah çerçillikte ne yaptın.

— Niydek yav gittik geldik.

— Hoş geldin sefalar getirdin. E! ee bizim avrad bişiy diyodu, başından bir vahaa'mı geçmiş noolmuş.

— Ne vahaası lan?

— Hani bi çerkes köyünde imamlıh' mı yapmışsın niyitmişsin?

— Haa!. şo mesele. Heye yapdıh yaa.

— Annadda dinleyek ağa.

— Duymuşsun' ya oğlum.

— Duymuya duyduh amma sahibinden dinlemek daha bi bambaşka olur.

— Vela havli vela guvvet...

— Hadi be abim nazlanma...

— Nazlanacah ne var'ya...

— Hadi gözünü sevdiğimin ağası be, bi annad da kiyfimiz yirine gelsin.

— Peki! oğlum annadıyım da elinden gurtulah be.

— Ha şöyle... ağzını yidiğim Mehmet, annad.

— İşte garıyında annaddığı gibi ben o çerkes köyüne vardım. Bir adam yanıma gelip nereli olduğumu sordu, bende söyledim. Beni büyükçe bir odaya götürdüler, baş sedire oturttular.

— Soona vezirim soona?

— Ben bişiyden habersiz otururken yemek geldi yidik. Vakıt öğleye gelinci camiye giddik, namazı gıldırdıh. Namazdan soona beni evine götüren adam golumdan yapışıp:

— «Gel baah ağa. Şu bizim üç günnük cenazenin de namazını gıldır».

— Neyse sözü uzatmayalım şeker gardeşim biz razı olduh. Allahüekberi didikten soona diğer namazlardaki gibi secdeye gapandıh...

— Hah hah hah hah haa, soona niyiddin gadasını aldığım?

— Cenazeyi gördükten soona o adam yanıma yahlaşıp usulca gulağıma eğilip ne dise beğenin ağa?

— Ne didi ki ağanın oğlu?

— Ne diyecek... «yav benim bildiğim cenaze namazında secdeye varılmaz.»

— Sen ne didin?

— Durur muyum hemen cevabı yapıştırdım: Ulan sizin üç gündür ölüyü bekleterek girdiğiniz günâhı affiddirmek için secdeye gapandım...

— Hah hah hah... ıhı! ıhı!.. sona efendim nooldu?

— Noolacah dut yimiş bülbül'e döndü hiç sesini çıhadmadı...

ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Atasözleri ve deyimler bakımından zengin bir beldedir. Bunun en büyük sebebi buraya hemen hemen her asırda başka yerlerden gelen kabilelerin yerleşmiş olmasıdır.

ATASÖZLERİ :

— Az yaşa çok yaşa, bir gün gelir başın taşa.

— Alışganlardan ol çalışganlardan ol.

— Elin verdiği öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.

— Korkak bezirgân ne kâr eder ne ziyan.

— Azık alırsan evinden, kız alırsan köyünden.

— Deme komşuna, gelir başına.

— Bir hatır iki hatır üçüncüde vur yatır.

— Bir elin nesi var, her elin sesi var.

— Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz.

— Yiğit ölür eseri, eşek ölür semeri kalır.

— İyiliğe iyilik her kişinin işi, kötülüğe iyilik er kişinin işi.

— Kenarına bak bezini, anasına bak kızını al.
— Rakibin karınca dahi olsa sakın.
— Ummadığın taş baş yarar.
— Üzüm üzüme bakarak kararır.
— Gülünü seven dikenine katlanır.
— Bir çiçekle yaz gelmez.
— Affetmek büyüklüğün şanından.
— Akşamın hayrından sabahın şerri evlâdır.
— İt iti ısırmaz.
— Birlikten dirlik doğar.
— El öpmekle ağız pis olmaz.
— Kızını dövmeyen dizini döver.
— Tembele kapıyı ört desen rüzgâr esince örter der.
— Büyüğünü bilmeyen Allah'ını bilmez.
— El elden üstündür.
— Kapını berk tut, komşunu hırsız tutma.
— Komşunun kötüsü yedi mahalle bezdirir.
— Ayağını yorganına göre uzat.
— Her şey aslına çeker.
— Yedisinde neyse yetmişinde odur.
— Görünen köy kılavuz istemez.
— Eşşeğe altın semeri giydirsen, yine eşek yine eşek.
— Hırsının kalkan zararının oturur.
— Fidan yaş iken eğilir.
— Sabrın sonu selâmet.
— Emanete ihânet etme.
— Sırrını söyleme dostuna, dostuyun dostu vardır, o da söyler dostuna.
— Çalışan dağları aşmış, çalışmayan düz yolda şaşmış.
— Arayan mevlâsını dileyen belâsını bulur.
— Dost acı söyler sonu tatlıdır, düşman yüze güler sonu acıdır.
— Eski dost düşman olmaz.
— Hakiki dost kara günde belli olur.
— Besle kargayı, oysun gözünü.
— Anlayana sivri sinek saz, anlamayana davul zurna az.
— Bakarsan bağ olur bakmazsan dağ.
— Utan utanmazdan, kork korkmazdan.
— Misin yanına var mis ol, pisin yanına var pis ol.
— Kırk gün kar yağar, bir gün av olur.
— Tedbirini al, takdire mâna bulma.
— Davetsiz yere varan, mindersiz yere oturur.
— Utanmazın yüzüne tükürsen yağmur yağıyor zanneder.
— Yel eserken harmanını savur.
— Dikensiz gül, kusursuz güzel olmaz.
— Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.
— Misafirin şaşkını, ev sahibini gönüller.
— Çocuğa yumuş buyur ardından sen git.
— Akılsız başın taban çeker zorunu.
— Derdini söylemeyen derman bulamaz.
— Yolcuya sohbet haram.
— Yolcu yolunda gerek.
— Yoldan giden yorulmaz.
— Aslı azmaz bal kokmaz, kokarsa yağ kokar onun da aslı ayran.
— Acele işe şeytan karışır.
— Arife tarif gerekmez.
— Akşam yalan söyleyenin sabaha yüzü kara çıkar.
— Su testisi su yolunda kırılır.
— Zorla güzellik olmaz.
— Söz namustur, tutmayan namussuz.
— Sürüden ayrılan koyunu kurt yer.
— Arkadaşını söyle kim olduğunu söyleyeyim.
— Zararın neresinden dönersen kârdır.
— Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır.
— Söz gümüşse sükût altındır.
— Dilim, giydirir bana kilim.
— Kılıç yarası kapanır, dil yarası kapanmaz.
— Geriden davulun sesi hoş gelir.
— Rüzgârının ekilen fırtınayla biçilir.
— Lisan kâlp yapar insan sevindirir, lisan kâlp yıkar insan öldürür.

Deyimler

— Aşağı tükürsen sakal yukarı tükürsen bıyık.
— Halep ordaysa arşın burda.
— İt ürür kervan yürür.
— Ekmek elden su gölden.
— Armut piş ağzıma düş.
— Gadasını almak.
— Koca kızın gelinliği bu kadar olur.

ÇIĞLIKLAR

Çığlıklar; bir zulmün, vahşetin ifadesidir.
Çığlıklar; mazlum milletlerin hazin sesidir.
Ne vahşetki; insanlar insan olmaktan çıkar,
Orada sular değil, derelerden kan akar,
Bebekler, süngüsü ucunda kızıl askerin
İşitin çilesini, feryat eden seslerin

Çığlıklar; süsler şehidimin mezar taşını.
Çığlıklar; ezecektir o yılanın başını
Bu bekleyiş, bu ızdırap, elbet biter bir günde,
Belki dünün, bugünü kıskandığı bir günde.
Milletim, Milletim, acı yüklü Milletim;
Kurtuluşun yakındır tarihe yemin ettim.

İlhan ÖZTÜRK

— Neler geldi neler geçti felekten un elerken deve geçti elekten.
— Her horoz kendi çöplüğünde öter.
— Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak.
— Diliyin altındaki baklayı çıkar.
— Ayı pisliğiyle oynuyor.
— Aklıma bir şey düştü.
— Aklına karışmak.
— Aklı üstünde olmamak.
— Sakalına göre tarağını vurmak.
— Kel başa şimşir tarak.
— Komşu bağından tezkere doldurmak.
— Kambersiz düğün olmaz.
— Soyup soğana çevirmek.
— El aleme karşı.
— Mıdır mıdır.
— Dığıl dığıl.
— Öp babayın elini.
— Fol yok yumurta yok.
— Su geldi teyemmüm bozuldu.
— Pat diye konuşmak.
— Pat diye gülmek.
— Tilki sancısı tutmak.
— Arkadaşını kurda yedirmek.
— Yüzünden düşen bin parça olmak.
— Suratı sirke satmak.
— Fazla karıştırma altından Çapanoğlu çıkar.
— Yüz bulup da astar istemek.
— Kafası saman torbası.
— Kafasında saman basılı.
— Kediye pisliğin şifa demişler, çıkmış da tereğe pislemiş.
— Yerin kulağı var.
— Kulak misafiri olmak.
— İki cami arasında kalmış beynamaza dönmek.
— Keyfinden dört köşe olmak.
— Ocağına incir ağacı dikmek.
— Anamdan emdiğim süt burnumdan geldi.
— Anasından emdiği süt burnunda kokuyor.
— İt ile buyurur, it kuyruğuna.
— Sudan çıkmış sıpaya döndürmek.
— Eşşek sudan gelinceye kadar dövmek.
— Tadı damağında kalmak.
— Sen giderken ben geliyordum.
— Çatlak kafalı olmak.
— Uzayan kol bizden olsun.

Derleyebildiğimiz kadarıyla atasözleri ve deyimler bunlardır. Fakat bizim elde edemediğimiz daha pek çok atasözleri ve deyimler vardır. Çünkü medeniyet ilerleyip yeni problemler çıktıkça yeni atasözleri ve deyimlerin çıkacağı muhakkak. Onun

için deyimlerimiz sınırlandırılamaz, onlar medeniyetin ilerlemesiyle paralel olarak çoğalır.

Masallar ve Halk Hikâyeleri

Masallar ve halk hikâyeleri bakımından zengin bir nahiyedir. Ağlayan torunu susturmak isteyen bir ninenin söylediği hayâli bir olay zamanla masal olur çıkar.

Hikâyelere gelince: Meydana gelen bir olay anlatıla anlatıla zamanla halk arasında «Vahdi zemanında veya o günün beyliğinde, günün behrinde» şöyle olmuş böyle olmuş v.b. ifadelerle anlatılan bir hikâye olur çıkar. Atasözleri ve deyimleri de yazarken ve başka başka yerlerden gelenlerin de buradaki halkın anlattığı hikâye ve masalların çok konulu ve sayı itibarıyle kalabalık olmasına sebep olmuştur.

MASALLAR

a) Alicikle Velicik
b) Yusuf mamerdirek.
c) Yallı Mustafayla devler.
d) Padişahın üç oğlu.
e) Marifetli tilki.

v.b. birçok masallar. Bunlardan halk arasında masal anlatma şeklini açıklayabilmek için örnek olmak üzere birisini halkın konuşma şekliyle anlatalım.

ALICİKLE VELİCİK

Vahdi zemaninde yaşayan bir ailenin hiç çocukları olmazmış. Bir çok çareler arayan karı koca en sonunda bir hocaya okunurlar. Hoca kadına yatarken altına bir urupluğa mercimek koy dir.

Kadın o günün sabahına mercimeklerin hepisinin ana diyin bağırdıklarını görür. O sevincinen ekmek bişirmek için tandırın başına geçer. Geçer amma mercimeklerin hepisi «ana biz açıh» diyin ağlamıya başlarlar. Kadıncağızın çilesi dolunca kosseğeyi gaptığı gibi hepsini öldürür. Soona kocasının yemeği bişinci başlar gara gara düşünmüye. «Ah» dir çocuhlarımdan birisi sağ olsaydı şimdi yimeğe babasına götürürdü. O zaman süpürgenin arhasında sahlı olan Alicikle Velicik «biz sağız ölmedik» deyin bağrışırlar. Kadıncağız sevincinden hemen hemen nirdeysie bayılacah gibi olur. Yimeğe hazırlar, onlara merkebi verir. Bizimkiler merkebin iki kulağına binerler. Yolda giderken «Hest oğlum garagaçan» diye söyledikçe yoldan geçenleri hayrette bırahırlar...

Neyse gel zaman git zaman onlar tarlıya gelirler. Babaları yemeğe oturunca Alicik hemen sabanı gaptığı gibi çift sürmüye başlar. Fakat sarı öküz pisleyince onun pisliğinin altında galır. Babası pür hiddet yirinden galharah onu pislikden gurtarır. Ondan soona da onu bir çişmiye gonderir. Çişmiye giderken yolunu gaybiden Alicik devin evindeki çişmiye gader varır. Orda elini yüzünü yıhayınca bir elma ağacı gorür. Ağaca çıharak elme yimiye başlar. Başlar ya oradan geçmekte olan dev insan kohusunu alınca durur. Ve Aliciği ağaçda görüncü hemen plan düşünerek:

— «Ey insanoğlu bir elma virde yiyim» dir.

Alicik elmayı virirken golundan yahalıyarak evine götürür. O evden yüz numarıya gidinci Alicik hemen elmanın üsdüne çıhar. Dev gelip de Aliciğin evde olmadığını görüncü hiddetlenip «Eh ulan insanoğlu seni de paramparça idmezsem bana da dev dimesinler» diyerek hiddetle evinden çıhar. Ağacın yanına gelince: «ey insanoğlu donum çözüldü gel de bağla» dir. Alicik tabiyi buna ganmaz. Dev ozaman bir elma adda yiyim». Ozaman Alicik birinciyi atar, dev pisliğime düşdü, dir. İkinciyi atar «Sidiğime düşdü» dir. Gel insanoğlu şunu elinle vir diyince Alicik gafil avlanıp virmek isterken dev onu yahalar. Bu sefer de eve varapta dişlerini biletmiye gidinci Alicik can izmiynen ordan gaçar. Gaçar amma yolunu şaşırarah gine devin eline düşer. Dev bu sefer sohaktan gelen garısına Aliciği emanet ider. Dev ana kazanı tandırın üzerine gor ve suyu gaynadmıya başlar. Amma bir zeman gelirki gözleri tütünden iyice yılar. Bunu goren Alicik fırsat bu fırsat diyerek devi gucahladığı gibi gazana dıhar. Soonada iyice bişdiğini annayınca onu güzelce keserek masanın üzerine serer, gendi hemen evin kemerlerine dırmanır. Dev gelinci «Hay ömrüne berekât avrad amma da semiz hale getirmişsin hâ» didiği yirde eti midelemiye başlar, Etin en altında

Alicigin sahladığı garısının memelerini görüncü acı gerçeği annar. Ozaman, «vay ulan bana bu oyunu da mı oynuyacağıdın» diyerek köpürür. O zeman bizim Alicik gendini dutamıyarah güler. Dev Alicigi kemerde görüncü nasıl çıhdın dir O da şişleri üst üsde goyarak dir. Dev denemiye galhınca şişler bi güzelce ayaklarına batar. Dev yine nasıl çıhdığını sorunca «tuzları gayarak» dir. Dev bunuda deneyim dirken yaralarını duz yahıncı olduğu yire düşer. Alicik ordan çıhıp gaçmıya başlar. İpiyi ilerleyinci fısıltılar duyar, bahsa görseki üç beş kişi aralarında altın bölüşür. Hemen seslenir «Ağalar beni de unudmayın.» Hırsızlar şaşırır. Onlar şaşırdıhça bizimki söyler. Ozaman hırsızlar korkudan altınnarı biraharak gaçarlar. Alicik de oradaki altınnarı alarah babasının yanına gelir. Ondan soona fakir çifçi ailesi zenginneşir, gider...

HALK ARASINDA ANLATILAN HİKÂYELER

Halk arasında anlatılan hikâyelerin çoğunda birleşik noktalar arasında ortak olan özellik şudur (Halk arasındaki hikâyelerin çoğunda ibret ve ders) verici konular işlenir. Bu yönü itibarı ile hikâyeler birbirini andırır.

İşte hikâyelerin isimleri:

— **Hanginiz haklı.**

— **Çingene çocuğuyla padişah.**

— **Sen insan olamazsın.**

— **Anasını boyayıp babasına satan Kayserili'nin hikâyesi.**

— **Asıl mı evlâ terbiye mi.**

— **Kapıma kara kilit takılır.**

— **Siyaset dersi.**

— **Eşkıya Halil Emmiye ait kısa hikâyeler.**

— **Eşkıya BOZ Ağanın Osmana ait hikâyeler.**

Diğer yerlerde halk arasında anlatılan Karacaoğlana, Köroğluna, Kerem ile Aslıya, Kamber ile Arzuya vb. halk ozan ve kahramanlarına ait hikâyeler anlatılır.

İşte bu hikâyelerden bir tanesini yine halkın diliyle ve şive özellikleriyle onlara anlattıralım.

ASIL MI EVLÂ TERBİYE Mİ?

Zemanin behrinde iyi annaşan padişahla veziri (Asıl mı evlâ yoksa terbiye mi) gonusunda anlaşmazlığa düşerler. Padişah terbiyeyi vezir aslı müdafaa ider. Vezir:

— «Peki padişahım yarın bunu bir deniyelim» dir...

İkinci gün padişahla vezir sarayın bir odasında otururlarken, padişah hizmetçiye marifetli kedisiyle kahve göndermesini emreder. Kedi tepsi elinde odaya girinci vezirin eli cibine gider ve çıhardığı fareyi ortaya salar. Kedi fareyi görünce hemen tepsiyi fırlatarak farenin ardından goşar, ozeman vezir efendi gülümseyerek padişaha sorar:

— «Efendim asıl mı evlâ imiş terbiye mi?» diye.

DESTANLAR :

Anadolumuzun destan bakımından zengin olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Bunlar arasında Battal, Melik Gâzilere ait destan ve efsaneler dillerde dolaşır durur. Zaten vatanımızın her taşı, her toprağı destandır. Fakat her yerde halkın destan yazmasına ayrı ayrı konular sebep olur. İşte bu ayrılık halkın destanlarının çok çeşitli ve ayrı özellikte aynı mısra dizileriyle meydana gelmesine sebep olmuştur...

Bu, Anadolu'nun dağ kasabasında da çeşitli konuları kapsayan destanlar söylenmiştir. Lâkin bunlardan günümüze kadar geleni pek az olmuştur.

EFSANELER :

Efsaneler diyarıdır sanki Hacılar. Jandarmadan sağ salimen kurtulan bir eşkıyanın bu kurtuluşu hemen efsanevi şekille anlatılır. Savaşırken sağ salimen dönen bir gazinin kurtulup sağ gelişi efsaneleştirilerek anlatılır...

Efsanelerde en çok anlatılan ve efsanenin doğmasına sebep olan âmiller Hızırla Hamaylıdır. Her efsanede bunların ismine rastlanır. İşte bu çevrede anlatılan efsanelerden birkaçı:

a) Hızırın iyiliği.

b) İbrahim Çavuşun Hamaylısı.

c) Hızır'ın bedduası.

d) Boruların gazabı.
e) Doymayan adam.
f) Battal Gaziye ve Melek Gaziye ait efsaneler. Bunlardan başka cin ve perilerin insanlarla olan davranışlarına ait birçok efsaneye rastlıyoruz. Bunlardan bir kaçını anlatalım.

HIZIRIN İYİLİĞİ :

Boz Ağanın Osman çevrenin iyiliksever, namusa bakmaz, fakirlerin dostu, kötü niyetli zenginlerin düşmanı bir eşkiya idi.

Bir gün yılanlı dağının eteklerinde jandarmaların takibinden kurtulduğunu zannederek İkindi Namazına durur. Jandarma komutanı bu hale için için sevinerek çemberi daraltmağa başlar. Hele biraz sonra yanına sefil kıyafetli birinin geldiğini görünce keyfinden dört köşe olur. Çünkü hükümet onu sağ veya ölü geçirene mükâfatlar vadetmektedir. Adam yanına varur, kolundaki saatine bakar ve o anda kaybolur. Kumandan hayretten dona kalır. Biraz daha çemberi daraltınca «ateş» emrini verir.

Biraz sonra kurşunlar yağmur gibi yağmaya başlar. Fakat o ne, Osman hâlâ ayakta durmakta ve namazını ifâ etmektedir. Kumandan biraz daha hırslanarak «Mevziyi daralt, ateşe devam» emrini verir.

Fakat O'na yine birşey olmaz. O namazın son rekâtını kılarak selâmını verir. Sonra dua ve niyâzını yapmağa başlar. Kurşunlar daha hâlâ mevzii dövmekte inat etmekte, O ise yıkılmaz bir kale duvarı gibi hâlâ sağlam hareket etmekte. Duası da bitince ayağa kalkan Osman, dikinerek üzerindeki mermileri yere dürür ve vücudu yarısına kadar mermiye gömülür. Sonra ağır ağır atını gizlediği yerden çıkararak üzerine atlar ve jandarma komutanının şaşkın bakışları arasında gözden kaybolur gider... Efsanelere ait bir iki kısa anlattıktan sonra menkıbelere geçelim.

MENKIBELER :

Halk arasında peygamberlere, padişahlara, velilere vb. kişilere ait menkıbeler anlatılır durur. Bu menkıbelerin derleyebildiklerimiz belki de denizde damla kadar bir yer tutmaz. Çünkü vaizlerin, hatiplerin ve birçok kişilerin okudukları menkıbeleri halka anlatmaları ve halkın bunları unutmaması menkıbeler yönünden halk hazinesinin zengin olmasına sebep olmuştur. İşte bulabildiğimiz menkıbeler...

a) Osman Beyin rüyası.
b) Fatihin göz yaşları.
c) İbrahim Ethem'in saltanatı terki.
d) Fâtih'in hocasının sözleri.
e) Yıldırım Beyazıt'a damadının sözleri.
f) Kanuni ile Sinan'ın konuşmaları.
g) Avcı Mehmetle çoban.
h) Sultan Mahmutla fakir adam.

Bunlardan başka Dört halifeye, Emevi ve Abbasilere, Selçuklu Sultanlarına menkıbelerden birçokları daha hâlâ halkın dilinden düşmez.

FATİH'İN GÖZ YAŞLARI

Fatih Sultan Mehmet Han İstanbul'u fethettikten sonra bir ferman çıkartmıştı. Ancak fermanın tesirini öğrenmek için bir gün tebdili kıyafet yaparak çarşıya çıktı. Bir kilo bal, bir kilo şeker ve bir kilo da yağ ver dedi.

Bakkal şöyle karşısındakini süzdükten sonra:

— «Efendim ben size şekeri vereyim yalnız öbürlerini veremem. Çünkü karşıdaki arkadaşın altı çocuğu var» der.

Fatih razı olur ve tarif edilen bakkala vararak:

— «Bana bir kilo yağla bal ver» der.

O da Fatih'e: «Balı veririm ama yağı karşıdaki arkadaştan al. Çünkü onun yedi çocuğu var» der.

Fatih O'nun dediği bakkaldan da yağı alınca sarayına gelir ve tahtına oturarak sevinç göz yaşlarını zaptedemez. Sonra ellerini semaya kaldırarak «Çok şükür ya Rabbel alemiyn, eğer benim Milletim bu emir üzerine hareket ederse dünyada her millete galebe çalar», der...

Vatan Geçilmez

Yabancı! Satılmaz tapulu vatan,
Değeri parayla, pulla ölçülmez.
Altında koca bir tarih var yatan,
Taşına, kumuna paha biçilmez!

Bu topraklar ta derinden yaralı
Etten ve kemikten dağlar sıralı
Düşman bize son darbeyi vuralı
Vatan ufku karanlıktır, açılmaz!

Akıtılan kanlar, dökülen yaşlar
Doğranan bacılar, yiğit gardaşlar
Mezar olmuş şu tepeler, yamaçlar
Kanlı akar pınarları, içilmez!..

Hain Bulgar vahşetini biliriz
Unutulmaz kahpe Yunan-İngiliz
Bitmedi hey! Milli mücadelemiz!
Ölmeyecek şanlı millet hiç ölmez!

Sönmeyecek Fatihlerin son hıncı
Hudutlarda yine ölmez akıncı
Elimizde Giray Han'ın kılıncı
Çabalama moskof! Vatan geçilmez!

Hasan ERDEN

ESİR NEDİR?

Esir, acı, özlem ve kin demektir.
Esir, kızgın alevlerde dolaşan istek
Yabancı inancın, gururun, kahkahanın
Ortasında her dakika binlerce defa ölmek
Binlerce defa mağlûp ve perişan dirilmek.

Esir, zindanın, işkencenin, hakaretin
Ötesinde anlatılamaz bir değerin
Izdırabını duyan, kıvranan insandır.
Esir, mutlak gönüllerde yaşayan
Topyekûn, mücerret
Dâvâdır.
Esir, isyandır.

Esir, ruhtur.
Ruhun mahkûmiyetidir esaret
Bitkinin, şeklin, dünyanın tabiiliği gibi,
Ruhun da tabiiliğini isteyen inançtır.
Esaretin en korkuncu, amansızı
Kelimeleri kifayetsiz kılan varlığın mevcudu
İfadesi
Asırların yok edemediği esir
Zannederim budur.
Ruhun kelepçesi ruhtur.

Dünyada hora tepen zulüm
Bugün, Türkistan'dan, Macara
Vietnam'dan, Moskova'ya, Pekin'e
Afrika'ya, Avrupa'ya, Amerika'ya
Kelepçeli, kelepçesiz bütün insanlara
Hükmeden esaret budur
İnsanca yaşayamayan
İnsan
İstese de, istemese de
Esir olur.

Ertuğrul ŞAKAR